Acerca de este libro

Esta es una copia digital de un libro que, durante generaciones, se ha conservado en las estanterías de una biblioteca, hasta que Google ha decidido escanearlo como parte de un proyecto que pretende que sea posible descubrir en línea libros de todo el mundo.

Ha sobrevivido tantos años como para que los derechos de autor hayan expirado y el libro pase a ser de dominio público. El que un libro sea de dominio público significa que nunca ha estado protegido por derechos de autor, o bien que el período legal de estos derechos ya ha expirado. Es posible que una misma obra sea de dominio público en unos países y, sin embargo, no lo sea en otros. Los libros de dominio público son nuestras puertas hacia el pasado, suponen un patrimonio histórico, cultural y de conocimientos que, a menudo, resulta difícil de descubrir.

Todas las anotaciones, marcas y otras señales en los márgenes que estén presentes en el volumen original aparecerán también en este archivo como testimonio del largo viaje que el libro ha recorrido desde el editor hasta la biblioteca y, finalmente, hasta usted.

Normas de uso

Google se enorgullece de poder colaborar con distintas bibliotecas para digitalizar los materiales de dominio público a fin de hacerlos accesibles a todo el mundo. Los libros de dominio público son patrimonio de todos, nosotros somos sus humildes guardianes. No obstante, se trata de un trabajo caro. Por este motivo, y para poder ofrecer este recurso, hemos tomado medidas para evitar que se produzca un abuso por parte de terceros con fines comerciales, y hemos incluido restricciones técnicas sobre las solicitudes automatizadas.

Asimismo, le pedimos que:

+ *Haga un uso exclusivamente no comercial de estos archivos* Hemos diseñado la Búsqueda de libros de Google para el uso de particulares; como tal, le pedimos que utilice estos archivos con fines personales, y no comerciales.
+ *No envíe solicitudes automatizadas* Por favor, no envíe solicitudes automatizadas de ningún tipo al sistema de Google. Si está llevando a cabo una investigación sobre traducción automática, reconocimiento óptico de caracteres u otros campos para los que resulte útil disfrutar de acceso a una gran cantidad de texto, por favor, envíenos un mensaje. Fomentamos el uso de materiales de dominio público con estos propósitos y seguro que podremos ayudarle.
+ *Conserve la atribución* La filigrana de Google que verá en todos los archivos es fundamental para informar a los usuarios sobre este proyecto y ayudarles a encontrar materiales adicionales en la Búsqueda de libros de Google. Por favor, no la elimine.
+ *Manténgase siempre dentro de la legalidad* Sea cual sea el uso que haga de estos materiales, recuerde que es responsable de asegurarse de que todo lo que hace es legal. No dé por sentado que, por el hecho de que una obra se considere de dominio público para los usuarios de los Estados Unidos, lo será también para los usuarios de otros países. La legislación sobre derechos de autor varía de un país a otro, y no podemos facilitar información sobre si está permitido un uso específico de algún libro. Por favor, no suponga que la aparición de un libro en nuestro programa significa que se puede utilizar de igual manera en todo el mundo. La responsabilidad ante la infracción de los derechos de autor puede ser muy grave.

Acerca de la Búsqueda de libros de Google

El objetivo de Google consiste en organizar información procedente de todo el mundo y hacerla accesible y útil de forma universal. El programa de Búsqueda de libros de Google ayuda a los lectores a descubrir los libros de todo el mundo a la vez que ayuda a autores y editores a llegar a nuevas audiencias. Podrá realizar búsquedas en el texto completo de este libro en la web, en la página `http://books.google.com`

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het "watermerk" van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

Digitized by Google

A 8376.
R. 41E12
UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT
900000176303
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Begin ende Voortgangh/

VAN DE

Vereenighde Nederlantsche Geoctroyeerde

OOST-INDISCHE

COMPAGNIE.

Vervatende

De voornaemste Reysen/ by de Inwoonderen der selver Provincien derwaerts gedaen.

ALLES

Nevens de beschrijvinghen der Rijcken/ Eylanden/ Havenen/ Revieren/ Stroomen/ Rheeden/ Winden/ Diepten en Ondiepten; Mitsgaders Religien/ Manieren/ Aerdt/ Politie ende Regeeringhe der Volckeren; oock mede haerder Speceryen/ Drooghen/ Geldt ende andere Koopmanschappen/ met veele Discoursen verrijckt:

Nevens eenighe Koopere Platen verciert.

Nut ende dienstigh alle Curieuse, ende andere Zee-varende Liefhebbers.

Met dry besondere Tafels ofte Registers/ in twee Delen verdeelt:

Waer van 't eerste begrijpt,

Veerthien Voyagien/ den meeren-deelen voor desen noyt in 't licht geweest.

Gedruckt in den Jaere 1646.

Digitized by Google

Digitized by Google

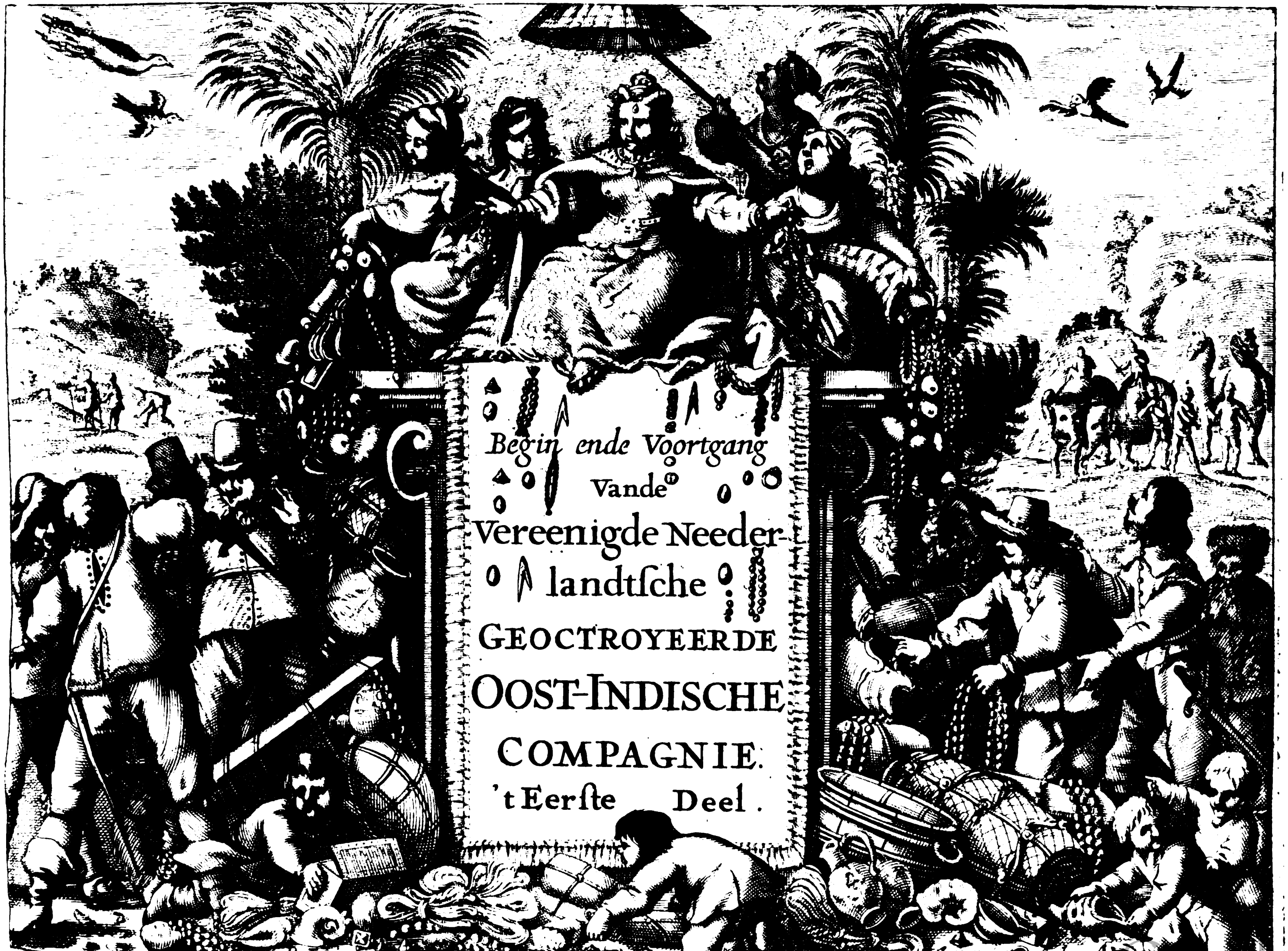

Digitized by Google

Digitized by Google

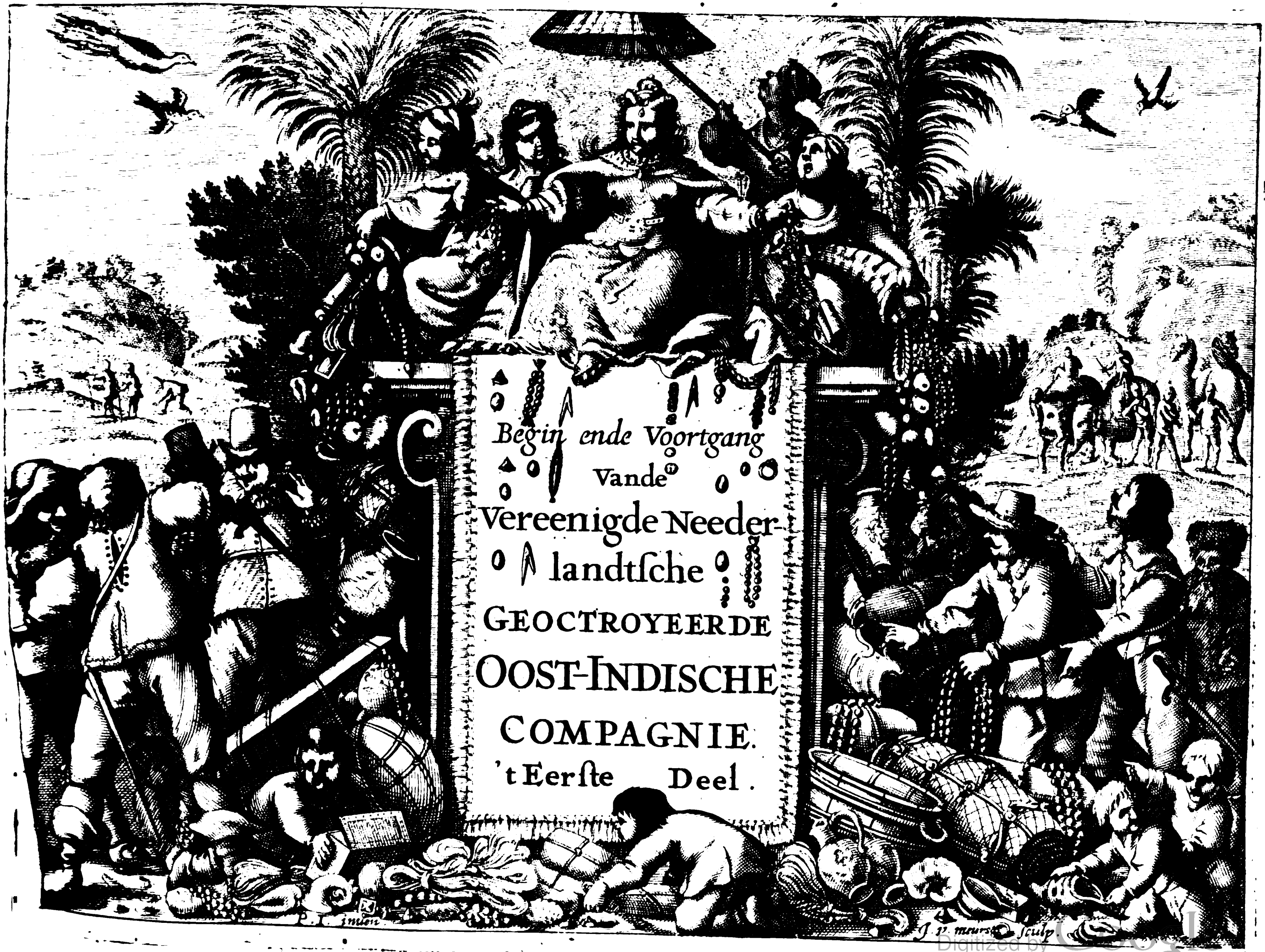

Digitized by Google

Digitized by Google

INLEYDINGE
TOT DE
OOST-INDISCHE
VOYAGIEN.

Dat Oorloghen ende benautheeden (welcke landen ende steeden / door Godes gehengenisse / wegens haere menichvuldighe sonden over komen) de verstanden ende sinnen der menschen scherpen / is tot allen tijden by ervarentheyt ondervonden: van 't welcke de inghesetenen der Vereenichde Nederlanden geen kleyne getuygen sijn / want soo grooten / en by nae ongeloofelijck werck / als dese naervolgende Voyagien ten deelen te kennen geven / onder het beleydt van haere hooge Overheeden / de Heere Staten der voorsz landen / ende sijn Princelijcke Excellentie Maurits de Nassou, haeren Gouverneur / noyt souden onderstaen hebben by der handt te nemen (hoe wel een volck / uyt der nature tot den Coophandel gheneegen) ten waere van haere erff-vyandt den Koninck van Spanien, wiens havens ende landen met haer Schepen sy veel besochten / met arresten en inquisitien op haere Persoonen / Schepen ende Goederen soo niet getiranniseert waeren geweest; soo dat niet te twijffelen staet / ofte souden haer met haere voorige Coophandel ende Vaerden (doe niet veerder als naer 't Oost en Noorden, voorders op Engelandt, Vranckrijck, Spangien ende sijne Eylanden; door de Gibaltersche straete inde Middellandtsche Zee / tot inden Livant streckende) hebben laeten vergenoegen / en te vreeden gheweest sijn: dan siende dat die niet langer in't openbaer / maer bedeckt ende met groot perijckel moste gedreven worden / ende dat haer sonder den Zee-bouw niet konden erneeren: Soo sijn eenige ingesetenen ende Coopluyden genootsaeckt geworden / haeren heyl elders te soecken: Waer van die / welcke het op de Oost ende West-Indien gemunt hadden / niet de minsten sijn geweest.

Om het werck van de Oost-Indische vaert dan by der handt te nemen / den Spanjaert en Portugesen soo veel te schouwen als eenichsints moghelijcke was / hebben eenige der selviger / waer de voornaemste van waeren de Heeren Iacob Valck Thesaurier, ende Christoffel Roeltius, Pensionaris der Heeren Staten van Zeelandt, nevens veel Coopluyden / als Balthazar Moucheron, Ian Iansen

Digitized by Google

Carel, Dirrick van Os ende anderen / voorgenomen (haer nu siende ontslagen van alle Pauselijcke / en Spaensche Decreten / by welcken door Keyser Carel de vijfde / ende Philippus sijnen soone / uyt de Oost ende West-Indien geslooten waeren) eenen wech te soecken langens het Noort-Oosten / om te seylen nevens Tartarien, nae de landen van Cathay, China ende de Oost-Indien, tot in de Eylanden van Iapan, Philippinas ende de Molucquen. Tot welcken eynde dan dry ende meer verscheyde tochten ofte reysen derwarts ghedaen sijn door de vermaerde Zee-helden VVillem Barentsz, Iacob Heemskerck, ende anderen / als hier naer te leesen is; dan 't schijnt dat het Godt de Heere tot noch toe niet gelieft heeft haer den selven wech / ende volckeren kundt te maecken.

Voyagien naer de Weygats.

Geduurende dese Noortsche Voyagien hebben eenighe Cooplupden tot Amstelredam voorgenomen / aengepoort door eenen Cornelis Houtman; die de eere toekomt van eerste aenleyder deser reysen: dese dan nae langhe in Portugael met verscheyde Portugesen wegens de Oost-Indien, ende haere vaert (uyt curieusheydt) gehandelt / alles wel ondersocht hebbende / is sijn doen openbaer geworden / oock eyndelijcken sulcx bevonden (vermits de vreemdelinghen 't selvige straffelijcken verbooden was) dat in de ghevangenisse geworpen is / daer tot sijne ontslaeginge een merckelijcke somme van peminghen van nooden hadde / ende geen raedt wetende om daer aen te geraecken / heeft hem aen de gemelte Cooplupden geadresseert / met belofte soo hem helpen wilden / alles te sullen openbaeren / wat in die landen / ende reysen te doen stont / gelijck sulckx trouwelijcken uyt sijne ghevangenisse verlost sijnde / vertoont heeft. Deshalven is daer op goedt ghevonden eene andere Compagnie op te rechten / ende de selvighe den naem van de Compagnie van Verde te geven / wiens Directeurs waeren de Heeren Hendrick Hudden, Reynier Pauw, Pieter Hasselaer, Ian Iansz, Carel de Oude, Ian Poppen, Heyndrick Buyck, Dirrick van Os, Syvert Pietersz Sem ende Arent ten Grootenhuyse. Dese bemerckende dat de passagie door het Noorden onseecker ende twijffelachtich scheen te sijn (hoe wel het bekent stont / dat meer als twee duysent mijlen korter / veel vepliger / ende minder sieckte onderworpen was / vermits de Linie Æquinoctiael niet hadden te passeeren) hebben geresolveert inden jaere 1595. vier Schepen langens den gemeene Portugesche passagie / verby de Cabo de bona Esperance naer de Oost-Indien, onder 't beleydt van den voornoemde Houtman ende anderen te senden: met intentie / ende meeninge aldaer een vaert te beginnen / ende met de Indianen, insonderheyt ter plaetse daer de Portugesen niet te gebieden hebben / eenen vasten handel van Specerijen ende andere koopmanschappen te sluyten; om niet meer genootsaeckt te sijn de selvige uyt Portugael met groot prijckel te haelen. Dese dan naer twee jaeren en vier maenden weder te huys komende / hoe wel sonder groote proffijten / hebben nochtans haere / ende andere harten ontsteecken / om daer niet by te laeten blijven / maer andermael een Vloote derwaerts te senden; het getal haerder gheselschap (een overleeden sijnde) vervullende met den vroomen ende treffelijcken Coopman Geeraerdt Bicker: dan alsoo vernaemen dat eenige andere Amsterdamsche Cooplupden / als Vincent van Bronchorst, Symon Iansz Fortuyn, Goverdt Dirricksz, Cornelis van Campen, Iacob Thomasz, Ellert Symonsz Ioncheyn, ende Ian Harmansz, derwaerts oock Schepen wilden senden; sijn te raede geworden / om elckanderen niet te verhinderen / haer te samen te voeghen / met meerder ernst / ende macht haere begonnen negotie te stabileeren / en vast te stellen: Tot dien eynde haere tweede Vloot / bestaende

Cornelis Houtman.

bestaende in acht Schepen / onder het beleydt van den Admirael Iacob van Neck uyt te rusten / welcke 1598. uyt Texel 't seyl gegaen is.

Iacob van Neck.

Desgelijcks deden in Zeelandt, soo den vermaerden veersoeckende Coopman Balthazar Moucheron; als Adriaen Heyndricksz ten Haef en medestanders / yder mede haer Schepen derwaerts sendende: 't Welcke tot Rotterdam een treffelijck geselschap beweechde / het haere daer mede toe te doen / sulckx dat voornaemen vier Schepen onder den Admirael Iacques Mabu door de Magalaenische straete over de Zuydt-Zee naer de Moluccas te bevorderen.

Iacques Mabu.

Ondertusschen wies meer ende meer de moet / sulckx dat eer noch eenighe van de voornoemde acht Amsterdamsche Schepen te huys gekomen waeren / die selfde Compagnie inden jaere 1599. weder een Vloote van dry Schepen / onder den Admirael Steven vander Haegen toegherust heeft / die den vierden May Zee genomen hebben: Den achsten Iulius daer aen / vier vande voorige acht Schepen te huys komende / sijn deselvige voorts weder onder 't bevel van Iacob VVillekens derwaerts afgevaerdicht.

Iacob Willekens.

Daer op gebuerde het / dat haer aldaer op desen tijt eenige Cooplupden (bestaende meest uyt Brabanders) te samen ghevoeght / ende te dier oorsaecke mede een Compagnie opgerecht / vier Schepen toegerust hebben; die nevens vier anderen van de Oude Compagnie in December 1599. t' Zee geraeckten; welcke alle naer een twee-jaerige reyse rijckelijcken te huys gekomen sijn. Dan ondertusschen eer dese acht Schepen behouden over quamen / heeft de voornoemde nieuwe Compagnie weder twee vaerdich gemaeckt / daer de Ouden ses toevoechden / die te samen in den jaere 1600. onder Iacob van Neck t' seyl gingen / ende naederhandt ghelucklelijcken op diversche tijden overquamen. De sake van / dus voorspoedich / ende naer wenschen afgeloopende / zijn niet alleen tot Amsterdam, maer oock in Zeelandt / ende elders op nieus diversche Schepen derwaerts te gaen / toegerust: Tot Amsterdam voornamentlijcke derthien / te weten vier van de Oude / ende vier van de Nieuwe Compagnie / onder het beleyt van Iacob Heemskerck, ende Ian Grenier; nevens noch vijf besonder vande Oude Compagnie / met VVolphart Harmansz naer de Moluccas gedestineert / die alle in April 1601. uyt Texel derwaerts gingen.

Iacob van Neck.

Den Spanjaert dan / als niet langer konnende verdouwen den hoon ende schaede / die hem dagelijcks van dese Cooplupden aengedaen wiert / heeft voorghenomen haer met een machtige Vloot onversiens op 't lijff te vallen: Op hoop / van dese derwaerts-gaende Schepen te vernielen / sent sijne Armade (bestaende in derthien wel gemonteerde / ende gemande Oorloch Schepen) t' Zee / die in May / op de hoochte van vierthien graden / acht van dese Oostindisch-Vaerders ontmoeten: De Hollanders, siende haer getal / ende krachten ongelijck / hoe wel nevens het Bootsvolck met Soldaten versien / nochtans te swack tegens soo groote menichte / hebben echter den moet niet laten vallen / en den Spaenschen Vice-Admirael so onthaelt / dat te moede wierde de Hollanders te verlaeten.

Het jaer daer aen / zijnde 1602. zijn drie Schepen uyt de Indien rijckelijck geladen over gekomen / met tijdinge / dat den Koninck van Achin ghetracht hadde twee van Moucherons Schepen / uyt gevaren inden jare 1599 te overvallen / haeren Overste Cornelis Houtman sulcks met het leven bekopende / dan dat met nalaetinge eeniger gevangenen het ontkomen waren. 't Welcke Paulus van Caerden, met Pieter Both in 't selvige jaer uytgevaré / eenige tijdt daer naer / aldaer komende / des saken onbewust zijnde / heeft moeten besuuren / ;nits den Koninck

Cornelis Houtman: vermoort. Paulus van Caerden.

Digitized by Google

ninck door eenen Franciscaner Munck / als Portugesche Ambassadeur (tot dien eynde van Malacca aldaer gecomen) opgherupt zijnde alle middelen aenghewent heeft/hem sijn Schepen afhandich te maecken. Sulcx dan misluckt / ende den Koninck hem van de Portugesen misleydt zijnde / heeft naermaels de Vloote onder

Laurens Bicker.

Laurens Bicker, inden jaere 1601. uyt Zeelandt gevaren/ vriendelijcker onthaelt / ende wel geladen t'huys gesonden / daer mede overkomende eenige sijner Ambassadeurs: Dese Schepen aen 't Eylandt S. Helena ververschende/ is by haer ter reede gekomen / een overrijcke Portugesche Caraecke / die bevochten/ overweldichden / en in 't Vaderlant brachten. Dese vrientschap

Ioris van Spilbergen.

heeft hy noch in 't selve jaer mede aen Ioris Spilberghen ende de sijnen betoont.

Den Spanjaert meer ende meer bemerckende dat met gewelt niet konde uytgerecht werden/heeft het bossenvel aengedaen / haer door de Portugysen, by alle Indiaensche Koningen ende Vorsten / voor eerlose / meneedige Zee-rovers / ende Schelmen uytscheldende / soeckende haer over alle op den vlees-banck te brengen / gelijck 't selvighe uyt de naervolghende ghenoechsaem is blijckende.

Dit dan de Heeren Staten en sijn Excell. Mauritius hooghloflijcker memorie vernemende / hebben goet gevonden / voortaen de derwaerts gaende Schepen met hare Comissie ende bestel daer tegens te waepenen/om de Portugesen, en alle die haer den handel soude willen becommeren/ vyandelijcke aen te tasten.

Iacob Heemskerck.

Welcke ghelegentheydt den Manhaftighen Iacob Heemskerck mede wel heeft weten te gebruycken/want met twee Schepen van sijn Vloote/ van voor Bantam scheydende/om tot Iohor sijn laedinge te soecken/is hem gemoetet / een rijcke gelaede Karaecke / komende van Maccau ofte China, op hebbende over de seven hondert zielen / die met groote couragie aenviel / ende soo met het gheschut tracteerde / dat indien 't leven behouden wilden / ghedwonghen waren haer op goet quartier ('t welcke achtervolcht is) over te geven. Wat gevoelen de Portugesen al doen van 't veroveren deser Karaecke/ende der Hollanderen beleeftheyt gehadt hebben/kan uyt dese twee naervolgende Brieven (by haer aen den Admirael ende de sijnen geschreven) bespeurt werden. Waer van de eerste aldus is luydende: Het is een out gebruyck wanneer Koningen ende Regeerders oneens zijn, dat als dan de Ondersaeten in haere persoonen ende goederen beschadicht werden: dewyle het geluck uwen Admirael soo veel gunste getoont heeft, dat de Karaecke uyt *China* komende, in sijn handen gevallen is (hoewel niet sonder Godts onbekende Oordeel gheschiet)soo hebbe niet willen onder laeten u met dese nevensgaende verversinge (tot een erkentenisse uwes, ende des Admiraels gehouden woort, aen mijne *Portugesen* bewesen) te vereeren, met belofteniffe 't selvige ten allen tijden te gedencken, ende in dier gelegentheyt weder te toonen. Niet meer, dan dat Godt Almachtigh u wille behoeden. Geschreven door den Secretaris *Paulo Mendes di Vascolas*, in *Malacca*, op den 9. Meert 1603. *Rugulos Frammanis, Andreas Fernandes, Dominigo de Monte, Isaac de Gusgago.* De tweede/ als volcht. Den Oorloge is onseecker ende twijffelachtich, waer van de overwinninghe alleen in Godes handt staet, de menschen niet als blroote instrumenten daer toe sijnde. Het geluck heeft u ghedient in 't ontmoeten ende overwinnen van de overrijcke Karaecke, vol Koopluyden, Wijven ende Kinderen, ten Oorlooghe onnut ende onbequaem; het bedroeft mijn, dat niet my met mijn Schip bejeghent sijt, soo soude ghy hebben konen bespeuren het onderscheyt tusschen Soldaten ende Coopluyden in 't verweeren ende beschermen haerder Schepen. Wat de *Hollanderen* in *China* wedervaeren is, bedroeft mijn ten hooghsten, sijnde te gheringhe oorsaecke tot soo swaere straffe: Doch sijt verseeckert, dat den aendrijver deses in hechteniffe is, en het met den hals sal moeten bekoopen: Wat Schepen van u natie in *China* ofte de *Moluccas* bekomen hebbe, sijn wel ontlooft, doch niettemin ben haer vriendt gheweest. Sende u hier nevens het tegenwoordige Schip, met u wederkeerent volck, dat de *Portugesen* der veroverde Karaecke hier aengebracht hebben, 't welcke altijt erkennen sal, doch grooter soude die wesen, soo ghy mijn wilde laeten volgen den Capiteyn, nevens

Digitized by Google

nevens den Pater Broeder *Anthoni* met de resteerende *Portugesen*, die noch by u moghen sijn, ende dat met den Coninck wilde handelen, dat wy weder mochten bekomen, het volck met de *Chinesche* Joncke verovert. Datum *Malacca* den 9. Martij 1603. *Fernando Dal-Buquerque.* Ten selvighe tyde is naer een dry-jaerighe reyse te huys gekomen den vermaerden Olivier van Noort, sijnde door sijn Reeders Pieter van Beveren, Hugo Buse ende Ian Benning Koeckebacker, in September 1598. uyt het Goereese Gat 't Zee ghesonden; sijne meesters kleyne proffijten / doch lant sluyden groote eere ende roem toe brengende; vermits het nu met de Portugesen ende Engelschen gemeen hadden / door de Magalanische straete de Werelt omme gevaeren te hebben.

Den handel ende vaert dagelijcks op de Oost-Indien toenemende; soo openbaerde hem echter een swaricheyt / die haer aller ondergangh dreyghde; namentlijcke dat so verscheyde Compagnien geen beetere correspondentien ende innerlijcke communicatien met den anderen hielden / als de sake wel vereyschte / hare Schepen dickmaels te veel op eene haven destincerende / streckende tot haerder schade / ende der varende Maets ongenuchte: De Heeren Staten Generael dese swarigheden te gemoet siende / resolveerden de Bewinthebberen van dese Compagnien / soo van Hollant als Zeelant door haer in 's Graven-Hage te dachvaerden / alwaer met bewillinge haerder Hoogh-Mogentheden, ende gemeene toestemminge der voorsz Compagnien verdragen zijn / voortaen een lichaem te sullen wesen: welck verdrach de Hooge-Overicheden met een Een-en-twintich jarich Octroy / van dato den xx. Martij 1602. bevestich hebben / als uyt het naervolgende te sien is:

Eerste Octroy.

De Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, Allen den geenen die desen tegenwoordigen sullen werden getoont, Saluyt. Doen te weten: Aengesien den welstant der Vereenichde Nederlanden principalijck is bestaende in de Navigatie, handelinge ende commercie, die uyt deselve Landen van alle oude tijden gedreven, ende van tijt tot tijdt loffelijck vermeerdert zijn, niet alleen met de nagebure Koninckrijcken ende Landtschappen, maer oock met de gene die verder van dese Landen in Europa, Asia ende Africa gelegen zijn, ende dat beneffens deselve in de naeste tien jaren herwaerts by eenige principale Koop-luyden der voorsz Landen, Lief-hebbers van de Navigatie, handelinge ende commercie, op vreemde Landen, in Compagnie binnen der Stadt Amstelredam, opgherecht met groote kosten, moeyte ende perijckelen, by de handt genomen is die seer loffelijcke navigatie, handelinge, ende traffique op de Oost-Indien: daer van de apparentie goet ende groot bevonden zijnde, waren onlanghs daer na by verscheyden andere Koopluyden, soo in Zeelant; op de Mase, als in 't Noorder-quartier ende West-Vrieslandt, mede gelijcke Compagnien opgerecht, ende de voorsz navigatie, handelinge ende commercie, datelijck by de handt ghenomen: 't welck by ons geconsidereert, ende rijpelijk overwogen wesende, hoe vele de Vereenichde Landen, ende de goede Ingesetenen der selver, daer aen gelegen was, dat deselvige navigatie, handelinge ende commercie, onder een goede generale ordre, politie, correspondentie ende gemeenschap, beleyt, onderhouden ende vermeerdert werde, hadden goet gevonden daer toe de Bewinthebbers der voorsz Compagnie voor ons te beschrijven, ende deselve te proponeren, dat eerlick, dienstelick ende profijtigh, niet alleen voor de Vereenichde Landen, maer oock voor allen den genen die dese loffelicke handelinge by de handt genomen hadden ende daerinne waren participerende, soude wesen, dat dat deselve Compagnie vereenicht, ende de voorsz handelinge onder een vaste ende sekere eenicheyt, ordere ende politie, soude mogen gemeyn gehouden, gedreven, ende vermeerdert worden, voor alle de Ingesetenen der Vereenichde Landen die daer in souden believen te participeren: Het welck by den Gedeputeerden der selver Compagnie wel verstaen, ende oversulcks, nae verscheyden communicatien, deliberatien, inductien

ende rapporten, tot vereeninge gebracht zijnde, hebben wy nae rijpe beraetſlaginge, daer op gehouden tot vervorderinge van den welſtant der Vereenichde Landen, eenſamentlick het profijt van alle de Ingeſetenen der ſelver, de voorſz vereeninge geagreert ende beveſticht, agreren ende beveſtigen by deſen, uyt ſouveraine macht ende authoriteyt, oock met vaſte wetenſchap, onder de poincten, vryheden ende voordeelen, hier naer verklaert. Als in den eerſten:

I.

Repartitie vande equipagie. Dat in deſe equipagie, tot dienſt ende profijt van deſe Compagnie, de Kamer van de Bewint-hebbers binnen Amſterdam ſal hebben te bevorderen ende te beſorgen de helft, de Kamer van Zeelandt een vierde-part, ende de Kameren op de Maſe, Noord-Hollandt, ende Weſt-Vrieſlandt, elcks een achſte-part.

II.

Vergaderinge vande xvij. Dat, ſoo dickwils als het van noode zijn ſal een generale vergaderinge ofte collegie uyt de voorſz Kameren te houden, die gehouden ſal werden van ſeventien perſoonen, daer inne uyt de Kamer van Amſterdam ſullen compareren acht, uyt Zeelant vier, uyt de Maſe twee, ende van gelijcken uyt Noord-Hollant twee; wel verſtaende dat den ſeventienden perſoon by gebeurte van die van Zeelant, Maſe ende Noord-Hollant, ſal werden in de vergaderinge ghebracht by de meeſte ſtemmen; van welcke perſoonen alle ſaecken, deſe vereenichde Compagnien aengaende, ſullen verhandelt werden.

III.

Beſchryvinge. 't Voorſz Collegie, als het beſchreven ſal worden, ſal te ſamen komen, om te reſolveren wanneermen ſal equiperen, met hoe veel ſchepen, waermen die ſal ſenden, ende andere dingen den handel betreffende: ende ſullen de reſolutien van 't voorſz Collegie by de voorſz Kameren van Amſterdam, Zeelant, Maſe, ende Noord-Hollant ge-effectueert ende in 't werck ghe-ſtelt werden.

IV.

De convocatie ende vergaderinghe van 't voorſz Collegie ſal gehouden worden d'eerſte ſes jaren binnen Amſterdam, ende twee jaren daer nae in Zeelant, ende ſoo voorts geduerende deſe vereeninge.

V.

Vacatien. De Bewint-hebbers, die van wegen deſe vereenichde Compagnie van huys ſullen reyſen, daer toe gecommitteert zijnde, 't zy om in het voorſz Collegie te vergaderen, oft in eenige andere beſonjen, ſullen voor hare dagh-gelden hebben tot d'onkoſten vier guldens, de ſchuyt ende wagen-vrachten daer inne niet begrepen; welverſtaende dat hier inne niet begrepen en zijn die van d'eene ſtadt in d'ander reyſen, om de reſpective Kameren te frequenteren als Regeerders der ſelver, dewelcke geen reyſgelden noch dagh-gelden en ſullen genieten.

VI.

Of 't ghebeurde dat in 't Collegie eenighe ſwaerwichtighe ſaecken voorvielen, daer inne de Collegianten niet wel en konden verdraghen ofte accorderen, ofte daer ſy haer ſelfs ſouden in beſwaert vinden, omme malkanderen te overſtemmen, dat het ſelve ſal ghelaten worden tot onſe verklaringhe ende deciſie, ende 't gene dien aengaende goet gevonden ſal werden, ſal achtervolght ende naegekomen werden.

VII.

Den tijdt van 't Octroy ende Rekeninge. De vereeninghe ende Compagnie ſal beginnen ende aenvangh nemen met deſen jare 1602, ende ſal gedueren tot den tijdt van een-en-twintigh jaren achtervolgende, midts datmen t'elcken tien jaren een generael ſlot van reeckeninghe ſal maken, ende ſal elck een t'eynde die jaren vry-ſtaen te moghen daer uyt ſcheyden, ende ſijn geldt na hem nemen, wel verſtaende dat van de tegenwoordige equipagie ende uytreedinge van deſe ſchepen, die binnen deſen jare ſullen uytvaren, byſonder rekeninghe ghedaen ſal werden.

VIII.

Ende ſullen de onkoſten die by de participanten van de eerſte

Digitized by Google

eerste rekeninge in Oost-Indien, ofte inde Enghte van Magalanes, daer dese Compagnie ghetraffiqueert sal hebben, sullen wesen ghedaen, ende die de participanten vande volghende rekeninghe te baet sullen moghen komen, ofte tot voordeel strecken, die vande tweede rekeninge draghen ende gelden de helft, ofte soo veel min als het Collegie van de seventhien sal bevinden in redelickheyt te behooren.

I X.

In gevalle eenige participanten, van dese aenstaende reyse geen genoegen hebbende aen dese vereeniginghe, haer geldt naer hun begeerende te nemen, ofte de beloofde somme opseggen, 't selve moghen doen, midts datmen hunluyden geven sal ten advenant van seven ende een half ten hondert, ofte meer, nae dat hen toegeseydt is.

X.

Alle Inghesetenen van dese Landen sullen moghen in dese Compagnie participeren met soo weynigh ende veel penningen als het hun gelieven sal, dan of het gebeurde datter meer penningen waeren aengeboden of gepresenteert, dan de navigatie wel soude vereyschen, sullen die geenen die in de Compagnie hebben meer als dertigh-duysent-gulden moeten nae rate ende proportie hun capitael minderen, omme anderen plaets te geven.

X I.

Ende sullen d'Ingesetenen by openbare affixie van biljetten, ter plaetse daermen gewoonlijck is biljetten te affigeren, binnen den tijdt van een maendt nae date deser gewaerschouwt werden, dat sy binnen den tijdt van vijf maenden, ingaende primo Aprilis eerst-komende, in dese Compagnie sullen werden gheadmitteert, ende haere penningen, diese sullen willen inleggen, mogen opbrengen in drie termijnen, te weten ongevaerlijck een derdepart tot de toerustinge voor den jare 1603, noch een derdepart voor de equipagie van den jare 1604, ende 't resterende derdepart voor de uytreedinghe van den jare 1605, een maent daer naer dat sy daer van, van de Bewint-hebbers sullen zijn vermaent; gelijcke waerschouwinge sal werden ghedaen in de maendt van Meert, voor de equipagie van de eerste elf jaeren van desen Octroye, te weeten in den jaere 1612.

X I I.

Die schepen, die van de reyse wederkeeren, sullen wederomme inkomen ter plaetse daerse uyt-ghezeylt zijn, ende of door fortuyne van weder ofte windt die schepen in het eene quartier uytgaende aenquamen in het ander, als die van Amsterdam, ofte van het Noorder-quartier, in Zeelandt of op de Mase, ofte die van Zeelandt in Hollandt, dat niet te min elcke Kamer het bewindt ende administratie van haere uyt-ghesonden schepen ende koopmanschappen sal behouden, midts dat vande Bewindt-hebbers van de selve Kamer gehouden sullen zijn, haer selfs in persoon ter plaetse te laten vinden, daer de schepen ende koopmanschappen aengekomen zijn, ende geenige Facteurs daer over in sullen mogen stellen, maer in ghevalle haer selfs niet ghelegen waer te reysen, dat sy alsdan de Bewindt-hebberen van de Kamer, daer de schepen gearriveert zijn, tot d' administratie sullen committeren.

X I I I.

Als d' een ofte d' ander Kamer speceryen ofte andere koopmanschappen van Indien aenghekreghen heeft, ende andere Kameren gheen en hebben, ofte noch geen en hebben inghekreghen, dat in sulcken ghevalle die Kamer, die geprovideert is, de andere Kameren op haer versoeck naer gheleghentheydt van de saecke sal provideren, ende elcke mael meer senden, als sy uytverkocht sullen hebben.

X I I I I.

Datmen de rekeninge van de equipagie ende uytrustinghe van de schepen, met de dependentien van dien, sal doen drie maenden na het vertreck van de schepen, ende een maendt daer naer copye aen de respective Kameren senden: ende van de retouren, sullen de Kameren, soo dickwils sy dies versocht worden, staet aen malkanderen over-senden, ende de rekeninghe Rekeninge.

Digitized by Google

ghe daer van salmen soo haest sluyten, als doenlijck is, ende de generale rekeninghe na de tien jaren sal geschieden in't openbaer, midts datter alvooren biljetten aengeslagen sullen worden, om elck een te waerschouwen, die over d' auditie der selver sal begeeren te komen.

XV.

Ende sullen die Kameren gehouden wesen, aen de Provintien ofte Steden, der welcker Ingesetenen in dese Compagnie ingeleydt sullen hebben vijftigh-duysent-gulden, ofte daer boven, over te senden, soo wanneer daer retouren sullen komen, staet van de in-ghekomen cargasoenen, als oock staet van de penninghen gemaeckt van de verkochte koopmanschappen, by soo verre sy van de Provintien ofte Steden sulcks te doen versocht worden.

XVI.

Ende soo eenighe Provintien goet vonden eenen Agent te stellen, dewelcke de penninghen uyt de respective Provintien versamelde, om die in een masse te leggen, ende van de retouren ende inkomsten betalinge te vorderen, sal die Kamer, daer soodanigh Agent de penninghen inghebracht heeft, den selven moeten toelaten acces in de voorsz Kamer, om aldaer geinformeert te moghen werden van den staet van den uytgheven ende inkomen, midtsgaders de uyt-schulden ende in-schulden, van den Comptoire, behouden dat die penninghen, by den voorsz Agent ingebracht, sullen monteren ter somme van vijftigh duysent gulden ofte daer boven.

XVII.

Uytdelinge. Alsser van de retouren vijf ten hondert in casse sal wesen, sal men aen de participanten uytdeelinge doen.

XVIII.

Ende sullen de respective Kameren bedient worden by de teghenwoordige Bewindt-hebbers, als namelijck: de Kamer van Amsterdam by Geraert Bicker, Reynier Pauw, Pieter Dircksz Hasselaer, Jaques de Velaer, Jan Jansz Carel, Bernard Berewijns, Johan Poppe, Hans Hunger, Hendrick Buyck, Louys de la Becque, Dirck van Os, Francois van Hove, Elbert Lucasz, Isaac le Meer, Ziwert Pietersz Sem, Gerart Reynst, Marcus Vogelaer, Ian Harmensz, Geurt Dircksz, Huybrecht Wachtmans, Lenart Ray, Albert Symonsz Ionckheyn, ende Arent ten Grootenhuyse.

XIX.

De Kamer van Zeelandt by Adriaen Hendricksz ten Haef, Iacob Boreel, Ian Lambrechtsz Koole, Iacob Pietersz de Waert, Cornelis Meunincx, Adriaen Bommenee, Laurens Bacx, Everhart Becker, Arnout le Clercq, Arnout Verhoeven, Gerardt van Schoonhoven, Nicolaes Pietersz, Balthazar van Vlierden, ende Balthazar de Moucheron.

XX.

De Kamer van Delft, by Ian Iansz Lodesteyn, Arent Iacobsz Lodesteyn, Dirck Bruynsz van der Dussen, Gerardt Dircksz Meerman, Cornelis Adriaensz Bogaert, Michiel Iansz Sasbout, Willem Ioosten Dedel, Dirck Gerritsz Meerman, Ian Raet, Iacob Sandersz Balbiaen, Hendrick Otte, ende Iaspar Meerman.

XXI.

De Kamer van Rotterdam by Fob Pietersz vander Meyden, Willem Iansz Franck, Gerrit Huygens, Pieter Lenartsz Busch, Iohan van der Veecken, Willem Iansz van Loon, Ian Iacobsz Mus, Adriaen Spierinck, Cornelis Matelief de Ionge.

XXII.

De Kamer tot Hoorn by Claes Iacobsz Syms. Cornelis Cornelisz Veen, Willem Pietersz Krap, Pieter Iansz Liorne.

XXIII.

Ende de Kamer tot Enckhuysen by Lucas Gerritsz, Willem Cornelis de Ionge, Ian Pietersz Schram, Hendrick Gruyter, Ian Laurisz van Loosen. Dirck Dircksz Pelsser, Gijsbrecht van Berensteyn, Barthout Iansz Steenhuysen, Iacob Iacobsz Hinloopen, Francoys du Gardijn, ende Willem Brasser.

Eenige

Digitized by Google

XXIV.

Getal ende Ordere van de Bewindt-hebberen, ende hare surrogantie,

Eenighe van de voorsz Bewindt-hebbers komende aflijvigh te werden, ofte andersins uyt den dienst te scheyden, sal die plaetse onversien moghen blijven, ende niemandt in de afghestorven ofte uytghescheyden plaetse moeten gesurrogeert werden, 't en waere die van deselve Kamer anders goet vonden, tot dat de Bewindt-hebberen, der respective Kameren ghekomen sullen wesen op 't na-volgende getal.

XXV.

De Kamer van Amsterdam op twintigh persoonen, die van Zeelandt op twaelf, die van Delft op seven, die van Rotterdam op seven, die van Enckhuysen mede op seven, ende die van Hoorn op gelijck getal.

XXVI.

Maer yemandt van 't voorsz getal komende te sterven, ofte oock anders uyt den dienst te geraecken, sullen d' andere Bewindt-hebbers van de Kamer, daer sulcks gevalt, binnen den tijdt van twee ofte uyterlijcken drie maenden nomineren drie bequame gequalificeerde persoonen, ende deselve de Heeren Staten van de Provintie, daer het Collegie resideert; ofte den geenen die by henluyden daer toe zijn te committeren, voordraghen, om eenen daer uyt in de plaetse van den overleden, ofte die uyt den dienst andersins is geraeckt, gekoren te worden, na de ordre daer op genomen.

XXVII.

Eedt.

De Bewindt-hebbers sullen op eere, eedt ende vromigheyt, solemnelijck beloven, dat sy sich in haere administratie wel ende getrouwelijck sullen dragen, goede ende deughdelijcke rekeninge houden ende doen, ende de meeste van de participanten niet meer voordeels doen, in het opbeuren van de penninghen, tot de uytreedinge noodigh, ende uytdeelinge van de retouren, als de minste.

XXVIII.

Ende die naer desen tot Bewindt-hebbers sullen werden gekoren, sullen van hun eygen inde Compagnie moetē risiqueren, elck ten minsten duysendt ponden Vlaems, dan de Bewindthebbers tot Hoorn ende Enckhuysen sullen mogen volstaen, midts inleggende ten minsten vijfhondert gelijcke ponden.

XXIX.

Provisie.

Sullen voorts genieten voor provisie vande uytreedinge een ten hondert, ende oock soo veel van de retouren, welcke provisie sal verdeelt worden, de Kamer van Amsterdam de helft, de Kamer van Zeelandt een vierde-part, ende de Kamer van de Mase ende Noord-Hollandt elck een achtste-part, sonder regard te nemen of d' een ofte d' ander meer ofte min penningen inbrenght, ofte speceryen als sijn contingent verkoopt.

XXX.

Met verstande dat de Bewindthebberen niet sullen mogen tot laste van de Compagnie te brengen, eenighe provisie van penningen voor de Compagnie te lichten, ofte de waeren te beneficieren, nochte yemandt anders committeren tot laste van de Compagnie, omme de uytreedinge te vervorderen, ende de waeren daer toe noodigh te koopen.

XXXI.

Ende dat den Boeckhouder, Cassier ende Dienaer, ofte Kamerbode, sal gesalariseert worden van de Bewindt-hebberen van elcke respective Kamer, sonder sulcks te mogen brengen tot last van de participanten.

XXXII.

Of 't gebeurde, dat onder d' een ofte d' ander Kamer yemandt van de Bewindt-hebbers in sulcken staet geraeckte, dat hy niet en konde voldoen, 't geene hem sijne administratie aengaende betrouwt waere, ende daer door eenige schade mochte komen; sal sulcks wesen tot laste van de penningen, onder deselve Kamer resorterende, ende niet tot schade van de generale masse; dies sullen de penningen, welcke de Bewindt-hebbers in dese Compagnie hebben, specialijck verbonden sijn voor hare administratie.

XXXIII.

De Bewint-hebbers van de respective Kameren sullen responderen voor haere Cassiers.

Digitized by Google

XXXIV.

Ende op dat het voornemen van dese Compagnie met meerder vrucht uyt-ghevoert mach werden, tot welstandt der Geunieerde Provintien, conservatie ende augmentatie der neeringe, midtsgaders tot profijt van de Compagnie, Soo hebben wy de voorsz Compagnie geoctroyeert ende geaccordeert, octroyeren ende accorderen midts desen, dat niemandt, van wat qualiteyt ofte conditie die zy, anders dan die van de voorsz Compagnie uyt dese Vereenighde Landen sal moghen varen binnen den tijt van een-en-twintigh jaren eerst-komende, beginnende met desen jare 1602 incluys, beoosten de Cape de Bonne Esperance ofte door de Straet van Magellanes, op de verbeurte van de schepen en goederen, blijvende in haer geheel de concessien voor desen ghegeven aen eenighe Compagnie, omme te varen door de voorsz Straet van Magellanes, behoudelick datse hare schepen uyt dese Landen sullen affenden binnen vier jaren naer date deses, op pene van te verliesen 't effect van de voorsz concessie.

XXXV.

Item, dat die vande voorsz Compagnie sullen vermoghen beoosten de Cape van Bonne Esperance, midtsgaders in ende door de Enghte van Magellanes met de Princen ende Potentaten verbintenisse te maecken, ende Contractien op den naem van de Staten Generael van de Vereenighde Nederlanden, ofte Hooge Overheden der selver, Mitsgaders aldaer eenige fortressen ende versekertheden te bouwen, Gouverneurs, Volck van Oorloge, ende Officiers van Justitie, ende tot andere nootelicke diensten, tot conservatie van de plaetsen, onderhoudinge van goede ordeninge, politie ende Justitie, eensamelijck tot vorderinge ende neeringe te stellen, behoudelick dat de voorsz Gouverneurs, Officiers, Volck van Justitie, en Volck van Oorloge, sullen Eedt van ghetrouwigheyt doen aen de Staten Generael, ofte de hooghe Overigheydt voorsz, ende aen de Compagnie, soo veel de neeringhe ende traffijcque aengaet, ende die sullen de voorsz Gouverneurs ende Officiers van Iustitie afstellen, by soo verre sy bevinden dat deselve hun qualick ende ontrouwelick dragen, met dien verstande dat sy-luyden de voorsz Gouverneurs ofte Officiers niet en sullen beletten herwaerts over te komen, om hare doleantien ofte klachten, soo sy eenighe meynen te hebben, aen ons te doen, ende dat die vande Compagnie t'elcker wederkomste van de Schepen ghehouden sullen wesen de Heeren Staten Generael te informeren van de Gouverneurs ende Officieren, die sy in de voorsz plaetsen sullen hebben gestelt, omme hunne commissie alsdan geagreert ende geconfirmeert te worden.

XXXVI.

Ende soo die van de voorsz Compagnie op eenige plaetsen bedrogen en qualick gehandelt worden, oft dat in't vertrouwen van eenighe penningen oft koopmanschappen deselve, sonder restitutie ofte betalinge daer van te genieten, gehouden wierden, dat sy die schade naer gelegentheyt der saecke, naer dat sy best vermogen sullen, doen repareren, door alsulcke middelen alsmen ghevoeglickst sal konnen: Behoudelick dat de schepen hier te lande weder komende, sy rapport sullen doen van de gelegentheyt van de sake, aen 't Collegie vande Admiraliteyt, in 't quartier daer die sullen aenkomen, met verstande, dat die van 't voorsz Collegie eenighe verklaringhe doen, daer by die van dese Compagnie haer vinden beswaert, sy-luyden daer van aen ons sullen moghen provoceren, ende sullen de goederen onder behoorlicken inventaris ghebeneficeert worden, by die vande Compagnie, 't en ware yemandt anders dan den Fiscael hem partye maeckte, ende d'ingebrachte goederen reclameerde, in welcken ghevalle de voorsz goederen gheadministreert sullen worden, ghelijck vande sententie van die vande Admiraliteyt verklaert sal worden te behooren.

XXXVII.

Of het gebeurde dat die schepen van Spangien, Portugael, of onderweghen vyanden, die schepen van dese Compagnie vyandlick aentasten, ende in 't vechten eenighe der vyanden schepen verovert werden, dat deselve veroverde schepen ende goe- *'s Landts gerechtigheden inde Prinsen.*

Digitized by Google

goederen sullen verdeelt werden na de ordre vande landen, te weten het landt ende Admirael genietende daer van hare gherechtigheyt, mits dat vooren afgetrocken sal worden die schade die de Compagnie in rescontre sal gheleden hebben, ende sullen die van de respective Admiraliteyten, daer de schepen sullen aenkomen, de kennisse nemen van de deughdelickheydt van den prijse, blijvende pendentelick de administratie van de goederen by die van de Compagnie onder behoorlicke Inventaris, soo vooren geseyt is, ende den gegraveerden by sententie vry-gehouden te provoceren.

XXXVIII.

Dat de speceryen, Chineesche zijde, ende cattoene lijwaetten, die by de Compagnie uyt Oost-Indien sullen werden ghebracht, in 't inkomen nochte uytgaen, niet meer sullen worden belast, als die nu belast zijn volgende de lijste ende de generale verklaringhe, noopende de goederen in de selve niet ghespecificeert ende in 't eynde van dien ghestelt.

XXXIX.

Datmen gheene schepen, geschut nochte amunitie, van dese Compagnie sal moghen nemen tot dienste van den Lande, dan met consent vande Compagnie.

XL.

Item, dat de speceryen van de Compagnie sullen verkocht werden op eenerley ghewichte, in de swaerte van die van Amsterdam.

XLI.

Dat die vande Compagnie in de respective Kameren sullen vermogen hare speceryen te overslaen, het zy binnen scheepsboort ofte inde packhuysen, ende dat sonder daer van eenigh Accijs, Impost, ofte Waegh-gelt te betalen, mits dat de speceryen op haer voorsz ghewichte niet sullen werden getransporteert, maer verkocht zijnde, ghewegen sullen worden, ende 't recht van de Wage betalen sullen, gelijck andere goederen de Wage subject zijnde, soo dickmaels als die sullen verkocht ofte verlevert werden.

XLII.

Item, datmen gheene Bewindthebbers hare persoonen ofte goederen sal moghen belasten ofte bekommeren, om van de selve te hebben rekeninge van hare administratie in de voorsz Compagnie, noch ter cause van gagie van eenige Commisen, Schippers, Stier-luyden ende Boots-gesellen, ofte andere persoonen ten dienste der Compagnie aen-ghenomen: maer die desen aengaende yet tegen haer sal willen pretenderen, sal ghehouden zijn deselve te trecken voor hare ordinarise Rechters.

XLIII.

Dat de Provoosten van de Compagnie sullen mogen apprehenderen aen landt het Scheeps-volck dat hem in dienst heeft begeven, ende de geapprehendeerde t'schepe moghen brenghen, het zy in wat steden, plaetsen, ofte jurisdictie van dien, deselve soude mogen bevonden worden; mits dat de voorsz Provoosten daer toe te vooren sullen aenspreecken den Officier ende Burgermeester van de stede ende plaetse.

XLIV.

Ende tot erkentenisse ende recognitie van desen Octroye, ende 't ghene voorsz is, sullen die vande voorsz Compagnie aen ons betalen de somme van vijf-en-twintigh duysent ponden, tot veertigh grooten Vlaems 't stuck, die wy inleggen in de equipagie van de eerste thien jaren ende reeckeninge, daer van tot profijt van de Generaliteyt ghenooten ende gedragen sal winst ende risicque, gelijck alle andere participanten in dese Compagnie sullen genieten ende dragen.

XLV.

Ende wanneer eenighe schepen van de reyse sullen wederkeeren, sullen de Generaels ofte Commandeurs over de vlote, schip ofte schepen, ghehouden wesen in 't aenkomen te doen rapport van hare reyse, ende daer van schriftelijck relaes, soo sulcks vereyscht werdt, over te geven.

XLVI.

Alle welcke poincten, voordeelen ende vryheden, hier boven verhaelt, wy gheordonneert hebben, ende ordonneren midts

desen, dat achtervolght ende onderhouden sal worden by allen ende eenen yeghelicken van de Ondersaten ende Ingesetenen der Vereenighde Landen, sonder daer teghens, directelick ofte indirectelick, noch binnen de Vereenichde Landen, noch daer buyten, te doen ofte doen doen in eenigher manieren, op pene van daer over als beletteren van het gemeene beste der Landen, ende overtreders van onse Ordonnantie ende Bevelen, aen lijf ende goedt ghestraft te worden: Ontbieden daeromme, ende Bevelen wel expresselick aen alle Gouverneurs, Iusticieren, Officieren, Magistraten ende In-woonders der Vereenighde Landen, dat sy die voorsz Bewint-hebbers rustelijck, ende vredelijck laten ghenieten, ende ghebruycken het volkomen effect van desen Octroye, Consent ende Privilegie, cesserende alle contradictien ende empeschementen ter contrarien, want wy 't selve ten dienste van den Lande bevonden hebben alsoo te behooren.

Gegeven onder onsen Zegel ende Signature van onsen Greffier, in 's Graven-Hage, den 20 Meert, Anno 1602.

Dit ten eynde gebracht / en nu een aensienlijck lichaem geworden zijnde / te samen brengende een Capitael van ses en sestich hondert duysent guldens / hebben 't selvige voorts te werck geleyt / uytrustende een Vloote van veertien groote Schepen / onder het beleyt van den manhaftighen Admirael Wybrant van Waerwijck, die in Iunio in Zee geloopen is. *VVybrant van VVarwijck.* Het jaer daer aen / te weten in Februario 1603. is het Jacht de VVachter te huys gekomen / met tijdinge dat noch 5 andere geladen Schepen haest souden volgen. Verhaelde daerenboven hoe Wolphart Harmansz en sijnen Vice-Admirael Hans Bouwer de machtige scheeps-armade vã Don Andrea Fortado Mendoza voor Bantam opgeslagen hadden / die van meeninge was de Hollanderen de Indien te doen ruymen; van waer haere reyse voorts op de Moluccas verbordende / van tijde ten tijde geluckelijcke overquamen: Noch brocht tijdinghe des treffens van den Admirael Iacob van Neck inde Moluccas teghens drie Portugesche Schepen / doch niet ten besten afgelopen / mits naer verlies van 8 a 9. Mannen / nevens eenige vingeren sijns rechterhant / haer heeft moeten verlaeten; Als mede het veroveren van de Portugesche Karaecke / door Iacob van Heemskerck, hier voorzen gemelt. Op welcke tijdinge weder een Vloote van derthien Schepen onder Steven vander Hagen den 18 December derwaerts voer. *Steven vander Hagen.*

Ofwel dieshalven den Koninck van Spanjen inden jaere 1605. een strengh Placcaet heeft laten uytgaen / by welcken de Ondersaten der vereenichde Nederlanden niet alleen den handel op sijn Spaensche Rijcken / maer op beyde de Indien by lijfstraffe verboden wert / so heeft 't selvige echter meer tot een spoor / als verflauwinge voor dese Compagnie gedient / om te beter haere saecken te behartigen / ende in staet te stellen. Tot dien eynde heeft onder den vermaerden Zee-Helt Cornelis Matelief daer heenen ghesonden een Vloote van elf wel gemonteerde Schepen / niet alleen ter Koopvaert / maer oock dapper ten oorloge toegerust. *Kornelis Matelief.* Dese Vloote naulijcks Zee bouwende / hebben de Bewinthebberen weder op nieuwe equipagie / ende vervolgh haerder saken ernstlijck gedacht: voor de derde mael een macht van 8 Schepen t'samen brengende / daer toe niet alleene aennemende bootsvolck / maer oock soldaten / onder wel uytdruckelijck bespreck so sulcx de noot vereischte / aldaer voor een tijt in garnesoen te blijven / over welcke macht tot Admirael Paulus van Caerden gestelt werde. *Paulus van Caerden.*

Weynig tijts hier naer zijn van de eerste uytrustinge weder t'huys gekomen 2 schepen / met nagelen eñ andere specerijen geladen; welcke tydinge brachten / dat den Admirael Steven vander Haghen voor handen was / die in Iulio daer aen volghde / hebbende de Spanjaerts ende Portugesen veel Schepen / nevens het Casteel op Ambonna afhandich

handich hemaeckt / deſgelijcks het Fort op Tidore geraſeert / haer alſo upt de Moluccas drijvende / waer over onder den Engelſchen eñ Nederlanders geen cleyne twiſt gereſen is / vermits de Spaenſchen met Buſſecruyt ende Amonytie ſtijf den. In October daer aen ſijn noch drie Scheepen te voorſchijn gecoomen / Verhaelende hoe Wijbrant van Waerwijck mede op comende weghe was / dan dat door een gekregen leck gedwongen was het Eylant Mauritius aen te loopen / hebbende in Patana een Caraecke verovert / daer inde lente des jaers 1607 mede te huys gekomen is: dan eer noch binnẽ geraeckte / ſijn inde winter onder Ian Ianz Mol die mede de eere toekompt van het Caſteel van Tydore gewonnen te hebben weeder twee Scheepen daer heene geſonden.

Ten deſen tyde de Nederlanden met den vreede doende ſynde / ſoo hebben die van de Compagnie toe geruſt een vloote / beſtaende in derthien wel gemonteerde Scheepen; daer tot Admirael over ſtellende den kloecken Pieter VVillemſen Verhoeven, wiens vroomicheyt eñ beleyt inden Gibralterſen ſlach genoech gebleken heeft / alwaer het Vice-admiraelſchap onder den vromen Iacob van Heemſkerck bedienende. Met deſe treffelijcke uytreedinge ſcheenen ſy te willen toonen met de vreedehandel niet te willen afſtant doen van haere begonnen Indiſche navigatie; dan bemerckende / dat het ſtuck haerder negotie ſoo halſ-ſterck ten beyde ſyde bediſputeert wiert / hebben niet naer gelaeten met particuliere / ende gedructe remonſtrantien de Heere Staeten ende Mediateurs de nootſaeckelijckheyt haerder vaert te kennen te geven.

Pieter VVillemsZ Verhoeven.

Dit poinct dan niet connende vergeleecken werden / ſijn eyndelijcke by de Heeren Staten deſe drie voorſlagen voor gebracht. Den handel op Indien by tractact van Peys te conſenteeren: Ofte by forme van Trevis voor eenige jaeren te gedoogen: Ofte alle ſaecken op geene ſyde den Tropicum Cancri inde oorloghe, ende tot yder ſijn voordeel te laeten. Van een twaelcf jarigh Beſtant beſlooten ſijnde / is oock met ſeeckere Conditien onderſprooken geweeſt / dat alle de Navigatien, die ſo wel van de Portugeſen, als van de onſen gepleecht ſouden werden / aen beyde ſyden vreedtſaem ende vry ſouden ſijn.

De ſaecken ſoo ſtaende / ſyn inden jaere 1608 diverſche Schepen upt Indien gekomen / daer onder anderen den Generael Matelief mede over quam / hebbende Malacca belegert / dat door de kompſte der Portugeſche vloote heeft moeten verlaeten / om deſelvige te beſtryden: voorts met den Coninck van Iohor in verbont treedende.

In Martio 1609. hebben de Bewinthebberen nochmael uytgeſondẽ den kloecken Piloot Herry Huſon, om met een Vlie-boot te ſoecken de paſſagie by het N. O. ofte N. W. naer China, doch is onverrechter ſaecke weder gekeert. Als nu naer Mateliefs overkompſte geen Schepẽ upt Indien bekomen hebbende / dan wel eenige tydinge over Engelandt; ſoo ſijnder inde Somer 4 wel gelaeden over gecomen: met bericht dat de Spaniaerden noch in Ternaten waeren / en dat de Nederlanders Macian (een der Moluccæ Eylanden) verovert hadden / trachtende metter tijt weder meeſter vande ſelvigen de werden. Als den Treves inde Nederlanden over alle verkondigt was / is reſolutie genomen een Pinaſſe naer de Ooſt-Indien te ſenden / en dat met Paſpoort van den Coninck van Spanien en de Eerſhertogen / om aldaer der beyder onderdaenen de ſelvige bekent te maecken. Welcke ten eynde des ſelvighen jaers van Pieter Both met een Vloot van negen Schepen gevolcht is / hebbende de Matrooſen / en Soldaten vryheyt / vrouwen ende kinderen mede te mogen nemen. De ongeregeltheden eñ gierichepyt onder de Coopluyden int koopen ende

Pieter Both.

Digitized by Google

ende verkoopen van de Actien in deſe Compagnie/ heeft de Heeren Staten Generael beweeght/ by Placcate van den 27 Februari deſes jaers daer inne te verſien. Te mets dan eenige retour-Schepen bekomende/ hebben in Mayo 1611 noch mael onder den Commandeur Laurens Reael vier Schepen derwerts uytgeruſt.

Laurens Reael.

Wien in Decemb. daer aen Adriaen Block Martſz met een treffelijcke Vloote volchde deſe ontrent de Soute Eylanden, 17. Spaenſche Oorlog-Schepen op hem ſiende afkomen/ heeftſe ſoo onthaelt/ datter maer vier bequaem waeren/ om tydinge haerders wedervaren in Spanjen te brengẽ. Welck reſcontreren de Bewinthebbers ter ooren gekomen ſijnde/ ſtaet maeckende/ de hare ſonder ſchade niet vry geraeckt te ſijn/ hebbẽ in Mayo daer aen onder Ian Pieterſz Coen weder 2. Schepen derwaerts doen gaen.

Adriaen Block Martſ.

Ian Pieters Coen.

Dit vaer-waeter den Hollanderen dagelijcks gemeender werdende/ heeft ſoo aengenomen/ dat inden jare 1613 ende 14 onder diverſche Commandeurs als Reynſt, 't Lam, eñ anderen ten verſcheyden tijden wel 27 Schepen derwerts ſonden. So dat Godt de Heere haeren handel wel merkelijcke geſegent heeft / ghelijck by deſe lijſte van de gedaen uyt-deelingen te ſpeuren was.

Anno	1605	in Iulio	15	ten hondert
	1606	in Martio	75	
	1607	in Iulio	40	
	1608	in April	20	
	1609	in Iunio	25	
	1610	in Auguſto	50	
	1613	in May ---	37	

ſijnde t'ſamen 262 par cento.

Haere ſaecken nu ſoo ſtaende / hebben het jaer daer aen/ ſijnde 1615 de Heeren Staten/ nevens de Ooſt-Indiſche Compagnie geresolveert een machtige vloot uyt te ſchicken/ om door de Magilaniſche Straete inde Zuydt-zee te geraecken / op hope van den Spanjaert aldaer op het onverſienſt grooten afbreuck te doen/ ende voorts naer de Indien te loopen/ daer Generael over ſtellende den eerbaeren Ioris van Spilbergen.

Ioris van Spilbergen.

Eenige Coopluyden / onder welcken Iſaac le Maire wel de principaelſte was / hebben alle middelen aengewent deſe Compagnie te onderkruypen / ten dien eynde practiſeerende om in de Zuyt-Zee te geraecken/ ſonder de Magilaniſche Strate te paſſeeren / op hoope van welcke twee Schepen toegeruſt hebben / ondert belept van Cornelis VVillemſz Schouten , ende Iacob le Maire, die in Iunio des ſelvigen jaers t' ſeyl gingen/ eñ by Zuyden de Magilanes een geluckigen door-gangh vonden / (de ſelvige den naem van Straete le Maire gevende) door welcken over de Zuydt-zee inde Moluccas arriveerden/ van op Batavia komende is haer Schip geſequeſtreert/ als violeerders der Heeren Staten Octroy.

Cornelis Schouten ende Iacob le Maire.

De Compagnie ten deſen tijde geen weynich afbreuck in haeren handel lijdende / door 't invoeren van poederen/ welcke de Coopluyden ende Winckeliers onder de Specerypen ſijn mengende/ hebben genootſaekt geweeſt 't ſelvige hare hooge Overicheden te vertonen/ die om ſulcx voor te komen/ met een ſtraf Placcaet dat te gemoet quamen. In Iunio deſes jaers 1617. daer aen is te huys gekomen (naer een twee-jarige reyſe de Werelt-kloot omgeſeylt hebbende) den voornoemdẽ Ioris van Spilbergen, by hem t'Scheep hebbende Cornelis W. Schouten , ende Iacob le Maire (doch ten laeſten haer op den 22 Decemb. verleeden in Zee ontvallende) mede 't ſelvige jaer uyt gevaeren.

De Heeren Statẽ beſpeurende dat eenige Potentaten het welvaeren deſer Compagnie benijdende waeren/ aenwendende alle middelen om haer int vaer-waeter te weſen / niet onſiende haer/ haere getrouſte Dienaeren ende varentvolck te onttrecken/ hebben te rade geweeſt

Digitized by Google

geweeſt/ſulcks by openbaere Placcaten te verbieden.

De jaeren 1618. ende 19. ſijn deſe Compagnie ſoo gunſtich geweeſt / dat thien rijcke retour-Schepen/ tot diverſche tijden uyt Indien bequamen / tuſſchen de ſes ende ſeven milioen guldens geeſtimeert: 't welcke haer geen kleyne couragie gegeven heeft haere ſaecken te beviijtighen / om den Spanjaert ſoo veel mogelijcken was afbreuck te doen. Tot het welcke niet weynich geholpen heeft/ de groote couragie ende goet beleyt vanden achtbaren ende geleerden Heere Laurens Reael, die naer ſijn neghen-jaerigen dienſt (de grootſte ampten aldaer bedient hebbende) het jaer 1620. met ſijn kompſte geſlooten heeft.

De miſbruycken/ende quade practiken ten deſer tijde in 't koopen eñ verkoopen der Ooſt-Indiſcher Actien wederom in ſwang gaende/ hebben de Heeren Staten gedrongen haer voorige Placcaten vanden jaere 1610 te vernieuwen/ oock na tijts conſtitutie te veranderẽ.

Waſſenaer lib. 1. 't Jaer daer aen is in Zeelandt aengekomen het Schip de Goede Vrede, brengende tijdinge des toeſtants aldaer / nevens vijff Coningen ende Princen kinderen/ om hier te lande opgevoet/ ende inde Chriſtelijcke Religie onder-weſen te werden; gelijck ſulcx haere medebrengende Brieven aen ſijn Princelijcke Excellentie breder betuychden.

Het ſeſthien-hondert twee-en-twintichſte jaer hebben mede met gheluck aengevangen / in Februario 2. rijcke Schepen te huys krijgende (met tijdinge des redelijcken handels aldaer / als dat den Oorloch tegens die van Bantam op Iava, ende den Spanjaert inde Moluccas ende de Manilles noch in ſwang ging / mede dat haer van het Eylandt Banda verſeeckert hadden) die in Iunio daer aen van dry anderen ghevolcht ſijn / ſeggende de laeſte Schepen van hier derwaerts gaende/ in vier maenden ende dry daghen wel overgekomen te weſen.

Het Octroy deſe Compagnie verleent / dit jaer ten eynde loopende/ ſijnder groote miſverſtanden tuſſchen eenige Participanten / ende de Bewint-hebberen gereſen/ die ſo hoogh draefden/ dat de Hooge Overicheyt daer mede bemoeyt is / deſe alles rijpelijcken overleggende/ hebben de ſaecken ſoo beſtiert / dat daer reeckeninghe ghedaen is / mits de eyghenaers uytdeelende ſulckx / als in redelijckheyt bevonden ſoude werden/ 't welcke op 25 ten hondert in nagelen gevallen is: met het welcken ten eynde gekomen ſijnde / hebben op nieuws weder Octroy voor 21 jaeren bekomen/ ſijnde als volcht.

De Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, allen den geenen die deſen jegenwoordigen ſullen werden vertoont, Saluyt: Doen te Weten, dat overgemerckt hebbende, de gelegentheyt vande *Ooſt-Indiſche Compagnie* eñ 't geene den ſelven aengaende gehandelt is mette Coninclijcke Majeſteyt van Groot Britannien noch eenen geruymen tijt van jaren geduyrende, hoe wel de ſelve Compagnie anders hier te lande regard genomen op de leſte continuatie van 't Octroy van dien, metten leſten deſer maent Decembris ſoude gaen expireren, eñ mede lettende dat den welſtant der Ingeſetenen deſer landen principalick is beſtaende, inde navigatie handelingen ende commercien, die uyt die ſelven landen van allen ouden tijden gedreven ende metter tijdt vermeerdert ſijn in allen Landen van Europa, Aſia ende Africa, ende anders, mitſgaders oock op de ſeer grote ſubſidien by ons van tijt tot tijt uyt de middelen van den Landen ende gerechticheyt van dien gedaen aen de voornoemde Compagnie, op hoope van metter tijt behoorlicke vruchten daer van te trecken tot Solagement vande goede Ingeſetenen deſer landen, wiens middelen inde voorſz ſubſidien eñ aſſiſtentien aende voorſz Compagnie gedaen, ſeer merckelijk ſijn gediſpendeert, en boven dien noch omme te conſerveren het publijcq geloof ende contracten aengegaen met veele ende diverſche Natien, Rijcken ende landen in Ooſt-Indien, ende de behoudeniſſe vande plaetſen aldaer mette voorſz onſe aſſiſtentie verkregen, ende onder onſe gehoorſaemheyt gebracht, ende eyndelick op den grooten ondienſt die tot nadeel van alle d'Ingeſetenen van den Lande ſtaet te verwachten, indien de voorſz Compagnie ſoude werdẽ gediſſolveert, Wy omme d'Ingeſetenen van deſen landen te doen genieten de lange verwachte vruchten vande voorſz grooten

ende

Digitized by Google

ende merckelijcke assistentien, ende te conserveren de navigatien ende commercien vande selve, ende oock te verhoeden den voornoemden ondienst vande voorsz ingesetenen, ende alle de voorsz Natien, Rijcken, Landen en plaetsen niet te verlaeten ende prostitueren ten appetijte van hunnen vyanden; derisie ende spot van desen staet: uyt onse rechte wetenschap ende volle macht, het Octroy vande voorsz Compagnie in dato den xx Martij sestienhondert ende twee, nochmael gecontinueert hebben ende continueren 't selve midts desen, voor den tijt van eenen twintich jaren achtervolgende, ende innegaende metten eersten dach Ianuario 1623 toe komende, ende dat op de limiten in't voorsz Octroy, ende int contract mette hoochgemelte Conincklijcke Majesteyt van Groot Britannien aengegaen, uytgedruckt, ende voorts op alle de printen ende articulen int voorsz Octroy begrepen, mitsgaders op de resolutien ende autorisatien daer op van tijt tot tijt respective, ghevolght doch onder de limitatien, reglement ende condicien hier naer volgende, te weten:

I.

Ten eersten dat de Bewinthebbers vande Oost-Indische Compagnie by Gedeputeerde uytte respective Cameren tot alsulcken getal als de selve sullen goet vinden, gehouden zijn naer de expiratie van het jeghenwoordich Octroy; ofte ten lanxsten ses maenden daerna, te doen generale reeckeninge van hare administratie, innestellende tot sulcken eynde de selve reeckeninghe naer stijle ende in behoorlijcke forme, als onder Coopluyden gebruyckelijck is te geschieden; waer teghen soo veel Hooft-participanten sullen gedeputeert worden by de andere participanten, elcx onder sijne Camer daer inne hy sijn penningen geleydt heeft, om de reeckeninge te hooren, op te nemen ende te sluyten, in vougen dat de Gedeputeerde uytte Bewinthebberen, ende vande Participanten sullen wesen in ghelijck ghetal, welverstaende te sijn Hooft-participanten die gene, die voor haer eyghen, sonder bedroch of yemants hulpe, oock sonder beswaringhe ofte verpandinge inde Compagnie onder die Camer soo veel resiqueren, als de Bewinthebbers inde respective Cameren moeten doen; ende sal de reeckeninge gedaen werden ten overstaen van eenighe Gedeputeerde van hare Ho: Mo: met open deuren ende vensteren naer affixie vande Billietten, inhoudende den dach ende plaetse wanneer die sal ghedaen worden, alles tot koste vande Compagnie, ende sullen voorts alle andere Participanten, ter auditie vande voornoemde reeckeninghe oock moghen komen, doch op haer eygen kosten, ende sonder te mogen spreecken ofte stemme hebben, maer by aldien sy yetwes hebben te seggen, sullen 't zelve mogen communiceren met hare Gedeputeerde Hooft-participanten, om door de selve geproponeert te worden.

II.

Ten tweede, dat met dese teghenwoordighe continuatie voor gecontinueert, ende als op nieuws gekoren gehouden werden de Bewint-hebberen tegenwoordich in dienst wesende, ende dat de selve sullen worden verandert van drie jaeren tot drie jaeren, naer den inganck van dese continuatie, als op den eersten Iannari 1626. in sulcker forme ende maniere dat inde vier eerste veranderingen uytte Kamer van Amsterdam t'elcke drie jaeren drie Bewint-hebberen sullen afgaen, ende inde twee volghende t'elck reyse vier. Uytte Kamer van Zeelandt alle drie jaeren twee, ende uyt elcke Kamer van de Mase ende West-Vrieslandt inde vijf eerste veranderingen een, ende inde seste twee; ende sal by lootinge geprocedeert worden wie eerst ende vooren sal afgaen, tot dat de jegenwoordighe aengekomene Bewint-hebbers t'samen sullen sijn verandert, ende alsdan sullen die geenen, die 't zedert verkoren sijn mede alsoo afgaen, niet by lootinge, maer by ordre vanden tijt dat elck een geeligeert is gheweest, d'ouste inde bedieninge oock d'eerste in 't afgaen wesende, ende indien eene van twee of van meerder te gelijcken aengekomen wesende alleen soude moeten afgaen, sal by lootinge gedecideert worden, wiens beurte vande selve t'saemen innegekomene sal wesen de bedieninge te verlaeten ende een andere plaets te geven; welverstaende dat die geene die by lootinghe ofte by beurte sal sijn afgegaen, wederom genomineert ende geeligeert sal mogen worden tot Bewint-hebber, nae dat hy drie jaeren sal hebben gevaceert; ende sullen altoos d'afgestorvenen ofte uytten dienst gescheyden wesenden, ghehouden werden als afgegaen by lootinghe, ofte by ordre van den tijt, ende het getal der geener die daer naer moeten afgaen, verminderen.

III.

Ten derden soo wanneer den tijt in manieren voorsz gekomen sal sijn, om tot nominatie van nieuwe Bewint-hebbers te treden, sullen de participanten by affixie van Biljetten, tegens seeckeren dach daer geconvoceert worden, ende alsdan sullen de Participanten een ghetal van Hooft-participanten teghens die Bewinthebbers die niet afghegaen en zijn, uytmaecken (onder welcke Hooft-participanten, d'affgaende Bewinthebbers als Hooft-partici-

ticipanten wesende mede gekoren sullen mogen worden) welcke Hooft-participanten mette resterende Bewinthebbers sullen vergaren, ende sal den President vanden Camer inder tijt so wel de voorsz Bewinthebberen als Hooft-participanten afnemen den eedt, dat yder van hun inde Compagnie is heriderende soo sijn eygen perijckel, suyver soo veel als het Octroy is medebrengende, sonder 't selve belast, verpant oft Hooft te hebben, in wat manieren het mochte wesen, directelijck of indirectelijck, in 't gheheel of ten deele, ende sullen alsdan by Pluraliteyt van stemmen nomineren trippel getal van gequalificeerde persoonen, Hooft-participanten wesende, ende de selve voorts presenteren, sonder daer van aen yemandt anders opening te doen, dan aen die geene, die volghende het Octroy oft particuliere resolutien daer op ghenomen, d'electie hebben, die oock voorts ende sonder uytstel daer van d'electie sullen doen, dan sullen de Bewinthebbers van nieuws aen te komen, den geenen die inde Camer zijn in bloede of affiniteyt niet moghen bestaen, tot Susters ende Broeders kinderen incluys, maer die nu binnen die graden inde Camer sijn, sullen daer in moghen blijven, ghelijck oock opkomende affiniteyt voor die geene die inde Cameren sijn geen verhindering sal causeren, dan of de voorsz Hooft-participanten in ghelijck of meerder getal tegen de overgebleven Bewinthebbers in 't nomineren voornoemt sullen stemmen, 't selve sal gereguleert worden naer de uytspraecke, die by sijne Excellentie den Prince van Orangien, aende welcke het selve gesubmitteert is, daer van sal worden gedaen, van welcke uytspraecke hier naer pertinente nolitie ende verklaringe sal worden gedaen.

I V.

Ten vierde dat de Bewinthebbers voor haer moeyte die sy inde Equippagie ende uytreedinge der Schepen met haere behoorsten ende Coopmanschappen dagelijckx sijn hebbende, midtsgaders van de retouren ende prinsen sullen genieten een ten hondert, namentlijck van 't suyver ende nette provenu van de verkochte goederen, afgetrocken de rabatten van de goederen die op tijt werden verkocht ende gerabatteert, 't welck mede verstaen wort ghehouden te sullen worden inde verkofte prinsen: dan vande Schepen, geschut, midtsgaders haer toebehoorten die uyt dese Landen ghevaeren ende wederom daer in komen, sal geen provisie ghenomen worden, alwaert dat deselve mochte verkocht worden, gelijck mede niet van de penningen die de Bewinthebberen voor de Compagnie op interest alreede gelicht hebben, ofte naemaels sullen mogen lichten.

V.

Ten vijfde dat uyt de respective Camers sullen worden gekoren negen Hooft-participanten, te weten vier van Amsterdam, twee van Middelburch, ende drie uytte resterende Cameren, gequalificeert ende beeedicht als hier vooren is verklaert, welcke Hooft-participanten sullen vermogen t'elcken over de jaerlijckxse reeckeninghe te staen, die de Camers aen malkanderen, ofte aende Seventhien sijn doende, ende op het overleveren ende maecken vanden staet te compareren, ende sullen oock de Bewinthebbers ofte Seventiene hooren hun advijs op 't verkoopen ende beneficieren vande goederen, gelijck mede indien eenige groote ende importante saecken den Bewinthebberen mochte voorkomen, alles nochtans sonder koste vande Compagnie, ende sullen de selve van Amsterdam, ende Middelburch voor de helft ende inde resterende Cameren voor een derde verandert worden, by de andere Hooft-participanten alle drie jaeren, wanneer nieuwe Bewinthebbers gekoren worden.

V I.

Dat niemandt vande Bewinthebbers en sal vermogen yetwes, hoedanich het zy, aende Compagnie te verkoopen ofte leveren, directelijck of indirectelijck, ende desenthalven eedt doen, gelijck de Raede ter Admiraliteyt in gelijcken cas sijn doende, ten waere met consent van ons, vande Staten van de Provincien ofte vande Magistraten vande Steden daer Cameren sijn, t'elcker reyse te versoecken ende te verkrijgen, als vooren vande Bewinthebberen yet sal moghen gecoft worden. Ende aengaende de verkoopinghe vande goederen vande Compagnie, sullen de Bewinthebbers in goederen ende waaren, die op seeckeren prijse werden gestelt of publijcquelijck worden gecontracteert, als Nagelen, Peper ende andere Speceryen ende Coopmanschappen, soo wel als andere Cooperen werden geadmitteert ende mette selve in gelijckheydt getracteert, sonder dat zy in sulcken gevalle, de selve vande Seventhien sullen moghen wesen ofte dat eenighe Cameren in 't gheel sullen moghen koopen of contracteeren, ende sonder dat eenighe verschooninge van betalinge of rabat aen de Bewinthebberen meer als aen andere sal werden ghedaen, daer op de Bewinthebberen mede eedt sullen doen, ende sullen die participanten ende andere geen Bewinthebbers wesende eenighe goederen op prijse ghestelt zijnde, begeerende daer van gerieft werden, nes-

Digitized by Google

neffens ende soo veel als de Bewinthebberen, ende sal tot sulcken eynde by Biljetten worden genotificeert, wanneer een yder vry sal staen in manieren voorsz te koopen, ende nopende de verhandelinghe van waeren die by den stocke oft uytroepinge in 't openbaer naer affixie van Biljetten sal geschieden, sullen de Bewinthebberen mogen koopen neffens anderen.

VII.

Dat t' eynden d'eerste thien jaeren van dese continuatie, ende ten tweede-mael ter expiratie van de selve continuatie generale reeckeninghe vande administratie vande Compagnie sal werden gedaen in conformité ende op de selve forme, ende overstaen als by ons opt eerste point van dese ampliatie gheordonneert is.

Ende op dat dit volcomentlick mach werden achtervolcht ende onderhouden, Ontbieden wy de Staten, Stadthouder, ende Gecommitteerde Raden, lasten ende bevelen voorts den Cancelier, Presidenten, Raden vanden Hoven van Iusticie, de Collegien ter Admiraliteyt, alle Admiralen, Oversten, Gouverneurs vande Steden ende plaetsen, alle Ritmeesters en Capiteynen, te water ende te lande, Mitsgaders alle Officieren, Iusticieren ende Ingesetenen deser Landen, heur hier na te reguleren, sonder hier tegen iet te doen ofte te attenteren, ofte gedoogen gedaen te worden, want wy sulcx ten meesten dienste vanden Landen ende vanden Ingesetenen vandien bevonden hebben behooren, ende op dat dit vast ende bondich blijve, hebben wy dese onse opene Brieven doen depescheren in gewoonlijcke forme, doen segelen met onsen grooten zegele, ende becrachtigen met onse paraphure, ende de gewoonlijcke signature van onsen Griffier. Gegeven inden Hage op den xxii Decemb. Anno 1622. Was geparapheert *Niclaes* van *Bonckhorst* vt; Onderstont ter Ordonnantie vande Hoog-gemelten Heeren Staten Generael, geteeckent *C. Aerssen*, ende gesegelt met een uythangende zegel aen een witte zijde koorde, in rooden Wasse.

Op het welcke voorts met vier wederkomende Schepen verrijckt sijn / die inde maent October geluckelijcken overquamen.

De disputen tusschen de Engelsche ende Nederlantsche Compagnien dus langhe ghehangen / sijn eyndelijcke bygelept / mits de Engelschen voor haere geleeden schade ontfanghende de somme van achtmael hondert duysent guldens. 't Welcke de Fransoysen mede heeft doen opwaecken / want een Schip van haer by des Compagnies dienaers aengehaelt / de goederen verkoft / is seer qualijck genomen / dan om meerder onlust voor te komen / is 't selbighe met een somme van 5½ tonnen gouts ghereme dieert.

De contraminen daer dese Compagnie dagelijcke mede aengheyochten wiert / de Ede. Heeren Staten bekent gemaeckt sijnde / hebben om sulckx ende andere ongelegentheden te gemoet te gaen / den derden Meert 1623. haer nieuw gegeven Octroy / met dese nevensgaende Ampliatien vermeerdert.

De Staten Generael der Vereenichde Nederlanden, naerder gelet hebbende op de continuatie ende ampliatie van 't Octroy vande Oost-Indische Compagnie, by haer Hoogh-Mogende geresolveert ende uytgegeven, in dato den twee-en-twintichsten Decembris lestleden, hebben tot wegneminge van alle vordere questien ende disputen, met advijs van sijn Exellentie den Prince van Orangie by forme van naerder ampliatie ende interpretatie, opte articulen vande voorsz continuatie van 't Octroy verklaert ende geordonneert, verklaeren ende ordonneeren by desen als volcht.

Eerstelijck ende opte eerste artijckel vande voorsz ampliatie, dat binnen den tijt 't selve geordonneert, by ende ten overstaen van alsulcken getal van Bewinthebbers ende Hooft-participanten, als sy luyden gesamentlijck sullen verdragen, ofte als sy by haere Ho. Mog. sal werden geordonneert, sullen gedaen worden, die particuliere ende generale reeckeninge vanden voorsz twintich jaeren administratie, in sulcker forme ende maniere, als die selve in consideratie vande combinatie vande Equipage, ende implicatie vande onderlinge negotie nu ende dan gevallen, bequamelijck sullen kunnen gedaen ende ghedistingueert worden, ende dat ter plaetse die daer toe bequaemst sal werden gevonden: Ende sullen die voorsz reeckeninge geverificeert moeten worden mette Boecken der Factoren uyt Oost-Indien ende anderen documenten daer toe noodich.

Op 't vijfste artijckel, dat de Hooft-participanten, die ghecom-

Digitized by Google

commiteert sullen worden, totte auditie van jaerlijckse rekeningen vande Equipage, soo die successivelijck sullen werden ghedaen, voorts compareren ende sessie hebben sullen in alle vergaderingen vande Seventhien, om die besoigne, ende sullen de voorsz Seventhien hooren hun advijs op het resolveren vande Voyagien, uytsendinghen ende Equipagie vande Schepen, Cargisoenen ende contanten, verkopinge van goederen, oplichtinge van penningen, ende repartitie aende gemeyne participanten te doen, ende op alle voorvallende saecken van importantie sullen mede hooren die lecture van de Brieven, komende uyt Indien, ende mogen doen visitatie van de packhuysen der respective Cameren ende goederen daer in sijnde. Ende soo wanneer die voorsz Hooft-participanten sullen tot die voorsz besoigne vaceren buyten de Steden daer sy woonen, sullen tot kosten vande Compagnien genieten sulcken vacatien ende dachgelden als de Bewint-hebbers toegelecht zijn, ende verder gehouden wesen, alle saecken inde vergaderinge vande Seventiene voorvallende, secreet te houden, voor soo veel ende gelijck die Bewint-hebberen gehouden zijn te doen.

Op 't seste artijckel, dat de Bewinthebberen boven die goederen die met den stocke, ofte by uytroep werden verkocht: Item, die openbaerlijck ende een yder diese begeert op prijs werden gestelt, niet en sullen mogen kopen, dan by openbaere ende kennelijcke contractatie, sonder dat andersints secretelijck ofte uyt de handt, aende selve verkocht sal mogen werden, ofte hunluyden eenige koop toegeslagen, sonder dat al voorens alle andere personen, presenterende te koopen, sullen wesen gehoort. Ende soo wanneer yemandt geen Bewinthebber zijnde eenige partyen sal hebben bedongen, en sal niet gehouden wesen die Bewinthebbers, ofte yemandt van deselve tot part ofte deel in dien voorsz koop te admitteren. Des soo wert verstaen dat die negen hooft-participanten, die de besoigne vande Seventiene by sullen wesen, aengaende het koopen ende verkopen, het selve reglement ende ordre, als die Bewint-hebbers, sullen wesen onderworpen, ende dat de biletten van te doen verkoopinge, soo tijdelick sullen uytgesonden worden, dat de ingesetene vande vereenichde Provintien haer in tijts moghen prepareren ende resolveren, mitsgaders vinden ter plaetse, daer de verkopinge sal gedaen werden. Boven dese, amplierende het achtiende artijckel van 't Octroy, wert geordonneert, dat de Bewinthebbers vande Oost-Indische Compagnie al vooren afgedaen, ofte behoorlijcke gemindert zijnde, jaerlijcx sullen doen repartitie, 't zy in koopmanschap daer toe bequaem, ofte contante penningen, van thien, vijfthien, of soo veel meer ten hondert, als boven die noodige Equipagien aen Lant, ofte overich te zijn bevonden sal werden.

Alle welcke naerdere articulen van ampliatie ende interpretatie haer Ho. Mog. verstaen, dat by de Bewinthebberen, Participanten een yder een daer aen gelegen zijnde nevens die articulen vande continuatie van 't Octroy, punctuelick sullen werden naergekomen ende achtervolcht. Lasten ende ordonneren mede alle Magistraten, Officieren ende Iusticieren hier tegens niet te doen, ofte te laten geschieden, directelijck ofte indirectelijck. Alsoo hare Hoogh-Mogende verstaen, 't selve tot dienst vande voorsz Oost-Indische Compagnie, alsoo te behooren. Aldus gedaen ter vergaderinge vande Hoogh-gemelde Heeren Staten Generael, in 's Graven Hage opten derthiende Meerte, Anno sestien hondert drie en twintig, was geparapheert *N. de Voogt.* v[t].

Onder stont ter Ordonnantie vande Hoogh-gemelde Heere Staten Generael, ende was onderteyckent: *C. Aersens.*

Iacob le Maire, de nieuwe passagie naer de Zuydt-Zee ondeckt hebbende; soo hebben haere Hoogh-Mogende, nevens de Compagnie, ander-mael gheresolveert, derwaerts naer Indien (tot afbreuck der gemeener Vyandt) een machtige Vloot Schepen te senden; het Gouvernement ende beleydt daer van in handen stellende den besochten Iacques l'Heremite, die in April t'Zee geraeckten; zijnde te vooren twee Schepen ende een Jacht de ordinarie wech derwaerts gheloopen; waer Iacques l'Heremite

Digitized by Google

waer op in Mayo daer aen twee retour-Schepen te huys gekomen zijn.

De ongeregeltheden in 't negotieren met de Actien noch niet ophoudende / hebben voor de derde mael de Heeren Staten genootsaeckt haer Placcaet dies aengaende te vernieuwen.

In September daer aen is den Generael Ian Pietersz Coen met vier wel gelaeden Scheepen voor des Compagnies reeckeninge in 't Goereese-gat gearriveert; het vijfden van hen versteecken in November volghende. Op desen tijt hebben eenich weynich kooplupden alle des Compagnies Peper by contract opgekoft / monteerende een getal van 19000 Balen / bedragende vijf en veertich mael hondert duysent guldens / een dingh waerdich te noteeren.

In Mayo 1624. is te huys gekomen het Jacht de Haes (in negen maenden ende seven dagen uyt Texel een Batavische reyse heen en weder ghedaen hebbende) met tijdinge / alles daer in goeden doen te zijn / behalven dat de Engelschen Ambona in trouble stelden / oock dat de Hollanders haer devoor deden den Spanjaert sijn handel op China te beletten / wijders dat mede 3 a 4 retour Schepen in laedinge lagen / waer drie van in September overquamen; daer aen volghde in May 1625. het Schip Heusden, komende uyt Zuratta (laetende Ormus ende die quartieren in soberen staet) daer in 't naerjaer noch drie toe quamen.

Van de Schepen op desen tijt derwaerts gesonden / heeft het Schip Schoonhoven inde Spaensche Zee sulcken storm beloopen / dat het op St. Iago gestrant is / ses en twintich geberchde persoonen naer Spangien gevoert werdende. Welck verlies in Februario 1626. daer aen versoet is met het overkomen van twee Zuratsvaerders (van noch anderen gevolcht zijnde) medebrenghende des Koninckx van Persen Ambassadeur / met tijdinge van de Victorie tegen de Portugesen aldaer bevochten: latende het Rijcke in oorloge / den Koninck tegens sijn Soone te velde leggende. Daer op onder den Admirael Wybrant Schram een Vloote van negen Schepen derwaerts gesonden is / die tegens den Kaber C. Compaen in de Serra Leonis dapper slaechs was. De Maent Julius beschonck haer met twee herwaerts komende Scheepen / sijnde van het geselschap te vooren met l'Heremite uyt-ghevaren. Het jaer haer met de profijten van een Choromandelsvaerder voorts kroonende. *VVassenaer l. 12. f. 13.* *VVybrant Schram.*

De negotien en equipagien derwaerts jaerlijcks vermeerderende / soo bevonden haer aen 't beleyt ende regeeringe van goede hoofden veel ghelegen te wesen / dies desen winter besich waeren den Ed. Ian Pieterssen Coen te disponeeren / om voor de tweede mael als Gouverneur Generael derwaerts te gaen / sijne ervarentheyt voor desen genoechsaem bespeurt hebbende / die in April 1627 met een treffelijcke vloote in Zee geraeckte. Daer op arriveerde het Schip Rotterdam: dat in Julio daer aen van Ian Willemsz Verschoor (voor desen met l'Heremite uytghevaren) met vier Schepen ghevolght is. *Ian Pieter-sen Coen.* *Ian VVillemsz Verschoor.*

Desen schadt was nauwlijcks ontladen / ende te lande gebracht / ofte den Commandeur Adriaen Block Martsen, lach voor sijn tweede tocht / met een vloot van elff seylen reede / om den Generael Ian P. Coen te volghen / die in October t'zeyl gaende / twee van sijn onderhebbende Schepen door onweder heeft moeten achter laeten / het goet ende volck geberght zijnde. *Adriaen Block Martsz.*

Den wackeren Koopman Ian Karstensen van Embden, sijn dienst van jaeren volbracht hebbende / is inde selvige maendt / met drie seer rijcke Surrat-vaerders gevolcht / ghenootsaeckt zijnde tot Portsmuyden in Engelant in te loopen / daer door een tijdt met arresten opghehouden wiert. *Ian Karstensz van Embden.*

't Welck

Digitized by Google

'T Welck noch niet afgedaen sijnde / is de Compagnie in Iunio 1628 daer aen des te meerder gesegent; onder het beleyt van den Heer Carpentier (haren gewesene Generael aldaer) met vijff retour Schepen te huys bekomende / mede brengende een overtreffelijck cargisoen.

Carpentier.

De periculen die de Bewinthebberen bespeurden / waer inne haer komende Schepen van jaere tot jaere meer ende meer in vervielen / soo weghen het ophouden van de Engelschen, als rooven van de Duynkerckers, heeft haer doen resolveeren / jaerlijcks een maetige vloot inde Noort-Zee te houden / om op de selvigen (haer komende Scheepen) te passen / ende binnen te brenghen / tot dien eynde dit mael daer Admirael over stellende Ian Dircksz Lam (voor desen de Indien besocht hebbende) dat de Duynkerckers geen kleyne schrick aen gebracht heeft. De bovengemelde Schepen van haer Engels arrest ontslagen / ende te huys gekomen sijnde / heeft nieuwe couragie verweckt / sulcx dat in October noch mael elff Schepen onder den Generael Iacob Speckx derwaerts sonden; met welcken gins aen reysde den ervaren Mathematicus Iohannes Walbeck.

Iacob Speckx.

Daer tegens quam weder te voorzen het Schip Vianen, sijnde in Ianuari laestleeden van Batavia t' seyl ghegaen / op hoope van goedt saysoen de Straete van Baly door lopende / 't welcke misluckt sijnde / geraeckte op de hooghte van xxj. graden / op Zuyderlandt van Magellania incognita aen de gront / daer naer over boort smytinghe van veel kostelijcke waeren / met groot perijckel los geraeckten / onderweghen de Vloote van A. Block ontmoetende / die veel ramps uytghestaen hadde: Wyders met tijdinghe hoe eenighe Iavanen den Generael Ian Pietersen Coen meynden aen kant te helpen / 't welcke door een Chineeschen jonghen ondeckt wierde.

Het jaer 1629. heeft haer geen minder gunst als de voorgaende jaeren willen toonen / vermits een rijcke vloot van ses Schepen onder drie particuliere Gouverneurs te huys bequamen; met tijdinghe hoe den Mataran naer veel listighe aenslaeghen eyndelijck Batavien belegheert hadde / 't welcke naer drie maenden weder heeft moeten verlaeten / meer als sesthien duysent van de sijnen daer voor gesnevelt zijnde.

Ian van Gorcum uyt Amboyna. Iacques le Febvre, uyt de Moluccas. Willem Ianfz van Banda.

Den wel besochten ende genereusen Pieter vanden Broecke, nu langen tijdt in Indien gheweest / oock eerste aenleggher der Negotie ende Cantooren inde Roode Zee ende die contreyen / is het jaer daer aen mede over gekomen / met hem brengende seven retour Schepen / wiens laedinge op tachtentich tonnen goudts gewaerdeert wiert. Doch niet sonder droefheydt ende ongeluck vermenghet / mits sijn sevende ende achtste Schip most achter laeten / het eene onder de Vlaemsche Eylanden van sijn eyghen vier verbernende / het ander achter Yrlandt om loopende; voort met tijdinghe / hoe den Generael I. P. Coen twee daghen voor het overkomen van Iacob Speckx schielijcken dese Wereldt overleeden was / die het Generaelschap by provisie bekleede.

Pieter van den Broeck.

Antonio van Diemen, is het jaer 1631. daer aen met seven Schepen gevolcht / de Compagnie een ongelooflijcke schadt te huys brengende. Dit dan tot hier toe gebracht sijnde / soo soude ick geern den leser noch wel willen verlustigen met het kort verhael van het geene sich oock inde volgende laeste jaeren / aengaende dese Compagnie heeft toegedragen / ten waere mijn voorneemen voldaen hadde; met dese inleydinge niet anders voor hebbende / als gelijck in een kleyne begrijp / de opkomste / wasdom / ende de sterckte selven van dese Compagnie ten laesten inde verhaelde jaeren ghekregen / te vertoonen. Dat de hooghste Godt alhier binnen

Antoni van Diemen.

Digitized by Google

nen dese landen/ tusschen de Overheydt ende ondersaeten/ Bewinthebberen / Hooft / ende andere Participanten van dese Compagnie onder malkanderen eenicheydt / liefde ende trouwe; ende buyten dese Landen/ des Compagnies wapenen oprecht en staende gehouden heeft/ van gelijcken oock in alle plaetsen/ende alle tijdt goede raedtslaghen/ ende daer op een gheluckigen uytgangh (snaer-recht teghen het hoopen der Spanjaerden, Portugesen, ende alle andere vyanden ende misgunders van desen Staet) verleent heeft/ sulckx is wel een onder de voornaemste stutten / waer op deses lants welvaeren nu eenen geruymen tijdt herwaerts gehangen ende berust heeft : Waer voor oock Godts heylige naem billijcke te roemen ende te prijsen is.

EYNDE.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Ordere ofte Vervolgh der Voyagien, tot het eerste deel deses Boecks behoorende.

1. DE Voyagien ghedaen naer *Nova Zembla*,
A. B. C. D. E. F. G. H. I.

2. Eerste Voyagie der *Hollanderen* naer de *Oost-Indien*, onder het beleydt van *Cornelis Houtman*.
Aa. Bb. Cc. Dd. Ee. Ff. Gg. Hh. Ii. Kk. Ll. Mm. Nn. Oo.

3. Voyagie gedaen naer de *Oost-Indien*, onder den Admirael *Iacob van Neck*, ende Vice-Admirael *Wybrant* van *Waerwijck*.
AAa. BBb. CCc. DDd. EEe. FFf. GGg.

4. Voyagie naer de *Oost-Indien* gedestineert, door de Strate *Magalanes*, gedaen by Capiteyn *Sibaldt* de *Weert*.
AAAa. BBBb. CCCc. DDDd.

5. Voyagie gedaen naer de *Oost-Indien*, door de Straete *Magalanes*, door den Admirael *Olivier* van *Noort*
AAAAa. BBBBb. CCCCc. DDDDd. EEEEe. FFFFf. GGGGg.

6. Voyagie naer de *Oost-Indien*, onder het Admiraelschap, van *Pieter Both*, ghedaen by den Capiteyn *Paulus* van *Caerden*.
AAAAAa. BBBBBb. CCCCCc.

7. Voyagie naer de *Oost-Indien*, sijnde de tweede reyse van den Admirael *Iacob* van *Neck*.
A. B. C. D. E. F. G.

8. Dry Voyagien ghedaen naer de *Oost-Indien*.
1. Onder den Admirael *Steven vander Hagen*.
2. Naer *Achm* in *Sumatra*, door *Cornelis Pietersz* ende *Guiljam Senecal*. 3. Extract uyt het Iournael van den Admirael *Iacob* van *Heemskerck*, ghehouden by *Reyer Pietersz*.
AA. BB. CC. DD.

9. Twee Voyagien ghedaen naer de *Oost-Indien*,
1. Onder den Admirael *Wolfart Harmansz*.
2. Onder *Cornelis* van *Veen*.
AAA. BBB. CCC. DDD.

10. Voyagie ghedaen naer de *Oost-Indien*, onder den Admirael *Ioris* van *Spilbergen*.
AAAA. BBBB. CCCC. DDDD. EEEE. FFFF. GGGG. HHHH.

11. Voyagie gedaen naer de Oost-Indien, onder den Admirael *Wybrant* van *Warwijck*, ende Vice-Admirael *Sebaldt* de *Waerdt*.
AAAAA. BBBBB. CCCCC. DDDDD. EEEEE. FFFFF. GGGGG. HHHHH. IIIII. KKKKK. LLLLL.

FINIS.

RE.

Digitized by Google

REGISTER van alle de Kopere Figuren in het eerste deel deser Voyagien behoorende, dienende voor den Boeck-binders.

Voyagie van 't Weygadt. I.

No. 0. L*Oms-Baye* Fol. 1.
1. Een strijdt met de Walrussen 2.
2. Den seer stercken Beer 3.
3. De vier Schepen naer huys seylende 4.
4. Opdoeninghe van de ghelegentheyt ende strecken des Weygats. 6.
5. Afbeeldinge der Samoniten 7.
6. Een Beer 2. Matroosen verscheurende 9.
7. Afbeeldinge van dry Sonnen 11.
8. Gevecht tusschen een Beer, ende twee Boots met Matroosen 13.
9 *Spitsbergen.* ibid.
10. Hoe achter 't Eylandt Orangien in 't ys bleven steecken 18.
11. Hoe door 't dryvende ys by naer dry mannen verloren. 19.
12. Hoe in 't ys vast geraeckt sijn 20.
13. Hoe dry Beeren omtrent het Schip quamen 21.
14. Vinden hout aen Zee, om een huys te timmeren 22.
15. Hoe dat huys oprechten, ende een May-boom op stellen ibid.
16. Goedt uyt het Schip haelende, ontmoeten dry Beeren 24.
17. Vanghen omtrent haer huys Vossen met knippen 27.
18. Schieten een Beer uyt haer huys 31.
19. Maecken ghereedtschap om met de Schuyt naer huys te vaeren 33.
20. Hoe haer Bock op timmeren 34.
21. Hoe het ys slechten om in Zee te geraecken 35.
22. Hoe de Schuyten te waeter sleepen 36.
23. Hoe de Schuyten over 't ys sleepen 37.
24. Hoe met de Schuyten op 't ys sitten; komen 3 beeren, waer van 1. schieten 40.
25. Hoe de Schuyten noch mael over 't ys slepen, om weer in Zee te geraecken 41.
26. Hoe aent *Cruys-Eylant* t' Zee gerakende goeden voortgang hebben 43.
27. Daer by Russen komen, eñ den anderen kennende werden 44.
28. Hoe in Zee een Russe Lodgie ontmoeten 48.
29. Het West-eynde van de witte Zee ibid.
30. Afbeeldinge van *Kilduyn* ende *Cola* 50.
31. Zee-kaert ende streken van *Nova Sembla* tot *Cola* 52.

Eerste Voyagie naer de Oost-Indien *onder* Cornelis Houtman. II.

N°. 1. Opdoeninghe van de *Cabo de Bona Esperance* 5.
2. Inwoonderen aen de *Cabo de Bona Esperance* 8.
3. Het Eylant van *S. Laurens*, ofte *Madagascar* 9.
4. Inwoonderen van Baya de S^t. *Augustino* 12.
5. Afbeeldinghe hoe die van *Madagascar* danssen 15.
6. Een *Phulo* ofte Coninck op *Madagascar* 21.
7. De dorpen *Spakenburch* ende *S^t. Angelo* 23.
8. Vliegende Visschen 30.
9. Inwoonderen van *Pugnatian.* 31.
10. Een Overste op *Sumatra* int dorp *Dampin* 32.
11. Afbeeldinge van de Cocos ende andere Boomen 36.
12. Den haven ende Reede voor *Bantam* 39.
13. Van de Zee-strijt voor *Bantam.* 50.
14. Van de Schip-strijdt der *Iavanen* ende *Hollanderen* 61.
15. Afbeeldinghe van het Eylant *Iava* ibid.
16. De stadt *Bantam* 66.
17. De Merckt van *Bantam* 67.
18. Het danssen der *Iavanen* 70.
19. Haer Beckens daerse op Beyeren ibid.
20. Aftekeninge vanden Gouverneur van *Bantam* 71.
21. De Vergaderinghe by nacht tot *Bantam* ibid.
22. Een groot Heer van *Bantam* ten Hove gaende ibid.
23. Een Soldaet van *Bantam* 72.
24. Boeren achter *Bantam* woonende 73.
25. Coopluyden van *Bantam* gaende naer den *Bassar* 74.
26. Ende 27. Twee Afteekeningen van de vremde Koop-luyden tot *Bantam* 75.
28. *Chinesche* Koop-luyden tot *Bantam* 76.
29. *Portugesen* tot *Bantam* 77.
30. Ende 31. Twee Afteeckeningen vande *Ioncken* ende Schepen in *Iava.* 78.
32. 33. A. Ende 33. B. dry Afteeckeninghen van de Gedierten op *Iava* ende elders in *Indien* 79.
34. Van de *Mangas* ende andere Boomen ende kruyden 84.
35. Van de *Dorian* ende andere Boomen 87.
36. A. 36. B. Twee Afteeckeningen vande *Palmitas*; *Canellado* ende anderen 88.
36. C. 37. 38. A. 38. B. Vier Afteeckeningen van verscheyde andere kruyden ende Droogen 93.
39. Afteeckeninghe van de Edelluyden op 't Eylandt *Baly* 98.
40. Den Koninck van *Baly* op sijn wagen sittende 99.
41. 42. Twee Aftekeningen van het Eylandt *Baly*, ende van een Vrouw al danssende te vier gaende 101.
43. Vande *Trombas* ende *Sargasso* 102.

44. Het

Digitized by Google

44. Het Eylandt St. *Helena* 105.
44. B. De Munten van *Indien* 110.

De eerste Voyagie gedaen onder den Admirael Iacob *van* Neck. III.

No. 1. Afteeckeninghe van de generale reyse Fol. 1.
2. Het Eylandt de Cerne, nu *Mauritius* 2.
3. Wat op 't selvige Eylant gesien ende gevonden hebben 3.
4. Den Koninck van *Tuban* den *Hollanderen* op't strant te gemoet komende 9.
5. Afteeckeninge van des Koninex Elephanten 10.
6. 't Huys daer des Konincks Bagagie in is ibid.
7. Plaetse daer des Konincks Entvogels gehouden werden 11.
8. Des Konincks Bedtsteede, van blauwen steen gemaeckt 12.
9. Des Konincks Paerde-stallen ibid.
10. Tournoy-spel, gehouden inde stadt *Tuban* 13
11. De stadt *Arosbay*. 16.
12. Het Eylant *Ambona* 17.
13. Maniere van Raedt-houdinge op *Ambona* 19.
14. Afteeckeninge van de Logie op *Nera* 21.
15. Het Eylandt *Banda* ibid.
16. Een *Coracora* ofte Galeye van *Banda* 22.
17. Der *Bandesers* Gastmalen 23.
18. Haere maniere van ten Oorloch te trecken 24.
19. Haere maniere van met den Bal te speelen ibid.
20. Afteeckeninge van de Nooten-Muschaten 25.
21. Der *Bandeser* kleedinghen ibid.
22. Een Oorloch-Schip van *Madura* 27.
23. Het Eylandt *Ternate* 31.
24. *Molucce* Schermers 32.
25. De Stadt *Gamma-Lamma* 33.
26. Des Koninckx van *Ternaten* kerckengangh 34.

Voyagie van Sibaldt *de* Waerdt, *naer de Strate van* Magalanes. IV.

No. 1. DE Stadt Praja Fol. 4.
2. De Stadt St. Iago 6.
3. Afbeeldinge van seeckeren Coningh in *Guinea* 11.
4. Het Eylandt *Annobon* 14.
5. Afbeeldinge van een Wilde inde Straet van *Magalanes* 17.
6. Afteeckeninge van een Wilde Vrouw met haer kinderen 24.
7. Afbeeldinghe van de Wilden op de *Pinguijns* Eylanden 28.
8. Afteeckeninge vande *Pinguijns* 29.

Voyagie van Olivier *van* Noort, *door de Straet* Magalanes. V.

No. 1. *Ilhe de Principe* Fol. 3.
2. De Baye van *Ilhe de Principe* ibid.
3. Kleedinghe der Inwoonderen op *Ilhe de Principe* ibid.
4. Afteeckeninge van *Rio Ianeiro* 4.
5. *Ilhe S. Sebastiaen* 5.
6. 't Eylandt St. *Clara* 6.
7. 't Eylant *Porto de Desire* 9.
8. De Straet *Magalanes* 15.
9. 't Eylandt *la Mocha* 18.
10. Inwoonders op 't Eylant *la Mocha* ibid.
11. 't Nemen van een *Spaens* Schip by *St. Maria* 19.
12. Caerte van de Custe van *Peru* 26.
13. 't Eylandt de *los Ladrones* 29.
14. Inwoonderen op 't Eylandt de *los Ladrones* ibid.
15. Afbeeldinghe van *Bay la Baye* 32.
16. Inwoonderen van de Straet *Magalanes*; *Capul*, ende *Nova Hispania* 34.
17. Een *Iapans* Schip, ofte *Campan* 44.
18. *Iapanse* Krijchs-luyden ibid.
19. Afbeeldinghe van de Zee-slach inde *Manilles*. 46.
20. Het sincken van den *Spaenschen* Admirael ibid.
21. Hoe de *Spaenschen* des Admiraels Jacht naer jaghen ibid.
22. Afteeckeninghe van de *Baye* van *Borneo* 48.
23. Des Koninckx van *Borneo* Schip ibid.
24. Afteeckeninge van 't Eylandt *Borneo* 50.
25. Afteeckeninghe hoe een *Spaens* Galeoen in Zee vast geraeckt 53.

Voyagie naer de Oost-Indien *onder* Pieter Both *ende* Paulus *van* Caerden. VI.

De tweede Voyagie van Iacob *van* Neck *naer de* Oost-Indien. VII.

No. 1. Gastmael des Koninckx van *Ternaten* 8.
2. Hoe de Koninginne van *Patana* haer gaet vermaecken. 18.
3. Straffe der hoereerders in *Patana* 19.
4. Hoe den Eliphanten ghevanghen werden 20.

Eerste Voyagie onder Steven *vander* Hagen *naer de* Oost-Indien. *Item onder* Cornelis Pietersz *ende* Guiljam Seneschal, *als mede onder* Iacob *van* Heems-kerck. VIII.

Voyagie naer de Oost-Indien *onder* Wolphardt Harmansz. *Item ghedaen by* Cornelis *van* Veen. IX.

Eerste Voyagie onder Ioris *van* Spilbergen *naer de* Oost-Indien. X.

No. 1. Afteeckeninge van *Puorto Dale*. Fol. 3.
2. Afteeckeninge van de *Tafel-Bay* 10.

3. 't Eylandt *Anabon* 13.
4. Hoe *Spilberghen* te *Matecalo* inghehaeldt werdt 25.
5. De Stadt *Vintana* 29.
6. Hoe *Spilberghen* te *Kandy* inghehaeldt werdt 30.
7. De Placy ofte haeven van *Matecalo* 33.
8. 't Wapen van de Koninck van *Celon* 43.
9. Het Eylandt *Celon* 49.
10. 't nemen van de Kraecke in de Straete van *Malacca* 46.

Voyagie naer de Oost-Indien, *onder* Wybrandt *van* Waerwijck.

No. 1. Het Eylandt St. *Thome* Fol. 3.
2. Inneminghe van 't Eylandt *Anobon* 5.
3. Grouwelijcke justitie in *Achin*. 14.
4. Afbeeldinge van de wonderlijcke poetsen eens Gogelaers. 18.
5. Afbeeldinge hoe *Sibaldt* de *Weerdt* vermoort wierdt 21.
6. Hoe de Ionghen Koninck van *Achin*, hem van Vrouwen laet dienen. 32.

FINIS.

Tafel

Digitized by Google

Tafel ofte Register waer in begrepen ende aengewesen wert: De voornaemste ende ghedenckwaerdichste dingen in het eerste deel deser Oost-Indische Voyagien begrepen ende alsoo dit deel bestaet in elf stuckens ofte Voyagien, soo wijst het eerste getal de hoe veelde Voyagie; en het tweede, op wat bladt ofte Folie sulckx te vinden is.

A.

AChin een stadt op Sumatra 11. F. 14.
Achinesers ofte Achiners, haer Religie. 11. f. 14.
—haer Politie ende wreetheyt int straffen. 11. f. 14.
—— haer Paes-feest. 11. f. 12.
—— haer Konincks aert ende conditie. 11. f. 14.
—— haer jongen Koninck laet hem van vrouwen dienen ende bewaecken. 11. f. 15. 31.
—— haer kleedinge. 11. f. 15.
—— haere manier van groeten. 11. f. ibid.
—— haer vruchten, spijs ende dranck. 11. f. ibid.
Acht en veertich duysent sacken pepers in een jaer van *Bantam* naer *Europa* ghevoert. 11. f. 69.
Adams bergh op *Ceylon*. 10. f. 41.
Aert ende conditie der *Iavanen*. 2. f. 71.
—— der inwoonderen in *Bay la Baya*. 5. f. 31.
—— der inwoonderen op 't Eylant *Capul*. 5. f. 34.
—— der *Cingales* ofte Ceylonsche Eddelluyden. 10. f. 37.
—— der volckerē in de Strate *Magalanes*. 5. f. 10
—— der inwoonderen aen de *Cabo de Bona Sperance*. 11. f. 52.
—— der Chilesen. 5. f. 26.
Affgoden der Chinesen. 7. f. 15.
—— werden op *Ceylon* met bernende kaersen behangen, als in 't Pausdom. 10. f. 29.
Aquila Brava, een soort van hout. 2. f. 91.
Aloe 2. f. 93.
Albocor, een visch. 2. f. 29.
Ambona, een eylandt, 3. f. 17.
—— haer duyven, 3. f. 26.
Amber. 7. f. 38.
Anton Gil. een Bay ofte Haven. 2. f. 26.
Annobon ofte *Annabon*, een Eylandt. 11. f. 6.
Ananas een Vrucht. 2. f. 83. item 7. f. 2.
Anacardium een Vrucht. 2. f. 90.
Anil. 7. f. 38.
Aru een Eylandt, de Articulen waer op haer onder de ghehoorsaemheyt der Nederlanden begeven hebben. 6. f. 19.
Arack, *Indiaensche* dranck. 2. f. 34.
Arrequero, een Boon. 24. f. 81.
Arenales, een wonderlijcke mist. 5. f. 27.
Arbor Treste 7. f. 33. item 11. f. 16.
Areca, een Vrucht. 11. f. ibid.
Artijckel-Brieff voor die inde logie tot *Bantam*. 11. f. 56.
Ascention. een Eylandt. 2. f. 104.
Azeba. 2. f. 93.

B.

BAntam. een Stadt op *Iava*. 2. f. 64.
Vrouwem regiment aldaer. 8. f. 11.
—— Valschen munter aldaer omghebracht. 11. f. 50.
—— Uytlandtsche Koopluyden daer verkeerende. 2. f. 74.
Baly, een Eylandt. 2. f. 99.
—De vrouwen springhen aldaer levendich met haer doode mannen in 't vier. 2. f. 107.
Banda, een Eylandt 3. f. 21
Bandanesen haer Religie. 3. f. 22.
—— haere Gastmaelen. 3. f. 23.
—— haere begraffenissen. 3. f. 24.
—— haere merckelijcke Ouderdom. 3. f. ibid.
Bananas, *Indiaensche* Vygen-boom. 2. f. 34. item 7. f. 2.
Batatas. 2. f. 107.
Bakeleyers, ofte Schermers op *Ternaten*. 3. f. 32.
Beeren strijdt. 1. f. 24
Betelle. 2. f. 66. 82.
Benjuin, een Gomm. 2. f. 89.
Besnydinge der *Ternatanen*. 3. f. 35.
Bezoar. siet *Lapis Besoar*. 5. f. 50.
Bedroch der *Indianen* int vervalschen des pepers. 6. f. 2.
Begraffenisse der *Siammers* ongehoort vrempt. 7. f. 21.
—— der *Bragmanes*, ofte *Indiaensche* papen. 7. f. 33.
Beeren, sien, zee-beeren. 10. f. 9.
Beelden op *Ceylon* werden met barnende kaersen gelicht, gelijck int Pausdom. 10. f. 29.
Boeren achter *Bantam* woonende. 2. f. 72.
Borneo een Eylandt. 5. f. 49.
Borondon een seer vrempt Eylandt 2. f. 2.
Boniet een Visch. 2. f. 29.
Boom, hebbende een stam van 24. Vadem dick 5. f. 3.
—— Wonderlijcke water-boom. 2. f. 2.
—— des nachts blossem dragende, ende de redene daer van. 7. f. 33.
—— siet proffytelijcke Boom in *Goa*. 7. f. 33.
—— siet *Caneel* boom. 7. f. 37.
Boschachtigen berch. 11. f. 3.
Brandende swavel-berch op *Iava*. 2. f. 62. item. 10. f. 59.
Bruyloft-feest der *Iavanen*. 2. f. 69.
—— op *Ternaten*. 7. f. 7.
Broederschap vanden ontbonden leeuw. 4. f. 18.
Bragmanes ofte *Indiaensche* papen. 7. f. 32.
Bruyts maeghdom te benemen ongehoort, vrempt. 7. f. 33.

Digitized by Google

C

Canarische eylanden, 2. f.2.
Cabo de bona sperance, 2. f 5. item 10. f.12.
——— Verde 2. f.105.
Capul een Eylant, 5. f.33.
Cathay ende China op vijfderley wijse te bezeylen, 7. f.41.
Candy een Koninckrijck op Ceylon, 10. f.35.
Carijco een Eylandt, 11. f.4.
Caxa wat voor geldt, wanneer, ende om wat redenen op Iava gebracht, 2. f.75.
Cassia Fistulæ, 2. f.88.
Caneel-boom, 7. f.37.
Caneel, siet wilde Caneel, 2. f.88.
Carcapuli, ofte Indiaensche karssen, 2. f.88.
Calamus Aromaticus, 2. f.88.
Camphora, een gomme, 2. f.90.
Calambo, hout, 2. f.91.
Caxumba, een wortel, 2. f.91.
Caju Api, hout, 2. f.92.
Cautior, een wortel, 2. f.ibid.
Cerne, ofte la Cerne, een Eylandt. 3. f.2.
Celebes, een Eylandt 7. f.5.
Ceylon, ofte Seylon, een Eylandt 7. f.34. item 10. f.35.
——— Cloosters op Ceylon, 10. f.29.
——— haeren Cingales, ofte Edelluyden aert ende conditie, 10. f.37.
——— haere kleedinghe, 10. f.39.
——— haere geloove, 10. f.41.
Chili, 5. f.22.
Chilesen haer Oorloch teghens de Spanjaerts, 5. f. 26.
——— haer aert ende conditie, 2. f.26.
China, ende der Inwoonderen zeeden, 7. f.35.
Chinesers vremdt verhael, 11. f.80.
——— haer Schepen, Champans ghenaempt, 5. f.35.
——— haer Syde, ende de eygentschap, 3. f.29.
Chameleonen, 2. f.81.
Chebulas, een Indische Vrucht, 2. f.87.
Cica, een dranck op 't Eylandt La Mocha, 5. f.18.
Cleedinghe der Iavanen, 2. f.68.
Coopmanschappen voor desen by de Portugesen uyt ende naer Indien gebracht, 7. f.37.
Coninckx Hoff-houdinghe tot Bantam, 8. f 9.
Cornelia, siet Isle de Cornelia, een Eylandt 10. f.10.
Conditie ende aert der Koopluyden op Iava, 2. f.73.
——— der werck-slaven op Iava, 2. f.ibid.
——— de Inwoonderen in Bay La Baya, 5. f.31.
——— der Inwoonderen op Capul, 5. f.34.
——— der Inwoonderen aen de Cabo de bona Sperance, 11. f.52.
Coninck van Siam doet Sambay ofte manschap aen die van China, 11. f.73.84.
Costus Indicus, 2. f.88.
Corascani, 2. f.92.
Comijn, 2. f.ibid.
Conduri, Indiaensche Boontjens. 2. f.ibid.
Coracora, een Indiaensch Schip, 2. f.77. item. 3. f.17.22.
Crisse, een Chinesche Ponjaert, 2. f.66.
Cubebe, 2. f.86.

D

Dassen ofte steen-dassen, 10. f.9.
Declineren ende 't wracken vande naelde vant compas, 7. f.50.
Discours ofte tegenworpinge wegens de swaricheden der vaerte door de Weygats, naer de Indien, 1. f.68.
——— wegens het seylen om den Aert-kloot, tegens meeninge van veelen, 5. f.54.
——— om op vijfderley wijse Cathay ende China te beseylen, 7. f.41.
Diego Rodrigues een Eylant, 9. f.7.
Diamanten, Noortse Diamanten, 1. f.9.
Dorado, een visch, 2. f.19. item. 7. f.1.
Doringi, 2. f.92.
Dranck, Russen Dranck, 1. f.50.
Dranck genaempt Tuacan, 3. f.3.
——— genaempt Cica, 4. f.18.
Duriaon, een vrucht, 2. f.86.

E.

Eems ofte vogel Eems, seer vrempt. 2. f.59.
Eerbiedinghe die de slaven van Bantam aen haer Heeren bewijsen, 2. f.68.
Elisabet ofte Isle d'Elisabet, een Eylant, 10. f.9.
Elephanten haere beschryvinge, 2. f.79.
——— haer vanghst ende tammaeckinghe, 7. f.20.34.
Eegel ofte water-Egel. 2. f.79.

F.

Fabel waerom de Machometanen geen wijn en drincken. 3. f. 35.
Fenynigen hoeck. 9. f.8.
Fegara, een Indiaensche Vrucht. 2. f.89.
Fernando Loronba. een Eylandt. 8. f.31.
Fonteyn verandert hout in steen. 2. f.107.
Fransman leeft 20 maenden op Mauritius sonder menschen te spreecken. 9. f.6.
Fusten, Galiotten ende andere Indiaensche Schepen. 2. f.77. item. 3. f.17.22.

G.

Gamma-Lamma een Stadt op Ternaten 3. f.32.
Gantan een maete houdende 3. pont Pepers. 2. f.66.
Galiotten, Fusten ect. tot Bantam. 2. f.77. item. 3. f.17.22.
Galanga. 2. f.89.
Gatagamber. een Boom-Vrucht. 2. f.92.
Ganti, een Wortel. 2. f.92.
Galam, een Wortel. 2. f.ibid.
Gelt, gewichte ende maete van Indien. 2. f.109.
Gheleghentheyt vande eerste handelinghe ende Koopmanschappe inde Oost-Indien, 7. f.32.
Gember. 2. f.90.
Geiduar. een Vrucht. 2. f.92.
Giroffel Nagelen. 3. f.28.
Gilolo, een Eylandt. 7. f.5.

Digitized by Google

Goa een Stadt in *Indien*, 7. f. 32.
Gout-steen, 1. f. 3.
Godtsdienst des Koninckx op *Ternaten*, 3. f. 34.
Gogelaer doende ongehoorde kuuren, 10. f. 17.

H.

Handelinge ende Koopmanschappen in *Oost-Indien*. 7. f. 32.
Hayen, 2. f. 29.
St. *Helena*, een Eylandt, 2. f. 102.
Houlijck besteedinghe der *Iavanen* kinderen, 2. f. 68.
Hoffhoudinge des Koninckx tot *Bantam*, 8. f. 9.
——— eens Koninckx in *Guinea*, 4. f. 11.
Hoenderen swart van vlees ende ghebeente 2. f. 79.

I.

S. *Iago* ofte *val Parayso*, 5. f. 20.
Iacatra nu *Batavia*, een stadt op *Iava*, 2. f. 57.
Iava, een Eylant, 2. f. 61. item 10. f. 58.
——— swavel berch aldaer, 2. f. 62. item. 10. f. 59.
Iavanen ofte *Iavnen* haeren oorspronck, 2. f. 61.
——— haere eet sweeren, 2. f. 51.
——— haere Religie, 2. f. 67.
——— kleedinge, 2. f 68.
——— uyt heylcken haerder kinderen, 2. f. ibid.
——— haere Bruylof-feesten, 2. f. 69.
——— nauwe bewaringe haerder vrouwen, 2. f. ibid.
——— haer tragen aert, 2. f. ibid.
——— haere rechtspleeginghe, soo in Civile als criminele saecken, 2. f. 70.
——— konditie haerder werck-slaven, 2. f. 73.
——— konditie haerder koopluyden, 2. f. 73.
——— haere maniere van Obligatien te schrijven, 2. f. 74.
Iaca, een *Indiaensche* Vruchte, 2. f. 87.
Ialaua, een Boom-Vrucht, 2. f. 92.
Iapon een Eylandt, 5. f. 38.
Ian van Genten, een soort van Meuwen, 8. f. 26.
Ignaman, een Wortel, 11. f. 3.
Indiaensche Saffaraen, 2. f. 36.
——— Muncken, 10. f. 29.
——— Spatten, 2. f. 54.
Indianen bedriechgelijck in 't vervalschen des Pepers, 6. f. 2.
Inwoonderen van *Matecalo* gelooven dat de Ossen zielen hebben, 11. f. 19.
Iortatan een Stadt op *Iava*, 5, f. 52.
Isla d' Elisabet, 10. f. 9.
— *del Prince*, 5. f. 3.
— *de Cornelia*, 10. f. 10.
Isere Verckens, een *Indiaensche* Vrucht, 2. f87.
Ionken ofte *Indiaensche* Schepen, 2. f. 37.

K.

Kooren-Putten, 2. f. 107.
Kreeften, 11. f. 3.
Koeyen, ofte Zee koeyen, 8. f. 30.

L.

S. *Laurentio*, eertijts *Madagascar*, een Eylandt, 2. f. 8.
——— wijtloopich beschreven, 2. f. 18.
Ladrones Eylanden, 5. f. 28.
Lantor-Boom, 2. f. 34. 86.
Lapes Bezoar, 5. f. 50.
Lack, 7. f. 38.
——— hoe het gemaeckt wert, 2. f. 89.
Lignum Aloes, hout, 2. f. 91.

M.

Madagascar nu S. *Laurentio*, een Eylandt, 2. f. 8.
——— wijtloopich beschreven, 2. f. 18.
St. *Maris*, een Eylandt, 2. f. 19.
Maldivia, Eylanden, 2. f. 28.
Madura, een Eylandt, 2. f. 94.
Mauritius, eertijts de *Cerne* een Eylandt, 3. f. 2. item, 9. f. 9.
Magalanes, ofte Strate van *Magalanes*, 5. f. 15.
Manillas, nu *Philippines*, Eylanden, 5. f. 30.
Manilla. een Stadt, 5. f. 36.
Malacca een Stadt, 7. f. 24.
Maniere om uyt *Hollandt* te lande ende te waeter naer *Indien* te reysen, 7. f. 38.
Maniere van Obligatien te schrijven by de *Iavanen*. 2. 74.
Matecalo, een Koninckliјcke stadt op *Ceylon*. 10. f. 25.
Madera, een eylant, 11. f. 2.
——— des selfs vruchtbaerheyt, 11. f. 2.
Macasser, 11. f. 35.
Mangas Indiaensche vrucht, 2. f. 83.
Mambu Indiaensch Riet, 2. f. 85.
Mangostan, *Indiaensche* vrucht, 2. f. 87.
Mael stroom periculeus, 8. f. 17.
Madia, 2. f. 92.
Maju, 2. f. ibid.
Meuwen, *Ian van Genten* genoemt. 8. f. 26.
Meloenen, ofte water meloenen. 2. f. 89.
Mieren in *Indien*, 2. f. 81.
Mirabolanen, 2. f. 87.
Mist in *Chili* seer wonderbaer, 5. f. 27.
Molucæ eylanden, 3. f. 39.
Mosambique een Eylandt, 7. f. 32.
Mosselen, een span lang, 4. f. 16.
Mocha, ofte *la Mocha*, haer inwoonderen dranck *Cica* genaempt, 5. f. 18.
——— haere Schapen, 5. f. ibid.
Moordadich feyt der *Portugesen* in *China*, 11. f. 72.
Munte, maete eñ gewichte in *Oost-Indien*, 2. f. 109.
Munter, valsche munter tot *Bantam* gericht, 11. f. 50.
Muscus, 7. f. 38.
Muncken, *Indiaensche* muncken. 10. f. 29.

N.

Nauwe bewaeringe der *Iavaensche* vrouwen, 2. f. 69.
Naegelen, siet gyroffel-naegelen, 3. f. 28.
Noorsche diamanten, 1. f. 9.
Nooten-muscaten, 3. f. 24.
Nux Indica, 2. f. 93.

O.

Obligatien schryven der *Iavanen*, 2. f. 74.
Oliphanten siet *Elephanten*.

Om-

Digitized by Google

Om-seylen des aerts-cloot, tegens opinie van veelen. 5. f. 54.
Onbekende superstitie.. 4. f. 13.
Ongehoorde vremdicheden eens gogelaers. 11. f. 17.
Oorlooge der *Chilesen* tegens de *Spanjaerts* 5. f. 26.
Oorspronck der *Iavanen*. 2. f. 61.
Ordere van den ontbonden leeuw. 4. f. 18.
Overspel hoe in *Patane* gestraft. 7. f. 19.

P.

Patana, een stadt. 7. f. 16.
——— een koninckrijck. 7. f. 17.
——— waer inne den tribuyt bestaet die aen de *Siamer* betaelen. 7. f. 18.
——— Overspel hoe by haer ghestraft werdt. 7. f. 19.
Palmitas. 2. f. 19.
Papier van Cocos Boomen. 2. f. 34.
Pao de *Coebra*; een Wortel. 2. f. 91.
—— d' *Aguila*. 2. f. 91.
Paravas, een kruyt. 2. f. 92.
Pastel, een verwe. 2. f. 108.
Paradijs vogel. 3. f. 30.
Paesfeest des Konincks van *Achin*. 11. f. 12.
Pesce Porco. 2. f. 29. item. 7. f. 1.
Peper, 2. f. 35.
——— hoe in *Patana* geweegen wort. 7. f. 14.
Pedera Porco, ofte verckens steen. 5. f. 50.
——— *Peru*. 5. f. 22.
Perelen. 7. f. 38.
Periculeuse maelstroom. 7. f. 38.
Philips stadt, wel eer gelegen in de strate *Magalanes*, 5. f. 11.
Philippines, eertijdts *Manillas*, Eylanden. 5. f. 30.
Pinguins Eylandt. 4. f. 28.
Pinguins Vogels. 2. f. 6. item. 3. f. 28. item 5. f. 7.
Portugesen wat Koopmanschappen wel eer uyt ende naer *Oost-Indien* brachten. 7. f. 37.
——— haere Voyagien naer de *Oost-Indien*. *China* ende *Iapan*. 7. f. 39.
——— haer moordadich feyt in *China*. 11. f. 72.
Portugesen haer valschheydt. 11. f. 76.
Podi, seeckeren aerdt van Meel. 2. f. 91.
Pontiou. 2. f. 92.
Ponjaerden, ofte *Crissen*. 2. f. 66.
Processie der *Ternatanen*. 3. f. 34.
——— van die in *Ceylon*. 10. f. 29.
Pruymen die de herssenen ontstellen. 7. f. 11.
Profijtelijcken Boom in *Goa*. 7. f. 33.
Pugniaton, een Eylandt inde Straet *Sunda*. 2. f. 30.
Pulo Setton, een Eylandt. 3. f. 19.
Putten. kooren-putten. 2. f. 107.

Q.

Qvil, ofte *Quirpele*, een beesken, synde Vyandt der Slangen. 2. f. 91.
Queillor, boontjens. 2. f. 92.

R.

Revieren ende weghen uyt *Moscovien* oost, ende oost ten noorden aen te lande 1. f. 60.
Reede voor *Mauritius* Eylant. 11. f. 87.
Religie der *Iavanen*. 2. f. 67.
Rechtspleginge der *Iavanen*. 2. f. 70.
Redenen waeromme de *Iavanen* geen wijn en drincken. 3. f. 35.
Rheeden, ofte Ree. 1. f. 13.
Rhinoceros. 2. f. 80.
Rotgansen. 1. f. 13.
Roode zee-wormkens. 4. f. 15.
Russen superstitieus int houden haerder vastendaeghen. 1. f. 49.
——— haer dranck. 1. f. 50.

S.

Samojeden. 1. f. 7. 55.
Sargasso, ofte water kars. 2. f. 3.
Safferaen, *Indiaensche* safferaen. 2. f. 36.
Salamander. 2. f. 79.
Samaca, een vrucht. 2. f. 84.
Sandel hout. 2. f. 90.
Samparentaon, een Wortel. 2. f. 92.
Sasari, ofte mostert-saedt. 2. f. 92.
Sary, seeckeren aert van Meel. 2. f. 92.
Sambaya, een Wortel. 2. f. ibid.
Sayu, het pit uyt een boom. 3. f. 30.
Schuyten van riedt. 2. f. 87.
Schild-padde wegende 143. pont. 2. f. 1.
Schermers, ofte *Backe-leyers*. 3. f. 32.
Schapen op 't Eylandt *La Mocha*. 5. f. 18.
Sedowaya, een Wortel. 2. f. 92.
Semper-viva. 2. f. 93.
Siberia. 1. f. 55.
Siam, een Koninckrijcke. 7. f. 20.
Siammers haere begraffenisse vrempt ongehoort. 7. f. 21.
——— wreede daedt haers Koninckx. 7. f. 23.
——— hare wreede maniere in 't Iustificeeren der misdadigers. 7. f. 23.
——— doen *Sambay* ofte manschap aen de *Chinesen*. 11. f. 73. 84.
Sibalde de Waerdt van den Koninck van *Candy* vermoort. 11. f. 22.
Slaven tot *Bantam*, haere eerbiedinge. 2. f. 68. conditie. 2. f. 73.
Slangen houdt. 2. f. 91.
Sonne-Bay voor *Madagascar*, 8. f. 5.
Soffala, een Koninckrijcke. 10. f. 16.
Spits-bergen, een Eylandt. 1. f. 13.
Spodium, Assche van seeckeren boom. 2. f. 92.
Spatten, *Indiaensche* Spatten. 2. f. 54.
St. *Helena*, een Eylandt. 2. f. 102.
St. *Thomas*. 11. f. 3.
Strate Magalanes. 5. f. 15.
——— van *Sincapura*. 11. f. 37. 68.
Steen, Goudt-steenen. 1. f. 3.
Steen-Dassen. 10. f. 9.
Storm-Windt. 10. f. 16.
Sumatra, een Eylandt. 2. f. 36.
Surahan, een Wortel. 2. f. 92.
Superstitie der Inwoonderen op de Reviere *Sensie*. 7. f. 30.
Swavel-berch op *Iava*. 2. f. 61.
Swalue-netten, een goedt, ende kostelijck eeten.

Digitized by Google

ten. 7. f.17.
Sycomorus; wilde vygen. 2. f.93.

T.

TAfel-bay. 10. f.11.
Talassa, een vrucht. 2. f.87.
Tacca macca, een vrucht. 2. f.89.
Tagari, een wortel. 2. f.92.
Tamerinda. 2. f.13. 84.
Tegenwerpinge der swaricheden om by noorden door de *Weygats* naer *Indien* te vaeren. 1. f. 68.
Ternate, een Eylandt. 3. f.30.
Ternatanen conditie ende aert. 3. f.33.
——— haere Bakeleyers ofte Schermers. 3. f.32.
——— wreede Iustitie. 3. f.31.
——— maniere van visschen. 3. f.32.
——— Godtsdienst. 3. f.34.
——— Processien. 3. f.34.
——— Besnijdinge. 3. f.35.
——— Bruyloffeesten. 7. f.7.
St. Thome, een Eylandt. 11. f.3.
Tingosa. 1. f.55.
Tianco, een Vrucht. 2. f.92.
Tonijnen. 2. f.29.
Tomonpute, een Wortel. 2. f. 92.
Trombas. 2. f.5.
Tragen aert der *Iavanen*. 2. f.69.
Tribuyt die die van *Patane* aen den *Siammer* betaelen, waer inne bestaet. 7. f.18.
Tuban. een Stadt op *Iava*. 3. f.9.
Tuacan, ofte *Tuack* dranck uyt een Boom. 3. f.30.
Tyrannigē daedt des Koninckx van *Passarva*. 10. f.59.

V.

VAlsche munter tot *Bantam* verbrandt. 11. f.50.
Valscheydt der *Portugesen*. 11. f.76.
Vercken, yser-vercken, een Vrucht. 2. f.87.
Verckens steen, ofte *Pedra Porco*. 5. f.50.
Veelheydt der vrouwen in *Ceylon* ende elders door *Indien*. 10. f. 39.
Vintana, een Stadt op *Ceylon*, 10. f.28.
Visschen met Rotte becken, 7. f.2.
Uytheylcken der *Iavaensche* kinderen, 2. f.68.
Uytlandtsche Koop-luyden tot *Bantam*, 2. f.74.
Vlaemsche Eylanden, 2. f.106.
Vliegende Visschen, 2. f.29.
Vogel *Eems*, 2. f.39.
Vremdicheydt van 't Eylandt St. *Borondon*, 2. f.2.
Vrouwen verbranden haer selven, 2. f.101.
——— regiment tot *Bantam*, 8. f.11.
Vremde manier van Visschen, 3. f.32.
Vremde onbekende Visch, 7. f.1.
Vremde cuuren van een Gogelaer, 11. f.17.
Vremde vertellinge der *Chinesen*, 11. f.80.
Vreesselijcke storm-winden, 10. f.16.
Vruchtbaerheydt des Eylandts *Madera*, 11. f.2.

W.

WAl-russen, 1. f.3.
Wal-visschen. 1. f.13.
Walvis-vanghst der *Indianen*, 3. f.6.
Water-kars, ofte *Sargasso*, 2. f.3.
Water-Egels, 2. f.79.
Water-lemoenen, 2. f.89.
Walch-vogels. 3. f.3.
Wegen ende Revieren uyt *Moscovien* Oost, ende Oost ten Noorden aen te lande, 1. f. 68.
Wey uyt *Cocus*-boomen, 2. f. 34.
Wilde *Caneel*, 2. f.88.
Wilde menschen, 10. a. 11. voeten langh, 4. f.17.
Wilde vrouwen inde Strate *Magalanes*, 4. f.23.
— op de *Pinguins* Eylanden, 4. f. 28.
Wonderlijcke water-boom. 2. f.2.
Wormckens, ofte Roode Zee wormen, 4. f.15.
Wracken ende declineeren vande Naelde van 't Compas, 7. f.50.
Wreede Iustitie der *Ternatanen*. 3. f.31.
Wreede Iustitie der *Siammers*, 7. f. 23.
Wreede daedt des Koninckx van *Siam*, 7. f. 23.
——— des Koninckx van *Passarua*. 10. f.59.

Z.

ZEylon, siet *Ceylon*.
Zee-honden, 5. f.6.
Zee-paerden, 6. f.17.
Zee-koeyen, 8. f.30.
Zee-beeren, ofte Zee-wolfsen, 10. f.9.
Zee-wormen, 4. f.15.

FINIS.

**

Gun-

Digitized by Google

Gunstighe LESER,

Alsoo door 't af-wesen van den t' Samen-stelder deser Voyagien eenighe druck-fauten hier en daer ingeslopen zijn, ghelieve deselve te verbeteren als volght.

In de Voyagie naer de *Weygats*, pag. 1. col. 2. lin. 14. doet uyt *ende eerste Voyagie by Willem Barentsz. gedaen.* p. 2. 1. l. 27. leest *yvoor sijn.* p. 12. 2. l. 17. leest *baelden.* 13. 2. l. 9. leest *Schrijvers.* 23. 1. l. 23. doet uyt *geen.* 38. 1. l. 8. *over* leest *oock.* 41. 2. op de laeste regel, leest *van die.* 43. 2. l. 8. leest *ende naer.* 62. 1. l. 4. leest *Kercken.* 68. 2. l. 19. leest *Cartago.*

Voyagie naer de *Oost-Indien*, onder *Cornelis Houtman.* p. 2. 1. l. 14. *Terraia* leest *Teneriffa.* 13. 1. op de laeste regel, leest *doch.* 36. 2. l. 1. leest *ofte het.* l. 3. leest *mits wy.* 37. 2. op de laeste regel op een naer, *veel* leest *wel.* 46. 2. l. 5. *Callappa.* 56. 1. l. 8. *Abexins.* 75. 1. l. 23. *Arabiers.* 85. 2. l. 17. *wit ende.* 87. 2. l. 17. *flux,* leest *hier naer.* 100. 2. l. 12. *durven.* 112. 2. l. 6. *te* leest *iste.*

Eerste Voyagie onder *Iacob van Neck.* p. 17. 2. l. 29. leest *Ambona.* 23. 1. l. 24. leest *dienen.* 27. 2. op de laeste regel, leest *niet door.*

Voyagie onder *Sybalt de Weert* p. 12. 2. l. 19. leest *vertrecken.* 24. 1. op de laeste regel, leest *landt.*

Voyagie onder *Olivier van Noordt.* p. 4. 1. l. 21. leest *Zuyd.* en l. 27. *schietende.* 19. 2. l. 1. leest *die sonden.* 55. 2. l. 19. doet uyt *ende gekomen.* l. 28. leest 4000.

Voyagie onder *Pieter Both.* p. 1. 1. l. 14. *maer* leest *met.* 5. 1. l. 22. *een* leest *den.* 8. 1. l. 13. leest *Prauwen.* 10. 1. l. 25. *Masten versien hebbende.* 10. 2. l. 5. *dat* leest *daer* 13. 1. l. 21. *slaen.*

Tweede Voyagie *Iacob* van *Neck.* p. 34. 1. l. 7. leest *son.* ende l. 14. leest *soon.* 47. 1. l. 23. doet uyt *is.*

Eerste Voyagie onder *Steven* vander *Hagen.* 7. 1. l 20. *eenigsints.* 14. 2. l. 14. leest *Bock.* 22. 1. l. 19. leest *met de.* l. 32. *ende* leest *die.*

Eerste Voyagie onder *Ioris* van *Spilbergen.* p. 7. 1. l. 29. leest *Comora.* 50. 2. l. 14. leest *Meebael.*

Voyagie onder *VVybrandt* van *VVaerwyck.* 31. 1. l. 5. *Taer* leest *Tayl* 38. 2. l. 23. leest *dat in.* 42. 2. l. 20. doet uyt *ende.* l. 29. leest *vervorderen.* 53. 2. l. 6. doet uyt *als.* Item voor *ende* leest *ofte.* 71. 2. l. 25. doet uyt *'t selvige.* 73. 1. l. 27. leest *vryelyck.* 74. 2. l. 26. *Sirivara.* 80. 2. l. 19. leest *het.* 81. 1. l. 6. leest *Zijnde.* 81. 2. l. 5. *veroverde.* De overige letter-fauten sal de Leser selfs lichtelijck vermercken.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Gunstighe Leser,

Alsoo door 't af-wesen van den t' Samen-stelder deser Voyagien eenighe druck-fauten hier en daer ingeslopen zijn, ghelieve deselve te verbeteren als volght.

Inde Voyagie naer de *Weygats*, pag. 1. col. 2. lin. 14. doet uyt *ende eerste Voyagie by Willem Barentsz. gedaen.* p. 2. 1. l. 27. leest *yvoor sijn.* p. 12. 2. l. 17. leest *haelden.* 13. 2. l. 9. leest *Schrijvers.* 23. 1. l. 23. doet uyt *geen.* 38. 1. l. 8. *over* leest *oock.* 41. 2. op de laeste regel, leest *van die.* 43. 2. l. 8. leest *ende naer.* 62. 1. l. 4. leest *Kercken.* 68. 2. l. 19. leest *Cartago.*

Voyagie naer de *Oost-Indien*, onder *Cornelis Houtman.* p. 2. 1. l. 14. *Terraia* leest *Teneriffa.* 13. 1. op de laeste regel, leest *doch.* 36. 2. l. 1. leest *ofte het.* l. 3. leest *mits wy.* 37. 2. op de laeste regel op een naer, *veel* leest *wel.* 46. 2. l. 5. *Callappa.* 56. 1. l. 8. *Abexins.* 75. 1. l. 23. *Arabiers.* 85. 2. l. 17. *wit ende.* 87. 2. l. 17. *flux,* leest *hier naer.* 100. 2. l. 12. *durven.* 112. 2. l. 6. *te* leest *iste.*

Eerste Voyagie onder *Iacob van Neck.* p. 17. 2. l. 29. leest *Ambona.* 23. 1. l. 24. leest *dienen.* 27. 2. op de laeste regel, leest *niet door.*

Voyagie onder *Sybalt de Weert* p. 12. 2. l. 19. leest *vertrecken.* 24. 1. op de laeste regel, leest *landt.*

Voyagie onder *Olivier van Noordt.* p. 4. 1. l. 21. leest *Zuyd.* en l. 27. *schietende.* 19. 2. l. 1. leest *die sonden.* 55. 2. l. 19. doet uyt *ende gekomen.* l. 28. leest 4000.

Voyagie onder *Pieter Both.* p. 1. 1. l. 14. *maer* leest *met.* 5. 1. l. 22. *een* leest *den.* 8. 1. l. 13. leest *Prauwen.* 10. 1. l. 25. *Masten versien hebbende.* 10. 2. l. 5. *dat* leest *daer* 13. 1. l. 21. *slaen.*

Tweede Voyagie *Iacob* van *Neck.* p. 34. 1. l. 7. leest *son.* ende l. 14. leest *soon.* 47. 1. l. 23. doet uyt *is.*

Eerste Voyagie onder *Steven* vander *Hagen.* 7. 1. l 20. *eenigsints.* 14. 2. l. 14. leest Bock. 22. 1. l. 19. leest *met de.* l. 32. *ende* leest *die.*

Eerste Voyagie onder *Ioris* van *Spilbergen.* p. 7. 1. l. 29. leest *Comora.* 50. 2. l. 14. leest *Meebael.*

Voyagie onder *VVybrandt* van *VVaerwyck.* 31. 1. l. 5. *Taer* leest *Tayl* 38. 2. l. 23. leest *dat in.* 42. 2. l. 20. doet uyt *ende.* l. 29. leest *vervorderen.* 53. 2. l. 6. doet uyt *als.* Item voor *ende* leest *ofte.* 71. 2. l. 25. doet uyt *'t selvige.* 73. 1. l. 27. leest *vryelyck.* 74. 2. l. 26. *Sirivara.* 80. 2. l. 19. leest *het.* 81. 1. l. 6. leest *Zynde.* 81. 2. l. 5. *veroverde.* De overige letter-fauten sal de Leser selfs lichtelijk vermercken.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

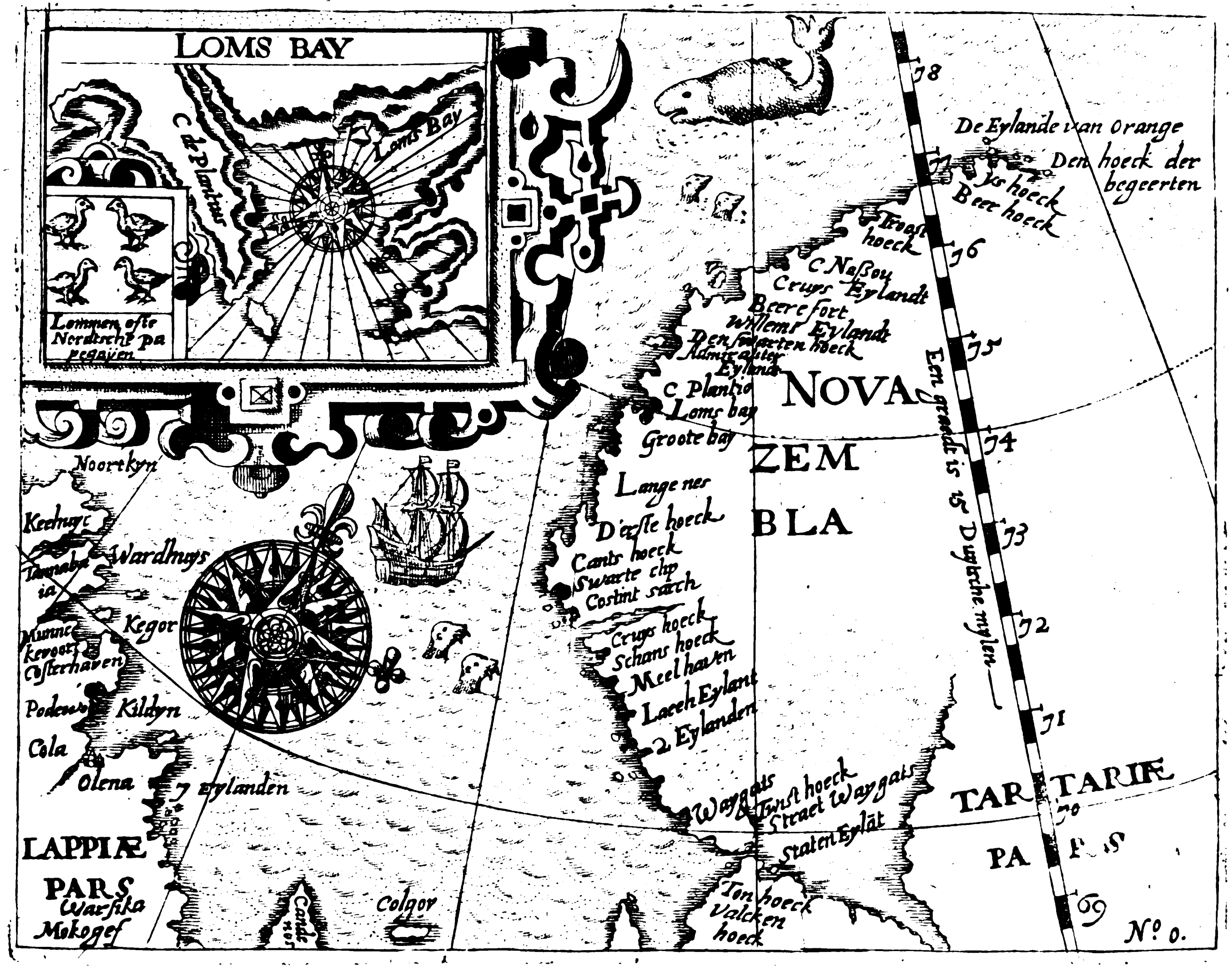

Digitized by Google

Digitized by Google

Kort verhael van d'eerste Schipvaerd der Hollandsche ende Zeeusche Schepen by noorden Noorwegen, Moscovien ende Tartarien om, nae de Coningrijcken van Cathay ende China,

Getogen uyt het Iournael van Gerrit de Veer.

IN den Jare 1594. zijnder in de Vereenighde Nederlanden/ ten versoecke van eenen Balthazar Moucheron koopman wonende tot Mildelburgh in Zeeland/ ende sijn Compagnie/ met consent ende bevorderinghe vande Edel. Mog. Heeren Staten Generael/ ende van sijn Excellentie Maurits van Nassou/ gheboren Prince van Orangien etc. als Admirael van der zee/ drye schepen toeghemaeckt/ een tot Amsterdam/ een in Zeeland/ ende een tot Enckhuysen/ om op te doen de ghelegenheydt ende streckinghe na de landen ende Coningrycken van Cathay ende China, by Noorden Noorweghen, Moscovien ende Tartarien om. Op schip van Amsterdam is Stuerman gheweest Willem Barentsz van der Schelling/ borger der selver Stad/ een seer kloeck/ vermaert/ ende bedreven man in de konst van de Zeevaerd/ hy hem hebbende een Schellinger Visschers Jacht/ om hem in sijn voorghenomen reyse (by aldien hy van d'andere twee schepen quame te scheyden) gheselschap te houden.

Dese schepen sijn op den 5. Junij des jaers voorsz. uyt Texel ghezeylt/ ende den 23. dito met goeden voorspoed gekomen tot Kilduyn in Moscovien/ van welck Eyland wy elders een korte beschryvinghe sullen stellen/ Op den 4. Junij peylde Willem Barentsz 's nachts de Sonne doen hy op 't laegste was/ te weten tusschen het N. N. O. ende O. ten N. ende vond hem selven op 73. grad. 25. min. Pools hoogte. Dit geschiede ontrent 5. oft 6. mylen van 't land genaemt Nova Sembla. Daer na wenden sy 't oostwaert over/ ende quamen na 5. mylen seylens by een laghe uytstekende hoeck/ die sy noemden Langhenes: Recht aen desen hoeck na 't oosten was een groote bay/ alwaer sy met het boot aen land voeren/ maer en vonden geen volck. Tusschen Capo Baxo, dat 4. mylen van Langenes leyt ende de westhoeck van Loms bay, waren twee inwijcken.

Kilduyn. Nova Sembla. Langenes. Capo baxo.

Afbeeldinghe van de Loms bay, ende eerste voijagie by Willem Barentsz ghedaen.

Loms bay is een groote wyde Bay/ ende heeft aen de westzyde een schoone haven 6. 7. 8. vadem diep/ Daer voerense/ met de Jacht aen land/ ende steldender een baken van een oude mast die sy daer vonden. Dese Baey noemdense Lomsbaey van weghen eenerley aerd van vogelen alsoo ghenoemt/ diese daer in groote menigte vonden/ wesende groot van lichaem/ maer soo kleyn van vleugels/ dat het wonder is/ hoe die kleyne vleugels dat sware lichaem draghen konnen. Sy hebben haer nesten op steyle berghen/ om van de beesten beschermt te sijn/ broeden maer een ey teffens/ ende sijn voor de menschen soo weynigh bevreest/ dat al grypt men der eenighe op haer nest/ soo en vliegē nochtans de andere daer ontrent niet wegh.

Loms baey. Lommen, oft Noordsche Papegayen.

Van Loms baey seyldense na het Admiraliteits Eyland, 't welck aen de oostzyde niet schoon maer verre vlack is/ ende daerom een groot stuck weegs moet geschout sijn/ te meer om dat het seer oneffen is/ soo dat men

Admiraliteyts Eyland.

met den eenen worp sal 10. vadem hebben / met den anderen worp maer 6. ende strax daerna weder 10. 11. 12. Den 6. Julij / als de Son noorden was / quamense met schoon weder neffens de Swarten hoeck, leggende op 75. graden / 20. minuten / ende ontrent 8. mylen van daer / aen Willems Eyland, op 75. grad. 55. min. Op dit Eyland vondense seer veel drijfhout / ende veel Walrusschen, wesende wonderbaerlijcke stercke zeemonsters / veel grooter als een Os / ende huyden hebbende seer als de zee-robben / met heel kort hayr / haer muyl is der leeuwen muyl ghelijck / sy houden't dickmaels op't ys / ende men kanse seer qualijck dooden / ten zy dat mense slae in de slagh van't hoofd / hebben vier voeten / maer geen ooren / brengen maer een oft twee jonghen voort / ende als de Visschers haer op een schos ys betrappen met haer jonghen / soo werpense de selve jongen voor haer in't water / nemense in haer armen / ende dompelen daer mede op ende neder / ende alsse haer aen de schuyten willen wreken / oft te were stellen / soo werpense haer jonghen weder wegh / ende komen met gheweld na de schuyten toe. Sy hebben twee groote tanden aen weder sijde vande muyl uytsteekende / lang ontrent een half elle / dese werden soo waerd gheacht als yvoor oft oliphants tanden / sonderling in Moscovien / Tartarien / ende elders daer se bekent sijn / want sy soo wit / hart / ende effen als yvoor / de hayrkens van hare baerden sijn kleyne horenkens / bykans even als d'ysere verckens hebben / daer sijnder anno 1612. soo tot Amsterdam / als elders in Holland / twee te sien gheweest / een oud / dat al dood was / ende een jong / dat noch leefde / de welcke wy den nieusgerighen Leser alhier vertoonen na't leven afghebeeldt / d'Engelsche noemense Zeepaerden, de Franssen Vaches de mer, de Russen die de beste kennisse daer van hebben / Morsen.

Swarten hoeck. — *Willems Eyland* — *Walrussen.*

N°.1 *Afbeeldinge, van een strijt diese met de Walrussen hadden. wel 200. op lant by den anderen wesende.*

Den 9. Julij liepense in Berensort onder Willems Eyland op de reede / ende vonden aldaer een witte Beer / die sy / flux in't boot vallende / door sijn lyf schoten / maer de Beer dies niet tegenstaende bewees een wonderbaerlijcke kracht / diergelijcke misschien noyt gehoort en is / want hy sprangh noch op / ende swom in't water / dies 't volck dat in't boot was hem na roeyden / ende een strick om den hals wierpen / meenende hem alsoo levendig in't schip / ende voort tot een monster in Holland te brengen / maer waren in't eynde noch blyde datse van hem ontslagen waren / ende lieten haer wel ghenoegen met het vel. Want hy maeckte soo eysselijck een geluyd / ende toonde soodanigen kracht / dat het qualijck om seggen / ende noch min voor den onervarenen om ghelooven ware. Sy lieten hem na veel moeyte wat rusten / ende gaven hem wat meer bots met het tou dat hy om den hals hadde / slepende hem soo van langer hand na / om hem mat te maken / ende Willem Barentsz palmde hem altemet wat aen / maer de beer swom aen't boot / ende sloeg sijn pooten daer achter in / komende voorts soo gheweldig aen / dat hy met sijn halve lijf al in't boot was / waer door't volck soo verbaest werdt / dat sy vluchten van achteren 't boot naer voren / meynende anders niet dan dat sy alle lyveloos waren / doch werden noch door een sonderlinghe avontuere verlost / mits de strick die de beer om den hals hadde aen't vingherling van het roer vast rocht / soo dat hy niet voort en mocht. Doen hy nu alsoo in onmacht lagh / verstoutte sich een van't volck / ende stack hem met een halve lancie dat hy van't boot neder te water viel / roeyende soo te

Berensort. — *Wonderlijcke kracht van een Beer.*

Digitized by Google

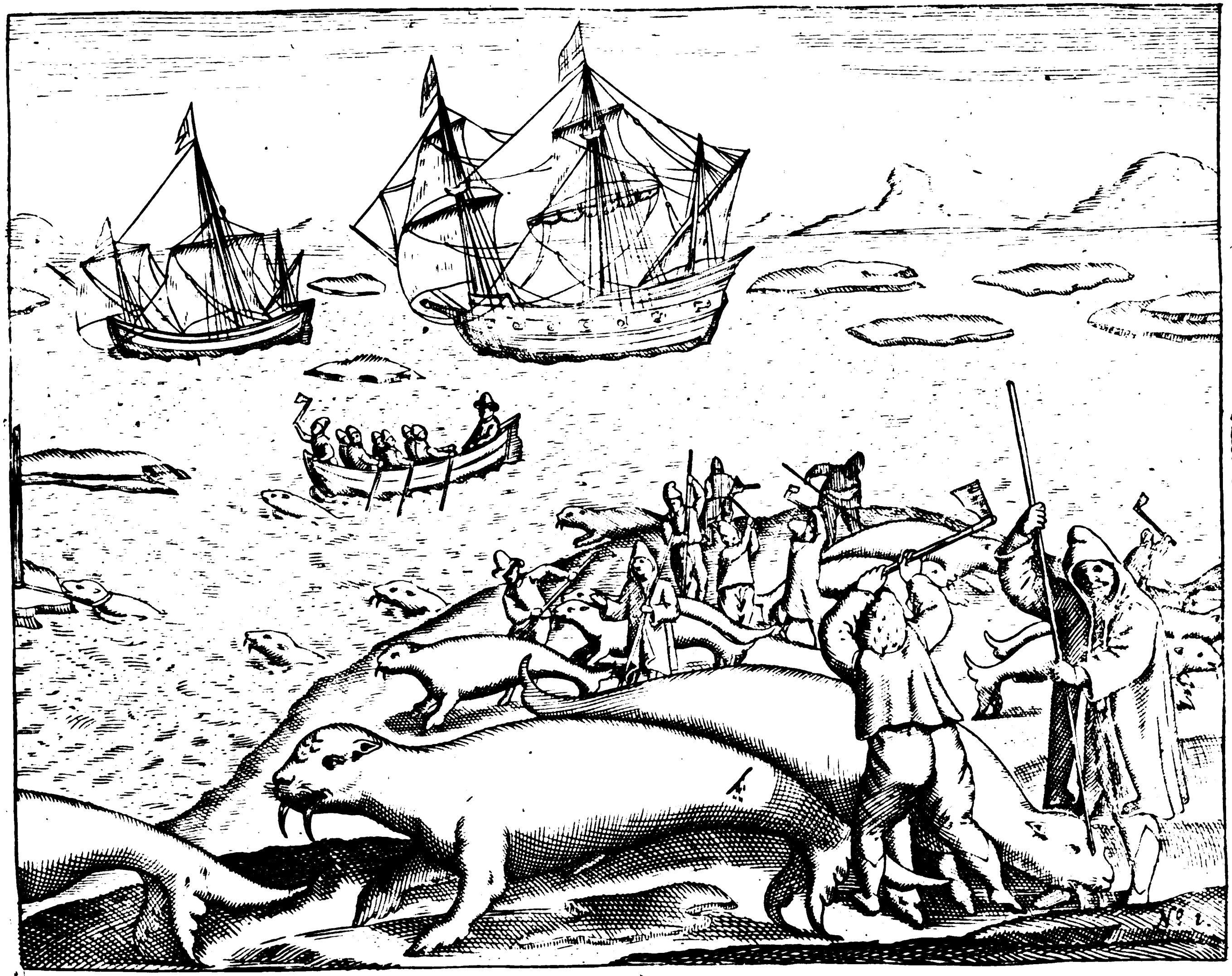

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

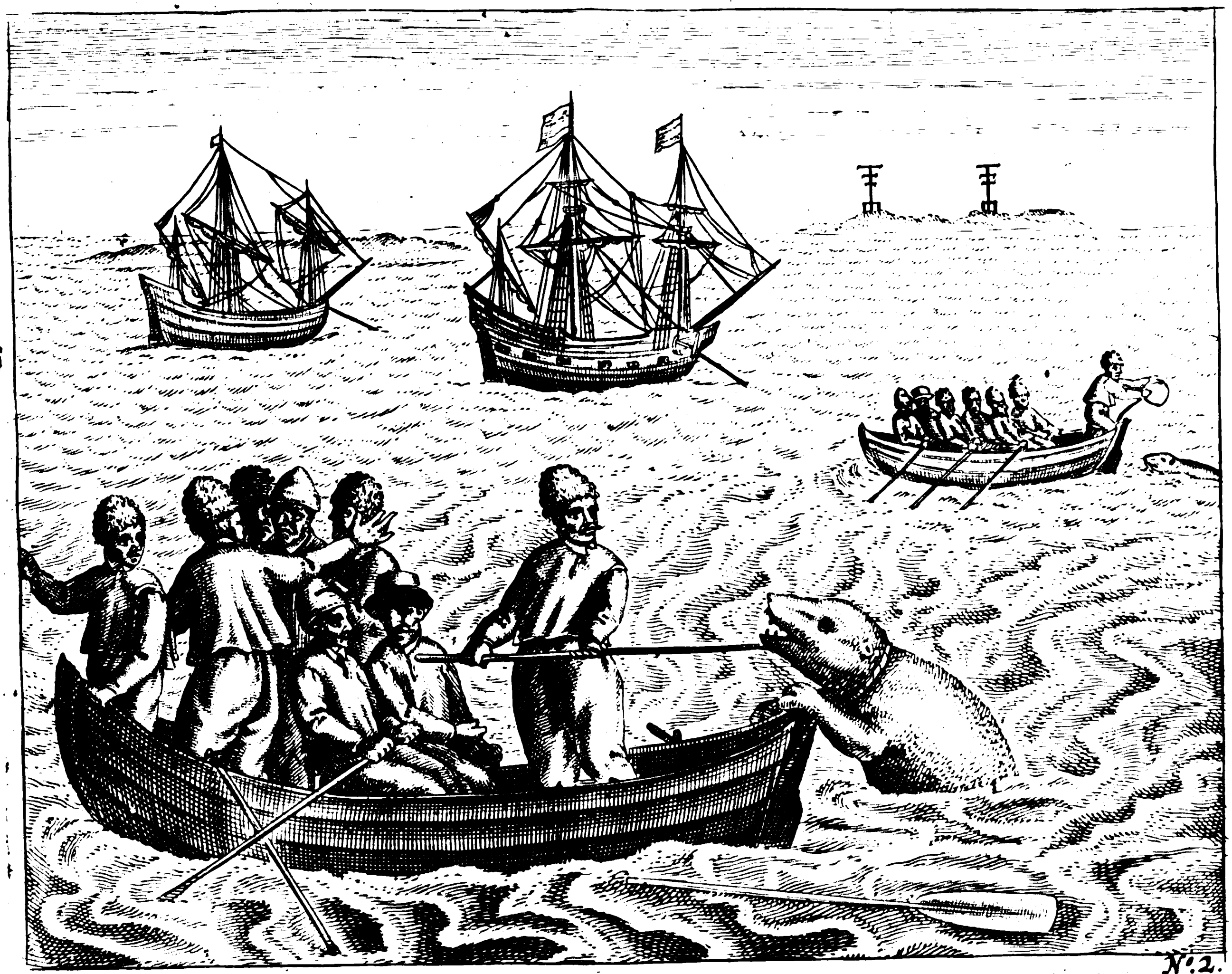

N°.2.

Digitized by Google

soo te met voort na 't schip ende hem naslepende / tot dat hy heel krachteloos / zijnde voort werdt doodgheslaghen / ghewilt / ende sijn vel t'Amsterdam ghebracht.

No.2. *Afbeeldinghe van een seer Stercken Beer.*

Cruys Eyland. Den 10. Julij sijn sy ghekomen aen 't Eyland met de Cruycen, alsoo ghenoemt van twee groote Cruycen die daer op stonden / ende legghende ontrent twee groote mylen van 't vaste land / heel onvruchtbaer / ende seer klippigh / streckende oost ende west ontrent een half myl lang / met een rif op elck eynde. Ontrent 8. mylen van daer leyt den Hoeck van Nassouwen op 76½. graden / zijnde een laghe ende vlacke Hoeck / die men vry schouwen moet / want daer was droogte van 7. vadem seer verre van 't land. Van desen hoeck seyldense o. ten z. ende o. z. o. vijf mylen / ende doen docht haer datse land saghen in 't n. o. ten o. van haer / daer sy na toe seylden / meynende 't was een ander land dat noordwaert van Nova Sembla lagh / maer 't began soo stijf te wayen / datse stracx alle de seylen innemen moesten / ende de zee ging soo hol / dat sy 16. uren lang dreven sonder seyl / s'anderdaegs werd door een groote zee water haer roep-jacht in de grond ghesmeten / alsoo dat sy 't verloren / ende noch lang sonder seyl dreven / tot dat sy met de z. w. Son dicht aen 't land van Nova Sembla quamen. Den 13. Julij ontmoeten sy groote menigte van ys / soo veel als men uyt de mars oversien mocht / ende den 14. ditto seylden sy tot de hooghte van 77¼. graden / ende quamen doen weder aen een effen veld ys / soo groot dat men 't niet oversien konde. Den 19. s'morghens quamen sy weder dicht by 't land van Nova Sembla omtrent de voorsz. Capo de Nassou, ende den 26. aen de Capo de Troost. Den 29. ditto vonden sy haer op 77. graden / ende doen lagh de allernoordelijckste hoeck van Nova Sembla, genaemt Yshoeck, recht oost van haer. Daer vondense eenighe steentjens die glinsterden als goud / ende noemdense daerom Goudsteentjens. Den 31. Julij laveerden sy tusschen 't land ende ys henen met lieflijck stil weder / ende quamen aen de Eylanden van Orangien, omtrent een van de welcke sy wel vonden by de 200. Walrusschen / die haer lagen en bakerden op het sand in de Son. 't Schipsvolck / meynende dat dit ghedierte sich te lande niet weren konde / gingen tegen haer vechten / om de tanden te krygen / maer sloegen alle haer bylen / korte lassen / ende spiessen daer op in stucken / sonder een daer van dood te slaen / dan dat sy 'er eenen een tand uyt sloegen / die sy mede namen. Siende dan datse met vechten niet op haer winnen konden / soo beslotense 't scheep te varen om grof geschut te halen / maer het bestond soo seer te wayen / ende 't ys aen groote stucken te scheuren / dat sy 't nalaten moesten. Op deselve tijd vondense oock een groote witte Beer slapende / ende schoten hem in sijn huyt / maer hy liep noch wegh / ende begaf hem in 't water / doch het volck roeyde hem met de jacht na / sloegen hem voort dood / ende sleepten hem op 't ys / daer sy hem aen een halve lancie vast maeckten / ende meynden te komen halen / dan mits dien het hoe langer hoe harder begon te wayen / ende het ys te schenren / soo is daer mede niet van ghevallen.

C. Nassou.

Capo de Troost.

Ys-hoeck.

Goudsteen.

Eylanden van Orangien.

Schiplvy ende Walrusschen stryd.

Beer doodgeslagen.

Na dat nu Willem Barentsz / met sodanig avontuer als verhaelt is / tot de Eylanden van Orangien ghekomen was / ende na allen ghedaen arbeyd vernam / dat sy daer qualijck mochten deurkomen om de begonnen reyse te volvoeren / ofte 't land voorder op te doen / ende 't volck oock bestond verdrietig te worden / soo werd het voor goed aenghesien datse wederom souden keeren / om alsoo by de ander Schepen te komen die na de Weygats, ofte Straet de Nassou, haer cours ghenomen

hadden / ende te vernemen wat openinge die aldaer ghevonden hadden.

Soo hebbense dan den eersten Augusti haer cours weder te rugge ghewent/ende sijn voorby den Ys hoeck, Capo de Trooft, Capo de Nassou, ende andere hoecken meer / op den 8. dito ghekomen aen een laeg kleyn eylandeken legghende op een half myl aen 't land / 't welck sy noemden het Swarte Eyland, om dat het boven swart was. Daer peylde Willem Barentsz de hoogte des Pools op $71\frac{1}{3}$. graden/ ende daer was een grooten inwijck / 't welcke Willem Barentsz giste de plaets te wesen daer Olivier Bennel te voren geweest hadde / ghenaemt Constintsarch. Drye mylen van't Swarte Eyland vondense noch een andere slechte hoeck/ daer een cruys op stond / ende noemden hem daerom de Cruys hoeck. Van daer seyldense by de wal langs 4. mylen / ende quamē doen aen een andere slechte hoeck/ daer achter een grooten inwijck was / die noemden sy den vijfden hoeck / ofte S. Laurens hoeck. Drye mylen voorder leyt de Schans hoeck, met een lage swarte klip dicht aen't land / daer een cruys op staet. Hier voerense met het boot aen land / ende vernamen datter volck geweest was / die om haren 't wille ghevlucht waren / Want sy vonden aldaer ses sacken met roggen meel begraven/ ende een steen hoop by 't cruys. Een gotelinx schoot van daer stond noch een cruys met drye huysen van hout gemaeckt op de Noordsche maniere. Sy vonden daer oock in de Huysen veel tonnenduygen/waer uyt sy vermoeden datter eenigen Salmvang moeste sijn / Daer stonden oock vijf of ses doodtkisten by de graven boven der aerden / ende waren met steenen ghevult. Dit was een schoone haven voor alle winden / ende sy noemdense de Meelhaven, om des meels wille datse daer vonden. Tusschen de Meelhaven ende de Schanshoeck leyt de Baeye van S. Laurens, die seer schoon is voor n.o. ende n.w. wind. Hier maten sy de hoogte van de Son op $70\frac{1}{4}$. graden. Den 12. Augusti quamen sy by twee Eylandekens / daer van het uyterste een myl van 't land lagh / dese noemdese S. Clare. Den 15. ditto 3. w. Son heeft Willem Barentsz gemeten des Pools hoogte op 69. grad. 15. min. ende doen gingense noch 2. mylen oost aen/ ende vervielen op de Eylanden van Matfloe ende Delgoy, alwaer sy 's morgens quamen by de compagnie van d'ander schepen van Zelandt ende Enckhuysen/ die des selven daegs uyt de Weygats ghekomen waren / ende meynden dat Willem Barentsz rondom Nova Sembla ghezeylt hadde / ende alsoo weder ghekeert was door de Weygats. By malkanderen komende dedense teykens van blyschap met eerschoten ende anders / vertellende elck anderen waer sy al gheweest waren / ende wat elck beseylt ende opgedaen hadde.

Swarte Eyland. Constintsarch. Cruyshoeck. S. Laurens-hoeck. Schans-hoeck. Meelhaven. S. Laurens Baey. Eylanden S. Clare. Matfloe ende Delgoy.

No.3. *Afbeeldinghe hoe de vier schepen weder by den anderen quamen ende haer cours weder naer huys namen.*

Dit ghedaen sijnde / hebbense haer cours wederom naer huys ghewendt / ende Willem Barentsz met sijn Jacht quamen op den 16. Septembris voor Amsterdam / mede brengende een Walrusch van wonderbaerlijcke gestalte / die sy op een schots ys gevanghen ende ghedoodt hadden.

Kort

Digitized by Google

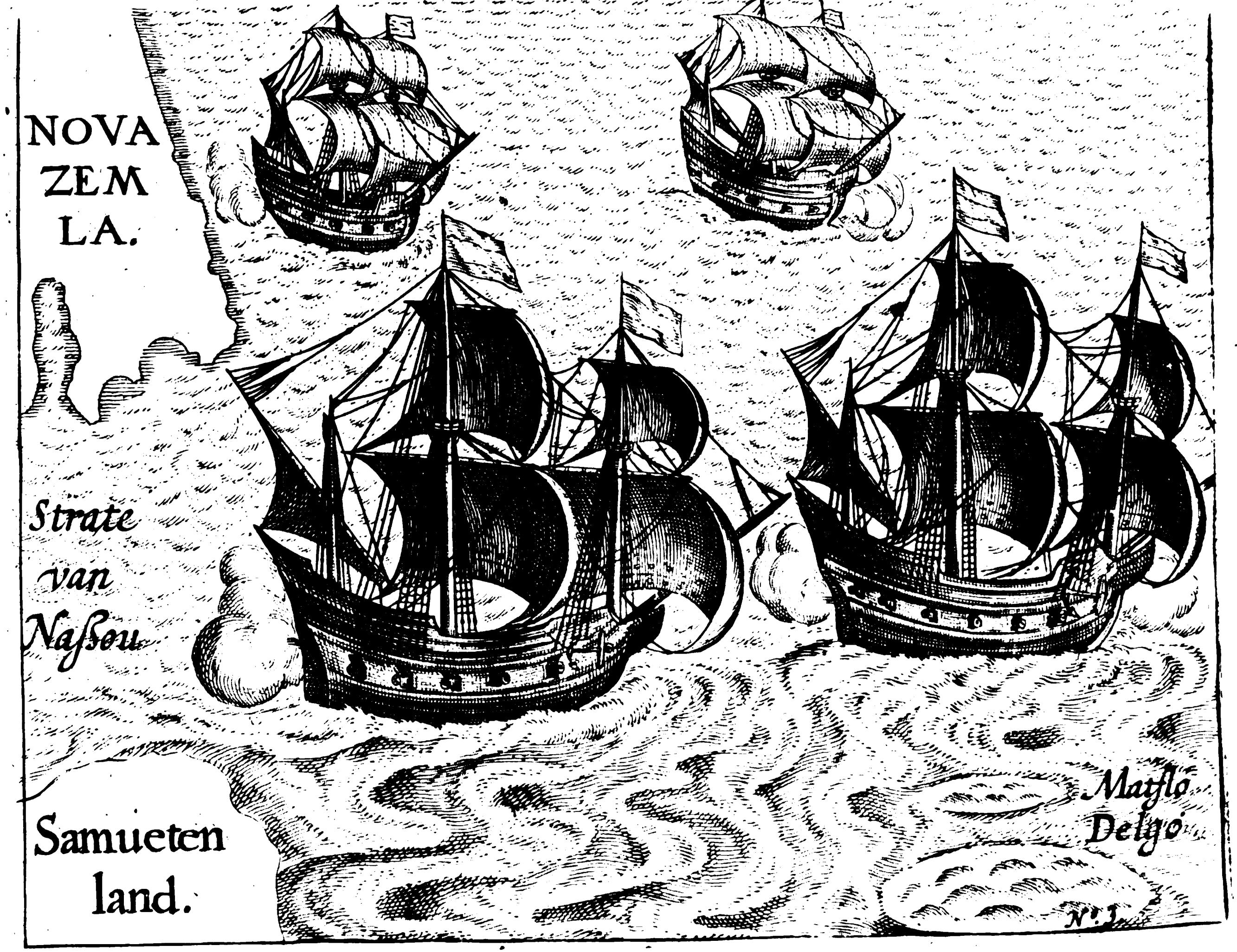

Digitized by Google

Kort verhael van de tweede Schip-vaert by de Hollandtsche ende Zeeusche Schepen, ghedaen anno 1595. achter Noorweghen, Moscovien ende Tartarien om, naer Cathay ende China,

Getrocken uyt het Iournael des voorsz. Gerrits de Veer.

NAe dat nu de voornoemde drie schepen op den Herfst wederom t'huys gekomen waren / so wasser goede hoope dat men door de Weygats de voornoemde reyse soude moghen doen / ende dat meest door 't verhalen van 't Zeeusche en 't Enchuyser schip/daer Jan Huygen van Linschoten Commis op gheweest was / die de saecke vry wat breed voor-ghestelt hadde / Soo datter by de Ed. Mog. Heeren de Generale Staten ende syn Princelicke Excellentie besloten wert tegen 't voorjaer wederom eenige schepen toe te maken/ om niet alleenlick / als te voren / de vaert op te doen ende te bespieden/ maer oock eenighe waren ende koopmanschappen derwaerts te senden / daer in de koopluyden mochten schepen soodanigh goed als 't haer beliefde/ met eenige Commisen om 't selve te verhandelen ter plaetse daer sy aen-komen souden / ende dit alles vracht ende licent vry.

Petrus Plancius , een vermaert Cosmographus ofte Wereldt-beschryver / is mede een principael beleyder ende bevorderaer van dese Schip-vaerd gheweest / die de principale ordre van de coursen gheordineert heeft ghehadt / als oock de streckinghe van de landen van Tartarien, Cathay , ende China , maer wat van de selve te oordeelen sy / is noch onbekent / alsoo de drie tochten daer om ghedaen tot gheenen ghewenschten eynde ghekomen / noch de coursen by hem ghestelt volkomentlick achter-volght syn / ende dat door eenighe voor-ghevallen inconvenienten / die door de kortheydt des tijds niet en konden verbetert worden.

Daer syn dan in den voorsz. jare 1595. van weghen de Generale Staten der Vereenighder Nederlanden ende zijn Excellentie seven schepen toe-ghemaeckt om te seylen door de Weygats of Straet van Nassouwen, na de Coninghrijcken van Cathay ende China, twee tot Amsterdam / twee in Zeeland / twee tot Enchuysen / ende een tot Rotterdam / de sesse met allerley koopmanschap ende gelt ghheladen / met Commisen daer by om de koopmanschap te dryven / ende het sevende een Jacht / die bevel hadde / als de andere Schepen om de Caep de Tabin (ghehouden sijnde voor den uytersten hoeck van Tartarien) syn souden / of immers soo verre / dat sy zuydelick mochten aen-gaen / ende geen quaed of verlet meer en hadden te vreesen van 't ys / alsdan wederom te keeren / ende de tijdinghe daer van te brengen. Op 't groot Schip van Amsterdam was Schipper ende Stuerman de voornoemde Willem Barentsz , tot Commis hebbende Iacob van Heemskerck, de selve die omtrent twaelf jaren daer na / namentlick anno 1607. in dien gheweldighen Scheep-strijdt binnen de Baye ende onder 't gheschut des Casteels van Gibraltar, den ghemeynen Vaderlande ende hem selven een onsterflijcken naem heeft verworven. Met dit selve Schip voer oock Gerrit de Veer, uyt wiens Journalen wy desen/ende den nae-volghenden derden tocht kortelick hebben ghetrocken.

Den tweeden Julij syn sy uyt Texel gheseylt in 't rijsen van der Sonne/ ende kregen den 14. dito 't land van Noorweghen in 't gesicht. Den 22. nae den noene z.z.w. Son saghen sy een groote Walvisch recht voor de boeg legghen slapen/ die door 't ghedruysch van 't aenseylende schip ende 't gheroep van 't volck wacker wert / ende alsoo ontswommen is / anders hadden sy hem op 't

Digitized by Google

lijf moeten seylen. Den 4. Augusti/ onse Vice-Admirael / een weynigh voor uyt wesende / stiet op een klip: doch door moeyte weder geraeckten daer lichtlijcken van/ wy sulcx vernemende hebben 't voorts ghewent. Den 6. ditto / quamen wy ende den Vice-Admirael teghens den anderen te stoten / maeckende malkanderen seer reddeloos. Den 7. ditto ontmoetede haer een Enchuyser schip komende uyt de witte zee. Den 14. ditto wert de hooghte des Pools bevonden 70. graden 47. minuten/ ende den 18. saghen sy twee Eylanden / die d'Enchuysers den naem gaven van syn Excellentie ende van syn broeder Graef Henrick, saghen oock wester Son ten selven daghe de Weygats o. n. o. van haer legghen omtrent 5. mijlen. Van de 70. graden tot aen de Weygats seylden sy meest al door ghebroken ijs / ende 't rechte gat tusschen de Beeld of Afgoden-hoeck ende der Samoieden land was daer soo vol af/ dat het niet wel moghelick was te passeren / daerom sy op de reede gheloopen zyn in de Baey die sy noemden de Traenbaey, om dat sy daer veel traen vonden. Dit is een goede Baey voor den ijsgangh/ meest voor alle winden beschut/ende men magh soo verre daer in seylen als men wil/ 5. 4. ende 3. vadem goede steeck-grondt / doch by de oost-wal is 't diepste water.

Afgoden-hoeck.

Traenbaey.

Den 21. Augusti trocken sy op 't land van de Weygats met 54. persoonen / om te vernemen nae de ghelegentheydt aldaer. Omtrent 2. mijlen te landewaert in-komende / hebben sy ghevonden verscheyden sleden met bellewerck / traen / ende dierghelijcke waer / oock voetstappen van menschen ende rheeden / daer door sy vermoeden datter menschen omtrent moesten woonen/ oft immers komen hanteren. Dit mocht men te meer bespoeren aen de menighte van beelden / die men aldaer op den Beeld-hoeck (alsoo van haer ghenaemt) seer veel vant. Wyders te landewaerts inkomende / hebben sy alle middelen aen-ghewendt om eenighe huysen ende menschen te vinden/ waer door sy onderwesen mochten worden van de ghelegentheydt der zee-vaert daer omtrent / maer en hebben noch volck noch huys konnen vinden/ daerom sy tot naerder onder-rechtinghe met sommighe van haer volck noch verder 3. o. aen-trocken nae den oever vander zee / Aldus treckende hebben sy een ghemaeckte wegh ghevonden in 't mos oft moras / ontrent ter halver knije diep / want alsoo diep tredende vonden sy harden grond / op 't allerondiepste was het over de schoenen diep. Aen den oever ghekomen zynde hebben sy haer verblijt/overmits haer docht dat sy openinghe saghen / ende soo weynigh ijs / dat sy daer wel meynden door te komen. Dit hebben sy s'avonds weder t'scheep komende voor een nieuwe tydin- aen boord ghebracht / De Schipper hadde mede een roey-jacht uyt-ghesonden om te sien of de Tartarische zee open was / maer sy mochten in de zee niet komen om des ijs wille / dan voeren aen de Cruys-hoeck, lieten de Jacht daer legghen / ende liepen over landt nae de Twist-hoeck, daer saghense dat het ijs van de Tartarische zee aen de kusten van Rusland ende Weygats in den hoeck vol ghestout was.

Cruys-hoeck.

Twist-hoeck.

N°. 4. *Dese Caerte wijst aen de opdoeninghe, ghelegentheydt ende strecken van Weygats, anders ghenaemt de Strate van Nassau, Staten Eyland, Tranen-Baey, Beelt-hoeck, Cruys-hoeck, ende Twist-hoeck, met de Diepte, Riffen, ende een aenkleven van dien, soo nae Weygats, ende daer deur oostwaerts inde Tartarische zee.*

Den 23. ditto hebben sy een Lodgie van Pitzore ghevonden/ die van bast te samen ghenaeyt was/ende hadde noor-

Lodgie van bast te samen ghenaeyt.

Digitized by Google

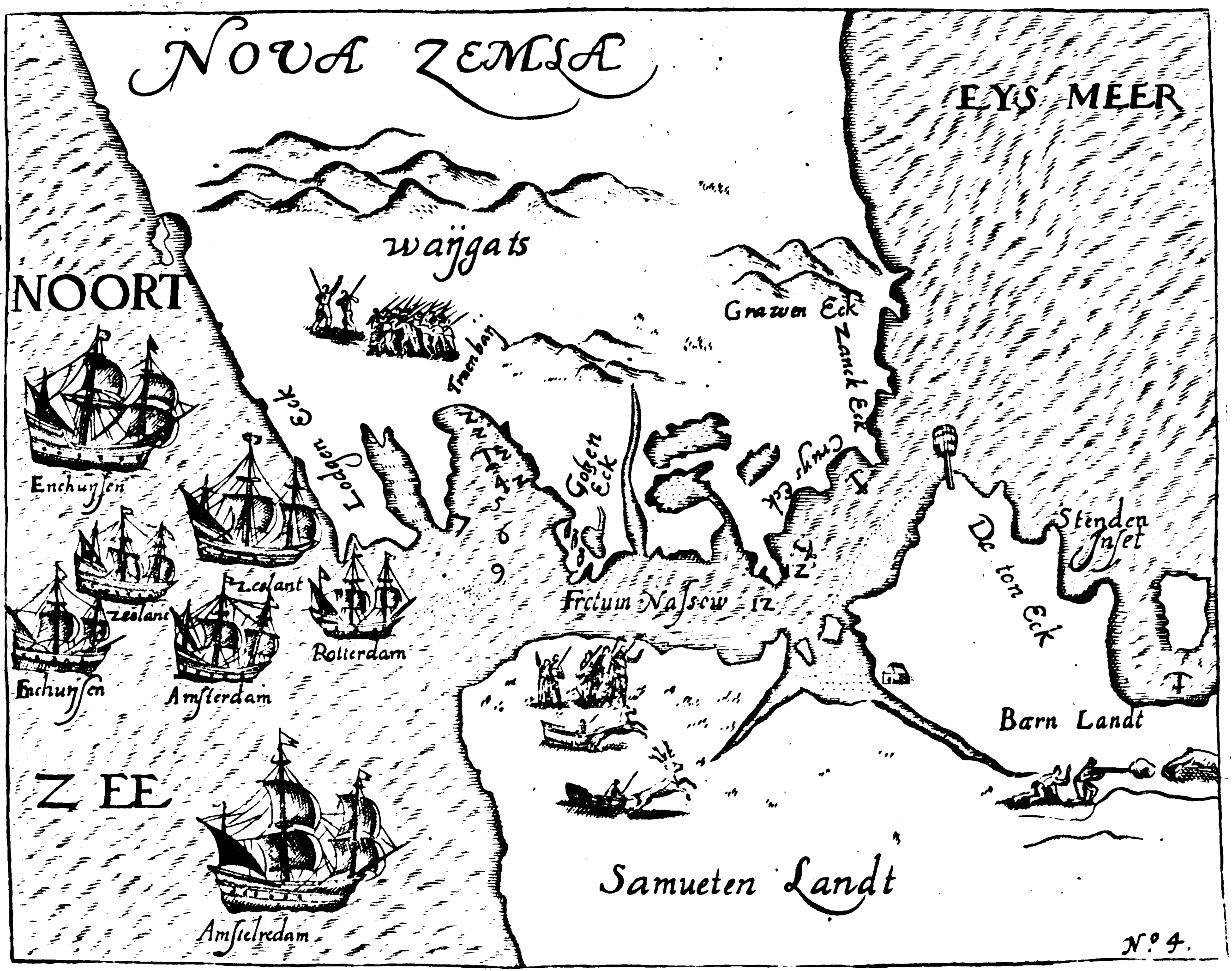

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

de noordelwaert op gheweest / om aldaer eenighe Walrusch-tanden / traen/ ende gansen te bekomen / diese in hadden tot ladinghe van de schepen die uyt Rusland komen souden deur de Weygats, segghende/ doen wy haer verspraken / dat de selve schepen souden komen om te seylen in de Tartarische zee voorby de riviere Oby tot een plaetse in Tartarien ghenaemt Ugolita, om aldaer te verwinteren / ghelijckse alle jaers ghewoon waren te doen. Seyden voorder/ het soude noch 9. of 10. weken aenloopen /eer 't gat soude toe-vriesen/maer toe wesende / dat men van over ijs mocht loopen tot in Tartarien, over de zee/ die sy noemden Marmare. Den 25. Augusti zyn de Hollanders wederom nae de Lodgie ghegaen ende hebben vriendelick met de Russen ghesproken / daer sy oock vriendschap aen vernamen / want gaven haer stracx in 't aenkomen acht vette gansen/ die sy seer veel in 't ruym van haer Lodgie hadden legghen / De onse versochten / sy wilden een of twee met haer aen 't schip varen / waer op sy terstond seer blydelick met gebaren syn tot seven toe / In 't schip komende verwonderden sy haer seer van de groothepdt ende goede toerustinghe des selven / ende nae dat sy 't van vooren tot achteren wel besien hadden/hebben de onse haer t'eten voor geset vleysch / boter/ ende kaes / doch sy hebben 't geweygert/ seggende dat het dien dagh hare vasteldagh was/ maer siende ten laetsten pekelharingh/ hebben daer alle te samen van ghegeten/ met hoofd met staert met al/ van boven af bijtende. Ghegeten hebbende / synse met noch een back met haringh vereert ghewooden / daer van sy de onse seer bedanckten / niet wetende wat vriendtschap sy haer daer voor bewijsen souden / ende werden voorts met de Jacht in de Traenbaey gebracht.

Samojeden. Den 31. Augusti voer Willem Barentsz aen de suytsyde van de Weygats aen 't vaste land / alwaer sy eenighe wilde menschen / ghenaemt Samojeden ghevonden hebben / doch niet al te wild / want sy zynde 20. in ghetale / met de onse / die neghen waren / spraeck ghehouden hebben omtrent een mijl weeghs te landewaert in. 't Was heel mistigh weer / soo dat sy moghelick van gheen volck en vermoeden/ ende de onse sagense in twee hoopen vijf ende vijf te samen ghepartuert/ ende waren seer dicht by haer eer syse ghewaer werden. De Tolck van de onse is voor uyt ghegaen om met haer te spreken/ als sy dat saghen hebbense mede een man voor uyt ghesonden / die by onsen man komende een pijl uyt syn koker trock / hem dreyghende te schieten/ waer deur de Tolck / sonder gheweer zynde bevreest wert / ende riep in Russcher sprake/ schiet niet/wy zyn vrienden/d'Ander dit hoorende / heeft syn pijl ende boogh ter aerde geworpen / daer mede te kennen ghevende dat hy wel begeerde met onse Tolck sprake te houden / de welcke andermael segghende / wy syn vrienden / heeft de Wilde gheantwoort/zijt dan welkoom/ende groeteden voorts malkanderen/ beyde haer hoofden neder buyghende ter aerden/ nae der Russen maniere. Doen heeft hem de Tolck ghevraeght nae de ghelegentheydt van den lande ende der zee oostwaert door de Weygats, waer van sy hem goed bescheyd ghedaen hebben / segghende / als men een hoeck ghepasseert soude syn omtrent vijf dagh reysens / wijsende nae 't n. o. datter dan een groote zee is / z. o. op / ende dat sy 't selve seer wel wisten/ overmits een van haer daer gheweest hadde van wegen haren Coningh met een partije volck / daer hy overste van gheweest was.

Hare wijse van groeten.

N°. 5. *Afbeeldinghe der Samniten, haer kleedinghe, ende hoese van Rheden met sleden voort ghetrocken werden, &c.*

Kleedinge. De ghedaente harer kleederen is ghelijck men by ons

ons

ons de wilde menschen afmaelt / maer syn evenwel niet wilt / want ghebruycken goed verstant. Sy syn ghekleedt met vellen van Rheeden van den hoofde tot de voeten / uytghesondert de voornaemste / die 't hooft bedecken met eenigh ghecoleurt laecken ghevoedert met pelterie / De andere draghen alle mutsen van Rheens-vellen / het ruygh buyten / dicht aen 't hooft gevoeght / ende wel passende. Sy dragen langh hayr in een vlecht
Gedaente. ghevlochten hanghende buyten hare kleederen op den rugghe / syn meest kort van statuere / met breede platte aensichten / kleyne ooghen / korte beenen / haer knijen staen uytewaerts / ende syn seer rasch in 't loopen ende springhen. Den vreemden Natien betrouwen sy weynigh / Dat bleeck daer aen / dat als de onse / (die haer nochtans alle eere ende vriendtschap bewesen hadden) den eersten Septembris andermael aen land quamen / ende een boogh van haer eysschten om die te besien / dat sy 't weygherden / ende een teycken deden niet daer toe te willen verstaen. De geene die sy haeren Coningh noemden hadde schiltwacht uytstaende / lettende op 't geene datter omme-gingh / ende ghekocht of verkocht wert. Een van de onse ghenaeckte hem wat naerder / ende bewees hem vriendtschap nae de wijse by haer ghebruyckelick / hem ghevende een biscuyt / 't welck hy met grooter eerbiedinghe aennam / ende terstond op at / maer in 't eten / als oock voor ende naer / nam hy scherp regard op al datter omgingh. Haer sleden stonden altijt veerdigh met een oft twee rheeden ingespannen / die
Rheeden. alsoo rasch konnen loopen met een man oft twee daer op dat het gheen van onse paerden daer by herden mogen. Een van de onse schoot met een musket t'zeewaert in / daer van sy soo seer verschrickten / datse liepen ende sprongen als uytsinnige menschen / doch besatighden sy haer weder / siende dat het uyt geen quaedwilligheyt oft argheydt gheschiede. De onse deden haer segghen door haren Tolck / sy ghebruyckten die bussen in plaetse van boghen / ende om haer voorts te doen sien wat kracht men daer mede doen konde / soo heeft een van de onse een platte steen van een halve palm groot een stuck weeghs van hem op een bergh gestelt / ende sy wel siende dat sulcx yet te beduyden hadde / syn in 't ronde gaen staen wel 50 oft 60 in ghetale / soo wat afwijckende. Doen heeft hy die de bus hadde / nae de steen geschoten / ende die soo gheraeckt / dat hy in stucken viel / hier over waren sy noch meer verwondert als te voren. Daer nae namen wy ons afscheyd van malkanderen met grooter eerbiedinghe aen weder syde / ende in 't Jacht synde lichten wy andermael onse mutsen / ende deden de trompetten blasen tot haer eere / gelijck sy mede na hare wijse ons alle eerbiedinghe ende vriendtschap bewesen / gaende voorts nae haer sleden.

Nae dat sy van ons ghescheyden ende soo wat te landewaert in gereyst waren / isser een van haer op strand komen rijden / om te halen een beeld uyt den rouwen gesneden / dat de onse van 't strandt mede ghenomen hadden / ende in 't Jacht gheleydt / Als hy nu in de Jacht was ghekomen / heeft hy dit beeld ghesien / ende de onse een teycken ghegheven / sy hadden groot quaed daer aen ghedaen dat sy dat beeldt ghenomen hadden / De onse dit merckende hebben hem 't beeld wederom ghegeven / ende hy steldet daer op een bergh dicht aen den oever / sant daer een slede om / ende liet het alsoo halen. Nae 't geene de onse bemercken konden / so hieldense sulcke beelden voor haer Goden / want op den hoeck van de
Weygats, die de onse de Beeld-hoeck noemden / vonden sy Afgoden.
ettelicke honderden sulcker ghesneden beelden / heel rouw / boven wat rond / ende in 't midden een heuvelken ghelaten in plaets van een neus / boven de neuse twee sneden in plaetse van ooghen / ende onder de neus een snede in plaets van de mond. Sy vonden oock voor de

beelden

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

beelden / veel assche ende beenen van Rheeden / daer uyt te gissen is dat de inwoonders aldaer hare offerhanden ghedaen hebben.

N°.6. *Afbeeldinghe hoe een fellen Beer, twee van haer volck deerlick verscheurden.*

Den derden Septembris hebben sy s' morghens seyl ghemaeckt / omtrent twee uren voor 't rijsen van der Son / ende quamen metter Sonnen opgangh omtrent een mijl beoosten de Twist-hoeck, seylende op ten noorden / tot de zuyder Son / omtrent ses mijlen / maer doen moesten sy 't door de veelheydt des ijs ende d'ongestadigheydt des winds / als mede door de dicke mist / dickmaels wenden / ende vervielen eyndelick op de
Staten Eyland. oost-zijde van het Staten Eylandt, omtrent een musket schoot van 't land. Op dit Eyland ginghen sy altemet Hasen schieten / die daer seer veel waren; eñ den 6. Septembris des morgens synder eenighe Boots-ghesellen aen 't vaste landt ghegaen om ghesteenten te soecken /
Noordsche Diamanten. synde een maniere van Diamanten / die op 't Staten Eyland mede seer veele waren. In 't soecken van de steentjens ist ghescheidt / soo der twee maets by malkanderen laghen / datter een witte maghere beer is listelick
Een Beer vernielt twee menschen. aengekomen / ende greep d'een van dese twee in de neck / hy niet wetende wat het was / riep / wie grijpt my daer van achteren? Sijn maet / die by hem in de kuyl lagh / lichte syn hooft op om te sien wie 't wesen mocht / ende siende dat het een beer was / riep / och maet 't is een beer / staende mits dien wel wacker op / ende loopende al syn best wegh. De beer beet den eenen terstondt 't hoofd in stucken / ende soogh het bloedt daer uyt. 't Ander volck dat mede aen land quam / liep sluex derwaert wel 20. sterck / om de man te verlossen / oft ten minsten den Beer het doode lichaem t'ontjaghen / maer als sy haer roers ende spiesen ghevelt hebbende nae den beer toe quamen / die noch stondt ende at van het doode lichaem / soo is hy seer wreed ende onbeschreumt tot haer in-gheloopen / ende heeft noch een man uyt haer wegh gheruckt ende verscheurt / waer door de andere al te samen de vlucht ghenomen hebben. Die van 't schip eñ Jacht siende dat haer volck gevlucht quam nae den oever / syn met aller haest in de schuyten gevallen / ende nae den oever gheroept om haer volck t'ontsetten. Aen land komende hebben sy dat deerlick schouspel van haer volck ghesien / ende spraken derhalven malkanderen een moed aen / datse ghelijcker handt tegen den Beer souden aen-trecken met roers / cortelassen ende halve lancien / sonder dat yemandt wijcken soude / Doch dit en konden sy alle so niet verstaen / want sommighe seyden / onse maets zijn doch al doodt / wy sullen den beer wel krijghen al en stellen wy ons in soo openbaren perijckel niet / mochten wy onse maets noch haer leven redden / soo mochten wy ons haesten / maer nu is 't met gheen haest te doen / dan wy moeten hem ghewis nemen / ende dat tot onse meeste versekertheydt / want wy hebben met een wreed fel ende verslindende beest te schaffen. Doen zijnder drie van de maets wat
bet voort aen-getreden / de beer evenwel voort-varende zijn aes te verslinden / ende op alle hare menichte / hoewel sy wel 30. sterck waren / niet achtende. Wordt bevochten. Dese drie waren Cornelis Iacobsz schipper van Willem Barentsz, Willem Gijsen stuerman van de Jacht / ende Hans van Uffelen, schrijver van Willem Barentsz: Als nu de schipper ende stuerman driemael gheschoten ende niet uytgherecht hadden / is de schrijver noch wat bet voor uyt ghetreden / ende den beer binnen schoots siende / heeft met zijn roer daer op aen-ghelegdt / ende hem door 't hoofd by de ooghen in-ghetreft / maer de beer bleef noch al de man by de neck houdende / ende beurde zijn

 hooft

Digitized by Google

hooft noch op met man met al / doch begonst wat te fuysebollen / Daer over hebben de schrijver ende een Schotsman hem op de huyt gheslaghen met hare cortelassen / soo datse in stucken spronghen / sonder dat hy zijn aes noch verlaten wilde / in 't eynde is Willem Gijsen toe-geloopen/ende heeft den Beer met zijn roer over de snuyt gheslaghen dat hy doen eerst ter aerden viel / ende om-gebracht. ende Willem sprangh hem op 't lijf / ende sneet hem de stroot af. Daer nae hebben sy de doode lichamen den 7. Septembris op het Staten Eyland begraven/den Beer ghevilt/ ende 't vel t'Amsterdam gebracht.

Den 9. Septembris zijn sy van 't Staten Eyland t'seyl ghegaen / maer het ijs quam soo veel ende ghewelдigh in/ dat sy niet door en mochten/ende 's avonds moesten weder keeren daer sy s' morghens waren af-ghevaren/ seylende den Admerael ende 't Jacht van Rotterdam op de klippen / doch sonder groote schade daer af raeckende. Den 11. dito seylden sy weder in de Tartarische zee/ maer gheraeckten anderwerf in veel ijs / alsoo dat sy wederom nae de Weygats seylden/ende setteden 't by de Cruys-hoeck. Den 14. begost het weer te beteren/ de wind liep ten n. w. ende de stroom quam stijf uyt de Tartarische zee loopen / Des selven daeghs voeren sy aen d'ander zijde van de VVeygats nae 't vaste land/om 't Canael te diepen / ende voeren heel in de bocht achter het Eyland met de steert, daer sy een kleyn huysken van hout vonden/ ende een groot afwateringe. 's Morgens wonden sy 't ancker aen boord ende de stengh om hoog/ meenende ander-mael te versoecken om hare reyse te vervorderen / maer d'Admirael van ander meeninghe zijnde is blijven legghen. Den 15. 's morgens quam het ijs wederom het oost-eynd van de Weygats indrijven / so dat sy stracx ghedwongen waren hare anckers te lichten / ende zijn des selven daeghs 't west-eynde van de Weygats weder uyt-geseylt met de heele vlote naer huys toe / Den 30. dito quamen sy in 't Eylandt Wardhuys, daer wy elders breeder van schrijven sullen / ende laghen daer tot den 10. Octobris / op welcken dagh sy wederom t'seyl ginghen / ende zijn den 18. Novembris daer aen in de Maes ghekomen / nae dat sy uyt-gheweest hadden vier maenden ende sesthien daghen.

Digitized by Google

Digitized by Google

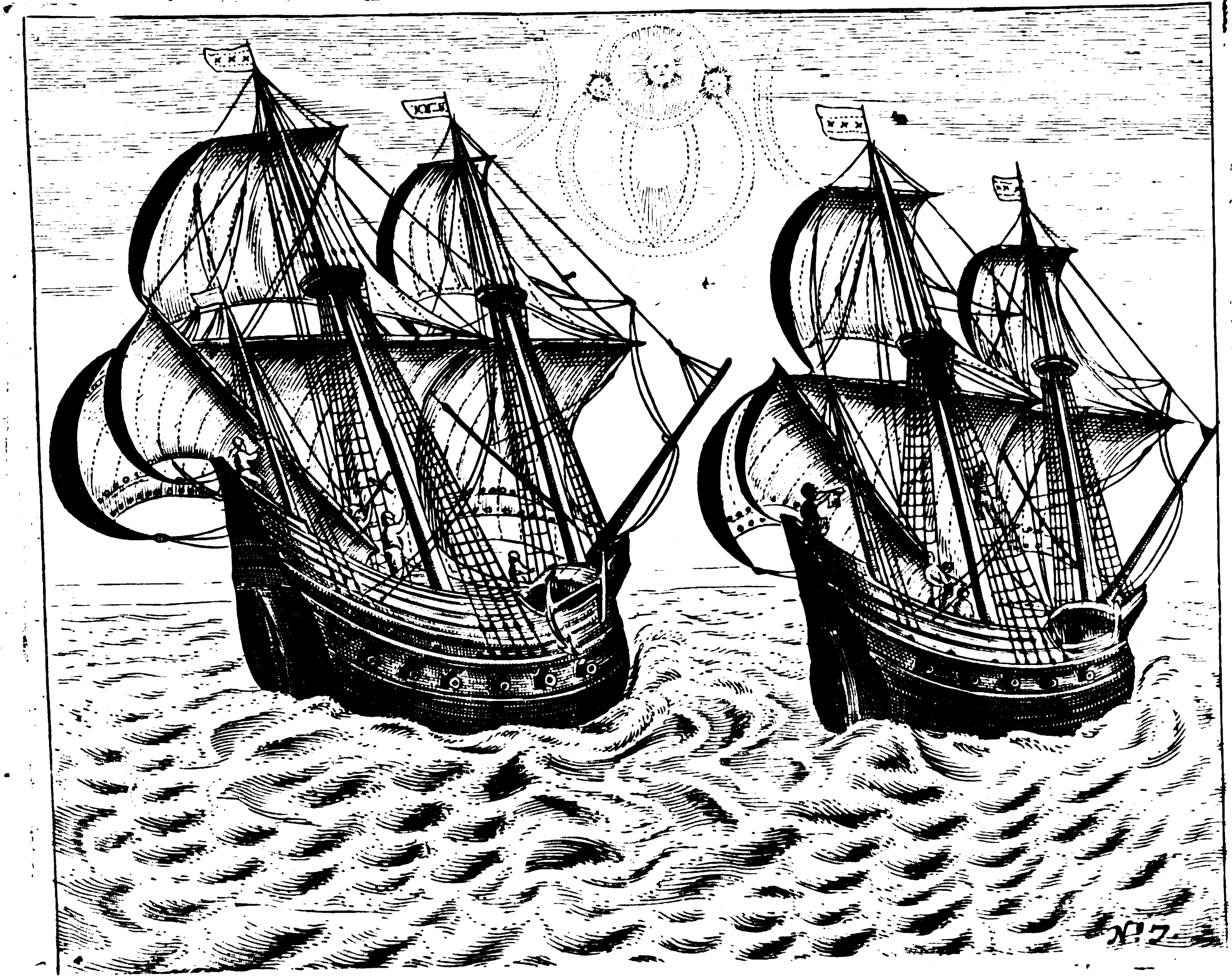

Digitized by Google

Kort verhael van de derde, ende aller-wonderbaerlijcxste, seldsaemste, jae te voren noyt dier-gelijcke gehoorde Seylagie, by den voornoemde Willem Barentsz, achter Noorweghen, Moscovien ende Tartarien om, naer Cathay ende China ghedaen, uyt de name ende van weghen des Eerbaren Raeds der vermaerder Stad Amsterdam, in den jare 1596.

Mede ghetoghen uyt het Iournael des voornoemden Gerrits de Veer.

NA dat nu/ soo hier voren verhaelt is/ de seven schepen van de Noorder reyse wederom t'huys ghekomen waren/ ende dat niet met soodanighen vreught als men wel ghehoopt hadde/ so is by de Ed. Mog. Heeren Staten Generael op alles goed ondersoeck ghedaen/ ende de sake in beraed genomen/ of men noch ten derden male van 's lands weghen eenighe toerustinghe soude doen / om de selve voor-ghenomen reyse / indien 't doenlick ware / tot een goed ende ghewenscht eynde te brenghen / Doch is nae langhe ende rijpe deliberatie 't selve by de voor-ghemelde Heeren af-ghestemt. Dan so daer noch eenighe waren/ 't sy steden of kooplieden/ die sulcx breeder souden willen versoecken tot haren koste / dien wilden sy / by aldien de reyse wel volbracht wierde/ ende het blijcken konde dat men de passagie beseylen mocht / geerne een goede vereeringhe van 's lands weghen doen / noemende tot dien eynde een merckelicke somme gelds. Over sulcx zijnder echter by den Eerbaren Raed der wijd vermaerde koop-stadt Amstelredam in 't beginsel des jaers 1596. twee schepen toe-gherust/ daer van het scheeps-volck op tweederley conditie aenghenomen zijn gheworden / te weten / wat sy hebben souden/ soose onverrechter sake wederom quamen/ ende daer-en-teghens watse hebben souden / indien sy de reyse volbrachten/ haer in sulcken ghevalle/ belovende/ om haer moedigh te maken / een merckelicke goede beloninghe / ende soo veel onghehoude persoonen daer toe-nemende als sy eenighsins mochten / om te min door den treck tot wijf ende kinderen in 't werck te vertsaghen/ of van de reyse af-ghetoghen te worden. Op dese conditie zijn de twee schepen in 't beginsel van Meye des voorsz. jaers seyl-reede gheweest / op 't een was als Schipper ende Commis van de koopmanschappen de voornoemde Iacob van Heemskerck Heyndricksz, ende Willem Barentsz als Opper-Stuerman / Op 't ander Ian Cornelisz Rijp, als schipper ende Commis van de koopmanschappen by den koop-luyden daer inne gescheept.

Den 18. Mey seylden sy voor de tweede mael uyt het Vlie / ende den 22. kreghen sy de Schotsche Eylanden van Hithlandt ende Fayerhil in 't ghesichte. Den 30. waren sy op de hooghte van 69. grad. 24. min. ende en hadden den eersten Junij geen nacht.

N°. 7, *Afbeeldinghe van de wonderlicke teeckenen aen den Hemel ghesien.*

Den 2. dito / omtrent 3.3.0. Son saghen sy een seer wonderlick Hemel-teycken / aen elcke zyde van de sonne scheen noch een Son / ende daer liepen twee reghenboghen door alle drie de Sonnen henen / ende daer-enboven noch twee regen-boghen/ de eene wijd rondomme de Sonnen / de andere dwars door het groote rond / dit groote rond stond de onderste kant verheven boven den horizon 28. graden / Des middaeghs als de Son op zijn hooghste was/ bevant men door 't meten des Astrolabiums/ dat sy waren op de hooghte van 71. graden. Wonderlijck Hemel-teycken.

't Schip van Ian Cornelisz hielt de loef van Willem Barentsz, ende quam niet tot hem af / maer dese gingh den anderen een streeck in 't ghemoet/ n. o. aen / want hem docht hy was al te westelick / so 't ooc namaels bleeck. Gheschil tusschen de Stuerluyden van de twee Schepen.

Digitized by Google

Als sy nu des avonds by malkanderen quamen seyde hem Willem Barentsz dat sy noch bet oostelick moesten aengaen/ om dat sy te verre westwaert waren/maer Ian Cornelisz Stuerman gaf tot antwoorde / dat sy niet en begeerden in den Inham van de VVeygats te wesen. Haer cours was n. o. ten n. ende waren wel 60. mijlen t'zeewaert van 't landt / daerom had men doen meynde VVillem, veel eer behoort o. n. o. aen te gaen / als.n.n.o. vermidts sy sulcken stuck om de west waren / jae men hadde veel eer behoort oost aen te gaen / ten minsten een deel mijlen / tot dat men weder te recht ghebracht hadde dat door de quade winden verloren was. Doch en wilde dies niet teghen staende Ian Cornelisz anders niet van n. n. o. aen-gaen / meynende als sy oostelicker aengaen souden / dat sy dan in de VVeygats souden komen/ dies hem VVillem een streeck te ghemoet gingh / ende seylden n. o. ten n. aen/ daer sy anders n.o. ja noch oostelicker souden aen ghegaen hebben.

Den 5. Iunij sagen sy 't eerste ijs/ dat haer seer wonder gaf/ ende meynden in 't eerste dat het witte swanen waren / soo dat een van haer wandelende op 't verdeck onversiens begon te roepen met luyder stemme / datter witte swanen swommen / Die onder waren sulcx hoorende spronghen flucx op / ende saghen dat het ijs was/ 't welck van de grooten hoop af quam drijven / ende mits dien het teghen den avond was / wel swanen gheleeck. Des middernachts seylden sy daer door / ende doen was de Son wel ontrent een graed boven den horizon in 't Noorden. Den 7. dito bevonden sy des Pools hooghte 74. graden / ende seylden al langhs het ijs henen/als of sy tusschen twee landen geseylt hadden: Het water was soo groen als gras / ende sy vermoeden datse by Groenlandt waren / komende lancx om meer in noch dicker ijs. Den 9. vonden sy een Eylandt leggende op de hooghte van 74. grad. 30.min. ende was na

Beren-Eyland.

haer gissinghe omtrent vijf mijlen groot. Den 11. aen landt varende vonden sy daer seer veel Meeuwen eyeren / ende waren in groot perijckel van haer lijf / want sy ginghen een steyle snee-bergh op / ende in 't afgaen scheen het schier dat sy alle den hals souden ghebroken hebben/ soo steyl was 't/ maer sy setten haer neder/ ende gleden alsoo daer af / 't welck vreesselick was om sien/ als ghenoeghsaem geschapen zijnde armen ende beenen te sullen breken/ om dattet aen de voet van den berg seer veel klippen waren / doch sy quamen door Gods hulpe noch onbeschadight neder. VVillem Barentsz , die ter wijlen in de schuyt was / ende dit aensagh/ was noch meer verschrickt als sy selve. Den 12. dito sagen sy 's morghens een witte beer / ende roepden met de schuyt naer hem toe / meenende hem een strick om den hals te werpen / maer by hem komende / vonden hem soo gheweldigh/ dat sy 't niet en dorsten bestaen/ hadden derhalven meer geweer ende volck / ende Ian Cornelisz maets quamen haer mede te hulpe / Daer bestreden sy t'samen den beer wel vier glasen langh / ende hieuwen hem ten laetsten met een bijl 't hooft in stucken / soo dat de doot daer nae volghde : Daer nae brachten sy hem in Ian Cornelisz schip/ ende vilden hem/ zijn huyt was 12. voeten langh/ aten oock van zijn vleesch / doch bequam haer niet wel. Dit Eylandt noemden sy 't Beren-Eyland. Den 13. dito seylden sy van het Eylandt af/ ende den 14. teghens den avond sagen sy een groot dingh in zee drijven / meynende dat het een schip was / maer daer by komende was het een doode Walvisch / daer groote menighte van Meeuwen op saten/ ende gaf van hem een groote stanc.

Beer by de Schipluy dood gheslaghen.

Den 17. ende 18. Iunij saghen sy weder gheweldigh ijs / ende seylden daer langhs henen / tot dat sy aen den hoeck quamen / die zuyd van haer af lagh : Sy laveerden een tijdt langh om daer boven te komen / maer konden niet bedrijven. Den 19. saghen sy weder land / ende

namen

Digitized by Google

by de
ipluy
d ghe-
hen.

Digitized by Google

Digitized by Google

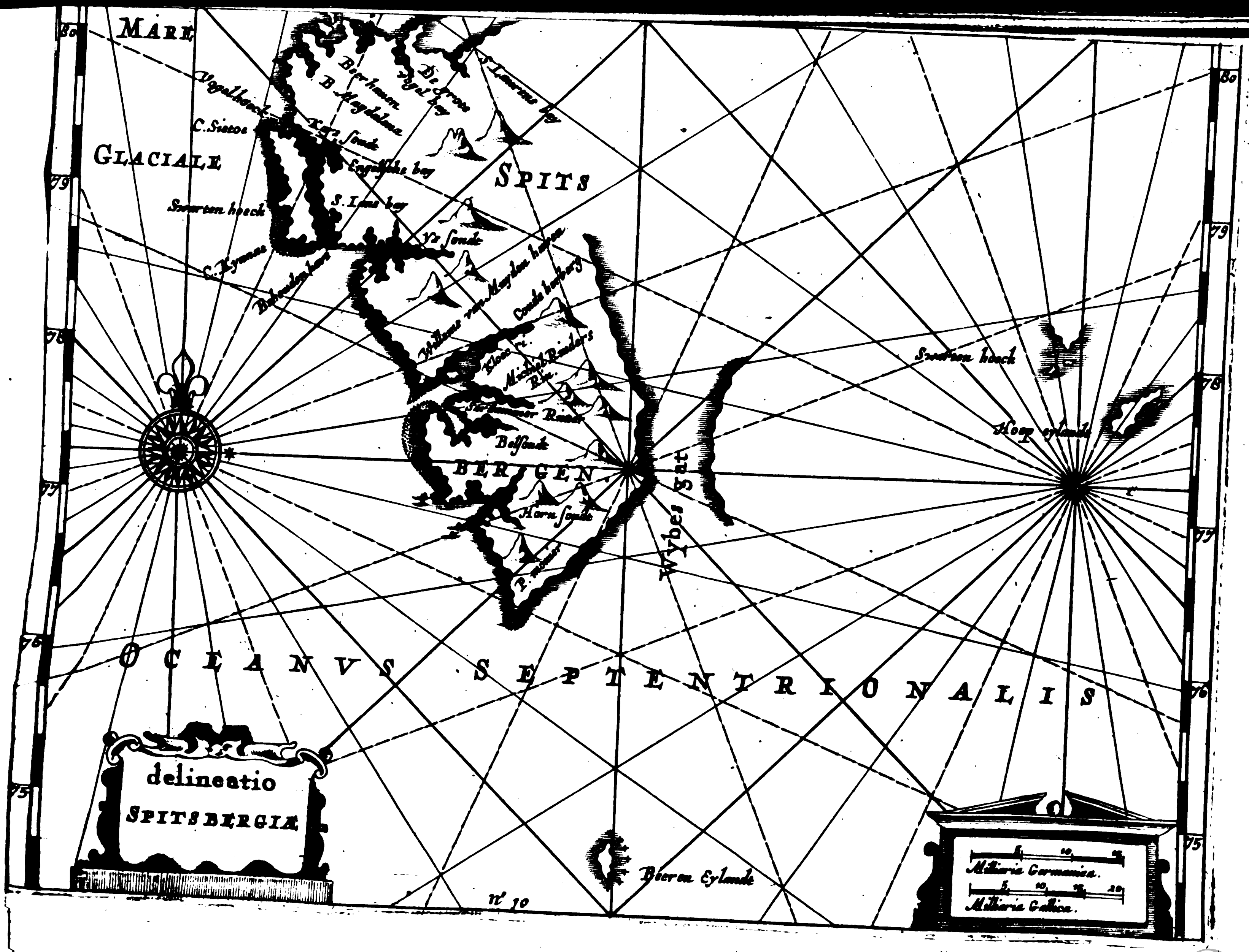

Digitized by Google

namen der Sonnen hooghte/ bevindende dat sy waren op 80. gradgn/ 11. minuten. Dit land was seer groot/ ende sy seylden daer by henen westelick aen tot de 79½. graden / daer sy een goede reede vonden / doch konden niet naerder het landt komen / vermits de wind n. o. was/ recht van 't lant af/ ende de Baepe streckte recht noorden ende zuyden in zee. Den 21. dito wierpen sy 't ancker in de grond op 18. vadem voor 't landt / ende voeren te samen met Ian Cornelisz volc aen de west-zyde van 't land/om ballast te halen/waer met sy aen boord komende/weder een witten Beer saghen/die nae haer schip toe quam swemmen. Hier door stonden sy van haren arbeyd af/ vielen ghesamender hant te boot/ ende roeyden hem na/maer hy swom / wel een mijl t'zeewaert in / Sy volghden hem met drie schuyten achter aen / ende sloegen meest al haer geweer op syn huyt in stucken : Hy daer-en-teghen sloegh syn klauwen eens voor aen de steven van d'een schuyt/'t welck indien het so wel in 't midden geweest hadde / hy soude misschien de schuyt om gheruckt hebben / soo ghewelddigh synse met haer klauwen ; Eyndelick hebben de drie schuyten met volck hem vermeestert/doot geslagen/t'scheep ghebracht ende gevilt / syn huyt was 13. voet langh.

Land ghe- leghen op 80 graden.

Noch een Beer doodt gheslagen.

No. 8. *Afbeeldinghe van een wonderlijck ghevecht, dat sy teghens een fellen Beer hadden, waer over sy 't selve Eylandt Beeren-Eylandt noemden.*

Daer nae roeyden sy met haer schuyt wel een mijl te landewaert in / daer was een goede haven / 16. 12. ende 10. vadem diep/ ende al voort roeyende bevonden sy dat aen de oost-zyde twee Eylanden waren/die haer oost in zee streckten. Aen de westzyde wasser mede een ghewelddighen Inham / ende leeck wel mede een Eyland te wesen. Doen roeyden sy voort aen 't Eylandt dat in de midden lagh / ende vonden daer veel eyeren van Rotgansen/ die sy op 't nest sagen sitten/ ende verjaeghden/smijtende een van de selve met een steen doot/ die sy koockten met ontrent 60. eyers daer toe. Dit waren oprechte Rotgansen alsser in Holland op Wieringen in grooter menighte alle jaers over-komen ende ghevanghen worden/ die men tot noch toe niet gheweten en heeft waer sy haer eyeren legghen ende uyt broeden : Daerom sommighe Schippers haer niet ontsien hebben te schrijven / datse in Schot-landt aen boomen wassen/ende dat de vruchten der selve boomen die in 't water vallen gansekuyckens zijn / ende straex beginnen te swemmen/maer die op 't land vallen/berssten in stucken / ende komen te niet. Dit blijckt nu contrarie / ende is niet te verwonderen dat niemandt tot noch toe ghewetem heeft / waer dese voghels haer eyeren legghen / nadien noyt mensche / dat men weet / op de 80. graden gheweest heeft / ende dit land noyt bekent is geweest/ veel min dat de Rotgansen daer op haer jonghen broeden.

Rotgansen, ende waer sy haer eyeren uyt-broeden.

Hier staet noch te bemercken / hoewel dit landt ('t welck wy achten Groenland te zijn) op 80. graden ende noch hooger is legghende/ datter evenwel loover ende gras op wast/oock gras etende dieren op zijn/als Rheeden ende andere/daer nochtans op Nova Sembla, dat wel vier grad. stijf verder van de Noortpool leyt/ noch loover noch gras en wast / ende niet dan vleysch-etende dieren / als Beeren ende Vossen op syn.

No. 9. *Afteeckeninghe van Spitsbergen.*

I N W E R P.

Dit lant/dat de schrijver deses Journaels vermeynt Groenlandt te zijn / is het aller-noordelijcxste landt „ „

Digitized by Google

Naerder beschrijvinge van 't land op 80. graden.

„dat tot noch toe opt in kennisse is gekomen / en leyt „tusschen Groenlandt (dat onder kroon van Noorwegen „behoort) en Nova Sembla (dat den Muscovijt toe-komt) „recht tegen over ten noorden van Finmarken, ofte (so 't „in 't ghemeen genoemt wert) Noortlandt in Noorwe„gen, streckende (nae so veele als van de onse tot noch „bevonden is) van de 76te. tot boven de 80te. graed / en„de volgens dien / 60 Duytsche mijlen lang zijnde. Het „geschil tusschen Willem Barentsz ende Ian Cornelisz, hier „voren geroert / is eygentlick de oorsaeck geweest van „deses landts vindinghe, 't welck aen de west-cust by „haer ontdeckt zijnde / wederom anno 1608. van Hen„rick Hutson voor d'Engelschen is beseylt ghewoorden / „die (soo J. Hondius in zijn groote Planisphærische „werelt-kaert seyt) ten n. w. van dit lant op de hoogte „van 81. ende 82. graden een vaste ijs-kust gevonden „heeft. Sedert dien tijdt hebben sy alle somers eenige „schepen derwaert ghesonden / om Walrusch-tanden / „ende Walvisch-kuwens / ofte Walvisch-been (so men „dat noemt) te halen / ende traen te branden / welcke „visscherije de Russche Compagnie van Londen al„leen heeft gehad / tot dat anno 1612. die van Hollant / „Biscayen / ende Vranckrijck mede begonnen hebben „hare schepen derwaerts te senden. De kennisse die wy „tot noch toe van dit Nieuwe lant / by de onse Spits„berghen / by de Engelsche Grenlandt genaemt / heb„ben konnen bekomen / sullen wy hier na in een caert„jen afbeelden / waer in wy ten meesten deele noch vol„ghen de teeckeninghe van Iohn. Daniel tot Londen ge„schreven anno 1612. 't Is gelegen (so vooren ghesept „is) tusschen de 76. ende 80. grad. n. n. w. van 't Beeren „Eylandt (dat boven Noorwegen leyt) in een streecke „die by d'oude niet sonder reden voor onbewoonlijck „is ghehouden gheweest om haer groote koude / daer „dit landt meer van mede deelt als eenigh ander / ende al ist datter geen lant ter wereld gevonden woort / daer „minder nacht ofte duysternis aen den Hemel komt „[want behalven dat de Sonne des somers na den lan„gen dag van hondert seven ende twintigh mael xxiiij „uren (die in de Kape der Engelschen is) des nachts „in 't noorden so weynigh onder den horizon daelt / dat „het licht in 't geheele Somersche half-jaer geensins „en kan van den Hemel wegh gaen / ende behalven „datter in 't wintersche half jaer twee volle maenden „zijn dat de Sonne in 't zuyen daghen maeckt van „twaelf / elf / tien / ende soo voort tot een uren langh / „soo komt hy noch / selfs als hy op syn aller laeghste „in 't zuyen is / te weten in 't hartjen van de langhe „nacht aldaer op 12½ graden nae aen den horizon / soo „dat daer ter plaetsen / te weten op 80. graden / noch „alle etmalen 't licht des dagheraets aen den Hemel „gesien woordt / want (ghelijck Ptolemeus ende andere „seggen) wy sien den dageraet als de Sonne noch 18. „graden beneden den horizon is.] So en is 't nochtans „in gheenighe landen / van alle die benoorden de linie „equinoctiael syn gelegen / minder oft korter tijd So„mer / noch oock met minder warmte. Want den 13. „Junij des voorleden Jaers 1613. lagh 't ijs noch soo „dicht aen de kust ende in de monden van de havens / „datter de Schepen niet in en konden / en de snee (die „daer op veel plaetsen altoos blijft leggen) was noch „soo weynigh ghedoyt / dat de Rheen geen voedsel wi„sten te krijghen / ende soo mager waren als stocken. „d'Oorsake van dese over-lange winter ende koude is „dat de Sonne aldaer ten hoogsten maer en klimt tot „de 33. grad. 40. min. boven den horizon / ende syn stra„len derhalven aldaer so scheef by 't veld henen schie„ten / dat sy de grond swaerlick konnen tot warmte „brenghen / daerom oock de nevel ende damp / die uyt „het aerdrijck rijst / niet en kan van de warmte wegh „ghe-

Dagh van 127. etmalen.

Digitized by Google

„ ghedreven worden / maer blijft op 't gheberghte ende
„ op de zee drijven / dat het scheeps-volck altemet qua-
„ lick een schips-langhte van haer konnen sien. Hier
„ door is het oock dat dit land ('t welc noch maer en is
„ bekent aen de zee-kusten / daer men niet en siet dan
„ hooghe besneeude berghen met sommighe pleynen)

't Gewasch van dit lant.

„ niet en is bewassen met geboomte / noch struycken/
„ oft eenighe vruchten / ende men sieter anders gheen
„ groente dan kort dicht mosch/ dat uyt den gelen siet/
„ ende daer onder veel blauwe bloemtjens / doch seg-
„ ghen de schipluy dat sy daer oock groen gras gesien

Sijn ghedierten.

„ hebben. 't Ghedierte dat men daer gesien heeft zijn
„ witte Beeren (grooter dan Ossen) ende Herten oft
„ Rheen/ Dese Rheen weyden op 't mosch daer door af
„ ghesept is / ende waren/ in min dan een maend tijdts
„ dat onse schepen daer op de kust laghen/ soo vet ghe-
„ worden / dat het een lust was daer af te eten / hebben
„ ruyge hoornen / ende zijn wat kleynder dan onse her-
„ ten/waren de menschen soo onghewoon/ende so wey-
„ nigh schou daer voor / dat het ghebeurt is/dat seker
„ man een Rhee met een musket loot ghetreft hebben-
„ de/ het gequetste beest selfs tegen de man aen liep/ so
„ dat hy om verre viel. Sy hebbender voorts witte/
„ grijse / ende oock eenighe swarte vossen ghesien/ende

Eenhoornen.

„ d'Enghelsche hebbender sekere hoornen ghevonden/
„ welcke de kenners segghen dat oprechte eenhoornen
„ zijn / daer van dat oock de voor-leden Somer een is
„ over-ghebracht by de onse / maer van wat ghedierte

Walvisschē, ende hoe sy gevangē worden.

„ sy komen en kan men als noch niet weten. In de
„ monden van de havens komen groote Walvisschen
„ van verscheyden soorten / die veel al 80. ende meer
„ voeten langh zijn / ende soo vet / dat het speck daer af
„ komende meest al versoden kan worden tot traen.
„ Daer zijnder die geen vinnen en hebben op de rugge/
„ maer binnen s'monds hebbense groote langhe baer-
den/ dat zijn vlijmen / die de grootste een vaem langh „
zijn/ ende sommighe noch langher / soodanighe wor- „
dender uyt een backhuys 600: gehaelt/ende hanghen „
haer kams ghewijse boven uyt de mondt ter plaetse „
daer andere visschen haer tanden hebben / doch al- „
leenlick boven / de voorste ende achterste zijn seer „
kleyn/soo datter maer 400. voor koopmans goet ge- „
telt worden / ende dit is voor dees tijt een van de pro- „
fitelicxte waren die op dese kust te halen zijn. Ter „
syden achter 't hooft hebben sy groote vinnen / daer „
sy achter gheschoten worden met de harpoenen / om „
dat sy daer de quetsuer best gevoelen. Als sy de won- „
de voelen/ende 't bloed haer in 't hooft loopt/soo bla- „
sen sy 't water ende bloed tot de neusgaten uyt/die sy „
boven op 't hooft hebben/ so hoogh als de toppen van „
de masten. Als de visch nu zijn tocht ghedaen heeft „
na de grond/ ende hem selven moede ghemaeckt / soo „
palmen de saloupen aen / ende schieten hem met „
schichten in 't dal dat hy op 't hooft heeft / want an- „
ders konnen sy hem qualick dooden. Sy hebben een „
dicke swarte huyt daer een vliesken over heen loopt „
soo glad ende swart als satijn. Haer aes is een soor- „
te van viskens kleynder als garnaet/die sy met open „
kele al swemmende vanghen / ende 't backhuys toe- „
sluytende inswelghen. Behalven dese swarte Wal- „
visschen zijnder oock witte/doch en worden niet voor „
goed gehouden. Men vindter oock Swaerdvisschen „
ende Schelvis/maer weynigh. Watervogels zijnder „

Gevogelte.

seer veel ende sonderlingh Meeuwen/die by menigte „
op de krenghen van de Walvisschen gaen sitten/ „
tweederley duyckers/ Papegayen oft Tommen/hier „
voren beschreven/ : ansen/ eynden / die daer seer groo- „
te eyeren leggen / ende wonder veel Rotgansen. Wat „
innewaerts vintmen de Walrussen / die wy wel „

Walrussen.

mochten Zee-Olifanten noemen / om dat sy in groo- „
te van

Digitized by Google

„ te van lichaem ende tanden den Oliphant schier ghe-
„ lijck zijn. Haere huydt / al is 't dat hy uytter maten
„ dick is / jae soo seer dat men t'Amsterdam een ghe-
„ sien heeft van 400 pondt swaer / is nochtans wey-
„ nigh weerd / om dat hy te blarigh is. Sy hebben
„ seer veel speck om traen af te branden. Wanneer sy
„ haers ghelijcke sien doodgeslagen leggen / soo klim-
„ mense op de doode by sulcken menigte dat sy die doen
„ broepen ende verderven. Vijf mijlen innewaerts op
„ 't versche afwater legghen de zee-honden seer van ee-
„ ner aerd met de onse. Ende dit is de innerste kennisse
„ die wy van dit landt ende zijn ghedierten tot noch toe
„ bekomen hebben.

Den 23. Junij voerder een deel van haer volck aen land / om te sien hoe veel de naelde van 't compas wraeckte. Terwijlen quam daer een witte beer nae 't schip swemmen / ende soude daer in geklommen hebben hadden sy gheen gheroep ghemaeckt / sy schoten nae hem met een roer / waer door hy weder af swom van 't schip nae 't Eyland daer d'andere maets op waren / 't welck sy t' schepe siende nae 't land toe-seylden / ende seer bestonden te roepen / soo dat d'andere meynden sy hadden 't schip op een klip ghezeylt / ende daer over seer banghe waren / ghelijck oock de Beer door 't gheroep soo verschrickte dat hy wederom van 't lant af swom / daer in sy op 't schip seer verblijdt waren / overmits de maets die aen landt waren geen ghewecr en hadden. Aengaende de wraakinghe van 't compas / wert bevouden dat het scheelde 16. graden. Den 24. dito roeyden sy een groot stuck innewaerts aen / ende te lande gegaen zijnde / vonden aldaer twee Walrusse tanden / wegende t'samen ses pond / met noch eenighe kleyne. Den 25. seylden sy langhs het lant henen op de 79. graden / daer vonden sy een ghewelDighen Inham / ende seylden daer wel 10. mijlen in / dan moestender wederom uyt laveren vermits contrarie wind. Den 28. raeckten sy boven den hoeck die aen de west-zyde lagh / daer de vogels in soo groote menighte waren / datse plotselick teghen de seylen aen vloghen. Den 29. moesten sy van 't landt af wijcken om des ijs wille / ende seylden tot op de 76. graden 50. minuten. Den eersten Julij kreghen sy wederom 't Beren Eyland in 't ghesichte / ende doen quam Ian Cornelisz met zijn Officiers haer aen boord / alwaer sy van contrarie meyninghe zijnde / eyndelick t'samen verdroeghen dat elck syn cours soude volghen / ende Ian Cornelisz soude / volghens zijn begheerte / wederom seylen op 80. graden / vermits hy hem in-beelde aen de oost-syde van dat landt lichtelick door te sullen raken / ghelijck hy oock dadelick noorden aen is ghegaen: Daerenteghen Willem Barentsz zuyd aen / van weghen 't ijs. Den 11. dito gisten sy haer te wesen recht z. ende n. van Candinoes, dat is de ooster-hoeck van de Witte zee / die z. van haer lagh / ende ginghen z. ende z. ten o. aen op de hooghte van 72. graden. Den 13. bevonden sy des Pools hooghte 73. graden / ende vermoeden dat sy waren by Sir Huygh Willougbijs land.

Den 17. Julij waren sy op de hooghte van 74. grad. 40. min. ende omtrent zuyer Son sagen sy 't land van Nova Sembla omtrent Lomsbacy. Den 18. raeckten sy boven den hoeck van des Admiraliteyts Eyland, ende den 19. aen 't Cruys Eyland, daer sy 't den 20. onder geset hebben / want konden niet verder / overmits het ijs. Sy roeyden doen met haer achten aen land / ende ginghen nae 't eene Cruys toe / daer sy haer wat rusteden / om voort nae 't ander Cruys te gaen / (dit Eylandt heeft van dese twee Cruyssen zijn naem ghekreghen.) Doen sy nu op de wegh waren / werdense twee Beeren siende by 't ander Cruys / dies sy verschrickten / als gantsch geen ghewcer by haer hebbende. De Beeren

rechten

Digitized by Google

rechten sich steyl by 't Cruys op / om 't volck wel te besien / want sy ruycken veel nauwer dan sy sien / ende quamen voort daer op aen. De Scheeps-luy niet weynigh bevreest zijnde / gingen te rugge na de schuyt toe / altemet deerlijck om siende of de Beeren oock volghden / ende sochten t'ontloopen / maer de Schipper wederhieltse / segghende / die eerst begint te loopen dien sal ick met dese boots-haeck in syn huyt steken / want 't is beter dat wy by malkanderen blijven / ende proeven of wy haer met ons roepen verbaert moghen maken: Soo ginghen sy dan al soetjens ende ghestadigh nae de schuyt toe / ende ontquament / wel blijde synde dat sy 't vertellen mochten ende den kattendans soo ontspronghen waren. Den 21. Julij wert des Pools hooghte bevonden te syn 76. graden 15. minuten / ende de afwijckinghe van de naelde 26. graden stijf.

Den 6. Augusti quamen sy boven den hoeck van Nassouw, ende den 7. by de hoeck van den Troost, daer sy langhe tijdt naer verlanght hadden. 's Avonds kreghen sy mistigh weder / soo dat sy het schip aen een schos ijs moesten vast maecken / die 36 vadem onder 't water vast lagh / ende wel 16. vadem daer boven / soo dat sy 52. vadem dick was. Den 9. dito noch leggende aen dit groote stuck ijs / so de Schipper boven ging wandelen / hoorde hy een beest snuyven / ende buyten boord siende / lagh daer een groote Beer aen 't schip / daer over de Schipper luyde began te roepen / soo dat de maets boven quamen / ende saghen den Beer aen de schuyt leggen om met syn klauwen daer in te klimmen / maer sy maeckten een groot gheroep / daer door hy verschrickte / ende swom een stuck wegh / dan keerde terstond wederom achter een groote schos ijs daer sy aen vast laghen / ende trat stoutelick nae haer toe / om door by 't schip op te klimmen / maer de maets hadden boven op 't schip het schuyten seyl geschoren / ende laghen met vier roers voor op 't Braed-spit: De Beer wert geschoten / soo dat hy wegh liep / maer het sneeude soo seer / dat sy niet sien konden waer hy vervoer / doch vermoeden dat hy achter een hooghen heuvel bleef legghen / die daer veel op de ijs-schol waren. Den 10. Augusti began 't ijs gheweldigh te drijven / ende sy bemerckten doen noch eerst dat het groote stuck ijs / daer sy aen gemeert lagen / vast aen de gront was / want het ander ijs dreef altemael daer voorby: Hier door waren sy seer bevreest datse in 't ijs souden mogen beknelt worden / deden derhalven groote naerstigheyd / arbeyd ende vlijt om van daer te komen / ende seylden op 't ijs dat het al kraeckte watter ontrent was / raeckende noch aen een ander schos ijs / daer sy 't wederom vast aen maeckten met het werp-ancker dat sy daer op brachten / ende bleven daer legghen tot den avond toe. Als sy nu 's avonds ghegeten hadden / in 't eerste quartier / soo began de selve schos ijs soo schrickelick te bersten ende te scheuren / dat het met geen woorden is uyt te drucken / sy laghen met de steven daer aen / vierden daerom haer touw / ende raeckten alsoo daer af: Het scheurde met een eysselick ghekraeck in meer dan 400. stucken / onder 't water / daer 't op de grondt lagh / was 10. vadem dick / ende boven water twee vadem. Van daer quamen sy weder aen een ander groote schos ijs / die ses vadem onder water lagh / daer maeckten sy aen elcke syde een touw vast / ende saghen doen noch een ander schos wat van haer in zee vast legghen / die in de hooghte spits toeging als het spits van een tooren / daer voeren sy aen / ende bevonden dat het wel 20. vadem diep aen de grondt lagh / ende ruym twaelf boven water. Den 11. Augusti roeyden sy wederom aen noch een ander schos ijs / de welcke sy bevonden 18. vadem onder water

Een ijs-schol 52. vadem dick.

Wonderlicken ys-gangh.

Ys-schos 32. vadem dick.

Digitized by Google

ter vast aen de grond te legghen / ende 10. daer boven. Den 12. seylden sy noch naerder onder 't land/ om van 't ijs niet gheschoven te worden / want overmidts de grootste drijvende ijs-schossen veel vademen diep dre-ven/soo waren sy dicht onder 't land op 4. oft 5. vadem beter daer van beschermt: Daer was een groote af-wateringhe van 't gheberghte / ende sy maeckten het wederom vast aen een ijs-schos / ende noemden dien hoeck den Kleynen Ys-hoeck.

Kleynen Yshoeck.

Beer ghedoodt.

Den 13. Augusti 's morghens quamder een Beer om den oost-hoeck van 't landt henen dicht by 't schip / ende een van de maets schoot hem 't been in stucken/ maer hy huppelde noch met syn drie pooten op een bergh/doch sy liepen hem nae ende sloeghen hem doot/ vilden hem / ende brachten de huyd in 't schip. Den 15. quamen sy aen de Eylanden van Orangien, ende wer-den daer van 't ijs beset by een groote schos / daer sy in groot perijckel waren om 't schip te verliesen / doch raeckten met grooter moeyten aen 't landt / ende de wind quam van den Z. O. waer door sy 't schip moesten verlegghen. Terwijle sy daer mede besigh ende seer luyd-rustigh waren/werter een Beer wacker die daer lagh en sliep/ende trat tot haer aen nae 't schip toe/soo dat sy haren arbeyd moesten opschorten/ ende sich tegen den Beer te weer stellen / die sy door 't lijf schoten / dat hy wegh liep nae d'ander zijde van 't Eylandt / ende be-gaf hem op een schos ijs / maer ghewaer werdende dat sy nae hem toe-roeyden / sprangh hy weder in 't water/ ende swom wegh nae 't landt toe / doch sy onderschep-ten hem den wegh / ende hieuwen hem met een bijl in de kop / maer hy doock t'elckens onder als sy met de bijl naer hem hieuwen / soo dat sy groote moeyte hadden eer sy hem dooden konden. Den 16. dito roeyden sy onder haer 10. met de Jacht nae 't vaste landt van Nova Sembla, ende haelden de schuyt boven op 't ijs om hoogh/ klommen op een hooghen bergh / ende peylden hoe 't landt van haer lagh / bevindende dat het wel Z. O. ende Z. Z. O. ende daer nae noch wel soo Z. lagh / daer uyt sy een quaedt vermoeden schiepen dat het land Z. streckte/ maer open water siende in 't Z. O. ende O. Z. O. werden sy wederom seer verblijdt / ende meynden de reys was ge-wonnen / soo dat sy nauw en wisten hoe sy dra ghenoegh t'scheep souden komen om 't selvighe Willem Barentsz te verwittighen. Den 18. dito maeckten sy ghereedschap om t'seyl te gaen / maer 't was al verlooren moeyte/soo dat sy nae veel vergeefschen arbeyd weder quamen van daer sy ghescheyden waren. Den 19. quamen sy boven den hoeck van Begheerte, daer door sy weder goeds moets waren / maer gheraeckten al weder in 't ijs / soo dat sy moesten te rugghe keeren.

Noch een Beer ghedoodt.

N°. 10. *Afbeeldinghe hoe dat sy ontrent de Eylanden van Orangien in 't ijs beset werden, daer een vrees-selijcken Beer, achter een schots ijs legghende, tegens haer aen quam, met grooter moeyten van haer over-wonnen ende ghedoodt wert.*

Den 21. seylden sy een groot stuck in de Ys-haven, ende bleven dien nacht daer legghen. 's Morghens hael-den sy daer wederom uyt / ende maeckten 't schip vast aen een stuck ijs / daer sy op klommen/ende haer niet ge-noegh en konden verwonderen van de seldsaemheydt ende 't vreemde ghedaente des selven: Het was boven vol aerde / eñ sy vonden daer wel 40. eyeren op / het sagger oock niet uyt als ander ijs / maer was lasuer blauw als een blauwen Hemel/alsoo datter onder 't volck groot ge-spreck van viel / d'een seyde 't was ijs / d'ander be-vrozen lant: Immers 't was uyt der maten hoogh/ende wel 18. vadem onder / ende 10. boven water dick.

Seldsaem ijs.

Den

Digitized by Google

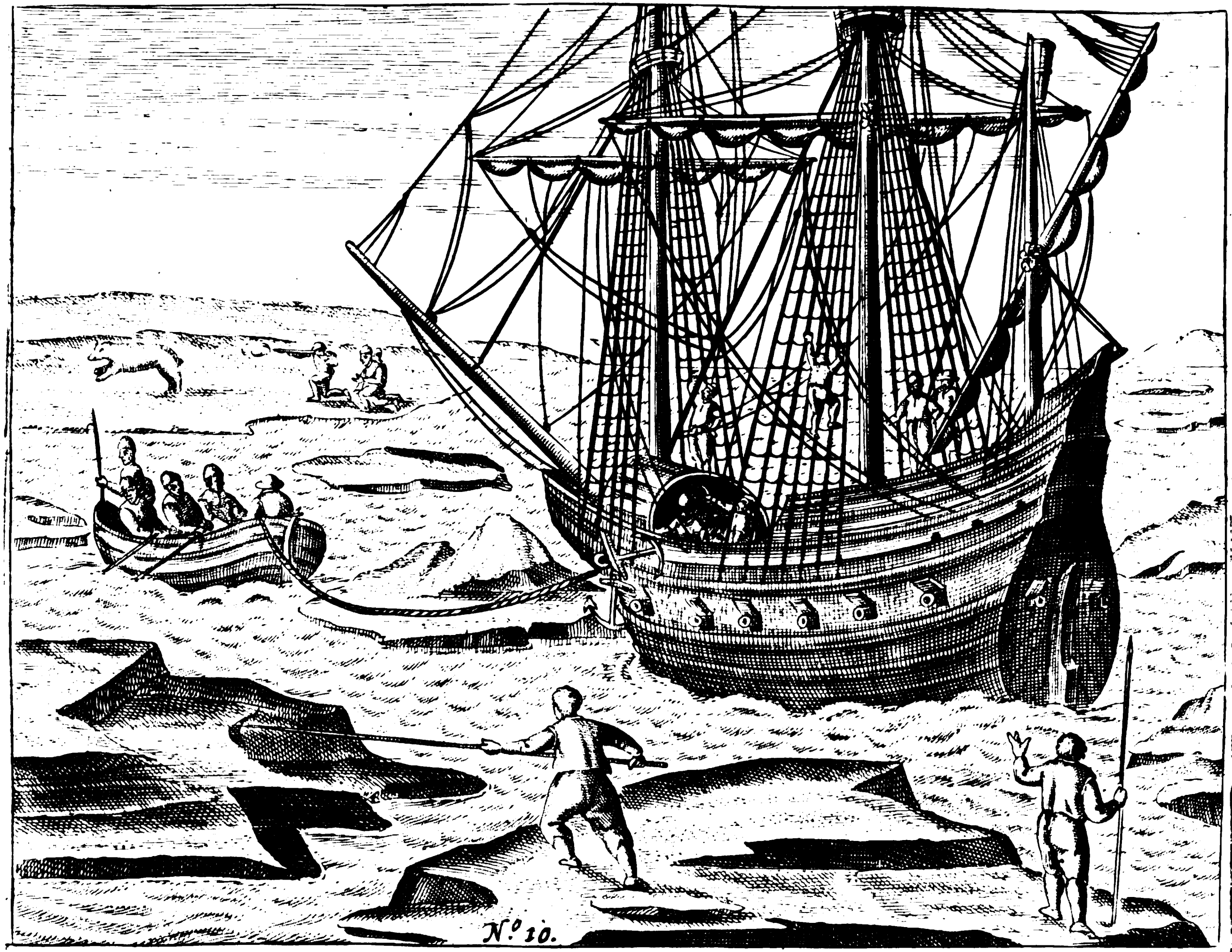

Digitized by Google

Digitized by Google

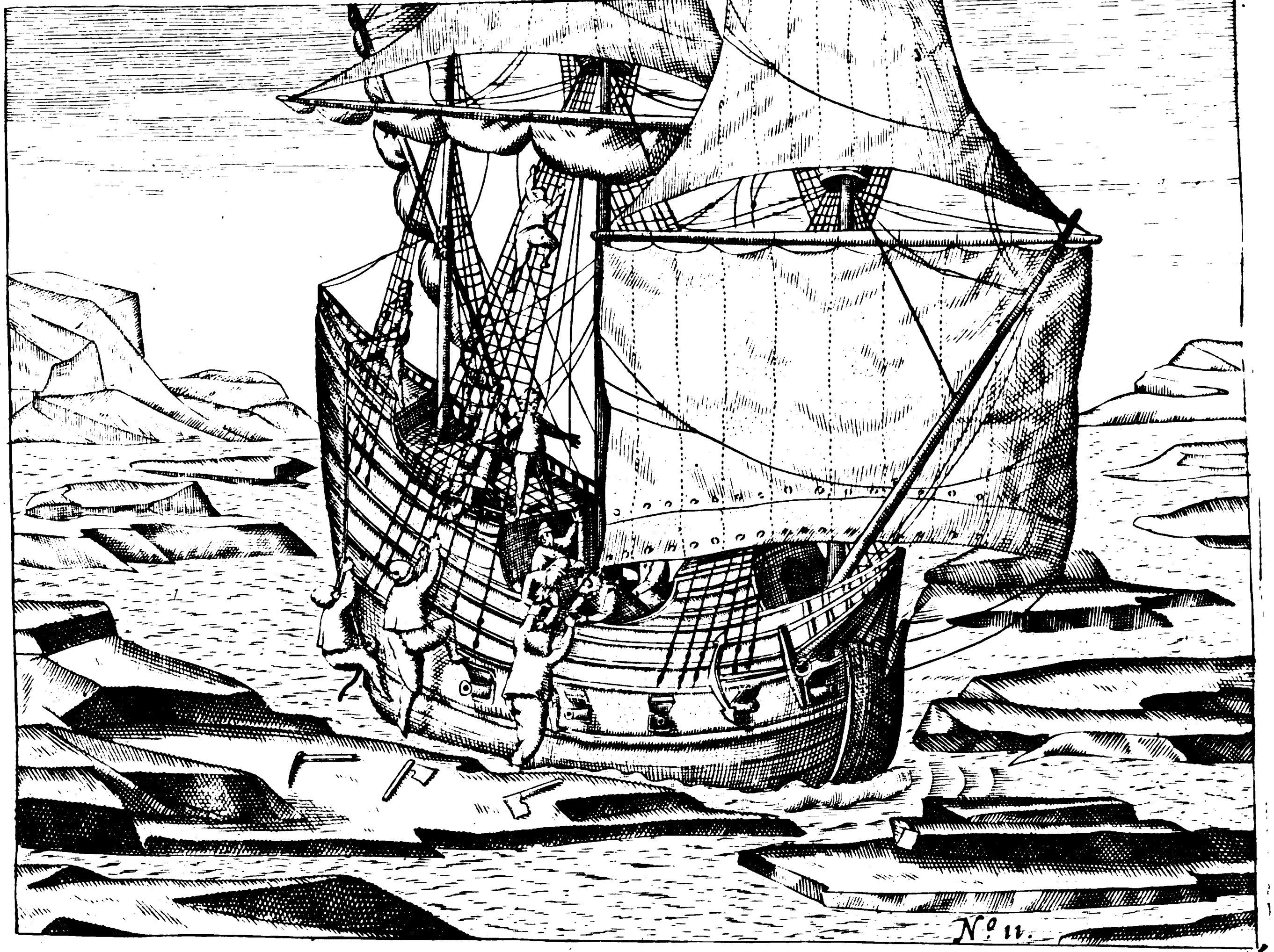

Nº 11.

Digitized by Google

Den 25. Augusti ontrent 3. w. Son begost het ijs met de stroom weder uyt te drijven / ende sy meenden besuyden om Nova Sembla west aen nae de Weygats te seylen/ want overmits sy Nova Sembla nu al gepasseert waren/ ende nerghens geen openinghe en vonden / soo gaven sy de moed verlooren om daer door te komen/ ende waren van sinne weder naer huys te keeren / maer komende aen de Stroombaey moesten weder te rugghe van 't ijs/ dat daer seer vast lagh. Den 26. soo sy voorby de Ys-haven ghekomen waren / begon 't ijs soo gheweldigh te drijven / dat sy daer in beset werden; Ende hoe-wel sy grooten arbeyd deden om voort te gheraken/ soo wes 't evenwel al te vergeefs / ende by so verre het ijs zijn gangh ghehouden hadde / sy hadden dat mael drie mannen verloren/ die op 't ijs waren om openinghe te maken/ maer alsoo sy te rugghe dreven/ ende het ijs daer de mannen op waren mede dreef / soo hebben sy gau ter handt zijnde in 't voor-by drijven d'een aen de smijt ghegrepen / d'ander aen de schoot / ende de derde aen de groote bras die achter uyt hingh / ende quamen alsoo seer avontuerlijck met sulcke slingher-slaghen/ die sy waer namen / noch behouden t'scheep/ daerse Godt grootelick af danckten / want het was veel eer ghschapen dat sy met het ijs wegh ghedreven souden hebben.

Sy worden in 't ijs beset, ende gedwongen aen de west-zijde van de Ys-haven te verwinteren.

No. 11. *Afbeeldinghe hoe sy ontrent den ijs-haven in 't ijs beset wierden, ende door 't drijvende ijs by naer dry mannen hadden verlooren.*

Op den selven dagh quamen sy des avonds aen de west-zijde van de Ys-haven, daer sy voorts de gheheele koude winter met grooter armoede/ ellende ende verdriet moesten over-blijven. Den 27. dreef het ijs rontom 't schip/ ende alsoo 't goed weer was/ ginghen een deel van de maets aen land: Als sy nu een stuck weegs ghegaen waren/ begon het tamelick uyt den Z. O. te wayen / ende 't ijs gheweldigh aen te setten voor den boegh / drijvende 't schip voor wel vier voeten om hoogh / dat het achter sat als of 't met den aers in de grondt ghesetten hadde / ende scheen dat het daer soude vergaen hebben. Die in 't schip waren setteden flucx den bock uyt om haer lijf te behouden / ende lieten een vlagge wayen / om d'andere die aen land waren te locken na 't schip te keeren. Dese siende de vlagge wayen ende dat het schip alsoo op-gheschoven was / hebben sich al wat sy mochten derwaert ghehaest / meynende dat het schip al gheborsten was. Den 28. weeck het ijs wat wegh/ ende 't schip settede sich wederom recht/ maer eer 't noch recht gingh sitten / was Willem Barentsz met de andere Stuerman voor den boegh gaen besien hoe 't al ghestelt/ ende hoe veel het geresen was/ ende terwijle sy doende waren over knije over elleboge om 't selve te meten / soo berste 't schip op met soodanigh ghekraeck / datse meenden haer lijf quijt te zijn/ niet wetende waer sy haer bergen souden. Den 29. als 't schip wederom gherecht was / maeckten sy groote ghereedschap met ysere koe-voeten ende andere instrumenten/ om de ijsschossen/ die op malkanderen geschoven laghen te breken / maer 't was al te vergeefs / soo dat sy 't God moesten op-gheven / ende van hem hulpe verwachten / want het ijs dreef niet wegh / dat haer hulpe doen konde. Den 30. begon 't ijs noch veel gheweldiger als voor heen op den anderen te schuyven teghen 't schip aen/ met een krachtige wind/ ende groote jacht-snee / waer door 't gantsche schip op-gheschoven ende gheknelt wert / soo dat het alles begon te kraken ende te bersten watter om ende aen was / ende scheen aen hondert stucken te splijten / 't welc so schrickelick om hooren ende sien was / dat een de hayren te

Digitized by Google

berghe stonden van 't afgrijselick schou-spel. In dese ghevaerlickheyt werdt het schip daer nae / doen 't ijs aen weder syde teghens malkanderen aen daer onder quam recht op in de hooghte ghedreven / als of het met een vijsel op-gevijselt ware gheweest. Den 31. werden sy wederom door 't gheweldigh drijven van 't ijs wel 4. oft 5. voeten daer op-gheschoven met de voorsteven / ende 't achter-schip sat in een kloof ijs / daer door sy meynden / het roer soude van 't schuyven des ijs gevrijt gheweest zijn / maer brack evenwel met de pen in stucken / ende soo 't achter-schip in 't drijvende ijs gheweest hadde / ghelijck als 't voor-schip / 't gantsche voor-schip soude op 't ijs gheschoven gheweest zijn / oft moghelijck in de gront ghekomen hebben / waer over sy gantsch bevreest waren / ende hadden haer schuyt ende boot al voor uyt op 't ijs gheset / om ter noodt haer te bergen. Maer omtrent 4. uren daer nae is 't ijs van selfs weder wegh ghedreven / dies sy soo verblijdt waren als of sy haer leven ghevonden hadden / om dat het schip nu wederom vlot ghewooden was. Sy hermaeckten 't roer met de pen weder / ende hinghen het uyt de haecr op / ten eynde / of sy weder alsoo geschoven werden / dat het van soude ghevrijdt zijn.

N°. 12. *Afbeeldinge, hoe dat sy naer lange omsweevinghe, eyndelick in 't ijs met groot bersten ende breecken vast geraeckt sijn.*

Den eersten Septembris begon 't ijs wederom te schuyven / alsoo dat het Schip over zijn gansche lijf wel twee voeten op-schoof / maer bleef evenwel noch al dicht. Des nacmiddaeghs maeckten sy ghereetschap om de schuyt ende bock over 't ijs aen landt te slepen. Den 2. begon 't schip wederom te schuyven van 't ijs / krakende ende barstende soo gheweldigh / dat sy raedsaem vonden / niet tegenstaende 't quaet weer / de schuyt aen land te brenghen met 13. tonnen broods ende twee vaetgens wijns / om haer ter nood by provisie t'onderhouden. Den 3. werden sy wederom gaende van t'ijs daer sy teghens aen-ghe parst laghen / soo dat de scheck achter van de steven gheschoven werdt / maer de plancken daer 't schip mede verhuydt was / hieldense noch / dat sy daer aen bleef hanghen: Het touw te loef brack mede stucken / met een nieu kabel-touw dat sy op 't ijs hadden vast ghemaeckt / door 't gheweldigh aen-parsen van 't ijs / maer 't schip bleef noch dicht / 't welck te verwonderen was / om dat het ijs so geweldigh dreef / jae datter Ysberghen dreven soo groot als de Soutbergen in Spaengien syn / ende dat omtrent een roer-schoot van 't schip. Den 5. dito als sy 's avonds gegeten hadden / quam 't ijs haer wederom besetten / ende werden dapper gheparst / soo dat het schip gansch seer over zijd begon te hellen / ende veel leedt / maer bleef door Godes ghenade noch dicht. In sulcken noodt vonden sy raedsaem / haer oude fock / met kruyd / loot / roers / musketten / ende ander gheweer aen land te brengen / om aldaer een tent of hutte omtrent hare schuyt / die sy aen-ghebracht hadden / te maken / namen oock sommigh brood / wijn / ende timmer-ghereedschap mede / om de bock wat te vermaken / of sy haer in den noot mocht dienstigh zijn. Om 't schip en was soo veel waters niet / dat men een puts vol had moghen scheppen. Den 7. gingender vijf van de maets op 't landt / maer de twee keerden weder / ende de drie ginghen voort omtrent een paer mijlen te landewaert in / daer sy een Rivier van soet water vonden / mitsgaders oock groote menighte van hout / dat daer was komen drijven / ende eenighe voetstappen van Rheeden ende Elanden / als sy niet het konden sien / want de voeten waren ghekloost / d'eene grooter / als d'andere / daer door sy sulcx vermoeden. Den 9. dito qua-

Schrickelijcke Ysberghen.

Digitized by Google

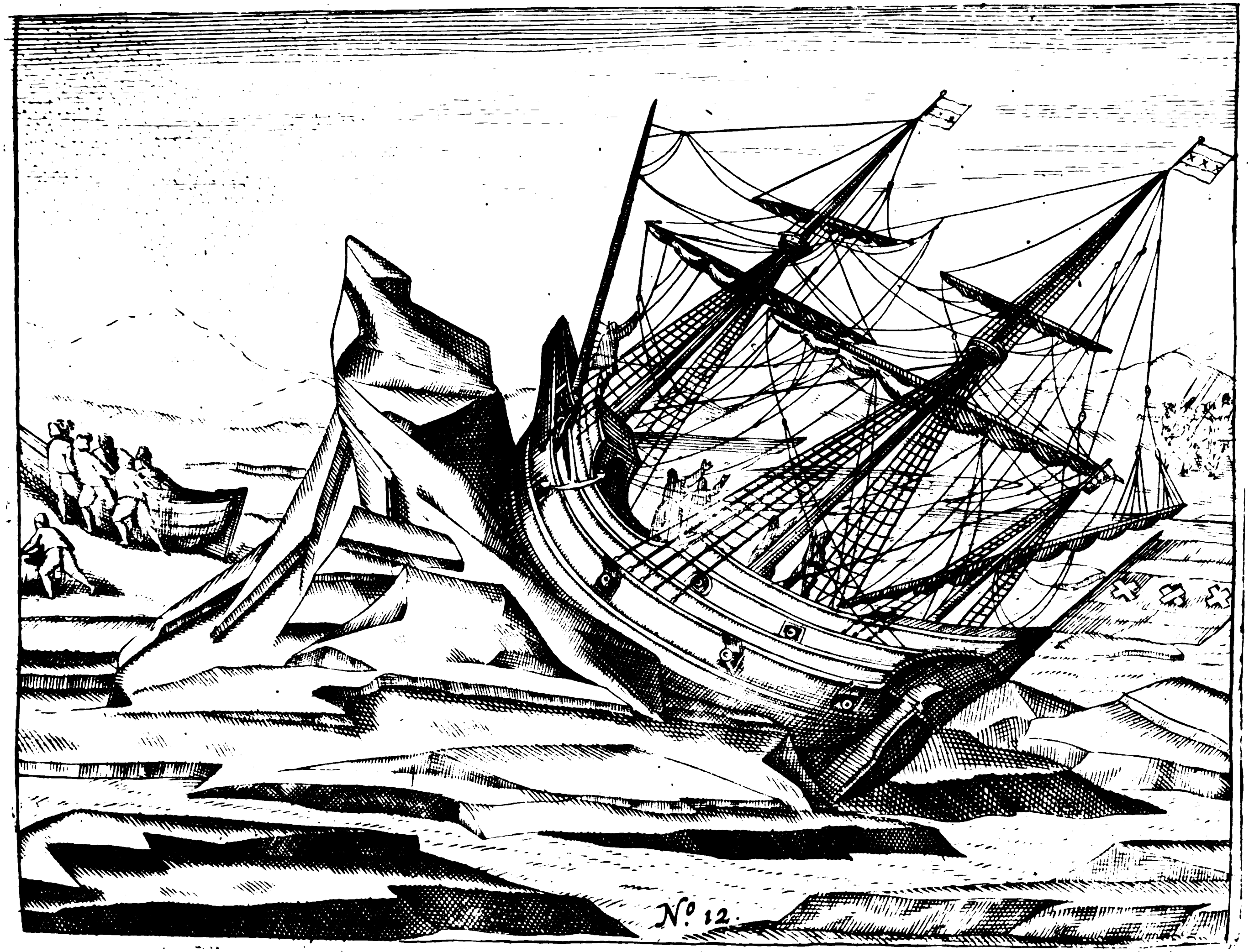

Digitized by Google

Digitized by Google

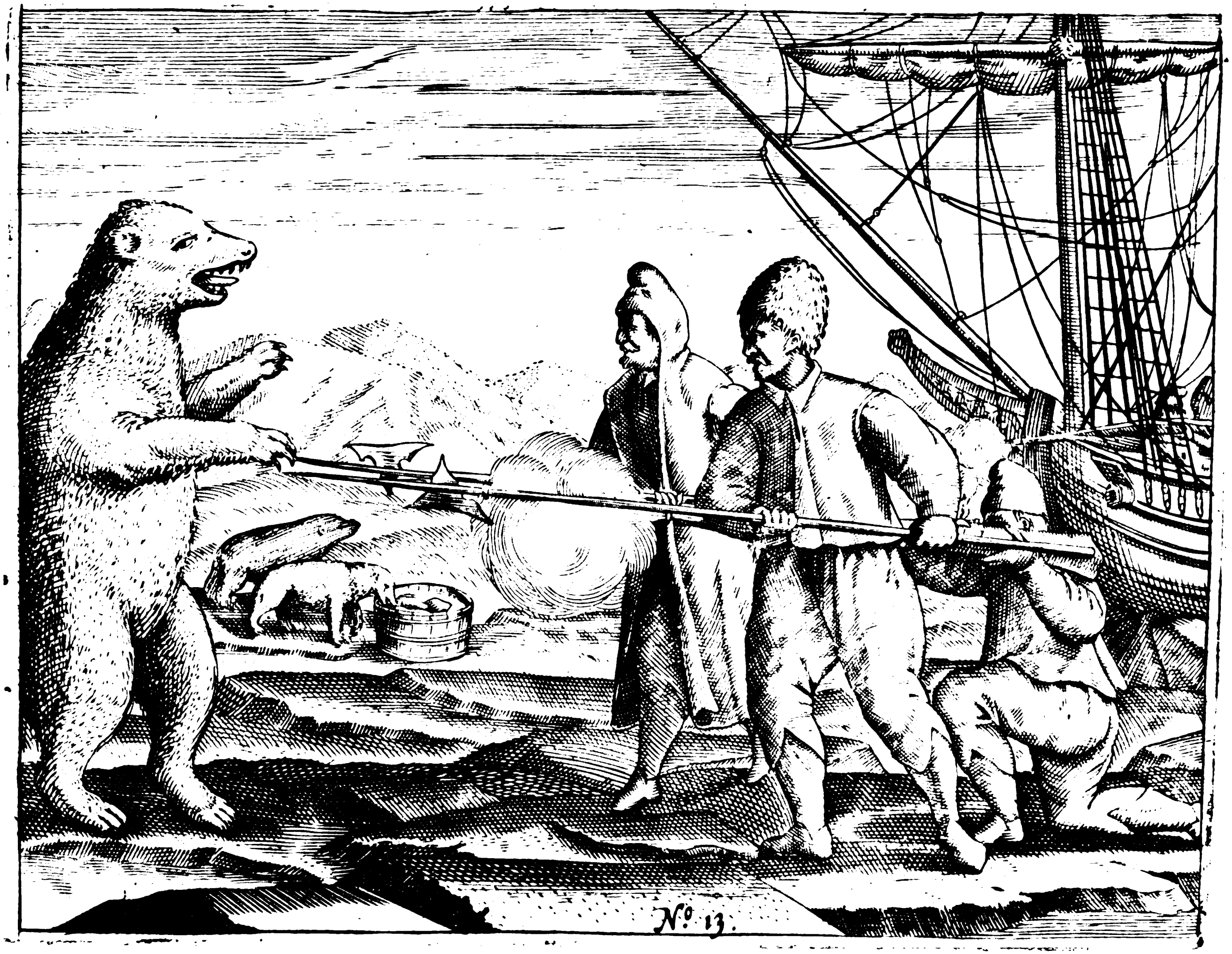

Digitized by Google

Digitized by Google

quamender 's nachts twee Beeren dicht by 't schip/ maer sy bliesen de Trompetten / ende schotender na/ doch en raecktense niet/door dien 't doncker was/ende sy liepen weder wegh.

Den 11. Septembris was het stil weder / ende sy gingen met haer achten aen landt/wel versien van geweer / om te sien of 't oock alsoo was als de ander drie mannen ghesepdt hadden / te weten/ datter hout omtrent de Riviere lagh. Want om dat sy dus langhe ende menighmael omgheswerft hadden / dan in 't ijs/ ende dan weder daer upt/ ende nu bevonden dat sy daer vast bleven sitten / ende niet wederom (als dickmaels voor-henen) los en werden/ als oock om dat het nu na den herfst ende na de winter begon te gaen / soo heeft haer de noodt ghedwongen raedt te schaffen / ende den besten boegh / na ghelegentheydt/ voor te wenden/ om aldaer te verwinteren / verwachtende wat avontuer Godt verleenen soude. Sy hebben dan raedsaem ghevonden / om te beter voor de koude ende wilde beesten beschermt te blijven/ een hutte oft huys op te slaen/ om sich daer inne ten besten sy mochten te onderhouden / ende voort de saecke Godt te bevelen. Hier toe heeft sich een goede onghewaende ghelegentheydt geopenbaert/namentlijc/dat sy aen de strand vonden leggen eenige boomen met wortelen met al / gelijck de drie mannen gesepdt hadden / die daer moesten zijn komen drijven 't zy upt Tartarien / Moscovien / oft van elders waer / want op 't landt daer sy waren gantsch geen boomen en wassen. Van dese gelegentheydt/ als offe haer Godt toeghesonden ende verleent hadde/ waren sy gantsch seer verblijdt/verhopende dat haer God noch wijders bystaen ende verlossen soude / want dit hout en diende haer niet alleen tot de timmeragie van 't huys / maer oock tot branthout / daer mede sy haer den gantschen winter onthielden / sullende anders ongetwijffelt van groote koude moeten vergaen hebben.

Sy besluyten een huys te maken om in te verwinteren, ende vinden t'allen ghelucke hout daer toe dienende, als oock branthout, om van koude niet te versmachten.

N°. 13. *Afbeeldinghe van dry Beeren, die ontrent het Schip quamen.*

Den 15. Septembris in den morgenstond gincker een man op de wacht / ende daer quamen dry Beeren/ daer van d'een achter een stuck ijs bleef legghen/ d'andere twee quamen op 't schip aen/het scheeps-volck dit siende/maeckten gereetschap om die te schieten. Daer stond juyst een balp met vleesch op 't ijs om te verversschen (want dicht by 't schip was gheen water) d'eene Beer stack zijn hooft in den tobbe/om een stuck vleesch daer upt te nemen/maer 't bequam hem als de hond de worst / want hy werdt in zijn hooft gheschoten dat hy daer dood bleef leggen/ ende verroerde sich niet met allen meer. Daer sagen sy doen een seldsaem schou-spel/ dat den anderen stil bleef staen / ende star-ooghde vast op zijn macker / als verwondert zijnde waerom hy soo stil moght blijven legghen / hy roock daer aen / ende siende dat hy nu dood was / gingh ten laetsten wegh/ maer de maets loerden vast op hem / om te sien of hy oock weder komen soude/ ghelijck hy dede/ ende gingh op zijn achterste pooten staen / om alsoo op haer aen te komen/dan terwijlen hy also over eynd stond/so schoot hem een van 't volck door den buyck / dat hy wederom op sijn vier voeten neder viel / ende met een groot ghekrijsch wegh liep. Den dooden Beer sneden sy den buyck op/ haeldender 't inghewant upt / ende stelden hem over eynde op sijn vier pooten/ om te laten bevriesen/ van meeninge zijnde / soo sy met het schip los gheraeckt hadden hem in Hollandt te brenghen.

Drie Beeren komen na 't schip toe, ende daer wordt een van geschooten.

N°. 14. *Afbeeldinghe hoe sy met een sleede hout haelden, dat sy buyten vermoeden door Godts ghehengenisse aen de zee vonden, om een huys van te timmeren.*

Daer na begonnen sy een slede te maken om het hout te slepen/ daer sy t huys meenden te setten. Op die tijt vroor 't in Zee wel twee vingheren dick. Den 16. deden sy d'eerste tocht om hout te halen/ ende brachten dien dagh vier balcken over 't ijs ende snee/ bykans een mijle weeghs verre/ 't vroos oock dien nacht twee vingheren dick. Den 17. ginghen sy met 13. mannen nae 't hout toe/ ende trocken onder haer thienen vijf ende vijf elck een slede voort/ d'ander drie bleven by 't hout om dat te behouwen. Sy deden ghemeynlijck twee tochten daeghs/ ende kreghen soo 't hout over hoop daer sy timmeren wilden. Den 21. was het soo koudt/ dat sy de combuys beneden in 't ruym moesten brenghen/ om dat het boven alles bevroor. Den 23. sterf haer Timmerman/ ende sy begroeven hem den 24. onder de cingel in een kloof van een bergh/ ontrent een afwateringe/ om dat sy niet in de aerde en konden door de groote vorst ende koude. Den 25. dito rechten sy de balcken op van 't huys/ ende begonnen vast te timmeren/ dan hadde 't schip los geworden/ souden het timmeren haest hebben laten staen/ ende ghereet gheweest sijn wederom wegh te seylen/ want daer te blijven lagh haer vry swaer op 't hart/ maer alsoo haer alle hope benomen was/ soo moestense van de nood een deughd maken/ ende met lijdsaemheyt verwachten wat uytkomste Godt verleenen soude. Den 26. was 't een weste wind ende open zee/ maer 't schip bleef evenwel vast leggen/ alsoo dat het haer meer verdriets was/ als vreughde. Sy waren doen noch 16. man sterck/ ende onder dat ghetal wasser al-te-met noch een sieck. Den 27. vroor het so geweldigh/ dat als sy een spijcker in de mont namen (soo men in 't timmeren veel ghewoon is te doen/ soo bleef 't vel daer aen hanghen/ als men die wederom uyt de mond nam/ datter 't bloed na-volghde/) ja 't was soo gheweldigh koud/ dat sy 't qualick konden harden te arbeyden/ maer den uytersten nood dede haer daer in voort varen. Den 30. was de wind o. ende o. z. o. ende 't hadde alle dien nacht soo ghesneeut/ als 't oock dede den ganschen dagh/ dat sy gheen hout mochten halen/ soo hoogh lagh de snee op malkanderen. Sy maeckten een goed vier by 't huys om de aerde t'ontdooyen/ ende die rondom het huys in te stouwen/ op dat het alsoo te dichter syn soude/ maer 't was vergeefsche moeyte/ want de aerde was soo hart ende diep bevroren/ dat sy se niet ontdooyen en konden/ of 't soude haer al te veel houts ghekost hebben/ so dat sy 't moesten laten staen.

De Timmerman sterft.

Vroege ende geweldighe vorst.

N°. 15. *Afbeeldinghe hoe sy dat huys oprechten, daer sy een schots ijs tot een May-boom op stelden, ende voorts op de Noortse manier timmerden.*

Den tweeden Octobris rechten sy het huys op/ ende setten daer boven een Mey-boom van bevroren sneeuw. Den 5. dito was de zee heel open van 't ijs so verre als sy sien konden/ maer lagen noch even stijf bevroren/ ende 't schip sat wel twee of drie voet geboeyet op 't ijs/ soo dat sy niet anders en konden vermercken of sy laghen tot de grondt toe bevroren/ het was daer vierdehalve vadem diep. Des selven daegs braken sy het vooronder van 't schip op/ ende met die delen deckten sy 't huys/ in de midden wat hooger voor de afwateringhe/ ende kreghen 't dien dagh meest dicht. Den 7. braken sy 't achter-onder mede uyt om 't huys voort dicht te maken. Den 8. haddet al de voorgaende nacht soo gewaeyt/ 't woey oock ende sneeujachte den heelen dagh

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

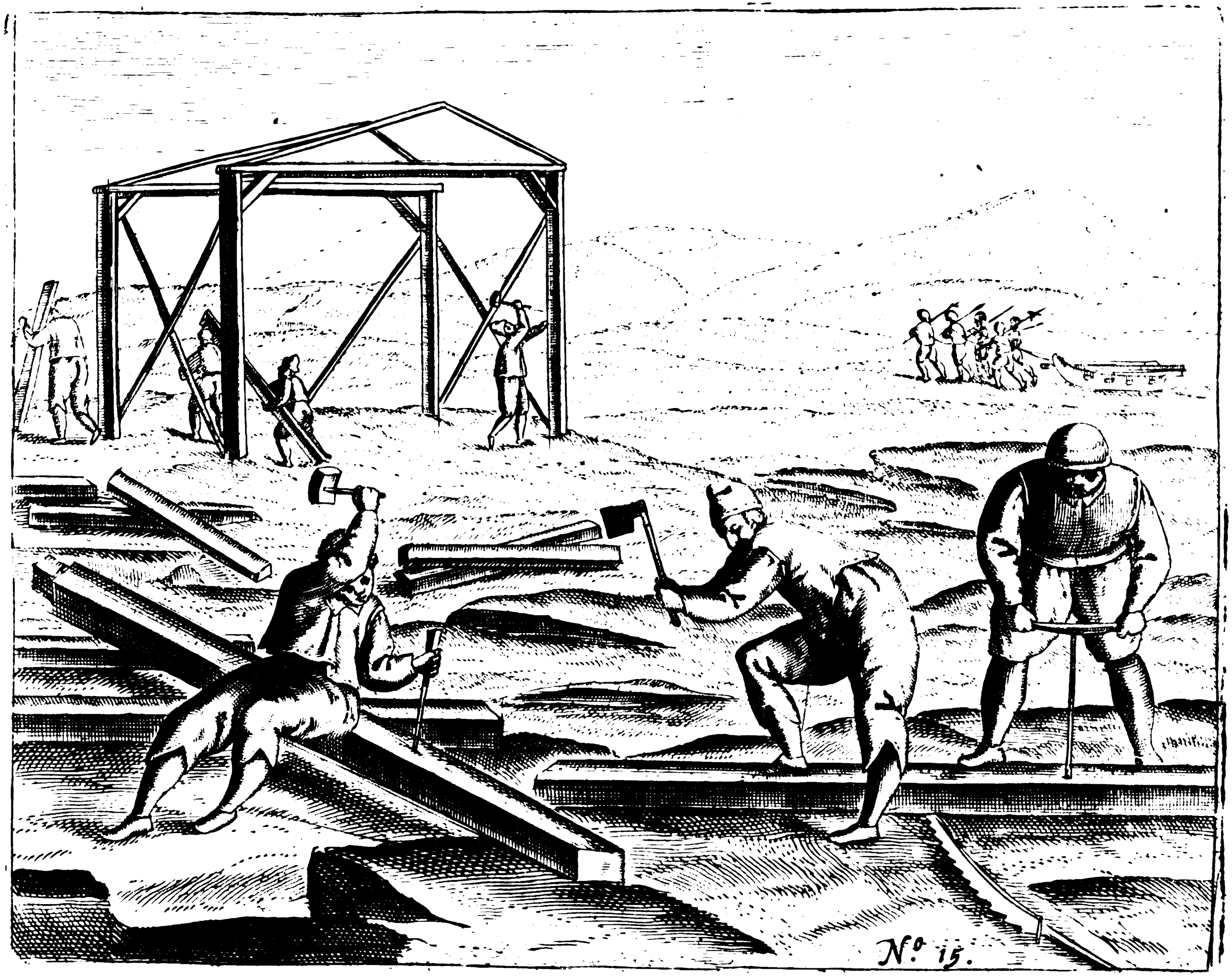

Nº 15.

Digitized by Google

dagh so geweldigh/dat het scheen men soude gesmoort hebben die in de locht ghekomen hadde / jae 't waer eener niet mogelick gheweest al hadder zijn lijf aen-ghehanghen/ een schips lenghde voort te gaen / want 't en was buyten 't schip ofte huys niet te harden. Den 10. dito begon 't weer wat te beteren / alsoo dat sy weder uyt het schip bestonden te gaen/ ende 't ghebeurde datter een van 't volck uyt het schip gaende een Beer in 't ghemoet liep / dien hy schier op 't lijf was eer hy 't wist / dan liep wel dapper weder te rugghe nae 't schip / ende de Beer hem nae: In 't naloopen quam de Beer ter plaetse daer sy voor-heen den Beer hadden ghestelt te bevriesen / die nu al onder de snee bewelt was / maer alsoo dat zijn eene poot noch boven uytstack / daer bleef dese Beer staen / ende door dit vertoeven quam de man behouden in 't schip / roepende seer verbaest/ een Beer / een Beer. Als nu d'andere maets door zijn roepen boven quamen om nae den Beer te schieten / soo en konden sy uyt haer ooghen niet sien/ vermits den bitteren roock / die sy gheduerende 't quade weder in 't schip besloten zijnde gheleden hadden / ende niet te lijden en soude gheweest hebben om gheen gheen geld ter wereld / maer moesten dat noch voor de koude ende sneeu-jacht verkiesen / soo sy anders haer leven behouden wilden. De Beer vertoefde mede niet langhe aldaer/ maer packte hem flucx wegh. Den 11. brachten sy haeren wijn ende anderen voor-raed aen landt / ende den 12. begaven sy haer met de helft van 't volck in 't huys / doen voor d'eerste-mael daer in slapende/ maer leden seer groote koude / door datter noch gheen kojen ghemaeckt en waren / ende sy niet te veel deckseis en hadden/ konden oock geen vier houden/ vermits de schoorsteen noch niet ghemaeckt en was/ daer door het seer bitter roockte. Den 13. ginghen sy onder haer drien nae 't schip / ende laden een slede met bier / maer als sy die meenden nae 't huys te gaen slepen / ontstacker onversiens soo gheweldighen wind/ onweder ende koude/dat sy haer wederom moesten in 't schip begheven / vermidts sy het buyten niet harden konden / moesten daerom het bier oock buyten op de slede laten legghen ; 's anderdaeghs vonden sy de tonne daer in 't was/ zijnde een Jopenvat / aen den bodem in stucken ghevroren / ende 't bier datter uyt liep vroor soo vast aen den bodem toe / als of het met eenigh vasthoudende lijm daer aen hadde ghehecht gheweest / sy stelden de tonne in 't huys op den bodem / ende droncken die voor eerst ledigh/maer moesten 't bier smelten/ want daer was nauwelijcx eenigh onbevrozen nat in de ton/doch in dat selvighe was de gansche kracht van 't bier / alsoo dat het veel te sterck was om drincken/ ende 't gheene bevrozen was smaeckte als water/ daerom menghden sy 't als 't ghesmolten was onder malkanderen / maer 't was heel krachteloos ende smakeloos. Den 16. dito hadder 's nachts een Beer in 't schip gheweest / maer tegens den dagh/als hy 't volck hoorde/ was hy weder daer uyt-gheloopen. Op den selven tijdt braken sy de kajuyt wegh / om de deelen te besigen aen het Poortael/ dat sy doen begonnen te maken. Den 18. haelden sy 't brood uyt de schuyt / die sy op 't land gesleept hadden/ als mede den wijn/ die noch niet seer bevrosen was / hoewel sy wel omtrent ses weken daer gelegen hadden/ ende het dickmaels seer hart gevrozen hadde. Den 19. dito warender niet dan twee man ende een jonghen 't scheep / ende daer quam een Beer die met ghewelt wilde in 't schip wesen / waer door het volck seer verschrickt waren / ende sagen elcx om een goed heen komen/ de twee sprongen in 't ruym/ ende de jonghe klam in 't fockewand: Middeler tijdt quamen eenighe van de maets van 't huys nae 't schip toe / 't welck de Beer siende quam stoutelick tot haer aen/

aen/ maer sy schooten hem met een musquet/ ende doen liep hy wegh. Den 20. quamen sy om bier voor uyt het schip te halen / ende bevonden datter sommighe vaten in stucken ghebrozen waren / ja de ysere reepen om de Joppen-vaten waren mede stucken ghebrozen. Den 24. dito quam de reste van 't volck/ te weten acht personen in 't huys / ende sleepten een sieck man / die seer teer ende swack was / op een slede. Sy sleepten oock met grooter moeyte ende arbeyd haren scheeps bock aen 't huys / ende keerden den bodem om hoogh / om den selven in tijdt ende wijle te moghen ghebruycken. Daer na siende dat het schip even vast bleef sitten/ ende datter gheen dingh min te verwachten was als openinge van 't water/soo brachten sy 't werp-ancker weder 't scheep/ op dat het onder de snee niet verloozen en soude worden/ ende haer teghen de Somer noch dienen mocht/ want sy hadden noch altijd hope tot God/ dat hy door 't een of 't ander middel haer tegen de Somer noch na huys soude helpen.

N°. 16. *Afbeeldinghe hoe als sy haer laetste goet uyt 't schip haelden: Drie Beeren quamen, die met ghewelt in 't schip willen, doch wierden doorsteecken met Hellebaerden, ende werpen met bern-houten afghekeert.*

Staende desen tijd / alsoo hun de Son (het hooghste ende beste goed dat sy sien konden) began te begheven/ soo haelden sy met allen vlijt alle dage noch sleden met goed uyt het schip in 't huys/ als eet-waer/ drincken/ ende alles wat sy tot de toerustinge van de schuyt ende bock mochten noodigh hebben; Als sy nu op den 25. Octobris de leste slede geladen hadden / ende in de seelen stonden om die voort te trecken na 't huys/so keeck de Schipper eens om / ende sagh drie Beeren achter 't schip na 't volck toekomen/ riep derhalven verbaest zijnde seer luyde/om de Beeren te verbaren: De maets sprongen flux uyt de seelen om sich teghen dat onverhoede quaedt ten besten sy mochten te beschermen: Daer saghen t'allen ghelucke twee Helbaerden op de slede / daer van namen de Schipper ende Gerrit de Veer elck een/ ende stelden sich soo ter weer / d'andere liepen al haer beste na 't schip / ende in 't loopen vielder een in een scheur tusschen 't ijs in / 't welck eysselijck om sien was/want sy meynden alle dat de Beeren tot hem ingeloopen ende hem verslonden souden hebben / maer Godt gaf dat de Beeren na 't schip toe liepen achter 't volck dat derwaert aen was gevloden. De Schipper middeler tijd / Gerrit de Veer, ende de man die in de scheur ijs gheballen was liepen voor 't schip om / ende quamen behouden daer in. De Beeren siende dat de maets haer alsoo ontkomen waren/ liepen seer wreedtmoedigh na 't schip toe/ ende 't volck anders geen gheweer hebbende dan de voornoemde twee Helbaerden/ alsoo sy haer niet ghenoegh daer op dorsten verlaten/ hielen de Beeren vast gaende met werpen met brant-houten ende anders / daer sy 't elckens na liepen als een hondt na de steen doet. Daer werdt een man ghe-schickt onder in de Combuys om vyer te slaen / ende een ander om Spiessen; vyer en konden sy niet bekomen/ ende derhalven oock niet schieten/ oversulcx/ also de Beeren even stout aenquamen/ soo hebben sy den eenen met een Helbaert recht op de snuyt ghewoppen/ daer door hy hem selven getreft vindende/ allencxkens afweeck/ ende d'ander twee / die soo groot niet en waren/ gingen mede van langer hand wegh: De mannen danckten Godt dat sy alsoo van die felle monsters ontslaghen waren/ ende sleepten de slede met vreughde na 't huys toe. Den 26. dito saghen sy veel open water diche

Beeren-strijd.

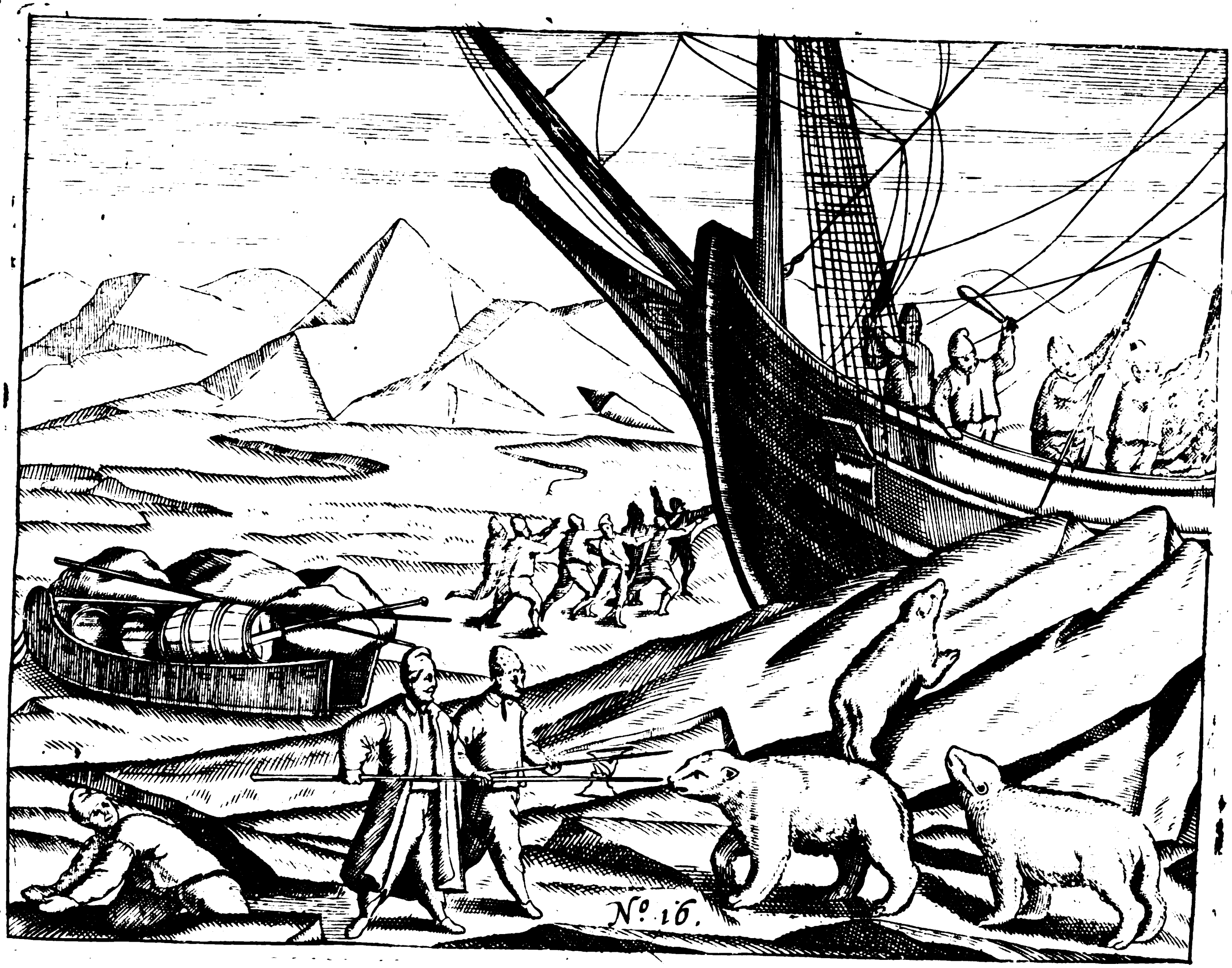

Digitized by Google

dicht by 't landt/ maer 't ijs dreef noch evenwel in de zee over 't schip heenen. Den 27. schooten sy een witte Vos/ die sy aten/ ende smaeckte ghebraden zijnde seer als de Konijnen doen. Den selven dagh stelden sy oock haer horologie weder dat de klock sloegh/ ende maeckten een lamp toe om 's nachts over te branden/ daer toe sy ghebruyckten het ghesmolten vet van den Beer. Den 29. haelden sy cingel van de strand met sleden/ ende stropden die over 't zeyl dat over 't huys lagh/ op dat het so veel te dichter ende warmer wesen soude/ want de deelen lagen ongedreven op 't huys/ also sy door 't quaed weder belet waren die te drijven.

Den eersten Novembris sagen sy de Maen opgaen/ als 't doncker begon te worden/ in 't oosten/ ende de Son gingh noch effen soo hooge boven den Horizon/ dat sy hem noch sien konden. Den 2. dito saghen sy hem opgaen in 't z. z. o. ende ondergaen ontrent z. z. w. hy quam met sijn volle rondigheyd niet boven/ maer gingh in den Horizon langs der aerden henen/ ende op den selven dach werter een Vos met een bijl geworpen/ die sy brieden ende aten. Den 3. gingh de Son op/ z. ten o. wel so z. ende onder z. ten w. wel so z. ende men mocht doen in den Horizon de boven kant van de Son maer effen sien/ nochtans was 't lant daer sy hem op peylden wel so hoog als de mars van haer schip. Den 4. al wast stille weder/ soo en saghen sy nochtans de Sonne niet meer/ want hy langher niet boven den Horizon quam. Doen ordonneerde de Surgijn een bad om te stovẽ van een wijn-pijp/ daer gingen sy d'een voor d'ander na altemet in/ ende vonden sich daer gantsch wel by. Op den selven dagh vingen sy weder een witte Vos/ welck gedierte sich nu altemet openbaerde/ ter wijlen de Beeren wegh waren/ die met de Son ons begaven/ ende niet weder en quamen voor dat oock de Son wederom quam. Doen nu de Son haer verlaten hadden/ sagen

Sy verliesen de Sonne.

Badstove.

sy wederom dagh ende nacht de Maen sonder ondergaen/ alsoo sy in haer hooghste teycken gingh. Den 7. dito was 't duyster weder/ ende men konde de nacht van den dagh qualijck onderkennen/ sonderlingh om dat haer Horologie stil ghestaen hadde/ daer door sy vermoeden gheen dagh als 't alreede dagh was: Sy hadden dien dagh uyt de kop niet gheweest dan om haer water te maecken/ daerom wisten sy niet wel of 't light dat sy saghen van de Maen oft van den dagh was/ ende hadden daer van onder malkanderen veel dispuyten/ maer als 't al om quam/ soo was 't wel op 't hooghste van den dagh. Den 8. deelden sy 't broodt onder malkanderen om/ ende elck man kreegh vier pond ende thien loot in de acht daghen/ daer sy voor heenen maer vijf ofte ses daghen mede toequamen/ vleesch ende visch was haer noch gheen nood om te deelen/ maer dranck hadden sy niet nae behoef/ daer van moestense by-legghen/ want het Bier dat sy noch hadden was meest al de kraght uyt ghebroren/ alsoo dat het gantsch smaeckeloos was/ ende dan wasser noch een goed deel ghespilt. Den 11. stelden sy een ronden hoep toe met kabel-garen als een net t'samen ghebreydt om Vossen te vangen/ so dat men in 't huys mocht toe halen ghelijck een val/ als de Vossen daer onder quamen/ ende vinghen op die tijdt een Vos daer onder. Den 12. begonnen sy de wijn mede uyt te deelen elck twee loockgiens daegs/ voorts moesten sy ghestadigh water drincken/ dat sy smolten van de sneeu/ die sy buytens huys haelden. Den 18. sneed de Schipper een pack grof wolle laecken op/ ende deelde dat elck na sijn behoefte/ om van de koude beter beschermt te zijn.

Omdeeling van broode ende dranc.

Vosse-val.

Den 19. is de koffer met linde laecken gheopent/ ende onder de maets uytghedeelt tot hembden/ want de tijdt begaf sich alsoo/ datmen allerley middelen

moest gebruycken/ tot onderhoudinghe des lichaems. Den 20. soo 't moy ende stil weder was/ wiesschen sy hare hembden/ maer 't was soo koud/ dat als sy die gewasschen ende gewrongen hadden/ so bevrorense uyt het warme water soo stijf/ dat al leydemense by een goed vyer/ soo ontliet de zijde wel die by 't vyer lagh/ maer die van 't vyer bleef even stijf bevrozen/ alsoo dat syse wederom in 't heet siedende water moesten leggen/ soudense ontdopen. Den 22. hadden sy noch 17. koeyen kasen/ daer van aten sy den eenen in 't gemeen/ ende van d'andere werdt elck een toegedeelt voor sijn portie/ die hy tot sijn nootdruft recken mocht als 't hem goedt docht. Den 23. dito/ door dien sich de Vossen meer als voorhenen vertoonden/ soo maeckten sy eenige sprengen van dicke plancken/ daer sy steen op leyden/ ende bestaken 't rondom met eynden van sparren in de grond/ dat de Vossen daer niet onder door mochten graven/ ende vinghen so altemet sommighe Vossen. Den 24. gingen sy met haer vieren in 't bad/ door dien sy haer qualijck ghevoelden/ ende als sy daer uyt quamen gaf haer de Barbier een purgatie in/ dat haer groot goed dede. Den 26. 27. ende 28. viel so geweldighen sneeu-jacht/ dat sy gantsch ende gaer in 't huys beset waren/ ende niet daer uyt konden komen/ maer alle haer dinghen binnens huys moesten doen: maer den 29. was 't moy klaer weder/ soo dat sy haer selfs uyt het huys groeven met de snee wegh te schoppen/ kryghende so ten lesten een deure klaer/ waer langs sy uyt kropen/ ende buyten komende vonden alle hare vallen oft sprengen onder de sneeu bewelt/ die sy mede schoon maeckten/ ende vinghender op dien dagh noch een Vos in/ welcke haer nu niet alleen diende tot spijse/ mitsdien sy niet veel te bicken hadden/ maer van de vellen maeckten sy mutsen dight om 't hooft toe/ om van de felle koude wat beter beschermt te zijn.

Den eersten Decembris werden sy weder gantsch toegestopt van de sneeu/ ende door die oorsake roockte het mede soo bitterlijck/ dat sy seer qualijcken konden vyer maecken/ ende bleven daerom meest den tijd in de koy/ dan de Kock moest ter nood vyer maken om te koken. Den 2. maeckten sy eenige steenen heet die sy den anderen gaven in de koyen om de voeten te verwarmen/ want de koude ende roock waren beyde onlijdelijck. Den 3. mochten sy in hare koyen leggende het ijs in de zee wel hooren kraken/ ende gaf een schrickelijck gheluyd/ soo dat sy vermoeden dat als dan de groote ijs-berghen op malkanderen stouwen ende schuyven/ die sy soo veel vadems dick in den Somer hadden sien leggen. Ende alsoo sy dese 2. oft 3. dagen/ vermits den bitteren roock/ niet soo veel vyers en maeckten als wel voor heen/ soo vroor't so geweldigh binnens huys/ dat het aen de wanden ende solder/ ja selfs in de koyen daer sy lagen wel twee vingeren dick bevrozen was. Sy stelden oock het Sand-glas van twaelf uren toe/ daer op ghestadigh wacht ghehouden wert/ op dat sy haer in den tijt niet en souden vergissen/ want de koude was soo groot/ dat het uyr-werck niet gaen en konde/ al hingmen schoon daer meer gewight aen als voorheen. Den 6. dito was 't soo geweldigh koud/ dat de maets malkanderen deerlijck aensaghen/ vreesende soo 't also voortaen noch kouder soude worden/ dat sy van de koude souden hebben moeten vergaen/ want wat vyer dat sy maeckten soo kondense evenwel niet verwarmen/ ja de Ser'sche Secke (die doch soo heet is) bevroor gantsch seer/ soo dat mense over 't vyer most smelten: als 't deel-dagh was/ ende sy om den tweeden dagh elck omtrent een half pintjen daer van tot haer deel kreghen/ daer mede sy haer soo langhe moesten onderhouden/ oft anders water drincken/ dat immers met de koude niet wel over een en quam/ Felle koude.

Digitized by Google

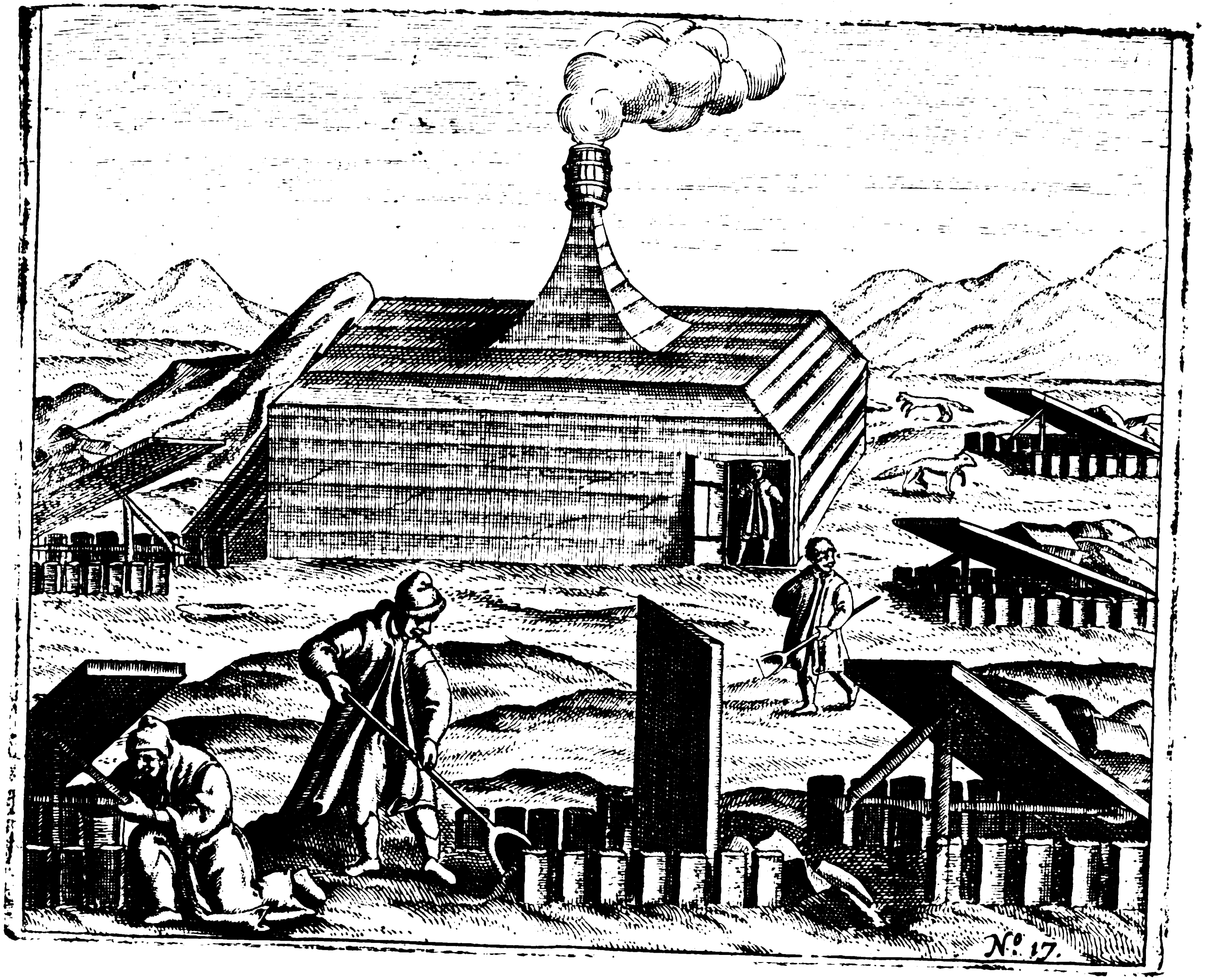

Digitized by Google

quam/ende niet en behoefde met sneeu gekoelt te worden/ want die wasser de moeder van.

N°.17. *Afbeeldinge hoe sy de Vossen in knippen vingen: ende hoe sy door de onverdragelijcke koude steenkoolen stoockten 't huys ende schoorsteen dicht toe stopten, daer door sy alle haest in een swijmelingh om 't leven ghekomen waren.*

Sy legghen vyer aen van steen-koolen, dat haer by nae 't leven kost.

Den 7. was 't noch even quaed weder/ ende alsoo sy onderlinge raetslaegden hoe sy 't best aenleggẽ souden om de koude te wederstaen/ soo wasser een die gaf voor/ datmen de steen-koolen/ die sy mede ghebracht hadden uyt het schip/ nu ter uyterster nood gebruycken soude/ ende daer vyer van maken/ alsoo 't een heeten brandt was/ ende langhe duerde: Op den avond leyden sy een goed vyer daer van aen/ dat groote hitte gaf/ maer sy hadden sich niet ghewacht voor de weerstuyt/ want overmits de warmte haer soo wel verquickte/ vonden sy (om die langhe te houden) raedsaem alle de deuren ende de schoorsteen dicht toe te stoppen/ ende ginghen alsoo elcx na sijn koye om te slapen/ wel gemoed zijnde door de verkregen warmte/ ende lange tijdt met malkanderen pratende: Maer in 't eynde bevingh haer (doch den eenen meer als den anderen) een groote duyselinghe/ 't welck sy eerst gewaer werden door een die sieck was/ende daerom sulcx te min verdragen mocht. Als sy nu alle seer bange werden/ kropen eenighe die noch de kloeckste waren uyt haer koyen/ ende stieten eerst de schoorsteen open/ ende daer na de deur/ maer die de deur open dede viel daer by in swijm/ ende storte op 't sneeu neder/ 't welck hoorende Gerrit de Veer, als met sijn kop naest aen de deur legghende/ haelde fluex edick/ ende wreef hem die in sijn aensicht/ soo dat hy noch bequam. De deuren gheopent zijnde/ werden sy alle wederom door de koude verquickt/ die haer te vooren soo harden vyand ghewéest hadde/ sullende anders ongetwijffelt alle als in een swijm gestorven hebben. Daer na gaf haer de Schipper/ als sy nu tot haer selfs wat ghekomen waren/ elck een dronck wijns om 't hart wat te stercken. Den 9. 10. ende 11. was 't helder klaer weder/ ende de lucht vol sterren/ maer so onlijdelijck koud/ dat het den onversochten qualijck ghelooven soude/ want de schoenen bevroren 't volck soo hart als een hooren om de voeten/ soo dat sy niet langer eenige schoenen konden gebruycken/ maer maeckten wijde klompen/ het bovenste van schapen vellen/ daer sy met drie ofte vier paer socken over malkanderen getrocken mochten ingaen/ om alsoo de voeten te verwarmen/ want selfs de kleederen op haer lijf waren van den vorst wit uytgheslaghen ende berijpt/ ende soo haest sy yet langhe buyten 't huys bleven/ soo vrorender blaren ende buylen aen haer aensicht ende ooren. Den 14. dito namen sy de hoogte van de rechte schouder van den Reus/ doen hy stond 3. 3. w. wel soo westelijck/ ende bevonden des Pools hooghte 76. graden. Den 18. ginghen sy met haer seven mannen na 't schip om te sien hoe het daer ghestelt was/ ende bevonden dat het water in 18. dagen (dat sy daer niet geweest waren) een duym ghewassen was/ hoe wel het geen water/ maer ijs was/ dat bevroor so dra als 't boven quam/ gelijck oock de Toelasten die sy met water uyt Hollandt mede ghenomen hadden tot de grond toe bevrozen waren. Den 24. dito/ zijnde Kers-avond/ groeven sy haer uyt het huys/ 't welck nu meest alle dage te doen was/ ende sagen veel open waters in zee/ want sy hadden 't ijs geweldigh hooren kraken/ende hoe wel datter geen dagh was/ soo konden sy evenwel noch soo verre sien. Op Kers-dagh was 't noch al quaed weder/ dach so hoorden sy evenwel de Vossen over haer

Digitized by Google

huys loopen / 't welck sommighe seyden een quaedt teycken te wesen / ende als men vraeghde waerom / soo werter gheantwoort / om dat mense niet in de pot oft aen 't spit en mocht steecken / want dat hadde dan een goedt teycken gheweest. De koude was alle daghe soo groot / dat het vyer nau hitte gaf / want als sy haer voeten nae 't vyer staken / soo verbranden sy eer haer kousen dan sy de warmte ghevoelden / soo dat sy stadigh ghenoegh te doen hadden met lappen / ja hadden sy 't niet eer gheroocken als ghevoelt / soudense eer gantsch verbrandt hebben / dan sy 't ghewaer gheworden hadden.

Na dat sy nu aldus met grooter koude / perijckel ende ongemack het jaer ten eynde ghebracht hadden / zijn sy voort ghetreden in 't jaer na de gheboorte onses Heeren Jesu Christi 1597. 't welck gelijcken ingangh ghehadt heeft met den uytgangh des jaers voorleden / want het weer bleef even quaedt ende koud. Sy begonnen seer op de selve tijd haren wijn by kleyne maetkens uyt te deelen om de twee daghen eens / ende alsoo sy besorght waren dat het noch lange aenloopen soude eer sy van daer souden raecken (waer toe sy somtijdts gantsch kleynen moed hadden) soo spaerden de sommighe noch den selven wijn soo langh als sy mochten / om ter noodt altijdt wat in voorraedt te hebben. Den 4. Januarij staecken sy (om te weten hoe de wind was) een halve lancie boven uyt de schoorsteen met een kleyn doeckxken of 't vleugheltjen daer aen / maer moesten stracx daer nae sien hoe 't uytwaeyde / want soo dra als 't uytstack / was 't soo stijf bevroren als een hout / ende konde dan niet draeyen noch uytwayen. Den 5. het weer wat besatight zijnde / groeven sy hare deur weder open / na dat sy nu ettelijcke daghen nagaens hadden besloten gheweest / ende niet een hooft moghen uytsteecken: Sy maeckten oock alle dingh wederom klaer / haelden hout in / ende kloofdent / waer met sy den gantschen dagh doende waren / om immers soo veel in voor-raed te hebben als 't doenlijck was / vreesende of sy wederom mochten alsoo besloten worden. Als sy nu den gantschen dagh dus ghesloost hadden / werden sy ghedenckende dat het drie Koningen avond was / ende begeerden aen den Schipper / dat sy tusschen al haer verdriet sich eens wat vermaecken mochten / daer toe by brenghende den wijn die sy verspaert ende in voorraed hadden / ende pannekoecken met oly backende van omtrent twee pond meels / dat sy mede ghenomen hadden om de kardoesen te pappen / waer met sy soo vrolijck waren als of sy t' huys een heerlijcke maeltijdt gehadt hadden: Sy deelden oock briefkens uyt / ende de Constapel was Koning van Nova Sembla, een landt dat wel twee hondert mijlen langh is / tusschen twee zeen besloten.

Den 10. Januarij bevonden sy dat het water in 't schip wel een voet gewassen was. Den 12. namen sy de hooghte van Oculus Tauri een wel bekende sterre / ende bevonden dat dese metinghe met die van eenighe andere sterren / als oock van de Sonne wel over een quam / ende dat sy aldaer waren op de hooghte van 76. graden / eer hooger dan lager. Den 13. was 't klaer ende stil weder / ende sy konden doen mercken dat het light van den dagh begon te meerderen / want sy liepen uyt ende schooten de kloot / die sy voor heen niet hadden konnen sien loopen. Van doen voort ginghen sy altemet buytens huys / om hare leden wat te versterchen met gaen / werpen / ende loopen / op dat sy niet verlammen souden / ende begonnen eenige roodigheydt aen de lucht te sien / als een schijnsel oft voorbode van de toekomende Son: Daer quam oock wat meer warmte over dagh / so datter / als sy een goed vyer aen had-

Digitized by Google

hadden/altemet van de wanden ende solder van 't huys groote stucken ijs vielen/ ende het in hare kopen ontliet/ dat voor heen niet gheschiet en was/ hoe groote vyeren dat sy oock maeckten/ doch des nachts vroort wederom even hart. Den 18. dito/ vermits haer brandhout vast begon te minderen/ leyden sy weder steenkoolen aen/ maer sonder de schoorsteen te stoppen/ daer en vvaren sy niet qualijck mede/ maer achteden 't evenwel beter de koolen te houden/ ende 't hout wat spaerlijcker aen te legghen/ om dat de koolen haer in toekomenden tijdt/ als sy met de open schuyten naer huys souden varen/ meer dienstelijck konden zijn. Ende also 't brood altemet begon te krimpen/ door dat sommige tonnen haer volle wight niet en hadden/ so moestmen de uytdeelinge oock wat verminderen/ ende die te vooren met sparen wat over gehouden hadden/ mochten 't nu daer wel inbrocken. Het Vossen vanghen begon oock te minderen/ 't welck een voorbode was dat de Beeren haest souden weder komen/ soo sy namaels ghewaer werden.

Weder-komst van de Son die sy nu in 11 weken ende 5. dagen niet gesien en hadden.

Den 24. Januarij was 't moy klaer weder/ ende Jacob van Heemskerck met Gerrit de Veer ende noch een derde zijn gegaen na de zee-strand aen de zuyt-zijde van Nova Sembla, alwaer Veer, buyten haer aller gissinge/ allereerst sagh de kim vander Sonne/ daer over sy flucx wederom naer huys spoeden/ om 't selve Willem Barentsz ende d'andere maets voor een blijde tijdinghe te verkondigen: Willem Barentsz. als een kloeck ende ervaren Stuerman/ wilde dat gheensins ghelooven/ als omtrent noch veerthien dagen voor den tijdt zijnde dat sich de Sonne daer op die hooghte openbaren soude: Daer teghen streden sy hart die de Sonne ghesien hadden/ ende hier over gheschieden verscheyden weddinghen. Den 25. ende 26. wast mistigh weder/ soo datmen niet sien konde/ ende hierom meenden de ghene die contrarie ghewet hadden/ dat sy 't ghewonnen hadden/ maer op den 27. klaerde 't weer op/ ende doen sagen sy altesamen de Son in sijn volle rondigheydt boven den Horizon/ daer uyt ghenoeghsaem bleeck dat sy die den 24. oock ghesien hadden. Maer alsoo hier teghen wordt voor ghewend/ dat dit strijdt teghen 't ghevoelen van alle oude ende nieuwe Scribenten/ jae teghens de loop der natuere/ ende soo der Aerden als oock des Hemels rondigheydt/ daerom sommighe segghen/ dat/ vermits daer in langhe gheen dagh gheweest hadde/ de maets sich moesten verslapen/ ende quade gissinghe ghemaeckt hebben/ soo hebben sy/ op dat niemandt haer en bedencke als of sy daer aen twijffelden/ indien sy dit met stilswijghen lieten voor-by gaen/ gaerne reerkenschap willen gheven van dit haer segghen/ om alsoo te bewijsen dat sy in hare meetinghe ende reeckeninghe vast gaen. De Son doe sy hem eerst saghen was in Aquario in den 5. graed/ ende 25. minuten/ ende hy behoorde vertoeft te hebben/ na haer eerste gissinghe/ tot den 16. graed/ ende 27. minuten/ eer hy hun aldaer op de hooghte van 76. graden soude verschijnen.

Over dese teghens malkanderen strijdende dingen/ konden sy haer niet genoegh verwonderen/ ende dochten nochtans 't was niet moghelijck dat sy haer in den tijdt vergist hadden/ vermidts sy alle daghe/ sonder eenen over te slaen/ opteyckeninghe ghedaen hadden van 't ghene datter ghepasseert was/ ende daer beneffens haer Horologie ghestadigh gebruyckt hadden/ ende als die bevroor/ den Sandlooper van twaelf uyren. Sy leyden dan met den anderen over op verscheyden manieren/ hoe sy dit onderscheydt ende de rechte waerheydt des tijdts souden treffen/ ende op alles wel ghelet hebbende/ vonden raedtsaem/ de

Digitized by Google

Ephemerides van Iosephus Scala, tot Venegien gedruckt/ van den jare 1589. aen/ tot den jare 1600. toe / te doorsoecken / daer in vonden sy / dat op den 24. dagh Januarij (wesende even de selve dagh dat haer de Son eerst verscheen) tot Venegien de klock een uyr in der nacht de Maen ende Jupiter conjunct oft vereenight waren / hebben derhalven scherp regard ghenomen wanneer by haer ontrent het huys daer sy waren de selve conjunctie wesen soude / ende nauwe wacht ghehouden hebbende / soo bevonden sy dat de conjunctie/ die te Venegien is op den 24. Januarij 's nachts ten eenen/ by haer geschiede vijf uyren daer na / namelijck in de morgenstond ontrent de ooster Son / want sy sagen gestadigh op de voornoemde twee planeten / datse altemet malkanderen naerderden / tot dat sy des morgens te ses uyren effen boven den anderen stonden/ beyde in 't teecken van Taurus: Sy waren conjunct op 't Compas juyst noorden ten oosten / ende 't zuyden van 't Compas was z. z. w. daer had men het rechte zuyden / de Maen acht daghen out zijnde / waer uyt bleeck dat Maen ende Son acht streken verscheyden waren. Dit verschilt van Venegien in de longitudo oft langhde vijf uyren/ daer uyt men reeckenen magh hoe verre sy doen oostelijcker waren als de Stadt Venegien / te weten vijf uyren / elcke uyre van 15. graden/ 't welck beloopt 75. graden / uyt alle 't welcke vastelijck te besluyten is dat sy in hare reeckeninge niet gemist / maer hare rechte longitudinem wel gevonden hebben uyt de voorsz. twee planeten / want de Stadt Venegien leydt op 37. grad. 25. min. in de langhde / ende hare declinatie is 46. grad. 5. min. daer uyt volgt dat het huys op Nova Sembla leyt op 112. graden. 25. min. in de langde/ende op 76. graden Pools hoogte. Ende dit sy geseyt tot bewijs dat sy sich in de tijd-rekeninge niet vergist en hebben: Wat nu belanght het verschil van omtrent 14. dagen dat sy de Sonne op Nova Sembla te vroegh ghesien hebben/ daer van moghen de gheleerde onder malkanderen disputeren ende hayr-klooven soo lange als 't haer lust.

Den voorsz. 26. dagh Januarij werdt de siecke man die sy onder haer ghesel schap hadden heel swack / ende ghevoelde hem seer qualijck/ want hy hadde een langh ende suur leger gehadt: Sy vertroosten hem naer vermogen/ met wat goeds voor te segghen / ende hy sterf een weynigh na middernacht. Den 27. groeven sy 's morgens een kuyl in de sneeu by 't huys/maer 't was soo ghewveldigh koud/ dat sy het niet langhe buyten en mochten harden/ende malkanderen t'elckens moesten verpoosen/ immers kregen ten laetsten noch seven voet diepte / daer sy de doode man in begraven mochten: Daer na deden sy een maniere van een lijck-predicatie met lesen ende Psalmen te singen/gingen met het lijck uyt / ende begroeven 't. Den 31. was 't moy stil weder/ ende sy sagen de Son heel klaer schijnen / 't welck haer seer verheughde. Een man sterft.

Den 1. 2. 3. 4. 5. 6. ende 7. Februarij was 't doorgaens quaed onghestuymigh weder/ daer door haer de moed altemet weder wat begaf / te meer / om dat sy door hope van beterschap niet soo goeden provisie gedaen en hadden van hout / als wel eer: 't huys lagh rondom weder dicht toegesneeut/ ende sy moesten daer in besloten blijven; de mist quam haer aen meer als sy in de winter gehadt hadden / ende het jaght-sneeude so geweldigh als 't oyt gedaen hadde / doch en maeckten sy nu voortaen soo veel moeyte niet om t'elckens de deuren op te graven / maer als haer eenighe nood over quam dat sy moesten buyten wesen / soo klommense flucx de schoorsteen uyt / ende die dat niet doen konde/ moest hem binnen behelpen. Den 8. dito begont weder te beteren / ende sy saghen de Son rijsen in 't z. z. o. ende

Digitized by Google

Digitized by Google

ende gingh onder in 't z.z.w. wel verstaende op 't Compas dat sy by haer huys ghemaeckt hadden van 't loot/ ende gestelt op den rechten Meridiaen aldaer / anders scheeldent op haer gemeene Compassen twee streecken ruym.

N°.18. *Afbeeldinge van een grooten Beer, die heel stoutelijcken op het huys aen quam ende uyt de deur gheschooten wierdt, daerse wel hondert pont smeer uythaelden.*

Den 12. hebben sy hare vallen ende springen wederom schoon gemaeckt / ende middeler-tijdt quam der een groote Beer recht na 't huys toegheſtrecken / waer door sy haer alle flucx in huys maeckten / ende leyden uyt de deur op hem aen met roers ende musquetten / so dat hy getreft werdt ende door in sijn borst geschooten / dattet achter door sijn hert aen de staert uyt quam / door 't gantsche lijf heen / alsoo dat het loot soo plat was als een kopere duyt. Hy dit voelende dede noch een dappere sprongh / ende liep ontrent 20. ofte 30. voet van 't huys af / daer hy doen bleef legghen. De maets liepen hem na / ende vonden hem noch levendigh / want hy beurde sijn hooft noch op na haer toe / al of hy had willen sien wie 't hem ghedaen hadde: Sy / hem noch niet vertrouwende / (als die sulcker beesten kracht wel eer beproeft hadden) schooten hem noch twee musquetkoghels in 't lijf / dat hy sterf / ende sneden hem voorts den buyck op / daer sy wel 100. pond smeers uyt haelden / dat sy smolten / ende branden de lampen doen gantsche nachten over / 't welck sy te vooren door ghebreck van smout niet hadden moghen doen / ja elck in sijn kop brande tot sijn ghelieven een lampe. De huyt was 9. voet langh / ende 7. breed. Den 21. dito hadden sy gantsch geen hout meer / ende alsoo 't quaedt weder was met harde wind ende dicke jacht-sneeu / soo moesten sy hier en daer sommigh hout ergens af breecken / ende opsoecken dat onder de voeten vertreden lagh / daer men in de ruymte niet op ghegist en hadde. Den 22. was 't klaer stil weder / ende doen maeckten sy gereedschap om een slede met hout te halen / maer ter plaetsen komende daer sy 't meenden te vinden / lagh het soo diep onder de sneeu bewelt / dat sy het niet krijghen konden / ende moesten van noods wege noch veel verder gaen / daer sy met groote moeyte noch wat bequamen: Ende in 't weder keeren viel 't haer soo suur / dat sy de moed schier verlooren gaven / want waren door de langhduerighe felle koude ende ongemack soo swack ghewoorden ende afghegaen / dat sy weynigh kraghts hadden / ende schier wanhoopten het hout langher te sullen konnen halen / sonder 't welcke nochtans sy van koude souden hebben moeten vergaen. Omtrent het huys komende saghen sy veel open waters in de zee / 't welck haer eenigher mate weder verquickte / ende hopen dede dat het altemet op een beter voet komen soude. Den 28. haelden sy onder haer thienen noch een slede houts met geen minder arbeydt ende moeyte als te vooren / want een van de maets mocht haer langer niet helpen / door dien hem een van sijn groote teenen het voorste lit afgebrooren was.

Beer gheschooten.

Den 8. Maert konden sy in 't n. o. in de zee gantsch geen ijs sien / maer door sy wel vermoeden dat in 't n.o. van haer een ruyme zee wesen most. Den 9. konden sy noch veel verder sien dat het open water was na 't n. o. maer siende na Tartarien toe / vernamen in de Tartarische zee noch al ijs / waer uyt sy vermoeden dat het daer niet seer wijd mochte zijn / want als 't klaer weder was / hebben sy dickmaels haer laten voorstaen dat sy 't landt saghen / ende wesent malkanderen in z. ende z. z. o. van 't huys / als een berghachtigh landt / gelijck

ghelijck haer de landen gemeynlick op-doen / als men die effen magh af-sien. Den 14. woey 't so gheweldighen o. n. o. wind / dat de zee weder soo dicht toe vroos als opt te vooren / daer door de siecken die sy hadden / sigh gheduerende 't goede weder / wat te vroegh gheporret hebbende / wederom instorten / de koude nam van die tijd aen meer toe dan af / ende wert felder als sy voor-heen gheweest hadde / soo dat sy gansch moedeloos ende verslaghen waren / doch troosten haer wederom daer mede / dat de koude so fel alsse was niet altijdt dueren soude.

Beer. Den 16. Aprilis inder nacht quamder een Beer na 't huys toe / die sy haer beste deden te schieten / maer door dat het damp weder / ende 't kruyd vochtig was / soo weygherde 't roer los te gaen. De Beer quam wel stout aen de trappen af nae de deur van 't huys / ende pooghde daer in te breken / maer de Schipper hiel de deur toe / dies hy te rugghe keerde. Omtrent twee uren daer nae is hy weder ghekomen / ende op 't huys gheklommen / daer hy sulcken ghebaer maeckte dat het schrickelick om hooren was / komende eyndelijck aen de schoorsteen / ende daer soo grooten gheweld bedrijvende dat het scheen hy soude de schoorsteen om verre ghesmeten hebben / hy scheurde 't seyl datter om vast ghemaeckt was ende stelde een eysselick ghetier / doch gingh ten lesten wederom henen zijns weeghs. Den 8. ende 9. dito woey de wind z. w. soo dat het ijs wederom wegh dreef / ende het water hoe langher hoe meer open werd / daer door sy seer verblijdt waren / ende Godt danckten / hoopende dat hy haer nu haest een ghenadighe uytkomste soude verleenen. Maer den 10. quam 't ijs met een gheweldige stoker uyt den n. o. wederom in-drijven / ende vervulde de gansche zee / settende hoe langher hoe meer op malkanderen / alsoo dat het rondom veel hoogher ende vaster lagh als opt voor-heen. Dit duerde aldus tot den 15. toe / op welcken dagh sy nae 't schip ginghen / 't welck sy noch al in eenen doen vonden / ende in 't wederom keeren quamder een gheweldigen Beer op haer aen / doch alsoo sy haer teghens hem te weere stelden / weeck hy van haer af / ende sy ginghen van daer hy ghekomen was / om te sien of hy daer eenighe holen hadde / ende saghen een groote kuyl in 't ijs gemaeckt / wel een mans langte diep / voor nauw / ende achter gansch wijd / daer staken sy met haer spiessen in / ende niets vernemende / kroper een van de maets een stuck weeghs binnen: Daer nae gingen sy noch langhs de zee-kant / ende saghen het ijs soo hoogh op malkanderen gheschoven / als oft heele steden van ijs gheweest hadden / met uytstekende torens ende bolwercken. Den 17. dito gingen sy weder met seven mannen nae 't schip / ende open water in zee siende klommen over de ijsberghen soo sy best mochten tot aen 't water / daer sy nu in 6. oft. 7. maenden niet by gheweest hadden: Daer komende saghen sy een kleyn vogheltjen / dat stracx onder doock: Dit namen sy voor een voor-bode datter in zee meer open waters was als voor-heen / ende dat de tijd nu genaeckte dat het water open gaen soude. Den 18. namen sy de hooghte van de Son / ende bevonden dat sy waren op 75. graden 58. minuten.

Den eersten Mey koockten sy haer leste vleysch dat sy langhe ghespaert hadden / ende was noch soo goet dat de leste beet haer so wel smaeckte als d'eerste / doch had evenwel dese mangel dat het niet langher dueren wilde. Den 2. woeyt een gheweldighe storm uyt de z. w. alsoo dat de zee meest al klaer wert van 't ijs / daer door sy begonnen te jancken naer Hollandt / want sy daer langhe ghenoegh huys ghehouden hadden. Den 3. dreef 't ijs gansch wegh / maer rondom 't schip bleeft noch even vast; Ende alsoo de beste spijs / die haer de

Digitized by Google

Digitized by Google

meeste sterckheydt gaf / als vleysch / grutten ende anders / haer nu ontbrack / ende sy nochtans wat sterck behoefden te wesen / om den aenstaenden arbeyd te verdraghen / soo heeft de Schipper de reste van 't speck onder haer om-ghedeelt / zijnde een kleyn vaetgen met pekel-speck / daer van sy elck kregen twee oncen daeghs / drie weken langh duerende / maer doen was 't mede op. Den 4. ginghen sy met haer vijven na 't schip / ende bevondent vast rondom in 't ijs leggen meer als te voren / want omtrent half Maert lagh het maer 75. treden van 't open water / ende nu wel 500. 't welck haer geen kleyne vrees aen en bracht hoe sy 't avond oft morghen de schuyt ende bock daer door ofte daer over in 't water souden brengen. Des nachts quamder weder een Beer aen 't huys / maer so haest hy gerucht hoorde / is hy seer snel wegh geloopen / 't welck een van de maets / die in de schoorsteen geklommen was / sagh / so dat het scheen datter nu de vrees in ghekomen was / ende sy soo stout niet meer dorsten aen-komen als voor-heen. Den 5. saghen sy de Son / als hy op zijn laeghste was / een goed stuc boven der aerde. Den 7. ende 8. sneeuder wederom so geweldigh / dat sy in 't huys dicht beset wirden / ende bestonden derhalven eenighe maets onderlinge woorden te hebben om de Schipper aen te spreken / dat het meer dan tijdt was te sien hoe sy mochten van daer raken / maer elck ontsagh hem de Schipper sulcx te kennen te gheven / vermits hy sich hadde laten verluyden dat hy wachten wilde tot uyt-gaende Junius op 't beste van de Somer / op avontuer of 't schip noch los raken mocht. Den 9. wert de begeerte om van daer te komen onder de maets noch grooter / ende sy spraken Willem Barentsz aen dat hy de Schipper daer toe induceeren wilde / doch die hielt haer mede draghende met een schoon praetjen / ende stildese. Den 15. sprack Willem Barentsz de Schipper aen wat der gesellen goeden raedt was / de welcke voor antwoordt gaf / dat men niet langer als die maend souden uyt wachten / ende so daer dan geen middel quam dat het schip los werde / souden men evenwel ghereedschap maken om met de schuyt ende bock wegh te komen: Om dese antwoorde waren de maets seer blijde / maer de tijd docht haer evenwel wat te langh / overmits men veel tijdts behoeven soude om de schuyt ende bock toe te rusten. Den 20. ende 21. quam 't ijs met een n. o. wind wederom dapper indrijven / doch maeckten sy even-wel met consent van de Schipper ghereedtschap om haer selfs te versien van kleeren ende anders tot de reyse dienende / op dat sy daer namaels gheen verlet by en hadden. Den 25. namen sy op de middagh aen de Sonne de hooghte des Pools / ende bevonden al weder de oude 76. graden. Den 26. ende 27. quam 't ijs met een stercke n. o. wind weder gheweldigh aen-setten / soo dat de Schipper door 't aenhouden van de ghemeyne maets bewillighde dat men ter eerster instantie soude beginnen reedschap te maecken om wegh te komen: Daer over sy 's daeghs daer aen met haer 7. mannen na 't schip ginghen / ende haelden daer alles uyt wat haer tot de toerustinghe van de schuyt ende bock konde dienstigh zijn / met namen de oude fock om seylen te maken / eenigh loopende want / trosgens / ende anders meer. Sy beginnen gereetschap te maken om van daer te komen.

N°. 19. *Afbeeldinghe hoe sy ghereetschap maecken om de schuyt vaerdigh te hebben, om naer huys te varen.*

Den 29. ginghen sy onder haer 10. na de schuyt / om die omtrent het huys te vertimmeren / doch vonden die gansch diep bewelt in de snee / daer syse met grooten arbeydt ende moeyte noch uyt-groeven / maer soo syse meynden nae 't huys te slepen / konden sy (vermits sy te swack / ende uyt-ghetert waren) 't selve niet doen /

daer door sy gantsch versuft ende moedeloos werden/ duchtende dat sy daer in souden moeten blijven steken/ maer de schipper vermaendese elck wat meer te doen als hy macht / dewijl haer leven ende wel-vaerd daer aen hingh / want soo sy de schuyt niet wegh en kregen/ moesten sy als burgers van Nova Sembla aldaer blijven / ende haer graf maken. Des niet teghenstaende/ moesten sy op die tijdt uyt het werck scheyden / ende de schuyt laten staen / want 't ghebrack haer niet aen de wille / maer / aen de kracht. 's Namiddaeghs hebben sy wederom moed ghegrepen / ende met malkanderen te vermanen so veel te wege ghebracht / dat sy de bock/ die met de bodem om hoogh lagh / omtrent het huys om wierpen / ende begonnen die te timmeren ende op te hoepen. Terwijlen sy nu in den arbeyt waren / so quamder een vreesselijcken Beer nae haer toe ghestreken/ daerom sy in 't huys gingen / hem aldaer wachtende in alle drie de deuren met roers / ende 'een boven uyt de Schoorsteen met een musket. Dese Beer quam soo onversaeght op haer aen als noyt te vooren gheschiedt was / want hy quam al tot in 't afgaen van de trappen nae de eene deur / ende de man die in de selve deur stond sagh hem niet / vermits hy na d'ander deur keeck / maer die binnens huys waren saghen den Beer op hem aenkomen ende riepen seer verbaest / waer door hy hem siende wert / ende schoot in sulcken verbaestheyd flucx op hem af / dwars door 't lijf henen / soo dat hy wederom wegh liep. Dit was seer eyselick om sien / want de Beer was hem schier op 't lijf eer hy 't wist / ende so 't roer hem ghemist hadde (als 't altemet wel gebeurt) hy hadd' om den hals gheweest / ende de Beer hadde moghelick in 't huys gheraeckt. De Beer wegh gheloopen zijnde / bleef een stuck van 't huys legghen / des sy al te samen met roers musketten ende halve lancien tot hem in-liepen / ende sneden hem doodt zijnde den buyck op / daer in sy noch stucken van Robben vonden met huyt ende hayr / die hy onlancx verscheurt ende opgheslockt hadde.

Een Beer dood ghe-schoten.

Den 30. begonnen sy weder met alle man / die daer toe dienden / aen den bock te timmeren/ de andere maeckten binnens huys de seylen ende alle andere dinghen vaerdigh die haer tot de reyse van noode waren; Maer terwijlen sy buytens huys timmerden quamder al weer een Beer / daer door sy uyt het werck moesten scheyden / dan werdt noch van haer geschoten.

Noch een Beer ghe-schoten.

Den lesten Meye / soo sy wederom in 't beste van haer werck waren / quamder noch eens een Beer/ als of sy gheroken hadden dat het volck wegh wilde/ ende van haer eerst begheerden de smaeck te hebben/ want dit was nu de derde dagh nae malkanderen datse haer soo fel quamen besoeken; Hy staeckten al weer haer werck / ende ginghen nae 't huys / daer hy haer noch al volghde / maer sy wachteden op hem / ende daer ginghen drie roers ghelijck op hem af / die hem alle drie treften / d'een uyt de schoorsteen / ende d'ander twee uyt de deuren / alsoo dat hem dit bequam als de hond de worst / maer zijn doodt was de mannen schadelicker als zijn leven / want sy sneden hem op / knockten zijn lever / ende aten daer af met goede smake / maer werdender alle sieck van / ende insonderheydt drie / die heel kranck daer van wierden / soo dat sy die meynden te sullen verliesen / want sy vervelden van hoofd te voete/ doch bequamen noch daer van / daer sy alle Godt van danckten / want hadden sy so drie mannen quijt geworden / souden misschien van daer niet gheraeckt hebben.

Een derde Beer, mede geschoten.

N°. 20. *Afbeeldinghe hoe dat sy teghen 't open water haer Bock gheroet maeckten, ende op-timmerden, om bequamelicken door zee te gheraecken.*

Den 3. Junij / soo sy nu wederom wat stercker ghe-

worden

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

De bock voltim-mert.

worden ende van de sieckte ghebetert waren / arbeyden sy met alle macht aen den bock / die sy eyndelick vaerdigh kreghen / nae dat sy ses daghen daer aen gewrocht hadden / ende op den avond begont weder hart uyt den westen te wayen / soo dat het water gantsch open werdt / dies sy hoopten dat hare verlossinghe nu haest volghen soude. Den 4. ginghen sy met 11. mannen nae de schuyt toe aen de cingel / ende sleepten die aen het schip / den arbeyd haer nu lichter vallende / als d'ander reys / doen sy daer uyt moesten scheyden / 't sy om dat de snee nu harder op den anderen in-ghesackt lagh / ende daer door stijver gheworden was / of dat sy nu meerder moed hadden / siende dat de tijt open water gaf om van daer te raken. Aldus blevender drie by de schuyt om die te vertimmeren / ende also 't een haring-schuyt was / die achter smal toe-liep / soo saeghden syse achter wat af / ende maecktense met een spieghel / om alsoo te bequamer te zijn in de zee te ghebruycken / sy hoeydense mede wat op / ende maecktense vaerdigh op 't aller-bequaemste dat sy konden. d'Andere maets daerentusschen waren in 't huys doende om alle dingen totter reyse dienende ghereedt te maken / ende sleepten dien daghen twee sleden met victualie ende ander goed uyt het huys nae 't schip / dat omtent ter halver weghe tusschen 't huys ende 't open water lagh / om namaels soo veel korter wegh te hebben 't goed aen 't water te brenghen / als sy af varen souden. Den 6. dito brachten sy noch twee sleden met goed in 't schip so victualie als koopmans waren; Daer nae ontstonter een seer groot onweder uyt den z. w. met snee / hagel ende reghen / die sy in menighen tijt niet vernomen hadden / also dat de timmer-luyden uyt het werc moesten scheyden / ende met d'andere nae 't huys gaen / daer sy nu mede niet droogh konden zijn / want vermits sy de deeken daer af-ghenomen hadden om de bock ende schuyt met te maken / soo wasser maer een seyl over / dat geen water schuttede. De wegh / die vol sneeu lagh / begon mede t'ontlaten / soo dat sy de schoenen van hoeden ghemaeckt verlieten / ende haer oude leeren schoenen wederom aen-trocken. Den 7. packten sy 't beste ende waerdiste koopmans goed / dat sy mede begheerden te nemen / ende maeckten daer presenningen over / om van een zee waters beschermt te zijn / alsoo sy dat in d'open schuyt moesten voeren. Den 8. sleepten sy het ghepackte goed na 't schip / ende de timmerluyden maeckten de schuyt voort vaerdigh / datse op den avond meest al ghereedt was. Op den selven dagh sleepten sy oock de bock nae 't schip / daer sy den 10. noch 4. sleden met goed in-brachten / doende den wijn / die sy noch over hadden / in kleyne vaetjens / om in beyde de schuyten te verdeelen / soo mede / als sy al-te-met in 't ijs beset mochten worden ('t welck sy wel wisten dat haer ontmoeten soude) om dan 't goed lichtelick uyt ende in op 't ijs te werpen. Den 11. waren sy seer beducht of door de gheweldighe storm / die 't woey uyt den n. n. w. het ijs met het schip hadde gaende gheworden / want dan hadd' haer meeste ellende noch eerst gheboren gheweest / overmidts alle haer goed soo eerwaer als anders in 't schip was / dan Godt versagh het.

De schuyt vol-tim-mert.

No. 21. *Afbeeldinghe hoe sy met grooten arbeydt den wegh over 't ijs slecht maeckten, ende hoe een Beer uyter zee op 't ijs fellicken teghens haer aen quam.*

Den 12. ginghen sy ghelijckelijck henen / met bijlen / houweelen ende allerley ghereedschap daer toe dienende / om den wegh wat te effenen waer langhs sy de schuyten na 't water souden slepen / daer sy grooten arbeyd deden met houwen / smijten / schoppen / graven en-

 de wegh

Digitized by Google

Een Beer dood geschoten.

de wegh werpen. Terwijle sy nu in 't beste van haren arbeyd waren/ quamder een groote magere Beer uyt ter zee op 't ijs teghen haer aen/ die sy vermoeden dat uyt Tartarien moest komen (want syse wel eer 20. oft 30. mijlen in zee ghevonden hadden) ende alsoo sy van gheen musketten versien en waren/ meer als een/ dat de Barbier hadde/ soo liep Veer metter haest nae 't schip om een musket of twee te halen: De Beer dat siende liep hem wacker nae/ ende soude hem misschien achter-haelt hebben/ maer de maets schoten flucx nae hem toe/ soo dat hy Veer verliet/ ende sigh nae de maets keerde/ maer werdt van de Barbier geschoten dat hy wegh liep/ doch konde door dat heuveligh ende rompeligh ijs niet weg komen/ ende werd voort doodt gheschoten/ als oock de tanden uyt de muyl ghesmeten terwijl hy noch leefde.

N°. 22. *Afbeeldinghe hoe sy haer Schuyten te water sleepten, ende onder den anderen verdeelden, in elcken schuyt meest even veel, ende haer op Godts ghenade in zee begaven.*

Den 13. Junij was 't goedt moy weder/ ende de Schipper is met de timmer-luyden nae 't schip ghegaen/ alwaer sy de schuyt ende bock voort ghereedt ghemaeckt ende toe-gherust hebben/ datter nu niet anders aen ontbrack/ dan te water te brenghen. De Schipper met de gheene die by hem waren/ siende dat het open water was/ ende een goede koelte uyt den westen/ heeft Willem Barentsz, die langhe sieck gheweest was/ te kennen ghegheven/ dat hem raedtsaem docht nu van daer te varen/ ende besloten doen onderlinge met de ghemeene maets/ dat men de schuyt ende bock souden te water brenghen/ ende in den name Godts de reyse aenvaerden van Nova Sembla naer huys toe. Willem Barentsz heeft te voren een kleyn cedelken gheschreven/ ende 't selve in een muskets mate ghedaen/ in de schoorsteen op-gehangen; met een kort verhael hoe sy uyt Hollandt daer ghekomen waren om te seylen naer China, ende wat haer aldaer op 't land bejeghent was/ op avontuer of daer yemandt noch naemaels quame/ dat die weten mocht wat haer wederren was/ hoe sy ter noodt het huys ghemaeckt/ ende daer thien maenden langh huys ghehouden hadden. Ende alsoo sy haer nu met twee open schuyten moesten in zee begeven/ ende een gevaerlicke reyse voor handen hadden/ soo schreef de Schipper mede twee brieven/ die sy meest alle onderteeckenden/ hoe sy daer te lande soo langhe met groot verdriet ende ongemack verbleven hadden/ op hope dat het schip los worden/ ende sy daer mede noch souden wederom moghen seylen/ doch alsoo 't selve niet ghelucken wilde/ maer dat het schip even vast bleef sitten/ de tijdt verliep/ ende haer victualie korte/ dat sy daerom van noods weghen tot harer behoudinghe 't schip moesten verlaten/ ende met de schuyten op Godts ghenade naer huys zeylen. Van dese brieven hadder elcke schuyt een in/ op avontuer of sy van malkanderen verdwaelden/ oft door storm ende onweder d'een oft d'ander vergaen mochten/ dat men dan altijdt noch by de over-ghebleven schuyte bevinden soude/ hoedanigh haer afscheyd ware gheweest. Nae dat sy nu hier in alles verdraghen waren/ so hebben sy de schuyt ende bock in 't water ghesleept/ met noch elf sleden met goet/ soo victualie/ wijn/ als koopmanschap/ dat sy met aller neerstigheydt hebben ghesocht te berghen/ te weten 6. packens met fijn wolle laken/ een koffer met linde laken/ twee packens fluweel/ twee koffertjens met geld/ twee harnas tonnen met het volcx goed/ derthien tonnen broods/

Zy schrijft haer afscheyd op Nova Sembla.

Brenghen de schuyten in 't water.

Berghen de goederen hier vermeld.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

broodts / een ton soete-melck kaes / een zijde speck / twee tonnekens oly / ses kleyne vaetjens met wijn / twee vaetjens edick / ende voorts der boots-luyden kleeren ende anders / soo dat men 't goed over hoop stende / souden ghesepdt hebben / tenzy adde niet in de schuyten ghemocht. Dit ghedaen zijnde hebben sy eerst Willem Barentsz, ende daer nae Claes Andriesz, die beyde sieck waren / op een slede ghesleept na 't water / ende in elcke schuyt een siecke ghedaen: Doen heeft de Schipper beyde de schuyten aen den anderen doen legghen / ende de maets doen onder-teyckenen 't schrift dat hy ghemaeckt hadde: Ende op den 14. Junij 1597. 's morghens omtrent de ooster Son zijn sy op Godts ghenade van 't landt van Nova Sembla en 't vaste ijs af-ghesept met een weste wind / seylende dien dagh tot aen des Eylands-hoeck, maer haer eerste intrede was niet al te goed / want sy quamen daer wederom dicht in 't ijs / dat aldaer noch gheweldigh vast lagh / 't welck haer gheen kleyne vrees en veroorsaeckte. Sy ginghen haer vieren aen landt / om de ghelegentheydt te verspieden / ende wierpen vier voghels met steenen van de klippen. Den 15. 't ijs wat af-ghewecken zijnde / seylden sy voor-by 't Vlissingher hoofd tot den hoeck van Begheerte. Den 16. quamen sy aen de Eylanden van Orangien. Daer ginghen sy mede aen landt / maeckten vier van 't hout dat sy vonden / ende smolten een ketel snee-waters / dat sy in tonnekens deden om te drincken. Drie van haer ginghen over 't ijs nae 't ander Eylandt / daer sy drie voghels vinghen: In 't wederom komen viel de Schipper (die een van de drie was) in 't ijs / daer hy groot perijckel leed van blijven / want daer een gheweldighe stroom gingh: Sy koockten de voghels / ende brachten die den siecken. Daer nae ginghen sy weder t'seyl / ende omtrent den Ys-hoeck, zijnde beyde de schuyten dicht by een / riep de Schipper Willem Barentsz toe / hoe 't met hem was? hy antwoorde / al wel maet / ick hoope noch te loopen eer wy te Wardhuys komen / seggende voorts tot Veer, Gerrit zijn wy omtrent den Ys-hoeck, soo beurt my wat op / ick moet dien hoeck noch eens sien / hier werden sy weder rondom in 't ijs beset / dat sy daer blijven moesten.

Gaen t'scheps.

Varen af van Nova Sembla.

N°. 23. *Afbeeldinghe hoe sy met haer Schuyten, door 't drijven ende aenpersen van 't ijs, in doots noot waren: mede hoe Willem Barentsz, ende Claes Andriesz 's daeghs daer aen op een ure storven.*

Den 17. 's morghens quam 't ijs weder soo vreesselick op haer aen-dringhen / dat eener de hayren te berghe stonden die 't sagh; Sy en konden de schuyten niet redden / ende meynden dat het haer laetste heen-vaerdt beduyde / want sy dreven soo schrickelick met het ijs henen / ende werden soo dapper gheknelt tusschen een schorsse ijs in / dat het scheen / de schuyten souden aen hondert stucken barsten: Daer door sy de doodt elck ooghen-blick voor haer ooghen saghen. Eyndelick werdter ghesept / soo sy een touw aen 't vaste ijs konden vast krijgen / sy souden de schuyten daer by mogen optrecken / ende alsoo uyt het principale drijven van 't ijs zijn: Desen raed was wel goet / maer niemandt en dorst de kat de bel aen hangen / want het quam op den hals aen / nochtans eyschte de noodt dat men 't doen most / ende 't meeste moest het minste op-weghen. Veer in desen uytersten noodt zijnde / ende denckende dat het met een ghedronckt kalf goed waghen is / als de lichtste van allen zijnde / heeft bestaen een tros aen 't vaste ijs te brenghen / kruy-

Sijn in doots noot.

Daer sy noch uyt verlost worden.

Digitized by Google

kruppende van de eene drijvende schors op d'ander/ ende is alsoo door Godes helpende handt aen 't vaste ijs ghekomen/ daer hy de tros vast maeckte aen een hoogen heuvel. Doen trocken d'andere die in de schuyten waren de selve daer by op/ ende konde een man meer bedrijven/ dan sy te vooren deden met haer allen. Aen 't vaste ijs komende hebbense met sneller haest de siecken daer op gebracht/ over eenige laeckens ende ander ghereedschap daer sy op mochten rusten/ losten voorts 't ander goedt uyt de schuyten/ ende haelden die mede op 't ijs/ waer door sy datmael uyt de kaken des doods zijn verlost.

Den 18. hebbense de schuyten/ die seer ghekrenckt ende gherabraeckt waren/ wederom gerepareert ende versien/ alle de naden dight maeckende/ ende verscheyden presenninghen legghende/ daer toe haer Godt de Heere middel van hout gaf/ om 't pick te smelten/ende alles te bereyden datter toe diende. Daer na ginghen sy te landewaert in om eyeren te soecken/ daer de siecken seer na verlanghden/ dan konden gheen bekomen/ maer vingen vier vogelen. Den 19. bleven sy noch vast in 't ijs beslooten/ ende sagen gantsch geen openinghe/ daer door sy t'elckens meynden het soude daer haer leste blijven worden/doch troosten haer weder met Gods ghenade/ die haer soo dickmaels verlost hadde. Den 20. dito omtrent z. o. Son quam de Hoogh-bootsman in de hock/ ende seyde/ dat het Claes Andriesz gheschapen was niet langhe te sullen maecken: Daer op Willem Barentsz seyde/ my dunckt 't sal met my mede niet lange dueren; De maets hadden weynig vermoeden dat Willem so kranck was/ want sy saten met malkanderen en praten/ ende Willem las in Veers Caertjen dat hy van dese reyse ghemaeckt hadde/ ende hadden noch diversche propoosten over ende weder: in 't eynde leyde hy het Caertjen wegh/ ende seyde/ Gerrit gheeft my eens te drincken/ maer als hy ghedroncken hadde quam hem sulcken qualijckheydt over/ dat hy sijn oogen verdraeyde/ ende sterf soo onvoorsien haestigh/ dat sy geen tijdt hadden de Schipper uyt d'ander schuyt te roepen/ ende stracx naer hem sterf oock Claes Andriesz.

Willem Barentsz ende Claes Andriesz sterven.

Dese doodt van Willem Barentsz. braght de maets geen kleyne droefheydt aen/ want hy de principale beleyder ende eenighe Stuerman was/ daer sy haer naest Godt op vertrouden. Den 22. koelde't tamelijck uyt den z. o. ende daer was al redelijck open water in zee/ maer sy moesten de schuyten met grooten arbeyt ende moeyte sleepen over een stuck ijs dat wel 50. treden langh was/ daer nae weder op 't ijs halen/ ende dan wederom wel 30. treden daer over sleepen/ eer sy te dege in 't water quamen om voort te varen. Daer in zijnde/ ginghen sy omtrent o. n. o. Son t'zeyl/ maer quamen met de z. Son weder rondom in 't ijs/ doch weeck 't selve niet langhe daer na van den anderen/ als een sluys die open gaet/so dat sy wat voort seylden langs 't land heenen/ maer werden terstondt al weder in 't ijs beset/ 't welck sy met aller maght pooghden wegh te schuyven/ maer 't was al te vergeefs/ doch een langhe tijdt daer na quamder van selfs weder wat openinghe/ soo dat sy door raeckten/ ende zeylden langhs de wal heenen. Den 23. quamen sy met de z. o. Son aen de Capo des Troosts, daer sy weder/ vermits het ijs/ niet verder door en mochten. Den selven dagh namen sy de hoogte des Sons/ ende vonden haer op 76. graden 30. minuten. 't Was mooy sonne-schijn weder/ nochtans had de Son so veel kraghts niet dat de sneeu smelten wilde om drinck-water te bekomen/ soo dat sy grooten dorst moesten lijden. Den 24. omtrent z. Son quamen sy na veel heen ende weer roeyens door 't ijs weder in zee/ ende zeylden met goede voortgangh tot aen de oost-zijde van de Capo Nassou, die sy lichtelijck sien konden/

Digitized by Google

den / rekenende dat sy ontrent drie mijlen van daer waren. Doen gingender ses van de maets aen land/ ende brachten t'scheep eenigh hout / daer sy een pot vol water-pap by koockten/ dat sy Matlommore noemden/ om wat warms in 't lijf te krijghen. Den 25. ende 26. woept een geweldige storm uyt den zuyden / ende 't ijs daer sy aen gemeert lagen brack in stucken / soo dat sy 't zeewaert in dreven/niet konnende weder aen 't vaste ijs komen / ende in duysent perijckelen zijnde om altemael te vergaen: In zee drijvende roepden sy al wat sy mochten/maer konden 't landt niet naerderen/daerom sy de fock op maeckten / ende leydent op haer zeylen toe / maer de focke-mast van de schuyt brack tot tweemael in stucken/soo dat sy ghenoodsaeckt waren/ niet teghenstaende dattet een dapper stoocker woey/ het groot zeyl op te halen / maer daer sloegh de wint so gheweldigh in/ dat/ soo sy 't niet flucx neer ghekregen hadden / sy waren ghewisselijck in de gront gheslagen ghweest / of met water verbult dat sy hadden moeten sincken/ want het water begon al over boord in te loopen / ende gingh soo hol ende krap/ dat sy anders niet dan de doodt voor oogen sagen. Maer Godt de Heere hielp haer noch weder / ende verleende onversiens een een n. w. wint / die brachtet noch alles te rechte/dat sy met groot perijckel wederom aen 't vaste ijs quamen. Doch alsoo nu verlost zijnde / en wisten sy niet waer haer andere mackers ghebleven waren/ ende zeylden een mijl weeghs by 't vaste ijs heenen / maer vonden haer niet/ so dat sy quaed vermoeden kregen/ sorgende dat sy verdroncken waren. Het werdt onderwijlen mistigh / ende Veers volck hare mackers niet vernemende / schooten een musquet los / 't welck d'andere hoorende / deden mede soo / ende quamen ten laetsten noch by malkanderen. Den 27. raeckten sy ontrent een mijle weeghs aen de west-zijde van de Capo Nassou,

Sy zijn andermael in doodts-nood.

Daer sy wederom van verlost worden.

ende terwijlen sy langhs 't vaste ijs by 't landt heenen roeyden / vonden sy soo grooten menighte van Walrusschen op 't ijs legghen als sy noch noyt gesien hadden/ ja sy waren ontelbaer: Saghen oock een grooten hoop vogelen/ daer sy twee musquetten teffens op afschooten / ende kregender twaelf te gelijck. Den 28. losten sy alle 't goed uyt de schuyten op 't vaste ijs/daer sy doen oock de schuyten op haelden / om dat sy soo geweldigh van alle kanten van 't ijs gheparst werden/ ende de wind recht uyter zee quam. Op 't ijs zijnde hebben sy van de zeylen een tente opgeslagen / daer onder sy haer wat tot ruste begaven / stellende een man op de schild-wacht. Ontrent de noorder Son quamender drie Beeren recht op de schuyten aen/ de man op de schild-wacht dat siende riep seer haestigh/ drie Beeren / drie Beeren / daer door sy wel wacker uyt de tente liepen met haer musquetten / die met hagel gheladen waren om voghels te schieten / hoewel sy nu de Beeren daer mede niet seer en quetsten/soo deysden die evenwel noch te rugghe/ ende gaven 't volck tijdt om haere musquetten te verladen / so dat sy'er een van dryé doodt schooten / de andere twee dat siende gaven haer op de loop / maer quamen des ander daeghs ontrent z. z. w. Son wederom ter plaetse daer de doode Beer lagh / ende d'een van dese twee nam den dooden in sijn backhuys / ende lieper een groot stuck weeghs mede over 't rompelighe ijs heenen / daer vielen sy doen beyde aen 't eten; 't Volck dat siende schooten een Musquet op haer los / 't welck sy hoorende liepen flucx wegh / ende lieten den dooden Beer legghen. De maets ghinghen met haer vieren daer heenen / ende bevonden dat sy hem in soo korten tijdt bynaest half ghegheten hadden / met verwonderingh over de groote kracht van den Beer / die den dooden soo light heel daer heenen ghesleept hadde / daer sy 't met haer vieren

Een Beer doodt gheschooten.

Digitized by Google

een quaedt ghenoegh hadden den halven Beer op te eeten.

No. 24. *Afbeeldinghe hoe dat sy door grooten noot van't drijvende ijs, al't goet ende de schuyten op't ijs brachten, ende ter middernacht dry Beeren op haer aen quamen, daerder een van gheschooten wierdt.*

Den 30. Junij dreef 't ijs noch even hart oost aen door den westen wind / ende daer quamen twee Beeren op een schors ijs drijvende / die sy vermoeden de selve te zijn van 's daeghs te vooren : Sy stelden haer als of sy op de maets aen gewilt hadden / maer deden 't evenwel niet : Ende ontrent 3.3.o. Son quamder noch een Beer over 't vaste ijs recht op haer aen / maer ghelupt hoorende / gingh hy wederom heenen.

Den eersten Julij in de morghenstondt ontrent de ooster Son quamder weder een Beer van 't drijvende ijs / ende swom tot haer over / aen 't vaste ijs daer sy lagen; maer haer gehoort hebbende liep hy wegh. Ontrent de 3. o. Son / quam 't ijs soo geweldigh aensetten uyt der zee dat alle 't ijs daer sy met de schuyten op saten in veel stucken brack / ende op een geschoven werdt / daer door sy in geen kleyne swarigheyt quamen ; want het goedt datter was viel meest al in 't water / maer sy beneerstighden haer met alle krachten dat sy den bock wat verder over 't ijs nae 't landt toe sleepten / daer sy meenden wat beter voor 't aenperssen van 't drijvende ijs beschermt te zijn / maer als sy nu wederom gingen om 't goed te halen / soo quamen sy bynaest in de meeste swarigheydt daer sy noch oyt in ghweest waren / want als sy / om 't goedt te berghen / na 't eene tasten / soo brack 't ander weder in 't ijs : Ja 't volck selfs mede brack 't ijs dickwils onder de voeten wegh / alsoo dat sy haren raedt ten eynde waren / ende den moed schier verlooren gaven / als geen uytkomst voor oogen siende. Als sy de schuyt op souden schuyven / brack haer 't ijs onder de voeten wegh / ende sy werden met schuyt met al van 't drijvende ijs voortgheschooven / ende de schuyt schoof meestendeel in stucken / besonder dat sy daer aen gemaeckt hadden / de mast / mast-banck / ende meest al de schuyt / daer noch een van de maets sieck in lagh / die sy met groot perijckel ende lijfs gevaer noch daer uyt haelden / want het ijs daer sy op stonden dreef ende wert geschooven onder het ander ijs heen / dat het om armen ende beenen te doen was : Maer immers Godt de Heere versaeght noch / dat het ijs wat van den anderen weeck : Doen liepen sy met aller haest na de schuyt toe / ende haelden die weder soo als sy was wat het boven op 't vaste ijs by den bock / daer sy beter versekert lagh. Dit verdrietigh ghewoel duerde van de 3. o. tot de 3. w. Son / 't welck de maets gheweldigh machteloos ende moedeloos maeckte / die des selven daeghs verlooren twee tonnen met broodt / een koffertjen met linde laken / een harnas ton met haer beste goedt / den Astronomischen Ringh / een pack rood schar-laecken / een kleyn vaetghen olye / sommighe kasen / ende een kleyn vaetgen wijns.

Sorgelijcke swarigheyt.

Verlossinghe.

Goede verlooren.

Den 2. Julij ontrent w. 3. w. Son / begont moy weder te worden / ende als sy met haer sessen doende waren om de schuyt weder op te timmeren / ginghen d'ander ses vet nae 't landt toe om eenigh hout te rapen / ende een deel steenen mede te brenghen / die men op 't ijs soude op malkanderen legghen om daer vyer op te maken ende het Teer te smelten dat tot de schuyt van doen was / als oock om een mast-hout te soecken / 't welck sy altemael vonden ende afbrachten ter plaetse daer de schuyt lagh / hare mackers vertellende dat sy sommigh hout ghevonden hadden 't welck behouwen was / ende oock wigghen mede brenghende daer men

men

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

men 't hout mede klooft / waer uyt bleeck datter menschen gheweest waren: Sy haesteden haer al wat sy mochten / ende kregen de schuyt ontrent de Son n.ten o. gereet / koockten oock de vogelen die sy gheschooten hadden / ende braeden daer wel af. Den 3. dito gingender twee van de maets na 't water / ende vonden daer weder twee van hare riemen met den helm-stock van 't roer / 't pack rood schar-laken / 't koffer met linde laken / ende een hoet uyt de harnas ton: Daer van namen sy mede soo veel als sy draghen konden / ende seyden tot haer mackers datter noch meer goedts was: Die gingen met haer vijven derwaerts / en haelden alle 't goed op 't vaste ijs / 't selve mede nemende doen sy af voeren.

Ten deelen weder ghevonden.

Den 4. was 't moy klaer weder / also dat sy van alle den tijdt die sy op Nova Sembla gheweest waren / noyt so schoonen weer ghehadt en hadden: Doen hebbensy de fluweelen / die van 't soute water nat gheweest hadden / in 't versche water dat van snee ghesmolten was uytghewasschen / ende wederom gepackt. Den 5. sterf Ian Iansz. van Haerlem, de Neef van Claes Andriesz. ende 't ijs quam weder geweldigh indrijven. Den 7. schooten sy 13. vogels / die haer 's anderdaegs een heerlijcke maeltijdt verstreckten. Den 9. begon 't ijs te drijven / dat sy aen de landt-zijde open water kreghen / ende 't vaste ijs daer sy op saten werdt mede drijftigh / daerom sy de schuyten in 't water sleepten wel 340. treden verre / 't welck haer seer swaer viel / ende gingen t'zeyl ontrent z.z.o. Son / maer ontrent de wester Son moesten sy haer weder nae 't landt aen 't vaste ijs begheven / door dattet daer ontrent noch niet afgheweecken was.

Een man sterft.

No.25. *Afbeeldinge hoe sy in 't ijs beklemt wierden, soo dat sy de schuyten een groot stuck weeghs daer over moesten trecken, tot dat sy weder open water vonden.*

Den 10. deden sy grooten arbeydt om door 't ijs te gheraecken / ende roeyden voort / tot dat sy wederom tusschen twee groote velden in quamen / die teghens den anderen opschoven / soo dat sy ghenoodsaeckt werden de schuyten daer op te halen / 't goed daer uyt te lossen / dan die over te sleepen tot aen 't open water / ende 't goed daer na mede noch over te dragen / ontrent 100. treden verre / 't welck haer wonderlijc lastig viel / maer sy moestender door / ende sich niet eens laten duncken dat sy moede werden. In 't water komende roeyden sy al haer beste voort / maer quamen eer langhe wederom tusschen twee groote velden drijvende ijs / daer sy noch effen door quamen eer 't ghesloten werdt: Daer door zijnde kreghen een harde weste wind recht onder d'ooghen / soo datse met gantscher macht weder nae 't vaste ijs roeyden / daer sy ter nauwer nood quamen / ende de schuyten wederom op trocken / verwachtende wat uytkomst Godt haer verleenen wilde / doch haer moedt was seer kleyn.

Den 11. quamder een gheweldighe vette Beer uyt het water tot haer al loopende aen / maer sy verwachteden hem met drie Musquetten / die teffens op hem aenleyden / ende als hy nu ontrent 30. treden van haer was schootense alle teffens hem mors doodt / dat hy niet een vin en verroerde / ende de vettigheydt van sijn smeer / vlietende uyt de quetsuren / dreef op 't water als oly. Sy voeren op een schors ijs nae hem toe / smeten hem een touw om den hals / sleepten hem op 't ijs / sloegen hem de tanden uyt sijn hooft / ende maten hem dat hy acht voeten dick was. Daer nae ginghender drie van de maets nae 't Eylandt dat voor haer lagh / daer komende saghen sy 't Cruys Eylandt westwaert van haer leggen / liepen derwaerts om te sien offer dien somer oock eenige Russen geweest waren / maer konden niet vernemen datter yemandt geweest hadde t'zedert haer vertreck: Sy kreghen daer wel 70. eyeren van

Een Beer doodt gheschooten.

F derg-

bergenden/ eñ quamen alsoo wederom na datse twaelf uyren uytghewveest hadden / daer door d'andere niet weynigh beducht en waren : Sy vertelden hoe datse altemet tot de knyen toe door 't water gegaen hadden op 't ijs tusschen de twee Eylanden / ende 't was wel ses mijlen gins ende weder datse gegaen waren / so dat het den anderen vremd gaf hoe dat sy 't hadden durven bestaen/ daer sy alle soo swack waren. Met de eyeren die sy brachten waren alle de mannen seer wel vermaeckt/ ende smetsten daer af als heeren/ alsoo dattet altemet kermis was tusschen haer smerte : Sy deelden doen mede den lesten wijn om / ende kreghen daer van elck omtrent drie mingelen.

Beer doodt gheslagen.

Den 16. dito quamder een Beer van 't vaste landt naer hun toe/ die sy metten eersten niet konden sien ofte een Beer was/of niet/ soo gantsch was hy in witheydt de sneeu gelijck / dicht by komende schooten sy op hem af / ende raeckten hem / daer door hy terstond wegh liep/ maer 's anderdaeghs/ sooder eenige mannen ghegaen waren na 't naeste Eylandt/ om te vernemen offer eenighe openinge voor handen was / als sy ontrent ter halver weghe quamen/ vondense daer den gheschooten Beer achter een schots ijs legghen/ hy haer hoorende gingh loopen / maer een van de maets stiet hem met een boots-haeck in sijn huyd dat hy op sijn achterste pooten gingh sitten / ende als de ander wederom tot hem instack / smeet de Beer het yser van de bootshaeck in stucken/ dat de man op sijn aers gingh sitten. d'Andere maets dat siende schooten tot den Beer in/ daer door hy wegh liep / maer d'ander liep hem noch evenwel met sijn afgebroocken stock na / ende stiet hem daer mede op de huyd : De Beer keerde sich elcke mael om / ende spronck tot hem in tot driemael toe/ middeler tijdt quamen d'ander twee maets weder aen/ ende schooten den Beer noch eens door 't lijf heen / soo dat hy op sijn gat gingh sitten / ende konde nauwelijck meer voort : Daer na schootense hem noch eens / doen bleef hy leggen/ende sy smeten de tanden uyt het hooft. Den 18. hebben sy de schuyten ontlost / op ende over 't ijs getrocken/ tot aen 't open water/ ende daer na het goed / wel duysent treden verre/ 't welck haer soo suur ende arbeydelijck viel / dat sy meynden in 't werck te sullen blijven steken / maer schiepen moed uyt de nood/ ende ginghen t'zeyl tot de Son w. ten z. was / maer raeckten doen weder in 't ijs / daer sy de schuyten moesten ophalen : Sy konden 't Cruys Eylandt sien / ende gisten dat sy daer noch ontrent een mijl af waren. Den 19. aldus op 't ijs sittende zijn sy ontrent de ooster Son met haer seven mannen aen 't Cruys Eylandt ghegaen/ ende daer komende hebben in 't westen heel veel open waters gesien/ daer doorse gantsch seer verheught waren / soo dat sy haer haesteden wat sy mochten om wederom aen de schuyten te komen / doch raeptense noch eerst een hondert eyeren/ die metter haest gekoocht ende omgedeelt werden/ ende doen toghen sy flucx te werck ontrent z. z. w. Son om de schuyten te water te brenghen/ diese wel 270. treden over 't ijs moesten trecken/ 't welck sy met grooter couragie deden / om dat sy hoopten het soude nu eens de leste reyse zijn. In 't water komende zijn sy op Gods genade t'zeyl gegaen met een goede voortgang/alsoo dat sy by wester Son voorby 't Cruys Eylandt raeckten / ende terstont daer na verliet haer het ijs / dat sy'er gantsch uyt quamen / siende soo noch wel wat in de zee/ maer dat hinderde haer niet/ sy stelden haer cours w. ten z. aen met een doorgaende koelte uyt den o. ende o.n.o. alsoo dat sy gisten in elck etmael omtrent 18. mijlen te zeylen/ daer door sy goedts moeds ende met blijschap vervult waren / God danckende dat hy haer uyt soo veel swarigheden verlost ende ghereddet hadde.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

No. 26. *Afbeeldinghe hoe sy by 't oost eynde van 't Cruys Eyland uyt het ijs geraeckten, ende met goeden voortgangh haer reys vervolghden.*

Den 20. dito hebbende noch heerlijcken voortgang/ zijn sy ontrent 3. u. Son gekomen voor by den Swarten hoeck, ende op den avond ontrent wester Son sagen sy 't Admiraliteyts Eylandt, daer sy ontrent noorder Son voor by zeylden. Hier saghen sy wel by de 200. Walrusschen op een schors ijs/ zeylden dicht by haer heen/ ende jaeghdense daer af/ 't welck haer by naest niet ten besten vergaen hadde/ want/ alsoo 't geweldige stercke Zee-monsters zijn/ soo swommense dapper tot haer aen/ als offe haer leet hadden willen wreecken/ ende baerden rondom de schuyten/ niet anders dan of sy 't volck hadden willen vernielen: Dan sy ontquament noch door de goede koelte/ maer 't en was doch niet wel gedaen slapende wolven wacker te maecken. Den 21. passeerden sy Capo de Plancio, ende Langenes. Den 22. komende ontrent Capo de Cant, is Veers volck aen landt gegaen/ om eenige vogels ende eyeren te soecken/ doch en vondender gheen/ maer daer na ontrent zuyer Son saghen sy een klip die vol vogelen sat/ daer zeylden sy aen/ ende wierpen met steenen daer op/ dat sy 22. vogelen kregen/ ende 23. eyeren/ die een van 't volck van de klip haelde. Ontrent 3. u. Son quamen sy weder aen een hoeck/ daer sy wel omtrent 125. vogelen kregen/ die men met de hand op haer nesten greep/ waer uyt scheen dat sy voor niemandt vrees en hadden dan voor Vossen ende andere wilde beesten/ die tegens die hooge steyle klippen niet op en konnen/ want haddense voor de menschen vervaert ofte schouw gheweest/ sy hadden 't lichtelijck konnen ontvlieghen/ maer nu scheen wel warense op de klip t'eenemael sorgeloos/ die soo steyl was/ dat de maets in gheen kleyn perijckel en waren van armen ende beenen te breecken/ bysonder in 't afklimmen. Dese voghels hadden elck maer een ey in 't nest/ ende dat op de bloote klippen neer/ sonder eenig stroo ofte ander ruyghte daer by/ soo dat het wonder is hoe sy d'eyeren in soodanighen koude konnen uytbroeden. Als sy nu wederom van landt staken/ kregense recht in de wind/ ende 't wasser oock so vol ijs datse naer langhe laveren ende veel vergeefsche moeyte daer wederom in raeckten. De schipper die met sijn schuyt het t'zeewaert in was/ siende dat sy in 't ijs waren/ ende daer in noch zeylden/ vermoede dat sy noch openinge sagen/ (gelijck sy oock deden) daer sy na toe zeylden/ wende daerom mede na haer toe/ ende quamen by malkanderen aen 't landt/ daer sy een goede haven vonden/ beschermt van meest alle winden. Hier gingen sy mede op 't land ende raepten hout/ daer by sy de gevangen vogelen koockten. Den 23. dito wast doncker ende mistigh weder met een noorde wind/ so dat sy in den selven Inham moesten blijven leggen/ ondertusschen gingender eenighe te landewaert in/ ende vonden een deel goede goud-steentjens. Den 24. namen sy de hooghte des Sons/ ende bevonden dat sy daer lagen op 73 grad. 16. min. Sy moesten noch al aen strand blijven/ ende ginghen al wederom steentjens rapen/ van de beste die sy noch opt gevonden hadden. Den 26. gingen sy 't zeyl ontrent zuyer Son/ ende alsoo den Inham seer groot was/ wierd 't wel middernacht eer sy daer boven quamen. Den 27. roeydense door 't gebroken ijs heenen/ langhs 't landt/ ende quamen 's avonts ontrent de wester Son ter plaetse daer een geweldige stroom gingh/ daer door sy meynden ontrent Costinsarch te zijn/ want sagen een grooten Inham/ die sy gisten dat doorgingh in de Tartarische Zee: Ontrent noorder Son passeerden sy de Cruys-hoeck, ende seylden tusschen 't vaste land ende een Eylandt door.

Vogelvang.

Goud-steentjens.

F 2 No. 27.

N°. 27. *Afbeeldinghe hoe dat sy naer veel moeyten eyndelijcken by twee Russchen Lodgien quamen, daer van 't volck haer was kennende, om datse verleden jaer in 't Weygats by haer quamen.*

Sy vinden twee Russe Lodgien.

Den 28. Julij zeylden sy langhs 't landt heen/ ende quamen 3. w. Son voor S. Laurens Bay ofte Schans-hoeck. Daer vonden sy om den hoeck twee Russche Lodgien legghen/ waer door sy ten deele verblijdt waren/ dat sy eens ter plaetse quamen daer sy menschen vonden/ maer ten deele waren sy-oock beducht/ om dat die menschen wel dertigh sterck waren/ niet wetende wat het voor volck mocht wesen/ wilde oft ander onduytsche. De Hollanders quamen met grooten arbeydt aen landt/ 't welck de Russchen siende lieten haren arbeydt staen/ ende quamen nae de Hollanders toe/ noch sonder gheweer. Malkanderen genaeckende/ deden sy aen weder zijde/ elck op sijn maniere/ malkanderen groote eerbiedinghe. Sommighe onder haer werden de onse kennende/ ende sagense heerlijck aen/ waer over de onse haer mede quamen te kennen/ ende saghen dat het de selve waren/ die de reys te vooren (doen sy door de Weygats voeren) in haer schip gheweest hadden/ ende daerom/ soo sy wel mercken konden/ over haer ontset ende bekommert waren/ siende dat sy nu soo magher ende ontstelt met soodanighe open schuytghens daer quamen swerven/ die sy doen soo wel ghestelt met soo heerlijcken schip van alles wel versien ghevonden hadden.

Houden spraeck met de Russen.

Onder haer warender twee die den Schipper ende Veer vriendelijck op de schouder sloeghen/ als haer noch van de voorgaende reys kennende (want niemandt dan sy twee en hadder doen van d'onse in de Weygats geweest) ende vraeghden haer na haer Crabble, ofte Schip. Sy/ gheen Tolck hebbende/ beduyden haer dat sy 't schip in 't ijs verlooren hadden/ waer op de Russchen seyden/ Crabble propal, Dit/ meynden d'onse was te segghen/ hebdy 't schip verlooren? ende antwoorden Crabble propal, ja wy hebben 't verlooren. Doen beduyden sy/ datse datmael wijn in 't schip ghedroncken hadden/ daer over dat een van de maets in de schuyt liep ende tapte wat waters/ dat hy haer liet proeven/ maer sy schudden haer hoofden/ segghende no dobre, dat is niet goedt. Daer nae is de Schipper haer naerder getreden/ ende heeft hem in de mond laten sien/ om te kennen te gheven dat hy met de sijne van 't scheur-buyck ghequelt waren/ ende of sy gheen raedt daer toe wisten: Sy verstonden dat de onse honger hadden/ ende een van haer liep terstondt nae de Lodgie/ halende een rond rogghen Broodt ontrent acht pond swaer met sommighe gheroockte Voghels: De Schipper danckte haer/ ende gaffe weder een half dozijn beschuyten/ leydende twee van haer principaelste in sijn schuyt/ ende haer noch eens schenckende van de Wijn die hy hadde/ d'ander maets ginghen daer sy laghen/ ende koockten by haer vyer wat beschuyts met water/ om wat warms in 't lijf te krijghen/ wel blijde zijnde ende Godt danckende dat sy 't eerste in derthien Maenden eens wederom Menschen sagen. 's Morghens den 29. dito hebben de Russen begonnen ghereedschap te maecken om wegh te zeylen/ gravende uyt den cinghel sommighe tonnen met Traen/ diese daer onder begraven hadden/ ende nu t'scheep brachten. d'Onse niet wetende waer sy heenen wilden/ saghen datse nae de Weygats liepen/ daer over hebbense mede zeyl ghemaeckt/ ende volghden haer nae/ dan 't werdt soo mistigh ende mottigh dat sy malkanderen quijt werden: Doch zijn d'onse evenwel voortghe-

Digitized by Google

Nº 27

Digitized by Google

Digitized by Google

gheʒeylt tuſſchen de twee Eylanden door / tot dat ſy wederom dicht in 't ys beſet werden / ende gheen openinghen ſaghen / waer door ſy vermoeden ontrent Weygats te moeten zijn / ende dat de noord weſte wind het ys aldaer in den Inham t'ſamen ghedreven hadde: Zijn daerom met grooter moeyte wederom te rugghe ghevaren tot aen de twee voornoemde Eylanden / ende hebben aen 't een van dien haer ſchuyten vaſt ghemaeckt.

Den 31. roeyden ſy van dit Eylandt nae een ander daer twee kruyſſen op ſtonden / daer door ſy meynden dat aldaer eenigh volck gheleghen hadde op haer neeringhe / maer vondender niemandt.

Lepel-bladeren.

Sy ginghen hier t'haren grooten ghelucke op 't landt / want vondender Lepel-bladeren / die haer wonderlijck wel te paſſe quamen / ghemerckt ſy veel ſiecken hadden / ja meeſt al / alſoſe van 't ſcheurbuyck gheplaeght waren / dat ſy nauwelijcks voort mochten. Sy aten deſe bladeren met handen vol op / want ſy in Hollandt veel hadden hooren ſegghen van haere kraght / maer bevonden die meerder dan ſy gehoort oft ghemeent hadden / ende 't hielp haer ſoo merckelijck ende haeſtigh / dat ſy ſelfs verwondert waren / ja ſommige aten terſtont weder beſchuyt / dat ſy korts te vooren niet hadden konnen doen.

Sy ſteecken over nae Ruſlandt.

Den 3. Auguſti 1597. werden ſy van beraed van Nova Sembla over te ſteecken nae Ruſlandt, zeylden derhalven zuyd zuyd weſt aen tot de ooſter Son toe / ende quamen doen wederom in 't ys / 't welck haer gantſch bevreeſt maeckte / want ſy haddent al overgeſet ende adieu gheſeydt.

Dus in 't ys ſittende met ſtilte / roeyden ſy met grooten verdrietighen arbeydt daer door / ende raeckten ontrent 3. w. Son wederom in de ruyme zee / daer ſy geen ys meer vernamen: Voortzeylende meynden ſy de Ruſſe kuſt te ghenaecken / maer ontrent de n. w. Son raeckten ſy weder in 't ys / daer door ſy gantſch verſlaghen waren / duchtende dattet haer altijdt aenhanghen ſoude / ende dat ſy nimmermeer daer van ſouden ontſlagen worden: Ende alſoo ſy met de bock niet wel voort konden / noch den hoeck van 't ys te boven zeylen / werden ſy bedwonghen haer daer in te begheven: Daer in zijnde hadden ſy 't wat beter / ende quamen met grooten arbeyt in 't open water. De Schipper / die in d'ander ſchuyt was / als beter bezeylt zijnde / quam den ys-hoeck te boven / ende quamen alſo wederom by malkanderen. Den 4. dito ontrent zuyder Son op de middagh ſagen ſy de kuſte van Ruſland voor uyt legghen / dies ſy heel verblijdt waren / ende wat nader komende / roeyden aen landt / daer ſy laghen tot de z. w. Son toe: Doen zijnſe van daer voort ghezeylt lancx de Ruſſche kuſt met tamelijcken voortgangh; ende ontrent noorder Son ſagen ſy weder een Ruſſchen Jolle / tot de welcke ſy riepen Candenoes, Candenoes, maer de Ruſſchen riepen wederom Pitzora, Pitzora, te kennen ghevende dat de onſe niet by Candenoes (ſoo ſy meynden) maer noch eerſt by Pitzora waren / want ſy door 't Compas / dat op een kiſt met yſere banden ſtondt / alſoo waren verleydt gheweeſt / dattet haer wel twee ſtreecken ſcheelde: Dies ſy / ſiende dat ſy aldus verdoolt waren / daer bleven legghen / ende verwachten den dagh. Den 5. dito iſſer een van de maets aen landt ghegaen / ende bevondt datter groente was met ſommige kleyne boomkens / roepende d'andere toe dat ſy met roers ſouden te lande komen / want daer was wild te ſchieten / daer ſy ſeer in verblijdt waren / want haer eten was ſoo goet als op / behalven alleenlijck noch wat verſchimmelt broodt / ſoo dat ſommighe rieden / men ſoude de ſchuyten verlaten / ende te landewaerdt in loopen / oft

Vinden weder een Ruſſche Iolle.

Hongersnoodt.

Digitized by Google

oft waren alle gheschapen van honger te sterven. Den 6. Augusti vermanden sy haer om voort te roepen (alsoo 't recht in de wind was) ende uyt dien Inham te komen / maer omtrent drie mijlen gheroept hebbende / konden niet verder komen / soo om des contrarien winds wille / als oock om dat sy moedeloos ende krachteloos waren / ende 't land hooger naer 't noord-oosten streckte / als sy wel ghemeent hadden. Den 7. seylden sy uyt den Inham / ende quamen op den hoeck van 't landt daer sy eerst gheweest waren: Hier moesten sy 't door contrarie wind weder vast maken / daer door hun herte heel kleyn werdt / siende gheen uytkomst hoe sy van daer souden raken. De sieckte ende hongher verteerde schier haer vleysch ende bloed: Dan hadde deerlick sien moghen helpen / 't soude wel gebetert hebben. Den 8. ende 9. wasset noch al gheen beterschap. Derhalven zijnder eenighe van de maets aen landt gegaen / ende sagen ten laetsten een Baken staen tusschen Candenoes ende 't vaste land van Rusland / daer uyt sy vermoeden dat het de cours was daer de Russen henen quamen. In 't wederom komen vonden se onder weghe een doode zeerobbe / die seer stanck / sy sleeptense mede tot aen de schuyt / ende meenden een goedt wildbraed daer aen te hebben / door datse grooten hongher leden / doch de andere verspraken se noch / segghende / sy soudender den doot aen eten / ende daerom liever noch lijden / mogheliick hoe 't de Heer versaghe. Den 11. roeyden sy totter zuyer Son toe / ende kreghen doen een moy koelte uyt den zuyden / soo dat sy zeyl maeckten / niet een goede voortgangh / maer 's avonds begont hart te wayen / soo dat sy aen 't landt roeyden / daer sy uyt ginghen om versch water / maer konden gheen bekomen. Sy stelden daer hare tenten om onder te schuylen / want het begon gheweldigh te reghenen / ende 's midder-nachts oock dapper te donderen ende blixemen / door alle 't welcke de maets bijster mismoedigh waren / siende datter noch geen ontset voor ooghen was / ende sommighe wenschten om haer dood.

Den 12. dito omtrent ooster Son saghense een Russche Lodgie aen-komen met volle seylen / waer in sy niet weynigh verblijdt waren / haer haestende wat sy mochten om de schuyten in 't diep te krijghen / ende daer na toe te seylen. By haer komende ging de schipper in de Lodgie / vraghende hoe verre sy noch van Candenoes waren / maer konde sulcks (door onkonde van de sprake) uyt haer niet verstaen: Sy staken vijf vingheren op / 't welck de onse haer lieten duncken soo veel te beduyden / als datter vijf Cruyssen op 't lant stonden / brachten oock haer Compas voort / ende wesen dat het landt n.w. van haer lagh / 't welck de onse op haer Compas mede alsoo bevonden. Alsoo sy nu gheen beter bescheyd van de Russen konden vernemen / tradt de Schipper wat nader / ende wees haer een tonne met visch die sy hadden / vraghende of sy die wilden verkoopen / ende haer toonende een Reael van achten. Sy dit verstaende gaven hem hondert ende twee visschen / met sommighe koeckkens diese van meel gesoden hadden in 't koken van haren visch. Omtrent zuyer Son scheyden de onse van haer / wel verblijdt zijnde / datse wat victualie bekomen hadden / want sy hadden lange tijdt niet dan vier oncen broods daeghs ghehadt / ende daer water toe / sonder yets ter wereldt meer. De visschen deelden sy onder malkanderen om / elck even veel / soo wel de minste als de meeste / sonder onderscheydt. Den 13. ginghender twee van de maets aen landt / om te vernemen of de hoeck van Candenoes aldaer in zee streckte / wederom komende / seyden / sy konden anders niet bemercken / of 't was de hoeck die sy ghemeent hadden. Daer over

Russche Lodgie.

Digitized by Google

over sy alle goedts moeds zijnde wederom in de schuyten gingen/ende roepden soo by 't landt heenen. Des namiddaghs ontrent de 3. w. Son/ saghen sy/ dat de hoeck/ die sy gesien hadden/ ontviel na 't zuyden/ daer door sy nu voor ghewis hielden dat het de hoeck van Candenoes was/ van daer sy meynden te zeylen over de mond van de Witte Zee/ over sulcx leyden sy malkanderen aen boord/ ende staken eyndelijck van 't landt af/ als sy meenden/ over de Witte Zee naer Rusland toe: Aldus zeylende met een goede voortgang isser ontrent middernacht een groot onweer uyt den noorden ontstaen/ waer door de twee schuyten van malkanderen verdoolden. Den 14. begont heel op te klaren/soo dat die in Veers schuyt waren haer andere maets effen sagen/ende deden alle neerstigheyt om by haer te komen/ maer konden niet/ overmits dat het mistigh werdt. Den 15. voort zeylende met een moye koelte/ sagen sy ontrent de zuyer Son het land/ ende meenden dat sy nu aen de west-zijde van de Witte Zee waren voor by Candenoes, komende dicht onder 't landt sagen sy daer ses Russche Lodgien legghen/ daer sy na toe zeylden/ ende vraeghden de Russen hoe verre sy noch van Kilduyn waren: Die beduyden haer/ datse noch verde van daer waren/ als noch zijnde aen de oost-zijde van Candenoes. sy smeten haer handen van een/ ende wilden daer mede beduyden/dat de onse noch over de Witte Zee moesten/ ende dat het seer periculeus soude zijn daer met soo kleyne schuyten over te varen/ gaven de onse/gevraegt zijnde/een broodt/dat sy als droogh met goede smaeck al roepende op aten/ maer konden niet gelooven dat sy noch eerst daer ontrent waren/ want lieten haer duncken al over de Witte Zee te wesen. Den 16. setteden sy haer cours nae een Russche Lodgie toe die sy aen stuerboord ghesien hadden/ daer sy met groote moeyte by quamen/ vraghende haer na Sembla de Cool oft Kilduyn, maer sy schudden haer hoofden/ ende gaven te kennen dat het Sembla de Candenoes was: Dit en gheloofden de onse niet/ ende begeerden van haer eenighe spijse/ sy gaven haer een deel schollen/ daer de Schipper haer een stuck gelds voor gaf/ ende zeylden de onse doen van haer af om door 't gat te komen daerse voor lagen/also dat in zee streckte: Maer de Russchen siende dat sy op een onwegh waren/ ende dat de vloed meest verloopen was/ sonden twee mannen met een groot broodt in een kleyn Jolletgen nae de onse toe/ende beduyden haer/ sy souden wederom aen haer schip komen/ om malkanderen naerder t'onderrechten. De onse gaven haer een stuck gelds met een stuck linden/ maer sy bleven al by haer/ ende die van de groote Lodgie staken speck ende boter om hoogh/ om de onse by haer te locken/ 't welck sy deden. By haer zijnde/haelden de onse haer Caert voort/ waer uyt sy haer onderrechten/ datse noch aen de oost-zijde van de Witte Zee ende Candenoes waren. Dit verstaende/ waren de onse seer beducht/ dat sy noch so verren reyse te doen hadden over de Witte Zee/ maer noch allermeest om haer andere mackers die in de bock waren: De Schipper kocht van de Russchen drie sacken meels/ derdehalve zijde specks/een pot met Russche boter/ende een tonneken met honigh/ tot provisie soo van sijn volck/ als van d'andere maets of sy weder by een quamen. Middeler tijdt was de vloed verloopen/ ende sy zeylden met de voor-ebbe wederom uyt door 't gat daer hun 't kleyne Jolleken aen quam/ zeylende tot sy een uytstekenden hoeck saghen/ die sy meenden dat Candenoes was: Daer bleven sy op den avond legghen/ende koockten een pot vol water ende meel/ dat haer seer wel smaeckte/ door dien daer wat speck ende honigh in was/ soo dat sy doen lustigh kermis hielden/ maer waren ondertusschen bekommert met haer andere maets/ die sy niet

De twee schuyten verdoolen van malkanderen.

niet en wisten waerse mochten ghebleven zijn.

No. 28. *Afbeeldinghe van een Russe Lodgie, daer sy in zee aen quamen, die haer van de cours onderrechten ende dat sy de witte zee noch niet ghepasseert waren.*

Krijghen van malkanderen tijdinghe.

Den 17. aen 't ancker legghende saghen sy 's morghens in den dagheraet een Russe Lodgie uyt de Witte zee komen / daer sy flucx nae toe roepden / ende by haer komende kregen terstont ongheeyscht een broodt: De Russen beduyden haer soo sy best konden / dat sy haer andere maets ghesproken hadden / ende datter 7. mannen op waren. Als nu de onse dit qualick konden verstaen oft ghelooven soo staken sy seven vingeren op / ende wesen op de schuyt / daer mede beteyckenende dattet mede soodanigen open schuyt was / ende datse haer brood / vleysch / visch / ende anders meer verkocht hadden. De onse verblijdt zijnde / werden by haer een kleyn Compasken siende / 't welck sy kenden / als ghekomen zijnde van haer Hoogh-boots-man / vraeghden derhalven hoe langhe het gheleden was dat sy de maets ghesien hadden / ende waer ontrent; Sy beduyden / des daegs te voren / ende deden de onse alle eer ende vriendschap / die haer grootelijcx danckten / ende wel gemoet waren nu sy tijdinghe hadden van hare mackers / te meer om dat de selve soo wel ghespijst waren / daer sy allermeest in bekommert hadden gheweest. Roepden derhalven met alle vlijt nae haer toe / of syse bekomen konden / ende den gantschen dagh gheroept hebbende langhs 't land henen / vonden omtrent de middernacht een afwateringhe van versch water / daerom sy te lande ginghen / haelden water / ende kreghen mede eenighe lepelbladeren.

Den 18. 's morghens omtrent de ooster Son / haelden sy de steen daer sy aen laghen / in plaets van haer werp-ancker op / en roepden al langs 't land henen tot de zuyder Son toe / doen saghen sy een uyt-steeckende hoeck / met schemeringhe van eenighe Cruycen / ende omtrent de Son west / mercktense aen de teyckens bescheydelick dattet de hoeck van Candenoes was / aen de mondt van de Witte zee / daer sy lange na verlanght hadden. Desen hoeck is een kenlicken hoeck met vijf Cruycen daer op / ende men kan perfect sien hoe hy aen beyde zijden ontvalt / aen d'een in 't z. o. ende aen d'ander z. w. Als sy nu van meyninghe waren van daer over te steken nae de west-zijde van de Witte zee aen de Lapsche kust / bevonden sy dat haer een vaetgen met water meest uyt-ghelekt was / ende vermidts sy wel 40. mijlen weeghs te varen hadden / eer sy by eenigh versch water souden komen / sochten sy noch eerst aen land te roepen om versch water te halen / maer om dat het rondom soo seer barrende / dorsten 't niet bestaen / ende ginghen op Gods ghenade t'seyl / makende een afsteecker omtrent n. w. Son / ende seylden dien gantschen nacht / als mede den dagh daer aen volghende met soo goeden voort-gangh / dat sy den 20. dits 's morghens omtrent de o. n. o. Son het landt saghen aen de west-zijde van de Witte zee / 't welck sy door 't ruysschen van de landzee ghewaer werden eer sy 't saghen / danckende Godt dat hy haer in dien tijd van omtrent 30. uren over de Witte zee gheholpen hadde / zijnde omtrent 40. mijlen weeghs.

No. 29. *Afbeeldinghe, hoe sy nae veel varens aen 't west-eynde van de Witte zee quamen, vindende daer een Russche Lodgie met 13. mannen, die haer groote vrientschap deden, in haer hutten namen ende spijsden, daer-by wesende twee Lappen met haer vrouwen.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

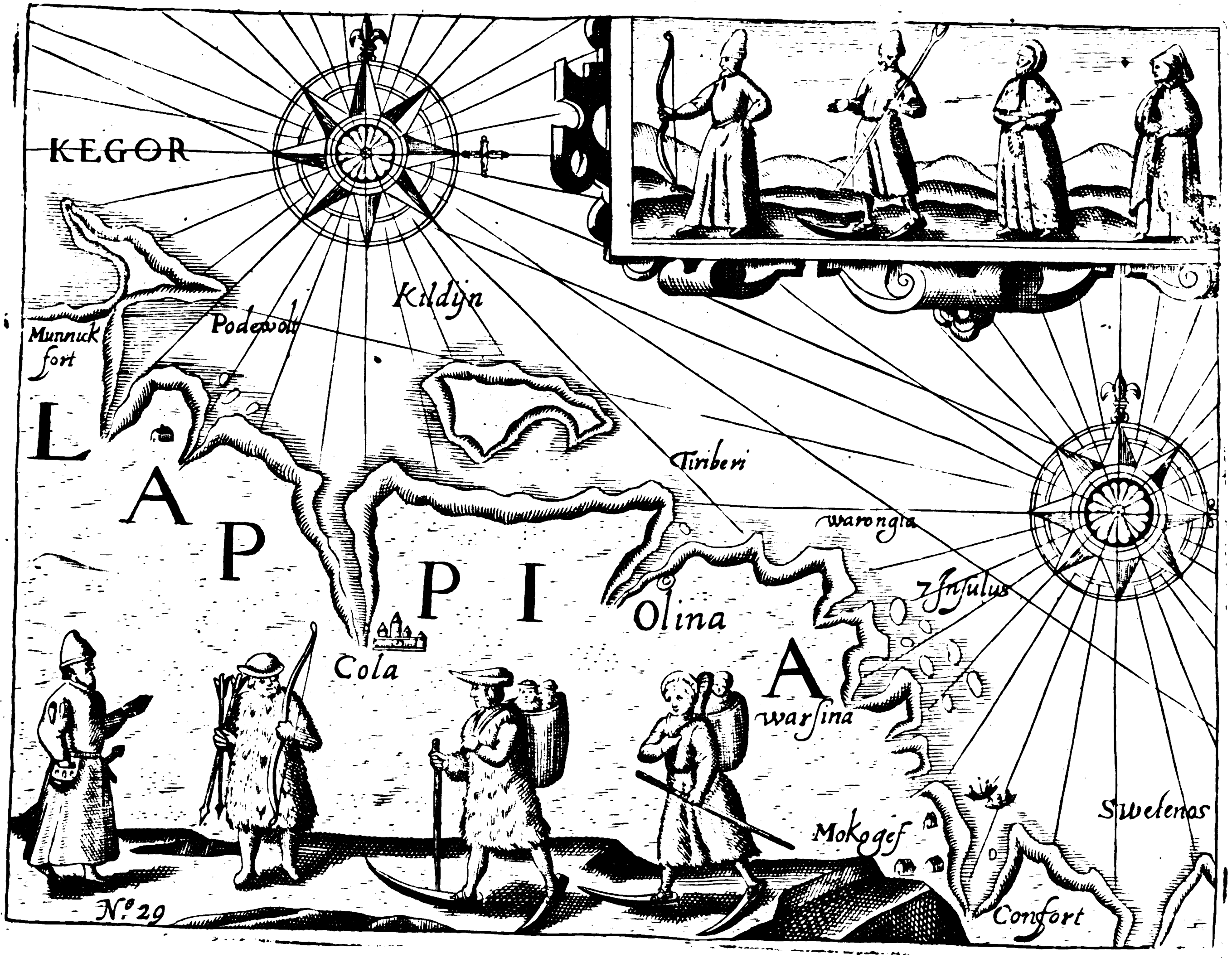

Digitized by Google

Digitized by Google

Voor 't land wesende/ende siende niet veel voordeels te konnen doen met varen/ zijn sy daer tusschen eenighe klippen in-gheloopen op een goede reede / ende een weynigh binnen komende / saghen een groote Russe Lodgie legghen / met noch eenighe huysen daer menschen in waren / roepden derhalven nae de Lodgie toe/ maeckten haer schuyt daer aen vast / ende ginghen te lande nae de huysen/ daer hun groote vriendschap ghe- schiede/ want werden in hare stoven ghe leydt / daer sy haer natte kleederen drooghden / ende voorts seer hertelick ghenoodt op een soode visch. In dese huyskens waren 13. mannen/ die alle morghens met twee schuyten voeren uyt visschen / daer twee van haer het bewind over hadden. Sy behielpen haer seer soberlick ende aten meest visch tot visch. Boven dese 13. mannen waren daer noch twee Lappen met drie wijven/ ende een kindt / die wel dapper armelick leefden van 't overschot dat haer de Russen gaven / soo een stuck visch ende eenighe hoofden die sy wegh wierpen/welcke de Lappen dan met grooter danckbaerheyd op namen/so dat sy van wegen haer armoede/de onse/hoe sober sy 't selve mochten hebben / noch tot medelijden beweeghden/ ende heel deden ontsetten.

Den 21. kocht de schipper vast versche visch / ende aten nu / dat in langhe niet gheschiedt en was / den buyck vol / daer by kokende pap van meel ende water/ in plaetse van broodt / soo dat sy nu heel goeds moeds waren. Des naemiddaeghs ginghen sy wat vet in 't landt / om lepelbladers te soecken / ende saghen onderstusschen twee mannen op 't gheberghte / daer door sy tot malkanderen seyden / hier moet meer volcx woonen / maer keerden / sonder meer acht daer op te slaen/ nae de schuyt toe. De twee mannen / zijnde van hare maets uyt d'ander schuyte / quamen den bergh af nae de Russe Lodgie toe om eenighe spijse te bekomen/

Na 10. daghen komense wederom by malkanderen.

dan alsoose daer onversiens aen-quamen / ende gheen geld by haer hadden/ soo haddense voor haer ghenomen een paer boren uyt te schieten (die sy wel twee ofte drie over een hadden) om de Russen daer mede te betalen/ maer als sy begonnen te naderen / saghense d'ander schuyt onder af by de Lodgie leggen/ende werden malkanderen kennende / daer door sy aen beyde zijden seer verblijdt waren / ende met malkanderen wat ghegeten hebben / drinckende van den klaren als in den Rhijn voor-by Ceulen loopt. Dese maets met haer schuyte hadden in noch meerder swarigheyt geweest als d'andere daer wy van verhaelt hebben / danckten daerom ghesamentlick den goeden Godt / dat hy haer soo ghenadelick ghespaert/ ende noch wederom by malkanderen gebracht hadde. Den 22. quamen d'andere maets met de bock by de schuyt/ daer door sy alle ghelijck wel verblijdt waren / ende bewillighden doen de kock van de Russen dat hy haer een sack meels tot broodt backen soude / 't welck hy dede : Middeler tijdt de visschers uyt der zee komende / kocht de Schipper van haer vier Cabeljauwen / die sy te vier deden : ende als sy nu over maeltijdt waren / quam de Overste van de Russen by haer / ende siende dat sy weynigh broodts hadden/ gaf haer een broodt ; Sy nooden hem om met haer te eten/ doch wilde daer niet toe verstaen/vermits het hare vasteldagh was / ende de onse eenighe boter oft vet over de visch gesmolten hadden : Ja men konde niet soo veel van haer krijghen / dat sy eens mede wilden drincken / om dat de nap wat vet ghewor den was/ wilden oock den onsen hare nappen niet leenen om uyt te drincken/ soo superstitieuselick onderhouden sy hare vasteldaghen. Den 23. heeft de Schipper den Oversten van de Russen een goeden drinck-penningh ghegeven / ende den Kock betaelt van zijn moeyte in 't backen / daer van sy hem beyde seer bedanckten / ende de

Russen sijn seer superstitieus in 't houdē van hare vasteldagē.

Digitized by Google

twee schuyten zijn op den avond omtrent wester Zon van daer t'seyl gegaen teghen 't hooghste water. Den 24. omtrent ooster Zon zijn sy by de seven Eylanden gekomen / daer sy veel visschers vonden die sy vraeghden nae Kool ofte Kilduyn, ende wesen haer al west aen / 't welck sy mede soo verstonden / wierpen haer oock een Cabeljau toe / die de onse door den goeden voortgangh die sy hadden / haer niet en konden betalen / maer bedanckten se / seer verwondert zijnde over hare beleefthepdt; Omtrent wester Zon vonden sy weder eenighe visschers / die nae haer toe roepden / ende vraeghden waer haer Crabble ofte schip was / sy antwoorden op soo veel Rusch als sy gheleert hadden / Crabble Propal, 't schip is ghebleven / waer op de visschers wederom riepen / Cool Brabante crabble, daer uyt de onse verstonden / datter tot Cola eenighe Nederlandsche schepen waren.

Den 25. dito hebben sy Kilduyn omtrent de zuyer Zon in 't ghesicht ghekreghen / ende zijn omtrent z. z. w. Zon aen 't west-eynde des selven Eylandts ghekomen. De Schipper gingh fluck te landewaert in / ende vondter vijf oft ses kleyne huyskens / daer Lappen in woonden / die hy vraeghde of dit landt Kilduyn was / sy beduyden jae / ende datter tot Cola drie Brabandtsche Crabblen laghen / maer dat de twee dien dagh souden af-varen. De maets dit bescheyd hebbende zijn van daer omtrent de w. z. w. Zon af-ghevaren / in meyninghe zijnde naer Wardhuys te seylen / maer in 't zeylen zijnde / gaf de wind soo gheweldigh op / dat sy 't over nacht niet en dorsten in zee houden / ende namen haer cours achter twee klippen na 't land toe: Daer vonden sy weder een kleyn hutgen staen met drie mannen daer in / die haer vriendelick ontfinghen / ende ghevraeght zijnde / offer gheen schip te bekomen was om naer Hollandt te varen / antwoorden mede soo d'ander Lappen ghedaen hadden / datter drie schepen laghen / daer van de twee dien dagh meynden af te varen. Wyders ghevraeght zijnde / of sy met een van de onse over landt nae Cool wilden gaen / men soudet haer eerlick loonen / ontschuldighden haer datse niet van daer en mochten / maer geleyden nochtans den Schipper met een van de maets tot over den bergh / daer sy eenighe Lappen vonden / waer van sy den eenen verwillighden / dat hy met een van de onse naer Cola gaen soude / hem belovende twee Realen van achten. De Lap was te vreden / ende nam een roer mede / onse maet een boots-haeck / ende trocken noch teghen de na-nacht op de loop.

N°. 30. *Afbeeldinghe van Kilduyn, hoe sy by drie Russen quamen, ende vernamen niet veer van Cola te sijn, daer Ian Cornelisz Rijp met sijn schip lagh, die ons quam spijsen ende met sijn schip, voorts naer Holland voerden.*

Den 26. hebben sy beyde haer schuyten op 't landt ghesleept / ende 't goed daer uyt ghelost / om wat te verluchten / gaende voorts by de Russen / daer sy haer warmden / de spijse die sy hadden koockten / ende wederom twee maels 's daeghs aten / als siende dat sy nu al-te-met wat meer by volck komen souden. Sy droncken oock van der Russen dranck / by haer Quas ghenoemt / die ghemaeckt wordt van allerley stucken verschimmelt broodt / ende nochtans de maets wel smaeckte / door dien sy in langhe niet anders ghedroncken hadden dan water. Sommige wat te landewaert in gaende vonden daer seeckere blauwe bessen / ende oock braem-bessen / die sy aten ende haer wel bequamen / Russen dranck.

Digitized by Google

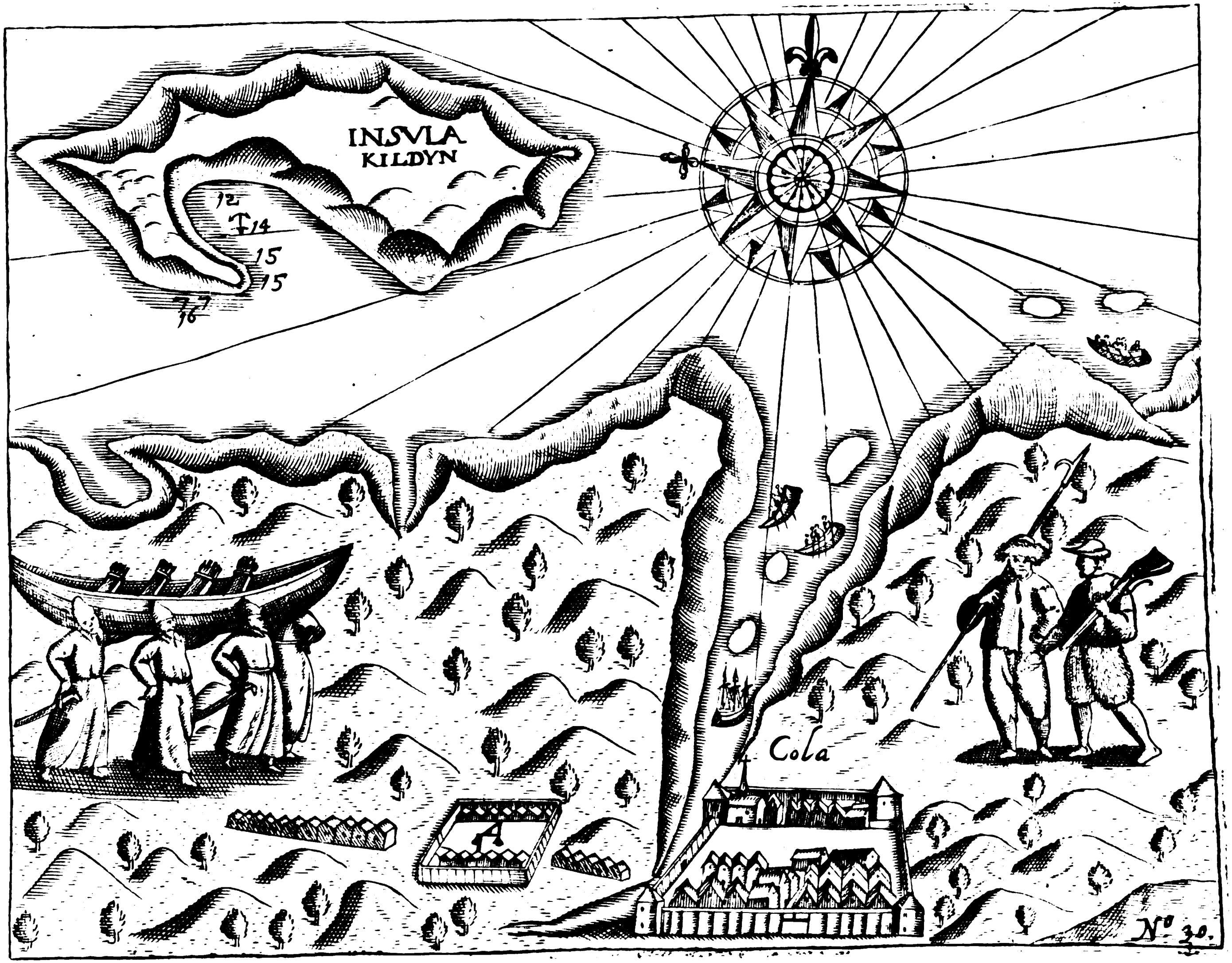

Digitized by Google

quamen / want sy voelden perfect datse haer ghenasen van 't scheurbuyck. Den 29. saghen sy op 't ghebergh-te den Lap / die met een van de maets naer Cola ghegaen was / weder aen-komen / doch sonder zijn met-gheselle / dat haer wonder gaf / ende waeren daet in beducht / maer de Lap by haer komende gaf den schipper een brief / die hy straex opende ende las / den inhoud was / dat de schrijver des briefs grootelijcx verwondert was van haere aen-komste aldaer / ende gansch beducht was ghelweest / dat sy al langhe om den hals waren / derhalven hy nu des te meer in haer komste verblijdt was / ende soude terstondt met allen noodtdruft van eten ende drincken by haer komen / onder-teyckent / by my Ian Cornelisz Rijp. Door dese blijde tijdinghe hebben sy den Lappe zijn beloofde penninghen ghegheven / ende daer-en-boven noch eenighe kleederen / als borens / koussens / ende anders gheschoncken / dat hy heel op zijn Hollandsch toe-ghemaeckt was. Dese Lap was soo sterck in 't gaen / dat het wonder om segghen is / want in 't uyt-gaen / soo zijn reys-ghesel seyde / warense met een stijve gangh twee daghen ende twee nachten op de wegh eer sy te Cola quamen / ende nu in 't wederom komen was hy maer een etmael onder wege / dat immers de rechte helft scheelde: Daer over de maets tot malkanderen seyden / hy moest kunsgens konnen; Hy gaf haer oock een patrijs / die hy onder weghe gheschoten hadde.

Sy ontfanghen een brief van Ian Cornelisz Rijp.

Den 30. waren sy noch bekommert / wie die Ian Cornelisz was die aen haer ghechreven hadde. Onder andere werdter geseyt / oft niet wel die Ian Cornelisz wesen mocht die met haer in een compagnie ghevaren hadde / doch ontgavent haer weder / om dat sy immers soo seer wanhoopten van zijn leven / als hy van 't hare / meynende dat hy 't noch quader ghehadt hadde dan sy / ende over langhe vergaen was. In 't eynde vont de Schipper noch onder sijn brieven de handt van die Jan Cornelisz. die met hem ghevaren hadde / ende bevonden doen dat het de selve man was die desen brief nu gheschreven hadde / daerom sy immers soo seer verblijdt waren van sijn behoudenisse / als hy van de hare moght zijn. Middeler tijdt isser een Jolle komen aenroepen daer Jan Cornelisz. selve in was / met de Man by haer uytghesonden: Daer ontfinghen sy malkanderen aen landt met grooter blijdtschap / als of elck aen weder zijde den anderen van der doodt wederom levendigh ghesien hadde / want sy hadden malkanderen al over langhe doodt gheschickt. Jan Cornelisz. bracht een Ton Rostocher Bier mede / als oock Wijn ende Brande-wijn / Broodt / Vleesch / Speck / Salm / Suycker / ende meer ander provianđe / dat de maets seer vermaeckte. Den lesten Augusti maeckten sy gereedtschap om van daer te zeylen nae Cola, den Russen heerlick bedanckende / ende een goed stuck gelds schenckende voor haer herberghe / ende zijn 's nachts omtrent de noorder Son met het hooghste water van daer gheseylt.

Die selfs by haer komt.

Den eersten Septembris in de morghen-stond omtrent ooster Son / zijn sy aen de west-zijde van de Rivier van Cola ghekomen / zeylende ende roeyende voort daer in tot omtrent de midder-nacht. Den 2. dito roeyden sy voort de Rivier op / ende saghen daer eenighe boomen aen den oever / dat haer verheughde als of sy nu eerst in een nieuwe wereld ghekomen waren / want en hadden in alle den tijt die sy uyt-geweest waren nergens boomen ghesien. Omtrent w. n. w. Son quamense aen 't schip van Ian Cornelisz, daer wast wederom nieuwe kermis met de maets die daer in waren / ende te vooren met de selve Schipper mede waren ghelweest op de reys van 't voor-leden Jaer.

 Met-

Digitized by Google

Komen te Cola.

Metten donckeren avond quamen sy binnen Cola, ende 's ander-daegs brachten sy alle 't goed te lande/ daer sy haer doen ververschten van de moeyelickheydt des weghs/ hongher ende ongemack/ die sy gheleden hadden/ om alsoo wederom tot ghesondheyt ende sterckte te komen. Den 11. brachten sy met consent van den Bayaert, ofte Gouverneur van den Groot-Vorst/ hare schuyten in 't koopmans huys/ ende lieten die daer staen tot een ghedachtenisse van de langhe/ verre/ ende noyt beseylde wegh/ welcke sy met die open schuyten by nae vier hondert mylen door ende langhs de zee ghevaren hadden tot Cola toe/ daer van de inwoonders aldaer sich niet ghenoegh en konden verwonderen.

Daer sy de schuyten laten tot een memorie.

Streckinghe van 't Huys af daer sy verwintert hadden, voor-by de Noord-zijde van Nova Sembla, tot aen de Weygats, daer sy over-staken nae de Russe kust, ende over de mond van de Witte zee tot Cola toe, nae uytwijsinghe van 't nae-volghende Caertgien.

N°. 31.

Van 't lage land tot de Stroombay ist cours oost ende west — — — — 4. mijlen.
Van de Stroombay tot Ys-havens hoeck ist cours o. ten n. — — — — — 3. mijlen.
Van d'Ys-havens hoeck tot de Eylands hoeck, ist cours, o. n. o. — — — — 5. mijlen.
Van de Eylands hoeck tot het Vlissinger hoofd, ist cours, n. o. ten o. — — — — 3. mijlen.
Van 't Vlissinger hoofd tot de hoofd-hoeck, n. o. — 4. mijlen.
Van de Hoofd-hoeck tot den Hoeck van Begeerte, zuyd ende noord — — — — 6. mijlen.
Van den Hoeck van Begeerte tot de Eylanden van Orangien, n. w. — — — — — 8. mijlen.
Van d'Eylanden van Orangien tot de Ys-hoeck, ist cours, w. ende w. ten z. — — — 5. mijlen.
Van de Ys-hoeck tot Capo de Troost, w. ende west ten z. — — — — — 25. mijlen.
Van Capo de Troost tot Capo de Nassou, w. ten n. 10. mijlen.
Van Capo de Nassou tot het oost-eynde van 't Cruys-Eyland, w. ten, n. — — — 8. mijlen.
Van 't oost-eynde van 't Cruys-Eyland tot Willems Eyland, w. ten, z. — — — — 3. mijlen.
Van Willems Eyland tot de Swarten hoec, w. z. w. 6. mijlen.
Van de Swarten hoeck tot het oost-eynde van 't Admiraliteyts Eyland, w. z. w. — — 7. mijlen.
Van de oost-hoeck tot de west-hoeck van 't Admiraliteyts Eyland, w. z. w. — — — 5. mijlen.
Van de west-hoeck van 't Admiraliteyts Eylandt tot Capo de Plancio, z. w. ten w. — — 10. mijlen.
Van Capo de Plancio tot Loms-bay, w. z. w. — 8. mijlen.
Van Loms-bay tot de Staten hoeck, w. z. w. — 10. mijlen.
Van de Staten hoeck tot Langenes, z. w. ten z. — 14. mijlen.
Van Langenes tot Capo de Cant, z. w. ten z. — 6. mijlen.
Van Capo de Cant tot de Hoeck met de Swarte klip, ist cours z. ten w. — — — — 4. mijlen.
Van de hoeck met de swarte klip, tot het Swarte Eyland, z. z. o. — — — — — 3. mijlen.
Van 't Swarte Eyland tot Costintsarch, o. ende w. 2. mijlen.
Van Costintsarch tot de Cruys-hoeck, z. z. o. — 5. mijlen.
Van de Cruys-hoeck tot S. Laurens Bay, z. o. — — 6. mijlen.
Van S. Laurens Bay tot de Meel-haven, z. z. o. — 6. mijlen.
Van de Meel-haven tot de twee Eylanden, z. z. o. 16. mijlen.
Van de twee Eylanden, daer sy over staken na de Russe kust tot Matflo ende Delgoy, z. w. — — 30. mijlen.
Van Matflo en Delgoy tot de Inham daer sy 't Compas meest rondom zeylden, ende quamen wederom op de selve stede, — — — 22. mijlen.

Van

Digitized by Google

Digitized by Google

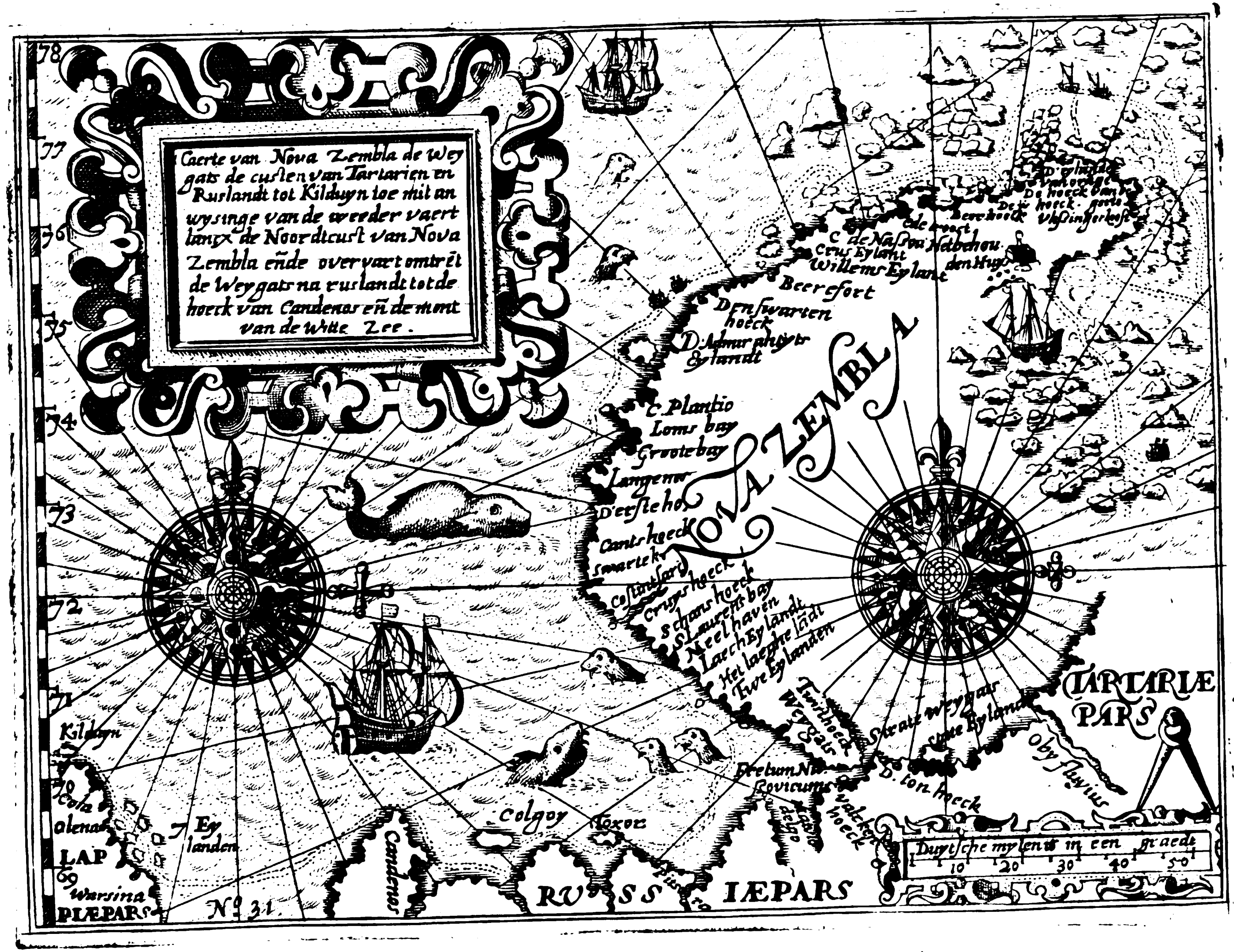

Digitized by Google

Van de Inham tot Colgoy, ist cours, w. n. w. —— 18. mijlen.
Van Colgoy tot de Oost-hoeck van Candenoes, w.n.w. —— —— —— —— —— —— 20. mijlen.
Van Candenoes tot de west-zijde van de Witte zee ist cours, w. n. w. —— —— —— —— 40. mijlen.
Van de West-hoeck van de Witte Zee tot de 7. Eylanden, ist cours, n. w. —— —— —— —— 14. mijlen.
Van de 7. Eylanden tot het west-eynde van Kilduyn ist cours, n. w. —— —— —— —— 20. mijlen.
Van Kilduyn tot daer Ian Cornelisz. by haer quam, ist cours, n. w. ten w. —— —— —— —— 7. mijlen.
Van daer tot Cola ist cours meest zuyen —— 18. mijlen.

Alsoo dat sy met de twee open schuyten gezeylt hebben —— —— —— —— —— 381. mijlen.

Den 15. Septembris zijn sy de Rivier afghevaren met een Lodgie na Ian Cornelisz. schip / dat ontrent een half mijl van daer lagh / ende 's namiddags zijn sy met het schip de Rivier vet afghezeylt tot ontrent halver wege / ende uyt de enghde. Den 18. ontrent de ooster Son zijn sy uyt de Rivier van Cola t'zeyl ghegaen op Godts genade naer huys toe / ende 's anderdaeghs ontrent wester Son voor Wardhuys ghekomen / daer sy 't ancker lieten vallen / om dat Ian Cornelisz. daer noch goedt moest innemen / ende bleuender tot den 6. Octobris / op welcken dagh sy ontrent den avond van Wardhuys afvoeren / en quamen den 29. Octob. in de Maes / met een o.n.o. wint / ende 's smorgens daer na te Maeslandt-sluys te lande / reysden alsoo door Delft / den Haegh ende Haerlem / ende quamen den eersten dagh Novembris ontrent middagh tot Amstelredam / met de selvige kleederen die sy op Nova Sembla ghedraghen hadden / met bonte mutsen van witte Vossen / ende ginghen in tot Pieter Hasselaer, die een van de Bewint-hebbers der stadt van Amstelredam gheweest was / tot uytrustinge van de twee schepen / te weten van Ian Cornelisz. ende onse Schipper. Als sy nu daer ghekomen waren / daer van menig mensch verwondert was / want men haer al over lange doot gerekent hadde: ende dat gerucht nu over de stadt verspreydende / so is de tydinghe van haer komste mede gekomen in 't Princen Hof / aldaer op die tijdt mijn E. Heeren den Cancelier ende Ambassadeur van den aller doorluchtigsten Koninck van Denemarcken / Noorweghen / Gotten ende Wenden over tafel sat. Derhalven zijn sy terstont derwaerts gehaelt door mijn Heer de Schout / ende twee Heeren vander stadt / ende hebben aldaer voor den voornoemde Heer Ambassadeur ende den Heeren Burghemeesteren vertellinghe ghedaen van haer reysen ende wedervaren / ende zijn daer na elck na huys gegaen die daer t'huys hoorden / maer die daer niet t'huys hoorden zijn in een herberge gestelt sommige dagen / tot dat sy haer gelt ontfanghen hadden / ende daer na is elck sijns weeghs ghereyst.

Gaen t'zeyl naer huys toe

De namen van de ghene die van dese reyse wederom ghekomen zijn.

Jacob Heemskerck, Commijs ende Schipper.
M. Hans Vos, Barbier.
Laurens Willemsz.
Pieter Cornelisz.
Pieter Pietersz. Vos.
Jacob Jansz. Sterrenburgh.
Jan Hillebrantsz.
Jan van Buysen.
Gerrit de Veer.
Lenaert Hendricksz.
Jacob Jansz. Hooghwout.
Jacob Evertsz.

FINIS.

Digitized by Google

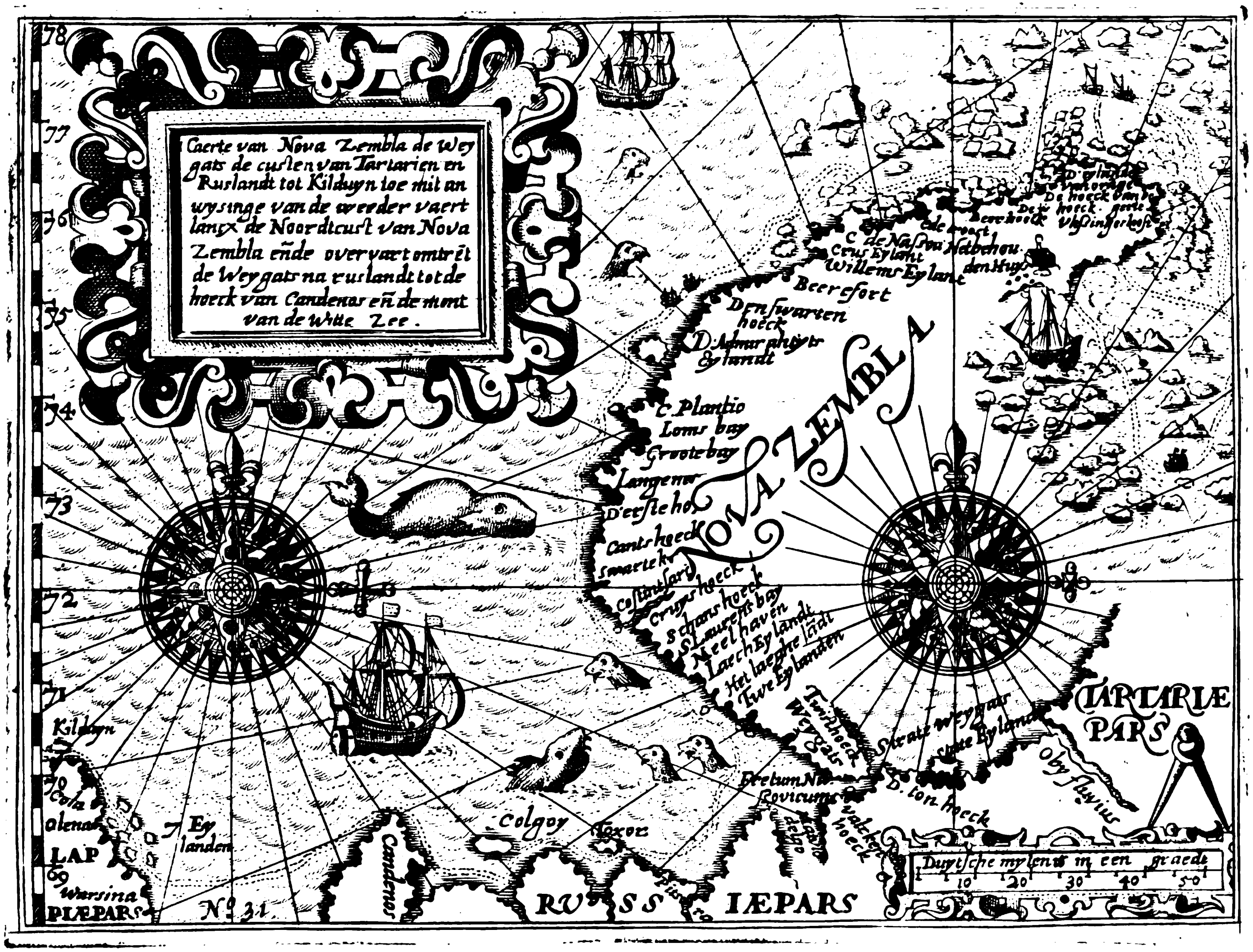

Digitized by Google

Van de Inham tot Colgoy, ist cours, w. n. w. —— 18. mijlen.
Van Colgoy tot de Oost-hoeck van Candenoes,
w.n.w. —— —— —— —— —— —— 20. mijlen.
Van Candenoes tot de west-zijde van de Witte zee
ist cours, w. n. w. —— —— —— —— 40. mijlen.
Van de West-hoeck van de Witte Zee tot de 7. Eylanden, ist cours, n. w. —— —— —— —— 14. mijlen.
Van de 7. Eylanden tot het west-eynde van Kilduyn ist cours, n. w. —— —— —— —— 20. mijlen.
Van Kilduyn tot daer Ian Cornelisz. by haer quam,
ist cours, n. w. ten w. —— —— —— —— 7. mijlen.
Van daer tot Cola ist cours meest zuyen —— 18. mijlen.

Alsoo dat sy met de twee open schuyten gezeylt
hebben —— —— —— —— —— —— 381. mijlen.

Den 15. Septembris zijn sy de Rivier afghevaren met een Lodgie na Ian Cornelisz. schip/ dat ontrent een half mijl van daer lagh / ende 's namiddags zijn sy met het schip de Rivier vet afghezeylt tot ontrent halver wege/ ende upt de enghde. Den 18. ontrent de ooster Son zijn sy upt de Rivier van Cola t'zeyl ghegaen op Godts genade naer huys toe/ ende 's anderdaeghs ontrent wester Son voor Wardhuys ghekomen / daer sy 't ancker lieten vallen / om dat Ian Cornelisz. daer noch goedt moest innemen / ende blevender tot den 6. Octobris/ op welcken dagh sy ontrent den avond van Wardhuys afvoeren / en quamen den 29. Octob. in de Maes/ met een o.n.o. wint/ ende 's smorgens daer na te Maeslandt-sluys te lande / reysden alsoo door Delft / den Haegh ende Haerlem / ende quamen den eersten dagh Novembris ontrent middagh tot Amstelredam/ met de selvige kleederen die sy op Nova Sembla ghedraghen hadden/ met bonte mutsen van witte Vossen/ ende ginghen in tot Pieter Hasselaer, die een van de Bewint-hebbers der stadt van Amstelredam ghewéest was / tot uptrustinge van de twee schepen/ te weten van Ian Cornelisz. ende onse Schipper. Als sy nu daer ghekomen waren/ daer van menig mensch verwondert was/ want men haer al over lange doot gerekent hadde: ende dat gerucht nu over de stadt verspreydende / so is de tijdinghe van haer komste mede gekomen in 't Princen Hof/ aldaer op die tijdt mijn E. Heeren den Cancelier ende Ambassadeur van den aller doorlughtigsten Koninck van Denemarcken/ Noorweghen/ Gotten ende Wenden over tafel sat. Derhalven zijn sy terstont derwaerts gehaelt door mijn Heer de Schout / ende twee Heeren vander stadt/ ende hebben aldaer voor den voornoemde Heer Ambassadeur ende den Heeren Burghemeesteren vertellinghe ghedaen van haer reysen ende wedervaren / ende zijn daer na elck na huys gegaen die daer t'huys hoorden / maer die daer niet t'huys hoorden zijn in een herberge gestelt sommige dagen/ tot dat sy haer gelt ontfanghen hadden / ende daer na is elck sijns weeghs ghereyst.

Gaen t'zeyl naer huys toe

De namen van de ghene die van dese reyse wederom ghekomen zijn.

Jacob Heemskerck, Commijs ende Schipper.
M. Hans Vos, Barbier.
Laurens Willemsz.
Pieter Cornelisz.
Pieter Pietersz. Vos.
Jacob Jansz. Sterrenburgh.
Jan Hillebrantsz.
Jan van Buysen.
Gerrit de Veer.
Lenaert Hendricksz.
Jacob Jansz. Hooghwout.
Jacob Evertsz.

F I N I S.

Digitized by Google

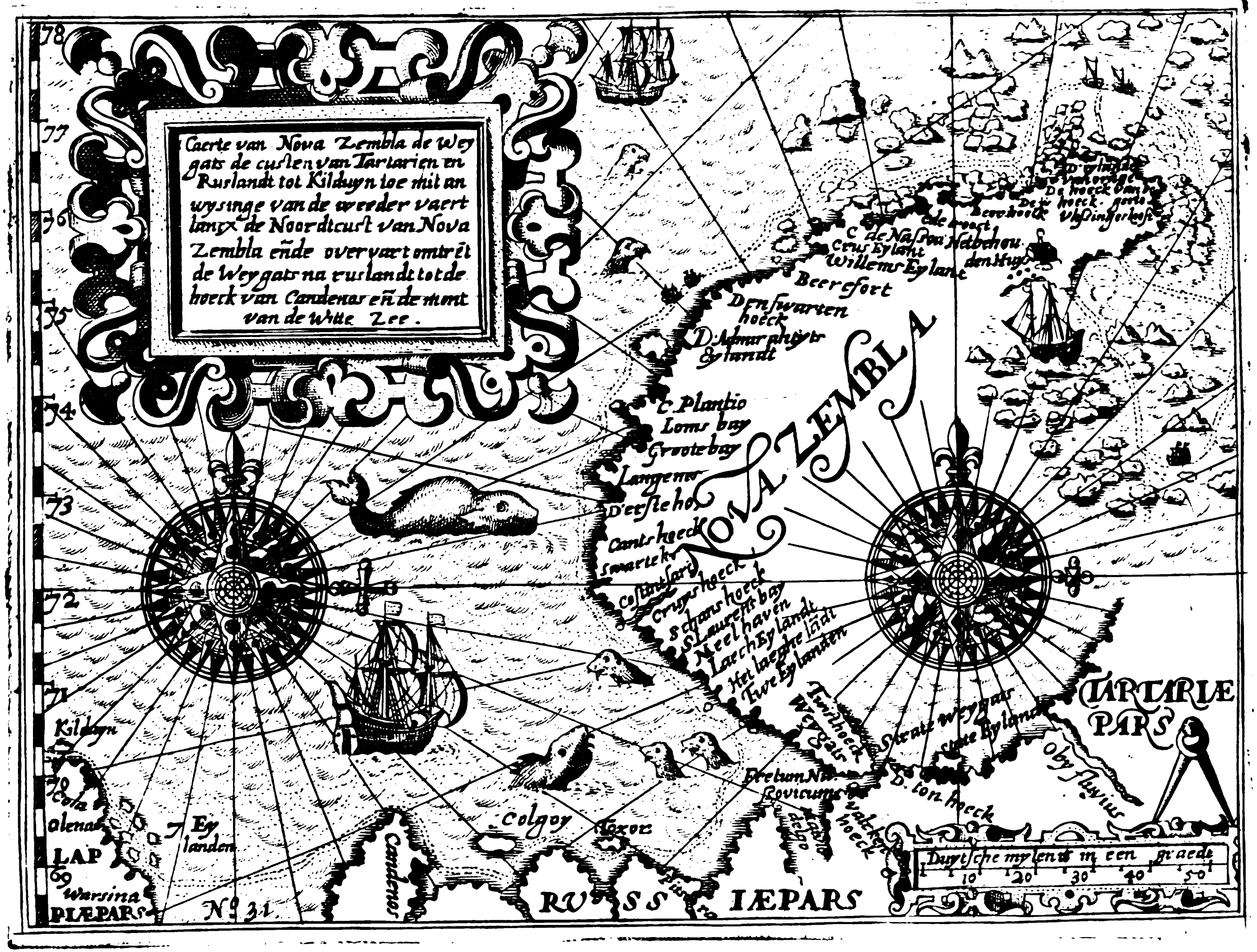

Digitized by Google

Van de Inham tot Colgoy, ist cours, w. n. w. —— 18. mijlen.
Van Colgoy tot de Oost-hoeck van Candenoes, w.n.w. —— —— —— —— —— ——20. mijlen.
Van Candenoes tot de west-zijde van de Witte zee ist cours, w. n. w. —— —— —— ——40. mijlen.
Van de West-hoeck van de Witte Zee tot de 7. Eylanden, ist cours, n. w. —— —— —— ——14. mijlen.
Van de 7. Eylanden tot het west-eynde van Kilduyn ist cours, n. w. —— —— —— ——20. mijlen.
Van Kilduyn tot daer Ian Cornelisz. by haer quam, ist cours, n. w. ten w. —— —— —— —— 7. mijlen.
Van daer tot Cola ist cours meest zuyen ——18. mijlen.

Alsoo dat sy met de twee open schuyten gezeylt hebben —— —— —— —— —— 381. mijlen.

Den 15. Septembris zijn sy de Rivier afghevaren met een Lodgie na Ian Cornelisz. schip/ dat ontrent een half mijl van daer lagh / ende 's namiddags zijn sy met het schip de Rivier vet afghezeylt tot ontrent halver wege/ ende upt de enghde. Den 18. ontrent de ooster Son zijn sy upt de Rivier van Cola t'zeyl ghegaen op Godts genade naer huys toe/ ende 's anderdaeghs ontrent wester Son voor Wardhuys ghekomen / daer sy 't ancker lieten vallen / om dat Ian Cornelisz. daer noch goedt moest innemen / ende bleevender tot den 6. Octobris/ op welcken dagh sy ontrent den avond van Wardhuys afvoeren / eñ quamen den 29. Octob. in de Maes/ met een o.n.o. wint/ende 's smorgens daer na te Maeslandt-sluys te lande / reysden alsoo door Delft / den Haegh ende Haerlem / ende quamen den eersten dagh Novembris ontrent middagh tot Amstelredam/ met de selvige kleederen die sy op Nova Sembla ghedraghen hadden/met bonte mutsen van witte Vossen/ ende ginghen in tot Pieter Hasselaer, die een van de Bewint-hebbers der stadt van Amstelredam ghewees was / tot uptrustinge van de twee schepen/ te weten van Ian Cornelisz. ende onse Schipper. Als sy nu daer ghekomen waren/daer van menig mensch verwondert was/want men haer al over lange doot gerekent hadde : ende dat gerucht nu over de stadt verspreydende / so is de tijdinghe van haer komste mede gekomen in 't Princen Hof/ aldaer op die tijdt mijn E. Heeren den Cancelier ende Ambassadeur van den aller doorlughtigsten Koninck van Denemarcken/ Noorweghen/ Gotten ende Wenden over tafel sat. Derhalven zijn sy terstont derwaerts gehaelt door mijn Heer de Schout / ende twee Heeren vander stadt/ende hebben aldaer voor den voornoemde Heer Ambassadeur ende den Heeren Burghemeesteren vertellinghe ghedaen van haer reysen ende wedervaren / ende zijn daer na elck na huys gegaen die daer t'huys hoorden / maer die daer niet t'huys hoorden zijn in een herberge gestelt sommige dagen/tot dat sy haer gelt ontfanghen hadden / ende daer na is elck sijns weeghs ghereyst.

Gaen t'zeyl naer huys toe

De namen van de ghene die van dese reyse wederom ghekomen zijn.

Jacob Heemskerck, Commijs ende Schipper.
M. Hans Vos, Barbier.
Laurens Willemsz.
Pieter Cornelisz.
Picter Pietersz. Vos.
Jacob Jansz. Sterrenburgh.
Jan Hillebrantsz.
Jan van Buysen.
Gerrit de Veer.
Lenaert Hendricksz.
Jacob Jansz. Hooghwout.
Jacob Evertsz.

F I N I S.

Digitized by Google

Dese ende alle voorgaende ondersoeckinghen noch niet geluckt zijnde, soo hebben de Bewinthebbers van de Oost-Indische Geoctroyeerde Compagnie, in 't laetste van Meert 1609. weder uytgesonden, om de passagie by het Noort-oosten, ofte Noord-westen naer China te soecken, den kloecken ende vermaerden Engelschen Piloot Henry Hutson, met een Vlie-boot, wel voorsien, ende met 20. mannen soo Engelsche, als Neerlanders bemant, ghelijck uyt het vervolgh te sien is.

DEsen Henry Hutson is uyt Texel uytgevaren den 6. April 1609. ende hy dobbelde de Cabo van Noorwegen in den 5. Mey / ende hielt sijnen cours na Nova Sembla lancx de Noordsche Custen / maer vont aldaer de Zee so vol ys / als voorgaende jaer gevonden hadde / soo dat sy de hope van dat jaer aldaer den moet verlooren: waer over om de koude / die eenige die wel in Oost-Indien geweest waren qualijck herduren konden / zijn sy twistigh ghewórden onder den anderen / zijnde Enghelsche ende Nederlanders / waer over de Schipper Hutson hun voorhiel twee dingen / d'eerste was te gaen / op 40. graden na de Custen van America, hier toe meest beweeght door Brieven ende Caerten / die een Capiteyn Smith hem uyt Virginia gesonden hadde / daer mede hy hem aenwees een Zee om om te varen hun zuytsche Colonie aen de Noord-zijde / ende vandaer te gaen in een westerlijcke Zee / dat welcke soo 't alsoo geweest ware (alsoo ervarentheyt tot noch toe contrarie wijst) soude een seer vorderlijcke saecke geweest hebben / ende eenen korten wegh om inde Indien te varen. Den anderen voorslagh was / den wegh te soecken door de strate Danis, dat welcke sy generalijcken beslooten / dies sy daer den 14. Mey derwaerts na toe zeylden / ende quamen met goeden wint den lesten Mey aen 't Eylandt van Faro, daer sy alleenlijck 24. u. en over brochten met versche water in te nemen / vertreckende / voeren totten 18. Julij tot op de Custen van Nova Francia op 44 graden / daer sy moesten inloopen / om eenen nieuwen voormast te bekomen / den haren verlooren hebbende / die sy daer vonden ende opstelden / sy vonden die plaetse bequaem om Cabbeliaeu te vanghen / als oock om trafique van goede Huyden ende Pelssen ofte Peperinge / dat aldaer om een kleyn dingen te bekomen was / maer het schip-volck leefden qualick mettet landt-volck / dinghen met gewelt nemende / waer over sy twistigh onder den anderen werden / de Enghelsche vreesende dat sy vermant waren en de weeckste / ende daeromme vreesden voorder te versoecken / aldus scheyden sy van daer den 26. Julij / ende hielden de Zee tot den derden Augusti / ende quamen by Landt op 42. graden: Van daer voeren sy voorder totten 12. Augusti / quamen weder by Landt op de Latitude van 37. dry quart / van daer hielden by 't Landt / tot dat sy quamen op 40. en dry quart graden / aldaer sy vonden eenen goeden inganck tusschen twee hoofden / ende voeren daer inne den 12. September / een also schoonen Riviere als men konde vinden / wijdt ende diepe / ende goeden anckergrondt / eyndelijck quamen op de Latitude van tweeen-veertigh graden ende veertigh minuten met hun groot Schip. Dan haer Schip-boot voer hoogher in de Riviere. Voor in de Riviere vonden sy kloeck ende weerbaer volck / maer binnen in 't uyterste vonden vriendelijck ende beleeft volck / die veel lijf-tocht hadden / ende veel Vellen ende Pelteryen / Maerters / Vossen ende veel ander commoditeyten / Voghelen / Vruchten / selve Wijndruyven / witte ende roode / ende handelden beleefdelijcken metten volcke / ende brochten van als wat mede / als sy nu ontrent vijftigh mijlen hoogh op de Rivieren gheweest hadden / zijn wederghekeert den vierden Octobris / ende hun weder ter Zee

Henry Hutson heeft op 40. 3. quart graden een schoon Riviere ontdeckt.

Zee beghevent: daer hadde meer konnen uytgherecht worden / hadde daer goede wille in 't schip-volck gheweest / ende mede ghebreck van eenighe nootdruft sulcks niet verhindert. In Zee hebben hun beraetslaeght / ende waren van verscheyden opinien / de Onderschipper een Nederlander was van meyninghe / op Terra Nova te gaen verwinteren / ende de Noort-weste passagie van Danis te doorsoecken / daer was de Schipper Hutson teghen / die vreesde sijn ghemutinneert volck / om dat sy by wijlen hem rouwelijck hadden gedreyght / ende mede / door de koude des winters / hun gheheel souden verteeren / ende dan moeten keeren: Veel van 't volck teer ende sieckelijck / niemandt nochtans sprack van t'huys nae Hollandt te varen / dan den Schipper twelc naderhant achterdencken gaf / dies hy voorsloegh na Yrlant te varen eñ te verwinteren / daer sy alle toestemden / dan ten lesten zijn in Engelandt tot Dertmouth den 7. November ghekomen / van waer sy haer meesters de Bewinthebbers in Hollandt hebben haer reyse verwittight / voorslagh doende / dat sy wel wilden het Noordt-weste gaen versoecken / mits vijfthien hondert gulden in gelde meer in nootdruft te besteden / beneffens den loon / ende dat sy in 't schip alreede hadden / dies wilde Hutson ses ofte seven van sijn volck verandert hebben / tot 20. mannen 't getal opmaeckende / etc. ende souden van Dertmouth t'zeyl gaen ontrent den eersten Meert / om in 't Noord-westen te wesen tegen 't eynde van Meert / ende daer de maent van April ende half Meye over te brengen met Walvisschen ende Beesten te dooden ontrent het Eylandt van Panar, ende dan na Noord-westen te varen / om aldaer den tijd over te brenghen tot half September / ende daer nae door het Noordt-oosten van Schotlandt weder te keeren nae Hollandt.

F I N I S.

Wyders om de landen Noordewaerts meer bekent te maken, (hoewel buyten onse voornemen) so heeft het ons goet gedocht den goetwilligen ende nieusgierigen Leser hier by te voegen de ontdeckinghe ende beschrijvinghe van de landen Siberia, Samojeda ende Tingoesa, soo die van de Moscoviters te lande Oost ende Noorden aen ontdeckt zijn, ende dagheliјcks bereyst werden: Als mede een verhael van de Wegen, Rivieren ende Steden, tot aen Groot Tartarien toe, ghelijck alle uyt de Russische tale overgeset is.

Daer woont een volck in Moscovia, die genaemt worden de kinderen van Aniconij, ende zijn van Boerser af-komst / ghesproten van een Land-man Anica ghenaemt / desen Anica rijck zijnde van land / woonde ontrent een Riviere / Witsogda gheheeten / de welcke inde Riviere Duyna vloeyt / die 100. mijlen van daer in de witte zee valt / by Michael Archangel, een slot alsoo ghenaemt.

Desen voorsz. Anica dan / rijck zijnde / als verhaelt is / hadde oock veel kinderen / ende was van God alles wel versien / ende ten vollen ghesegent dan met groote begeerlickheydt ghepryckelt / willende geerne weten / wat voor landen besaten ende bewoonden de volckeren die jaerlijcks in Moscovia quamen handelen met kostelicke Pelteryen ende veel andere waren / oock vreemt van spraeck / van kleedinghe / Godts-dienst / ende manieren / noemende haer Samojeden, ende oock veelderley andere namen haer ghevende: Dese quamen soo de Riviere Witsogda jaerlijcx af-drijven met haer Coopmanschappen / mangelende met de Russen ende Moscoviters in de steden Osoyl ende Ustinga op de Duyna, dat als doen ter tijdt den stapel was van als / oock van Pelteryen. Desen Anica dan (als voorzen verhaelt) was begheerlick om te weten van waer sy quamen / ende waer haer wooninghe was / ende wel denck-

Digitized by Google

denckende datter groote rijckdommen te halen waren/ aen-ghesien de schoone Pelteryen / diese jaerlijcks brochten/ groote schat bedroeghen / heeft stilswijghens alliantie ende vruntschap ghemaeckt met sommighe deser volckeren / ende oock eenighe van zijne slaven ende knechten/ tot 10. ofte 12. toe / met haer in haer landt ghesonden / bevelende de selve / datse alle 't landt datse door-reysden / alles wel neerstelick bespieden souden/ ende oock alle haer manieren/wooninghen/ leven ende ghebaeren wel ordentelijck souden op-teeckenen / om soo van alles goet rapport te doen/als sy weder t'huys souden komen/ d'welck eens gheschiet zijnde/ heeft hyse/ dieder gheweest waren/wel ghetracteert/ ende oock goede gunste toe-ghedraghen / dan heeft haer neerstelick bevolen te swijghen / ende oock heeft hy 't neerstelick by hem gehouden/ sonder yemand daer van te vermanen / maer heeft het jaer daer aen volghende meerder partije daer henen ghesonden / oock eenighe zijner vrienden / met Coopmanschap van kleynder weerden/ als Duytsche kramerije / Bellen ende dier-ghelijcke dinghen: dese zijn oock met gereyst/ende hebben 't oock gelijck als d'andere alles wel door-snuffelt ende doorsien / ende reysden tot de Riviere Oby toe / door veele Woestijnen/ende verscheyden Rivieren / die daer veele zijn / ende maeckten met sommighe Samojeden aldaer groote vruntschap ende Alliantie/ ende vernamen ooc dat de Pelterie daer van kleynder weerden was / ende dat daer rijckdommen te halen waren: Oock sagense dat sy geen steden en bewoonden/maer dat sy met troupen soo by malkanderen leefden seer vreedsamigh / ende werden ghereghert van sommighe de oudtste onder haer; waren oock onreyn in haer eten / ende leefden van 't Wilt datse vonghen / gheen kooren noch broodt kennende / ende meest al goede schutters met boghen/ de welcke sy van taey hout maeckten/ ende waren voor gheslepen steenen aen / oock sommighe met scherpe Visch-graten / daerse 't Wilt met schooten / dat daer als nu met menighte was: Ooc naeydense met Visch-graten / ghebruyckende zenuen van kleyne ghedierten tot haer draden/ende voeghden so de vellen by malkanderen/daerse haer mede bedeckten/somers 't bont buyten/ ende 's winters 't bont binnen draghende: Oock decktense hare huysen met Elants-huyden ende Zee-vellen/ die by haer niet gheacht en waren. In somma/ door-saghen 't alles / ende quamen met rijckdommen van Bont weder t'huys/ ende hebbende Anica doen van alles verstaen / daer hy nae wenschte / soo dreef hy met zijne vrunden eenighe Coopmanschappen op die landen / eenighe jaeren langh / soo dat dese Anicouij heel machtigh wierden / ende kochten alomme veel lants/ soo dat haer de lieden alomme verwonderden van dese schrickelicke rijckdommen / niet wetende waer sy van daen quamen; sy bouweden oock Kercken in sommige hare dorpen: Jae namaels boudense oock eenen schoonen Tempel in de stadt Osoil, op de Riviere Witsogda gheleghen / daer sy in woonden / welcken Tempel van de gront op was van klaren witten Arduyn: In somma/ en wisten niet waer blijven met hare goederen.

Nu merckten sy oock wel wijsselick / dat haer 't geluck moghelick eens den rugghe bieden soude/ghelijck ghemeynlick in sulcke saecken ghebeurt / siende haer alomme van vremde seer benijt / om haer rijckdommen wille/hoe-wel sy noyt yemand eenighe spijt aen-deden/ ende dachten sulcks met groote voorsichtigheyd voor te komen / om te blijven inden graet daer sy in waren. Nu volghende de Moscovische maniere/ is datse ghemeenelick segghen; die te Hove gheen Vrunden heeft/ gheen mensch te ghelijcken is / om dat in Moscovia, die yet begaeft is/ 't sy met wat dat het oock soude mogen wesen/ benijt ende beloghen wort aen 't Hof/ soo sy daer genen

Digitized by Google

ghenen Vrunt en hebben / ende sonder eenich recht oft reden onderdruckt wort / ja gantsch t'onder-gheworpen / daer-om sy rijck zijnde / hadden al eenen Vrunt gehadt / de welcke wel een vande meeste scheenen te wesen / ende oock was den selven genaemt Boris Goddenoof, ende was Swager vanden Keyser Fedor Ivanowitz, die doen regeerde / ende Boris wert na des Keysers doot in zijn plaetse vercoren / als Rusch Keyser / ghelijck breeder verhaelt wordt inde hedendaeghse beschrijvinge der Moscovischer Oorloghen.

So hebbense dan gedacht desen Boris alles te openbaren / doende hem eerst eenige geschencken / gelijck sy gewoon waren / ende baden hem dat hy haer eens verhooren wilde / als hebbende een sake t'openbarẽ / die 't Rijcke veel prosperen soude. Boris hier nae gauw luysterende / heeft haer veel meer minnelijckheydt bewesen / als hy te vooren wel hadde gedaen / ende doense hem alles verhaelt hadden van dese ondersoeckinghen der Samoyedsche ende Siberische Landen / oock watse daer ghemerct ende gesien hadden / ende oock wat rijckdommen het Rijcke daer aen ghenieten soude konnen / ende hem voorts alles voor-leggende / behalven datse hem niet en openbaerden / hoe heymelijck datse daer mede om-ghegaen waeren; oock datse haer eerst machtich rijck ghemaeckt hadden / dit sweeghense: niettemin begost Boris te branden van begheerlijckheyd / ende wilde dit ondersoecken: jae beminde haer als zijn eyghen kinderen: ja verhief haer / ghevende haer vrye Brieven uyt des Keysers naem / datse mochten sonder tegens-spreken haere Landen diese besaten / eeuwelijck ende erffelijck ghebruycken / nae haren wil ende beliefte / sonder eenighe schattinghe daer van te gheven / nu noch naemaels: Hy lietse oock in zijn slede voeren / als sy by Winter-daghe in Moscou waren / wesende een groote genade by den Moscoviten, principalijck by so machtighen Vorst als Boris was / een die 't gantsche Land regeerde.

Boris dit wel bedacht hebbende / heeftet den Keyser alles ontdeckt / die 't seer lief was / en Boris daer door noch meer eerde / ende gaf hem daer in te doen 't ghene hem believen soude. Boris hier op niet slapende / heeft eenighe Capiteynen ende sommighe arme Edel-lieden / ende die hy gonstich was / daer toe ghebruyckt / bevelende haer te trecken met de ghene die de Aniconij haer met gheven souden / en kleeden haer oock kostelijck als Ambassaten / haer oock met-ghevende eenich krijghs-volck / ende oock gheschencken van kleynder weerden / om aen den Volcken te schencken / daerse souden komen / ende beval haer datse alle Passagien / Rivieren / Bosschagien ende plaetsen wel op-teeckenen souden / oock de namen vande selve / op datse wisten alle goet rapport daer van te doen / als sy souden weder-comen; ende beval haer oock minlijck te handelen / met de Volckeren bequaem om te gaen / een bequame plaets te bespien / omme naemaels / soo 't moghelijck waere / daer eenige Stercke oft Castelen te maken / ende datse immers eenige vande Lieden soude maken in Mosco te brengen / soo 't eenigsins moghelijck ware: Ende alsoo zijn sy uyt Mosco ghetrocken / wel ghemaeckt van kleederen / gheweer ende gheld / oock gheschencken / en quamen tot Witsogda, by de Aniconij, die oock Volck toe-maeckten om met haer te trecken; oock veel kinderen ende vrunden van haer trocken mede daer heenen.

Daer gekomen zijnde / hebbense gedaen na dat haer was bevolen / ende hebben den Volcke aldaer groote vrundtschap bewesen / ondersoeckende neerstelijck wie by haer de gesienste waren / ende hebben die eere aengedaen / ende schoncken haer veel dingen van kleynder weerden / die by haer seer rijckelijck ende kostelijck schee-

schheenen te wesen: jae verbeyden haer met groote juychen en roepen/vallende te voete voor de gene die 't haer gaven/ siende de selve soo kostelijck ghekleedt/ zijnde 't selve ongheweent te sien/ en meynden dattet Goden waren: Maer alsoo de Moscoviten door Tael-mannen spraken/ 't welck Samojeden waren/ die eenighe jaren hadden ghewoont by de Moscovische Boeren op Dorpen/ ende alsoo de spraecke gheleert hadden/ gaven haer te kennen van haren Keyser/ seggende de selve by nae eenen aertschen Godt te zijn/ jae wel gheheel; veel dinghen aenroerende/ die dese arme menschen bewoghen/ om sulcks wenschende te sien/ sy oock niet beter wenschende/ namen 't terstont aen: jae noch daer by seydense/ datse eenighe Moscoviters by haer soo langhe in ostagie wilden laten/ ende oock om de sprake te leeren/ soo datse veel lieden met dusdanighe manieren op dese zijde vande Riviere Oby aen haer zijde kreghen/ die haer den Moscovischen Keyser onderwierpen/ ende lieten haer oock terstont van de Moscoviten taxeren/ belovende jaerlijcks den Moscovischen Rijcke te gheven/ yeghelijck mensche/ jae tot den kinderen toe/ die maer den boghe en begonden te hanteren/ een paer Sabel-vellen/ die by haer van kleynder weerden waren: maer by den Moscoviten, voor een juweel ghehouden/ en beloofden 't selve te gheven in handen vanden ghenen die dat t'ontfanghen bestelt soude worden/ 't welck oock ten vollen ghesch ach: Ende voorts trocken sy over de Riviere Oby wel 200. mijlen door 't Landt heenen/ siende veel seltsame Ghedierten/ schoone Fonteynen/fraye Cruyden ende Bosschagien/ oock veelderley Samojeden, de sommighe op Elanden rijdende/ sommige op sleden sittende/ die van Reen ghetrocken werden/ de sommighe van Honden/ die soo snel liepen als Herten/ in somma saghen vele daerse haer van verwonderden/ ende teeckenden oock alles ordentelijck op/om namaels goedt bescheet te brenghen/ ende quamen soo wederomme/ eenighe ghewillighe Samojeden met haer nemende/ ende lieten oock eenighe Moscoviten in haer Landt/ om de sprake te leeren/ en zijn soo in Mosco ghekomen/ daerse van alles goet bescheet brachten aen den voorsz Boris, ende Boris aen den Keyser/ ende saghen met groot verwonderen de Samojeden aen/ die sy met ghebraght hadden/ de selve bevelende te schieten/ 't welck soo fier van haer gheschach/ dattet gheen mensche soude willen ghelooven: Want een pennincxken kleender dan een halven stuyver/ settense in eenen Boom/ ende ginghen daer soo wijt van/ datse nauwelijcks 't pennincxken/ oft effen in 't ghesicht konden hebben/ ende treften 't selve soo menighmael/ als sy de pijle daer na schoten/ sonder eens te missen/ 't welck velen dede verwonderen.

Ten anderen zijden/ saghen dese wilde lieden 't leven der menschen in Mosco met groote verwonderinghe aen/ oock der stadts manieren/ende meer dierghelijcke dinghen: Maer met verschrickinge aensagense den Keyser/ zijnde soo kostelijck ghekleet/ sittende soo te Paerde/ oft varende soo in een Koets van veel paerden ghetrocken/ kostelijck verciert/omringht met menigte van groote Heeren/ seer kostelijck verciert/ en saghen oock seer na alle 't Krijghsvolck die met de roers soo al in roode rocken om den troup liepen/ zijnde altijdts als den Keyser uyt-reedt/ omtrent vier-hondert schutten by hem: Oock hoordense met verwonderinghe aen 't ghelupt der klocken/ die met menighte in Mosco zijn/ oock saghense met verwonderinghe alle de kostelijcke winckels in Mosco, ende alle heerlijckheydt aldaer/ in somma/ sy meynden datse in der Goden throon waren geraeckt/ ende wenschten alreede te zijn by haer mede-broederen/ om haer dit alles te verkondigen/ noemende haer zaligh te zijn/ sulcken Hooft te mo-

Digitized by Google

te moghen obedieren / als den Keyser / diese meynden eenen Godt te zijn / oock smaeckte haer de spijse wel / die haer in Mosco was t'eten ghegheven / wel proevende datse haer beter smaeckte dan rauwe beesten in haer landt / oft drooghen visch.

In somma hebben den Keyser beloofd hem voor Heere aen te nemen / ende beloofden oock hare medebroederen / verre en by te bewegen: Ende voorts baden sy den Keyser / dat hy haer de ghenade doen wilde / ende seynden haer Gouverneurs die haer souden regieren / ende diese de voor-verhaelde schattingen mochten in handen leveren: aengaende van haer afgoderie / daer en wert niet af verhaelt / maer bleef so naer haer gewoonte / dan geloove wel dat 't Christen Geloove daer haest gheplant soude worden / waert datter eenighe bequame Leeraers waren / en gheloove metter tijdt 't selve wel in 't werck ghestelt soude werden / waert dat sy niet besich en waren / met dese sware Oorloghen / daer sy met beladen zijn.

Zijnde dit alles gheschiet als boven verhaelt is / soo zijn de kinderen Aniconij seer verheven / ende werdt haer alomme vele vryheydt ghegeven / ende oock bevel over eenige plaetsen / ontrent hare Landen gelegen / die vele en groot zijn: Ja hebben landt / hondert mijlen van malkanderen / hier en daer op de Rivieren Duyna, Witsogda, ende Soehna, soo datse rijck ende alomme vol zijn / ende worden noch dagelijcx by haer eere behouden.

En werdt in Moscou gheraedtslaeght datmen herwaert / langhs ende ontrent de Riviere Oby, inde blacke velden / streckten ende plaetsen uyt der natueren daer toe soeckende / Castelen moest maken / ende met krijghs-volck besetten / en diende oock eenen generalen Gouverneur aldaer / om de Landen allenghskens wijder ende wijder te versoecken / en 't selve alsoo te incorporeren: d'welck alles geschiet is / ende eerst zijn aldaer gebouwt geworden eenige Casteelen van groote balcken / upten bosschen aldaer / ende die met aerde gevult / ende soo met soldaten beset / oock wertter dagelijcx veel volcx heenen gesonden / so datter op sommige plaetsen / metter tijdt heele gemeynten waren / vermengelt met Polen, Tarters, Russchen, ende andere Natien.

Want alle ballingen / ende die moorders / verraders en dieven waren / en allerley schuym van menschen / die de doodt verdient hadden / wierden daer heenen verbannen / de sommige daer een tijdt langh gevangen gehouden / de sommighe bevolen te woonen / na dat hare misdaet groot was / ende wierden so allenghskens groote steden van veel volcken: dese Casteelen en groote ghemeynten / nu wel een Coninckrijck besonder gelijckende / want naemaels veel arme lieden daer heenen trocken / om datse aldaer veel vrydom hadden / ende Landt om niet: En dese Landt-douwe wert Siberia genaemt / ende oock werter een Stadt ghebouwt / diemen Siber noemde / ende doemen in 't eerste in Mosco hoorde van den naem Siberia, gruwelden de boosdaders in Mosco daer voor / ghelijck in 't eerst t'Amsterdam / die 't weerdigh geweest zijn voor het Tucht-huys verschrickten. Want men sontse terstont na Sibirdam. Nu ist soo ghemeen dattet niet meer gheacht en werdt / maer de Heeren en Edelen in Mosco zijnde in 's Keysers onghenade vervallen / zijnder noch wel banghe voor / dan die wordender somtijdts voor een tijdt lanck ghesonden / met Vrouw' ende Kinderen / ende wordt haer daer eenigh gouvernement bevolen / tot dat den toorne des Grootvorsts ghestilt is / als dan wordense weder in Mosco ontboden.

Om nu te weten den wegh uyt Moscovia tot daer toe / sal ick vervolghens / nae vermogen / verhalen / als hebbende niet meer konnen bekomen / ende dat noch met groote moeyte ende vrundschap / hebbende te Hove

Digitized by Google

sommighe vrunden in Mosco, doen ick daer woonde/ die my groote jonste toe-droeghen / ende my 't selve gaven/ alsoo ick langhe aenhielt / eer sy 't my dorsten geven / en haddet noch uyt-ghekomen by tijde van Vrede in Mosco, 't soude haren hals ghekost hebben de gene die 't my gaven/ soodanigh is 't Moscovisch Volck: Want sy en mogen niet lijden dat de secreten van haer Landt ontdeckt worden.

Een kort verhael van de Weghen ende Rivieren uyt Moscovia Oostwaerts ende Oost ten Noorden aen te Landewaert, soo het nu alreede daghelijcks bereyst wordt vanden Moscoviten; Oock de namen der Steden aldaer vanden Moscoviten gebouwt, met des selven Gouverneur oock beset, die dat Landt daer al-omme bewoont, opsoecken ende innemen laet; jae by nae tot in groot Tartarien toe heeft laten besoecken.

WT Witsogda Soil, van daer de Aniconij woonen/ reysen sy de Riviere opwaert/ tot datse komen by een stedeken vande Moscoviten bewoont / datmen Iavinisco noemt/ ende is 17. dach-reysens vande stadt Soil, de Riviere opwaert / door Rivieren en Bosschen reysende/ ende valt dese Riviere Witsogda, uyt het gheberghte Ioegoria ghenaemt/ de welcke strecken uyt Tartarien van 't Zuyden/ tot by na de Zee na 't Noorden: Uyt de selve geberghten valt oock de Riviere Petsiora, die in de Zee valt/ op dese zijde Waygats.

Van Iavinisco, drie Weecken reysens / komense in een Riviere diese Ne-em noemen / of Stom op Duytsch/ om haeren stillen loops wille tusschen den Bosschen: Soo omtrent vijf daghen met Schuyten ofte Vlotten ghereyst hebbende in dese Riviere Ne-em, soo moetense 't goedt een mijle over Land voeren / want desen Ne-em loopt eenen anderen cours als sy reysen moeten / so datse om der kortheyt wille over Land een mijle weeghs reysen / en komen soo in een Riviere diese Wijssera noemen / ende dese Riviere valt uyt Steenklippen / die de Moscoviten Camena noemen / ende liggen oock in 't geberchte Ioegoria, ende reysen soo met de Riviere nederwaerts 9. dagen langh / ende komen dan by een Stedeken datse noemen Soil Camscoy, en is vanden Moscoviten ghebouwt tot een rust-plaetse voor de reysende Lieden / want sy van hier moeten voorder te Lande reysen / ende de voornoemde loopt voorts haren cours / ende valt ten lesten inde Riviere Cam, welcke Cam loopt onder de Stadt Viatca in Moscovia, ende eyndicht haer inde groote Riviere Rha, of Volga, die in Mare Caspium vloeyt met 70. in-ganghen / alles ghehoort van persoonen die 't gesien ende besocht hebben.

Te Soil Camscoy gerust hebbende / soo zijnder vele Peerden metter tijdt al op ghebrocht / ende is oock alreede wel bewoont ende 't Land rond-om met Dorpen ende Vee wel versien / al meest Russen en Tartars zijnde/ soo nemense haer bagagie op Peerden / ende reysen van daer meest over gheberchte vol Dennen / Pijnboomen / oock ander seltsame Boomen / ende reysen dwers over een Riviere in het gheberchte Soyba ghenoemt / daer nae noch over eene diese Coosna noemen/ loopende beyde nae het Noorden. Dit geberchte wort by haer in drien ghedeelt / ende is een heel ander Landt als daer sy uyt-komen / schoonder Bosschen / vaster van Hout / ende oock veele verscheyden kruyden daer wassende / ende wordt twee dach-reysens langh ghenaemt Coosvinscoy Camen; noch ander twee dach-reysens wortet ghenaemt Cirginscoy-Camen; daer nae vier dach-reysens langh is Podvinscoy Camen, ende komen dan tot een Stadt ghenaemt Vergateria: Dese

drie

Digitized by Google

die voornoemde Woestijnen worden meest besocht van wilde Tartars ende Samoyeden, die niet en doen van alle kostelijck Wildt vanghen voor den Moscoviter: Dat gheberchte Podvinscoy Camen is 't hooghste / ende op veel plaetsen met sneeu bedeckt ende wolcken / ende 't selve is seer moyelijck om reysen / maer 't valt soo allenghskens seer leege.

Komende tot Vergateria voornoemt / moetense hier wachten tot in 't Voor-jaer / want daer is een Riviere Toera die 't heele Jaer aldaer ondiep is / om datse daer eerst haren oorspronck heeft / maer in 't Voor-jaer wortse gantsch diep vanden sneeu des gheberchte aldaer / ende reysen dan alsoo met booten ende schuyten voorder.

Dese Stadt Vergateria is d'eerste Stadt in 't Landt Syberia, ende wiert eerst gebouwt over 21. Jaren / met meer andere Steden al-daer omtrent / ende is oock wel bewoont / oock bouwense Landt ghelijck men in Moscovia doet.

Oock isser eenen Gouverneur al-daer / die alle Voor-jaren menichte van Provianden ende Cooren sendt al-omme door die Rivieren inden gantschen Syberischen Lande / in alle Casteelen ende plaetsen daer Soldaten ende krijghs-volck is: Oock over de Oby in allen Forten ende plaetsen aen 't Moscovisch Volck / want sy aldaer niet en bouwen noch ter tijdt / ende de Samoyeden leven van het Wildt als verhaelt is.

Nu dese voorschreven Riviere Toera af-drijvende / komense naer vijf dagen in een Stadt / Iaphanim genaemt / oock over twee Jaren ghebouwt / ende met Volck gheplant.

Tot Iaphanim komende / reysense voorder inde selve Toera, ende twee dagen gereyst hebbende / begint haer dese Riviere seer kromme te draeyen / soo datse haer dickmaels moeten oversetten inde selve Riviere over Landt / om de rechte te hebben / ende om der kortheyt wille.

Ende nu woonen hier altijdt Tarteren ende Samoyeden, die daer omtrent Vee houden / daer sy van leven: Oock houwense Booten.

Ende ten lesten van dese Riviere Toera komense in een groote Riviere Tabab, zijnde by naer twee hondert mijlen van Vergateria, maer sy reysen tot Tinnen toe / een Stadt vol Volcks / oock vande selvighe voorverhaelde ghebouwt: dan vele reysen oock wel van Iaphanim met sleden inden Winter tot Tinnen in twaelf daghen tijdts / ende hier geschiedt nu grooten handel van Pelterijen met den Moscoviten, teghen de Tarteren ende Samoyeden, ende dese plaetse is goedt voor de ghene die maer een half Jaer uyt en wil zijn: Maer vele soecken 't wijder / jae tot verre over die Riviere Oby, soo nae 't Oosten als nae 't Zuyden.

Van Tinnen komtmen tot Tobolsca, het Hooft der Syberische Steden / ende al-daer is den Stoel Syberia, ende den oppersten Viceroy vande Moscoviten, ende daer moeten alle Steden hare schattinghen Jaerlijcks brenghen / soo wel van d'ander zyde de Oby, als op dese zyde / ende wordt daer oock versamelt / ende soo met geleyde Jaerlijcks met Casacken en krijghsvolck nae Mosco gesonden / ende hier wort oock strenghe recht ghehouden. En moeten oock alle Gouverneurs in Samoyeda en Siberia desen obedieren. Oock gheschiet daer grooten handel in alle dinghen / uyt Moscovia daer ghebracht: Oock komender Tartaren uyt het Zuyden / heel wijt uyt Tartaria, ende veel verscheyden Volcken / die daer allenskens meer ende meer komen / nae dat de fame van dit Landt wijder ende wijder streckt / en is al vast profijt voor de

Moscoviten, die 't met vreden soo gheincorporeert heeft / dat hy niet en hoeft te vreesen / soo seer zijnse den Moscoviten toe-ghedaen / ende oock zijnder alomme Kercken / wilde Godt dat den wreeden Spangiaert America in plaetse van zijne onmenschelicke tyrannye / met sulcken vrede in-ghekregen hadde / soo mocht men hem noch eenighsins 't selve gunnen / want men veel meer van sulcks met vrundtschap sal konnen verkrijghen / ghelijck ick 't selve ghemerckt heb / en noch daghelijcks vanden Moscoviten hoore en aenmercke / dan met wreede tyrannije oft ghewelt / etc.

Dese voornoemde Stadt Tobolsca leydt op de groote Rivière Yrtijs ghenaemt / die seer sterck valt upten zuyden / ende loopt wel soo snel als de Donouw doet / ende valt in de Rivière Oby, ende sy schijnt met Oby upt een gewese te komen; aen d'ander zijde der Stadt loopt de Rivière Tobol voor-noemt / daer de Stadt de naem af heeft.

Inde Rivière Tobol komt een vallende Rivière / die recht upt het noorden upt het gheberghte by den zeekant schijnt te vallen / ende word van den Wilden gheheeten Taffa, en op de selve Rivière hebben de Moscoviten nu onlancx een Stadt ghebouwt / Pohem ghenaemt / en hebben deselve beset met allerley volck upt de Sibierische steden / en dat om oorsake datter so schoone Landouwe omtrent is / oock schoone Bosschagien / zijnde vol Wilt / van Luypaerden / Lossen / Vossen / Swerte / oock Sabels en Maters: En dese Stadt leyt twee weken reysens van Tobolsca, noortwaert de Rivière Yrtis, daer van verhaelt is / loopt oock in de Oby, twee weken reysens van Tobosca: Ende op de Mont was eertijdts oock een Stadt ghebouwt / die ghenaemt was Olscoy-gorot, maer is naemaels door 't bevel des Gouverneurs in Sibirien gheruymt / niet segghende waerom: Ick dencke 't is gheweest om de koude / oft om datse nae haer meyninghe / te nae den zee-kant stondt / vreesende datter eenigh overval ofte veranderinghe mocht gheschieden: Ende alsoo upt de groote Rivière Oby een groot water loopt / ombanghende een groot deel Lants / gelijck eenen arm / en valt t'selve so weder inde Oby, maeckt soo een groot Eylant / en hebben op dit Eylandt weder een ander Stadt ghebouwt / in plaetse vande gheruymeerde / ende hebbense Zergolt gheheeten / zijnde ontrent 50. mylen opwaerder als d'ander ghestaen hadde.

En als sy van daer door de Rivière opwaerts reysen / ghebruyckense weynich zeyl op hare Booten / t' sy om datter weynich Wint is / of om 't hooghe Landts wille / hoe-wel de Oby alsints groot ende breed is / maer trecken de Booten op / ghelijckse meest in alle plaetsen door de Rivieren in Moscovien reysen / en reysen van Zergolt ontrent 200. mylen opwaerts / en comen dan tot een Casteel / ghenoemt Noxinscoy, dat over 13 Jaeren ghebouwt wierdt / als den grooten Gouverneur Volck upt Sibirien sant / om Landen op te soecken / bequaem zijnde voor menschen / ende om steden te bouwen / en hebben doen alsoo daer een Casteel ghebouwt / daer eenich krijghs volck op is / een playsante / gesonde ende warme plaetse / en seer vruchtbaer / daer oock veel fray Ghedierte ende Gevoghelte is: Het leyt in 't Zuyd-oosten / ende is namaels oock een Gemeynte geworden / en haer wiert bevolen noch wyder en wyder / na de warmte opwaert / 't Lant te bespieden; maer haer is altijt bevolen met Vruntschap te handelen / ende den Volcke vrundelijck te tracteren / diese souden ootmoeten / oft vinden / om so wyder ende wyder Volck te hebben. Alsse nu met troepen te Lande-waert in reysden / tot over de 400. mylen / saghense alomme schoone Landouwe / maer geen menschen / maer al woest Landt.

Dan alsoose by de 200. mylen quamen door de Riviere

riviere Oby op-reysende / hebben (nu geleden 10. jaren) eene schoone playsante Landouwe gevonden / oock seer warm / sonder datter eenige onbequaemheyt was / ende oock weynich Winter / of by nae gheen; en sy daerom weder in Siberia ghekomen zijnde / hebben veroorsaeckt gheweest 't selve inder Mosco te ontbieden / ende regeerde aldaer den Boris Goddenoof, de welcke de saecke seer behertichde / ende beval oock terstont dat den Gouverneur uyt Siberia daer volck henen soude senden / om daer een Stadt te laten bouwen / het welck gheschiede / ende daer is een schoon Casteel gemaeckt / met noch eenighe huysen / so dattet nu een schoone Stadt is / ende wort Toom genaemt / om datse namaels ghehoort hebben / datter menichte Tartaren op deselve plaetse ghewoont hebben / ende soo soude die Stadt van den Tartaren / soo den naem ontfanghen hebben / om haer playsancy wille / ende dese Tartaren hadden eenen Coninck onder haer / die Altijn genaemt was / ende so wordt dese Stadt dickmaels noch besprongen van diversche volckeren die haer derwaerts int veldt onthouden / dan nu isse soo machtich / dattet metter tijt oock wel een kleyn Coninckrijck mocht worden.

Nu tusschen dit Casteel Noxinscox, ende dese Stadt Toom in Sibirien vindese noch daghelijcks te Landewaert veel diversche Volckeren / die haer Ostachii noemen / die nu oock al metten Moscoviten, Tartaren, ende Samoyeten in Siberia haer vereenighen / ende met vriendtschappe handelen / brenghende sommighe oock Goudt ende andere dinghen / ende hebben onder haer veel Coninghen / zijnde die ghelijck de Indianen / te weten / de cleyne die in Oost-Indien woonen / ende niet de groote: In somma de Moscoviten comen soo wijdt dat Quartier uyt / dattet te verwonderen is.

Oock zijnder veel Casteelen en Stedekens tusschen de Riviere Oby ende Yrtys, dewelcke in de selve tijdt / oft weynich daer nae ghebouwt wierden / als Tobolsca ghebouwt wierdt / ende zijn nu oock gantsch rijck / zijnde ghemenght met Moscoviten, Tartaren ende Samoyeden, de tamme zijn / ende worden deselve Steden ghenaemt Tara, omtrent welcke plaetse / de Rivieren Oby ende Yrtis, thien dach reysen van malcanderen zijn: oock een Stadt die Iorgoet genaemt is / ende die is ghetimmert over veerthien ofte vijfthien jaren / oock Besou, ende Maugansoiscoygorad, ende legghen dese voornoemde Steden opwaert naer het Suyden / maer op de West-zijde der Riviere Oby, soecken de Inwoonders noch daghelijcx wijder en wijder te comen. Herwaert op dese zijde de Oby, ligghen de Steden Tobolsca, Sibier, Beresai, ende meer andere op verscheyden Rivieren liggende / ende wort noch dagelijcx meer gebouwt.

Maer de Steden Narim ende Toom, leggen op d'ander zijde de Riviere Oby: Hier ghebruycken de lieden veel Reen in haer sleden / oock snelle honden / die sy veele met visch spijsen / daerse na haer oordeel seer sterck van worden / zijnde ghedroochden Roch: Maer Iorgoet voor-verhaelt light in de Oby op een Eylandt.

Nu van Narim op-waert na het Oosten / de Riviere ghenaemt Telt, daer hebbense oock een Casteel ghebouwt ende noemen 't selve Comgosschoy, en besettent oock met volck: Van dit Casteelken en Narim, zijnse door 't bevel des Siberischen Gouverneurs / over seyen jaren gheleden / ghesonden met sleden en Peerden recht nae het Oosten / om aldaer te soecken ofter eenighe onbekende Volckeren haer onthielden / ende reysden wel ontrent thien weecken lanck / recht Oostwaert door groote woestijnen / vindende alomme schoone Landouwe / oock schoone boomen / ende veel diversche Rivieren: maer omtrent de tijdt voorsz ghereyst hebbende / hebbense op den velden eenighe hutten ghesien / vindende oock veel vergaderinge van menschen /, dan also sy Samoyeden

Samoyeden

Digitized by Google

mojeden ende Tarters tot Leydts-lieden hadden / die oock moghelijck de weghen wel door-loopen hadden/ en warense niet beschroomt.

Maer comende omtrent de menschen bewesen haer groote eerbiedinghe ende kreghen de Samoyeden ende Tarters so veel van haer te verstaen / datse haer selven met de name Tingoesy noemden / en woonden al langs de groote Riviere diese Jeniscea noemden / ende wesen haer te spruyten uyt het Suyd-Oost / dan wisten haer begin niet / en was de Riviere grooter dan de Oby, oock hadden dese lieden groote croppen onder de kinne klockende met haer sprake als de Kalcoetten / t'scheen dat de Samoyeden haer sprake in veel verstonden / ende sy de Samoyetse sprake niet heel ongelijck en was/ maer daer naer seer helde.

Dese Riviere Ieniscea, veel grooter zijnde dan de Oby, heeft aende Oost-zyde groote gheberchten / daer onder oock Oper-berghen zijn / die Zwevel ofte Solpher uyt-werpen: Maer op dese zyde naer het Westen daer ist leeghe schoone Landouwe / seer playsant van alderley Cruyden/ Boomen/ lieffelijcke Bloemen/ ende diversche vreemde Vruchten: Oock heel seltsaem Ghevoghelte / het welcke leeghe Land wort wel by de 70. mylen weeghs over-loopen inde Lenten vande Riviere Ieniscea, even (nae wy verstaen) ghelijck de Nijl in Egypten doet / ende dese Tingoesy dit wetende/ onthouden haer over d'ander zyde soo lange op de geberghten/ tot dat de Riviere valt / ende komen dan weder in dese schoone leeghe Landen met alle haer Vee.

Dese Tingoesy was minnelijck Volck / ende onderworpen haer oock den Gouverneurs die de Samoyeden regeerden / ende dit al door de Samoyeden haer daer toe beweghende / ende noemden die by nae Goden te zijn. Men konde niet mercken wat Gods-diensten dese Lieden hadden / noch men heeft het noyt connen vernemen/ alsoo door onachtsaemheydt vande Moscoviten alle dinghen ten naeusten niet bespiet en wort.

Ten verwondert my oock gantsch niet/ dat jaerlijcx Waygats soo verstopt is met ijs in 't Noorden / aengesien de groote Rivieren Oby ende Ieniscea soo schrickelijck veel ijs uytspouwen / ende noch meer ontallijcke andere Rivieren / diens namen men niet en weet / de welcke soo ontallijcke dickte van ijs uytwerpen / dattet onghelooflijck is / want in 't Voor-jaer drijvet ijs omtrent den Zee-kant somtijdts heel Bosschen met hem wech/ van weghen zijn dickte ende menichte/ waer door komt datmen aende stranden van Waygats so veel Hout allesins siet aenghedreven ligghen: Oock zijnde in de engde by Nova Sembla de uyterste kouden / soo en ist niet wonder dattet daer op-hoopt door de enghde/ ende oock noch vriest / ende soo dicht in malkanderen sich settet / tot dat het de dickte van 60. of ten minsten 50. vademen krijght / ghelijck dit Jaer hebben af-ghemeten die met een kleyn schipken daer weder-om waren van Isaac le Maire uytghesonden / die my daer oock geerne heen hadde ghehadt / maer sloech het af / want ick bewysen wil dat mender niet door en can/ en altijts vergeefs sal wesen wat sy doen / oft moesten 't anders aenlegghen.

Sy hebben oock over dese Riviere wyder reyse aengenomen/ maer hielent recht int Oosten/ weynich doorvende nae 't Suyden wenden / en hadden eenighe van dese Tingoesy met haer / van de welcke sy verstonden/ datter Suydt-waert veel volckeren die haer vreemt waren/ woonden/ ende oock Coninghen nae dat sy verstaen conden / onder haer hadden/ die dickmaels tegen malkanderen oorloogden.

Dan niemant vernomen hebbende / zijnse wederom ghekomen nae eenighe dach reysens / maer hebben de Tingoesy bevolen wyder te soecken / die 't haer beloofden/

Digitized by Google

ven/ en oock vriendſchap ende aliantie met haer maecten / latende eenighe Moſcoviten, ghealliëerde Samoyeden ende Tartaren by haer/ en gaven haer oock eenighe gheſchencken: Dan 't volghende jaer ſonden de Tingoeſy volck van haer zijde / Ooſt-waert op / noch verder dan ſy te voren gheweeſt waren / en trocken met groote mennichte daer heenen/ en hebben ten leſten noch een groote Riviere vernomen / dan niet wel ſoo breet als Ieneſcia haer Riviere / maer wel ſoo ſnel loopende/ en daer eenighe daghen langhs gheloopen hebbende/ ten leſten noch eenighe lieden geſien/ die ſy achterhaelden/ en ſommighe ghevanghen creghen / maer konden haer niet verſtaen/ dan door wijſen ende bedien hebbenſe ſoo veel van haer ghehoort / dat aen d'ander zijde dickmaels ghedondert was/ ſegghende: Om-om, oock datter menighte van getier ende gherupſch was van menſchen / en weſen op die Riviere / en ſeyden Peſida, daer uyt de Tingoeſy ende Tartars beſloten dat ſy de Riviere ſoo noemden / en uyt de woorden / Om-om, beſloten de Moſcoviten naemaels / dat het ghelupt van klocken moeſte weſen / en weder vertreckende / namenſe eenighe van deſe lieden mede / dan ſturven al onder weghen/ 't ſy van bangigheydt oft vreeſe / oft veranderinghe des Lochts/ daer de Tingoeſy, Samoyeden, en die met haer waren/ ſeer droevigh om waren/ want wederom komende / ſeyden datter kloecke lieden waren/ wel gheſtelt/ kleyne ooghen hebbende / ende platte aenſichten / bruyn zijnde uyt den geelen.

De Moſcoviten in Siberia dit alles ghehoort hebbende vande Samoyeden, die uyt Tingoeſen-landt in Siberia quamen/ waren ſeer begeerigh om noch wijder te ſoecken / begeerende volck van den Gouverneur / die haer 't ſelve vergonde / oock ſelfs veel Krijghs-lieden met ſendende/met bevel alles wel te door-ſien/oock Tingoeſen met te nemen / en Samoyeden, oock Tarters: ende zijn ſoo ontrent 700. mannen heenen ghetrocken / over de Riviere Oby, door der Samoeyeden ende Tingoeſen landt/ over de groote Riviere Ieneſcia, ende zijn ſoo voorder ende vorder ghereyſt / hebbende tot voorgangers Tingoeſen, die haer den wegh voor-draefden / hare ſpijſe veerdigh onder-weghen vanghende / ſoo Voghels als Reen/ Geyten ende ander vremde Dieren/ en vonghen oock Viſſchen/ als 't landt door-reghen zijnde met veel ſchoone Rivieren / ende zijn oock tot de voornoemde Riviere Peſida ghekomen/ ende hebben by de ſelve hutten op-gheſet / ende daer eenen tijdt lanck gheleghen/ tot het voor-jaer toe datſe de Riviere open ſien wouden / ende 't was by naer in 't voor-jaer alſſe daer quamen: maer over die Riviere en dorſten ſy niet komen/ als hoorende dat haer te vooren gheſeydt was / ende verſtonden/ dattet ghelupt van klocken was: als den Wint van over de Riviere quam/ hoordenſe oock dickmaels ghedreun van volck en Peerden / ende ſaghen oock eenighe ſeylen ſomtijdts / doch weynigh / die afliepen / nae haer meyninghe / de Riviere onderwaert/ ende ſeyden naemaels dat de zeylen vier-kant waren/ ghelijck ick dencke de zeylen in Indien zijn; maer gheen menſchen vernomen hebbende aen die zijde daerſe waren / bleven daer eenighen tijdt / ende bevonden oock dat de Riviere heel hooghe werdt in 't voor-jaer/ dan weynigh te achten / naedemael 't Landt aen beyde zijden hooghe was: Haer herte verheughde in 't aenſien vande ſeer ſchoone Landouwe / zijnde in May ende April. Oock ſaghenſe veel rariteyt van Cruyden/ Bloemen / Vruchten / ende ſeltſame Boomen / Dieren ende vremde Voghelen: Maer alſoo de Moſcoviters daer niet curieus en zijn / achtent ſelve niet/ ſoeckende maer profijt aen allen zijden; want het zijn een deel plompe heele menſchen.

Ende ſoo in de Somer zijnſe wederom ghekomen/

 reyſende

reysende langhsaem: Want het was in den Herfst als sy in Siberia quamen/ ende verkondighden alles watse daer ghesien ende ghehoort hadden/ ende confirmeerden 't selve met haren Eede.

Alle dese voornoemde dinghen te Hove inder Mosco veradverteert zijnde / hebben den Keyser Boris ende alle andere groote Heeren haer daer over seer verwondert/ met yverighe begeerte ontsteecken zijnde/ omme dit alles ten naustén te doen soecken/ meynde 't volgende jaer daer Ambassadeurs henen gesonden te hebben met vele geschencken / de welcke mede ghenomen souden hebben Tarteren, Samoyeden eñ Tingœsen, om te trecken over de Rivière Peysida, ende te vernemen wat daer was / ende oock alliantie te maecken met den Koninghen ende Volckeren al-daer/ soo sy daer yemanden vonden: Haer oock bevel ghevende / alles fijn ordentelick te verspien ende door-sien / ende op te teeckenen; want sy konden niet vergheten van datse der klocken ghelupt gehoort hadden: Maer dit is alles na-ghebleven/ als doen beginnende in Moscovia dese troubel eñ Inlandsche Oorloghen / als inde beschrijvinghe des selven daer van te verstaen is.

Ick gheloove dat het begin van 't Koninckrijck Cathaya is / 't welcke paelt aen China ende Indien, dan sorghe dat den Moscoviter daer metten hoofde teghen den muer loopen sal/ doch den tijd alles sal leeren / soo sy het noch namaels versoecken.

Dan niet-te-min hebben de Gouverneurs / gheduerende de Moscovische Oorloghe / noch derwaerts eenen tocht doe doen / daer onder veel Burghers vrywilligh uyt Siberia mede trocken/ ende komende inder Tingœsan Landt / over die Riviere Jenisćea, zijnse meest al te voet ghelocpen / so datter door ongemack veel sturven van de gene die gemackelijck geleeft hadden/ende vonden ten lesten even het selve/ 't gene de voorighe geconfirmeert hadden: Boven dat soo hoordense al-te-met ghelupt van Volck ende klocken/ dan haer vande Tingœsen ontraden zijnde/ dorsten haer niet begheven over dese Riviere/ dan hebben in sommige Bergen/ al-daer ghelegen/ eenige vlammen upt sien springen/ daer van sy eenigh Solpher brochten / ende oock Goud-steen/ soo dattet schijnt / daer veel kostelijcke Mijnen zijn mochten.

Den Gouverneur in Siberia liet oock eenighe schuyten toe-maecken die verdeckt waren/ en beval haer met het voor-jaer te varen tot Zee / uyt de Riviere Oby, en geboodt datse langhs de Zee-kant neffens landt souden varen/ tot datse souden komen tot de Riviere Jenisćea, want hy seyde datse ooc moest eyndigen in de Zee/ en beval haer daer in te reysen eenige dach-reysen: daer tegens sant hy oock volck te lande / bevelende haer soo lange daer te blijven op de kant van de Riviere/ tot dat sy dese schuyten vernemen souden/ en gebood haer so sy die niet en vernamen / nae een jaer wederom te keeren: Hebbende die ter Zee voeren bevolen / datse alles souden besichtighen watter te sien ware/ en gaf haer oock eenen Oversten met/ die Luca genaemt was / den welcken hy beval / alles op te teeckenen/ en heeftse so henen gesonden / en sy zijn oock gekomen in de mondt van de Riviere voorsz. ende hebben malkanderen daer ontmoet / also die te Lande waren getrocken / met den afloop der Riviere / op vlotten en schuyten eenige af-gesonden hadden / die op den Zee-cant de schuyten ontmoeten / ende vonden alles ghelijck den Gouverneur haer te voren verhaelt hadde / te weten/ nae zijn meyninghe: Dan also haren Oversten Luca voorsz. gestorven was / met noch eenige andere van de voornaemste/ hebbense geraden gevonden van malcanderen te scheyden/ ende elck weder zijns weeghs te trecken / ende zijn in 't wederom komen / weder t'huys ghearriveert: in

Siberia

Digitized by Google

Siberia komende / en alles op-gheteeckent / hebbense seer goet rapport daer van aen den Gouverneur ghedaen / die 't selve aen den Keyser in Mosco sondt / en is 't selve gesloten inde schat-kamer in Mosco, soo langhe tot dat dese Oorloghen gheeyndight souden zijn / alsdan soudet oversien worden / maer denck het al verloren is / 't welck jammer is / want sy veel seltsaems daer vonden van Eylanden ende Rivieren / Voghels ende Dieren / tot door-by de Jeniscea heel wijt.

Ende soo eenen goeden vrient in Moscovia daer eenen broeder heenen gehad hadde / gaf my een blinde Caerte daer van / ghelijck hy 't uyt zijn broeders mond verstaen hadde / die doodt is / dan selver is hy door Waygats gheweest / ende kent alle plaetsen tot Oby, dan wat daer voorts by is / heeft hy maer ghehoort / soo en is 't selve Caertgen maer een bewerp daer van nessens den Zeekant / 't welck ick met groote moeyte verkreegh / want dat het uyt-quame het soude dien Moscoviter zijnen hals kosten / daerom laten hem onghenaemt.

Inde groote Riviere Oby komt oock een Riviere vallen diese Taas noemen / ende schijnt te komen van ontrent Ieniscea, uyt een groot Bosch / daer uyt oock een Riviere valt / niet wijt van de voorsz / die in Ieniscea valt / so datse uyt de Oby te water komen reysen door de Samoyedens Landouwe / en setten haer maer twee mijlen over Landt / soo komense in een Riviere diese Torgalf noemen / ende vallen soo met vallende water in Ieniscea, en 't selve is seer bequaem om reysen / ende is ghevonden nu onlanghs van de Samoyeden ende Tingoesen.

Maer 't is jammer dat het den Hollanders niet en gheluckt door Waygats te komen / doch en weten niet hoe sy 't selve souden te werck stellen / want met schepen / daer in hondert mael niet door te komen en is: Maer alsse immers die Landen alle wilden doorspieden / moestense daer twee oft drie jaer blijven / omtrent Waygats oft Pechora, daerse wel goede Haven ende lijftocht souden krijghen / ende van daer moeten sy volck senden met Booten / ghelijck de Russen doen / ende oock eenighe vriendtschap met den Russen maecken / die haer dan geerne den wegh souden wijsen / ende alsoo soudet ontdeckt werden.

Vele schoone plaetsen souden ontdeckt worden / soo van Eylanden als vast Landt / dan is aen te twijffelen of America omtrent China niet aen dese drie deelen des Werelts vast is met een enghde ghelijck Africa aen Asia hanght / by de roode Zee / en 't selve is voorwaer wel mogelick / want wie weet te seggen oft open is / anders danse uyt de sommighe schriften der Heydenen ghevonden hebben / die schrijven dattet van een gescheyden is / ende veel bewijs-redenen by brenghen.

Oft soo het open is / soo moet de Strate seer enghe zijn / want ick hy nae ghesepdt hadde / dat het onmoghelijck soude zijn / dat den menschen in America souden komen / daer Adam in Asia gheschapen is / ende daermen nergens in de heylige Schriften leest / dat voor de Diluvie eenighe Schepen of Schuyten waren / ende oock weet-men wel datter maer een Wereldt en is / ende op gheen diversche plaetsen schepselen haren oorspronck en hebben / dan uyt den Paradijse / etc.

Nu mochtmen oock weder segghen / hoe de menschen al-omme inde Eylanden ghekomen zijn / ende dit is / nae mijn meyninghe / nae de Diluvie gheschiedt: Oock die in America, daer is een enghe strate ghelijckmen weet / ende sulcken enghen strate mach tusschen Asia ende America oock wel zijn: hoe-wel nu sommige hart drijven / datter een groote Zee tusschen beyden is over 100. mijlen breedt.

Digitized by Google

Eyndelijcke oock het Discours van den Hoogh-gheleerde Johannis Isaacius Pontanus, *waer in hy voor komt de teghenworpinghe der gener die dese ondersoeckinghe van te varen door het Noorden al te swaer maecken; ende met eene middelen voor slaet, schijnende de alder seeckerste om de 't selvighe tot een gheluckighe eynde te brenghen.*

HIer souden andere moghen teghen-werpen/ dat dese luyden een desperate ende gansch onmoghelicke saecke/ als die niet gheschiet en is/ ende mogelick nimmermeer volbracht en sal werden / hebben bestaen. Maer wy geven voor antwoorde dat het selve eertijts van de vaert nae Oost-Indien (welcke heden ten dage niet alleene de Portegijsen / maer oock de onse / soo wy segghen sullen / gheluckelick ghebruycken) oock van seer wijse mannen ghesepdt is gheweest: dat het namelick onmoghelick was dat yemandt daer soude konnen gheraecken / de linie twee-mael passerende: dat de hope onseker was / eñ de perijckelen seker ende groot. Welcke dinghen ende andere daer teghen by gebracht en hebben nochtans Emanuel den Coninck van Portugael doen van zijn voor-nemen niet komen af-keeren / dat hy niet dien wegh alreede een jaer te vooren van zijn voorsaete tot de Cape de bonne Esperanca ontdeckt / voor het midden der baren voorts en soude teenemael ontdecken. Derhalven heeft hy het ghebiedt van de Indische Vlote Vasco de Gama over-ghegeven/ welcke dese last aen-ghenomen hebbende / heeft hem in't jaer 1497. op de reyse begheven van Calis Malis tot Arabien ende het Coninckrijcke van Calecut, de Cape de bona Esperanca voor by varende alles ontdeckt / ende heeft den Coninck daer na wat van noode was te doen teghenwoordelick verklaert. Want sekere hope ende ghelegentheydt om dese navigatie te volvoeren hadden ghegheven behalven de ghetuygenisse van de oude/ oock eenighe die de Coninck nae Alexandrien ghesonden hadde/ op dat zy van daer naer Mooren-landt/ dat boven Egypten is trecken souden: ende van daer nae Italien vaeren / op dat sy van ervarene persoonen leeren souden op wat wijse die vaert alderbequamelickst / na den omkeer van de Cape, naer Indien ghedaen soude konnen werden. Ende onder de ghetuygenissen van de Oude / behalven Ptolomeus, den welcken ick sie dat de streecke van dese Cape onbekent is gheweest / Plinius nochtans brenght veele uytdruckelick by / waer uyt openbaerlick bleeck dat eertijds dese navigatie / aen geene zijde van de selve Cape, die van Calis Malis wel bekent is gheweest: Want hy seght dat in de Roode zee/ ten tijde dat C. Cæsar de sone van Augustus, aldaer krijghde / teeckenen van schepen uyt de Spaensche Schipbreucken bekent zijn gheweest: Ende dat Hanno, ten tijde dat de macht van Tarthago floreerde/ van Calis Malis varende tot het eynde van Arabien, die navigatie beschreven heeft: dat meer is men kan uyt Cornelius Nepos af-nemen dat de selve die van Arabien oock bekent is gheweest ende ghefrequenteert: de welcke seght dat t'zijnen tijde eenen seeckeren Eudoxus, als hy voor Lathyrus den Coninck van Alexandrien vluchte / door de Roode zee met schepen weder-ghekomen zijnde / tot Calis Malis toe ghevaren is / ghelijck dat van den selven Plinius neerstelick aen-gheteeckent is gheweest. Op dat wy dan wederkeeren tot ons propoost: Ist dat dese ghetuyghenissen van de Oude by de Portegijsen ghelove ende een gheluckighe uytkomste ghehad hebben/ waerom en souden oock de stemmen der selver van de vaert om het Noorden niet eenighe plaetse ende proevinghe om de saecke nauwer te onder-soecken verdienen? Op dat ick hier-en-tusschen voor by gae 't gheene dat de Chro- Lib 2. cap. 67.

Digitized by Google

Chronijcken der Francoysen ende Denen van die van
Groenlandt verhalen / den welcken in 't jaer 836. Anſ-
garius ende daer nae Adelbertus dienaers des Goddelic-
ken woordts / van Hamborgh over-ghesonden hebben;
daerſe nauwelicx met den name oft een kleyn gheruch-
te bekent zijn. Maer deſe dinghen ſullen nieuwe zijn/
indienſe met Plinio, nu dickwils ghenoemt / verghele-
ken werden: De welcke oock uytdruckelick uyt Cor-
nelius Nepos verhaelt dat eertijdts een ſeecker vaert om
het Noorden vermaert is gheweeſt / ſoodanigh een be-
wijs voort-brenghende; Dat namelick Q. Metello Ce-
leri mede Borghemeeſter van C. Afranius, maer doen
Stadt-houder van Gallia, Indianen van den Coninck
van Schwaben gheschoncken waren / die uyt Indien/
om te handelen varende door tempeeſten in Duytſland
ghedreven waren gheweeſt: Verſtaende naemelick dat
deel van Duytſlandt / daer de Weſer ende Elbe in de
Noordt zee vallen: Want wy hebben elders beweſen
dat de Heerſchappije van de oude Schwaben ſoo verre
gheſtreckt heeft: Ende men moet houden dat de ſelve
Indianen / aen gheene zijde van de Noorder Cape van
Tartarien Tabin, van Plinius Tab in jugum ghenoemt / uyt
het nabuerighe landt van de Seres, al waer nu de palen
van Cathay, in de Stille zee (van de welcke wy boven
ghemelt hebben / ende Maramarusa oft mortuum mare eer-
tijts van de Cimbren ghenoemt is gheweeſt / ſo uyt Phi-
lemon de ſelve Plinius verhaelt) ghevaren zijn/ ende van
daer aen de cuſten van Duytſlandt door tempeeſten
ghedreven. Het welck in dien het ſoo is / ſo ſal het ver-
halen van de Samoiten dat wy boven vertelt hebben
voor waerachtigh ende van grooten ghewichte te hou-
den zijn / te kennen ghevende dat de Ruſſen alle jare/
ghelegentheydt ende tijdt ghenomen hebbende om te
varen / nae een ſeecker Cape die ſy Ugolitam noemden/
aen gheene zijde van de Riviere Oby, door de ſelve zee/

In de herkomsten der Francoysen.

Lib. 2. cap. 13.

eer datſe toe-vrieſt/ vijf daghen varens: ſoo dat ſooda-
nighe Noorder reyſen van de onſe/ indien wy begeeren
datſe tot eenen ghewenſchten uytganck gebracht wer-
den/ deſen wegh ſoude den alder-veerdighſten ende ſeec-
kerſten / behoudens het oordeel van andere / ſchijnen:
dat namelick/ na het exempel van Emanuel de Coninck
van Portugael (den welcken wy gheſeydt hebben/ eer
dat hy in ernſt nae het Ooſten met een vlote trock/ver-
ſpieders nae de Roode zee ende van daer tot de India-
nen ſelve uyt-gheſonden heeft / die den aert van die zee
ende kromminghe onderſoecken ſouden) oock de onſe
nae de Strate van Waygats oft van Naſſaus, op ghemey-
ne koſten eenighe ſenden ſouden / die / ghelegentheydt
nemende/ haer by de jaerlicxſche overvaringe der Ruſ-
ſen naer Tartarien als mede-ghesellen voeghen ſouden:
op dat men ſeker vernemen mochte of de Zee / die wy
gheſeydt hebben achter de Strate van Waygats te zijn/
de Tartariſche groote zee is / oft alleenelick eenen In-
ham ende die niet door en gaet. Ende ten leſten oft de
Cape Tabin altijdt bevroſen is / oft dat men daer varen
kan: dat ſegghe ick / alle deſe dinghen van mannen by
die Streke woonende ende van de ſaecken wetende ver-
nomen ſouden werden. Ende op dat de heele ſaecke te
lichter ſoude zijn / eenigh ſchip van de minſte oorlogh
ſchepen / niet ſoo ſeer met menighte van Boots-geſel-
len / als met mannen ende Schippers van die ſtreecke
ende tale niet onervaren / daer-en-boven met victualie
voor een jaer / oft langher ſeer wel verſien / ſoude men
nae de ſelve Strate ſenden; welck aldaer / op eenighe
plaetſe/ die alder bequaemſt ſoude ſchijnen/ als in win-
ter-legher ligghen ſoude / ende met den Samoiten ende
Ruſſen de ſake gecommuniceert hebbende / die jaerlick-
ſche navigatie der Moſcoviten op haren tijdt ſoude ver-
wachten. Het en ſoude oock niet ondienſtelick zijn/ in-
dien eenighe van de onſe / die in Iapan handelen / oock
van

Digitized by Google

van die zijde nae de Cape van Tabin, met ghelegentheyt/ souden varen / oft ten minsten in de na gelegene plaetse van de gantsche saecke neerstelick onder-soecken. Dit schijnt den brijtsten wegh ende de seeckerste wijse om die gheduerighe dubbinghe van veele menschen twijfelende of daer een passagie door de Schepen zy wegh te nemen. Want dat anderen sekerder heeft gedocht in de volle ende diepe zee te varen / ende de Noorder kusten van Nova Sembla omme te zeylen tot de hooghde van 82. graden oft daer ontrent: om dat aldaer namelick de daghen ende somers langher zijn/dat het ijs raerder ende niet van de naeste kusten aendrijvende; ende ten lesten om dat de koude sachter / als ontrent de 76. graden ende daer onder is: Ick sal wel bekennen dat dese dinghen alle also zijn / om de sphere/ de welcke in soodanighe hooghde alder-kromst is; ende by nae ses maenden de Sonne boven den Horizont verheft: Nochtans dat dese opinie niet t'eenemael aen te nemen en is / beletten dese twee dinghen: ten eersten om dat ons gantsch onbekent is hoedanigh die streke sy / oft se gheheel van de zee ommeringht is / oft met Landen ende Eylanden onderscheyden; Ten anderen oft wy schoon toe-laten dat men daer door varen kan/ soo sal nochtans dese swarigheydt blijven / dat men namelick wederom van 82. graden tot 70. ende daer onder sal moeten af-komen; ende aldaer teghen de Ysberghen ende seer groote koude / in onbekende plaetsen ende buyten den wech des Hemels ende der Sonne van alle ghemeynschap der menschen af-ghescheyden/ende ten lesten teghen de wreede beesten ende hongher strijden moeten ende jammerlick eyndelinghe om-komen. Ende hebben niet tot noch toe de uytkomsten geleert dat dese dinghen soo zijn? Want ick vinde dat de eerste van al / die dese Noorder kuste versocht heeft / Nico-
1380. laus Zenetus gheweest is / die / in 't jaer 1380, verscheydentlick daer ghedreven zijnde zijn hope verloren heeft.
Ende in 't jaer 1500. Casparus Cortesius heeft in plaetse 1500.
van de Strate die hy sochte een Riviere ghevonden; ende t'huys weder-ghekeert zijnde als hy 't naeste jaer op hope dat het beter ghelucken soude derwaerts weder ghegaen was / is hy ghebleven: wiens voodt niet langhe daer nae ghevolght is zijn broeder Michael: Al-
so oock Sebastianus Gabottus van Venegien, in 't jaer 1506. 1506.
eenen wegh door het selve Noorden / voor den Coninck van Enghelandt Henrick de sevenste soeckende / is in Enghelandt niet uyt-gherecht hebbende / voornemelick om het Ys / weder ghekeert. Johannes Varasanus,
in 't jaer 1524. in den naem van den Coninck van 1524.
Vranckrijck Franciscus het selve in 't hooft hebbende aen de Cape der Britannien ghelandt zijnde met de zijne is van de Wilden op-ghegeten gheweest. Daer nae derwaerts treckende Sebastianus Gomesius een Spaenjaert/
in 't jaer 1525. ende ettelicke Wilden ghekregen heb- 1525.
bende / heeft oock geen groote eere in-gheleght. Dese zijn daer nae de Engelsche ghevolght; ende onder haer die eerste Hugo Willougby, een van de Ridderschap/in 't
jaer 1553. landen op twee-en-tseventigh graden ghe- 1553.
vonden hebbende / is van de koude ende andere onghemacken met de zijne vergaen: Ende drie jaer daer nae Stephanus Borroveus den selven wegh volghende / heeft ontdeckt de Eylanden van Galgoievia, Nova Sembla ende andere: maer van de koude overwonnen is hy tijdts weder ghekeert. Den welcken van de selve natie ghevolght zijn terstondt daer nae Martinus, Forbisser, Arturus Petteus, Carolus Jackmannus ende Johannes Davisius:
Van de welcke Forbisser, in 't jaer 1576. insghelijcx 1576.
om de vorst ende het Ys noch weynigh uyt-ghericht
heeft: maer Petteus ende Jackmannus, in 't jaer 1580. 't sel- 1580.
ve versocht hebbende / hebben alleene eenighe kusten van Nova Sembla bekender gemaeckt: Davis eyndelick/

inden

1585. inden jare 1585. heeft eenen Inham gheöpent / maer waer henen dat den selven oock streckt en weet men noch niet recht. Tot onsen tijde eyndelick oock de Hollanders/nu ettelicke eeuwen in kloeckheydt van de zee-vaert/boven andere seer vernaemt / ende gheroemt als by nae Neptunus kinderen / de gheleghentheydt haer aenbiedende / om hier oock 't hare by te brenghen hebben haer wel ghequeten. Maer hoedanighe uyt-komkomste ende fortuyne dese oock ghehadt hebben/ is hier boven ordentlick verklaert: soo dat ick niet en sie hoe desen omloop t'eenigher tijd ontdeckt ende der Werelt gheheel gheopenbaert kan werden / ten zy dat men den wegh ende wijse alreede ghesepdt in-gae ; waer van deswijle ick achte dat wy ghenoegh ghesproken hebben.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

De eerste Schipvaerd der Hollandsche Natie naer Oost-Indien, waer inne verhaelt wordt al wat haer sonderlings onder wegen bejegent is, als oock de Conditien, Religien, Zeden, ende Huyshoudinghe der volckeren, met den Aerd, Vruchtbaerheyd, Ghewassen, Dieren, ende andere eygentschappen der Landen, die sy beseylt hebben: ghetrocken uyt verscheyden Iournalen ofte dagh-registers daer van ghemaeckt, zeer vermaeckelijck ende nut om lesen.

Onse Nederlandsche Natie / sich ghenoegende met de ghemeyne profijten die sy deden in de Coninckrijcken van Spaenjen / ende andere Landschappen van Europa, en hadde tot den jare 1594. toe noijt eenige vremde ende verre-ghelegene Landen opghesocht: Maer alsoo doen ter tijd de gheduerighe arresten van hare schepen / de confiscatien van hare goederen / ende de gevanckenissen der Coopluyden ende Schippers / onder 't dexel dat sy uyt vyanden landen quamen / van d' Inquisitie moesten gheexamineert sijn / den Coning noodigh waren tot sijnen dienst / ende dierghelijcke uyt vluchten meer / in Spaenjen voornoemt hoe lancx hoe meer toenamen / ende daer nu geen hope off apparentie meer en was / dat sy t'eeniger tijd souden mogen ophouden: Soo ist dat eenige Koopluyden ghemoeyt sijnde in haere voorleden schaden / ende soeckende de toekomstighe te verhoeden te samen een Compagnie (die men noemde de Compagnie van verre) ghesloten / ende voorghenomen hebben eenighe schepen toe te rusten naer Oost-Indien / van waer jaerlijx in Portugael grooten rijckdom inghebracht werdt / om te sien of t'sy aldaer eenigen vasten handel met de Indianen ende Eylanders / daer de Portugesen geen ghebied en hadden / souden konnen bekomen / hopende door den selven de continuele overlasten van de Spaenjarden te ontvlieden / ende de Specerien / droogeryen / ende andere koopmanschappen van die landen / daer van de Stapel in Spaenjen was / hier te brengen / tot groot voordeel van de vereenigde Nederlanden / ende profijt van den ghemeynen koopman / Tot dien eynde sijn tot Amsterdam inde Jaren voorsz toegemaeckt dese vier naghenoemde schepen: namelijck 't schip Mauritius, groot na gissing omtrent 200. lasten / ghemonteert met 6. sware metale stucken / 14. gotelingen / 4. sware ende 8. kleyne steenstucken / roers ende musketten naer advenant / ende op hebbende 84. man / daer Schipper op was Ian Iansz. Molenaer, Commis Cornelies Houtman, 't Schip Hollandia, groot ende ghemonteert seer als 't voorgaende / daer Schipper op was Ian Dignumsz, Commis Gerrit van Beuningen, 't Schip Amsterdam, groot ontrent 160. last / ghemonteert met 59. man / 6. metale stucken / 10. gotelingen / 4. groote ende 6. kleyne steen stucken / daer Schipper op was Ian Iacobsz. Schellinger, Commis Reinier van Hel, ende 't Pinasken ghenaemt het Duysken, groot ontrent 15. last / ghemonteert met 20. man / 2. metalen stucken / 6. gotelingen / ende 2. steenstucken / daer Schipper op was Simon Lambertsz. Mau. Soo dat de vier Schepen in alles op hadden 249. man.

Oorsake deser eerste Schipvaerd.

Namen, grootte, ende rustinghe van de 4. Schepen voor d' eerste reyse in Holland op Oost Indien toeghemaeckt, met de namen van hare Schippers ende Commisen.

Den 2. Aprilis 1595. sijn de selve vier Schepen van Texel 't seyl gegaen / loopende 't Spaenjaerds gat uyt / ende sagen den 19. dito / sonder yet verhalens waerdigh onder wege ontmoet te hebben / het Eyland ghenaemt la Palma, ende des selven daegs oock Tenariffa, Gomera, ende el Fierro, alle Canarische Eylanden.

De Schepen loopen uyt Texel.

Siet de Eylanden van Canarien.

Inworp

Digitized by Google

INWORP.

De Eylanden die de Oude van wegen hare onghelooflijcke vruchtbaerheyd ende ghetempertheyd plegen te noemen Insulas fortunatas, dat is, de Gheluckighe Eylanden, zijn by de Spanjaerden, diese eerst ontdeckt hebben in't jaer 1402. ghenoemt gheworden las Canarias, ofte de Honden-Eylanden, ende dat van wegen de groote menigte honden die zy doen ter tijd daer op vonden.

Ghetal ende namen der Eylanden van Canarien.

Zy sijn seven in't ghetale, namelijck Lanza-rota, Forteventura, Groot Canarien, Tenæriffa, Gomera, Fierro, ende Palma. Groot Canarien is verre 't meeste van allen, en wordt geseyt te hebben over de 9000. inwoonders. Hier woont de Bisschop, met de Inquisiteurs, ende Raeds-heeren des Coninx, die alle de 7. Eylanden gouverneren.

Pico van Tenæriffa.

In Tenæriffa is een berg, die men noemt El Pico de Terraira, ende wordt ghehouden voor den hooghsten berg van de gantsche wereld. Men siet hem wel bescheydelijck 60. mijlen verre in zee, ende magh hem niet beklimmen dan in de maenden van Julius ende Augustus; want voort leyt hy 't heele jaer door bedeckt met sneeu, alhoewel men nochtans noch in dit noch in eenigh ander omliggende Eyland te geenen tijde eenige sneeu en verneemt. Hy is drye dagen klimmens hooghe, ende van sijn kruyne kan men alle de omliggende Eylanden bequamelijck sien ende tellen, niet tegenstaende datter sommighe van de selve wel 50. mijlen van daen leggen, ende soo veel in 't rond begrijpen.

Wonderlijcke water-boom in 't Eyland Fierro.

Fierro is mede wel een van de grootste deser 7. Eylanden, maer onvruchtbaer, ende soo droog, dat men in 't heele Eyland niet een droppel zoet waters vindt, dan op sommige plaetsen aen den Oever van de zee, 't welck verre van de handt is, ende den inwoonders weynigh oft niet te stade komt. Maer hier tegen heeft God almachtigh dit Eyland op een wonderbaerlijcke ende bykans onghelooflijcke wijse versien. In't Eyland is een boom van tamelijcker groote, wiens ghelijcke (dat men weet) nergens meer en wordt ghevonden, Zijn bladeren sijn lang ende smal, ende staen altoos groen, sonder immermeer te veranderen. Hy is bedeckt met een kleyn wolcke, die altoos in een wesen blijft, ende de bladeren van der boom soo bedout, dat sy staag ende sonder ophouden staen en druppen een klaer dun ende fijn water, het welcke dan valt in sekere backen, by den inwoonders tot dien eynde rondom den boom gemaeckt. Dit water nu is ghenoegsaem om niet alleen de menschen maer oock het vee deses ganschen Eylands te drencken. De Eylanden van Canarien in 't gemeyn sijn seer vruchtbaer, ende overvloedigh van allerley leeftocht, gevende met name veel vees, en korens, veel honigs, wasch, suyckers, kaes, ende vellen van beesten. De wijn aldaer wassende is uytnemende goed ende krachtigh, ende wordt in grooter menigte naer verscheyden ghewesten des werelds vervoert. In dese Eylanden, nu ter tijd meest bewoont by Spaenjaerden, nemen de Spaensche Schepen naer West-Indien varende, ghemeynlijck hare ververschinghe. Aen de rechterhand van dese Eylanden, by de 100. mijlen verscheyden, wordt dickwils een Eyland gesien, dat sy noemen S. Borondon, seggende dat het een groen en seer lustig land is, vol boomen ende lijftocht, ende bewoont by Christenen, maer en konnen niet weten van wat natie oft tale. De Spaenjarden van Canarien sijn daer tot meer reysen heen ghevaren, maer en hebbent noyt konnen vinden, waer uyt eenige meenen dat het spokery is, ofte dat men 't maer om sommige dagen sien kan, andere, dat het kleen, ende altoos met wolcken bedeckt is, als oock dat de kracht van 't water de

schepen

„ schepen daer af drijft/ In somma wort altoos voor „ warachtigh ghehouden/ dat het Eyland daer leyt.

De Zout-Eylanden, by de Portugesen genaemt Ilhas Verdes.

Den 25. dito kregen sy 't Eyland Bona Visca in 't gesichte 't welck een is van de Eylanden die de Portugesen noemen As Ilhas Verdes, dat is/ de groene Eylandē/ leggende op de hooghte van 16. graden/ ende sijnde een dorre klippachtige land/ 't welck men seyt dat gansch weynigh bewoont is/ ende dat/ overmits het geen water oft ander verversschingh en heeft voor de Schepen. Den 26. sagen sy 't Eyland Sanc Iago, bewoont by sommige Portugesen ende setteden 't doen des middaeghs onder Ilha de Mayo leggende op 14. graden. 50. minuten benoorden de linie/ ende 8. graden. 40. minuten besuyden den Tropicus Cancri, alwaer sy aen land voeren/ ende een kerckken vonden/ daer een lampe met oly in hingh/ met noch sommige vervallen huyskens/ waer uyt sy gisten datter menschen moesten woonen/ maer waren misschien uyt vreese te landewaert in gheloopen. Dit Eyland is mede gansch dorre ende steenachtigh/ doch overvloedigh van Bocken/ Geyten/ Barbarissche hoenderen/ ende menigerley ghevogelte. Heeft oock veel zouts/ 't welck de zee op 't Eyland smijt/ doch overmits de groote barninge quaed om haelen is. In 't Oosten vliet een kleyn soet waterken/ daer eenige Cocos boomen by stonden/ van de welcke elders breeder sal ghesproken worden. De maets vinghen hier veel bockens/ ende vonden der eenige peerden ende beslagen karren/ waer uyt sy te sterker vermoeden datter volck op moest woonen/ doch vernamender evenwel niet een mensche.

Eyland Mayo.

INWORP.

Namen en ghetal van de Zout-Eylanden.

„ De Zout-Eylanden, by de Hollanders soo gheheeten/ van wegen het zout dat aldaer in grooter menigte van de nature ghemaeckt wordt / sijn by de Portugesen gevonden in 't Jaer 1572. van de welcke sy oock alsnoch/ doch ten deele/ ende seer ondichte bewoont worden. Zijn tien in ghetale/ met name/ Sant-Iago, S. Antonio, Santa Lucia, San Vincente, S. Nicolas, Ilha Blanca, Ilha do Sal, Ilha de Mayo, Ilha do Fogo, ende Ilha de Boa Vista. Strecken van Cabo Verde, ofte 't groene Hoofd/ (een vermaerden uyt-hoeck in Africa, daer mogelijck elders van sal ghesproken worden) omtrent 160. mijlen in Zee. Sommige willen dat sy van die Cabo den naem hebben. Andere seggen/ sy heeten Ilhas Verdes, dat is de Groene Eylanden/ vermits de zee daer omtrent als bewassen leyt met seker groen kruyd/ dat de Portugesen Sargalso, ofte Water-kars noemen/ om dat het bykans sulck fatsoen is. Dit kruyd leyt hier soo dick op het water/ dat men nauwelijcx water en siet/ ende de Schepen daer sonder een stercke wind niet door en konnen. Het draeght sekere bessen/ den cruysbessen seer ghelijck in gedaente/ maer van binne ydel ende smakeloos. Van waer het komt ofte spruyt/ en kan niemand seggen/ nademael daer geen land omtrent en is/ daer 't van daen kan komen drijven/ ende de zee daer soo diep/ ja bykans sonder grond is/ dat het uyt het water niet en kan groeyen. Men begint het te sien als men op 20. graden komt/ ende duert tot 34. graden toe/ soo overvloedigh ende dick/ dat het van veele voor gheheele Eylanden aenghesien wordt/ Ende en is anders nergens te vinden als hier. Doen de Portugesen dese Eylanden eerst op deden/ waren sy onbewoont ende woest/ doch nu seer abondant in Rijs, Milie, Abruyn ofte Turxsche tarwe, Oraenjen, Limoenen, Citroenen, Bananas, Annanas, Ignanes, Batatas, Meloenen, Pompoenen, Concommers, ende verlerley andere vruchten. Dragen oock wijngaert ende Druyvē tweemael s' jaers/ ende soo Spaensche als wilde Vygen. Geven veel vee/ soo groot als kleyn/ ende in

Zee bewassen met kruyd.

„ sonderheyd Bocken, so dat men op de Eylanden Mayo,
„ Bonavista, ende do Sal heele Schepen daer mede ladet/
„ ende naer Brasilien voert. Sy sijn oock overvloedigh/
„ in allerley ghevoghelte/als Barbarissche Hoenderen, Pa-
„ trijsen, Quackelē, Leeuwerken, eñ een soorte van Voghelen
„ die de Portugesen Framenebs noemen/ hebbende witte
„ vederen op 't lijf/ de vleugelen bloed-roodt/ van de
„ groote van een Swaen oft Oyevaer, oock Huys-hoenderen,
„ Pauwen, Reygers, ende Tortelduyven in menichte. Daer
„ zijn oock veel Conijnen. Hare Zee is overvloedigh in
„ Visch/ derhalven daer oock veel Caraveelen leggen/
„ en Visschen/ welcken visch sy vervoeren ghesouten
„ ende ghedrooght naer Brasilien. De Hoofd-stadt
„ is in 't Eyland Sant-iago, alwaer hem de Gouver-
„ neur onthout die van weghen de Croone van Portu-
„ gael alle dese Eylanden gouverneert. Alhier heeft
„ oock den Aerts-bisschop sijn residentie/ die in 't
„ gheestelijk niet alleen over dese Eylanden regeert
„ maer ooc over alle de Conquesten van de Croone van
„ Portugael aen dese sijde van de Caep de Bona Speranza.
„ Dese Eylanden sijn wel gheleghen/ soo men op een
„ verre reyse is/ om te verwateren/ want het Eyland
„ Mayo (soo ghesept is) heeft aen de Oost-sijde een loo-
„ pende Riviercken/ ende is onbewoont/ soo dat men
„ daer gheen wederstand hebben soude. In 't weder-
„ komen soude men moghen aenloopen in 't Eyland
„ S. Antonio, alwaer oock schoone verwateringhe is/
„ met veel lijftochten van vruchten/ ende in sonderheyd
„ van seer schoone Oraenjen. Hier woonen eenighe
„ Portugesen/ doch konnen sulx niet beletten.

Den 28. Aprilis kregen sy te Sonne in 't Zenith/dat is recht boven 't hoofd/ soo dat hy geen schaduwe van hem gaf/zijnde in den 8. grad. van Taurus, op de hooghte van 13. grad. 30. min. benoorden de linie equinoctiael. Den 4. Mey 's morghens ontrent 5. oft 6. uren hebben sy twee Portugaelsche Carraquen gesien/ de welcke haer gewaer wordende/ gheerne van haer souden geloopen hebben/maer immers eyndelijck by malkanderen komende/hebbē aen weder sijde hare vlaggē gestreken/ ende d'onse hebben van de Portugesen verstaen dat sy gistē omtrent 80. mijlen van land te sijn/dat sy over 20. daghen van Lisboen af ghezeylt waren/ sterck sijnde 5. Schepen/die alle naer Goa wilden/ dat d'een van dese kraken in hadde de Aerts-bisschop van Goa, 450. Soldaten/150. Bootsghesellen/ ende 18. metale stucken: Sy vereerden d'onse met eenige Marmeladen ende confituren/waer tegens sy wederomme vereert werden met ettelijcke Kasen ende Hammen/ ende scheyden alsoo met een eerscheut aen weder sijde van malkanderen.

3 Portugesche kraken

Den 9. beliep haer eenen swarē storm/doch en duerde niet langhe/Ende den 10. kregen sy seven seylen in 't gesicht/te weten 5. Nederlandsche Schepen/ende 2 Portugische Barken komende van S. Thomé: Sy roepden de Nederlanders met grooter blyschap aen boord/ende vereerden malkander d'een met confituren eñ suycker/ d'ander met bier eñ Victualy/ scheydende tegen nacht van elckanderen. De selve nacht verstacken het Schip Mauritius eñ het Jacht/van d'ander Schepē/maer quamen 's middaegs weder by een. Dē Admirael was zijn grote stenge 's nachts door den donder van boven neder gheslaghen. Sy vonden alhier stercke stroomen/ die haer wel 5. oft 6. daghen nagaens te rugghe dreven/ doch vervolgdē evenwel harē cours/ so veel het de wind wilden toelaten/die hier meest zuyd-oost is/ghemengt met slagh-regenē/by de Portugesen Turbadas genoemt/ die de Schepen somtijds subitelijck overvallen met alsucken kracht dat het al schijnt te vergaen datter by eñ omtrent is: maer en dueren niet over een ure oft anderhalf/ende dan ist weder so stil/dat de zee schijnt bevrosen te wesen. Den 4. Junij sijn sy met groote stilte eñ hitte de linie equinoctiael ghepasseert/ hebbende een zuyd-ooste wind/ die van dare tot de Abre-Olhos toe

7 Seylen.

Turbadas, oft slagh-regens.

Sy passeren de linie equinoctiael.

Digitized by Google

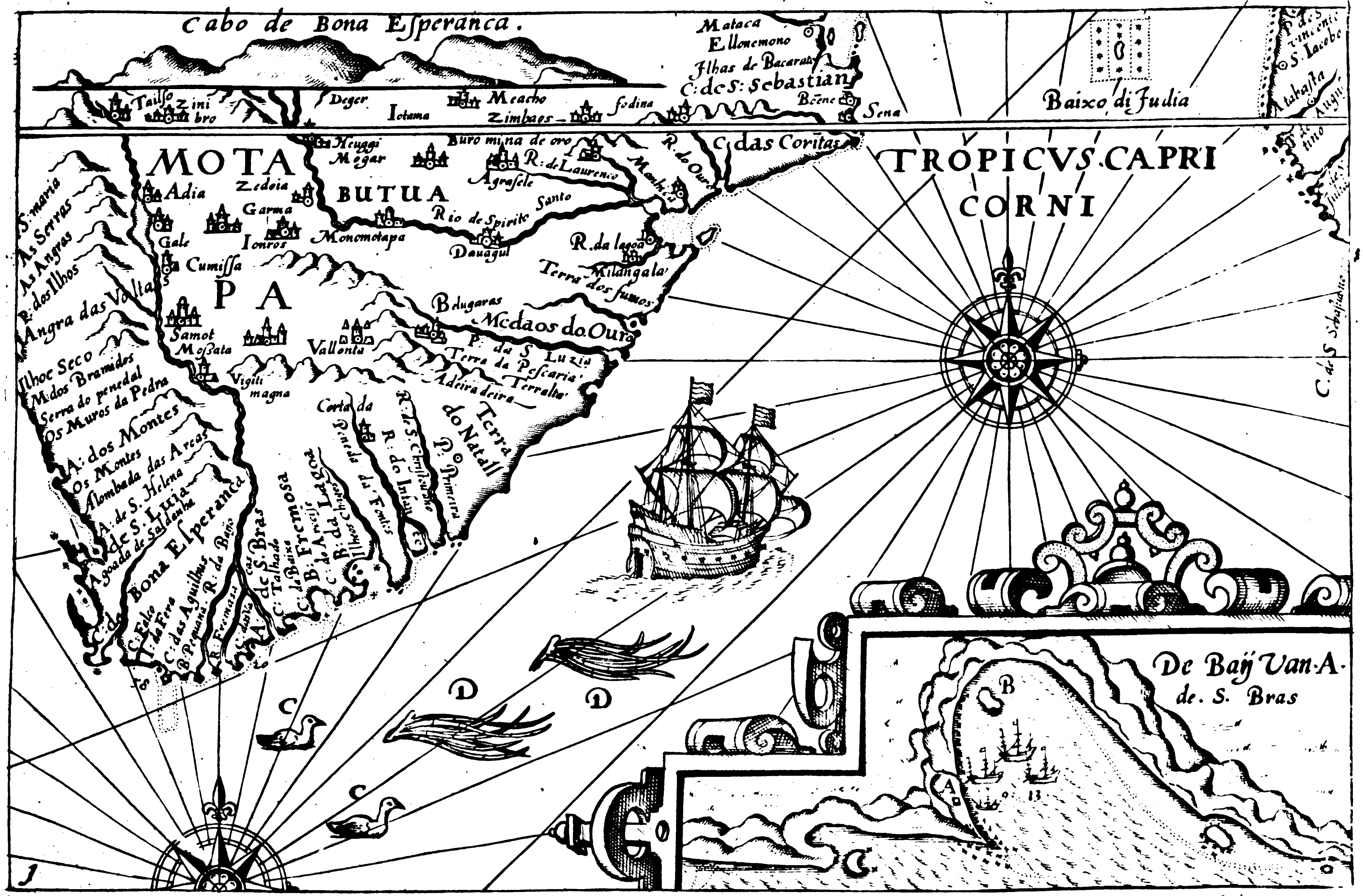

Digitized by Google

Digitized by Google

Abre-olhos, klippen alsoo ghenoemt.

gansch jaer door is wayende/ende daerom moet men/so haest men door de linie is/soo veel oostelijck aenhouden alst immermeer doenlijck is/ om boven de voorsz Abre-Olhos (het welcke klippen sijn aen de kuste van Brasil, wel 30. mijlen in zee streckende) te gheraken/ want die daer binnen vervalt/ is van de reyse versteken/eñ moet weder te rugge keeren. Dese droghten eñ klippen sijn sy den 27. dito gepasseert/waeromme sy grote blyschap maeckten ende een vroolijcken dagh hielden/sijnde doen op 18. graden zuyder pools hoogte. In't beginsel van Julius sterf de eerste man in de Vloot op 't schip van Ian Molenaer, ende ter selver tijd ontstack onder 't volck door 't gedurich gebruyck van ghesouten kost/de sieckte die men gemeynlijck noemt het Scheur-buyck. Den 27. dito maeckten sy gissinge omtrent Cabo de Bona Speranza te wesen/ doch vernamen geen land/eñ waren alsdoen in een soberen staet/ alsoo daer in een Schip wel 50. krancken ende klagende waren van't scheurbuyck. Den 31. sagen sy de eerste Trombas drijven / welcke sijn dicke rieten met wortel met al/ende dit wordt/ voor een teecken ghenomen dat men niet verre van de Caep is.

Trombas ofte Riet-struycken.

I N T E R P.

„ Dat de Portugesen Cabo de Boa Speranza, ofte 't „ Hoofd van goeder Hope noemen/ is de Zuydelijckte „ hoeck van Africa, ende werdt eerst gevonden an. 1493. „ ofte seer daer omtrent/ by eenen Barthelmeus Diaz, de „ welcke van daer weder in Portugal gekomen sijnde/ „ ende den Coning Ioan de tweede sijn weder varen op de „ reyse verhalende/ als hy begon van desen Hoeck te „ spreken/geseyt heeft/ dat hy met rechte behoorde de „ Storm-Hoeck genoemt te worden/ overmits de groote „ ende gewaerlijcke storm-winden daer gheduerighlijck „ wayende: waer op de Coning terstond heeft gheantwoordt/men soudet den Hoeck van Goeder-hope noe- „ men/als moed hebbende dat mē hem noch wel soude te

Cabo de Boa Speranza waerom so ghenoemt.

boven komen: welcke naem hy van doen af onder alle „ varende luyden behouden heeft. De Portugesen uyt „ Indien komende/ plegen/ als sy dit Hoofd te boven „ zijn/malkanderen te begeluckē/ als sich dan ghe- „ noegsaem versekert houdende dat de reyse gewonnen „ is/ ende dat sy niet weder en konnen te rugge ghedre- „ ven worden naer Indien/ ghelijck het anders wel „ plagh te geschieden: So dat oock te desen aensien den „ hoeck wel magh genoemt worden het Hoofd van Goe- „ der Hope. Vasco de Gama (segghen de Portugesen) is „ d'eerste geweest die hem opt boven seylde. De ghe- „ wisse teekenen dat mender boven is / sijn de voorsz „ Trombas, ofte rieten met zeemosch bewasschen/ eñ dan „ noch sekere vogelkens/wat grooter dan swaluwē/die „ wit van pluymen sijn / maer met veel swarte vlecken „ daer onder/so dat mense lichtelijck van andere vogels „ kan onderkennen. De Portugesen noemense Feysons. „ Het lant omtrent Cabo de Boa Speranza is gesond ende „ wel getempert van lochte/bequaem om op te wonen/ „ ende veelderley vruchten te winnen/maer niet bebout/ „ heeft oock veel herten ende meer ander wild. „

N°. 1. *Opdoeninge soo hem 't lant van* Cabo de boa Speranza *vertoont.* A. *Is de Revier daer sy haer vars water haelden.* B. *Is een kip ofte Eylandeken daer sy onderlagen,op* 10. *ende* 11. *vadem,leggende op* 34. *graden by Ooste de Cabo.* C. *Sijn vogelen die hen onder de* Cabo *vertoonen.* D. Trombas. *die men siet drijven ontrent de* Cabo.

Den 2. Augusti omtrent twee uren voor Sonnen ondergangh kreghen sy 't vaste land van Africa in't ghesichte / waer door sy alle seer verblijdt waren Het was een hoogh heuvelachtigh ende bergachtigh land / als sy omtrent 5. mijlen noord-oost daer van daen

De Schepen krijgen 't land van C. de Bona Speranza in't gesicht.

Digitized by Google

daen waren. Sy liepen voorts langhs de wal / ende bevonden 't land langhs hoe lager ende slechter. S'anderdaegs sagen sy een riviere / daer een banck voor lagh / ende tegen den avond sagense Cabo das Aguilhas, 't welck een leege hoeck lands is. Den 4. dito quamen sy in de Baye by de Portugesen genoemt Aguada de Sam Bras, welcke open is voor alle winden / behalven alleenlijck den noorden / met hoogh dobbel land / op wiens westelijcke hoeck een boom staet die hem op doet als een casteelken. Dese Baye leyt omtrent 45. mijlen boven de Cabo de Bona Speranza, en heeft een kleyn Eylandeken oft groote klippe daer sy groote menighte van vogelen op vonden Pinguijns ghenoemt / van de groote als een kleyne gans / sonder vleugelen oft immers soo kleyn ende kort / dat het meer bont oft hayr van beesten als vleugelen / schijnt te sijn dan hebben in plaets van dien een leren Vinne / daer sy mede swemmen; Lieten haer sonder voor-loopen grijpen / (een teeken datter luttel ofte ghen volck moet verkeeren) maer gedoodt sijnde waren so hard van huyt / dat mense qualijck met een Sabel konde door-houwen / uytghesondert op 't hooft. Op de selve klippe vonden sy oock veel zeerobben / die sich tegen de maets te were stelden / ende werden eenige dood geslaghen / doch en waren noch d'een noch d'andere goed om eten. Den 5. dito teghen den avond sijn sy met haer 8. mannen aen land gevaren / om 't selve te besightighen / ende ter wijlen die van de sloep te lande waert in ginghen / sinder by de schuyt (die mede aen de wal lagh) 7. swarte mannen gekomen op 't spoor van de maets die te lande waren. By de schuyt komende / hebben de onse haer eenige messen / Lijnwaet / bellen ende spiegelkens ghegeven / als oock eenighe wollen kleederen / doch scheen wel dat sy daer niet seer mede verciert e waren / want wierpense wech. Men schonckse oock wijn / ende stackse wat bischuyt toe / daer van sy beyde ghenut hebben / bewijsende de onse met teykenen niet dan vriendschap / die haer wederom wesen / sy soudense ossen ofte schapen brengen / 't welck sy wesen des anderen daegs te doen. Den 6. dito voeren sy wederom met drye sloepen aen land / ende bevonden dat het een schoone lant-douwe was / met welrieckende bosschagien ende bloemen verciert. Vonden oock verscheyden voetstappen van menschen / vee / ende honden / ende de spiegelkens ende bellekens / die men haer daegs te voren gegeven hadde / lagen daer nu ghebroken / met het stuck lijnwaets / op de heyde neer. Terwijlen warender eenige Inwoonders by de schuyt gheweest / daer de onse na toe gingen / maer waren nessens haer sijde weder te rugge ghekeert / sonder dat het de onse ghewaer werden / soo behendigh weten sy haer door de bosschagie wech te packen / doch quamen korts daer aen / wederom / ende als men haer ijser toonde ('t welcke sy Cori noemen) beloofdense vee daer voor te brenghen. Des namiddaeghs ginghen de onse met haer twintighen andermael te landewaert in / om te besien of zy eenige huysinge souden konnen vinden / maer was te vergeefs / want de Inwoonders ginghen met de onse sonder eenighe sekeren wech te houden; ginghen d'onse / sy ginghen mede: stonden d'onse / sy saten neder achter op hare hielen huyckende / alsoo dat de maets tegen nacht sonder yet uytgherecht te hebben / weder t'schepe quamen.

Den 7. Augusti sijn sy vroeg aen land gevaren / met intentie d'inwoonders in haer wooninghe te gaen besoecken / sterck sijnde 23. weerbare mannen. Een half ure gegaen hebbende / zijn de Inwoonders haer tegen gekomen / mede brengende 6. schapen / daer voor de onse haer een staf ijsers gaven swaer omtrent 30. pond met noch eenig geld / dan overmits sy het ijser niet konden scheyden / werdense teghen malkanderen twistigh / ende

Komen in de Baye ghenoemt Aguada de Sam Bras.

Pinguijns Vogelen.

Varen aen land.

Aerd van 't land.

Handeling met de wilde van S. Bras.

Digitized by Google

ende maeckten terstond roock / waer mede sy hare compagnie het wilden te kennen gheven / derhalven deden de onsen het vier uyt / dies sy met de twee schapen vluchtigh werden / ende d'onse keerden met de viere wederom naer de sloepen. Sy dat siende volgden de onse / ende riepen / sy wouden meer vee brenghen / waer over beyde partijen weder by een quamen / ende maeckten te samen vrede / de onse haer Spaenschen wijn schenckende / midts conditie dat sy vee souden brenghen / waer voor sy wederom yser souden ontfanghen. Daer nae vulden de onse hare vaten met water / welcke sy ruytende was uyt het gheberghte staende aen de west-zijde van de Baye. Het scheen dat ter selver plaetse oock eenighe andere natie wel eer moest ververscht hebben / want sy niet wijd van de water-plaetse nae 't zuyden toe een schans van steen vonden / daer (soo men sien konde) haer wel eer eenighe moesten hebben beschanst ghehad. 's Anderdaeghs weder aen landt komende vischten sy eenighe Oesters daer sy Peerlen in vonden / ende pluckten oock sommige welrieckende kruyderen / die daer overvloedelijck wassen. Middeler tijdt werden sy van de Schildwachten ghewaerschout / dat de Inwoonderen met vee quamen / begheerende men soude haer eenigh yser laten sien / 't welck sy voor hare beesten mede namen / ende d'onse voeren met de beesten nae 't schip toe.

Den 9. dito waren d'Inwoonderen d'onse aen landt verwachtende / en wesen dat se veel vee mede ghebracht hadden; Soo dat d'onse desen dagh kochten voor een quact hou-mes een schoonen Os / voor een oude kuypers Dissel van gelijcke / ende willende voor een nieuwe Dissel twee Ossen hebben / konden niet accorderen / want de Wilde maer eenen Os woude gheven. 's Anderdaeghs / 's morghens ginghter wederom op een handelen / ende d'onse kochten voor een staf ysers van

Andere handelinghe.

70. pond in vijven ghebroken / twee schoone Ossen ende drie schapen: Voor een krom-mes / een bijl / een schoppe / een korten yseren bout / met noch een mes ende sommighe stuckkens ysers / 't welck al-te-mael in Nederlandt omtrent 4. guldens weerd mocht wesen / 3. Ossen ende 5. Schapen; Jae voor een mes mochten sy ten lieven dancke een schaep krijghen / ende haddense meer ysers byder hand ghehadt / sy hadden meer vees bekomen / want saghen de Ossen ende Schapen met groote menighte op 't hooghe landt gaen weyden: De Ossen alhier zijn seer groot ende schoon / ghelijck die van Spaenjen / hebben bulten / ende d'onse saghender eenighe die gheen hoornen en hadden / noch oyt en hadden ghehadt / 't welck seer vremd om sien was. De Schapen zijnder seer groot / schoon / ende smakelijck / dat sy noyt dierghelijcke ghesien en hadden: eenighe hadden steerten van een half elle dick in 't ronde / daer wel so veel aen te eten was als aen een van de quartieren: doch in stede van wolle hadden sy hayr als Geyten / ende waren oock wel soo groot. Het ghevoghelte zijn Patrijsen, Quackelen, Leeuwercken, verscheyden soorten van Havicken, ende Musschen.

Ghestalte van 't vee.

Wat voor voghelen datter sijn.

De Inwoonders van dit Landt zijn wat kleynder van ghestalte als de luyden hier te lande / bruyn-ros van verwe / doch d'een meer als d'andere / seer leelick van aen-ghesicht / 't welck sy met eenighe verwe bestrijcken ende swart soecken te maecken. Het hayr op hare hoofden is als 't hayr van een mensche die een tijdlangh ghehanghen heeft: sy gaen gheheel naeckt / dan dat sy een Ossen-huyd mantels wijse gheront met het hayr naer binnen toe om 't lijf hebben / ende een breeden riem van gelijcker stoffe om haer middelen / hare manlickheydt bedecken sy met de steert van de selve huyd / ende in plaetse van schoenen hebbense sommighe twee dobbele lappen van een huyd / sommighe sekere verdekens

Ghestalte ende zeden van de Inwoonders.

Digitized by Google

kens onder aen de voeten. Sommighe hadden tot een cieraet haer eygene huyd gehackelt ende door-brandt/ waer in sy dan vet ende onghel staken/ 't welck veroorsaeckte dat sy een vaem in de wind waren stinckende: Haer cieraet zijn arm-ringhen van Elpen-been / ende rood koper / gheslepen schelpen / eenige gouden ringskens aen de vinghers / ende pater-nosters van been ende hout. Haer ghewcer was langhe spiessen met breede ysers/ doch seer olick. Sy geleken heel wild te zijn/ ende soo de onse vermoeden / waren 't oock menschen-eters/ want als de maets eenighe Ossen ghedoodt hadden / baden sy haer om 't inghewant / 't welck sy aten al rauw / de meeste vuyligheydt slechts soo wat uytschuddende. Sy spreken seer belemmert/ bykans klockende als de Calcoensche hanen / oft als de luyden in Duytsch-landt doen omtrent Kempten ende de Alpes Iulias, die door de hardigheyd van 't sneeuwater dat sy drincken / die groote kroppen krijghen. Ten schijnt niet dat sy eenighe andere spijse hadden als vee / wild ghedierte/ ende kruyden/ want (soo men mercken konke) waren sy seer beschroomt voor 't water/ ende breesden haer nat te maken als de zee begon te rijsen / waer uyt te vermoeden staet dat sy haer niet en generen met visschen. Doch vermidts de onse geene van hare wooninghen/ veel min eenigh vrou-mensch en hebben konnen vinden/so en kan men geen voorder sekerheyd daer van schrijven. Men heeft se dickmaels haer vier sien stoken / 't welck sy seer haestigh konnen bekomen/ met twee houtjens 't een teghen 't ander te wrijven / ende brenghen alsoo haren nacht daer by over.

In dese Baye houden haer veel groote visschen / die des nachts teghen de schepen quamen legghen spelen/ maer middelbare ofte kleynen visch en vindt men daer niet / vermidts die al vernielt wordt van de zee-wolven.

N°. 2. *Afteeckeninghe, vande Inwoonders, ende ghedierte aende* Cabo de bona Speranza.

Den 11. Augusti/ alhoewel sy veel beesten op 't hooghe land saghen gaen weyden / ende wel ververschinge van doen hadden/ soo werdter nochtans besloten/ door 't menighvuldigh klaghen van 't ghemeyne volck / het welcke door den daghelicxschen arbeyd in 't water halen / overmidts de quade stranden / seer gheswackt was / als oock om dat de ververschinge de sucht neder in de beenen joegh/ ende om de groote dwinge die haer dreyghde uyt den zuyden / waer teghen sy niet beschut en laghen / dat sy teghen den avond souden t'seyl gaen: Dien volgende hebben sy omtrent der Sonnen ondergang hare anckeren met grooten arbeyd / overmits de vele krancken/ op-ghewonden / ende liepen alsoo met menigherhande winden ende verscheyden stormen (waer door sy malkanderen somtijdts misten) tot den tweeden Septembris toe / als wanneer sy besloten (overmits de swackheydt van 't volck/ die meestendeel plat op schips-bodem neder laghen van 't scheurbuyck) het Eylandt van San Lorenzo, anders genoemt Madagascar aen te soecken / gelijck sy oock des anderen daeghs in den dagheraed 't selve quamen te sien/ zijnde slecht effen land / dan de Oost-hoeck ghenaemt Cabo de San Roman was seer heuvelachtig/ ende verhief hem seer hooghe ende dobbel. Sy liepen lange af ende aen om boven den hoeck van de Caep te geraken/ maer siende dat sy / overmidts de stercke stroomen ende winden/ niet en konden winnen / zijn ten lesten nae den westelijcken hoeck gheloopen / ende 't schip Amsterdam heeft zijn schuyt uyt-gheset / met 6. mannen aen land varende nae de Caep de Santa Maria, alwaer sy 6. luyden vernamen / de welcke siende dat de schuyt op haer aen quam / op 't hooghe landt liepen. Komende aen de voorsz.

De schepen gaen t'seyle uyt Aguada de San Bras.

Sien 't Eyland van S. Laurens, anders genoemt Madagascar.

Digitized by Google

Digitized by Google

kens onder aen de voeten. Sommighe hadden tot een cieraet haer eygene huyd gehackelt ende door-brandt/ waer in sy dan vet ende onghel staken/ 't welck veroorsaeckte dat sy een vaem in de wind waren stinckende: Haer cieraet zijn arm-ringhen van Elpen-been / ende rood koper / gheslepen schelpen / eenige gouden ringskens aen de vinghers / ende pater-nosters van been ende hout. Haer gheweer was langhe spiessen met breede ysers/ doch seer olick. Sy geleken heel wild te zijn/ ende soo de onse vermoeden / waren 't oock menscheneters/ want als de maets eenighe Ossen ghedoodt hadden / baden sy haer om 't inghewant / 't welck sy aten al rauw / de meeste vuyligheydt slechts soo wat uytschuddende. Sy spreken seer belemmert/ bykans klockende als de Calcoensche hanen / oft als de luyden in Duytsch-landt doen omtrent Kempten ende de Alpes Iulias, die door de hardigheyd van 't sneeuwater dat sy drincken / die groote kroppen krijghen. Ten schijnt niet dat sy eenighe andere spijse hadden als vee / wild ghedierte/ ende kruyden/ want (soo men mercken konde) waren sy seer beschroomt voor 't water/ ende vreesden haer nat te maken als de zee begon te rijsen / waer uyt te vermoeden staet dat sy haer niet en generen met visschen. Doch vermidts de onse geene van hare wooninghen/ veel min eenigh vrou-mensch en hebben konnen vinden/ so en kan men geen voorder sekerheyd daer van schrijven. Men heeft se dickmaels haer vier sien stoken / 't welck sy seer haestigh konnen bekomen/ met twee houtjens 't een teghen 't ander te wrijven / ende brenghen alsoo haren nacht daer by over.

In dese Baye houden haer veel groote visschen / die des nachts teghen de schepen quamen legghen spelen/ maer middelbare ofte kleyne visch en vindt men daer niet / vermidts die al vernielt wordt van de zee-wolven.

N°. 2. *Afteeckeninghe, vande Inwoonders, ende ghedierte aende* Cabo de bona Speranza.

Den 11. Augusti/ alhoewel sy veel beesten op 't hooghe land saghen gaen weyden / ende wel verversching van doen hadden/ soo werdter nochtans besloten/ door 't menighvuldigh klaghen van 't ghemeyne volck / het welcke door den daghelicxschen arbeyd in 't water halen / overmidts de quade stranden / seer gheswackt was / als oock om dat de verversching de sucht neder in de beenen joegh/ ende om de groote dijninge die haer dreyghde uyt den zuyden / waer teghen sy niet beschut en laghen / dat sy teghen den avond souden t'seyl gaen: Dien volgende hebben sy omtrent der Sonnen ondergang hare anckeren met grooten arbeyd / overmits de vele krancken/ op-ghewonden / ende liepen alsoo met menigherhande winden ende verscheyden stormen (waer door sy malkanderen somtijdts misten) tot den tweeden Septembris toe / als wanneer sy besloten (overmits de swackheydt van 't volck/ die meestendeel plat op schips-bodem neder laghen van 't scheurbuyck) het Eylandt van San Lorenzo, anders genoemt Madagascar aen te soecken / gelijck sy oock des anderen daeghs in den dagheraed 't selve quamen te sien/ zijnde slecht effen land / dan de Oost-hoeck ghenaemt Cabo de San Roman was seer heuvelachtig/ ende verhief hem seer hooghe ende dobbel. Sy liepen lange af ende aen om boven den hoeck van de Caep te geraken/ maer siende dat sy/ overmidts de stercke stroomen ende winden/ niet en konden winnen / zijn ten lesten nae den westelijcken hoeck gheloopen / ende 't schip Amsterdam heeft zijn schuyt uyt-gheset / met 6. mannen aen land varende nae de Caep de Santa Maria, alwaer sy 6. luyden vernamen / de welcke siende dat de schuyt op haer aen quam / op 't hooghe landt liepen. Komende aen de voorsz.

De schepen gaen t'seyle uyt Aguada de Sam Bras.

Sien 't Eyland van S. Laurens, anders genoemt Madagascar.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

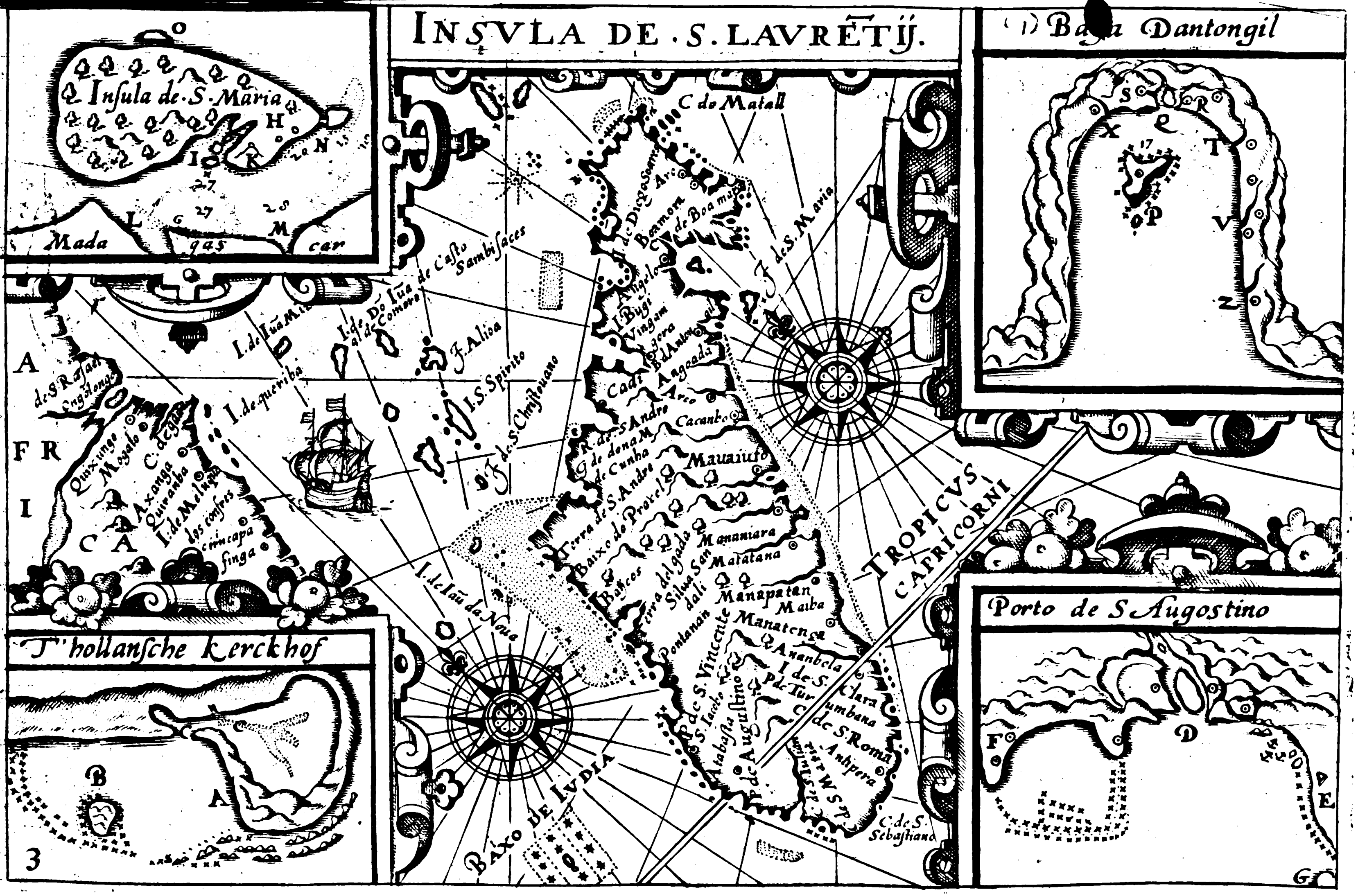

Digitized by Google

Digitized by Google

Landen aen de Caep S. Maria.

voorsz. Caep (dat een hooghen af-ghebickten hoeck is) hebbense drie visschers schuytjens (die sy Lacca noemen) sien visschen / daer sy nae toe roepden / ende twee van kreghen: ende alsoo sy de visschers niet en konden verstaen / gaven haer eenighe Paternosters ende ander kramery / waer voor sy den onsen sommighe visschen gaven / ende scheyden also van malkanderen. Aen land vonden sy noch vijf Inwoonders / maer die en wilden haer niet verwachten / soo dat sy niet anders bekomen konnende als wat Oesters / weder aen boord zijn gheroept. Den 9. dito hebben sy weder een Sloep gemant / ende loopende met de selve so dicht na 't landt alst moghelijck was / hebben eyndelick weder twee visschers schuytjens gesien aen twee klippen leggende / omtrent een gotelincx schoot van landt / waer van sy 't eene met drie mannen ghekreghen hebben / die sy aen 't Jacht brachten / ende kochten van haer voor eenighe Paternosters ende geld daer beneffens omtrent 60. Steenbraessems / haer oock t'eten ende te drincken biedende / dan scheen dat sy daer weynigh mede ghedient waren: men gaf haer oock sommighe roode mutsen ende ander kramery / die sy geerne aen namen / ende werden alsoo weder in haer seldsaem schuytjen gheset / daer sy stracx mede naer landt voeren / betoonende met haer wijsen / roepen ende schreeuwen wel verblijdt te zijn / dat sy alsoo uyt de handen van d'onse verlost waren. Een van dese drie mannen / als hy de Sloep eerst sagh aen-komen / sprongh van verbaestheydt over boord / ghelijck of hy 't hadde willen ontswemmen / dan door wijsen ende wencken kreghen hem d'onse weder in zijn schuytjen; Sy waren soo weynigh bedreven / dat als de onse haer wilden doen overklimmen in 't Jacht / soo hieldense haer even of sy geen menschen gheweest / ende nergens van gheweten en hadden: Waren langher van stature als 't volck van Aguada Sam Bras, ende wel gheproportioneerde mannen / niet anders om 't lijf hebbende als een swachtel / daer sy haer schamelheydt mede bedeckten / ende dat noch qualick ghenoegh; Hebben langh swart hayr op 't hoofd / 't welck by menighte met drie strenghen ghevlochten was; Aen de ooren draghense sekere houtjens ofte beentjens omtrent een duym dick; Sy schenen besneden te wesen / want op dat men sulcx sien soude / verschoven sy de swachtels soo een weynigh van hare schamelheydt. d'Andere die op 't land gesien hadden dat de onse met dese drie door ginghen / maeckten groot misbaer / ende stoockten grooten roock / ghelijck sy oock over al ghedaen hadden / de onse op de kusten vernemende.

Krijgen een schuytjen met 3. visschers.

Ghedaente van d'Inwoonders.

N°. 3. *Afteeckeninghe vande Eylanden, S^t. Laurents, ofte Madagascar, 't Hollandsche Kerck-hof, Porto de S^t. Augustino, de groote Baye Dantougil, ende 't Eylandt, S^t. Maria.* A. *Daerse eerst gheset laghen,* B. *'t Eyland 't Hollants Kerck-hoff genaemt.* C. *Den Inwijck van 't soete water.* D. *De Soete Rivier.* E. *De Schans.* F. *De Noorder hoeck.* G. *De Suyt Eylandekens.* H. *'t Eylandt S^t. Maria.* I. *Inham in 't Eylandt.* K. *Dorp op 't Eylandt.* L. *Rivier in 't Eyland, S^t. Laurentio.* M. *Arm van de voorsz. Rivier.* N. *De scheydinghe van 't Eylandt S^t. Maria.* O. *Klippe aen 't west-zijde van 't selve Eyland.* P. *Eylandt in de groote Baeye, daer sy haer water haelden.* Q. *De Rivier.* R. *Dorp S^t. Anglo.* S. *Dorp Spakenburgh.* T. *Noordlijcxste Dorp.* V. *Dorp daerse eerst geset laghen.* X. *Dorp daerse mede gehandelt hebben.* Y. *'t seste Dorp.* Z. *daer sy versocht wierden in 't uyt-loopen aen te komen.*

Digitized by Google

Den 13. Septembris 's morghens saghen sy een groot rif streckende omtrent een mijle weeghs t'zeewaert in/ 't welck het Jacht gingh besichtighen/ doch Molenaer sonder veradverteert te wesen / is mede derwaert gheloopen / ende heeft terstondt zijn ancker laten vallen / 't welck Schellinger oock ghevolght heeft/ ende is over sulcks 't Schip Hollandia veroorsaeckt ghewordén mede alsoo te doen / al-hoe-wel het den Stierman ende alle de maets seer qualijck behaeghde / overmidts sy daer gantsch voor gheen zee-windt bevrijdt en waeren.

Omtrent een mijle weeghs van 't vaste landt van Sint Laurens was een Eylandt gheleghen noordt-west ten westen van de Schepen ; Dit Eylandt noemden sy naemaels 't Hollandtsche Kerck-hof, overmidts haer aldaer seer veel volcks af sturf / die sy op 't Eylandt begroeven. Des selven daeghs isser een schupte met volck naer Landt ghesonden / om te vernemen of daer eenighe fruyten mochten wesen voor de siecken / maer hebben niet ghevonden dan de kale strandt verdeelt met een binnewater / 't welck zout ende onbequaem was om drincken / sonder dat sy konden bemercken waer het zijnen uytgangh oft ingangh hadde ; Hier niet over moghende / keerden weder te rugghe / ende vonden wel veel voetstappen van mans ende kinderen / oock plaetsen daer sy vier ghestoockt hadden / maer gheen huysen. 's Anderdaeghs liepen sy achter 't voorschreven Eylandt / overmidts de dijninge haer van d'ander reede verjoegh / maer op 't land komende / en vonden aldaer noch vruchten noch versch water / noch vee / noch voghelen / dan alleenlijck eenighe Reyghers. Sy hadden wel ettelicke Inwoonders ghesien op 't strandt / maer en konden / vermidts de groote verninghe / niet by haer komen.

Eyland genoemt 't Hollandsche kerckhof.

Den 17. dito 's morghens vroegh zijn sy oost aen gheloopen / ende weder ten Ancker ghegaen achter de rotsen / daer sy eerst ghelandt hadden ; Hier sagense eenen grooten roock op-gaen in een bosschagie / ende daer by komende / oock twee mannen / die hare netten droeghen / maer op den roock aen gaende / vonden daer niet dan een oudt wijf met een jongh meyskén / die de heye vast af branden / ende d'onse nae de mannen toe wesen die sy hadden sien gaen ; Dese by d'onse ghewenckt ende gheroepen zijnde bleven haer een wijl tijdts verwachtende / maer ten lesten hare netten afghelepdt hebbende begaven sich op de vlucht / soo dat de onse haer haest verloren hebbende ende op hare voetstappen volghende / eyndelijck aen een water quamen / daer sy een man vonden staen visschen : met drie kinderen / die op d'ander zyde van 't water waren : De man sondt een van de kinderen om meer volcx / ende 't kindt quam terstondt met een oudt man by de onse / welcke proefden 't water te passeren met een van d'Inwoonders schuytjens / maer onbedreven zijnde met de selve kleyne schuytjens te varen / zijn daer met om-ghevallen / ende al swemmende weder uyt-gheraeckt : De twee mannen dit siende / zijn / alsoo naeckt als sy waren / by den onsen over 't water ghekomen met hare Assagayas oft spieskens in de hant / doch also sy malkanderen niet en konden verstaen / gaven de onse haer eenighe Margaridetten / ende keerden wederom nae de sloep toe. Den 18. dito isser weder een schuyte met volck aen landt ghesonden / van de welcke drie mannen te landewaert in ginghen / om te vernemen offer eenighe Fruyten souden moghen wassen / ende noch twee / die een anderen wegh namen : Dese twee niet anders ontmoet hebbende als een man ende vrouwe zijn 's avondts (alsoo sy gheen last en hadden 's nachts uyt te blijven) wederom by de schuyt ghekomen ; Maer de drie ginghen door een bosschagie

Digitized by Google

schagie met een Compas (om niet te verdwalen) rondom een grooten Inwijck van zout water / ende vonden teghen den avondt een jongh swart man / die haer leyde by eenen ouden / welcke scheen zijn vader te wesen: Dese gaf haer wat krabben te eten / ende water te drincken / ende alsoo sy begheerden wijder gheleydt te wesen om ververschinghe te bekomen / gavense dese twee swarte (welcke wesen dat sy wat slapen moesten) elck een slaepmuts / waer door sy ghewilligh werden haer te gheleyden.

Een wijle ghegaen hebbende / alsoo 't klaer maneschijn was / scheyde de oude man van haer / maer toefde niet langhe of hy en quam weder / ende wat viers maeckende / setten haer neder om wat te rusten: Maer alsoo de onse niet langhe op een plaetse en dorsten blijven / hebben sy haer weder aen 't gaen ghemaeckt: Doen liep de jonghe man van haer wegh / maer quam haest weder met noch ses mannen tot hem / ende overmidts sy dickmaels de hoofden t'samen staecken / als of sy raedt ghehouden hadden / kreghen d'onse quaedt vermoeden / ende ghevende haer eenighe paternosters (die sy gheepscht hadden) hebben de twee over-vallen / doch de derde ontspringhende heeft de ander twee uyt haren handen verlost: Doen begost onder haer een krijgh met steenen / daer mede sy de onse soo moede maeckten / dat sy hen op-gheven moesten / ende werden van de Wilde naeckt uyt-gheschudt / die hen oock haer gheweer af namen.

Drie Hollanders worden van de Wilde gheplondert.

De onse vervolghden haren wegh langhs 't voorsz. binnewater tot den anderen avondt toe / soo dat sy met de nacht over d'ander zijde van 't water quamen / daer de Schupte haer haelde / ende voeren seer moede / verbrandt / ende machteloos zijnde aen boord.

Den 20. dito werdter wederom een landt-tocht ghedaen / ende vonden de onse / in 't binne-water komende / aen de rechter-handt eenighe huttekens / daer visschers woonden / maer dat mael alleenlijck twee mannen ende vier vrouwen in waeren / die hun wesen waer sy water halen souden / gaende een man / met twee schorssen van boomen / (om 't water in te draghen) met haer / tot aen een ander wooninghe / daer sy anders niet dan vrouwen saghen. Dit water bevonden sy dattet brackigh was / ende namen derhalven gheen mede / maer roepden nae een Almadia ofte schuytjen / daer sy eenighe visch van manghelden voor corael / roepende voorts noch een ander nae / dat sy / om der ondiepten wille / niet en konden bekomen: Ende siende uyt het gheboomte / ontdeckten drie partijen Swarten / welcker Overste / ghenaemt Andrea, haer wees / dat sy nae een plaetse souden varen die seer ondiep was / ende met leegh water droogh lagh; Hier uyt vermoeden de onse / dat hy hun 's nachts daer op 't drooghe vindende / met de zijne soude komen overvallen / des sy den avondt aenkomende op 't diep ginghen ligghen / daer hun in der nacht twee Almadias quamen besoecken / die hun krabben te eten gaven / ende seer melodieuselijck songhen. Doch de onse vermoedende dat sy quamen om hun te bespieden / deden haer wegh varen / houdende goede wacht om niet overvallen te worden. De nacht ghepasseert zijnde / quamen de Inwoonders met elf schuytjens by de onse / begheerende dat sy met haer souden vaeren nae haer woon-plaetse / die sy noemden Longenau, zy wouden aldaer met hun handelen: Dit deden de onse / maer en wilden even-wel niet aen land komen / ghedenckende wat sy 's daeghs te vooren hunne maets ghedaen hadden / te meer / om dat sy veel volcks saghen / dat sich achter 't gheboomte verborghen hielt / ende dat hunnen Overste niet en dorst

Digitized by Google

by haer komen/ dan op 't leste in een groote Canoa. Hy ontnam meest alle de andere Swarten haren visch/ ende verkochtse den onsen voor Paternosters. Was ghekleedt met eenen katoenen doeck tot de knijen toe/ ghestreept als de tijcken oft Spaensche dekens. De onse veel visch bekomen hebbende / voeren nae de mond van 't water: ende alsoo sy de Swarten te kloeck in 't zeylen waeren / keerden de selve naer landt toe / alwaer sy een embuscade maeckten. De onse aen landt komende / setten hare schildtwachten uyt / om niet onversiens over-vallen te worden: ende sonden voorts vijf mannen uyt om 't landt te ontdecken / de welcke om eenen hoeck komende / zijn ghevallen in een embuscade van omtrent 50. Swarten / die haer van alle weghen omeingbelden / ende dapperlijck met Assagayas bewierpen / soo dat sy ghedwonghen waren sich te verweren / schietende drie schoten / waer mede eenen Swarten in 't hoofd gheraeckt wierd / die op de voet doodt bleef ligghen: Hier door verschrickten sich de Inwoonders seer / ende en dorsten de tweede charge niet verwachten / maer begaven sich op de vlucht / daer de onse seer blijde om waren/ende 't lant vol dorre bosschagien vindende / sonder eenigh water ofte verversschinghe / voeren teghen den avond weder nae de schepen.

Schermutsinghe met de Wilden.

No. 4. *Afbeeldinghe van de Inwoonderen van Baya de S. Augustino, hebbende gheen religie ofte wetten, als die haer de nature mede brenght, voerende teghens haer naburen oorloge, malkanderen verkoopende voor Vee ofte Assagayen die sy Lesso noemen, daer sy soo rechte mede schieten datse ses-mael op een Duyt sullen werpen.* A. *Een Voghel soo groot als een Oyevaer, dan heeft een kromme beck.* B. *Dit beest heeft een hooft als een Vos, lijf ende staert als een Meerkat is seer snel in 't loopen ende klimmen.* C. *Haer Schuytkens sijnde uyt een heel hout, aen beyde de sijden stocken, datse niet konnen om vallen.* D. *Haer huyskens nerghens toe bequaem dan voor de Son te schuylen, sijnde soo laegh datse daer in moeten kruypen, ende op 't sant slapen.* E. *Haer Schapen, hebben soo groote staerten datse voor een vijfde quartier moghen ghereeckent werden, ende Ossen met Bulten ende groote hoornen, goet om te eten.* F. *Een Vrucht by haer in overvloedt, mede seer goet om eten.*

Den 22. dito 's morgens vroegh is de Pinas met een wel-ghemande Sloep in zee ghesteken / om te sien of sy gheen verversschinghe souden konnen bekomen / ende quamen den derden dagh aen twee dorre Eylandekens / daer niet besonders op en was / dan datter eenighe visschers sich des nachts onthielden / Oost noord oost van de selve was de Baye die men noemt de San Augustin op de hooghte van 23½. graden / recht onder den Tropicus Capricorni, alwaer sy een schoon Riviere vonden / komende met twee Canalen tusschen 't hooghe land in de zee / daer sy met de sloepe in voeren. De Inwoonderen quamen vrymoedigh by haer / seer verwondert zijnde van witte luyden te sien in haer contreye / ende noch meer van 't voort-gaen van de Pinas / sonder yemandt te sien roepen. De onse kochten van haer eenighe Schapen / die uyter maten schoon ende vet waeren / voor kramerije / als spiegelkens / roode mutsen / Paternosters / etc. Onder andere wasser een van de maets die een tinne lepel liet sien / waer voor sy terstondt boden den schoonsten Os van der kudden / ende alsoo hy 't ontliep / ende andere hare Ossen oock quamen

Baya de S. Augustin.

Handelinge met de Wilde aldaer.

Digitized by Google

Digitized by Google

quamen aen-veylen voor de ſelve lepel / werden ſy twi-
ſtigh / ende ſouden malkanderen gheſlaghen hebben/
hadde men den eerſten den lepel niet toe-gheſeydt / die
zijn Aſſagaya ende een man te pande liet / tot dat hy
den Os ſoude ghebracht hebben. Dit is een ſchoone
luſtighe landouwe / met groene valleyen verciert / al-
waer de onſe oock menigherley ſchoon ghevoghelte
vonden / die met haeren ſoeten ſangh groote melodije
bedreven / ende onthouden ſich oock aldaer veel Meer-
katten op de boomen / daer de Tamarinden op waſſen/
welcke vruchten ſeer verkoelende zijn de Lever ende de
Nieren / oock alle ſlijmigheydt der Maghen verteeren-
de / ende derhalven ſeer goed voor 't ſcheurbuyck / waer
mede de maets ſoo ſeer ghequelt waren / dat ſy qualick
de macht hadden om met kreupele ende gheſonde een
ſchip onder ſeyl te helpen. Dies de Pinas conſidere-
rende / dat ſy niet alleen grootelijcks ſouden verlan-
ghen / maer dat oock de noodt vereyſſchende was niet
langher te toeven / als die nauwelijcx 20. man en had-
den in de gheheele vlote / die over eynde ginghen / en-
de alreets over de 70. dooden / is den eerſten Octobris
weder by de Schepen ghekomen / met tijdinghe dat
ſy een goede Baeye ghevonden hadden / daer een ver-
ſche Rivier uyt liep / ende verſch vleeſch ghenoegh te
bekomen was / waer over de maets al te ſamen ſeer
verblijdt waren. Terwijle de Pinas ende Sloep uyt-
gheweeſt hadden / warender twee uyt de vloot / d'een
ghenaemt Fop Pieterſz van Delſt, varende op 't ſchip
Hollandia; d'ander Corneliſz Luytſz van Medenblick,
varende op 't ſchip Amſterdam, voor muytmaeckers/
by ſententie aen landt gheſet / met belofte ſoo ſy bin-
nen 5. daghen eenighe ververſchinghe ende Oraenjen
appelen konden bekomen / ende daer mede weder keer-
den / dat menſe dan in ghenade ontfanghen ſoude / maer
ſoo niet / op ghenade ende onghenade: doen en is van

Aerd van 't land.

Twee muytmakers aen land geſet.

hun ganſch gheen tijdinghe meer ghehoort. Den 30. Ian Dignumſz Schipper
dito is over-leden Ian Dignumſz Schipper op 't ſchip Vertreck.
Hollandia, ende begraven op 't Eylandeken ghenaemt
't Hollandſch Kerckhof. Den 5. Octobris daer aen vol-
ghende / werd den beſloten brief / die by de neghen Be-
winthebbers onder-teeckent was / den ghemeenen
volcke voor-gheleſen / waer inne Pieter Dirckſz Keyſer
ghenomineert ſtondt voor Schipper / die ſy met alle
goedwilligheydt ghelijckelijck beloofden te ghehoorſa-
men / ſoo ſy haren voorighen Schipper gedaen hadden.

Den 7. Octobris zijn ſy t'zeyl ghegaen / ende qua-
men den 9. dito tegen den avond aen 't land daer de Pi-
nas gheweeſt hadde / alwaer ſy het ſetten op 30. vadem
kleygrond. Den 10. dito voeren ſy met een roey-jacht
na de Riviere / alwaer haer eenighe Inwoonders ghe-
leyden / die aen boord gheweeſt waren / ende hun vereert
hadden met eenige ſchapen / begeerende dat ſy aen land
komen ſouden / want daer vee ghenoegh te bekomen
was. Hier kochten ſy ſo veel Oſſen ende Schapen voor Handelinge met de Wilde.
tinne lepels / als ſy laden konden: namelijck voor yder
tinne lepel een Os / ende 3. oft 4. Schapen ten ſelven
prijſe / want daer niet ſoo ſeer begheert en was als le-
pels / oft anderen huyſraed dan tin; In voeghen dat
ſy Franck van der Does voor een tinne lepel eens een
meyſken preſenteerden omtrent 10. jaeren oud zijnde/
het welcke / mits dien het ſeer weende / hy uyt deerniſ-
ſe liet gaen.

Den 11. dito zijnder weder veel Swarten aen boord
gekomen met Schapen / verſchen ende ghedrooghden
viſch / melck / ende andere dierghelijcke ververſchinghe/
die de onſe haer af kochten / ende ſonden alſdoen drie
van de Overigheyd naer land / om een bequame plaet-
ſe op te ſpeuren / daer ſy hunne ſiecken mochten aen
land brenghen / om wat te verquicken / ghelijck ſy des
anderen daeghs oock ghedaen hebben.

 Den

Digitized by Google

Schermutsinghe met de Wilde.

Den 13. dito in de morghen-stondt zijnder by de siecken ghekomen een deel van de Inwoonders / in schijne of sy haer yets verkoopen wilden / ende soo sy saghen dat al 't volck machteloos was / hebben sy noch meer volcx ghehaelt / ende komende soo wel 100. sterck / hebben de siecken gheplondert / ende seer met steenen gheslaghen / loopende voorts nae de andere / die omtrent een scheute weeghs daer van daen laghen / dan die waeren wat stercker / ende hadden 4. oft 5. roers by haer / waer met sy sich te weere stelden / ende twee oft drie van de Swarten doodt schoten.

De andere maets 't gherucht in de Schepen hoorende / roeyden terstondt nae 't landt toe / waer door de Wilden de vlucht namen / die de onse wel nae-jaeghden / maer zijn het / door de lichtigheydt van hare Canoas, wesende omtrent 25. in ghetale / ontkomen / ende te landewaert in op 't gheberghte gheweecken.

Daer nae hebben de onse haere siecken beschanst / ende de schanssen omvanghen met boomen / daer inne brenghende drie oft vier steen-stucken / ende van yder schip 4. oft 5. mannen / om de siecken teghen dier-ghelijcke aenvallen der Inwoonders te bevrijen. Niet teghenstaende dit misverstandt quamen de luyden des landts noch eenighe daghen vrymoedigh aen de Schepen hare Schapen verkoopen / al-hoe-wel de onse eenighe daer onder saghen / die de scheuten van 't haghel noch bloedigh in 't lichaem hadden; ende in de Riviere noch Ossen kochten van de gheene die de plonderinghe noch aen haren hals hadden hanghende / als of sy de luyden niet gheweest en waren / die de siecken beroofte hadden.

Den 26. dito 's morghens vroegh zijnder uyt de Schans eenighe ghetrocken om te jaghen / ghelijck zy dagheliijcks deden / schietende ende met stricken vanghende veel Meerkatten / Papegayen / Barbarissche hoenderen / ende menigherley voghelen / die met haeren soeten sangh ende schoone vederen gheheel de wildernisse verlustighden. De maets brachten een man / die op zijn weef-ghetou sat / een katoenen kleedt wevende / in de schans ghevanghen. Niet langhe daer nae zijnder seven Canoas aen de selve schans ghekomen / presenterende eenighe visch te verkoopen / ende alsoo de onse daer veel goeds in saghen / dat de Inwoonderen hun in 't plonderen van de schans ontnomen hadden / hebben sy 't selve willen wederom hebben / waer over twist tusschen hun-luyden ontstaende / isser een van de Swarten doodt gheschoten / eenighe ghequetst / ende twee mannen met twee vrouwen ende vier kinderen ghevanghen: De vrouwen met de 2. kleynste jonckxkens lieten sy gaen / ende brachten de mannen met de andere jonghers t'schepe / varende den 30. dito met den eenen ghevanghen in de Riviere om te sien of sy voor hem eenigh vee souden konnen bekomen / ghelijck de Inwoonders hun de voor-leden daghen ghewesen hadden. Aen land komende / quamen de Inwoonders hem zijn handen soenen / niet ontsiende 't perijckel dat sy mede ghevanghen mochten worden / ende gaven voor hem eenen Os ende twee Schapen maer de onse lieten den ghevanghen los ende vry gaen / ende betaelden haer 't vee / waer met sy aen boordt voeren. Des nachts / alsoo den anderen ghevanghen maer met een handt-boey ghesloten was / ende de jonghers los ginghen / zijn sy alle stillekens eener poorten uyt-gheklommen / ende aen landt gheswommen / maer de man met de handt-boey overladen zijnde / is verdroncken / 't welck de jonghers siende / swommen aen de schuyt van de Pinas / daer sy mede meynden nae landt te roepen / maer dreven door de stroom van de Riviere t'zeewaert in / daer de onse haer 's morghens vonden / ende voeren 's anderdaeghs met den

Andere Schermutsinghe.

Digitized by Google

Digitized by Google

den eenen aen landt / om hem los te laten gaen voor eenigh vee / dan de Wilde en begeerden voor hem niet een Schaep te gheven. Dese twee jonghers voerden de onse met nae Hollandt / ende noemden den eenen Laurens, den anderen Madagascar.

N°. 5. *Afbeeldinghe hoe die van Madagascar vrolick sijnde dansen.* A. *Seeckeren Boom, daer uyt sy haer Canoas of Schuytkens maecken.* B. *Seecker kruyt hebbende schobachtigh zaet.* C. *Kruyt by de Portegijsen Camarinnas ghenoemt, heeft lof als de heye, draeght ronde bessen soo wit als een perel, is suurachtigh van smaeck.* D. *Doorn, die daer veel wast soo dick als een vuyst, ende langh als een spies, bekleet met swarte dicke basten, ende stercke steeckende doornen, seer hardt van hout.*

Den 17. Novembris werdt de Pinas weder uytghesonden / om noch verder om de Noordt te loopen / ende een plaetse te soecken daer eenighe ververssinghe van fruyt / te weten Oraengien ofte Limoenen ware / ende is den 25. wederom ghekomen / gheweest hebbende tot op 20. graden / doch niet ghevonden / dan een deel Wild arm volck / die alleenlijck met bast van boomen ghedeckt waren voor hare schamelheydt / gaende voorts gheheel naeckt.

Den 28. dito / alsoo sy nu qualick eenigh vee meer konden bekomen / door dien hun gheloove / uyt oorsake van den voorsz. twist / metten Inwoonderen al meest uyt was / die soo haest sy de onse van verre sagen komen / terstondt verliepen / ende hun weygherden sprake te houden / so zijn sy hun sesthienen sterck te lande bewaert in-ghegaen na eenige putten / daer 't vee gemeynlijck quam drincken / ende haer quamen onder weghe eenighe Swarten teghen / met hare Calabassen om water te halen / met de welcke sy nae hun wooninghe ginghen / doch ontliepen haer. By de wooninghe komende / werdense strack van omtrent drie hondert Swarten omringhelt / die hun dreyghden met haere spieskens te werpen / niet teghenstaende sy de selve sochten te stillen / toonende haere mede-ghebrochte koopmanschappen / ende versoeckende / dat sy hun doch eenigh vee daer voor wilden verkoopen / maer en wilden sulcx gansch niet doen / ende dronghen hardt op de onse aen ; Ondertusschen isser onversiens een musket los ghegaen / welck sulcken verbaestheydt onder de Inwoonderen ghemaeckt heeft / datse meest al op de loop ginghen / doch werden noch weder-houden / ende brachten de onse twee Ossen ende drie Schapen voor haere tinne lepels / biddende dat sy doch wilden voor gaen / terwijlen waren de Vrouwen / kinderen / ende 't vee al ghevlucht.

Teghen middagh quamender wederom eenighe Swarten aen de Schans / roepende als of sy melck ghebracht hadden / dan was alleenlijck om 't volck uyt de Schans te locken / want quamen nae de middagh weder / ende alsoo Claes Janssen Stuerman op 't schip Mauritius met twee Adelborsten nae hun toe gingh / hebben sy die wat van de andere af-geleyt buyten scheuts / ende doen met hare messen ende bijltjens overvallen / den Stuerman met een spieskken in den hals ghesteken / dat hy doodt ter aerden viel / ende de twee Adelborsten ghequetst / die sy oock vermoordt souden hebben / hadden sy gheen ghewe er ghehadt. Op dit getier vertoonde sich een groote menighte Swarten uyt het bosch / al danssende van blyschap dat sy haer leet soo ghewroocken hadden. De onse hebben haer dooden

Een Stuerman van de Wilde vermoort.

dooden ghehaelt / ende met grooter droefheyt / naer kryghs maniere begraven / hopende sich noch daer van tē wrecken / met welcker intentie sy des anderen daeghs 48. sterck sijnde na der Swarten wooninghe gingen / wel twee groote mijlen te landwaert in / doch bevonden dat sy alle ghevlucht waren met haer have ende vee / ende keerden / sonder yet uytgherecht te hebben / wederom. Des anderen daghs isser een Canoa by de schans ghekoomen / daer twee wilden in waren / daer van d'een op 't land ghesprongen was / om eenighe Catoene parkens van daer te halen / den anderen / by de onse met roeyen vervolght ende ten lesten achterhaelt sijnde / stelde sich in 't water te were / doch werdt ghevanghen / ende alsoo hy van de ghequetste Adelborsten ghekent werd by de moord van Claes Iansz ghe-weest te sijn / is veroordeelt aen een pael op de plaetse daer de moord geschiedt was ghearquebuseert te worden. Hy scheen een man te sijn van 40. oft 50. jaren oud.

Een wilde gearquebuseert.

Met de dood van desen Swarten was de Vriendschap tusschen de onsen ende de Landsaten gansch uyt / soo dat sy den eersten Decembris / siende niet langer eenighe ververschinghe te konnen bekomen / hare siecken generalijck t'schepe gehaelt / ende de schans in brand ghesteken hebben / alwaer de Swarte quamen plonderen / 't ghene de onse daer ghelaten hadden.

Den 3. dito sijn sy met een schuyt ende boot de rivier opghevaren / om te vernemen of sy daer yet souden moghen bekomen / dan quamen 's anderdaeghs weder / ende konden niet hoogher komen als drie mijlen / om des harden stroome wille / was al wildernisse daer men niet deur en kost / ende niemand wilde haer ter sprake staen / maer vluchten alom voor haer henen / soo dat het scheen / datter Reynaerts de Vos paijs verkondight was / ende de onse daer niet ten besten en vonden / als alleen versch water / daer sy sich na ghelegentheyd van versaghen.

Den 6. dito sijn sy met een Bock ghevaren omtrent 2. mijlen van de Schepen / om eenighe Wilden te verrasschen / ghelijck sy oock deden / ende terstond daer op in schoten soo datter een dood bleef legghen / ende d' andere namen de vlucht / waer van hem een t'zeewaert begaf / die sy ghevanghen kreghen / ende met haer namen na 't schip. Om dese tijd hadden sy de Sonne in haer Zenith met groote hitte.

De luyden aen dese Riviere ende daer omtrent woonende / sijn swart / sterck / ende wel gheproportioneert van leden / soo mans / als vrouwen. De mans gaen alleenlijck gekleedt met een catoene doeck om de schamelheyd / ende de vrouwen oock / doch die hebben noch / om de borsten te decken / ende lijf sonder mouwen aen. Sy hebben seer groote gaten in de lellekens van de ooren dat men daer wel een duym soude deur steken / waer in sy sekere houtjens draghen. Haer cieraet is ringhen van koper om de armen / maer noch liever hebben syse van tin. Sy en Zayen noch mayen / dan generen haer veel met visschen / ende de rijcke met vee: Woonen in kleyne beroyde huttekens / ende dat seer armelijck. Haer ghewеer is kleyn spieskene oft Assagayas / daer sy yder een hand vol van draghen / eñ seer nauwe mede weten te werpen. Hebben grooten schrick van de roers / soo dat men met een roer wel 100. van haer soude doen loopen. Men vindter menighte van Torteldhyven / eñ Papegayen / doch slecht ende grau van vederen / oock Patrijsen ende Reygers ghelijck by ons te lande sijn: Meerkatten sijnder mede overvloedigh / maer heel anders van hayre ende fatsoene als die hier te lande uyt Brasil ofte Spaenjen ghebracht worden. Haer vruchten sijn Tamarinden. Van welcken hier naer breeder sal ghesproecken werden; Pompoenen ende Cauwoorden, in 't Spaensch

De Inwoonders van Baya de S. Augustin in Madagascar met hare kleedinge, zeden ende anders.

Ghevogelte aldaer.

Tamarinden.

Digitized by Google

Spaensch gheheten Calabacas, met noch twee ofte driederley soorten van kleyne soo roode als swarte ende witte Boontjens.

In hare bosschen halen sy uyt de boomen honich. Daer wast mede in't wilde het kruyd daer men den Anil van maeckt/ ende singen duysenderley vogelen. Als sy hun catoene garen verwen willen/ plucken ende stooten sy van dat kruyd soo veel als sy van doen hebben. Maken geen tot koecken/ oft in potten/ om te verkoopen/ want sy buyten s' lands niet en handelen. Noemen 'tselve Enger, ende is van bladeren als Roosmareyn/ doch wast leeger lanex der aerden als Thymus. Sy hebben noch verscheyden soorten van hout/ daer sy rood/ swart/ geel/ en tanneyt van maken. Daerenboven isser abundantie van yser/ en dat seer goed; als oock van rood kooper. Het tin hielden sy in sulcker weerden/ dat hoewel de onse in plaets van een tinne lepel eenen silveren presenteerden/ sy nochtans/ daer in bijtende/ ende voelende dat hy hart was/ dien niet begeert en hebben. Catoen wast hier op kleyne boomkens seer overvloedighlijck in't wilde. Haren koophandel bestaet in visch/ die sy droogen/ braden/ ende te landewaert in voeren/ daer een groote bewoonde plaetse is/ die sy Rango noemen/ alwaer sy oock sout ende Tamarinden henen voeren/ de selve verruylende teghen Spieskens oft Assagayas, ende groote messen/ by hun genaemt/ d'eerste Lesso, d' andere Wieij. De Mans jaghen oock/ de Vrouwen spinnen ende weven catoenen lijwaet. Hare meeste spijse is visch/ tamarinden/ boonen/ ende melck/ oock somwijlen vleesch. Als een onder haer eenigh vee ghedoodt heeft/ haelt yder daer wat af/ met conditie van gelijcke portie wederomme te leveren. Hare Ossen sijn seer schoon ende groot/ hebbende een grooten bulck op den rugge van enckel vet. Worden by hun/ als oock de Schapen / Bocken ende Geyten/ na de maniere der Africaensche volckeren eertijds Nomades gheheeten/ van d'een plaets op d'ander gedreven/ na 'tsaysoen des tijts. De Schapen sijn uytnemende groot ende vet/ hebben steerten van 23. duymen dick/ wegende elck by de elf ponden Hollands/ soo datter. 8. oft 9. man genoeg aen t'eten hadden. Sy en trouwen elck maer een huysvrouwe/ oud sijnde/ de man 11. oft 12. jaren/ de vrou 10. De overspeelders/ als oocde dieven/ worden er metter dood gestraft. De onse en konde sonderlinge geen religie oft wet aen haer bemercken/ dan soo sy van de jongers/ die sy mede namen/ namaels verstonden/ houden sy de wet Mahomets, want de selve wesen/ dat sy besneden wierden in haer jongheyd/ ende seyden dat de geene die haer besnijdt/ de voorhuyd / die hy van hare schamelheyd af snijdt moet inswelghen / ende niet kauwen / Sy weten datter een Schepper is die alle dingen geschapen heeft/ dan weten gansch niet van bidden/ noch eenighen dagh te vieren / houdende alle daghen even goed. Weten oock den eenen uyt den anderen niet te noemen/ noch met weken/ maenden/ ofte jaren te rekennen. Tellen in haer getal niet hooger als tien/ seggende/ issa, rove, tello, effat, lime, enning, fruto, woulo, siday, soulo. Een/ twee/ drie/ vier/ etc. Vreesen seer den Duyvel (die sy Taiwaddeij noemen) als die haer/ ende principalijck de mans/ dickwils te quellen neemt.

Kruyd daer den Anil van ghemaeckt werdt.

Minen.

Koop-handel.

Polite.

Rekeninge oft getal.

INWERP.

Het Eyland by de Inwoonderen Madagascar, by de „
Portugesen/ (om dat sy het anno 1506. op Sint Laurens „
dagh eerst ontdeckt hebben) Sint Laurens ghenaemt/ „
wordt ghereekent onder de grootste Eylanden van de „
wereld/ begrijpende in't ronde/ na dat sommige seggē „
drie duysent/ Italiaensche/ dat is omtrēt 400. Duyt- „
sche mijlen/ van 15. in een graed/ alsoo dat het in groo- „

Naerder beschrijvinge van't Eyland S. Laurens, eertijds Madagascar

Ommeloop.

Digitized by Google

„ te het Coningrijc van Castilien, oft Portugael, in langde
„ gheheel Italien overtreft. Men houdt het voor wel
„ ghetempert / een oorsake dat het soo wonder volck
„ rijck is. Sijne inwoonderen / immers lanx de zee-
Religie. „ kust / sijn meest Mahometanen. Van hare zeden / ghe-
„ neringhe / kleedinghe / religie / ende wat des meer
„ is / hebben wy vooren ten dele ghehoort / ende sullen
„ ten deele noch breeder bescheyd daer van vernemen
„ in 't vervolg van dese Schipvaerd. Want door de
„ banc komen alle die ons tot noch toe bekent sijn / ende
„ aen de zee-kant woonen / in alle die eyghenschappen /
„ met den ghenen hier boven beschreven / seer over een.
„ Marcus Paulus Venetus verhaelt / dat op dit Eyland re-
„ geren vier Oude / ende dat het land geheel rijck is van
„ vreemde vogelen / ende meer ander dinghen. Het heeft
Gedierten. „ oock Oliphanten / ende twederley beesten / die maer
„ een hooren dragen / daer van 't eene genoemt wort een
„ Indiaensche Esel, met heele / oft onghekloofde klau-
„ wen: Het ander heet Orix, met ghekloofde klauwen.
„ Men vindter overvloedighe veel Slanghen ende Haeg-
„ dissen, als mede ghehele groote Bosschagien van roodt
„ Sandel-hout dat om der menighte wille / daer weynigh
„ gheacht wordt. De zee geefter veel Ambers. Het land
Vruchten. „ overvloedigh veel Rijs, Geerst, Orangien, Citroenen, Li-
„ moenen, ende Pompoenen, soo groot / datse een man nau
„ omvatten kan / rood / wit / ende geel / van coleure / ende
„ beter als de onse / voorts wasser veel Gengbers, die sy
„ groen eten / veel honigs, ende Suycker rieten (daer sy niet
„ mede weten om te gaen) veel Saffraens ende Ivoor / ver-
„ scheyden Medicinale kruyden / ende veel Cocos oft In-
„ diaensche Noten. Het geeft oock eenigh Silver ende
„ heeft veel Rivieren ende Havens / die by de Moren, en̄
„ Saracenen veel besocht worden. Ooc vindtmender Leu-
„ wen, Luypaerden, Herten, Hinden, Dassen, ende meerder-
„ ley andere soo tamme als wilde beesten / onder andere
overvloedigh veel kemels / welcker vleesch van de in- „
woonders ghesontheyts halven veel gegeten wordt. „
Dit getuygenis is meest genomen uyt Maurcus Paulus. „

Siende dan dat sy gheen ververschinghe van de in- De Schepen verseylen.
woonderen meer bekomē en konden / noch vriendschap
met haer maken / soo hebbense den 14 Decembris 1595.
hare anckers gelicht / en̄ sijn t'seyl gegaē om hare reyse
naer Java te vervorderen. Maer also sy tot den 4. Janu-
arij 1596. toe na veel storm en̄ onweder / bevonden / datse
door de harde stroomen / ende den stercken zuyd-oosten
wind / meer noordelijck aendreven / dan oostelijck / oock
veele van hunne siecken weder ingevallen waren: so be-
slotense op den 5. dito weder naer Madagascar te loopen / Keeren weder naer Madagascar
op de hoogte van 17. grad. onder 't eyland Santa Maria,
op hope van aldaer eenige ververs inge te bekomen / en̄
kreghen t'selve den 10. dito in 't ghesichte / sijnde passe-
lijck hooge heuvelachtigh / en̄ seer gebroken land / gele-
gen aen de oostsijde van Madagascar op 18. grad. 30. min.
Den 11. dito hebben sy 't bezuyden dit Eyland geset op
15. vadem / ende 's anderdaegs besloten datter van yder
schip een schuyte naer land soude varen / om te verne-
men wat vruchten datter wassen mochten. Middeler
tijd isser een Canoa oft Jolle van 't Eyland afghekomen Fatsoen van de Madagascharsche Schepen.
aen den Hollandschen Leuw, soo groot datter 30. oft 40.
personen in mochten varen / binnen met bancken ghe-
maeckt om op te sitten / ende boven open; De plancken
waren op malkanderen gehecht met houten nagelen /
gelijckerwijs de kuypers in ons land de bodems aen
malkanderen hechtē / daer waren vijf mannen in / welc-
ke mede brachten uyter mate schoonen Rijs, Suycker-riet,
ende Limoenen, met een Hoen / waer voor de onse hun ee-
nige snutdoeckē en̄ Paternosters gaven / seer verheugt sijn-
de en̄ God dankende van der goeder avonture / en̄ dat sy
eens te rechte gekomen waren. De wilde bleven in den
Leeu eten ende drincken tot dat sy droncken waren ende
dansten

Digitized by Google

danſten van blijſchappe/ eñ de onſe voeren met 3. ſchuyten aen land/ alwaer ſy veel inwooonders op het ſtrand gevondē hebbē/ die hun veel Limoenen eñ Palmitas brachten (welck een vrucht is als een Pijnappel ofte Bananas) waſſende op hoge bomen/ doch niet aen de tacken/ maer uyt den tronck van den boom/ (die vol doornen is) ſeer ſoet/ ende goud-geel van coleure/ Brachten oock Bannanas melck/ ende ſtremmelis. Item noch een ſoorte van vruchten als Datelen/ brandende in den mond als peper/ ende een ander/ als groote grauwe peren/ binnen ſlijmerigh/ doch ſeer gheſond ende verkoelende. Noch een koude vrucht/ als een meloen/ doch hebbende de ſchorſſe hart/ met veel andere fruyten alle ſeer geſond. De onſe voeren met haer een ſtuck weeghs/ tot aen een canael tuſſchen 't groot ende kleyn Eyland/ daer ſy een ſtenge met een half verbrande beſaenmaſt vonden legghen/ preſumerende die van eenighe Crake te ſijn/ welcke (ſoo 't ſcheen) aldaer vergaen was. Ende alſoo ſy nu verre van de ſchepen waren/ en wilden ſy met de ſchuyten niet wijder/ maer ſonden 5. mannen met de Inwoonderen/ om hare woninghe te beſichtigen/ de welcke weder ghekomen ſijnde ſeyden verſch water ghevonden te hebben/ ende voeren te ſamen weder aen boord/ onder weghen ſich noch wat te lande begevende/ alwaer ſy veel fruyten plucken. Vonden oock eenige beemden/ daer Oſſen geweydt hadden/ ſeer ſchoon begraeſt.

Des anderen daegs gingen ſy weder aen land aen een Dorpken/ daer omtrent 20 huyſen ſtonden/ van het welcke niet wijdt noch een ander lagh/ Hier vergaderden ter ſtond een groote menigte van Inwoonderen/ ſoo mans/ als vrouwen/ waer onder haren Oveſten was/ die hem preſenteerde ſittende onder een verhemelte onder eenen boom/ waer na oock de vrouwen quamen met grooter graviteyt/ brengende velerhande

Overſte op 't Eylandt S. Maria.

vruchten/ hoenderen/ eñ ander dingen/ die ſy daerna lieten halen door hare dienaers/ waer voor de onſe haer eenige Paternoſters ende andere kramerije gaven. Den Overſten die ſy Cheque noemden/ ſcheen een lange Oratie tot de onſe te doen/ van dat ſy aldaer gekomen waren dickmael ſijne oogen ten hemel ſlaende/ doch en werdt bij de onſe niet verſtaen.

Den 14. dito ſijnder 6. oft 7. mannen uyt het ſchip Hollandia aen land ghevaren/ om den Coningh te beſchencken/ den welcken ſy vereert hebben eenen ſchoonen ſpiegel/ met eenigh blau corael/ 'twelck ſy hem om den hals hinghen/ dan alſo hy mede ſo plomp ende wilt was als alle d'andere/ heeft het ſelve met weynigh beleeftheyt aenvaert/ ſonder eenigh bewegē te hebben om yet daer voor te ſchencken oft preſenteren. Daerna iſſer een van hare groote ſchuyten/ die ſy Lacca noemen/ in forme van eē Gondole, gelijk mē tot Venetien gebruyckt/ aen 't ſelve ſchip gekomē met 25. perſoonen daer in; Sy brachten veel geyten/ ſchapen/ hoenderē/ rijs ende andere vruchten/ die hun meeſt af-gekocht zijn geworden. Ondertuſſchen vervolgden/ het ſchip Mauritius ende de Pinas haren cours na Madagaſcar, ende ſagen in 't Eylant S. Maria eenen Inham met heuvelen ombangen/ hebbende oock eenighe klippen met twee Eylandekens/ 't eene met rijs beſaeyt/ ende 't ander boſſchagie. Loopende voorts lancx 't landt ſaghen tuſſchen 't gheboomte by 't ſtrandt verſcheyden huyſen/ maer geen luyden: doch werden korts daer nae een Riviere ſiende/ ende een Canoa met volck daer in/ waer van oock eenighe aen landt ſtonden/ om welcke te ſpreecken ſy twee Mannen uyt ſetteden/ die nae de Riviere ginghen/ daer ſy de Canoa vonden met vijf Mannen/ maer hoe ſeer ſy riepen/ wilden gantſch niet by hun komen/ dies de onſe wederom in de ſchuyte quamen/ vermoedende (ghelijck 't gheſchiede) dat de Inwoonders

Digitized by Google

na hun liever soude komen sien. De swarte quamē na een weynig tijds tot 22. in getale/begerende dat de onse aen land komen souden/ dan alsoo 't spade was/ hebben de selve bescheyden op 'sanderen daeghs/ maer lieten haer eenighe kramerien sien/ daer sy seer begerigh toe waren/ dan hadden niets mede ghebracht om te koopen. Sy hadden vier langhe spiessen met silver inghelept. De vrouwen waren ghekleedt met ghestreept lijnwaet/ al Smallekens/ waer van sy een lijfken aen hadden/ ende voorts een kleed ter halver drape. De mans alleenlijck met eenen doeck van eenighe kruyd ghewevent seer net/ ende van verscheyden coleuren/draghende elck een riet met sout water mede. Waren groote kloecke mannen/ ghelijck oock door de band sijn alle die van t voorsz eyland; seer jaloers op haer vrouwen/want soo eens sommighe van de onse omtrent het Dorp by hare wijven ghekomen waren/ daer alleen uyt ghenoechte ghebracht sijnde by een van de Inwoonders/ soo hebben de mannen sulcx merckende terstond alle de wijven uyt het Dorp ghejaeght/ soo langhe als de onse aen land waren. Sy gaen altesamen soo mans als vrouwen bloots hoofds ende barrevoets. Hare huysen sijn seer kleyn altesamen van hout/ ende met bladeren van Bannanas boomen/ als oock stroo van rijs ghedeckt. Hun gheweer sijn spieskens van hart hout gemaeckt/ 12. of 13. voet langh/ doch boven een duym niet dick/ Hebben groote houte schilden/ daer met sy in't vechten het gheheele lijf konnen bedecken/ soo dat men maer een weynigh van den eenen voet en kan sien. Het Eyland is omtrent een graed van zuyd tot noord langh/een seer schoone landouwe/ vol hooge groene boomen/met vierdobbel hoogh land/ dan (soo d'onse in 't seylen bevonden hebben) in twee Eylanden gesepareert. Heeft aen de Noort-oost zijde sijn meeste breedte/ ende is seer

Kleedinghe ende seden van de Inwoonders des voorsz Eylands.

Aerd van't land.

vruchtbaer van Rijs/ ende alderhande lijftocht. De luyden sijn Saphres ofte Heydenen/ maer nochtans besneden. De onse en hebben om de korthept des tijds van hare seden niet veel konnen vernemen.

Des anderen daeghs quamder aen 't Schip Mauritius een groote Canoa met 25. man daer in/ ende brochten rijs/ hoenderen/ eyeren/ limoenen/ citroenen/ Vamanas, ende eenige kleyne boontgens/ welcke de onse alle van haer kochten voor spieghelkens/ Paternosters/ ende spellen.

Daer na quamender noch wel 6. Canoas, al met diergelijcke vruchten. Ende nae den middagh quamder onder andere een groote Lanciara, in forme van een Galeotte van 'tvaste land van Madagascar, waer in haren Coningh was/ die sy Phulo noemden/ aen elcke sijde saten 8. Roeyers: de andere schenen Edel-luyden/ tot omtrent 25. toe. Sy quamen in grooter stilligheyd aen boord/ ende de Coning trad met een oud man in de Pinas/ daer sy hem neder setten op een deken. Hy dede voor eerst een langhe oratie/ ende beschonck doen de onse met Rijs ende Fruyten/ men liet hem de Pinas over al besien/ ende voerder met een kleyn Canoa rond-om/ hem seer daer inne verwonderende. De onse hem vereert hebbende eenighe glasen/roosfkens/ spiegelkens/ oor-ringhskens ende paternosters/ is hy weder in sijne Gondel ghegaen. Hy hadde een frayen ghestreepten catoenen doeck om sijn middelen/ hanghende tot der aerden toe/ ende een mutse in forme van een Bisschops myter/ hebbende aen elck sijde een ghemaeckten hooren/ omtrent een half elle langh/ met quispels aen 't eynde/ seer konstigh ghewrocht. Was seer van sijn volck ontsien ende niemand en dorst in sijn teghenwoordigheyd spreecken. Scheen omtrent 50. oft 60. jaer oudt te zijn. De Vrouwen aldaer waren in't aensicht bestreken met seecker witte

Kleedinghe van een Coning op Madagascar.

Digitized by Google

Digitized by Google

witte gomme / tot een vercieringhe / ende brachten eenighe groene gengber / met seeckere ghedrooghde bladeren / die de smaeck ende roock hadden van kruyd-nagelen. De selve haddense mede op 't Eylandt S. Maria.

N°. 6. *Afbeeldinghe van een Phulo oft Koningh van Madagascar by 't Eylandt S. Maria, ende van d'Inwoonders d'Anton Gil.*

Den 18. dito / also de Hoogh-boots-man van 't schip Mauritius ghestorven was / hebben sy hem aen 't Eylandt S. Maria ghebracht om te begraven / ende dat in presentie van de Inwoonders / welcke wesen dat de ziele in den Hemel was / waer aen blijckt dat sy meer van Godt weten / dan die van de soete Rivière. Sy begeerden men soude hem de beenen aen de knijen afsnijden / doch en wilden de onse dat niet doen / maer begroeven hem gheheel: Ende voeren daer na in de Baye om soet water te soecken / maer konden gheen vinden / als oock metten eersten gheen Inwoonders / dan also sy uyt quamen dicht by 't landt / hebbense over al veel leeghe huttekens aen strand sien staen / een boogscheut van den anderen / daer terstond een man uyt spranghe met een langhe spiesse ende grooten houten schild / seer luyde roepende; Nae hem zijn oock alle de andere uyt de omligghende huttekens aen-ghekomen / vergaderende terstond eenen grooten hoop by den anderen met gheweer. Soo veel de onse door wijsen van haer konden verstaen / hadden sy oorloghe met die van Madagascar, ende om niet onversiens overvallen te worden / waren dese sentinelle huyskens ghemaeckt. Daer lagh oock een groot Dorp op een hooghen bergh / met een palissade omvanghen / ende door 't steyle ghebergh-

Hare schildwachten, ofte Sintinelle huyskens.

te ghenoeghsaem ontoeganckelijck / behalven aen een zyde / daer een enghen wegh lagh met drie palissaden beset / ende juyst soo veel opens / datter een persoon alleen pas door mocht. Hier was de Cheque oft Overste woonachtigh / die met zijn Wijf ende veel Inwoonders by de onse quam / brenghende seer veel verversschinghe / die sy hun ten dancke ende met vriendschap af-kochten.

Den 21. dito 's morghens vroegh hebben sy hun anckers ghelicht / met voornemen van te zeylen nae de groote Baeye aen de kuste van Madagascar, ende in 't dagh quartier ghewent hebbende / meynden te loopen achter de zuyder-hoeck van 't landt / dan zijn door de Caerten bedroghen gheweest / overmidts sy aldaer gansch gheen inwijck ghevonden hebben / ghelijck in de Caerten staet / noch gheen beschut voor een z. o. oft o.z.o. ende z.z.o. wind / die aldaer ghemeynlick waeyt. Den 23. dito hebben sy 't in de voorsz. groote Baye / by den Portugesen ghenoemt Baya d'Anton Gil, op 22. vademen schoon ancker-grond ghe set / omtrent 2. mijlen van 't landt / op het welcke sy des nachts eenighe vieren ghesien hebbende / zijn des anderen daeghs met twee schuyten daer nae toe ghevaren / ende vondender 12. Swarten in 6. schuytgens / sendende 6. mannen nae 't Dorp / dat niet verre van strandt leydt / waer teghen over noch een groot Dorp lagh / daer veel huysen waren / ende menighte van Inwoonders / van de welcke sy voor lange Madrigetten veel hoenders / rijs / honig / greynen oft meligetten / groenen gengber ende boontgens ruylden / als oock veel Oranjen Appelen: De Inwoonders wesen dat sy op den toe-komenden dagh Vee souden brenghen. De sloep van 't schip Amsterdam werdt onder weghen aen-geroepen / ende hebben 't mede aen landt ghelevdt / daer oock een groot Dorp was met veel Inwoonderen. Haren Oversten / die met een

De Schepen komen in de Baye d'Anton Gil.

Handelinge met de Inwoonders.

Digitized by Google

scrap kleed omgozt was / wert een Indiaensche schild met een verguldden boozdt nae-ghedzaghen. Den 24. dito 's morghens met Sonnen opgangh quam de Pinas by de andere Schepen/ met tijdinghe van een goede reede ende versche rivierе gevonden te hebben/welcke het innewaerts was gheleghen achter een Eylandeken / groot omtrent 2. mijlen in 't ronde / ende seer hooghe. Midden in de Baepe ligghen mede noch 3. oft 4. ander kleyn Eylandekens. De Schepen hebbent achter 't voorsz Eylandeken ghesét / ende des anderen daeghs aen landt ghevaren zijnde / ginghen in 't Dozp / daer sy een groot huys vonden / welck een wachthuys scheen te wesen / want daer hinghen twee trommels. Sy kochten hier van de Inwoonders een Osken niet wat honigh.

Den 26. dito 's morghens zijnder 15. groote Canoas uyt de Riviere ende daer omtrent van 't vaste landt ghekomen / waer van de eene quam aen 't schip Mauritius, wijsende soo eener van de onse wilde aen landt gaen / sy souden hun dzien aen boozdt blijven / waer over een van de onse aen landt voer met eenighe schenckagie /ende werden middeler tijdt de Gijselaers t'schepe wel ghetracteert / soo begeerigh zijnde na den wijn/ dat men hun die moest onthouden. De maets voeren aen 't Eylandeken / daer sy schoon versch water vonden / ende ghemackelijck om haelen / afvallende van 't hooghe gheberghte. Het selve Eylandeken is seer vzuchtbaer van Rijs / Limoenen/ Citroenen/ ende Bannanas ; Sy ginghender op / ende vonden stracks 12. ofte meer huyskens staen / daer volck in woonde: In 't op-gaen passeerden sy voor-by een plaetse daer veel Bannanas stonden / ende niet wijdt van daer staecken twee handen tusschen twee houters / welcke waeren van eenen Swarten / die de Bannanas was komen steelen / wiens lichaem oock onbegraven op

Straffe over een Fruyt-dief.

op de aerde neder lagh. Teghen den avond quam de man / die aen landt ghesonden hadde gheweest / weder aen boozd / ende de onse lieten de Gijselaers (haer wat vereert hebbende) gaen ; Hy hadde seer wel onthaelt gheweest van ghesoden ende ghebzaden hoenderen met rijs. Bzacht oock een Meerkat mede hem vereert by den Oversten / die oock tweemael aen boozd was gheweest.

Den 27. dito voeren sy met dzie schuyten aen landt/ de twee aen 't Wester-dozp ('t welck sy Spakenburgh noemden) ende de eene aen 't Ooster-dozp / in de Caerte Sant Angelo ghenaemt / 't welck met een stercke palissade omvanghen is. In Spakenburgh hebben de twee schuyten goede mangelinghe ghedaen / want den Oversten aldaer ende alle zijnen aenhang meest dzoncken waren ; Sy bzachten den onsen oock te dzincken in een Ossen-hoozen seeckeren dzanck ghemaeckt van Honigh ende Rijs / daerse ghelijckelick met goeden smaecke van dzoncken / want het was lieffelijck ende soetmondigh. Het Dozp mocht twee hondert huysen groot zijn / seer volck-rijck / waer van twintigh man in een wachthuys saten / met haer langhe spiessen ende rondassen / elck met een wit pleckxken op de bozst gheteeckent / op dat sy ghekent mochten wozden. Daer was oock een Herberge / alwaer eenige van de maets haer met den Inwoonders vzolijck gedzoncken hadden. In 't inkomen van 't Dozp / hebben het volck ende haren Koningh de onse al singhende in ghehaelt met haere trommelen / daer sy aen beyde zyden ghelijck op slaen / aen de bovenste met een stockxken/ ende aen d'onderste met de platte handt. Nae dat de pot / die sy in 't midden van haer met den dzanck staende hadden / meest uyt-ghedzoncken was / hebben sy malkanderen daer mede om den kop gheslaghen / ende in 't scheyden werdter een van zijn vzouwe gheleyt/

Gelegentheyt van de Dorpen Spakenburgh ende S. Angelo op Madagascar.

De Inwoonders ende haro zeden.

Digitized by Google

Digitized by Google

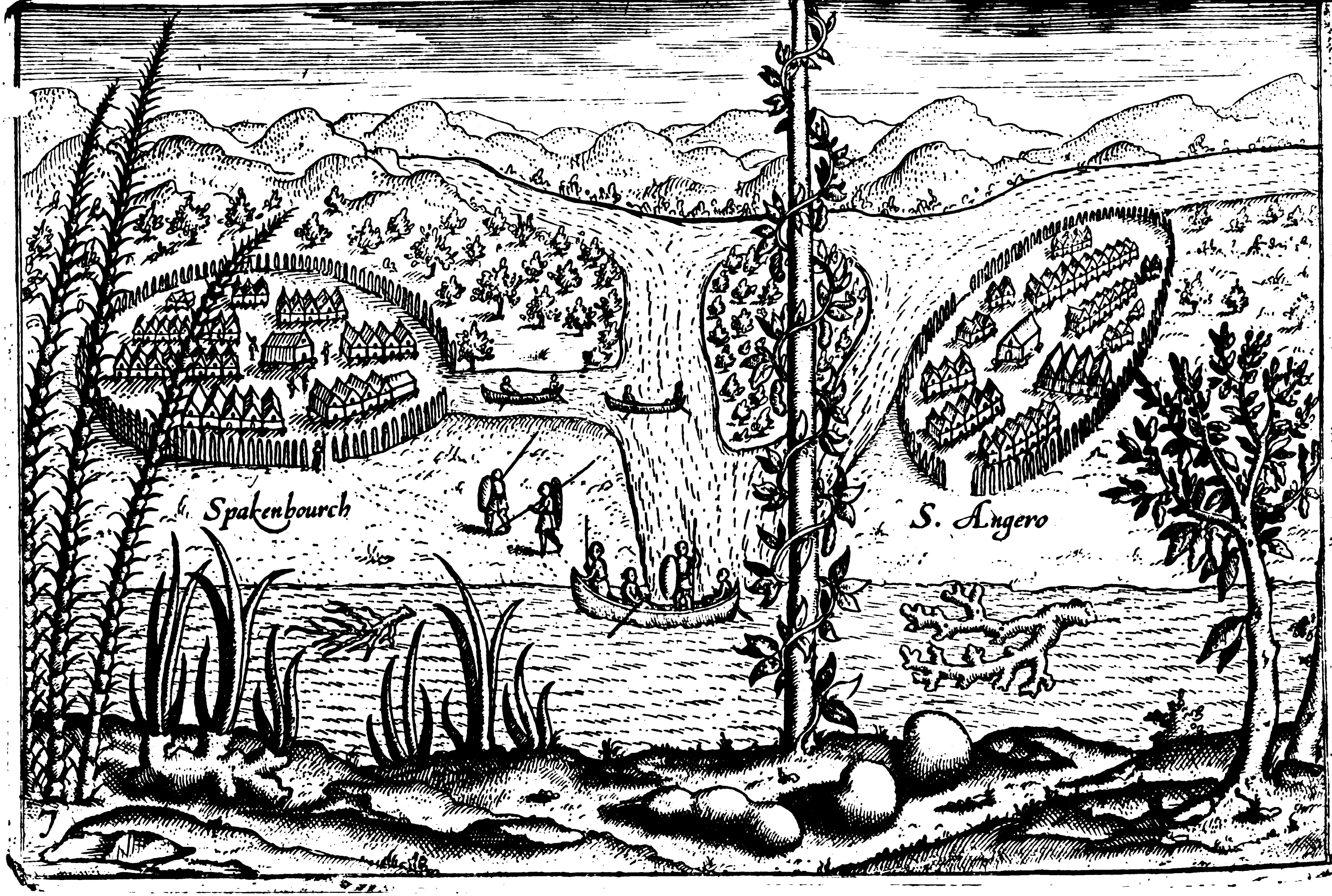

Digitized by Google

leydt / andere seylden ende laveerden van stuerboord tot backboord / even als onse Nederlanders pleghen. De Coningh heeft den onsen onthaelt met ghesoden rijs / die hun voor-ghedient werdt met groene bladeren een weynigh toe-ghevouwen in plaetse van lepelen / wesende niet onbillijck ghekoockt. In 't wederkeeren nae de Schepen / vonden sy eenighe huttekens / die sy voor Wacht-huyskens aensaghen / doch bevonden in 't leste dat het een Kerck-hof was / daer (soo 't scheen) yemand van hare principaelste onder moeste begraven wesen / want daer standen putten by met wijde hoornen met water / ende 't graf was met een matgen overdeckt; Het lichaem lagh in een uyt-gheholden boom in der aerde begraven / ende bedeckt met een anderen boom / die meest boven der aerde lagh / ende van der zijden saghen sy 't gheheente van een mensche daer in leggen. De principaelste ofte Overste van 't Dorp S. Angelo quam oock by de onse met twee Canoas, ende beduyde hun / dat sy haren Phulo aldaer begroeven / biddende / sy en wilden de voorschreven huttekens niet beschadighen.

Hoe sy haren Phulo oft Coning begraven.

Des anderen daeghs voeren sy weder aen 't Dorp S. Angelo, daer sy omtrent 700. pond schoonen rijs bequamen met een goed deel hoenderen / schenckende den Landsaten Spaensche wijn / daer sy meer toe gheneghen zijn als eenighe Natie daer men van ghehoort heeft. Daeghs daerna verdeylden sich de onse aen alle drie de Dorpen / ende deden dien dagh twee tochten / bekomende omtrent 1200. pond rijs: ende souden meer ghemanghelt hebben / hadden d'Inwoonders (soo sy wesen) niet op de wacht ghemoest: Dese wacht was omtrent 30. persoonen sterck. Hare waren verruylden sy teghen de onse voor rood ende blau corael van kleyner waerde. Quamen meest met kleyne korfkens rijs van een pond / ofte min / ende daer gaven de onse vier oft vijf roode / witte / ofte blauwe coraelkens voor: doch de blauwe hadden sy liefst. Waren van stature / wesen / zeden ende habyten seer als de Inwoonders van S. Maria. Hare huysen staen op palen vier oft vijf voeten boven der aerde: 't welck (nae vermoeden) ghedaen wordt / om van het veny-nigh Gedierte bevrijdt te wesen / 't welcke daer in groote menighte ghevonden wordt. Hier valt oock veel Crystal de Montagne, 't welck veel harder is als Glabbeken / ende meer andere dierghelijcke vreemdigheden. Het Corael wordt hier mede van de Zee op 't strand ghewoorpen / ende de onse hebben 't aldaer geraept / soo rood als wit.

Onderhandelinge.

Rood ende wit Corael.

Den dertichsten en een en dertichsten dito bequamense wederom veel Rijs ende ander ververschinghe / waer door het scheur-buyck onder hun soo schoon wegh gingh / of 't wegh ghevaeght geweest hadde / ende kregen alsoo weder fris ende gesond volck.

N°. 7. *Afteeckeninghe van de Dorpen Spakenburgh ende S. Angelo.*

Den eersten Februarij Anno 1596. waren sy weder aen alle de Dorpen om rijs te koopen / dan werdt in 't Dorp welck de Riviere op leydt verboden door den Phulo, die ghekleedt was met eenen schoonen doeck aen / ende een mutse van een groen kruyd ghewevven op 't hoofd. De onse vermoeden dat sulcks gheschiede / overmits datter noch veel rijs op 't veld lagh te drooghen / ende het daghelijcks seer regende: als oock om dat sy misschien soo veel rijs uyt het land niet missen en wilden / vreesende voor een dieren tijdt / die hun wel meer bejeghent was. Immers kregen noch een goede partye rijs / doch soo veel niet als sy de voorleden dagen gedaen hadden.

Daer

Digitized by Google

fray kleed omgort was / wert een Indiaensche schild met een verguldem boordt nae-ghedraghen. Den 24. dito 's morghens met Sonnen opgangh quam de Pinas by de andere Schepen / met tijdinghe van een goede reede ende versche riviere ghevonden te hebben / welcke het innewaerts was gheleghen achter een Eylandeken / groot omtrent 2. mijlen in 't ronde / ende seer hooghe. Midden in de Baeye ligghen mede noch 3. oft 4. ander kleyn Eylandekens. De Schepen hebbent achter 't voorsz Eylandeken gheset / ende des anderen daeghs aen landt ghevaren zijnde / ginghen in 't Dorp / daer sy een groot huys vonden / welck een wachthuys scheen te wesen / want daer hinghen twee trommels. Sy kochten hier van de Inwoonders een Osken niet wat honigh.

Den 26. dito 's morghens zijnder 15. groote Canoas uyt de Riviere ende daer omtrent van 't vaste landt ghekomen / waer van de eene quam aen 't schip Mauritius, wijsende soo eener van de onse wilde aen landt gaen / sy souden hun drien aen boordt blijven / waer over een van de onse aen landt voer met eenighe schenckagie / ende werden middeler tijdt de Gijselaers t'schepe wel ghetracteert / soo begeerigh zijnde na den wijn / dat men hun die moest onthouden. De maets voeren aen 't Eylandeken / daer sy schoon versch water vonden / ende ghemackelijck om haelen / afvallende van 't hooghe gheberghte. Het selve Eylandeken is seer vruchtbaer van Rijs / Limoenen / Citroenen / ende Bannanas; Sy ginghender op / ende vonden stracks 12. ofte meer huyskens staen / daer volck in woonde: In 't op-gaen passeerden sy voor-by een plaetse daer veel Bannanas stonden / ende niet wijdt van daer staecken twee handen tusschen twee houters / welcke waeren van eenen Swarten / die de Bannanas was komen steelen / wiens lichaem oock onbegraven op de aerde neder lagh.

Straffe over een Fruyt-dief.

Teghen den avond quam de man / die aen landt ghesonden hadde gheweest / weder aen boord / ende de onse lieten de Gijselaers (haer wat vereert hebbende) gaen; Hy hadde seer wel onthaelt gheweest van ghesoden ende ghebraden hoenderen met rijs. Bracht oock een Meerkat mede hem vereert by den Oversten / die oock tweemael aen boord was gheweest.

Den 27. dito voeren sy met drie schuyten aen landt / de twee aen 't Wester-dorp ('t welck sy Spakenburgh noemden) ende de eene aen 't Ooster-dorp / in de Caerte Sant Angelo ghenaemt / 't welck met een stercke palissade omvanghen is. In Spakenburgh hebben de twee schuyten goede mangelinghe ghedaen / want den Oversten aldaer ende alle zijnen aenhang meest droncken waren; Sy brachten den onsen oock te drincken in een Ossen-hooren seeckeren dranck ghemaeckt van Honigh ende Rijs / daerse ghelijckelick met goeden smaecke van droncken / want het was lieffelijck ende soetmondigh.

Gelegentheyt van de Dorpen Spakenburgh ende S.Angelo op Madagascar.

Het Dorp mocht twee hondert huysen groot zijn / seer volck-rijck / waer van twintigh man in een wachthuys saten / met haer langhe spiessen ende rondassen / elck met een wit plecxken op de borst gheteeckent / op dat sy ghekent mochten worden. Daer was oock een Herberge / alwaer eenige van de maets haer met den Inwoonders vrolijck gedroncken hadden. In 't inkomen van 't Dorp / hebben het volck ende haren Koningh de onse al singhende inghehaelt met haere trommelen / daer sy aen beyde zyden ghelijck op slaen / aen de bovenste met een stocxken / ende aen d'onderste met de platte handt. Nae dat de pot / die sy in 't midden van haer met den dranck staende hadden / meest uyt-ghedroncken was / hebben sy malkanderen daer mede om den kop gheslaghen / ende in 't scheyden werdter een van zijn vrouwe gheleyt /

De Inwoonders ende haro zeden.

Digitized by Google

gent-
van de
ben
en-
h ende
gelo
Mada-
r.

In-
ers
baro

vonden met omtrent 60. man / met hare spiessen ende schilden / dan de onse vernemende trocken op de loop na 't bosch toe / also dat de onse haer niet konden ter spraec komen. Eenige quamen wel sonder geweer in 't Dorp / hoenders ende rijs vermanghelen / maer wesen al dat men van haer blijven soude. Waer over de onse sonder haer te beschadigen van daer na Sant Angelo voeren / om een Lanciara ofte groote schuyte te halen die sy voor den brandt daer ghelaten hadden / dan alsoo sy daer gheen volck en vonden / ende de voorsz Lanciara oock wegh gevoert was / zijn na 't noorder-dorp toe gevaren / 't welck bet de Rivier op leyt: Daer komende / vonden groote menighte van Swarten / alle op haer maniere ghewapent / ende soo 't scheen / wast een versamelinge van veel dorpen / want sy aldaer 4. Oversten ofte Phulos vonden van verscheyden plaetsen / elck met zijn onderdanen ofte vassalen. Sy sonden een aen de onse / dat sy doch van den wal souden legghen / sy wilden hun vee brenghen / dies de onse aen de overzyde ginghen legghen / ende sy brachten daer hun een Os ende Bock / wysende dat sy niet meer en hadde / want sy alle haer have ende vee gevlucht hadden. De onse gaven hun voor 't selve een goed deel corael / ende margaridetten / hoewel sy wesen daer voor niet te begeeren / maer dat het de onse slechts innemen / ende wegh varen souden. Men schonck hun / te weten de principaelste / elck een kroesken wijns / daer sy seer begheerigh nae waren; Jae de Phulo selve / al-hoe-wel hy seer bevreest was / quam nochtans oock een kroesken drincken / maer 't selve in hebbende / liep terstond weder achter de huysen.

Den 10. dito isser een schuyte van Spakenburgh aen 't Schip Mauritius gekomen / begeerende dat de maets souden aen landt komen / haer Overste soude hun eenigh vee vereeren / dan alsoo 't spade op den dagh was / werdt niet raedtsaem ghevonden / uyt vreese van eenighe Embuscade / die de Inwoonderen souden moghen ghelept hebben.

Den 11. dito voeren sy nae 't Kerckhof, om te sien of de bode des voor-leden daeghs waer ghesepdt hadde / aldaer eenighe Swarten haer stonden en wachten / wijsende dat sy in 't Dorp souden varen: Maer de onse / vreesende eenighen aenslagh / sonden twee man nae 't Dorp / houdende vijf van haer in gijselinghe. De twee mannen weder komende seyden men mochte vryelijck naer het Dorp toe varen / ende vonden aldaer een Osken / dat sy mede namen / maer alle de Inwoonderen waren ghevlucht / ende daer en was gheen vee meer voor handen. Des de onse nae 't noordelickste Dorp voeren / alwaer de Inwoonderen mede terstondt een Osken brochten / waer voor de onse hun omtrent 4. ellen lijnwaet gaven / ende een goed deel Corael.

Den 12. dito 's avonds hebben sy hare anckers ghelicht / ende zijn uyt de Baye t'seyl ghegaen / alwaer sy onder 't voorsz Eylandeken gheset lagen / op het welcke woonden 4. oft 5. paer volcx / die hun daghelicx veel Bannanas, honigh / hoenderen ende andere lieflickheyd te koop brachten / hadden oock op het selve hun verversinghe van water ghehaelt / 't welck seer klaer / ende mackelijck om halen was: Bykans uyt de Baye wesende / zijnder van de Noordt-zyde der selve / omtrent twee mijlen van landt wesende / twee Canootgens aen de Schepen ghekomen met haer brenghende eenigh Suycker-riet ende Rijs / 't welck haer met Coraeltgens betaelt is; Sy wesen de onse aen land te komen / dan alsoo sulcx ongheleghen was / zijn sy door ghevaren. De Schepe gaen uyt de Baye d'Anton Gil t'zeyle.

Dese groote Baye ghenaemt d'Anton Gil is gheleghen op de hooghte van 16½. graden bezuyden de linie / streckende n. n. w. ende z. z. o. tien mijlen op / ende breed 5. mijlen of daer omtrent. Heeft (soo ghesept is) een Ghelegentheyt van de selve Baye.

Digitized by Google

leydt / andere seylden ende laveerden van stierboord tot backboord / even als onse Nederlanders pleghen. De Coningh heeft den onsen onthaelt met ghesoden rijs / die hun voor-ghedient werdt met groene bladeren een weynigh toe-ghevouwen in plaetse van leplelen / wesende niet onbillijck ghekoockt. In 't wederkeeren nae de Schepen / vonden sy eenighe huttekens / die sy voor Wacht-huyskens aensaghen / doch bevonden in 't leste dat het een Kerck-hof was / daer (soo 't scheen) yemand van hare principaelste onder moeste begraven wesen / want daer stonden putten by met wijde hoornen met water / ende 't graf was niet een matgen overdeckt; Het lichaem lagh in een uyt-gheholden boom in der aerde begraven / ende bedeckt met een anderen boom / die meest boven der aerde lagh / ende van der zijden saghen sy 't ghebeente van een mensche daer in leggen. De principaelste oft Overste van 't Dorp S. Angelo quam oock by de onse met twee Canoas, ende beduyde hun / dat sy haren Phulo aldaer begroeven / biddende / sy en wilden de voorschreven huttekens niet beschadighen.

Hoe sy haren Phulo oft Coning begraven.

Des anderen daeghs voeren sy weder aen 't Dorp S. Angelo, daer sy omtrent 700. pond schoonen rijs bequamen met een goed deel hoenderen / schenckende den Landsaten Spaensche wijn / daer sy meer toe gheneghen zijn als eenighe Natie daer men van ghehoort heeft. Daeghs daerna verdeylden sich de onse aen alle drie de Dorpen / ende deden dien dagh twee tochten / bekomende omtrent 1200. pond rijs: ende souden meer ghemanghelt hebben / hadden d'Inwoonders (soo sy wesen) niet op de wacht ghemoest: Dese wacht was omtrent 30. persoonen sterck. Hare waren verruylden sy teghen de onse voor rood ende blau corael van kleyner waerde. Quamen meest met kleyne korfkens rijs van een pond / ofte min / ende daer gaven de onse vier oft vijf roode / witte / ofte blauwe coraelkens voor: doch de blauwe hadden sy liefst.

Onderhandelinge.

Waren van stature / wesen / zeden ende habyten seer als de Inwoonders van S. Maria. Hare huysen staen op palen vier oft vijf voeten boven der aerde: 't welck (nae vermoeden) ghedaen wordt / om van het venynigh Gedierte bevrijdt te wesen / 't welcke daer in groote menighte ghevonden wordt. Hier valt oock veel Crystal de Montagne, 't welck veel harder is als Glabbeken / ende meer andere dierghelijcke vreemdigheden. Het Corael wordt hier mede van de Zee op 't strand gheworpen / ende de onse hebben 't aldaer geraept / soo rood als wit.

Rood ende wit Corael.

Den dertichsten eñ een en dertichsten dito bequamense wederom veel Rijs ende ander ververschinghe / waer door het scheur-buyck onder hun soo schoon wegh gingh / of 't wegh ghevaeght geweest hadde / ende kregen alsoo weder fris ende gesond volck.

N°. 7. *Afteeckeninghe van de Dorpen Spakenburgh ende S. Angelo.*

Den eersten Februarij Anno 1596. waren sy weder aen alle de Dorpen om rijs te koopen / dan werdt in 't Dorp welck de Riviere op leydt verboden door den Phulo, die ghekleedt was met eenen schoonen doeck aen / ende een mutse van een groen kruyd ghewevent op 't hooft. De onse vermoeden dat sulcks gheschiede / overmits datter noch veel rijs op 't veld lagh te drooghen / ende het dagheliicks seer regende: als oock om dat sy misschien soo veel rijs uyt het land niet missen en wilden / vreesende voor een dieren tijdt / die hun wel meer bejeghent was. Immers kregen noch een goede partye rijs / doch soo veel niet als sy de voorleden dagen gedaen hadden.

Daer

Digitized by Google

Gengber / ende Meligette. Sy hebben oock een wortel / den gengber seer ghelijck van buyten / maer van binnen heel geel: Dese wordt in 't Malais Cunhet, in Arabisch Habet ghenaemt / ende in Portugees Cafran de las Indias. Men smaeckt in 't eerste door de groote vochtigheydt zijn kracht niet in 't eten / maer in 't leste proeftmen eenighe scherpigheydt / doch niet soo groot als die van den Gengber: Draeght schoone witte Lelien / ende is seer ghesond tot veel medicijnen. Men vindes oock veel in Jaua ende andere plaetsen van Indien / soo namaels breeder beschreven sal worden.

De Hollanders siende dat sy de Inwoonders qualick souden konnen beweghen tot vrede / overmits het groot misvertrouwen ende vreese die sy van haer hadden / zijn den 12. Februarij 1596. (soo boven gheseydt is) t'seyl ghegaen / ende hebben tot den 23. Martij toe voorspoedelijck gheseylt met een w. n. w. ende z. w. wind / maer doen begon de wind oostelick / somwijlen oock wat noordelick ende zuydelick te loopen / waeren-boven sy oock stercke stroom uyt den zuydoosten kreghen van achter Jaua, soo dat hun de wegh seer swaer ende moeyelick viel / met veel stilten / waer over sy van meyninghe wierden haer te verwateren in de zuydelickste Eylanden van de Maldivas.

INWERP.

Beschrijvinghe van de Eylanden de Maldiva.

„ De Eylanden die men noemt Maldivas, oft Maldivar,
„ ligghende recht teghen over de kust van Comarin ende
„ Malabar, strecken van Cabo de Comarin zuydwaert af
„ omtrent 140. Duytsche mijlen in zee. Men rekent
„ datse meer als duysent zijn in ghetale / doch en kon-
„ nen eyghentlijck niet ghetelt worden. Sommighe
„ zijn bewoont / sommighe ligghen woest ende verla-
„ ten. Want zijn doorgaens seer leghe / even als Co-
chin, Cranganor, ende andere plaetsen ten vasten lan- „
de / waer door de zee dicmaels daer over heen vloeyt. „
Die van Malabar segghen / datse eertijds vast geweest „
hebben aen 't vaste landt van Indien, maer door 't ge- „
weld van der zee daer af zijn gesepareert gheworden. „
Datter soo veele zijn / komt door de menighte van de „
canalen oft waterloopen / dese van malkanderen af- „
scheyden / ende sommighe soo enghe zijn / dat de sprie- „
ten van de schepen daer door varende aen weder zyde „
de bladeren van de boomen halen / ende een kloeck „
man eenighen tack by der handt grijpende van 't een „
Eylandt in 't ander springen kan. De Inwoonders „
missen veel dinghen die tot onderhoudinghe des le- „
vens van noode zijn / maer staen vol Cocos-boom, daer „
sy haer mede gheneeren / van de welcke hier naer ghe- „
sproocken sal werden. Sy weven van vlas ende zijde „
(die hun van buyten ghebrocht wordt) seer fraye lan- „
ghe rocken of tabbaerden / daer met sy hare lichamen „
veel cierlicker ende eerlicker dan eenighe andere In- „
dianen bekleeden. Visschen met netten van Palm „
ghemaeckt sekere kleyne schelpkens / die seer schoon „
van glans / ende ghespickelt zijnde / op sommighe „
plaetsen gebruyckt worden voor kleyn geld. 't Hoofd „
van alle dese Eylandekens is Maldiva, daer een tame- „
licke koopstad in leyt / ende oock de Coningh zijn hof „
houdt. Van dit Eylandt draghen alle d'andere ha- „
ren naem.

Verscheyde soorten van voghelen.

Op desen wegh siet men altoos veel voghelen / als groote grauwe Meeuwen / van de Portugesen Garayos ghenaemt: Oock Rabos Forcados, welcke zijn swarte bonte voghelen / by nae als Exters / hebbende eenen langhen ghespleten steert / seer als een kleermakers scheere. Item seeckere voghelen / die heel wit zijn / in forme als een Duyve / met lange dunne steerten / ende noch andere als kleyne Eyndekieckens / seer bont.

Alle

Digitized by Google

datter eyndelick twee of drie sneuvelden / die d'andere mede namen / ende met op de vlucht trocken / sich achter de huysen verberghende. Luttel tijds daer na quamender twee oft drie van de Inwoonders / begeerende dat de onse souden ophouden / men soude haer vee brenghen / doch door de verhitheydt ende furie werden niet verhoort / maer even dapper na haer gheschoten / waer over sy haer mede wegh maeckten: Ende alsoo de onse gheen Inwoonderen meer en vernamen / zijnse ghelijckelijck aen land geroept / d'een helft van hun volck naer het Dorp sendende / om te sien of daer gheen Wilde, verborghen laghen / maer vonden alleenlijck een kleyn meysken van omtrent een jaer oudt / 't welck sy mede namen ende plonderden voorts het Dorp: Terwijlen isser onversiens ende sonder dat men wist wie het dede / oft (soo andere schrijven) achtervolghende den last ende commissie van den Scheeps-raed / den brand ghesteken boven wind / die (overmits 't gheheele Dorp van droogh hout ende stroo was) met sulcken rassigheyt voort gegaen is / dat het de onse nauwelijck selve en konden ontvliedē / waer door veel ongedorschen rijs / fruyten / ende hoenderen verbrandt zijn. Al den roof die de onse hier kreghen / waren twee trommelen / eenen schild / een schuytjen / eenen bock / ettelicke matgens van stroo / ende sommige hoenderen / al het welcke sy aldaer souden hebben konnen koopen om de waerde van eenen oft anderhalven reael van achten. Het kindeken dat sy ghevonden hadden / hebben sy in 't wegh-roepen aen landt gheset / daer het terstont by eenighe Swarten ghehaelt werdt / die oock sommighe hutten van den brand preserveerden. De Inwoonders mochten in alles omtrent 130. sterck wesen / waer van maer vier dooden ghevonden wierden / die sy in 't bosch ghesleept hadden met een deel goeds / 't welck sy oock lieten ligghen. In 't uyt-komen leyden de onse aen 't Kerckhof aen / daer sy veel Inwoonders vonden van Spakenburgh, die haer alle vriendtschap bewesen / lacchende om 't geene den anderen weder-varen was. Terwijlen de onse aen landt waeren doende met die van Sant Angelo, isser een Canoa met 5. oft 6. Swarten / daer onder oock de Overste was / van het Eylandeken aen 't Schip Mauritius ghekomen / mede brenghende eenighe Citroenen: Dese werden by de onse / hoorende 't schieten aen land / ghevanghen gehouden / waer over sy seer klaeghden / ende soo den brandt opgingh in het Dorp / werdt hun sulcx by den onsen van verre ghewesen / waer over den Phulo een kanne met water nam / ende goot die over zijn hoofd / willende daer mede segghen dat sy 'er onschuldigh in waren. Als nu de onse weder al-te-samen onverseert aen boord quamen / soo werden de selve ghevanghenen los ghelaten ende aen landt ghebracht / alwaer mans ende vrouwen terstond den Phulo zijn voeten quamen kussen met grooter eerbiedinghe / ende hy liet dadelick sommighe hoenders halen met een goed deel Citroenen / die hy den onsen vereerde / hun grooten danck bewijsende dat sy hem los ghelaten hadden. Niet langhe daer nae quamen die van 't Eylandt op het strandt / dreyghende die van de Pinas met hunne spiessen ende rondassen / maer daer quam anders niet af.

S. Angelo geplondert ende in brand ghesteken.

Den 9. dito voer de Sloep van den Hollandtschen Leeu aen 't Eylandt om water / alwaer den Oversten haer bejegende met eenighe hoenders / rijs / ende vruchten / in teken van danckbaerheyt / ende zijn met vriendschap van malkanderen ghescheyden. Korts daer nae zijn aen lant geroept de twee Jachten / ende een Bock / met 46. man. Dese aen 't Kerckhof komende vonden 4. oft 5. Inwoonders van Spakenburgh, die begeerden / men soude by haren Phulo komen / waer over drie mannen in 't Dorp ghesonden werden / daer sy den Phulo

Digitized by Google

vonden met omtrent 60. man / met hare spiessen ende schilden/dan de onse vernemende trocken op de loop na 't bosch toe/also dat de onse haer niet konden ter spraec komen. Eenige quamen wel sonder geweer in 't Dorp/ hoenders ende rijs vermanghelen / maer wesen al dat men van haer blijven soude. Waer over de onse sonder haer te beschadigen van daer na Sant Angelo voeren/om een Lanciara oft groote schuyte te halen die sy voor den brandt daer ghelaten hadden / dan alsoo sy daer gheen volck en vonden / ende de voorsz Lanciara oock wegh gevoert was/zijn na 't noorder-dorp toe gevaren/'twelck bet de Rivier op leyt: Daer komende / vonden groote menighte van Swarten/ alle op haer maniere ghewapent/ende soo 't scheen/wast een versamelinge van veel dorpen / want sy aldaer 4. Oversten ofte Phulos vonden van verscheyden plaetsen/ elck met zijn onderdanen ofte vassalen. Sy sonden een aen de onse/ dat sy doch van den wal souden legghen / sy wilden hun vee brenghen/ dies de onse aen de overzyde ginghen legghen / ende sy brachten daer hun een Os ende Bock / wysende dat sy niet meer en hadde/want sy alle haer have ende vee gevlucht hadden. De onse gaven hun voor 't selve een goed deel corael / ende margaridetten/ hoewel sy wesen daer voor niet te begeeren / maer dat het de onse slechts innemen/ ende wegh varen souden. Men schonck hun/ te weten de principaelste / elck een kroesken wijns/ daer sy seer begheerigh nae waren; Jae de Phulo selve / al-hoe-wel hy seer bevreest was / quam nochtans oock een kroesken drincken / maer 't selve in hebbende/ liep terstond weder achter de huysen.

Den 10. dito isser een schuyte van Spakenburgh aen 't Schip Mauritius gekomen / begeerende dat de maets souden aen landt komen / haer Overste soude hun eenigh vee vereeren / dan alsoo 't spade op den dagh was/ werdt niet raedtsaem ghevonden / uyt vreese van eenighe Embuscade / die de Inwoonderen souden moghen ghelept hebben.

Den 11. dito voeren sy nae 't Kerckhof, om te sien of de bode des voor-leden daeghs waer gheseydt hadde/ aldaer eenighe Swarten haer stonden en wachten/ wijsende dat sy in 't Dorp souden varen: Maer de onse/ vreesende eenighen aenslagh / sonden twee man nae 't Dorp / houdende vijf van haer in gijselinghe. De twee mannen weder komende seyden men mochte vrylijck naer het Dorp toe varen / ende vonden aldaer een Osken/ dat sy mede namen / maer alle de Inwoonderen waren ghevlucht/ende daer en was gheen vee meer voor handen. Des de onse nae 't noorderlicxste Dorp voeren / alwaer de Inwoonderen mede terstondt een Osken brochten / waer voor de onse hun omtrent 4. ellen lijnwaet gaven/ ende een goed deel Corael.

Den 12. dito 's avonds hebben sy hare anckers ghelicht/ ende zijn uyt de Baye t'seyl ghegaen / alwaer sy onder 't voorsz Eylandeken gheset lagen / op het welcke woonden 4. oft 5. paer volcx/die hun daghelicx veel Bannanas, honigh/ hoenderen ende andere lieflickheyd te koop brachten / hadden oock op het selve hun verversinghe van water ghehaelt / 't welck seer klaer / ende mackelijck om halen was: Bykans uyt de Baye wesende / zijnder van de Noordt-zyde der selve / omtrent twee mijlen van landt wesende / twee Canootgens aen de Schepen ghekomen met haer brenghende eenigh Suycker-riet ende Rijs / 't welck haer met Coraeltgens betaelt is; Sy wesen de onse aen land te komen/ dan alsoo sulcx ongheleghen was / zijn sy voor ghevaren.

De Schepē gaen uyt de Baye d'Anton Gil t'zeyle.

Dese groote Baye ghenaemt d'Anton Gil is gheleghen op de hooghte van 16½. graden bezuyden de linie/ streckende n. n. w. ende z. z. o. tien mijlen op / ende breed 5. mijlen of daer omtrent. Heeft (soo gheseyt is) een

Ghelegentheyt van de selve Baye.

Digitized by Google

ken seer schoon groen ende vruchtbaer Eylandeken/ 't welck seer hooghe is / alsoo datter aen de voet van 't selve niet meer vlacks en is / als de strandt. In 't inkomen van de Baye aen de n. o. zyde ligghen eenighe klippen/ met drie Eylandekens / ende vervolgens een Riviere/daer verscheyden Dorpen op leggen. Aen de afwateringhe omtrent half wegen de Baye in / aen de noordwal leggen drie volckrijcke Dorpen/ niet verscheyden andere lancx de strand / tot aen een ander Riviere/die haer noorden op doet/ende dan volgt de groote Riviere / daer de onse haren Rijs meest gekocht hadden/welcke haer met twee armen/den eenen na 't noorden/ ende den anderen nae 't westen opstreckt / hebbende een Eylandeken in 't midden / ende aen de noord-zyde 't groote Dorp S. Angelo. Aen de slincker handt in 't inkomen leyt het Dorp dat de onse Spakenburgh noemden / groot omtrent 180. huysen / ende wijder de Riviere op het Noorder-dorp/ mede seer volckrijck/ende overvloedig van lijftocht: west zuyd west van 't Eylandt loopt noch een Riviere / op de welcke oock een Dorp gheleghen is/ welcke alle de Dorpen zijn die tot kennisse van de onse ghekomen zijn. Het volck van dese Baye is seer swart/ doch hebben 't hayr ende den baerd soo niet ghekrolt als de rechte Morianen / noch oock hare neusen ende lippen soo niet gefatsoneert. Is een kloeck sterck volck/seer genegen tot den dranck/want drincken sich in den voornoemde dranck van honich ende rijs gemaeckt soo droncken als verckens / alhoewel haer de selve maer by tijden en is gheoorloft te drincken. Den huysraedt die de onse by haer vonden was seer weynigh ende gheringe. Gebruycken een langh stuck riets/boven met een stopsel / in plaets van een drinckpot. Hebben sekere matjens daer sy op slapen ende sitten / fraykens met verscheyden coleuren ghewrocht/ kleyne konstigh gesneden stoelkens/daer sy 't hoofd op

Ghestaltenisse ende zeden van 't volck.

leggen / in plaets van een oorkussen / houte mortieren oft blocken/daer sy haren Rijs in stampen/om 't kaf af te stoten/elck zijn sift/daer sy 't rijs door siften/potten om 't selve in te sieden/sacxkens daer sy 't in setten / ende Calabassen daer sy 't in opschaffen. De Coningh oft Phulo heeft veel Copere ringen om de armen/ ende so de onse eenige sulcke ringen gehad hadden / souden haren wille daer van gekregen hebben; Hy draeght oock veel Paternosters om den hals / ende een groot langh houmes/ in plaets van een Scepter. Sijne ondersaten loopen naeckt/uyt-ghenomen dat sy om hun middelen een fijnen doeck hebben van bast gemaeckt. Sijn al-te-samen haren Oversten seer ghehoorsaem. Der vrouwen kleedinghe is mede van 't selve kruyd geweven / tot de knijen toe/eenige dragen oock lijfkens van 't selve sonder mouwen. Van dit selve kruyd breyen sy oock hare visch-netten. Haer cieraet zijn sekere armringhen van tin / oft heel slecht silver/ in forme van de Manillas van koper die men naer Guinea voert. De onse hebben by hun gesien den steen die men Laguecca noemt / ende van 't Eyland Ceylon brengt. Hare hanteringe is jagen ende schieten met den boge/visschen/ende vee houden. De vrouwen planten/ sayen en mayen alle hunne greynen/ als Rijs / twee of drie soorten van boontgens / groene/ roode ende witte / als de vruchten Banhanas ghenoemt/ welcke vruchten ende greynen haer meeste onderhout is/want eten seer selden vleesch/maer hare toe-spijse is visch ende melck. Haer vee zijn schoone ossen/die sy seer weerdigh houden/ ende vermoeden sommighe dat sy de selve aenbidden/ als de Canarins, en Malabaren in Indien. Sy hebben veel Cabritos, oft Bockens/ maer weynigh schapen. Ooc eenige honden. Hare tamme vogelen zijn hoenderen ende eynden/ 't wilt gevogelte is veelderley/ maer by de onse noyt gesien. Limoenen, Citroenen, Oraenjen Appelen zijnder overvloedigh ghenoegh / als oock

Kleedinge. *Hanteringhe.* *Greynen.* *Vee.* *Gevogelte.* *Vruchten.*

Digitized by Google

Gengber / ende Meligette. Sy hebben oock een wortel / den gengber seer ghelijck van buyten / maer van binnen heel geel: Dese wordt in 't Malais Cunhet, in Arabisch Habet ghenaemt / ende in Portugees Casran de las Indias. Men smaeckt in 't eerste door de groote vochtigheydt zijn kracht niet in 't eten / maer in 't leste proeftmen eenighe scherpigheydt / doch niet soo groot als die van den Gengber: Draeght schoone witte Lelien / ende is seer ghesond tot veel medicijnen. Men vindes oock veel in Jaua ende andere plaetsen van Indien / soo namaels breeder beschreven sal worden.

De Hollanders siende dat sy de Inwoonders qualick souden konnen beweghen tot vrede / overmits het groot misvertrouwen ende vreese die sy van haer hadden / zijn den 12. Februarij 1596. (soo boven gheseydt is) t'seyl ghegaen / ende hebben tot den 23. Martij toe voorspoedelijck gheseylt met een w. n. w. ende z. w. wind / maer doen begon de wind oostelick / somwijlen oock wat noordelick ende zuydelick te loopen / waer-en-boven sy oock stercke stroom uyt den zuydoosten kreghen van achter Jaua, soo dat hun de wegh seer swaer ende moeyelick viel / met veel stilten / waer over sy van meyninghe wierden haer te verwateren in de zuydelickste Eylanden van de Maldivas.

INWERP.

Beschrijvinghe van de Eylanden de Maldiva.

„De Eylanden die men noemt Maldivas, oft Maldivar, „ligghende recht teghen over de kust van Comarin ende „Malabar, strecken van Cabo de Comarin zuydwaert af „omtrent 140. Duytsche mijlen in zee. Men rekent „datse meer als duysent zijn in ghetale / doch en kon„nen eyghentlijck niet ghetelt worden. Sommighe „zijn bewoont / sommighe ligghen woest ende verla„ten. Want zijn doorgaens seer leghe / even als Cochin, Cranganor, ende andere plaetsen ten vasten lande / waer door de zee dicmaels daer over heen vloeyt. „ Die van Malabar segghen / datse eertijds vast gheweest „ hebben aen 't vaste landt van Indien, maer door 't ge„ weld van der zee daer af zijn gesepareert gheworden. „ Datter soo veele zijn / komt door de menighte van de „ canalen oft waterloopen / diese van malkanderen af„ scheyden / ende sommighe soo enghe zijn / dat de sprie„ ten van de schepen daer door varende aen weder zyde „ de bladeren van de boomen halen / ende een kloeck „ man eenighen tack by der handt grijpende van 't een „ Eylandt in 't ander springen kan. De Inwoonders „ missen veel dinghen die tot onderhoudinghe des le„ vens van noode zijn / maer staen vol Cocos-boom, daer „ sy haer mede gheneeren / van de welcke hier naer ghe„ sproocken sal werden. Sy weven van vlas ende zijde „ (die hun van buyten ghebrocht wordt) seer fraye lan„ ghe rocken of tabbaerden / daer met sy hare lichamen „ veel cierlicker ende eerlicker dan eenighe andere In„ dianen bekleeden. Visschen met netten van Palm „ ghemaeckt sekere kleyne schelpkens / die seer schoon „ van glans / ende ghespickelt zijnde / op sommighe „ plaetsen gebruyckt worden voor kleyn geld. 't Hoofd „ van alle dese Eylandekens is Maldiva, daer een tame„ licke koopstad in leyt / ende oock de Coningh zijn hof „ houdt. Van dit Eylandt draghen alle d'andere ha„ ren naem.

Verscheyde soorten van voghelen.

Op desen wegh siet men altoos veel voghelen / als groote grauwe Meeuwen / van de Portugesen Garayos ghenaemt: Oock Rabos Forcados, welcke zijn swarte bonte voghelen / by nae als Exters / hebbende eenen langhen ghespleten steert / seer als een kleermakers scheere. Item seeckere voghelen / die heel wit zijn / in forme als een Duyve / met lange dunne steerten / ende noch andere als kleyne Eyndekieckens / seer bont.

Alle

Digitized by Google

Alle dese voghelen halen haeren kost uyt de zoute zee/ ende in sonderheydt van een soorte van vlieghende visschen / zijnde van groote als Haringhen / ende hebbende / sommighe twee / sommighe vier langhe vimmen/ waer mede sy/ vervolght zijnde van de Dorados, Bonitos, Albocores, ende andere grooter visschen / haer uyt de water heffen / om van de selve bevrijdt te zijn / maer de andere swemmen haer met groote snelligheydt na / teghen dat sy weder in 't water vallen / want hare vleughelen ofte vimmen droogh wordende / konnen sy haer niet langher boven houden/sonder die weder te natten/ ende dan loopense d'ander recht in de mondt. In de vlucht nu worden dese arme verdruckte visschen van de boven ghenoemde voghelen ghevanghen / ende in-ghesl ockt/ soo dat sy nerghens vry en zijn. Eenighe sterckelick vervolght zijnde van beyde hare partijen / hebben sich in de Schepen gheberght / door dien sy niet langer voort en konden/maer daer zijnse van de Bootsghesellen ghevanghen ende ghegeten worden / zijnde seer lieffelijck van smake. De Meeuwen/willende op de Schepen rusten/ lieten sich mede van de maets grijpen metter handt / overmidts sy van gheen menschen verveert en waren. De Bonitos, oft goede Visschen, zijn mede seer goed om eten / al-hoe-wel nochtans droogh/ van ghedaente zijn sy als onse Carpers / doch wat dicker; houden sich heel dick by den anderen/de Schepen altijd volgende: Sy vernielen een groote menigte vande vliegende visschen/ die men somtijdts wel 10. oft 12. in haer rop vint. De Albocores of witgehuyde visschen/ alsoo ghenaemt/ om dat sy/ als oock de Bonitos, gheen schelpen hebben/maer een effen huyt/die op den buyck seer wit is / soo dat men hem van verre onder 't water siet blincken / zijn den Bonijt van ghedaente seer ghelijck / maer grooter/ soo datter ghesien zijn die vijf voeten langh waren / ende soo dick als een mensch om zijn middelen/ aen welcker een 60. van de maets ghenoegh t'eten hadden. Is een magere/ drooghe/ ende meelachtighe visch / hebbende maer een eenighen doorgaenden graet. Dorado, alsoo van de Portugesen ghenoemt/ om dat hy in 't water schijnt geel te wesen / ende somtijdts te blincken als goud / wordt van de Engelschen Dolfijn gheheeten / ende is van ghedaente eenighsins den Salm ghelijck. Hy gaet alle andere visschen/ die men in zout oft soet water vinden magh/ in goedheydt ende smake te boven / heeft seer kleyne schelpkens / ende van 't hoofd tot aen den steert een grooten ghevinden rugghe. De Bruynvisschen, van de Portugesen Toninas, van de Francoysen Marsovins genaemt/ zijn tweederley/ d'eene hebben de muyle seer scherp als een vercken/ d'andere gantsch plat / seer ghelijck de Potshoofden / ende om dat sy schijnen kappen aen te hebben/ wordense Zee-monicken ghenaemt / zijn ghemeynlick 5. oft 6. voeten langh / hebben den steert seer breedt ghekloven/ ende contrarie staende van andere visschen/ghelijck oock de Potshoofden ende Walvisschen doen. Hare huyd is effen ende glat. Gheopent zijnde / zijn min noch meer als een vercken/hebbende speck/vleesch/lever / ende 't ander inghewand even alsoo / oock op de selve maniere gheneerende / want alsoo de maets eenen gheschoten hadden/ die seer groot was/ ende hem open sneden/ vonden sy een jongh daer in/ als een biggetjen/ 't welck sy weder in zee wierpen. Dese houden haer altoos in hoopen / ende als de zee begint te verheffen/ komen sy nae de Schepen / het water door hare menigte groen maeckende/ oock blasende ende gnorrende als verckens / soo dat het een ghenoeghte om sien is. De Schippers versekeren sich / als dese visschen komen/ van een aenstaende tempeest. De Hayen / van de Portugesen Tuborones ghenaemt / laten haer ghemeynlick boven sien in stilte / want zijn seer traegh in 't swemmen.

Vlieghende visschen.

Bonitos, visschen alsoo ghenaemt.

Albocores.

Dorados.

Bruynvisch, ofte Tonijn.

Hayen.

Digitized by Google

men. Dese visch heeft mede een heel effen huyt / ende is altoos met 7. oft 8. kleyne vischkens (die men Suyghers noemt) van de groote van eenen Haringh / ofte noch minder / verghesel schapt: Dese houden sich met hare hoofden / die boven plat ende ghefronst zijn / vast aen de Haye / tot dat hy wat ghevanghen heeft / ende dan gaen sy mede daer van eten / swemmende hem de muyl uyt ende in / sonder dat hy haer eenigh quaedt doet. De Bootsghesellen moeten haer seer voor hem wachten / als sy swemmen / want dickmaels ghebeurt het dat hy met een nae de grondt schiet. Hy is onlieflijck om eten / ende wordt somtijdts maer ghevanghen om tijdverdrijf. De visch die de Portugesen Pesce porco noemen / is van de groote van een Braessem / ende gnorret mede als een vercken. Men vindt op desen wegh ende oock elders in zee veel groote Schild-padden / die meest al slapende voort drijven / want het seer droomachtighe beesten zijn / seer goed om eten / ende smakende ghelijck Kalfs vleesch. Als haer de Sonne de opperste schelpe verwarmt heeft / keeren sy haren buyck om hooghe / ende dan komen de Bootsghesellen al stillekens / ende slaen een haeck tusschen beyde de schelpen / waer met syse dan in haer boot trecken. De Potshoofden swemmen oock by groote hoopen als de Toninen, zijn wat kleynder als een Walvisch / maer en hebben geen gaten op 't hooft / om 't water uyt te worpen / gelijck de Walvisschen doen.

Pesce porco.

Schild-padden.

Potf-hoofden.

N°. 8. *Afbeeldinghe van de Vlieghende Visschen.* A. *Een vogel als een Meeu, Garayos genaemt.* B. *Een witte Voghel, ghelijck een Duyf, Rabos ghenaemt.* C. *Rabos Forcados, ghelijck een Exter, met een ghespleten steert, ghelijck een snijders schare.* D. *Een Voghelken als een Water henneken, doch geel bont, ofte ghespickelt van coleur.* E. *Is een Dorado gelijck, hebbende kleyne schelpen.* F. *Een Albocores.* G. *Een Bonit.* H. *De Vlieghende Visch.* I. *De Tombas drijvende aen de Cabo de bona Esperanca.*

Op desen wegh / alsoo de Botteliers klaeghden / dat het water in de Schepen seer gheminderd was / werdt elck man gheordineert maer een pintgen waters daeghs / soo datter / overmidts het heete weder (als alreede in 't beginsel van Mey zijnde) grooten dorst gheleden / ende somtijdes een Reael van achten voor een dronck waters gheboden wierdt / maer en wasser niet om te koopen.

Groote dorst-lijdinge.

Den 5. Junij 1596. hebben sy landt ghesien / waer door sy altesamen seer verblijt waren / overmidts den grooten dorst die in de Schepen gheleden werdt. Wat naerder komende / was 't een Eylandt / ligghende voor de Strate van Sunda, op de hooghte van 5½. graden bezuyden de linie: Naer hun vermoeden wast het Eyland Pugniatan, dat de Portugesen noemen Ilha Dengano, gheleghen omtrent 16. mijlen herwaerts van 't groot Eylandt Sumatra, men rieck het van weghen de Specerie die daer wast / wel 3. mijlen verre. Den 6. dito hebben sy 6. oft 7. Canoas onder 't voorsz Eylandt ghesien / dan die dorsten niet naerder komen / derhalven de onse een ghemande sloep nae 't landt toe sonden / om met henluyden te spreken / maer sy siende haer aenkomen / roepden nae 't landt toe / ende trocken hare Canoas op 't drooghe / welcke seer lang / maer nau een voet breed waren / hebbende drijfhouters aen de zyden. Sy en begeerden de onse gheen sprake te houden / wijsende dat sy souden aen landt komen: Maer alsoo de onse niet wel voor die tijdt versien en waeren van ghewcer / en hebben sy haer op 't landt niet durven begheven. De Eylan-

Ilha Dingana oft Pugniatan.

Digitized by Google

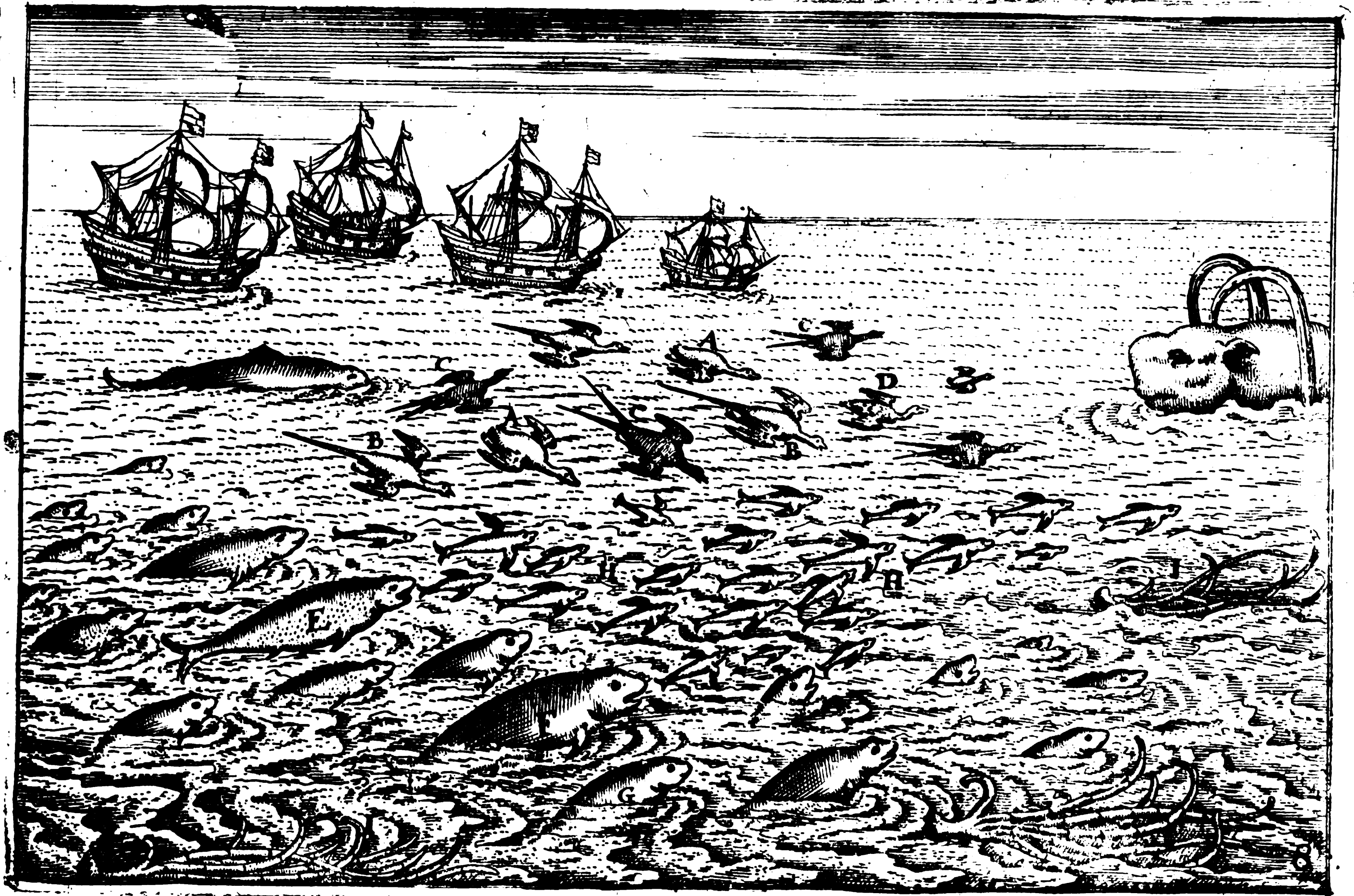

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

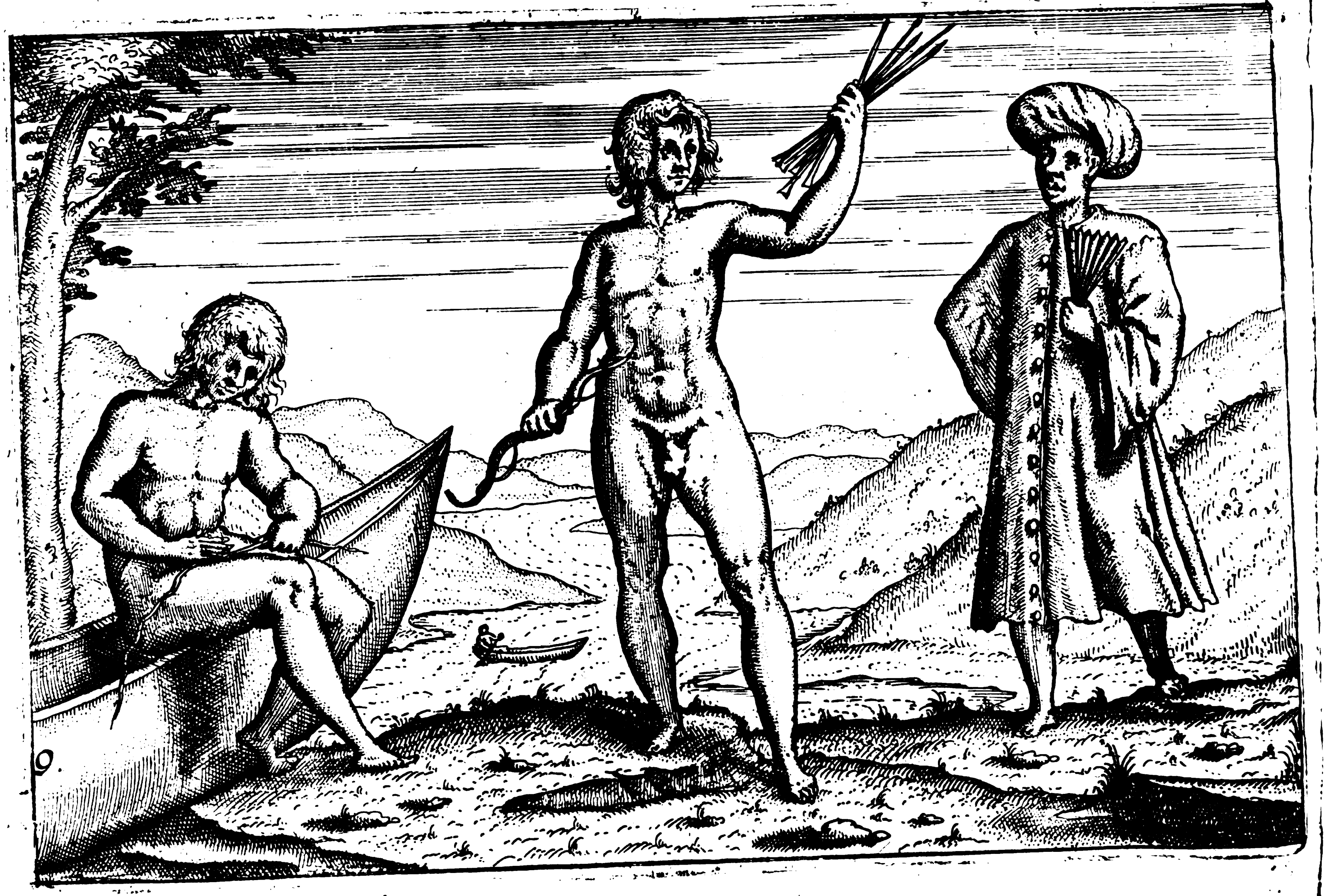

Digitized by Google

Eylanders waren 23. in getale / ende hadden veel flitsen ende boghen. Waren groote persoonen / geel van coleur als de Brasilianen / met langh hayr tot op de schouderen hanghende / eft (soo andere schrijven) recht over eynde staende gelijck een bosboom; Gingen heel naeckt / sonder yets ter wereld om 't lijf te hebben / dierghelijcke de onse noch noyt van de reyse gesien en hadden / en schenen gantsch wild te zijn.

Gestalte vā d'Inwooners.

N°. 9. *Afteeckeninghe vande inwoonders van Pugnatian, loopende gantsch naeckt, haer geneerende met vischen: item, een Aberin ofte Moor uyt Paep-Janslandt, zijnde goede Koop-luyden ende Bootsgesellen.*

Den 11. dito quamen sy dicht onder 't Eyland van Sumatra, in de mond van de Strate de Sunda, alwaer soo veel Eylanden leggen / datse nauwelijcks telbaer en zijn / ende men qualijck kan weten den inganck van de selve Strate. Sy hebben 't alhier gheset voor een langhwerpigh Eyland / 't welck sy 's anderen daeghs aen land varende / vonden woest ende onbewoont / vol bosschagien / ende sonder eenigh water. Terwijlen sagen sy van onder 't hooge Land van Sumatra, eerst drie / daerna neghen seylen / de eerste die sy beoosten de Capo de boa Speranza gesien hadden. Een van onse schupten na haer toegesonden zijnde / heeft haer verspzoocken / waren 16. man sterck / waer van de sesse saten en roeyden / de andere saten in een hutte / gekleedt zijnde met catoene doecken van velerhande coleuren / van beneden opwaerts tot de middelen toe / maer voorts naeckt. Eenighe hadden ghewronghen doecken om 't hoofd / als de Turcken. De onse en konden haer niet verstaen / dan wisten wel van Bantam ende Iapara te spreecken / maer Sunda Calappa was haer onbekent. Wesen de onse nae 't vaste Land van Sumatra, alwaer ghenoegh van alles te bekomen soude wesen. Waer over de Pinas / ghemant zijnde met 16. man / den 12. dito nae 't hooghe Landt toe seylde / alwaer eenighe Dorpen waren / daer van sy 't principaelste noemden Dampin. Daer voer oock een Sloepe nae 't Landt Sumatra, van daer sy de seylen hadden sien komen / ende weder henen varen / presumerende dat het eenighe zeeroovers waren / wachtende op de schepen die van Manancabo naer Bantam voeren. De Sloepe sette het teghen den avond seer dicht aen een Eyland / daer noch 2. kleynder Eylandekens by laghen. Hoorden 't volck klaer ghenoegh spreecken / doch en vernamen geene. Des anderen daeghs sagen sy op een plaetse 4. Schepen leggen / ende noch twee partijen die drie ende drie seylden / daer sy met de Sloep nae toe roeyden: Sy de onse vernemende / maeckten sich aen malkanderen vast / ende ghevraeght zijnde offer nerghens water te bekomen was / wesen na seker plaetse toe / doch de onse / vreesende versonden te worden / begeerden / sy souden mede aen de Pinas varen / ende traden met vriendschap in hunne scheepkens / alwaer sy hun veel frayigheden toonden / als een vergulde poenjart / die sy Cris noemden / oock een gouden ringh / daer een diamant in stondt van kleynen prijse / want hy kleyn ende qualick ghekant was. Sy hadden metten eersten bevreest zijnde / een metalen Bas te boorde ghebracht / die sy / siende dat de onse het ooghe daer op hadden / verberghden. De onse keerden weder nae de Pinas / ende sy volghden met een Canoa, verruylende soo wat visch / Bannanas, Water-meloenen / Suycker-riet / Cocos, Loock / Ajuyn / eñ andere vruchtē (den onsen onbekent) voor roode ende blauwe Paternosters / eñ Margariten / ende varende met malkanderen na 't vaste land van

van Sumatra. Onder weghe ontmoeten sy 3. oft 4. Canoas, daer in eenighe persoonen waren / welcke wel schenen mannen van qualiteyt te sijn / want waren ghekleed met Hemelsch-blauwe fijne accoutrementen van linwaet / ende de Tolcken al van't selfde. Dese boeren met de onse een soute kille op / om hun water te wijsen / ende quamen te ghelijck aen een Dorp van omtrent 20. huysen / fray ghemaeckt van Palm-boomen. Alhier saghen de onse den eersten Peper wassen / oploopende als de hoppe / lancks hooghe dicke rieten / waer van sy soo veel kochten alsser te bekomen was / kregen oock een monsterken Nagelen / ende Note-muscaten / mitsgaders een deel Pompoenen ende Citroenen / maer konden geen vleesch van hun bekomen. Sy brachten oock Wijn uyt Palm-boomen ghetapt. De Vrouwen waren met seer dicke arm-ringhen verciert / gaen gekleedt van de middel nederwaerts met Catoene lijnvaet / ende hebben oock een kleed over de borsten / laten 't hayr wat hanghen / met een strenge vast gebonden / als men in dese Figure magh sien.

N°. 10. *Afbeeldinghe van een Overste op Sumatra in 't Dorp Dampin.*

Daer nae quamender 4. Canoas aen de Pinas / ende brachten hoenderen / rijs / peper ende Caxias te koop: Dese om datter onbewist een Roer afgingh / zijn so bevreest ghewoorden / dat sy terstond hare schansmatgens lieten neder-vallen / ende een kleyn metalen Bas te boorde brochten / seer met hare wapenen dreyghende / want sy meynden dat de onse uyt vyandschap gheschoten hadden. De Sloepe dit merckende / roepde nae 't landt toe / maer eenighe van haer op den oever springhende / wilden de onse daer op niet laten komen / soo dat sy / om geen quaden roep van haer te laten loopen / ghekeert zijn van daer sy ghekomen waren. Aen boord komende vonden de Almadias noch daer / teghen welcke de maets voor 12. Realen van achten Caxias ghemangelt hadden / om altijds payement te hebben. Dit is seecker munte / arger van alloy als loot / ende worden by 200. teffens by malkanderen aen een snoer gheregen / 't welck men dan noemt / una Sata de Caxas.

Den 14. dito hebben die van den Hollandtschen Leeu een Prauken in-gheroept / ende haer met wijsen ende beduyden soo verre ghebracht / datse mede ghevaren zijn aen 't schip Mauritius, alwaer een van hun / overghetreden zijnde / presenteerde den onsen tot Bantam te brenghen / midts hem betalende voor elck Schip vijf Realen van achten. Den 17. dito soo sy onder zeyl waren / quamder een Prau aen 't schip Mauritius van 't vaste landt van Sumatra, ende was de Prau van de Lootsman die sy in hadden. Twee van de 14. mannen / di'er in waren / quamen over / ende deden den Lootsman reverentie / nemende metter handt zijnen luchter voet / ende van daer opwaerts strijckende tot aen de knijen / ende dan strijckende met hare handen over haer aengesicht tot boven haer hoofd toe. *Vreemde maniere van eerbiedinghe.* Den 18. dito des avondts hebben sy ghesien menighte van voghelen / soo groot als ravens / dan waren nieuwers by te ghelijcken als by Vleermuysen / want men konde geen veren aen haer vermercken. *Indiaensche Vleermuysen.* Dese doen groote schade in de boomen ende kruyderen / soo dat de boeren des nachts moeten volck doen waecken in de boomen / ende noch konnen syse qualick weren: De Indianen etense / ende segghen datse seer goed van smaecke zijn / als Patrijsen. Des selven daeghs haddender twee Prauwen aen 't schip Mauritius ghewеest / in welcker eene was een statigh man / ghekleedt in fijn Catoene lijnwaet met goud door-toghen / veylden de onse veel Bettelle, ende Arecca, als oock wat Cocos, waer voor hun vereert werd

eenigh

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

eenigh lijnwaet: Dese stalen in 't wegh-varen een hemde met noch ander linnen.

Boomen en vruchten op Sumatra.

Nopende de boomen ende vruchten / die sy op Sumatra sien wassen hebben / zijn dese. Den Indiaenschen Palmboom / die men meest gheheel Indien door vint / ende is vierderley. D'Eerste soorte is / daer de Cocos oft Indiaensche Noten op wassen / welcke wel den profitelicxsten boom is / die men op aerden magh vinden. Hy wast seer hooghe ende steyl / luttel min ofte meer als een kleyne span dicke: Heeft gheen tacken / dan heel om hooghe / ende die spreyden sich uyt / als die van de Dadelboomen. Onder de selve / ende dicht aen de stamme / wassen de Cocos, ofte vruchten / al-te-met tien oft twaelf by malkanderen ghekoppelt: Haere bloeysemen zijn die van den Castanienboom seer ghelijck. Den boom en wast niet dan dicht by de stranden / ende in plaetsen van louter sand. Heeft soo weynigh beslagh van wortel / dat het wonder is / hoe hy eenighe vastigheydt hebben kan in de aerde. Des niet teghenstaende / groeyt soo vast ende hooghe / dat men vreest yemandt daer op te sien klimmen. Maer de Canarijns, ofte Boeren met seeckere kleyne kerven daer in te maecken / op de maniere van een trappe / klimmender met sulcken rassigheydt op dat het Apen schijnen te wesen / 't welck geen Portugees haer en durft na doen. Dese boomen zijn daer te lande in sulcker menighte / als de Olijfboomen in Spaenjen / oft Wilgen in Hollandt. 't Hout / al-hoe-wel sponsachtigh / is nochtans tot vele dinghen nut / ende dat voornemelick om zijn hooghte / want in de Eylanden van Maldiva makense daer heele schepen af / sonder een eenighe yseren naghel daer aen te besighen / maer hechten 't werck aen malkanderen met koorden / die van de bolsters der Cocos ofte Noten ghedrayt worden. Van de bladen maeckt men de zeylen / ende deckter de huysen met. Men maeckter oock Reghen ende Sonneweerders / mitsgaders sekere matten ende tenten af. Somtijds oock kostelicke hoeden / die / om hare lichtigheyds wille / des somers veel ghedraghen worden. Men queeckt dese boomen op / tot twee eynden: sommighe namelick om Cocos ofte Noten op te winnen / andere om wijn uyt te trecken. De Cocos zijn seer soo groot als een Struys ey / bekleedt met een bolster / die / alsse noch aen den boom hanghen / van buyten groen is / ghelijck als die van een Okernoot: Maer afghedaen ende droogh zijnde / is harigh / als kennip / soo dat sy Cairo daer af maken / welcke is de stoffe daer sy alle hare kabels ende ander schipsghewant geheel Indien door van drayen / oock haere schepen / in plaetse van werck ofte mosch / mede stoppen. De vrucht / als sy begint te rijpen / is van binnen vol waters / dat seer klaer / soet / koel / ende lieflijck om drincken is. Elcke Lanho, oft onrijpe Coco, heefter wel een halve kanne van in. Dit water verandert allencxkens in een witte korrel oft pit / die bynaest de smaeck heeft van een haesnoot / doch ghemeynlick wat soeter. De schelle over 't binnenste fruyt (die naemaels hout wordt) noch dun ende weeck zijnde / is seer lieflijck om eten met wat zouts / maer wanneerse hard is gheworden / so maeckt men der lepelen / drinckbekers / ende veelerley anderen huysraed af. Worden oock tot kolen ghebrandt voor de Goutsmeden / die sy seer dienstigh ende gherijvelick zijn. Uyt het voorsz. wit ofte mergh stooten ende douwen de Indianen den Melck / daer sy haren Rijs ende andere potspijse mede koken / anders wordt het fruyt van de Cocos weynigh ghegeten / dan by slaven / oft arme luyden: Maer wort wel met grooter menighte ghedrooght / ende so op verscheyden quartieren verhandelt / want men Olie daer van maeckt / die seer goed is / soo wel om te eten / als om te branden / oock seer medicinael. Dese Cocos, alsse noch

Cocos-boom.

Indiaensche Kennip.

Melck.

Digitized by Google

noch in de bolsters zijn / magh men byna gheheel de wereldt over voeren / sonder bederven / ende 't ghebeurt somtijdts door langheydt van tijde / dat het water van binnen verandert in een geelachtighen appel / die seer smakelick ende soet is.

Als de Indianen gheen Cocos ofte fruyt en begeeren / maer Wijn uyt hare boomen willen trecken / soo snijdense de bloeysels van de Cocos af / ende bindender eenen ronden nau-mondighen pot aen vast / die sy Collao noemen / ende met pot-aerde soo dicht toestoppen / datter gheen wind oft aessem uyt en magh. Dese pot vloeyt binnen weynigh daghen vol waters / 't welcke sy noemen Sura, ende is soo soet ende lieflijck om drincken / als by ons soete wey / ofte beter. (Wey.) Een uyr oft weynigh min in de Sonne ghestaen hebbende / wordt heel goeden azijn / soo dat men Indien anders gheen en ghebruyckt. Men distilleerter oock Fula oft Nyna van / dat soo goeden ende krachtighen brandewijn is / als men te Franckfort oft Ceulen maeckt van den besten Rhijnschen wijn. (Brandewijn.) Oock maeckt mender Aracca van / 't welcke den Wijn is van Indien / seer goed ende sterck / al-hoe-wel hem de Indianen drincken oft water ware. (Wijn.)

De Portugesen weten hem met rasijnen ende andere substantien soo te bereyden / dat hy al-te-mets van coleur ende smaeck soo goedt is als Portugaelschen wijn. Van de selve Sura maecktmen oock Suycker / die sy Jagra noemen / doch wordt weynigh gheacht / soo om datse bruyn van coleur is / als om dat men witte Suycker ghenoegh in Indien kan bekomen. (Suycker.) Het binnenste van den Cocos boom / by den Portugesen ghenaemt Palmito, wordt in grooter weerde ghehouden / ende den rijcken luyden voor een kostelijck present vereert. (Pampier.) Is soo dun ende wit als pampier / oock van nature alsoo ghewassen / al oft gheperst ofte ghevouwen waere / langhwerpigh ende smal / hebbende somtijdts vijftigh / sestigh ofte meer vouwen / even als een boeck pampiers. De Indianen ghebruyckent in plaetse van pampier / ende schrijvender met seeckere yserkens op / als 't noch groen is / dan en kan men de letteren niet meer uyt doen. Sy heetent Olla, ende hebbender alle hare boecken ende memorialen van / die sy weten te seghelen ende toe te sluyten / ghelijck wy onse brieven doen.

De tweede soorte van Palmboomen wordt in Portugees ghenoemt Arrequero, waer van wy hier na sullen handelen.

De derde is den Dadelboom / Tamar gheheeten / die men oock veel in Barbarien vindt / ende met namen op 't Eylandeken Gerbi. Hier van sal oock beneden breeder ghesproken worden.

De vierde wordt in de Malaysche tale gheheeten Lantor, ende draeght een kleyne vrucht van de groote als een kriecke / schoon Oraengie-verwigh zijnde / ende hebbende eenen tamelijck grooten steen. (Lantor boom.) Hier van maecken sy een Oraenje-verwigh dickachtighe olie / seer ghesondt / ende oock lieflijck om eten voor diese ghewoon is. Men seydt dat desen boom 't wijfken is van den eersten / ende men vintse beyde oock in Guinea. Hier van breeder in Jaua.

Daer is dan noch in abondantie ghesien gheweest den Bananas oft Indiaensche Vijgheboom / die wel 't meeste onderhoudt is van de Indianen. (Bananas oft Indiaenschen Vijgeboom.) Hoe-wel nu de Indiaensche Vijghen veelerhande zijn / d'een beter / grooter ende dicker / als d'andere / soo komense doch in 't fatsoen ende verwe meest over een. Den boom is omtrent een mans lenghte hooghe / bladeren hebbende van een vadem langh / ende by de drie spannen breed / die de Turcken ghebruycken om peper-huyskens van te maecken. Aen den boom en

is

Digitized by Google

is gheen hout / soo dat hy eer een plante ofte struyck behoort ghenoemt te worden. De bladeren openen haer / als de struyck omtrent een halve mans lenghte hoogh is / ende als de binnenste voortkomen / soo verdorren de buytenste / tot dat de struyck volwassen is / ende de vrucht haere volkomentheydt heeft. De struyck is ten hooghsten maer een spanne dick / ende soo weeck / datmen hem met een mes ten eersten kan door-snijden. In 't midden van de bladeren / als sy uyt het binnenste van den struyck opgaen / spruyt een bloeme / soo groot als een Struys-ey / ende is van coleure bykans peers. Hier uyt groeyt metter tijdt een langhen tack / doch is gheen hout / maer by naest als een kool-stock / dese wast vol vijghen / welcke noch in de huyskens zijnde / soo groot zijn als groote boonen / maer worden daer nae een halve span langh / ende drie oft vier duymen breedt / dick ghelijck Concommeren.

Den tack heeft altoos by twee hondert vijghen / soo dicht aen malkanderen hanghende / als de druyven doen. Aen elcken bos hebben 2. mannen op een stock genoegh te dragen. Men snijtse af / alsse half rijp / dat is half groen en half geel zijn / dan hanght mense also met bos met al pewers aen een balck / ende worden binnen vier oft vijf daghen volkomentlijck rijp. Elcke struyck en gheeft maer eenen bosch vijghen seffens / ende wordt dan ter aerden toe af-ghesneden / waer nae hy terstondt wederom uytschiet / ende binnen een maendt tijdts zijn volle wasdom krijght / soo dat men 't heele Jaer door vijghen heeft / ende dat in sulcken overvloedt / dat het wonder is. Sy hebben schellen / bykans als huyskens van boonen / zijn van binnen witachtigh / sacht om bijten / ghelijck of het meel ende boter te saemen waere / soet / ende lecker van smaecke: Verstrecken beyde voor supvel ende broodt / ende men kander sich op onthouden / sonder andere spijse van noode te hebben / ghelijcker veele in Indien doen.

Den ronden swarten Peper hebben sy oock aldaer sien wassen / op-klimmende (soo gheseydt is) lancks hooghe dicke rieten / daer den Tabaxir in wasset / welcke in Persia teghen Silver op-ghewoghen wordt / dan hoe-wel de onse verscheyden rieten gheopent hebben / konden nochtans gheen Tabaxir daer in vinden. Swarte Peper.

De Peper groeyt met ranckskens als de Genever-besien doen / is groen / tot dat hy vol is / ende ghedrooght wordt / want dan wordt hy eerst swart / dit gheschiedt in December ende Januarius / 't welck den tijdt is dat men hem pluckt. Sijne bladeren zijn ghelijck Orangien blaederen / maer wat kleynder / zijn groen ende scherp aen de punten / in 't kauwen een weynigh bijtende. Hy wast ghelijck de Druyven in boskens / maer veel kleynder ende dunder / wat dichter als de Aelbesien. De plaetsen daer hy meest wast / zijn dese: Malabar, Onor, Barselor, Mangalor, Calecut, Cranganor, Cochin, Coulan, Queda, niet wijd legghende van Malacca, Pedir, Camper, Andragir, Dampin, ende andere plaetsen in Sumatra: voorts Bantam ende den Westelijcken hoeck van Iaua Major. De Malayen noemen hem Lada, de Iauanen Sabangh, ende de Malabaren Molanga. Men vint oock op de voorschreven plaetsen den witten Peper / die den swarten in kracht ende smaeck seer ghelijck is / alleenlijck is het buytenste schelleken wit ende effen / sonder rompken. Witte Peper.

De lange Peper wast in Bengala, ende oock sommige in 't Eyland Iaua. Is gansch een ander fatsoen van een boom. De vrucht is omtrent soo langh als de naelde van een nastelingh / maer wat dicker / van buyten rompeligh Langhe Peper.

Digitized by Google

pelìgh ende asverwigh / van binnen witachtigh / met kleyne saetjens / doch in smake ende ghebruyck den witten ende swarten peper ghelijck. *Canarijns-peper.* De peper ghenoemt Canarijns ofte Boeren peper / om dat hy niet dan by arme ende gheringhe luyden ghebruyckt en wordt: wast in de Contreyen van Goa ende Malabar, bynaest van fatsoen als de Boeckweyt / maer is aschverwigh ende van binnen hol / met sommighe kleyne korreltjens. De Indianen ende andere Orientaelsche volckeren ghebruycken den Peper veel overvloedelijcker / dan eenighe Natien / daer hy henen ghevoert wordt / want sy en nutten geen spijse / of doender handen vol peper in / al ongestooten.

Indiaensche Saffraen. In Sumatra wast noch een wortel den Gengber seer ghelijck / in 't Latijn Crocus Indicus, oft Indiaenschen Saffraen / in 't Malays Cunhet ghenaemt: wast als Lis / draghende witte Lelien / is van binnen geel / knoppigh / kortbrakigh / ende seer waterachtigh: daer in bijtende en ghevoelt men metten eersten gheen kracht / maer een luttel daerna begint de mond seer te branden. Men vindt hem oock veel in 't Eyland van Madagascar (so voren hier geseyt is) als oock in Iaua, ende ander quartieren van Indien. Wy stellen den goedjonstigen Leser alhier voor ooghen de Figuren van den Cocos boom / Bananas struyck / Crocus Indicus ende Peper-gewas / alles na 't leven afgemaelt.

N°.11. A. *Afbeeldinge van de Cocos ofte Note-boom.* B. *Is den Bannanas ofte Vijgen-boom,* C. *Is den Peper wassende langhs een Riet, in 't Malais Bambu ghenaemt.* D. *Is den Crocus Indicus staende in sijn bloem.*

INWERP.

,, Of het Eylandt dat de ouden Taprobana ghenoemt
,, hebben het selve zy dat men nu ter tijd Sumatra noemt /
,, oft (soo ander seggen) Ceylon, daer is ons weynigh
,, oft niet aengelegen / die hier maer van Sumatra sullen
,, spreken. Eenighe schrijven dat dit Ophir is / daer Sa-
,, lomon sijn goud van daen haelde. Leyt tegen over Ma-
,, lacca, omtrent 10. mijlen van 't vaste Land / met het
,, welcke sommighe meynen dat het eertijds verknocht
,, zy gheweest. Nu ten tijde / alhoewel de menschelijcke
,, curieusheyt bykans niet onversocht en heeft ghela-
,, ten / vindt men nochtans by de Schrijvers verschey-
,, den ghevoelens van sijn groote: want eenighe seg-
,, gen / het begrijpt in sijn ommeloop 700. mijlen / ende
,, sy wel 200. mijlen breed. Andere / het hebbe in de
,, lenghde 170. ende in de breedte niet meer dan 60. mij-
,, len. Die midden in 't Eylandt woonen hebben de
,, Middel-linie / recht over 't hoofd: soo dat het met de
,, eene helft nae 't zuyden / ende met d'ander nae 't Noor-
,, den streckt van den 6. graed Zuyder / tot den 5. graed
,, Noorder Polus hooghte. Is seer goud-rijck / ende
,, geeft oock veel silver / tin / yser / solpher / ende andere
,, mineralen: met namen koper / daer sy goed gheschut
,, van gieten / oock veel edele gesteenten. Heeft een vie-
,, righen Swavel-bergh / die ghedurighlijck brandt /
,, ende vlammen uytwerpt / als den bergh Ethna in Si-
,, cilien. Men seght oock datter een Fonteyne zy / die
,, louteren Balsem vloeyt. Specerije ende Syde valter
,, overvloedigh veel. De locht / overmits de menigh-
,, vuldighe Rivieren / staende wateren / ende dicke bos-
,, schagien / en isser niet seer ghesond / insonderheydt
,, voor de vreemdelinghen. Het Land en gheeft gheen
,, tarwe / ofte diergelijcke Europeische greynen / maer
,, overvloedigh veel Rijs ende Milie / oft Geerst / waer
,, by / als oock by de Boom-vruchten / daer in 't wilde
,, wassende: de Inwoonders leven. Geeft oock veel ho-
,, nigh / was / genghber / campher / cassia fistula, ende Pe-
per.

Beschrijvinghe van 't groote Eyland Sumatra. *Gelegentheyd.* *Groote.* *Streckinge.* *Mineralen.* *Swavel-bergh.* *Balsem-fonteyne.* *Locht.* *Vruchten.*

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

„per. Daer is veel wit Sandael-hout / ende wort veel
„catoen ghewonnen / waer van sy hare kleederen ma-
Afdeelinge. „ken. Dit Eyland is in verscheyden Coningrijcken ge-
„deelt / welcke tot noch toe niet al bekent en zijn / voor-
„namelijck die te landewaert in leggen / alwaer de Por-
„tugesen maer van twee Rijcken en schrijven / namelijck
„Andragidan, ende Aruan, welcker inwoonders Heydenen
„ende Menschen-eeters zijn: De zee-kust wordt meest
„bewoont by Mahometanen oft Turcx-gesinde. Hier
„pleegh het Coningrijck van Pedir seer vermaert te zijn /
„als oock dat van Pacen, Camparan, ende Manancabo,
„alwaer men de beste Crissen ofte Poenjarden maeckt
„van gantsch Indien / een gheweer daer de Javanen
„ende Malayen / als oock meest alle Orientaelsche na-
„tien seer met braveren / ende sich dapper op betrou-
„wen. Maer nu is Achen het voornaemste Coningrijck
„van dit Eylandt / wiens Coningh sich niet alleen de
„Rijcken van Pedir ende Pacen onderworpen heeft /
„maer oock het gantsche Noorder-quartier van 't Ey-
„land. De Portugesen en hebben hier niet met allen
„eygens / maer drijven alleenlijck met den Inwoonders
„haren Coophandel / als andere Natien. Hebben wel
„eertijdts ghetracht eenighe conqueste daer op te doen /
„ende trecken alsnoch eenighe daer over des Coninckx
„besoldinghe / meer en hebben tot noch toe niet uytghe-
„recht. Aengaende de Hooft-stadt des Eylands Achen,
„ende haren Coningh / daer van sullen wy den Leser te
„sijner plaetse / namelijck in de Schipvaerd van Ioris
„van Spilbergen, breeder bescheed doen.

Den 19. Junij 1596. alsoo sy voorby een Stedeken passeerden / quamen haer veel Prauwen aen boord van 't Eyland Sumatra, ende brachten Cocos, Peper / Nagelen / Muscaten / Bannanas, Hoenderen / ende Orangien aen boord / vraghende of de onse van Goa ofte Cochin quamen / ende naer Bantam wilden / waer op sy gheantwoort hebben dat ja / ende ruylden de voorsz Indiaensche waren teghen een deel messen / seylende voorts tot den twee en twintighsten dito toe seer langsamigh ende met kleynen spoed voor de Haven van Bantam, ende de kuste van Sunda. De oorsake van soo soberen voort-gangh was eensdeels de contrarie stroom / eensdeels oock de veranderinghe van den wind / welcke daer van korts nae middernacht af tot den thien uyren voor-middagh toe altijd Oost wayt / ende voort tot den avond toe West: waer door de strate seer moyelijck is te passeren.

De Schepen komen voor de haven van Bantam.

Den drie-en-twintichsten dito hebben de Commissen van de Schepen haer selven den naem laten gheven van Capiteyns / ende Cornelis Houtman liet sich noemen Capitan Major. Sy saghen des selven daeghs in een Baye van 't Eyland Iava een schip / oft Iunco, soo die aldaer ghenoemt worden / hebbende een boegh-spriet / een groote mast ende een besaens-mast met een groote besane daer aen / oock een blinde / ende wesende van verre aen te sien als een Haringh-buysse / maer heel verscheyden van seylen / welcke van hout ofte biesen gemaeckt waren. Haer opstaende ende loopende want was al mede van hout ghevlochten / ende 't hol van 't schip aen malkander ghepint / ghelijck de Cuppers hier te Lande hare bodemen t'samen voeghen: sijnde omtrent dertigh oft veertigh / of (soo andere segghen wilden) maer sesthien lasten groot. Den overloop was bedeckt met biesen / even als by ons de boeren huysen gedeckt worden. De anckers waren al mede van hout ghemaeckt.

Indiaensche Iunco oft Schip, ende sijne toerustinge.

Wanneer de selve Ioncken voor de wind seylen / wordt over yder boegh de hals toegheset / als de fock over d'een zijde / ende 't groot seyl over d'ander zijde / de seylen hebben soo veel aen 't onder lijck raen / als aen 't boven lijck.

Digitized by Google

Alle 't welck voor een varende man seer vreemd om hooren / ende noch vreemder om sien is. Sy sagen oock (nae 't wijsen van den Piloot) niet verre van de Stadt Bantam over de 60. kleyne barcqens / die by den Inwoonderen Praos ofte Prauwen ghenoemt worden / hebbende mede hunne zeylen / ende want al van de selve stoffe. Dit waeren al visschers die uyter zee quamen / ende naer de Stadt toe liepen / waer door de onse vermoeden dat Bantam een volck-rijcke Stadt moest wesen / soo sy naemaels door de ervarentheydt metter daedt bevonden hebben. Teghen den avondt isser een Prau van de Stadt aen 't schip Mauritius ghekomen / waer in 6. Portugesen waren met hare slaven. Dese seyden ghesonden te zijn van weghen den Gouverneur / die niet alle de Inwoonderen seer voor de onse bevreest waren / vraghende daerom van waer sy quamen? Sy antwoorden / van Hollandt te komen / om met hun in vriendschap te handelen. Waer op d'andere wederom seyden / dat de onse wel ter rechter plaetse ghekomen waeren / maer ter onbequamer tijdt / want sy over vijf daghen vijf Sommas (welcke Chinesche Schepen zijn) met Peper gheladen naer China ghesonden hadden / ende dat de Iunco, die de onse des morghens in de Baye hadden sien legghen / mede hare ladinghe aldaer lancx de kuste was soeckende. Toonden den onsen voorts groote vriendtschap / ende seer ghevraeght zijnde nae den Koningh des Landts / seyden / hy was onlancks gheleden voor Palimban, (een Stadt in Sumatra gheleghen / die gherebelleert was) met veel van de zijne ghebleven / ende d'andere hadden de selve Stadt / die sy meestendeel in hadden / door de doodt van haren Coningh weder verlaten. Hadden / doen sy naer Sumatra voeren over de 200. zeylen ghehadt / soo dat door de groote menighte / veele van hongher vergaen waeren. De Koningh (seyden sy) hadde maer een eenigh kind

Krijghen aldaer eenighe Portugesen aen boord.

achter-ghelaten van vijf maenden oudt / ende de Inwoonders hadden tot Gouverneur ghekoren de Vader van een van des Coninckx huysvrouwen / met namen Chestate. Onder dese Portugesen warender eenighe / die (soo sy seyden) in Thomas Candisch Schip gheweest waren / doen hy in Ternate was. Verhaelden oock de groote destructie ende beroeringhe die Capiteyn Lancaster, in de Strate van Malacca legghende / onder de Portugesche ende Indiaensche Schepen ghedaen hadde. Waer op de onse seyden / dat sy hun sulcx niet aen en trocken / maer alleenlijck ghekomen waren om te koopen ende betalen. Sy begheerden grootelijcx op de onse / dat sy hun doch niet en wilden uytgheven voor Schepen van Don Antonio uytgesonden / om geen muyterije ende beroerte onder hun te maken / 't welck sonder twijffel geschieden soude door de Ballingen die sich in Pegu, Bengala, Ternasserin, Martaban, op de kuste van Coromandel: ende in 't korte geseyt / door geheel Indien onthouden / om haer querele uyt te voeren / waer door men terstondt wel grooten aenhangh soude bekomen / maer men magh haer niet vertrouwen / want om vrydom te krijghen van haer ballinghschap / souden sy lichtelijck eenighe verraderije moghen aenrechten. De onse deden den Gouverneur alle vriendschap ende dienst aen-bieden door de selve Portugesen / de welcke / een gheveynsde blyschap ghetoont hebbende / weder naer de Stad toe ghevaren zijn. Ten selven dage is oock de Sabandar, welcke aldaer de opperste naest den Koningh is / ende eyghentlijck 't hooghste ghebied ende rechtspleginghe heeft over 's Koninckx tollen / aen 't schip Hollandia gekomen / mede vragende wat de onse daer begeerden: sy antwoorden van gelijcke / gekomen te zijn om Peper ende andere Specerije te koopen / waer toe sy goede Realen / ende oock koopmanschap mede ghebracht hadden / die sy hem eensdeels lieten sien /

Als mede den Sabandaer, oft Opperste Tol-meester.

Digitized by Google

...e de In-
...e Vader
...et namen
...eenighe/
...ghe weest
...en oock
...apiteyn
... / onder
...rhedaen
...lcx niet
...cen om
...telijcx
...gheben
...n geen
... welck
...gen die
...e kuste
...ceel In-
... / waer
...e beko-
... / want
...ap / sou-
...aenrech-
...erdschap
...ugesen / de
...ont hebbende/
...eer selben dage
...e opperste naest
...hooghste ghebied
...aminct tollen/ een
...agerde wat de onse
...n gelijcke/ gekomen
... Specerije te koopen/
...e oock koopmanschap
...st hem eensdeels lieten
...sien/

Als met den Sanzadas, d' Opperste Tomacster.

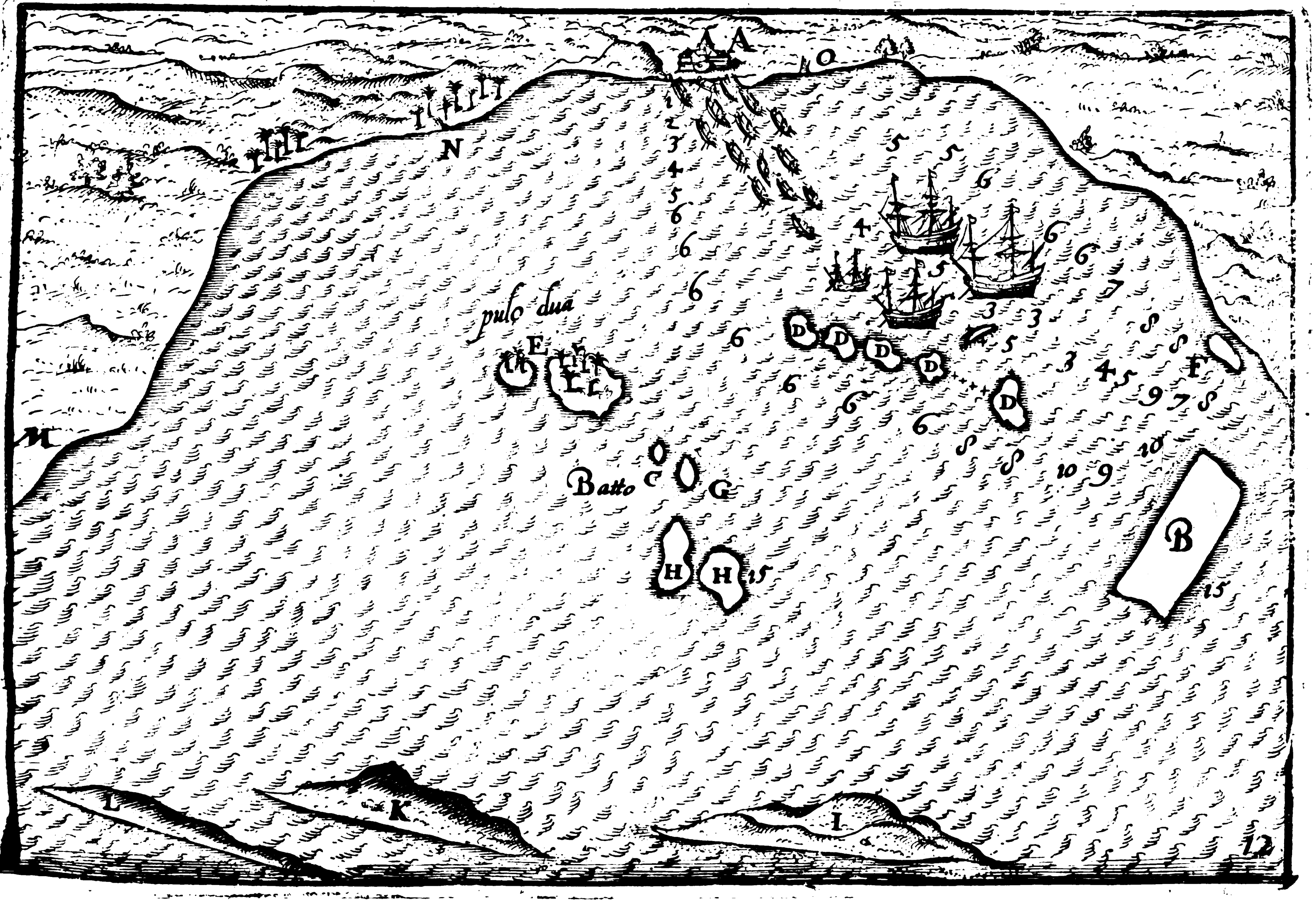

Digitized by Google

Digitized by Google

ſien/ ende hem wel behaeghde/ ſoo dat hy ſeyde/ ſy waren ter rechter plaetſe ghekomen / ende ſouden ladinghe ghenoegh vinden voor haere Schepen / bewijſende hun oock veel eere ende vriendſchap.

N°. 12. *Afteeckeninghe van de haven der Stad Bantam, Sunda ghenaemt.*

A. *Is de Stadt Bantam.*
B. *Is 't Eylandt Pulo Pavian.*
C. *Is een klip die met laegh water droogh leyt.*
D. *Dit zijn vijf Eylandekens Pulo Lima ghenaemt.*
E. *Sijn twee Eylandekens vol Cocos boomen, Pulo Dua ghenaemt.*
F. *Is de Weſtelijcke punt-lands daer 't Dorp Anyer achter gheleghen is, heeft voor de Rivier een Eylandeken.*
G. *Sijn twee Rootſen.*
H. *Sijn twee Eylandekens.*
I. *Is een hoogh Eylandt vol hoven ende vruchten.*
K. *Een lanck Eylandt vol hoven.*
L. *Een derde Eyland.*
M. *De Ooſtelijcke hoeck van de haven van Bantam.*
N. *Een Revier buyten Bantam.*
O. *Een Rivierken van ſoet water.*

Den 24. dito iſſer veelderley volck aen de Schepen ghekomen / brenghende menigherhande goedt te koop / ende den onſen groote vriendtſchap bewijſende.

So het ſcheen waren ſy alle door hare komſte ſeer verheught / ende ſeyden datter Pepers ghenoegh te bekomen was / als oock dat het nieuwe ghewas binnen een maend in komen ſoude / ende dat het ſoo goeden Peperjaer was / als 't binnen 10. jaren niet gheweeſt en hadde / ſoo dat men 5. ende 6. ſacken voor een Catti, zijnde omtrent 20. guldens / kocht / daer men der ordinaris maer drie pleegh te koopen: yder ſack weeght 54. ponden Hollands / ſoo dat het pondt omtrent op een braſpenningh ſoude hebben komen te ſtaen: 's Middaeghs is de Sabandar weder gekomen aen 't ſchip Hollandia, begeerende op Cornelis Houtman als Capiteyn Major, dat hy aen landt ſoude komen / den Gouververneur te beſoecken. Hy gaf voor antwoorde / dat zijn commiſſie ſulcx niet en vermocht / dan liet den Gouverneur bidden / dat hy eerſt eens t'ſchepe wilde komen / als dan ſoude hy met hem aen lant varen. De Sabander begeerde mede / dat de onſe met hunne Schepen wat naerder de ſtad ſouden komen legghen / ghelijck ſy deden / ende ſettent dien ſelven dagh onder 't Eylandt Pulo Panjan, 't welck op haer ſpraecke te ſegghen is het langhe Eyland, legghende omtrent twee mijlen van de Stadt Bantam. Alwaer den Admirael van der Zee / Tomongon Angabaya ghenoemt / terſtondt aen de Schepen quam / hun door ſeeckeren Tolck verſpreeckende / ende uyt des Gouverneurs naem alle vriendſchap ende wat in des ſelven macht was / ſeer beleefdelijck aenbiedende / waer van ſy hem ſeer bedanckten / ende wederom preſenteerden alles wat ſy vermochten. Deſen wegh ghevaren zijnde / quam korts daerna oock den Sabandar, ende met hem de voorſz Portugeſen / die uyt den name van den Coningh ende ſijnen Raedt den onſen wederom alle vriendſchap aenbood / met hem brengende veel hoenderen / geyten / vruchten / ende ander ververſinghe / ende ſegghende / dat alles watter in 't landt

Welcke hun verſoeckt aen land te komen.

De Tomongon, oft Admirael vander zee komt aen boord.

Digitized by Google

landt mocht wesen voor alle vreemde eerlicke koopluyden ten besten was / 't sy van wat plaetse dat de selve souden moghen komen. Het welcke oock wel te gelooven stondt / ghemerckt de onse aldaer vonden Chinesen, Arabiers, Persianen, Moren, Turcken van Constantinopolen, ende andere plaetsen / oock Malabaren, Peguanen, ende meer andere Natien van volcke: Alle de welcke met alle neerstigheydt pooghden den onsen / soo met woorden als in der daed / vriendtschap te toonen / soo langhe als sy haer selven naer behooren stille hielden / ende hunlieden niet en vertoonden. De Sabandar voer omtrent de middagh weder na de Stadt / maer de Portugesen bleven snoenens op de Schepen te gast / ende waerschouden de onse dat sy haer wel souden wachten van de Iavanen, als luyden die men niet al te veel gheloofs en moest gheven / maer op haer handen passen / ende niemandt gelooven als zijn eyghen ooghen.

De Portugesen beschuldigen de Iavanen van ongherouwigheyd.

Des anderen daeghs quam de Tomongon Angabaya wederom met den Sabandar aen boordt / presenterende van des Gouverneurs weghen alles wat de onse souden moghen van doen hebben / ende begheerende / dat sy de Portugesen niet en souden vertrouwen / want die haer sochten te vermaken / ende soo dobbel waren / dat men haer herte nimmermeer en konde kennen. Daer nae isser uyt den name des Gouverneurs noch aen boord ghekomen eenen Swarten / Quillin van Natie / in 't ghemeen ghenaemt Quillin Panjan, oft den langhen Quillin, die den onsen voor-hielt / dat het gheheele Coninghrijck van hun eenen dienst begheerde / te weten dat sy souden varen voor Palimban in Sumatra ghelegen / ende dat beschieten te water; Sy selve souden te lande trecken / om de Stadt in te nemen / ende den onsen ten besten gheven alles watter in de selve soude ghevonden werden. De onse hebben hem dit gheweyghert / segghende / dat sy ghekomen waren om te handelen / ende niet om te oorloghen. Den 26. dito quamen hun verscheyden Natien van volck aen boordt / daer mede sy in aller vriendtschap handelden: Dese waerschouden hun mede / den Portugesen niet te vertrouwen.

Ende de Iavanen weder de Portugesen, elck de Hollanders waerschouwende.

Versoeck van den Gouverneur van Bantam aen de Hollanders afgeslagen.

Den 27. dito 's morghens zijnder veel Prauwen aen boord ghekomen / als oock die Sabandar, die met grooter instantie versocht / dat men den Gouverneur doch aen landt soude komen groeten / ende naer ouder ghewoonte eenigh gheschenck presenteren van wegen onsen Koningh / in teecken van vrede ende bond-genootschap. Waer op 4. Adelborsten ghesonden werden met een vereeringe van sommige schoone crystallijne glasen / een verguldе Spiegel / ende een stuck root Scharlaken. In 't inkomen van de Stadt ontmoeten haer de Portugesen / die nae eenen gheveynsden Beso las manos van haer ghescheyden zijn / ende de Sabandar heeft se ghelept nae des Gouverneurs Paleys / die noch over maeltijd sat: Daerom sy voor 't Hof vertoefden / alwaer een metalen stuck gheschuts stondt / hebbende omtrent twee spannen van de mondt vijf Granaten / elck soo groot als een boone / met noch eenighe kleyne stucken / ende een mortier. Den Gouverneur by hun komende / hebben sy hem de voorsz. gheschencken vereert / ende ghebeden / hunne Scheeps-Overigheydt te willen komen besoecken / om te tracteren van een vaste alliantie / ofte verbondt / waer op hy door zijnen Tolck doen antwoorden heeft / sich te sullen beraden: Ende zijn de onse voorts ghegaen nae 't Hof van den Sabandar, die hun eenighe confitueren voordiende: Werden oock van den Koningh oft zijnen Raet vereert met veel hoenderen / bocken / fruyten / ende ander verversinghe / waer mede sy weder aen boord voeyden.

De Hollanders gaen aen landt om den Coningh oft Gouverneur te beschencken.

's Daeghs daer na kreghen sy tijdinge dat de Gouverneur haer soude komen besoecken / waer toe sy oock alle

Digitized by Google

alle dingen in ordre stelden om hem wel te ontfanghen/ eñ werden derhalven eenige Adelborsten verordineert om hem tegen te varen/ ende so hy eenige swarigheydt maeckte/ te presenteren soo langhe in gijselinge te blijven. By de Stad komende/ is de voorsz Quillin Panjan, (zijnde een Inwoonder van S. Thomas in Meliapur, een Stad gelegen aen de kuste van Coromandel, ende Tolck van den Gouverneur) haer ontmoet/ segghende dat de Gouverneur den Capiteyn aen de Haven was verwachtende / eñ begeerende dat de selve hem aldaer soude komen halen/ om welcker oorsake de onse weder nae boord ghevaren zijn / sulcx aen Cornelis Houtman veradverterende / die terstondt in 't Koep-jacht gevallen is/ ende den Gouverneur te gemoet gevaren/ sendende een voor uyt / om hem van zijn komste te verwittighen. Middeler tijd is de Sabandar aen de sloepe gekomen/ begeerende dat de onse souden aen landt komen/ ende presenteerende voor haer in ostage te blijven / maer dat werdt hem gheweyghert / overmits de onse niet ghesint en waren aen landt te komen / voor datter een verbondt tusschen hun ende de Inwoonders ghemaeckt ware. De Portugesen quamen de onse oock groeten/ haer presenterende alles wat in haer macht was. Ten lesten is de Gouverneur met 16. groote Prauwen uyt de haven ghekomen / alwaer de Capiteyn hem bygevoeghde / ende in des Gouverneurs Prau gingh sitten / diviserende metten anderen van de ghelegentheyd deser Nederlanden / hoe veel Schepen dat men 's jaers wel soude konnen uyt-rusten / hoe veel maenden men wel soude moeten op weghe wesen om de reyse te volbrenghen / ende principalijck of de onse oock van meyninge waren meer reysen derwaerts te doen. Dus pratende quamen sy t'samen aen boord / alwaer de Gouverneur met zijne Edelen by de andere Commisen ende Scheeps-Overigheyd seer statelijck ontfangen werd/

De Gouverneur komt aen boord.

Doch alsoo men hem verghde in de Cajuyt te gaen/ werdt hy soo verbaest dat hy begon te beven / meynende dat men hem aldaer in een ghevangheniße leyde/ maer is ten laetsten / door 't vermaen van den Sabandar ende Tomongon daer in ghegaen : Ende onder andere schoonigheden/ die sy den onsen voor hielden/ seyden in somma dat niemand eenige Speceryen en soude mogen koopen ofte uytvoeren/ voor ende aleer de onse hare ladinge ende ghenoegen bekomen hadden. De Gouverneur begheerde den onsen hare koopmanschappen te sien/ende werden hem derhalven ghetoont eenige Fluweelen ende Scharlakens/ van welcke leste sy hem een stuck vereerden/ende naderhand noch eenich groen fluweel na sonden. Hy besag 't schip van onder tot boven/ begeerende dat men al het geschut in zijn afvaren soude los schieten/'t welck also geschiede/ den Sabandar aen boord blijvende om 't selve te sien / ende daer nae mede vertreckende. Dese Heeren waren kostelijck ghehabitueert op hare wijse/ seer als hier vooren van de inwoonders van Sumatra verklaert is/ ende alsoo men van haer verstaen konde en vertrouden sy de Portugesen niet vele : Want de onse hebben den Sabandar hooren segghen/ dat de Portugesen de Stad Bantam ghepresenteert hadden voor het Eylandt Pulo Panjan de somme van twee hondert duysent Ducaten / waer uyt die van Bantam niet goeds vermoedende/ hadden hun sulcx geweygert/ want met een fortresse / die de Portugesen daer metter tijdt souden mogen opwerpen / souden die van Bantam ghenoeghsaem bedorven zijn / door-dien der geen Jonken en moghen tot Bantam komen/ sy en moeten van boven oft onder 't selve Eyland passeren.

De Javanen mis-trouwen de Portugesen

Den eersten Julij 1596. is Cornelis Houtman aen land ghevaren met neghen Adelborsten / alwaer sy seer hovelijck naer 's landts wijse van den Gouverneur ende principaelste Heeren zijn ontfanghen ghewordden/

De Hollanders varen aen landt.

Ff dien

Digitized by Google

dien sy presenteerden de patenten ende commissie van zijn Princelijcke Excellentie / hun mede-ghegheven / om te besluyten een vast verbondt ende seeckere handelinghe / als andere koopluyden aldaer verkeerende gewoonlijck zijn te ghenieten. Dese commissie werdt hun in Portugees ende Arabisch seer promtelijck voor-ghelesen / ende daer op versocht hare schriftelijcke versekeringhe / die sy ter eerster tijdt als de onse weder in de Stad souden komen / belooft hebben te geven. Den selven avondt quam binnen Bantam een groot Heer / die de Portugesen den Keyser noemden / om dat zijn Vader absolutelijck het gebiedt gehad hadde over meest alle de Coningen van Iava, de welcke desen voor haren Over-heer niet en wilden kennen / overmidts hy hem langhen tijdt binnen Malacca ghehouden hadde / ende den Portugesen seer toe-ghedaen was / waer door sy vreesden / den selven Portugesen onderdanigh ghemaeckt te moghen worden. Des niet tegenstaende wierdt hy over al wel ontfanghen / jae de Koninghen selve spraken hem met ghevouwen handen aen / ghelijck de Slaven haere Meesters ende Heeren doen. Men gaf hem nae / quaed regiment ghehouden te hebben / door dien hy den dranck te seer beminde / ende meest al wat hy hadde / verspeelde / soo dat hy van niemandt veel gheacht oft bemint en was. Hy quam den 2. dito aen 't schip Mauritius met zijne twee Soonen / ende eenighe Portugesen. Ginghen 't gheheele Schip door bespieden / als oock de twee andere groote Schepen / den onsen zijnen dienst in alles presenterende / ende groote dinghen beloovende. Was ghekleedt in fijn Catoenen lijnwaet met goud doortoghen. Sijn oudste Soon / zijnde een bequaem ende fluer jonghman / van omtrent 20. jaren oud / hadde aen zijn gordel een schoon gouden juweel / ovaelscher wijse ghemaeckt ende met verscheyden groote ghesteenten / als Smaragden ende Robijnen verciert. Den 3. dito is Cornelis Houtman weder aen landt ghevaren / om confirmatie te versoecken van 't verbondt den Gouverneur op den eersten dito voor-ghehouden / tot welcken eynde sy eenighe articulen ontworpen hadden / om by den Gouverneur onderteyckent te worden / als namelijck / dat sy malkanderen over ende weder vast ende getrouwe souden blijven / ende soo yemandt den eenen wilde overvallen / dat sy dien / als haren ghemeynen vyand / ghesamender handt souden wederstaen / ende helpen verdrijven. Houtman nae de Stadt gaende / hadde by hem seven oft acht Adelborsten / alle in Satijn ende Fluweel ghekleedt / met de rappieren op zijde: Dese moesten soo achter ende voor hem henen gaen / met noch eenen / die hem een Tirasol oft Sonneweerder boven 't hoofd droegh / ende een Trompetter voor hem / die te met blasen moest / ende noch 10. oft 12. bootsgesellen achter aen volghende. Onderweghen is haer de Keyser ghemoet / die haer ghelept heeft in zijn Paleys staende buyten der Stadt (want hy daer binnen niet vernachten magh) alwaer hy haer een banketjen toe-gherecht heeft van eenighe Iavaensche fruyten ende Conserven. Ende alsoo de Portugesen daer seyden / den onsen goed vriendt te zijn / ginghen sy ghelijckelijck met de selve naer Stadt toe / alwaer sy begheert hebben / de onse souden sich doch vernederen in een van hare huysen te komē / daer al mede een fray banket veerdigh stondt / ende den onsen met een valsch herte een vriendelijck ghelaet van de Portugesen getoont werd. Onder andere wasser een / die Houtman wel te Lissebon ghesien hadde / ende hem vraeghde uyt schimp / of hy noch al een Duc ofte Hertogh was. 's Avonds quam Houtman weder t'schepe / ende bracht met hem de voorschreven articulen / by den Gouverneur onderteeckent / soo dat de onse van doen voort met den Inwoonderen in

De Keyser van Iava kōmt te Bantam.

Vaert aen de Schepen.

Verdragh tusschen de Hollanders ende die van Bantam gemaeckt.

De Keyser bancketteert de Hollanders.

Digitized by Google

in aller vriendschappe ende versekertheyd souden moghen handelen. Ten selven dage was de Sabandar aen den Hollandschen Leeu, welcke man den onsen een goed herte toe-droegh / ende naemaels veel goeds dede. Hy seyde hun doen / met wat ghewicht/ ende tot wat prijs men de Peper kocht / radende dat sy nu souden koopen/ dewijl hy soo goede koop was / als hy in tien jaer gheweest hadde. Dan de Scheeps-Overigheydt en vonden 't noch niet raedsaem / maer wilden den aenkomenden Oogst verwachten.

De Hollanders werdē by den Gouverneur ghewaerschout voor den Keyser.

Den 5. dito in der nacht is aen 't schip Mauritius ghekomen den Quillin Panjan, haer waerschouwende van des Gouverneurs weghen / dat sy wel op haer hoede souden wesen / want de Keyser (die sy op haer spraecke Raja d'Auma noemden) onder 't decksel van hunne schepen te besoecken / haer soude komen overvallen / waer toe de Portugesen hem hadden omghekocht. Hier over werdt het Collegie vergadert / alle 't gheschut met scherp ghëladen / de harnasch-vaten gheopent / ende yder man een uytghedeelt tot zijner defensie.

Den 6. dito nae den middagh werden sy andermael ghewaerschout van den Gouverneur / als datter groote murmuratie binnen de Stadt was / d'een teghen d'andere / om haer op te komen loopen / doch eenighe wilden daer niet in consenteren. De onse en lieten uyterlijck noch niet blijcken van eenighe dinghen gheadverteert te wesen / maer sonden een man aen land ten huyse des Sabandars, met een ghemaeckte boodtschap. Die vondt aldaer wel 60. Roers veerdigh legghen / waer door hy verschrickte / 't welck de Sabandar merckende / seyde / de selve aldaer te legghen / om den Keyser uyt der Stadt te helpen / want overmidts hy veel aenhancx kreegh vreesden sy / dat hy sich meester van de Stadt soude willen maecken / ende badt derhalven de onse / doch wel op haer hoede te wesen / want de Keyser liep alle Edellupden aen / dat sy hen volck souden leenen / om zijnen aenslagh te volbrenghen / 't welck alsoo sy selve hem met eere niet en mochten weygheren / soo soudense al mede in den hoop komen / doch wilden een teecken doen / ende achter af buyten scheuts blijven. Dese Keyser (soo 't scheen door de schoone beloften der Portugesen / ende groote hope van buyt / die hy meynde dat in de schepen te halen was) hadde gantsch voor-ghenomen de onse te overrompelen. Maer alsoo hem naemaels docht dat de onse eenigh advertissement hadden / heeft hy het op een ander maniere versocht / voor-ghevende dat hy een groot bancket aen-gherecht hadde / op het welcke hy de Capiteynen / Schipperen / Stuerluyden / Adelborsten / Officieren / Trompetters ende Musicijns ghebeden hadde sich te willen laten vinden / om in vriendtschap alle met den anderen vrolijck te wesen. Dit bancket soude teghen den 8. dito gereet zijn.

Laghen des Keysers teghen de Hollanders.

Den 7. dito werdender twee Adelborsten aen landt gesonden / om met den Gouverneur eñ Keyser in 't particulier te spreecken / ende haer te waerschouwen op de Schepen niets te attenteren / overmidts de onse ghenoeghsaem op haer versien waeren / soo dat sy niet anders dan groote schade ende schande souden behalen. Baden oock / datse doch het valsch aengheven der Portugesen niet en souden ghelooven / die hun teghen haer oprupden / om hun eyghen profijt / uytghevende / dat sy roovers oft Engelschen waren / die (om dat sy 't aldaer over drie jaer soo qualijck ghemaeckt hadden) van een yeghelijck ghehaet ende ghevreest wierden. De Keyser dede zijn onschuld / als nerghens van wetende / ende badt dat de boven-ghenoemde persoonen / in teecken van vriendschap / op 's anderdaeghs niet en souden laten te komen / welcke boodschap de Adelborsten seyden te sullen doen / ende quamen alsoo weder t' scheepe.

Den welcken sy weder waerschouwen niets op hare Schepen te attenteren.

Digitized by Google

Aenslagh des Keysers op de schepen mist hem.

Den 8. dito sonden sy weder een Adelborst aen lant/ met een present aen den Keyser / die terwijlen een Bode aen boordt ghesonden hadde om de ghenoode te halen / maer de selve verexcuseerden haer / ende seyden niet wel te passe te wesen / soo dat sy voor dat mael niet konden komen. De Bode werd in 't wegh gaen onder 't verdeck gheleydt / alwaer hy / siende alle de wapenen hanghen / soo verbaest is gheworden / dat hy in lange tijdt niet spreecken konde / ende hem nedersettende / vraeghde / of / ende waerom de Capiteyn gram was/ ende is alsoo / sonder yet meer te seggen/aen land ghevaren / alwaer hy 't geene hem op de Schepen bejegent was/stracx verbreyd heeft/'t welck sulcken schrick in de Stadt ghemaeckt heeft / datse alle hope van de Schepen te konnen overvallen / verloren hebben. De Keyser siende dat zijnen aenslagh/ soo van het bancket/ als den anderen ontdeckt was / heeft sich van alles verexcuseert / als nerghens van wetende / ende 't present aenvaert hebbende/ is den 11. dito vertrocken naer Jaccatra, een Stadt gheleghen in 't Eyland Iava, omtrent 10. mijlen van Bantam. Hoe seer nu de selve Keyser sich verontschuldighde / soo is 't nochtans seker / dat de Portugesen hem voor de 4. bloote Schepen 4000. Realen van achten beloofst hadden / met alle de goederen schut / ende amunitie daer in wesende. Sy hadden hem wijs ghemaeckt / wanneer hy binnen elck schip 20. man hadde/ dat hy dan genoeghsaem meester was/ ende de onse al-te-samen lichtelijck konde vermoorden.

De Portugesen bieden den Keyser geld voor de Hollandsche Schepen.

Den 9. dito quam voor Bantam op de reede een Ioncke, die acht scheuten schoot met metalen bassen / ende liet een witte vlagge wayen / tot een teecken van blyschap en behouden reyse. Sy quam van China, ende hoorde te Bantam t'huys/hebbende langen tijd uyt geweest. Den 10. quamender veel Turcksche ende Arabische kooplyden aen de Schepen / onder andere eenen met name Goja Rajoan, die wel eertijds tot Venetien geweest hadde / ende goed Italiaensch sprack. Dese rekende hem selven wel gheluckigh te sullen zijn / indien hy met de onse mochte naer huys toe varen / om van daer weder te keeren naer Constantinopolen, welck zijn vader-landt was/vermits hy niet en konde gereysen over Achem, een stad in Sumatra gelegen/ om dat de Coningh aldaer alle kooplyden aenhielt / ende onlancx twee Ioncken van Bantam genomen hadde; Hy presenteerde den onsen zijne goederen beneffens haer in te leggen/ende de Reeders zijn erfgenaem te maken/ so hy op de reyse quame te sterven. Hadde oock met meer andere den Keyser afgeraden met zijnen aenslagh niet voort te varen/ segghende / dat het hem so wel niet gelucken en soude / als met het Portugesche schip/'t welc hy 3. jaer te voren/ onder dexel van vriendtschap / tusschen Madura ende Iava voor Ioartam overvallen hadde.

Het verbont tusschen de Hollanders ende Bantamers word vernieut.

Den 12. dito / zijnder drie Adelborsten aen landt ghesonden / om den Sabandar in 't gemoet te varen/met den welcken sy weder aen boort quamen. Hy begeerde/ dat de Capiteyn aen landt komen soude / om met den Gouverneur te spreken/presenterende soo lange in gijselinghe te blijven/maer de onse en hebben sulcken ghewilligen aenbiedinghe niet aenvaert / doch is evenwel zijnen oudsten Soone aen boord ghebleven / ende Houtman met Reynier Verhel zijn met den Sabandar, naer land ghevaren/alwaer sy by den Gouverneur komende/ den eedt vernieuwt hebben / beloovende van hare zijde den Gouverneur met alle zijne ondersaten naer vermogen by te staen/ als oock eerlijck ende vromelijc te handelen: Ghelijck de Gouverneur van zijner zyde beloofde haer teghen alle vyanden / jae al waer het oock teghen den Keyser selve / indien hy noch weder quame/ te helpen.

Beginsel van handelinghe

Den 14. dito is de voorsz Reynier zijn tiender weder aen land gevaren met eenighe koopmanschappen van allerley

Digitized by Google

allerley soorten / om een beginsel van handelinghe te maecken / ende werdt hun een goede bequame plaetse ende huys van steen ghebout in handen ghegheven / alwaer de goederen wel bewaert en wel geconditioneert ghehouden konden worden. Daer na is de Sabandar by hun gekomen / waerschouwende / dat sy sich wel souden wachten van veel in eenige Javaensche huysen te loopen / ende insonderheydt van met vrouwen te converseren / want hun 't selve seer quaed ende hinderlijck soude wesen. Ten selven dage quam ooc een Javaen by haer / die uyt geconterfeyt hadde de drie schepen met de Pinas / so sy voor Bantam op de reede lagen / met hare Prince vlagghen / 't welck hun alle seer vremd ende wonder docht te wesen. Den 15. dito sterf binnen Bantam de Factoor van de Capiteyn van Malacca, die seer beklaegt wert. Hy / (alhoewel selve een Portugees zijnde) hadden den aenslagh der Portugesen teghen de onse heftigh teghen gheweest / ende weder-sproken.

Waerschouwinghe.

Den 16. dito 's morgens is de Gouverneur / den Sabandar, ende den Admirael / met veel andere groote Heeren ende Edelluyden ter plaetse ghekomen daer de onse met hunne goederen ghelogeert waren / en hebben naer besichtinghe een deel van de selve ghekocht / die sy betalen souden naer behooren / als den oogst van de Peper in-ghekomen waere / tot sulcken prijse als dan gangbaer zijn soude. Den 20. dito is aen 't schip Mauritius ghekomen de Gouverneur met zijn Vader / ende veel andere groote Heeren van 't land / welcke al-te-samen een groot behaghen in de Schepen hadden / ende naer met eenige glasen / ende andere schenckagien vereert te zijn / weder naer land ghevaren zijn. Omtrent dese tijdt werdt den onsen veel Peper gheveylt van verscheyden koopluyden / soo Chinesen / als Arabiers / ende andere: Maer al so Houtman ende d'andere Scheeps-Overheydt / de Peper met het nieuwe ghewas / noch beter koop meynden te krijghen / dan hy hun verlaten werd / en hebbense niet raetsaem gevonden noch te koopen / niet teghenstaende een Portugees / met name Pedro de Tayda, ghebooren van Malacca, die den onsen metter daedt seer was toe-ghedaen / hun seer daer toe was radende / ende beneffens veel andere koopluyden seyde / dat de Peper nu op den leeghsten prijs gekomen was / die hy immermeer gelden mocht / ende dat als de Chinesen quamen / sy niet half so veel voor hun geld en souden bekomen. Desen Portugees was een seer vermaert Stuerman / bedreven op alle de kusten ende Eylanden van Oost-Indien / waer van hy eenighe Caerten hadde ghemaeckt / die hy den onsen beloofde te laten sien / waer door sy verhoopten noch veel van hem te verstaen. Wat hy prate of niet en prate / de onse en wouden tot gheen koopen verstaen / ende hebben soo langhe ghebeyt / dat sy ten lesten niet met alle en kreghen. Dan belanghende allerhande verversinghe / als hoenderen / eenden / ossen / ende veelderley fruyten / werden hun daghelicx van de Javanen genoegh aen boord ghebracht ende verkocht.

Mis-slagh van de Hollanders in 't vertraghen van Peper te koopen.

De Portugesen middeler tijd niet slapende / hebben den Gouverneur dagelicx aen de ooren geloopen / segghende dat de onse maer verspieders en waren / ghekomen om 't landt te besichtighen: Dit bewesen sy voornemelijck met twee redenen / eerst / om dat de onse (soo 't bleeck) geenen sin en hadden te koopen / ten anderen / om dat het niet mogelijck en was / met soo luttel volcx van soo verre landen vier schepen door de zee te brenghen / waer uyt te vermoeden stondt / dat sy teghen eenighe schepen (diese nemen wilden) moesten slaeghs gheweest / ende meest al haer volck verlooren hebben / want sy tot Lisbonen wel meer Flamencos ghesien hadden / doch noyt deser gelijcke. Hier door begost de Gouverneur quaedt achterdencken van de onse te krijgen / ende

Listen ende valsche beschuldigingen der Portugesen teghen de Hollanders.

Waer door de Gouverneur quaet vermoeden krijght

Digitized by Google

ende na de Portugesen te luysteren / die hem groot geld boden / dat hy hun daer gheenen vrijen handel en soude toelaten. Ende alsoo hy nu een deel gelds ende koopmanschappen wegh hadde / op belofte van dat de onse met Peper souden betaelt worden / heeft hy met de Scheeps-Overheyd dickmaels vergadert gheweest / om in den prijs van den Peper te veraccorderen / ende eyndelijck gheboden vijf sacken voor een Cati te leveren in minderinghe van zijn schuld / seggende dat men hem de sacken soude tot zijnen huyse brenghen / om den Peper in te doen: Om nu dese leveringhe te volbrenghen / dede hy van den Chinesen alle hun Peper opkoopen / teghen 6. sacken voor een Cati, ende 11. sacken voor twee Catis; Maer vermits de Portugesen haer qualijck spreken niet laten en konden / oock alreede eenighe van de principaelste Heeren van Bantam omghekocht hadden / is de leveringhe niet ghevolght. De onse derhalven begonnen mede quaed vermoeden te krijghen / als dat de Iavanen haer maer en sochten te houden legghen / ende uyt te doen teeren: Ende alsoo sy dagelicx veel uyt Pedro de Tayda verstaen konden van 't gheene daer passeerde / welcke man daghelicx t'haren huyse quam om vriendschap te houden / oock hoe hy langher gheleeft hadde / hoe het schijnlicker was dat hy meer secreten van de Oost-Indische landen soude gheopenbaert hebben / soo heeft de Gouverneur den Portugesen verlof ghegheven / dat sy hem souden moghen dooden / ghelijck sy oock op den 18. Augusti / so hy op den middagh lagh en sliep / met hun 16. inghekomen zijn / ende hem op zijn bedde vermoord hebben / sonder datter yet nae ghevolght is.

Pedro de Tayda op zijn bedde vermoordt.

Den 23. Augusti isser weder eenen aenslagh op handen gheweest / die den onsen door eenighe Arabiers geopenbaert wert: Dan also de Gouverneur ende Sabandar seyden / soo was den aenslagh / niet op de onse / maer op de Stadt Bantam toe-gheleyt van den Keyser / die met hulpe van andere Koninghen wilde in de regeeringhe wesen / alsoo hem sulcx (nae zijn voor-gheven) rechtelijck toequam / waer over hy tot Iaccatra, eertijds Sunda Callapsta ghenaemt / met meer als 100. fuysten toe-gherust lagh: Maer de onse gheloofden dat sulcx al om harent wille ghedaen was / ende waren derhalven altijdt wel op haer hoede.

Oorsprong van de oneenigheyd tusschen de Hollanders ende Iavanen.

De Scheeps-Overheyd siende 't achter-blijven van hare leveringhe / hebben haer qualijck ghehouden teghen den Gouverneur / ende hem rond uyt ghesept / dat het niet eers ghenoegh en was voor sulcken Prince in zijn woord te failleren / met veel andere trotse woorden / die ten lesten so hooge liepen / dat sy den Gouverneur dreyghden / soo hy haer gheen betalinghe en dede / voor de Stadt te sullen komen / ende die in brandt te schieten. Sy sonden oock 21. sacken Pepers / welcke sy op den Basar oft groote Marckt ghekocht hadden / t'schepe / ende ghelieten sich of sy hadden willen vertrecken / alle haere goederen packende. Ende alsoo de Portugesen twee Joncken met Nagelen ende andere koopmanschappen waren schepende / om naer Malacca te voeren / heeft de Gouverneur / door alle de voorsz ende meer andere harde woorden / ten lesten gebreest / dat de onse de selve souden mogen nemen / (waer over hy dan ghehouden zijn soude / de schade die den Capiteyn van Malacca in zijn haven gheschiedt ware / goed te doen) te meer / overmidts de Pinas verordineert was voor de Stadt Bantam te loopen / ende over al te diepen / hoe nae dat men de Stadt soude moghen ghenaken / oft veel eer / om den Gouverneur ende de Stadt eenighe spijt ende trots te doen / ghelijck Houtman onder andere hem beroemt hadde / waer door alle de Javaensche Schepen op de reede legghende hare kabels ghekerft hebben / ende teghen de wal aen ghedreven

dreven

dreven zijn. Die van de onse aen landt waeren/ hadden oock des morghens verwittight gheweest/dat men tot Iaccatra groote toerustinghe maeckte van Fusten / om de Schepen te komen overvallen / ende dat sy daerom gheen volck meer aen landt en souden laten komen: 't welck sy oock aen de Schepen ghescreven hebben/ ende 't geld dat sy van den Gouverneur weder ontfanghen hadden / aen de selve ghesonden: Maer niet teghenstaende alle dese waerschouwinghe / is Houtman met zijn sevenen aen land ghevaren / ende by den Gouverneur komende / aldaer op-ghehouden gheworden met alle zijn ghevolgh / om dat hy onder andere ghedreyght hadde de voorsz twee Joncken van stroom te halen / gelijcker terstondt oock een by de andere maets in de loge ghekomen is/ ende haer bevolen heeft by den anderen te blijven / segghende / datter gheen swarigheydt en was/dan dat de Capiteyn te hooghe ghesproken hadde. Die van de Schepen / siende dat het boot niet weder quam/ merckten wel/datter aen land moest misbruyckt wesen/ waer over sy seer onder malkanderen murmureerden / want het wel te vermoeden stond/ dat soodanighe Heeren in haer eyghen landt van de onse / die vreemd / ende soo kleynen hoop waren / sulcke dreyghementen niet en souden willen verstaen.

De Hollanders wordẽ tot Bantam gevanghen.

Den 29. dito sond de Gouverneur zijnen Tolck aen boord met neghen slaven/ ende een van de onse / die aen landt waren/ boodschappende/ dat sy maer opghehouden waren / om de groote dreyghementen die de Capiteyn ghedaen hadde / ende dat hy haer niet langher en begeerde te houden / dan tot dat de twee Joncken (die daer met Naghelen gheladen laghen) vertrocken waren nae Malacca. Dan de onse/ den Tolck niet ghelovende / hebben hem nae gheroept / ende in 't schip Mauritius ghevanckelijck in de boeyen ghesloten / met alle d'andere/ latende twee slaven los/ om den Gouverneur te boodschappen / dat hy hunne ghevanghenen los laten soude/oft anders en wilden de zijne niet laten gaen. De Gouverneur / die dat mael ten huyse van den Sabandar (welcke zijnen tweeden Soone uyt-ghehouwelijckt hadde) ter bruyloft was / dit verstaende / is seer verstoort van de maeltijdt op-ghestaen/ sweerende / by aldien hy den Tolck voor Sonnen ondergangh niet weder en hadde/ de onse altemael te doen dooden. Dese schreven terstondt aen de Schepen / dat men doch de ghevanghenen los laten soude/ oft dat sy anders al-temael lijveloos waeren / ende werdt den brief ghesonden door drie Portugesche slaven / den welcken strack twee van de ghevanghens slaven werden mede ghegeven/ met toe-segghen / dat sy de andere altemael mede ghebracht souden hebben/ hadde het beter weder / ende de Canoa grooter gheweest. 's Morghens daer nae voer de Tolck weder aen landt / ende men verkreegh van de Gouverneur / dat het boot met vijf mannen aen de Schepen mocht varen / ende dat de onse souden blijven handelen als vooren / mits dat het boot 's anderdaeghs weder aen land quame ende eenighe koopmanschap mede brachte. Die van de Schepen en hebben evenwel gheen goed willen senden / maer wel eenighe Realen van achten/ ende een matralleen / waer door sy hunne Maets/ die aen landt waren / ontboden / dat sy haer besten doen souden om los te gheraecken / want sy met de Schepen niet langher en konden blijven legghen / overmidts sy gheen water meer en hadden. De man die aen landt voer / om dat hy alleen was / ende gheen goed mede en bracht / werdt benessens d'andere gehouden/ waer over die van de Schepen hunne maets aen landt lieten weten / dat sy van sinne waren met de vier Schepen voor de Stadt te komen / ende die in brandt te schieten: Dese schreven weder / dat sy sulcx doch niet doen en souden / oft anders waren al-te-mael lijveloos;

Houden dẽ Tolck van de Gouverneur gevangen in de Schepẽ.

Digitized by Google

lijveloos / sendende daghelicx water ende andere verversinghe aen boordt / om hun naer vermoghen te vrede te stellen / ende van hun voornemen te doen ophouden. Het vanghen van den voorschreven Tolck gingh met sulcken haestigheydt toe / als of de onse / alle die in de Prauwe waren / hadden willen dood slaen / soo dat de selve van verbaestheydt meest alle over boordt sprongen / ende den Tolck met grooter verslaghentheydt vraeghde / waeromme dat sulcx gheschiede / 't welcke mede niet veel goedts voor de onse en konde veroorsaecken.

Den 4. Septembris 1596. naer middagh is de ghemeene Scheeps-raedt in 't Schip Mauritius vergadert / ende alsoo sy eenen brief gheschreven hadden aen den Gouverneur / in houdende / dat sy begeerden / men soude hare ghevanghene Mede-maets los laten met haere goederen / oft by ghebreecke van dien / wouden sy hare schade verhalen / uyt-wijsende haere commissien / soo hebben sy eenen Javaenschen visscher nae ghejaeght / ende hem den selven brief te bestellen ghegheven / het welcke de visscher oock beloost heeft te doen / midts hem eenighe Spiegelkens ghevende voor zijn moeyte.

Nemen eenige Joncken voor Bantam.

Den 5. dito / alsoo die van de Schepen tot 's middaghs toe ghewacht hadden / sonder antwoord te ontfanghen op den voorschreven brief / zijn sy soo nae de Stadt gheseylt / als 't immermeer doenlijck was / ende hebben gheanckert op drie vademen: Alwaer de Scheeps-raedt belast heeft een yder zijn roey-jacht te mannen / 't welck alsoo gheschiedt zijnde / zijn die van den Hollandtschen Leeu met hun 13. mannen nae een Joncke gheroeypt / die sy terstondt ghe-enteert hebben / ende daer in gevonden vijfthien Portugesche Slaven / welcke gantsch geen weere geboden hebben / maer baden alleenlijck haers lijfs ghenade / soo dat de onse de Joncke terstondt aen de Schepen ghevoert hebben / sonder / dat het hun yemandt pooghde te beletten / alhoe-wel nochtans die van der Stadt 't selve met menighte stonden aen en saghen.

De Roey-jacht van Mauritius heeft van ghelijcke een Joncke ghe-enteert / sonder dat haer yemandt wederstandt dede. Ende alsoo de Pinas mede haer cours sette naer een Joncke / om de selve te moghen vermeesteren / soo hebben de Portugesen die in brant ghesteecken / in voeghen datse tot asschen meest neffens 't water verbrandt is. Waer nae de Pinas noch een ander Joncke ghenomen / ende in de vloot ghebracht heeft / doch haere ladinghe was van kleyner weerde / als niet in hebbende dan Rijs / Cocos, ende andere eetwaer.

De verbrande Joncke / soo de Slaven seyden / was de kostelijckste van alle / want sy hadde gheladen wel 25. last Naghelen / die al-te-samen verbranden: d'Een van d'ander twee by de onse verovert hadde in 10. last Naghelen / 13. last langhe Peper / een deel Benjoin, ende veel Pimenta de Ravo, met vijf Slaven uyt Malabar, welcke wel blijde waeren van de slavernije der Portugesen ontslaghen te zijn: d'Ander Joncke was mede geladen met victualie / ende andere waren van kleyner weerde.

Den brief / by die van de Schepen aen den Gouverneur gheschreven / werdt door den voorschreven Visscher behandight aen een van de Maets die aen landt waren / welcke stracx daer mede gegaen is naer 't huys van den Sabandar (daer de andere maets waren) om hun den selven eerst voor te lesen: Maer terwijlen sy hun aldaer met malkanderen waren beradende / is den Tolck Quillin Panjan by hun ghekomen / segghende dat hare Schepen voor de Stad gheanckert laghen / ende hadden de Joncken overweldight / waer

over

Digitized by Google

Schieten op de selve Stadt.

over de gansche Stad in de wapenen was / ende hoorden oock selfs de Maets middeler tijd de Schepen op de Stad schieten / 't welck hun niet sonder reden seer benaut maeckte / want de Gouverneur / die even met den Krijghsraed vergadert sat / sandt dadelijck den Sabandar om haerlupden te vangen / gelijck oock geschiet is. De andere / die noch in de loge gheblleven waren / werden oock voor 't Hof gebracht / ende van daer na de plaetse daer men ghewoonlijck was de misdadige te executeren / om van levender lijve ter dood ghebracht te worden / Maer daer quam korts een bode van den Gouverneur / dat mense noch soude laten leven / ende in der Chinesen hupsen verdeplen / ghelijck oock de andere upt de ghevanckenisse aldaer verdeplt werden / maer haest weder ghesloten.

Den 6. dito smiddaegs isser wederom schrijven van Houtman aen de Schepen ghekomen / dat men doch die van 't land met alle vriendschap wilde bejegenen want soo de Joncken onbeschadigt waren / wilden sy oock de ghevanghenen onbeschadigt laten los gaen. Daerna quamder oock schrijven van de Gouverneur / begerende / sy en souden niemand beschadigen / hy soude des anderen daegs den Capiteyn Major aen boord senden / Waer op de Schepen gheantwoordt hebben / hy soude sijn belofte quyten / of soo niet / sy souden noch naerder de Stad komen / ende gaven hem uptstel / tot dat de groote marct / by hun gheheeten el gran Basar, welcke smorgens ghehouden wordt / soude ghedaen sijn.

Den 7. dito / na dat de gran Basar nu geeyndigt was / ende de Schepen saghen datter geen bescheydt oft antwoord en quam van de Stadt / soo hebben sy (vreesende dat de Javanen haer ondertusschen souden mogen toerusten) de pinas met een sloepe / t'same op hebbende bet den 28. man / gesonden naer een Joncke / die achter een Eyland seylde / alwaer de Pinas hem naseylende / aen de grond gheraeckte / 't welck die van de Stadt siende / die daer alghereedt lagen met meer dan 20. groote lange Prauwen / yder Prau sterck sijnde omtrent 50. man d'een door d'ander / ende wel versien / op haer wijse / met lange spiessen / sabels / rondassen / Crissen / ende oock eenighe Roers / sijn ghelijckelijck op de Pinas aenghekomen in een halve mane. Die in de sloep waren / de Pinas in nood siende sijn met grooter haest daer in getreden / ende de selve met veel moeyte van den grond gewonden hebbende / lieten de Prauwen oft Fusten dicht onder 't gheschut komen / op de welcke sy doen wel dapper begonnen te schieten / soo dat sy verscheyden Prauwen schadeloos ende tot sinckens toe gheschoten / oock wel 100. personen ofte meer soo ghequetst / als gedoodt hebben. Des niet tegenstaende sijn de ongequetste Javanen, in 't voorby ende door seylen van hare Prauwen / soo na ghekomen / datse de sloep (welcke de Pinas achter aen sleept) afghehouwen hebben / ende daer in ghesprongen sijn / haer voorts dapper werende / ende met hare spiessen te poorten in stekende / soo dat de onse haer gheschut qualijck konden ghebruycken / doch hebbense met de Roers soo wel ghegroet / datter vele dood bleven / ende d'andere die aen baghboord waren niet en dorsten aenkomen / maer genoegh te doen hebbende met hare beschadigde personen ende Prauwen te bergen / weder na de Stad gheroept sijn / de Pinas haer na jagende / welcke soo sy dicht by de Stad quam / twee schoten daer op gheschoten heeft / ghelijck de andere Schepen middeler tijd mede dapperlijck daer op schoten / Die van de Stadt schoten oock eenighe schoten meest met Steenen kogels na de Pinas / maer seer onghewis / ende selden toereyckende / dan schoten eenen schoot ('t welck de beste van alle was die sy deden) door den half-mast van 't schip Mauritius. Desen scheepstrijd aldus vergaen sijnde / werden de ghevangene Hollanders verwe-

Scheepstryd tusschen de Hollanders ende Javanen.

De ghevangen Hollanders worden verwesen te sterven.

Digitized by Google

verwesen te sterven/ doch alsoo de Iavanen niet over een en konden komen wat doodt / d'een haer willende aen staecken gheset hebben / d'ander dat mense soude laten door-loopen van een stuck gheschuts/ ende de derde dat mense ponjarderen souden/so wert d'executie tot 's anderdaeghs uyt gestelt. De schepen bleven middeler tijd noch even dapper schietende tot in de morghen-stondt/ waer door eenige Iavanen gequetst werden / onder andere de Cippier/die twee vande gevangens in bewaringe hadde. Oock quamder een kogel in des Coninckx Paleys/ waer door groote vreese in de Stadt was.

N°.13. *Afteeckeninge van de Scheep-strijd voor Bantam.*

De Schepē gaen ter begeerte van hare gevangenen van der stad af legghen.

Den 8. dito werdter een brief aen de schepen ghesonden van Houtman, datse doch niet meer schieten en souden ende wat wijder van de Stad gaen legghen / of de Gouverneur wilde de ghevanghenen al-te-samen aen staecken setten op het strandt / ende ten aensien van de schepen/met Crissen laten doorsteken. Hy schreef oock/ datse in de Stadt groote toerustinghe maeckten/om de schepen met list ofte met geweld te overvallē/waer toe sy volcx ghenoegh konden bekomen / dewijle de groote Meesters/ als de Gouverneur , Sabandar, Tommongon, ende haers ghelijcke/ elck over de 300. lijf-eyghene slaven hadden / welcke sy weynigh achten / ende lichtelijck pleghen te avontueren: Behalven noch de ghemeyne man / die in tijdt van noode mede ter oorloghe ghebruyckt wort. Voorts was de selve Houtman (so hy schreef) in grooter vreesen / datse hem naer Malacca souden voeren/ 't welck noch 't arghste van alle zijn soude/ want ware dan genoeghsaem de Joden over-gelevert. Op dit schrijven zijn de schepen verseylt / ende hebben de twee ghenomene Joncken gelost / waer-en-tusschen die van de Stadt noch eenighe schoten op haer ghe-schoten hebben/ doch niemandt beschadicht. De onse en hielden mede niet al op van schieten.

Den 10. dito isser een Prau van landt ghekomen aen 't schip Mauritius met een Portugesche slave den onsen seer toe-ghedaen / hebbende een brief van Houtman, ende noch een van sekeren Portugeschen Pape/die met Houtman aen boord komen soude / mits betalende voor zijnen persoon drie duysent stucken van achten. Daer werdt oock verhaelt / dat de Portugesen doen groote neerstigheydt deden om onse ghevangenen te doen vry spreken/ daer sy nochtans te voren allerley listige aenslagē voor gewent hadden / om de schepen in den gront te verderven. d'Oorsake van dese hare veranderinghe (soo de onse vermoeden) was / om een van de ghenomene Joncken / meest met Naghelen / Peper / ende dierghelijcke waren gheladen/ ende haer luyden toekomende / teghen de ghevanghenen te lossen: Maer de Gouverneur soude daer teghen gheseydt hebben / het waren zijne ghevangenen/ niet de hare. Opt welcke antwoorde de onse vermoeden/dat hun medemaets voor de somme hier boven verhaelt gelost souden moghen worden.

Brief van den Gouverneur aen de schepē, ende haer antwoorde.

Den 11. dito schreef oock de Gouverneur een brief aen de schepen/ seggende dat hy de gevangenen los soude laten/ soo sy stil wilden wesen/maer sochten sy voorder twist/ hy soude haer ooc goed komen. Sy antwoorden / wilde hy haer toe komen / soude haer vinden daer sy lagen/ ende de ghevangenen senden/of sy wisten wat hun te doen stont/ende en wilden sich met woorden niet langer laten payen/ sullende 's anderdaeghs zijne antwoorde daer op verwachten. Andere schrijven / dat in des Gouverneurs brief verhaelt stondt / soo die van de schepen oneenigheyd ē oorloge sochten tegen de stadt/ dat hy hun wel ghetroost was / ende in sulcker voeghe soude komen besoecken. Maer indien sy vrede begeerden/ hy begeerde se mede / ende wilde alles naer komen dat

Digitized by Google

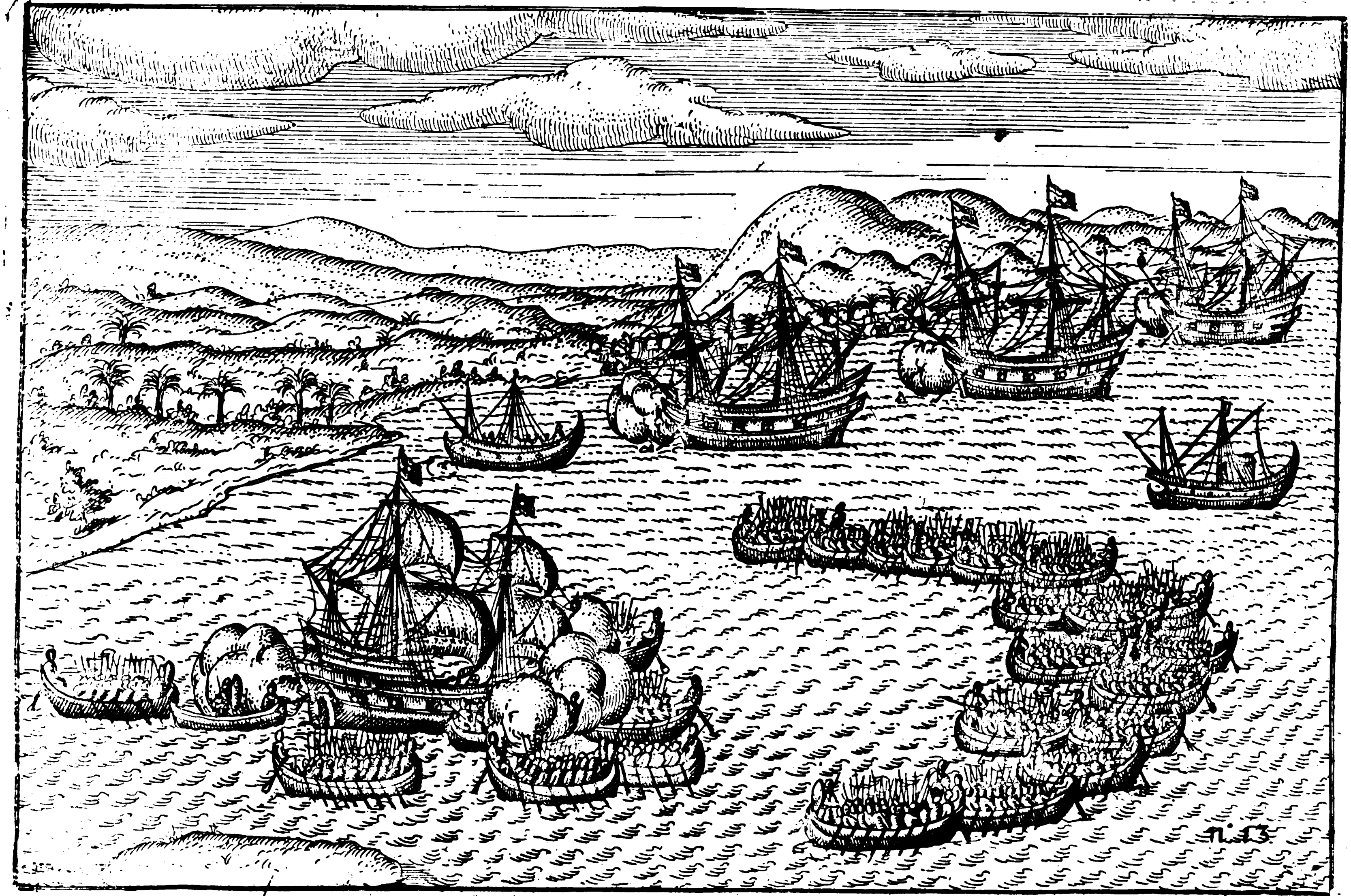

Digitized by Google

Digitized by Google

dat in't verdrag begrepen stond/het welck hy oock (na zijn schrijven) tot noch toe onverbrekelijck ghehouden hadde / want soo veel het houden des volcx belanghde/ was der Schepen/ oft harer Overheyd eyghen schuld geweest/die hem gedreyght hadde de Joncken van zijn stroom te halen/'t welc also hem noch noyt van yemant geschied en was/hem veroorsaeckt hadde/het volc/ als oock de goederen in bewaerder hand te houden / ter tijt toe de Joncken uyt zijne haven vertrocken souden wesen. Presenterende voorders/so de goederen vermindert waren/die te vergoeden/ende de penningen by hem ontfangen/weder uyt te keeren/ oft met Peper te betalen/ ende betuygende/dat hy tegen de onse geen vyantschap en hadde/maer dat alle de swarigheyd tusschen hun ende die van der Stadt voor gheballen/haren eersten oorsprongh genomen hadde uyt de valsheyt der Portugesen/ etc. Op dese brief nu soude den Scheeps-raedt tot antwoorde geschreven hebben / dat sy niet en sochtē als in vrede ende vriendschap met haer te handelen/ ende de schade aen de Joncken ghedaen geerne wilden vergoeden. Gelijck oock des selven namiddaeghs/ de schepen Mauritius ende Hollandia,elck haer Joncke hebben laten drijven/na dat sy haer gerijf daer uyt hadden genomen: 't welcke siende die van der stad/zijn met vele Prauwen af-ghesteken om de Joncken in behouder hand te brenghen / het welcke sy sonder eenigh belet van de schepen volbracht hebben. Den selven avond sterf de wel-ervaren Opper-Piloot Pieter Dircksz Keyser , aen wien de Compagnie van Verre ende de Schepen veel verlooren hebben.

Pieter Dircksz sterft.

Den 13.dito/alsoo de Schepen geen bescheyd uyter stad en kregen/ hebben sy hunne anckers gelicht/ ende zijn t'zeyl gegaen/ om een bequame water-plaetse te soecken/ latende 9. van hare medemaets binnen Bantam ghevanghen.

De schepen verseylen door ghebreck van water.

Aen de kuste van Iava souden sy waters ghenoegh hebben konnen bekomen / dan en was niet sonder sorghe/ overmits de Gouverneur alle de rivieren daer omtrent sterck beset hadde met volck: Soo dat sy genootsaeckt waren naer de kuste van Sumatra te loopen/ daer sy den 14.15.16.17. ende 18. dito al lancx henen zeylden / water soeckende/ dat sy groot ghebreck hadden/maer en hebben geen konnen vinden/ tot dat sy ten laetsten op den 19. dito een dorpken aen deden / in Malais Sumor,eñ in Javaens Lampon genaemt/ maer aen land komende/ ende de Inwoonders na water vragende/hebben de selve geantwoort/ het was hun by den Gouverneur verboden den onsen haer water te wijsen/ oft eenighe verversinghe te verkoopen / des niet tegenstaende/ so men den Oversten van het dorp twee Roers vereeren wilde/eñ versekerē haer in't minste niet te beschadigen/so wilden sy den onsen wijsen eñ alles geven/ water eñ andere verversinge die sy hadden.

't Welck sy vinden.

Dit wert hun terstont geconsenteert/ende sy beloofden wederom de onse niet te beschadigen/ noch in't water halē eenig hinder te doen / ende dat met al-sulcken versekertheydt als sy gewoon syn/nemende elck syn Cris,die sy in't water staken/ende dan op haer tonge lieten druppen/wenschende daer beneffens niet ongheftraft te moeten blijven/ indien sy hare belofte quamen te overtreden.

Ceremonije der Iavanen als sy yet vastelijck willen belooven.

Den 20.dito/ so de drie scheeps-jachten aen landt waren om water te halen/synder eenige van de maets/sonder consent van haer Overheyt/aen lant gebleven/alwaer den Oversten van het dorpken genaemt Annassinge,haer een kanne wijns vereert heeft/welcke uytgedroncken hebbende/ zijn daer mede niet te vrede gheweest/ maer hebben noch een geeyscht/waer over de Inwoonders haer seer qualick genoegden. 's Anderdaegs is de schipper van 't schip Amsterdam selve aen landt gevaren/eñ heeft aldaer vernomen dat de maets den Inwoonderen niet veel goedts ghedaen en hadden/ hebbende onder andere sommige potten wijns in stucken gheslagen/ soo dat de

Digitized by Google

Inwoonders / ende met namen de vrouwen meest alle ghevlucht waeren. Dit heeft de Scheeps-raedt seer qualijck ghenomen.

Hoe het met den ghevangenen gingh, terwijle de Schepen wegh waren.

Soo haest de Schepen van voor Bantam wegh waren / werden de ghevanghenen omghedeylt aen de gene die hare Slaven in den Scheep-strijt verloren hadden/ ende seer gheperst om haer gheloove af te gaen / daer toe oock eenighe met gheweld ghepoorret werden / dan bleven standvastigh / sonder dat men yet op haer winnen konde / ende men lietse ten lesten wederom gaen al waer sy wilden. De Portugesen sliepen oock niet/ maer liepen dagelijcx by de Stadts Overste / versoeckende dat de ghevanghenen haer mochten verkocht worden / sy soudender voor betalen vier duysent Realen van achten/ doch en hebben / door een sonderlinghe ghenade ende bewaringhe Godes niet verworven.

De Schepen komen weder voor Bantam.

Den eersten Octobris 1596. hebben de Schepen hare anckers ghelicht / ende hebbent des avonds ghese omtrent anderhalf mijle van de Stadt Bantam neffens het langhe Eylandt ghenaemt Pulo Panjan. De ghevanghenen dit verstaende / hebben weder begost te hopen/ ende den 2. dito 's morghens met der Sonnen opgangh isser een Prauken aen de Schepen ghekomen met twee Javaensche slaven oft Edelluyden dienaers. Dese brochten schrijvens van de ghevanghenen / inhoudende/ dat de Schepen doch niet naerder by de stad souden komen / noch yemand beschadighen. Des anderen daegs quamder weder een Prauken aen 't schip Mauritius, waer in was een Portugesche slave/ genaemt Antonio de Sylveiro, een goed ende ghetrouwe dienaer voor onse Schepen / welcke brieven braeht van Cornelis Houtman, vermeldende / dat de Scheeps-raedt aen den Gouverneur wilde schrijven / belanghende de ghevanghenen haer rantsoen / 't welck nae veel over ende weder schrijven op den 11. dito besloten is / in deser voeghen/ namelijck: Dat sy souden betalen 2000. Realen van achten/ ende dan vrijlijck aen boord varen. Dat alle 't geene over beyde zyden ghenomen was 't een teghen 't ander soude ghesett worden/ te weten de onse hare goederen ende uytstaende schulden/ teghen de Joncke met de Naghelen / ende d'ander twee met ettelicke waren / ende daer mede souden alle dinghen doot ende te niete wesen / ende men soude van nieus een verbondt maecken/ ende met malkanderen blijven handelen. Dit is alles aldus geschiedt / ende zijn ten selven dage twee gijselaers aen de Schepen ghesonden / daer van d'een/ een Chinees Edelman was / ettelicke 100. slaven onder hem hebbende / d'ander was de Huys-Heere / by wien de onse hare Loge oft packhuys ghehadt hadden binnen Bantam : waer teghens de Schepen een duysent Realen van achten aen landt sonden / ende 's anderdaeghs noch een duysent / daer de ghevanghenen teghens uyt ginghen. Van doen af begonnen de Soetelaers weder aen boort te komen met allerley eetware ende verversinghe/ ghelijck de onse mede vry aen landt ginghen ende keerden / koopende verscheyden partijen Pepers / ende Note-muscaten / die sy t'schepe deden/ met goede hope van hare ladinghe nu voortaen wel te sullen bekomen. Dese vredelicke onderhandelinghe duerde aldus tot den 22. dito toe / als wanneer Cornelis Houtman aen boord komende/ ende ghevraeght wordende / hoe 't aen landt ghestelt was / tot antwoordt gaf / dattet daer niet veel en dochte / ende dat de Gouverneur gheen been in zijn tongh hadde / waer uyt de andere Maets wel speurden watter gaens was.

De gherangenen worden gherantsoeneert.

Gaen uyt.

Handelen met de Javanen.

't Welck niet langhe en duert.

Den 23. ende 24. dito zijnder drie Adelborsten aen landt ghevaren / om ghelijckelijck met den Sabandar te spreecken / belanghende sekeren nieuwen eysch / die de Gouverneur op de Schepen dede/ namelijck 200. stucken van achten op yder Schip / uyt-ghenomen alleen-

lijck

Digitized by Google

lijck de Pinas / welcken eysch al-hoe-wel hy den Scheeps-raedt heel vreemd docht / overmidts daer alreede ghenoegh ghegheven was / soo hebbense nochtans verklaert / indiender Peper aen boordt quame / daer op niet te willen sien / maer liever meer te sullen betalen / als min. Dit hebben de voorsz drie Adelborsten den Sabandar alsoo voor-ghedraghen / die tot antwoordt gaf / datter gheen handelinghe konde gheschieden / of de gherechtigheydt moest al voren betaelt zijn.

Den 25. dito kreegh Cornelis Houtman voor eyndelijcke antwoorde van den Gouverneur ende zijnen Raed / dat de Schepen wel mochten naer andere plaetsen verseylen / eerst / om dat den Scheeps-raedt niet goed en vond te betalen 't geene dat hun geeyscht wert / ten anderen / om dat sy den Javanen niet ghenoegh en vertrouden / welcke (soo sy seyden) geerne ghesien hadden / dat de onse niet by 10. oft 12. (ghelijck sy deden) maer by duysent sacken teffens ghescheept hadden. In somma het vertrouwen was aen weder zyde seer kleyn / soo datter weynigh handelinghe konde gheschieden.

Door 't beleyd van de Portugesen.

Middeler tijdt wasser tot Bantam ghekomen een Portugeschen Ambassadeur van Malacca, die sich met een Koey-barcke in de Stadt hadde doen brenghen / latende zijn Scheepken onder een Eylandt legghen / 't welck den 30. dito oock voor Bantam quam / mede-brenghende (soo den onsen naemaels ghesepdt werdt) tien duysent Realen van achten / met eenighe frayegheden / die hy den Gouverneur schonck / op dat hy den onsen de handelinghe verbieden soude / ghelijck hy oock dede / voorghevende / dat den Adel niet en begheerde / dat de onse aldaer langher souden handelen: Ende alsoo sy alreede ghesprooken hadden met twee Capiteynen oft Overste van twee Joncken / ghcladen met Noten-muscaten ende Foelie / welcke ghekomen waren uyt de Eylanden van Banda, ende toebehoorden den voorsz Huys-Heere met zijn Compagnie / soo heeft de Gouverneur / wetende dat sy den prijs seer nae eens waren / den selven Koopluyden oock verboden die aen de onse te verkoopen. Waer over sy / hare handelinghe weder ghebroken siende / hunne Medemaets / die noch aen landt waeren / t' schepe ontboden hebben / ghelijck hun oock de Sabandar ende andere goede vrienden ghewaerschout hadden van landt te vertrecken / ende daer niet meer weder te komen / of souden weder vast ghehouden / ende den Portugesen over-ghelevert worden. Sy brachten noch sommighe goederen mede van land / ende moestender sommighe in den brand laten blijven / rakende met veel moeyte aen boordt / want alsoo het in den avondt was / ende des Portugeschen Ambassadeurs scheepken voor de haven lagh / doen sy van land voeren / soo quamender eenighe Portugesen om haer wat op te scherpen / maer wederstandt vindende / hebbense laten gaen.

Niet teghenstaende het voorsz verbodt des Gouverneurs / is de Huys-heere alle daghe / doch heymelijck / aen de Schepen ghekomen / om van de voorsz Noten ende Foelie met den onsen te handelen / maer openbaerlijck en soude / oft en dorst hy de selve niet leveren: dan de onse soudense / om wel staens wille / aenhalen / op dat hy sich verdedighen mochte voor den Gouverneur / soo datse ghenoegh den koop niet hem eens waren. De selve Huys-heere liet den 31. dito 's avonds laet / een van de Adelborsten / die doen noch aen landt was / met seven van zijn slaven / elck met een roer ende spiesse versien / tusschen twee matten aen boord brenghen / al-hoe-wel hem 14000. Caxas, ofte omtrent 120. Realen van achten te Bantam ghepresenteert waeren / dat hy den selven Adelborst soude binden / ende den Portugesen in handen leveren / soo dat hy den onsen in

Getrouwigheydt van de Huysheere.

Digitized by Google

dit stuck / als oock in meer andere / groote ghetrouwigheydt heeft bewesen.

Ten selven daghe is aen 't schip Hollandia ghekomen secretelijck op zijn Javaens gekleed sekeren Portugeschen slave/die hun tijdinghe bracht van den voorschreven Antonio Sylveiro, welcke ghevanghen ende gesloten sat by den Portugesen / om dat hy den onsen een goedt herte toe droegh / ende seer bedienstigh gheweest hadde. Hy versocht door desen slave dat men hem 6. oft 7. stucken van achten senden wilde / om te gheven aen sekere slaven ofte Javanen / die hem verhoopten los te krijghen voor een Cati de Caxas, weerdigh wesende omtrent acht stucken van achten / oft anders / soo de voorschreven Slave seyde/ ende oock wel te vermoeden stondt souden hem de Portugesen in korten tijdt doen hanghen. De selve slave seyde oock datter groote ghereedschap / in de stadt ghemaeckt werd/om een aenval op de schepen te doen/ dan en hebben sulcx noyt durven beginnen.

Waer-schouwinghe.

Den eersten Novembris 1596. is de ghemeene Scheeps-Raedt in 't Schip Mauritius vergadert gheweest / ende hebben gheresolveert het leet dat hun aen-ghedaen was te wreecken/alsoo daer geen apparentie en was van eenighe ladinghe meer te bekomen. Sijn derhalven weder dicht aen de Stadt Bantam ghezeylt / ende hebben aldaer de voorschreven twee Joncken van daen ghehaelt / gheladen met Noten/ Foelie ende andere waeren / die sy brachten aen het Schip Mauritius, daer de Huys-Heer op was / met wiens wille sy het selve ghedaen hadden / als wesende de selve Noten ende Foelie / die hy hun gheveylt ende verkocht hadde: Op een van dese Joncken waren omtrent de 60. slaven / die niet en wisten dat haren Heere met de onse in sulcken accoort stond / ende daerom sich ter weere stelden / maer alsoo de onse terstondt daer onder schoten / sprongen sy al-te-samen over boordt ende swommen naer landt toe: De onse voeren ten selven daghe oock met twee sloepen nae de voorschreven Portugesche barcke / die dicht aen 't landt lagh/ om de selve mede te nemen / dan de Portugesen schoten soo dapper daer uyt met roers / dat onse sloepen weder moesten te rugghe keeren / ende werdt een man van hun soo ghetreft / dat hy binnen drie oft vier dagen sterf. Waer teghen de onse uyt de Schepen de barcke meest schadeloos schoten / wendende doen voorts wederom van de Stadt af.

De Hollanders nemen twee Joncken met Specerije.

En schermutsen teghen een Portugesche barcke.

Den 2. dito isser een Joncke uyt der zee ghekomen / daer de onse terstond met twee Roey-Jachten nae toe voeren / maer die daer op waren en hebben de selve niet willen ruymen/ maer sich lustigh ter weere ghestelt / hare matten rondsomme ghevelt hebbende als schans-kleederen. Sy hadden spatten met een spits daer aen/ daer sy pijlen uyt bliesen/ seer practijckigh ghemaeckt / ende bliesen daer mede in onse sloepen soo dicht als of 't pijltjens ghereghent hadde/ so datter wel vijf oft ses mannen gheschoten ende schadeloos ghemaeckt werden/ dan de quetsuren en hadden niet veel te beduyden / want de pijltjens zijn seer dun/ soo dat sy daer mede niet konnen blasen boven de twee vingheren diep in 't vleesch / want dan blijft de punt/ die van riet ghemaeckt is / in een mensch zijn vleesch steecken. Als nu de onse met roers schoten / ende hunne matten niet veel teghen en hielden / soo zijn sy te te boodt ghevallen/ ende de onse met machte ontroeyt/ ghevende hare Joncke ten besten / daer twee dooden in laghen / ghelijck de onse in 't nae-roepen haer mede noch drie mannen af schoten / ende de Joncke aen de Schepen brochten/ die gheladen was met rijs ende gedrooghde visch.

Nemen noch een Joncke geladen met etelijcke ware.

Als sy nu weder van de Stadt af-ghezeylt waren/ om

Digitized by Google

om de Ioncken te loſſen / hebben ſy de eyghenaren van de ſelve ontboden te willen aen boordt komen / om haer betalinghe te ontfanghen / doch hebben de ſelve noyt daer op gheantwoordt.

Die van Bantam maecken reedſchap om de Hollanders te overvallen.

Die van Bantam daer-en-tuſſchen maeckten groote ghereedtſchap om de onſe te komen op-loopen / waer toe haer de Portugeſen ſeer waeren opruyende / die haer oock preſenteerden behulpigh te weſen / ende den Keyſer ontboden hadden / om haeren aenſlagh te volbrenghen / want hy een kloeck ende onverſaeght kryghſman was / om eenigh avontuerlijck feyt aen te rechten. Deſe lagh onder Pulo dua met ſes oft ſeven barcken / waer in waren 150. man / bereydt om te ſtrijden / doch gaf uyt dat hy in de Stadt niet en mocht gaen / ende een groot vyandt was van die van Bantam, teghen de welcke hy van de onſe hulpe ende byſtandt begheerde / hun ontbiedende dat hy haer een goedt vriendt was / ende in teycken van dien vereerende met een Gеyte. Ghelijck hy korts daer nae weder een Prau aen boordt ghesonden heeft met derthien hoenderen tot een vereeringhe / verſoeckende op vry ghelcy te moghen aen boord komen / 't welck hem toe-ghelaten is ghewordеn. Middeler tijd hadden die van Bantam twee Ioncken uyt ghemaeckt / die des nachts diep in zee liepen / ende metten daghe haer ghelieten naer de Stadt te willen / op dat onſe ſloepen haer nae jaghende / ſich verre buyten de beſcherminghe van 't gheſchut machten begheven / ende ſy alſdan met hare Galeotten ende Fuſten die mochten onderſcheppen ende overvallen / doch zijn in haer voornemen bedroghen gheweeſt / want de onſe niet uyt en quamen.

Den 3. dito iſſer een Prau aen 't Schip Mauritius ghekomen daer vier of vijf Chineſen in waeren / met des Huys-Heeren Broeder / die om de betalinghe quam / doch niemandt en dorſt hem de ſelve betrouwen / maer ontboden de eyghenaers oft Capiteyns van de Ioncken, die (ſoo hy ſeyde) vaſt gheſet waeren door des Gouverneurs ghebiedt / haer opleggheпde / dat ſy het met de onſe eens waren.

De Soetelaers quamen noch met verſcheyden eetwaer aen boordt / ende ſeyden / dat men tot Bantam een groote Armade van Prauwen ende Fuſten teghen de onſe met grooter haeſte was toemaeckende / ende dat het alreedts al beſtemt was / wie van haer ſulcken ende ſulcken Schip ſoude aen taſten / dies de onſe ſich van de Eylanden afleyden / om niet achter de ſelve onverſiens overvallen te worden / ende den vyandt te beter te moghen ſien komen / ende weder ſtaen.

De Keyſer van Iava komt op de Schepen.

Den 4. dito quam de Keyſer / daer hier vooren af vermaent is / met licentie aen Boordt / begheerende dat men hem een van de ledighe Ioncken wilde gheven / dewijle doch de onſe die niet en begheerden te ghebruycken / waer op hem gheantwoordt werdt / indien den eyghenaer quame / dat de ſelve hem ſouden over-ghelevert worden / ghelijck oock zijne penninghen van alle 't goed dat in de Ioncken bekomen was / ſoo niet de Ioncken waren tot des Keyſers beſten. De onſe vermoeden / dat hy meer quam om haer te verſpieden / als anders / ende verhaelden hem 't gheene ghepaſſeert was in hun eerſte aen-komen / oock hoe hun gheſeydt was / dat hy aldaer ghekomen was / om hun te overvallen ende verraden. Hy antwoorde / alſoo hy ſeer ghehaet was / dat hem ſulcx wel mocht nae gheſeydt worden / maer datter inder waerheydt niet van en was / ende de onſe ſulcks niet en ſouden ghelooven / bekla-

Digitized by Google

beklaghende voorts/ dat hy tot Iaccatra, uytgeset was/ ende datse hem tot Bantam niet en begheerden/ alle 't welcke gheschiede (soo den onsen tot verscheyden reysen aenghedient was) door zijn quaed Gouvernement/ 't welck sy te meer gheloofden/ om dat hy hun presenteerde een schoone vrouwe te willen gheven voor een van de Joncken. Daer quamen ten selven daghe oock verscheyden Guzarates ende Abexius aen boord met verversinghe/ dan alsoo de onse achter-dencken hadden van vergif/ als wel tot verscheyden reysen op weghe gheweest hadde/ hebben sy weynigh daer van willen koopen. De Keyser den 5. dito weder aen boord komende/ bracht alle ghereedschap om de Joncken mede te voeren/ anders niet meenende of men soudese hem hebben laten volghen/ doch hem werdt gheantwoort als voren. Hy verwittighde de onse mede van d'Armade van Bantam, ende dat die hun haest opkomen soude.

Den 6. dito/ quamender noch eenighe den onsen veradverteren hoe dat die van Bantam veerdigh waren/ om hun 's anderdaeghs toe te komen met hare Armade/ waer op veele Edelen ende hoofden van der Stadt sich begheven hadden/ om haer volck aen te leyden/ oock hoe dat sy de Joncken/ boven verhaelt/ in zee gesonden hadden/ op dat de onse die met hunne roey-jachten souden nae-jaghen/ ende hun alsdan overvallen. 't Welck de onse verstaende/ ende siende dat sy gheen profijt noch eere en konden inlegghen/ al waert dat sy haerder vele ombrachten/ maer ter contrarie eenighe van hun kleyn ghetal mochten verliesen/ die sy hooghnoodigh van doen hadden/ soo zijn sy des avonds in 't eerste quartier t'seyl ghegaen/ nae een Riviere Tanjunjava ghenaemt/ oost aen omtrent 8. mijlen van der stad Bantam gheleghen/ die hun des anderen daeghs door een Loodsman/ Abdul ghenaemt/ Guzarat van natie/ gewesen werd/ aen de westelijcken hoeck van de Baye van Iaccatra, achter eenighe eylanden. Hier bevonden sy dat sich 't landt van Iava meest oost ende west was streckende/ zijnde leegh slecht landt met veel bochten/ waer in verscheyden dorpen ende Rivieren gheleghen zijn/ meest alle met bancken ende ondiepten beset/ als Punctan, ende Tanhara, die seer volck-rijck ende vol Prauwen zijn/ varende van Iaccatra ende d'omlegghende kuste naer Bantam.

De schepen gaen t'zeyle.

Den 9. dito zijnder eenighe Chinesen met een Prauw aen 't schip Mauritius gekomen/ waer onder des Huysheeren swagher: Dese brachten ettelijcke potten met Brandewijn/ die sy tot Iaccatra voor de onse ghekocht hadden/ ende wouden weder derwaerts/ om noch andere verversinghe te koopen/ segghende/ dat aldaer noch een Joncke met Note-muscaten gheladen lagh/ die onlancx van de Eylanden van Banda ghekomen was/ dan de onse vermoeden dat sy 't selve deden om sich te wreken over 't verlies van de twee voorghemelde Joncken/ die sy dochten dat niet betaelt en souden worden: De Brandewijn hier voren gheroert wordt tot Iaccatra veel ghebrandt van Cocos oft Indiaensche noten/ die de Javanen Calappas noemen/ ende aldaer met grooter menighte wassen/ waerom de plaetse voortijds oock Sunda Calappa ghenoemt is gheweest.

Den 11. dito isser een Prauw van Bantam aen 't schip Mauritius gekomen/ om de onse te verspieden/ ende hunne resolutie te vernemen/ onder 't decxel van eenighe victualy ende Porceleynen te komen verkoopen/ haer wijs maeckende dat de Portugesen de twee Joncken met Noten ghekocht hadden/ ende dat sy die hadden moeten betalen/ als oock datter eenighe Portugesen gheschoten waren/ waer onder de Capiteyn van de barcke met een grof gheschut soude doorschoten zijn/ 't welck al loghen was. Ten selven daghe is oock aen 't schip

Digitized by Google

't ſchip Hollandia een Prau ghekomen met ettelicke Chineſen / ende des Huys-Heeren ſwagher / die (ſoo men vermoede) om betalinghe van de Noten quam/ ende heeft voor yder ſchip twee bocken mede gebracht/ die hy hun vereerde / ſendende voorts de Chineſen naer Iaccatra, ende vernachtende ſelve in het ſchip Mauritius.

Komen tot Iaccatra, voortijds Sunda Calappa ghenoemt.

Den 13. dito teghen den avondt quamen ſy voor de Stadt Iaccatra, daer hem de zuyd-pool 5. graden ende 40. minuten verheft / ende hebben 't gheſet een half mijl van der Stadt op 7. vademen kley-grond / zijnde al leegh ende ſlecht landt / met veel Eylanden ende bochten.

Den 14. dito 's morghens zijnder eenighe Prauwen van de Stad Iaccatra aen de Schepen ghekomen/ ſommighe met ververſinghe / ende ſommighe van ſtadts weghe / waer onder was de Sabandar van de ſelve ſtad/ die de onſe preſenteerde / ſoo ſy yet van doen hadden/ daer van uytter Stadt te verſien / indien ſy maer yemandt aen land wilden ſenden/ voor wien hy ſelve wilde in oſtaghe blijven. Hier op werdt by de onſe ghe-ordineert / datter twee Adelborſten ende des Huys-Heeren ſwagher / met den voornoemden Sabandar nae de Stadt ſouden varen/ om te ſien of daer eenige quantiteyt van ſpecerije te bekomen ware. In Stadt komende / hebben aldaer een groote wooninghe / van omtrent drie duyſendt huyſen by den anderen ghevonden / daer een groote ſchoone Riviere door liep / zijnde de Stadt met een groote paliſſade omvanghen / doch de Inwoonders waren uyt vreeſe meeſt alle te landewaert in ghevlucht / ſoo datter gantſch gheen apparentie en was van eenighe handelinghe / te min / om dat alle goederen / 't ſy dan hoedanigh de ſelve oock zijn / oft van wat plaetſen daer omtrent datſe komen/ alleen tot Bantam verkocht / ghelost / ende verſcheept worden. Daerom oock de onſe van den Sabandar (die een ſeer beleeft man was / ende goed Portughijs ſprack) in zijn logement wel onthaelt gheweeſt zijnde / des avonds weder aen boord quamen.

Beſchrijvinghe van de Stadt Iaccatra.

Het ſchoonſte ende beſte dat deſe Stad Iaccatra teghenwoordigh heeft is de voor-ghemelde verſe Riviere / die haren oorſpronghe heeft diep te landewaert in / als oock dat de landouwe ſeer water-rijck ende overvloedigh is van alderley lijftochten ende fruyten / waer van een groote menighte des anderen daeghs by de Inwoonderen aen de ſchepen ghebracht werdt / die de onſe met alle minne ende vriendſchap van hun kochten. De Sabandar hadde den Koningh van der ſchepen komſte verwittight/die derhalven den 16. dito met eenighe Edelluyden aen boord is ghekomen / weſende een ſeer oud perſoon / ende (ſoo eenighe ſeyden) des regeerenden Koninckx vader. Na dat hy 't ſchip Hollandia beſichtight hadde / heeft hy zijn afſcheyd ghenomen/ den onſen bedanckende van de eere ende vriendtſchap aen hem beweſen / ende aenbiedende alle hulpe ende byſtand die ſy ſouden mogen van noode hebben / waer voor ſy hem van ghelijcke bedanckten.

Wiens Coningh aen boord komt.

Den 17. dito teghen den avondt hebben ſy 't gheſet omtrent ſes mijlen van Iaccatra, voor een dorp genaemt Cravaon, daer veel viſſchers woonen/ om den overvloedighen viſch/ die ſich onthout in de mond van de groote Riviere / daer dit dorp op gheleghen is. Den 22. dito ghemoeten ſy een Ioncke, die ſy na jaeghden/ maer niet en konden verſpreecken. Den 27. ſaghen ſy veel viſſchers / die uytter zee nae de wal toe liepen / ende ſeyden / ſy waren dicht by Lapara. Den 29. quamen ſy nevens een Eyland/ daer menighte van viſſchers t'zeewaert af voeren / hun wijſende beſuyden 't Eylandt te ſeylen / waer uyt ſy vermoeden datter eenighe woonplaetſe moeſt weſen. Dit Eylandt hadde groote hooghe berghen te landewaert in / maer leegh voor-landt/

't Eyland Kymmaan Iaos.

Digitized by Google

dat met veel boomen begroeyt was / ende was ghenaemt Kyrimaan Jaoa, gheleghen niet verre van 't vaste land.

Swalende dus met grooter moeyte ende verdriet lancx de kuste / hebben sy den tweeden Decembris 1596. haren cours nae de wal toe ghesett / daer sy veel visschers saghen / welcke seyden / sy waren voor 't land boven de Stad Tubaon. Dit land was seer heuvelachtigh / ende goed om kennen / want heeft een seer hooghen bergh / hem opdoende / als men van 't westen naer 't oosten komt / in maniere van een hoed met een breeden rand / ende op den top hebbende eenen boom boven alle andere verheven / bewesten den selven bergh laet sich sien een grooten Inwijck / die wel een Riviere geleeck. Sy haren cours vervolghende / saghen voor haer een ander bocht / daer oock veel visschers nae toe liepen / ende sommighe Ioncken op ancker laghen / dies sy het daer mede ghesett hebben. Die van 't landt siende de Schepen gheanckert / hebben een Prau af-ghesonden / om haer te komen verspreken / ende zijn door 't quaed weder aen 't schip Amsterdam (overmits 't selve naest aen de wal lagh) ghevaren / de onse wellekom hietende / ende begheerende dat sy daer blijven souden tot des anderen daeghs / sy hadden eenighe specerije die sy hun willende verkoopen / soo Nagelen / als Macis / ende Noten / die door hare Ioncken aldaer gebracht waren. Dit lant is ooc seer heuvelachtich ende kenbaer aen drie langhe effene berghen / in maniere van drie Bruyd-lofs tafelen / die in 't Portugees As mesas de Tubaon ghenoemt worden / ende in Malays Batto Cillingh. Al-hier (soo gheseydt werdt van den Inwoonderen) zijn gheleghen niet verre van den anderen drie Steden / waer van Tubaon een ende de grootste is / de twee andere hieten Cidayo ende Surbaya, drie mijlen van daer leydt noch een Stadt ghenaemt Joartam, daer veel Ioncken afvaren nae de Molucas, Amboyna ende Banda, van waer sy weder keeren naer Bantam, om hare in-ghekochte waren te verhandelen.

'tLend boven de Stad Tubaon.

As mesas de Tubaon.

De onse hebben ter begeerte van de Inwoonders / ende om beter sekerheydt van alles te hebben / op den 4. dito een man aen landt ghesonden / vergheselschapt met den voornoemden Guzurate Abdul, die goed Portugijs / goed Javaens / ende goed Malays sprack. Aen landt komende / zijn aldaer terstondt twee peerden al ghesadelt ende ghetoomt bestelt ghewordden / waer op sy nae de Stadt tot den Koningh souden rijden / dan hebben sulcks met beleefthedt gheweyghert. Ende ghemerckt de voornoemde Abdul gheen Javaen en was / 't welck sy aen landt oock wel sien konden / hebbense hem terstondt ghevraeght / waer hy van daen was / waer op hy tot antwoordt gaf / hy woonde binnen Bantam, maer was gheboortigh uyt Bengala. Die van 't Landt hoorende dat hy woonachtigh was binnen Bantam, hebben hem terstondt willen vanghen / om quansuys te betoonen datse Vyanden waeren van die van Bantam, welckers Cipatta ofte Gouverneur sy oock heftigh scholden: Maer alsoo de Hollander seyde / dat Abdul met zijnen wille op de Schepen ghekomen was / zijn sy t'samen met vrede nae den Koningh ghegaen / die haer met grooter vriendtschap ontfanghen heeft / segghende dat hy 's anderen daeghs selfs in persoon aen boordt wilde komen / met presentatie van al-sulcke gijselaers / dat de onse sich wel vrelijck mochten aen landt vertrouwen: Hy toonde hun oock eenen schoonen hoop Naghelen / yder ooghe te sien / omtrent dertigh last / die hy hun wilde verkoopen / ende in aller billickheydt met hun handelen. Waer nae sy seer vriendelijck haer afscheydt namen / ende weder

De Coning van Cidayo in 't Eyland Iava.

Digitized by Google

weder aen boordt voeren. Dese Koningh was genaemt Lella.

Op de Prau / die de onse versocht hadde aen landt te komen / was onder andere een verloochent Portugees / die (soo hy seyde) vijfthien jaren oud was doen hy op 't Eylant Iava, onder andere Portugesen van Malacca ghevanghen werdt / wesende omtrent 17. oft 18. jaren gheleden / ende was middeler tijd in groot geloove ghekomen by der Inwoonders / ende een Overste gheworden in de Stadt Surbaya, ghebiedt hebbende over meer als 2000. mannen. Dese presenteerden den onsen eenighe Loots-luyden / niet alleenlijck te verhueren / maer oock als lijf-eyghenen te verkoopen / om haer in de Molucas te brenghen: Doch hoe schoon hy oock wist te spreecken / soo vermoeden nochtans de onse / dat hy aldaer van andere Portugesen ghesonden was / om haer te brouwen 't ghene haer naemaels ghschiede.

Beschrijvinghe van den seltsamen voghel Eme.

Ten selven daghe werdt Ian Schellinger Schipper op 't Schip Amsterdam by den Koningh onder andere gheschencken vereert een seltsaem voghel / by de Javanen gheheeten Eme, die wy den Leser hier nae sullen vertoonen onder de Javaensche ghedierten. Hy was by nae eens soo groot als een Swaen / swart van coleur / zijn lijf vol swarte vederen / die met de vederen van den voghel Struys seer over een komen: Hy en hadde noch vleughels noch tonghe / als oock gheen steert. Boven op 't hoofd hadde hy een schild / soo hart als dat van een Schild-padde. Dede groote weere met zijn langhe / groove / ende stercke voeten / achter uyt slaende als de peerden. Wat hy eet / slickt hy in / al waer 't oock een appel soo groot als een vuyst / ende wat hy heel inslickt / gaet hem weder heel af / dat noch vreemder is / slickt oock koolen viers in / sonder dat hem eenigh letsel doet. Schollen ys swelght hy seer gerne / soo 't schijnt / tot verkoelinghe. Sy teelen in de Eylanden van Banda, daer desen oock van daen ghekomen was. De onse hebben hem voor een wonder ende groote vreemdigheydt t'Amsterdam ghebracht / al-waer hy een van de Reeders ten deele is ghevallen / ende daer nae den Heeren Staten vereert gheworden.

Des anderen daeghs / zijnde den 5. Decembris 1596. hebben de onse alle ghereedschap ghemaeckt om den Koningh heerlijck t'ontfanghen / die (so geseyt is) aen boord komen wilde: De schepen werden opgheschickt / de trompetten sloeghen / ende alle de vlagghen waeyden. Die van 't Landt dit siende / zijn vertwijffelt gheworden / ende heeft derhalven den Koningh een Prau aen de Schepen ghesonden / vraghende waerom sy hunne vlaggen lieten wapen / ende of sy met hem mede so meenden te handelen / als sy met die van Bantam ghehandelt hadden / alwaer de vlagghen mede alsoo ghewapt hadden / daer hy doch in vriendtschap met hun handelde / ende dien van Bantam vyandt was? Hun werdt gheantwoordt / dat sulcks alleenlijck ghescheede tot des Koninghs eere / met welck bescheydt sy weder naer Landt roeyden: Korts daer nae is de voorschreven Portugees weder aen 't schip Mauritius ghekomen / ende heeft begheert eenighe goederen te sien / als een buyck-stuck van een harnas / ende een rood laecken / 't welck (soo 't scheen) hy koopen wilde voor den Coningh / ende versocht derhalven 't selve mede aen Landt te moghen nemen / maer werdt hem gheweygert. Terwijlen saghen de onse twee Ioncken onder de wal legghen / die quansuys seyl maeckten t'zeewaert in / ende korts wederom quamen / op dat de onse hun najaghen souden met hare sloepen / ende de Schepen alsoo onteblooten

Digitized by Google

Scheeps-strijd tusschen de Hollanders ende Iavanen van Tubaon, Cidayo, Brandaon ende Surabaya.

van volck / die sy dan meynden te overvallen. Omtrent de middagh zijnder ses groote Prauwen / in forme als Galeotten / vol volcx / nae de schepen gekomen / waer van de drie aen 't schip Amsterdam aen leyden / ende de andere drie roeyden over naer de Pinas toe. Die aen 't schip Amsterdam waren / hadden twee beesten in / toonende die te willen vereeren / ende de Sabandar (die den aenvoerder was) is terstondt op 't schip gekomen / ende heeft de beesten doen over hijssen: Soo nu sommighe van 't scheeps-volck besigh waren met hijssen / ende andere met kijcken / niet dan alles goeds vermoedende / isser haestelijck heel veel volcx binnen scheepsboordt ghekomen / des Reynier Verbel, Commis op 't selve schip / den Sabandar in Portughis ghevraeght heeft / waer toe dus veel volcx? Hy zijnen tijdt ghebooren siende / heeft van stonden aen met een groot ghebaer zijn Cris oft poenjart ghetrocken / ende Reynier de keel af-ghesteecken: Alle de andere zijn hem ghevolght / soo dat de Schipper Ian Schellingher, als oock meest alle die boven op 't schip stonden (overmits sy onversiens overvallen wierden / ende sonder gheweer waren) of vermoort / of immers ter dood toe ghequetst zijn ghewordden. De andere Maets / die beneden waren / hebben sich ter weere ghestelt / ende met braedspeten / spiessen ende sabels soo dapper ghevochten / dat sy 'er een deel omghebrocht hebben / ende sich verstout boven op 't boevenet te komen / daer sy flucx met een steenstuc sulcken ruymte ghemaeckt hebben / dat de Iavanen over boordt moesten. Daer lagh een Prau aen boordt / daer seer veel ghequetste ende oock andere in waren / welcke met een gotelingh in de grond geschoten wiert. De drie Prauwen die nae de Pinas ghevaren waren / siende dat haer volck van 't schip moest / hebben haren aenslagh niet durven volbrenghen / maer zijn voor 't schip Amsterdam over gheroeyt. Die van d'andere schepen / 't gheschiet hoorende / ende siende (door dien de Iavanen soo dapper over boord spronghen) datter onraed was / zijn in hunne sloepen ghevallen / ende hebben de Prauwen nae ghejaeght / daer sy een van beroeyden / ende soo dapper met schieten / als oock naderhand met Sabels in saten / datter / soo van de selve / als oock van de geene die sy in 't water vonden swemmende / luttel ontquamen. De Inwoonders / siende dat de onse soo qualijck met dese handelden / zijn met 13. groote Prauwen vol volcx nae hun toe ghekomen / maer die van de schepen hebben soo dapper daer onder gheschoten / dat sy weder nae landt toe moesten roeyen. De onse / vermoeyt zijnde / hebben eenighe van de Iavanen ghevanghen ghenomen / ende zijn nae 't schip Amsterdam gheroeyt / daer sy in 't eerste over komen veel dooden saghen legghen / soo van ons / als van der Inwoonders volck / ende dat meest te deeren was / is ghewéest de doodt van een jonghen / des vermoorden schippers Couzijn / oud tusschen de 10. ende 11. jaren / die dese wreede menschen wel 13. steken nae zijn doodt ghegheven hadden / 't welck de onse tot sulcken toorne verwerkt heeft / dat sy de ghevanghene Iavanen oock dedoorsteken. Dese verhaelden den onsen / dat sy hun ghevolght waren van Bantam af / oock hoe sy tot Iaccatra ghekomen waren / ende met de Ioncke met Notemuscaten haer ghemeynt hadden te bedrieghen / zijnde van daer op Iapara gekomen / daer sy haer verwacht hadden / ende des voorleden daeghs ghearriveert voor Cidayo, door dien haer de Koningh verwittight hadde / dat de onse aldaer aen-ghekomen waren. Dat oock de twee Ioncken, die de onse des morghens onder de wal hadden sien legghen / daer ghelepdt waren om hun te locken / ende onder weghe te onder-scheppen. Ende aldus is dese aenslagh af-gheloopen: Van de Iavanen moghender omtrent 150. ghebleven zijn / van de onse

Groote wreedheydt der Iavans.

Ghetal van de dooden aen weder zyde.

Digitized by Google

Digitized by Google

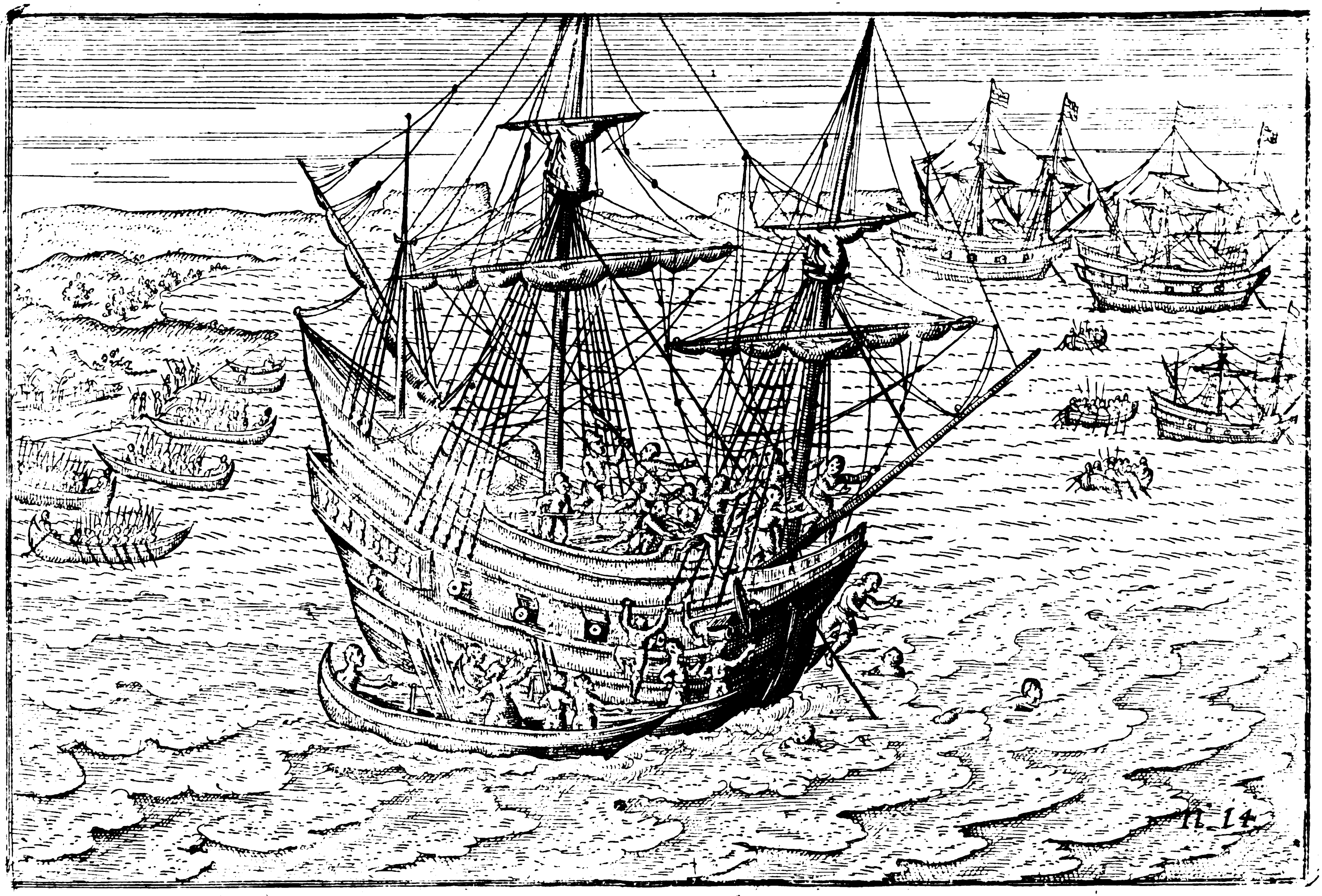

Digitized by Google

Digitized by Google

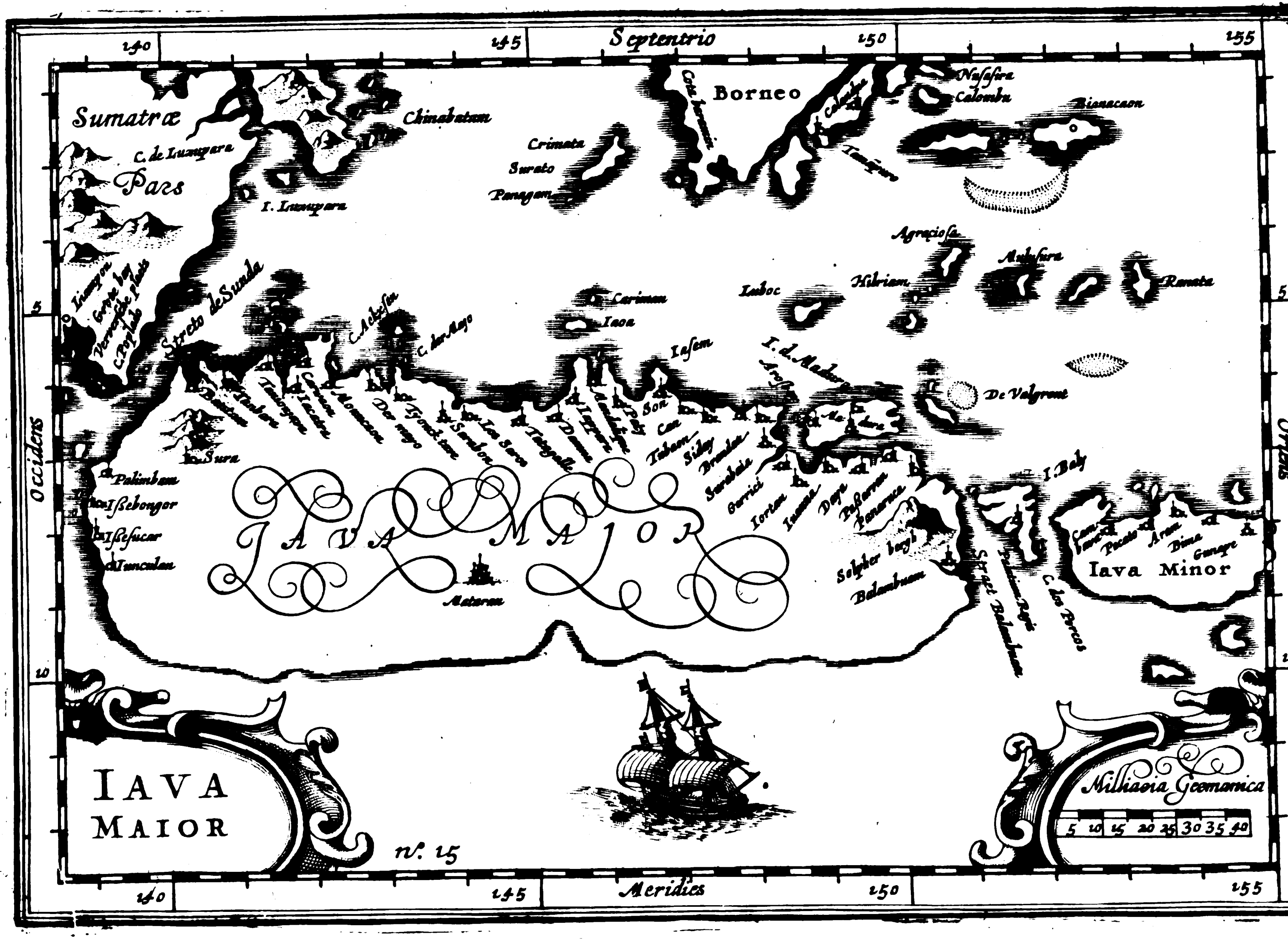

Digitized by Google

onse 12. De reste van dien dagh werdt by den onsen over-ghebracht met hare dooden over boord te setten/ ende by de Javanen met de hare te visschen / daer somtijds een schoot nae ghedaen is gheworden.

Daeghs te voren hadder mede een van den onsen aen landt gheweest / met den voor-ghenoemden Guzurate, ende weder aen boord ghekomen zijnde / verhaelde hoe dat de Koningh sich alsdoen seer magnifyckelijck te paerde vertoont hadde / by hem hebbende wel 30. Ruyters / die voor gheweer voerden langhe spiesen / met veel andere die te voet liepen / ende bloote Sabels by sich hadden.

N°. 14. *Afteeckeninghe, van den Scheep-strijd tusschen de Iavanen ende Hollanders.*

INWERP.

„Eer wy komen tot de beschrijvinghe van Bantam „ende andere steden in Iava, mitsgaders tot de seden/ „kleedinghe / ende andere eyghenschappen der In„woonderen / als oock de ghedierten / boomen / ende „vruchten aldaer wassende / sullen wy den goedjonsti„ghen Leser kortelijck voordraghen de ghelegentheyd „van het Eylandt selve / te weten voor soo veel die by „onse Journael-schrijvers onaen-gheroert is ghela„ten/ de reste sal den text mede-brenghen. Het Eyland „dan/ dat men ghemeynlijck Iava, maer somtijds oock „Iava Major, ofte groot Iava noemt / tot onderscheydt „van een ander niet wijd van daer legghende Eyland/ „Iava Minor, ofte kleyn Iava gheheeten / leyt oost ten „zuyen aen niet verre van 't Eylandt Sumatra, ende be„grijpt in zijn ommeloop (so M. Paulus Venetus schrijft) „3000. mijlen. Andere segghen/ het begint op 7. gra„den aen de zuyt-zijde van de linie / ende streckt alsoo

Beschrijvinghe van 't Eyland Iava.

oost ten zuyen 150. mijlen in de lenghte/ maer van zijn „breedte en heeft men tot noch toe gheen seeckerheyd. „Sommighe vermoeden/ dat het vast landt is/ palen„de aen 't zuyder-landt / dat men ghemeynlijck Magal„lanica, Terra Australis incognita, ofte Tierra del Fuego„noemt. Watter van sy/ oft niet/ het wordt voor een„Eylandt ghereeckent / ende is seer van eenerley aert„ende vruchtbaerheydt met het byligghende Eylandt„Sumatra. De hoogh-geleerde Iulius Cæsar Scaliger noemt„dese twee Iavas (het groote te weten / ende het kleyne)„van weghen des grooten overvloeds van allerley„vruchten ende ghewassen/ die sy voort-brenghen: Het„begrijp des Wereldts. Want geven beyde overvloedigh„veel greynen en vruchten / als oock allerhande soor„ten van vleesch / 't welck de Inwoonders veele sou„ten/ ende op verscheyden quartieren verhandelen. De„zijde wordter met menighte ghewonnen in de Bos„schagien. De berghen zijnder goud-rijck / ende men„vindter de schoonste Smaragden, oft Emerauden van de„wereld. De Peper / 't Caneel / de Gengber / ende„Cassia Fistula wasser in grooter menighte. In somma„moghen wel ghenoemt worden den rechten hoorn des„overvloeds. De Inwoonders van groot Iava ver„tellen / dat binnen in 't landt een Rivier ofte Beecke„vliedt / welcke alle 't hout datter wast in steen doet„veranderen.

Riviere die 't hout in steen verandert.

N°. 15. *Afbeeldinghe van 't Eylandt Iava.*

De Iauwen oft Iavanen van waer sy eerst ghesproten zijn / is ons om vastelijck te segghen / onbewist: Dan selve nae hun afkomste ondervraeght zijnde / segghen die te hebben van de Chinas, ende dat hare voorvaderen/ verdriet nemende in de groote slavernije/ daer met sy in China gheperst waren / met een Colonia in 't

Oorsprong der Iavanē.

Digitized by Google

Eylandt Iava sy komen woonen: Het welcke wel te ghelooven staet / dewijle sy den Chinesen in physionomie seer ghelijck zijn / hebbende door de band breede voorhoofden/groote kaken/ende kleyne oogen/gelijck oock de Chinesen doen. Om desen haren oorspronck te versterken/ bevinden wy / dat M. Paulus Venetus (in dienst geweest hebbende by den Tartar)seyt/dat het Eyland van groot Iava den Tartar tribuyt gaf / ende dat als de Chinesen van den Tartar afgheballen waren / de Javanen hem mede voor gheen Overheere meer ghekent en hebben. Gelijcker oock noch hedens-daeghs groote menighte van Chinesen haer tot Bantam onthouden ende blijven woonen / om (als boven gheseydt is) de strenge wetten van China te ontvlieden: De Javanen dan hebben van doen af haer eygen Koningen/ ende gelijck men gemeynlijck siet in alle landen daer men geen Over-Heer meer en kent/ dat sich veele voor Koningen op-werpen / alsoo ist oock den Javanen weder-varen / dat de gheene die sich de sterckste bevont / hem selven voor Koningh doen groeten heeft / waer deur men oock noch in meest alle Steden van Iava een besonderen Koningh heeft / doch die van Bantam is wel de machtighste. Aengaende den Keyser / die alle dese Javaensche Koninghen (soo ghehoort is) over haer pleghen te hebben / diens jock hebben sy al voor eenighe jaren van hare halsen gheschuddet. Om nu bescheydelijck te spreken van alle de Steden in Iava gheleghen / immers die den onsen bekent zijn / sullen wy beginnen van't oost-eynde des Eylands / ende komen naer 't westen. Wy bevinden voor eerst / dat de Stadt Balambuam een vermaerde Stadt is/ mueren hebbende die op malkanderen flanckeren / als oock haren eygen Koninck/die (als de onse daer waren) belegert was/ soo namaels sal verhaelt worden. Recht over dese Stadt leydt het schoone ende vruchtbaer Eylandt Bali, welck de enghte maeckt die men noemt de strate van Balambuam. Thien mijlen noordelijcker leydt de Stadt Panarucan, daer veel Portugesen woonen / als oock veel Iavanen die Christenen zijn: heeft oock haren eygen Koninck / den Portugesen seer toegedaen: is bemuert / ende heeft een goede Haven/ die de Portugeesen veel frequenteren. De waren alhier vallende zijn slaven/ die met menighte alle jaers vervoert worden naer Malacca / ende soo wat langhe Peper. Daer worden oock eenige vrouwen kleederen geweven/ die men inde Javaensche tale Canjorins noemt. Boven ofte achter Panarucan leydt een groote brandende Swavel-bergh / die eerst in't Jaer 1586. opgeborsten is/ met sulcken kracht / datter wel thien duysent zielen door vergingen/werpende steenen tot binnen der Stadt/ ende was drie dagen soo duyster/ dat het nacht scheen te wesen vanden roock. Dese twee voornoemde Koningen zijn Heydensch. Volght de Stadt Passaruan, gelegen 6. mijlen van de voorgaende/ oock een stercke ende bemuerde Stadt / met een schoone Riviere verciert / wiens Koningh even als de onse daer waren/de Stadt van Balambuam belegert hadde / om dese reden: De Koninck van Passaruan, Moors ofte Mahometist zijnde / heeft de dochter van den Koninck van Balambuam ten houwelijcke geeyscht/diese hem met een heerlijck gheselschap gesonden heeft : maer die van Passaruam haer den eersten nacht beslapen hebbende/ heeft se met alle haer mede gebrochte volc doen vermoorde/om datse niet Moors en was / als hy / ende vergaderende sijn Legher is ghekomen eerst voor Panarucan , welcke Stadt hy meynde t'overvallen/ maer is hem misluckt/ dies hy / een deel van sijn volck op 't velt verslaghen latende / met sijnen hoop voorts voor Balambuam neder-gheslagen is / ende twee forten gemaeckt hebbende op de Reviere / heeft die doen overpalen ; invoeghen datter

Iavaensche Koningen.

Steeden in Iava.

Balambuam.

Panarucan.

Swavel-bergh.

Passaruan.

datter geene schepen noch schuyten door varen konden / ende hadde doen ter tijdt over de 4 Maenden beleghert gehouden / alsoo datter groot gebreck in de Stadt was. De koopmanschappen alhier vallende / zijn voor eerst / veel kleyn ende fijn Garnitre, welck een vrucht is in der ghedaente van een Aertbesye / ende in grooter weerde ghehouden wordt by de Quillijnsche koop-Luyden / om Paternosters af te maecken. Oock vinder eenige Catoene Lijn-waten / die men naer Bantam brenght in mangheling he van Chinesche waren. Thien mijlen westelijcker / is aen een schoone Riviere gelegen de Stadt Ioartan, met een seer goede Haven / alwaer ghemeynlijck de schepen die van de Molucas komen / ende naer Bantam varen / hare verversinge halen / is oock met een dicke muer om-vangen / ende op de westelijcke zijde van de Reviere / leydt de Stadt Gerrici, welcke een Koningh heeft / die van alle d'andere Javaensche Koningen met ghevouwen handen altoos aenghesproken wort / in der manieren als de Slaven hare Over-Heeren gewoon zijn aen te spreken. Van dese twee Steden brenght men tot Bantam, ende andere plaetsen veel Souts. Daer nae volght Surubaya, welcke Stadt mede een Revierken / ende haren eygen Koningh heeft / die oock gebiedt over dese Stadt Brandaon (ligghende ses mijlen westelijcker) ende hem houdt tot Cidayo, 't welck oock een stercke Stadt is / met mueren ende flanckeringen wel versien: doch heeft voor de Haven als geen beschut voor de zee / waer deur men met sterke winden aldaer niet en kan blijven ligghen. Thien mijlen n. n. w. aen leydt de Stadt Tubaon / welcke oock haren eygen Koningh heeft / ende naest Bantam de Hoofd-Stadt is van 't gantsche Eylandt: gelijck in de tweede Schip-vaerd op Oost-Indien gedaen / breeder ende wijtloopigher te sien is. Vijf mijlen n. w. aenleyt de Stadt Cajaon, hebbende mede haren eygen Koningh /

Garnitre vrucht. Ioartan. Gerrici. Surubaya. Brandaon. Cidayo. Tubaon. Cajoaon.

doch seer luttel zee-vaerdt: als oock niet en doet de Stadt Mandalicaon, daer anders gheen zee-varende volck en is / als eenighe Visschers. Vijf mylen Westwaert aen / leyt de Stadt Japara, aen een hoeck / die hem wel drie mijlen in zee streckt. Dese Stadt is alleenlijck met een Palissade omvangē / hebbende een schoone Riviere / ende seer goede Haven; Verhalven veele Schepen aldaer aenleggen. Heeft oock haren eygen Koning al over veel jaren ghehadt / die seer machtigh is soo te water als te lande. XXV. mijlen van Japara, en̄ 45. van Bantam, is gheleghen de groote Stadt Matavaon, wiens Koningh ofte Keyser wel de machtighste Heere was van geheel Iava, ende dreyght dickmael de Stadt Bantam te overvallen. Doch heeft door quaed Regiment (so hier voorē breeder verhaelt is) sijn authoriteyt seer gekrenct / ja by naest heel verlooren. Van Iapara 5. mijlen westelijcker leyt de Stadt Pati, ende noch 3. mijlen vorder die van Dauma, een seer stercke bemuerde Stadt / alwaer de voorsz. Keyser noch voor Koningh ghekent wordt. Noch 3. mijlen vorder leydt de Stadt Taggal, welcke drie laetste Steeden oock elck een Riviere hebben / ende leggen alle drie in eenen inwijck. Daer na volght de schoone ende groote Stadt Charabaon, die seer fraey met een dicke muer versterckt is / ende met een soete Riviere verrijckt. Volget Dermayo, welck mede een Reviere heeft: als oock doet de Stadt Monucaon, Tusschen welcke ende Iaccatra leydt het voorsz Dorp Cravaon, alwaer men begint aen de Eylanden te komen die wijdt ende breedt ghespreyt liggen in de Haven van Iaccatra, 't welck een grooter inwijck is / daer noch een Koninghlijcke Stadt in leydt / wiens naem den Autheur deses dagh-schrifts ontgaen is. Aengaende de Stadt Iaccatra is hier vooren beschreven. Tusschen de voorsz. Eylanden door loopende / komt men eyndelijck voor de Stadt Bantam, welcke wel de

Mandalicaon. Iapara. Matavaon. Pati. Dauma. Taggal. Charabaon. Dermayo. Monucaon. Iaccatra.

Digitized by Google

de beste ende grootste haven heeft van gantsch Iava, alwaer men oock den meesten handel drijft met alle de omlegghende Eylanden ende Steden. Wy sullen de selve wat wijdloopigher beschrijven / als eenighe van de voorgaende/uyt oorsaecke de onse aldaer langst verkeert hebbende / die oock beter ghelegentheydt ghehadt hebben te door-sien.

Beschrijvinghe van de Stad Bantam. Gelegentheyd. De Stadt Bantam is gheleghen op een leegh landt/ aen de voet van een hooghen bergh/ omtrent 25. mijlen t'zeewaert in te zeylen tusschen Sumatra ende Iava. Aen weder zyde van de Stadt loopt een Riviere / ende noch een derde midden door de selve / doch en zijn niet boven de drie voeten diep / soo datter gheen diep-gaende schepen in en moghen: Dese worden met groote dicke rieten / in plaetse van een boom ghesloten. *Groote.* Magh omtrent soo groot zijn als oud Amsterdam, maer en is in fraeygheydt ende sterckte by de minste Stadt van Hollandt niet te ghelijcken. *Mueren.* Hare mueren zijn twee voeten dick / oft (soo andere schrijven) dicker als een mans vadem/ ghemaeckt van rooden ghebacken steen/ doch sonder eenighe wallen ofte borstweeringhe / alhoe-wel nochtans te veel plaetsen ende bynaest elcke *Ghesschut.* steen-worp lenghte op malkanderen flanckerende: Op elcken hoeck van de selve flanckeringhe staet een stuck gheschuts/maer reddeloos/overmits de Inwoonders niet wel met gheschut en weten om te gaen / ende seer bevreest daer voor zijn / oock gheen amunitie daer toe en hebben / dan die men hun van Malacca brenght / alwaer een Poeper-meulen is. Haer gheschut is al van Metael / ende hebben onder andere veel metalen kielbassen/maer leyt alle ghelijck der aerden/oft op sleden/ sonder eenighe ramparden. *Poorten.* De poorten zijn so swack ende teer/dat mense met een handboom ghenoeghsaem open soude konnen breecken / als maer van hout ghemaeckt zijnde / sonder eenighe sloten oft ander yserwerck / doch zijn soo gheleghen / dat men der qualijck omtrent kan / ende wordt seer scherpe wachte daer op ghehouden. *Torens.* Sy en hebben gheene toornen / dan alle scheuts weeghs een maniere van stellagien/ zijnde drie stagien hoogh / van groote masten ende houters ghemaeckt/ daer sy met ladders op klimmen / ende groote weere van konnen doen teghens hare vyanden / alsse bestormt worden. *Nieuwe fortificatie.* Hebben onlancx / hoorende dat de Keyser van Mataraon op haer wilde komen / rondom op de stads mueren doen maken eenen ganck van hooghe boomen/dat mender boven op sal konnen gaen/ om defensie te doen / ende achter een borstweeringhe beschermt staen. *Straten.* In de Stadt en zijn maer drie rechte straten / oft wegen/ komende alle drie tot voor het hof/ oft Pacebam, soo sy dat noemen. De eene loopt van den Pacebam naer de zee / de tweede naer de Land-poorte / ende woonen lancx de selve alle des Coninckx dienaers ofte slaven/ de derde nae de Bergh-poorte. *Afwateringen.* Dese weghen en zijn niet ghekassijt / maer al-te-mael sandigh. Men kan de Stadt heel door varen / van de eene afwateringhe tot de andere/ welcke afwateringhen door-dien sy niet soo groot noch krachtigh en zijn/ datse de vuyligheydt / welcke stadigh daer in gheworpen wordt / konnen wegh-drijven/ als oock door-dien de stadt seer morassigh is / ghemeynlijck seer stincken / te meer om dat de Inwoonderen haer dickmaels wasschen/ ende dat openbaerlijck / soo wel mans als vrouwen/ waer door de grond altoos beroert is / ende 't water troubel ofte modderigh. *Kercken.* Een yder Edelman ofte Groot Meester heeft zijn Mesquita ofte Capelle in zijn eyghen huys / ende voor de gantsche ghemeente isser een Mesquita, staende by 's Koninx Hof / aen de west-zyde / welcke tamelijck groot is. *Wapen-huys.* Aen de oost-zyde staet het Wapen-huys / daer alle ghereedschap tot der oorloghen dienstelijck in bewaert wordt. Aen de zuyd-

zyde

Digitized by Google

zijde / 't huys daer de jonge Koninck in woont/ende vast daer aen/dat van den Chepate oft Gouverneur/met 's Koninckx peerde-stal/ende andere woninghen. De Stad is ghedeelt in verscheyden deelen / oft wijcken/ over elck van de welcke een Edel-man gestelt is/om de selve te bewaren/ in tijdt van oorloge / brand / ofte andersins. Elcke wijcke heeft sijn besteck ende of-sluptsel van den anderen verscheyden / oock sijn eygen trommel soo groot als een wijn-stuck van drie pijpen: waer op sy met een Webers Boot-hamer (die daer aen is hangende) slaen/ als sy eenige onraed in de stadt vernemen/ oock 's morgens in den dageraed / 's middaeghs/ ende 's avondts met den doncker. Sulcken trommel hanghter oock in de groote Mesquita. Als den alder-grootsten geroert wordt/'t welck niet en geschiedt dan alsser eenige tochten oft aenslagen op handen zijn/konnen sy in korten tijdt over de thien duysent man by den anderen krijghen: overmits de selve trommel wonder verre gehoort wort. Sy hebben oock sekere Beckens van koper ghegoten / daer op sy Bayaerden/ ende alle haer Musijck spelen/ met alsulcken accoord ende gheluyd/als de klocken hier te lande geven op de thorens. Dese gebruycken sy oock als sy van 's Koninckx weghe yet willen uytroepen. Op alle hoecken van der stadt wordt scherpe wacht gehouden/ende 's avonts worden alle de passagie Barcxkens op-gesloten ende verlept/ so datter 's nachts niemandt door de stadt en kan gaen. Op den Pacebam waken alle nachte voor 't ghevangen-huys 50. mannen/ ende boven dien heeft elck Edelman 10. oft 12. mannen des nachts voor sijn huys wakende. De huysen staen meest onder de Cocos-Boomen / daer de gheheele stadt vol van geplant is. Sijn al van stroo ende riet ghemaeckt / rustende op 4. 8. ofte 10. pilaren van hout/ seer fray ghesneden: boven zijnse met palm-bladeren gedeckt/ ende onder/om de koelte te genieten/ heel open: want het daer nimmermeer koud en is/ dan hebben wel gordinen waer mede sy de selve 's nachts rond-om toe schuyven. Daer en zijn noch kamers/noch solders boven om yet op te leggen/ dan hebben alleenlijc een steenen pack-huys van een stagie hoog / sonder vensters/ ende met een stropen dack over-trocken: hier in bewaren sy alle hare goederen. Als het brandt is ('twelcke dickmael geschiedt) overleggen sy dese packhuysen met dicke boomen / ende daer op veel sands gestropt / op dat het niet door en brande. De af-schutselen van hare beneden-kamers ofte vertrecken zijn panneelen gemaeckt van dicke rieten (Bambus genoemt) die sy klieven in platte latten / soo dat sy seer lichtelijck ende met kleyne kosten hare huysen op maken. In 't in komen van de huysen der Edelluyden / ofte groote Heeren / vindt men voor eerst een vier-kante plaetse / die sy Pacebam noemen / hier in wordt de voorschreven wacht ghehouden / ende oock audientie ofte ghehoor verleent aen de gheene die sulcks versoecken / onder een hutte met riet ofte Palm-bladeren gedeckt. In een hoeck van de selve plaetse hebben sy haer Mesquita , ofte Capelle / daer sy haer ghebedt des middaeghs in doen / ende daer benessens een water-Put / waer in sy haer wasschen. Dieper ingaende komt men aen een deure met een nauwe gangh / die veel winckelen ende hoecken heeft / waer in veele van hare slaven woonen / tot haerder bescherminge / ende om 's nachts niet overvallen te worden van hare vyanden / want sy niemandt en vertrouwen / als die selve niet trouw en zijn. De stadt heeft 3. groote plaetsen / op de welcke alle dage marckt gehouden wort/ ende van alles te koopen is/ ghelijck wy namaels breeder verclaren sullen. Buyten de stadt staen rondomme veel huysen/als oock lancks de strand ofte zee-kant / welcke meest

Wijcken.

Alarm-trommels.

Bayard-Beckens.

Wachte.

Huysen.

Pack-huysen.

Edel-luyden.

Marckten.

Voor-steden.

Digitized by Google

bewoont worden by vreemde Natien/ als Malayen, Bengalen, Guzuraten, ende Abexinen. De Chinesen hebben een plaetse in aen de west-zijde/ daer sich de Portugesen by-ghevoeght hebben/ ende oock den onsen hare wooninghe bescheyden was. Dit quartier is met een vaste palissade ombanghen teghen 't landt/ ende met een moras ghesterckt/ alsoo dat het goed te houden zijn soude: teghen de Stadt heeft het een groote afwateringhe/ ende soo men daer putten met soet water graven konde/ men souder lichtelijck ende met kleyne kost een stercke vestinghe opwerpen/ mits de muer van de Stadt teghen de selve plaetse/ als oock lancx de strand afwerpende/ ende de steen ghebruyckende tot opmetsinghe van de selve vestinghe. Ware wel te wenschen dat die van onser Natie hier in de voorbate waren/ eer de Portugesen daer in versien/ want men sulcx doende niet alleenlijck de Specerijen van Iava bekomen soude/ maer oock die van de Molucas, Amboyna, Banda, Timor, Solor, ende meer andere quartieren.

N°. 16. *Afbeeldinghe van de Stadt Bantam.* A. *'t Koninckx Hof.* B. *Den Paceban.* C. *De landt-poort.* D. *De Bergh-poort.* E. *De Water-poort.* F. *Den sluyt-boóm.* G. *Den Toorn.* H. *De Mesquita.* I. *Der Chineser wooninghen.* L. *'t Hof van Payeran Gouban Capiteyn van Bantam.* M. *De Rivier.* N. *'t Hof van den Sabandar.* O. *'t Hof van den Admirael.* P. *'t Hof van Saite Moluc.* Q. *'t Hof van des Gouverneurs broeder.* R. *'t Hof van Chenopata.* S. *'t Hof van Paniansiba.* T. *Chineser merckt.* V. *'t Hof van Audemoin.* X. *'t Neerlands Packhuys.* Y. *De Huysen van de Guzeraten ende Bengalles.* Z. *Het Admonitie-huys.*

Tot Bantam (soo gheseydt is) wordt alle daghe op drie plaetsen merckt gehouden: De eerste ende grootste plaetse daer toe gheschickt/ leydt aen de oostzyde van de Stadt/ alwaer des morghens metten dage sich vinden laten veel kooplupden van allerley Natien/ als Portugesen/ Arabiers/ Turcken/ Chinesen/ Quillijnen/ Peguanen/ Malayen/ Bengalen/ Guzaraten/ Malabaren/ Abexinen/ ende van alle quartieren van Indien/ om haeren koophandel te drijven/ welcke duyrt tot den neghen uyren toe/ ende dan vertreckt een yegelijck daer 't hem belieft. Komende voor aen de merckt/ daer de groote Mesquita staet/ met een palissade ofte staketsel afgheheymt/ soo vind men daer sitten sommige vrouwen met sacken/ ende seker mate/ die sy Gantan noemen/ houdende seer omtrent drie pont Pepers/ Hollands ghewichte. Dese koopen de boeren aldaer ter merckt komende haren Peper af/ voor 8. oft 9. Caxas de mate/ ofte Gantan, in welcken handel sy wonderlijc wel geoeffent zijn. Daer staen oock Chinesen/ die noch looser zijn/ want siende de Landluyden komen/gaen haer teghen/ende vraghen wat sy den heelen hoop loven/ by haer hebbende een ghewicht als de vlasch-koopers ghebruycken/ ende een sacxken daer sy de Peper in storten. Binnen 't staeketsel komende/ vint men over beyde zijden veel vrouwen/ die Betelle, Arecca, Water-meloenen/ ende Vannanas te koop hebben: Volghen eenighe die koecken backen/ ende al warm verkoopen. Welcke ghepasseert zijnde/ komt men op de plaetse daer men aen de rechte hand allerley wapenen verkoopt/ als metale Bassen/ Crissen, ysers tot spiessen/ messen/ende diergelijcke: Hier mede staen de mannen voor/ als oock met wit ende geel Sandelhout. Aen de slincker-hand verkoopt men Suycker/ Honigh/ ende allerley Confituren. Daer beneffens is de Boon-merckt/ daer verkooptmen witte/swarte/ roode/

Beschrijvinghe van de goederē die tot Bantam ter merckt komen.

Gantan een mate van omtrent 3. pond Pepers.

Boon-merckt.

Digitized by Google

Beschrij-
vinge
de
die
Barent
ments
men.

Gar
mae
omme
pers.

Digitized by Google

Digitized by Google

7

Digitized by Google

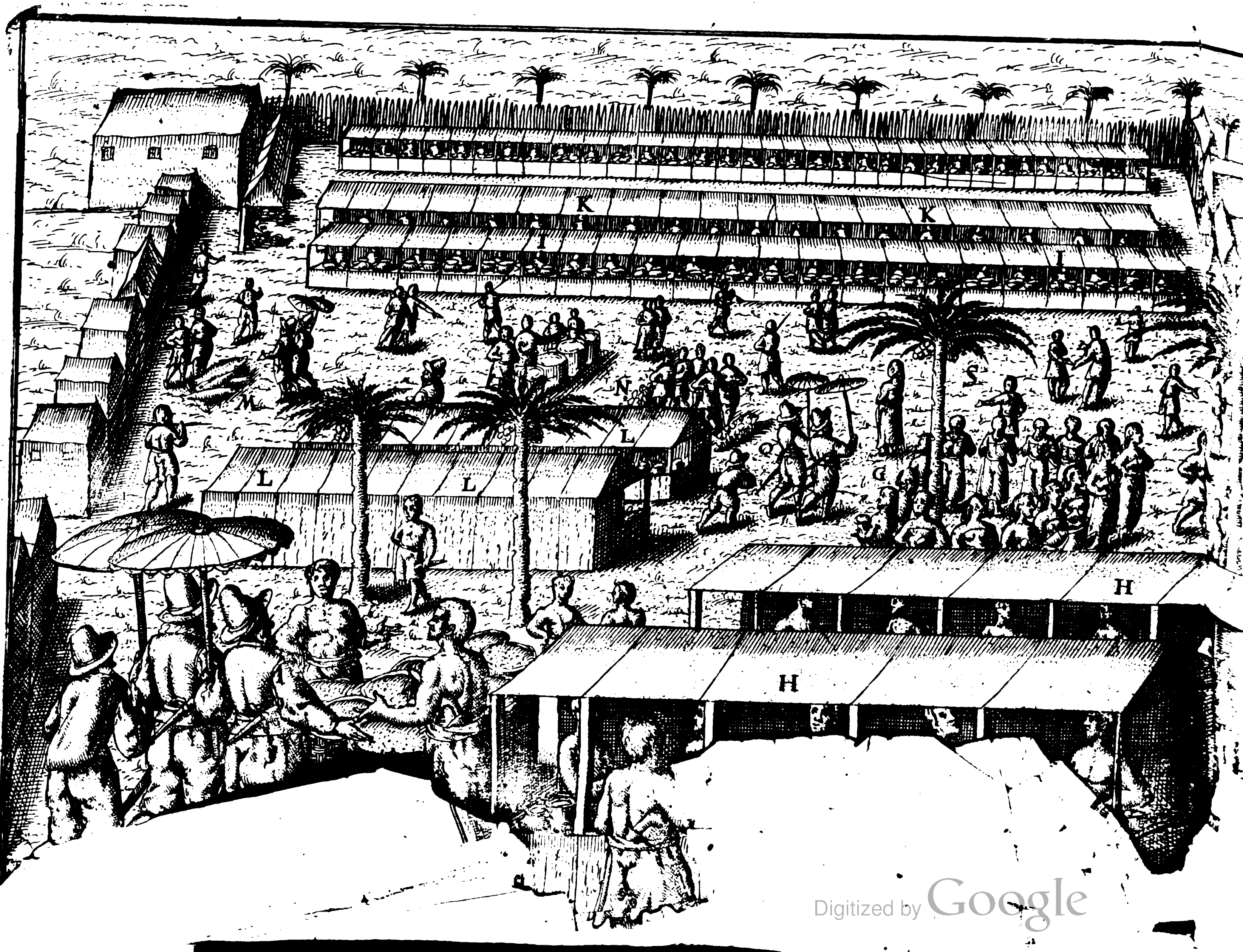

Digitized by Google

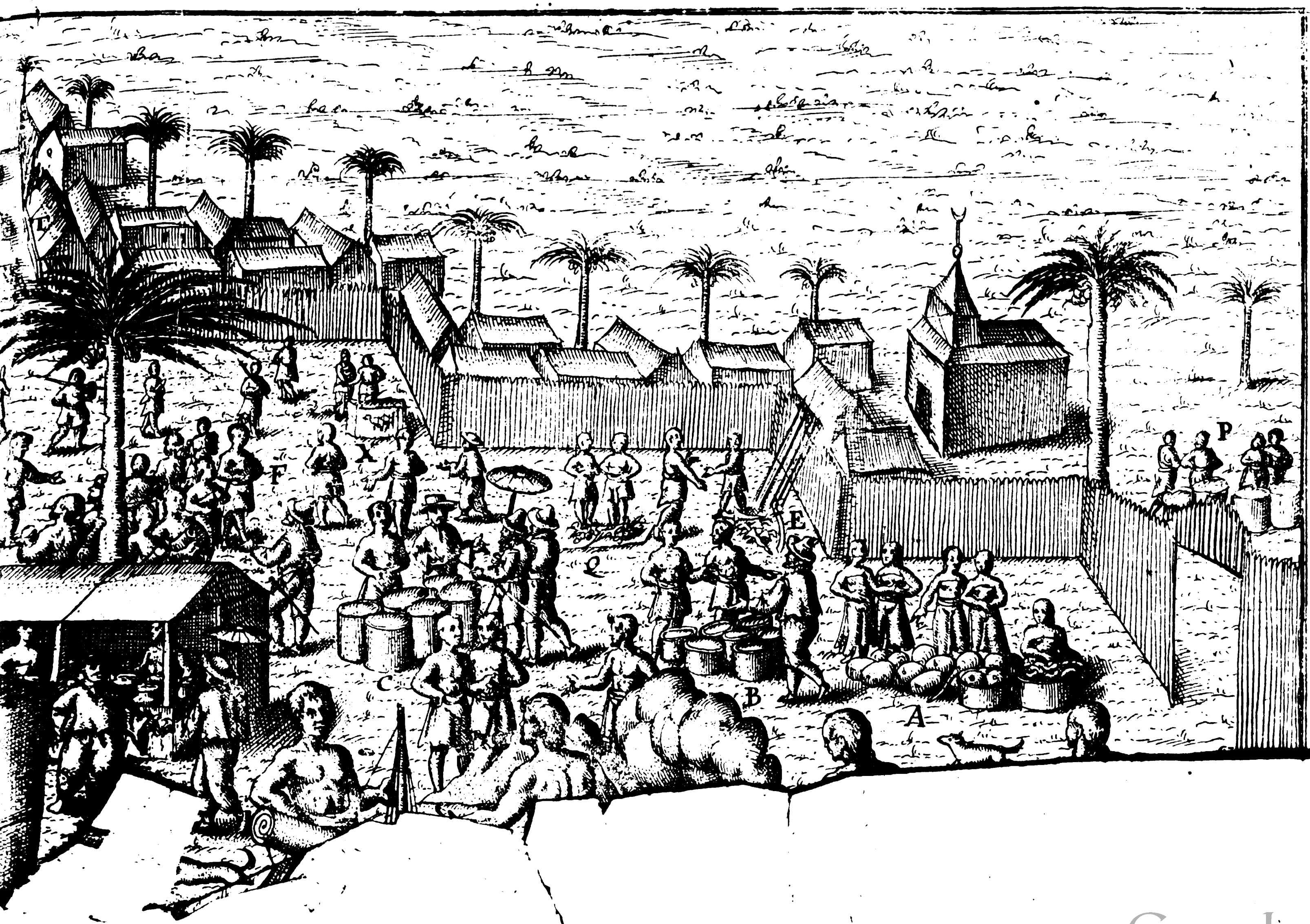

Digitized by Google

Digitized by Google

roode/ geele/ groene / ende grauwe boontgiens metter maten / teghen drie hondert Caxas de Gantan.

Ajuyn-merckt.

Dan komt de Ajuyn ende Loock-merckt / daer men niet door en kan / ende hier door wandelen de koopluyden/ die in 't gros allerley lijnwaet ende andere ware te koop hebben / ende geld op asseurance oft versekeringhe van de uytvarende schepen doen / 't welck sy / als 't behouden reyse is / dobbel wederom krijghen / maer 't schip blijvende/ tessens quijt zijn.

Maniere van asseureren ofte versekeren.

Men heeft alhier aen de rechter-handt de Hoender-merckt / daer men oock Cabritos oft jonghe Geytgens / mitsgaders Eynden / Duyven / Papegayen ende andere voghels verkoopt.

Hoender-merckt.

Hier scheydt sich de wegh in drien / een gaende nae de kramen der Chinesen / een nae de Groen/ ofte Warmoes-merckt / ende een nae de vleesch-merckt. Gaende nae der Chinesen kramen / heeft men eerst aen de rechter-handt eenighe Juweliers / Coracones ende Arabiers van Natie / die eenighe slechte Robijntjens te koop hebben/ oock Hyacinthe / Spinellen/ Balaysen/ Granaten / ende Robaysen. Aen de slincker-handt heeft men de Bengales ende andere / die met maelderije ende kramerije omme-gaen: Waer de Chinesen met een ry kramen achter teghen aen staen / te koop hebbende Sticksijde van allerhande schoone coleuren / Sijde ende Damaste lakenen / Fluwelen / Satijnen/ Goutdraet/Goude lakenen/Porceleynen/ende voorts ontallicke frayegheden hier te lang om verhalen/ daer van twee straten over beyde zyden vol staen. De tweede wegh gaende/ heeft men de Bengales met hare Maelderij-kramen/aen de rechter / ende de Lijnwaet-merckt van de Mans aen de slincker zijde / waer aen volght de Lijnwaet-merckt van de ghehoude vrouwen / binnen wiens ropen niemandt / op groote boete / en magh in-gaen.

Lijnwaet-merckt.

Voorder heeft men aen beyde zijden de fruyt ofte Warmoes-merckt / daer men veeler-hande kruyden ende fruyten verkoopt by ons meestendeel onbekent.

Groen-merckt.

Dese merckt duert tot den eynde der plaetsen toe/ ende in 't wederkeeren naer huys toe komt men op de Visch-merckt: Van daer voorts aen de slincker-handt heeft men de Vleesch-merckt / daer veel fraye kramen met Ossen / Harten / ende Buffels-vleesch te koop staen/ eñ vervolgens is de Specery-merckt/daer veel vrouwen sitten / hebbende hare kramen met allerhande kruyeniers waren versien / als Peper / Naghelen / Noten / Caneel / Foelie / etc. Oock verscheyden soo bekende als onbekende Drooghen/ welcker sommighe wy hier nae breeder beschrijven sullen.

Visch-merckt. Vleesch-merckt. Specery-merckt.

Daer nae volght aen de rechter-handt de Rijs-merckt / Potte-merckt/ ende Sout-merckt: Aen de slincker/ den Oly-merckt/ende Cocos merckt: Ende soo komt men weder lancx zijnen eersten wegh/ tot de plaetse/ oft Beurse / daer de koopluyden ende Scheeps-Heeren wandelen.

Rijs-merckt. Oly-merckt.

Desen merckt ghedaen zijnde/ soo begint de tweede merckt op den Pacebam, oft Koninckx plaetse / daer allerley lijftocht ghewent / ende oock eenighe Peper door de Inwoonders verkocht wordt aen de Chinesen: Dese duert tot 's middaghs toe / ende somtijdts oock wel den heelen dagh door. Na den middagh wordter een derde merckt ghehouden/in 't quartier van de Chinesen / daer oock allerley lijftocht verkocht wordt/ ende dit duert alsoo den eenen dagh voor/ den anderen na/ waer in de Chinesen haer seer neerstigh gheneren.

N°. 17. *Afteeckeninghe van de Marckt te Bantam.*

Der Javane religie.

De Javanen te landewaert in woonende zijn al-temael Heydenen / houdende de Wet van Pythagoras, welcke is / dat sy vastelijck ghelooven / dat de mensche stervende / zijnen geest terstondt in een ander lichaem vaert: Daeromme sy oock niets en eten van 't geene dat

Digitized by Google

dat leven gehadt heeft/ oock geenigh ghedierte en dooden/ maer liever voeden/ ende soecken te doen voortsetten/ ofte vermenighvuldighen. Aen de Zee-kant/ ende sonderlinghe aen de Noord-kust/ die best bekent is/ zijn sy sommighe Heydensch/ maer meestendeel Mahometist/ofte Turcx/welcke wet/men seght/datse maer eerst over 50. oft 60. jaer hebben aen-genomen. Sy en kennen maer vier Propheten/ namelijck Moses, David, Iesus Christus, ende Mahometh, wiens Alcoran sy neerstelick onderhouden. Hebben hare kercken/ op hare tale Mesquitas genoemt/ daer niemandt in en gaet/ hy en hebbe sich dan eerst ghewasschen met water. Haren Gods-dienst doen sy met groote stilligheydt/ ootmoedelijck haer nae der Sonnen keerende/ ende tot verscheyden reysen op haer aensicht plat neder ter aerden vallende/ waer-en-tusschen sy seeckere Ghetijden lesen/ als de Monicken. Hare Leeraers krijghense meest van Mecha, een Stadt in Arabien/ daer men hout dat Mahomets graf is. Sy houden twee Vastenen in den jare/ waer van den grootsten begint op den 5. Augusti/ ende duert 40. daghen. Op den eersten dagh van dese Vasten bewijsen de slaven alle jaers hare Meesters dusdanigen eerbiedinghe/tot een teken van ghehoorsaemheydt: Sy grijpen die by de voeten/ ende strijckense met beyde haer handen van daer opwaerts tot aen de knijen toe/dan brenghense hare handen al strijckende over haer eyghen aensicht tot achter 't hoofd/ ende slaense voorts van malkanderen. Ten eynde van de voorsz vasten houden sy (by maniere van spreken) haer Paesschen/ sittende in eenen ringh/ plat ter aerden/ als de Kleermakers/ ende t'samen etende met hare slaven ende gantsch huys-ghesin/ oud en jongh. Tegen dat de nieuwe Mane haer eerst vertoonen sal/ klimmen sy boven op hare huysen/ oft eenighe boomen/ om die te sien/ bedrijvende groote vreughd

Eerbiedinghe die de Slaven hare Heeren bewijsen.

ende blyschap. Tot Bantam heeft yder man/ immers die yet vermagh/ten minsten 3. ofte 4. sommighe oock wel achte/ thiene/ ofte twaelf ghetroude vrouwen/ 't welck niemandt vreemd en moet gheven/ dewijle Mahometh in zijnen Alcoran de veelheydt der vrouwen toelaet/ ende binnen de selve Stadt wel thien vrouweluyden te vinden zijn teghen een mans persoon. Sy hebben/ behalven dese echte/ oock noch veel by-wijven/ welcke als Staet-joffers zijn van de echte/ om/ als sy uytgaen/ haren sleep te vermeerderen. De by-wijven moghense vrylijck mede beslapen/ ende 't wordt een echte vrouwe groote eere ghesproocken die haren man sulcx vrywilligh lijck toelaet: De kinderen van de bywijven komende/alhoewel hare moeders lijfeygene ende ghekochte Slavinnen zijn/ ende moghen nochtans niet verkocht worden/ maer worden der echter vrouwe gheboren/ ghelijck Ismael Sara dede/ doch de stiefmoeders brenghense dickmaels met vergif oft anders om 't leven. De jonghe kinderkens loopen heel naeckt/ dan dat sy/ ende sonderlinghe de meyskens/een gouden oft silveren schildeken voor de schamelheydt draghen/ ende aen armen ende beenen met goude oft silvere ringhen verciert zijn. Wanneerse tot haer 13. oft uyterlijck 14. jaren ghekomen zijn/worden d'ouders genootsaeckt haer uyt te hylicken/ indien syse niet en willen laten tot schande komen: want de kinderen alsdan haer wel weten te helpen/ ghelijck de oneerlijcke dochters by ons luyden pleghen. De oorsake dat sy hare kinderen soo jongh uyt hylicken is oock/ op dat sy erfghenamen mochten wesen van haer ouders goed/ ende den Koningh daer uyt houden/ want het is te Bantam een recht so een man komt te sterven/ die kinderen achter laet/ dat de Koningh komt/ ende neemt het wijf met de kinderen ende 't goed naer hem/ het selve zijn eyghen/ ende de moeder tot een slave makende: Om dan

Oeconomie ofte burgherlijcke huyshoudinghe in 't stuck des Houwelijcx.

Kleedinghe ende uytghievinghe van de kinderen.

Digitized by Google

Houwelijcx goed.

van sulcx te verhoeden / worden de kinderen / sonderlinghe van de rijcke / te samen ghegheven tot haer 8. 9. ofte 10. jaren / ende somtijdts noch jongher. De goederen die de mannen van state met hare huysvrouwen beyplicken / zijn ettelicke hondert duysent Caxas, met eenighe slaven / ghelijck het ghebeurde / doen de onse daer waren / dat de Sabandar zijn tweede Sone bestede aen een dochter van zijn vriendtschap / met de welcke ten houwelicke ghegheven werden 50. mans persoonen / 50. vrouwe-luyden / 40. jonghe dochters / ende drie hondert duysend Caxas, beloopende nae onse reeckeninghe omtrent 56. guldens.

Bruyd-loft-een.

Op den feest ofte Bruydlofs dagh / zijn sy / met alle hare vrienden / dienaers ende slaven frap toe-gemaeckt / ende staen soo in Bruyds als in Bruydegoms wooninge veel spiessen over eynde met witte ende roode Catoene quasten daer aen hanghende / als hier de vaentjens aen de Ruyters lancien: Men maeckter oock groot gedonder van schieten met kamers van Bassen / want sy met roers qualijck weten om te gaen. Nae den middagh brenght men den Bruydegom een ghesadelt peerd / daer met hy heel de Stadt door rijdt spaceren tot teghen den avond / als wanneer hy weder keert nae zijn Bruyd / daer terwijlen hy uyt-gheweest is / de slaven ghekomen zijn / die men hem ten houwelijcke ghegheven heeft / elck met een gheschenck / waer onder de Bruyd-lofts-gift seer frap toe ghemaeckt ende verciert mede ghebracht is. Daer wordt dan een maeltijdt bereyt / op de welcke de ouders van Bruyd ende Bruydegom mede te gaste blijven: De selve vertreckende / worden de Bruydegom ende Bruyd te samen onder een dack ghelept / dat rondom met gordijnen behanghen is / ende gaen daer by malkanderen te bedde.

Nauwe bewaringe van de vrouwē.

De vrouwen van state worden seer nauwe bewaert / ende en moghen selfs haer eyghen Sonen in hare kamers niet komen. Sy gaen heel selden uyt / ende wat mans persoon dat haer dan ontmoet / al waer 't oock de Koningh selve / die moet wijcken / ende sich van haer afwenden / oft anders wort hem groote schande ghesproocken. Soo oock eenigh mans-persoon / al waer hy noch soo grooten meester / haer begeert te spreecken / magh 't selve niet doen / sonder oorlof van haren man. Legghen de gantsche nacht over Betelle en knauwen / ende hebben een Slavinne die haer stadig het gantsche lijf over kraut.

Vrouwen kleedinge.

In de kleedinghe kan men de arme van de rijcke qualijck onderscheyden / want loopen alle met een katoenen oft zyden doeck om 't lijf / tot boven de borsten / ende om de middelen toe ghebonden met een anderen doeck: Gaen heel barrevoets / ende en hebben niet met allen op 't hoofd / als 't hayr recht op toe-ghebonden met een knoop: Dan op eenighe Hoogh-tijd gaende hebbense een gouden kroon om 't hooofd / met eenighe gouden oft silveren ringhen om den armen.

Puntigheyd over haer lijf.

Sy zijn seer puntigh over haer lijf / ende wasschen haer ten minsten vijf oft ses mael op een dagh: Jae sullen niet eens haer gevoegh ofte water maecken / noch eenighe ghemeenschap met hare mans hebben / of sy sullen terstond tot den hals toe in 't water loopen / ende haer wasschen / oock swemmen / sonder voor yemandt te schromen. Daerom is oock het water dat door Bantam vliet seer onghesond / want het loopter al in datter is / soo wel pockighe als andere / waer door de onse een deel volcks verlooren hebben / die sulck water droncken.

Luyegheyd so van vrouwen, als mannen, ende hoe sy den tijd doorbrenghen.

De Vrouwen sijn seer luy / want weten den gantschen dagh niet te doen dan leggen / de arme slaven moeten al het werck doen: De Mans sitten den heelen dagh op een matjen / en knauwen Betelle, hebbende 10. oft 20. vrouwen rond-om haer. Telckens als sy haer water maecken / isser terstond een van de vrouwen by / die haer de manlijckheyd wascht / strijckt / ende streelt / soo langh ende veel als

't hun

't hun lust. De Gouverneur oft Chepate was op dit strijcken ende streelen soo verleckert / datter 't recht / dat voor handen was / dickmaels om uytgestelt werdt / als den onsen ghenoegh ghesept werdt / van de gene die sulcks wel wisten. Alsoo sitten dan de Mans den geheelen dagh door en speelen met de Wijven / hebbende te met haer Slavinnen / die op Instrumenten speelen / by na als de Hacke-borden by ons zijn. Sy hebben oock groote beckens daer sy op kloppen / ende weten soo een melodie te maecken / daer de Vrouwen naer dansen / niet seer springhende oft cabriolerende / maer doorgaens om-draeyende met het lijf / schouderen ende armen. Dese danserije ghebruycken sy meest des nachts / soo datter als dan een groot gheraes is van beckens ende ander Instrumenten / 't welck de Man vast sit aen en siet / ende elcke Vrouwe doet haer beste om in sijn gratie te staen / ende een beurt te krijghen.

N°. 18. *Afbeeldinghe vande dansinge der Javanen.*

No. 19. *Item van de beckens daer sy op baeyaerden.*

Reehtspleginghe in civile ende criminele saken.

Tot Bantam houden de Magistraten hare vergaderinghe / particuliere oft besondere saecken aengaende / in 't openbaer op den Paccebam, des daegs / als de meeste hitte der Sonnen over is / alwaer yeder een komen magh die wil. Die daer eenigh recht heeft / moet selfs in persoone verschijnen / ende sijn sake verantwoorden / soo dat Procureurs ende Advocaten aldaer geen geldt verdienen / ende de processen soo langhe niet en dueren als hier te lande. De misdadighe / die ter doodt verwesen zijn / worden aen een pael gheset / ende met een Cris ofte Ponjaert doorsteecken. Die vremdelinghen / eenighe manslagh ofte nederlaghe begaen hebbende / hebben aldaer dit voordeel: namelijck / datse den nedergheleyden met geld mogen soenen / 't welck den Heer dan in handen krijght. Dit gheschiedt om de selve vremdelinghen niet te verjaghen / ende is by den onsen daer wesende door ervarentheydt soo bevonden: Maer de inboorlinghen des Landts en wordt sulcks niet toe gelaten. De ghemeyne Lands-saecken worden 's nachts by de Maneschijn ghereſolveert oft besloten / onder een grooten breeden boom daer toe verordineert / ende zijn wel over de 500. persoonen sterck / al eerder eenigh recht van Stadts weghen ghevordert kan worden. Alsoo blijven sy in den raedt sittende tot dat de Mane onder gaen wil: Als dan scheyden zy / ende yeghelijck gaet na sijn huys / alwaer sy blijven slapen / oft haer met yemandt van hare Vrouwen ofte by-Wijven vermaken / dat de Cock gaer is. Na den eten gheven sy in hare Huysen ghehoor aen den gheenen die eenighe saecken in den raedt ofte vergaderinghe (die den aenstaenden nacht sal ghehouden worden) voorgedraghen willen hebben. Weder by een komende / sitten sy neder ter aerden / ende in 't midden van twee ofte vier van de principaelste / die op een ry sitten / is de Koningh oft Gouverneur ghezeten / welcke de saecke den anderen voordraeght / ende raed versoeckt / hoe ende wat men daer in doen sal: beginnende vande grootste Heeren af / tot de minste toe. Alsser van Krijghs-saecken ghehandelt wordt / soo ontbiedt men alle de Overste Heeren / oft (om beter te spreecken) Capiteynen / welcke 300. zijn in ghetale / ende soo daer eenighen aenslagh wordt voorghenoomen / soo stelt men over elck deel van 't ghemeyne volck een van dese 300. den welcken alle d'andere onderdanigheydt bewijsen. Wanneerder brandt in de Stadt is ('t welck al dickmaels te doen is) soo zijn de Vrouwen ghehouden dien te slissen / ende dat sonder de

In gemeyne Landts saken

Krijgsraed.

Ordonnantie op den brand.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

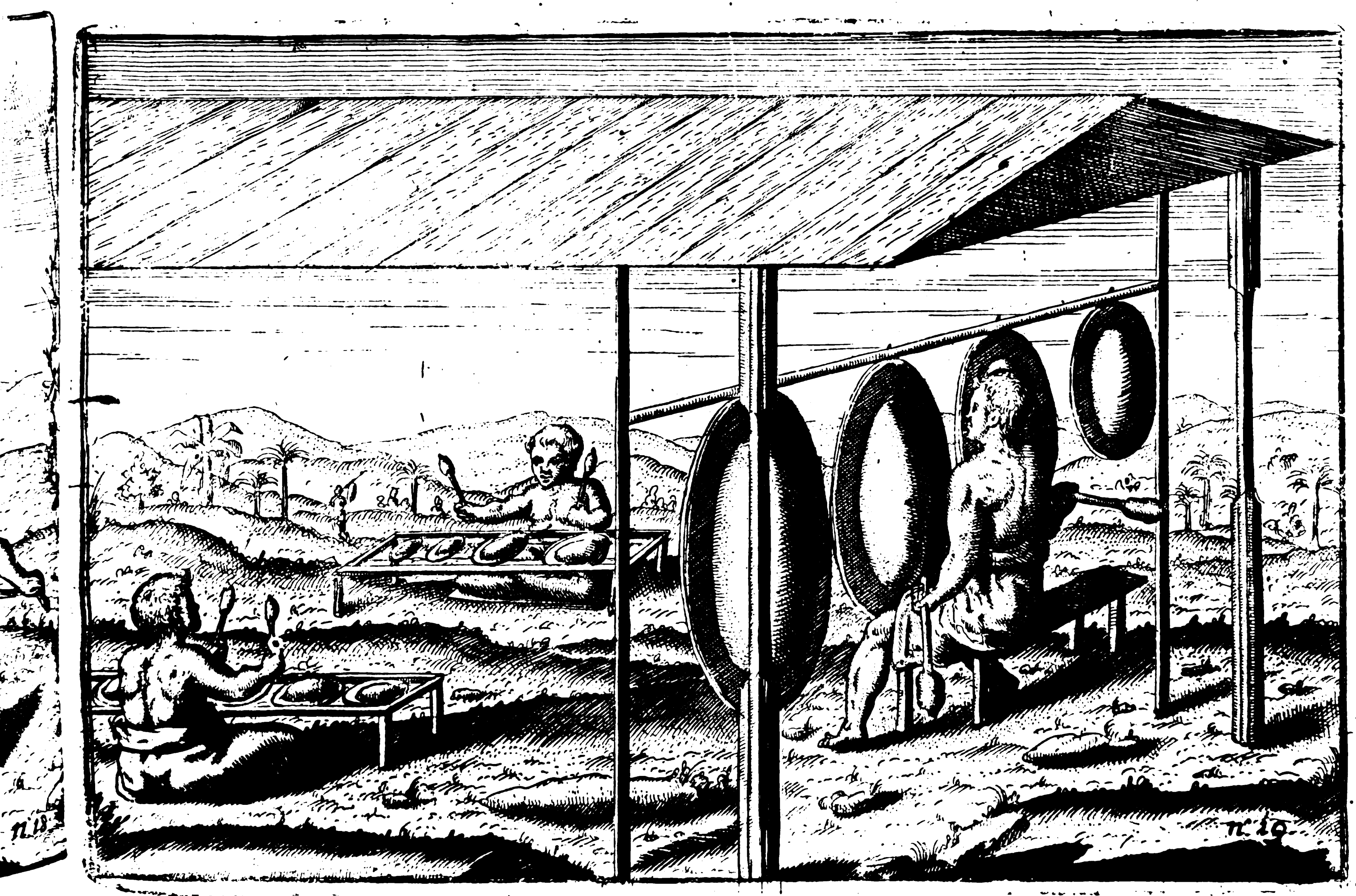

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

de hulpe der Mannen / die terwijlen alle te ſamen in haer gheweer ſtaen / om plonderinghe ende dieverije te verhinderen.

N°. 20. *Aftekeninghe van den Gouverneur der Stadt Bantam.*

N°. 21. *Item van de groote vergaderinghe tot Bantam. Afbeeldinge van hare vergaderinge by nacht.* A. *De Gouverneur met de vier principale Heeren.* B. *Den Biſſchop ende Ouderlinghen.* C. *den Admirael ende Capiteynen te water.* D. *Naturele Edelluyden.* E. *Sijn de Malayos.* F. *Sijn Turcken ende Arabiers.* G. *Sijn jonghe Edelluyden.* H. *Sijn dienaers ende Slaven.*

Hoe de groote Meeſters te Hove gaen.

Als ymandt van de principale (die ſy Capiteyns noemen) naer den Pacebam of 's Koninghs Hoff gaet met ſijnen ſtaet: ſoo laet hy een ſpieſſe of twee / ende een ſwaerd / met een roode oft ſwarte fluwele ſchee-de / voor hem draghen: Voor wien nu ſulcken ſpieſſe ghedraghen wordt / dien en derft niemandt van den ghemeynen Man ofte Slavinnen recht in 't ghemoet gaen: maer moeten van verre ter zijden afgaen / ende op haer hielen huycken / tot dat de groote Meeſter voorby is. Sy zijn ſeer hoovaerdigh ende gaen met grooter pracht / draghende ſeeckere doecken met gout-draet doortoghen / ende een Tulbandt op 't hoofd van Bengalen Lijnwaet, ſoo fijn als Camerijcx doeck ofte Lampers. De ſommighe draghen een Mantelken met mouwen van ſwart of rood fluweel / ofte laecken. Haren Poenjaert ofte Cris ſteeckt voor oft achter in haren riem / daer ſy haer ſeer op vertrouwen. Achter aen volghen hare dienaers / d'een met het Betel-kiſtghen / d'ander met de water-pot / de derde met een Quitaſol ofte Sonne-weerder / die hy over des Meeſters hoofd draeght / ende ſoo vaſt voort. Sy gaen alle barvoets / 't waer oock groote ſchande / ſoo daer yemand met ſchoenen ginghe / doch in huys draghen ſy wel eenighe van rood leer / die in China, Malacca, ofte Achem ghemaeckt worden / als oock de Quitaſoles.

N°. 22. *Afbeeldinghe van een groot Heer ſoo hy te Hove gaet.*

Aerd ofte conditie der Javanen.

De Iavanen zijn een hartneckigh / ontrou / boos ende moordadigh volck / die / als ſy de overhandt hebben / niemandt en ſparen. Als 't ghebeurt datter twee vechten / ende d'een den anderen neder leyt / ſoo ſal de overgheblevene / wetende dat hy ſterven moet / al doodt ſteecken waer hy by oft aen kan / jae ſelfs de kinderkens aen der Moeders borſten / tot dat hy met macht / menighte van volck overvallen wordt / ende in handen van den Gerechte komt / maer worden meeſt in de furie doodt gheſmeeten / ende ſelden levendigh ghekreghen. Sy zijn ſoo behendigh in 't ſteelen / datſe alle andere Natien te boven gaen. Draghen ghemeenelijck langh hayr / langhe nage-len / ende hare tanden ghevijlt. Sijn bruyn van verwe / als de Braſilianen / ſterck ende wel gheſet van lijve / grof van leden / met platte aenſichten / breede verheven kaecken / groote oogh-ſcheelen / kleene oogen / ende weynigh baerdts. Sijn hare Overigheydt ſoo onderdanigh / dat ſy om de doodt niet laten en ſullen haer ghebodt te volbrenghen. Daer beneffens ſoo wraeck-gierigh / dat ſy / van haren vyandt ghequetſt zijnde / teghen ſijn ghewcer in loopen / om hem te dooden / ende haer leet te wreecken / als de onſe gheſien ende ſelve verſocht hebben.

Digitized by Google

ven. Zijn dien volghende goede Soldaten / uytermaten stout ende onversaeght / doch weten met geen gheschut oft roers omme te gaen/ so dat waer/ souden niet om dwinghen zijn. Hare wapenen zijn langhe spiessen met ghevlamde ysers / Poenjarden (die sy Crissen noemen) Sabels ende Kortelassen. Hare schilden zijn van hout ofte leer om een hoep ghespannen. Sy hebben oock harnassen van yseren platen/met ringen aen malkanderen vast ghemaeckt. De Crissen zijn seer schoon ghewatert / even offe gheemailleert waren / dese draghense daghelijcx op het lijf/ ende soo haest als sy 5. oft 6. jaer oud zijn/ wordter hun een van den Coningh gheschoncken / die sy dan terstond moeten beginnen te draghen. Sy en trecken gheen besoldinghe / dan in tijdt van oorloghe geeft men haer kleederen/wapenen/ ende den kost/ namelijck Rijs ende Visch. Zijn alle eyghen knechten / die gheprest ofte opghemaent worden / des nood zijnde/ oft alsser eenighen tocht op handen is/ om yemandt onversiens te overvallen / daer toe sy meest bequaem zijn / ende oock den meesten rijckdom in Iava, mede te bekomen is onder de Heeren/ soo dat wie meest dusdanighe slaven heeft / die wordt voor de rijckste ende machtighste ghehouden. Sy zijn selden ledigh / altijdt wat onder handen hebbende / ende met namen houten scheeden maeckende tot hare poenjaerden / (die sy seer behendighlijck weten uyt te hollen van licht wit Sandelhout) oft hare wapenen schoon makende/ die ghemeynlijck met eenigh venijn bestreken ofte ghesmedet zijn / oock soo scherp / ende klaer ghehouden/ datmer mede snijden kan als met een schaermes. Sy en durven oock/sonder geweer by haer te hebben/nacht noch dagh rusten / maer leggen 't 's nachts onder haer hoofd / ende en lijden niet dat het yemandt anders aen taste / uyt vreese van met haer eyghen geweer overvallen te worden: Daer sy rijck ende arm niet te goed toe en zijn / maer in alle verradery soo ervaren / dat den eenen Broeder hem niet en vertrout den anderen aen te spreecken / sonder zijn Cris by hem te hebben / ende in 't voorhuys drie oft vier Spiessen ende Schilden. Hebben oock ghemeynelijck eenighe metalen Bassen in hare voor-plaetsen/ maer selden met amunitie daer by. Ghebruycken voorts sekere spatten / daer sy venijnighe pijltjens uyt blasen / die aen 't eynde twee kerfkens hebben/ op dat de venijnighe punt/ die van vischtandt ghemaeckt is / af breken soude / ende in des menschen lijf verbuylen / waer door 't selve dickmaels soo besmet ende soo ontsteken wordt / datter de ghequetste niet langhe nae en leven: Doch de onse tot neghen toe/ daer mede ghewond zijnde / en hebben niet meer letsel ghehadt / dan oft enckel riet ghweest hadde / waer in de Javanen (die de smerte voor doodelijck houden) seer verwondert waren. Dat sy met Roers niet en weten om te gaen/ is ghebleecken/want seker Javaen by den onsen onderwesen zijnde / hoe hy een Roer soude moeten laden/ ende aenlegghen / is met een musket (dat sy van den onsen ghenomen hadden) uyt schieten ghegaen / ende hem een wilden Os (die der veele zijn) ontmoetende / heeft daer op aen-ghelept / ende den Os wel doorschoten / maer in sulcker voeghen / dat hy soo wel als den Os ter aerden viel / hebbende twee kiesen verlooren ende 't onderste been van de mondt in stucken/ derhalven hy oock niet meer en wilde uyt schieten gaen.

Hare wapenen

Besoldinghe.

N°. 23. *Afteeckeninghe van drie Bantamer Soldaten.*

Achter de Stadt Bantam ende de kuste van Sunda, aen de voet van den bergh/die men Gonon Besar noemt/ daer de Peper wast/ woont een seer goed volck / die te voren aen

Van de boeren omtrent Bantam woonende.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

aen den bergh van Passaruan (gheleghen aen 't Oost-eynde van Iava) haer wooninghe hadden: Maer seer verdruckt wordende van den Koningh aldaer/ zijn met consent van den Koningh van Bantam, onder seeckere voorwaerden/onlanckx aldaer metter woone gekomen/ ende hebbender een Stadt gebout / genaemt Sura, daer sich hunnen Koningh hout / ende d'andere hebben sich hier ende daer in veel Dorpen verdeelt. Dese leven seer vreedsamelijck / haer met lantbouwinghe generende. Sy en eten niet dat leven ghehad heeft; daer in de wet van Pythagoras ende 't leven van de Bramenis volghende; van dese opinie plachten alle de Iauwen te wesen / eer dat Mahomets Alcoran aldaer gheleert werdt/ ende noch begheven sich daghelijcx vele Jauwen daer toe. Zijn oock seer sober / ende en houwelijcken nimmermeer / ghekleedt gaende met wit papier van bast van boomen ghemaeckt / waer van sy een stuck om 't hoofd winden/ ende een grooten doeck om 't lijf/ 't welck alle haer kleedinghe is/ leydende een recht philosophisch leven: Brenghen tot Bantam den Peper ende andere vruchten te koop.

Daer zijn oock Bouluyden in Iava, die 't landt van den Koningh ende andere Heeren hueren/ daer voor betalende (naer dat sy onderlinghe verdraghen zijn) een partije Rijs/ ofte Caxas: De huere uyt en voldaen zijnde / moghen vrylijck op een ander gaen woonen / ende worden ghemeynlijck ghenaemt Captivas del Rey.

Conditie van de werck-slavẽ in Iava.

Daer-en-boven hebben de Edelluyden / Rijcke borgers / ende koopluyden hare hoeven ende landen buyten de Stadt/daer sy hare slaven toe hebben/die het alles bearbeyden / ende brenghen hare Heeren allerley vruchten / als Peper / Rijs / Cocos, ende oock Hoenderen / Geyten/ oft diergelijcke in de Stadt. Oft hueren oock selve wel de landen / betalende / by exempel/ voor elcken Cocos-boom 1500. ofte 2000. Caxas. Sy moghen van toesien aen de selve niet te verliesen/ want de meester moet in allen gevalle betaelt zijn: Daerom sy oock dickmaels in dagh-huer uyt wercken gaen / winnende in 't gemeyn 800. Caxas daeghs in den kost / ofte 1000. sonder den kost. Andere/ die hare Heeren dienen/ hebben kost ende kleederen/sonder meer. Daer zijnder oock/ die 6. dagen wercken voor hare meesters/ ende dan wederom 6. dagẽ voor haer selven/eñ haer huysgesin/ 't sy dan met visschen/ land-bouwen/oft eenigh handwerck waer in sy getrou moeten wesen / want bevonden wordende anders ghedaen te hebben/ worden verkocht/ oft in een block ghesloten / ende meer andere kleynigheyd aen-ghedaen: De vrouwen van ghelijck / sitten eenighe op den Basar ofte merckt / ende verkoopen allerley waren / om eenigh geld over te winnen / ende hare Meesters een seeckere somme daeghs te gheven. Andere weven ende spinnen / alsoo dat sy alle besigh zijn haer ende haren Heeren de kost te winnen. Als sy eenighe slaven verkoopen willen / leydense die van 't een huys tot het andere / ende dieder meest om biedt / is de naeste / gelden ghemeynlijck vijf Fardos oft neghen guldens / het stuck. De kinderen die van sulcke slaven komen / worden den Heere eyghen / ende moghender mede doen wat sy willen / doch niet dooden / ten sy dan met consent van den Koningh oft Gouverneur.

N°. 24. *Afteeckeninghe van de Boeren achter Bantam.*

Iavaensche Koopluydẽ ende haren handel.

De Javaensche oft in-gheboorne koopluyden tot Bantam zijn seer arghlistigh / ghevenyst / ende onghetrouwe teghen alle vremdelinghen/doch tegen elckanderen vreesen sy sulcx te doen. Vervalschen den Peper veeltijdts met swart zand ende kleyne steentjens daer

Digitized by Google

onder te menghen / om aen de wichte te winnen. Hare handelinghe drijven sy op alle de omleggende Eylanden / halende ende brenghende verscheyden goederen. Als van 't Eylandt Macasser ende Sombaya brengen sy Rijs/in Malays Bras genaemt/welcke sy aldaer koopen om een Sata de Caxas het Gantan, ofte mate van drie pond Hollandsch / ende wederom uytventen / de twee / ofte drie Gantans, nae den tijdt is / voor duysent Caxas, dat is drie stuyvers ende een blanck Hollandsche munte. Van Balambuam komen veel Indiaensche Noten/ofte Cocos, die men aldaer koopt het 100. om 1000. Caxas, eñ tot Bantam verkoopt men de acht voor een Sata ofte 200. Caxas. Men brenght oock van daer veel Oly van Cocos in groote potten. Van Ioartam, Gerrici, Pati, Iuama ende andere plaetsen daer omtrent brenght men schoon grof-zout / 't welck men ghemeynlijck koopt de 800. Gantans om 150000. Caxas, ende woort tot Bantam verkocht de drie Gantans voor een duysent Caxas. Vervoeren 't selve oock naer verscheyden plaetsen in Sumatra, alwaer sy 't vermanghelen teghen Lacca, Peper/ Benjoin, Catoen / Schelpen van Schild-padden/ ende andere waren. Den Honigh / Was / ende Suycker brenght men tot Bantam van Iaccatra, Iappara, Cranaon, Timor, Palimbaon, ende meer andere plaetsen. Daer komt oock menighte van ghedrooghde visch van Cravaon ende Bandermachen. Yser brenght men in menighte van Crimata, gelegen aen 't zuyd-west-eynde van 't Eylandt Borneo. Spiegel-harst ofte Arpuys van Banica, 't welck een hoogh Eylandt is / ende zijn Hoofd-stadt heeft van den selven name. Tin ende Loot komter van Pera ende Guselan aen de kuste van Malacca by Cuda. Catoen / ende kleederen daer van ghemaeckt / uyt Bali, Cambaya, ende andere daer omtrent ghelegene quartieren. De Koopluyden die rijck zijn blijven gemeynlijck t'huys/ maer als 'er eenige schepen af willen/ so gheven sy aen de gene die mede varen een somme gelds op dobbel weder / meer ofte min / nae dat de reysen langh vallen/ waer van sy een obligatie maken / ende soo de reyse voorspoedelijck volbracht word/ so word oock den uytgever betaelt / ofte moet den ontfangher / by ghebreke van betalinghe / zijn vrou ende kinderen tot een onderpand geven / tot aller tijd toe dat de schuld voldaen is/ ten ware het schip veronghelu ckte / want dan verliest de Schuldheere zijn uytgheleyde penninghen.

Iavaensche obligatien.

Maniere van schrijven.

Dese schriften/ als oock alle andere/ worden gheschreven op bladeren van een boom met seker stilet oft yser priem/ geschreven zijnde rollen de bladeren op / of so 't boecken zijn/ legghense tusschen twee berders/ met touckens te samen ghebonden / seer aerdigh ende frap. Sy schrijven oock op Chinees Pappier van allerley verwe / 't welck seer fijn ende suyver is ; Hebben gheenen druck/ maer zijn frap ter pennen/ende schrijven ordentlijck. Hare letteren/ oft om beter te segghen / tekenen zijn 20. in getale / daer sy alle hare sprake met uytdrucken. Sy ghebruycken oock de Malaysche tale ende characteren/ 't welck een seer bequame sprake is/ ende licht om leeren: Diese spreecken kan / wordt niet alleen door gantsch Indien/ maer oock in alle de Eylanden verstaen. Hier-en-boven hebbense oock noch scholen / daer de Arabische tale gheleert wordt / welcke daer mede veel in ghebruyck is.

N°. 25. *Afbeeldinghe der Koopluyden in Bantam gaende naer den Bassar.*

Van de uytlandsche Koopluyden tot Bantam. Persianen.

De Persianen / die sy in Iava Coracones noemen/ geneeren haer ghemeynlijck met steenen ende medicijnen; Zijn frape / verstandighe / ende minsame Koopluyden / daer goed met te handelen is / oock den vremden man seer toe-ghedaen / ende alle andere Natien aldaer han-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

de hulpe der Mannen / die terwijlen alle te samen in haer gheweer staen / om plonderinghe ende dieverije te verhinderen.

N°. 20. *Aftekeninghe van den Gouverneur der Stadt Bantam.*

N°. 21. *Item, van de groote vergaderinghe tot Bantam. Afbeeldinge van hare vergaderinge by nacht.* A. *De Gouverneur met de vier principale Heeren.* B. *Den Bisschop ende Ouderlinghen.* C. *den Admirael ende Capiteynen te water.* D. *Naturele Edelluyden.* E. *Sijn de Malayos.* F. *Sijn Turcken ende Arabiers.* G. *Sijn jonghe Edelluyden.* H. *Sijn dienaers ende Slaven.*

Hoe de groote Meesters te Hove gaen.

Als ymandt van de principale (die sy Capiteyns noemen) naer den Pacebam of 's Koninghs Hoff gaet met sijnen staet: soo laet hy een spiesse of twee / ende een swaerd / met een roode oft swarte fluwele scheede / voor hem draghen: Voor wien nu sulcken spiesse ghedraghen wordt / dien en derft niemandt van den ghemeynen Man ofte Slavinnen recht in 't ghemoet gaen: maer moeten van verre ter zijden afgaen / ende op haer hielen huycken / tot dat de groote Meester voorby is. Sy zijn seer hoovaerdigh ende gaen met grooter pracht / draghende seeckere doecken met goutdraet doortoghen / ende een Tulbandt op 't hoofd van Bengalen Lijnwaet, soo fijn als Camerijcx doeck ofte Lampers. De sommighe draghen een Mantelken met mouwen van swart of rood fluweel / ofte laecken. Haren Poenjaert ofte Cris steeckt voor oft achter in haren riem / daer sy haer seer op vertrouwen. Achter aen volghen hare dienaers / d'een met het Betelkistghen / d'ander met de water-pot / de derde met een Quitasol ofte Sonne-weerder / die hy over des Meesters hoofd draeght / ende soo vast voort. Sy gaen alle barvoets / 't waer oock groote schande / soo daer yemand met schoenen ginghe / doch in huys draghen sy wel eenighe van rood leer / die in China, Malacca, ofte Achem ghemaeckt worden / als oock de Quitasoles.

N°. 22. *Afbeeldinghe van een groot Heer soo hy te Hove gaet.*

Aerd ofte conditie der Javanen.

De Iavanen zijn een hartneckigh / ontrou / boos ende moordadigh volck / die / als sy de overhandt hebben / niemandt en sparen. Als 't ghebeurt datter twee vechten / ende d'een den anderen neder leyt / soo sal de overgheblevene / wetende dat hy sterven moet / al doodt steecken waer hy by oft aen kan / jae selfs de kinderkens aen der Moeders borsten / tot dat hy met macht / menighte van volck overvallen wordt / ende in handen van den Gerechte komt / maer worden meest in de furie doodt ghesmeeten / ende selden levendigh ghekreghen. Sy zijn soo behendigh in 't steelen / datse alle andere Natien te boven gaen. Draghen ghemeenelijck langh hayr / langhe naghelen / ende hare tanden ghevijlt. Sijn bruyn van verwe / als de Brasilianen / sterck ende wel gheset van lijve / grof van leden / met platte aensichten / breede verheven kaecken / groote oogh-scheelen / kleene oogen / ende weynigh baerdts. Sijn hare Overigheydt soo onderdanigh / dat sy om de doodt niet laten en sullen haer ghebodt te volbrenghen. Daer beneffens soo wraeck-gierigh / dat sy / van haren vyandt ghequetst zijnde / teghen sijn gheweer in loopen / om hem te dooden / ende haer leet te wreecken / als de onse ghesien ende selve versocht hebben.

Digitized by Google

ben. Zijn dien volghende goede Soldaten / uytermaten stout ende onversaeght / doch weten met geen gheschut oft roers omme te gaen/ so dat waer/ souden niet om dwinghen zijn. Hare wapenen zijn langhe spiessen met ghevlamde ysers / Poenjarden (die sy Crissen noemen) Sabels ende Kortelassen. Hare schilden zijn van hout ofte leer om een hoep ghespannen. Sy hebben oock harnassen van yseren platen/met ringen aen malkanderen vast ghemaeckt. De Crissen zijn seer schoon ghewatert / even offe gheemailleert waren / dese draghense daghelijcx op het lijf/ ende soo haest als sy 5. oft 6. jaer oud zijn/ wordter hun een van den Coningh gheschoncken / die sy dan terstond moeten beginnen te draghen. Sy en trecken gheen besoldinghe / dan in tijdt van oorloghe geeft men haer kleederen/wapenen/ ende den kost/ namelijck Rijs ende Visch. Zijn alle eyghen knechten / die gheperst ofte opghemaent worden / des nood zijnde/ oft alsser eenighen tocht op handen is/om yemandt onversiens te overvallen / daer toe sy meest bequaem zijn / ende oock den meesten rijckdom in Iava, mede te bekomen is onder de Heeren/ soo dat wie meest dusdanighe slaven heeft / die wordt voor de rijckste ende machtighste ghehouden. Sy zijn selden ledigh / altijdt wat onder handen hebbende / ende met namen houten scheeden maeckende tot hare poenjaerden / (die sy seer behendighlijck weten uyt te hollen van licht wit Sandelhout) oft hare wapenen schoon makende/ die ghemeynlijck met eenigh venijn bestreken ofte ghesmedet zijn / oock soo scherp / ende klaer ghehouden/ datmer mede snijden kan als met een schaermes. Sy en durven oock/sonder geweer by haer te hebben/nacht noch dagh rusten / maer leggen 't 's nachts onder haer hoofd / ende en lijden niet dat het yemandt anders aentaste / uyt vreese van met haer eyghen geweer overvallen te worden : Daer sy rijck ende arm niet te goed toe en zijn / maer in alle verradery soo ervaren / dat den eenen Broeder hem niet en vertrout den anderen aen te spreecken / sonder zijn Cris by hem te hebben / ende in 't voorhuys drie oft vier Spiessen ende Schilden. Hebben oock ghemeynelijck eenighe metalen Bassen in hare voor-plaetsen/ maer selden met amunitie daer by. Ghebruycken voorts sekere spatten / daer sy venijnighe pijltjens uyt blasen / die aen 't eynde twee kerfkens hebben/ op dat de venijnighe punt/ die van vischtandt ghemaeckt is / afbreken soude / ende in des menschen lijf verbuylen / waer door 't selve dickmaels soo besmet ende soo ontsteken wordt / datter de ghequetste niet langhe nae en leven : Doch de onse tot neghen toe/ daer mede ghewond zijnde / en hebben niet meer letsel ghehadt / dan oft enckel riet gheweest hadde / waer in de Javanen (die de smerte voor doodelijck houden) seer verwondert waren. Dat sy met Roers niet en weten om te gaen/ is ghebleecken/want seker Javaen by den onsen onderwesen zijnde / hoe hy een Roer soude moeten laden/ ende aenlegghen / is met een musket (dat sy van den onsen ghenomen hadden) uyt schieten ghegaen / ende hem een wilden Os (die der veele zijn) ontmoetende / heeft daer op aen-ghelept / ende den Os wel doorschoten / maer in sulcker voeghen / dat hy soo wel als den Os ter aerden viel / hebbende twee kiesen verlooren ende 't onderste been van de mondt in stucken/ derhalven hy oock niet meer en wilde uyt schieten gaen.

Hare wapenen

Besoldinghe.

N°. 23. *Afteeckeninghe van drie Bantamer Soldaten.*

Achter de Stadt Bantam ende de kuste van Sunda, aen de voet van den bergh/die men Gonon Besar noemt/ daer de Peper wast/ woont een seer goed volck / die te voren aen

Van de boeren omtrent Bantam woonende.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

aen den bergh van Paſſaruan (gheleghen aen 't Ooſt-eynde van Iava) haer wooninghe hadden: Maer ſeer verdruckt wordende van den Koningh aldaer/ zijn met conſent van den Koningh van Bantam, onder ſeeckere voorwaerden/onlancx aldaer metter woone gekomen/ ende hebbender een Stadt gebout/ genaemt Sura, daer ſich hunnen Koningh hout/ ende d'andere hebben ſich hier ende daer in veel Dorpen verdeelt. Deſe leven ſeer vreedſamelijck/ haer met lantbouwinghe generende. Sy en eten niet dat leven ghehad heeft; daer in de wet van Pythagoras ende 't leven van de Bramenis volghende; van deſe opinie plachten alle de Jauwen te weſen/ eer dat Mahomets Alcoran aldaer gheleert werdt/ ende noch begheven ſich daghelijcx vele Jauwen daer toe. Zijn oock ſeer ſober/ ende en houwelijcken nimmermeer/ ghekleedt gaende met wit papier van baſt van boomen ghemaeckt/ waer van ſy een ſtuck om 't hoofd winden/ ende een grooten doeck om 't lijf/ 't welck alle haer kleedinghe is/ leydende een recht philoſophiſch leven: Brenghen tot Bantam den Peper ende andere vruchten te koop.

Daer zijn oock Boulupden in Iava, die 't landt van den Koningh ende andere Heeren hueren/ daer voor betalende (naer dat ſy onderlinghe verdraghen zijn) een partije Rijs/ ofte Caxas: De huere upt eñ voldaen zijnde/ moghen vrpelijck op een ander gaen woonen/ ende worden ghemeynlijck ghenaemt Captivas del Rey.

Conditie van de werck-ſlavẽ in Iava.

Daer-en-boven hebben de Edellupden/ Rijcke borgers/ ende Kooplupden hare hoeven ende landen buyten de Stadt/daer ſy hare ſlaven toe hebben/die het alles bearbeyden/ ende brenghen hare Heeren allerley vruchten/ als Peper/ Rijs/ Cocos, ende oock Hoenderen/Geyten/ oft diergelijcke in de Stadt. Oft hueren oock ſelve wel de landen/ betalende/ by exempel/ voor elcken Cocos-boom 1500. ofte 2000. Caxas. Sy moghen van toeſien aen de ſelve niet te verlieſen/ want de meeſter moet in allen gevalle betaelt zijn: Daerom ſy oock dickmaels in dagh-huer upt wercken gaen/ winnende in 't gemeyn 800. Caxas daeghs in den koſt/ ofte 1000. ſonder den koſt. Andere/ die hare Heeren dienen/ hebben koſt ende kleederen/ſonder meer. Daer zijnder oocl die 6. dagen wercken voor hare meeſters/ ende dan wederom 6. dagẽ voor haer ſelven/ eñ haer huyſgeſin/ 't ſy dan met viſſchen/ land-bouwen/oft eenigh handwerck waer in ſy getrou moeten weſen/ want bevonden wordende anders ghedaen te hebben/ worden verkocht/ oft in een blocк gheſloten/ ende meer andere kleynigheyd aen-ghedaen: De vrouwen van ghelijck/ ſitten eenighe op den Baſar ofte merckt/ ende verkoopen allerley waren/ om eenigh geld over te winnen/ ende hare Meeſters een ſeeckere ſomme daeghs te gheven. Andere weven ende ſpinnen/ alſoo dat ſy alle beſigh zijn haer ende haren Heeren de koſt te winnen. Als ſy eenighe ſlaven verkoopen willen/ leydenſe die van 't een huys tot het andere/ ende dieder meeſt om biedt/ is de naeſte/ gelden ghemeynlijck vijf Fardos oft neghen guldens/ het ſtuck. De kinderen die van ſulcke ſlaven komen/ worden den Heere eyghen/ ende moghender mede doen wat ſy willen/ doch niet dooden/ ten ſy dan met conſent van den Koningh oft Gouverneur.

N°. 24. *Afteeckeninghe van de Boeren achter Bantam.*

Javaenſche Koopluydẽ ende haren handel.

De Javaenſche oft in-gheboorne Kooplupden tot Bantam zijn ſeer arghliſtigh/ ghevepnſt/ ende ongetrouwe teghen alle vremdelinghen/doch tegen elckanderen vreeſen ſy ſulcx te doen. Vervalſchen den Peper veeltijdts met ſwart zand ende kleyne ſteentjens daer

Digitized by Google

onder te menghen / om aen de wichte te winnen. Hare handelinghe drijven sy op alle de omleggende Eylanden / halende ende brenghende verscheyden goederen. Als van 't Eylandt Macasser ende Sombaya brengen sy Rijs / in Malays Bras genaemt / welcke sy aldaer koopen om een Sata de Caxas het Gantan, ofte mate van drie pond Hollandsch / ende wederom uytventen / de twee / ofte drie Gantans, nae den tijdt is / voor duysent Caxas, dat is drie stuyvers ende een blanck Hollandsche munte. Van Balambuam komen veel Indiaensche Noten / ofte Cocos, die men aldaer koopt het 100. om 1000. Caxas, eñ tot Bantam verkoopt men de acht voor een Sata ofte 200. Caxas. Men brenght oock van daer veel Oly van Cocos in groote potten. Van Ioartam, Gerrici, Pati, Iuama ende andere plaetsen daer omtrent brenght men schoon grof zout / 't welck men ghemeynlijck koopt de 800. Gantans om 150000. Caxas, ende wort tot Bantam verkocht de drie Gantans voor een duysent Caxas. Vervoeren 't selve oock naer verscheyden plaetsen in Sumatra, alwaer sy 't vermanghelen teghen Lacca, Peper / Benjoin, Catoen / Schelpen van Schild-padden / ende andere waren. Den Honigh / Was / ende Suycker brenght men tot Bantam van Iaccatra, Iappara, Cranaon, Timor, Palimbaon, ende meer andere plaetsen. Daer komt oock menighte van ghedrooghde visch van Cravaon ende Bandermachen. Yser brenght men in menighte van Crimata, gelegen aen 't zuyd-west-eynde van 't Eylandt Borneo. Spiegel-harst ofte Arpuys van Banica, 't welck een hoogh Eylandt is / ende zijn Hoofd-stadt heeft van den selven name. Tin ende Loot komter van Pera ende Guselan aen de kuste van Malacca by Cuda. Catoen / ende kleederen daer van ghemaeckt / uyt Bali, Cambaya, ende andere daer omtrent ghelegene quartieren. De Koopluyden die rijck zijn blijven gemeynlijck t'huys / maer als ser eenige schepen af willen / so gheven sy aen de gene die mede varen een somme gelds op dobbel weder / meer ofte min / nae dat de reysen langh vallen / waer van sy een obligatie maken / ende soo de reyse voorspoedelijck volbracht word / so word oock den uytgever betaelt / ofte moet den ontfangher / by ghebreke van betalinghe / zijn vrou ende kinderen tot een onderpand geven / tot aller tijd toe dat de schuld voldaen is / ten ware het schip verongheluckte / want dan verliest de Schuldheere zijn uytgheleyde penninghen.

Javaensche obligatien.

Dese schriften / als oock alle andere / worden gheschreven op bladeren van een boom met seker stilet oft ysere priem / geschreven zijnde rollen de bladeren op / of so 't boecken zijn / legghense tusschen twee berders / met touckens te samen ghebonden / seer aerdigh ende fray. Sy schrijven oock op Chinees Pappier van allerley verwe / 't welck seer fijn ende suyver is ; Hebben gheenen druck / maer zijn fray ter pennen / ende schrijven ordentlijck. Hare letteren / oft om beter te segghen / tekenen zijn 20. in getale / daer sy alle hare sprake met uytdrucken. Sy ghebruycken oock de Malaysche tale ende characteren / 't welck een seer bequame sprake is / ende licht om leeren : Wiese spreecken kan / wordt niet alleen door gantsch Indien / maer oock in alle de Eylanden verstaen. Hier-en-boven hebbense oock noch scholen / daer de Arabische tale gheleert wordt / welcke daer mede veel in ghebruyck is.

Maniere van schrijven.

N°. 25. *Afbeeldinghe der Koopluyden in Bantam gaende naer den Bassar.*

De Persianen / die sy in Iava Coracones noemen / generen haer ghemeynlijck met steenen ende medicijnen; Zijn fraye / verstandighe / ende minsame Koopluyden / daer goed met te handelen is / oock den vremden man seer toe-ghedaen / ende alle andere Natien aldaer han-

Van de uytlandsche Koopluyden tot Bantam. Persianen.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Arabiers en Peguanen

handelende in beleefthept te boven gaende. De Arabiers ende Peguanen drijven hare handelinghe meest te water / halende ende brenghende de koopmanschappen van d'een Stadt in d'ander / ende veel Chinesche waren opkoopende / waer teghen sp die van de andere omlegghende Eplanden mangelen. De Malayos ende Quillines zijn koopluyden die geld op interest ende bomerij upt gheven. De Guzarates, overmidts sp arm zijn / worden meest tot bootsghesellen ghebruyckt / ende zijn de gheene die 't geld op bomerij nemen / daer sp dickmael van een / twee ofte drie maecken. Alle dese Natien gaen ghekleet in Catoenen lijnwaet / met Tulbanden om 't hoofd / so men in de twee naest-volghende figueren sien magh. Als sp tot Bantam komen / soo koopen sp pder een vrou-persoon / daer sp van ghedient zijn by nachte ende by daghe / ende willende weder naer huys reysen / verkoopen de selve wederomme / doch soo sp kinderen daer by hebben / die nemense mede / ende laten de moeders daer blijven / die dan vrpelijck met een ander moghen trouwen.

Malayos en Quillines Guzarates

N°. 26. *ende* N°. 27. *Twee Afteeckeninghen van de uytlandsche Koopluyden tot Bantam.* A. *Sijn de Persianen ofte Coraconen.* B. *Sijn de Ababiers.* C. *Sijn de Pegi.* D. *Sijn de Malaysche Koopluyden.* E. *Sijnde Quillin.* F. *Is een Afteeckeninghe van haer vrouwen, met haer kleedinghe.*

Van de Chinesen tot Bantam woonende, ende haren handel aldaer.

De Chinesen woonen tot Bantam (soo ghesept is) op een quartier alleene / dat met een sterck staketsel omvanghen / ende met een moras versterckt is / alwaer sp wel de frapste huysen hebben / dieder in de Stadt souden moghen wesen. Is een seer subtijl volck in alle hare handelinghe / neerstigh om geld te winnen / ende daer by goede tafel houdende. Worden in Iava voor groote woeckeraers ghehouden / even als de Joden in Portugael ende andere Landschappen van Europa. Dit zijn de luyden die in Iava den Peper op koopen / gaende te landewaert in op de Dorpen met haer ghewichte in de hand / waer mede sp eerst weghen hoe veel datter soude moghen wesen / ende dan bieden / nae haer dunckt dat de luyden geld van doen hebben / vergaderende alsoo den Peper / teghen dat de Chinesche schepen aenkomen / den welcken sp die dan verkoopen de twee sacken voor een Cati, oft 100000. Caxas, daer sp wel 8. ofte meer sacken voor gekocht hebben. Dese schepen komen jaerlijcx in Januario / acht oft tien sterck zijnde / tot Bantam, ende laden elck omtrent 25. lasten: Sp brengen 't geld dat tot Bantam, heel Iava, ende de omleggende Eplanden door / zijnen gangh heeft / ende in Malaysche tale Cas, in Iava Pitis ghenoemt word / zijnde minder dan een duyt / ende van seer quaden alloye / als ghegoten van loot / met schuym van koper daer onder ghemenght / ende derhalven so brosch / dat als men een bussel of snoer daer van laet vallen / soo vindmender 8. 10. 12. ende somwijlen oock wel meer gebroken. Lept mense eenen nacht in 't zout water / sp kleven soo vast aen malkanderen / datter wel de helft van breeckt. Dit gelt wort gegoten in China in een stad Chincheo genaemt / ende is eerst begonnen in Iava ghebracht te worden in 't jaer 1590. ende dat upt oorsake hier naer volgende. De Koningh Wontay van China, siende dat de Caxas, over 20. jaren by zijn voorsaet den Koningh Huyjen gemunt / door hare groote menighte alle de omleggende Eplanden verbulden / ende dat zijne ondersaten die niet wel en konden vertieren / overmits sp in China selve geen gang en hebben / maer alle dinghen aldaer niet voor eenighe munte / maer alleen voor kleyne stuckens Silver ghe-

Caxas, wat het voor geld sy, ende waer van ghemaeckt.

Digitized by Google

ghekocht ende verkocht worden / 't welck teghen Conduri (dat kleyne roode boontjens zijn / hebbende een swarte placke op d'een zijde) ghewogen word / heeft dit snoode geldeken gheinventeert / op dat het soo veel te eer soude breken ende vergaen / dit niet ghenoegh zijnde / heeft zijn nasaet de Koningh Hammion, (ter tijd doe de onse daer waren regneerende) de selve Caxas noch slimmer / ende in sulcker voeghen ghemaeckt / als hier voren ghesept is. Sy worden aen strope snoeren by den anderen gheregen / (want hebben een vierkant gat in 't midden) met 200. teffens / 't welck sy een Sata noemen / ende bedraeght onser munte een blancke. Vijf van dese Satas aen malkanderen ghebonden maken een duysendt Caxas, 't welck sy Sapocou noemen. De onse kochten twaelf oft dertien duysent van dese penningen om een Reael van achten. Van de eerste Caxas siet mender nu seer luttel / overmits sy meest alle gheconsumeert zijn / ende in Java geen gangh en hebben. Doen dese nieuwe eerst uytquamen / kocht men om de thien duysendt / ses sacken Pepers / daer men der nu / als de Chinesche Schepen aengekomen zijn / maer twee / ende selden derdehalve sacken koopt voor hondert duysent. Sy brenghen oock Porceleynen soo fijne als grove / ende koopt men ten tijde haerder aenkomste / om duysendt Caxas, vijf ofte ses Schotelen van bey de soorten / maer daer buyten / niet meer als twee / ofte selden drie. Brenghen oock seer schoone stickzijde van veelerhande coleuren / als mede stuckens zijde van 14. oft 15. ellen / ende veel andere waren. Koopen daer-en-teghen / behalven den Peper / alle de Lacca op / die van der Stadt Tolonbaon (daer sy overvloedelijck valt) ghebracht wordt / oock den Anil die tot Anier in potten ghemaeckt wordt / Sandel-hout / Noten-muscaten / Naghelen / Schelpen van Schildpadden / daer sy in China fraye kofferkens van maken / ende Oliphants tanden / daer sy fraye stoelen af maken / welcke sy hoogher waerderen als Silver / want daer hunne Mandorins ofte Viceroys in ghedraghen worden. Branden te Bantam oock veel wijnen van Cocos, waer mede sy haer sonderlinghe weten te behelpen. Die by den onsen aldaer zijn ghesien worden / waren leelijck van wesen / hebbende groote ooghen / een ghespannen vel / ende voorhoofd / ende swart langh hayr / seer als de vrouwen hier te lande / soo dat men de gheene die gheen baerdt en hebben / qualijck uyt een vrouwe kan onderscheyden / want binden 't hayr recht boven 't hoofd als een wronghe te samen / daer over sy dan een fijn netgen van peerts-hayr trecken / 't welck so vast gespannen staet / datter de lijckteeckens van blijven staen in haer voorhoofd; Hebben maer twintigh oft dertigh / oft immers seer weynigh hayren om den mond / in plaetse van een baerd / soo dat het staet ghelijck een mensch die zijn hayr uyt-ghevallen is. Van hare religie / huyshoudinghe / zeden / ende andere eyghenschappen sal te zijner plaetse breeder ghesproken worden.

Der Chinesen ghestalteniſſe.

N°. 28. *Afteeckeninghe van de Chinesche Koopluyden tot Bantam.*

De Portugesen (als yder wel bekent is) hebben over de 120. jaren in Indien ghehandelt / derhalven sy op alle plaetsen / daer profijt te halen is / hare sterckten hebben / meest gheleghen bewesten de Straet van Malacca, want in de Eylanden beoosten de selve / noch in China ofte Japon en hebben sy gheen vastigheydt / maer zijn gheheel Indien door verstroyt / ende drijven haren handel van d'een plaetse op d'ander met Fusten / om der lichtigheyds wille. Tot Bantam woonen sy buyten / by de Chinesen, want gheene van dese twee Natien en

Van de Portugesen tot Bantam ende in de Eylanden daer omtrent haren handel drijvende.

moghen

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

mogen binnen der Stadt woonen. Haren handel is aldaer op te koopen alle de Naghelen / Noten / Macis / Sandelhout / Cubebe / langhen Peper / ende andere drooghen / die men in de Oost-Indische Eylanden vindt / ende by hun gemangelt worden tegen lijnwaet ende andere koopmanschappen / hun van hare Meesters / die tot Mallacca woonen / tot dien eynde gesonden / want sy meest alle Facteurs zijn van den Capiteyn aldaer / van den Aerts-bisschop van Goa, ende meer andere. Sy en hebben tot Bantam noch Kercke noch Kluyse / maer wel te Panarucan, daer veel swarte Christenen zijn. Gaen gekleedt met een paer lange Indiaensche hosens / ghelijckmen ghemeynlijck in Persien draeght / maer heel barrevoets / altoos eenighe Slaven achter haer hebbende / die hun een Quitasol ofte Sonneweerder over 't hoofd houden.

N°. 29. *Afteeckeninghe van de Portugesen tot Bantam.*

Van de Fusten, Galeotten, ende andere Schepen tot Bantam.

Sy hebben te Bantam eenighe Fusten / ende groote Galeyen / doch konnen daer qualijck mede omme gaen / ende staen dickmaels gheheel van malkanderen ghespleten / alhoewel nochtans onder een groot dack bewaert. Dese ghebruycken sy onder andere / als sy eenighen grooten tocht willen doen / ofte d'een of d'ander plaetse beleggen / ghelijck sy vijf maenden eer de onse daer quamen / omtrent twee hondert zeylē reet hadden / maer worden langhsaem toe-gherust. Hare Galeotten hebben seer het fatsoen van onse Galeyen / behalven dat sy een gaeldery achter hebben / ende dat de Slaven ofte Roeyers onder alleene sitten / wel vast ghesloten / ende boven haer op een verdeck de Soldaten / om te beter ende vryer te konnen strijden. Voor hebben sy vier Bassen / ende in alles twee Masten. Hare Praos ofte Uytlegghers dienen haer om onder de Eylanden te leggen waken / offer gheen Vrybuyters of onraed in Zee en is / als oock om eenighe goederen uyt te voeren / sonder tol te betalen. Dese hebben een verdeck / huysghewijse / ghelijck oock haere Speelbarcken doen / alsoo dat niemandt achter en kan gheraecken / of moet door dit verdeck. Sy voeren een groote Mast / met een groote Besaen / die onder ende boven een langh riet heeft: 't Seyl is van gras ofte kruydt te samen gheweven / oft oock van bladeren van boomen. Vooren hebben sy ses man sittende / die (des nood zijnde) roeyen / ende twee achter die stueren / want sy twee Roers hebben / aen elcke sijde een / ende een riet in 't midden / dat achter onder aen 't schip met touwen vast is; Dusdanighe roers hebben oock alle haere Schepen ende Ioncken. Welcke voor uyt hebben een Boeghspriet / ende sommighe een Focke-mast daer by / met een groote Mast ende Besaene / ende van vooren tot achter een overdeck / als een huys / waer onder sy sitten / bewaert teghen de hitte der Sonnen / reghen / ende dauw. Alhier hebben sy een Capjuyt / alleen voor de Capiteyn oft Schipper van de Ioncke, ende vooren gheen Ra-seyl / dan de Blinde. Onder ist t'eenemael in ruymkens verdeylt / daer sy de goederen wel vast in stouwen. Men gaet aen beyde sijden in / ende aen die gaten hebben sy haer vier-steden Ghebruycken gheen Zee-kaerten / want sy die niet en verstaen / ende hebben eerst onlancks begost (door d'onderwijsinghe hun by den Portugesen ghedaen) het Compas te ghebruycken. Te vooren en kenden sy maer acht winden / overmits datter 't gheheele jaer door maer twee principaele

Digitized by Google

en wapen/ namelijck Ceylaon (soo sy die noemen) ofte noord-west/ welcke begint in October/ ende duert tot uytgaende Maerte / als wanneer de wateren daer met sulcken kracht naer 't oosten loopen / dat de onse 11. daghen seylden / sonder yet te vorderen: ende oost-zuyd-oost/ die sy Timor noemen/ welcken wayende/ de wateren met even so grooten kracht west-waert loopen: Niemand en stuert aen 't roer dan de twee stuer-luyden/ die oock altijdt onder land loopen/ ende haren wegh soo wel weten/ dat sy gheen Zee-Caerten van doen hebben. Men maeckt veele van dese Schepen tot Bandermachen, een stadt in 't Eyland Borneo, daer mender een al ghieladen met de koopmanschappen aldaer vallende/ als Was/ Rijs/ ghedroogden Visch/ ende diergelijcke/ om een gheringe geld koopen kan. De Catburs ofte Fusten maeckt men seer vele in Lassaon, een stad in Iava tusschen Charabaon ende Iapara gheleghen/ daer seer goed hout is om schepen te maecken. De Oost-Indische Eylanden zijn seer scheep-rijck/ maer meest van kleyne scheepkens/ alsoo dat de grootste Ioncke by den onsen ghesien boven de 20. last niet laden en soude: doch die van China ende Pegu komen zijn grooter. Sy hebben voorts in Iava een soorte van kleyne Jacht-schuyten/ die soo snel voort vlieghen/ dat het te verwonderen is/ zijnde uyt eenen Boom gheholt/ voren seer scherp/ ende onder rond; derhalven oock/ op dat sy niet om en souden konnen vallen/ op beyde zijden twee dicke Rieten legghen/ omtrent een vaem van de schuyte die vast ghemaeckt zijn aen twee stocken; welcke dan vooren ende achter aen de schuyte wel vast gebonden zijn/ soo datter een soo grooten zeyl op staet/ dat het wonder is/ dat de schuyten door de kracht van den wind niet om en slaen; Doch al ware sulcks gebeurde/ en souden geen nood hebben/ want sy alle goede swemmers zijn. Ter zee varende/ nemen sy altijd vrouwen mede/ seer verwondert zijnde/ dat de onse op soo langhe een reyse gheen mede ghebracht en hadden/ ende daer over eene aenboord brenghende/ die de onse metten eersten weder naer land sonden/ haer van hare vuyle bruyd seer bedanckende.

N°. 30. *ende* 31. *Twee Afteeckeningen van de Joncken ende andere Schepen in Iava.*

Van de gedierte in Iava. Oliphant. Rhinoceros.

Onder de gedierten die ghevonden worden in 't Eyland Iava, hebby voor eerst de Oliphanten/ welcke aldaer tam ghemaeckt ende dan verhuert worden om te arbeyden. Den Rhinoceros, en beest/ dat men schrijft den Oliphant een groot vyand te wesen/ segghen de Inwoonders/ dat men in Iava oock vindt/ ende verkochten den onsen van de hoornen die eenen Rhinoceros voor op de neuse ghestaen hadden/ dese naer eenighe schrijven zijn seer goed teghen allerley venijn/ als mede al wat aen de Rhinoseros is. Men vindt voorts in Iava veel Harten ende Hinden/ die men om de dickheyd van de Bosschagien/ qualijck vanghen kan/ of moeten met den Roere gheschooten worden/ ende dewijle de Iavanen daer mede niet en weten om te gaen/ soo vermenighvuldigen sy in sulcken voeghen/ dat men te landewaert in gaende/ die met groote kudde ontmoetet. Van ghelijcke zijnder de wilde Ossen/ Buffels/ ende wilde Swijnen seer overvloedigh. Sy hebben oock tamme Ossen ende Buffels/ daer sy de melck van ghenieten: als mede veel schoone Geyten ende Schapen. In 't wilde vindt men oock veel vreemde Meer-katten/ ende Weselcjens/ waer van 't gheboomte vol sit/ tot groot tijdt verdrijf van de voorby gangers/ die sy met hare drollighe bootsen vermaecken. Daer vlieghen in 't wilde veel schoone Pauwen/

Harten ende Hinden.

Wilde Ossen, Buffels, ende Swijnen

Meer-katten ende Weseltjens

Digitized by Google

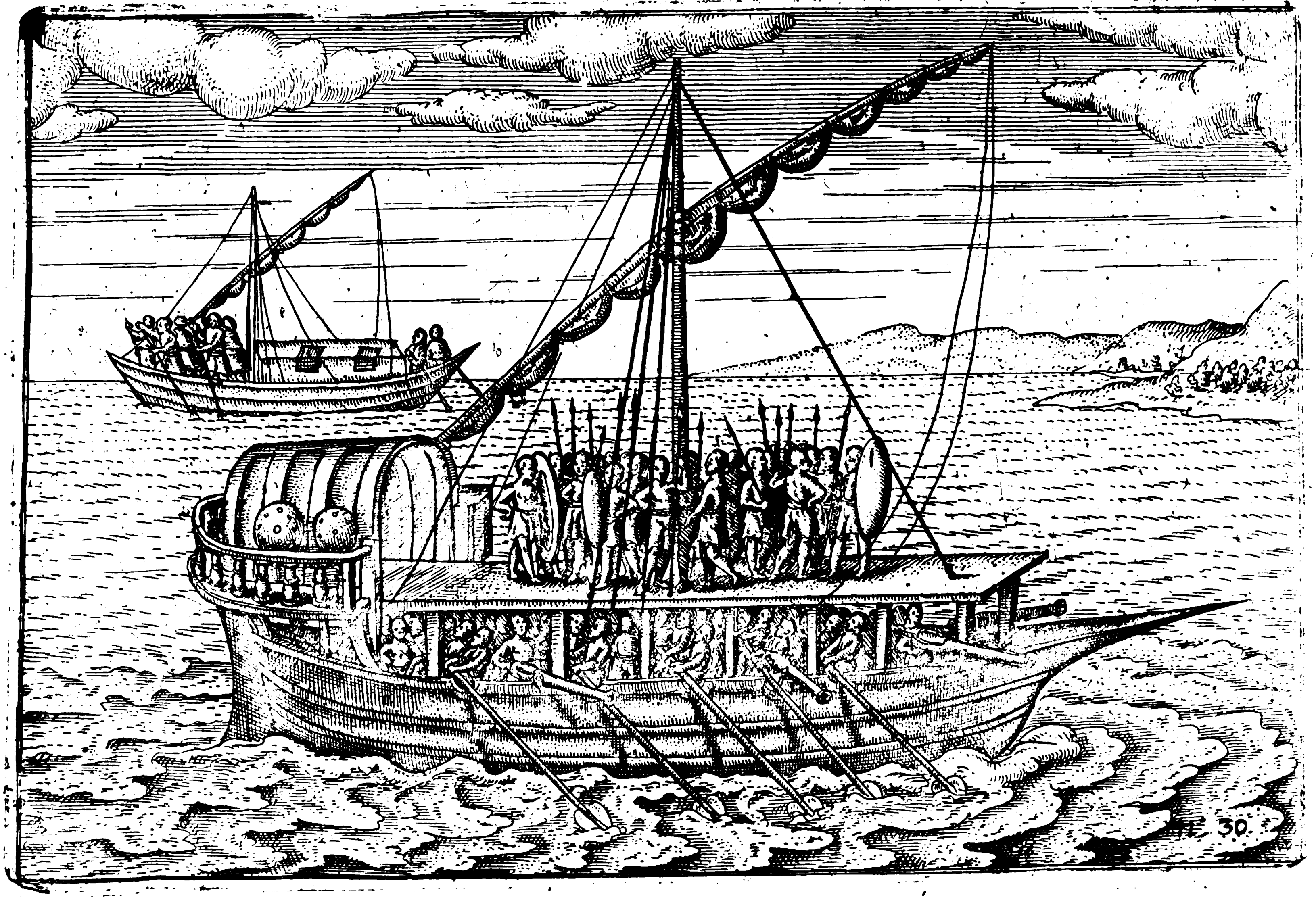

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

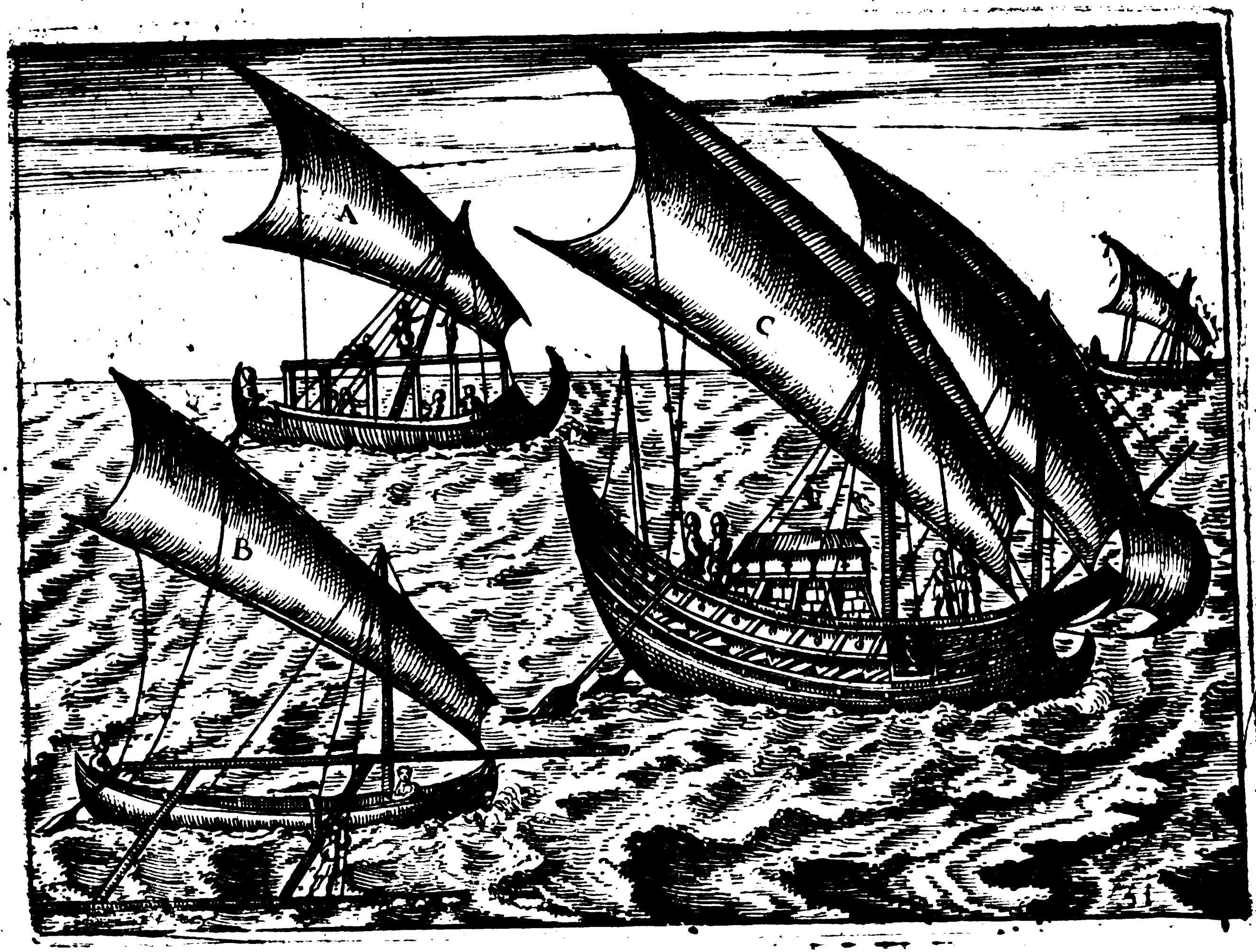

Digitized by Google

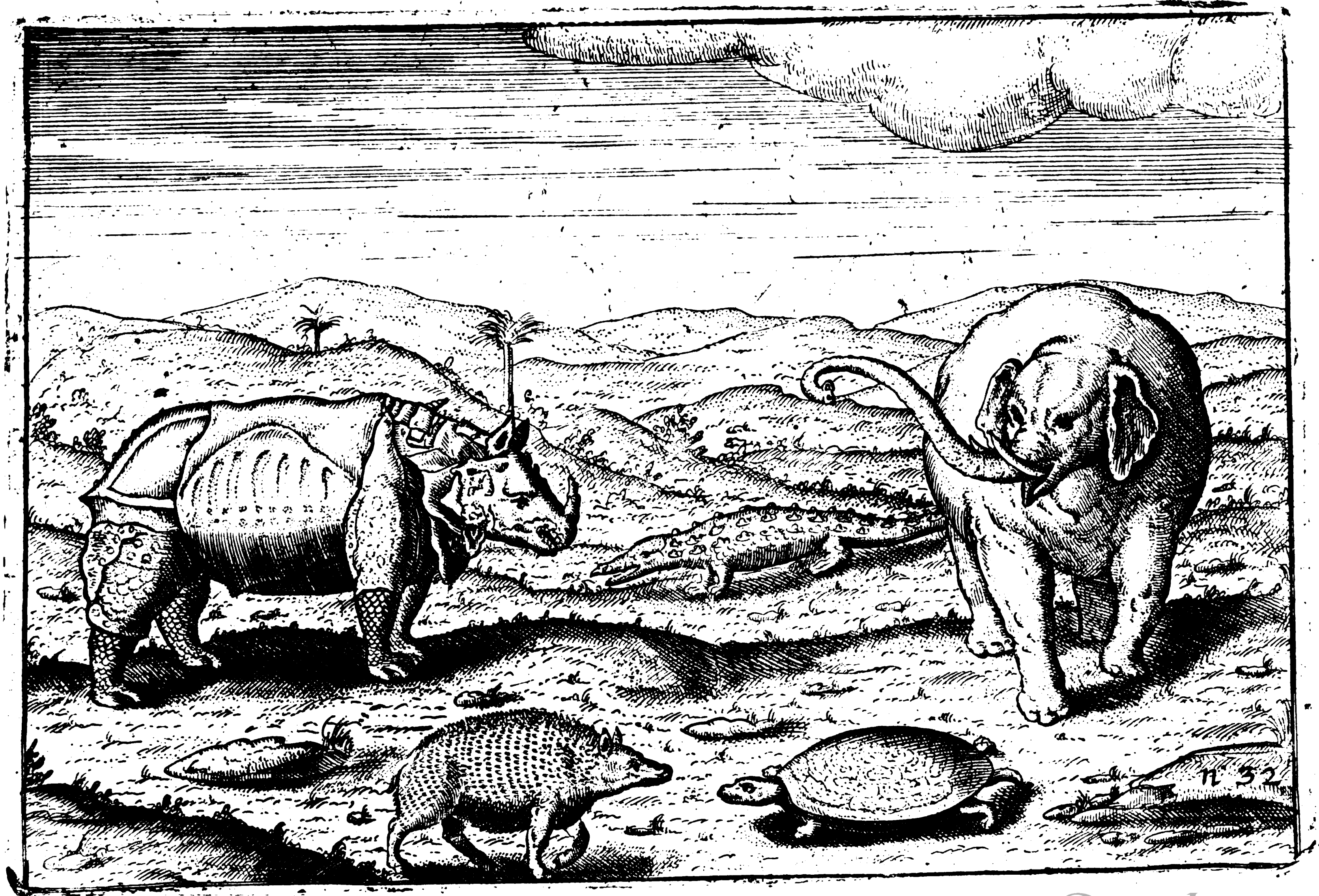

Digitized by Google

Digitized by Google

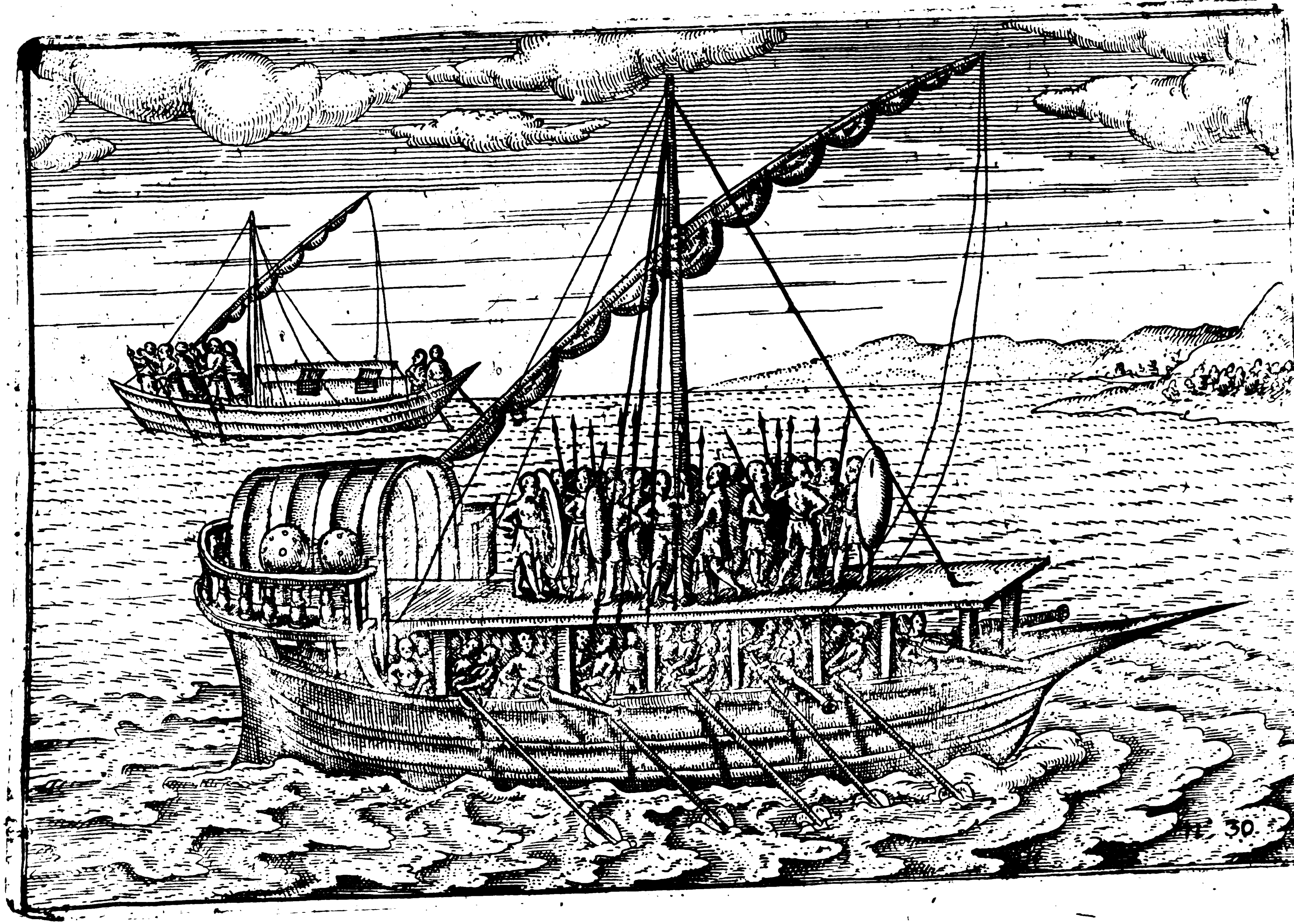

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

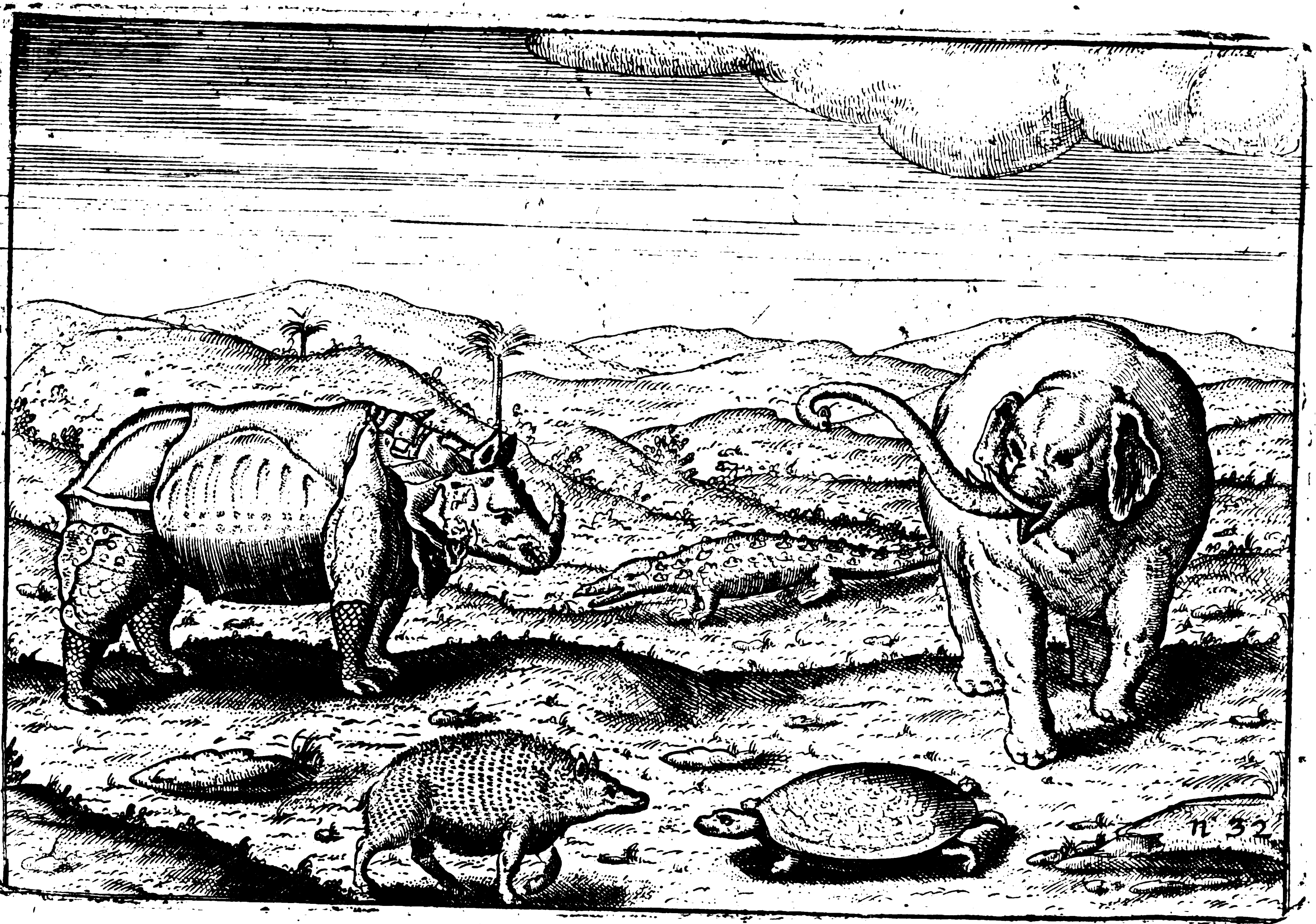

Digitized by Google

Digitized by Google

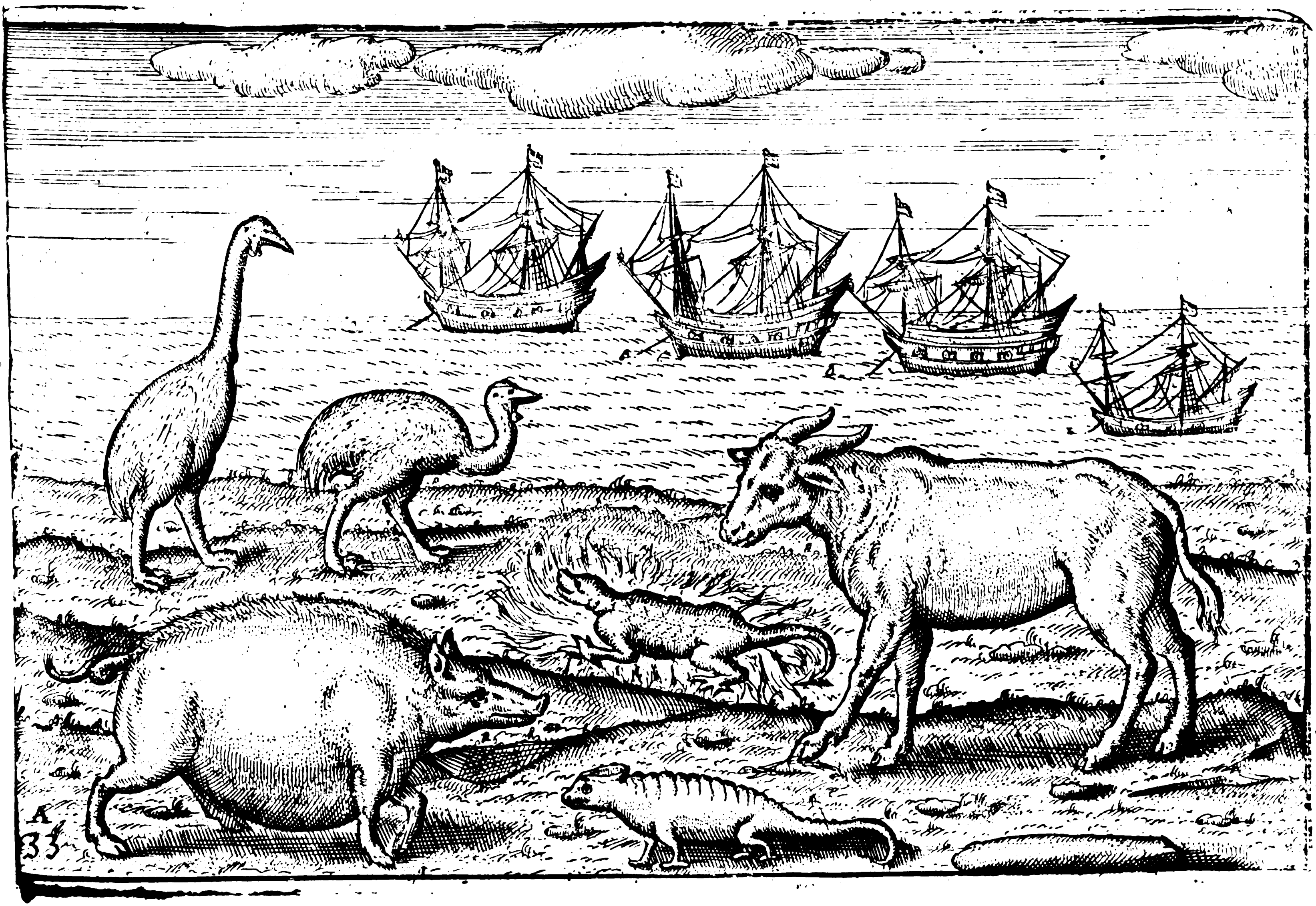

Digitized by Google

Digitized by Google

Wilde Pauwen

Pauwen / (maer tamme en zijnder niet) als oock Papegaeyen / ende duysenderley andere vogelen.

Crocodilen.

In de Revieren houden haer veel Crocodilen / die den mensche in 't water zijnde / durven aen tasten / ende daer mede te gronde schieten / waer door men de Revieren met vreese passeert. De Chinesen vanghen dese Crocodilen / ende makense tam ende vet / seggende dat het een uytnemende leckere spijse is.

Civet-katten.

In Iava heeft men oock veel Civet-katten / die sy Castori noemen: doch weten den Muscus niet wel te ghebruyken/als men wel in Guinea doet/daer hy witter/schoonder / ende suyverder is.

Chameleoenen.

Op 't Eylandt Madagascar vindt men Chameleoenen in grooter menighte / die wy den Leser onder de Javaensche ghedierten sullen vertoonen / ende in 't kleyne Eyland ligghende in de

Salmander

Baya d'Anton Gil hebben de onse eenen Salmander op een Boom ghevonden / zijnde twee spannen groot/ende hebbende een scherpe muyl / groote ooghen / een effenen langhen rugghe ende steert / met vier groote uytghespande scherpe klauwen / een verbaerlick ding om aensien.

Water-Egels.

Op 't Eyland Santa Maria kochten sy van den Inwoonderen twee beestjens van de groote van een konijn/hebbende een scherpe muyl/ende knorrende als een Vercken; 't lijf was vol scherpe naelden/als de Egels hebben / ende de voeten heel kort / een seer vinnigh dier. De Inwoonders vingen dese in een sout water / 't welck tusschen 't voorsz. Eyland /ende een ander kleyn Eylandeken door loopt. Aen de zuydwest-zijde van Madagascar vindt men veel katjens die van de Tamarinden leven / ende sich op de selve boomen houden / zijnde langh van lijve / ende hebbende een scherpe muyl / korte voeten / ende een langhe ghespickelde steert.

Javaensche Hoenderen

In Iava hebben sy tweederley soorten van Hoenderen / d'eene als die hier te lande / ende d'ander half Calcoen half ghemeyn Hoen / 't welck een seltsaem dier is / ende soo vinnigh teghen malkanderen / dat de Inwoonders dickmaels vliemen aen de sporen van de Hanen binden / ende die teghen malkanderen soo langhe laten vechten / tot dat d'een of d'ander dood daer henen valt : waer dickmael groote weddinge om geschiet van eenige duysent Caxas, ende gaet den eygenaer van den Hane die victorie gevochten heeft / met den dooden Hane naer Huys toe goed tier maecken.

Hanen-strijd.

Hoenderen swart van vleesch, been, ende veren.

De onse hebben op Iava Hoenderen ghevonden gantsch swart soo van vlees ende been/ als van veren ende goed van smake.

N°. 32. *ende* 33. *Twee Afteeckeningen van de ghedierte op Java ende elders.*

INWERP.

Naerder beschrijvinge van de Oliphanten.

De Oliphanten vint men vele in Ethiopien / ofte Paep-Jans-land/ achter 't Eyland Mossambique, alwaerse de Cafres ofte Swarten veeltijds dood smijten, ende eten / om de tanden aen de Portugesen te verkopen. Men vindtse oock door geheel Indien / ende sonderlinghe in Pegu, alwaer mense met een groote menighte van volck/ende tamme Oliphanten jaegt/ ende somtijds by duysenden t'effens omringt / om een hondert / oft soo veel als men der van doen heeft te vanghen / de reste laet men wederom loopen. Dese leerense dan allenxkens met dreygementen / honger/ dorst / ende dierghelijcke practijcken soo lange tot datse de sprake beginnen te verstaen/ eñ smerense dan met olie / wassense / ende doense veel gemax aen/waer mede sy haer so tam ende onderdanig maken/als menschen/ so dat haer niet meer en gebreect als de sprake. De beste ende verstandighste van de wereld vint men in 't Eyland Ceylon, welcke daerom (so de Indianen voor-

Digitized by Google

voorseecker vertellen) van alle andere Oliphanten ghe-eert worden. Wat pijpen/ vaten/ packen/ oft sacken datter in Indien verhaelt ende versleept worden/ 't geschiet al met den Oliphant. Diese van doen heeft/ overkomt met den Meester van den prijs/ ende als dan gaeter de Meester op sitten/ te weten boven op den hals/ ende steeckt hem de voeten onder de ooren/ hebbende een hake in de hand/ waer mede hy hem steeckt op 't hoofd/ alwaer sijn Testiculen leggen tusschen beyde de ooren/ welcke d'oorsaeck is/ dat men hem soo lichtelijck dwinghen kan. Komende by 't vat ofte pack dat hy dragen sal/ bint men 't selve met een koorde vast/ so dat het in gewichte mach hangen/ dan spreeckt hem de Meester toe/ ende hy neemt de koorde met sijn snuyt/ windse om sijn tanden/ steeckt het eynde in de mond/ ende draeght het soo al hanghende waer men 't begeert. Ist in een schuyt te setten/ men brenght dien aen den wal/ ende den Oliphant settet daer selver in/ ende haelt steenen met sijn snuyt/ die hy onder 't vat leydt/ ende stooten als dan met sijn tanden aen/ om te sien oft oock vast leyt. Haer eten is Rijs/ ende water; sy slapen al legghende/ ende buyghen hare knien ende andere leden/ als alle andere vier-voetige beesten. Des winters als 't begint te reghenen/ worden sy tuchtigh/ ende gantsch dul ende rasende/ so datse dan niet om dwingen zijn/ maer men sluytse teghen dien tijdt buyten de Stadt yevers aen een dicken Boom/ met een groote dicke ysere keten aen de benen/ alwaer sy onder den blauwen Hemel blijven tot dat haer de dulligheyd overgaet/ welcke duert van April tot September. Over zijnde/ wordense weder soo tam/ dat mense onder den buyck magh door kruypen/ mits gheen quaet doende/ maer diese misdoet/ magh 'er hem wel af wachten/ want vergeten het ongelijck niet dat hun gedaen is/ voor dat sy 't gewroocken hebben. In 't Eyland Ceylon ende Pegu voeren sy alle hare oorlogen meest met Oliphanten/ die sy sweerden aen de tanden binden/ ende houte Casteelen op den rugge setten/ daer 5. ofte 6. mannen in staen/ om uyt te schieten met bogen oft roers. Dese groote Beesten zijn seer verbaert van een Kat ofte Muys/ ende oock van de Indiaensche Mieren/ misschien vreesende dat die haer souden moghen in de Snuyt loopen. Als sy by een komen om te genereren/ staet het manneken op een heuvel/ ende 't wijfken wat lager. Langs de wegen gaende/ kan mense verre hooren/ al en siet mense niet: ende dat door het deunen van de voeten/ ende 't klappen van de ooren. Zijn/ als 't pas gheeft/ by naest soo snel in 't loopen als een peerd/ ooc seer hovaerdigh ende eergierigh. Gedencken de weldaed haer gedaen/ ende zijn daer voor danckbaer/ altijd de hoofden buyghende/ tot een teken van eerbiedinge/ als sy voor by de huysen gaen/ daer hun eenigh goed gheschiet is.

Van de Rhinoceroten.

Den Rhinoceros, by den Indianen Abada genoemt/ vint men vele in Bengala eude Patane, zijn kleynder ende legher dan den Oliphant/ hebbende een korten hoorn op de neus/ achter dickachtig/ ẽ vooren wat scherper/ doncker-blauw/ ofte witachtigh van verwe. Hebben een muyl als een Vercken/ ende 't vel over 't lijf al gefronst/ 't welcke staet als of het doorgaens behanghen ware met schilden. Als sy drincken willen/ staender alle d'andere Dieren naer en wachten. Komen oock niet drincken/ of den hoorn moet heel onder water wesen/ om dat hy soo dicht aen de muyl komt. Hare hoornen/ tanden/ klauwen/ vleesch/ vel/ ende bloed/ ja tot hun dreck ende water toe worden by den Indianen seer hoogh geacht/ ende tot velerley sieckten ghebruyckt. Dit mochten wel de Eenhoor-

nen

Digitized by Google

„ nen zijn / daer men by de oude schrijvers soo veel van
„ leest/eñ nochtans tot noch toe nergens gevondẽ heeft.
„ Dese dieren hebben d'oude gelooft dat sy de lucht
„ ende wind waren levende: Men vindtse in Indien
„ vele/ ende en doen niemand quaed. Plinius seght / dat
„ de Chameleoen van ghedaente den Leeu ghelijck is/
„ maer niet grooter als een Haegdisse/ sijn lenghte van
„ 't hoofd af tot het beginsel van de steert is seven oft
„ acht dwarse vingeren/ de hooghte des lichaems by-
„ kans vijf vingeren/ de lengte der beenen vierdehalve
„ vinger / het vel is gantsch rou ende vol knoopkens/
„ met een scherp rugge-been. Hare verwe veranderen
„ sy na de ghestaltenisse der dingen die omtrent haer
„ zijn/anders zijnse van selfs bleeck ofte swartachtigh.
„ Drayen de oogen seer snel om end om / ende hebben
„ geen ooge-leden. Men heeft by ervarentheyd bevon-
„ den / dat sy eenige kleyne vlieskens vangen/'t welck
„ haer voedsel moet wesen/ want hebben oock afgang.

Chameleoenen.

„ Wy moeten den Leser oock in 't korte verhalen/dat
„ men heel Indien ende d'omligghende Eylanden door
„ ongheloofliјck veel Mieren vindt / welcke soo scha-
„ delijck zijn / dat wie 't niet by eygen ervaringhe ghe-
„ sien en heeft/het selve qualijck gelooven konnen sou-
„ de. Want men magh geen dingh wat het oock sy van
„ eerbaer ware / noch oock kleeren oft Lijwaet onbe-
„ waert laten/of 't en krielt terstond van de Mieren/die
„ in een oogenblic tijds een heel brood uytgeholt hebbẽ:
„ Daerom maken de Indianen alle hare kisten ende
„ threesoren/daer sy de voorsz dingen in bewaren willẽ/
„ met vier voeten ofte pilaren / settende onder elcken
„ voet een steenen ofte houten back vol waters/ ende de
„ kisten selve datse nergens aen en raecken/ende van de
„ wand af staen/anders waer het strax al bedorven van
„ de Mieren watter in ware. Ja soo men een Pater-
„ noster tijds vertoeft te backẽ/als sy uytgedroogt zijn/
met watter te vullen/sy comen terstond soo vol Mie- „
ren/dat het krielt. Sommige gebruycken oock sulcke „
waterbacken onder de stijlen van hare bed-steden / eñ „
tafelen/om van de Mieren bevrijt te zijn. So men daer „
eenighe vogelkens begheert te bewaren / datse van de „
Mieren niet op ggheten en worden/ men moetse set- „
ten op een stock oft knape dat toe gemaeckt / met een „
back vol waters onder de voet/ oft sijn terstond lijve- „
loos/ja al hingense in de lucht/de Mieren wetender „
by te komen/alsser maer een koordeken aen is. Men „
vindter noch een anderen aerd van Mieren/ die by „
na een vinger lang/ende rood van verwe zijn: Dese lo- „
pen te velde ende doen groote schade aende Boomen „
ende kruyderen. Soo dat het schijnt een plage ende „
maledictie te wesen.

Indiaensche Mieren hoe schadelijck datse zijn.

In Iava, ende andere plaetsen van Indien wast on-
der andere seeckeren boom / in Arabisch Fausel, in
Malays Pinan, ende in Portugees Arrequero ghe-
naemt / met wiens vruchten gheheel Indien door/
ende sonderlingh in de plaetsen daer hy niet en wast/
grooten handel ghedreven wordt. Hy wast seer als
de Palm ofte Cocos-boom / doch is wat dunder / ende
heeft de bladeren smalder ende kleynder. Sijne vrucht
is den Dadel by naest ghelijck / soo dat men 't segghen
soude als een aerd of gheslachte van wilde Dadelen te
wesen. Is eerst in een casse ofte bolster besloten/tot
dat hy begint te bloeyen / gaet als dan open / ende rijp
wordende/ vallen de schellen af / soo dat de vruchten
aen eenen langhen dicken tack blijven hanghen. Sijn
d'een grooter als d'andere / ende somtijds aen d'een zy-
de plat / aen d'ander verheven. Hebben sonderlinghe
geen smaeck / dan maken de mond seer vochtigh ende
bloed-rood / daer en teghen de tanden swart / welc-
ke de Indianen oock vijlen / ende met seecker
kruyt blinckende maecken als yvoor. Dese vrucht

Van sekere boomen ende planten in Iava, ende eerst van den Arrequero.

Digitized by Google

eten de Iavanen ende andere Indianen met het blad Bettele, daer sy wat calcks van Oester schelpen ghebrandt by doen / doch soo weynigh / dat het hun gheen schade en kan doen in hare lichamen. De Bettele wast

Van't kruyt Bettele.

ghelijck de Peper / Erten / ofte Hoppe / op-klimmende lancks de Arnequeros ofte andere Boomen / want haren struyck seer kranck ende dun is / bladeren hebbende den Eert-velde seer ghelijck / ofte (soo andere schrijven) als den Citroen-Boom / doch langher / ende aen 't eynde scherper / met eenighe lancks door-loopende aderen. Die te deghe rijp zijn / worden voor de beste ghehouden / hoewel sommighe vrouwen de onrijpe kiesen / om dat die in 't kauwen meer geluyds geven. Men siet de Iavanen ende andere Indianen / so mans / als vrouwen / heel selden / of sy knauwen altijd van dese Bettele ende Arrecca met kalck ghemenght / ja selfs delwijl sy den Koning / oft eenigh Groot Meester toe-spreken. Gaen sy d'een den anderen besoecken / sullen terstond het Bettele kistjen in 't midden setten / ende malkanderen daer van presenteeren: De groote Heeren ende Koningen selve / waer sy oock gaen / staen / ofte sitten: hebben altoos hare dienaers by hun met een silveren ketel / daer de Bettele met sijn toe-behooren als een ofte meer Arreccas, met een nijptanghe / om die te breecken (want oud ofte rijp zijnde / worden sy hart) ende een doosken met ongebluste kalck / in leyt; Wanneer eenig Ambassadeur den Koningh komt aenspreken / soo leyt dese daer en tusschen op bedde / ofte sit plat ter aerden op een Tapijt / ende sijn dienaer maeckt hem vast den Bettele toe / die hy al staegh door sit en kaut / spouwende het sop ende 't overblijfsel in een silveren Becken / 't welck daer beneffens hem staet / ofte yemand van sijne dienaers ghehouden wordt. De hoogste eere die den Ambassadeur als dan kan gedaen worden / is / dat hem

Hoe de Koningh d'Ambassadeurs ontfanght.

de Koningh noodight / ende proeven doet van de selve Bettele die hy eet. In somma sy zijn dit altemael soo ghewent / dat hun dunckt sy en souden daer sonder niet konnen leven: Derhalven sy niet alleen den gheheelen dagh / maer oock 's nachts soo dickmaels als sy wacker worden / altijd daer van knauwen / segghende sulx te doen / om dat het de maghe sterckt / het tant-vleesch vast maeckt / ende haer behoedt van walghen oft overgeven / 't welck sy anders souden onderworpen zijn. Is oock (seggen sy) goed tegen een stinckenden aessem ende tegen 't scheurbuyck / gelijck men in der daedt weynigh ofte geen Indianen vint / die met deselve gebreecken besmet zijn / maer hebben (hoe oud sy oock) hare tanden altoos onverminderet ende geheel in 't hoofd / sonder eens te weten wat tandpijn te seggen sy. De vrouwen / wanneer sy met hare mannen den echtelijcken plicht hanteren sullen / knauwen al voren van dit Bettele, ende meynen / het verwecke tot vertelheyd. Men vint het op alle hoecken van de straten / ende winckels te koop als oock op alle weghen voor den reysenden man / ende is al toe bereyt naer behooren / te weten soo veel bladeren Bettele, een Arecca, ende wat kalx / somtijds oock / voor die 't begeert / wat Cate daer by / 't welck een koexken ofte bolleken is dat gemaeckt wort van seker hout ofte boom. Hier van nemen sy eerst een stuck Arecca en Cate 't welcke sy soo wat knauwen / ende daer na een blad Bettele, waer sy met den naghel van den duym / die sy daer toe lang ende scherp laten wassen (niet in 't ronde als wy de andere uyt trecken / ende met wat kalex bestreecken zijnde / rollent in malkanderen / ende stekent soo in de mond. Al het sop dat sy daer van uytspouwen is gelijc swart bloed / 't welcke komt van den Arrecca, het ander sop swelgen sy in. De Portugesche vrouwen hebben dit mede van den Indianen geleert / ende zijnder immers soo seer op verleckert als sy. Daer leyt een Eyland buyten de strate van Sunda, ghenaemt Pulo Severssi,

't welcke

Digitized by Google

't welcke vol van dese Bettele staet / al van selfs wassende/daer het de Iavanen met heele Prauwen vol gaen halen / maer alsoo sy naeckt zijn/ konnen 't selve niet becomen/dan met groote moeyte / overmits het seer bewassen is van de Netelen/waer van sy nauwelijcks in drie daghen weder op haer stel en zijn. Maer om weder te keeren tot de Areccas, men vindter / die in 't eten ofte kauwen eenen soo droncken maecken / als of hy den gheheelen dagh wijn ghedroncken hadde / ende lichtelijck soude daer henen sufselen / dan gaet weder haest over.

Mangas. In Iava vindt men oock seecker fruyt Mangas ghenoemt 't welck uytnemende goed is / wast op boomen den Okernoot-boomen by naest gelijck die wel geacht zijn / doch seer dunne van bladeren. De Mangas hebben de groote van een grootachtigh Persick / ofte Gansen-Ey / maer zijn langhwerpigh / ende wat omghekroont als een halve Mane / geel-groen / ende somwijlen wat op 't roode treckende. Binnen hebbense een groote steen / ende langachtighe korrel / die rau zijnde bitter is / maer op kolen gebraden/smaeckt seer als een ghebraden Aker / ende is goet teghen de Wormen / ende den buyckloop: De vruchten rijpen in de Maenden October / November ende December/ ende dat met grooter menighte: gaef ende onbedorven zijnde gaen in smake d'alderbeste Persiken te boven. Worden oock groen in de pekel ghelept met loock ende groene Gengber/ende ghebruyckt in plaets van Olijven / doch smaecken soo bitter niet / maer trecken wat na 't suere / ende worden dan Mangas d'Achar ghenoemt.

TEXT.

Men vindt een gheslachte van Mangas die wild zijn / ende in 't Portugees Mangas Bravas ghenoemt worden. Is een sterck fenijn daer mede sy elckanderen vergheven / want die maer een weynigh daer af eet / sterft terstond / ende is tot noch toe gheen middel gevonden om dit vergif te ghenesen. Dese vrucht is licht groen / ende een weynigh blinckende / vol wit sops / ende weynigh vleesch hebbende / dan dat het Nootjen met een harde bast overtrocken is / komt in de groote seer met een Que-appel over een.

De Ananas is een seer schoone vrucht / ende wel een van de beste ende smakelijckste van gheheel Indien. Ananas. Wast leeghe / op een scherp wijdt uytgesprept kruyd/ den Azevar ofte Sempervive van Spaenjen in bladeren ghelijck. Is eerst groen / daer nae rijp wordende goud-geel ende wat rood / ghekertelt als een Pijn-Appel (daerom het oock by den Spaenjaerden in Brasil/ (waer het eerst van daen ghekomen is) Pinas ghenoemt wordt) maer seer sacht om snijden. Van binnen zijnse geel / ende hebben een seer lieflijcken reucke. Men eetse overgoten met wijn / ende hebben den smake van een rijpe Perse / te veel gegeten / zijn korsigh/ ende overmits hare overvloedige vochtigheyd verkouwen de maghe. Sijn soo scherp / dat so men het mes daer mense mede heeft open ghesneden / eenen nacht laet legghen sonder af te veghen / sal des anderen daeghs in ghegheten zijn van 't sop / dat men 't merckelijck bekennen sal moghen. Dese vrucht heeft een trosken/twee ofte meer van bladeren / de welcke gheplant zijnde / weder andere op doen wassen / ja al hadden sy 14. daghen op der aerden gheleghen. De Canariins heeten de vrucht Ananasa; de Brasilianẽ/van waer sy eerst gekomen is/Nana, in het Eyland Spagnola ende andere West-Indische quartieren/ heet sy Iajama. Is soo groot als een Citroen / oft ghemeene Meloen/ seer schoon van coleure / ende lieflijck van smaecke.

Digitized by Google

Van verre aen te sien / schijnt een Artisocke, dan heeft sulcke scherpe stekels niet: De planten daer sy op wassen hebben de groote ende wortelen van een Cardon, ende groeyt op elcke plant maer een eenigh vrucht / juyst in 't midden des stams / ende rondsom seeckere kleyne / die oock somtijds tot perfectie komen. Zijn licht om verteeren: maer overvloedigh ghenuttight / veroorsaecken hitte / ende verseeren oock het tand-vleesch / overmits de kleyne drapkens die daer loopen haer saysoen datse rijp zijn is in de Vasten / ende zijn dan op haer beste ende smaeckelijckste. Hebben het fatsoen seer als het hoofd van een Spin-rocken: Haer sop is ghelijck soeten Most / soo dat men sich daer af niet en kan sat eten / want gaen in leckerheyd alle fruyten te boven.

Samaca. Daer wast in Iava noch een vrucht / die sy Samaca noemen / van de grooote van een Citroen / die na 't groen-root is treckende / suer van smake ende sappigh / hebbende binnen swarte korlen / de bladeren zijn den Citroen bladeren schier ghelijck / doch wat ronder. De smaeck is seer lieflijck. Men confijtse in suycker / ende ghebruycktse ghelijck als de Tamarinden, teghen alle vierighe inflammatien ende heete kortsen. Men leghtse oock in Azijn ende Pekel / als Peper / Loock / Mangas ende Gengber / ende dienen dan tot versterckinghe der magen / als oock tegen den buyck-loop / rood Melisoen / etc.

N°. 34. *Afteeckeninghe van de Mangas, Samaca, Arreca, Ananas, ende Bettele.*

Men vint in Iava veel Tamarinden, oft (so de Portugeesen die noemen) Tamarinhos, welcke een vrucht is / wassende op groote ende wijdt uytghespreyde Boomen / bladeren hebbende als Pimpernelle / doch wat langher: De bloemen zijn in 't eerste rood / als die van Persiken oft Amandelen / maer worden namaels wit / ende hebben eenighe langhe drapkens binnen uytwaerts loopende daer de vrucht aen wast: Soo haest de Son begint onder te gaen / winden haer de bladeren rontom de vrucht / om die teghen de koude te beschermen / ende de Sonne des morghens sich boven den Sicht-eynder ofte Horizon vertoonende / ontsluyten sy haer weder. De vrucht is metten eersten groen / maer droogh zijnde / wort as-grauw / na 't roode treckende / ende is met groene schellen ofte Peulen bekleet / seer omtrent een vinger langh / bruyn ofte Tanneyt van colenre / ende suerachtigh ofte treckende van smaecke / seer als by ons de ghedrooghde Pruymen. In elck Huysken steken drie ofte vier klene Boontjes / mede bruyntanneit van coleure / de welcke buyten om bedeckt zijn met het gheene eygentlijck Tamarinho noemt / een lijmachtighe ende aen de vingheren kleevende substantie / waer mede sy alle haren compost in Indien toe maecken / ende is de beste sause die sy hebben als by ons de Verjuys / doch die het siet koocken / ende salder niet veel lust toe krijghen om t'eeten / want douwent door de vingheren / dat het schijnen verrotte Mispelen te wesen: Niet te min gheeft den Rijs ende andere kost een aenghename Rijnsche smaeck. Sy wassen twee mael 's Jaers in 't wilde / sonder geoeffent te wesen worden van de Medicijn-Meesters gebruyckt in hittige kortsen / verstoppinghe / ende verhitheyt der lever / ende Nieren. Een nacht in water gheweyckt / ende daer 's morghens nuchter van ghedroncken maecken sachte kamer-gangh. Sy worden ghesouten / oft in Suycker gheconfijt / ende ons alhier in Europa ghebracht. Aen 't zuyd-west-eynde van Madagascar wasTamarinden.

sender

Digitized by Google

Digitized by Google

sender overvloedigh veele / seer schoon ende groot / ende is wel 't meeste onderhoud van de Inwoonders aldaer. Worden in 't selve Eylandt Quille ghenaemt / ende in Iava, Sumda Assu. Haren naem Tamarindi, oft Tamarinhos komt van 't Arabisch / in welcke tale de Dadelen Tamar hieten / ende om dat de Arabiers dese vruchten nerghens beter en weten by te ghelijcken als by Dadelen / soo noemen syse Tamarindi, als of men seyde / Indiaensche Dadelen. De Malabaren hietense Puly, ende d'ander Indianen Ambily. De boomen zijn bynaest als de Castanjen ofte Note-boomen / de tacken vol bladeren hebbende / met dicht ende sterck houdt. De vruchten hanghender aen even als scheeden van messen / dan gaen wat kromachtydigh ende booghs-ghewijs om. Als men den Tamarinho verboert / is hy upt de huyskens oft peulen / ende sy maeckender bollen af / soo groot als een vuyst / seer ontyegh om aen te sien / ende noch vuylder om handelen. Is in gantsch Indien seer goeden koop / door de menighte die men daer over al van heeft.

Wy hebben hier vooren gheseydt / dat de Peper in Iava wast ende opklimt lancks seeckere groote dicke Rieten / by den Javanen Mambu ghenaemt / binnen de welcke men seght dat den Tabaxijr ghevonden wordt / een substantie daer van terstondt breeder sal ghesprooken worden / maer dat de onse verscheyden Rieten opsnijdende gheen Tabaxijr daer in en vonden: Wat nu de oorsaecke sy dat de Javaensche Mambus sulcks niet in en hebben / is ons onbekent / ende moghelijck niet ghenoegh ondersocht: Maer dit is seecker / dat lancks de gheheele kuste van Malabar, ende voornemelijck in Coromandel, Bisnagar, ende Malacca veel soodanigh Riet wast / welck van binnen heeft een materie / die de Indianen Sacar Mambu noemen / 't welck soo veel te segghen is / als Suycker van Mambu. De Arabiers / Persianen / ende Moren / die 't in grooter weerden houden / ende nauwe opsoecken / noemen het Tabaxijr, een woord dat soo veel beteeckent op hare tale / als een witte oft melckachtighe vochtigheydt ofte t'samen gheloopen sop: De Rieten / oft liever boomen / daer in het wast / zijn sommighe soo groot als een Popelier-boom / ende hebben ghemeynlijck al recht opstaende tacken / welcker bladeren zijn een weynigh langher als die van den Olijfboom. De stam is soo dick als een mans been boven de knije / ende meestendeel wel soo hoogh als 't hooghste huys van dese Landen. De knuysten ofte voeghsels staen omtrent anderhalve span van malkanderen. Nu tusschen elcken knuyst genereert sich dese soete vochtigheydt / witende t'samen gheronnen als Stijssel / somwijlen veel / somwijlen weynigh / ende wordt van weghen haere deught ende medicijnale kracht in Arabien ende Persien ghemeynlijck op-ghewoghen teghen Silver. De Indianen ghebruycken het teghen seecker quaed inde roede van de manlijckheyd / ende andere dierghelijcke verborghen ghebreecken: Desghelijcks teghen de heete koortsen / Colijck / ende rood Melisoen. Opt den boom ofte stam maecken sommighe seeckere scheepkens / daer twee persoonen in sitten moghen / dese latense aen yder eynde een knuyst behouden / ende d'andere tusschen beyden hollense upt. Sy sittender naeckt in / op elck eynd een / ende voeren in elcke handt een riemken / daer mede sy de schuytkens oock teghen stroom snel voort roeyen / ende steecken in die ketterije / dat dese schuytkens nimmermeer besprongen en worden van de Crocodilen / al zijnse schoon daer omtrent / 't welck nochtans andere schuyten ofte sche-

Groote dicke Rieten Mambu ghenaemt.

Schuytkens van Riet ghemaeckt.

Digitized by Google

Duriaon. schepen lichtelijck wedervaert. Sy hebben in Iava de vrucht by den Malayen Duriaon ghenaemt / welcke men seght dat alleenlijck in Malacca ende daer omtrent wast. Den boom / in Malays Batan gheheeten / is wel soo groot als by ons de grootste Appel-boomen / van bast ende dick hout / met een grauwe schorsse bekleedt / veele tacken hebbende / ende ongheloofelijck veel vruchten. Het bloeysel / dat sy Buaa noemen / is uytten witten wat geel / de bladeren een halve palm langh / ende twee oft drie vingeren breed / rondsomme een weynigh ghekerft / van buyten bleeck-groen / maer inwendigh seer schoon-groen / ende byhans tot roosheydt streckende. De vrucht is omtrent soo groot als een Meloen / met een dichte bast omvanghen / ende veel kleyne dicke scherpe stekelkens ghewapent / uytwendigh groen / en met linien over de lenghte als de Meloenen. Heeft van binnen vier holen oft kamerkens / ende in elck van die / drie oft vier kaskens / welcker yder een vruchtken in heeft soo wit als melck / soo groot als een Hennen-ey / ende soo goed / jae beter ende lieflijcker van smake / als de pap die de Spaenjaerden van Rijs / Cappoenen-borsten / ende Rooswater maecken / in haer tale ghenaemt Manjar blanco, maer niet soo sacht ofte slijmerigh. Maer de vruchten die geel / oft anders dan wit zijn van binnen / die zijn bedorven door quade lucht ofte reghen. Sy en konnen niet dueren / maer moeten ghegheten worden / soo haest als de bolster begint te gapen. Elcke vrucht heeft een besondere steen in / soo groot als een Persick-steen / die / om dat hy de kele verseert / niet ghegeten wordt. Die dese vrucht niet ghewoon en is t'eten / dien salse metten eersten teghenstaen / want heeft een stercke reucke / even als gebraden Ajuin / maer is so uytnemende goed van smake / dat mense hout voor een van de beste / gesontste / ende smakelijckste vruchten van gantsch Indien. De strijdigheydt tusschen dese Duriaons ende de bladeren Bettele is verhalens ende aenmerckens weerdigh: Want laetter een schip / ofte huys vol Duriaons wesen / daer maer eenighe Bettele bladeren by legghen / de Duriaons sullen alle terstondt verrotten ende bederven. Ende ghelijck door 't overvloedigh eten van dese vruchten de maghe verhittet ende beswaert wordt / alsoo sal een blad Bettele, op 't herte-kolck ghelegt / die verhitheydt der maghe terstondt weder wegh nemen: Soo dat men niet te veel Duriaons en magh eten / noch daer van hinder krijghen / als men maer eenighe Bettele bladeren daer op eet / ende hier van komt het dat men ghemeynlijck seyt: Men kan sich in Duriaons niet te sat eten.

De boom Lantor, daer hier voren wat van gheroert Lanter-boom. is / wast veele in Java, ende is een gheslachte van den Cocas oft Indiaensche Note-boom: Sijne bladeren hebben de lenghte van een middelbaer man / ende meer / ende zijn soo effen / datmen met een stilet ofte priem seer bequamelijck daer op kan schrijven / derhalven sy den Javanen voor pampier verstrecken / van het welcke sy dan hare boecken maecken / soo hier boven ghesepdt is. Sy hebben oock noch een andere sorte van pampier / dat sy van basten van boomen maecken / maer en ghebruycken 't selve niet / dan als wy ons grau pampier / om yet in te bewinden.

Den Cubebe wast alleenlijck in Iava aen de kuste van Cubebe. Sunda, ende wordt aldaer Cuciombi, ende Cumuc ghenaemt: De andere Indianen hietense Cuba Chini, om datse de Chinesen hier voortijds / eer de Portugesen den handel op Indien hadden / van Iava pleghen te brenghen / ende naer andere Orientaelsche landen te vervoeren / op de welcke sy doen ter tijd alleen met een uytsluytinghe van alle andere Natien handelden. Dese vrucht wast in 't wilde alleens als de Peper teghen eenighe boomen op / met troskens / ghelijck by ons de druyven /

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

druyven / ende yder korelken heeft zijn besonder steeltjen daer 't aen hanght. De Javanen houden 't in soo grooter weerden / om dat het by hun alleene te vinden is / dat sy 't niet en verkoopen van eerst op-ghesoden / op dattet in andere landen niet en soude voort-geplant worden: Nochtans valt het in Iava soo overvloedigh veel / dat men een Baruth, weghende 56. pond / koopt om 6. ofte ten hooghsten 7. duysendt Caxas. Wordt veel ghebruyckt teghen de verkoutheyt van de maghe / ende suyvert oock de borst van taeye slijm: De Moren nutten 't met wijn / om de natuere te verwecken tot Venus. Heeft oock noch andere eyghenschappen / hier te langh om verhalen.

Mangostans.

De Mangostans zijn mede seer goede vruchten / wassende in Iava seer als by ons de Sleen ofte Haeghpruymkens / ende van dier hooghte / zijn seer rijnsch ende lieflijck van smake.

Talasse.

Het kruyd by den Javanen Talasse, ende in Malays Lalade ghenoemt / en heeft men noyt eenighe bloemen oft vrucht op gesien / maer sy gebruycken de bladeren in de toebereydinghe harer spijse op veelerley manieren / ende etense oock groen / vermoedende dat de nature daer door verweckt wordt.

N°. 35. *Afbeeldinghe van den Tamarindus, Duriaon, Lantor, Cubebe, Mangostan, ende Talasse.*

Iaca.

In 't Eylandt Java ende verscheyden andere Indiaensche quartieren wast een vrucht / soo groot als een langhe Pompoen oft Cawoorde / die sy Iaca noemen: Is van buyten groen / met een harde huyt overtrocken / ende vol scherpe puntjens / den Pijnappel seer ghelijck: Van binnen gout-geel / hebbende veel steenen / die ghebraden zijnde / goed om eten zijn / ende den buyck-loop stoppen. Wast aen groote boomen / niet (ghelijck meest alle andere vruchten) uyt de tacken / maer uyt den stam ofte tronck des booms recht boven der aerde / Rijp wordende ruyckt seer lieflijck / ende krijght een swarte coleur ende harde basten. Het buytenste dat om de Note is smaeckt somtijds ghelijck een Meloen / somtijds ghelijck een Persike / somtijds oock als Honigh-raet / ende somtijts als een lieflijcke Citroen / dan is slijmerigh / langhdradigh / ende hart om verteeren / gaende ghemeynlijck weder af ghelijck het ghegheten wordt. De Noten oft steenen zijn dicker ende grooter dan ghemeyne Dadelen / van binnen wit / ende groen ghegheten zijnde / aerdachtigh ende scherp van smaecke / ghenererende veel winden: Maer ghebraden ofte-ghesoden / zijn seer smakelijck / ende verwecken tot onkuysheydt / waerom sy oock meest ghegheten worden.

Vrucht by de Hollanders Yserre-verckens genaemt.

In 't Eylandt Baly (het welcke wy hier breeder beschrijven sullen) heeft men een vrucht van de groote als onse Peeren / onder rondt / boven scherp / met een rouwe huyt ofte schelle overtoghen / ende derhalven by de onse Ysere-verckens ghenaemt: Is van smake wat t'samentreckende / ende inwendigh wit; Wast aen hooghe boomen dicht by den anderen / als druyve-trossen / in sulcker menighte / dat het wonder is / dat de tacken niet en breecken. Men kanse bewaren in peeckel ofte suycker / tot een onderhoud op de zee.

Indiaensche Granaet-appelen.

In 't Eylandeken S. Maria wast een vrucht op hooghe boomen sonder tacken / als Palmitas, die van buyten schoon ende gout-geel is / seer ghelijck den Ananas, hebbende greynen als de Granaet-appelen / seer soet van binnen / maer voorts hart ende onnut. Daer wassen oock seer schoone Myrabolanen, van dien aerd ofte soorte / die de Indianen Aretean, ende de Medicijnen ofte Apteckers Chebulas noemen: Dese zijn doncker / ros van coleure / hebbende binnen een tamelijck grooten

Myrabolanen.

steen /

Digitized by Google

steen / ende in 't proeven den mond seer brandende / by-naest als Peper. Men vind in Indien, ende met namen in Cambaya, Balagatte, Malabar, ende Bengala, vijfderley soorten ofte geslachten van Myrabolanen: De welcke alle te samen wassen op boomen onsen Pruymelaren ten naesten by ghelijck / dan onderscheyden van bladeren. De vruchten zijn d'een door d'andere van de groote ende gedaente onser Pruymen / dan dat sommighe kantachtigh / andere weder wat ronder zijn / rijp zijnde smaken seer als onrijpe pruymen / ende worden meest ghebruyckt tot medicijne: Derhalven ons weynig daer van te seggen staet. In 't voorsz Eylandeken hebben sy noch een ronde vrucht / als een Meloen / wassende aen hooghe boomen / ende hebbende een herde houte schelpe / van binnen vol platte slijmighe boontjens / welcke kamergangh maecken. Ende noch een andere als onse Peren / aschverwigh van buyten / maer van binnen slijmachtigh / als de voorgaende. Item een vrucht wassende als onse Appelen in 't wilde / goud-geel / ende binnen vol steenen / als Mispelen.

Noch dryerley vruchten van 't Eyland S. Maria.

In 't inkomen van de straet aen de kuste van Sumatra ende Pulo Carcatra heeft men de Cassia Fistula, in 't wilde wassende met sulcker menighte datmer heele schepen mede laden soude / aen hooghe wijd-uyt-ghespreyde boomen / ende hanghende metten eersten als langhe groene oft aschgrauwe kerssen / maer ten lesten bruyn-ros wordende / ghelijck men die hier te lande brenght. De boomen daer sy aen wast / zijn ghelijck onse groote Noteboomen / van stamme / tacken / ende bladeren / uytghenomen dat de bloemkens goud-geele zijn / ende seer lieflijck van reucke / uyt welcke dan groeyen die groote langhe Peulen / daer de Cassia in is.

Cassia fistula.

De bosch oft Wilde Caneel / by den Portugesen Canela de Mato, in Malays Cajumanis ghenaemt / wast mede in Iava aen de kuste van Sunda. Is op de helft soo goed niet als de fijne Caneel / ende derhalven oock verboden naer Portugael te voeren / doch niet teghenstaende wordt met menighte ghescheept op den naem van Caneel van Ceylon, op dat de Koningh zijn vollen tol trecke / die van elck Quintal oft 100. pond Caneels / hy sy dan goedt ofte quaedt / 15. oft 16. Milresen heeft. De wilde Caneel is doof ende houtachtigh van smake / grof ende dick van basten / ende kleyn van krachten / wast oock veel op de kusten van Malabar, op kleynder boomen / als die van Ceylon.

Wilde Canela.

Daer wast noch een vrucht in Iava, by hun Carcapuli ghenaemt / rijnsch van smake / groot als een ghemeyne Kersse / ende van binnen eenighe steentjens hebbende: Men vindter witte / doncker-roode / ende schoon incarnaet-roode / alle seer lieflijck om eten: De boomen zijn onse Kersse ofte Kriecke-boomen seer ghelijck.

Carcapuli, oft Indiaensche Kersen.

N°.36. *ende* N°.36. N°.2. *Twee Afteeckeningen, d'eerste van de Iaccas en Palmitas, d andere van den wilden Canelboom, &c.*

In Sunda vindt men oock de plante by den Medicijnen ghenaemt Costus Indicus, by den Malayen Pucho, ende by den Arabiers Cost ofte Cast. Zijn boomen by nae als Vlier-boomen / hebbende witte bloesemen / van seer stercken reucke. Het hout ende de wortelen der boomen is de Costus, ende wordt voor een groote koopmanschap op Persien / Arabien ende Turckien / oock Malacca ende andere plaetsen meer verhandelt / zijnde van buyten grau / ende binnen wit.

Costus Indicus.

Calamus Aromaticus wasset mede in Sunda ende de omlegghende Eylanden. Is eyghentlijck de stam ofte het riet van 't kruyd wassende / ende heeft van binnen een sponsachtighe materie / die geelachtighe van coleur is / ende van de vrouwen in Indien veel gebruyckt wordt voor de moeder / ende kranckheydt der zenuen.

Calamus Aromaticus

Als

Palmitas
Iacca
A
36

Digitized by Google

Digitized by Google

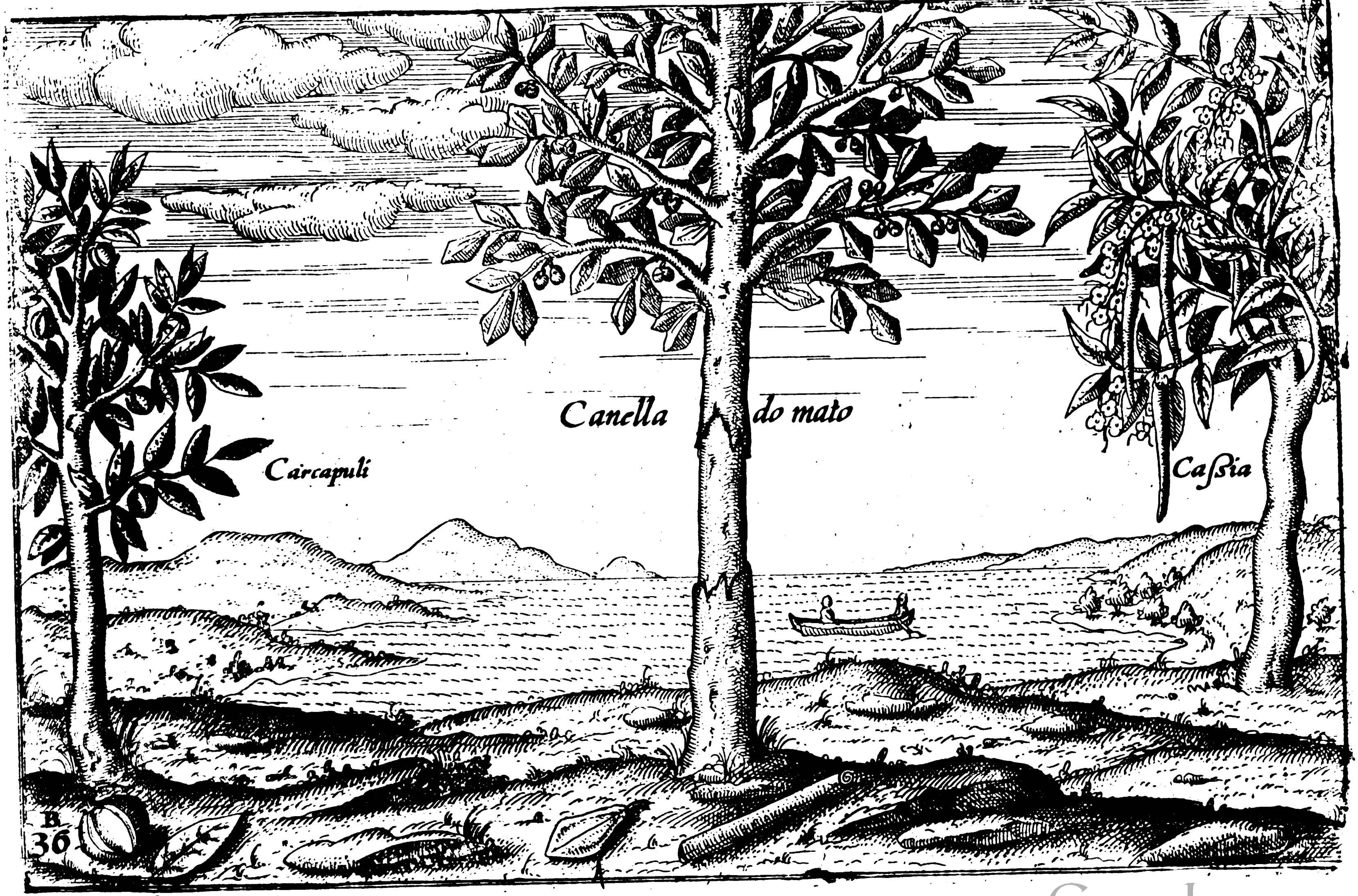

Digitized by Google

Als 't koel weder is / geeft men 't oock de Peerden in / ghestooten ende te samen ghemenght met Loock / Comijn / Sout / Suycker / ende Boter / welcke recepte sy Arata noemen / ende houden / datse den Peerden groote deughd doet. Het riet selve is dun / met veele knopkens / ende splinterigh in 't breken / tay in 't kauwen / ende t'samen treckende met sekere scherpe bitterheyd.

Zerumbet. Zerumbet wasset oock in Sunda, ende word beyde in 't Malays ende Javaens Canjor ghenoemt / is den Gember seer ghelijck / dan dat zijne bladeren langh ende breeder zijn. De wortel wordt ghesneden ende ghedrooght / oock gheconfijt in Suycker / ende is krachtigher ende beter dan Gember.

Galanga. De Galanga, welcke de Arabiers noemen Calvegian, is tweeder-hande / de eene kleyn ende wonderlijck wel rieckende / die in Indien uyt China ghebracht / ende van daer naer andere plaetsen vervoert word. De andere wat grooter / die ghevonden wordt in 't Eylandt Java, ende by den Javanen ghenoemt Lanquas. Dese en is van soo goeden reuck niet als de Chinesche. Wast aen kleyne planten een span ofte twee hooghe van der aerde / ende dat onghesayt / ofte van selfs: De bladeren zijn als het scherp ofte yser van een spies / met een witte bloessem. Sy planten 't in Indien somtijdts uyt curieusheydt in hare tuynen / ende ghebruycken 't veel in tsalaet / oock wel tot Medicijne voor verscheyden sieckten. De wortelen zijn groot ende langh / hebbende veel knopkens ghelijck als Riet / buyten ende binnen heel rood / welrieckende ende scherp van smake / ghelijck de Gember.

Fagara. Fagara wasset oock in Iava, ende is een vrucht van de groote als Cubebe, ofte Peper met steerten / hebbende een teer schelleken / met een swart dun huyskken overwassen / daer alleenlijck een greyn in is / seer goedt teghen een verkoude borst ende slappe maghe / als oock teghen den buyck-loop. De gomme Taccamaca hebben de onse bekomen in 't kleyne Eylandeken van de groote Baye d'Anton Gil, uyt eenen hooghen boom / hebbende langhe smalle bladeren. De vrucht (so men hier na in de afbeeldinghe sien magh) is groot als een Pruyme / de Gomme selve is welrieckende / ende seer kostelijck.

Taccamaca.

Lack, ende hoe het ghemaeckt wordt. Onder andere waren verkoopt men tot Bantam het Lack / alsoo ghenaemt by den Moren / ende oock hier in Nederland: In Pegu, daer het best is ende meest verhandelt wordt / heeten sy 't Tieck, ende wordt in deser manieren ghemaeckt. Men heeft in Pegu, ende elders daer 't ghemaeckt wordt / groote Mieren met vleugelen / dese loopen by eenighe boomen op / uyt welcke komt een seecker Gomme / waer aen sy loopen suyghen / ende maken alsdan rond-om de tacken het Lack / ghelijck de Byen haer Honigh ende Was maken: Als die nu vol hanghen / so komen de eyghenaers / brekense af / ende legghense te drooghen / daer door gaen de tacken uyt / ende het Lack blijft / gelijc een Riet: rau zijnde / ghelijck het van de boom komt / is het doncker-rosachtigh / maer de Indianen wetent tot poeyer te stooten / vermenghen dan allerley verwen daer onder die sy willen / ende maecken 't tot soodanighe stockxkens als men ons hier verkoopt / om brieven met toe te segelen. Sy maeckender oock verscheyden fraye wercken van / hier te langh om verhalen.

Water-meloenen. In Iava wassen groote schoone Water-meloenen / 't welck een lieflijcke vrucht is / doncker groen van buyten / van binnen wit / groot als by ons de langhe Pompoenen oft Cawoorden / ende wordt van den Inwoonderen d'een den anderen tot een present voor-gheset / om sich te verversschen.

Benjuin. Den Benjuin valt onder andere mede in Iava, ende is een

Mm

een materie als Wierooch ofte Myrrhe / maer van veel meerder weerde/want dient tot veel dinghen in de medicijne / als oock tot roock-ballen te maecken / die sonder den Benjuin niet en konnen perfeckt zijn. Wast aen sekere hooghe dick-ghetackte boomen / bladeren hebbende als Limoen-boomen / ende druypt daer uyt als een soorte van Gomme. Wanneer de boomen noch jongh zijn/ soo gevense den besten Benjuin, die van coleur swartachtigh is / ende eenen schoonen reuck heeft. De witte Benjuin komende van de oude boomen/ en is soo goed niet als de swarte/ maer word / om te beter verkocht te worden / daer mede vermenght. De Mooren heeten dese Gom Lovan-Javy, 't welck so veel te segghen is / als Wierooch van Iava. Men maeckt ghemeynlijck in de boomen ofte struycken veel kerven / om te meer Benjuins daer uyt te doen druppen/ want is een van de kostelijckste waren van Orienten / alle andere Wieroocken in reucke te boven gaende.

Camphora. Men vindt tot Bantam oock die Camphora, die sy Casur noemen/ende is van tweederley soorten/die eerste komt van 't Eylandt Borneo, ende is verre de beste : de andere van Chincheo in China, die op veel nae soo goed niet en is : Wast aen boomen soo groot als Noteboomen/ ende is de Gom die in 't binnenste van de stam groeyt/ ende daer al sweetende met druppelkens soo groot als Geers zadekens uytvloeyt. Die van China, wordt ghebracht in seeckere koeckkens oft bollen / ende is seer goeden koop / maer een pondt van Borneo geldt/ soo veel als 100. pondt van China, doch weten de Indianen den eenen wonderlijck wel met den anderen te vermenghen / ghelijck sy oock meest alle andere waren meesterlijck konnen vervalschen / ende den onervarenen daer mede bedrieghen.

Sandel-hout. In de bosschagien van Iava wast oock roodt Sandel-hout, maer het geel ende wit (welcke verre 't beste is) komt meest uyt de Eylandekens Timor ende Solor, ghelegen be-oosten Iava. De boomen van 't Sandalo zijn ghelijck Note-boomen / hebbende een seecker fruyt / seer als onse Kerssen / eerst groen / ende daer nae swart / maer smaeckeloos ende van gheener waerden. Het geel ende wit Sandalo wordt in grooter menighte ghesleten gheheel Indien door / soo van den Indianen selve / als van den Mooren / Joden ende andere Natien al-daer woonende / want sy stootent ofte malent met water / tot dat het als pap wordt / ende dan besmeren sy sich daer mede / overmidts het de lichamen seer verkoelt / ende oock seer wel ruyckt. Het rood Sandalo wordt in Indien weynigh ghebruyckt / maer veel vervoert naer ander landen / want is mede Medicijnael / doch nerghens nae soo goedt als 't witte.

De Gember wast mede overvloedelijck in Iava, doch en drooghen sy daer gheenen / maer confijtense veel in suycker / oft verbesighense soo al groen in haer spijse. Wast oock veel in de Baye d'Anton Gil, daer sy hem Saquaviro noemen / in Maylays heet hy Aliaa, in Javaens Ganti. Sijn stammeken ofte steelken boven der aerde is als dun jongh Neerlandtsch riet / ofte Sweerdekens-kruyd / maer twee oft drie spannen hooghe : De wortelen zijn de Gember/ welcke in Indien veel groen ghegheten wordt onder 't salaet / oock ghesouten / oft in Azijn ghaleydt : De duytsche naem Gember oft Gengber is van de Arabiers ontleent / die desen wortel Gengibil noemen / waer inne de Turcken ende Persianen met haer over een komen. Gember.

Het fruyt ghenoemt Anacardium, ofte Herten-fruyt/ van weghen de ghelijckenisse / die het heeft / insonderheydt Anacardium.

Digitized by Google

heydt drooghwesende/ met eens menschen herte/ wast onder andere plaetsen oock in Sunda, ende is rood van verwe: De Portugesen noement Fava de Malacca, om de ghelijckenisse die 't heeft van een Boone/ wat meerder zijnde als onse groote Boonen hier te Lande. Men ghebruycktse in Indien met Melck teghens een korten aessem/ wormen/ ende veel ander ghebreecken. Worden oock ghesouten/ als Olyven/ ende zijn goed om eten. Hebben een sop in haer dick als Honigh/ ende rood als bloed.

Pao de Coebra, ofte Slangen-hout.

In Sunda wasset oock die wortel/ welcke de Portugesen Pao de Coëbra, ende wy Duytschen Slangen-hout noemen/ zijnde wit van coleure/ doch een weynigh naer 't geele treckende/ seer hart/ ende in 't smaecken bitter. Wordt in Indien veel ghebruyckt/ eerst met water oft wijn ghemalen zijnde/ teghen alle heete koortsen/ ende oock Slanghe beten (waer van het den naem heeft) als meerderley ander venijn. Is eerst bekent ghewordden door een beestgen Quil oft Quirpele gheheeten/ seer soo groot ende ghefatsoneert als by ons de Fretten/ daer men de Konijnen mede uyt hare holen jaeght. Dese beestjens hebben de Indianen veele in hunne huysen/ om tijdt verdrijf/ als oock om Katten ende Muysen te vanghen: Sijn uyter natuere doodt vyanden van de Slanghen/ ende waer sy die sien/ sullender teghen vechten: Nu om dat sy dickmaels van de selve ghebeten worden/ soo weten sy sich terstondt te ghenesen met desen wortel/ die de Inwoonders/ door alsulcken ervindinghe/ begonnen hebben in weerde te houden/ soo dat hy nu seer ghetrocken/ ende voor groote koopmanschap in alle landen vervoert wordt.

Lignum Aloes.

Het hout by den Latinisten Lignum Aloës, in Indien Calamba, ende by den Portugesen Pao d'Aguila genaemt/ wast meest in Malacca, Sumatra, Cambaya, Syaon ende andere daer omtrent legghende plaetsen. De Boomen zijn ghelijck Olijf-Boomen/ ende somtijds wat grooter. Als mense af-hout/ soo en rieckt het hout metten eersten soo wel niet: overmits sijn groenigheyd/ maer hoe het drooger wort hoe het ooc beter rieckt/ het beste ende wel-rieckenste is het binnenste van 't hout. Sijn deught kent men daer by/ dat het swaer van ghewichte valt/ ja hoe swaerder/ hoe beter/ dat het swarte bruyne aderen heeft/ ende aen 't vier ghehouden zijnde/ veel vette vochtigheydt van hem gheeft: van dit hout maeckt men veel kostelijcke dinghen/ ende wordt derhalven in grooter weerde ghehouden; gaet in lieflijckheydt van reucke alle andere houten te boven. Ghemalen ofte ghestooten/ ende met eenighe vochtigheydt in-ghenoomen zijnde/ maeckt een goeden aessem/ ende is seer dienstelijck teghens een slappe vochte maghe/ die gheen spijse kan in houden/ als mede voor 't Pleuris/ ende roodt Melisoen.

Aguila brava.

Het hout by den Portugesen Aguila Brava, ofte wilde Aguila ghenoemt/ valt oock in Java, maer en is soo goed ende kostelijck niet als 't voor-gaende. De Indianen ghebruycken 't om haere Bramenes ende Heeren/ als sy doodt zijn/ mede te verbranden/ ende met sulcken hout verbrandt te worden/ is aldaer sulcken eere/ als by ons in een marmoren-tombe begraven te worden.

Men vindt in Sunda ende tot Bantam, noch dese naevolgende Droogen/ Kruyderen/ ende Zaden te koop/ die wy alhier/ om den Leser niet verdrietigh te vallen/ in 't korte sullen stellen/ ende voor eerst/ Podi, welcke sekeren aerd van Meel ofte bloem is/ die sy gebruycken om koude ende winden af te jaghen.

Podi.

Caxumba.

Caxumba, andersins Flors, ghenaemt/ is een wortel/ die sy besighen in hare spijse/ ende verwender oock hare Catoenen kleederen mede.

Digitized by Google

Caju Api. Caju api, een hout/seer in de mond brandende/'t welck sy kleyn breken/ende dan 't lijf daer mede strijcken/ soo om dat het ghesondt is/ als om wel te riecken/ want de Indianen door de bandt groote lief-hebbers van welrieckende dinghen zijn.

Cautior. Cautior is een vrucht als Aerdakers/wassende overvloedelijck in Guinea, ende seer goede koop zijnde.

Samparentaon. Samparentaon is een wortel krachtigh ende bitter/ wassende in Sunda, ende om een kleyne prijs te bekomen.

Pontiou. Pontiou komt van Malacca, doch wast in Coromandel, is goed teghen de koortsen/ maer diere/ want geld wel 3000. Caxas de Cate.

Gato Gamber. Gato Gamber is een vrucht als Olijven/ oft groenen Arecca, wast in Cambaya ende Coromandel, oock in Sunda, ende is goed teghens de tand-pijn.

Ganti. Ganti is een wortel als Gengber/ ende daerom by den Javanen met eenerley name benaemt/ wordt tot Bantam ghebracht uyt China, ende is dier: De Indianen bestrijcken haer lijf daer mede.

Sasani. Sasani, is Mostaert-zaedt/ seer overvloedigh ende goeden koop in Sunda.

Doringi. Doringi wast mede overvloedelijck in Sunda, ende wort den jonghen kinderen in-ghegheven/ als sy eerst gheboren zijn.

Galam. Galam is een wortel wassende in 't water/ ende seer verkoelende.

Tianco. Tianco is een vrucht/ die sy/ hun qualijck ghevoelende/ stooten/ ende met eenige vochtigheyd innemen.

Madian, Maju, Carassani. Madian, Maju, ende Corassani, worden tot Bantam uyt der Stadt Achem ghebracht/ ende ghebruyckense om sich droncken te drincken.

Spodium. Spodium is de assche van sekeren boom in Suuda wassende gebrandt/ ende wordt alleenlijck ghebruyckt om 't lijf met te strijcken.

Comijn. De beste Comijn/ in Malays Jentanieran ghenoemt/ wast in een Landtschap van Persien/ dat sy Chirman heeten/ ende wordt van Ormus op Achem, ende soo voort op Bantam ghebracht/ ende veel ghebruyckt met Madian, Maju, ende Daon tuio, oft Seven-blad/ teghen alle beroerlijcke sieckten/ die hun door 't lijf schieten/ met groote weedom/ overmits sy meest naeckt gaen.

Sary. Sary is seker blom ofte meel/ daer sy hare lichamen mede bestrijcken/ ende bewaren voor alle quade winden.

Tagari, Surahan, en Sedowaya. Tagari, Surahan, ende Sedowaya zijn seeckere wortelen/ die d'Indianen stooten oft malen/ende dan het lijf niet bestrijcken.

Sambaya. Sambaya, in China (waer sy van daen komt) Geidaar ghenoemt/ is een vrucht van de groote van een Aker oft Eeckel/ seer dier ende selden te bekomen/ men ghebruycktse teghen velerley sieckten/ ende sonderlinghe teghen venijnighe beten oft ander vergif.

Ialave. Ialave is een boom-vrucht van groote als de voorgaende/ende word veel gebruyckt in medicinale drancken.

Paravas. Paravas is een verkoelende kruyd/ seer dier/ ende seldsaem/ word ghebesight teghen verhitheyd.

Tomon Pure. Tomon pute is een wortel den Galigaen ofte Curcuma ghelijck/ dan dat sy wit is/ ghebruyckent om haer mede te bestrijcken/ is seer verkoelende/ ende gesond voor een verhitte lever.

Queillor. Noch vind men een half-ghewas in Sunda, hebbende bladeren als den Tamarindus-boom, welcke bitter van smaecke zijn: De vrucht is als Turcxsche boontjens/ ende seer ghesont ghegheten.

Conduri. In Sunda, Madagascar ende China wast een sorte van boontjens/ in Malays Conduri, in Javaensch Saga ghenaemt/ kleyn/ ende schoon-roodt/ met een swart placxken op d'een zyde/ worden alleenlijck gebruyckt om

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

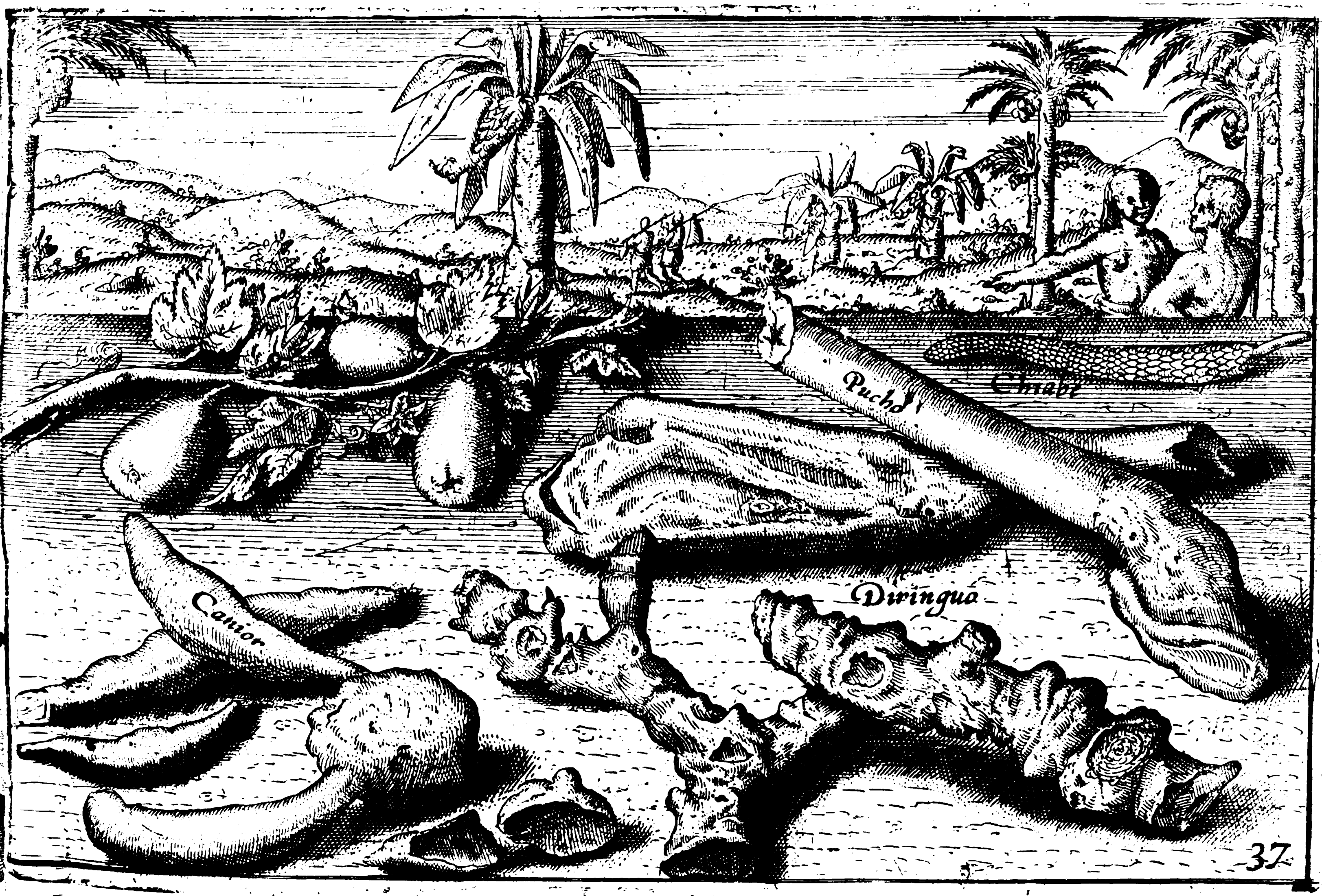

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

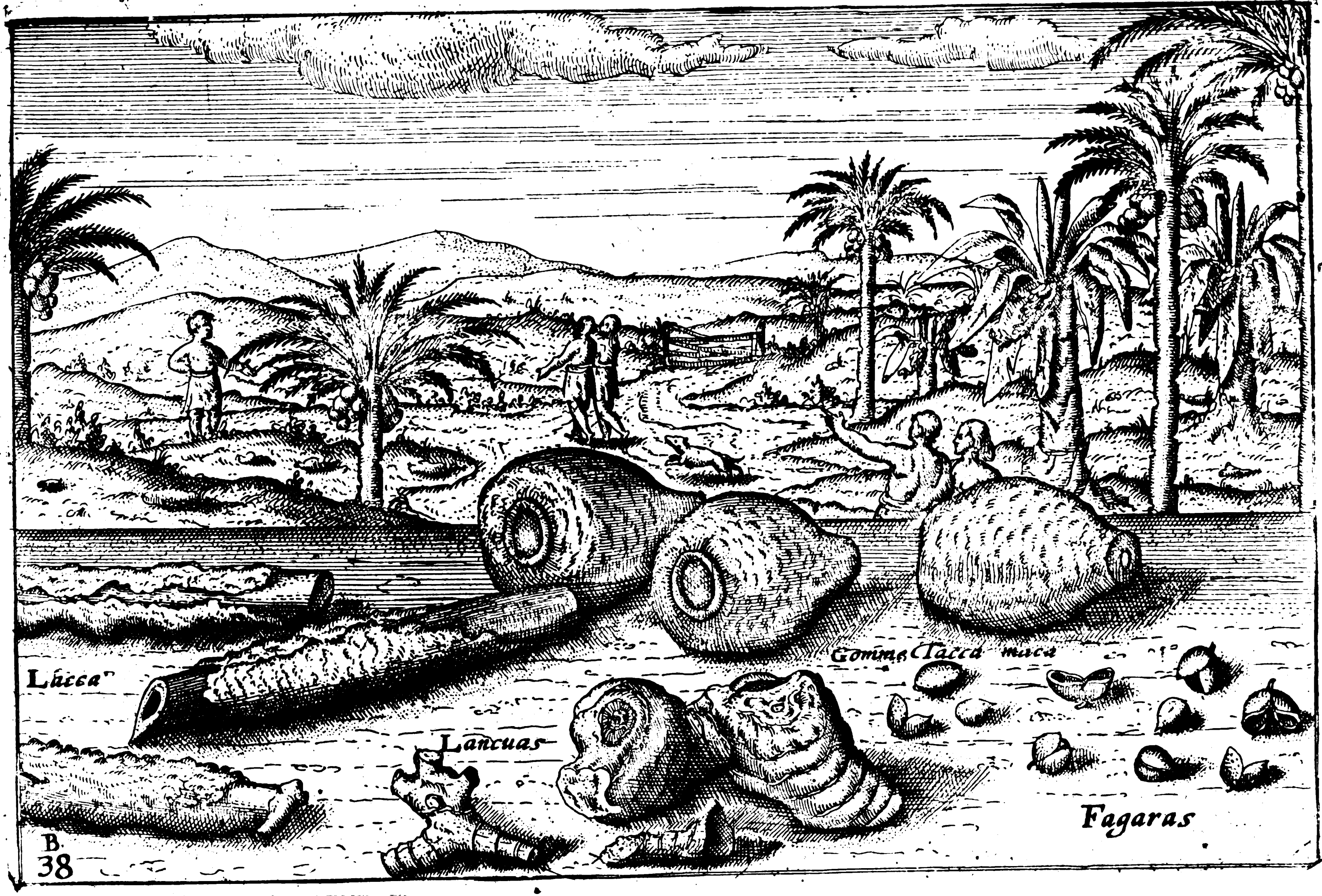
Lacca
Gommas Lacca maca
Lancuas
Fagaras
B.
38

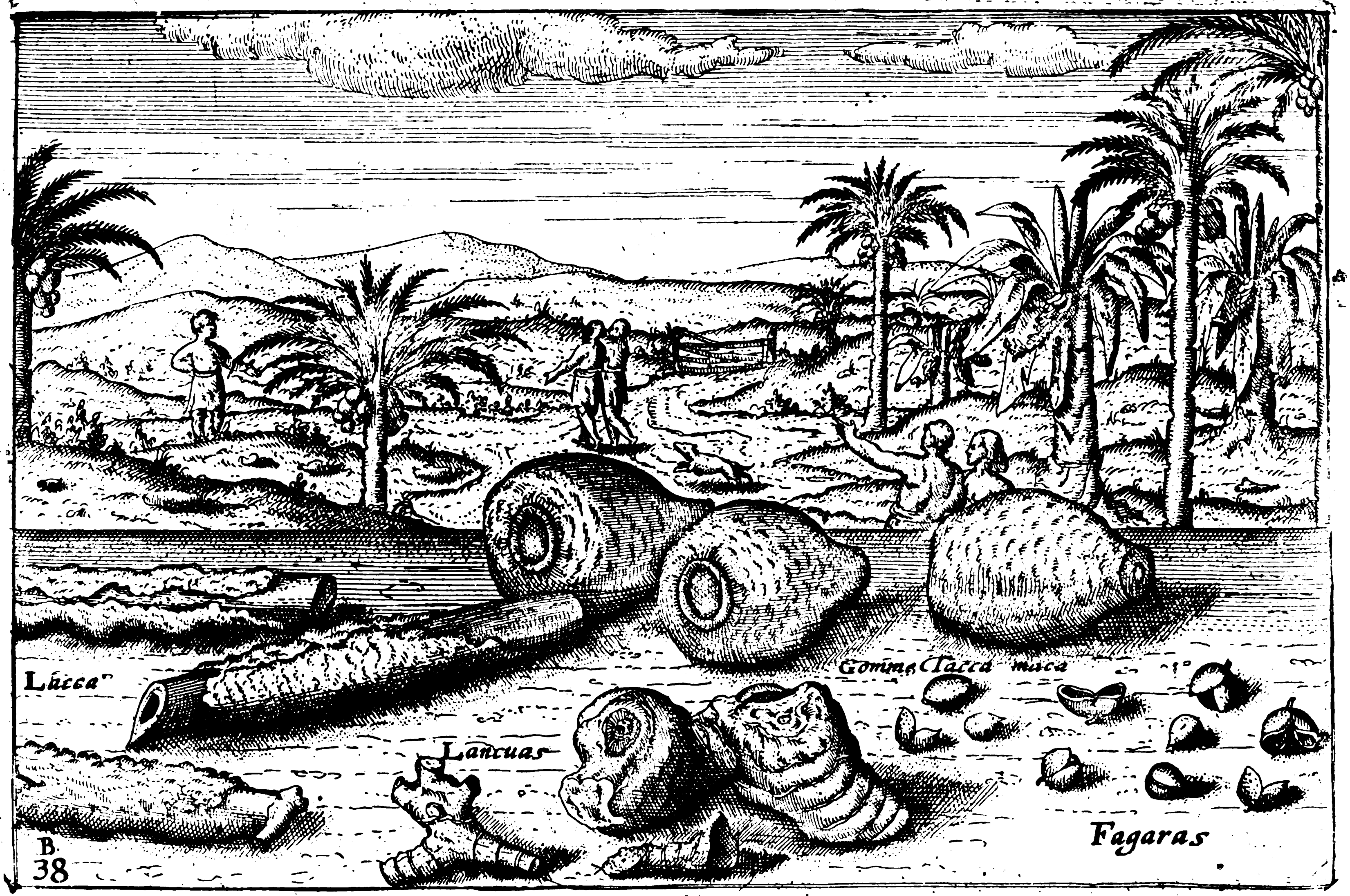
Lacca
Gomme Lacca
Lancuas
Fagaras
B.
38

om 't silver oft ander metalen teghen te weghen/ want van smaecke zijn bitter / ende (so sommighe meynen) oock venijnigh.

Nux Indica

In de Straet van Sunda op 't Eylandt Pulo Cercata wast een soorte van Noten / van ghedaente ende groote als Gal-Noten / de smaecke is metten eersten die van onse Hase-Noten ghelijck / maer brenghen den mensche daer na sulcken benautheydt aen/ dat hy schijnt van de Wereld te scheyden. De onse hieldent te wesen de Nux Indica, alsoo by den Apteeckers ghenaemt / ende hebben 't oock in der daedt bevonden / soo dat eenighe / indien men niet by tijds toeghesien hadde / grooten nood daer van ghehadt souden hebben.

Sycomorus oft Wilde Vyghe-boom.

Op 't Eyland Mayo, een van de Sout-Eylanden/ hebben sy seer veel boomen gevonden den Sycomorus oft wilden Vyghe-boom gansch gelijck / hare bladeren waren wat kleynder als die van den Vyghe-boom/ de vruchten als Vyghen / doch geel ende kleyn / sonder eenighe greyntjens ofte zaedjens van binnen/ de stam/ tacken/ schorsse / ende 't sop ofte melck van binnen/ quamen alle met die van den Vyghe-Boom over een / maer de vrucht en komt nimmermeer tot sijn volkomen rijpheyd. Den Boom is altijdt het gheheele Jaer door met veel vruchten ghELaden/ ende en heeft gheen saed/ maer wort ingelept als de Moerbesien/ welcker groote sijne bladeren oock hebben.

Azebar, ofte Semper-Viva.

Op 't land ontrent Cabo de Boa Speranza in de Baye ghenaemt Aguada Sam Bras hebben sy in grooter menichte / ja met velden vol ghevonden / den Azebar oft Semper-Viva, een plante seer een Mans lengte hoog/ soo dat sy die van verre al voor Inwoonders des lands aensaghen / is het kruyd / daer van in 't Eyland Sacotra den Aloe (die men Sacotrinum noemt) by den Inwoonders ghemaeckt wordt : Dese bekent men daer aen goed te wesen / als sy het sonder vuyligheydt / sand / ofte steentjens is / blinckende ros/ ofte doncker-gheel/ vast ende dicht als Lever/ licht om smelten / ende bitter van smaecke / is goed voor 't scheur-buyck / purgheert de galle ende sluymen / seer dienstelijck zijnde voor de Mage.

Aloe, ende hoe men die kent.

N°. 36. N°. 3. *ende* N°. 37. N°. 38. *ende* N°. 38. N°. 2. *Vier Afteeckeningen van verscheyden andere Droogen, ende Kruyderen.*

Vervolgh van het Dagh-Register.

De Schepē gaen t'seyl.

De Hollanders / siende de moord aen weder zijden gheschiedt ende dat over sulcks de handelinghe met den Inwoonders van Tubaon, Cidayo ende andere omligghende Iaefsche Steden uyt was / sonder dat hy sich over de selve konden wreecken / ende dat overmits haer kleyn ghetal ende macht : hebben hare Anckers ghelicht / ende sijn met den landelijcken windt des nachts zeyl gegaen / loopende nae 't Eyland Madura op de reede / die gheleghen is aen de west-zijde / alwaer oock het principale Stedeken van 't Eyland leydt / ghenoemt Arossabaya, in het welcke den Cheriffa, ofte Bisschop / sich onthout.

Ende settent onder 't Eyland Madura.

Daer sy terstond 2. Prauwen aen boord krijgen.

Hier hebben zy 't den 6. Decembris 1596. op 7. vadem kley-grond gheset / ende niet langhe daer gheleghen hebbende / kreghen twee Prauwen aen boord / welcke nochtans niet en dorsten overkomen / maer presenteerden den onsen van weghen hare Overigheyd alles goeds : versoeckende / dat sy aldaer eenighe daghen op de reede wilde blijven legghen / sy woudense ververisnghe senden / ende in alle vrientschap met hun handelen.

Digitized by Google

Hun was bekent wat den onsen voor Cidayo gheschiet was / want sy altijd veel Prauwen over ende weder hebben loopende/die haer van alles waerschouwen.

Des anderen daeghs isser een Prau ghekomen aen 't Schip Hollandia, daer 28. Man in was/ die seyden/ dat sy eenighe specerijen in hadden van een Schip dat aldaer over een Jaer soude ghebleven zijn gheweest / maer was al loghen / want andere daer na ghevraeght zijnde / verclaerden van geen specerijen te weten: Des niet tegenstaende werdt den Oversten een vereeringhe ghedaen van twee spiegels.

INWERP.

Beschrijvinghe van 't Eyland Madura.

„ Madura is een langhwerpigh smal Eylandeken ghe„leghen by-naest tegen over den noord-oost-hoeck van „Iava Major, ende met een enge strate daer van onder„scheyden / seer vruchtbaer ende overvloedigh van „Rijs/ soo dat de naeburige landen dien van daer meest „zijn halende. De grond is soo vet / dat men in Hol„land nauwelijcx beter en vindet / ende wort staag soo „seer overloopen van 't water / dat de menschen ende „Buffels / die hem ploeghen / tot de brapen toe in 't „water gaen / ghelijck sy mede doen wanneerse den „Rijs sullen mayen. Dit Eyland is / van weghen de „vele zanden ende ondiepten daer omtrent legghende / „voor de groote Schepen by naest on-toeganckelijck. „De Inwoonders zijn den Iavanen in listigheyd / ende „andere eyghenschappen/ als oock in kleedinghe/wa„penen eñ wat des meer is ten naesten by gelijc. Leven „meest by den Zee-roof/die sy met kleyne Scheepkens „drijven / sonder dat hun de nabueren daer tegen dur„ven setten / uyt vreese dat de Maduranen haer land/ „'t welck ghenoeghsaem de Korenschure van daer „omtrent is / souden moghen sluyten.

Den 8. Decembris hebben sy drie Prauwen van Madura sien komen: in d'eerste was een Tolck van den Cheriffa, welcke aen 't Schip Amsterdam quam vraghen of de Koninck ende Cheriffa, wel aen boord souden moghen komen / met hem brenghende eenighe Gheyten/ Rijs ende ander ververssinghe. De Stuyr-man van 't selve Schip / die noch swaerlijck gewondt was van den slagh voor Cidayo, is uyt sijn hutte na de kajuyt ghetreden / ende / haddet hem niet belet gheworden/ soude den Tolck met een op-steecker de kele afghesneden hebben / moghelijck om alsoo sijne wraeck-gierigheyd eeniger wijse te koelen/ dies den Tolck wel gheconsenteert wierdt het ghene hy versocht hadde / maer het was met conditie / dat sy niet aen 't Schip Amsterdam, ('t welck ghenoeghsaem ontmant was) noch oock aen de Pinas, maer aen 't Schip Mauritius aenlegghen souden. Daer met voer hy van boord / om den Koningh ende Cheriffa sulcks aen te dienen / die middeler tijdt in de andere Prauwen quamen aenseylen/ende 't sy dat den Tolck sijnen last vergheten hadde/ ofte dat sy quaed in den sin hadden/ zijn regel-recht op 't Schip Amsterdam aenghekomen. d'Een Prauwe/ ofte (om beter te segghen) Fuste, hadde een overdeck / daer op het volck 3. hooge boven den anderen was sittende / seer dick ende vol / waer deur die van 't schip Amsterdam te meer verbaert werden/ ende hebben derhalven / sonder consent / met drie stucken geschuts op de Prauwen ingeschooten / so dat die van des Koninx Prauwe, welcke een Lanteern op hadde / van boven neder malkanderen doodt vielen: ende strax daer op is het meeste volck van alle vier de Schepen in hare Jachten ende schuyten ghevallen / ende hebben soo dapperlijck daer in gheseten / datter onder oud ende jong maer 21. persoonen van en ontquamen / die sy alle ghevanghen namen. Onder andere dooden werden oock ghebonden

Scheepstrijd voor Madura.

de

Digitized by Google

de Cheriffa ende de Koningh / die een gouden Juweel aen sijn gordel hadde met 5. steenen verciert / welc hem afghedaen werdt / ende hy met den Cheriffa (dien de armen afgeschotẽ waren) werden beyde over boord geset. Na dat de gevangenen aen boord gebracht waren / ende de ghequetste verbonden / heeft men haer elck besonder geexamineert / ende bekenden eenighe (doch soo vermoedt wierdt uyt vreese / ende om den onsen te believen) dat soo sy gheleghentheydt ghesien hadden / souden 't Schip overvallen hebben: andere daer en teghen seyden / indien sy eenigh quaed in den sin ghehadt hadden / souden niet aenboord ghekomen zijn met wijf ende kleyne kinderen / 't welck oock eenigsins stondt te gelooven. Na d'examinatie is hun alle het leven geschoncken / uytgenomen alleenlijck den Tolck / een quantjen zijnde van omtrent 20. Jaren oud. Dese was over sulcks seer bedroeft / ende weende gantsch jammerlijck / ghelijck oock dede des Koninckx soontjen / een kind van 6. oft 7. Jaer oud / ende soo schoon / na die landen te spreecken / als men met ooghen mocht aenschouwen. Dit kind / merckende dat Houtman meer ghesegh hadde als andere / ende dat hy van den Tolck Capitan Mayor ghenoemt werdt / is hem aen de voeten ghevallen / biddende dat den Tolck mede vry wesen / ende aen land gaen mocht als d'ander ghevanghens / ende dat met alsulcken eerbiedinghe ende verstand / dat sich yder verwonderde / ende hem sijn bede vergunt werdt. Soo dat alle de ghevangens / na dat sy wat ghegheten hadden / in een Prauwe gheset zijn / ende alsoo naer land ghesonden / uytghenomen twee Jongers / die gehoudẽ wierden ten dienste van 't schip Hollandia, waer van sy den eenen genoemt hebben Arossabaya, den anderen Madura, na de namen van de stad eñ 't Eyland daer sy van daen warẽ. Onder de selve gevanghens was oock een vrous persoon / de minne-moeder (soo 't scheen) van 't voorsz. kind. Dit feyt heeft de Schips-Overigheyd seer qualijck behaeght / overmits het teghens haren wille was aenghevanghen / hoewel men nochtans ghenoegh sien konde / dat de Eylanders hare Rondassen / spiessen / ende anders mede brochten / waer door niet goeds te vermoeden was. Deselve Eylanders waren immers so hartneckig eñ sterck als die van Cidayo, want al waren sy schoon met een halve lancie oft rapier doorsteken / als maer 't hert niet geraect en was / so palmden sy al even hart door 't geweer in / om haer weder-partie / soo 't mogelijck ware met haer te doen sterven / ja al lagense in 't water / weerden sich met hunne Crissen soo dapper / dat / ten waerder ontset ghekomen hadde / sy vele onder de kloeckste van d'onse souden omgebracht hebben.

Door desen strijd zijn de Schepen wederom genootsaeckt gheweest te verseylen op den 9. dito / ende hebbent den 11. gheset onder een Eylandeken genaemt Luboc, ofte kleyn Madura, ligghende op 6. grad 10. minut. ongheveerlijck 12. oft 13. mijlen van Java / ende met noch twee minder Eylandekens om-ringelt. De Schepẽ verseylen. Eylandt Luboc.

Hier sagense 22. Mannen op strand gaen / waer onder haren Oversten was. Dese haddẽ een Hert / dat sy wesen te willen verkopen / doch en voerder niemand van de onse dien dagh aen land. Dit Eylandeken hadde den Koningh van Iapara (dien het toe quam) eerst over drie Jaer te voren / namelijc anno 1593. met ontrent 100. man doen bewoonen / onder 't ghebied van een Ridder oft Edel-man by hem aldaer ghesonden / ende 't land wert langhs om beter bebonden / door de neerstighe bouwerije van de Inwoonders. Was overvloedich van Rijs / Hoenderen / Vee / Wild / ende ghevoghelte. Om den oostelijcken hoeck stondt een Kercxken met Cocos-Boomen / waer omtrent sy hun meest onthielden. Den 12. dito ontrent den middagh isser een sloe-

pe

Digitized by Google

ye aen land ghesonden / daer de inwoonders hun verwachten / ende verruylden eenighe Hoenderen ende fruyten teghens yser ende loot / daerse seer begheerigh naer waren.

Den 14. dito onder seyl zijnde/eñ hunnen cours west aen vervolgende/op hope van onder wege een goede reede te mogen bekomen/daer sy een van de schepen mochten verlatẽ/ want sy te swac van volc waren om die alle viere door de ze te brengen/ eñ in alles onder gesonde/ eñ siecke/kreupele ende lamme maer 94.personen sterc/ hebbense den 25. dito het selve Eyland Leboc weder in 't gesichte gekreghen / des sy alle seer verwondert waren/dewijle sy nu elf dagen lang alle neerstigheyd ghedaen hadden om west aen te komen / maer waren door de weste ende noord-weste winden / als oock door den sterckẽn stroom / te rugge gedreven/ende hebben 't derhalven wederom onder 't voorsz. Eyland ghesét.

Schipper Ian Mullenaer sterft haestelijck.

Des selven daeghs / namelijck op den 25. Decembris 1596. is Ian Mullenaer Schipper op 't Schip Mauritius, haestelijck een benautheyd om 't herte krijgende/ in min dan een uyre tijds ghestorven; waer over des anderen daeghs de Barbiers/ met namen Ian Iansz. eñ Meester Ioost, in 't voorsz schip ontboden zijn / om / ten by wesen van den ganschen Schips-raed/ den dooden te visiteren/die sy naer gedane visitatie gheoordeelt hebben vergeven te wesen;'t welck oock meest alle de omstanders toestonden / overmits de doode gansch blau uytgeslagen/ende sijn hayr op het hoofd los geworden was/ als oock/ om dat het bloed door het overvloedigh vergif hem ten halse uytgedronghen wert. Hier door quam onder 't gemeyne volck/ende sommige van de Overheyd sulcken murmuratie/dat alle de gheene die te voren begeert hadden de reyse wijder te versoecken / eñ naer de Moluccas te varen / met gemeyne stemmen riepen/dat het meer als tijd was naer huys te keeren.

Met vermoeden ende tekenen van vergif.

Den 27. dito is Cornelis Houtman van sijn scheeps-volck op 't schip Mauritius inde boeyen geset/overmits hy verdacht was van 't voorsz vergif/ende dat om dese reden: hy ende Ian Mullenaer hadden meest de gantsche reyse ghedurende tegen malkanderen twistigh / oock tot verscheyden reysen handt-gemeen gheweest / ende d'een den anderen met opstekers ende ander geweer gedreyght ende naer gheloopen/soo dat Houtman (na dat onder de Maets de sprake ging) eyndelijck soude geseyt hebben/ hy moeste sich met vergif behelpẽ/of en kende met Mullenaer geen vrede hebben. Dan niet tegenstaendr dese ende meer andere redenen/wert Houtman den 30. dito vry ghesproocken/tot datter naerder getuygenissen op sijnen persoon souden voort gebracht worden / alhoewel het vermoeden daer om by vele niet op en hielt.

Vaer over C.Houtman verdacht,eñ in de boyen geset wordt

Den eersten Ianuarij 1597. alsoo de Scheeps-raed/ het schip Amsterdam, (welck soo leck geworden was op de ondieptẽ voor Iaccatra, dat men wel twee duysent steken elck quartier pompen moest) beslooten hadde te verlaten; hebben sy met gemeyner hand het selve schip begonnen te lossen/ende ontakelen; waer mede sy besich geweest zijn tot den 11. dito/als wanneer sy den brand daer in staken: welck seker een kostelijck vier was voor de Compagnie van Verre. Terwijlẽ 't schip noch brande/hebben de Inwoonderen met veel Canoas ende Praos 't selve op een droogte ofte klippe geroeyt/om het yserwerck te behouden / ende quamen verscheyden Canoas aen de schepen met allerhande verversinge/die sy tegen het selve yser-werck verruylden. Onder andere quamder een die vraeghden/ waerom de Maets het schip niet liever verkocht en hadden aen den Koningh oft Gouverneur / die hun selve wel betaelt hebben soude. Den 12. dito zijn de twee Iongers die sy onder Madura ghevanghen hadden / uyt het schip Hollandia ghevloden / ende al swemmende aen 't voorschreven Eylandt Leboc

Het Schip Amsterdam wort geloßt ende daer na in brant gesteken.

boc

Digitized by Google

boc geraeckt/ ter wijlen het Scheeps-volck uyt was om water. Des selven daegs hebben de schepen wederom

De schepen verseylen om naer huys te keeren.

hare anckers gelicht/ met voornemen naer 't oost-eynde van Iava te loopen/ eñ sich aldaer van alles te versien wat sy souden mogen van noode hebben op de wederom reyse/ ende saghen den 18. dito 's morgens den brandenden Bergh/ die boven de Stadt Panarucan leyt/ uytwerpende eenen seer grooten donckeren rooc / met noch een anderen grooten Berg/ by den Portugesen Sierra do Pagode genaemt/ van wegen een groote Pagode, ofte Heydenschen tempel/ die daer op staet/ aen de voet van dese Bergh leyt een Stedeken dat Pacada heet / waerom hy oock Sierra de Pacadra genoemt wordt.

Sierra de Sagode oft de Pacada.

Sy quamen den selven dag noch in de straet/ die genaemt wort de straet van Balambuam, die op 't nauste gheen half mijle wijt en is/ hebbende ten oosten het Eyland Bali, ende ten westen dat van Iava. Den 21. dito zijn sy de Stad Balambuam soo na gekomen/ dat sy se bequamelijck sien konden / eñ quamen ten selven dage twee Prauwen aen 't schip Mauritius, daer onder andere een Slave in was van seeckere Portugeschen Monnick.

Belegeringhe van Balambuam

Dese vertelde/ dat hy in Balambuam geweest was/ dat aldaer/ van weghen de harde Belegeringe (waer van wy hier vooren in de Beschrijvinge der Javaensche Steden geroert hebben) grooten honger binnen was/ eñ dat sekere drie Portugesen / die van Panarucan aldaer waren het Bosschieterschap bedienende/ de moedt verlooren gaven / ende de Stad niet langer en konden beschermen. De onse saghen aen de kuste van Bali in eenen Inham ontallijck veel zeylen/ welke seker Edelman mede aen boord gekomen/ seyde/ vergadert te zijn/ om de Belegerde Stad te ontsetten / waren wel acht duysent man sterck / sonder d'andere die noch elders waren liggende. Maer de onse/ sulcks niet geloovende / vermoeden dat de gansche macht van Iava vergadert was/ om haer op te lopen/ ende den deurgang beletten/ hebben sich derhalven in ordere gestelt/ om in allen voorvallenden nood veerdig te wesen / eñ den 22. dito geanckert onder een hoogh land/ omtrent een mijle n.w. ten w. van de voorsz Belegerde Stad. Alwaer een Edel-man aen haer boort gekomē is/ die hun alle de gelegentheyt van de Belegeringe vertelde/ segghende onder andere/ dat de vader vanden tegenwoordigē Koning van Balambuam noch leefde / een seer oud man / die sich landewaert in was te houdende/ eñ dewijl hy vermaende van een Schip/ in formē als de onse/ dat aldaer over 10. Iaer gheweest was/ presumeerden sy dat dese oude Koningh de selve moest wesen/ die Sir Thomas Candish in sijn schip-vaert schrijft / als doen ter tijdt over de 150. Jaren oud geweest te zijn.

Merckelijcken ouderdom van een Koning te Balambuam

Alle dese dagen maecktet in dit quartier een seer rou weder/ met stercken wind/ ende hol water: de Inwoonders ghevraeght zijnde/ ofter altijdt sulcken onweder was/ gaven tot antwoorde/ dat sy sulx heel ongewoon waren / ende dat de onse het onweder mede-gebracht moesten hebben. Den 25. dito/ vernomen hebbende / datter niet verre voor uyt / van daer sy doen waren / een riviere was / daer sy haer van alles wel souden mogen versien/ zijn sy/ de anckers gelicht hebbende daer na toe gezeylt/ ende/ om niet bedrogen te wesen/ hebben de Pinas met een boot derwaert gesonden / welcke de revier wel ghevonden hebben / maer was soo ondiep/ datse qualijck met het ledige boot daer in konden. Op de selve lagh een Dorpken van ontrent 60. huysen/ wiens Inwoonderen haer meest generden met Catoenen kleederen van verscheyden verwen ende wercken te weven/ daer sy seer konstigh in sijn/ eñ d'omleggende Eylanden mede versien/ so dat eenen tamelijcken handel met deselve gedreven wort. Dese luydē gingen beter eñ schickelijcker gekleet/ als de onse noch gene gesien en hadden/ ende presenteerden oock met de onse in aller billigheyd te handelen : maer also de ver ver-

singe daer so overvloedigh niet en was / als sy wel behoefden / zijnse weder verseylt / eñ hebben 't den 27. dito omtrent midder-nacht geanckert op 25. vadem swarte sand-grond / niet anders meynende / of laghen onder een Eyland / dat sich van 't vaste land affsonderde / dan bevonden 's morgens dattet het vaste land van Bali was.

De Schepe ankeren onder 't Eyland Bali

Worden van 's Koninghs wege besocht.

Den 30. dito isser een Prau aen boord gekomen ende daer in seker Edel-man / welcke seyde / dat de Koningh begeerde te weten / van waer de onse quamen / ende sulx by gheschrifte / mede brenghende te dien eynde een Cocos blad ende priem / waer op de onse hem deden schrijven / dat sy uyt Holland quamen / ende in aller vriendtschap met hun begeerden te handelen.

Wat hun daer metten eersten bejegent

Den 4. Februarij 1597. aen land komende / om een water plaetse te soecken / vernamen aldaer veel Inwoonders / die (so 't scheen) op eenige marckt geweest waren / draghende yder de koopmanschappen die sy van daer ghehaelt hadden / ende drijvende onder andere veel Vee lancks de strand. Eenighe renden over en weder te peerde / ende een werdter ghedraghen op een berrie van 4. sijne Slaven / latende voor hem draghen omtrent 20. langhe spiessen / met langhe soo rode als witte Catoene quasten daer aen. Dese sondt den onsen wat vruchten / ende versocht twee van den haren mede te moghen nemen / 't welck sy consenteerden / mits krijgende twee van den sijnen in Ostagie.

Den 5. dito zijn sy wat noordelijcker aengheseylt / ende hebben een schuyt met de twee Slaven aen land ghesonden / om hunne twee Mannen weder te halen: Maer den Oversten sijne Slaven wederom hebbende / en heeft nochtans de onse niet willen laten volghen / om dat de Schepen verseylt waren / ende buyten sijn heerlijckheyd laghen / doch na vele beloften is den eenen noch door de barninghen heen aen de schuyt ghekomen / ende seyde dat de ghene die daeghs te voren gedragen wiert een van de Oversten des lands was / welcke hem qualijck genoegen liet dat sy 's morgens verseylt waren / ende hadden daer over noch ghehouden een Portugesche Slave / by den onsen tot hem ghesonden als Tolck / metten welcken hy 's anderen daeghs naer den Koningh en de Stad Bali ghereyst is. Onse Man schreef van daer aen 't Schip Hollandia, hoe dat hy met de Slave van den Koningh seer wel onthaelt was / ende die van 't Schip / om hun weder te hebben / sonden den Coningh 20. ellen ghebloemt Fluweel / een deel rood Corael / sommighe Crystaline Glasen / Spiegels / ende andere dingen meer. Waer op de Man met de Slave terstond los gelaten / ende 't Schepe gekomen zijn / verhalende dat de Koning ghepresenteert hadde alles wat in sijne macht was tot haren besten te wesen / ende hun voor-eerst vereert hadde met 4. Verckens / ende twee Vaten waters.

Ende hoe sy den Koningh vereert hebben.

N°. 39. *Afteeckeninghe hoe de Edelluyden in 't Eyland Bali gedraghen worden.*

Middelertijd was 't Schip Mauritius den 9. dito in een ander groote schoone Baye ghekomen / met name Padan, daer hun van den Inwoonders verhaelt werdt / datter over 18. Jaren noch sulck volck aen land gheweest was als sy / die een koorde in 5. oft 6. stucken sneden / ende wederom heel aen malkanderen maeckten. Dit vermoeden de onse Sir Francis Drake gheweest te sijn.

Baya de Padan.

De Koningh quam alhier aen de strand ghereden op een seer konstigh ghesneden Waghen / die ghetrocken wierdt van twee witte Buffels met fraye kleederen behanghen / hebbende sijn lijf-wachte voor hem gaende / met lange spiessen ende spatten welke aen de punt vergult waren. Hy begeerde dat men hem eenige eer-schooten doen soude / 't welck alsoo geschiede /

De Koning van Bali komt aen de Strand.

Digitized by Google

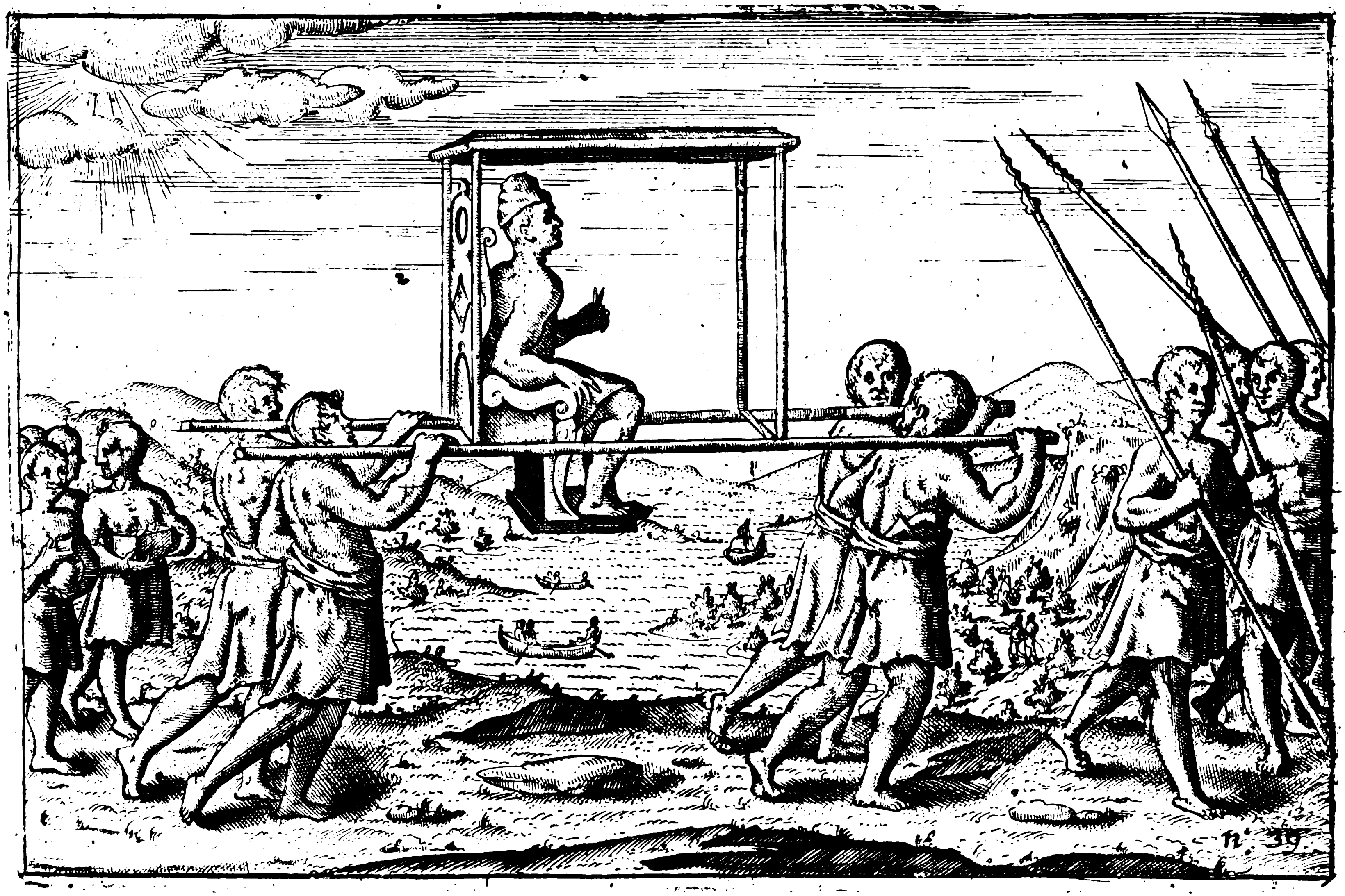

Digitized by Google

singe daer so overvloedigh niet en was / als sy wel behoefden/ zijnse weder verseylt/ eñ hebben 't den 27. dito omtrent midder-nacht geanckert op 25. vadem swarte sand-grond/ niet anders meynende/ of laghen onder een Eyland/ dat sich van 't vaste land afsonderde / dan bevonden 's morghens dattet het vaste land van Bali was.

De Schepe ankeren onder 't Eyland Bali

Worden van 's Konighs wege besocht.

Den 30. dito isser een Prau aen boord gekomen ende daer in seker Edel-man /, welcke seyde/ dat de Koningh begeerde te weten/ van waer de onse quamen/ ende sulx by gheschrifte / mede brenghende te dien eynde een Cocos blad ende priem / waer op de onse hem deden schrijven / dat sy uyt Holland quamen / ende in aller vriendtschap met hun begeerden te handelen.

Wat hun daer metten eersten begegent

Den 4. Februarij 1597. aen land komende / om een water plaetse te soecken / vernamen aldaer veel Inwoonders / die (so 't scheen) op eenige marckt geweest waren / draghende yder de Koopmanschappen die sy van daer ghehaelt hadden / ende drijvende onder andere veel Vee lancks de strand. Eenighe renden over en weder te peerde / ende een werdter ghedraghen op een berrie van 4. sijne Slaven/ latende voor hem draghen omtrent 20. langhe spiessen/ met langhe soo roode als witte Catoene quasten daer aen. Dese sondt den onsen wat vruchten / ende versocht twee van den haren mede te moghen nemen / 't welck sy consenteerden / mits krijgende twee van den sijnen in Ostagie.

Den 5. dito zijn sy wat noordelijcker aengheseylt/ ende hebben een schuyt met de twee Slaven aen land ghesonden / om hunne twee Mannen weder te halen : Maer den Oversten sijne Slaven wederom hebbende / en heeft nochtans de onse niet willen laten volghen / om dat de Schepen verseylt waren / ende buyten sijn heerlijckheyd laghen / doch na vele beloften is den eenen noch door de barninghen heen aen de schuyt ghekomen / ende seyde dat de ghene die daeghs te voren gedragen wiert een van de Oversten des lands was/ welcke hem qualijck genoegen liet dat sy 's morgens verseylt waren / ende hadden daer over noch ghehouden een Portugesche Slave / by den onsen tot hem ghesonden als Tolck / metten welcken hy 's anderen daeghs naer den Koningh en de Stad Bali ghereyst is.

Ende hoe sy den Koningh vereert hebben.

Onse Man schreef van daer aen 't Schip Hollandia, hoe dat hy met de Slave van den Koningh seer wel onthaelt was / ende die van 't Schip / om hun weder te hebben / sonden den Coningh 20. ellen ghebloemt Fluweel / een deel rood Corael / sommighe Crystaline Glasen / Spiegels / ende andere dingen meer. Waer op de Man met de Slave terstond los gelaten/ ende 't Schepe gekomen zijn/ verhalende dat de Koning ghepresenteert hadde alles wat in sijne macht was tot haren besten te wesen / ende hun voor-eerst vereert hadde met 4. Verckens/ ende twee Vaten waters.

N°. 39. *Afteeckeninghe hoe de Edelluyden in 't Eyland Bali gedraghen worden.*

Baya de Padan.

Middelertijd was 't Schip Mauritius den 9. dito in een ander groote schoone Baye ghekomen / met name Padan , daer hun van den Inwoonders verhaelt werdt / datter over 18. Jaren noch sulck volck aen land gheweest was als sy / die een koorde in 5. oft 6. stucken sneden / ende wederom heel aen malkanderen maeckten. Dit vermoeden de onse Sir Francis Drake gheweest te sijn.

De Koning van Bali komt aen de Strand.

De Koningh quam alhier aen de strand ghereden op een seer konstigh ghesneden Waghen / die ghetrocken wierdt van twee witte Buffels met fraye kleederen behanghen / hebbende sijn lijf- wachte voor hem gaende/ met lange spiessen ende spatten welke aen de punt vergult waren. Hy begeerde dat men hem eenige eer-schooten doen soude / 't welck alsoo geschiede/

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

schiede / ende sondt des anderen daeghs vier Vaten waters aen boord. Dese Koningh van Bali is een rijck ende machtigh Prince / wel bemint ende gheeert van sijn ondersaten / ende voert wel thien mael meerder staet als den Chipate, ofte Gouverneur van Bantam. Die van den Leeu verstaende dat het schip Mauritius op soo goeden reede lagh / hebben haer anker ghelicht / ende suyden aengheloopen / om boven de Cabo dos Porcos ofte Verckens-hoeck te komen / die sy niet en hebben konnen dobb'leren voor den 12. dito / ende sijn eyndelijck op den 16. by d'ander twee Schepen gheraeckt / daer sy 't op 25. vadem gheanckert hebben / in de voorschreven Baye de Padan; die men met rechte wel mochte Baya Formosa noemen / overmits de goede verversinghe die aldaer te bekomen is. Leyt op 8. graden 33. minuten besuyden de Linie / en 't Land daer 't schip Hollandia by lancx seylde / eer het in de selve Baye quam / was soo schoonen landouwe / als sy noch noyt van de reyse gesien hadden / daerom sy 't oock noemden Jong Holland.

N°. 40. *Afteeckeninghe van de Koningh te Bali sittende op sijn Waghen.*

Beschrijvinghe van 't Eyland Bali.

Het Eyland Bali is ghelegghen be-oosten het groote Eyland Iava, hebbende in sijn ombangh omtrent twaelf duytsche mijlen / is aen de noord-kust heel berghachtigh / ende steeckt met een langen hoogen hoeck na 't zuyden seer diep in zee. Sijn noorderhoeck leydt op 8½. graden besuyden de Linie. De Hooft-Stad is Bali, waer van 't Eyland de naem heeft / ende heeft de Koningh alhier / als oock op andere plaetsen des Eylands / een seer groot ende kostelijck Paleys / ofte Hof. De Inwoonders van dit wonder volckrijcke Eyland zijn Swarten met gekrolt hayr / hebbende eenen Coningh / die seer strengelijck over 't gantsche Eyland ghebiedt. Van Religie zijn sy Heydenen / ende aenbidden wat haer 's morghens eerst ontmoet. Gaen ghekleedt als die van Iava, ende andere omlegghende Eylanden / met de welcke sy oock dit gemeyn hebben dat het mannenvolck gantsch gheen baerd en draeght / maer het hayr soo haest als sy het vatten konnen / met seecker instrument terstond uyt treecken / ende beletten te wassen / waer van men houdt dat de Vrouwen de meeste oorsaeck zijn / welcke de ghebaerde Mannen na roepen / als Bocken. Sy houdent voor een Hondsche maniere / dat een Mans-persoon al staende sijn water maeckt / ende doen het al huyckende / als by ons de Vrouwen. Hebben veel Wijven / 't welck een oorsaeck is van hare volck-rijckheydt / soo dat niet teghenstaende sy seer veel menschen verkoopen / ende buyten slands laten voeren / hun ghetal nochtans binnen 't Eyland wel ses mael hondert duysent persoonen sterck is. Haer meeste hanteringhe is landbouwen ende weven / want het Eyland veel Catoenen gheeft / behalven noch die aldaer van Sambaya, ende by-legghende Eylanden gebracht worden. Heeft overvloedigh veel Vee / groot en kleyn / als Ossen / Buffels / Geyten ende Verckens / oock veel Peerden: doch kleyn als de Fransche / so dat sy qualijck een gewapent Man souden konnen voeren. Worden luttel uyt het Eyland gevoert / daerom sy aldaer seer in getale vermeerderen. Sy gebruyckense alleenlijck om den gemeynen man op te rijden van 't een Dorp na 't ander; want de groote Heeren worden gedragen / oft rijden op wagens / als hier vooren geseyt is. Daer wast ovevloedig veel Rijs / dan de Coning en laet geen uyt het Eylandt voeren / maer wat de ontallijcke menigte der Inwoonders niet en consumeert / dat wort Jaerlijcks in hare sterckten / op hooge bergen leggende /

de/bewaert/teghen een Iaer dat het ghewas qualijck gheraeckt is/ oft eenighen inval/die hun soude moghen bejeghenen/ om gheen perijckel van uyt hongheren uyt te staen/wanneer hare leeghe Landen verwoest worden. Sy hebben oock veel Ghevoghelte/ als Hoenderen/Eynden/ Veld-Hoenders/Pauwen/ Patrijsen/Tortel-Duyven/ ende veel andere. Hare vruchten sijn Cocos, Oraenjen/Limoenen/ende Citroenen/ die daer met Bosschen vol in 't wilde wasschen. Item een vrucht seer so groot als een pere/ met een dun schelleken/Castaenjens ghewijse/ bedeckt/ doch soo scherp niet/ binnen wit/ lieflijck van smaecke/ ende seer ghesondt teghen 't scheur-buyck. Men kanse bewaren in Suycker ende Peeckel/want afghewasschen zijnde verliesen dien souten smaeck/ende worden weder soet.

Noch hebben sy een vrucht die onder der aerde wast/ groot als een Ocker-noot/doch harder/ende seer vet. De onse en vernamen niet dat by haer eenighe Specerien wiessen/ ten sy Gengber/(die gheheel Indien door wast) maer wel verscheyden Droghen/ als Galigan, Doringui, Canjor, Bangue, ende meer andere. Hare Zee ende binne-wateren zijn overvloedigh in visch/ soo groot als kleyn/'t welck oock een groot onderhout voor haer is. Sy hebben luttel oft gheene handelinge ter zee/dan varen met kleyne Prauckens aen de kuste van Iava, om haer Catoenen Lijnwaet te vertieren. Dit Eyland is een ghemeyne reede ende uytspanninghe voor de Schepen loopende na de Eylanden van Molucco, Banda, Amboyna, Macacer, Timor, ende Solor, welcke hier aenloopen om haer te ververschen/ overmits de overvloedigheydt ende goeden koop van allerley lijf-tocht. De Chinen komen hier oock somtijdts handelen/ brenghende Sabels ende Porceleynen/ welcke sy teghen Catoenen Lijnwaet vermanghelen. De kleyne Caxas en gaen hier niet/ maer alleenlijck de groote/ welcker ses duysent een Reael van achten doen. Hare wapenen sijn als die van de Iauwen. Hebben verscheyden Metalen in 't Land/ met name yser/ koper ende goud: doch de Koningh en wilt de Goud-minen niet gheopent hebben. De onse die by den Koningh waren/ saghen hem veel goude ende vergulde drinck-vaten hebben/ja meer ende kostelijcker als sy oyt by eenighen Koningh oft Heere ghesien hadden/ alhoewel de Gouverneur van Bantam daer mede wel van versien was.

Desen Koningh en durvende selfs sijn principaelste nauwelijcks aen spreecken/ dan met ghevouwen handen. Benevens hem is een Gouvernenr/ die sy den Quillor noemen/ ende regeert over 't gheheele Eylandt/ ghelijck de Groote Cancellier in Poolen/ soo dat al wat hy doet/ dat is gedaen. Onder hem staen veel Groote Heeren/ die elck haer besonder quartier gouverneren/ uyt den name des Konincx/ 't welck met grooter eendrachtigheydt toegaet. ende soo yemand teghens den Koningh op staet/ die wordt van d'andere terstond overvallen/ ende ten minsten ghebannen/ ghelijck over 10. oft 12. Jaren weder-varen was aen een van des Conincks naeste bloed/ de welcke hem in sijn huys vermoorden wilde/ ende daer toe veel volcks by een vergadert hadde: maer het stuck aen den dagh komende/ werden sy alle ter dood verwesen/ doch de Koningh uyt medelijden versachte het vonnis/ ende bandese op een woest ende ongebout Eylandt; welck ten zuyd-oosten van Bali leydt/ ende ghenaemt wordt Pulo Rossa, ofte 't Wilde Eyland/ Pulo Rossa
alwaer sy nu noch woonen/ staende onder den Koningh van Bali, maer en moghen in 't Eylandt Bali niet komen.

Sy

Digitized by Google

Digitized by Google

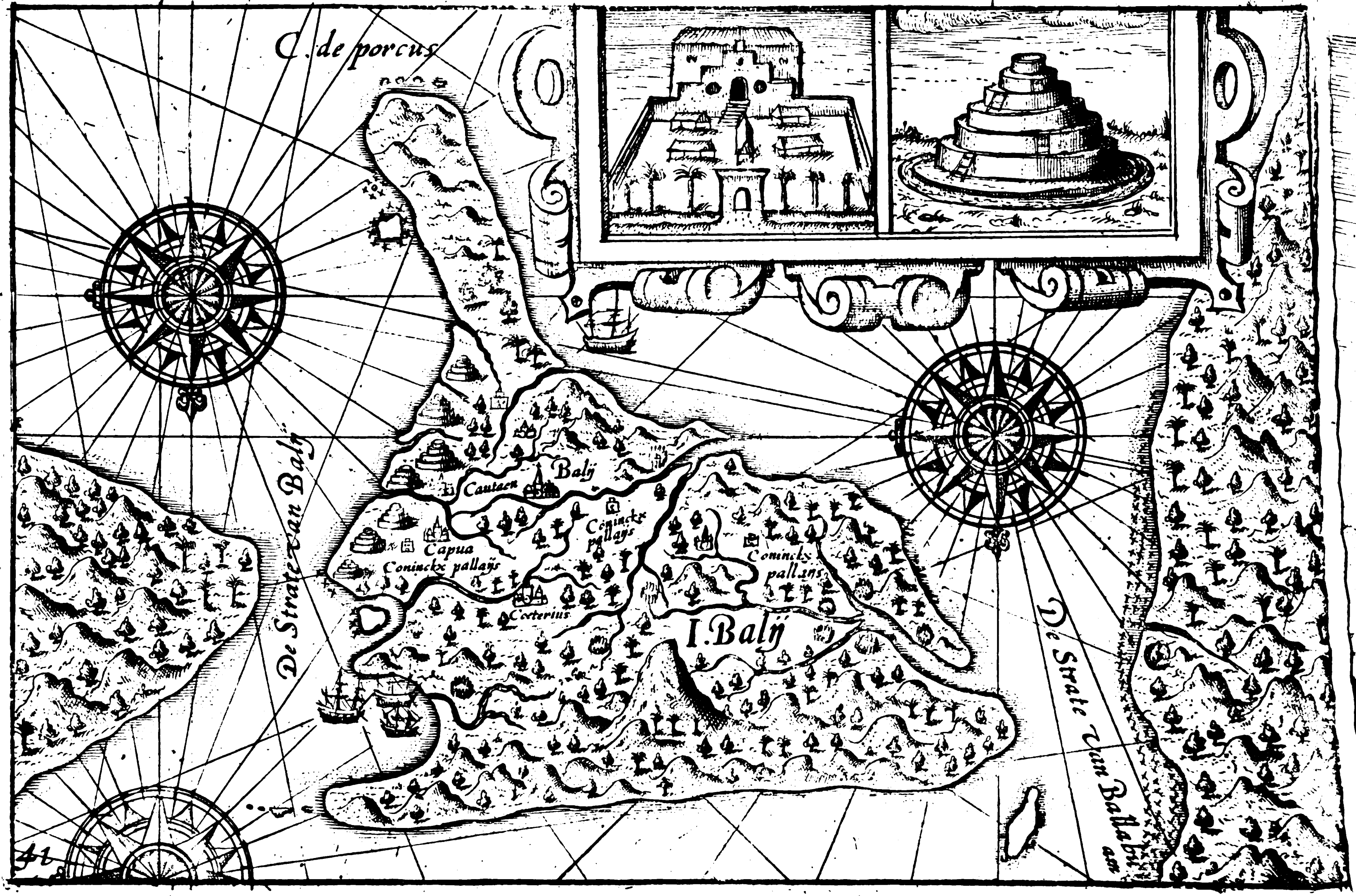

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Sy hebben 't voorschreven Pulo Rossa nu seer bebout/ ende bevolckt/ ende 't vee isser oock seer aen-ghewassen ende vermeerdert. Zijn oock Heydenen/ als die van Bali, ende houden al mede die quade ghewoonte/ dat als de mannen overleden zijn / men veel levendighe vrouwen met hare doode lichamen verbrandt: welcke dan een teecken is / dat sy eerlijcke vrouwen zijn / ende hare mannen lief hebben. Sy ghelooven vastelijck dat sy hare mans in d'ander wereldt sullen gheselschap houden / ende gaen al danssende met veelderley Musijck / ende Snaren-spel / nae den viere toe/ mede nemende hare principale Juweelen / om in d'ander wereldt te ghebruycken. Ende seght men / dat dese ghewoonte eerst is in-ghestelt by een seecker Koningh/ om dat te voorzen de vrouwen hare mannen/ als sy die moede waren / ende een ander liever hadden/ ghemeynlijck plachten om kleyne oorsaecken te vergheven. Doen de onse daer waeren / werdt hun ghesepdt/ datter verbrandt soude worden het doode lichaem van een groot Meester / ende wel vijftigh levende vrouwen daer mede : 't welck voorwaer een schrickelijck schou-spel moet wesen/ ende den onsen soo seer teghen stond / datter niet een van hun allen belust en was om 't selve te gaen besien.

Seldsame ghewoonte.

N°. 41. *ende* N°. 42. *Afteeckeninghe van 't Eylandt Bali, ende vande Vrouwen die al dansende ten viere gaen.*

Legghende in de voorschreven Baye/ als ghesept is/ hebben sy haer bevlijtight te versien van 't geene sy op de wederom-reyse souden moghen van doen hebben/ ende zijn dagheliijcx aen land ghevaren / om malkanderen te helpen halen ende slepen / maer niet met sulcken yver ende neerstigheyd als 't gemeyne Scheeps-volck geerne ghesien hadde / die naemaels in zee zijnde / haer moesten verghenoeghen laten met Rijs ende water/ daer d'Overigheyd dickmaels ghesoden ende ghebraden / oock van alle fruyten de volheyd hadde ; 't welck groote murmuratie ende oneenigheyd onder hun-luyden verweckt heeft. Den 20. Februarij / alsoo die van 't schip Mauritius aen landt waren / zijnder twee van hun Maets / met namen Emanuel Rodenburgh van Amsterdam, ende Jacob Claessen van Delf te landewaert in ghegaen / die aen d'andere seyden / men soude haer / soo sy te langhe toefden / niet verwachten. Dese twee en heeft men naemaels noyt meer vernomen / al-hoe-wel tot verscheyden reysen naer hun bereyscht hebbende: Sy ontboden een dagh oft twee daer nae dat men haer kleederen senden soude/ maer wierdt niet ghedaen: Datse met haren vryen wille van d'ander Maets ghescheyden zijn / weet men seecker/ maer niet/ of sy vrywilligh lijck daer ghebleven zijn : Immers en zijn noyt meer op gheslaghen.

Twee Hollanders gaē aen land, ende blijvē achter.

Nae dat sy haer zeyl reed ghemaeckt hadden / hebben sy den 26. dito 's middaeghs hare anckers ghelicht / om hare wederom-reyse bezuyden Java naer de Cabo de Bona Speranza te vervorderen / ende zijn uyt de Eylanden Iava ende Bali ghescheyden / sterck wesende drie Schepen/ met name Mauritius, Hollandia, oft den Hollandtschen Leeuw, ende het Duyfken, waer op waren 89. persoonen / zijnde 't overblijfsel van 249. daer mede sy af-ghevaren waeren uyt Hollandt. Behalven dese 89. persoonen / warender noch acht vreemdelinghen / die sy op de uytreyse ghekreghen hadden/ namelijck / twee Jonghers van Madagascar, een Chinees, twee Malabaren, een die seyde ghebooren te wesen

Wederom-reyse van de 3. Schepen naer Holland toe

Digitized by Google

wesen van Malacca, een kleyne Jonghen van omtrent 8. oft 9. jaer oud/ gheboren op 't Eylandt Iava, in een Stadt ghenaemt Ioartam, ende Abdul de Guzarat, van welcken hier voren dickmaels verhaelt is.

Twist tusschen de Commisen ende schippers.

Den 28. dito zijn alle de Scheeps-Officieren by een ghekomen in de kajuyte van 't schip Hollandia, alwaer sy op 't leste hooghe woorden ghehadt hebben / malkanderen verwijtende ende te laste legghende de handelinghe voor de Stadt Bantam aen-gherecht. De Commisen seyden / dat de Schippers ende Stierluyden uyt verbaertheydt ende vreese van daer ghezeylt waren/latende hare medemaets in de pekel: De schippers daer-en-tegen gaven de Commisen de schuld datter gheen Peper ghekocht en was / daer sy haer nochtans met de Schepen ghebracht hadden in de beste ende treffelijckste koop-stadt van gantsch Indien: In somma elck hadde ghenoegh te segghen / ende ginghen dese woorden niet heymelijck / maer soo luyde / datse alle het Scheeps-volck mackelijck hooren ende verstaen konden.

De schepen krijgē Terra do Natal. in 't gesicht

Den 24. Aprilis 1597. nae dat sy 57. daghen onder zeyl gheweest hadden / hebben sy 't vaste land van Africa in 't ghesichte ghekreghen / dat de Portugesen noemen Terra do Natal, ghelegen op 33. graden 11. minuten bezuyden de Linie: De Caphres ofte Wilde vierden ende roockten seer / als sy de onse ghewaer wierden.

Verliesen malkanderē

Den 26. dito is 't schip Hollandia door misverstand zijner Overigheydt van d'ander twee Schepen afghedwaelt / ende en hebben den anderen sichtent in een gantsche maendt niet ghesien / soo onder noch sal verhaelt worden.

Den 30. dito / hebben sy veel Voghelen vernomen met witte becken / als oock de Voghelen by den Portugesen Faisons ghenaemt / die seer bont ende plackigh op 't lijf zijn/ maer onder wit. Dit wordt voor een teken ghehouden dat men niet verre van de Cabo de Bona Speranza en is.

De twee schepen passeren naer gissinghe de Cabo de Bona Speranza.

Den 6. May 's morghens saghen die van 't Schip Mauritius ende de Pinas de Cabo d'Aquilhas achter uyt o. n. o. van haer legghen/ met een leeghe punt in de zee streckende: Ende den 7. dito gisten sy bewesen de Cabo de Bona Speranza te wesen / te meer om dat sy de Trombas oft groote Riet struycken saghen drijven/ daer van in 't beginsel van deser Schipvaerd ghesproocken is / die sy den 8. ende 9. dito noch al mede vernamen.

N°. 43. *Figuere van de Trombas, ende het kruyd Sargossa.*

Krijgen het Eylande S. Helena in 't ghesichte.

De twee Schepen gheloopen hebbende tot den 23. dito / hebben alsdoen de hooghte ghekregen van 't Eylandt Santa Helena, dies sy haren cours w. ten z. aen deden / ende kreghen het selve Eylandt 's morghens den 25. dito n. w. van haer in 't ghesichte: 't welck hem seer hoogh op dede / als sy noch wel 14. mijlen van daer waren. Des anderen daeghs 's morghens liepen sy tot op 4. mijlen nae onder 't Eylandt / ende de Pinas liep voor uyt dicht om de Noorder-hoeck/om op de reede te komen / alwaer sy vier groote Portugaelsche karraken saghen legghen/ die daer eerst gekomen waren om haer te ververschen / ghelijck sy ghewoon zijn te doen/ overmits dit Eyland (alhoewel daer/ door ordre ende verbodt der Koninghen van Spaenjen ende Portugael / niemandt op en magh woonen) seer overvloedigh is van Oranjen / Limoenen / Citroenen/ Bocken / Geyten / Verckens / Barbarissche hoenderen/ Patrijsen/ Quackelen/ ende veelderley ander ghevoghelte. De zee isser mede seer visch-rijck/ ende 't lant draeght veel ghesonde kruyderen. Heeft omtrent seven mijlen in den omme-loop / ende is in hem selven asfachtigh/

Beschrijvinghe van 't Eylande S. Helena

Digitized by Google

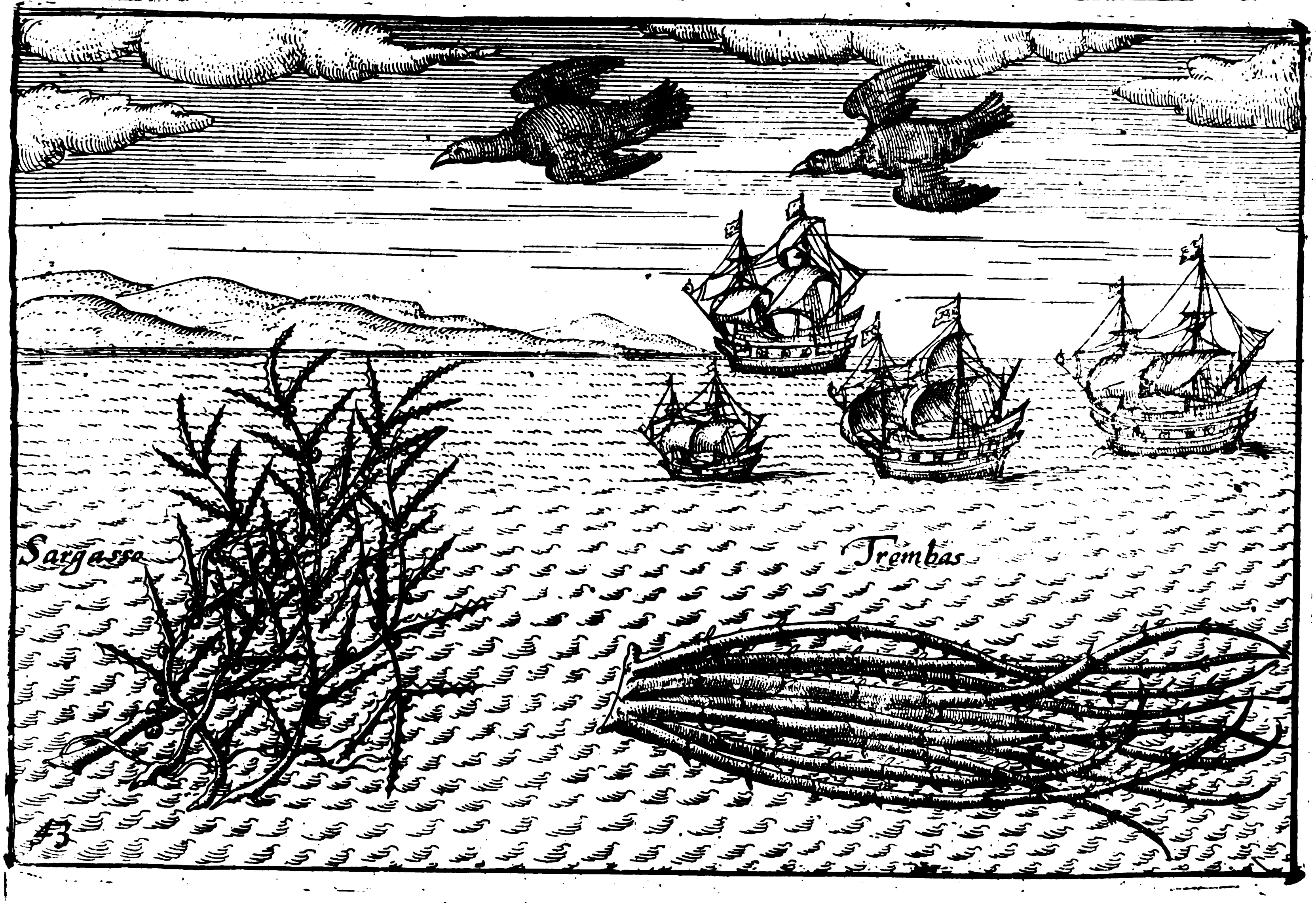

Digitized by Google

Digitized by Google

sachtigh/ ende seer droogh/ so dat het hout van de boomen daer op overvloedelijck wassende / nerghens toe nut en is/ als tot brant-hout. Heeft op eenighe plaetsen wat Swavel. Als 't de Portugesen eerst ontdeckten / soo en warender noch ghedierten / noch fruyten/ dan alleenlijck abondantie van soet water / dat van de berghen in een valeye komt storten ; ende van daer nae de zee loopt/ alwaer sich de Portugesen komen verwateren ende ververschen. Dese valleye is van weghen hare groenigheyd soo vol ghedierte ende voghelen/ dat men die met steenen kan doodt smijten / ende al waert datter noch eens soo veel Schepen quamen/ soo souder altoos ghenoegh wesen. Dit is te meer te verwonderen / overmits dat het landt niet bewoont en is / noch ghehavent en wordt / dan alleen in dien korten tijdt dat de Portugesen daer legghen. Aen de strant is veel zouts / 't welcke wel te passe komt / om de Bocken/ Verckens / ende Visschen te zouten / ende tot onderhout van de Schip-luyden te bewaren. Soo dat het schijnt dat dit Eylandt door de voorsienigheydt Gods aldaer ghelept is/tot een uytspanninghe der vermoeyde ende behoeftighe Oost-Indie-vaerders: Den naem van S. Helena heeft het ghekreghen om dat het eerst ghevonden werdt op den 21. Meye / welcken dagh de Roomsche kercke ghewoon is jaerlijcx te vieren ter eere van de Keyserinne Helena, moeder van Constantinus de Groote / ende is dit als noch de rechte tijdt dat de Portugaelsche Schepen daer ghemeynlijck aen-komen.

INWERP.

Naerder beschrijvinghe van S. Helena.

„'t Eylandt S. Helena leyt op 16¼. graden bezuyden
„de Linie / 550. mijlen van de Cabo de Bona Speranza,
„350. van de kuste van Angola, ende van die van Brasilien 510. dit zijn de naeste vaste landen die 't heeft. „
Is een seer hoogh ende berghachtigh landt / soo dat „
het ghemeynlijck bedeckt is met wolcken. De vrucht- „
boomen eerst by den Portugesen daer op ghebracht „
zijnder van selfs / ende sonder voort-poten oft planten / so seer aen ghegroeyt ende vermenighvuldight/ „
dat alle Valleyen vol zijn / ende draghen 't gheheele „
jaer door haer vruchten / uyt oorsaecke / dat het daer „
alle daghe met vlaghen vijf oft ses mael reghent / ende het Sonne-schijn telckens daer stracx op volght. „
De dieren ende voghelen zijnder by duysenden: De „
visch in sulcker menigte / dat men slechts met kromme spijckers soo veel vanghen kan als men begeert/ „
ende is soo uytnemende goed van smaecke/ dat so wie „
daer van ghegheten heeft/ segghen moet / noyt beter „
gheproeft te hebben. In somma is ghenoeghsaem „
een aerdsch Paradijs / ende de schepen die 't selve in 't „
weder-keeren van Indien gheraecken te missen „
('t welcke somtijdts gheschiet) lijden de meeste ellende van de wereldt / ghedwonghen zijnde te loopen nae „
de kuste van Guinea, ende aldaer te wachten tot het „
regent / om sich te verwateren / soo dat het scheepsvolck van half doodt over komt. De Portugesen „
latender in 't afvaren hare krancken / met wat voorraedt van Rijs/Olie/Biscuyt ende Specerijen; want „
van vleesch ende visch vinden sy daer de volheyd. Dese krancken blijvender tot des anderen jaers / datter „
weder andere schepen komen/ ende haer mede nemen. „
Wordender ghemeynlijck terstondt ghenesen / want „
is een seer ghesonde ende wel ghetempeerde lucht. „
De Koningh en wilt niet toe-laten datter yemandt „
metter woon blijve / op dat sy hun 't selve niet en souden eyghen maecken / maer een yeghelijck zijn gerijf „
even nae laten hebben.

Digitized by Google

No. 44. *Afteeckeninghe van 't Eyland S. Helena.*

De Schepē en moghen 't Eylandt S. Helena niet aendoē

De Pinas by de voorsz Kraken komende heeft een schoot gheschoten / om die van 't schip Mauritius te verwittighen / datter onraed was / 't welck hem seer verdroten heeft / als die wel ghehoopt hadden / op 't Eylandt Santa Helena haer te ververschen / maer siende dat het anders niet zijn en mocht / hebben den hals toe-geset / ende haer cours naer huys toe ghenomen. Na dat sy omtrent twee glasen van 't Eylandt af-gheloopen hadden / hebben sy een zeyl vernomen / ende nae by komende ghesien / dat het was 't schip Hollandia, dat sy nu een gantsche maend langh ghemist hadden. Hier in zijnse meer verblijd gheweest / als bedroeft om 't verlies van hare ghewenschte herberghe / die sy op 't Eylandt S. Helena ghemeynt hadden te nemen. Die van 't schip Hollandia vertelden / hoe dat sy den 16. dito twee Fransche Scheepkens ghesien hadden op de hooghte van 22. grad. 50. min. doch hadden de selve niet konnen ter spraeck komen / overmidts de Franssen voor haer bevreest waren. Hadden oock den 24. dito een Portugesche Krake voor uyt gesien / de welcke / bekennende dat sy Neerlanders waren / een bloedvane van zijn stenghe hadde laten wapen / ende terstond twee schoten naer hun toe-gheschoten / die weder vijf schoten naer hem ghedaen hadden / loopende voorts elck zijn cours naer 't Eylandt S. Helena, daer d'ander drie Kraken gheanckert laghen / die soo haest sy 't Schip Hollandia saghen / een schoot gheschoten hebben / om haer volck van landt te krijghen / 't welck / als 't schip Mauritius daer quam / seer dick aen boordt ghehaelt werdt.

Komen wederom by malkanderē

De drie schepen malkanderen be-eerschoot hebbende / setten haer cours n. w. aen naer huys toe met een doorgaende o. z. o. wind / ende saghen den 1. ende 2. Junij veel voghelen / waer uyt sy vermoeden niet verre van 't Eylandt Ascension te wesen / ende passeerden den 7. dito benoorden de Linie equinoctiael / 't eerste in twee gheheele jaren / die sy op de reyse gheweest hadden.

Passeren de Linie equinoctiael.

INWERP.

Beschrijvinghe van 't Eyland Ascension.

„ Dit Eylandt is eerst ontdeckt ghewordden op Hemel-vaerts dagh / ende heeft daer van den naem ghekreghen. Leyt op 8½. graden bezuyden de Linie / ende van S. Helena noord-west aen 190. Spaensche mijlen. Is mede vol berghen ende heuvelen / maer niet soo hooghe als S. Helena, doch wat grooter ommeloop. Heeft gantsch gheen soet water / noch niet een groenen tack / ofte loover. Zijn gheberghten zijn roodachtigh / als de aerde / of roode verwe / die men in Spaensch noemt Almagro, van weghen een stedeken so genaemt / daer sy veel gevonden wort. Heeft eenige schoone eñ groote witte zeestranden / ende gaet in menighte van visch S. Helena te boven / waer door ongelooflijck veel voghelen sich daer op onthouden / van de groote als onse jonghe Gansen. Dese komen met duysenden over de Schepen vlieghen die door by varen / ende laten sich met handen grijpen / maer smaecken vischachtigh / ende zijn niet goed om t'eten. Op dit Eylandt en vindt men gantsch gheen ghedierte / ende is mede assachtigh ende verbrandt als S. Helena. „

Op den 26. Junij quamder veel stofs in 't schip Hollandia ghewayt / waer uyt sy gisten niet verre van 't Eylandt Sant Antonio te wesen / welcke 't westelijckste is van de Eylanden van Cabo Verde, ofte 't Groene Hoofd, die de onse noemen de Zout-Eylanden / ende by ons in den aenvangh van dese Schip-vaerdt beschreven zijn.

Digitized by Google

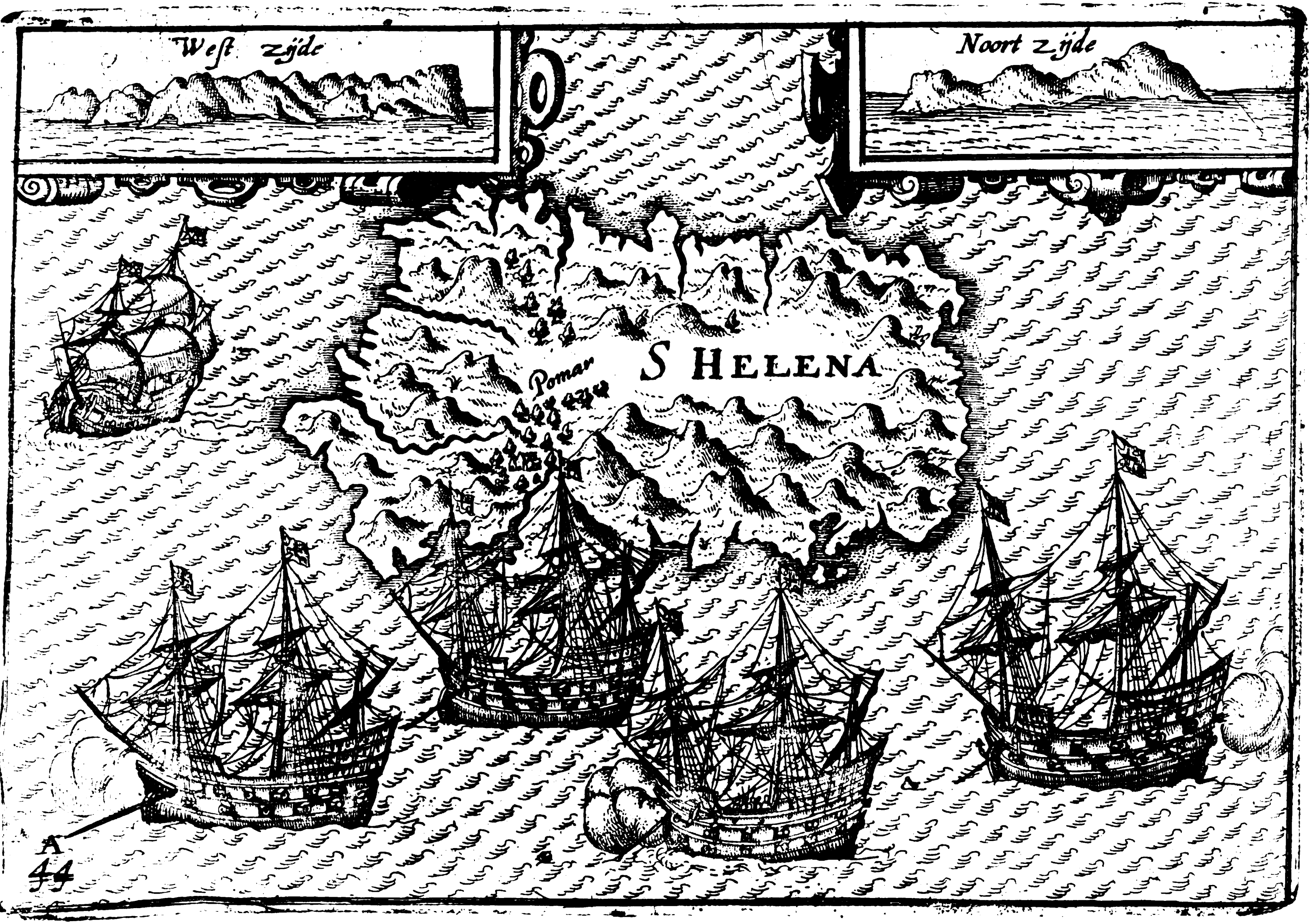

Digitized by Google

Digitized by Google

I N W E R P.

Beschrijvinghe van de Cabo Verde.

„Het Groene Hoofd / by den Portugesen Cabo Verde ghenaemt is dien hoeck oft voor-gheberghte van „Africa, welcke Ptolomæus noemt Arlinarium, ende is by „den Portugesen eerst ghevonden in't Jaer 1474. ten „tijde van Koninck Alfonsus de vijfde. Wordt aen weder zijde bepaelt met de water-vloeden Gambra en̄ Se„nega, eertijds Stachiris ende Daratus geheeten. Heeft aen „de zuyt-zijde een Eyland / daer sich veel gevogelte op „onthoudt; ende volghens dien altijdt groote menigte „van Eyeren voor den Schip-luyden te bekomen is. „Dit Eyland is seer ghevaerlijck om aen te doen / over „mits de blinde klippen daer omtrent liggende: ende „is derhalven beter dat men loope na seecker ander „Eyland / legghende omtrent drie mijlen van daer; „gheheel onbewoont / ende anders niet draghende „dan hout ende steen. Het vaste land word by Swar„ten bewoont / die met allerley volckeren handelen: „waer door sy oock meerderley talen / sonderlinghe „Fransch ende Portugeesch konnen spreken. Gaen „heel naeckt / uytghenomen dat sy een dun doerken „draghen voor de schamelheydt. Doch de Overig„heden ende Edelluyden sijn ghemeynlijck wat cier„lijcker toe-ghemaeckt / ende van den gemeynen volc„ke goed t'onderscheyden / want dragen een lang Ca„toenē kleed / in forme van een vrouwen hembde / welc „met blaeuw gestreept is / als by ons de tijcken. Aen „hare armen ende beenen hebbense veel vierkante le„deren sarkens hanghende / maer wat sy daer in dra„gen / en heeft men tot noch toe van haer niet konnen „verstaen. Sy draghen oock vijftighen ofte Pa„ternosters om den hals / gemaeckt van Zee-peer„den tanden / met Glasen Coraelkens (die sy van den Hollanders oft andere koopen) daer tuysschen. „Op 't hoofd hebben sy een mutsken van sulcken stoffe „als 't kleed is. Is voorts een wijs ende voorsichtigh volck / sich generende met landbouwerije; „ende met Rijs ende eenige andere vruchten volnoegt „zijnde: oft vindtmer eenighe rijcke / die winnen „hun goedt met Vee aen te houden / 't welcke daer „weynigh ghevonden wordt / ende daerom seer dier „is. Men heefter veel Smeden / die hun hand-werck „seer wel verstaen / ende 't yser wordter in grooter „weerde ghehouden. In sonderheyd hebbense geerne langhe ysere staven gesmedet als Lancien / want „die ghebruyckense veel tot visschen / ende land„bouwen / maeckender oock verscheyden soorten van „gheweer af / als schichten / worp-ysers / spiessen / „ende soo voort: Hebben kleyne ofte gheen kennisse Godes / doch die met de Christenen om-gaen / „zijn wat beter verlicht: Voor de reste en is haren „Godts-dienst den Mahometischen ongeloove niet „seer onghelijck / ende laten sich oock besnijden. „Zijn seer gheneghen tot onkuysheyd / want behalven dat de mannen soo veel vrouwen moghen nemen als 't haer lust / soo zijn de vrouwen oock selden met hare mannen te vreden / ende sien wonderlijcke geerne de vremdelinghen. De Portugesen al„daer woonende / en kennen den Spaenjaerd voor haren Heere niet / maer leven ende handelen vry met „allerley aenkomende volckeren: doch en hebben„der oock gheen ghebied ter wereld als over hare „slaven ende huysgenooten: want de regeringhe be„staet gheheel by de Overste van elck besonder „Dorp / welcke sy Algaieres noemen. Dese / wanneer der eenighe uyt-heemsche Schepen aenkomen „laten sich strax met hare schuytjens aen boort voeren / ende ontfanghen hare gewoonlijcke tollen.

Den 29. Junij quamen sy in de zee/by den Portugesen Mar de Sargasso genaemt / van wegen het kruyd Sargasso, hier boven by ons beschreven / daer sy als mede bewassen leyt: Ende 's daeghs daer aen passeerden sy den Tropicus Cancri, ghelegen onder 23. graden/ 30. minuten. Den 10. Julij is een van de Jongers op 't schip Hollandia, klimmende naer een vlagghe die op de besaens mast stond / ende byna om hooghe wesende / van boven neder in zee ghevallen / ende alsoo hem de maets in geenerley wijse konden helpen / overmidts de moye voortgangh van 't schip / werdt hy t'zijner ghelucke/ nae veel wenckens ende weeuwens / van de Pinas/ die een half mijl achter uyt was gheberght. Den 12. dito gisten sy by de Eylanden Corvo ende Flores te wesen/ dan vernamen gheen land/ maer de Son peylende/vonden sich op 37. graden.

Wonderlijcke bewaringhe.

INWERP.

Beschrijvinge vande Vlaemsche Eylanden.

„ Corvo ende Flores zijn twee van de neghen Eylanden/ die de Spaenjaerden noemen Las Açores: dat is/ „ de Sperwers ofte Havicks Eylanden / om dat men/ „ doen sy eerst ontdeckt werden / groote menighte van „ de selve voghelen daer op vant. De Nederlanders „ noemense ghemeynlijck De Vlaemsche Eylanden, over„ midts de eerste Inwoonders van 't Eylandt / Fajal, „ 't welc mede een van de negen is/ Nederlanders/ ofte „ Vlamingen zijn geweest so doch de westersche natien „ alle de Nederlanders onder dien naem van Vlamin„ gen plegen te begrijpen. Van dese eerste inwoonders „ is tot op den huydigen dagh tot een groot gheslachte „ gebleven/welcke noch alle in wesen ende persoon den „ Nederlanders gelijck zijn. Oock vliet er uyt het ghe„ berghte van 't selve Eylandt een beke ofte riviercken/ „ waer omtrent dese afkomste noch woonachtigh is/ welcke beke de Portugesen als noch noemen A Ribera „ dos Framencos. De namen van dese Eylanden zijn als „ volght: Tercera, S. Michiel, S. Maria, S. Georgio, Gratiosa, „ Pico, Faial, Corvo, eñ Flores, 't Hoofd van allen is Tercera, „ groot omtrent 15. oft 16. mijlen in 't ronde/ ende een „ hoogh klippachtigh land / so dat het genoegsaem on„ winbaer is/ want behalven zijn hooge steenrotsen / so „ en heeft et nergens soo kleynen strandeken / of is met „ een goede stercke bewaert. 't En heeft geen havens „ noch reeden/ daer de schepen soudẽ mogen bevrijt zijn/ „ als alleenlijck voor de Hoofd-stad Angra. Dese heeft „ een open haven/ ghelijck een halve Maen / welcke de „ Portugesen Angra heeten / ende daer van heeft de stad „ haren naem ghekreghen. De haven heeft aen d'een „ zijde op een uyt stekende ellebooghe twee Berghen ge„ naemt Bresil, welcke gheheel in zee komen/ so dattet „ van verre een besonder Eylandt schijnt. Dese ber„ gen zijn soo hoogh / dat men van daer altoos wel tien „ oft twaelf / ende met klaer weder / wel vijfthien ofte „ meer mijlen in zee siet. In de Stadt is de Cathedrale „ ofte Domkerck/ als oock de woninge van den Gou„ verneur ende Raed / die over alle de Vlaemsche Ey„ landen 't hooghste ghesegh heeft. Drie mijlen van „ Angra leydt noch een Stadt ghenaemt Villa da Praya. „ dat is: De Strandt-Stadt, overmidts sy by een groote „ Strandt leydt / waerom daer weynigh handel ofte „ vaerd is. Sy is bemuert/ ende tamelijck wel betim„ mert/maer weynigh bewoont. De Inwoonders ge„ neren haer meest met landt-werck / want heeft rond„ om veel schoon koren-landt/ ghelijck oock 't heel Ey„ landt seer vruchtbaer ende lustigh is. De wijnen al„ daer vallende zijn kleyn / ende moghen niet dueren/ „ waerom d'Eylanders / die van vermoghen zijn/ haer „ meest versien van wijnen uyt Madera ende Canarien. „ Van vleesch / visch / ende allerhande lijftochte is „

Angra Hoofd-stadt van Tercera.

't Ey-

Digitized by Google

„'t Eylandt soo overvloedigh/ dattet in tijd van noode
„hem selven kan spijsen. Olie / zout / kalck/ ende al-
„lerley aerde-werck moet men van buyten daer bren-
„ghen. Persiken / appelen / peeren / Oraenjen / Li-
„moenen / ende meer andere boom-vruchten wassender
„overvloedigh. Soo doen mede alle kruyden ende
„planten / met name den wortel die sy noemen Batatas, Batatas wortel.
„waer van de planten zijn boomen als wijngaerden/
„maer verscheyden van bladeren. Dese wortelen wegē
„sommige 1. pont/sommige meer ofte min/wordē/ver-
„mits hare menighte/ by den rijcken weynigh geacht/
„maer zijn een goed onderhoud voor de schamele men-
„schen/ seer soet eñ voedsaem. Men vind noch een soor-
„te van wortelen in dit Eylant/welcke zijnde omtrent
„twee vuysten dicke / zijn om aen te sien even als goud-
„geel hayr/ ende in het tasten soo sacht als zijde: Sy
„ghebruyckense daer/ om bedden mede te vollen/ maer
„die curieus ware / souder wel yet fraeys af konnen
„weven. Men heefter weynigh wildt ende ghevo-
„ghelte / dan Canary-voghelkens ende Quackelen
„zijnder by duysenden / als oock ghemeyne ende Cale-
„koetsche hoenderen. 't Land is op sommighe plaet-
„sen seer berghachtigh / ende vol bosschen / quaedt om
„door te reysen / overmidts men dickwils een mijl oft
„ander-half anders niet en ontmoet als loutere steen-
„klippen/ die soo onghelijck ende scherp zijn/ dat men
„der qualijck op treden derft / van vreese dat men zijn
„schoenen ende voeten door snijden sal. Dies niet te- Wijngaerde
„ghenstaende zijn alle dese rotsen beplant met wijn-
„gaerden/ soo vol / dat men in de Somer daer niet door
„sien en magh / ende schieten haren wortel tusschen de
„steenen in / soo dat het wonder is waer sy haer voed-
„sel krijghen / te meer dat sy in 't goede landt niet en
„willen wassen. Het koren/ ende alle andere vruchten Koren-putten.
„in dit Eylandt wassende / en konnen boven een jaer
niet dueren / jae indien men 't koren niet en begroeve/ „
soude binnen vier maenden ofte min altemale bedor- „
ven zijn/ maer om sulcx te verhoeden / heeft elck bur- „
gher op 't een eynd van de Stadt zijn besondere put/ „
slechtelijck in de aerde ghegraven / van binnen rond/ „
ende boven met een mondt soo wijd datter pas een „
man door magh / welcke met een steen / ghemaeckt „
als een deckel/ wordt toe-ghesloten/ ende ghemerckt. „
Sommighe putten zijn soo groot datter twee of drie „
last korens in magh / ende in de maend Julius leydt „
een yder zijn koren daer in / overdeckende voorts den „
steen met aerde. Teghen Kersmisse halen sy 't we- „
der uyt / ende brenghent in hare huysen / oft latent „
oock wel langher daer in legghen / ende als sy 't uyt- „
halen is soo goed als doen sy het eerst daer in deden. „
De Ossen van dit Eylandt zijn wel de grootste ende „ Ossen.
schoonste van gantsch Europa/ hebbende uytter ma- „
ten schrickelijcke ende groote hoornen / doch so mack „
ende tam / dat een uyt duysendt van zijn meester by „
name gheroepen zijnde (want hebben elck haren be- „
sonderen naem / als by ons de honden) niet en sal la- „
ten terstondt te komen. Dit Eylandt schijnt onder „
hol te zijn/want in 't gaen over de steenrotsen/ghevet „
geluyt gelijck als een kelder / waer door het ooc/ als „
meest alle Eylanden / de aerdbevinghe dickmaels „
onderworpen is. Men vind hier / ende op S. Michiel, „
eenighe plecken daer noch daghelijcks roock ende „
damp uyt gaet / ende 't landt rond-omme verbrandt „
ende versenght is / mede een ghemeyne plaghe van „
veel Eylanden / die meest alle hare Æthnas ofte Swa- „
vel-berghen hebben. Daer zijn oock Fonteynen / „
in de welcke men een Ey kan sieden / niet anders „
dan oft over een vier hinghe. Drie mijlen van „
Angra is een Fonteyn / die 't hout datter in wordt „ Wonderlijcke Fonteyne.
gheworpen / metter tijdt veranderen doet in steen/ „

Digitized by Google

„ gelijck men speuren kan aen een boom daer benef-
„ fens staende / wiens wortel / komende met de eene
„ helft onder 't water van de selve fonteyne / in soo
„ harden steen is verandert / als of 't enckel stael was:
„ daer en teghen d'ander helft / die 't water niet en
„ raeckt / is noch hout / ghelijck alle wortelen van
„ boomen behooren te wesen. Dit Eyland geeft oock
„ veel schoon hout / ende met namen Cederen houdt/
„ 'twelcke daer soo ghemeyn is / datmer karren en-
„ de waghens van maeckt / ja tot brand-hout ge-
„ bruyckt. Op't Eyland Pico, gheleghen omtrent
„ 12. mijlen van Tercera, wast een hout / dat sy Teixo
„ noemen / 't welck soo hart is als yser / ende ghe-
„ wrocht zijnde / een coleur heeft als rood Camelot/
„ al met de selve wateren / wordt hoe ouder hoe
„ schoonder; ende is derhalven in sulcker weerde ge-
„ houden / dat het niemand en magh doen af-houwen/
„ als de Koningh / ofte sijn Officieren. Den prin-
„ cipaelsten handel van Tercera is die van het
Pastel. „ Weed ofte Pastel, 't welck aldaer veel gewonnen
„ wordt.. Sy doen oock sommighe goed profijt met
„ te wachten op de Vloten van Spaensch ende Por-
„ tugaels Indien / Brasil / Cabo Verde, Guinea ende
„ andere ghewesten / welcke daer om de goede ghele-
„ gentheyd des Eylands/gemeynlijck haer komen ver-
„ verschen/waer door niet alleenlijck de Inwoonders/
„ maer oock de omlegghende Eylanders haere hand-
„ wercken ende leeftochte in de selve vloten komen ver-
„ handelen.

S Michiel. „ Seven oft acht en twintig mijlen zuyd-oostwaert
„ van Tercera leyt het Eyland S. Michiel, dat by de 20.
„ mijlen langh / ende mede vol steden ende Dorpen is.
„ De Hooft-stadt heet Punta Delgada, daer noch meer-
„ der handel met Pastel ghe schiet als in Tercera, ver-
„ midts die in dit Eylandt meer valt als in gheen van
d'andere; soo datter alle jare gemaeckt worden over „
de twee hondert duysent Quintalen / elck Quintal „
gerekent tegen hondert pond Hollandsch gewichte. „
Heeft oock veel korenlandts / so dat de Inwoonders „
altemet alle d'omleggende Eylanden helpen spijsen. „
Ten heeft mede geen havens ofte rivieren/dan alleen „
de vlacke zee / ende noch min beschutsels als Tercera. „

12. Mijlen zuydwaert van S. Michiel leyt het Ey- „ S. Maria.
landt S. Maria, groot ontrent 10. oft 12. mijlen in 't „
ronde / heeft sonderlingh gheen handel dan van pot- „
aerde / die de omleggende Eylanders aldaer halen/ „
maer is mede overvloedigh in lijftochte. „

Van Tercera n. n. w. aen 7. oft 8. mijlen leydt het „ Gratiosa.
Eylandeken Gratiosa, dat niet boven de 5. oft 6. mij- „
len in 't ronde groot is / maer vol van allerley vruch- „
ten ende victualie / ende daer beneffens seer plaisant „
ende lustigh. „

Het Eyland S. George leydt 8. oft 9. mijlen n. w. „ S. George.
aen van Tercera, hebbende 12. mijlen in de lenghte/ „
maer niet boven de 2. oft ten hooghsten drie in de „
breedte. Is woest ende bergachtigh / dan geeft oock „
wat Pastel. De Inwoonders generen haer meest „
met vee ende bou-neringe. Hier valt mede veel Cede- „
ren-hout / dat sy op Tercera verhandelen / aen de „
Schrijnwerckers ende andere Ambachtsluyden/sich „
aldaer/ gelegentheyds halven meest onthoudende. „

West zuydwest van S. George 7. mijlen leydt het „
Eyland Fajal, groot 17. oft 18. mijlen in 't ronde/ en- „ Fajal.
de 't beste van alle de Vlaemsche Eylanden naest „
Tercera ende S. Michiel. Is mede seer overvloedigh in „
vee / visch / ende allerley leeftocht / soo dat de selve „
met heele Carveelen vol dagelijcks naer Tercera ende „
elders ghevoert wordt. Heeft oock veel Pastel / „
soo datter tamelijcken handel valt. De princi- „
paelste plaetse is de Stadt Villa Dorta. Op dit „
Ey-

Digitized by Google

„ Eyland zijn de Inwoonders meestendeel van Ne-
„ derlandscher afkomste/ doch ghebruycken de Portu-
„ gesche tale/ om dat sy door langheydt van tijde daer
„ onder vermengt zijn. Sy zijn den Nederlanders ende
„ vreemdelinghen seer toeghedaen.

Pico

„ Van Fajal 3. mijlen zuyd-oost-waert / van S. Geor-
„ ge 4. mijlen z. w. ende van Tercera z. w. ten w. 12. mijlen
„ leyd het Eylant Pico, alsoo genoemt van een hoge berg/
„ die sy Pico noemen/ welcke/ naer sommige meynen/ de
„ Pico van Canarien in hooghte overtreft. De Eylan-
„ ders generen haer mede met vee ende lant-bouwinge.
„ 't Lant is seer vruchtbaer van allerley leeftocht/ ende
„ gheeft de beste wijnen van alle dese Eylanden. Be-
„ grijpt omtrent 15. mijlen in 't ronde.

Corvo ende Flores.

„ Van Tercera west aen tot het Eylandt ghenaemt
„ Flores zijn 70. mijlen/ ende een mijl oft so noordwaerts/
„ leyt een kleyn Eylandeken van twee oft drie mijlen
„ in 't ronde / ghenaemt Corvo, welcke beyde nu ter tijd
„ mede gerekent worden onder de Açores, ende onder ee-
„ nen selvigē gouverneur staen/ alhoewel sy eygentlijc
„ daer onder niet en behooren. Flores is omtrent 7. mij-
„ len groot / geeft wat Pastel, ende is overvloedigh van
„ lijf-tocht.

„ Alle dese Eylanden sijn bewoont by de Portuge-
„ sen / maer de sterckten zijn alle beset met Spaensche
„ Soldaten / sonder dat nochtans de Portugesen daer
„ eenighe onkosten van hebben / noch eenigen overdaed
„ van lyden / want worden soo nauwe onder dwangh
„ ghehouden / datter niet een sonder oorlof/ en mach te
„ landewaert in gaen. De lucht ende de wind zijn in
„ meest alle dese Eylanden / sonderlingh in Tercera, soo
„ sterc dat sy het yser ende steen van de huysen in korter
„ tijt gansch op eten/ ende tot stof maken. Hier tegens
„ maken sy gemeynlijc de gevels van steenen/ die sy van
„ onder de zee aen den Oever van 't Eylant uyt-trecken/
op de welcke de wind soo geen kracht en heeft. „

De Schepē komen in de Hoofden

Den vijfden Augusti gisten sy in de Canael van En-
geland te wesen/ op de hooghte van 37. graden. Den 9.
dito quamen sy in de hoofden / alwaer sy een Convoyer
van Amsterdam vernamen / die haer bysette brood / bier
ende kaes / 't welck sy wel van noode hadden/ maer hun
nochtans schadelijck was / want de sucht in de beenen
terstond daer door meerderde. Dit was 't eerste Neder-
landsche Schip dat sy op de gantsche reyse ghesien
hadden. Den 10. dito 's middaeghs hebben sy met
grooter vreuchde / 't eerste in 29. Maenden tijds / de
Hollandsche kust ghesien / ende des selven daeghs zijn sy
ghenoodsaeckt gheweest / door den harden storm / het
ancker te laten vallen voor Petten; 't welck het eerste
was in 6½ Maenden dat sy een ancker in zee ghehadt
hadden. Des anderen daeghs sijn Mauritius ende de Pi-
nas t'seyl gegaen naer Texel / alwaer hun de Loodsluy-
den binnen brachten / 't Schip Hollandia; door dien
't volck te swack was / heeft sijn ancker niet konnen
lichten; ende kreegh tegen den avond so swaren storm/
dat sy haren Mast moeten kerven / ende in duysent pe-
rijckelen waren om te vergaen. Dit duerde tot den 14.
dito / maer doen beterde 't weder / de Lootsluyden qua-
men aen boord / hielpen haer 't ancker winden / ende
brachtense alsoo na veel verdriets ende ghevaerlijck-
heyds binnen.

Settent voor Petten

Komen binnen Texel

Soli Deo Glorio.

Van de Gewichte Mate, ende Munte in Oost-Indien.

Bahar groot.

IN Malacca, Achem, ende omlegghende plaetsen weegt
men met Bahars, ende zijn tweeder-hande / namelijck

groot ende kleyn. 't Groot Bahar heeft 200. Cates, elcke Cate 26. Tayels, oft 38½. oncen ghewichte van Portugael / want elcke Tayel hout 1½. once schaers. Met dit gewichte weeght men de Peper / Nagelen / Noten Muscate / Gengber / Caneel / Tamarinden, Lacca, Macis, Suycker / Myrabolanen, Sandel-hout / Indigo / Aluyn / ende meer andere waren.

Bahar kleyn. De kleyne Bahar houdt oock 200. Cates, doch elcke Cate maer van 22 Tayels, ofte 32½. once / want in kleyn gewichte hout het Tayel 1½. once stijf. Met dit gewichte weegt men Quicksilver / Vermilioen / Coper / Blic / Tin / Loot / Yvoor / Zijde / Muscus / Algalia ofte Civet / Ambar ende Camphora. Doch ten vaste Landt in Indien wordt Camphora, Myrrha, Cassia, Lignum Aloes, Rhabarbar, ende Spica-nardi door Faratelen ghewegen / elck doende te Lissebon een Arroba, ofte 32. pond. Het Safferaen wordt verkocht door een ander ghewichte / Almene ghenoemt / ende doet twee pond.

In China weegt men de oock met de Bahars, elck houdende 300. Cates, welcke tot Malacca maer 200. doen / elcke Cate van China houdt 16. Tayels, maer tot Malacca niet meer dan 14. dat is soo veel als 21. oncen Portugaels gewichte. Een Tayel weghende soo veel als 1½. Reael van achtē / heeft 10. Masen, eñ een Mase 10. Conduri. Met dit gewichte wegen de Chinesen 't silver / als sy yet daer voor kopen / overmits sy geen munt en hebben maer snyden alle Realen eñ ander silver in kleyne stuckens. Tot Bantam, geheel Iava, ende de omliggende Eylanden deur / heeft een Tayel maer 8. Masen, ende twee Realen van achten weghen seven Masen.

Mao. Gebruycken oock noch een ghewicht / dat sy Mao, oft Handt noemen / ende houdt maer 12. Cates. kleyn ghewichte van 22. Tayels de Cate, dan in Cambaya ende Indien houdt het 27. ende weghen alle eetbare ware daer mede.

In China gebruyckense ooc een gewichte dat sy Picol noemen / wegende 66⅔. Cates, also dat drie Picols met een Bahar wegen 200. Cates, eñ hier by weegt men de Zijde. Picol.

In Europa weeght men de Diamanten / Robijnen / ende andere kostelijcke gesteenten by Quilates, wegende elck vier greynen; maer in Indien door Mangalis, die elcke vijf greynen houden. De Esmerauden weegt men door Cates van elck drie greynen. Mangalis.

In de Apteke gebruyckt men kleyn ghewichte / als een Metricol, wegende een derdendeel Loots / ende Mitricoli, een vierendeel Loots. Dit is 't gene men van hare gewichten heeft konnen vernemen. Metricol.

Men gebruyckt in Indien, Cambaya, ende Bengala een mate / ghenaemt Candijl, daer sy den Rijs ende andere greynen mede verkoopen / houdende ontrent veerthien Schepels / ende wegende 500. ponden. Met dese Mate bedraeht men oock de Schepen / seggende / een schip van soo veel Candilen. Candil.

In Iava ende omliggende plaetsen is een ander kleynder Mate die sy noemen Gantan, houdende (soo hier voren ergens geseyt is) omtrent drie pond Pepers. Van dese gaender 17. in een Sack / die sy Baruth noemen / wegende 54. ende somtijds 56. pond Hollandsch. Sy gebruycken noch een ander Mate Gedeng genaemt / daer mede sy alle greynen meten / omtrent 4. pond houdende. Gantan. Baruth. Gedeng.

Hare Mate in 't verkoopen van Fluweleu / Lakenen / Lijnwaten / ende andere waren van westen / is de Couodo van Portugael / groot twee ellen een vierendeel. Maer hun eyghen waren verkoopense meest by de heele ende halve stucken / die elck haer ghesette maet hebben moeten / namelijck 14. oft 15. ellen 't stuck / ende dat soo wel in China, als op ander plaetsen. Elle.

Digitized by Google

Digitized by Google

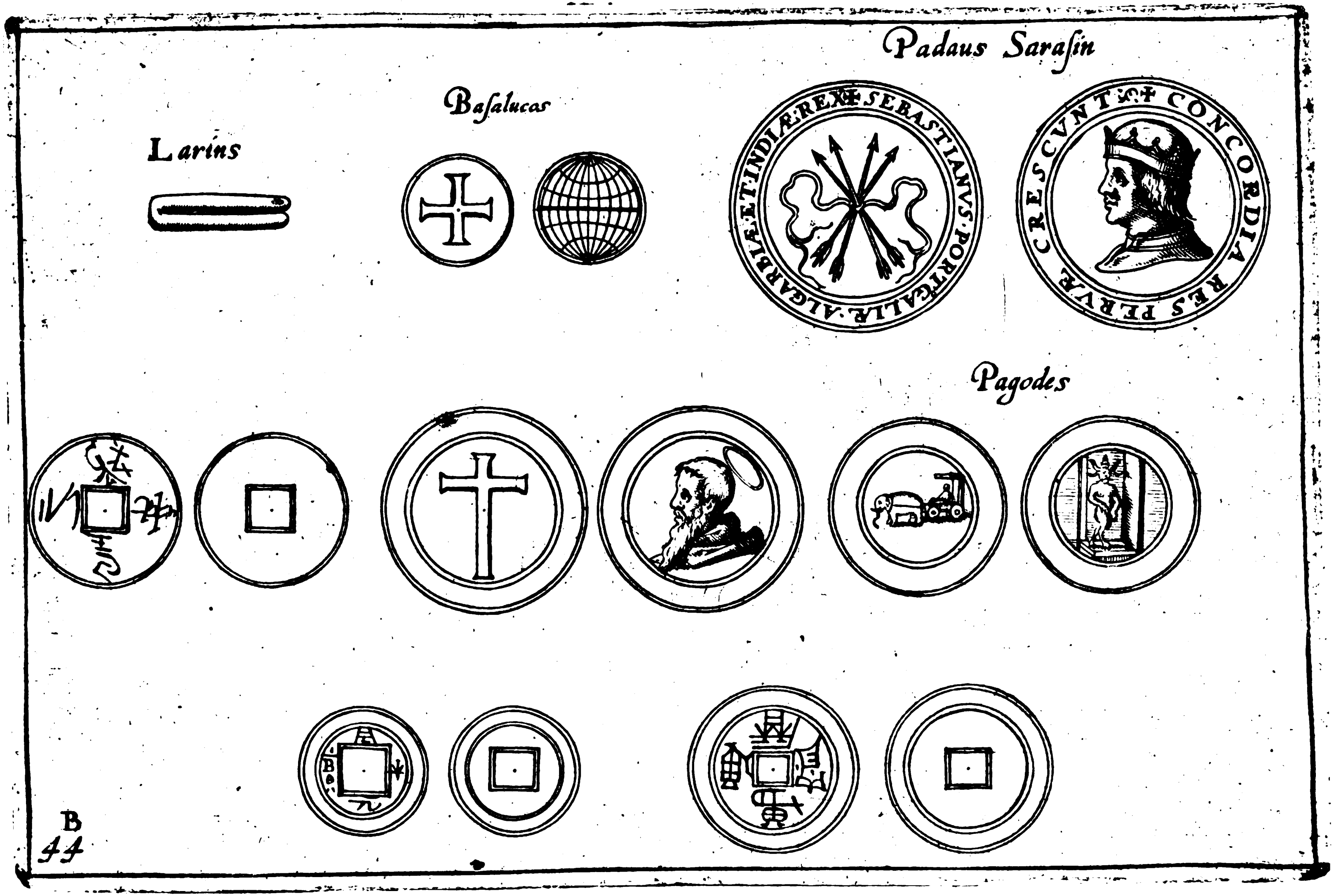
Padaus Sarasin
Basalucas
Larins
SEBASTIANVS·PORTVGALIÆ·ALGARBIÆ·ET·INDIÆ·REX
CONCORDIA RES PERVÆ CRESCVNT
Pagodes
B
44

No. 44. *Aftekeninge van de Munte in Indien.*

Pardaos Xerafins.

Nopende haer geld ofte munte/ so salmen weten/ dat sy in Indien/ als tot Goa ende op de kuste van Malabar rekenen by Pardaos Xerafins, welck een silveren Munte is/ maer van slecht alloy/ wort gheslaghen in Goa; hebbende een Sebastianus op d'een zijde / ende 4. ghebonden pyltjens op d'andere. Doet drie testoenen / oft 300. Reys Portugaelsche munte. Sy rekenen oock by Tangas, dat eygentlijck geen munte in specie en is/ maer (by maniere van spreken) gebruyckt wordt; als met ons de rekeninge van ponden/ schellinghen/ grooten / oft guldens/ stuyvers/ penninghen/ etc. Daer gaen 4. Tangas goede/ oft 5. Tangas quame munte/ in een Pardao Xerafin, want sy hebben tweederley maniere van reeckenen/ namelijck by Tangas van goeden oft slechten alloye. Noch ghebruyckense in hunne rekeninghe Vintins, doch mede niet in specie. deser 4. goede oft 5. quade doen een Tanga. Het leeghste ofte minste geld zijn Basarucos, gegoten van quaed Tin. Deser 15. goede oft 18. quade doen een Vintin, ende de drie doen so veel als twee Reys van Portugael/ somma datter 375. Basarucos gaen in een Pardao Xerafin. Daer gheschiedt dickmaels groote valsheydt onder de Pardaos Xerafins; al hoewel de gangbaerste munte is van gansch Indien. Daerom zijnder oock op alle hoecken van de straten sekere Indiaensche Christenen gestelt/ die om een kleyn loon het gelt dat men ontfangē sullen besien/ eñ sijnder so gau op/ dat sy al tellende / eñ deur de hand gaen latende/ op een hayr wetē te sien/ sonder te toetsen/ oft in de hant te nemē/ offer een valsch is/ al lagh hy oock onder duysent. Daer de onse / al nemen sy die in de hand / eñ keerense duysentmael om/ de goede nochtans van de quade niet en weten te onderscheyden; maer opsmijtende / vindtmer de valsheyd in, Worden in't vaste land van de Heydensche Indianen geslagen/ om de Indianen met te bedriegen/ waerom niemand geld en derf ontfangen / al en waert maer een halve Pardao, sonder 't selve den Xaraffes (want soo zijn dese gelt-keurders genoemt) eerst te toonen/ welke voor het kleyne profijt dat sy daer van trecken/ gehouden zijn/ het geld dat sy alsoo getelt hebben/ goed te doen/ doch gebeurt seer selden dat sy hun vergissen. Dese luyden zijn oock seer bedienstigh in 't geld te wisselen/ ende sullen op eenen Pardao altoos 3. ofte 4. somtijdts oock wel 8. oft 10. Basarucos toe gheven / waer met sy hun frapkens weten te generen.

Tangas. *Vintins.* *Basarucos.*

Fanos. *Larrins.*

Sy hebben in Indien noch een munte / die sy Fanos noemen / ende doen de 20. een Pardao. Item een ander uyt Persen komende/ genaemt Larrins, na de Stad Lar, daer sy geslagen worden. Dese sijn lang-werpigh/ als dick silver-draet/ dobbel ghevouwen/ ende hebben aen d'een zijde een teken van den Koningh van Persen / sijn van seer fijn silver/ sonder eenige vermengelinge / ende geldē 't stuc 105. oft 108. Basarucos, na de wissel dan gaet.

Pagodes.

Noch hebbense een munte die sy Pagodes noemē/ welke men van twee oft drie soorten vindt / doende altoos over de acht Tangas. Sy worden ghemunt in Narsinga, Bisnagar, ende daer omtrent door de Heydensche Indianen/ met een af-God/ Duyvelsgewijse/ op een stoel sittende/ aen d'een zijde: aen d'ander een Koning oft Overste op een triomph-wagen/ die van een Oliphant voort getrocken wordt.

Sichini.

De Venetiaensche Sichini oft ducatē/ die aldaer in menigte over Ormus gebragt wordē/ als ooc andere in Turkijē gemunt/ doender gemeynlijc twee Pardaos Xerafins.

S. Thomas.

Sy hebben oock noch een gouden munte / die sy Sint Thomas noemen/ om datse een S. Thomas op d'een zijde hebben/ ende een langh cruys op d'ander / doen altoos over de 7. ende somtijds 8. Tangas.

Realen van achten.

In Indien en is anders geen Spaensch geld gangbaer

Digitized by Google

daer als Realen van achten/welcke sy Pardaos de Reales noemen: dese doen daer ghemeynlijck/alsse eerst met de schepen aenkomen/436. Portugaelsche Reys/ eñ daer na verhoogense in den wissel / als mense soeckt om naer China te voeren/maer gaen nimmermeer leger.

In't koopen ende verkoopen moet men altoos onderschepdentlijck bedinghen met wat geld dat men betalen sal/ofte betaelt wil wesen / 't sy dan met Pardaos Xerafins, Pardaos de Reales, ofte Pardaos van gout; even als men op eenige plaetsen in Italien onderschepd maeckt tusschen un scudo d'oro, ende un scudo di moneta, dat is/een gouden Croone/oft een Croon aen payement. Als men Peerlen/Gesteenten/Goud/ Silver eñ Peerden koopt ofte verkoopt/soo en noemt men maer dus ofte soo veel Pardaos, ende verstaet men als dan Pardaos van 6. Tangas, maer van andere waren/als men't te voren niet en onderschepdt/soo verstaet men alleenlijck Pardaos van vijf Tangas.

Sy gebruycken oock te seggen Pardaos de Larrins, dat so veel is als vijf Larrins voor Pardao.

Daer zijn noch andere sorten van munte/die alleenlijck gangh hebben in de Provincien daerse geslaghen zijn. In Bengala gebruyckt men in plaetse van Basarucos ofte Duyten/een maniere van Schelpkens/oft (soo andere schrijven) Amandelen.

F I N I S.

Digitized by Google

daer als Realen van achten/welcke sy Pardaos de Reales noemen: dese doen daer ghemeynlijck/alsse eerst met de schepen aenkomen/436. Portugaelsche Reys/ eñ daer na verhoogense in den wissel/ als mense soeckt om naer China te voeren/maer gaen nimmermeer leger.

In't koopen ende verkoopen moet men altoos onderscheydentlijck bedinghen met wat geld dat men betalen sal/ofte betaelt wil wesen/'t sy dan met Pardaos Xerafins, Pardaos de Reales, ofte Pardaos van gout; even als men op eenige plaetsen in Italien onderscheyd maeckt tusschen un scudo d'oro, ende un scudo di moneta, dat is/een gouden Croone/oft een Croon aen payement. Als men Peerlen/Gesteenten/Goud/Silver eñ Peerden koopt ofte verkoopt/soo en noemt men maer dus ofte soo veel Pardaos, ende verstaet men als dan Pardaos van 6. Tangas, maer van andere waren/als men't te voren niet en onderscheydt/soo verstaet men alleenlijck Pardaos van vijf Tangas.

Sy gebruycken oock te seggen Pardaos de Larrins, dat so veel is als vijf Larrins voor Pardao.

Daer zijn noch andere soorten van munte/die alleenlijck gangh hebben in de Provincien daerse geslaghen zijn. In Bengala gebruyckt men in plaetse van Basarucos ofte Duyten/een maniere van Schelpkens/oft (soo andere schrijven) Amandelen.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Waerachtigh verhael van de Schipvaerd op Oost-Indien ghedaen by de acht Schepen in den jare 1598. van Amsterdam uyt-ghezeylt, onder 't beleyd van den Admirael Jacob Cornelissoon van Neck, ende Vice-Admirael Wybrand van Warwijck:

GHETROCKEN

Vyt het Iournael ofte Dagh-register voor desen daer van ghedruckt, ende door-gaens tot beter onderrechtinghe des Lesers, uyt verscheyden andere Schrijvers verrijckt.

Toerustinghe, ende namen van de Schepẽ, eñ schippers.

IN den jare onses Heeren 1598. hebben de Heeren Bewint-hebbers van d'Oost-Indische Compagnie toe-gherust ses heerlijcke Schepen/ met twee Jachten/ om te varen naer Oost-Indien. Dese Schepen / ende de Schippers daer op varende waren genaemt/ als volght. Het eerste Mauritius, daer Admirael op was Jacob Cornelissoon van Neck, Amsterdammer; Schipper Govert Jansz, ende Commijs Cornelis Heemskerck. Het tweede Amsterdam, daer Vice-Admirael op was Wybrand van Warwijck, mede Amsterdammer; Schipper Cornelis Iansz Fortuyn. Het derde Holland, daer Schipper op was Simon Lambertsz Mau; ende Commijs Uyte Nijn. Het vierde Zeelant, daer Schipper op was Claes Jansz Melck-nap. Het vijfde Gelderland, daer Schipper op was Ian Bruyn; ende Commijs Hans Hendricksz Bouwer. Het seste Utrecht, daer Schipper op was Ian Martsz. Het groote Jacht/ genaemt Vriesland, daer Schipper op was Ian Cornelisz; Commijs Wouter Willekens. Ende 't kleyne Jacht ghenaemt Over-Ysel, daer Schipper op was Simon Iansz Hoen; Commijs Arent Harmansz van Alckmaer. Waren op alle de acht Schepen sterck ontrent 560. man/ ende werden den 9. Maerte ghemonstert.

N°. 1. *Afteeckeninghe van de Generale reyse.*

Die uyt Texel t'zeyle gaẽ

Den eersten Meye zijn sy uyt Texel t'zeyl ghegaen met een Z.O. wind: Ende saghen den 15. dito het Eylandt Madera, met de Eylandekens daer omtrent gheleghen/ die de Portugesen Desertas, dat is/ woest oft onbewoont noemen/ ende onse ghemeyne Schippers De Sarters. Den 17. passeerden sy de Eylanden van Canarien/ als met name Gomera ende Palma: Ende den 23. de Ilhas de Cabo Verde, by den onsen de Soute Eylanden ghenaemt/ ende onder andere 't Eyland Mayo, ende dat van Santiago. Den eersten Junij vinghen sy een Schild-padde weghende 143. pond Hollandtsch ghewichte. Den 8. dito zijn sy de Linie Equinoctiael ghepasseert/ ende den 25. dito de Droogten van Brasil legghende op 18. graden bezuyden de selve Linie.

Schildpadde die 143 pond weeght.

Passeren de Linie.

Krijgen de hooghte van Caep de Bona Speranza.

Den 24. Julij hebben sy de hooghte ghehadt van Caep de Bona Speranza, gheleghen op 35. graden bezuyden de Linie: Ende saghen den 27. dito veel langhe stroncken drijven/ sommige wel van 20. oft 25. vadem/ als oock groote menighte van voghels/ 't welck een goed merck-teecken is van de selve Caep. Den 28. dito nae dat sy des nachts een groote storm ghehad hadden/ saghen sy een vyr-vier op de stenghe/ 't welck soo klaer was lichtende/ als offer een kaers op ghestaen hadde. Den 31. dito hebben sy 't landt van Caep de Bona Speranza ghesien.

Den 24. Augusti hebben sy 't landt van S. Laurens,

Digitized by Google

Anckeren onder de hoeck van Madagascar

oft Madagascar ghesien / ende des anderen daeghs omtrent de hoeck van 't selve land gheanckert / 't welck 't eerste was dat sy een ancker uytwierpen sint sy uyt Texel ghezeylt waren. Den 29. dito 's morgens zijn sy de Caep S. Sebastiaen ghepasseert / ende 's daeghs daer nae de Caep Iuliaen.

Krijgē Ilha do Cerne oft Mauritius Eyland in 't gesicht

Den 17. Septembris kreghen sy een Eylandt in 't ghesichte by den Portugesen ghenaemt Ilha do Cerne, 't welck groote blyschap maeckte onder de Schepen / als verhopende datter water ende ander ververschinge soude te bekomen zijn / welcke sy noodig van doen hadden / om dat het scheurbuyc hem onder de maets begost te verheffen. Daerom sy oock den 18. dito 's morgens met twee schuyten volcks nae 't landt gheroepe zijn / waer van de eene een schoon besloten haven ghevonden heeft / daer men wel met vijftigh Schepen soude hebben moghen in legghen / beschut van alle winden / ende met seer mooye ancker-grond. De maets teghen den avondt weder t'scheep komende / brachten acht oft neghen groote ende seer veel kleyne voghelen mede / die sy metter handt ghegrepen hadden / hebbende oock heel schoon water gevonden / dat van 't gebergte quam afloopen / so dat het de schoonste haven is om te ververschen die men soude konnen wenschen.

Daer sy een goede haven ende ververschinghe vinden.

Den 20. dito is het meeste volck van alle de Schepen aen land gheweest / alwaer een predicatie ghedaen werdt by seecker Dienaer varende op 't schip van den Vice-Admirael. Na de predicatie danckten ende loofden sy den Almoghenden Godt dat hy haer ter plaetse gebracht hadde daer sy haer ververschē mochten / want hadden sy daer niet aen-gekomen / vele en souden 't niet nae vertelt hebben. Dit Eylandt werdt van hun ghenaemt Mauritius, om oorsaeck een yeder ghenoegh bekent / ende onnoodigh alhier te verhalen. Den 21. dito zijn sy naer een ander plaetse van 't landt ghevaren / om te sien of daer eenigh volck op woonde maer en hebbender niet een mensch op vernomen. Hier vinghense groote menighte voghelen / die / als de maets daer by quamen / bleven sitten / ende niet eens en wisten van op vlieghen / alsoo dat sy se metter handt grepen / daer door vermerckende dat het een onbewoont land moeste wesen.

Tamme vogelen, metter handt ghegrepen.

Den 27. dito heeft seecker Indiaen / die sy de reyse te voren van Madagascar mede ghebracht hadden / het Christen gheloove aen-ghenomen / ende hem laten doopen / zijnde ghenaemt gheworden Laurens. Den 29. dito hebben sy noch een ander plaetse op 't voorsz Eylandt besocht / daer veel Cocos boomen stonden / waer van sy ettelijcke vruchten mede brachten / maer vernamen nergens geen volck.

Een Indiaen laet hem doopen.

Beschrijvinghe van 't Eylandt de Cerne, nu gheheeten Mauritius, legghende op 21. graden bezuyden de Linie Equinoctiael.

N°.2. A. *'t Inkomen van den Haven by haer Warwijck genaemt.* B. *Een Boom gestelt op het Eylandeken in plaetse van een Baecke.* C. *Sijn Klippen ende ondiepten.* D. *Eylandt by haer Heemskerck ghenaemt.* E. *Soute inwateringhe daer sy voeren visschen.* F. *Hier hielden haer veel vogels, by de Vis levende.* G. *In dese Valleye lieten sy sayen, Orangien, Limoenen, Erweten, Boonen, ende ander Saet.* H. *Eylandekens leggende tot beschuttinghe vande haven.*

Dit

Digitized by Google

Tamme vogelen, metter handt ghe grepen.

Een Indiaen laet hem doopen.

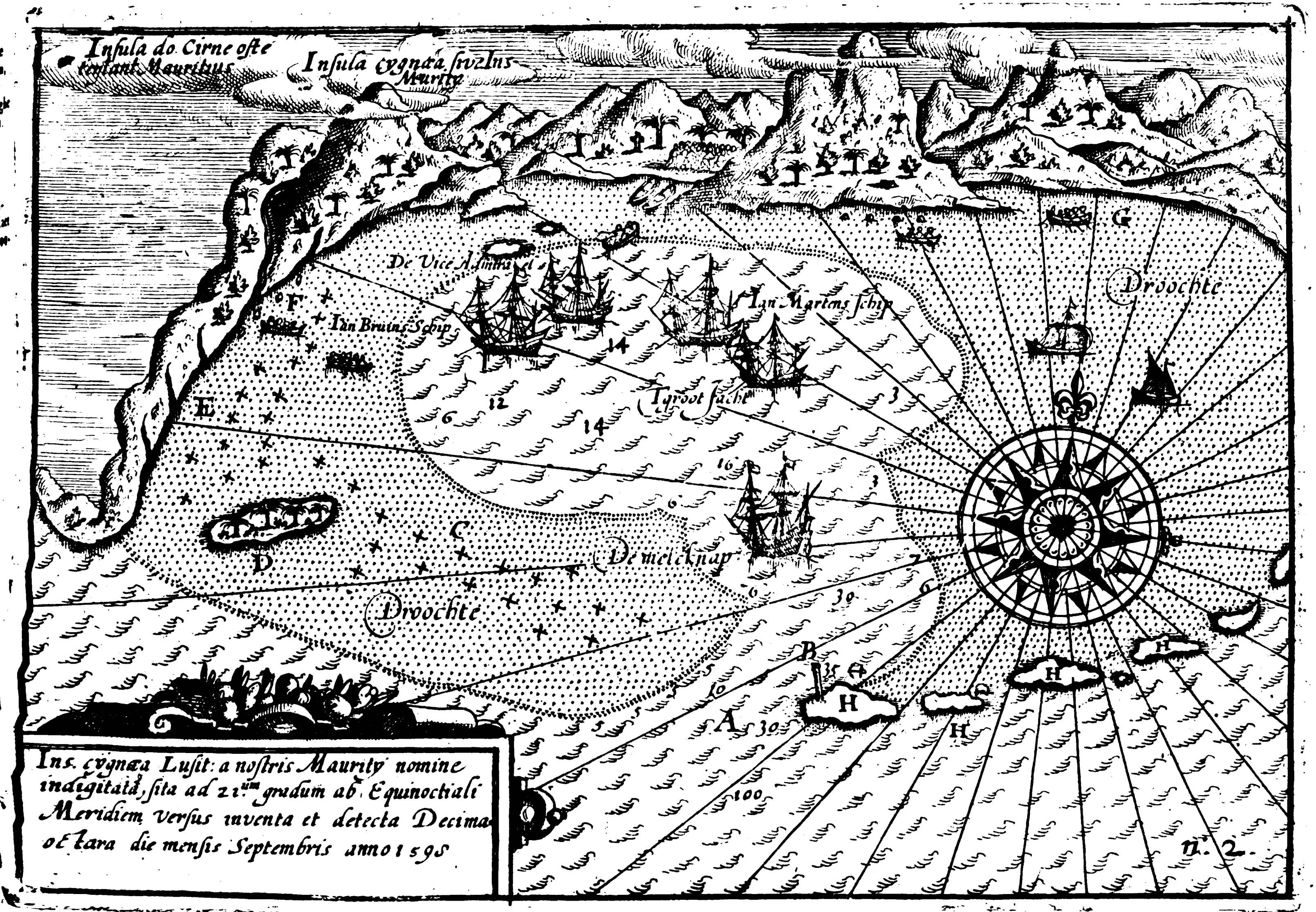

Digitized by Google

Digitized by Google

Groote. Dit Eylandt begrijpt vijfthien mijlen in 't ommegaen / weynigh meer / ofte min; ende heeft (soo ghesepd is) een seer schoone haven / alwaer het voor 't gat hondert ende meer vademen diep is. Gestalte. Het is een seer hoogh berghachtigh landt / ende de Berghen zijnder heel groen bewassen met boomen / meest wilde / dan datter somtijdts een Palm-boom ende Palmitas-boom onder loopt / die nochtans veel beter ende schoonder zijn in de Valleyen. De berghen zijnder soo hooghe / dat het landt meest den tijdt met wolcken bedeckt is / ende daer somtijdts sulcken roock over gaet / dat men qualijck sien magh. Grond. Het isser meest al steenachtighe grondt; doch niet teghenstaende seer Gewas. vruchtbaer van wilde boomen / die soo dicht staen dat mender nauwelicx door en magh passeren. 't Hout van Ebbenhout desen boomen is soo schoonen Ebben-hout als in eenige landen magh gevonden worden / swart als peck / ende glat als Elpen-been; men vindter mede dat schoon rood is / ende ander dat so geel is als wasch; ende is van 't selve driederley tot een proeve mede gebracht in Hollandt / ende uytnemende schoon bevonden. De boomen hebben van buyten seer dicke groene schorssen / ende daer onder het Ebben-hout. Dit Eyland heeft ooc veel Palmitas-boom. Palmitas-boomen, waer van de onse goede verversschinge hadden. Dese wassen ghelijck de Cocos boomen / ende boven aen den boom is een dicke krop / die hieuwen sy af / ende daer was seker pit in / 't welck sy uyt deden ende op aten / daer somtijds salaet van makende / 't welck Getempertheyd van de locht. hare lichamen seer purgeerde / is soo wit ende soet als een raep / dan doorghesneden zijnde / wat schelfferachtigh. De onse hebben op dit landt sekere hutten ghemaeckt / ende de siecken die sy t'scheep hadden daer in ghebracht / die in korter tijdt weder ghesond wierden / waer uyt te bemercken was / dat het een ghesond landt Visscherije. moeste wesen. De zee isser uytter maten visch-rijck / soo dat de maets visschende met een Seghe in eenen hael wel derde-half tonne visch vinghen / ende konden het net qualijck aen-halen door de groote menighte der visschen / welcker ghelijcke by ons niet en zijn / uytghenomen Ael ende Baers / die sy hier mede vonden / doch niet veel. Sy vinghen onder andere een Roch die soo groot was datter een heel Schip volcx twee maeltijden genoegh aen t'eten hadden. Daer zijn oock over- Groote Schildpadden. vloedigh veel Schildpadden / soo groot dat de maets met haer vieren op een van de selve stonden / welcke met haer alsoo voort kroop: De schelpen oft schilden waren so groot / dat sy met haer tienen in een van die konden sitten. Gevogelte. Het ghevoghelte / ende met namen de Torteldupven / zijnder met menighte / soo dat drie van de onse op eenen achtermiddagh ghevanghen hebben hondert ende vijftigh Tortel-duyven / ende hadden sy 'er meer konnen draghen / soudender meer met der handt gegrepen ofte met stocken dood gesmeten hebben. Sy vondender oock wel Reygers / dan die kondense niet grijpen / maer werdense terstont uyt het gesichte quijt / mits sy haren wijc in 't geboomte namen. Daer waren oock wilde gansen / doch weynigh / eñ groote menighte van grauwe Papegayen. Onder andere warender seker voghels seer soo groot als by ons de swanen / met groote hoofdẽ / eñ op het hoofd een vel / in maniere van een kapken / hadden geen vleugels / dan in plaetse van dien 3. oft 4. swarte pennekens / eñ daer haren steert soude staen stonder 4. oft 5. gekrulde pluymkens / van coleur grauwachtigh. Dese vogels noemden de onse Walg-vogels. Walgh-vogels, eensdeels om dat sy / hoe lang dat mense oot sood / even hart ende tay bleven / behalven de mage eñ borst / die seer goet waren / eensdeels oock om dat sy / door de menighte van Torteldhyfkens / die sy konden bekomen / genoeghsaem de walge kregen vande voorsz vogels. Dit landt / op 't welck de onse noch menschen

 noch

Digitized by Google

noch geenerley viervoetigh ghedierte en hebben konnen vinden/ is immers ſoo dienſtelijck in 't heen varen/ om te ververſchen/ als 't Eylandt van S. Helena in 't wederom keeren. Sy vondender wel 300. pont waſch/ daer Griecxſche letters op ſtonden/ als ooc een Bovenet/ met een Wind-boom ende groote Kee/ waer uyt ſy wel ſaghen datter een Schip moeſt gebleven zijn. De Vice-admirael heeft op dit Eylant aen een boom doen ophanghen ſeecker compartement van hout/ om/ offer eenighe Schepen aen quamen/ dat ſy ſien ſouden/ datter Chriſtenen gheweeſt waren; Hier op waren ghesneden de wapens van Holland Zeeland ende Amſtelredam/ met deſe woorden/ Chriſtianos Reformados, Gereformeerde Chriſtenen. De ſelve Vice-Admirael heeft oock op een vlacke plaetſe alhier/ wel viermael ſoo groot als den Dam tot Amſterdam/ een tuyn laten afpalen/ ende die met allerhande vruchten beſaeyt ende beplant/ om te ſien offer yet ſoude willen waſſen/ ende dat tot voordeel van andere ſchepen/ die daer ſouden moghen komen om haer te ververſchen/ latende daer met eenen ſommighe hoenderen/ om voort te ſetten ende te vermenighvuldighen.

N°. 3. *Afteeckeninghe van 't gheene ſy op 't Eylandt Mauritius gheſien ende ghevonden hebben.*

1. *Dit zijn Schildpadden, die haer op 't hooghe Landt houden, ende gheen wiecken en hebben om te ſwemmen, ſy ſijn ſoo groot dat een man daer op magh ſtaen, ende even-wel met hem voorts loopen, ende vangen Crabben ſoo groot als een voet die ſy eten.*

2. *Is een Voghel die zy noemden Walgh-voghel, ſtijf ſoo groot als een Swaen, ende heeft een rond gat met twee ofte drie ghekrolde veergiens daer op, ſy en hebben gheen vleughels, dan in de plaetſe van dien ſtaen drie ofte vier ſwerte pennekens, van deſe hebben wy een deel ghevanghen, met een deel Tortel-duyven ende ander voghels, die de maets vinghen doenſe eerſt mette Schuyt aen Land voeren om te ſien nae de diepſte verſche Rivieren, ende ofte de Schepen haer daerinne mochten berghen, waer over ſy doen deſe gevanghen hebben ende quamen met groote blyſchap weder aen boordt, deelende elck Schip wat van haer Wiltbraet dat ſy ghevanghen hadden, waer over ſy 's anderdaeghs nae die haven voeren, ende namen in elck Schip een van deſe maets die te vooren aen landt gheweeſt hadden tot een Loots-man. Sy hebben deſe Voghel ghekoockt, maer was ſoo tay dat ſyſe niet gaer en konden koocken, maer hebbenſe ſo half gaer ghegheten. Soo haeſt ſy in de haven quamen, heeft de Vice-Admirael haer met een deel volcks in de ſloep aen land gheſonden om te beſien of daer eenigh volck op was, maer en hebbender gheen volck vernomen, dan groote menighte van Tortel-duyven ende ander voghels, die ſy met groote menighte met ſtocken dood ſmeten ende vinghen, want alſoo daer gheen volck op en woonde die haer vervaert maeckten, ſo en waren ſy voor haer oock niet vervaert, maer bleven ſitten, ende lieten haer dood ſmijten. Somma het is een vol land van viſch ende vogelen, ſo overvloedigh als ſy oyt op die reys van doen hebben.*

3. *Een Palmboom, en draeght bladeren ſoo groot dat een Man hem met een blat beſchutten kan voor den reghen, ſonder nat te worden. Alſmen in deſen boom* een

Digitized by Google

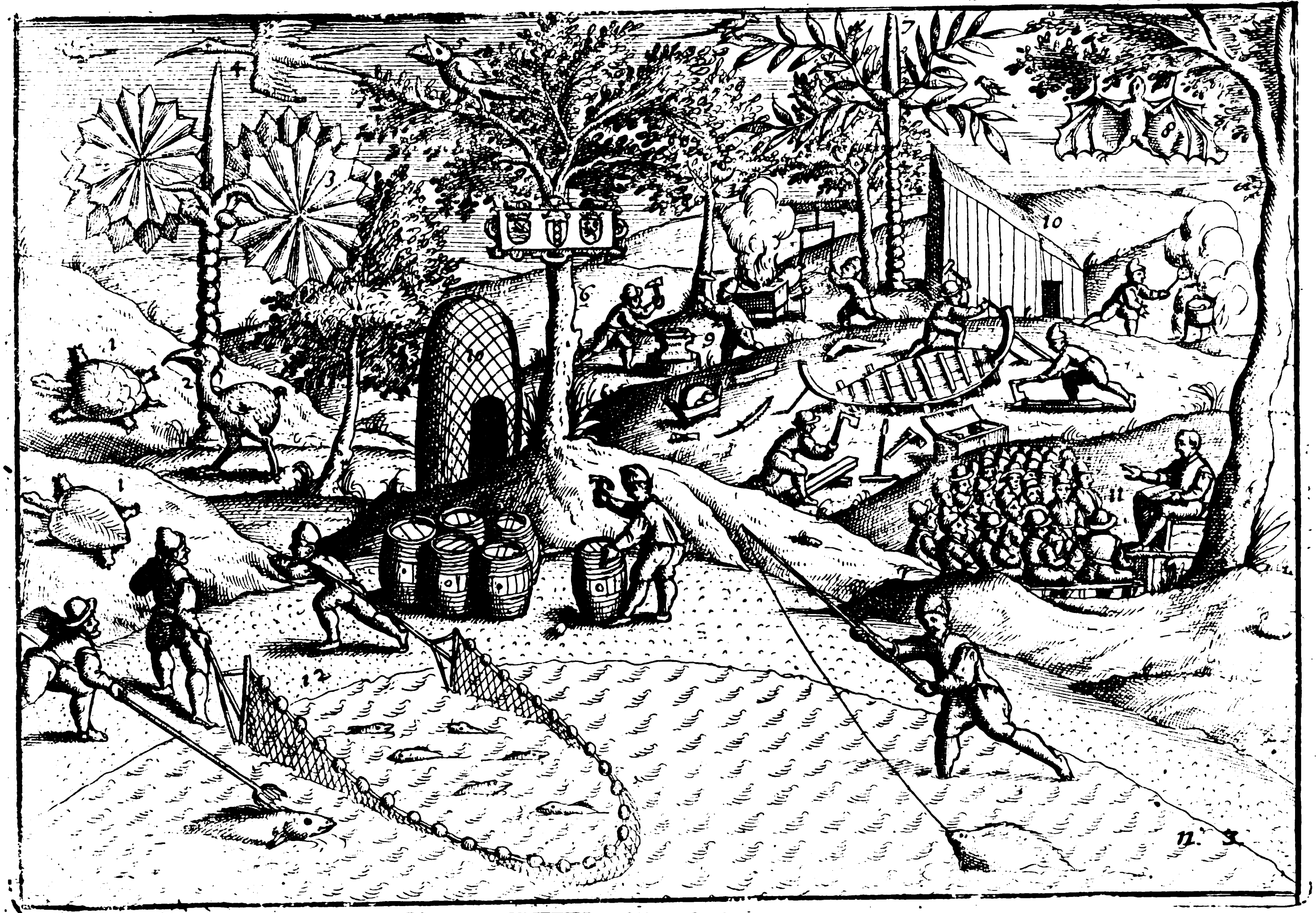

Digitized by Google

Digitized by Google

een gat boort, en steeckt daer een schacht ofte kraentgien in, soo komt daer terstondt wijn uyt, en heeft een smaeck ghelijck Seck, lieffelijck en soet, maer als mense drie oft vier daghen hout soo wordse terstondt suer, ende word over sulcx wijn de Palm genoemt.

4. Dit is een voghel die sy noemden Rabos de Forcados, omdatse een steert hebben in gedaente van een Snijders scheer, waren seer tam, ende alsmense uyt reckte soo warense wel een vadem langh, met eenen langhen bec, meest door de banc swart, met een witte borst, sy vangen vliegende visschen die sy eten, ooc darmen van visschen ende vogels, gelijc sy besocht hebben met die geen die sy gevangen hadden, want als syse schoon maeckten, ende 't ingewant buyten boort wierpen, quamen sy terstondt ende slockten het ingewant van haer eygen vogels op. Sy waren tay in 't koken.

5. Een vogel die sy den naem gaven van Indische Rave, ontrent eens soo groot als een Papegay, van twee ofte driederley diversche coleuren.

6. Een Wilde boom, ende hebben hier tot een gedachtenisse, ofter eenige ander schepen mochten comen, een bordeken met drie Wapens tegens genagelt, namentlijc het Wapen van Hollandt, Zeelandt en Amsterdam, om datse, souden mogen sien dat aldaer Hollantsche Schepen geweest hadden.

7. Dit is een Palmites-boom. Dese boomen hieuwen de maets veel om, ende snedender dit stucxken uyt, geteeckent metten Letter A. 't welc seer goet was voor de scheur-buyc, ende vondender ooc goede baet by, is ontrent twee ofte drie voeten langh, van binnen heel wit, soetachtigh van smaec, sommighe aten wel seven oft acht van dese stucxkens.

8. Een Vleermuys, 't hooft in gedaente van een Meerkat, vliegen alhier in groote menighte, hangen haer selven aldus met menighte in de boomen aen hare vleugels, ende hebben altemet een strijt met malcander met bijten.

9. Hier heeft haer Smit een Smisse gestelt, ende het gebroocken yser-werck ghemaeckt, ende oock van eenigh goet datter binnen scheeps-boord gebroocken was.

10. Dit sijn huyskens die het volc daer maeckte van boomen ende bladen, voor die den Smit ende Kuyper aen Lant souden helpen Smeden ende Kuypen, om metten eersten wederom t'zeyl te gaen.

11. Op dese plaets heeft haer Predicant Philips Pietersen van Delft, een degelijc ende geschickt man, seer straffelijc, niemand ontsiende, des Sondaeghs tweemael op dit Eyland Predicatie gedaen, des voormiddaegs gingh de een helft van 't volc aen Land om Predicatie te hooren, ende des namiddaghs d'ander helft. Op dese plaets isser ooc een (genaemt Laurens, geboren van 't Eyland Madagascar) gedoopt met een oft twee van de maets, die noch onghedoopt waren.

12. Hier waren sy visschende, ende vonghen soo veel visch dattet ongheloofliick was, jae haelden met eenen hael wel derde half tonne van veelderley visch op.

Tot den Leser.

DE goedgunstighe Leser sal weten, hoe dat alle de acht schepen by den anderen zijn ghebleven tot neffens de Cabo de Bona *De schepen verileken van malkanderen.*

Bona Speranza, alwaer sy door groot onweder op den 8. Augusti 1598. van den anderen gheraeckt zijn, ende de vijve, namentlijck Amsterdam; Zeelandt, Gelderlandt, Uytrecht, ende 't groote Jacht genaemt Vrieslandt sijn vervallen op 't Eylandt Mauritius, daer sy veerthien dagen stil lagen, sonder van d'ander drie, namentlijck Mauritius, Hollandia, ende 't kleyne Jacht, ghenaemt Over-Yssel, te weten, Welcke drie aen 't Eylandt Santa Maria ghelandet waren, ende van daer t'seyl ghegaen naer Bantam. Waerom wy eerst in 't korte sullen verhalen wat haer op 't voorsz Eylandt tot Bantam, ende op de wederom reyse bejegent is, ende dan weder keeren tot onse voorgenomen beschrijvinge vande eerste vijf Schepen.

De drie Schepen gekomen sijnde onder 't Eyland S. Maria, hebben aldaer voor eerst den Coningh ofte Phulo gevangen genomen / die voor sijn losgeld gaf een Koe met een vet Kalf. Sy en vonden op dit Eyland niet besonders / want het was buyten tijdts / ende d'Oraenjen en hadden maer bloessem / doch Suyckerriet ende Hoenderen warender tamelijck wel te bekomen. Daer leggende saghen sy een vreemd weyt-spel. In een Canoa oft schuytjen waren sekere Indianen, die een Walvisch in 't gesicht hadden/ende om dien te vangen/ voeren daer nae toe/en wierpen hem een harpoenyser in 't lijf / daer een lange touw van basten van boomen gemaeckt vast aen was: de walvisch hem gequetst vindende schoot door 't water / en sy lieten hem so lange bot met het tou/ als 't selve mocht recken/ doe trock hy de Canoa voort / die slingerende of het een stroyken geweest hadde / dan de Indianen, haer verlatende op het swemmen/ pasten daer niet op/ of sy omgetrocken werden. Dit een tijd langh geduert hebbende/ is hy ten lesten machteloos ghewordhen / ende sy trocken hem tusschen wind ende water onder 't land / alwaer sy hem met het leechste water in stucken hieuwen / ende elck nam daer van so veel als hy begeerde. De onse konden daer mede ghenoegh van ghekregen hebben / maer het sach'er so speckachtigh uyt/ dat sy't niet en begeerden.

Hoe de Indianen de walvisschen vangen.

Van daer voeren sy na de groote Baye van Anton Gil, alwaer sy hare vaten vulden met water. De Indiaen/ die sy d'ander reys mede ghenomen hadden / genaemt Madagascar, mocht hier wel ghebleven hebben/ dan seyde / dat hy'er onbekent was / ende liever wilde met den onsen ghekleedt gaen / dan daer naeckt. In dese Baye en bleven sy maer vijf daghen / vermits datter weynigh oft gheen verversschinghe te bekomen was/ uyt oorsaecke dat de Koninghen teghen den anderen oorlooghden / ende een van haer doot gheslagen was/ soo dat de Inwoonders selve van honger ende gebreck verginghen.

T seyl ghegaen zijnde na de voorsz vijf daghen/ zijn sy met goeden spoed ghekomen tot voor de Stadt Bantam op den 26. Novembris 1598. Ende hebben terstond de vriendschap ghesocht van die van der Stadt/ varende te dien eynde Cornelis Heemskerck Commijs op den Admirael aen landt / om met haer te handelen / doch sy meenden het waren de selve luyden / die 't Jaer te voren van daer gheschepden waren / ende hadden sich soo langhe in zee ghehouden; daer by segghende dat het zee-rovers waren / ghelijck haer de Portugesen voor desen wijs ghemaeckt hadden. De onse hebben haer selve verdedight ende aen landt ghesonden den Abdul die sy d'ander reys mede genomen hadden. Dese met haer spreeckende maeckte dat sy ghehoor kregen/ ende hare gheschencken presenteerden aen den Koningh/ die maer een kind en was/ dan de overste Gouverneur oft Cipate, die Coninghlijcke macht hadde / heeft de geschencken uyt 's Conincks name seer danckelijck ontfanghen/ namelijck een verguldẽ kop met seeckere Fluwelen ende Zijde lakenen / eenige schoone Glasen ende verguldẽ Spieghels. Daer beneffens werden

De drie Schepen komẽ voor Bantam. Daer sy versoecken mer vrientschappe te mogẽ handelen.

Ende den Coningh beschenck en.

werden hun over-ghelevert de geſegelde brieven van de Ho. Mo. Heeren Staten ende zijne Princelijcke Excellentie/ welcke met grooter eerbiedinge al kruyppende werden ontfangen. Dit aldus gepaſſeert ſijnde/ hebben ſy met die van Bantam begonnen te handelen/ ſo dat ſy/ eer vijf weken ten eynde quamen/ meeſt alle hare ladinge hadden. By de vier weken voor Bantam ghelegen hebbende/ quamen d'ander vijf ſchepen wel geconditioneert aen-gheſeylt / gheen ofte weynigh kranck volck hebbende. Daer ſagmen hare Topſtanders ende vlaggen wapen/ elck den anderen eere aen-doende met ſchieten / ende vergaſten / naer des landts ghebruyck. De Prauwen quamen haer ſtracx aen boort met allerhande ververſchinghe / die ſy om tinne-werck teghen den onſen vermangelden/ ghevende voor een tinne-lepel ſoo veel eetwaren als eender in een dag ofte twee van doen hadde. 't En dede de eerſte drie ſchepen geen goed / dat Abdul verklaert hadde/ datter noch ſo veel ſchepen achter waren / ende noch andere quamen uyt Zeelandt/ want moeſten daerom voor 55. pond Pepers eerſt drie/ ende daer na vier Realen van achten geven/ ende 't was al om Realen dat de Inwoonders riepen / de kramerynen en warender verre-nae ſoo wel niet begeert. Tot de voorſz drie eerſt aen-ghekomen ſchepen heefter noch een op Holland geladen / te weten het groote Iacht genaemt Vrieſland. Deſe/ naer dat ſy wel vol geladen waren/ deden aen land de wete / dat ſy vertrecken wilden/ om een yeder te betalen: Ende daer na wel verſien zijnde van Rijs en ander ververſchinghe/ zijn ſy op den 11. Ianuarij 1599. vertrocken/ ende onder Sumatra geſeylt/ daer ſy haer water in-namen/ want het water tot Bantam haeſt wit wordt/ ende op 't leſte vol Mayen komt. Op Sumatra manghelden ſy voor meſſen / ſpiegels/ lepels/ naelden / bellen ende diergelijcke kramerije/ veel fruyten/ als meloenen/ concommers/ ajuyn/ loock/ ende oock wat Pepers/ die uytnemende goed was. Sekere dagen voor haer vertreck van Bantam, namen de 4. andere ſchepen/ die ghedeſtineert waren om na de Molucas te varen/ aen de geladene ſchepen oorlof/ ende gingen des nachts t'zeyle/ met ſoo grooten getier van ſchieten dat het over 't gheheele Eyland dreunde/ ende gantſch Bantam op de been was/ niet wetende watter gaens mocht weſen: dan ſiende dat de ſchepen vertrocken / waren daer over ſeer verblijd / want het haer ſeer qualijck behaegde/ dat de onſe met acht ſchepen op de reede lagen.

Handelinge met die vā Bantam.

De ſchepen komen wederom by een.

Ende de viere keerē gheladen ſijnde naer huys toe.

De vier Schepen van Sumatra t'zeyl ghegaen zijnde/ zijn met goeden ſpoedt ghekomen onder 't Eylandt S. Helena, alwaer ſy haer acht daghen ververſcht hebben. Dit Eylandt bevonden ſy wel / als Ian Huyghe van Linſchoten ſchrijft / vol van allerley overvloed / als Geyten / Bocken / wilde Verckens/ Veld-hoenders/ Duyven/ ende diergelijcke/ maer door 't ſchieten van al het volck van verſcheyden Schepen / die daer aenkomen ende loopen jagen / zijnſe ſoo ſchou ende quaedt om krijghen / dattet te veel moeyten was daer nae te talen. De Geytjens gheſchoten zijnde liepen op de ſteyle berghen / daerſe niet moghelijck en waren om krijghen. Viſch en konden ſy mede ſoo veel niet vanghen als ſy wel geerne ghehadt hadden / dan namender ſoo veel waters in / als ſy tot huys toe van doen hadden.

Komen onder 't Eyland S. Helena, daer ſy haer ververſchē.

Sy hebben hier op-gheſet ende laten ſtaen eenen Pieter Gijſbrechtſz Hoogh-bootſ-man van 't groote Iacht / om dat hy zijn Schipper gheſlaghen hadde; hem latende een deel broodts/ Oly/ Rijs/ hoecken om viſch te vangen / met een Roer ende een deel buſkruyt/ ende ſeyden hem ſoo adieu.

Den 19. Iulij 1599. zijn ſy onverſeert ende ſonder eenigh ongheluck in Texel ghekomen / den Heere niet konnende te vollen dancken van ſoo goeden

Ende zeylē van daer naer Texel.

ende

Digitized by Google

ende spoedigen reyse als hy haer verleent hadde / want sy waren gheladen met vier hondert last Pepers / hondert last Nagelen / wat Massa oft Foelie / Noteemuschaten / ende Caneel : Ende hadden dese verre reyse gins ende weder ghedaen in min dan 15. maenden/ ghezeylt hebbende het dan acht duysent mijlen weeghs.

De Heeren Bewinthebbers trocken terstondt van Amsterdam naer Texel/ om aldaer ordre te stellen/ ende de Commijs Cornelis Heemskerck met Henrick Buyck reysden naer zijn Excellentie/ die sy brieven brachten met kostelijcke gheschencken van den Koningh van Bantam.

Den 27. Julij is den Admirael met het schip Hollandia voor de Stadt Amsterdam gekomen/ met groot gheklanck van acht Trompetten/ werden van Stads weghe met wijn beschoncken / ende men luyde van blyschap alle de klocken.

Volght nu de beschrijvinghe van de reyse van d'ander vier Schepen op de Moluccas.

Van de vijf Schepen lest tot Bantam aen-ghekomen wert het een (soo gheseydt is) mede ghelade op Hollandt : Ende d'ander viere / namentlijck Amsterdam, Zeelandt, Gelderland, ende Utrecht, over de welcke als Admirael commandeerde Wybrand van Warwijck, ende Iacob Heemskerck als Vice-Admirael / zijn den 8. Ianuarij 1599. van Bantam t'zeyl ghegaen nae de Eylanden van Molucken: Ende hebben den 13. dito des morghens gheanckert voor de Stadt Iaccatra omtrent een mijle van 't landt / alwaer de Sabandar haer terstondt is aen boort ghekomen met een Prauken/ vraghende wat sy begeerden/ daer op de Vice-Admirael gheantwoort hebbende / dat sy daer gheanckert laghen om ververschinge te koopen/ soo hebben d'Inwoonders gheseyt

d'Ander 4. Schepen gaen van Bantam t'zeyle, ende anckerē voor Iaccatra.

dat sy wel te vrede waren/ ende datter van als genoegh te bekomen was/ presenterende den onsen seecker fruyt genaemt Mangas, by ons hier voren in de eerste Schipvaerd beschreven/ waer teghen de Vice-Admirael haer vereerde met een Spiegelken / ende andere glaeskens van kleynder weerden.

Den 21. dito nae dat sy omtrent 4. oft 5. daghen in zee gheweest hadden zijn sy wederom nae de Wal toegheloopen / ende des nachts ghekomen voor de Stadt Tubaon, ofte Tuban. Den 22. 's morghens vroegh zijnder twee sloepen met volck naer 't land toegeroept/ ende des avondts weder aen boordt ghekomen / mede brenghende een Edelman van het Landt / 't welck een Portugese was / ende hadde 't Christen ghelove versaeckt. Dese Renegado sprack met den Admirael/ ende seyde / soo sy daer drie oft vier maenden wilden wachten / souden ladinghe ghenoegh moghen krijghen tot haer believen.

Komen voor de stad Tuban.

Den 23. dito weder aen land ghevaren zijnde / ende den Koningh eenighe kleyne gheschencken vereert hebbende / zijn sy 's avondts aen boordt ghekomen met wel 19. sacken Rijs / die de Koningh haer voor de selve vereeringhe gheschoncken hadde. Den 24. 's morghens zijnder twee sloepen aen land ghevaren / om den Koningh te ontfanghen / die gheseydt hadde aen boord te willen komen om de Schepen te besichtighen. Aen land komende heeft de Koningh onsen Vice-Admirael in zijn Paleys ghebracht / hem toonende alle zijn vrouwen ende Jonghvrouwen/ als oock alle zijn peerden/ die seer schoon ende wel ghehabent waren. Des middaeghs is de Vice-Admirael met des Konincks Soone aen boord ghekomen / want de Koningh selfs niet en wilde. Sijn Soone voer 's avonds weder aen landt / ende werdt uyt de vier Schepen met 16. scheuten grof gheschut vereert / waer in hy een goed behaghen

Digitized by Google

Digitized by Google

ende ſpoedigen reyſe als hy haer verleent hadde / want ſy waren ghcladen met vier hondert laſt Pepers / hondert laſt Nagelen / wat Maſſa oft Foelie / Notemuſchaten / ende Caneel : Ende hadden deſe verre reyſe gins ende weder ghedaen in min dan 15. maenden / ghezeylt hebbende het van acht duyſent mijlen weeghs.

De Heeren Bewinthebbers trocken terſtondt van Amſterdam naer Texel / om aldaer ordre te ſtellen / ende de Commijs Cornelis Heemſkerck met Henrick Buyck reyſden naer zijn Excellentie / die ſy brieven brachten met koſtelijcke gheſchencken van den Koningh van Bantam.

Den 27. Julij is den Admirael met het ſchip Hollandia voor de Stadt Amſterdam gekomen / met groot gheklanck van acht Trompetten / werden van Stadts weghe met wijn beſchoncken / ende men luyde van blyſchap alle de klocken.

Volght nu de beſchrijvinghe van de reyſe van d'ander vier Schepen op de Moluccas.

Van de vijf Schepen leſt tot Bantam aen-ghekomen wert het een (soo gheſeydt is) mede ghcladen op Hollandt : Ende d'ander viere / namentlijck Amſterdam, Zeelandt, Gelderland, ende Utrecht, over de welcke als Admirael commandeerde Wybrand van Warwijck, ende Iacob Heemſkerck als Vice-Admirael / zijn den 8. Januarij 1599. van Bantam t'zeyl ghegaen nae de Eylanden van Molucken : Ende hebben den 13. dito des morghens gheanckert voor de Stadt Iaccatra omtrent een mijle van 't landt / alwaer de Sabandar haer terſtondt is aen boort ghekomen met een Prauken / vraghende wat ſy begeerden / daer op de Vice-Admirael gheantwoort hebbende / dat ſy daer gheanckert laghen om ververſchinge te koopen / ſoo hebben d'Inwoonders gheſeyt dat ſy wel te vrede waren / ende datter van als genoegh te bekomen was / preſenterende den onſen ſeecker fruyt genaemt Mangas, by ons hier voren in de eerſte Schipvaerd beſchreven / waer teghen de Vice-Admirael haer vereerde met een Spiegelken / ende andere glaeſkens van kleynder weerden.

d'Ander 4. Schepen gaen van Bantam t'zeyle, ende anckerẽ voor Iaccatra.

Den 21. dito nae dat ſy omtrent 4. oft 5. daghen in zee gheweeſt hadden zijn ſy wederom nae de Wal toegheloopen / ende des nachts ghekomen voor de Stad Tubaon, ofte Tuban. Den 22. 's morghens vroegh zijnder twee ſloepen met volck naer 't land toegeroept / ende des avondts weder aen boordt ghekomen / mede brenghende een Edelman van het Landt / 't welck een Portugeſe was / ende hadde 't Chriſten gheloove verſaeckt. Deſe Renegado ſprack met den Admirael / ende ſeyde / ſoo ſy daer drie oft vier maenden wilden wachten / ſouden ladinghe ghenoegh moghen krijghen tot haer believen.

Komen voor de ſtad Tuban.

Den 23. dito weder aen land ghevaren zijnde / ende den Koningh eenighe kleyne gheſchencken vereert hebbende / zijn ſy 's avondts aen boordt ghekomen met wel 19. ſacken Rijs / die de Koningh haer voor de ſelve vereeringhe gheſchoncken hadde. Den 24. 's morghens zijnder twee ſloepen aen land ghevaren / om den Koningh te ontfanghen / die gheſeydt hadde aen boord te willen komen om de Schepen te beſichtighen. Aen land komende heeft de Koningh onſen Vice-Admirael in zijn Paleys ghebracht / hem toonende alle zijn vrouwen ende Jonghvrouwen / als oock alle zijn peerden / die ſeer ſchoon ende wel ghehavent waren. Des middaeghs is de Vice-Admirael met des Konincks Soone aen boord ghekomen / want de Koningh ſelfs niet en wilde. Zijn Soone voer 's avonds weder aen landt / ende werdt uyt de vier Schepen met 16. ſcheuten grof gheſchut vereert / waer in hy een goed behaghen

Digitized by Google

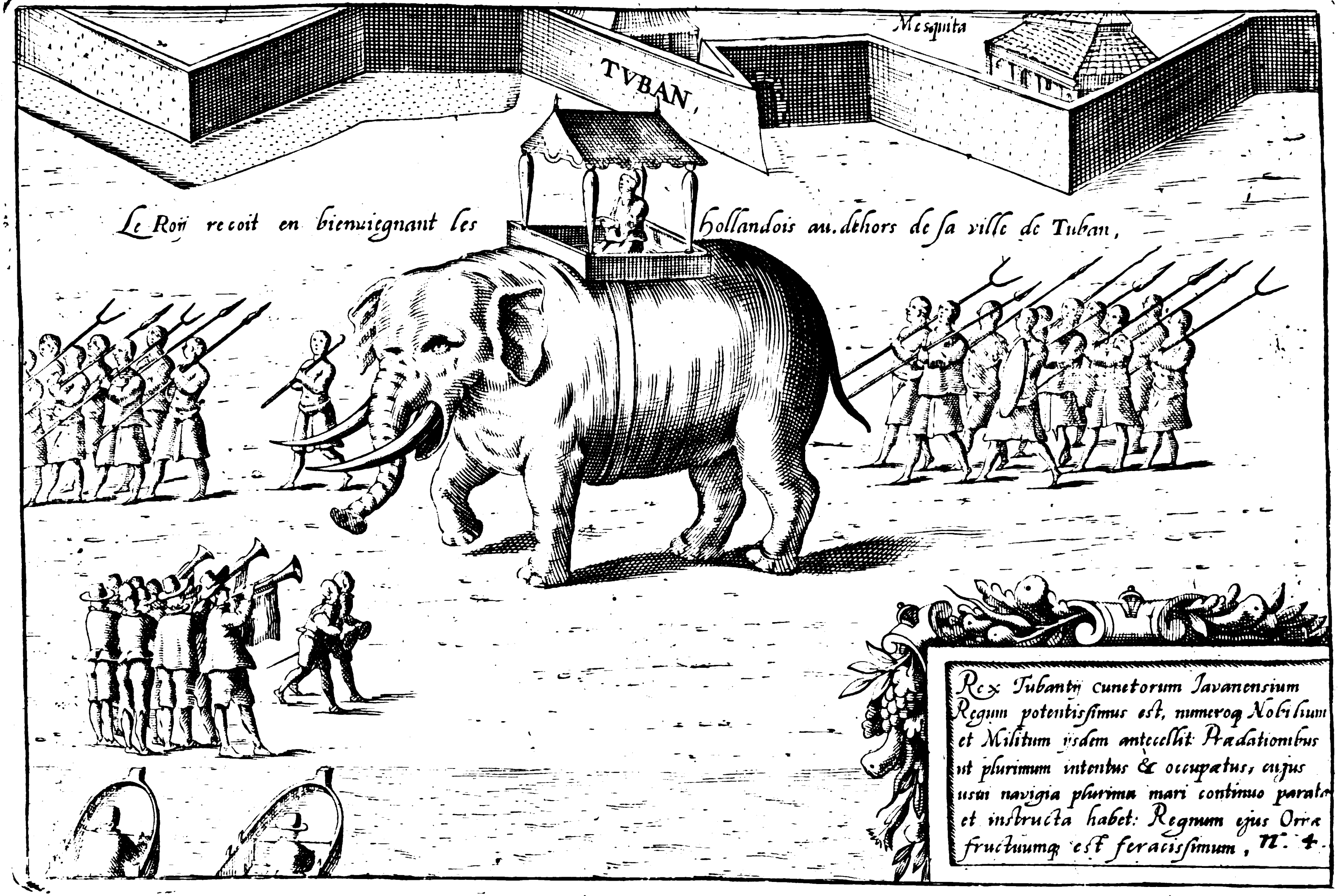

Digitized by Google

ghen hadde. Sy hadden hem seer ghenoodt met haer te willen eten ende drincken / maer hy heeft het om zijnes wets wille ghewevgert.

Beschrijvinghe van de Stadt Tuban, gheleghen op 't Eylandt Java Major.

Dese Stadt Tuban is een fraye koopstad / rondts-om bemuert / eñ met houten poorten beset / die seer net op haer maniere ghemaeckt zijn / ende is wel de schoonste Stadt op 't Eylandt Iava. De Koningh / na dat de onse van de Inwoonders verstonden / is de machtighste Koningh van gantsch Iava, ende kan / als hy te velde wil trecken / in 24. uyren tijds ettelijcke duysent mannen by een hebben / soo te paerde / als te voet; Hy hout seer grooten staet / ende een Koninghlijck hof / met veel Edeldoms. Was een dick vet man van middelbare stature. De ghemeenschap van de onse was hem seer lief ende weert. Op een tijdt / soo de onse naer landt voeren / quam hy met zijn Edelen ende Slaven nae 't strand / sittende met de beenen kruys-wijs over malkanderen / als by ons de kleermaeckers / op zijnen Olyphant / in een huysken als een Casteelken / ter zyden afgheschut / ende met een ofdack boven zijn hoofd / om den reghen / oft Sonne-schijn te weeren: Hy hadde een swart fluweelen pijken aen met wijde mouwen / ende die hem verselschapten waren gheweert / so (als ghy in de naest-volghende figuere sien meught) met roers ende langhe spiessen / die seer frap zijn / beter ende langher als in ons lant / ende sommighe hebben aen 't eynde twee langh-uytsteeckende ysers. Die den Olyphant regeerde / konde hem met een haeckken trecken waer 't hem beliefde / zijnde bynaest so ras als een Peerd. De Koningh quam selfs tot den onsen uyt / rijdende de slaepen tegen.

Coningh van Tuban ende sijnen staet.

N°. 4. *Afteeckeninghe hoe de Coningh van Tuban de Hollanders op strandt te ghemoedt quam.*

Aen landt komende / gingh de Coningh haer voor / ende leyde se tot in zijn Paleys / het welck seer groot is / ende veel vertrecken heeft. Sy gingen ten eersten vijf trappen opwaert door een nauwe poort / doch grooter als de gemeene poorten (want sy daer te lande seer enghe ende leeghe poorten hebben) ende quamen alsoo in 't principael Paleys / wiens mueren waren van ghebacken steen / ende de vloer geplaveyt met steenen / als by ons de estricken. Eer sy noch in 't Paleys quamen / sagen sy de stallen / daer in dat staen des Coninex Olyphanten / elck hebbende een eyghen dack staende op 4. pilaren. In 't midden staet een groote hooghe pael / aen welcke de Olyphanten met een keten aen haren voorsten voet ghesloten staen. De grootste is een quaet ende fel beest dat menigh mensche vernielt heeft / ende alsnoch ghehoden werdende desen oft genen te dooden / doet niet alleenlijck dat / maer werpt oock den dooden op zijn rugghe voor des Koninex voeten. Hy is seer groot / sterck / ende wel twee mans lenghte hoogh. De Koningh sitter op / als hy tegen zijne vyanden ten strijde gaet. Sijn snuyt was de helft wit / ende hy weter een geweer mede te voeren / ende met het selve soo wel om te gaen / als eenigh man. De ander Olyphanten waren twaelf in ghetale / kleynder dan den voorgaenden / maer elck om schoonst. Werden alle daghe elck besonder ghebracht in een gracht by des Coninex Paleys / daer sy in 't water ghewasschen worden / ende hare meesters leerense legghen / omkeeren ende meer andere dierghelijcke konsten.

Sijn Paleys.

Olyphantē.

Digitized by Google

No. 5. *Afteeckeninghe van des Konincx Olyphanten.* A. *De wegh naert Paleys.* B. *Het Paleys.* C. *Sit-plaets des Konincx, met sijn Heeren raet-pleghende.* D. *Haer Mosque ofte Kercke.* E. *Des Konincx groote Olyphant twee mans lenghte hoogh.*

Bagagie-kamer.

In 't Paleys komende werdt hun voor eerst ghetoont een seecker huys / soodanigh als in de naervolghende Figuere te sien is; hier werd des Konincx bagagie bewaert in seeckere kisten / di'er veel waren / ende twee drie hoogh op malkanderen stonden / zijnde 't heele huys daer af vol. Als hy erghens treckt / neemt hy al dees bagagie met hem. Naest daer aen is het huys daer zijne strijdende Hanen in bewaert worden / hanghende elck in een korf; als by ons de Lewericks-korven ghemaeckt van stocken by-naest twee vingheren dick. Dese hebben al mede hare toesienders / diese voeren / schoon maecken / ende leeren vechten; sy zijn te quader om dat sy aldus ghesloten sitten / ghelijck met ons de band-honden de quaedtste zijn / ende vechten met sulcken furie dattet wonder om sien is / ghelijck men in de voorgaende Schipvaert breeder magh lesen. Volght het huys van de Papegayen / welcke niet en zijn soodanighe alsser by ons in menighte ghebracht worden / maer veel schoonder / ende niet heel groot. De Portugesen noemense Noiras. Op de borst ende beneden 't heele lijf zijn sy schoon glinsterende rood / hebbende boven op den rugghe een goud-geele placke / de vleughels zijn groen ende blau onder malkanderen ghemengelt / onder de vleughels zijnse seer schoon incarnaet. Sy zijn in gheheel Indien / hier meer ende daer min / soo begeert / dat sy van acht tot over de thien Realen van achten het stuck konnen gelden. De onse hebbender een / doch niet van de schoonste / levende t'Amsterdam ghebrocht / die 170. gulden heeft moghen gelden. Ian Huyghen schrijft dat de Portugesen dickwils versocht hebben dese Papegayen over te brenghen / maer te vergeefs / ende dat van weghen hare teerheydt. Sijn seer vriendelijck / ende weten hare meesters wonder nau te kennen ende streelen / pluysen hem zijnen baerd / ende hoofdhayr / tasten hem in de mondt ende ooren / sonder seer doen; maer een vreemde / als die haer aen komt / bijten sy als een quade hond. Van daer leyde de Koningh de onse in zijn honden-huys / die mede elck besonder ghebonden stonden / ende haren besonderen meester hadden / diese leerde / soo tot de Iacht / als anders. De Koningh vraeghde offer in Hollandt groote honden waren / waer op sy antwoorden dat jae / ende wel soo groot als des Konincx kleyne peerden / oock soo fel dat sy teghen een man durven upthouwen / ende die somtijdts oock wel vernielen. Hy vraeghde vorder / offer oock groote peerden waren / sy antwoorden / soo groot als uwe kleyne Olyphanten / daer de Koningh om lachte / meynende dat sy jockten / maer siende dat het ernst was / heeft begeert dat men hem een van die groote peerden ende honden wilde brenghen / 't welck sy seyden niet wel moghelijck te wesen om doen.

Hanen-huys.

Papegayen-huys.

Honden-huys.

No. 6. A. *'t Huys daer des Konincx Bagagie in is.* B. *Des Konincx Hanen in korven sittende.* C. *Sijn Papegayen.* D. *Des Konincx Honden.* E. *Hier de Koninck by haer sittende, kompt sijn grooten Olyphant stillekens by hem op de knye leggen, met de snuyt op een steen.*

Opt

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

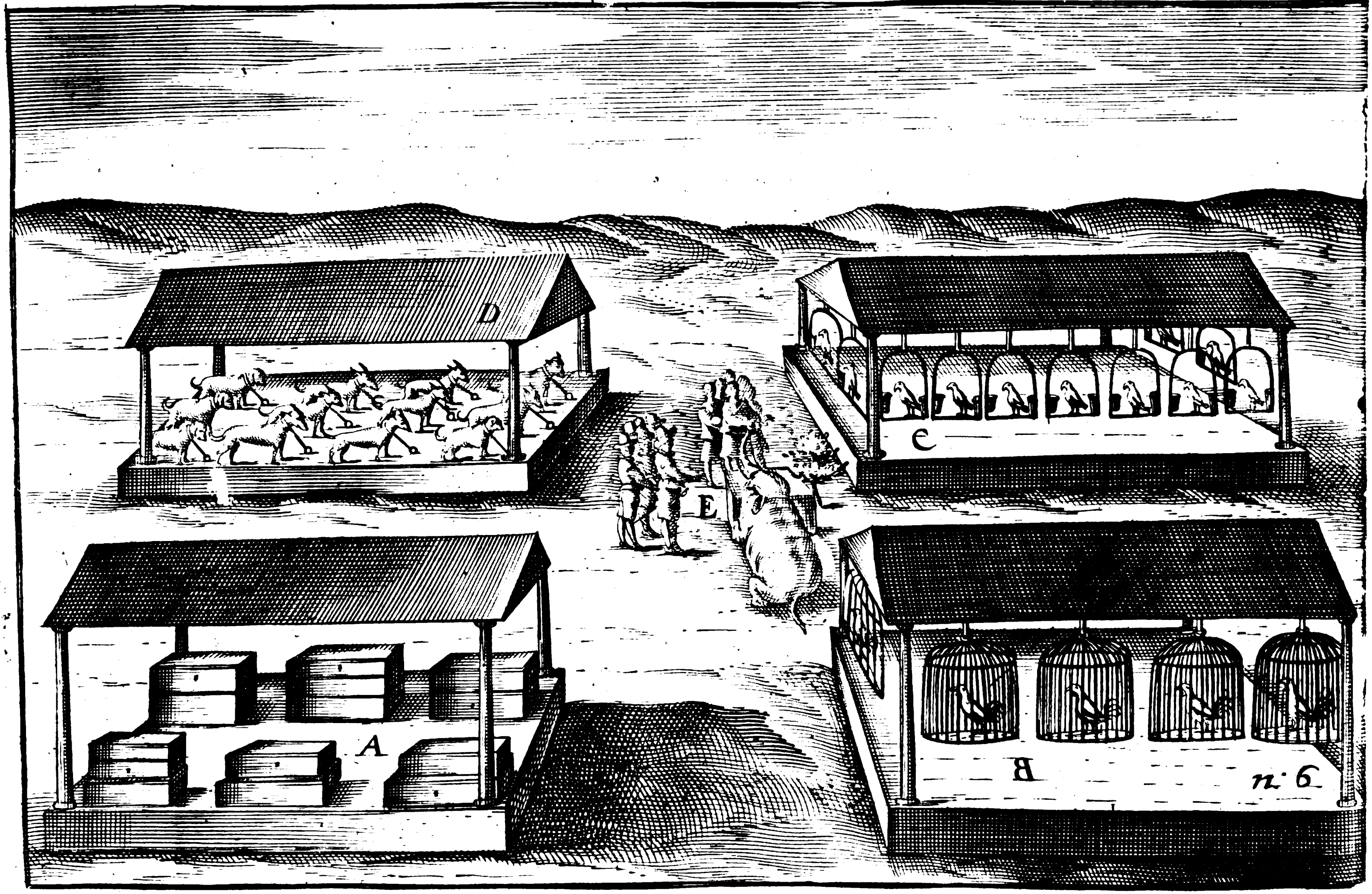

Digitized by Google

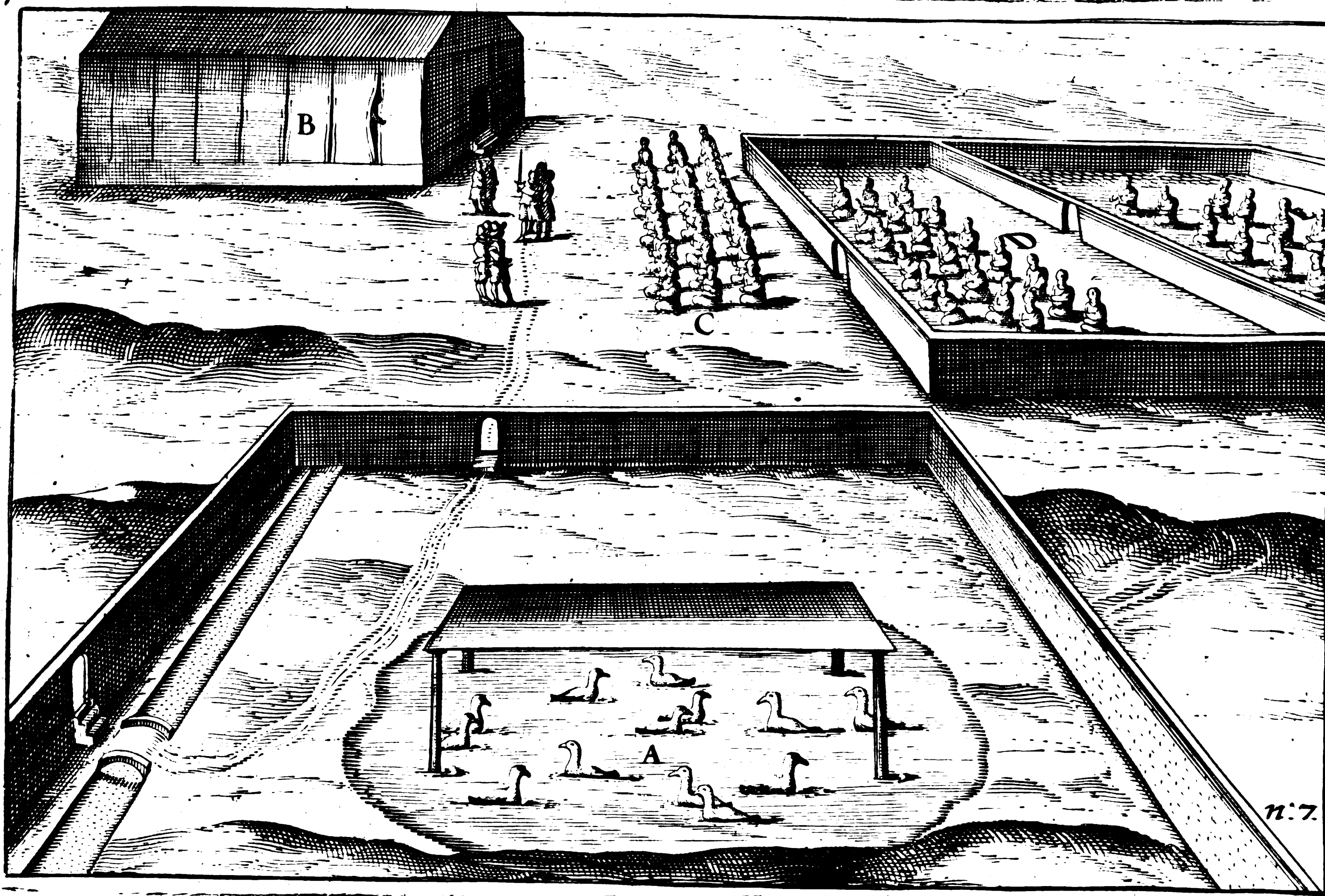

Digitized by Google

Digitized by Google

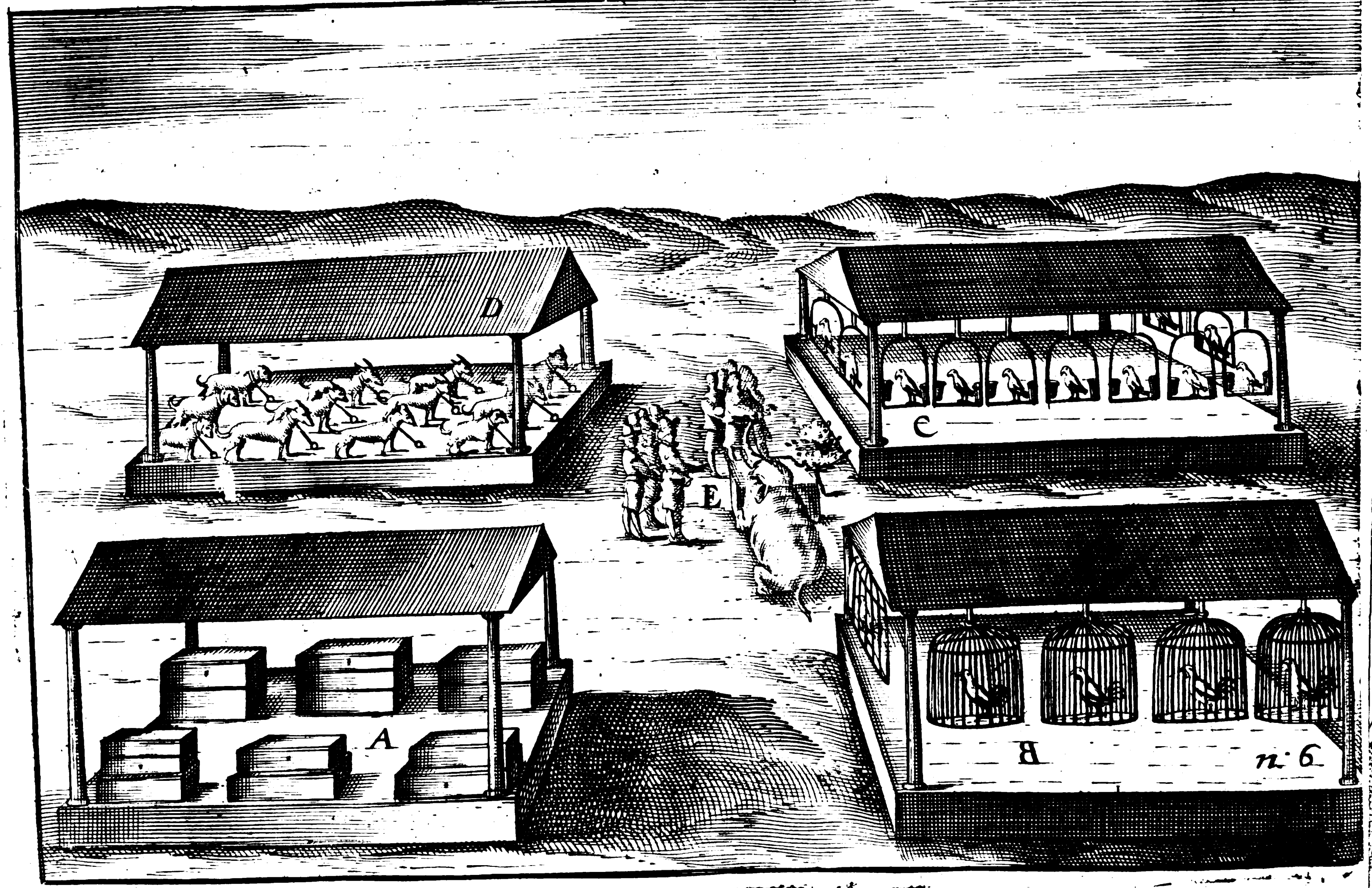

Digitized by Google

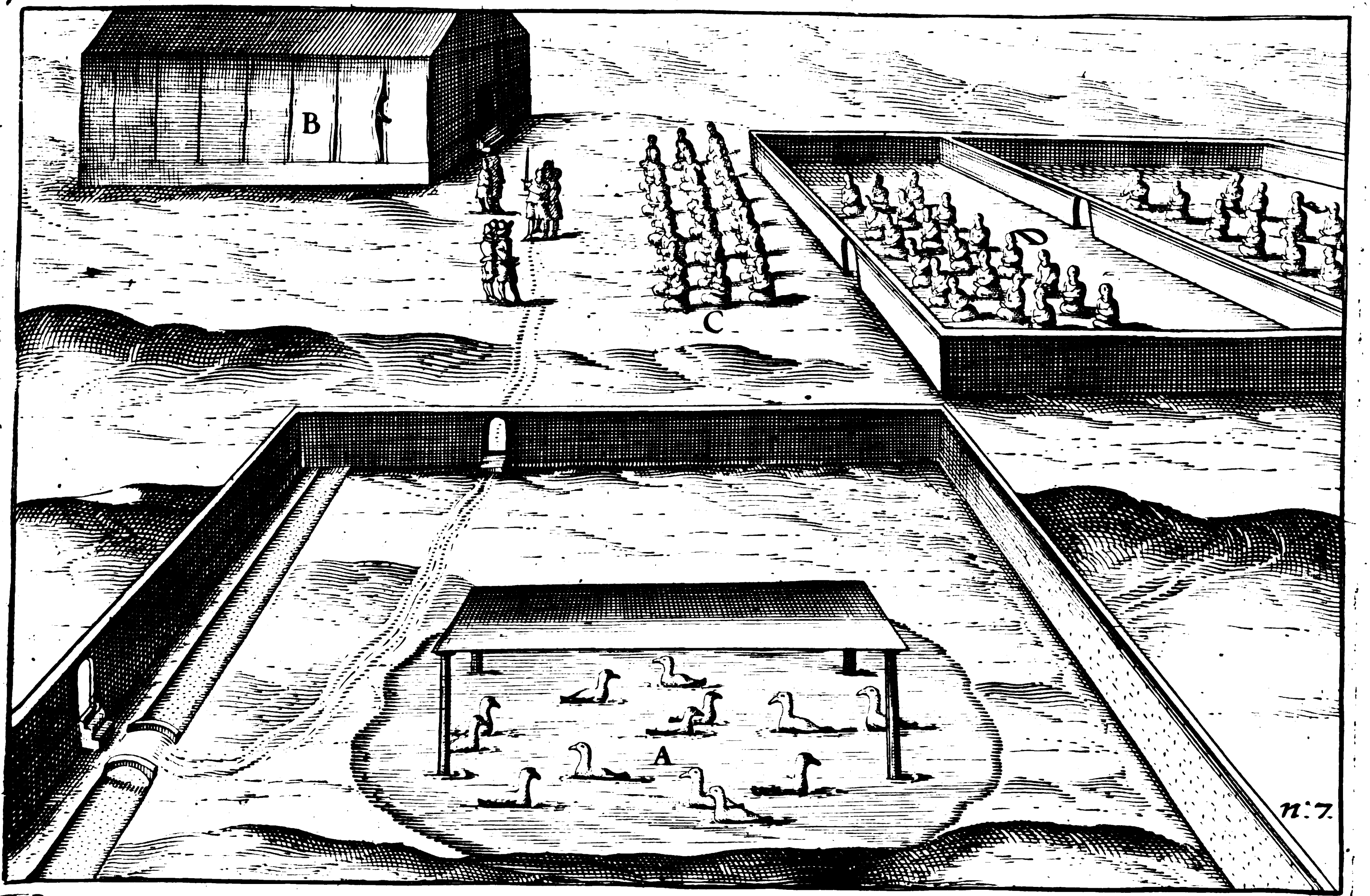

Digitized by Google

Digitized by Google

Eenden-huys. Opt het Paleys van den Koningh komende / ende door een enghe poortken gaende moet men over een steene brugghe / ende dan komt men nessens 't huys ofte plaetse van de Eenden / zijnde van sulcken fatsoen als de onse / dan grooter / ende meest al wit. Sy warender in seer grooten ghetale / ende hadden boven haer (als men in de Figuere sien magh) een dack / tot beschut van de hitte der Sonnen; Hare eyeren zijn de helft grooter als Hennen eyeren. Vrouwen-huys. Opt desen Hof bracht haer de Koningh weder door een enghe poorte in seecker vertreck by vier van zijne ghetroude wijven / waer van de twee oudste hem te ghemoet quamen / staende nessens de deure. By dese vier Vrouwen hadd' hy ses Soonen ende twee Dochters. In de kamer komende saghense zijne twee joncxte getroude Vrouwen achter een mat kijckende / dese werden van seeckere oude slavinnen ghedient. Buyten dit huys saten seeckere zijne bywijven / al ghekleedt met fijne katoene doecken. Daer nae werdense wederom door een nau poortjen / daer een dick man niet wel door en soude konnen / in een plaetse ghe-leyt / die met een muer af-ghe-schoten was: alwaer haer een heel deel van des Konincks bywijven vertoonden / sittende in ordeninghe ende ghekleedt als de voor-gaende: dese hebben hare wooninghen rond-om de muer / ende de minste dient altijdt de meeste / nae dat sy by den Koningh in meerder oft minder estime zijn. Van dees plaetse quamense noch in een ander / die mede met bywijven beset was als vooren / soo dat sy in alles wel drie hondert sterck waren.

N°. 7. A. *Plaetse daer de Endtvoghels ghehouden werden.* B. *Het logement van des Konincx ghetroude Vrouwen.* C. D. E. *De plaetsen daer des Konincks bywijven wel drie hondert in't ghetal waren.*

De Leser sal weten dat de Hollanders tweemael dese heerlijckheydt des Konincx van Tuban ghesien hebben / maer niet al op een tijdt: de leste reyse waren sy stercker van volck / daerom al de reste ghewesen werdt door een enghe poortken buyten 't Paleys te gaen / ende bleven alleen haerder drie by den Koningh / die haer bracht in de kamer van de Tortelduyven / zijnde zijn slaep-kamer: daer gingh hy legghen op een bedde van zijde met block-zijde ghe- Slaepkamer. wilt ende de kussens van ghelijcke. De bedstede was als een Outaer ghemaeckt / van de grondt op van grauwe steen / rondt-om behouwen met loof-werck / ende boven daer 't bedde op lagh wat breeder; doch al mede van steen / 't welck ghedaen werdt om de koelte. Daer werdt voor de drie Hollanders een matgen ghespreyt / om op te sitten / plat op de aerde neder / 't welck alsoo haer manier is; ende de Koningh onder-vraeghde haer wat sy voor een Prins ofte Heer hadden / 't welck sy hem door een Tolck wijd ende breedt vertelden. Van krijghs-saecken hoordt hy alder-liefst / ende was seer verwondert als de onse hem seyden dat sy soo menigh jaer teghen den Koningh van Spaenjen gheoorlooght / ende hem soo veel stercke Steden af-ghewonnen hadden; als oock dat sy so veel volcks te paerde ende te voete / maer voornemelijck soo veel Schepen van oorloghe te velde brochten. Terwijlen dat dit discours gheschiede / quamder een oude slavinne / draghende op haren rugghe een van des Konincx dochters / ende die neder settende voor zijn bedde; Sy hadde dicke goude ghe-emailleerde arm-ringhen aen hare armen / ende stond

Digitized by Google

alsoo metten Coninck haren vader en speelde / wiens slaep-kamer mede al open was / ghelijck meest alle de huysen op Java sijn / om de koelte wille / ende worden met gordijnen toegeschoven / alst haer belieft. De Torteldu yven hingender binnen in korven / welcker sorten alle gheregen waren met coralen van verscheyden coleuren / dat seer frap ende cierlijck om sien was / rond-om sijn bedde hingh het daer vol af / soo in dese figure te sien is.

N°.8. A. *Des Conincks Bedtstede van blaeuwen steen gemaeckt.* B. *Sijn Dochter, staende met haer Vader voort bedde spelende.* C. *Sijn de drie Nederlanders op Mattiens sittende met den Coningh discourerende.* D. *Diverse korven met Tortelduyven.*

Peerde-stallen.

De Coningh liet den onsen oock sijne Peerde-stallen sien / welck seven in getale waren / maer in elck en was niet meer dan een peerd aen sijn kribbe gebonden. De stallen waren ter sijde al met sporten ghemaeckt / ende onder met tralien / daer de vuyligheyd door viel / ende wech ghedaen werdt / soo dat menigh borghers huys soo goed ofte frap niet en was als dese stallen. De peerden waren niet groot / maer schoon / dun van beenen / ende seer snel in 't loopen. Worden by den Indianen in weerde gehouden om datter niet al te veel en zijn. Het tuygh is op haer maniere vry cierlijck / soo dat het by ons al wat besonders sijn soude / ende voor frap gehouden worden.

N°. 9. *Afteeckeninge van des Conincks Paerde-stallen.*

Handelinge van Tuban.

In dese Stadt woonen seer veel Edelluyden / die grooten handel doen in 't koopen ende verkoopen van sijde / Camelot / Catoene lijnwaet / ende kleetjens die sy om 't lijf draghen / ende aldaer oock wel ghemaeckt worden. Sy laden hare Joncken oft schepen met Peper / ende voerense naer Baly, alwaer sy hare waren vermangelen aen kleetjens van slecht katoenen doeck / die aldaer met menichte gebrocht worden. Dit goetjen aldus ingemangelt hebbende voeren sy wijder naer Banda, Ternate, die Philippinas, ende ander omleggende Landen / daer sy die kleetjens weder vermanghelen aen Foelie / Noten / ende Nagelen / ende daer mede geladen sijnde keeren sy weder na huys. De gemeene man geneert hem gemeenlijck met visschen / ende beesten aen te houden / want aldaer seer veel vee is. Dese beesten drijven sy 's morgens uyt / ende halense 's avonds weder 't huys. Hare kleedinge is een doeck om 't lijf / ende boven naeckt / ende voorts een Cris ofte Poenjaerd aen den riem. De Edelluyden dragen veel tijds een pijtgen van Camelot / waer mede sy seer proncken / ende trosen op haer gheweer. Die van eenighen staet zijn hebben veel slaven / die seer nauwe op haer passen / jae sullen nauw eens buyten de deur gaen / oft hebben thien ofe twaelf dienaers achter haer; ende waer sy gaen / wordt haer een kofferken met Betelle-bladeren nae ghedragen / die sy met kalck ende groene Noten eeten / ende onder malkanderen knauwen / tot dat alle de vochtigheyd daer uyt is / ende als dan spouwen sy de reste uyt. Sy hebben grooten sin ende ghenoeghte in peerden / ende zijnder seer hooghmoedigh mede. De sadels van haer peerden sijn seer kostelijck / eenighe van fluweel / ende andere van Spaens leder ghemaeckt / waer op gheschildert zijn seer afgrijselijcke Draken ende Duyvels / welcke meest vergult zijn / van fatsoene seer als onse sadels / maer achter niet wel soo hoogh. Hare toomen sijn met ghesteente verciert / wit ghelijck Albast. De gebitten sijn oock

Kleedinge.

Digitized by Google

Digitized by Google

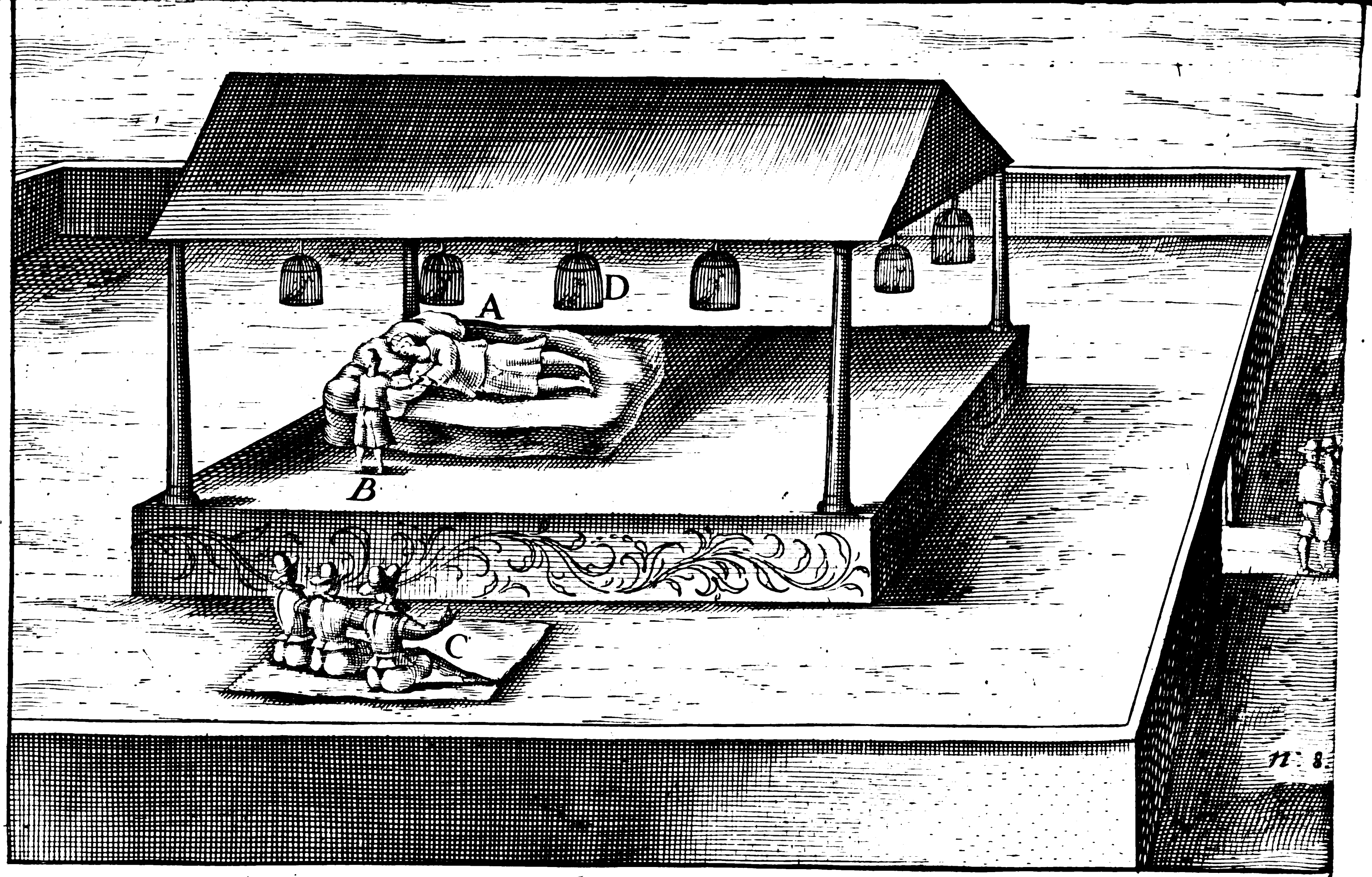

Digitized by Google

Digitized by Google

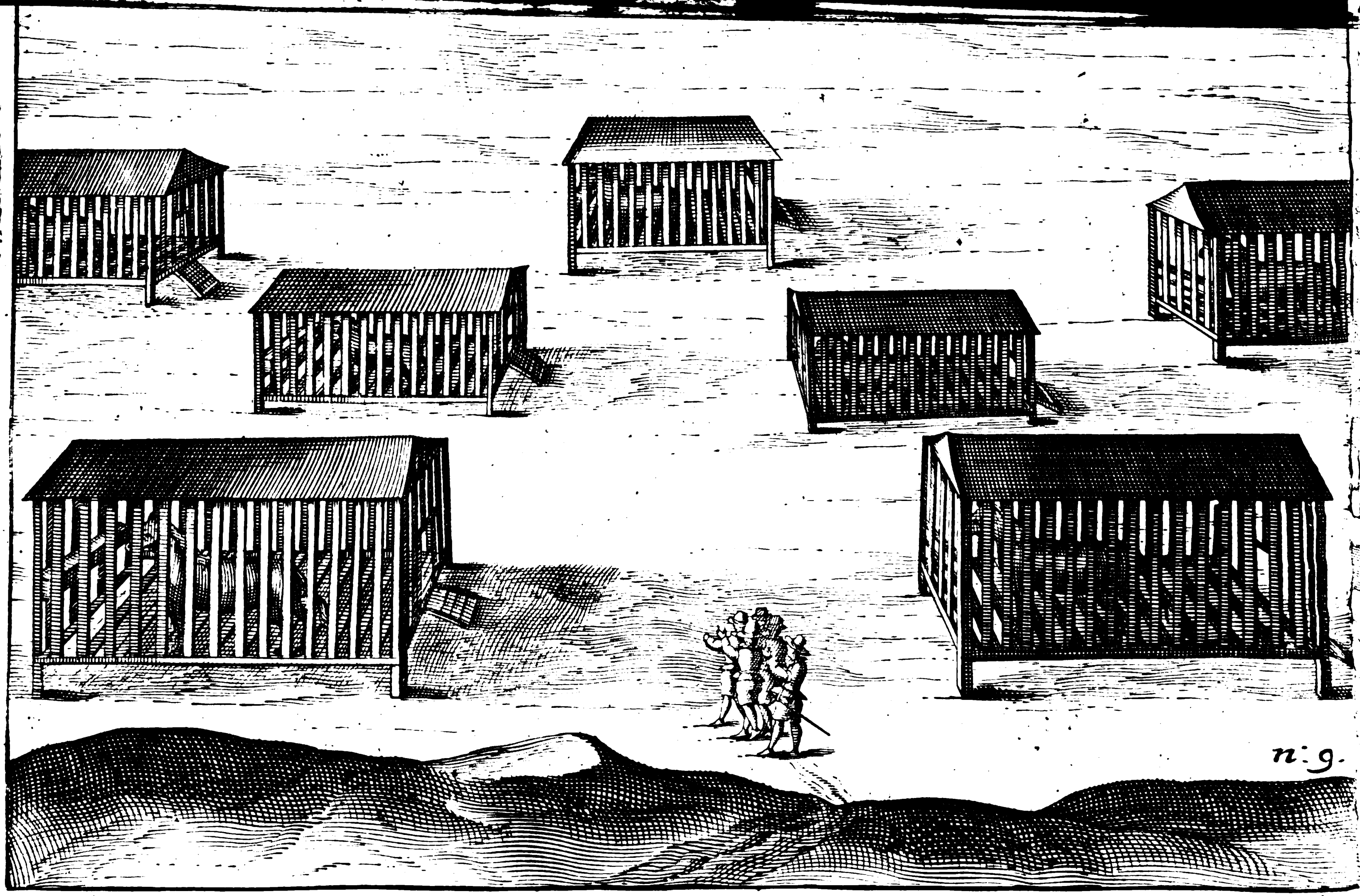

Digitized by Google

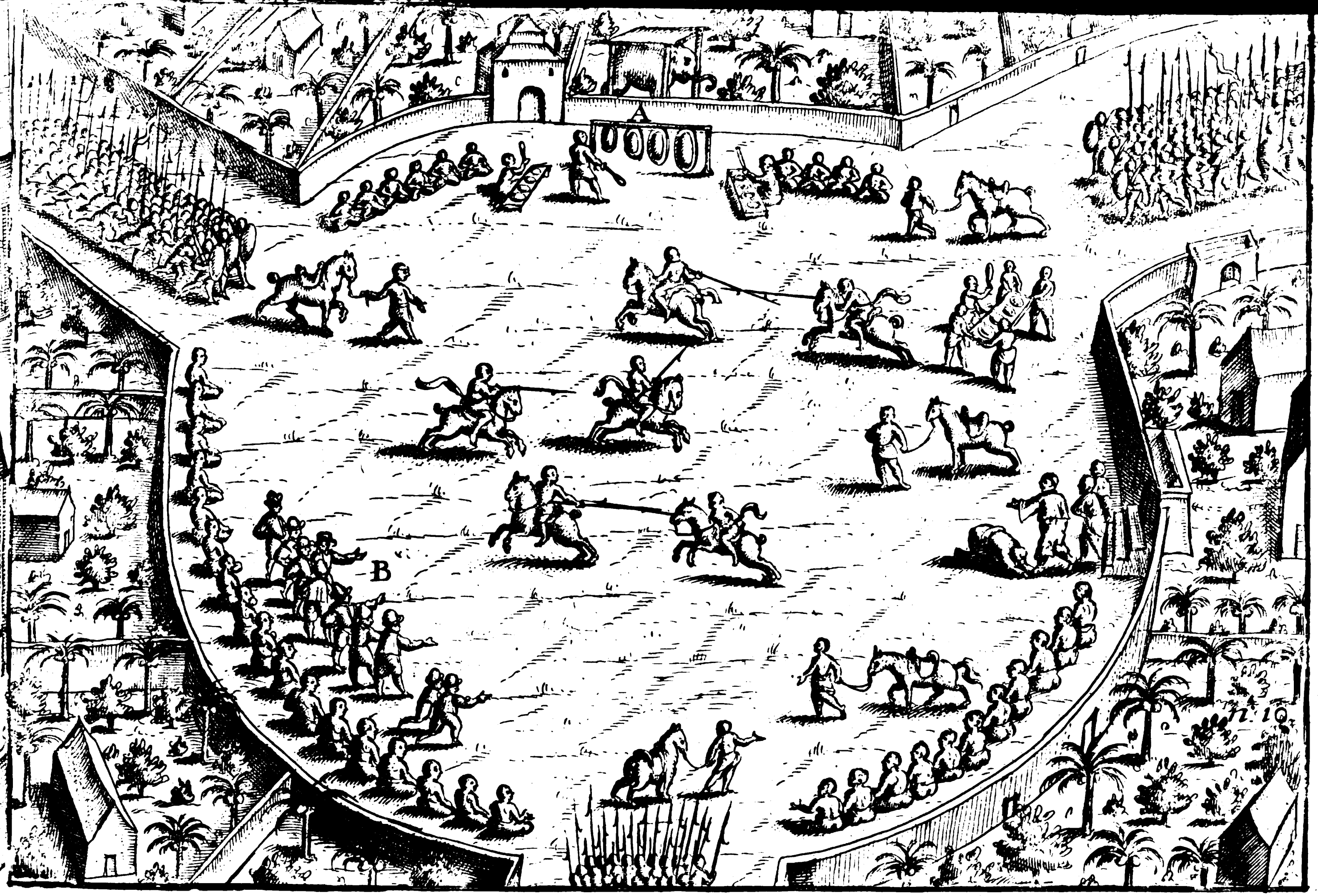

Digitized by Google

Digitized by Google

oock seer kostelijck ghemaeckt. De schildekens tet sijden aen der peerden mond sijn ghemeynlijck van silver / sommighe wit / sommighe vergult / eenighe oock van koper / elck naer sijnen staet. Sy rijden dickmaels met haer drijen / vieren ofte meer buyten der Stadt / elckanderen daer trotsende in 't rijden / soo in 't rond als anders / om te sien wie sijn peerd best bewinghen ende regeeren kan / in 't drayen / wenden / springhen ende andersius; 't welck seer fray ende lustigh toegaet. Sy hebben gemeenlijck een spies van hout / die seer licht ende dun is / waer mede sy fray ende konstigh weten te leven in het tornoyen / steken / ende d'een d'ander nae te jagen / even of sy op elckanderen seer ghestoort waren / ende als sy den anderen nae by komen / soo sal de achterste die den anderen nae rijdt sijn spiesse laten dalen / ende rijden alsoo voorby den anderen heen / alsdan sal hy sijn peerd de sporen gheven / ende voor uyt rennen soo hart als het peerd loopen kan: dan kompt den anderen / ende jaeght hem weder nae / ende dat duert soo langh tot dat de peerden heel moede zijn. Dusdanighe tornoyspel hebben de onse ghesien op den 23. Januarij 1599. van veel Edellupden / ende gheschiede op de Marckt / tot een vereeringhe van onse Kooplupden / de Coningh daer selve by sijnde / ende mede te peerde sittende / oft somtijdts op sijnen Olyphant. Sijn kleedinghe was een doeck om 't lijf / met een swart fluweelen mantelken ofte pijken / ende een Cris aen den riem / wiens heft ghemaeckt was van goud / met een Duyvels tronie daer op. Hadden veel peerden by haer / ende soo haest het een moede was / werdt hun weder een ander versch toegebracht. In somma hielden haer gantsch statigh ende magnifijck / soo dat het een lust om sien was.

Tornoyspel

N°. 10. *Tornoy-spel ghehouden inde Stadt Tuban*
A. Des Conincks over grooten Olyphandt. B. De Nederlanders aenschouwende 'tvoorsz Tornoy-spel.

De Schepe gaen van Tuban t'seyle.

Den 24. Januarij 1599. 's nachts zijn de twee Schepen / namelijck de Vice-Admirael ende Zeelandt van Tuban t'seyl gegaen. De ander twee moesten noch beesten ende Rijs innemen / die sy van den Coningh ghekocht hadden / ende sijn den 26. dito ghevolght / anckerende dien avond onder 't land Iava ende Madura, welck een Eylandeken is hier voren in de eerste Schipvaerd beschreven. Den 27. dito zijn sy gheanckert voor een Stedeken genaemt Ioartan, mede hier voren beschreven. Sy voeren aen land / om een Lootsman te bekomen / die haer in de Moluckse Eylanden brengen soude / maer en hebben geen konnen krijgen. Den 28. voeren sy weder aen land / ende brochten den Sabandar aen boord. Des namiddaegs quam oock des Coninckx broeder aen boord / ende bracht een geschenck mede voor den Vice-Admirael. Doen spraken sy oock een Huytsman / die daer woonachtig was / ende grooten handel dreef met Peper / Noten ende Nagelen. Den 30. dito hebben sy een Lootsman gekregen. Maer des nachts isser een schuyt met volck aen den Vice-Admirael gekomen / welcke tijdinge brachten / datter wel 40. man so van den Admirael als van 't Schip Utrecht op Madura gevangen waren / in een stedeken genaemt Arosabaya, 't welck seer vast ende sterck is. Den 31. dito is haer de Renegado van Tuban na gekomen / ende heeft den Vice-admirael een schoone schenckagie gebracht / uyt den naem van den Coningh / die sijne Princelijcke Excellentie daer mede vereerde / ende was een Cris ofte Poenjard / met 2. kostelijcke ende fraye Spiessen. Het hand-ghevest van de Cris was des Coninckx eygen conterfeytsel / gemaeckt van klaer goudt ende edel ghesteenten /

40. Hollanders op Madura gevangen.

Schenckagie des Conincks van Tuban aen sijn Excell.

Digitized by Google

steenten / ende wel 500. guldens weerdigh / het lemmer was gevlammet ende gemaeckt op hare maniere.

Den eersten Februarij 1599. zijn sy voor Madura gekomen by den Admirael / ende hadden by haer den voorsz Renegado, die haer beloofde sijn beste te doen om 't volck los te krijgen/maer 't selve en heeft niet willen lucken / uyt oorsake dat de Coning al te grooten rantsoen eyschte voor de gevangenen; waer door sy veroorsaeckt zijn ghewoorden een aenslagh in 't werck te stellen / om hun volck met ghewelt te verlossen; 't welck ten besten niet en vergingh / soo de Leser uyt het naervolgende verhael sal verstaen. Terwijle dat de twee Schepen Gelderland ende Zeeland voor het Stedeken Ioartan lagen/is den Admirael met het Schip Uytrecht geloopen naer het westeynde van Madura, voor het stedeken Anossabaya, dat seer sterck is van mueragie / poorten /. ende stellagien / daer de Inwoonders des nachts wacht op houden / ende were van doen / als sy van hare vyanden versocht worden. Daer geanckert leggende / sonden sy een Sloep ende Boot met volck aen landt / om Rijs ende ander verversschinghe te koopen. De Sloepe / veel Rijs geladen hebbende/ quam aen de grond te sitten/mits dien haer 't water ontviel/ ende moest daerom die nacht daer blijven. De Boot roeyde aen boord / ende boodschapte sulcks de Schepen. Middeler tijdt isser een Edelman klachtigh gheweest aen den Koningh / dat dit volck hem sijn Slaven hadden af geslagen / 't welcke die van 't schip Amsterdam in 't voorleden jaer gedaen hadden; so in de eerste Schipvaerd op Iava te lesen is. Des morgens werter een Schuyt van de Schepen uyt ghesonden om te besien waer de Sloep soo langh achter bleef. Daer by komende / seyden die van de Sloep dat sy naer een Os oft twee wachteden / die de Coningh den Oversten schonck. Met dese tijdinghe roeyden sy nae de schepen/ maer by den boom komende / mosten wederom keeren tot by de Sloep. Dit siende/namen sy de vlagge van de Sloep / op dat de schepen sien souden datter onraed was: dan die van de Stad setten de vlaghe weder op/ om alsoo het volck uyt de Schepen te locken / ende die dan in te nemen. Door 't langh uytblijven van de sloep ende schuyt / quam de Commis Schuermans met sijn vieren in een schuytjen / om te sien waer 't volck bleef. Langs 't land komende werdt hy terstond ingehaelt/ende sijn rappier ende hoed afgenomen; de reste werden oock alle ontweert / ende haer geld genomen/ sommige oock haer kleederen op 't land in een huysken uytgetrocken / ende so wederom in de sloep gebracht/ daer de Coning uyt hadde laten halen 2. steen-stucken/ roers / rappieren / bandelieren/ ende sommighe maten met kruyd. Aldus gevangen zijnde hebben de Commisen aen den Coningh verkregen / dat sy 3. mannen aen den Admirael souden mogen senden / om hem te boodschappen dat sy al t'samen ghevangen waren: midts conditie / dat sy aen boord gheweest hebbende terstond moesten weder komen/'t welck alsoo gheschiede. Den Admirael dit verstaen hebbende / heeft terstondt een Schuyt gesonden naer Ioartan, om den Vice-admirael hier van te verwittigen. Dese schuyt meynden die van Madura oock te krijgen met haer Galeye/ maer die van 't schip Uytrecht sonden haer sloep terstond te hulp/ soo dat sy weder naer land roeyden/ eñ de schuyt verlieten. De Vice-admirael heeft sijn anckers ghelicht/ ende is komen drijven by de andere schepen voor het voorsz stedeken. Eñ daer is alle dage schrijvens over ende weder gegaen om met de Inwoonders te accoordere/maer die maeckten het rantsoen so groot / dat sy voor de 40. man eyschten de 2. swaerste stucken gheschuts die den Admirael op hadde / met noch ettelijcke lakens ende fluweelen/ ende duysent stucken van achten daer toe. Dit rant-

Digitized by Google

rantsoen en heeft den Admirael niet behaegt / die haer ontboodt / dat hy over 't geschut geen macht en hadde; maer wilden sy haer met een redelijcke somme gelds laten payen/die was hy bereedt te geven. Dit bleef aldus 3. oft 4. dagen staende / ende hoe 't langer duerde/ hoe sy haer fortser hielden. Middeler tijdt heeft den Admirael van Madura, die den onsen gunstigh was/ gemaeckt/dat de schuyt met 8. oft 9. man los gelatē wert eñ aen boord quam / maer het was hun terstond berouwē. So haest dese aen boord waren/wierdē d'ander gevangens in een dorp ghebracht / ende aldaer bewaert. 's Anderen daeghs werden sy behalven den Commis/ Stuerman / ende eenige andere/ in een Spelonckе boven op eenen bergh ghebracht / daer sy eertijds Portugesen gevangen hadden gehouden; hier gingen sy leggen op bladers van boomen / ende door een van 's Coninckx dienaers wert hun t'eeten gebracht/ dat sy van de omleggende dorpen haelden. Hier door heeft den Admirael ten laetsten met alle de koopluyden ende schippers gheraedslaeght een Landtocht te doen / om 't volck te verlossen/ want sy hadden gehoort dat de gevangenen noch in de sloep lagen daer sy mede aen land gekomen waren / ende niet gebondē noch gesloten waren. Dese sloep nu lag voor de mond vande haven/ende daerom meynden sy haer volck met behendigheyd wel te sulleu los krijgen/ 't welck haer faeljeerde. Den 5. Februarij zijn sy omtrent 150. man sterck wel gemonteert van boord gevaren met drie sloepen ende soo veel schuyten. Aen land komende stondter een geweldigen hoop volcks voor de stadt/ende daer quamen 2. Portugesen met vrede vaentgiens voor uyt / seggende dat de Inwoonders met haer accorderen wilden : 't welck al schelmery was / want sy maeckten haer in de stadt daerentusschen sterck. De onse dit siende sijn terstond met wel twintigh musketiers op 't land gesprongen/

Aenslagh om de gevangenen te verlossē.

ende hebben dapper op haer ingeschoten/ soo datter 3. of 4. dood bleven: de Vice-Admirael heeftse geroepen wederom in de sloep te komen/om met de sloepen bet in te varen/ het welck alsoo geschiedt is. Met de sloepen eñ schuyten onder de stadt komende / zijn de Inwoonders de ander poort uytgeloopen/ende meenden de onse alsoo in de haven te besetten. Sy dit vernemende sonden terstond 2. schuyten na den Boom/ om de haven vry te houden / want hadden sy dien hoeck in gekregen / souden 't den onsen bang genoeg gemaeckt hebben. Aldus teghen malkanderen schermutserende / hebben sy haer metalen bassen klaer gekregen / eñ seer fel geschoten: sy schoten oock met roers eñ flitsen / so dicht of 't pijlē geregent hadde / ende meenden/ als de onse haer kruyd verschoten hadden / dan souden syse wel hebben / maer sy en hebben so lange niet gewacht / ende dat door dien datter een seer harden storm op stack / ende het water haer oock alsoo ontviel / dat wilden sy anders haer leven behouden/ so moesten sy weder t'scheep keeren/ gelijck sy oock deden. Een schoot weegs van land wesende/is des Admiraels sloep met 36. man omgeslagē/ en de boot van 't schip Zeeland met 13. eñ dat door stortinge van der zee. Die in d'ander sloepen eñ schuyten waren en konden hare medemaets niet helpen / als meer dan genoeg te doen hebbende met haer selve te redderē/ also datter vele van dood gebleven zijn; sommige verdroncken/eñ sommige van de Wilde doorsteken die aen d'een sijde te lande quamen/ salveerdē haer leven/ eñ dat door den Renegado van Tuban, welcke d'Inwoonders badt/ dat syse gevangen wilden nemen: 't welck sy deden/ eñ lietense op 't land komē/alwaer sy moesten ueder knielen/ eñ dan quamē de Wilde eñ leydē haer een hand vol sants op 't hoofd/tot eē tekē dat haer het levē geschoncken was. Maer die aen d'ander sijde aenquamē werdē altesamē dood gestekē/ eñ niet een in genade genomen.

Schermutsinge tegen die van Madura.

Ja

Digitized by Google

Nae de Eylanders swommen nae de onse toe / ende doorstaeckense in 't water. Daer bleven in alles 25. mannen / 15. van des Admiraels volck / een van Ian Martsz, die mede in de selve sloep was / ende 9. van 't schip Zeeland.

No. 11. A. *Is de Stadt Arosbay.* B. *De Boom daer de haven mede sluyt.* C. *Daer de Sloep omgheslaghen zijnde het volck vermoort werden.* D. *Is de andere Oever, daerse ons volck 't leven schoncken ende ghevanghen namen.* E. *De Sloep van den Admirael, ende de Bock van 't Schip Zeeland.*

De ghevanghenen werden den selven avondt door de Stadt ghebrocht in een boeren huys. De Trompetter ende de Corporael werden in ysere banden gheslaghen / de andere al te samen ghebonden / ende daer wasser drie swaerlijck ghequetst. Het volck dat sy ghemeynt hadden t'ontsetten / was al verVoert op een ander plaetse in twee deelen.

Den 6. Februarij werden de laetste ghevanghens weder van daer ghebracht / ende op den wegh komende / soo vonden sy daer de eerste ghevanghens uytghesondert ses man / die op een ander plaetse ghevoert waren. In de voorsz spelonckе komende / werden sy daer door seeckere wacht bewaert / ende doen werden de Trompetter ende Corporael weder ontslaghen van haer banden.

Den 7. dito werden sy weder uyt de spelonckе in de Stadt ghehaelt ende de Trompetter met de Corporael werden elck besonder voor den Koning gebracht / die den Corporael vraeghde of hy daer blijven wilde / hy soude hem twee van zijne wijven gheven / met noch veel ander dingen: maer hy antwoorde liever t'scheep by zijn maets te willen blijven / ende verhoopte dat hem zijn Capiteyn / indien 't moghelijck ware / wel lossen soude. Daer nae werden sy wederom by malkander ghebracht / ende door de Stadt ghelent. In de poorte komende vonden sy daer haer ander volck / soo dat sy nu in alles 51. man sterck waren / ende werden ghesamentlijck buyten de Stadt op een kleyn Eyland ghevoert / ende aldaer nacht ende dagh met volck bewaert.

Den 8. dito heeft men het rantsoen van de ghevanghenen begonnen te maecken / ende is eyntelijck gheaccordeert op twee duysendt stucken van achten / oft eenighe waren daer voor / t'elckens alsser een ghevanghen t'scheep ghesonden wierde / soude men het rantsoen naer advenant betalen / 't sy aen laken ofte aen geld / wat sy liefst begeerden. Soo dat de onse op den 14. dito al haer volck weder t'scheep hadden / uytghesondert twee mannen / den eenen was mede gevanghen gheweest / den anderen bleef stilswijghende by nacht aen landt / elck met zijn vrye wille / ende teghen des Admiraels danck. Ten selven daghe heeft het schip Utrecht drie schoten gedaen / tot een teken dat sy al haer volck t'scheep hadden / ende zijn terstondt teghen den avondt alle viere de Schepen ghelijckelijck t'zeyl ghegaen.

De ghevangenen worden geransoeneert.

De schepen gaē t'zeyle.

Den 3. Martij 1599. 's morghens vroegh zijn sy voor de Straet van Amboyna ghekomen / welcke seer nau is / ende in 't gat kreghen sy een groote stilte / soo dat sy / om de harde stroom die daer gingh / weder uytwaert aen dreven. Des avonds zijn sy onder 't Eylandt Amboyna ghekomen / voor een Stedeken ghenaemt Itou oft Iton.

Komen onder 't Eyland Amboyna.

Beschrij-

eran-
wor-
eran-
ert.

schepen
't zeyle.

omen on-
er 't Fy-
and Am-
boyna.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

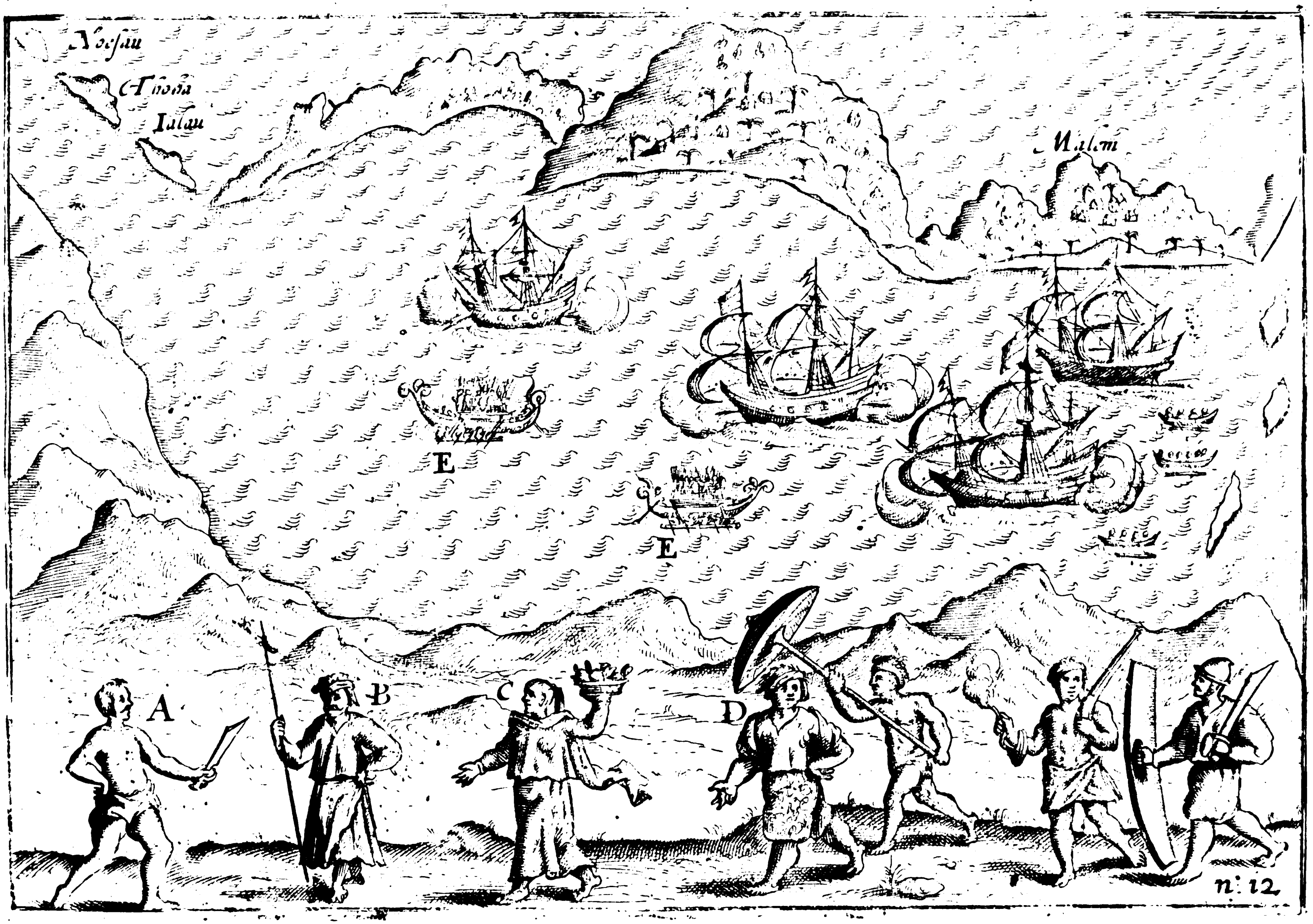

Digitized by Google

Beschrijvinghe van 't Eyland Amboyna, ende sijn Inwoonders.

Gelegentheyd. Het Eylandt Amboyna is gelegen aen de Eylanden van Molucken / omtrent 24. mijlen van Banda, aen de noord-west-zijde. Vruchtbaerheyd. Dit Eylandt is seer vruchtbaer van Naghelen ende veelderley fruyt / als Oraenjen / Limoenen / Citroenen / Cocos, Bonanas, Suycker-riet / ende meer andere / die daer soo goeden koop zijn / dat men voor een knoop meer dan tachtentigh appelen konde krijghen. Inwoonders. De Inwoonders zijn seer slechte luyden / gekleet gaende seer gelijck die van Banda ende de Molucksche Eylanden. Sy gheneren haer met de vruchten van de Naghelen / ende weten haer seer nauwe te behelpen. Geweer. Haer geweer zijn meest Spiessen van hout / daer boven een yser aen vast is ghelijck een harpoenyser / waer mede sy seer fel konnen werpen / ende zijnder soo seecker op / dat sy de groote van eenen Daelder daer mede konnen treffen. Sy hebben oock Schilden ende Sabels / die sy ter oorloghe weten te gebruycken. De arme onder haer draghen ghemeenlijck een groot mes in de hand / om haer werck met te doen. Sy hebben oock groote koecken / die sy van Rijs / Suycker / ende drooge Amandelen backen / ende in de omleggende Eylanden verkoopen / oft teghen andere ware verruylen. Dese koecken zijn seer goed voor den buyckloop: Sy gebruycken veel Rijs / daer sy groote brooden af backen / nae 't fatsoen van een Suycker-broodt Brood. ende eten die tot haer toe-spijse. Voeren oock Galeyen / daer sy seer hooghmoedigh ende trots op zijn: Dese konnen sy seer snel beroepen / ende hebben 't fatsoen van een draeck / waer aen sy eenige wimpelkens ende vlagghen hanghen tot een cieraet / ghelijck de onse ghesien hebben / doen den Admirael van der zee met drie seer kostelijcke ende cierlijck toe-ghemaeckte Galeyen / die sy Caracoras noemen / vol volck / ende seer wel ghemonteert / rondsom de Schepen quam roepen / bedrijvende veelderley teeckenen van vreughde / so met singhen / als met speelen op kopere beckens / ende langhworpighe trommelen / die sy onder den eenen arm namen / ende met d'ander hand daer op sloegē / accorderende met het gheklanck van de beckens / waer op de slaven wisten te singhen / ende te roepen met accoord / 't welck seer ghenoeghlijck was om hooren. Dese Caracoras hadden elck drie Bassen op / die sy / ter eere van de onse haer komste / rondom los schoten / ghelijck de onse mede rondom los geschoten / ende daer na 't ancker laten vallen hebben / houdende ondertusschen 's nachts goede wachte / door dien sy vernamen dat de Eylanders den gantschen nacht volck op 't strand hielden wakende / ende so hier soo daer altijdt vier maeckten.

Den Admirael van der zee aen boord komende / heeft ghevraeght / wat de onse haer begeeren was / ende tot wat meeninghe sy daer ghekomen waren? Sy antwoorden / om haren koophandel te drijven / waer toe sy alderley koopmanschap mede ghebracht hadden. Hier in was hy seer verblijdt / ende seyde / sy souden vry aen landt komen / hy wilde met haer accorderen. Daer op is de Vice-Admirael des anderen daeghs aen land gevaren / daer sy hem feestelijck ontfanghen hebben / ende onder een Tent ghebraeght / die sy onder de boomen van haer zeylen ghemaeckt hadden / ende hebben aldaer met malkanderen gesproken wel drie uyren langh.

N°. 12. *Afbeeldinghe van 't Eylandt Anabona.* A. *Een ghemeen man gaende met een mes.* B. *Een man van middelen gaende met een spietse.* C. *Een vrou gaende te marckt.* D. *Den Admirael van de Zee.* E. *Haer Galeyen ofte Caracoras.*

Digitized by Google

INWERP.

Naerder beschrijvinghe van Amboyna.

„Het Eylandt Amboyna wordt van sommighe onder
„de Molucas gerekent / uyt oorsake dattet mede Nage-
„len draeght / welcke vrucht sy willen dat alleen den
„Molucken eyghen sy. Doch sal men weten dat de Ey-
„landen die Ptolomæus Sindas noemt / ende drie in ghe-
„tale zijn / namelijck Celebes, Gilolo ende Amboyna, ende
„die de Portugesen Molucas noemen / niet wijdt van
„malkander en legghen / ja dat de Molucas, nae de stel-
„linghe der oude Wereldt-beschrijvers / onder de Sin-
„das begrepen zijn / soo dat het lichtelijck heeft kon-
„nen gheschieden / dat die van Amboyna de voorschre-
„ven vrucht van hare nabueren eerst ontfanghen / ende
„de maniere van die te winnen allenckens gheleert
„hebben. Amboyna is wel-eer een woeste ende onvrucht-
„baer landt gheweest / wiens Inwoonders vermaert
„waren voor groote Zee-roovers ende Menschen-
„eters: want de schrijvers verhalen / dat sy haer ey-
„ghen ouders / wanneer de selve tot haren uytersten
„ouderdom ghekomen / oft aen eenighe ongheneselij-
„ke siecten kranck waren / malkanderen voorsette-
„den / ende te eten gaven. Dit Eylandt is eerst by
„den Portugesen ontdeckt ghewoorden ontrent den ja-
„1515. onder 't beleydt van eenen Antonio Abreo, die al-
„daer een colomne heeft doen oprechten / tot een victo-
„ry-teecken / dat hy soo verre ghekomen was. Hier-
„om heeft het den selven Portugesen seer ghespeten /
„dat onse Hollanders / vriendschap ghemaeckt hebben-
„de met die van Amboyna, den handel van dat ende
„de Molucxsche Eylanden allenckens tot haer troc-
„ken: Ende hebben derhalven anno 1601, onder den
„Gouverneur Andreés Furtado de Mendoza een vlote
„van dertigh soo groote als kleyne Schepen toe-ge-

Wanneer ende van wien eerst ontdeckt.

maeckt / om de Hollanders daer ontrent legghende „
t'overvallen / ende d'Eylanders / die den Hollanders „
gunstigh waren / alsoo door te nemen / dat sy de vriend- „
schap van de onse wel souden laten varen. Maer „
daer lagen doe ter tijt 5. machtige Hollantsche sche- „
pen inde haven van Banda, welcke na eenen bloedigen „
strijdt de Portugesen in de vlucht gheslaghen hebben: „
soo dat sy om haer leet te wreecken / met wreeden moede „
naer Nou de Hooft-Stadt van Amboyna ghezeylt „
zijn / daer sy de arme Inwoonders jammerlijck mis- „
handelt / ende alle de Naghel-boomen tot den wortel „
toe uyt-gheroyt hebben / op dat de onse daer af gheen „
ghenot meer en souden hebben. Daer-en-boven heb- „
ben sy 't Casteel / dat sy daer hadden / sorghvuldigh- „
lijck ghesterckt / ende neerstighe wacht daer op ghe- „
houden / om immers de onse van dat Eylandt t'eene- „
mael uyt te houden. De Hollanders dit vernomen „
hebbende / hebben anno 1603. een vloot van twaelf „
schepen derwaert ghesonden / onder 't beleydt van Ste- „
ven Verhage. Dese zijn den 21. Februarij op de reede „
van Amboyna ghekomen / ende hebben t'samen ghe- „
raedtslaeght het Kasteel van de Portugesen des mor- „
ghens aen te doen. Maer eer sy daer konden komen „
zijn haer twee Portugesche boden ontmoet met brie- „
ven aen den Generael / daer in de Portugesche Gou- „
verneur hem vraeghde / wat sy nae dat Kasteel had- „
den te komen / dat hem van den Grootmachtighen „
Koningh van Spaenjen te bewaren ghegeven was? „
De Generael gaf voor antwoorde / hy was daer ghe- „
sonden van zijn Princelijcke Excell. ende de Hoog. „
Mog. Heeren Staten Generael / om 't Kasteel ende „
't gantsche Eylandt onder zijn heerschappije te bren- „
ghen. Daer op begosten de onse het Kasteel te naer- „
deren / soo dat de Gouverneur / siende dat sy so sterck „
waren / ende verwondert zijnde over hare stoutigh- „
heydt /

Hollanders verdrijven de Portugesen uyt Amboyna.

Digitized by Google

Digitized by Google

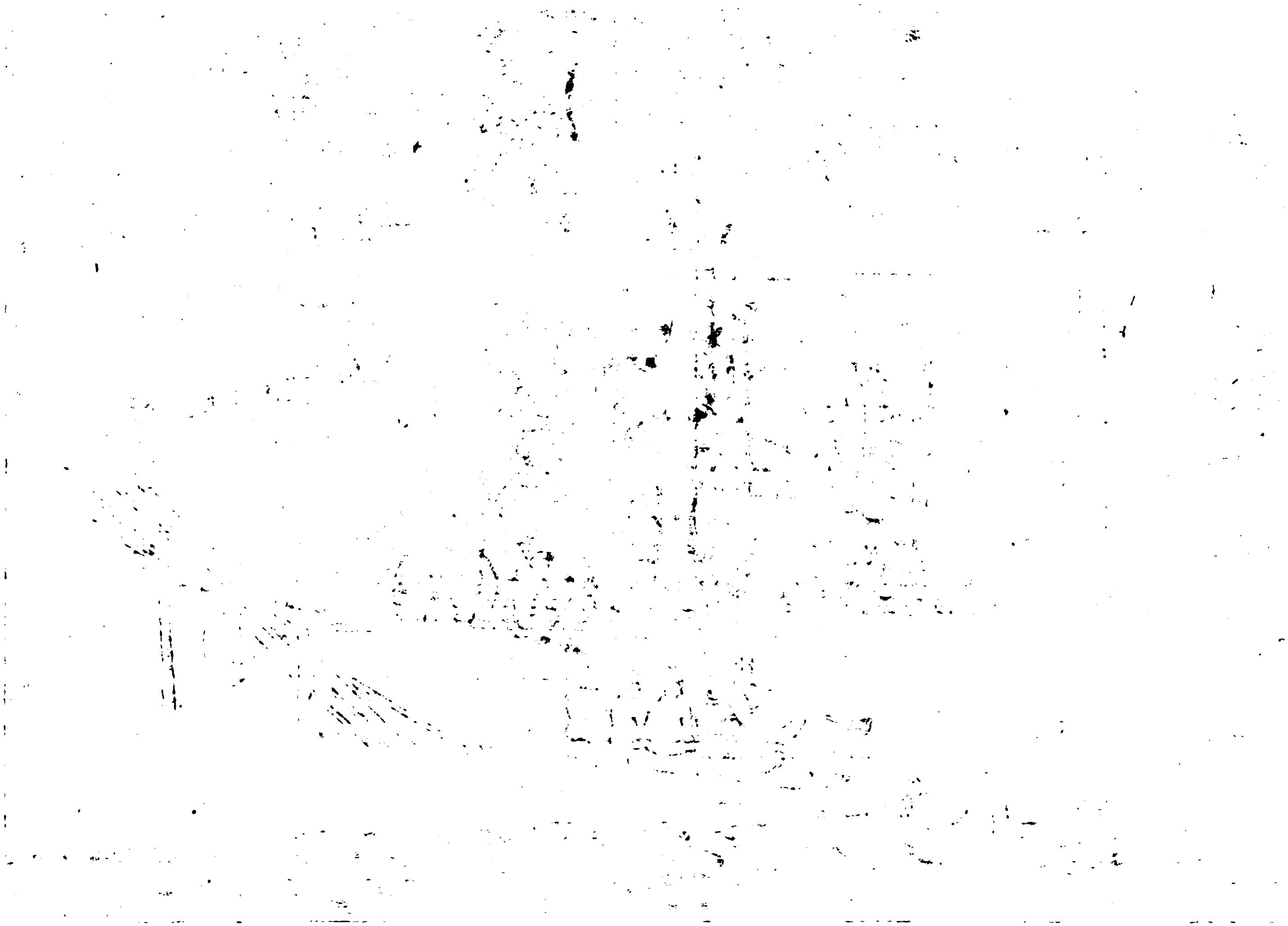

Digitized by Google

„heyd / den welck terstond heeft laten vallen / ende son-
„der eenigen wederstand te doen / oft een enckel schoot
„te schieten / het Casteel heeft opgegeven / mits condi-
„tie / dat de Portugesen met hare wapenen daer uyt
„souden moghen trecken / ende die ghetrouw zijnde be-
„geerden te blijven / die souden zijne Excell. ende den
„Heeren Staten eed van ghetrouwigheydt doen / ghe-
„lijck sy oock hebben ghedaen. De Generael is ter-
„stondt met 50. man in 't Kasteel ghetrocken / heeft
„aldaer de Princen vlagghe laten wayen / ende om-
„trent 600. Portugesen in twee Schepen / die de onse
„te voren op zee verovert hadden / laten voor varen.
„Dit gedaen zijnde / wert het grof geschut rondom los
„geschoten / tot een teken van blyschap / 't Kasteel wel
„versien / ende Frederick Houtman daer op ghelaten voor
„Gouverneur. De onse veroverden hier dertigh stuc-
„ken gheschuts / ende veel ammunitie van oorlooghe /
„'t welck de victorie soo veel de grooter maeckte.

Den 6. Martij is de Vice-Admirael met drie On-der-commisen weder aen land ghevaren / om met den Capiteyn te spreecken / of daer oock ladinghe voor de Schepen soude zijn / ofte niet. De Overste van 't Eylandt quamen hem teghen / ende deden hem groote reverentie op haer maniere / segghende datter ladinghe ghenoegh was voor twee Schepen / waer over de onse haer seer verblijden. Des namiddaeghs is de Vice-Admirael weder aen boordt ghekomen / met hem brenghende de broeder van den Koninck van Ternate, ende veel Edelluyden welcke quamen om de Schepen te besichtighen / seer verwondert zijnde dat sy van alles soo wel versien waren. Den 8. dito hebben sy den onsen een huys vergunt ende ghewesen daer sy hare koopmanschappen souden moghen in doen / 't welck de timmerluyden wat versien ende gherepareert hebben.

N°. 13. A. *Den Gouverneur van 't landt.* B. *Des Konincx Broeder van Ternate.* C. *Is de Vice-Admirael met zijn Tolck achter hem.* D. *Edelluyden mede onder de Tent sittende.* E. *Is den Admirael van de zee.* F. *Is des Oversten huys.* G. *'t Ghemeen volck sittende ter sijde de Tente.* H. *Zijn de Hollanders met haer Trompetters.*

Tot den Leser.

Also de Scheeps-Overheyd, uyt het segghen van dese Eylanders, verstonden, datter maer ladinghe en was te bekomen voor twee Schepen, soo hebben sy goed ghevonden de vier Schepen te verdeelen, ende gheordineert dat de twee, namelijck Zeelandt ende Gelderlandt naer Banda souden zeylen, ende d'ander twee, Amsterdam ende Uytrecht souden tot Amboyna blijven legghen. Wy sullen derhalven eerst voortvaren met de zeylagie van de twee Schepen op Banda, ende dan weder-keeren tot die van de twee andere, welcke eyntelijck van Amboyna ghezeylt sijn nae de Eylanden van Moluco, op dat de goedgunstighe Leser een volkomen verhael hebbe van alle de acht Schepen hier voren ghenoemt.

Den 11. Martij 1599. des naemiddaeghs zijn de twee Schepen Zeelandt ende Gelderlandt van Amboyna ghescheyden / ende t'zeyle ghegaen naer Banda. Welck Eylandt sy in 't ghesicht ghekreghen hebben den 14. dito omtrent den avondt / zuyd-oost van haer legghende. Des nachts zijn sy ghekomen by Pulo Setton, het welcke leydt aen 't noord-west eynd van Banda omtrent vijf mylen. Op dit Eylandeken en woont geen volck / noch en derf oock niemandt op komen / soo de Lootsman seyde / die de onse doen op hadden / om dat sy ghelooven dat de Sathan daer woont / voor den

De twee Schepen verzeylen naer Banda

Pulo Setton

 welc-

Digitized by Google

welcken sy soo bevreest zijn / dat als sy met hare schepen daer omtrent komen / soo en weten sy niet hoe sy dit Eylandeken tijdts ghenoegh sullen voor-by zijn. Daerom oock de voorschreven Lootsman een bootshaeck nam / ende gingh voor in 't schip staen / halende 't selve met den haeck naer hem toe / om dat quansuys het landt des te eer soude achter komen: Als hy moede was / leyde hy den haeck voor uyt / ende niemandt en moest hem wegh nemen voor sy 't Eylandt ghepasseert waren: Als 't wat stille was / gingh dit manneken fluyten ende schuyffelen op de mondt / om alsoo den vyand te locken ende uyt te roepen / soo dat de onse wel saghen / dat dese luyden van kleynen gheloove waren / ende seer superstitieus.

Daer sy anckeren den 15. Martij 1599.

Den 15. dito hebben sy noch twee Eylandekens ghesien / legghende omtrent 1½. mijl zuydwestwaert van Banda, 't een ghenaemt Pulo Way, 't ander Pulo Rim, ende zijn des avondts gheanckert in de Riviere van Banda, daer terstondt veel Praukens aen boordt quamen / segghende datter ladinghe ghenoegh te bekomen was voor de Schepen / ende mede-brenghende een monster van Foely / Noten / ende Naghelen.

Den 16. dito isser een Sabandar aen boordt ghekomen / om met den Vice-Admirael te spreecken: Ende den 17. noch een ander Sabandar van het Stedeken Ortattan, den welcken de onse een vereeringhe wilden doen / maer hy heeft het gheweygert / segghende 's anderen daeghs weder aen boordt te sullen komen. Gelijck hy oock ghekomen is / ende metten onsen gheaccordeert / dat sy voor vier Baren Foely tot anckeringhe ende tol / vrye handelinghe soude moghen drijven in 't koopen / ende verkoopen / oock een huys hebben / daer sy hare koopmanschappen souden moghen in doen / 't welcke 's daeghs daer nae by onse timmerluyden gherepareert ende versien is ghewordden: Ende

Ende vrije handelinge verwerven.

is den 23. dito de eerste koopmanschap aen landt ghebracht in 't voorsz Stedeken Ortattan.

Den 25. dito is de Vice-Admirael aen d'ander zijde van 't landt ghevaren naer een Stedeken ghenaemt Nera, daer hy mede een huys ghehuert heeft om de koopmanschap in te doē / dewijle aldaer meer trek was als tot Ortattan, uyt oorsaecke dat de Javanen aldaer woonen / ende grooten handel drijven.

Den 28. 29. 30. ende 31. dito / als oock den eersten ende tweeden Aprilis hebben sy vast besigh gheweest met koopen ende verkoopen / ende een deel Foely ende Noten in ghekreghen.

Den 4. Aprilis 1599. isser schrijvens ghekomen van Amboyna, hoe dat den Admirael Warwijck aldaer niet veel ladinghe en wist te bekomen / overmidts de Inwoonders grooten krijgh hadden teghen de Portugesen / die / om dat sy op 't west-eynde van 't Eylandt het kasteel noch hadden / daer van wy hier voren in den Inworp ghesproocken hebben / den Eylanders groote schade deden / ende de onse eyntelijck wilden van daer hebben.

Den 5. dito hebben die van 't Stedeken Nera den onsen haer ghewicht benomen / ende den koophandel verboden / segghende / dat sy eerst met de Edelluyden van 't lant moesten accorderen / die mede wilden gekent ende met gheschencken vereert zijn. De Commijs van 't Schip Zeelandt aen landt varende / is met de selve Edelluyden over-komen voor t'sestigh pondt Foely / ende doen werdt hun 't ghewicht wederom ghebracht / ende mochten vry haren handel drijven als voren. Dese gantsche maend door / ende eenighe daghen in Maye hebben sy seer doende gheweest met alle hare koopmanschappen aen landt te brenghen / ende te verruylen aen Foely / Noten / ende Naghelen. Hare goederen waren seer begeert ende ginghen te grijp wegh / dat sy het volck

Digitized by Google

Digitized by Google

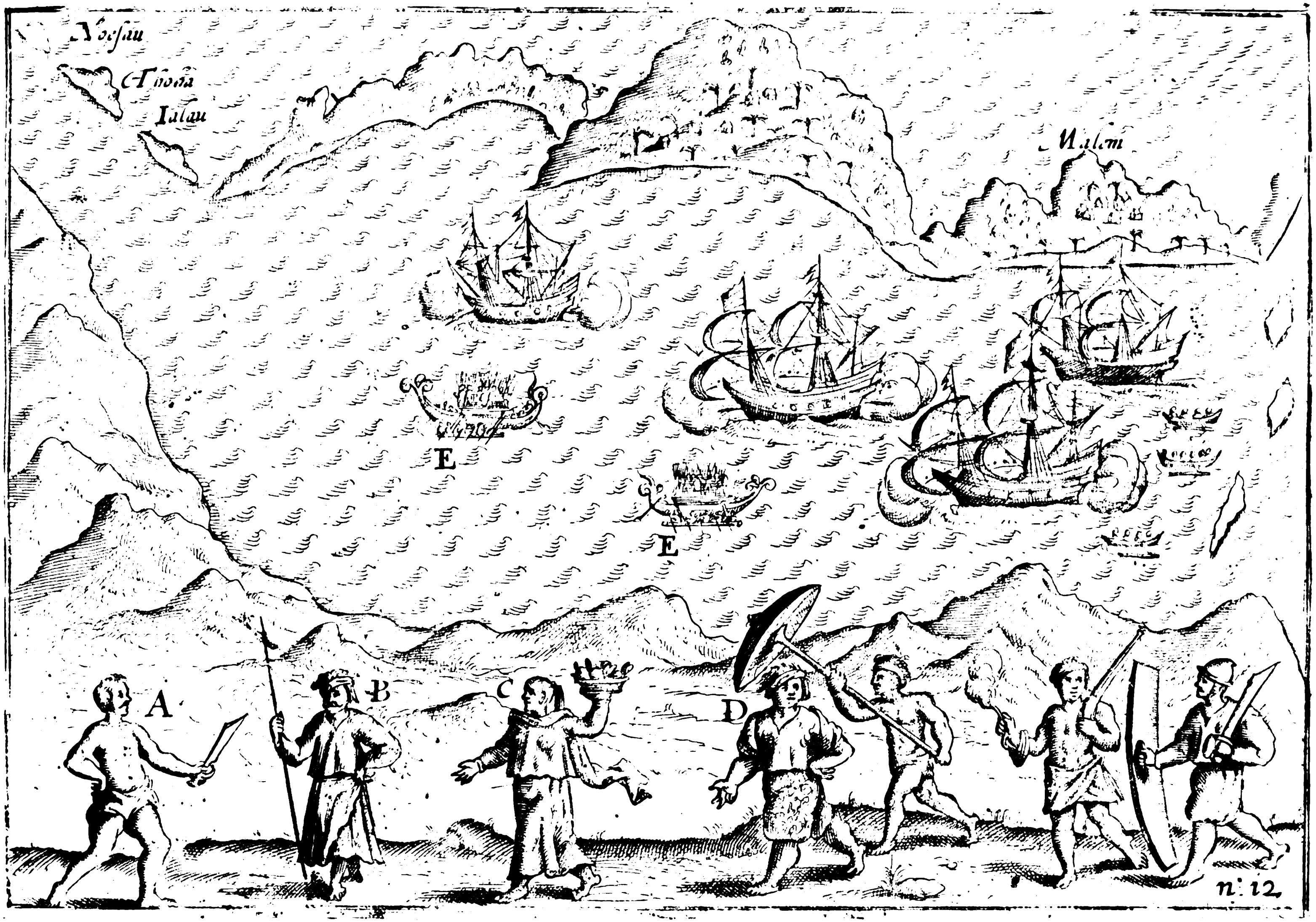

Digitized by Google

Beschrijvinghe van 't Eyland Amboyna, ende sijn Inwoonders.

Gelegentheyd. Het Eylandt Amboyna is gelegen aen de Eylanden van Molucken / omtrent 24. mijlen van Banda, aen de noord-west-zijde. Vruchtbaerheyd. Dit Eylandt is seer vruchtbaer van Naghelen ende veelderley fruyt / als Oranjen / Limoenen / Citroenen / Cocos, Bonanas, Suycker-riet/ ende meer andere/ die daer soo goeden koop zijn / dat men voor een knoop meer dan tachtentigh appelen konde krijghen. Inwoonders. De Inwoonders zijn seer slechte luyden/ gekleet gaende seer gelijck die van Banda ende de Moluckfche Eylanden. Sy gheneren haer met de vruchten van de Naghelen/ ende weten haer seer nauwe te behelpen. Geweer. Haer geweer zijn meest Spiessen van hout/ daer boven een yser aen vast is ghelijck een harpoen-yser / waer mede sy seer fel konnen werpen / ende zijnder soo seecker op / dat sy de groote van eenen Daelder daer mede konnen treffen. Sy hebben oock Schilden ende Sabels/ die sy ter oorloghe weten te gebruycken. De arme onder haer draghen ghemeenlijck een groot mes in de hand/ om haer werck met te doen. Sy hebben oock groote koecken / die sy van Rijs / Suycker/ ende drooge Amandelen backen / ende in de omleggende Eylanden verkoopen / oft teghen andere ware verruylen. Dese koecken zijn seer goed voor den buyckloop: Sy gebruycken veel Rijs / daer sy groote brooden af backen / nae't fatsoen van een Suycker-broodt ende eten die tot haer toe-spijse. Brood. Voeren oock Galeyen/ daer sy seer hooghmoedigh ende trots op zijn: Dese konnen sy seer snel beroepen/ende hebben 't fatsoen van een draeck/ waer aen sy eenige wimpelkens ende vlagghen hanghen tot een cieraet / ghelijck de onse ghesien hebben / doen den Admirael van der zee met drie seer kostelijcke ende cierlijck toe-ghemaeckte Galeyen/ die sy Caracoras noemen/ vol volck/ ende seer wel ghemonteert/ rondsom de Schepen quam roepen/ bedrijvende veelderley teeckenen van vreughde/so met singhen/als met speelen op kopere beckens/ ende langhworpighe trommelen/ die sy onder den eenen arm namen / ende met d'ander hand daer op sloegẽ/ accorderende met het gheklanck van de beckens/ waer op de slaven wisten te singhen/ ende te roepen met accoord / 't welck seer ghenoeghlijck was om hooren. Dese Caracoras hadden elck drie Bassen op/die sy/ter eere van de onse haer komste/ rondom los schoten / ghelijck de onse mede rondom los geschoten/ ende daer na 't ancker laten vallen hebben/ houdende onder tusschen 's nachts goede wachte / door dien sy vernamen dat de Eylanders den gantschen nacht volck op 't strand hielden wakende / ende so hier soo daer altijt vier maeckten.

Den Admirael van der zee aen boord komende/heeft ghevraeght / wat de onse haer begeeren was / ende tot wat meeninghe sy daer ghekomen waren? Sy antwoorden/ om haren koophandel te drijven/ waer toe sy alderley koopmanschap mede ghebracht hadden. Hier in was hy seer verblijdt / ende seyde / sy souden vry aen landt komen/ hy wilde met haer accorderen. Daer op is de Vice-Admirael des anderen daeghs aen land gevaren/ daer sy hem feestelijck ontfanghen hebben/ ende onder een Tent ghebracht / die sy onder de boomen van haer zeylen ghemaeckt hadden / ende hebben aldaer met malkanderen gesproken wel drie uyren langh.

N°. 12. *Afbeeldinghe van 't Eylandt Anabona.* A. *Een ghemeen man gaende met een mes.* B. *Een man van middelen gaende met een spietse.* C. *Een vrou gaende te marckt.* D. *Den Admirael van de Zee.* E. *Haer Galeyen ofte Caracoras.*

Digitized by Google

INWERP.

Naerder beschrijvinghe van Amboyna.

„Het Eylandt Amboyna wordt van sommighe onder de Molucas gerekent / uyt oorsake dattet mede Naghelen draeght / welcke vrucht sy willen dat alleen den Molucken eyghen sy. Doch sal men weten dat de Eylanden die Ptolomæus Sindas noemt / ende drie in ghetale zijn / namelijck Celebes, Gilolo ende Amboyna, ende die de Portugesen Molucas noemen / niet wijd van malkander en legghen / ja dat de Molucas, nae de stellinghe der oude Wereldt-beschrijvers / onder de Sindas begrepen zijn / soo dat het lichtelijck heeft konnen gheschieden / dat die van Amboyna de voorschreven vrucht van hare nabueren eerst ontfanghen / ende de maniere van die te winnen allenckxkens ghelcert hebben. Amboyna is wel-eer een rou ende onvruchtbaer landt gheweest / wiens Inwoonders vermaert waren voor groote Zee-roovers ende Menschen-eters: want de schrijvers verhalen / dat sy haer eyghen ouders / wanneer de selve tot haren uytersten ouderdom ghekomen / ofte aen eenighe ongheneselijcke sieckten kranck waren / malkanderen voorsetteden / ende te eten gaven.

Wanneer ende van wien eerst ontdeckt.

Dit Eyland is eerst by den Portugesen ontdeckt gheworden ontrent den jare 1515. onder 't beleyd van eenen Antonio Abreo, die aldaer een colomne heeft doen oprechten / tot een victory-teecken / dat hy soo verre ghekomen was. Hierom heeft het den selven Portugesen seer ghespeten / dat onse Hollanders / vriendschap gemaeckt hebbende met die van Amboyna, den handel van dat ende de Molucxsche Eylanden allenckxkens tot haer trocken: Ende hebben derhalven anno 1601, onder den Gouverneur Andrees Furtado de Mendoza een vlote van dertigh soo groote als kleyne Schepen toe-gemaeckt / om de Hollanders daer ontrent legghende t'overvallen / ende d'Eylanders / die den Hollanders gunstigh waren / alsoo door te nemen / dat sy de vriendschap van de onse wel souden laten varen. Maer daer tegen die ter tijt 5. machtige Hollantsche schepen inde haven van Banda, welcke na eenen bloedigen strijd de Portugesen in de vlucht gheslaghen hebben: soo dat sy om haer leet te wreecken / met ter en moede naer Itou de Hoofdt-Stadt van Amboyna ghezeylt zijn / daer sy de arme Inwoonders jammerlijck mishandelt / ende alle de Naghel-boomen tot den wortel toe uyt-gheroeyt hebben / op dat de onse daer af gheen ghenot meer en souden hebben. Daer-en-boven hebben sy 't Casteel / dat sy daer hadden / sorghvuldighlijck ghesterckt / ende neerstighe wacht daer op ghehouden / om immers de onse van dat Eylandt t'eenemael uyt te sluyten.

Hollanders verdrijven de Portugesen uyt Amboyna.

De Hollanders dit vernomen hebbende / hebben anno 1603. een vloot van twaelf schepen derwaert ghesonden / onder 't beleyd van Steven Verhage. Dese zijn den 21. Februarij op de reede van Amboyna ghekomen / ende hebben t'samen ghe-raedslaeght het Kasteel van de Portugesen des morghens aen te doen. Maer eer sy daer konden komen zijn haer twee Portugesche boden ontmoet met brieven aen den Generael / daer in de Portugesche Gouverneur hem vraeghde / wat sy nae dat Kasteel hadden te komen / dat hem van den Grootmachtighen Koningh van Spaenjen te bewaren ghegeven was? De Generael gaf voor antwoorde / hy was daer ghesonden van zijn Princelijcke Excell. ende de Hoog. Mog. Heeren Staten Generael / om 't Kasteel ende 't gantsche Eylandt onder zijn heerschappije te brenghen. Daer op begosten de onse het Kasteel te naerderen / soo dat de Gouverneur / siende dat sy so sterck waren / ende verwondert zijnde over hare stoutigheydt /

Digitized by Google

Digitized by Google

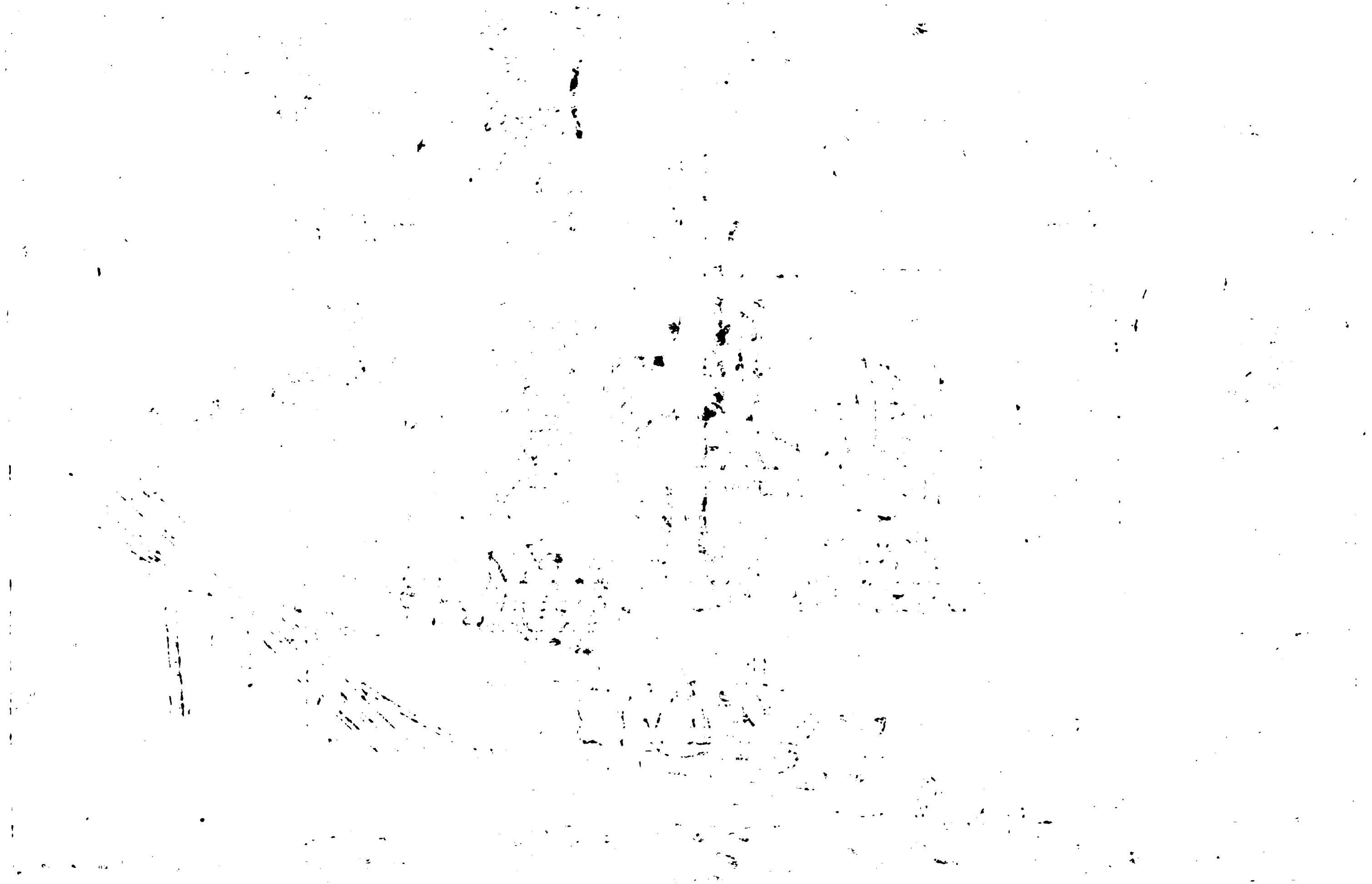

Digitized by Google

„ heyd / den welck terstond heeft laten vallen / ende son-
„ der eenigen wederstand te doen / oft een enckel schoot
„ te schieten / het Casteel heeft opgegeven / mits condi-
„ tie / dat de Portugesen met hare wapenen daer uyt
„ souden moghen trecken / ende die ghetrouw zijnde be-
„ geerden te blijven / die souden zijne Excell. ende den
„ Heeren Staten eed van ghetrouwigheydt doen / ghe-
„ lijck sy oock hebben ghedaen. De Generael is ter-
„ stondt met 50. man in 't Kasteel ghetrocken / heeft
„ aldaer de Prinsen vlagghe laten wayen / ende om-
„ trent 600. Portugesen in twee Schepen / die de onse
„ te voren op zee verovert hadden / laten voor varen.
„ Dit gedaen zijnde / wert het grof geschut rondom los
„ geschoten / tot een teken van blyschap / 't Kasteel wel
„ versien / ende Frederick Houtman daer op ghelaten voor
„ Gouverneur. De onse veroverden hier dertigh stuc-
„ ken gheschuts / ende veel ammunitie van oorloghe /
„ 't welck de victorie soo veel de grooter maeckte.

Den 6. Marty is de Vice-Admirael met drie Onder-commisen weder aen land ghevaren / om met den Capiteyn te spreecken / of daer oock ladinghe voor de Schepen soude zijn / ofte niet. De Overste van 't Eylandt quamen hem teghen / ende deden hem groote reverentie op haer maniere / segghende datter ladinghe ghenoegh was voor twee Schepen / waer over de onse haer seer verblijden. Des namiddaeghs is de Vice-Admirael weder aen boord ghekomen / met hem brenghende de broeder van den Koninck van Ternate, ende veel Edelluyden welcke quamen om de Schepen te besichtighen / seer verwondert zijnde dat sy van alles soo wel versien waren. Den 8. dito hebben sy den onsen een huys vergunt ende ghewesen daer sy hare koopmanschappen souden moghen in doen / 't welck de timmerluyden wat versien ende gherepareert hebben.

N°. 13. A. *Den Gouverneur van 't landt.* B. *Des Koninckx Broeder van Ternate.* C. *Is de Vice-Admirael met zijn Tolck achter hem.* D. *Edelluyden mede onder de Tent sittende.* E. *Is den Admirael van de zee.* F. *Is des Oversten huys.* G. *'t Ghemeen volck sittende ter sijde de Tente.* H. *Zijn de Hollanders met haer Trompetters.*

Tot den Leser.

Also de Scheeps-Overheyd, uyt het segghen van dese Eylanders, verstonden, datter maer ladinghe en was te bekomen voor twee Schepen, soo hebben sy goed ghevonden de vier Schepen te verdeelen, ende gheordineert dat de twee, namelijck Zeelandt ende Gelderlandt naer Banda souden zeylen, ende d'ander twee, Amsterdam ende Uytrecht souden tot Amboyna blijven legghen. Wy sullen derhalven eerst voortvaren met de zeylagie van de twee Schepen op Banda, ende dan weder-keeren tot die van de twee andere, welcke eyntelijck van Amboyna ghezeylt sijn nae de Eylanden van Moluco, op dat de goedgunstighe Leser een volkomen verhael hebbe van alle de acht Schepen hier voren ghenoemt.

Den 11. Marty 1599. des naemiddaeghs zijn de twee Schepen Zeelandt ende Gelderlandt van Amboyna ghescheyden / ende t'zeyle ghegaen naer Banda. Welck Eylandt sy in 't ghesicht ghekreghen hebben den 14. dito omtrent den avondt / zuyd-oost van haer legghende. Des nachts zijn sy ghekomen by Pulo Setton, het welcke leydt aen 't noord-west eynd van Banda omtrent vijf mijlen. Op dit Eylandeken en woont geen volck / noch en derf oock niemandt op komen / soo de Lootsman seyde / die de onse doen op hadden / om dat sy ghelooven dat de Sathan daer woont / voor den welc-

De twee Schepen verzeylen naer Banda

Pulo Setton

Digitized by Google

welcken sy soo bevreest zijn / dat als sy met hare schepen daer omtrent komen / soo en weten sy niet hoe sy dit Eylandeken tijdts ghenoegh sullen voor-by zijn. Daerom oock de voorschreven Lootsman een bootshaeck nam / ende gingh voor in 't schip staen / halende 't selve met den haeck naer hem toe / om dat quansuys het landt des te eer soude achter komen : Als hy moede was / leyde hy den haeck voor uyt / ende niemandt en moest hem wegh nemen voor sy 't Eylandt ghepasseert waren : Als 't wat stille was / gingh dit manneken fluyten ende schuyffelen op de mondt / om alsoo den vyand te locken ende uyt te roepen / soo dat de onse wel saghen / dat dese luyden van kleynen gheloove waren / ende seer superstitieus.

Daer sy anckeren den 15. Martij 1599.

Den 15. dito hebben sy noch twee Eylandekens gesien / legghende omtrent 1½. mijl zuydwestwaert van Banda, 't een ghenaemt Pulo Way, 't ander Pulo Rim, ende zijn des avondts gheanckert in de Riviere van Banda, daer terstondt veel Praukens aen boordt quamen / segghende datter ladinghe ghenoegh te bekomen was voor de Schepen / ende mede-brenghende een monster van Foely / Noten / ende Naghelen.

Ende vrije handelinge verwerven.

Den 16. dito isser een Sabandar aen boordt ghekomen / om met den Vice-Admirael te spreecken : Ende den 17. noch een ander Sabandar van het Stedeken Ortattan, den welcken de onse een vereeringhe wilden doen / maer hy heeft het gheweygert / segghende 's anderen daeghs weder aen boordt te sullen komen. Gelijck hy oock ghekomen is / ende metten onsen gheaccordeert / dat sy voor vier Baren Foely tot anckeringhe ende tol / vrye handelinghe soude moghen drijven in 't koopen / ende verkoopen / oock een huys hebben / daer sy hare koopmanschappen souden moghen in doen / 't welcke 's daeghs daer nae by onse timmerluyden gherepareert ende versien is gheworden : Ende is den 23. dito de eerste koopmanschap aen landt ghebracht in 't voorsz Stedeken Ortattan.

Den 25. dito is de Vice-Admirael aen d'ander zijde van 't landt ghevaren naer een Stedeken ghenaemt Nera, daer hy mede een huys ghehuert heeft om de koopmanschap in te doẽ / dewijle aldaer meer tier was als tot Ortattan, uyt oorsaecke dat de Javanen aldaer woonen / ende grooten handel drijven.

Den 28. 29. 30. ende 31. dito / als oock den eersten ende tweeden Aprilis hebben sy vast besigh gheweest met koopen ende verkoopen / ende een deel Foely ende Noten in ghekreghen.

Den 4. Aprilis 1599. isser schrijvens ghekomen van Amboyna, hoe dat den Admirael Warwijck aldaer niet veel ladinghe en wist te bekomen / overmidts de Inwoonders grooten krijgh hadden teghen de Portugesen / die / om dat sy op 't West-eynde van 't Eylandt het kasteel noch hadden / daer van wy hier voren in den Inworp ghesprooken hebben / den Eylanders groote schade deden / ende de onse eyntelijck wilden van daer hebben.

Den 5. dito hebben die van 't Stedeken Nera den onsen haer ghewicht benomen / ende den koophandel verboden / segghende / dat sy eerst met de Edelluyden van 't lant moesten accorderen / die mede wilden gekent ende met gheschencken vereert zijn. De Commys van 't Schip Zeelandt aen landt varende / is met de selve Edelluyden over-komen voor t'sestigh pondt Foely / ende doen werdt hun 't ghewicht wederom ghebracht / ende mochten vry haren handel drijven als voren. Dese gantsche maend door / ende eenighe daghen in Maye hebben sy seer doende gheweest met alle hare koopmanschappen aen landt te brenghen / ende te verruylen aen Foely / Noten / ende Naghelen. Hare goederen waren seer begeert ende ginghen te gryp wegh / dat sy het

volck

Digitized by Google

Digitized by Google

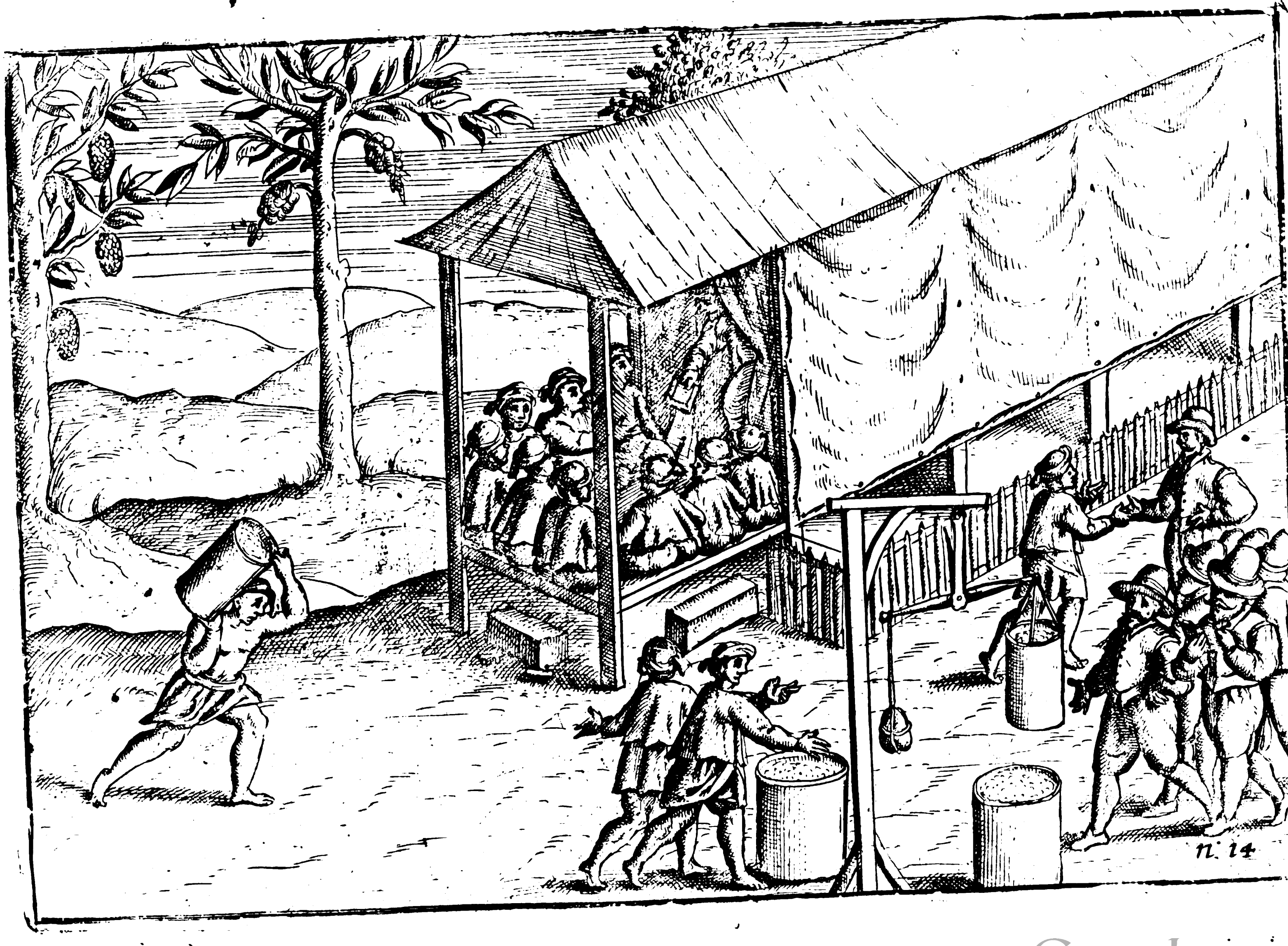

Digitized by Google

Digitized by Google

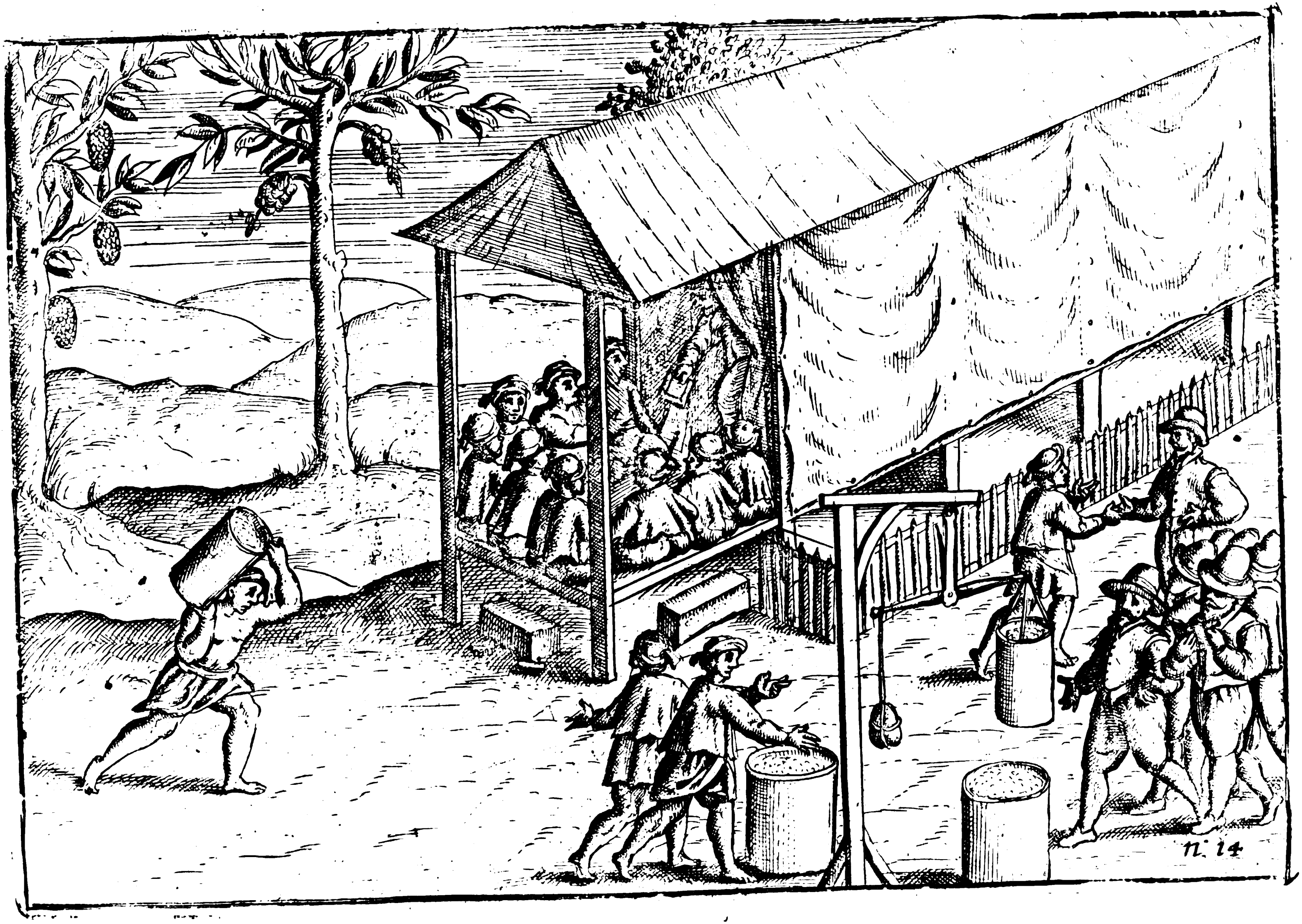

Digitized by Google

Digitized by Google

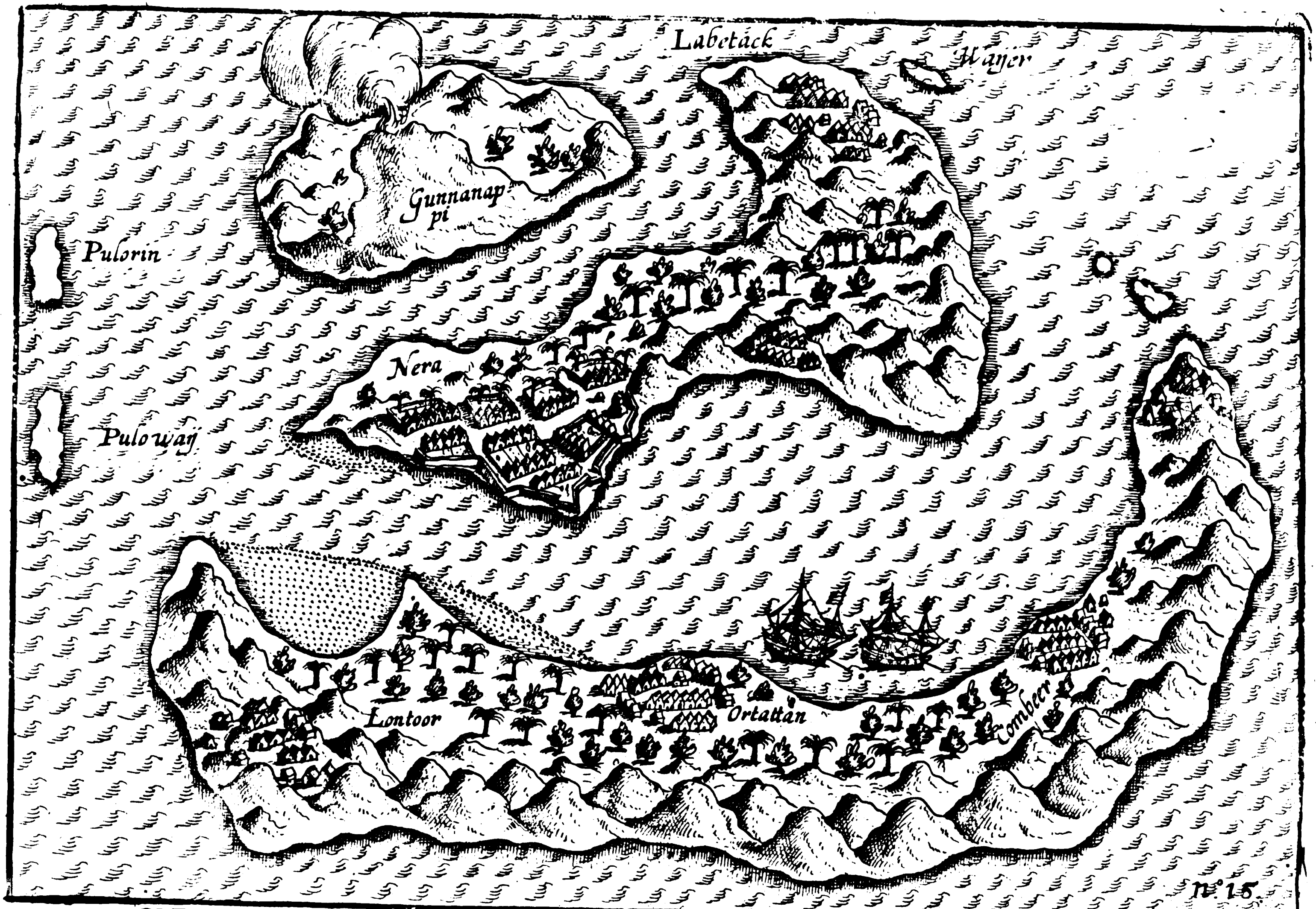

Digitized by Google

volck nauwelijcx gerieven konden/ en van den morgen tot den avondt toe moesten weghen met twee Balancen / ontfanghende al-te-met op eenen dagh een last/ ende somtijdts oock wel twee last goedts / 't welck sy met het kleyn ghewicht moesten inweghen. Sy kochten de Baer Foely / weghende 100. pondt Bandas, oft 525. pondt Hollandsch ghewichte/ voor t'sestigh Realen van achten. De Baer Naghelen om 45. ende de Bare Noten om ses. Maer dese koop en duerde niet langhe/ of sy wilden 't goed hoogher op jaghen.

Koop van Foely Nagelen ende Noten.

Den 8. Maye 1599. is in't schip Zeelandt de kluys in komen kruppen een slanghe / die elf voeten langh was / ende werdt op 't voorsz Schip ghegeten.

N°. 14. *Afteeckeninghe van de Logie van Nera.*

Beschrijvinghe van 't Eylandt Banda leggende op 4½. graden bezuyden de Linie Equinoctiael.

Gelegentheyd.

Banda leydt omtrent 24. mijlen van Amboyna, ende deelt zijnen naem mede aen twee andere Eylandekens/ daer omtrent gheleghen. Heeft (so eenighe schrijven) het gedaente van een hoefyser / ende streckt van 't noorden tot het zuyden drie mijlen weynigh meer ofte min in de lenghte / ende maer een in de breedte. Is uytnemende vruchtbaer van Foely ende Note-muschaten/ waer in het alle de omleggende Eylanden verre te boven gaet. Sijn hoofd-stadt is Nera, wiens Inwoonders gedueriqhe vyandschap ende oorlogh voeren met die van Labbetacca, een stedeken / 't welck maer een kleyn mijlken van daer leyt. Den oorspronqh van desen twist / die alreede veel Jaren gheduert heeft / is ghereesen uyt dien dat de Labbetackers eertijdts etteiijcke boomen afghehouwen hebben in de vryheyd van Nera. Hierom zijn sy op malkanderen soo verbittert/ datse gantsch gheen quartier en houden/ maer sich onderlinghe doodt slaen als honden / waer sy elckanderen konnen bespringhen / ghelijck de onse dickwils ghesien hebben.

Vruchtbaerheyd.

N°. 15. *Afteeckeninghe van 't Eyland Banda.*

Onder andere ist gebeurt den 5. Junij 1599. dat die van Labbetacca met vier Galeyen/ die sy Caracoras noemen/ ghekomen zijn voor het Steden Nera, ende hebben aldaer een schermutsinge gehouden tegen de Inwoonders / van de welcke sy eenighe dood geslagen hebben/ ende veele ghequetst. Dit heeft die van Nera seer verdroten/ die haren slagh waer nemende / den 17. dito 's morgens vroegh / vergeselschapt by die van Lontoor ende Pulo Way, met vijf Galeyen ghevaren zijn naer een kleyn Eylandeken gheheeten Wayer, wiens Inwooners des nachts waren waeckende in het Stedeken Labbetacca, want sy met den anderen eens zijn. De Neraners aldaer ghelandt zijnde / hebben 't volck / dat sy op 't Eylandeken vonden / meest vermoordt / ende de hoofden tot een triomphe mede ghevoert naer Nera, hebbende die te samen ghereghen aen een touwe. Sy lieten alle hare wimpels ende blagghen vlieghen / ende schoten dapper met haere metalen Bassen / die sy op de Galeyen hadden legghende. Onder andere ghevangens brachten sy een Vrou-persoon mede / de welcke sy met een Sabel midden van den anderen ghehouwen hebben / ende ginghen voorts wel vijf oft ses daghen seer trotselijck proncken / met hare Sabels / daer 't bloedt noch aen sat / op 't lijf / grooten moed daer op dragende dat sy hare vyanden so gehadt hadden. Maer begroeven nochtans de hoofden/ die sy mede

Schermutsinge tusschen die van Nera ende Labetacca.

Digitized by Google

mede gebracht hadden / seer eerlijck / ende dat op dusdaniger wijse. De hoofden werden ghereghen aen een stock / ende also gebracht voor het huys van den Sabandar, onder een grooten boom / waer onder een groote steen stondt / op den welcken dese hoofden gestelt werden / op dat elck soude komen sien wat sy teghen hare vyanden hadden uytgherecht. Omtrent een uyr daer ghestaen hebbende / werdense afgenomen / in een witte catoenen doeck ghewonden / in een schotel ghelept / ende alsoo ter aerde gebracht / waer na sy veel wierooc daer over gebrandt hebben / gelijck by haer de manier is. De Galeyen / hier vooren by ons geroert / zijn seer swack van houte / ende met touwkens aen malkanderen ghebonden / de klampen staen omtrent een vadem van den anderen / ende int opbouwen makense dat de klampen van alle de plancken op malkanderen accorderen / voegende van binnen in sekere houten aen beyde sijden van de klampen / ende die also by den anderen binden. Sy en ghebruycken gheen peck / maer nemen de basten van de groote Indiaensche noten / die sy Clappus noemen / ende kloppense met een hamer / datse worden als werck / waer mede sy hare schepen dicht maken / besmerende alle de voeghen wel dicht met kalck / die sy met eenighe substantie toe maken / ende temperen / dattet in 't water niet af en gaet. Als sy met dese Galeyen uytvaren op eenighen aenslagh / soo isser alsulcken gheraes van roepen / kryten / trommelen / ende op beckens te slaen / als of sy altesamen dol ende uytsinnigh waren. De Edelluyden / die boven op de Galeyen staen / maken veel kromme spronghen met haer geweer / ende wie dat best kan springhen die is daer seer moy mede / ende draeghter grooten moed op. Ter syde van de Galeyen sijn stellagien gemaeckt van riet / welcke pas in 't water raken / waer op hare slaven twee of drie neffens den anderen sitten om te scheppen: want in stede van riemen ghebruycken sy schoppen van hout ghemaeckt / die sy in 't scheppen boven 't hoofd laten gaen / ende smijten alsoo het water ter sijden uyt / makende ondertusschen een groot ghe-rucht met singhen op haer maniere / ende by haer hebbende eenighe die op trommels slaen / ende somtijdts noch wel op beckens. Met dit scheppen weten sy hare Galeyen soo snel voort te krijghen / als een Schip met een moye koelte soude konnen seylen. Op yeder Galeye hebben sy ghemeynlijck twee Metalen Bassen / daer sy tamelijck wel met weten om te gaen / ende doen alsoo groote were uyt de Galeyen teghen haer vyanden. Wy hebben den Leser een van dese Galeyen voor oogen gestelt.

Caracores ofte Galeyen.

No. 16. *Afteeckeninghe van een Galeye van 't Eylandt Banda, die sy Caracora noemen.* A. *Een slave die sy Laschar noemen.* B. *Een arme Vrou met haer vruchten te marckt gaende.*

Religie van de Inwoonders van Banda.

De Inwoonders van Banda ende van de omleggende Eylandekens houden nu ter tijdt meest altesamen het Mahometische gheloove / daer in sy seer yverigh ende vierigh zijn / soo dat sy nimmermeer van de wacht en konnen ofte nae de selvige toe en gaen / sy en storten dan hare ghebeden in haren Tempel / in den welcken sy niet en treden / voor dat sy hare voeten gewasschen hebben / tot welcken eynde daer altijd groote potten staen voor de Mesquita (want soo noemen de Mahometanen hare Kercken) daer sy water in doen om haer te wasschen ende reynigen: 't welck ghedaen hebbende / gaen sy in / ende bidden soo luyde dat men 't wel over twintigh huysen magh hooren / verhalende gemeynlijck elck woordt tot twee oft driemael toe / ende

Digitized by Google

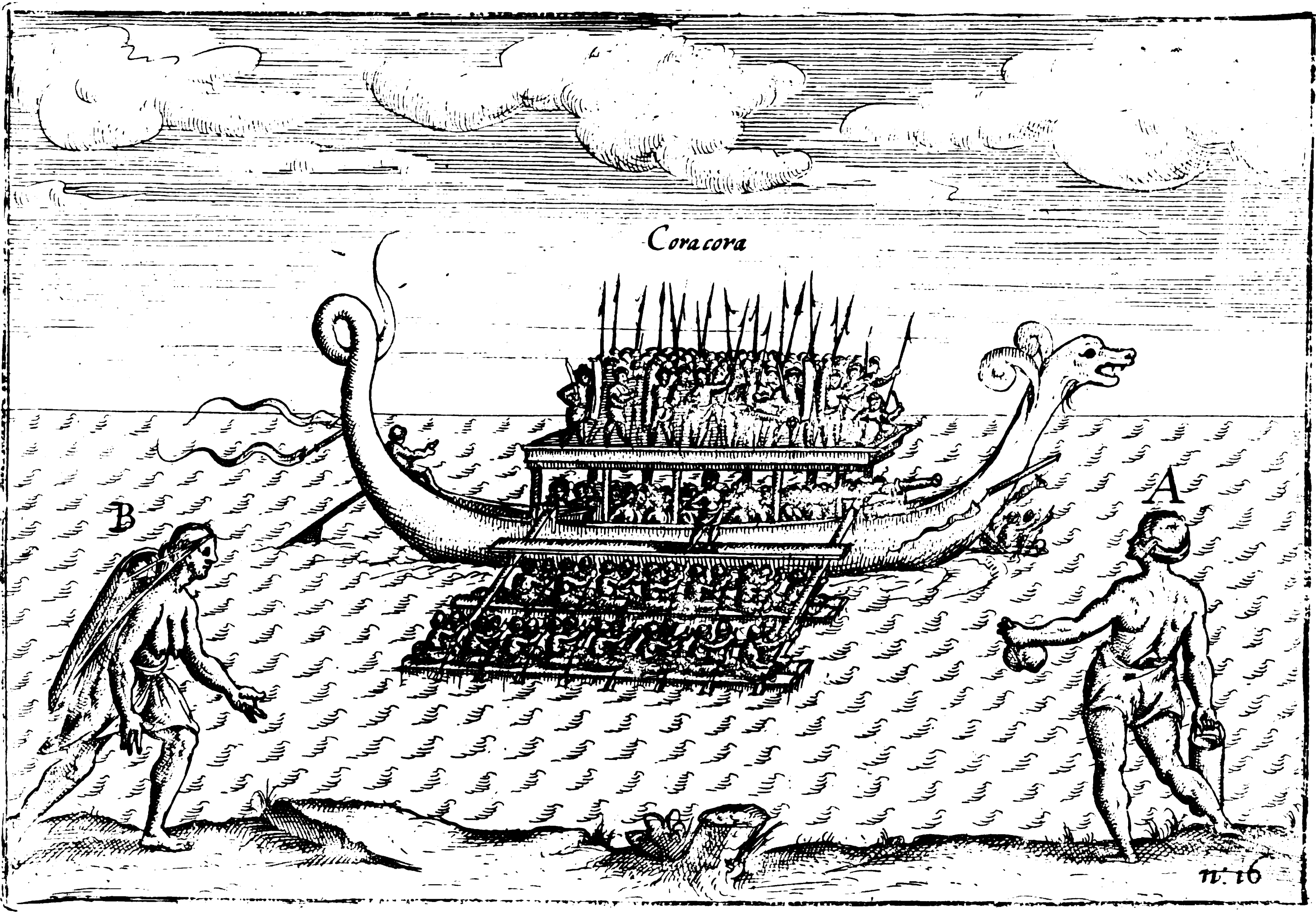

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

n. 17

Digitized by Google

ende strijckende sich / op het eynde van haer gebed / met de hand over 't aensicht. Sy hebben oock andere gebe-dekens / die sy al stillekens binnen s monds spreec-ken / 't welck seer nieuwelijck toegaet. Want eerst spreyen sy een matjen teghen de aerde / waer op sy dan gaen staen / ende slaen de oogen twee of driemael op-waerts ten Hemel / daer nae vallen sy op haer knyen / ende legghen 't hooft twee of driemael ter aerde. Dese maniere van bidden oeffenen sy seer dickmaels / selfs in hare huysen / ende somtijdts oock wel in 't openbaer / als op hare Caracoras, ende op de Zeestrand / ja op al-le wegen ende straten. Sy houden dickmaels gastma-len in hare kercken / daer elck sijn portie mede brenght / ende eeten alsoo met malkanderen. Dit doense oock veeltijdts in seker bosch / staende midden in 't Eyland op eenen bergh / daerse een by-een-komst hebben wel van hondert personen / welcke gemeynlijck ghehouden wordt als sy metten anderen te spreecken hebben van eenige lands-saken / hare Bontgenooten / als die van Pulo rim, Pulo way ende Sontor, wanneer sy met hare Ga-leyen tot Nera komen / om haren ghemeynen vyand te gaen versoecken / worden aldus ontfangen / ende goede tier aenghedaen: Men doetse opentlijck op de strate nedersitten / ende dient dan elck op een Bananas oft Indiaens vijgeblat / dat haer tafelbort is / een stuck van haer broodt genoemt Sagu, met wat ghekoockten Rijs / daer wat vleesch-nat overgegooten is / in een ge-bouwen bladt / 't welcke dient voor een schotel / dit smijtē sy met hele handen vol inde mond / dat seer beest-achtigh toegaet. Tusschen de maeltijd komender seec-ker partuer Edelluyden / die om de genadete verheu-ghen een gevecht maken met fraye sprongen / sonder immermeer stil te staen / ende als de eerste moede sijn / koomter straer weder een ander partuer / tot dat de maeltijdt ghedaen is.

Gastmalen.

N°. 17. *Afteeckeninge van hare gastmalen.*

Om de vyandschap die sy als ghesept is teghen den anderen hebben / soo houdense in de bosschen / staende lanx de Zeestrand / seer scherpe wacht / ende loeren nau-we op hare vyanden / om de selve altijdt eenigh voor-deel af te sien / waer sy konden oft mogen. Haer ghe-weer is een schild ontrent vier voeten langh / ende een groote sware Sabel / in haer tale genaemt Padang, daer sy seer wel mede weten te leven / want de ouders leeren hare kinderen van kindts beene aen met het ghweer ommegaen ende spelen. De handghevesten van dese Sabels zijn vertint / ghelijck men by ons de selve ver-silvert. Sy hebben oock veel Roers ende Metalen Bassen / ende voorts in 't ghemeen als sy ter Oorloghe gaen elck twee spiessen / gemaeckt van seer hardt hout / omtrent anderhalve vadem langh / daer sy seer ghewis mede weten te werpen / ja soudender een mensch mede door ende weder door werpen. Als sy dese verworpen hebben / soo gebruycken sy hare sabels / die sy achter de schild in de hand hebbē. Noch hebben sy een geweer ge-lijck een kleyn harpoen-yser / daer een stock in steeckt / aen den welcken een dun koordeken vast is / hier mede werpense malkanderen oock na 't lijf / ende halent ter-stont weder na haer. Sy houden veel van haer storm-hoeden / gemaeckt als hanekammen / daer sy gemeyn-lijck een Paradijs-vogel op hebben steeckende / in stede van een plumagie / meenende dat sy dan wel bewaert zijn. Sommige Edelluyden hebben oock wel een Cor-celet ofte harnas aen / ende meenen dat mense dan niet en mach quetsen ofte beschadighen: Sijn door de band kloecke mannen ter oorloghe / ende durven malkande-ren lustigh besoecken / ende onder de oogen sien / haren haet ende vyandschap en is niet te versoenen / ja en sou-den de leste man van hare vyanden / als sy hem in haer macht hadden niet sparen.

Hare Krijgshandelinge ende Wapenen.

N.o.18. Af-

Digitized by Google

N°. 18. *Afteeckeninge van de Inwoonders van Banda soo sy ter oorlogh gaen.*

Hoe de Eylnnders van Banda kaeisen.

Onder andere vermakelijcke spelen ende oeffeningen maecken dese Eylanders groot werck van kaetsen/ 't welck aldus toegaet. Sy staen alle in't ronde/ uytgenomen een die in't midden staet/ dese smijt eerst den bal op/ welcken sy voort malkanderen toeslaen/ ende dat met de voet/ sonder handen daer toe te besigen/ soo hooghe als men sonde konnen werpen. De ballen zijn ghemaeckt als een Sphæra mundi van hoepkens van Spaensch riet/ door den anderen ghevlochten/ ende wie de selve met dē voet niet en raeckt/ ofte mislaet/ die wordt seer begeckt ende veracht. Eenighe springhen oock wel op/ slaen alsoo den bal int springhen/ sommighe drayen haer staegh rontom/ ende raken ebenwel noch den bal.

N°. 19.

Hare maniere van begraeffenisse

Alsser yemandt van de Bandanen hare vrienden ghestorben is/ soo roepen ende krijten de Vrou-persoonen seer luyde/ meenende (soo de onse daer aen landt zijnde tot meer malen ghemerckt hebben) dat de doode door sulck tieren ende krijsschen weder op staen sal/ maer als sy dan mercken dat hy dood blijft/ soo bereyden sy op haer maniere een groote maeltijd/ waer toe sy nooden hare vrienden/ ende alle die mede gheweest hebben op de begraeffenisse/ welcke seer toe gaet als hier te lande/ dan datter in plaetse van swart laken een fijne witte katoenen doeck over 't lijck ghespreyt wordt/ welck sy draghen op hare schouderen/ gaende de mans persoonen voor uyt/ ende de vrouwen haer volgende. Als de doode in d'aerde is/ worter den heelen dagh ende nacht wieroock over syn graf gebrant/ eñ 's nachts branter altoos een lampe hangende onder eē huysken over het selve graf gemaeckt. Des avondts ende des morgens komen de Inwoonders edel ende onedel/ ende storten hare ghebedt op het graf/ 't welck sy alsoo een langen tijdt onderhouden ende blijven doende. Gevraeght zijnde by den onsen nae den waerom/ seyden/ dat sy baden/ dat de doode niet weder op staen en soude/ 't welck sy vastelijck ghelooven dat gheschieden soude/ indien sy niet en baden. De luyden worden op dit Eyland seer oud/ ende de onse hebbender hier tot verscheyden reysen een man gesien die 130. jaer out was/ ende veel andere luyden naer advenant.

Mercke-lijcken ouderdom der Bandanen.

Note-moschaten hoe ende waer die wassen.

De mannen gaen in dese Eylanden meest spaceren. De Vrouwen moetender 't meeste werck doen/ eñ zijn 't huys altijdt besigh soo met haer huyswerck/ als met Noote-muschaten te drooghen ende uyt de bolster te doen 't welck haer meeste hanteringh is. Dese edele ende heerlijcke vrucht en wast nerghens in de ghehele wereld (dat men weet) dan op Banda ende de Eylandekens daer omtrent geleghen/ als Ortattan, Gunnanappi, daer een brandende bergh op is/ Wayer, Pulo way, ende Pulo rin. Worden ghewonnen ende zijn rijp driemael des jaers/ namelijck in April/ Augustus/ ende December. In April vallen ghemeynlijck de beste/ ende oock verre de meeste. De boom is den Persseboom niet seer ongheliјck/ maer heeft korter ende rondachtiger bladeren. De vrucht is eerst met een dicke schelle overdeckt gelijck de groene basten van Oker-noten/ welck door rijpigheydt open gaet/ ende vertoont als dan een dunne schorsse ofte bast/ ghelijck een netken/ welck om de vrucht gaet: ende wort by ons Foely ofte Muscaten bloem ghenaemt/ dan volghter een verde bolster ofte schelle/ die harder ende houtachtigher is dan de voorghenoemde/ ghelijck de schelpen van d'Okernoten/ alleen datse swertachtigh is/ ende als mense

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

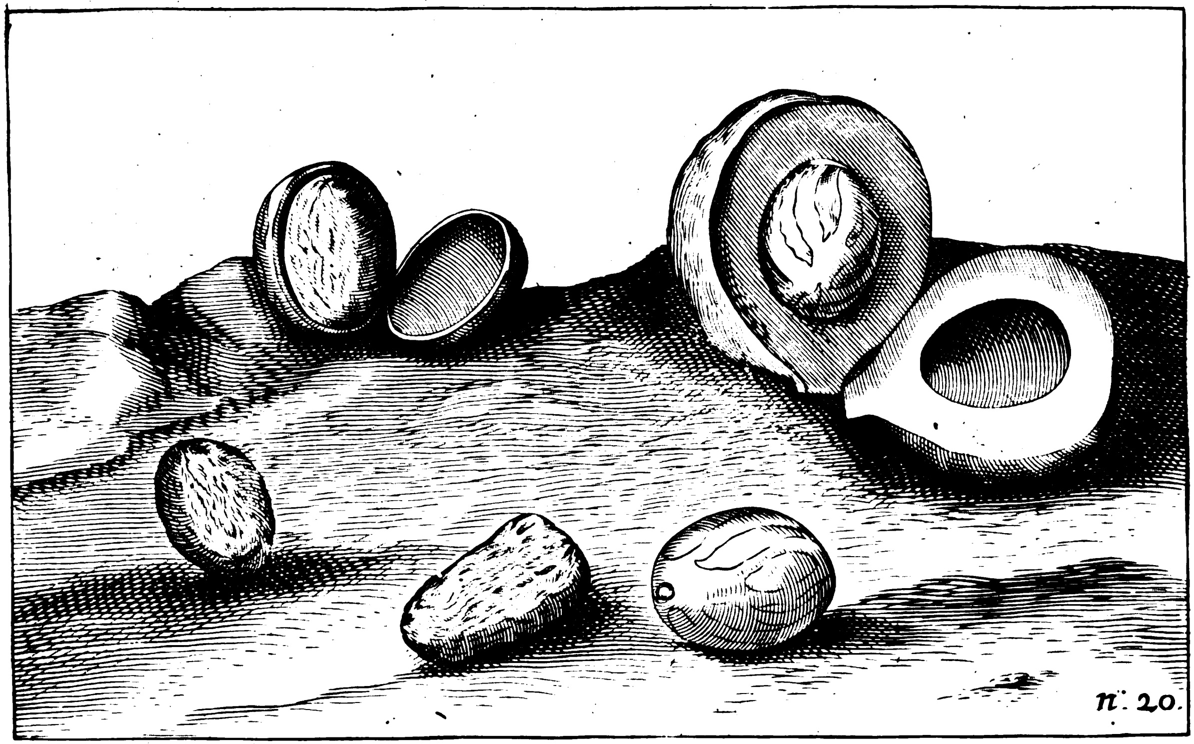

n. 20.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

mense open doet vindt men de Note-muscaet daer in. De Foely is eerst schoon scharlaken rood/ seer lieflijck om aen te sien / maer als de Noten ghedrooght worden soo scheydt sy haer van de schelle / ende krijght by nae een Orangie coleur / ghelijck sy dan hier te lande ghebracht wordt. Men maeckt dit fruyt al gheheel soo 't van den boom komt in ghesuyckerde Conserven/ die gheheel Indien door verhandelt ende seer ghe-estimeert worden / want het zijn in der waerheydt de beste Conserven die men in Indien maeckt; daer dit fruyt oock wel ghesouten ende in den Asijn ghelepdt wordt. Die van Banda noemen de Note Palla, ende de bloeme ofte Foely Buna Palla. Men vindt tweederley Nooten/ langhe/ die men mannekens noemt/ende ronde/ die beter zijn ende stercker. De Muscaten stercken de herssenen/ scherpen de memorie / verwarmen de mage / verdrijven winden/ maecken een goeden aessem / doen wel wateren / ende stempen den buyck-loop. In somma zijn goed teghen allerley koude ghebreken des hoofds/ ende der herssenen / der mage / der lever / ende der lijfmoeder. Hare Oly is tot alle de voorgenoemde gebreken veel beter ende stercker. De Foely is sonderlinge goedt tot een verkoude swacke mage / sy vordert de kokinghe der spijse/ verteerende alle boose vochtigheydt/ ende alle quade winden verdrijvende: Sy blijft goedt/ al waer 't dat mense acht of neghen jaer langh bewaerde. Neemt de Noote ofte Foely / pulveriseertse / ende menghtse met Rosen-Oly / maeckt een plaester daer van/ ende leght die op de borst / 'tsal u een goede mage maken ende spijse wel doen verteeren.

Waer toe sy goed zijn.

N°. 20. *Afteeckeninghe van de Note-moschaten.*

Overmits dat in Banda ende d'omliggende Eylandekens allene / met uytsluytinge van alle andere landen / de Note-moschaten vallen / soo verkeerender tot Nera, ende andere Stedekens altijdt veel Javanen/ die stercken handel doen/ met koopen ende verkoopen/ als oock die van Malacca, China, ende meer ander quartieren van Indien, die als sy daer eerst aenkomen / ghemeynlijc een vrouwe kopen/ welcke haren kost koockt/ ende haer voorts hun ghemack doet / terwijl sy op die Eylanden stil leggen / ende haren handel drijven / dat somtijdts twee of drie maenden duert / als sy dan wederom wegh varen/ laten sy de vrouwe loopen/ tot dat sy op een ander jaer weder komen/ oft verkopense / soo sy kennen / ende ghelegentheydt daer toe vinden.

N°. 21. A. *Het kleyn Turxken genaemt Goeytjen, daer de Nederlanders veel goet van kochten.* B. *Een Edelman gaende achter straet, met sijn Slaeff achter hem.* C. *Een Vrouw van Banda achter straet gaende met haer Slavinne achter haer.*

INWERP.

De Compagnie heeft teghenwoordigh twee Forten op 't Eyland / te weten Nassou ende Belgica, so dat de Schepen daer so dicht onder connen anckeren (dat men der met een Musket connen overschieten) op 7. 8. en 10. vadem waters/ niet heeft als verdi strueerde Steden/ ende gantsch geen lijftogh ofte vruchten als Nagelen / is seer berghachtigh/ heeft geen Coninck/ maer de regeeringe staet onder de ghemeente die haer Papen/ ofte Priesters van 't Mahometaense gheloove meest in handen hebben / houdende strengh recht in alles soo geestelijck als weereltlijck / daer zijn ontrent 10. ofte 11. duysent sielen doch boven 4. ofte 5. hondert weerbaer mannen niet.

D d Den

„Den handel daer vallende/bestaet in diverse sorteeringe van kleden van de Kuste van Coromandel, Rijs/ Porceleynen/Fluwelen/Armosijnen/Damasten/ ende weynigh root Laken / Victualie ende Amunitie/ voor de Forten als anders / moet van ander plaetsen daer ghebracht werden / soo van Grisick als Macaser. Is een moedigh volck niet wel te bedwinghen / dan dat men de Joncken hier komende haer afhandigh maeckt / om gheen toevaert van elders te bekomen.

De twee Schepen nemē haer afscheyd van die van Banda.

Den tweeden Julij 1599. is de Vice-Admirael aen landt gheweest / ende heeft aldaer met de Sabandars ende andere Edellupden ghesprooken / ende sijn afscheydt ghenomen / haer recommandeerende het volck dat hy daer laten soude / ende biddende die in alles behulpigh te zijn / ghelijck sy beloofd hebben te doen. Waer over de Vice-admirael haer met eenighe schenckagien vereert heeft. Den 5. dito sijn de twee Schepen uyt de Riviere van Banda ghezeylt: daer latende twintigh man met koopmanschap ende geld / om Noten ende Foelye te koopen/ ende tegen datter andere Schepen uyt Holland quamen/ te bewaren.

Daer sy 20. man op laten, om te handelen.

Komen op de reede van S. Helena.

Den 8. Decembris 1599. teghen de middagh zijn sy op de reede van't Eyland S. Helena ghekomen/ daer sy haer ververscht ende gheleghen hebben tot den eersten Januarij 1600. den 15. Aprilis 1600. hebben sy geanckert onder Doeveren/ alwaer den 20. dito een bode van Londen quam / die den Vice-Admirael eenighe brieven ende tijdinghe bracht. Daer nae zijnse met blijdtschap van alle de ghene die 't aenginghin Texel ende voorts tot Amsterdam ghekomen ; alwaer sy/ met toeloopinghe van veel volcks / de Note-moscaten met schuppen in sacken gheschooten / ende in de packhuysen ghebracht hebben / welcke Noten soo versch waren/ dat men d'Olye daer uyt perste / ende noyt van Lisbon soo goede ghebracht en heeft ; de soete lucht van de selve de gantsche ghebuerte vervullende.

Ende van daer voorts in Texel

Nu keeren wy weder tot de Navigatie ghedaen by de andere twee Schepen, Amsterdam ende Uytrecht, die wy gelaten hebben tot Amboyna.

Den 13. Marti 1599. legghende de voorsz twee Schepen voor Amboyna, arriveerden aldaer twee Oorloghs-joncken uyt Iava, vol volcks / die de Amboyners ontboden hadden tot haerder assistentie / om haer het voorsz Kasteeltjen te helpen winnen / dat met Portugesen beset was / die haer daghelijcks veel spijts ende verdriets aendeden. Dese Iavanen werden seer triumphantelijck aenghehaelt ende ontfanghen.

Den 20. dito waren de onse met hare roers aen lant/ ende schooten eenighe grove Duyven / soo groot als by ons de Eynt-voghels. Den 10. Aprilis zijn sy met den Eylanders gheaccordeert in den koop van de Naghelen / het Baer tot 35. stucken van achte / weghende yeder Baer alhier 550. pondt. Den 12. dito maeckten sy wederom koop / ende souden voor yeder stormhoed hebben 250. pondt Naghelen.

Groote Duyven.

Koopvan Nagelen.

Den 23. dito hebben de Portugesen een aenslagh gehadt op seecker Stedeken in Amboyna, doch niet uytgherecht / dan datter twee doodt bleven/ want de Eylanders deden een toght om het selve te ontsetten / ende daer voeren met consent van den Admirael vier van den onsen mede in het Prau van des Coninckx Broeder van Ternate , tot groot vernoeghen van de Eylanders / dien het schier een mirakel docht te wesen / dat de Hollanders met haer ten strijde trocken ende sich vyanden verklaerden van den Coninck van Spaenjen / ende van de Portugesen.

Aenslagh van de Portugesen.

Den 8. May 1599. nae dat sy op Amboyna eenighe wa-

De twee Schepen gaen t'seyle naer de Molluccas.

Digitized by Google

Digitized by Google

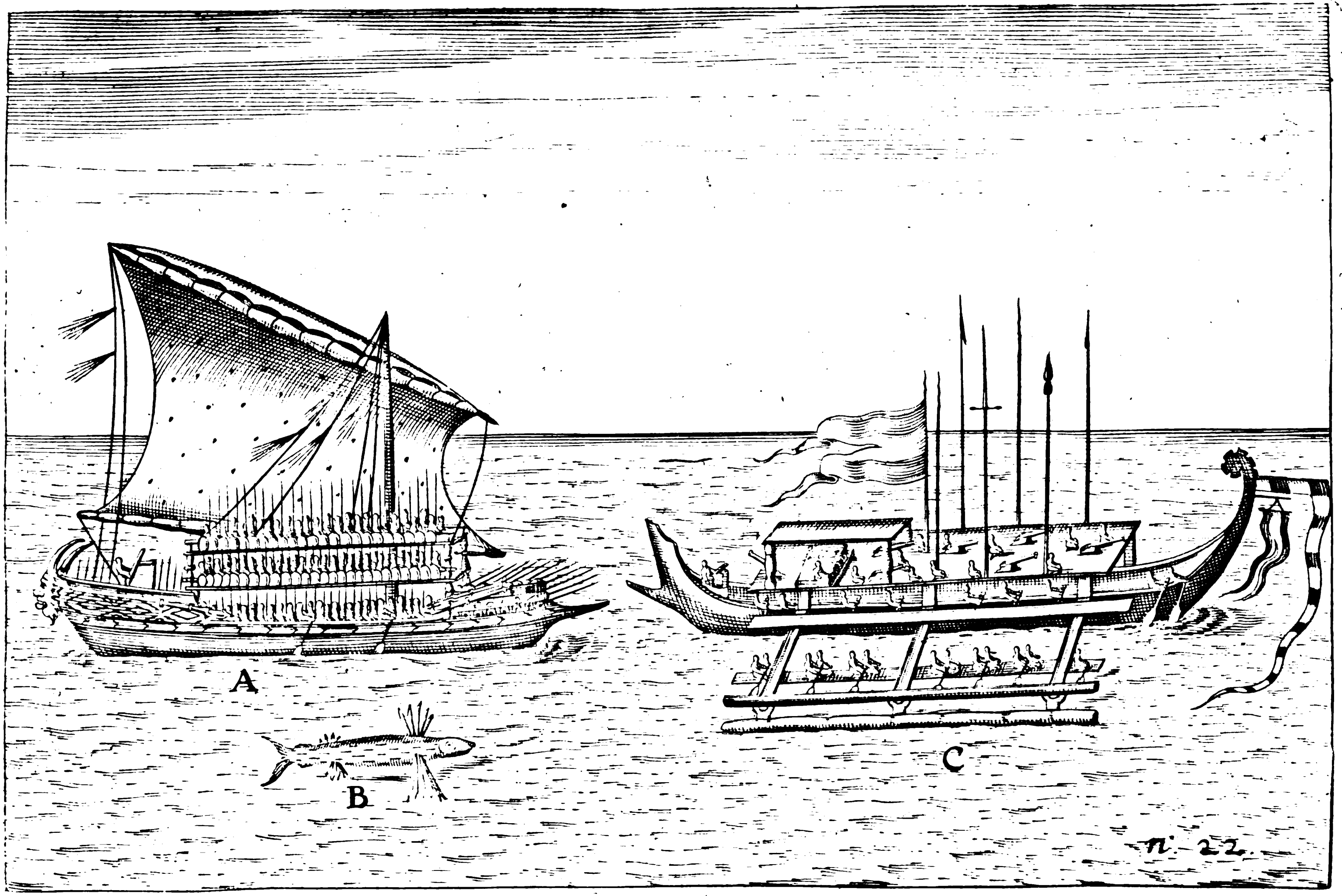

Digitized by Google

waren verruylt hadden aen Naghelen / die sy daer seer weynig vonden / doch sulcken overvloedt van Rijs / dat sy voor een Spiegelken van een blanck wel 15. of 16. pondt inmanghelden / ende voorts andere waren naer advenant / soo zijn sy eyndelijck t'zeyl ghegaen nae de Moluxsche Eylanden / met haer overbrengende seker Edelman / die sich valschelijck uytgaf voor des Coninck Broeder. Dese vertelde haer dat de Vader des Conincks wel 'tseventigh getroude Wijven ghehadt hadde / behalven sijn by-Wijven / ende de teghenwoordige Coninck hadde 40. ghetroude Wijven. Den 22. dito hebben sy 't geset op 15. vademen onder 't Eyland Ternate / wiens Coninck den 28. dito aen boordt gekomen is / doch niet t'schepe / begheerende dat den Admirael by hem in sijn Caracora sou komen; 't welck hy dede / ende hebben langhen tijdt door Tolcken metten anderen ghesproken / soo dat de onse hoopten / de Coningh soude noch t'scheep komen: dan heeft eyndelijck niet ghewildt / soeckende altijdt uytvluchten / eerst was de ladder geen deegh / daer hy mede in 't Schip klimmen soude / alhoewel men die selve met Laken bekleede / ende daer nae viel 't hem te late / hy moest sijn ghebedt gaen doen / want de Son heel int dalen was / soo hy seyde. Des anderen daeghs is hy weder aen boort gekomen. sterck zijnde 32. Caracoras, seer fraey toeghemaeckt / ende wel ghemonteert / als versien zijnde wel met 100. metalen Bassen: Sy roepden alsoo triumphantelijck driemael rondsom de Schepen / maeckende seer groot gheluydt met singhen ende op kopere beckens te slaen als oock op langwórpighe trommels. Dewijle sy dus doende waren / maeckten oock de onse haer gheschut / musketten / spiessen ende ander ghewer vast veerdigh / stellende een deel volcks beneden / ende de reste boven op de Schepen / op avontuyr of de Eylanders yet op haer hadden willen attenteren / doch

Ende anckeren onder 't Eyland Ternate.

daer quam niemandt aenboort dan de Caracora des Conincks / die al wederom weygerde t'scheep te komen / maer sondter een van sijn Capiteynen / die met den Admirael sprack door een Tolck. Aen beyde sijden van sijn Caracora was in 't gewichte gemaeckt een stellagie van riet / waer op de roeyende slaven saten twee nevens den anderen / ende dan noch eenighe binnens boordts / scheppende in stede van riemen met houte schoppen / gelijck hier voren van Banda geseyt is. Wy stellen den Leser de selve Caracora voor oogen met noch een oorloghschip van 't Eyland e Madura, zijnde (als men sien kan) met twee solderingen / waer van de onderste roeyen met schoppen / ende sommige scheppen. Sy hebben haer geweer by haer sittende ter sijden hare schilden. Hare langhe spiessen leggen voor uyt / sy hebben metalen bassen / sommighe met drie loopen / om seffens af te schieten: doch en saghen de onse niet dat sy veel schoten. Op elck schip voeren sy wel twee hondert mannen ghewweert op haer maniere; dan hebben weynigh roers / ende diese hebben konnender niet wel mede omgaen.

N°.22. A. *Is een Oorloogh-schip van Madnra.* B. *Is een vlieghende Vis.* C. *Is de Galeye ofte Caracore des Conincks van Ternate.*

Tegen den avond quam de Coningh weder aen boord met twee Caracoras, waer van de eene een prautjen in hadde / ende door bevel des Conincks van de Schepen afvoer een stuck weeghs in zee / alwaer hy het prautjen uytsette ende liet drijven: doen heeft de Coningh aen den Admirael versocht / dat hy'er een scheut op doen soude door een Constapel: 't welck ghe schiede / ende den Coningh seer wel beviel / die hem voorstaen liet / soo het de groote Caracora ghewéest hadde / dat de schoot door ghegaen soude hebben.

Digitized by Google

daeghs daer nae sandt de Koningh een Caracora aen boord/ ontbiedende dat hy komen soude/ ende sat selve met zijn vieren in een kleyn Prautjen dat aen de Caracora vast was/ soo dat de onse op hem niet en vermoeden. Hy en wilde al weder niet over komen in 't schip/ maer trat in de Caracora, ende vraeghde den onsen nae veel vreemde dinghen/hier te langh om verhalen. Den laetsten Maye wasser een spokery in 't schip Uytrecht, maeckende sulcken gherommel ende regiment/ dat de Overigheydt daer uyt moest. Dit ghesciede omtrent de middernacht.

Den 2. Junij 1599. hebben de onse by den Koningh aen landt gheweest/ ende hem ettelijcke gheschencken ghedaen. Den 12. dito quam de Koningh 's avondts aen boord/ maer en wilde niet over-komen. Hy begeerde een verguldén musket/ 't welck de onse hem schoncken/ doch/ soo sy verstaen konden/ wilde hy 't selve aen zijnen Tol ghekort hebben.

Den 18. dito hebben sy de eerste Nagelen aen boord ghekreghen/ ende ruylden de selve meest aen kleyne Quacksalvers glaeskens/ waerd wesende 't stuck een oortjen; voor de ses hondert kreghen sy een Baer Naghelen/ weghende 620. pond.

Den 9. Julij zijn sy gheaccordeert in den koop van de Nagelen ten prijse van 54. Realen van achten voor yder Baer/ houdende tot Ternate ontrent 600. ende in Amboyna 500. ponden.

De Naghelen die de Moluccsche Eylanden jaerlijcx op brenghen/ soo de Inwoonders van Ternate doen seyden/ waren desen. Het Eylandt Ternate ende Tidore elck 1000. het Eylandt Bacian 2000. Baer/ ende het Eylandt Motier 600. ofte 700. Baer.

De Coning van Ternate komt in 't schip Amsterdam

Den 25. dito quam de Koningh van Ternate in 't schip Amsterdam, ende heeft het selve van binnen besien/ begeerende dat den Admirael daer eenigh volck wilde laten blijven. Al wat hy t'schepe sagh was zijn gadinghe/ selfs tot een blaesbalgh toe/ die hy in de kock kombuys vondt/ hier gingh hy mede staen blasen in zijn mondt/ al of hy mal gheweest hadde. Den 28. dito quam hy weder aen boord/ ende besichtighde 't schip niet anders dan of hy 't hadde willen koopen/ maer zijn principael boodtschap was eenighe van den onsen daer te behouden/waer toe niemandt seer graegh en was.

Den 13. Augusti is de Koningh weder aen boordt ghekomen/ ende heeft met den onsen koopmanschap ghedaen op 't nieu ghewas van de Naghelen; tot welcken eynde hy met den Admirael gheaccordeert is/ als datter vijf man met een jonghen op Ternate blijven souden/ om de Naghelen op te koopen/ ende ruylen/ teghen de wederkomste van onse Schepen. Onder andere bleeffer Franck vander Does, neef van de Schout Willem Verdoes van Amsterdam.

Beschrijvinghe van de gyroffel-naghelen.

Waer sy wassen.

Dese edele vrucht welcke van al de wereldt begeert ende ghenuttwordt/ en wast nergens in de gheheele wereldt als in 't Eylandt Amboyna, in de Moluccsche Eylanden/ die (soo wy namaels breeder verklaren sullen) vijf in getale zijn: in 't Eyland Meao, dat omtrent elf mijlen van Ternate leydt/ in Cinomo, Cabel, ende Marigoran. De meestendeel van de Indianen noemense Calafur, die van Moluca, daer sy meest wassen/ Chimke. De boomen zijn seer als by ons de Laurier-boomen van groote ende ghedaente/ ende hebben even eens sulcke bladeren/ uytghenomen dat se wat smalder zijn/ als Amandelen ofte wilghe bladeren. Het hout ende de bladeren hebben al mede den smaeck van de Nagelen. De boomen hebben veel tacxkens/ ende overvloedigh veel

Aen wat voor boomē.

Digitized by Google

veel bloemen/ welcke yeder een Nagel worden/ ſonder datter een af verdwijnt. Zijn in't eerſte wit / daer nae groen/ eñ worden in't leſte rood eñ hardachtig/ 't welck de naghelen zijn: groen zijnde / hebbenſe eenen reuck/ die in lieflijckheyt alle bloemē ter werelt te bovē gaet. De Nagelen/ als ſy droogh zijn/ hebben recht een doncker geelachtige verve/ maer gheplukt zijnde/ worden
Hoe menſe pluckt. met roocken ſwart gemaeckt. Men pluckt ſe niet een voor een met de hand/ als men veel ander vruchtē doet/ maer ſy maken ſekere koorden aen de tacken vaſt/ ende ruckenſe alſo met kracht af/ waer door de boomē ſo gequetſt worden/ datſe het eerſte jaer daer naer weynigh vruchten geven/ maer het jaer daer aen volgende / dragenſe weder ſoo veel te beter/ ſy ſlaenſe oock wel af met een riet/ ende als ſy dit doen ſullen / maecken ſy 't eerſt onder de boomen ſchoon/ ende laten alſoo de Nagelen op d'aerde neder vallen / die ghemeenlijck meer in ghetalle zijn als de bladeren. Het ghene de Portugeſen noemen baſten/ ende wy Duytſchen het romp van Naghelen/ zijn ſtelen daer de Naghelen aen hanghen / als ſy noch op den boom zijn / want in Moluca en makenſe de Nagelen niet ſchoon/ maer rapenſe 'tſamen op/ ende mengen't al onder een / dat van de boomen valt. Ghelijck ſy oock heel Indien door ſeer ſelden die onderſcheyden/ maer meeſt vercopen met ſtof/ moeder/ romp/ ende al onder een. Dan die men naer Portugael oft herwaerts over brenght / worden ghegarbeleurt / oft gheſuyvert ende onderſcheyden. De Naghelen die men aen de boomen laet / worden dick / ende zijn die ghene/ welcke men de moeder van de Naghelen noemt. De Javanen hebben deſe liever / als ſy een jaer op den boom gheſtaen hebben / ende wy prijſen de dunne. De boomen waſſen ongheplant van de Naghelen die daer by heen vallen / ghelijck de Caſtanien-boomen/ ende zijn haeſt volwaſſen / overmidts de overvloedigheydt van den reghen / ſoo datſe binnen 't achtſte jaer vrucht geven/ ende dueren over de 100 jarē. Sy en willen (nae ſommighe ſchrijven) niet heel dicht by de Zee waſſen/ noch oock boven een bas-ſchoot wegē daer vandaen. Maer de onſe hebben bevonden datſe oock verre van der zee te landewaert in waſſen op alle plaetſen/ ſo wel Bergen als dalen. Haer ſayſoen is van uytgaende Wanneerſe rijp zijn.
Auguſtus tot ingaende Januarius toe. Rondtom de boomen en waſt noch gras noch eenighe ander groente/ want ſy trecken alle de vochtigheydt ende voedſel datter omtrent is nae haer / ghelijck de Nagelen ſelve Wonderlijcke hitte van de Nagelen.
mede ſoo heet zijn/ dat ſoo men een ſack daer van op een vat waters leydt / men bevinden ſal / dat in korten tijdt het water gheminderd is / ende de Naghelen dies niet te ſlimmer. Wordenſe in een beſlooten Huys ſchoon ghemaeckt ende onderſcheyden van't gruys/ daer een kruycke oft ander vat met water ſtaet/ men bevindt dat het binnen een paer daghen gantſch ende gaer uytdrooght van de heete locht der Naghelen/ al ſtaet het daer ſchoon al verre af. Deſe ſelve eyghenſchap heeft oock de onghesponnen zijde van China, want leyt menſe ergens een voet of twee hoogh van der aerde/ ende begiet men daer nae de vloer met water/ ſoo dat hy heel bedeckt is/ ſonder nochtans de zijde te raken / des morghens ſal al dat water in de zijde weſen / die 't nae haer ghetrocken heeft. Daerom oock de Indianen het ſelve dickmaels doen / om de zijde te meer te doen weghen / daer men 't nochtans niet eens aen en merckt. Men maeckt van de Nagelen/ Waer toe ſy goet zijn
als ſy noch groen zijn / goede gheſuyckerde Conſerven / ende worden oock wel gheſouten ende in den Azijn gheleydt. De Indiaenſche Vrouwen hebben veel voor een maniere Nagelen te gaen kauwen / om een goeden aeſſem te maecken/ waer in de Portugeſche Vrouwen haer nae volgen. Van de verſche Na-

Digitized by Google

gelen wort oot water gedistelleert / dat seer goed ende medicinael is / hebbende een besonderen lieflijcken reuck. Een weynigh daer van in de ooghen ghedaen/ sterckt het ghesichte. Naghel-poeder op 't hoofd gheleyt verdrijft de pijne / komende van verkoudheydt. Naghelen doen wel wateren / verdouwen de spijse/ zijn goed voor den buyck-loop / in melck ghedroncken zijnde verwecken den lust tot by-slapen / ende hebben veel andere eyghenschappen hier te langh om verhalen.

Beschrijvinghe van t Eylandt Ternate, legghende 28. mijlen van Banda, ende maer twee derde-parten van een graet benoorden de Linie.

Vruchten. Het Eylandt Ternate is een sober landt van eetbaer waren. Ten heeft geenerley vee / dan weynigh Cabriten oft Bocxkens. Daer en wast gheen Rijs/ noch eenig graen/ daer sy brood van souden konnen backen: Brood. Dan hebben een sekeren boom / die sy afhouwen / ende ghekloofst zijnde / nemen een hamer van dick riet ghemaeckt/ ende slaen daer mede op het murgh / dit hout/ 't welck haer dan geeft een seecker substantie van ghedaeyte als by ons het saghe-meel / daer sy broodt van backen/ in haer spraecke Sagu ghenaemt: Dit is seer wit / ende sy backen 't meest van de groote van een palm van der handt in 't vierkant. Hier mede doen sy haren principalen handel / ende wat sy koopen ofte verkoopen / gheschiet al met dit broodt. Opt de tacken van dese boom / behendighlijck ghesneden zijnde / vloeyt seecker nat/ dat sy Tuacan noemen/ ende is seer smaeckelijck ende ghesond om drincken. Dit Eyland en is oock niet visch-rijck / maer heeft menighte van Cocos ende Bananas boomen / oock eenighe Oraenjen ende Limoenen / ende overvloedigh veel Naghelen. De Wijn de Palma moeter stil-swijghende verkocht worden / om dattet by haere wet verboden is wijn te drincken. Daerom de onse al heymelijck in 't een huys oft 't ander ginghen / daer sy wel te rechte konden komen om haer geld te verteren / want hoe-wel daer gheen herberghen en zijn / als te Bantam, soo is nochtans eenen yeghelijck het gheene dat hy heeft voor geld oft andere waren veyl. Daer zijnder veele die gheen geld en kennen / maer die soo wat Portugees konnen / zijn daer seer begeerigh nae. De visch / ende wat sy meer op haer maniere ghekoockt hebben / smaeckt seer wel / ende was den onsen vermaeckelijck / door de kruyden daer sy 't mede bereyden.

Hoenderen hebben sy weynigh / maer veel schoone Papegayen / die rood op den rugghe zijn / hebbende geele veerkens voor op de wiecken / wat kleynder dan de West-Indische / maer leeren veel beter spreecken. De Barbier op 't schip Amsterdam hadder een / die / als de Haen kraeyde / soo kraeyde hy mede / maude de kat / hy al mede / ende riep oock Schaf Kock, Schaf, met veel andere termen: de Barbier mochter t'Amsterdam hondert daelders voor hebben / ende ginder kan men een krijghen voor een glase fles van vier stuyvers. Sy hebbender veel Paradijs voghels / soo dat men om een spieghel van acht stuyvers wel een krijghen konde. Paradijs-Voghels. Dese voghels noemen de Portugesen Paxaros del Sol, 't welck te segghen is Sonne-Voghels, waer van onse Duytsche naem schijnt verkeerdelijck af te komen. Sommighe schrijven datse niemandt opt en heeft sien leven / dan datse dood zijnde / op dese Eylanden komen vallen. Als oock / datse by

Digitized by Google

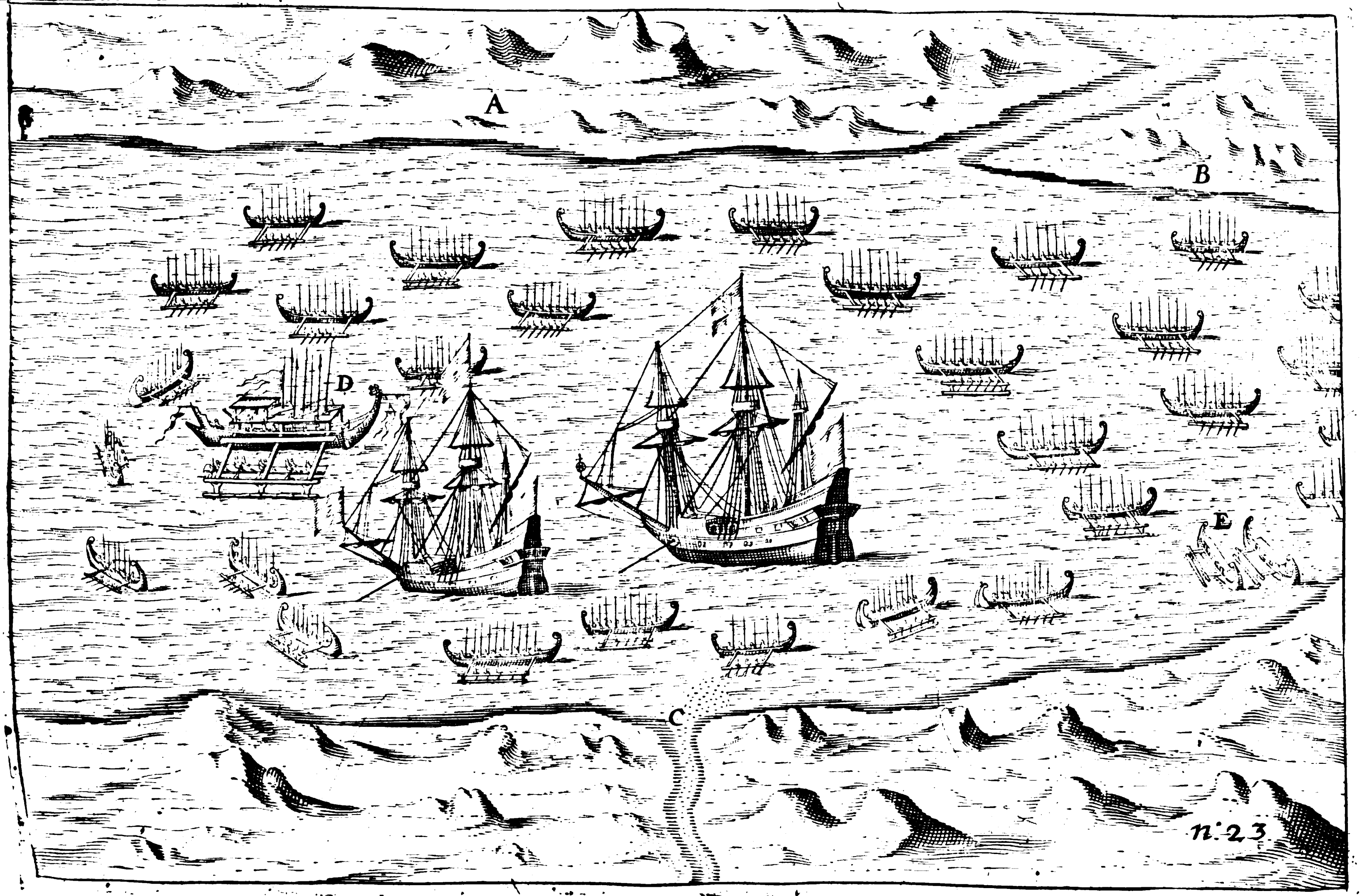

Digitized by Google

Digitized by Google

by de lucht leven / nimmermeer op der aerde en komen / teghen de Sonne opvlieghen / ende gheen voeten en hebben / maer alleenlijck hoofd ende lichaem zijn / ende meestendeel steert. Maer andere segghen dat dese meyninghe valsch is / ende dat sy soo wel twee pooten hebben als alle andere voghelen / dan dat de vogel-vangers / de selve met het meerendeel van 't lighaem afsnijden / soo dat sy niet en laten dan 't hoofdt met den hals ende een kleyn deel van 't lichaem / dat met uytnemende schone veren bekleed is: Dit nu aldus in de Sonne ghedrooght zijnde / en siet men gheen lijckteecken meer van de voeten / ende daer door schijnt het dat de voghels alsoo gheschapen zijn.

Dese luyden hebben groote sin in schoone koleuren / ende voornemelijck in roodt karmesijn / ende peersch. Krijghen veeltijdts hare noodtdruftigheden van Bantam. In alle plaetsen van Oost-Indien ist wel om woonen / doch op Ternate ende Banda beter als op Amboyna, want daer is het onverdraghende heet / hoewel het nochtans een seer lustighe landou is. Op Ternate zijn oock veel Amandel-boomen / welcker vruchten grooter zijn als die hier te lande / hebbende seer dicke ende harde doppen / die men met een moker genoegh te doen heeft in stucken te smijten; ende zijn seer goed om yser mede te smeden / want maecken wonder heet vier. In elcken dop zijn 2. oft 3. langhachtighe Amandelen. Daer wast oock Taback / doch so goed niet als die ons van West-Indien komt. De slaven gebruyckense veel / ende hebbense altoos by haer / houdende het Taback-suyghen voor een ververschinghe ende verquickinghe.

Amandel-boom.

N°. 23. *Afteeckeninghe van 't Eyland Ternate.* A. *Het Eylandt Tidore.* B. *Een onbewoont Eylandt legghende tusschen Ternate ende Tidore.* C. *De Rivier daer sy haer versch water haelden.* D. *De Galeye ofte Caracora de Conincx.* E. *De plaetse daerse te lande quamen.*

Inwoonders ende hare zeden.

De Inwoonders zijn seer goed-aerdigh / doch hebben eenen bedelachtighen aerd / ende dat niet alleen de gemeene luyden / maer oock de Koningh selve met alle zijn Hofghesin. Sy haten de dieverije seer / soo dat niemandt daer op bevonden zijnde en laet met de koorde ghestraft te worden. 't Is ghebeurt (terwijlen de onse daer laghen / dat een jonghe van 11. oft 12. jaer een blad oft twee Taback ghenomen hadde / ende daer op ghevanghen werd. Tot straffe werden hem de handen op 't gat ghebonden / ende alsoo leyden sy hem door het stedeken / met een groote menigte van kinderen achter aen / die tot zijner schande riepen in haer sprake dat hy ghestolen hadde. Sy zijn groote vyanden van de Portugesen / daerom sy oock geen quartier en houden met die van Tidore, mede een van de vijf Moluxsche Eylanden / legghende maer een gotelingh-schoot van Ternate, ende met Portugesen beset.

Den 20. Julij 1599. als de onse daer laghen / voeren die van Ternate op 't voorsz Eyland Tidore, ende overvielen daer een dorp / sloegender drie dood / eñ brachten eenige sweerden ende schilden mede / daer de ooren van hare vyanden noch aenhinghen / met omtrent 43. ghevanghens; waer onder dat was des Koninckx broeders Soon van Tidore, een jongh man van 21. jaren: Dese werdt door den Koningh van Ternate ghebracht / ende aldaer verhoort zijnde / buyten 't Paleys ghelepdt met een strop aen den hals: Op strand zijnde / hieten sy hem zijn handen wasschen / ende terwijlen hy daer toe bockte / soo quamder een van achteren / ende gaf hem in 't hoecken een slagh in den rugghe met een Sabel / dat hy daer neder storte:

Wreede Iustitie.

Daer

Digitized by Google

Daer nae gaf hem een ander noch een slagh / dat hem
longh ende lever uyt hingh: Ende daer nae wert het
lichaem aen een Prau ghebonden in zee ghesleept /
Gheweer. daer sy het voort lieten drijven. Haer principael ghe-
weer zijn houte oft rieten spiessen / die sy door de hand
seer recht ende snel weten te schieten / ende voorts
groote breede sweerden met langhe schilden / als of sy
van een planck ofte deel ghemaeckt waren. Eenighe
onder haer ghebruycken oock wel musketten ofte
roers / maer seer weynigh / want sy hebbender gheen
Schermers. dan diese krijghen van de Portugesen. Sy hebben
mede seeckere Schermers / in haer tale Bakeleyers ghe-
naemt / op 't hoofdt hebbende een storm-hoedt met een
Paradijs-voghel verciert / in stede van een plumma-
gie. Als dese teghen malkanderen vechten / so staense
altijdt op een been / hebbende alsoo een spronghe te bate /
ende soo haest den eenen tot den anderen in springht /
springht den anderen weder een groot stuck achter-
waerts uyt / blijvende altijdt staende op eenen voet:
Dese spronghen gaen soo licht ende veerdigh te werc-
ke / dat het een lust om sien is: Sy zijnder oock seer
moedigh ende stout op / jae wilden de onse verpocchen /
segghende een van haer wilde teghen onser ses slaen:
Daer op een van d'onse seyde / hy wilde alleen wel te-
ghen hem aen met Rappier ende Poenjard / maer dat
en begeerde de Schermer niet te doen / dan alleenlijck
vechten met zijn gheweer / wesende seer als Turcxsche
Sabels / dan aen 't eynde zijn sy wel een handt breedt:
In de luchter-hand hebben sy een langhe schild. Hare
kleedinge is een katoenen pijtgien / met een broeck van
ghelijcke stoffe / oft oock wel van sijde / onder seer wijd /
op de wijse van de nieuwe Spaensche broecken. De
vrouwen / als sy achter strate gaen / hebben een kotoenē
kleed op 't hoofd voor de Sonne / haer kleederen zijn al
mede van katoen met verscheydē koleuren doortrockē.

No. 24. *Afteeckeninghe van de Moluxsche Schermers.*

Het Eylandt Ternate begrijpt omtrent acht mijlen
in zijn ommeganagh / ende is hoogh landt; Het versch
water / dat seer goed is / komter al uyt putten. De Gammalamma de Hooft-stadt van Ternate.
Stadt Gammalamma, daer de koningh zijn hof houdt /
leydt lancx de zeekant / zijnde een eenighe strate / soo
langh omtrent als oud Amsterdam van de Haerlemmer
poort tot de Reguliers poort. Sy is ongheplaveyt.
De huysen zijnder meest van riet / doch sommighe oock
van hout. De tempel is mede van hout. Voor de stad
en is gheen reede om Schepen te legghen / om dattet
daer onder water heel droogh ende steenigh is. Aen Vreemde manieren van visschē.
dese droochten varen die van der Stadt met het leegh
water om visch te vanghen / die sich in kleyne wateren
tusschen de steenen onder-houdt. Maer als sy groote
visschen willen vanghen / gaense dus te wercke. Sy
vanghen eerst een deel kleyne visschen met een schep
ofte werp-net: Daer na stellense een langh riet recht
over eynde voor in de schuyt: Boven in dit riet is een
gat daer sy een tou door schieten / aen 't een eynd van
dit tou is een visch-hoeck / ende boven den hoeck een
blad / op dat alsoo de lijn voor uyt wayen soude. Dan
sitter achter een ende werpt de kleyne vischkens voor
uyt nae de visch-hoeck toe / die sy recht boven 't water
laten hanghen / ende weten hier door de groote visschen
te verschalcken ende vanghen. Oock ghebruycken sy
seeckere korven / die sy op de grond laten sincken / ende
daer een tijdt langh gheleghen hebbende / siense nef-
fens de schuyt nae de grond toe / offer eenighe visch in
is / ende indien jae / soo valter een buyten boord / duyckt
te grondewaert / brenght de korf op / ende haelter de
visch uyt. Yemandt mocht vraghen / hoe ist moghe-
lijck

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

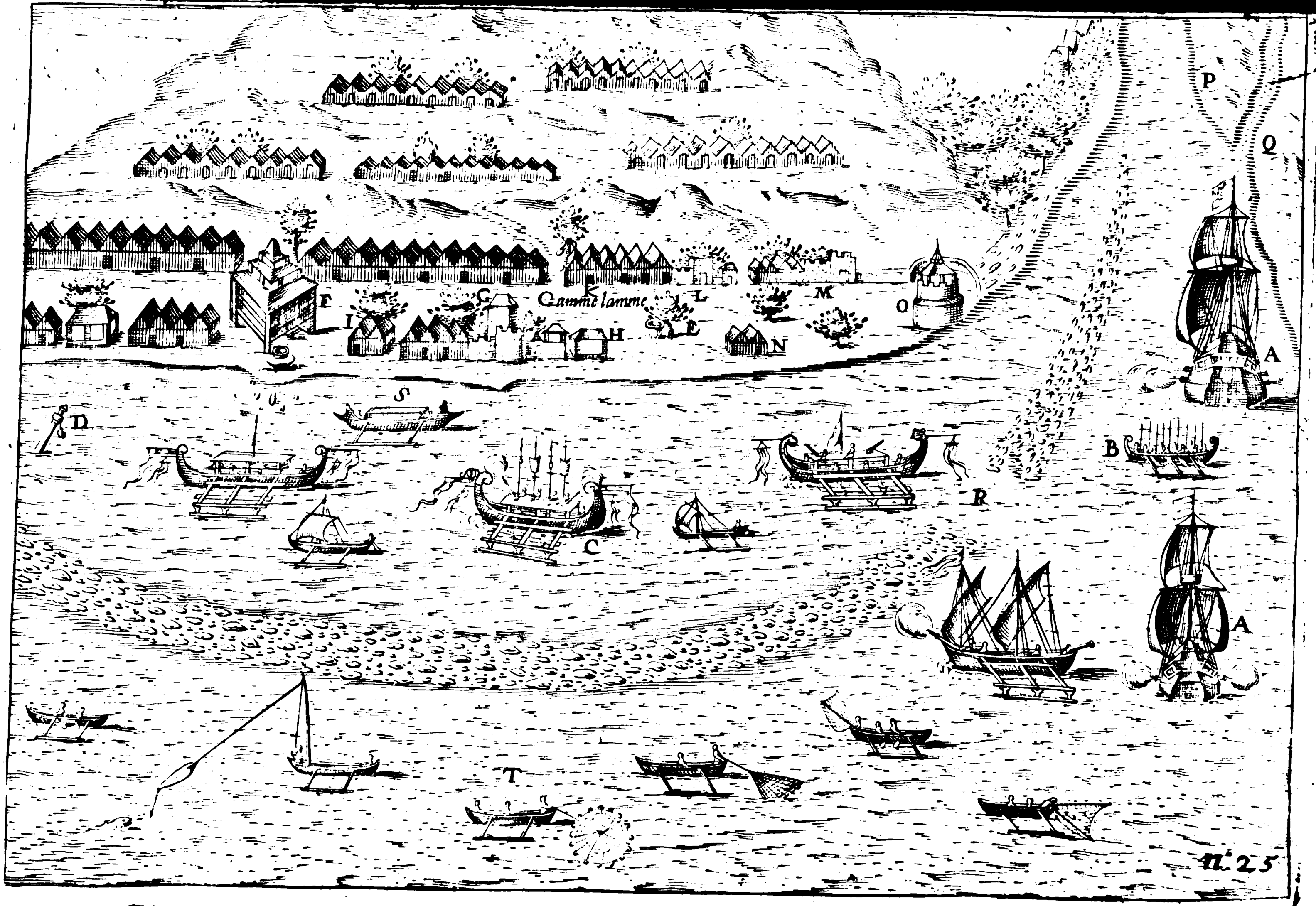

Digitized by Google

lijck dat sy / daer de korf die dickwils 15. 16. 17. vademen diep leydt / konnen sien offer visch in is ofte niet? Ick antwoorde / dat het water daer soo klaer is / dat men de anckers van de Schepen bescheyelijck magh sien legghen / ende de visschen sien swemmen / jae de grondt is soo klaer of 't water maer een voet diep en waer. De Inwoonders hebben voor de Stadt een Rif van steenen ghemaeckt met een ingangh / om bevrijd te zijn / dat mense met Jachten niet overvallen soude / effen bynaest als voor Amsterdam de palen staen. De onse moesten reede soecken voor een Dorp tusschen Ternate ende Tidor, gheheeten Telingamma. Een half uyre gaens verder leyt een Stedeken ghenaemt Maleyo, rond-om besloten met een steenen muer / niet ghemetst / maer slechts met handen op malkander gheleydt / ende tamelijck hoogh / om dat de Portugesen daer al-te-mets plachten te komen.

No. 25. A. *Twee Hollandsche schepen.* B. *Een Karacol haer verwelkomende.* C. *Carakorren ten oorlooghe dienende.* D. *Een staeck daer een Vyandts hooft aen hinck.* E. *Boom daer sy haer merckt onder houden.* F. *De Kerck ofte Musquita.* G. *Des Konincks Hof.* H. *Een vertreck aen 't Hof.* I. *'t Huys de Hollanderen vergunt.* K. *Daer de Hollanders haer Koopmanschappen in brachten.* L. *Een Klooster S. Pauli.* M. *Een steene huys by de Portugesen ghebout.* N. *Des Conincx Tolcx wooninghe.* O. *Een Toorn daer een Metael stuck op lagh.* P. *Een Eyland legghende tusschen Tidor ende Tarnate.* Q. *Het Eylandt Tidore.* R. *Het gat daer de Schepen door moesten.* S. *Een speelschuytjen.* T. *Haer manier van visschen.*

Coningh van Ternate ende zijnen staet.

De Koningh van Ternate was een kort vierschoten man / oud omtrent 36. jaren / seer vrolijck van geeste / ende sonderlinghe graegh om yet nieus te hooren ofte sien / doende 't geene hem voor ghedaen werdt / geerne nae. Als de onse op een tijdt hem ter eeren twintigh oft dertigh vierpijlen gheschoten hadden / quam hy des anderen daeghs aen boord / ende begeerde die te leeren maecken: gheleert hebbende / ginghse van stonden aen selve nae maecken / ende hem wijs ghemaeckt hebbende / dat sy een grooten boom ofte balck wilden doen klieven met twee handen vol krupts / soo en ruste hy niet / voor sy dat in 't werck leyden / het welck aldus toegingh. Voor zijn hof lagh een balck / daer boorden sy met een Avigaer recht in 't midden een gat in / tot op twee vinger breed nae door. Dit stamptense doen vol kruyd / ende sloeghender boven een prop op / waer door sy een laetgat boorden / ende staecken 't alsoo aen brandt; De balck kliefde rechts draets 't houd heel soetelijck van den anderen: Waer in de Koningh daer tegenwoordigh zijnde groot behagen nam. Hy was manhaftigh in den krijgh / ende yverigh om zijnen vyandt te bekomen / hem selven gantsch niet sparende. Dit bleeck in den aenslagh teghen die van Tidore, daer de onse hem saghen in 't water loopen om in zijn Caracora te komen / als hy derwaert trock / met sulcken yver dat het wonder was. Meesten tijdt was hy op 't water in zijn Galeotte / daer hy een vergulde bedstede op hadde / nimmermeer ledigh zijnde / maer altijdt wat doende. Hy ontbood dickmaels den stuerman van den Admirael / die moest hem dan Ian Huygens boeck op slaen / ende beduyden wat van yeder figuere gheschreven stont / daer hy seer nieus-gierich toe was / nimmermeer versadight zijnde van vraghen. Hoewel hy nu teghen den onsen soo ghemeensaem was / wist nochtans zijn reputatie wonderlijck wel te houden teghen

Digitized by Google

ghen zijn ondersaten / van de welcke hy seer ontsien was. Sijne Edelen / Capiteynen / oft Ambassaten en mochten niet tot hem komen als met ghevouwen handen / verheven zijnde boven 't hooft / die sy dan sachtjens lieten dalen / ende dan wederom ophieven/ ende dalen lieten / soo langhe als sy in zijne teghenwoordigheydt waren ende met hem spraecken. Sijne Edelen gaen ghekleedt in zijde of katoene kleederen/de broecken bykans als die Portugesen / onder wijd. Haer wambaysen zijn van katoene-lijnwaet / oft bast van boomen/dat aldaer seer fray ghewrocht wort. Het zijn fraye mannen/ veel beter van aerde/bequamer/gestadigher/ ende ghetrouwer als de Javanen. Sijne Capiteynen zijn al-te-mael oude mannen met grijse baerden/ seer aensienlijck. Hy hadde in de dertigh Caracoras, op sommighe vier / ende op sommighe ses metalen bassen/ op yeder veertigh/ vijftigh/ ende tot de tsestigh roepers. In elck Dorp hadde hy eenige wijven/welck in alles boven de 40. sterc waren/ ende waer hy quam/ hy was over al t'huys. Sijnen godsdienst beginghet hy met grooter devotie/op zijnen Sabbath-dagh neerstigh ter kercke gaende. Gelijck men siet in de naervolghende Figuere / daer een Bocxken voor-upt ghelept wert ter offerhande by een Jonghelingh / die een swaerd op zijn schouder draeght. Daer na volght een deel krijghsvolcks / ende achter de selve een dienaer met een Wieroocx-vat. Voorts de Koningh met een Tirasol ofte Sonneweerder boven 't hooft / ende dan weder een deel Soldaten achter aen met een vlieghende vaendel. Voor de kercke staen sommigh potten met water / daer sy haer handen ende voeten in wasschen eer sy in gaen. Binnen komende spreyden sy een wit kleetgen neder / ende vallen daer op haer knyen/ ghelijck hier voren ghesept is van die van Banda. Die den Koningh dan te ghemoete komt / moet al bockende ende met de handen te gaer gaen / tot dat hy hem verre voorby is.

Hoe hy ter kercke gaet.

N°. 26.

In de Mesquita oft kercke staet een stoel als een Predick-stoel / behanghen met een wit kleed. Daer hangt oock een dingh als een grooten Trommel / daer sy op slaen met een stock / als sy 't volck ter kerck begeeren/ 't welck is des vrydaeghs. Als nu 't volck by een is / komt de Predicant / die oock haer Schoolmeester is / want de onse hebben zijn schoole ghesien/ voor de welcke hingh seker berd/ daer nae hare maniere letteren in gheschreven stonden als krauwels / haken / ende hane-pooten/ seer vreemd om sien. Aen seker hoogh huys hangt mede een klock sonder klepel/ ende wanneerder onraed is soo wordt daer op gheslaghen: dan komen die van 't gantsche Eyland / te samen elck met zijn gheweer / ende konnen opbrenghen veertigh Caracoras wel ghemant / als 't te water te doen is. De Koningh heeft oock veel metale stucken in zijn Hof/ met veel steenen klooten daer by / maer of hy bus kruyd heeft/ is den onsen onbekent.

Allsser een Eclipsis aen de Son ofte Maen is / maken dese Eylanders groot getier ende misbaer / want sy meenen dat haren Koningh / oft yemandt van zijn naeste vrienden oft principaelste Officieren sterven sal; maer als de Eclipsis ghepasseert is / sonder des Koninckx ofte der zijnen dood / soo houden sy op haer maniere een groote feest/ makende des anderen daegs als een ommeganghe: die voor aen gaen draghen eenighe Porceleyne vaten: Daer nae volghen eenighe met spiessen/ hellebaerden/ musketten ende roers / ende achter de selvighe worden ghedragen drie lampen/ in sulcker wijse als men by ons de druyven van 't land van

Superstitie.

Digitized by Google

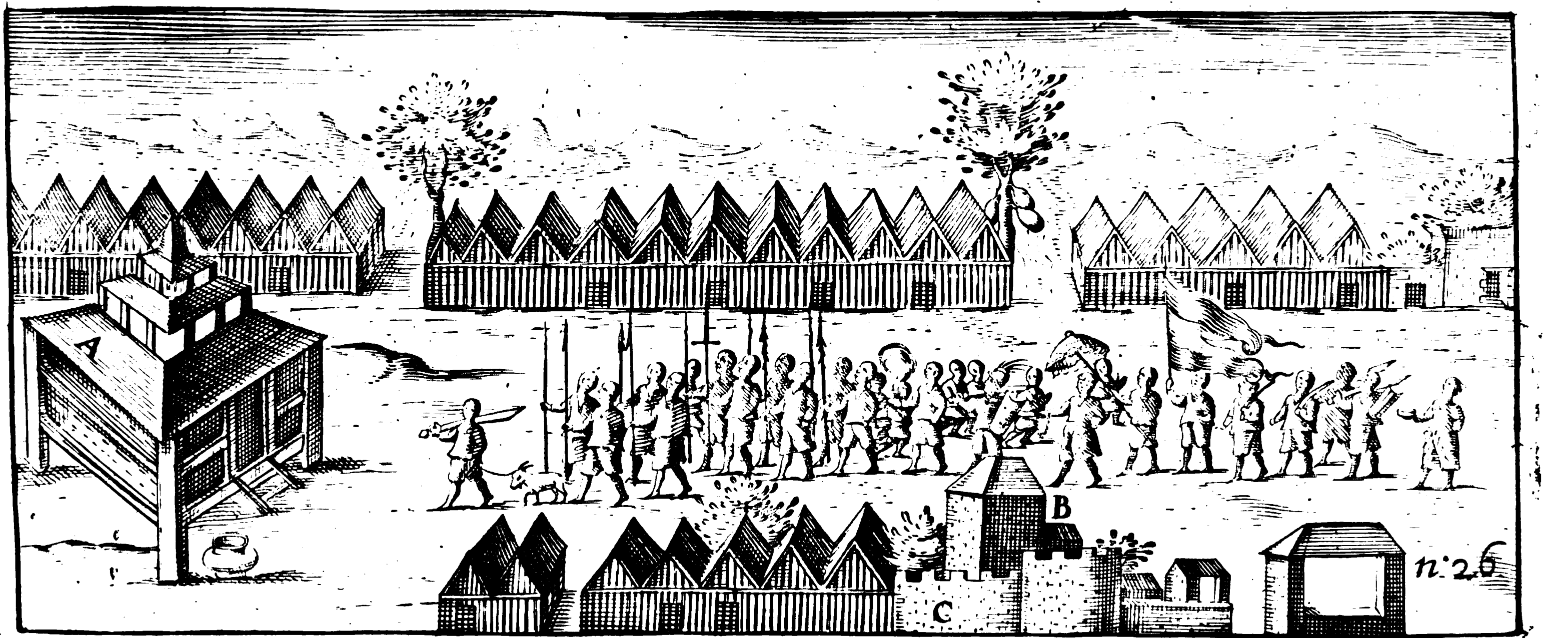

Digitized by Google

Digitized by Google

van Beloften ſchildert. Dan volghter een jonghen met Koninghlijcke kleederen ghekleed/ ende voor hem gaet een met een verguldе waper; achter hem komen veel vrouwen ſoo jongh als oud / ſeer fray toe-ghemaeckt / nae des landts ghebruyck. Dit doen ſy aldus van blyſchap / om datter niemandt gheſtorven is. Gelijck de onſe ſulcx geſien hebben op den 6. Auguſti 1599. als wanneerder des avonds omtrent acht uyren een Eclipſis aen de Mane was. Als hun gheſeydt wierdt / datter by ons luyden waren / die te voren weten te segghen wanneer Eclipſis aen de Sonne oft Mane weſen ſal / hielden ſy 't ſelve voor een groot mirakel / jae ghenoegh voor onmoghelijck.

Religie ende be ſnijdinge.

Die van Ternate, als oock meeſt alle de omleggende Eylanders zijn van religie Turcx ofte Mahometiſt. Sy beſnijden hare kinderen / 't welck met grooter ſtatie toe gaet. Want eerſt komender drie oft vier paer mannen met ghеladen roers ende brandende lonten in de hand voor uyt: dan volghender twee / die draghen een ſtock / waer aen hanght een ſtuck klater-gout / oft yet anders dat in haren ooghen cierlijcxſt is. Voorts twee mannen elck met een ſpieſſe / die ſy over eynde houden in de hand: achter deſe volght de vrouwe die 't kind ter kercke draeght / met noch ſeven oft acht paer vrouwen achter aen. By de kercke komende worden de Roers af-gheſchoten / ende de beſnijdinghe met hare ceremonien gedaen zijnde / keeren ſy weder met de ſelve ſtatie naer huys.

Waerom de Mahometiſten gheen wijn en drincken.

Sy en drincken gheen wijn / ende de oorſaecke daer van is ſeer fabuleus ende belacchelijck. Godt (segghen ſy) ſond by Mahomet alle daghe twee Engelen/ die hem alles hielpen uytvoeren wat tot zijnen godſdienſt van noode was. Nu werden deſe drie te ſamen op een Bancket ghenoodt van een ſeer ſchoone Vrouwe / die wat noodighs met hun te ſpreecken hadde. Daer ghekomen zijnde maeckte ſy Mahometh met de twee Enghelen / ghenaemt Harot ende Mierot droncken met Wijn / ende preſenteerde by hun te ſlapen / mits conditie / dat ſy haer eerſt ſouden leeren een ghebedt / daer ſy mede nae den hemel ſoude klimmen/ ende dan weder op d'aerde komen. In den hemel komende / heeft Godt / die wel wiſt wat ſonde dat ſy ghedaen hadde / zijnen Enghel bevolen haer by den hayre te nemen / ende in ſeeckeren kuyl te voeren omtrent Babylonien / daer ſy hanghen moeſt tot den jonxten daghe toe: Ende om deſer ſonden wille door den dranck des wijns gheſchiedt / heeft Mahomet naemaels den ſelven gantſch verboden.

Waerom ſy gheen vercke-vleeſch en eten.

Dat ſy gheen Vercke-vleeſch en eten / is om deſe reden. Op een tijdt hadde Axa Mahomets wijf hem een welrieckende badt toe-bereydt om daer in te waſſchen: Nu ſo quamder onverſiens een vercken in 't huys / dat hem daer in wieſch / waer over Axa met alle verſtoort was. Mahomet dat ſiende / heeft het vercken vervloeckt / ende den zijnen verboden vercke-vleyſch te eten / om dat het / ſoo hy ſeyde een vuyl dier was.

Volght noch tot vermakelijckheyd van den Leſer een ſeecker t'ſamen-ſpreeckinghe tuſſchen een Iode ghenaemt Abdias, ende Mahomet, geſchied in de Stad Almedina, ende uyt den Portugeſche verduyſcht.

Abdias. SEght ons Mahomet, ſydy een Propheet, oft een Boode?

Maho. Ick ben een Propheet ende oock een Boode.

Ende na dat hy hem noch ſeventhien andere vragen gevraeght hadde / ſoo ſeyde de voorſz Abdias tot hem: Segt my eens Mahometh waerom datmē dē hemel, hemel heet?

 Mahom.

Digitized by Google

Mahom. Om dat hy van den roock gheschapen is geweest, ende den roock van den damp der Zee.

Abdias. Seght my waerom is den Hemel groen.

Maho. Om den Bergh Caffs wille, ende den Bergh Caff die is groen om de Esmeraulden des Paradijs wille, de welcke groen zijn, ende den Bergh Caff die gaet rontsom ende begrijpt de heele Wereld, ende hy onder-houd de Hemelen.

Abdias. Seght my: Den Hemel heeft hy Poorten?

Maho. Iae hy, hy heeft Poorten.

Abdias. Zijnder oock sleutelen tot de Poorten?

Maho. Iaet, ende sy worden by Gods schat bewaert.

Abdias. Waer af zijn de voorsz Poorten ghemaeckt?

Maho. Van fijnen goude, ende de sloten zijn van Godts licht, ende de sleutelen van zijnder barmhertigheyd.

Abdias. Seght my waer af is den Hemel gheschapen?

Maho. Godt heeft den eersten Hemel van groen water geschapen, ende den tweeden van klaer water, ende den derden van eenen steen diemen Esmeraulde heet, ende den vierden van fijnen goude, ende den vijfden van eenen Jacint, ende den sesten van klaren Nevel, ende hy heeft den sevensten van de blinckinghe des viers gheschapen.

Abdias. Seght my, wat isser boven die seven Hemelen?

Maho. Een levende Zee.

Abdias. Ende wat isser boven dese Zee?

Maho. Een ander duyster Zee.

Abdias. Ende wat is daer boven? segghet ons al-te-mael nae sijn ordene.

Maho. Daer boven is een ander Zee van windt, ende boven dese is noch een ander Zee van steen, ende boven dese is noch een ander Zee die welcke seer doncker is, ende boven dese is een Zee van grooter vreught ende gheneuchten, ende boven dese is een ander Zee van de Mane, ende boven dese is de Sonne, ende boven de Sonne is de naem Gods, ende daer boven is de supplicarie oft ootmoedighe begheerte, ende noch bovenwaerder is den Enghel Gabriel, ende noch wat boven-waerder is een groote Zee van wel bereyt perckement, ende daer boven is noch een ander groote Zee, ende noch hoogher zijn tseventigh wijdden van lichte, ende noch opwaerder zijn tseventigh wijdden van Berghen, ende noch opwaerder zijn duysendt wijdde spacien, ende in elck van dese zijn tseventigh manieren van volcke ende onder dat voorschreven volck zijn vijf duysendt Enghelen die Godt altijdt loven ende dancken, ende daer boven is een groote wijdde van peerlen, ende daer boven is een ander wijdde van gratie, ende opwaerder is een ander wijdde van moghentheydt, ende noch opwaerder is noch een wijdde van dispensatien, ende daer boven is een groote stoel, ende noch opwaerder is het huys des Universiteyts oft der Gemeynten.

Abdias. Seght my: De Sonne ende de Mane, zijn sy gheloovigh oft ongheloovigh?

Maho. Sy zijn gheloovigh, ende dienen Godt altijd.

Abdias. Seght my: waerom en lichten sy niet ghelijck?

Maho. Alsse Godt schiep soo maeckte hyse ghelijck in 't licht, ende soo ghelijck datter gheen onderscheyd tusschen de Sonne ende de Mane en was, noch daer en was gheen scheydinghe des daeghs oft des nachts, ende het ghebeurde eens op een tijdt dat den Enghel Gabriel met grooter haesten vloogh om een boodtschap te draghen, ende raeckte de Mane met zijnen vleughel, ende van die tijdt af werdtse verdonckert ende daerom bleef de Mane voor den nacht, ende de Sonne voor den dagh.

Abdias. Seght my Mahomet, hoe veel ordenen van Sterren sijnder.

Maho. Drie, ende d'eerste komt uyten Hemel uyt Godts throon, met goude ketenen, ende sy lichten tot in den sevensten throon; ende de tweede orden is in den tweeden Hemel om de Wereldt te cieren, ende dese doen de Duyvels wegh loopen ende vlieden, als sy nae den Hemel komen luysteren om die secreten te hooren. Ende die derde orden is tot een aenschouwinghe der Planeten ende der sterren. Hier nae seyde de voorsz

Abdias

Digitized by Google

Abdias tot hem: Seght my wat winden datter tuſſchen ons ende den Hemel zijn?

Maho. Daer iſſer drie, de een is onvruchtbaer, de tweede is een ſwert wint, ende deſe doet de Zee ſtuer ende rou weſen, ende hy ſal 't vier in den dagh des oordeels opblaſen ende doen barnen, de derde wint is de gheene die dē Zee ende dat aertrijck dient.

Abdias. Seght my, hoe veel wijdden ſijnder van der aerden tot aen den Hemel toe?

Maho. Daer en iſſer maer eene, ende en waerder die niet, ſoo ſoude dat Hemels vier alle de dinghen vernielen die opter aerden zijn.

Abdias. Seght my waer ſtaet de Sonne?

Maho. Sy ſtaet in een warme Fonteyne, ende deſe Fonteyne ſtaet in een valleye, ende deſe valleye ſtaet in een wijdde, ende deſe wijdde ſtaet in den Bergh Caff, ende den Bergh Caff ſtaet op de hand van eenen Enghel, welcke de gheheele wereldt draeght, ende onderhout tot den dagh des oordeels toe.

Abdias. Hoe ende in wat manieren wordt Godts ſtoel ghedraghen.

Maho. Godts ſtoel is gheladen opte hooſden van de geene die hem draghen, ende ſy draghen haer voeten op een throon, ende elck een van de Engelen die hem dragen, heeſt ſo breeden hooſt, dat al waert datter eenen voghel van ontrent zijn een oore uyt begoſt te vlieghen, ende wel duyſend Iaren ghevloghen hadde, ſoo en ſoude hy nochtans nauwelijcx oſt met grooter arbeyd tot aen d'ander oore konnen gheraecken, ende een yghelijck van die voorſz Enghelen heeſt veel hoornen op ſijn hooft, tuſſchen de welcke acht Krijghs-heyren van contrarie ende diverſche dinghen zijn. 't Eerſte is van vier ghemenght met ſneeu, ſonder dat d'een het ander vernielt. Dat tweede heyr is van donder ende blixem. Het derde heyr is van water ende vier, ſonder dat d'een d'ander vernielt. Het vierde heyr is van wint ende water. Het vijſde heyr is van vier ende yſer. Het ſeſte heyr is van gout ende ſilver. Het ſevenſte van loſ ende glorie. Ende dat achtſte heyr is van ſchoone blinckende klaerheyd.

Abdias. Seght my Mahometh hoe verre is d'aerde van den Hemel.

Maho. Vijſ hondert Iaren gaens, ende alſoo veele iſt oock van Hemel tot Hemel, totte ſeven Hemelen toe, ende in elcken Hemel is ſoo groote menichte van Engelen dat niemandt machtich ghenoech en is om die te tellen dan Godt alleen, ende tuſſchen ons ende de Hemelen vlieghen ſeecker gheſlachten van voghelen de welcke nimmermeer aen den Hemel noch aen de aerde en geraken.

Abdias. Seght my: waerom heeſtmen de Werelt, de Werelt geheeten.

Mahom. Om datſe tot onderſcheydt vander eeuwicheydt gemaeckt is, ende waert datſe gemaeckt hadde gheweeſt ghelijck de eeuwicheyt, ſoo ſoude ſy oock eeuwich geweeſt hebben, ende altijdt geduert.

Abdias. Segt my: waerom was Adam, Adam geheeten.

Mahom. Om dat Godt hem geſchapen heeſt vanden ſlijm van alle de aerde des Werelts, want hadde hy hem van eender aerden alleen ghemaeckt, de menſchen en ſouden de dinghen van alle de aerde oſt Landen niet geweten hebben.

Abdias. Seght my: als Adam geſchapen wert, waer langhs quam hem de Geeſt oſt het leven inne.

Mahom. Hy quam door den mondt in, ende is door den mont wederom uyt gegaen.

Abdias. Seght my: wat ſeyde Godt tot Adam.

Mahom. Dat hy ende ſijn huyſvrouw int Paradijs woonen ſouden, ende datſe van als dat inden Paradyſe was eeten ende drincken ſouden, uytghenomen van eenen Boom daer ſy niet aengeraken en mochten.

Abdias. Wat Boom was dat.

Mahom. Het was een terwen-Boom.

Abdias. Op wat manier was hy gemaeckt.

Mahom. De voorſz Boom hadde vijſ aren, ende daer namper Adam een af daer vijſ graenkens in waren, waer af

Digitized by Google

Adam de twee adt, ende d'ander twee gaf hy Eva, ende het vijfde droegh hy met hem.

Abdias. Hoe groot was dat graenken wel, ende wat dede Adam daer mede?

Maho. Het was soo groot als een eye, ende Adam ontdeckt terstondt, ende brackt in stucken, ende deylde dat in ses hondert stucken, ende daer af is al het zaet der aerden ghekomen; ende daer nae maeckten Godt Eva van een van Adams ribben, ende uyt sijnder slincker zijde, ende niet uyt de rechter, om datse weeck, teer ende niet sterck wesen en soude.

Abdias. Wie bewoonde de aerde, eerse Adam bewoonde.

Maho. De duyvels haddense seven jaren bewoont, ende daer nae hebbense de Enghelen duysendt jaer bewoont, ende daer nae bewoondese Adam.

Abdias. Seght my Mahometh, mits dat ghy 't altemael soo wel weet, wie heeft Adam sijnen baert ende sijnen hayr ghe-schooren?

Maho. Den Engel Gabriel.

Abdias. Ende wie heeft hem besneden?

Maho. Hy heeft hem selven besneden.

Abdias. Wie heeft hem na Adam besneden?

Maho. Abraham.

Abdias. Tegen wat aerde heeft God gesproocken?

Maho. Godt heeft den Bergh Sinay bevolen dat hy Moses in den Hemel soude voeren.

Abdias. Seght my wie datter leeft, ende en heeft nochtans geen Geest?

Maho. De nacht.

Abdias. Seght my, wat Vrouwe isser van den Man alleene ghekomen, ende wat Man isser van de Vrouwe alleen ghekomen.

Maho. Eva is alleene van Adam ghekomen, ende Iesus Christus van de Maget Maria.

Abdias. Seght my, welck dat de drie dingen zijn die ghe-schapen zijn sonder menginghe oft toedoen van mans-persoonen?

Maho. Adam ende den Ram die Abraham offerde, ende Iesus Marias Soone.

Abdias. Seght my, wie zijn de twee wiens graf men niet en weet, oft waer sy begraven zijn?

Maho. Dat zijn Iheralib ende Moses, want als Moses in de Wildernisse alleen ginck, soo vant hy daer een Sepulture van zijnder grooten, daer niet met allen in en was, ende Moses seer bedroeft wesende, bleef daer op staen sien, ende den Enghel des doods quam neffens hem om hem te dooden, ende midts dat hem Moses wel kende, soo vraeghde hy hem wat hy begheerde oft hebben woude, ende de Enghel des doodts seyde dat hy om zijn ziele quam, ende dat Moses hem vraeghde hoe ende in wat manieren dat hyse uyt zijn lichaem meynde te krijghen, want sy en kost door den monde niet, want hy met Godt ghesproocken hadde, noch door de ooren, want sy Godt ghehoort hadden, noch door de ooghen want sy Godt ghesien hadden, noch door de handen, want sy Godts gifte ontfanghen hadden, noch door de voeten, want hy kost daer mede in 't opperste van den Bergh Sinay beklimmen, om Godt te spreecken. Ende als hy hem dit gheseydt hadde, soo gingh den Enghel terstondt wegh, ende scheyt van hem, ende hy veranderde zijn habijt oft kleedt, om dat Moses hem niet kennen en soude, ende bracht een Appel uyten aertschen Paradijse, den welcken hy Moses gaf om dat hy hem riecken soude, ende soo haest als Moses den Appel gheroocken hadde, soo nam hy hem zijne ziele door de neusgaten uyt, ende Moses suchte swaerlijcke seer, ende soo bleef dat lichaem in dat graf, al ist saecke nochtans datment nader-hand niet en heeft gevonden.

Abdias. Segt my wat dinck isser onder d'aerde?

Maho. Een Os.

Abdias. Ende waer op set desen Os zijn voeten?

Maho. Op een witte steen.

Abdias.

Digitized by Google

Abdias, Wat ghedaente oft wat forme heeft dien Os?

Maho. Hy heeft zijn hooft in 't Oosten, ende den steert in 't Westen, ende hy heeft veertigh hoornen ende veertigh tanden, ende den eenen hoorn staet wel duysent jaer van den anderen. Ende de Suna seyt op 't ghene dat Mahometh hier gheseydt heeft, dat hy oock seyde dat de heele Werelt op het punckt van desen Os hoorn rust ende gheladen is, ende als hem desen Os eens roert, dat het dan aertbevinghe is.

Beschrijvinghe van de vijf Moluxsche Eylanden in 't ghemeyn.

Molucksche Eylanden hoe veel in getale ende hare namē.

De Moluxsche Eylanden zijn eygentlijck vijf in ghetale / Ternate, 't welck wy nu beschreven hebben / Tidore, Maciam, Motiera, Bassian. Behalven in dese vijve / wassen de Naghelen (soo gheseyt is) oock in de Eylanden Meao, Marigoran, Sinomo, Cabel ende Amboyna: dan 't en heeft niet veel te bedieden / ende en is by de vijf eerste niet te ghelijcken. Alle dese Eylanden nu / so Moluxsche, als andere nu ghenoemt / waren / als de onse daer laghen / onderdanigh den Coninck van Ternate, behalven alleenlijck drie / namelijck Tidor, Bassian, ende Marigoran, die het met de Portugesen hielden.

Meao Eyland.

Meao leyt west van Ternate, ende heeft een goede Haven / daer die van Mindenao, een groot Eylandt niet wijdt van daer / altoos pleghen te legghen / om van 't bespringen der Portugesen te beter bevrijdt te zijn. In dit Eylandt Meao laet de Coninck van Ternate al sijn Caracoras ofte Galeyen maken / ende wat hy meer voor Schepen behoeft.

Bassian Eyland.

De Coninck van Bassiam houdt sijn Hoff op 't Eylandt Marigoran. Het Eylandt Tidor was doen ter tijdt de principale macht van de Portugesen in alle de Eylanden van Moluca. De Coninck van Tidor was Oom van den Coninck van Ternate, 't welck het principaelste is van alle dese Eylanden / hoe wel Macian

Macian Eyland.

meer ghewas uytlevert / als eenigh van alle.

Vyantschap van die van Ternate tegē de Portugesen.

Den haet van die van Ternate teghen de Portugesen is onversoenlijck / door dien sy 34. jaren te vooren / eer de onse daer quamen soo tyrannighlijck met des Conincks Vader gheleeft hadden / als wy elders sullen verhalen. Hierom hebben sy van doen af met ghewelt de Stadt Gammalamma moeten ruymen / ende met eenen het gantsche Eylandt van Ternate, alwaer men noch sommighe overblijfselen siet van hare gebouwen; met namen / 't Kasteel / des Conincks wooninghe / Sint Paulus Kercke / een vervallen Preeck-Heeren Clooster / ende een steenen Bolwerck met drie of vier steenen huysen. De Chinesen, die in voortijden op Ternate pleghen te handelen / zijn / door questie met de Portugesen ghehadt / van de selve verdreven ghewoorden / soo dat sy nu heel weynigh daer komen. Maer die van Mindenao hebben noch ter tijdt groote vriendtschap ende aliantie metten Coninck van Ternate, ende doen malkanderen bystant teghen de Portugesen / die haer onthouden op de Eylanden Philippinas.

INWERP.

Inwoonders van de Moluccas ende hare seden.

De Inwoonders van de Moluxsche Eylanden zijn „
seer gheneghen tot ledigheydt ende ghemack: soo „
dat men niemandt lichtelijck en siet arbeyden / hy „
en zy dan een lijf-eygen ofte slave. Dit doet de groo- „
te menighte van die kostelijcke Naghelen / welc- „
ke al de wereldt door soo seer begheert zijn / ende in „
dese weynigh Eylandekens alleene wassen. Sy en „
kennen gheen Ambachts-luyden / noch en zijn ner- „
ghens mede bekommert. Hebben gheen huysraed „
dan potten / pannen / ende soo een matghen of twee / „
van basten van boomen ghevlochten / om op te sitten „
ende slapen. Hare Huysen timmeren sy door hare „
Slaven van hout ende riet / sonder eenighe andere „

stoffe

Digitized by Google

,, stoffe daer toe te behoeven / jae niet soo veel als een
,, naghel van ijser. Hare kledinghe is wel cierlijck en-
,, de eerlijck / maer licht ende onkostelijck / want sy niet
,, van noode en hebben twee oft drie dobbel ghekleedt
,, te gaen / als ligghende onder oft seer nae by de Linie
,, Equinoctiael, daer 't nimmermeer koud en is. Doch
,, tegen den brandt der Sonne moeten sy evenwel eenige
,, kleederen draghen / of de huydt soude haer wel van
,, 't lijf branden. De jonghe luyden draghender kran-
,, sen van catoen ghevlochten op 't hooft / die sy op ha-
,, re Feest-daghen met verscheyden bloemkens vercie-
,, ren. De Mannen maecken dat hare klederen lief-
,, lijck ruycken nae eenigh roockwerck / om hare Vrou-
,, wen dies te beter te behaghen. Want sy moghen-
,, der soo veel trouwen als 't haer belieft / ende sijnder
,, uytnemende seer jaloers van / jae soo seer / datse nie-
,, mandt in hare huysen en brenghen om hare Vrouwen
,, te laten sien. Die een Vrouwe trouwen sal / en mach
,, de selve niet sien / voor dat het Houwelijck by de Ou-
,, ders oft Vrienden van wedersijden gheslooten is / en-
,, de de Maeght hem t'huys ghebracht wordt / die
,, dan oock haer Man moet wesen / sonder dat sy hem
,, haer leefdaghe ghesien heeft. De Vrouwen zijnder
,, middelbaer van statuere / draghen 't hayr ghevloch-
,, ten rondom 't hooft / ende dan achter in de neck 't sa-
,, men in een knoop gebonden / op dat men immers geen
,, cieraet aen haer en mercke. Daer-en-tusschen noch-
,, tans zijn sy seer wulpsch ende dertel / ende hoe nau-
,, we sy oock bewaert worden / haren Mannen selden
,, ghetrouwe. Het werck dat sy doen is catoen te spin-
,, nen ende weven / dat daer in't landt veel valt. De
,, schamele sitten op de merckt te koop met ghesouten
,, ende versche Visch / Hoenderen / Bananas, Suyc-
,, kerriet / groene Gember ende andere waren. Wey-
,, nigh andere Vrouwen siet men op de straet. Moluc-
kers zijn goede krijghsluyden / ja en hebben in gantsch ,,
Indien haers ghelijck niet / weten seer wel te leven ,,
met haer gheweer / ende achten 't een groote schande ,,
voor haren vyandt te vluchten / daer-en-teghen een ,,
sonderlinghe eere / als haer de vyandt te machtigh ,,
is / vechtenderhandt te sterven / ende een Man al- ,,
leen teghen twee ofte meer uyt te houwen. Sy en ,,
hebben gheen gheldt / maer alle haren rijckdom be- ,,
staet in Naghelen / waer voor sy oock al konnen krij- ,,
ghen wat sy van doen hebben. Hare tale en heeft ,,
met die van alle d'andere Indianen gantsch gheen ,,
ghemeenschap / maer in't schrijven ghebruycken sy ,,
Arabische letteren. Dese Eylanden zijn by de Por- ,,
tugesen eerst ontdeckt gheworden omtrent den jare ,,
1515. door 't beleydt van eenen Francisco de Serra. ,,
Daer nae Anno 1520. is Ferdinandus Magallanes, een ,,
dapper Zee-Heldt / nae dat hem seeckere kleynig- ,,
heydt aenghedaen was van sijnen Coningh Emanuel, ,,
van Portugael / de eerste gheweest die de selve beva- ,,
ren heeft op den naem van den Keyser Carolus Quintus, ,,
ende dat van bewesten / door de Strate oft engte der ,,
Zee by hem eerstmael ondeckt / ende nae sijne name ,,
noemt Fretum Magallanicum. De Coningh van Ternate, ,,
heeft meest alle dese Eylanden onder sijn gebiet / dan ,,
Tidore ende Bassian hebben noch hare besondere Co- ,,
ningen. Die van Ternate heerscht over sijn ondersa- ,,
ten so absolutelijck / dat sy / wanneer hy optreckt ten ,,
krijge hem volghen moeten op haer eygen kost / ende ,,
sonder yets te genieten. In dit Eylant en is geen vee ,,
dan weynig Buffels / ende noch min Geyten. Wilde ,,
Swijnen zijnder wel veel: maer de Inwoonders en ,,
mogen die van wegen hare Wet niet eeten. Daer is ,,
oock een Ethna oft swavelbergh / die veel asschen ende ,,
vyers opwerpt / sonderlinge in den Herfst ende Len- ,,
ten / als de Noorde Winden veel wayen. Op andere ,,

tij-

Digitized by Google

„ tijden des jaers mach men hem wel besoecken / doch „ men kan qualijck sonder touwen ende ander ghereed„ schap daer op gheraecken.

De twee schepen nemen haer affcheyd van den Coningh van Ternate.

In 't wegh gaen / alsoo de onse (ghelijck ghesept is) vijf persoonen van den haren op Ternate lieten blijven / gheleyde haer de Koningh / ende nam een vriendelijck afscheyd / segghende in somma / dat God hun by hem ghestiert hadde / door-dien sy soo wel met hem over een quamen. Als hem ghesepdt werd / dat de Portugesen ende haren Koningh / onsen Prins in zijn eyghen Paleys doorschoten ende vermoort hadden / vertelden hy / dat de selve Portugesen oock zijnen voor-vader genomen / in stucken ghehouwen / ghesouten / ende soo naer Malacca ghevoert hadden / 't welck hem ende zijne nakomelinghen stondt te wreecken. In 't scheyden begeerde hy dat de onse rondom los souden schieten / 't welck sy deden / ende hy schiep daer een groot behaghen in. By hem was een verloochende Portugees / een argh ende doortrocken man. Sy dan siende dat hy daer wel ghesien was / maeckten zijn vriendschap te krijgen / op dat hy den haren aldaer blijvende soude behulpigh zijn.

Gaen van daer t'zeyle

Den 19. Augusti 1599. zijn de twee schepen Amsterdam ende Utrecht van Ternate t'zeyl ghegaen / ende hebben den 30. dito 't Eylandt Oba ghesien / aen wiens west-eynde sy ghekomeu zijn den 6. Septembris. Bewesten Oba legghen soo veel Eylanden dat sy nauwelijcx telbaer en zijn / ende 't isser soo vol droochten / dat de Schepen daer heel in verwarret waren; Sy leggen omtrent 2½. graden besuyden de Linie. Den 10. dito werdt op 't schip Amsterdam een kaes van omtrent seven pondt verkocht voor twaelf gulden thien stuyvers.

Komē voor Iaccatra.

Den 13. Novembris 1599. zijn sy nae veel honghers ende ongheмacx voor de stadt Iaccatra ghekomen / gheleghen in 't Eyland Iava, ende kregen den selven dagh noch eenigh Rijs aen boordt / Godt danckende dat sy van den hongher verlost waren. Den 16. dito hebben sy 't gheset voor de versche Riviere / daer sy water in namen / ende van de Chinesen Aracca ende Rijs kochten in overvloedt / het pond voor vijf penninghen Hollandsch. Den 17. gingen sy t'zeyle naer Bantam, daer sy de 2. Zeeusche schepen spraken / te weten de Lange Berck ende de Sonne. Dese hadden over de acht maenden voor Bantam gheleghen / ende haer goedjen soo schoon verruylt / dat sy ten lesten / door ghebreck van geld / de Schuyffletten van de Quartiermeesters aen-ghesproken hadden / sonder nochtans veel uytgherecht te hebben / want en hadden onder hun beyden maer 60. last soo Peper als Naghelen in / ende waren 55. mannen versterckt.

Voor Bantam.

Den 19. dito zijn sy voor Bantam ghekomen / daer sy seer wellekom waren / ende 't Schip Uytrecht heeft den 5. Decembris sijn eerste Peper ingenomen / dien koopende 4½. eñ ten lesten vier stucken van Achten de sack / wegende het dan vijftigh pondt. De Foely kochten sy voor 80. ende de Naghelen voor 65. stucken van achten het Baer.

Den 15. Januarij 1600. heeft den Admirael Warwijck aen landt gheweest by de Heeren van Bantam, de selve eenighe gheschencken ghedaen / ende met haer ghesprooken van de traffijcke / daer in sy seer wel over een quamen / malkanderen over ende weder over bedanckende / ende scheydende soo met vriendtschap van den anderen. Onder andere schonck hy den Gouverneur van Bantam de sloep daer sy mede aen land waren / bekleed met rood Scharlaken / ende twee Steenstucken / maer de Eylanders wisten de sloep qualijck te bestieren.

Van daer sy t'zeyl gaen naer huys toe.

Den 21. dito zijn sy van Bantam t'zeyl ghegaen om naer

Digitized by Google

naer Hollandt te keeren. Ende kreghen den 16. May het Eylandt S. Helena in 't ghesichte/ daer sy 's anderen daeghs 's morghens een Kraeck onder 't landt saghen/ wesende den Admirael van de Portugesche vlote/ die te reede liep aen de derde valeye/ alwaer noch drie ander kraecken laghen/ soo dat de onse ghedwonghen waren op de oude Reede te loopen/ welck is de eerste valeye die men aen komt om de noord-west-hoeck/ daer sy maer omtrent een kleyn gotelincx schoot en laghen van de Portugesen. Den selven avont quamder noch een Kraeck op de Reede/ dicht by de noord-west-hoeck om/ soo dat de onse hem verspraken: Maer verstaen hebbende dat sy Hollanders waren/ setten zijnen cours in zee/ soo dat hy van 't landt verstack.

Ende loopē voor S. Helena te reede.

Den 18. dito waren sy met hun vieren aen land/ om versch water te bekomen/ maer het werdt hun van de Portugesen/ die wacht op 't landt ghestelt hadden/ belet/ so dat sy den 22. dito wesende Pincxter-dagh van daer t'zeyl ginghen/ ende saghen den 30. dito het Eylandt Ascension, daer sy des nachts volck aen land gesethebben/ om 't selve te besichtighen/ doch vondender niet soo veel als een dronck waters voor een mensche/ 't heele landt en is niet dan steen-klippen/ soo verbrandt als of het smits-kolen waren. Sy saghender eenighe verckens op/ maer en konden haer niet ghenoegh verwonderen waer de selve den kost mochten halen/ want daer is noch boom noch loover noch gras/ dan Meeuwen zijnder ghenoegh met stocken te slaen/ al waerder al bry wat volcx voor een tijdt langh. Sy vinghender oock eenighe Schildpadden/ ende brachtender vier van t'scheep: dese waren heel groot/ ende werden eenighe geestimeert wel vier hondert pondt te weghen. Daer was oock tamelijck wel visch te vanghen.

Daer sy haer niet eñ moghen ververschē.

Eyland Ascension.

Den laetsten Meye 's avondts zijn sy van 't voorsz Eyland t'zeyl gegaen/ ende eyntelijck nae veel moeyte eñ worstelinge tegen de sieckte/ die meest geresen was uyt ghebreck van ververschinge/ zijn de voornoemde twee schepen eerst in Texel, ende voorts daer nae van de ladinghe verlicht zijnde/ met lieve tot Amsterdam aenghekomen/ tot groote verblijdinghe van de Reeders/ ghelijck wel te vermoeden is/ dewijle nu alle de acht uyt-ghereede Schepen in behouder haven ghekomen waren. De Almoghende Heere sy daer over gedanckt/ diese door zijne stercke handt voor de schrickelijcke baren der zee ende soo veel andere perijckelen bewaert/ ende te huys gheholpen heeft.

De twee Schepen komen tot Amsterdam

Vocabu-

Vocabulaer van de Javaensche ende Malaysche woorden, die selfs op Ternata van den onsen geschreven zijn. Hier by-ghevoeght tot behulp van alle de geene die derwaerts begeeren te varen, want de Maleysche sprake ghebruyckt word door heel Oost-Indien, principael in de Moluckssche Eylanden. Alle de vreemdigheyt Lief-hebbers ten besten hier by-gevoeght.

Duyts.	Maleys.	Javaens.
A Endoen	Packoe	Angho
afdoen	kaelwaer	ballap panna
antwoorden	minjaot	ara rassaua
aenbidden	backasse	carna ala
afdraghen	batturon cabauwa	gauarian hinschore
afhouden	carratan pangal	battata tongal
aenveerden	tariman	bassambot
ackeren (man	bangala tana	
ackerman of land-	oran gouno	von caraya saua
aenkomen	sampe	vostaka
afgaen	turan cababa	monga dehinschoor
aenhooren	bandagar	badangar
arbeyden	backarga	mangaue
afsnijden	karat	sigaer
ander	laing	manny
alsoo	bigitou	mackono
altoos	sarian	sabandina
aldaer	disornna	ankana
arm ofte schamel	cassian	voucassian
achter	balacan	boure
al te laet	lambaet	
al te vroegh	arry galap	pagidina
al uyt	Abis	antyn
aensiet	liat	delan
ambacht	pande	pangaua
ay mijn	banan mira	bayan abau
azijn	thouka	verrack

Duyts.	Maleys.	Javaens.
antwoord	britou	rarassanna
aerde oft land	taua, of darat	taua of darat
aen land gaen	piggy darat	monga darat
avond	malan	malan
al te malen	samonga	kobbe
ancker	savou	savou
armoede	Kassion amat	von kassiana amat
anckeren	labo soau	bat jansian
aftrecken	tarra kaelwaer	
als u liefden	candati packanita	
arm/ of een arm	tangan	tangan
aes om te visschen	oupan	oupan
alleen	sendiri	deveck
aderlaten	kaelwaer darot	al apanan gity
accordeeren	badamme	gave sobat
avontueren	bamanarou	onutom
arresteeren	bapassou	
aflaten	yangan.	Gatta
B Renghen	Bawa	manko
beyden	nanty	ghinny mangala
branden	backara of mangala	gongon
bassen	mangala	tally nana
binden	icat	bonsgaela
begieten	zieron	bonsgaela
bereyden	boat adar	gauenan adeer
borghen	petschaya	andal
beteren	bocaet bae	gaue tanen

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Javaens.
beveynsen	battau doelou	verro dumyn
berghen	semoeny	zaporot
bergen oft bewarē	semoeny	zaporot
belghen	tida bishouka	hora zoucka
besteden	zouda balanga.	antyn kattay
beroocken	baassap	assap gimny
baden	trayzion.	batrayzion
breecken	peyrzia	potos
betalen	bayar	mangalo
beginnen	moullay	mangauekan.
begeeren	mauncka	arap
bedrieghen	bodoy	gaue bodo
begraven	tanam	tanam
bespieden	batjagay	mandalankan
betooveren	tackana	
begecken	barmayn	bothyobor
beschermen	papodan	goue padan
bijten	giget	iokot
belasten	mangoro of sourou	koukon
bieden	batavaer	manavaer
bidden	mintacan	ialonckan
blaaren	tiop	tiop ana.
bloeden	klaawaer darat	mattougitty
benaerstighen	betachinta	manira iugadt
beven	goumartaer	bogoumattaer
beloven	tavar	ghalouka
behouden	manaroo	bataroo
bevel	sourovan	coukonan
blint	bouta	bouta
breet	lebar	lebar
beleeft man	kyaey agum	kiay lora
binnen	dalangh	dalang
buyten	lonaer	iaba
blaau	iddo	idgo

Duyts.	Malleys.	Javaens.
boven	attas	attas
beneden	di bava	hinschoor
beter	bayck	quelzeyck
bitter	payit	payit
broot	rotty	rotty
botter	minga sappy	langa sappi
barbier	oran pande thicor	pande minyoucor
backer	oran pande rotty	papawan
bruydegom	cave cau yan	maugave cave
bruyloft	macanan minum	dy oran pangata
bedstede	tampat tidoran	tampat manton
blad	davon	davon
boonen	cackara	cackara
buyck	pouroot	pourott
blaese	casingan bumata	casingan bumata
billen	pantatt	borit
beenen	cacky	backacky
baerd	janget	janget
borst	zousou	zousou
broeder	Addy	caradde
bosch	outan	butan
brugghe	Iambatan	Iambatan
brech	gouno	gouno
been	toulang	toulang
beest	binatan	binatan
blomme	bongham	camban
blad	darat	gitte
boomgaert	cabon	doueon
booghe	pana	pana
boom	paen	paen
brandt	kackaer	gingi mingala
bril	sarou matta	matalan
bonmanes	pisan	gedayng
bijle	campa	campe

bock

Digitized by Google

Duyts.	Maleys.	Javaens.
bock	cambyn	bodous
Coopen	bylly	toukou
coocken	maſſa	maſſa
caſtijden	bellaygaer	bellaygaer
clieven	balla	henſgacan
crauwen	gatrou	tzaycaer
concenteren	battou	verro
comen	datan	tocka
climmen	nayn	monga
cuſſen/ of ſoenen	chium	bathyom ofte ambo
crijghen	ambil	hallopan
cloppen	mockol	pecol pintou
cranck	pingakit	lara auack
creupel	tempan	vontem pan
cort	panda	panda
coopmanſchap	daganang	den dolan
conſtigh	baynga pande	acke pande
crom	krott	krott
cout	dingin	aſſerop
Coninck	raydtza	pangeran
Coninginne	bini radya	raby pangeran
Cock	iordapoo	jourou bavon
Cleermaker	pande boat payegan	pãde cãbambe gave
Camer	bele of bile	douma chille
Coopman	oran badagan	von badagan
cuyl oft waterput	prigy	ſumoer
cam	ſiſeer	ſoury
cruyden	rompot	romporompas
calf	anac ſappy	ſappi chilly
Cappoen	cabyret	cabyry
Caneel	cayou manis	cayou manis
Cooper	tombaka	lozan
Cat	cotchyn	coto
Caſteel	gourett	cota

Duyts.	Maleys.	Javaens.
cuſſen om ſitten	banthal	banthal
Calck	capor	apo
Candelaer	damaran	dila
craem of winckel	kede	backadee
Comkommers	antimon	timon
coſtelijcken ſteen	batou	batou
of diamant	piramata	piramata
Compas	podomman	padomman
contrackt	bitſgara	biſgara
Crabbe	catan	capetzin
cleyn	citgill	cit gil
Cokos	nior	calappe
Capiteyn	anna codda	anna codda
Doen	boat	gave
derẽ of medogẽ	ampon	gavianpon
drincken	minnon	inom
decken	totop	tutu
deeren ofte derven	bamoula	gava mammoula
duyzen	balambat	lavas
danſſen	manare	maigall
droghen	gymoor	garing
droomen	minpyn	animpy
dreyghen	britacot	voddy
doncker	calam	calam
dooden	matte	patte
deelen	bagy	bagyanor
duncken	thinta	thinta acan
doodt	bamatty	vongmatty
doof	touly	vontouly
droevigh	batzintta	manyta
dick	gommo	lommo
dick laken	cayn tabbael	tabal ſacalat
doen of te dier tijd	cala cala	manco manco
dickmael	boynja calit	hacque pican

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Iavaens.
daer	lana	talo canan
de helft	ſantanga	ſaparot
dagh	harry	dina
daghelijcks	farry ſaryan	ſabandina
droochdoeck	kayn caryn	dodoot caryn
darm	porott	wattang
dief	panzonry	zettan
dorſt	cryn	aous
dobbel	lipat	balepatt
deerlick	caſſian caly	caſſian cay
drie	tyga	tallon
deught	gymatt	vanay
dun	nipis	annipis
diere	mahael	laran
droppel	tyris	tyris
dreck/ slijck	chamar	bongael
dorp	nigay citgil	deſa chilly
dienaer	oran beta	laſcar
dochter	ana parampuam	ana badom
duyvel	ſettam	ſettam
doornen	dury	gury
dronckaert	oran mabo	vouron
deur/ poorte	pintou	lavam
dronck	mabo	vouroi
deel/planck	papan	papan
dicht by	dekat	ampire
damaſt	ſoutratoiciſt	ſontraioiciſt
die man.	oran itou	won icou
Een	macan	mangan
ergeren	bemeyna	bar mayn
eeren	boatbaſſaer	mangatte nangidde
erven	bacaſſe inga	manhalapinga
eſſenen	baſſama	gane pada
eyndighen	abbis	antyn

Duyts.	Maleys.	Javaens.
eyken leghen	uian bat alloor	ayan antelou
edel	olu balan	kiacy anloura
eergiſteren	calmarydolu	bongaun dolou
elders	larien remapa	tempa many
ellen	gas	gas
eerſt	dulu	dumon
eerbaer	bode baye	betzeyck bode
eens	ſackuly iny	ſapſion
eedt	ſompa	maynſompa
eenighſins	barancali	baranpiſompa
eenigh	bigittou	moconon
eers	partat	borit
eyeren	tilloor	tillou
Erretten	caiſian	cayſian
eerlick man	oran bac boede	von betheydoam
endtvogelen	ity	bebe
eyſſchen	tongo	mongil
etter.	nana	nana
Fluweel	ſoutra viloudu	ſoutra voloudrou
foute	couranga	courauga
fonteyne	ſonge	ſonge
fruyt	boaboa	boaboa
fruyt-ſchottel	ſapirin boat	ſapinga boa
foelie	bongra pala	chambaupale
fyneſen	batock	bacock
fyn	alys	alus
Gebroocken	Pathia	pata
goet	baeyck	bethyock
geſchut	bedill	bedill
groot	baſaer	gidde
genoegh	ſadang	akeſadang
granaet-appel	dilima	boua deliua
gedencken	engatkan	verro ſera
gevoelen	iaman	ke enna-

giſteren

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Javaens.
gisteren	calmary	bangiven
gebacken steen	bottou aſſa	battou aſſe
gaen	pigy	mintaer
geven	bry	gallo
genaecken	baampeer	angara parack
geneſen	ſagar	ſagar
gorden	icat pingan	chinde pingan
gelooven	bataot	veroock
geleyden	icott	maegicot
gram zijn	gonſar	paya
gelieven	ſoucka	ſouka
gevoelen	jamman	kenna
gemoeten	botta mon	gatommon
gaepen	thaugan	mainte
gerieven	mintan	ialouca
gedencken	bangon	mangi lacan
gebieden	maugoroan	kankoram
groeten	badamme	baſſobat
graeſſelijck	bainga	hacyou
geneughte	ſoucka moidanga	bacaſſo adang
gierigh	kekeer	eoumadt
gram	loupa	laly
geſont	bayck	ſagar
grootheyt	olubalan	kyatgidde
geſtadigh	momoulay	doumones
getrou	petzyaya	moncaſſe
geluckigh	Aran	ſagan
gaerne	caudati	taranhaty
gemeenſchap	mambry beta	mangaloock iſoug
geheel	boula	ſaliran
gebrant	maangus	angus
gebraet	pangan	pangan
groen	birou	birou

Duyts.	Malleys.	Javaens.
geel	couny	couny
goutſmit	pande maſſe	panda zalacka
gordel	daſtar	tkat pingan
gordine	tidoron	totopan
geſouten vleeſch	daghy maſſing	iua aſſy
geyte	cambi	waddous
groot-vader	ibou	ibou
groot-moeder	ibou	ibou
Godt	dios	ala
galghe	ganton	ganton
geberchte	gounou	bocke
gebedt	minta	monomba
geeſt	lavan	attis
geſelſchap	baſſaman	pada
gout	maſſa	amas
graet van viſch.	toulang	doury iuack
Helpen	toulong	manoulo
hebben	Ada	anna
helſen of omhelſen	bapelo	mamalon
haeſten	lacas	glis
heelen/verſwijgen	totop	anaro
hylicken	cauyn	panganten
hardoen	boat lagy	gave many
halen	bavva	gava
haeten	marouca	gavethellaca
hoeſten	batour	batoue
hooren	dengaer	dengaer
hieten / gebieden	namanga	narany
hardt	caras	atoes
hooveerdigh	caras amat	paerlente
hoogh	tyngy	dohoor
hert vleeſs	daghyn caras	daghyn atus
heden	hari yui	ſadina
hoc	Appa	cadin

hoe

Digitized by Google

Duyts.	Maleys.	Iavaens.	Duyts.	Malays.	Javaens.
hoe veel	barappe	pira	int bos jaghen	batraucan dioutan	mamaſchijn dialas
hy is hier	Ada ſiny	anckeneane!	ingaen	maſſo	manghy
haer	itos	ycowan	in onmacht vallen	paya	gerrijn
hier	ſiny	anchene	in laten	biar maſſo	mangijn gero
hongher	lapaer	lapaer	ick	beta	manira
half	ſapanga	ſaparou	jonck	mouda	anoum
hier toe	dicy yuy	anckone	jae	iaa	inghe
hondert	ſaratus	ſatus	in	dalan	diſgero
heere	knyn	kyan	jaer	tauwan	tauwan
hemt	bayou	colamby	jonckvrouwe	anna dare	vadon annou
hooft	capalla	andas	yſer	wiſſy	wiſſy
hooftdoeck	cayn capalla	ſinga andans	inghewant	dalam parot	gerro wotan
hant	tangan	tangan	inckert	toulyſan	manuliſan
hooftkuſſen	bantal	bantal	jonghen	bonda	rare
huys	rouma	oama	inſtrumēt om ſpelē	cotſyappen	thallompon
heymelijck	bacatan	batoutouran	Kieſen	pily	manpiliacan
hart is een beeſt	rouſa	minganghan	kinderen	anack	rarerare
haeſen	plando	plando	knielen	batillo	baiondo
haſewindt	angy plando	atſo petan layda	knoopen	dabondaer	talninan
hondt	Anghyn	aſſo	kemmen	ſiſcer	ſoury
hinnen	Ayam	ayam	kennen	bakanal	meintra
helle	del Avatana	del avantona	komen	datan	tocka
hemel	dilanghyn	dylanghyn	knauwen	giget	icott
hals	leheer	goulon	kyven	backelay	mammiſo
harſſenen	oura	outa	ketel	pario tamback	pindil tambackæ
hayr opt hooft	rambott	rambott	kaerſſe	damaer	dilatt
hamer	pomokol	pomokol	keucken	dapor	pauon
hout	cayon	cayou	kriſten menſch	ſatou neſſerani	ſatou meſſerany
haen	ayan lacky	atan lana	kiſte	pytti	patty
huyt	coveyt	coueyt	kint	anack	rare
hangman	belegyn ganton	adan won gantong	koey	ſappy	ſappy
hennich	mado	mado	knevels	dangodt	beringot
hoe veel dat	barappe yuy	pira icou	koozen	gadon	gadon
Iaeghen	bouan	bongaer	kleyn	kitſie	tzilly

Lampe

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Javaens.
Lampe	lamaran	dila
leeren	blaygeer	byſa
loopen	ballary	marrijn
legghen	barenty	barijn
laeden	ſarat can	mammovat
logeeren	ſaling	doumay
leyden	ongoucan	gaue verrocan
leenen	meyngam	anyly
lachen	tetaua	gomoyon
luyen	pacol gantan	momocol
leven	idop	orip
luysteren	dengher	mandangher
leveren	braycan	auee
laten	tingalcan	didi naouga
licht	ringan	ringan
leelijck	iahat	hallo
lecker	calaparan	louwe
loos	tzerade	pande
lanck	pangan	pangan
luttel	ſadekit	ſandidi
ladder	tanga	tanga
laecken	cayn	einſgan
langhe peper	tabee	tabee
luys	cotto	touma
leden	baou tangan	baoo
lippen	debeer	leepeer
lichaem	baden	tyava
lichten	tarran	tadran
loot	tyma	tyma
lonten	ſombo	ſombo lita
lieghen.	douſta	boyap
M Iunen	gyma	caſſe
maecken	boat	gaue
mercken	tanda	tanda

Duyts.	Malleys.	Javaens.
meynen	tzinta of ingat	tzinta of ingat
meeſteren	pande bryckatt	bryſambo
meeten	oucor	ſoncaat
manghelen	toucaer	balucan
moghen	bollee	kenor
murmureren	baſſongot	paſſania aky
minne of lief	caſſe	piara
mildelijck	lapas can	tzothol
my	kita	manira
mijn	ponga	mainra poynia
magher	conras	garrijn
moey	baeyck	bagos
mouwe	tangan	baos
morghen	iſſo	beſſo
miſſchien	ſaptattauwe	omboo
meer	lagy	many
min	couran	couran
meenigh	bayntan	backe
moede	lala	laſou
maeghſchap	ſondara	cacan
mal	gila	edanck
mes	piſou	lading
Meſmaker	pande piſou	pandelading
Metſelaer	pagera	cotas
munte	harta	petis
munter	pande harta	pande petis
merrye	canda parampuan	iarra
muys	ticos	ticos
melck	ſouſou	ſouſou
maeght	anadara	wadonck parawen
mondt	molot	tzancon
man	lacky	lana
maendt	bonlan	bonlan
maete	ocuran	ocuran

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Javaens.
maet of vrient	ſobott	mintra
muyr	cota	pagar
merckt of mart	paſſaer	paſſaer
maeltijt	tampa macanan	paſſeban
meeſter	pande bellagaet	won balayer
meel	tapon	tapon
menſch	oran	woon
milt	calom ary	patang dina
moordenaer	pande bounon	wonzodock
mat	ticaer	ticaer
maene	boulan	boulan
mutſe	toudong	totopong
maſt	tiang	tiang
middagh	tingary	tingandina
moeder	maa	byang
moſtaert.	ſaſaue	ſaſave
Naecken	moampeer	arraparack
napen	maniayt	dondon
nagelen	pocol, pocou	pocol
noemen	namania	narany
nieſen	batou	potou
nooden	pangil macan	mangil daharkan
nemen	ambil	petam
naer noen eten	macan zoere	mangan hore
neygen	boat hambaer	gaue zalan
nat maken	baſſo	banio
naſtelen	icat	talman
nijdigh	leliat iahat	lyat hala
nieu	barou	baro
naerſtigh	zerrede	byſa
neder	banas	hieſchoor
nu	ſacaran	kayen
neen	tida	ora
nergens	tida baran	oraparan

Duyts.	Malleys.	Javaens.
niet	tyda ada	boza
nu voortaen	ſacaran dolu	maancodimin
noyt	tydalagy	boya mary
niemant	tida ſappa	oran nana
navel	tandaporot	tane anam porot
nacht	malam	vanghy
nagel des vingers	kokou	kokou
naelde	iarom	dom
nichte	anackneene	mackneene
neef	tzouzou	czouzou
neus	idom	idong
nagelen of ſpecerije	chancke	chanke
noten-muſcaten	pala	pala
noorden.	bara	bara
Ontſteecken	paſan	oureep
ontbijten	makan pagy	mangan pagghy
ontſien	takot	woddy
ontdoen	ſalyn	ſchootſol
ontkleeden	ſalyn pockian	gartyn colamby
onthouden	iahan loupa	atſia laly
ontnagelen	pacaelwaer pocou	matou pacon
ontgorden	caulwaer pinghan	thetolo chinde
onthalſen	battata capalla	ſigaer andas
ontſegghen	candaty	tyda byry candta
ontginnen	caratkan	ſigaercan
ontvlieden	larycan	muygat
onderwijſen	beryta doulou	araſan dimin
opſtaen	bangou	hali
openbaren	backatan	vavara
opgaen	nayn	monga
ontbieden	caſſe	concona
onderdanich zijn	tondo can	gaue conconam
overgeven/ſpuwen	moutacan	moutack
ontloopen	larycan	ſarycan

over-

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Iavaens.
overgaen	byatas	maranando
omringhen	coulezly	coulezly
overblijven	diatas diang	dyndoor addang
ontdecken	bouca totop	bouca totop
ontlossen	salingkan	gaue saling
oorloghen	mouso	mouso
ontmoeten	batamo	gattomo
onghesont	sacit	pangacit
oud	tuora	tuora
onkuys	docana	ornaaran
onwetende	yni tyda tau	iny ora varock
over	diatas	andoor
overlanct	lambat binga	lauas
onlanct	tyda banga	ora lauro
om dies wille	carna apa	carna paran
oorlof	minta dolu	ia louca dolu
oock	bygito in	macono
onseecker	tyda songo	oura songa
onleedigh	ada soucar	annagaue
onmogheliick	tida banar	ora banar
oneffen	tide samma	ora padat
Os	lobot	sapy
ooghe	mata	mata
oore	talingan	talingan
olie	mingan	langa
oven	dapor	bapor
Ossen vleesch	daghy lambo	ynack sapy
ontfangher	taryman	iaurou manarou
Obligatie	cartas sapzy	soruat gaueanan
oorspronck	dolu	dolu
oorsaecke	carna anscho	karna anscho
oost	timor	timor
oost ten noorden	timor	timor
Paepen	boat soucka	gaue pada
plucken	caulaver	petam
peynsen	ingat can	varrocan
packen	boat boncosan	boat boncasan
prijs setten	tauer	tauer
prijsen	casse	mancasse
printen	lapis	sonrat dinring
pissen	chanschyn	oyop
proeven	rassa	rassa
planten	tanam	batanam
pleghen	boat dina	gaue dina
plaghen	ayarcan	palayarcan
pijnighen	commataer	commataer
prospereren	souda caya	soghe cam
plateel	pingan	pingan
puyr	tzoutze	tzoutze
paer	dua calit	roopsam
paert	couda	iaran
papier	cartas	cagat
pack	boncousan	icatan
peper	lada	maritsya
pot	tapian	goutzy
poort	pintou	lavam
punt	prighy	sommoor
pant	gady	gadecan
pensen	porot	porot
poingaert	cris	cris
porselanen	mancoo	tontouvan
papegay	nory	nory
pyloot	mallim	mallim
pennen	boulo marulis	boulo marulis
Quijtschelden	lapas can	maroge
quellen	bonat moulagan	gaue moulagaen
quetsen	ado louca	sodocan
quaet	ghabatt	alla

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.	Javaens.	Duyts.	Malleys.
quitantie	papas can	maroge	quaert-ſpel	cartas biguidit
quijten	carianyam bayck	barit yniam bitzeck.		

Duyts.	Malleys.
Reeckenen	bilan quera quera
raden	bytſiara
rijckdom	ora caian
reysen	baialan
reyn	tſiuzi
rijck	caian
rusten	barentyn
rooven	manſiuri
regneren	houcum
ropen	panganio
root	mera
ras	lacas
roepen	pangil
rijs	baas
rugghe	balacca
rinck.	chinchyn
Sonder	ſimbiri
ſlaet	olam
ſcherp	taſiam
ſuyr	maſam
ſieck	ſakyt
ſieckte	ſakytan
ſomtijts	barancalla
ſmal	nypis
ſmaer	barar
ſlanghe	tolar
ſchouwer	bant
ſandt	paſſyt
ſchalck	parlent
ſtout	bran
ſieden	maſſakan
ſangher	minienhi

Duyts.	Malleys.
ſinghen	miniehi
ſchotel	pingan
ſteert	ecot
ſchuwen	lari
ſpijſe	macanan
ſtadt	negri
ſluyten	cuntſican
ſpelen	baſiudi
ſavonts	molam
ſtampen	tombo
ſpinrock	maganti
ſchicken	baiki
ſafferaen	connyt
ſmeden	pandekan
ſmit	pande biſſi
ſorghe	bytchinta
ſchuldigh zijn	totan
ſegghen	becatta
ſondagh	iemma
ſlapen	tydon
ſoet	timor
ſtorten	tompa
ſuyver	tſiuſi
ſnuyter	gapit
ſint gister	calmari
ſlootmaker	pande contſi
ſotternije	gyla
ſtanck	broſſu
ſtincken	ini broſſu
ſchoen	bai paras
ſterck	cras
ſtuck	ſappangan

Duyts.	Malleys.
ſteken	manſuiri
ſtock	caiu
ſpille	antra
ſuchten	paian
ſmal	coran
ſwaer	barat
ſmaken	ſadab
ſchoppen	pangali
ſy	dia
ſaghen	gergaſien
ſlap	coran cras
ſpieghelen	lear di caeſia
ſtofferen	caerſia baiki
ſweeren	ſompa
ſchueren	tſiarri
ſteen	battu
ſchrijver	iurtilis
ſchoppe	pangaly
ſlapen	tidor
ſlaeplaken	ſellimo
ſmelten	andrior
ſtadt	degri
ſpreken	bekatta
ſchijnen	terran
ſpelen	beſuide
ſpeelman	prande rebor
ſmetten	boatſiamar
ſervette	romal
ſenden	ſuruan
ſterven	matti
ſnuyten	ſuitſi daman
ſwemmen	barnan

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.
ſchip	cappal
ſchipman	oran tua paran
ſpinnen	antrante
ſwart	itam
ſtoppen	gallam
ſparen	campon manaro
ſonde	doſa
ſlaghen	pucol
ſtrate	ialan
ſchueren	iarri
ſpieghel	tiaermin
ſilver	ſerpi

Noch een ander Vocabulaer van Maleys en Duyts, want de Maleyſche ſprake wort in alle de Landen van Ooſt-Indien geſproken, ende is oock in de Eylanden van Molucken ghebruyckelick.

Duyts.	Malleys.
A Rm	Backeyen
Altemael	Samoanga
Affnijden	pang
Arbeyden	Kateya
Arecca	pynanga
B Vſcruyt	Ooby
Een Boer	Alforees
Brenget weer	Combaly
Een Buffel	Carboo
Een Bock	Camby
Blijft met God	Tingal
Broeder	Addollaley
Baert	tanga
Buyck	Penot
Been	backy
Buyten	blouvvaer
Barmhertigh	Carugualer
Beter	parma
Betalen	Chyny
Bloet	Darna
Bloetlaten	Bevvangdarnet
Bocken	Kytab
C Oopen	Bilby
Coopman	Fetor
Cleyn	Cirghel
Com hier	Marce
Caneel	Caiumains
een Crabbe	Horra
Civet kat	Gatto dalgalia
Calamus	Dirimgo
Cruyt	Dyngyn
Coper	Tambagle
Calck	Capyer
D En dagh	Arys
Dooden	benue
Daer	Sana
Die	Itovven
Doot	Mattu
Darmen	Perot
Droevigh	Chynta
Danck u.	Terymacache
E En	Makan
Edick	Tſuyca
Eyſchet	Minta
Eergiſteren	Balmariis daula
Eyeren	Teloor
Enden	Bebe
Foely	Bengo
G Hedenckt	Engar
Ghebonden	Botonouum
Gaet	Pegy
Gaen wy	Mary
Giſteren	Balmary
Ghewoonte	Eſteedat
Gheven	berny
Groen	Iſe
Ghy	Pakanera
Ghebacken ſteen	batta
Groet	baſaer
Glas	Lora
een Gotelingh	Bedyl
Niet goet	tieda bayck
Goet	bayck
Groot	baeſart
Gelt	Sarſy
Gout	Mus
Goeden dagh	Tabea
Gaet wegh	Tachghy
H Oe veel	Batapa
Hier	Chyny
Hoe vaerdy	bygimana
't Herte	Aly
Helpen	Toulong
Houwen	bavvyn
Haer	Ram boyet
Hals	Goulon
Hoeſt	Capelle
Hand	tanga

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.
Een hoet	Kokogang
Heer	Queay
Een hont	Hanghee
Hout goet wacht	Tage
Hoe veel dat	Barappe itu
Een hoen	Ayam
Een hout	Cayo
Een huys.	Roema
I Ck	Manyte
Jaer	Tauvvn
Ys	Dalan
Jnckt	Mangsy
Jonck	monda
Jsser	Beef
Een jonghen	Catsion
Jck verstaet niet	tyeda tau
Jck begeert niet	tyeda mau
Jck en hebt niet	tiet ada
Jck hebt	ada
Jck danck u	tarrima casse
K Ennen	Kiunal
Kleyn	kytchyl
Kiesen	Damare
Keuvels	Nasse
Kint	Buda
Kruyt	Ober bedyl
Koningh	Rutgee
L Andt aerde	Negry
Lippen	Lambbyder
Laten	Sone
Loot	Tyma
Lampe	Palyta
Roer laden	Sombo bedyl
Licht	Arynga

Duyts.	Malleys.
Leven	Iagava
Legghen	Baryng
Langhen	Dusta
Laet af	Ganga
Laet staen	Iangemast
M Aecken	Bretoun
Morghen	Ysouck
Een Mes.	Pieson
Een Man.	Orangh
N Acht	Malam
Neus	Yrot don
Nae	Gila
Nagel of spijcker	koko
Naelden	Naroen
Neen	Tieda
Notemuschaten	Palla
Naghelen	Sicke
Noten	Calappen
Neemt wegh.	Ambei
O Pperpriester	Cadda
Op steecken	pastai
Ooghen	Martijc
Ooren	Talinga
Oly	Nuagia
Oorkussen	bantel
Ons	Quitabo
Oom	mana
Oudt	tua
Opstaen	bangs
Oorloghen	backelay
Een Oliphant	Catgha
Een Os	Saby
P Ennen	Calamp
Papier	Cartas

Duyts.	Malleys.
Peper	Lada
Parlemoer	Nessa
R Ys	Bras
Rugghe	balacca
Rinck	chiinsin
Rootscharlaken	Faccalata mira
S Weeren	Sempa
Schamen	malon
Soet	manys
Sondagh	Ionmahet
Suster	addeparapas
Siet	doducr
Schouderen	baon
Swijghen	dyem
Sy	dya
Swert	Ita
Schoen	apou
Sout	matary
Silver	peca
Sieck	Sabiit
Sonde	tehylacca
Swaer	brat
sacken	corni
stael	negle
sterven	bantatan
Schotelen	pienning
Een spieghel	sarmi
Een scheer	Goethieng
spelden	calvenetten
Een sweert	padang
Een schilt	Salvvacke
Een spietse	romba
staet	Pockul
Jck ben sieck	byte secate

Een

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.
Een smit	Goeda
sterck	cras
Een schip	capal
silver	salacha
Een schaep	domba
steen	batu
sout	garram
Een schuyt	prau
Mostaert zaet	saiana
T Anden	Anton
Tonghe	bat
Een Tolck	Lorbista
't Is veel	soeda
Tou	taly
V Uyt laten	Lepas
Ut ist	Pacasuyra
Vrees	tacar
Visch	ican
Verkoopen	Iouvval
Verliesen	Ilan
Verder	bapa
Vrientschap	pondarra
Voorhooft	batack
Vinghers	Iaryary
Verstaen	taven
Vergeten	Lampa
Vroegh	pagy
Vechten	backalayo
Vleesch	Lalyer
Vergheven	ampo
Verbranden	baccar
Vraghen	betangia
Vleermuys	lavo
Voet	goumo

Duyts.	Malleys.
Veel	banghe
mijn Vader	beta babpa
Een Vrou	paranpoan
Een Vrijster	nay moeda
Een Vrijer	cemoeda
Vrient	maety looty
een Vercken	saby
een Voghel	borron
Vier	apy
Veel	bange
Vuyligheydt	cheeho
W Eynigh	Selykit
Waer	dymana
Winnen	menang
Warm	penas
Wee	saya
Ut dien	padyni
Wijnbrauwen	alijs
Wy	dep
Waterpot	lande
Waer ist	manaaden
Water	eyer
Wel	sousa
Wat seght ghy	abaccatta
Wacht wat	nanthy
Ut de wegh	lalau

Tamerindes	assa
lange pompoenē	iacca
Aloes hout	garro
Gallogaen	lancuas
Genghber	alia
Lack	caiu lacca

Duyts.	Malleys.
Een Papegay	lori
Paradijs voghel	soffo
glas	looro

Sommighe Javaensche woorden.

Duyts.	Javaens.
P Eper	Syhangh
Foelp	massa
Notemuschaten	palla
Naghelen	syancke
Water	eyer
Water	baya
Silver	salorca
stuckē van achten	serpy
Casses	petijs
Visch	ivack
Paer poken	cryssen
Een schip	capella
daer is te weynigh	courang
Een grof stuck	bedyl besar
Een Roer	pytsil
wijn	Arack
Een Vercken	silengh
Een Osse	alomba
Christenen	vrangy
Vreemdelingen.	oranlcyo

Molucksche tellinghe

Een	Satu
Twee	Dua
Drie	Tyga
Vier	En pat
Vijf	Lyma
Ses	Mam

Acht

Digitized by Google

Duyts.	Malleys.
Acht	De lapan
Neghen	Sambalan
Thien	ſapolo
Elf	ſabalas
Twaelf	dua balas
Derthien	tyga balas
Veerthien	En pat balas
Vijfthien	Lima balas
Sesthien	Nam balas
Seventhien	toufion balas
Achthien	De lappan balas
Neghenthien	ſambalan balas
Twintigh	Duo pola
Een en twintigh	Dua pola ſatu
twee en twintigh	Dua pola dua
Drie en twintigh	Dua pola tyga
Vier en twintigh	Dua pola en pat.

Eynde deſer Vocabulaer.

Digitized by Google

Kort ende waerachtigh Verhael van 't gheene seeckere vijf Schepen, van Rotterdam in 't jaer 1598. den 27. Junij nae de Straet Magaljanes varende, over-ghekomen is, tot den 21. Januarij 1600. toe, op welcken dagh Capiteyn Sebald de Weert, met 't Schip, 't Gheloove ghenoemt, de selve Strate verlatende, bedwonghen werd weder naer huys te keeren. Mitsgaders hoe de voorsz Capiteyn, niet sonder groot perijckel uyt-ghestaen te hebben, den 13. Julij des selven jaers tot Rotterdam weder aen-ghekomen is.

Namen van de schepen ende Capiteynen daer op commandeerende.

TOt dese reyse werden tot Rotterdam vijf Schepen toe-gerust/ met namen de Hope, groot ontrent 250. last/ op hebbende 130. hoofden/ daer als Admirael ende Capiteyn Generael van de gheheele Vlote over commandeerde Iaques Mahu. De Liefde, groot 150. last/ op hebbende 110. hoofden/ daer Vice-admirael op was Simon de Cordes. Het Gheloove, groot 160. last/ op hebbende 109. hoofden/ daer Capiteyn op was Gerrit van Beuninghen. De Trouwe groot 110. last/ op hebbende 86. hoofden/ daer Capiteyn op was Ieuriaen van Bockhout: ende 't Jacht ghenaemt de Blijde Boodschap, groot 75. last/ op hebbende 56. hoofden/ daer Capiteyn op was Sebald de Weert, alle wel versien van gheschut/ ammunitie van oorloghe/ geld/ koopmanschappen/ ende wat haer meer van noode was tot soo grooten Voyage.

De Vlote gaet t'zeyl uyt het Goereesche gat.

Dese Vlote is den 27. Junij 1598. uyt het Goereesche gat t'seyl ghegaen/ ende heeft door contrarie wind onder de Duyns in Engeland moeten blijven legghen tot op den 15. Julij/ als wanneer sy wederom goeden wind krijghende/ hare reyse ghevordert hebben.

Nae dat de ghemeyne Overste de Vlote weder versien hadde met soo veel ofte meer eetwaer als sy ondertusschen ghenut ende verdaen hadden/ zijn alsoo/ / eenighe daghen voorwind/ somtijdts oock in den windt niet sonder storm ghezeylt/ sonder yet schrijvens waerdigh t'ontmoeten/ tot op den 10. Augusti/ dat sy ontrent de hooghde van Capo S. Vincent des avonts vier Schepen in 't ghesicht kreghen/ waer van d'een een Spaensche Barcke was/ soo dattet vermoeden onder hun was/ dattet Spaensche schepen waren/ ende hielden verhalven op hun aen: doch d'andere dit ghewaer wordende/ zijn in tween verdeelt af ghewecken/ maer alsoo de Generael hun dapper vervolghde/ eenen schoot op 't grootste schip schietende om 't selve te doen strijcken/ heeft hy hunnen Admirael in de Jacht zijnde, waer naer hy zijnen sloepe gesonden hadde/ des nachts achter-haelt/ dan verstaende dat het Engelsche waren/ heeft se verlaten/ ende is zijnen cours aen-gegaen/ meynende dat hy van d'andere schepen ghevolght soude werden: Doch alsoo S^r. de Weert Capiteyn op het groote Jacht/ van den Generael des avonts bevolen was haren Admirael te vervolghen/ oock ghesien hebbende dat den Generael op hem schoot/ ende een van d'andere weder daer-en-teghen/ dat voorts den Generael (sonder eenigh teecken te doen) van hen af wende/ de oorsaecke niet wetende/ meynende dat het was om zijn sloep in te halen/ diemen wel hadde sien af varen/ doch overmidts de duysterheydt niet weder keeren/ heeft recht in zijn vaerwater ghehouden/ ende de loef van hem ghekreghen hebbende/ op hem eenighe schooten ghe schooten om hem de doen strijcken/ doch schoot evenwel wederom/ tot dat teghen den daghe den Vice-Admirael Simon de Cordes, met Capiteyn Bockhout by hem komende/ hunnen Vice-Admirael dede strijcken/ en zijn boot daer aen ghesonden hebbende/ den Capi-

 teyn

Digitized by Google

teyn daer uyt haelde. Dagh gheworden zijnde / ende de Generael bevindende dat hy van niemand gevolght en wert / is weder by de andere ghekomen / ende den voorsz Capiteyn aen zijn boord ontfanghende / vriendelijck onthaelt; sich / over 't geene ghe schiedt was / grootlijcks ontschuldight / want zijne meyninghe niet en was / eenighe vrienden / maer alleen de ghemeyne vyanden afbreuck te doen / ende dat de Spaensche Barcke hier van oorsaecke was; ende al-hoe-wel het Admiraels schip / een boot van Medenblick was welck sy genomen hadden / so en is de Generael / mits sy verklaerden daer eenighe onvrye goederen in ghevonden te hebben / hun daerom niet moeyelijck ghevallen; doch de Duytsche boots-ghesellen die met hun versochten te varen / daer uyt ghenomen hebbende voort ghevaren / missende den Capiteyn Geraerd van Beuninghen, die des nachts van de Vlote ghedwaelt was / doch des middaeghs weder daer by ghekomen.

Ende alsoo op alle schepen bevonden wierdt / dat het volck het broodt haer daghelijcx uyt ghedeelt / niet en konde op eten / also datse daer van heele tonnen ende kisten vergaderden / soo heeft den Generael oft gemeyne Overste met raedt van de Overhoofden het rantsoen vermindert / ende een yeder verordineert een half pondt broodts 's daeghs / ende daer toe drie mutskens wijn / welck is drie kannen yeder back van acht mannen / potspijs / visch / ende vleysch naer ouder ghewoonte.

Ende hebben alsoo haren wegh vervordert / doch zijn den 19. voorsz den windt des nachts in 't eerste quartier n. o. hebbende / vervallen op de Custe van Barbarien / verre buyten hare gissinghe / ende waren alreede op 12. vadem waters eer sy land gewaer wierden / ende also den wind scherp was / ende sy niet t'zeewaerts en mochten / zijn ghenoodsaeckt geweest d'anckers in de grond te werpen / op 7. 8. en 10. vadem / ende Capiteyn Beuninghen op 5. vadem / legghende met het Schip op vierdehalf vadem niet sonder perijckel / doch met den dagh / een worp of twee uyt brenghende / is met grooter moeyten (zijn touw om een klippe vast zijnde / alsoo datter twee mannen nae swemmen moesten om die los te maecken) van 't land gheraeckt / ende zijn al te samen weder onder zeyl gegaen; doch de Admirael hadde den gantschen nacht op gheen ancker gelegen / maer de zee gehouden / want hy d'eerste 't land ghewaer gheworden was.

Ende alsoo sy haer door de quade gissinghen van de Stuerlieden in soo swaren perijckel bevonden hadden / heeft d'Overste alle de Hooftluyden / ende Schippers aen boordt ontboden / ende met voorweten van zijnen krijghs-raed gheslooten / dat voort aen de Hooftluyden ende Schippers een yeder op zijn schip / het besteck van de Stierlieden tweemael ter weken / oft ten minsten eens sien souden / ende met hare Kaerten in de Kajute ontbieden / om de selve daer met andere te vergheljicken.

Anckeren onder Ilha de Mayo.

Den lesten Augusti hebben sy in 't gesicht gekregen het Eylandt Santjago, een van de Eylanden van Cabo Verde. Den eersten September / zijn sy ghekomen onder Ilha de Mayo, alwaer alle de Schepen gheanckert hebben / uytghenomen den Admirael / die (overmidts de groote verninghen) niet van sin en was daer langh' te vertoeven. Hier heeft Capiteyn Beuninghen des naermiddaghs met een deel volcks / als oock Capiteyn Bockhout een landt-tocht ghedaen; doch gheen / oft immers seer weynigh waters aldaer vindende / naer dat sy den gantschen nacht ghegaen hadden om eenigh volck te vinden / zijn des anderen daeghs teghen den middagh weder aen boordt ghekomen: met haer brenghende een ouden Portugees / ende een deel Bocken / die niet veel moeyten / mits haer magerheydt weert en waren.

Digitized by Google

waren. Den ouden Portugees naer de ghelegentheydt van de ſtadt S. Iago ondervraeght zijnde/ heeft haer de ſaecke van die te overvallen heel ſwaer ghemaeckt/als in hebbende over de vijf hondert Portugeſen/ ende over de vijfthien hondert Swarten met haer roers. Des

Ende zeyldē van daer na 't Eyland S. Iago.

naer middaeghs / alſoo den Admirael een teecken dede van zeyl te maecken / zijn ſy ghelijck t'zeyl ghegaen recht naer het Eylant van S. Jago, ende zeylende langs het landt henen / hebben over een hoeck geſien een ſtenghe van een ſchip/ legghende op de Reede van de Praya: Den hoeck om / op de Reede komende / vonden ſy een groot ſchip met twee kleyne / waer van 't grootſte een Hamborgher was/ met namen Herman Webbe, die naer Braſilien wilde. De Vlote nu dicht achter ende bezijden hem gheſet hebbende / heeft de Vice-Admirael zijn ſloep/ ende Capiteyn de Weert zijn boot gheſonden aen de twee kleyne ſcheepkens/ dieſe beyde leegh van volcke vonden; het eene weſende een oude Barcke/daer een deel Swarten in over ghevoert werden / gantſch niet in hebbende/ als twee pijpen waters/een weynigh Milie ende een Bottiga wijn: het andere ſcheepken omtrent 15. laſt groot / waer mede een Biſſchop naer S. Thome wilde / daer in hebbende een deel Huys-raed/ doch hadden by naer alle het goed gheberght / ſoo aen landt / als in den Hamborgher. De Schipper Herman Webbe is aen boordt van de Vice-Admirael ontboden / die hem de ghelegentheydt van de ſterckte afghevraeght hebbende / te kennen gaf waerom de ſchepen daer ghekomen waren / ende dat ſy niet vyandelijcksſen wilden uytrichten: maer begheerden alleen haer te verſien van water / ende eenighe ververſinghe voor de ſiecken/ ſoo van vleeſch als fruyten/ alles voor geld. Begeerden derhalven op hem / dat hy met den Boeckhouwer van den Vice-Admirael Francoys Verjuys, ghekleet als een van ſijn Bootſgeſellen / ſtracks boven wilde gaen / ende den Overſten ſulcks te kennen gheven: datelijck antwoorde brenghende / ofte dat ſy by faute van dien ſelfs ghenoodeſaeckt ſouden weſen raet te ſoecken. Hier mede de voorſz Schipper boven ghegaen zijnde / is omtrent midder-nacht weder gekomen; voor antwoorde brenghende/datſe niet en konden ghelooven dat ſy als vrienden quamen / want ſy ſulcx in 't innemen van hare ſchepen niet en bewesen / doch alſoo ſy ſonder voorweten van haren Gouverneur (in de Stadt S. Iago, omtrent twee mijlen van daer zijnde) niet doen en mochten/ 't ſelve ſcherpelijck verboden zijnde/begeerden dat ſy den dagh verwachtende/gedult hebben ſouden; ſy ſonden ſtracx een man te paerde (die hun voor daghe beſcheet brenghen ſoude) naer S. Iago ſenden om den Gouverneur van alles te verwittighen. Doch alſoo het den Generael noch zijnen krijghs-raet niet gheraden en dochte langher uytſtel te geven/denckende dat ſy in die tijd het volck / ſoo wel te paerde als te voet van S. Iago te hulpe ſouden krijghen; ſoo is

Daer ſy een Land-tocht doen.

Capiteyn Beuninghen ende de Sergiant Major Rombout Hooghſtoel, met alle de ſloepen ende boodts / met omtrent 150. mannen aen land ghevaren / ende zijn volck in ordre gheſtelt hebbende / is met een groot gheruchte van Trommelen ende Trompetten / met twee Vaendels naer de Sterckte op-geklommen / weſende hoogh

Ende een Sterckte innemen.

omtrent 175. treden / beſchanſt aen de zyde van de Strand/met een Borſtweeringhe van groote ſteenen/ over de vier voet breet;het inkomen ſo enghe hebbende/ datter ſeer qualijcken twee mannen neffens malkanderen in mochten / ende heel ſteyl / ſoo dat ſes kloecke mannen alleen met ſteenen werpende / daer wel een duyſent af ſouden ghehouden hebben / ſonder datſe eenigh hinder van beneden mochten ontfanghen. De voorſz Capiteyn is met zijn volck evenwel voort ghetreden tot by een kercxken / waer ſoo thien oft twaelf

Digitized by Google

mannen in ghelept hadden ghewéest / niemand en hadder sonder schade konnen voor by gaen. Van hier aftrocken sy voort nae boven / dapper om hooghe schietende / waer af die van boven seer verbaest zijnde / hebbende alleenlijck 9. oft 10. mael gheschoten (daer mede sy twee van beneden quetsten) de vlucht genomen hebben / de sterckte / die sy te vooren al meest leegh ghemaeckt hadden / verlatende / soo dat die van de schepen daer sonder meer weder-stand in ghetrocken zijn / ende daer niemandt vindende hebben den nacht verwacht / goede schiltwachten uptstellende. Des morghens alsoo de Portugesen in grooter menighte soo te voete als te paerde / hun in 't gheberghte lieten sien / ende mits het Fort aen de landt-zyde vlack ende open was / soo heeft Capiteyn Beuninghen van den Heere Generael meer volcks ende provisie van kruyt en loot versocht. De Generael heeft oock datelijck de Capiteyn de Weert met ontrent 60. mannen derwaerts ghesonden: Daer-en-tusschen hadde Capiteyn Beuninghen drie ysere Gotelinghen op 't velt ghevonden hebbende / in 't uytgaen van elcke straet een daer van doen stellen / ende voorts de straten doen beschanssen met bancken / kisten ende stoelen teghens den inbreuck die de paerden souden mogen doen. Als sy in goede ordeninge wel beschanst zijnde / gheensins van meyninghe en waren den tijd langher te verslijten / maer liever met vrientschap als met gewelt (d'welck sy noch elders te ghebruycken hadden) van haer versoecken wilden 't gene sy van doen hadden / so hebben sy alle middelen aengewent om met haer te spreken / doch in de valeye / dicht by de schansse / die in deser manieren ghelegen was.

N°. 1.

Heeft sich ten lesten de Luez dat is de rechter van de plaetse te paerde vertoont met een brede-vaencken aen zijn lancie / waer door de Capiteynen Beuninghen ende de Weert in de laeghte ghedaelt zijn / ende met hem spraeke ghehouden hebben / hem voorhoudende 't geene sy in 't eerste aenkomen versocht hadden / doch so beklaeghde hem de voorsz Rechter seer / dat sy hun voor vrienden uyt ghevende / niet als vrienden ghedraghen en hadden / waer op de Capiteynen voor antwoorde gaven / dat de noot gheen wetten lijden en magh / ende dat sy hun in nood vindende / ende verre van huys / haer gerief ofte voor gelt / ofte met ghewelt moesten sien te bekomen / ende dat sy haer derhalven beraden souden / oft sy haer doen hebben welden 't gheene sy van doene hadden / ofte niet / want sy by ghebreecke / selfs souden middel soecken. Waer op de Rechter voor antwoordt gaf / dat hy niet en vermochte sonder licentie van den Gouverneur / ende dat hy selfs stracks naer S. Jago rijden soude / ende haer van alles bescheyt brenghen. Hier-en-tusschen is de Vice-Admirael aen landt ghekomen / ende sulcks verstaen hebbende / heeft goet ghevonden een brief aen den Gouverneur te schrijven / ende sijn jonghen / die goet Portugees konde / daer mede te senden / mits belofte van hem des selvighen daeghs weder te brenghen. Heeft derhalven aen de Gouverneur schrijvende / hem te kennen ghegheven: dat sy in noodt zijnde / ende ghebreck van versch water hebbende / ghedwonghen waren alle middelen aen te wenden / om 't selve met andere verversinghen te verkrijghen / dat haer meyninghe niet en was die twee scheepkens te behouden / ofte yet daer uyt te nemen / dan dat sy de selve ledig en sonder volc vindende / naer hun genomen hadden tot haerder versekerheyt / dat sy hun oock meester van 't Fort gemaeckt hadden / meynende daer hun gherief te vinden: Dat hy hun kort bescheet wilde geven / beloofden hem dan zijne schepen / en 't gheene de maets

De Hollandsche Vice-Admirael schickt een brief aen den Gouverneur van Santiago.

Digitized by Google

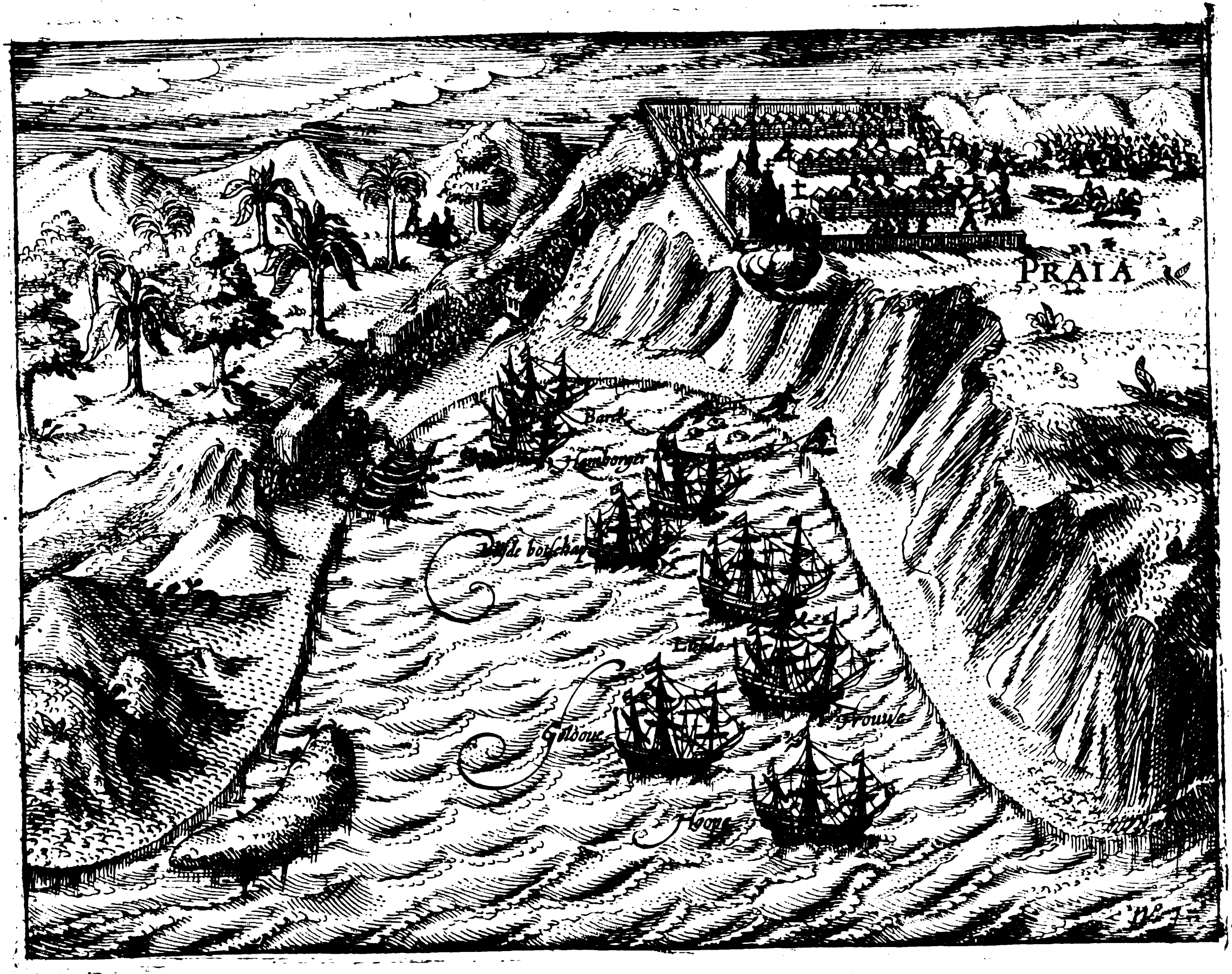
PRAIA
Bark
Hamborger
Liefde
Trouwe
Gelooue
Hoope

maets op het Fort souden moghen gerooft hebben weder te gheven / mits conditie dat hy hun soude versien van 't geene sy eyschende waren / dat sy oock by faute van dien voor-genomen hadden hem tot S. Iago te komen besoecken. De jongen afgeveerdight zijnde / is op den middagh de Generael selfs met den Capiteyn Bocholt aen land gekomen / ende het Fort besichtight hebbende / met alle de Capiteynen naer de valeye (die vol Coquos oft Indische Noten stond) ghedaelt / alwaer de Portugesen met haer nu seer ghemeyn werden / soo dat sommighe soo wijd quamen / dat sy hun by nachte Oraengien / Limoenen / Granaden / ende dierghelijcke vruchten aen 't Fort beloofden te brengen / doch daer en quam niet van. Onder allen wasser een Fydalgo, die hem gheliet seer tot haer gheneghen te wesen / voer oock met Capiteyn Beuninghen (die seer van den arbeyt van de vorighe nachten vermoeyt was) aen boort / ende daer wel onthaelt zijnde / beloofden hun secretelijck te doen hebben allerhande verversinghen van vleesch ende fruyten / soo sy hem naer sijn wooninghe / omtrent twee mijlen van daer / twee ofte drie sloepen sonden / want hy middel ghenoegh hadde die wel te versien / doch de sloepen tsanderdaeghs daer komende / en hebben niet vernomen. Omtrent den avont is de Generael met de Vice-Admirael / ende Capiteyn Bockholt aen boort gevaren / latende Capiteyn de Weert met omtrent drie hondert mannen het Fort bewaren: Des anderen daeghs / wesende den vierden Septembris / heeft hem rontom in 't gheberghte veel volck laten sien / ende alsoo de jonghen met den brief noch niet weder ghekomen en was / stelden hem elck op zijn hoede / tot des middaghs / dat de voorsz jonghen in gheselschap van drie mannen te paerde ghesonden van den Gouverneur quam / een brief van den selven aen den Generael brenghende / waer in hy hem seer beklaeghde over de maniere van dese vriendtsche handelinghe verklarende / dat sy vrienden zijnde / daer ghenoeghsaem haren noodtdruft met vriendtschap souden ghekreghen / hebben / ende met minder moeyten / dat hy niet en gheloofde dat sy Christenen waren / overmidts zijn volck de kercke soo gherooft hadden / doch wilden hem eenighsins laten voor-staen / dat het selve gheschiet waer door moetwilligheydt der soldaten / sonder weten van de Capiteynen / overmits hem het Silver-werck / hoe-wel ghebroocken / weder ghelevert was / waer door hy veroorsaeckt was haer van ghelijcken alle vrientschap te bewijsen / dan dat daer niet te bekomen en was / ende dat sy hadden behooren tot S. Iago te komen / de reste souden sy van zijn volck verstaen. Dewijle nu Capiteyn de Weert met haer spraecke hielt / is de Vice-Admirael / met Capiteyn Bockholt aen Landt ghekomen / ende haere commissie ghehoort hebbende / heeft goed ghevonden een van haer lieden weder stracks af te veerdighen met een brief aen den Gouverneur / hem te kennen ghevende / dat het haer onghelegen was het Fort te verlaten / ende met de Vlote naer S. Iago te komen / dat sy het water met de barcke souden doen halen / ende dat hy aldaer voort de reste leveren souden / hem belovende eenighe Ghijselaers te gheven / tot dat sy hem zijn scheepkens met alles wat daer in hadde ghewesst oft de weerde van dien / weder ghegheven souden hebben / andermael versoeckende korte antwoordt / ghemerckt sy gheenen tijdt meer met over en weer te senden en wilden over brenghen / oft moesten middel soecken hun selfs te versien. Dit alsoo bestemt isser een afghevaerdight.

Tweede brief aen den Gouverneur.

Des naer middaeghs / alsoo de Heere Generael aen Landt ghekomen was / zijn eenighe Portugesen (waer onder een Paep was) omtrent den avondt van den Gou-

Portugesen van den Gouverneur ghesonden komen aen boord.

Digitized by Google

Gouverneur gekomen/ doch alsoo het laet was/heeftse de Generael ghebeden aen zijn boordt te willen komen/ soo wel om de schepen te sien/ als om aldaer met malkanderen t'over-komen; het welcke sy lieden (siende dat sy in alle vriendschap handelden) aen-genomen hebben/ ende soo by den Generael aen boord ghevaren zijnde/ zijn wel onthaelt gheweest/ dien nacht aen boord blijvende/ ende des morghens den vijfden Septembris metten anderen veraccordeert; want de Portugesen beloofden nae te komen alles wat de onse versochten/ met sulcken voorwaerde dat sy met de Vlote voor S. Iago komen souden/ want daer (na hun seggen) anders gheen middel en was om hun te helpen; het welck de Generael (niet willende langher tijdt versuymen/ noch oock zijn uyterste macht daer ghebruycken) aen-ghenomen heeft; mits belofte/sy voor d'overleveringhe der Barcken hun eenighe Gijselaers in handen gheven souden. Aldus veraccordeert zijnde/ zijn weder naer 't landt ghevaren/ ende de Generael heeft zijn volck ('t Fort verlatende) t'scheep ontboden; ende verby haer laten trecken met vier vlieghende Vaendelen/ in sulcker voeghen/dat sy over de goede ordeninghe ende kloeckheydt des volcx verwonderden/ oock niet wetende wat volck sy waren/ overmidts sy alle spraken onder hun hoorden.

Ende accorderen met de Hollanders.

Des naermiddaeghs den 6. Septembris werden de anckers ghelicht in meyninghe den selven avond noch op de Reede te komen/ het welck tot haer gheluck niet en gheschiede/ want de Portugesen voor-ghenomen hebbende d'aen-komende schepen(die sy met ghe veynsde woorden derwaerts ghelockt hadden) vyandtlijck te groeten/ hadden alle hun gheschut water-pas in deser manieren op strand ghestelt.

Valsheydt der Portugesen.

No. 2. *Afbeeldinghe van* S. Jago.

Hier verhoede de wind het ongheluck der schepen: want het soo hert woey/ dat sy niet en konden op de reede komen/ noch haer by den anderen houden/ alsoo dat Capiteyn Beuninghen ende de Weert, die by malkanderen ghebleven waren/ hun des morghens alleen vonden; twee seylkens ghewaer wordende onder het Eylandt Mayo, ende zijn elck naer een toe geloopen/ by de welcke komende/ bevonden dat het de selve waren/ die sy in de Praye aen-ghehaelt hadden; want sy haer by de Vlote niet en konden houden/ mits alle haer tuygh reddeloos was. Ter ander zijden de Generael by hem hebbende den Vice-Admirael ende Capiteyn Bockhout, deden haer best om dien avondt op de Reede te komen: maer soo sy saghen/ dat het niet konde gheschieden/ heeft de Vice-Admirael zijn sloep met 12. man ende zijn jonghen met een brief aen den Gouverneur ghesonden; hem te kennen ghevende dattet hem niet moghelijck en was op de Reede te komen/ ende dat sy weder nae Praye souden loopen/ ende aldaer het contract nae komen. Dese aen landt komende bevonden al het volck in wapenen/ ende 't gheschut op 't strand/ ende overmidts het avondt was/ zijn t'samen in een huys ghebracht/ ende is de Jongen alleen by den Gouvernenr ghelepdt/ die seer ghestoort was/ meynende dat sy de Barcken willens van hun ghesonden hadden/op 't onghestadigh weer niet lettende. Dien nacht hebben sy de sloepe/ mits de duysterheydt/ daer ghehouden/ ende des morghens/ af-ghevaerdicht; haer belastende/ datse niet weder komen en souden/ want hadden voor hun niet ten besten dan kruyt en loot: met welcke tijdinghe de sloep aen boord komende/ is de Generael met de drie schepen weder ghelopen naer de Praye om aldaer de ander vier (die heel diep in zee waren) te verwachten. Alwaer ghekomen zijnde/ is de Vice-Admirael met een deel Volcks ende pijpen van drie schepen aen landt ghevaren/ om gheen tijdt te verliesen/

Door de wind verhindert.

Digitized by Google

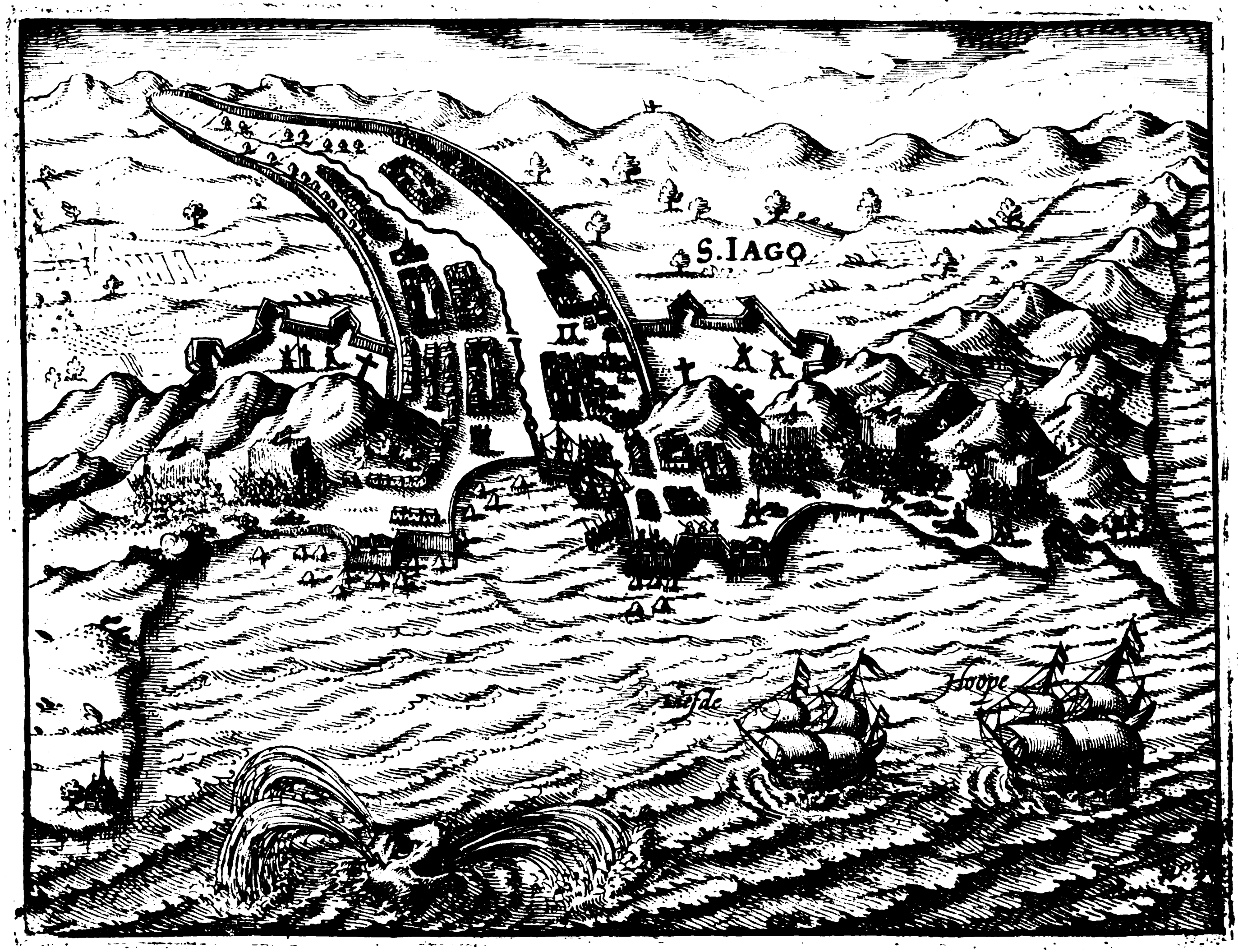

Digitized by Google

Digitized by Google

verliesen / ende de selve met water te vullen. Aen lant komende / is weder naer boven toe ghetrocken / het welck de Portugesen siende / weder ghevlucht zijn. Boven komende / hebben sy bevonden datse drie Gotelinghen / die sy daer ghelaten hadden / wech ghenomen / ende de straten weder opgheruymt hadden ; derhalven besette hy 't rontsom met wacht / ende latende den Sergeant Major als toesiender / is weder om leeg ghegaen om het water vullen in aller neerstigheydt te vervorderen. Ondertusschen hebben twee of drie Portugesen te paerde in de Valleye een deel Beesten ghedreven / ende hun volck verborghen ghehouden / meynende daer mede 't volck uyt te locken / ende soo met haer paerden t'overvallen : Doch de Vice-Admirael haer meyninghe merckende / heeft sijn volck by een ghehouden / even neerstigh water vullende / maeckende daer door haren aenslagh te niete / het welck den vyant siende / is met omtrent twee hondert paerden / elck een man met sijn roer achter op hebbende / het gebergte op gecomē / recht naer het Fort toe / welc aen die zijde open lagh / om hun alsoo te overvallen / ende zijn met ghewelt gecomen tot op de groote plaetse / alwaer de Sergeant Major hun dapperlijcken weder-stondt / waer van de Vice-Admirael verwittight zijnde / stracks met sijn volck naer boven toe ghetrocken is (eenighe gelaten hebbende tot bewaringe van de vaten ende sloepen) ende is den vyant met eenen kloecken moet aenghevallen / ende den selven te rugghe drijvende ; heeft het Fort met soo weynigh volcks teghen soo veele paerden met grooter eere behouden / ende sijne vaten voorts sonder eenigh beletsel ghevult. Ondertusschen heeft de Heere Generael / de schermutsinghe siende / meer volcks aen landt met sijn Vendel ghesonden / doch stracks daer naer / vreesende de andere Schepen (die in zee over en weder laveerden / sonder reede te krijghen) uyt het gesichte te verliesen / willende oock niet langher sijn tijt versuymen / want sijn volck door de onghesonde lucht hoe langher hoe siecker wert / ende hy selfs mede de koortse gekreghen hadde / heeft den Vice-Admirael bevolen met alle sijn volck aen boort te comen ; het welck gheschiet zijnde / niet sonder eerst den brant in eenighe huysen gesteecken te hebben / zijn den neghenden Septembris onder seyl ghegaen / om by de ander schepen te komen. Teghens den avont heeft den Generael sijn Sloep ghesonden naer een Baye daer een deel beesten waren / van waerse een Os mede brochten / niet willende haer diep in 't Landt begheven.

Schermutsinghe tusschen de Hollanders en de Portugesen.

Den 10. heeft den Generael goedt ghevonden om tijdt te winnen / het Eylant van S. Iago te verlaten / eñ te lopen naer het Eylant Brava, (dat is wild ofte woest) om hun aldaer van water te versien / ende zijn also daer naer toe gheseylt / onderweghen siende een groot seyl / het welck achter Isla del Fuego liep. Die van 't Eylant schooten twee schooten met grof gheschut / maer watse daer mede voor hadden / en konden sy niet weten.

De Schepē verseylen, ende komē onder 't Eylandt Brava

Den elfden naer den middagh zijn sy onder het Eylandt Brava ghekomen / doch gheen ancker grondt vindende / mits het meest al steyle klippen zijn / hebben zy 't des nachts over en weer ghehouden / tot dat sy des anderen daeghs des morghens het Eylandt langhs varende / versch water vonden / doch seer moeyelijck om halen / mits de schepen daer niet anckeren en moghen ; even wel zijn de Sloepen van Beuningen ende Bockholt met de leeghe vaten aen Landt ghevaren / ende de selve ghevult hebbende / zijn met groote moeyten ende lang roeyen / overmits het nacht was / ende de schepē onder zeyl waren / weder aen boort ghekomen. Ondertusschen was Capiteyn de Weert met de Sloepen van den Admirael naer een kleyne Sant-Baye ghevaren : aldaer aen landt komende / ende

Daer sy eenigh water innemen.

Ende een landt-tocht doen.

Digitized by Google

ende ronts om water soeckende / sijnder eenighe Portugesen ende Swarten af ghekomen / met de welcke de Capiteyn van verre spreeckende / mits sy niet naerder en wilden komen / versochte datse hem eenighe goede water plaetse wilden wijsen: ende soo daer eenighe fruyten waren oft vleesch / souden haer daer eerelijck en̄ te dancke van betalen; waer op sy antwoordē / dat de Engelschen ende Francoysen haer daer dickmaels versaghen van water / doch dat de schepen altoos onder zeyl bleven. Aengaende van fruyten ende versch vleesch / datse daer gheen en hadden / dan dat sulcks op Illa del Fuogo ghenoegh te becomen was / datse oock niet doen en mogen sonder wete van haer Capitaso, die boven op het gheberghte was / ende zijn daer mede van den Capiteyn ghescheyden: ende alle plaetsen wel doorsiende / heeft ten lesten vier ofte vijf vervallen huyskens ghevonden / waer van het eene de deure ghestopt was met groote steenen / de Capiteyn bevolen hebbende 't selve op te breken bevont dat het vol groote Milie (die wy Turckse Tarwe noemen) was; nam derhalven voor hem / daer met drie mannen te blijven / ende de sloep weder aenboort te senden / om den Generael daer van te adverteren / vresende also het doncker begonde te worden / dat de Portugesen haer Milie wech haelen souden / doch t'allen gelucke quam het scheepken van den Bisschop naer de Baye toe / het welck gheanckert zijnde / heeft de Capiteyn daer de Milie in doen draghen / waer mede sy meest al den nacht doende waren / want hadden maer acht mannen / ende gheen sacken / soo datse haer met haer broecken moesten behelpen. Vongen daer 2. groote Schilt-padden / die elck over de 600. Eyeren in hadden waer mede aen boort goede ciere ghemaeckt wert; De Portugesen ende Swarten des nachts ghewaer wordende / dat haer Milie wech ghenomen wert / quamen met een groot gheroep den berch af; ende also de Capiteyn niet meer als twee roers by hem en hadde / wildese niet naerder laten komen / maer schoot inden hoop / waer door sy achter bleven; De Milie aen boord ghedraghen zijnde / is hy mede naer 't scheepken (het welck dicht by Landt lagh) ghevaren / om aldaer den dagh te verwachten / ende wat te rusten: des morghens zijn de Portugesen afghecomen / den Capiteyn (die aen landt ghekomen was / om met hen te spreecken) klaghende / dat hy haer Milie ghenomen hadde sonder eenighe reden / ende seggende geenen anderen lijf-tocht aldaer te hebben: datse derhalven van hongher souden moeten vergaen / waer op de Capiteyn haer antwoordde wel beter te weten / ende verseeckert te wesen dat de selve Milie dies was / datse die daer reede houden leggen om naer S. Jago re te schicken / want het geen reden en was dat sy anders hun provisie op 't strandt laten souden / daer sy haer in 't gebergthe onthielden / doch even-wel / dat hy haer Milie niet en wilde nemen / dan soude haer die na waerdie betalen; ja veel beter dan die van S. Iago, mits conditie datse hem een bequame water-plaetse souden wijsen / datse oock een goede excuse hadden by den Gouverneur van S. Iago (die over alle die Eylanden commandeert) hem te kennen ghevende dat haer Milie met ghewelt genomen was / ende ondertusschen souden sy het gelt voor haer selven behouden / waer mede sy wel te vreden zijnde / hebben belooft hem water te wijsen / so hy met de schepen aen d'ander zijde van het Eylandt varen wilde / alwaer sy een vier teecken doen souden / doch daer is niet na gevolcht.

Bekomende een deel Milie oft Turxsche Tarwe.

Hier mede zijn sy van malkanderen ghescheyden / ende den Capiteyn is met het scheepken naer den Admirael toe-ghevaren / alwaer komende / heeft bevonden dat die sieckte van den Heere Generael seer toe-ghenomen hadde / dat hy oock alle Capiteynen aen zijn boort ont-

Digitized by Google

ontboden hadde / om raedt te slaen hoe sy 't maecken souden / want hy niet van meeninghe en was daer veel meer tijdts te versijten / gaf ooc alle den last den Vice-Admirael over / begeerende dat men hem nievers mede moeyen en soude / ende dat de Vice-Admirael soude de Vlagghe / ende 's nachts het vier voeren. So heeft de Vice-Admirael met advijs van de andere Capiteynen / vernomen hebbende hoe veel waters dat een yeder schip noch wel hadde / gheordonneert / dat de ghene die best versien waren / de andere wat by setten souden / ende oock het ordinaris randtsoen verminderen / ende met alle neerstigheydt als het reghende water vergaren / en hun alsoo behelpen soo sy best mochten / om de reyse te vorderen / want in drie oft vier Maenden anders geen water te verwachten en was: Dat oock soo het van noode waer / een yeder drie oft vier siecken van den Admirael nemen soude / ende hem daer gesondt volck voor leveren / ende hebben oock het rantsoen van Wijn een derdendeel vermindert.

Gaen van daer weder t' seyl.

Den 15. September hebben sy haer cours zuyd-oost aengheset met een noord-ooste wind / om haer voorgenomen reyse te vervorderen. Den 22. dito heeft den Admirael een schoot gheschooten / ende de vlagghe achter af laten wayen / tot een teecken dat de Capiteynen aen boord komen souden. Daer komende vonden den Generael seer sieck / ende soo slap / datse gheen hope en hadden hem langhe te behouden / hy lagh aen een heete rasende koortse / als mede sijn Commijs Daniel Resteau, ende zijn beyde / d'eerste des middernachts / d'ander smorghens ten 3. uyren / tusschen den 23. ende 24. September in den Heere gherust / 't welck voorwaer een groot verlies voor de vlote was / daer om oock groote droefheydt ghemaeckt wierdt niet alleen onder de Capiteynen / maer oock onder 't ghemeyne scheeps-volck / als die een goeden sorghvuldighen Heere ende Overhoofd verloren hadden / welcke om sijn beleeftheydt / mildtheydt ende goedt regiment van kleyn en groot seer bemint was. Het doode lichaem werdt in een kiste half vol steenen zijnde gheleyt / (om dies te beter te sincken) ende soo over boord gheset / met grooten rouwe van gheheel de vloote / die ghenoeghsaem verdubbelde / als men den Commijs Daniel Resteau mede over boord sette / een Jongman / daer de Compagnie grooten dienst van was verwachtende.

Den Generael vande vloote sterft.

Ende Simon de Cordes treet in sijn plaetse.

Dit gedaen zijnde wordt de krijgs-raedt vergadert / ende de beslotene brieven van de Heeren ende Reders geopent ende gelesen / waer uyt bevonden werdt / dat in gevalle de voorsz Heer Generael Mahu quame t'overlijden / in sijn plaetse treden soude d'Heer Vice-Admirael Simon de Cordes, die terstond van eē yeder voor Heere ende Overste gaerne ende met blijder herten is aenghenomen. In sijn plaetse werdt tot Vice-Admirael ghestelt Gerrit van Beuninghen, ende in Beuningens plaetse op 't Schip Geloove quam Capiteyn Sebald de Weerd, die tot sijn navolger op het Jacht hadde Dirck Gerritsz. China van Enckhuysen.

Den 28. heeft den Generael aen zijn oude boort zijnde / een teken gedaen / dat de Capiteynen aen boort komen souden / ende is den Generael rondtom aen alle schepen gevaren om den eedt in 't generael / ende de Nieuwe Capiteynē / een yeder op zijn toekomende schip te ontfangen / ende den 29. is den Heere Generael / sijn oude schip verlatende / van zijn volck op den Admirael ghehaelt / ende naer hem yeder Capiteyn van ghelijcken / niet sonder groote droefheydt van het volck / om de veranderinghe: ende dit alles volbracht zijnde / hebben sy hare reyse neerstigh vervolght / den kours settende z. w. ten z. ende z. z. w. tot den vierden Octobris / doen liepen sy w. z. w. aen / ende den 6. voorsz weder o. z. o. Ende op de Trouwe werdt een teken gedaen / dat de Capiteynen

Digitized by Google

daer souden willen aen boort komen / mits Capiteyn Bockholt seer kranck was / dan overmidts het dapper waeyden / is den Vice-Admirael daer alleen ghevaren om hem te besoecken. Van doen af begon 't scheurbuyc dapper in de vloote te regneren / soo dat alle schepen vol siecken waren / doch op den Admirael wel de meeste. Waer over de Generael op den 28. October over de gheheele vlote een algemeyne vast ende biddag heeft doen leggen / om God almachtigh te bidden / dat hy haer (die in groot ghebreck van water waren / ende veel siecken / die noch dagelijcx toenamen / haddē) doch goeden voorspoed verleenen wilde op so gevaerlijcken ende langduirigen reyse. Sy waren doen op de hoogte van 1½. grad. by zuyden de linie.

Den 2. Novembris / alsoo de sieckte van 't scheurbuyck nu soo seer toe nam / dat den Admirael soo weynigh ghesondt volcx op hadde / datse haer zeylen qualijck mochten regeeren / ende d'andere schepen eenighe 70. andere 40 / oft ten minste 30. siecken op hadden / soo isser in den ghemeynen krijghs-raedt eyntelijck raedsaem gevonden eenigh landt aen te soecken / daer sy mochten verversschen; waer toe genomen wert het Eylandt van Annobuon, ofte Nobon, alwaer vleesch / Oranjen / ende andere fruyten ghenoeghsaem te bekomen zijn. Des nachts heeft den Admirael / die voor uyt was / een schoot gheschooten / mits hy land gewaer werdt / verre buyten de gissinghe van alle de Stuyrluyden / welcke meestendeel gisten wel over de 100. mijlen van daer te wesen / eenighe tot over de 200. andere 120. etc. D'andere Schepen het schieten hoorende / zijn mede het lant gewaer geworden / ende hebben al t' samen de anckers laten vallen op de kuste van Manicongo, op de hoogte van ontrent 3. graden by zuyden de Linie. Hier verloozen sy het voorschreve Scheepken van den Bisschop van S. Thome met elf kloecke mannen / het welcke noyt weder ghesien werdt. Eenighe meynden dat het willens van de Vloote ghewecken / andere dat het ghestrandt was; doch heeft men daer na verstaen / dat sy na langhe dolinghen aen de Caep de Lope Gonsalves gekomen waren / ende 't scheepken daer latende / met de Schepen van Balthasar Meucheron naer West-Indien ghevaren.

De schepen settent onder de kuste van Manicongo.

Daer sy een scheepken met 11. mannen verliesen.

Des morghens den 4. November de Capiteynen aen den Admirael varende / heeft den Generael den Vice-Admirael naer landt toe ghesonden met sijn Sloepe ende Barcke / om te sien wat bequaemheydt daer waer / ende ofter eenighe reede was / daer men bequamelijck souden moghen anckeren; doch ontrent het landt komende / bevonden de barninghen soo groot / datse daer niet dan met groote moeyten door en konden. Vonden aen lande niet als boomen / hoe wel sy den strandt langhe volghden / soo datse daer den nacht overbleven. Des anderen daegs aen boordt komende / heeft den Generael met sijnen krijghs-raedt gheraedtslaegt hebbende / besloten naer de Capo de Lopo Gonsales te loopen / legghende op de hooghte van een halven graed by zuyd de Linie. Sy hadden seer quaden grondt / want de Schepen ginghen meest alle door hare anckeren deur / mits den stercken windt ende stroom / schoffierden oock hare Cabels; 't Gheloove werdt daer oock den eenen leypel van zijn ancker quijdt / alsoo zijn sy den 6. met den daghe t'zeyl ghegaen langhs de Custe henen varende / 's nachts altoos aen ancker legghende / ende zijn den 9. dito op de kuste van Guinee ghekomen / daer sy eenighe Swarten aen Landt vonden / met de welcken sy spraecken / haer ghevende eenighe snuysteringhe; doch de Swarte / door dien sy soo veel volcks saghen / verbaest zijnde / ende vreesende ghenomen te worden / zijn des nachts ghevlucht.

Komen op de kust van Guinee.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

vlucht. Den Generael een bequame plaetse ghevonden hebbende/ heeft bevolen datmen met alle neerstigheydt de siecken aen land brenghen soude / waer toe een yeder Capiteyn zijn quartier bescheyden wert/ ende werdt het Gouvernement aen landt ghegheven Capiteyn Bockholt met soo veel ghesondt volcks / als tot bewaringe van die plaetse van doen was.

Alwaer sy weynigh verversinge vinden.

Des anderen daeghs heeft den Generael naer den Koningh ghesonden den Vice-Admirael Beuninghen met sijn Sloep ende 't boot van Capiteyn de Weert, met haer nemende wat kramerije ende Yser om te verruylen teghens eenighe eetwaren ; maer den 12. dito wederom keerende brochten maer een Hoen ende weynigh Plantanos mede / diese daer Bananas noemen / soo dat se hun moesten behelpen met de kruyden die daer op 't velt in 't wilde wiessen / als Porceleyn van der zee / water-kars ende dierghelijcke / met eenighe wilde appelkens sonder reuck / ofte smaeck / mitsdien daer gheen ander fruyten noch vleesch te becomen en waren /doch verschen visch vinghen sy soo veel / ja meer als sy eten mochten.

Den 20. is den Vice-Admirael sieck ghewozden aen een heete koortse / alsoo dat men van sijn leven twijffelde / doch is naer langhe legghen weder op de been gheraeckt.

Ende daerom tot den Koningh gaen.

Den 23. is daer op de reede ghekomen een Sloepe oft Jacht van Barent Ericksoon , waer op was een Fransche Piloot / die langhen tijdt met de Swarten verkeert / ende by den Koningh selve ghewoont hadde / soo dat hy haer spraecke een weynigh konde spreecken. Dese beloofde haer by den Koningh te doen hebben al wat sy wilden / waer over den Generael met hem naer den Koningh gheschickt heeft Capiteyn de Weerdt met twee Sloepen. De Capiteyn met den Fransman ende sijn volck binnen komende / vondt den Koningh (die sich doen op sijn statelijckste na haer ghewoonte toeghemaeckt hadde / want de Piloot was voor uyt ghegaen om hem van der Hollanders komste te waerschouwen) sittende op een Schoen-maeckers Stoeltjen ontrent een voet hooghe / met een Schaeps-vel onder sijn voeten ghesprept / ende aen hebbende een violet laeckens kleedt met valsch goudt gheboort / schijnende eyghentlijck ghemaeckt te zijn voor een Schipper / sonder voeyer. Hy en hadde voorts noch hembde / noch kousen noch schoenen aen / maer op sijn hoofd een kappe van geel / roodt / ende blaeu Oosters Laecken / ghelijck wy hem hier vertoonen.

Toeghe- als hier te lesen is.

N°. 3. *Afbeeldinghe van seeckeren Koningh in Guinee.*

Sijn aensicht hadd' hy met asschen ghewit / doch soo niet of men sagh eenighe teeckenen van sijn swarte huydt. Om den hals hingh hem tot een koninglijck cieraet een Paternoster van Margariten / 't welck groote ghelase teeckenen oft Coralen zijn. Achter hem in 't ronde sadt sijnen Adel / het hoofd hebbende vol Hane-veren / ende de swarte huydt heel roodt gheverwet. Nessens hem was ghestelt een Stoeltjen met een matjen daer onder / voor den Capiteyn / die den Koningh op des Landts wijse ghegroet hebbende / is nessens hem gheseten ; ende door den voorschreven Piloot de oorsaecke van sijn komste verclarende / heeft hem beklaeght / dat de Inwoonders sonder reden van hare plaetsen ver-

Die sy aenspreken om verversinge

verloopen waren / want sy daer niet en quamen als vyanden / maer als vrienden / om met haer te handelen / dat daerom een yeghelijck weder op sijn plaetse mocht komen / haer en soude in 't minste niet misschieden ; want wilden vriendtschap met haer maecken/ ende sijne Majesteyt voortaen dickmaels komen besoecken / mede brengende sulcks als sy daer te Lande van doen hadden / ende alsoo sy nu vast veel siecken in hare Schepen hadden / datse daerom van hem versochten eenighe Fruyten / Hoenderen / ende Schapen oft Bocken / in manghelinghe van sulcke waren als sy by haer hadden. De Koningh dit verstaen hebbende/heeft geantwoort/dat sy hem wellekom waren /ende dat hy haer soude doen hebben 't gene sy van doen hadden. Hier mede heeft hy den Capiteyn in sijn Coninckliijck huys geleydt/het welcke wy kortheyts halven nalaten te beschrijven/ segghende alleenlijck / dat de Koe-stallen hier te lande veel bequamer zijn. Daer komende heeft de Koningh in wisselinghe van eenighe lappen Lijnwaet ende stucken Ysers den Capiteyn vereert met een Cabrito oft Bocken / ende wat Plantanos. Ondertusschen werdter ghereetschap ghemaeckt om t'eten / ende de Capiteyn dede sijn vijf Trompetters blasen / ende sijn Speel-luyden op haer Instrumenten spelen / waer in de Koningh meerder ghenoeghte nam als hy / die liever wat ghegeten hadde. Naer langhe wachten werdter voor den Koningh van sijn Wijfs ghebracht een houten back met wat gebraden Plantanos daer in / ende wat gheroockten visch van een Zee-Paerdt/ waer van de Koningh seer soberlijck at / doch de Capiteyn / die sulcken kost ongewoon was / noch veel soberlijcker. Hier op schonck men haer wijn de Palma , eenen dranck die mede niet al te lieflijck en is voor die daer toe niet ghewent en zijn. De Koningh nu ghegeten / ende den Capiteyn dickmaels tot eten ghenoodt hebbende / is ten lesten de back wegh ghenomen / sonder datter yet meer voor den dach quam : waer over de Capiteyn hem seer verwonderde / te meer om dat de Koningh met alle sijne soberheydt grof van lichaem / ghesondt / ende beter te passe was / als de ghene die in overvloedt leven van alderley spijse ende dranck. De Capiteyn die in anderhalven dagh niet veel ghegheten en hadde / heeft den Koningh door den Tolck doen aenségghen / dat hy hem voor een nieuwigheydt oock wilde laten proeven van den kost die sy t'scheep gebruyckten / ende dede derhalven een Servet decken/ daer op voort gheset werdt bynaest soo veel als te vooren de Koningh ghedaen hadde / namelijck wat broods / een stuck gheroockt vleesch ende kaes / ende daer op een Fles met Spaensche wijn / die den Koningh seer wel smaeckte / soo dat hy soo veel daer van in nam / soo dat hy vertrecken moest om wat te slapen.

Welcke soberlijck te becomen was.

Koninklijcke maeltijd in Guinee.

Misvertrouwen der Swarten.

Ondertusschen is de Capiteyn de plaetse / die over de 200. huysen hadde / door ghewandelt / ende alsoo het nu avond ghewoorden was / ende de Koningh niet te voorschijn en quam / wilde hy met sijn volck naer de Sloepen gaen / om daer de nacht over te brenghen ; doch dewijl hy besich was om de maets by een te vergaderen / hebben een grooten hoop swarten wel ghewapent met haer Boghen en Schichten den wegh beset ; niet willende toe-laten dat hy aen boord varen soude. De Capiteyn seer verbaest zijnde /, als niet wetende wat sy in den sin hadden / ende anders niet als sijn zijdt gheweer by hem hebbende/dede haer vraghen / wat sy daer mede voor hadden? waerop geantwoort wert datter een van sijn volck gheweld in een huys ghedaen hadde / waer

Digitized by Google

op de Capiteyn begheerde dat sy hem den man wijsen souden / hy wilde hem stracx daer over straffen: Doch daer was niet van / en sy wenden sulcx alleenlijck voor tot een decsel van haren oproer / want de rechte oorsaec was dat sy vreesden / de onse souden 's nachts komen ende den Koningh met een deel volcx wegh voeren. De Capiteyn dit vermerckende keerde weder naer des Coninex huys / daer hem geseyt werd / dat de Koningh niet t'huys en was / het welck hem qualick behaeghde / want vermoede daer door dat sy wat quaeds in den sin hadden / ende was derhalven van meyninghe hem selven den wegh met ghewelt te openen tot de sloepen. Doch de Koningh door 't ghetier wacker gheworden zijnde / is naeckt uyt ghekomen / ende heeft dapper op zijn volck ghekeven / dan het scheen dat sy naer hem niet veel en vraeghden. Als nu de Capiteyn hem de oorsaecke van 't rumoer te kennen ghegheven hadde / heeft de Koningh begeert dat hy by hem soude blijven / het welck hem de Capiteyn toe-seyde / mits conditie dat zijn volck oft immers de meestendeel nae de sloepen souden moghen gaen / ende is alsoo met acht oft thien mannen aen landt ghebleven. De Swarten nu daer mede noch niet wel gherust zijnde / en wilden niet toe-laten dat de Capiteyn in des Coninex huys slapen soude / maer brachten hem in een ander huys / daer sy den heelen nacht goede ronde om deden. Des morghens de Capiteyn in de deure staende / van meyninghe nae den Koningh te gaen / quam tot hem een oud wijf / sterrelinghs op hem siende / met een doose / waer aen 't scheel met een leder vast was / alsoo dat mense blaesbalghsche wijse op en toe konde trecken / ende is hier mede / half binnen 's monds popelende / drie mael om den Capiteyn ghegaen / yder mael op de opghetrocken doose kloppende / dat hem 't stof / want sy vol assen was / om 't lijf vloogh. Wat hier mede ghemeynt werd

Onbekende superstitie.

en wist men niet / doch hebben soo wel de Swarten selfs / als de Capiteyn daer over ghelacchen. Daer nae by den Koningh komende / heeft de selve belast / dat een yeder van sijn volck voor den dagh brenghen soude sulcks als sy wilden verhandelen / ende hebben alsoo voort-ghebracht een deel Plantanos, twee Bocken / ende drie oft vier hoenderen: De welcke de Capiteyn van haer ghekocht hebbende / ende anders niet verwachtende / mits sy de eetbaer waren (o wel ghelucklick volck!) meer als yet anders achten / heeft van den Koningh oorlof ghenomen / ende is weder nae de Schepen ghekeert. Onder-tusschen hebben eenighe van des selven Capiteyns Soldaten in 't bosch ghe-schoten een wilt Vercken / met twee Buffels / en sommighe Voghelen / die al-te-samen onder de siecken uyt-ghedeelt werden. De Heere Generael quam selver alle daghen aen landt / alle de quartieren des morghens ende des avonds door-gaende / om te sien hoe de siecken ghetracteert werden / troostense ende gaffe goeden moet / besorghende dat een yeder ghegheven werdt sulcks als sy van doen hadden. Den 4. Decembris is op de Reede ghekomen het schip den Moriaen, komende van Issa del Principe, ende des anderen daeghs Laurens Christians met zijn Jacht / mede van daer komende.

Den 8. Decembris / alsoo nu de siecken meest weder op de been waren / ende datter eenighe andere weder in vielen / mits de ongheesonde ende fenijnighe locht van het landt / soo heeft de Generael bevolen op te breken / ende zijn de maets des selvighen daeghs met alle man aen boord ghekomen / hebbende binnen den tijdt dat sy daer gheleghen hadden begraven sesthien mannen. Op den selven dagh is oock sieck gheworden Capiteyn de Weert aen een heete rasende koortse / waer van hy over de twee maenden te bedde geleghen

De schepen verzeylen.

Digitized by Google

heeft. Den 9. dito des avondts zijn sy t'zeyl ghegaen naer het voorschreven Eylandt Nobon, oft Annobon, om aldaer te ververschen / want veel siecken terstond weder in vielen / ende veel ghesonde al mede met het scheur-buyck besmet wierden. Den 16. naermiddagh hebben sy 't onder 't Eylandt gheset / ende de Generael aen landt gesonden hebbende Capiteyn Dirrick Gerritsz met twee sloepen / zijnder eenighe Portugesen ende een deel Swarten aen strandt ghekomen / haer verbiedende te landen : Doch alsoo de Capiteyn haer van verre toe-riep / dat hy quam als vriendt / hebben sy hem laten aen landt komen / alwaer hy te kennen ghevende dat hy quam om verversinghe voor de siecken / ende dat om geldt ofte waren / hebben de Portugesen hem toe-ghesepdt sulcx te doen hebben / maer alsoo het nu avondt was / ende haer Gouverneur niet by der handt / begeerdense dat sy des morghens daer aen wilden weder komen / ende souden haer dan brenghen wat sy van doen hadden.

Setten 't onder het Eyland Annobon.

Des morghens den 17. is de voorschreven Capiteyn met twee sloepen weder naer 't landt toe ghevaren / maer die van het landt met haer Roers op het strandt staende / riepen haer toe / dat sy van daer blijven souden / wantse voor haer niet ten besten hadden / ende oock wel vermoeden datse Vyanden waeren. De Generael dit hoorende / heeft stracks alle de boots doen mannen / ende Capiteyn Bockholt met de Sargiant Major naer landt toe ghesonden / met vlieghende Vaendelen / waer van 't een deel met twee schuyten alleen ter slincker-handt / ende 't ander / wesende wel de grootsten hoop / ter rechterhandt ghemarcheert is / in alsulcken ordre als dese figuere vertoont.

Daer sy een land-tocht doen.

N°. 4. *Afbeeldinghe van I. Annobon.*

De Portugesen ende Swarten dit siende / hebben haer hutten (die sy 's nachts ledigh ghemaeckt hadden) in brand ghesteken / ende zijn / haer Fort verlatende / na 't ghebergte ghevlucht. De plaetse nu beset zijnde / heeft de Generael daeghs daer nae de siecken aen landt doen brenghen. Hier-en-tusschen de maets begerigh zijnde naer de versche vruchten / die daer in overvloedt stonden / als Bananas, Oraenjen en dierghelijcke / zijn sonder achter dencken daer nae toe gheloopen / 't welck de sommighe qualijck bequam / want de verborghene Portugesen op haer mickende / als nu en als dan een uyt den hoop treften. Onder andere werdter den 19. een doodt gheschoten / ende van de Portugesen tot een trots op den ghemeynen wegh ghelepdt. Waer over de Generael / om meerder schade te verhoeden / wel scherpelijck beval / dat hem niemandt sonder verlof en soude vervorderen buyten de bestemde plaetse te treden / om eenighe fruyten te plucken: Ende om dat sommighe 't selve ghebodt tot haerder grooter schade niet naer en quamen / soo liet hy tot meerder ontsagh een galghe oprechten / ende sond een deel volcx wel ghewapent uyt / om te sien of sy eenighe ghevanghenen mochten bekomen; doch geen menschen vindende zijn met 27. Hoornbeesten weder naer 't legher ghekomen / waer in elck sich verheughde / hoewel nochtans de selve beesten door versuymenisse meest op de loop raeckten / ende niet weder ghekregen en werden.

Ende de Portugesen haer Fort verlaten.

Den 24. dito heeft de Generael omtrent 150. mannen wel ghewapent te landewaert in nae een bergh ghesonden / waer op de Portugesen beschanst zijnde haer onthielden / ende onversiens uytvallende onder 't voorsz volck groote schade deden. Den bergh opklim-

Verliesende noch een ander Fort.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

klimmende vonden sy twee weghen naer boven toe/ daerom sy haer verdeylden in tweën/ ende zijn alsoo d'een aen d'een/ ende d'ander aen d'ander zijde van den bergh/ die seer steyl was met grooten moeyten opghetrocken. Een weynigh hoogher komende hebben de Portugesen op haer geschoten/ ende groote steenen op haer ghevelt/ alsoo dat Ian Iansen Kloeck Vaendrager ende Boeckhouder van Capiteyn de Weert een van de voorste zijnde in 't eerste aenkomen dood geschoten/ ende ettelijcke door den val der steenen deerlijck ghewont werden: Maer des niet teghenstaende drongen sy even dapperlijck aen/ ende haren vyand van weder-zijde in de vlucht drijvende/ namen de stercke in. Boven komende vonden sy in 't groen verborghen een tonne beschuyt/ twee Hollandsche kasen/ eñ sommige Pottisen met Spaensche wijn/ ende twee huysen die daer stonden vol boom-wol in brand ghesteecken hebbende/ zijn weder ghekeert by haer volck.

De schepen gaen t'zeyle van Annobon.

Den 2. Januarij 1599. dewijle de siecken/ in stede van te minderen/ mits de ongesontheyd des lochts eer vermeerderden/ sijn de selve door bevel vande Generael t'scheep gedaen/ende na dat sy de dooden begraven/ende de kerck met de hutten in brand ghesteken hadden/ zijn sy des anderen daeghs gelijcker-hand van Annobon t'zeyl ghegaen/ recht nae de Strate van Magaljanes, in meyninghe nergens meer aen te loopen. Den 22. dito passeerden sy de droochten van Brasilien, die de Portugesen Abrolhos noemen.

Passeren de droochten van Brasilien.

Den 9. Maerte werdter een van de Vice-admiraels gasten/ om dat hy by nachte de kocx kisten tot verscheyden reysen op ghebroken ende broodt daer uyt genomen hadde/ by de volle bancke ter dood veroordeelt/ ende tot exempel van andere/ die sulcx soude moghen voornemen/ aen de boeghspriet ghehanghen. De siecken waren doen meest ghebetert/ ende begosten soo goeden appetijt te krijghen/ dat sy haer met de portie qualijck konden lijden/ ende de Capiteynen/ als men de gasten pot-spijse gaf/ daer by staen moesten/ op dat sy met manieren aten/ want sy anders soo gierighlijck slockten/ dat sommighe hare monden alsoo verbranden/ dat de stucken daer uyt vielen.

Roode zee-wormkens.

Den 12. dito wesende omtrent Rio de Plato leeck de zee soo rood als bloedt/. ende water daer uyt scheppende/ werdt bevonden datse vol roode wormkens was/ welcke als mense in de handt nam als vlooyen wegh spronghen; Sommighe meynen dat by seeckere tijde des jaers de Walvisschen die uytwerpen/ doch is onseecker. Acht daghen daer nae sterf in 't schip de Trouwe een Enghelsman van een seldsame sieckte/ want sittende aen de back ende wel hertelijck etende/ is achter over ghevallen/ breeselijck siende/ ende uyt de mond geweldigh schuymende/ sonder een woord te spreken/ in welcken staet hy tot 's middaeghs daer aen gebleven/ ende gestorven is. Twee dagen daer nae werd by nae met de selve sieckte besmet een jonghman van Uytrecht, die des nachts van 't quartier komende/ seer luyde werdt roepende/ waer door eenighe by hem quamen/ die hy met een fel ghesichte toe-schoot/ ende socht te bijten/ krabben en stooten/ doch helpen hem in de kooye/ alwaer hy drie daghen sonder eten of drincken gheleghen hebbende/ den vierden dagh weder wat binnens monds begost te praselen/ waer over hem een beschuyt werd gheprezenteert/ 't welck hy seer grouwelick siende/met groote vinnigheyd naer hem track/ ende verwoedelijck op at/ van dien tijdt aen slecht blijvende/ ende is daer na in de Strate ellendiglijc gestorven/. mits hy hem selven niet en konde reynighen/ soo dat door de vochtighe koude zijn voeten verbrozen/ ende afghesetmoesten worden.

Seldsame sieckte.

Dē 6. April zijn sy in de mont van de Strate gevallē/

ende

Vallen in de mond van de Straet Magaljanes, ende komen by de Pinguijns Eylanden.

ende 's anderen daeghs ontrent den avond gekomen by een kleyn Eyland 14. mijlen daer in leggende / dat het kleynste is van de twee Pinguyns Eylanden. Hier vondē sy menigte van vogelē/ die sy (mits de selve haer aes al duyckende van de grond op halen) Duyckers noemdē. Sy sloegender wel 13. of 14. hondert met stocken dood/ ende soudender de gantsche Vlote wel mede konnen versien hebben/ maer en vonden 't niet raedsaem tijd en wind te versuymen/ ende zijn daerom den 9. dito weder t'seyl ghegaen.

Doen een land-tocht inde Straet, sonder yet te vernemen.

Des anderen daeghs sond de Generael 50. mannen aen landt / om te besien of sy eenighe menschen / beesten / oft oock eenigh teecken van schepen aldaer gepasseert souden konnen vinden / doch zijn sonder yet te vinden weder gekeert / na dat sy de strant wel drie mijlen ghevolght hadden.

Mosselbaye.

Den 13. liepen sy in een schoone lustighe Baye/ leggende omtrent 21. mijlen in de Strate / ende by de Engelsche de Mosselbaye geheeten/ om de groote menighte van Mosselen die men daer vind. Hier versaghen sy haer van versch water ende brandt-hout/ 't welcke daer beyde overvloedigh te bekomen is.

Den 17. zeylden sy tusschen soo hooghen landt aen weder zyde / dat het scheen men soude geen doorgangh ghevonden hebben / overmits de berghen soo door malkanderen loopen / zijnde meest boven met snee bedeckt.

Groene baye.

Den 18. ancherden sy in een Bay aen de noord-zyde/ legghende op de hooghte van 54. graden / ghenaemt (soo sy bevonden) de groene Baye. In 't midden legghen drie Eylandekens/ waer van 't kleynste oostelijck leyt. Hier souden de Schepen als 't nood waer / konnen schoon ghemaeckt worden / want het over al schoon wit sand is/ daer 't passelijck hoogh op vloeyt. Daer groeyen veel boomen den Laurier seer ghelijck / maer veel hoogher / de basten oft schellen zijn bitter ende sterc als Peper. Men vindter ooc groote menigte van

Groote Mosselen.

Mosselen / waer van de sommighe wel een span langh waren / alsoo dat de drie ghekoockt zijnde uyt de Schelpen wel een pond weghen. Eenden en Gansen en zijnder mede gheen ghebreck. Hier laghen sy / mits de wind gantsch niet dienen wilde / tot den 23. Augustus toe / sonder nochtans uyt de zeylen van de reede te nemen/ daghelijcx verlanghende naer bequamen wind om t'zeyl te gaen.

Lijdē groote armoede

Ende alsoo 't winter wierdt / hebben sy'er ongheloofllijcke armoede gheleden / ende over de hondert mannen verloozen onder ander Capiteyn Bockholt, in wiens plaetse quam Balthazar de Cordes, want hadden den eenen storm op den anderen / soo dat de Schepen dickmael voor vier anckers door ginghen/ ende de Maets al den dagh ghenoegh te doen hadden malkanderen te helpen / ende de Schepen weder vast te legghen. Behalven dat sy alle daghe in regen/ wint/ haghel en snee aen land moesten varen / d'een om hout/ d'ander om water / de derde om mosselen / oft sulcks als sy vonden/ waer door sy seer af-ghesloost werden. Daer benessens begostense hongerigh te worden/ mits sy in een koud klimaet zijnde de maghen gragher kreghen / ja by na onversadelijck werden / al in 't lijf werpende wat sy konden krijghen / als rouwe Mosselen ende wortelen van sekere kruyden / die sy 't gedult niet en konden hebben te laten koocken. Hier-en-boven warense meestendeel onversien van kleederen / deersels ende waeck-pijen/ door dien sy meynden in een heet lant te komen / daer sy half naeckt souden moghen loopen/ waer over sy groote koude ende onghemack leden. De Generael / om sulcks te beteren / liet eenighe kassen met laken op doen / om een yeghelijck nae ghelegentheydt te versien. Stont oock selve/ gelijck d'ander Capiteyn mede deden yeder op zijn schip/ met een stock by de gasten / tot dat sy ghegeten hadden / want anders verkochten sommighe hare kleyne portien om groot

gelt

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

geld / ende vulden van hare verhongerde buycken met rouwe mosselen ende kruyden; waer uyt sulcken watersucht spruytende was / datter vele met ghesonder herte af sturven. In somma daer werdt soo goeden toesicht op de eetwaren ghenomen / datter twee van 't Jacht den 22. April ter dood veroordeelt werden / om dat sy by nacht het scheeps-ruym op-ghebroken / ende oly daer uyt ghenomen hadden. Den eenen werdt op 't oostelijckste Eylandt / daer een galghe tot dien eynde gherecht was / gehangen / doch den anderen raeckte met een geesselinge vry.

Vernemen eenighe Wilde.

Den sevenden May is de Vice-Admirael met twee Sloepen naer een Eylandt ghevaren / leggende recht teghen de Groene Bay over / om zee-robben te soecken. Daer komende vonden seven Canoas met Wilde / die (soo veel men konde mercken) wel tien of elf voet langh waren / rossachtigh van koleur / ende 't hoofd langh ghehayrt. Dese de sloepen siende / liepen met grooter haesten nae 't landt / van waer sy soo gheweldigh met steenen wierpen dat de Vice-Admirael het Eylandt niet en dorst ghenaecken. Het welcke sy merckende zijn ghelijcker hand weder in haere Canoas ghevallen / naer de sloepen toe-roepende met groot ghetier ende gheroep. De Vice-Admirael dit siende / heeft zijn volck belast haer Roers en Musketten vaerdigh te houden; ende als de Wilde nu nae by waren / ende vast reeschap maeckten om te vechten / een charge op haer bevolen te doen / soo datter vier of vijf doodt bleven / waer door sulcken schrick in haer quam / dat sy terstondt weder de vlucht nae 't landt namen / alwaerse met ghewelt eenighe boomen (die van vers wel een spanne dick schenen) uyt der aerde trocken om haer te beschanssen / ende maeckten al weder ghereetschap om te werpen / maer de Vice-Admirael heeft dese woedende bloedtgierighe menschen verlaten / ende is sonder meer aen landt te gaen weder aen boord ghekomen.

Daer sy tegen schermutsen.

Ende van overvallen worden.

Den ses-en-twintighsten dito als sommighe van de Maets besigh waren om Mosselen / kruyd-wortelen ende dierghelijcke aes te soecken / haer van den anderen ghesprèyt hebbende om te beter wat te vinden / zijn haer een deel Wilde uyt het Bosch onversiens op 't lijf ghevallen / ende hebbender drie ghedood / ende twee swaerlijck ghewondt. De dooden hadden sy leelijck ghemartelt / ende souden oock de twee ghequetste omghebracht hebben / hadde Capiteyn de Cordes die niet ontset. Dese Wilde waren al-te-samen naeckt / uyt-ghenomen een / die een oudt Robbevel om den hals vast ghemaeckt hadde / 't welck zijn rugghe ende schouderen bedeckte / ghelijck wy hem hier met zijn rustinghe / ende een van hare Canoas nae 't leven vertoonen. Haer gheweer waren flitsen van hart hout / die sy uytter hand seer fel ende recht schoten. De voorste punt van de selve / die harpoensche wijs met veel kartelen ghemaeckt was / bleef den gequetsten in 't lijf steecken (zijnde alleenlijck met zeenuwen van zee-robben aen die langhe schacht ghebonden) ende moeste met groote swarigheydt daer uyt gesneden / oft voorts door ghedout worden / als sa diep daer in sittende / datse den eenen door vier pack kleeren tot in de hollligheydt van de borst ghegaen was / doch ghenasen beyde in korten tijd.

N°. 5. *Afbeeldinghe van een Wilde in de Straet Magaljanes.*

De Generael heeft mede terwijl sy hier laghen zijn groote Sloep op-ghesetl / ende doen maecken om

Digitized by Google

voor een Pinasse te dienen / welcke ghenaemt werd de Postiljon, tot Schipper krijghende Gillis Iansz des Admiraels onderschipper. Den 17. Julij is Capiteyn de Weerd (overmits sijn pot-spijse ten eynde was / alsoo dat hy hem behelpen moest met de zijne / brood-soppen daer in stede te gheven) aen landt ghegaen om Zee-Robben te soecken. Middeler-tijd isser uyten n. w. sulcken storm verheven / dat hy teghen danck aldaer twee dagen ende twee nachten aen land blijven moeste / want het niet op gheroept en konde werden / quam daer toe t'schepe sonder yet ghevanghen te hebben.

Den 18. der voorsz maend noch even harde wayende / is Dirck de Groot, des Vice-Admiraels Schieman / besigh zijnde in 't Galioen / door de grieten in zee ghevallen / ende hoe wel hy hem langhen tijdt (mits hy swemmen kost) boven hielt / om hulpe roepende / soo en konde hy niet gheholpen worden / overmits het soo seer stormde / datter hem niemand in de booten en dorste begheven / sterf alsoo voor d'ooghen zijner mede-ghesellen met ghesonder herten.

Den 2. Augusti heeft de Generael alle het volck aen land doen komen / ende daer (hoe wel het heel dick ghesneeut was) door den Predicant een openbare Predicatie laten doen / Godt Almachtigh loovende ende danckende / dat hy haer nu een jaer langh op dese reyse ghenadigh hadde gheweest / ende biddende dat hy voortaen hun voorspoet op de langhe reyse / die noch voor handen was / verleenen wilde. In dese groene Baye / die sy (overmidts de armoede daer in 't over-winteren gheleden / alsoo datter over de hondert twintigh van onghemack ghestorven waren) den name van de Cordes gaven / laghen sy noch in reghen / hagel ende wind / met hongher ende kommer / in sulcker voegen / dattet buyte de schreve gaende / niet erger konde wesen / tot den 23. Augusti / doen zijn sy uyt de voorsz groene Bay, anders by haer de Bay de Cordes genoemt / met een noord-ooste wind t'zeyl ghegaen / doch moesten 's anderdaeghs in de morghen-stondt van stilte weder setten in een groote Baye legghende in 't zuyden. Hier heeft de Generael / om in de Straet een ghedenck-teecken te laten van soo heerlijcken Hollandschen Vloot aldaer met sulcken ghewelt / moeyte ende ghevaer ghepasseert / als wesende d'eerste onder alle Natien die met soo veel ende soo groote schepen sulcx bestaen hadde / een Broederschap inghestelt / daer toe verkiesende de ses principale hoofden van de Vlote / die elckanderen met eede belofte ghedaen hebben / dat sy haer door gheen perijckelen / noodt / ofte vreese des doots en souden laten bewegen om yets te onderstaen 't welck teghen haer eere / oft tot nadeel van den welstandt hares Vaderlands ende der begonnen reyse soude moghen strecken / voor-ghenomen hebbende lijf en leven te waghen om hare erf-vyanden alle moghelijcke afbreucke te doen / de Hollandtsche wapenen plantende in 't gheweste daer de Coningh van Spaenjen zijne schatten uyt gaert / waer mede hy teghens de Nederlanden soo veel Jaren gheoorloght heeft. Dese Broederschap wert aldaer aen landt aen de zuyt-zijde van de Strate inghestelt met alsulcke ceremonien als de plaetse toe-liet / ende werdt ghenaemt de Broederschap van den ontbonden Leeu. Sy lietender oock tot een ghedachtenisse hare namen ghesneden in een tafereel / 't welck sy op een hooghe pilaer stelden / op dat het van de voorby varende schepen mochte gesien worden / ende wert de voorsz Baye daerom gheheeten de Ridders Bay. Opt de welcke sy den 28. dito t'zeyl ginghen ende in een kleyn Baykeu liepen / legghende een groote half mijle van daer. Hier wederom stil legghende / heeft Capiteyn de Weert door 't bevel van den

De schepen verzeylen.

Ende anckeren in de Ridders Bay.

Van waer sy wederom t'seyl gaen.

Digitized by Google

den Generael zijn sloepe ghemant / ende is naer de Ridders Bay toe gheroept / om 't voorsz ghedenck-berdt te halen / om op een bequamer plaetse ghesett te worden. Doch alsoo hy den hoeck van de Baye om meende te roepen / werdt hy omtrent de 80. Wilde ghewaer / die daer aen landt saten / by haer hebbende wel 8. oft 10. groote Canoas oft Jollen: Dese de sloepe ghewaer wordende riepen met groot ghetier / ende wenckten de maets aen land / maer de Capiteyn niet sterck ghenoegh wesende / wilde sich teghen soo grooten hoop niet te lande begheven / ende voer weder nae de schepen toe. Middeler-tijdt hebben haer de Wilde over bergh en dal / bosschen en struyckens lancx de strand met groote snelligheyd ghevolght / altijdt roepende / ende 't volck naer land lockende. De Generael dit vernomen hebbende dede stracx drie sloepen mannen / de welcke aen landt komende bevonden dat de voorsz Wilde ghevlucht waren / vindende alleen de tekenen haerder wreetheyd want sy de doode lichamen aldaer begraven niet alleen ontgraven en hadden / maer heel mismaeckt / ende tyrannighlijck ghewond. Onder andere hadden sy 't doode lichaem van des Generaels Barbier een snede in de wanghe ghegheven / 't hoofd met een knodse verplettert / een pijl in de zijde tot in 't hert toe gheworpen / de manlijckheydt af ghesneden / ende soo voorts in 't water ghesleept / daer het de maets weder uyt namen ende begroeven. Sy vonden oock 't graf van den Bottelier van 't Jacht sonder lichaem daer in / 't welck nae vermoeden de Wilde met haer moesten ghenomen hebben. Van 't ghedenck-berd en brachten sy maer eenighe stuckkens wederom / want de Wilde haddent af ghenomen ende in stucken gheslaghen.

Ende eenige Wilde vernemen.

Die haer wreetheyd toonen aen de doode lichamen aldaer begraven.

Den derden September in de voor-nacht zijn sy de Straet van Magaljanes ten eynde gezeylt / ende met een moy weer in de Zuyd-zee ghekomen. Den 5. ende 6. dito voeren sy noch al met een noord-ooste wind west ten noorden aen / zijnde alle sesse / de Postilion daer onder begrepen / noch by den anderen tot den 7. dito toe / als wanneer het des morghens een top-zeyl begon te wayen / maer noch sonder storm / doch alsoo / dat de Zee (die daer haest ontstelt is) haer dapper begost te verheffen / waer door de Vice-Admirael op de Ly werpen moest / om zijn Sloep in te setten / ghelijck oock dede de Trouwe. Onder-tusschen volghde Capiteyn de Weerdt den Admirael / die voor uyt was / maer moest het / door een ongheluck dat het groote Jacht over quam / zijnde te loefwaert van 't Gheloove, mede op de Ly werpen / ende zijn zeylen in nemen / om by het voorschreven Jacht te drijven / als oock ghedaen heeft de Trouwe, die haer Boodt daer over verloor. Den Admirael haddet middeler tijdt laten door-staen / alsoo dat men meynt dat de wacht die boven stondt / midts het mottigh weder / niet eens nae de Schepen die achter waren ghesien heeft: Dan de Vice-Admirael by d'ander komende heeft mede zijn zeylen in ghenomen. Korts daer nae isser een dicke mist ghevallen / soo dat sy d'een d'ander niet sien en konden / maer bleven nochtans dien heelen dagh by malkanderen drijvende.

De schepen komen inde zuyd-zee.

Daer sy door onweder vã malkanderen verstroyen.

Den 8. dito misten de drie Schepen de twee Jachten / maer dreven noch by een tot des anderen daeghs 's morghens / dat de Vice-Admirael een teecken dede van zeyl te maecken / hoopende de twee Jachten voor uyt te vinden: ghelijck sy oock twee oft drie uyren daer nae de selve in 't ghesicht ghekreghen / ende met groote blijdtschap in ghewacht hebben. By den anderen komende heeft Capiteyn Dirck Gerritsz den Postilion aen den Vice-Admirael ghesonden om zijn Timmerluyden / maer alsoo de selve sieck waren/

Digitized by Google

ren / heeft de Vice-Admirael den Capiteynen de Weerdt ende de Cordes bevolen de hare naer 't Jacht te senden / 't welck tot grooter schade vant Gheloove ende de Trouwe gheschiedt is / want sy die sedert niet niet meer en saghen / overmits dat sy het des anderen daeghs / wesende den 10. dito / in de wind kreghen; ende alsoo de zee door het dapper wayen haer weder begost te verheffen / heeft het Jacht sijn zeylen teghen den avond weder in ghenomen / 't welck oock dede de Vice-Admirael / die voor uyt was / dit siende 't Gheloove ende Trouwe lieten 't mede drijven; maer als het nu doncker nacht was hadden 't Jacht ende de Vice-Admirael (soo eenen Theunis Theunisz namaels seyde) seyl ghemaeckt / sonder eenigh teecken te doen/ immers dat de Trouwe en 't Geloove gesien oft gehoort hadden / die daeromme bleven drijvende / niet anders wetende / of de Liefde ende 't Jacht souden mede soo doen ; doch als den dagh aen quam / en saghen sy gheen zeylen / 't welck voor de twee Capiteynen een groot verdriet was / maer insonderheydt voor de Weerdt, die hem doen met twee oude stuyr-luyden sonder Schipper vondt / ende 't weynigh volck dat hy noch hadde / was meest verkleunt van koude ende natigheydt / hoe wel sy dach en nacht vier stoockten. Den 16. dito begon het met een noord-ooste-wind soo vreeselijck te stormen dat de twee voornoemde Schepen meest sonder seyl drijven moesten / in grooten nood van omghewoorpen oft de zijde ingheslaghen te worden / want de galderije van 't Gheloove wel een duym breet ghewreecken was / en de Trouwe soo veel waters kreegh / dat het volck op den overloop tot de knien toe daer in stonden; het welck den anderen korts daer aen oock ghebeurde / die een leck kreegh / dat hem soo veel waters gaf / dat hy nacht en dagh pompende / ghenoegh te doen hadde met het selve uyt te houden / tot dat hy 't leck ghevonden ende ghestopt hadde. In sulcker voeghen voeren dese twee Schepen 24. daghen in de zuyd-zee / meest drijvende sonder ofte met weynigh seyls. Hier benessens hoe wel 't gemeyne Scheeps-volck noch ¼ broods met twee oncen visch daeghs kreghen / quelde haer nochtans den hongher meer als te vooren / overmits sy de groote Mosselen / die sy in de Straet ghewoon waren te rapen / nu moesten missen / soo dat de Capiteynen ghenoegh te doen hadden het volck een hert in 't lijf te spreecken ende te vertroosten.

Des nachts na den 26. dito vervielen sy by noorden de Strate op 't Landt / sonder dat sy 't selve door de donckerheydt ghesien hadden / gissende dat sy 'er noch wel 20. mijlen af varen. Hier waren die van 't Gheloove 's morghens het Landt ghewaer wordende in den uytersten nood / want sy haer op de leegher wal bevonden / ende recht voor haer twee klippen saghen / daer sy noodsaeckelijck boven oft op moesten seylen / want sy gheensints daer beneden en konden. Immers de Heere gaf gratie dat sy recht boven de een klip mochten seylen / doch die soo na komende / dat sy anders niet en dochten of en souden van de verbolgene zee daer op gesmeten worden. De Trouwe, die een goedt stuck weeghs voor uyt op de ly lach / en hadde gheen nood van de klippen ghehadt / mits sy 't Landt ghewaer wordende stracks gewent was. Als sy landt begosten te kennen / bevonden sy haer drie mijlen boven de Strate / ende dewijl datter mits de weste wind gheen middel en was / om van landt af te komen / besloten sy metten anderen voor best de Strate wederom in te loopen / om aldaer eenighe goede reede te soecken / ende bequaem weder ende wint te verwachten / ende dan de Vloote te volghen / die sy meynden noch tijdts ghenoegh t'ach-

Twee van de Schepen vervallen op 't Land by noorden de Straet.

Ende loopen door onweer weder Straedwaerd in.

t'achter-halen / dewijl hy bestemt was naer malkanderen twee maenden langh te wachten op 't Eylandt Santa Maria. Teghen den avond quamen sy by de zuyd-hoeck van de mondt van de Strate / ende dreven dien nacht door de stroom wel ses oft seven mijlen ter Strate-waert in / alwaer sy met tamelijck weder in een redelijck goede Baye gheanckert laghen tot den lesten September toe / maer doen resender enighe buyen op uyt de zuyd-weste / soo dat sy den eersten October voor drie anckers moesten legghen.

Onder-tusschen alsoo het vast Somer werdt hoopten sy dat het weder haest beteren soude / maer waren in haer hoope bedroghen / want sy noch in twee maenden daer nae qualijck eenen bequamen dagh en hadden om haer zeylen te drooghen. Dese Bay noemden sy de Sorghelijcke Reede, overmits sy daer twintigh daghen gheleghen hadden / haren kost met groote moeyten aen land soeckende / daer sy behalven enighe Voghels niet en vonden als Mosselen ende Slecken / die sy Klip-klevers noemden / overmits sy teghen de klippen aen hangende vast waren. Den 18. dito / alsoo 't gantsch ongheraden was daer langher te blijven / zijn sy uyt de voorschreven Bay t'zeyl ghegaen / ende een mijl dieper in de Strate gheloopen / alwaer sy een bequame Baye vonden / immers soo't scheen / ende hebbent daer by de wal gheset. Hier over-viel haer den 22. dito soo swaren storm / dat sy anders niet en meynden of en souden vergaen hebben / doch de Almachtighe Godt versaght / ende teghen den dagh begost het weer te stillen. Onder-tusschen was hare dagelijcxsche oeffeninghe met leegh water aen landt te varen / om haren kost te rapen / ende met hoogh water om hout ende versch water te halen / soo dat sy selden ledigh of droogh waren (hoe-wel datter nacht en dagh ghestoockt wierdt) ende in neghen maenden tijdts / die sy in de Strate versleten / noyt zeyl van de Reede en hadden / de selve / soo dickwils als 't weder toe-liet telckens vellende om te drooghen. Dese gheduerighe koude / vochtigheydt ende scherp-snijdenden hongher veroorsaeckten onder sommighe van de Weerts gasten sulcken onwille / dat sy haer sieck ghelieten / om ledigh te moghen wesen; het welck de goedwillighe seer mismoedigh maeckte / alsoo datter onder haer een mompelinghe rees van weder naer huys te keeren / die soo verre quam / dat sy den Capiteyn daer daghelijcx om quelden / ghebruyckende ten dien eynde vele redenen / die hy ten besten het doenlijck was wederleyde / haer biddende dat sy Godes wille met ghedult wilden verwachten / ende recht uyt verklarende / dat hy niet van sin en was naer huys te keeren / soo langhe sy op de twee schepen so veel volcx hadden / dat sy het slechtste in brandt steeckende het minste daer van mochten voeren.

Sorgelijcke Reede.

Het scheeps-volck begint te murmureren om naer huys te keeren.

Korts daer nae werdt de selve Capiteyn de Weerdt ghewaerschout van Balthazar de Cordes Capiteyn op de Trouwe, dat de voornaemste van zijn Schip zijne gasten wanhopigh ende flauhartig maeckten / waer door hy by haer alleene in de koye gingh / met bidden ende dreyghen op haer begeerende / dat sy haer voortaen wachten souden met de gasten yewers van te spreecken daer door sy in 't minste souden moghen verflauwen; doch sy ontschuldighden haer / segghende / dat sy daghelijcks van de gasten hooren moesten / dat men haer van hongher liet vergaen / ende dat sy den arbeydt noch de koude vochtigheydt niet langher en konden verdraghen / ende derhalven in de Zuydzee komende met de boodt wegh loopen souden / ende 't Schip alsoo verlaten / 't welck dan ghenoeghsaem om hals soude wesen. De Capiteyn dit hoorende heeft

Digitized by Google

heeft de maets in't gemeyn daer over aen gesproken/ dreyghende onder andere dat hy den eersten die wederom van yet sulcx vermanende met de doodt soude straffen tot exempel van andere; Waer door de muyterije voor dat mael ghestilt werd/ ende sy weder wat moets kreghen / dan 't en duerde niet langhe / soo dat het Schip/sonder de hulpe van de Schipper op de Trouwe (die veel-tijds aen boord was) menighmael teghen de wal aen soude ghedreven hebben/ mits d'onghewillighe / die nochtans ghewilligh wilden schijnen / meer belets als behulps deden wanneer men d'anckers op winden / ofte de kabels vieren soude. In sulck verdriet nu laghen sy wind en weeder verwachtende / dagheliicx ghequelt met reghen en harde stormen / die met sulcken gheweld over 't gheberghte vielen / dat het scheen de Schepen om ghewaeyt souden hebben/ ende soo daer eenighe slagh van water hadde komen gaen / gheen anckers en soudent hebben konnen houden / maer alsoo 't slecht water was / en haddense niet als de wind te vreesen. De muytinatie onder 't volck werd lancx soo grooter / te meer om dat eenighe de rekeninghe ghemaeckt hadden / dat het onmogheliick was met haer brood toe te komen. Waer over de Capiteyn uyt de Broodt-kamer komende / een bly ghelaet toonde / ende seyde datse noch voor acht maenden broods ghenoegh hadden / hoe-wel datter voor gheen vier in der waerheydt en was / ende dat hy derhalven voor-ghenomen hadde / al waer 't oock een jaer langh nae de goede wind te wachten / oft by ghebreeck van dien naer Oost-Indien te loopen om de Vloot te bejeghenen. Aldus dan gheleghen hebbende tot den tweeden December toe / kreghen sy een Noord-ooste wind/ ende lichten daerom terstondt de anckers om t'zeyl te gaen / maer onder zeyl wesende / konden van 't landt niet af komen / mits de dwarlinghe van de wind tusschen de hooghe landen / ende de diepte van de Baye/ waer door 't Geloove soo dicht teghen 't land dreef/ dat men met den eenen voet in de Gaelderije ende metten anderen op 't land staen konde/in 't uyterste perijckel/ soo 't yet wat ghewaeyt hadde. Des anderen daeghs zijn sy met de voor-ebbe uyt de voorsz Baye (die sy de Besloten Bay noemden) te samen t'zeyl ghegaen / doch t'ongheluckigher uyren / want sy sint dier tijdt noyt meer by den anderen quamen te legghen/vallende dien dagh drie mijlen leegher dan sy te voren ghelegen hadden / ende leggende wel een mijl van malkanderen verscheyden. Besloten Baye.

Den 8. dito over-viel haer soo ghewelsdighen storm/ als sy noch noyt ghesien hadden / want de zee haer door den wind hoogher als de stenghe van de Schepen verhief / het welcke twee daghen duerde. Den 10. dito des namiddaeghs/ het weer een weynigh ghestilt zijnde / is Capiteyn de Weert naer de Trouwe ghevaren/ doch den hoeck om komende / en heeft hem niet gevonden / noch oock eenigh teecken van plancken oft masten konnen sien / waer over hy seer bedroeft weder aen boordt voer / ende is des anderen daeghs heel vroegh naer een Inham roeyde/ alwaer sy ten lesten / over een leeghen hoeck de stenghe van 't schip ghewaer werden/ 't welck haer wederom wat verheughde. Aen boordt gheweest hebbende / hebben haer sloepe (die sy meynden te komen halen) daer noch moeten laten / op dat die van de Trouwe haer verloren ancker ende touwen weder visschen mochten / ende zijn alsoo wederom naer haer eyghen schip toe ghevaren / luttel denckende / dat dit de leste reyse was dat sy malkanderen souden sien. Ende alsoo nu door dese langhduerighe stormen / verlies van anckers/ spillingh van kabels/hongher/koude / en onghemack het volck weder gantsch moedeloos werdt / meer wenschende om de doodt als om 't leven/ over-

Digitized by Google

overmits sy haer reeckeninghe maeckten dat sy ten lesten by ghebreecke van broodt noch achterwaert noch voorwaert en souden konnen / soo heeft de Capiteyn des anderen daeghs / wesende Sondagh / al 't gesondt volck by hem te gaste ghebeden / mits hy op dese twee tochten eenighe Gansen / Eenden en ander ghevoghelte gheschoten hadde. Nae de maeltijdt heeft hy niet nae ghelaten dat eenighsins dienen mocht om de maets te vermanen tot ghedult ende lijdsaemheyd / elck van haer in 't besonder bedanckende van haren ghetrouwen dienst / ende vertroostende met de seeckere beloften Gods / die de zijne niet en verlaet / als sy hem van herten aen-roepen / ghelijck sy nu menighmael versocht hadden. Hier door werdense weder wat beter ghemoed / ende zijn met de Capiteyn na de West-hoeck van de Baye gheroept / om naer ghewoonte haren daghelijcxschen kost te gaen soecken. Om den hoeck komende werden drie Canoas met Wilden siende / die 't boot ghewaer wordende / haer Canoas terstond verlieten / haer te lande begaven / ende 't steyle ghebergh-te als meyrkatten op klaverden. De Capiteyn dede haer dapperlijck nae roepen / maer te vergeefs / want waren alreets op 't gheberghte. In de Canoas en werd niet ghevonden / als jonghe Duyckers / houte harpoenen / vellekens van wilde beesten ende ander rommelinghe / die sy in de Canoas lieten legghen / ende aen land sprongen / om te besien of de Wilde daer yet gheberght hadden. Hier werdense aen de voet van den bergh een vrouwe ghewaer met twee kinderkens / die groote neerstigheydt dede om haer t'ontkomen / doch werd ghegrepen / ende met haer kinders in een van de Canoas ghebracht / ende voorts in de Kajuyte / sonder dat men aen haer mercken konde dat sy daer in beweeght was / oft eenigh teecken toonde van droefheyt. Was een middelbaer vrou-mensch van leven / met een grooten hanghenden buyck / rossachtigh van coleur / stuyr van wesen / kort van hayr / 't welck sy (als anders gheen messen kennende) met Mossel-schelpen af-snijden / behalven dat sy 't voor tot aen de ooren toelaten wassen. Dit is des te meer te verwonderen / dewijl hare mans het hayr sonder af-snijden draghen. Tot een cieraet hadden sy eenighe slecken-huyskens aen den hals hanghende / achter bekleedt zijnde met een Robbe-vel / dat voor aen den hals met zeenwen toe gebonden was: De reste van 't lijf was heel naeckt / de borsten hinghen als Koe-mammen: Sy was groot van monde / scheef van beenen / ende langh van hielen. Wilde gheen ghekoockte spijse eten / daerom gaf men haer een van haer voghels uyt de Canoa, die sy nam / ende de pluymen een weynigh aftreckende met een mossel-schelp ontlede / hem ontginnende van achter de rechte vleughel / ende soo over de borst tusschen bey de pooten tot achter toe. Dat ghedaen zijnde / trock hem 't inghewant uyt / wegh-werpende de gal / darmen ende 't hart / doch de lever een weynigh over 't vier ghehouden hebbende heeftse gegeten / alsoo dat haer 't bloed te monden uyt liep: Daer nae druckte se den dreck uyt de maghe / ende keerde die op haren duym om / nemende 't een eynde in de mondt ende 't ander in hare slincker-handt: met de rechte-handt / daer sy een weynigh schrapsel van hout in hadde ('t welck sy altijdt in hare Canoas mede voeren) kuyschte sy de selve maghe twee oft drie mael / ende heeftse alsoo een weynigh warm gemaeckt zijnde mede op ghegeten. 't Lichaem scheurdese met haer tanden van een / daer in bijtende dat het bloed tot op haer borsten liep / ghelijck oock haer kinders deden / die mede van desen rouwen voghel aten / 't een 4½ jaer / 't ander noch boven ses maenden niet oud zijnde / nochtans haddet de mond vol tanden / ende kost alreets gaen. Dit was haer maniere van eten / ende

Vernemen wederom eenighe Wilde.

Daer van sy een vrouwe bekomen met twee kinderen.

ende dat met een stemmigh wesen / sonder dat sy om al 't lacchen van de Maets eens soude ghelacchen hebben / maer haer maeltijdt gedaen zijnde sette sy haer op haer hielen / als een meyr-katte toesiende. Slapende lagh sy heel kort / alsoo dat haer knien bynaest aen de mond quamen / het jonghste kindt in den arm met de mond aen de mamme hebbende. Wy hebbense den goed-jonstighen leser te gevalle hier met haer kinders na 't leven afghebeeldt.

N°.6. *Afbeeldinghe vande Wilde Vrouwe met haer twee kinders.*

Sy hadden de voorschreve vrouwe twee dagen aen boordt / maer den 14. dito / als de windt wat ghestelt was / heeft de Capiteyn haer aen landt doen brenghen / eerst by hem toeghemaeckt zijnde met een rock met halve mouwen / komende tot aen haer knien / een hembde / een muts op 't hoofd / ende ettelijcke paternosters om den hals ende armen: Daer toe kreegh sy noch een spiegelken / een mesken / een spijker / een elsen ende meer ander snuysteringen / waer mede sy heel wel te vreden was. Haer jonckste kind werdt oock ghekleedt met een groen rocxken / en met paternosters verciert / maer haer oudste dochter (die daer na t'Amsterdam ghestorven is) moest sy daer laten / het welck haer niet al te wel en scheen te ghenoegen; doch is even-wel sonder moeyte ghewillighlijck in de boodt ghedaelt / ende omtrent een mijl van 't Schip na haer begeren in 't westen aen landt gheset / daer de Maets wel eenigh vier / geweer ende ander gereetschap vonden / also dattet wel scheen dat de Wilde haer ghewaer gheworden zijnde gevlucht waren / maer gheen menschen en konden vernemen / waer over sy weder naer boordt voeren / latende de voorsz vrouwe aen lan[d]. Soo haest en waren sy niet

Groote storm.

aen boordt / of ten begon soo te stormen uyt den n. w. dat haer de hayren te berghen stonden / want het water verhief sich verre boven de stenghen / ende de baren smeten soo gheweldigh teghen 't Schip aen / dat het wonder was dat het selve niet t'onderste bovē en keerde. Immers quamen noch eyntelijck met grooter moeyten en sorghe uyt de voorsz Baye / die sy derhalven de Ongheluckighe noemden / God almachtigh hooglijcken danckende / dat hy haer buyten alle hoope soo miraculeuselijck verlost hadde. Maer des anderen daeghs buyten op de vaerd wesende / werden sy wederom seer verslagen / want den avond op de hand komende / lagh haer eenig ancker sonder tou / 't welck sy mits den verbaerlijcken storm daer niet wel in en konden steecken. Door dese benautheydt seer verbaest zijnde / vonden gheen beter raed / dan dat sy 't voor de wind / na de Cordes Baye lieten loopen / gheleghen omtrent in 't midden van de Strate / 14. oft 15. mijlen leegher dan sy doen laghen / want daer kenden sy de gronden ende gheleghentheden / ende hoopten ondertusschen haer ancker klaer te maken. Sijn daerom dicht by de zuydzijde heen gheloopen / op dat sy van de Trouwe mochten ghesien worden / ende voor den Inwijck komende daer hy lagh / schooten een schoot / om de Capiteyn te waerschouwen; waer op hy (soo haer docht) met een schoot weder antwoorde / dies zy het te gheruster lieten doorgaen / hopende dat hy haer volgen soude; ende hoewel sy 't alleen met een huyckende fock lieten aengaen / soo hadden sy nochtans door de krachtighe wind soo veel vaerts / dat haer de boot / die sy met twee gheweldighe touwen vast ghemaeckt achter aen sleepten / om de vaert wat te breecken / met een zee-waters afghesmeten werdt / soo dat sy hem naderhandt niet meer en saghen.

Ongeluckige Baye.

't Schip Gheloove loopt na de Cordes Baye.

Daer haer een sloep aen boord komt van den Generael Olivier.

Legghende in de voorsz Baye de Cordes, sonder dat sy mi

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Daer haer een sloep aen boord komt van den Generael Olivier

nu middel hadden om haren kost aen landt te moghen gaen soecken / werden sy des anderen daeghs / wesende den 16. December / in 't oosten een sloep siende / die nae haer toe quam. Sommighe meynden 't was de sloep van Capiteyn de Cordes: Andere 't waren eenige van de Vlote die mede wederom 't Straetwaert in gekomen mochten zijn: De derde saghen 't voor Engelschen / maer de vierde (welcke meyninghe waer viel) meynden 't was de sloep van den Generael Olivier van Noord, die (soo sy namaels bevonden) zijn volck uytgesonden hadde om naer 't schip Geloove te sien / want sy 't selve / niet meer als drie mijlen van daer legghende/ den hoeck om hadden sien komen. Dese onverwachte komste en verquickte de maets niet weynigh/want sy van den voorsz Generael eenigen bystand verhoopten in haren nood: dies haer de Capiteyn oock seer minnelijck ontfingh. Sy waren vet ende glat/ende vertelden onder andere dat sy op 't grootste Pinguijns Eylandt over de 2000. voghels ghehaelt hadden / waer door de hongherighe maghen op 't Geloove soo seer geprickelt wierden / datter onder haer niemandt en was die niet en wenschte op dat Eylandt te wesen / jae sommighe bestonden te segghen / dat de Capiteyn derwaerts aen behoorde te loopen / ende dat men ginder soo wel als hier nae de wind konde wachten/ dewijl het maer een uyr varens en scheelde. Doch werdt dit alles ghestilt / de Capiteyn verklarende dat hy hem gheensins van den Generael begheven en wilde.

Die selve mede aen boord komt.

Des anderen daeghs is de Generael Olivier selfs by den Capiteyn ghekomen / hem beloovende alle behoorlijcke hulpe te doen / ende dat hy daeghs daer na (soo 't moghelijck ware) met zijn Vlote by hem komen soude / ghelijck hy oock dede / ende zijn soo den twintighsten dito met den anderen t'zeyl ghegaen / dewijle de wind zuyd-oost was. Drie of vier uyren gezeylt hebbende / badt de Capiteyn den Generael / dat hy hem zijn sloepe met vier of vijf gasten leenen wilde/ om voor uyt te varen/ende Capiteyn de Cordes te waerschouwen / dat hy hem ghereedt maeckte tegen dat de Schepen voorby quamen / om gheen tijdt te verliesen. Dit heeft de Generael ghewilligh ghedaen / ende den 22. dito onder zeyl zijnde werdt de Capiteyn op een Eylandeken (daer hy te vooren wel om ghevaren was) twee vieren siende / hoe-wel hy noyt eenighe Wilde daer op ghesien en hadde / soo dat hy sich liet voorstaen dat het Capiteyn de Cordes volck mochte wesen / ende roepde derhalven met des Generaels sloepe daer nae toe / maer heeft niemandt ghevonden/ ende is alsoo onghetroost met de andere voort ghevaren / doch dewijl zijn Schip heel vuyl was / en heeft hy soo wel niet konnen laveeren / maer daer sy de hooghte van de Ridders Bay kreghen / daer heeft hy / de ebbe verloopende / nae zijn oude plaetse te rugghe moeten keeren. Des anderen daeghs de andere soo nae zijnde dat hyse wel hadde konnen beschieten/ ghebeurde hem al wederom 't selfde / ende dat doordien hy een enghte passeren moest / in de welcke de stroom van by oosten ende by westen de Straet malkanderen bejeghent / ende teghens den anderen stuytende sulcken draeyinghe maeckt / dat sy telckens sy die met het voor-schip ghenaeckten / omme draeyen moesten.

Gaende met malkanderen t'zeyl.

Den 24. en konden sy mede niet wijder komen als tot aen den hoeck daer d'andere achter lagen / ende als de vloed weder in quam / werdense weder te rugghe ghedreven nae haer oude plaetse. Alwaer de Capiteyn / siende dat het hem onmoghelijck was in de wind te laveeren om by de Vlote te komen / voor hem nam de wind te verwachten / om alsoo zijn slap volck van desen vergeefschen arbeydt te verschoonen. Hier-en-tusschen is de Generael / hoe-wel het in de

Maer haest wederom scheydede.

Digitized by Google

wind was / 't seyl ghegaen / om beter Reede te soecken / ende haer alsoo uyt het gesicht gheraeckt / vermits hy / hoewel niet wijt van daer / achter een hooghte quam te leggen. De Capiteyn hier door geen hope meer hebbende / om by de Vlote te komen / oock niet gheraden vindende langer sonder boot ofte schuyt te wesen / heeft tegen allen aenstaenden nood voorghenomen sijn groote sloepe / die hy in 't ruym hadde / op te setten; daer van de stucken noch des selvighen daeghs / wesende Kersdagh in een ghevoeght werden / maer des anderen daeghs werdt het begonnen werck weder ghestaeckt / midts de wind noordelijck liep / ende sy derhalven onder seyl ginghen / op hope ten minsten het kleyne Bayken te krijghen / dat een mijl boven de Ridders Bay leydt / ende aldaer met beter gheleghentheydt ende meerder verseeckertheyt de sloepe uyt te setten: dan werden van den stercken windt weder ghedwonghen naer de Cordes Baye (die vijf mijlen van daer lagh) te loopen. Daer sy den 26. en 27. dito sulcken storm uytten noord-westen kreghen / dat het volck mismoedigh wesende weder bestondt te morren / ende dat niet sonder reden / want sy in 14. daghen ghene Mosselen ghehadt hebbende / haer met weynigh droogh broodts ende wat Olijs hadden moeten lijden. De Capiteyn siende dat sy de hoofden te samen staecken / ende voor een openbare muyterie vreesende / heeft al de Maets in sijn Kajuyte ontboden / ende ghepooght met alle mogelijcke redenen te verspreecken / dat sy doch den wind aldaer met hem wilden verwachten / ende niet praten van 't huys-waert te keeren / alsoo 't selve om verscheyden oorsaecken gansch niet gheraden en was / begerende dat een yegelijck sijn gevoelen hier van vry uyt spreecken soude / want hy gheresolveert was soo wel de minste als de meeste te hooren. Hier op werdt verscheydentlijck gheantwoort / d'een radende naer Rio de Plata te loopen / ende 't Schip daer verlatende / na de Portugesen op te roepen / ende die te segghen dat sy van d'Enghelschen ghejaeght waren / ende het Schip ten besten ghegheven hadden. Andere wilden naer S. Helena, om aldaer te ververschen / sonder in te sien dat het niet wel moghelijck en was het selve Eyland van by westen te krijghen. De Stuyr-man Ian Outgertsz meynde men behoorde de goud-kuste oft bocht van Guinee aen te soecken / daer hy bekent was / ende wel vijf malen af ende aen ghevaren hadde. Maer de Capiteyn hier mede niet vergenoegt zijnde / en heeft niet seeckers willen besluyten al eer hy Capiteyn de Cordes ghesproocken hadde; beval derhalven dat men de Sloepe met aller neerstigheydt soude in een setten / ende is daer mede selfs op den eersten Ianuarij 1600. naer land ghevaren / om die op een nieu te verdrijven en dicht te maecken. Des namiddaeghs werden sy om den hoeck van by westen twee Sloepen siende / die na haer toe quamen / ende naerderende bevonden dat het den Generael Olivier was / welcke seyde / dat hy ghedwonghen zijnde door de felle wind te rugghe te keeren / met sijn Schepen weder in de Ridders Baye ghekomen was / ende in een groote Inham gheroept / die hem niet verre van de Cordes Baye en brocht / daerom hy soo na zijnde / nu quam sien of de Weerd daer noch lagh / met hem brenghende een stuck ys wel drie ofte vier voeten dick / ende verklarende op de selve plaetse ys ghevonden te hebben dat ettelijcke vademen dick was / het welcke des te meer te verwonderen staet / om dat het daer midden in de Somer was / ende de Wilde naeckt liepen. de Generael voer oock met den Capiteyn aen boort / die hem in sijn brood-kamer leyde / op dat hy ghetuygenis

't Volck murmureert weder van honger

Dick ys midden in de Somer.

Digitized by Google

ghenis soude moghen gheven van sijne gheleghentheydt.

Des anderen daeghs is hy weder ghescheyden / haer belovende alle moghelijcke hulpe te doen / ende sijn sloepe opwaerts te senden / om naer de Trouwe te sien. Ghelijck de Capiteyn naderhant de sijne mede ten selven eynde op sondt met sijn Vaendrich ende een van sijn Stuyr-luyden / die hy (dewijl sy voorby de Schepen moesten) een brief mede gaf aen den Generael / om van hem voor twee Maenden broodts te versoecken ; doch de sloepe quam den 9. Januarij wederom / na dat sy door contrarie windt vier daghen besigh gheweest waren over vijf mijlen op te roepen / voor tijdinghe brenghende / dat den Generael ten kortsten geseydt voor haer niet ten besten en hadden / hem ontschuldigende met sijn aenstaende reyse / die hy (als waer was) niet en wist hoe langh dat noch dueren soude.

't Geloove loopt na de Pinguyns Eylanden.

De Capiteyn door dese antwoorde hem selven in groote benautheydt vindende / sonder hope van eenighe tijdinghe van sijn Macker te krijghen / ende siende dat het hem niet langher moghelijck en was in sulcken soberen staet met sijn verhonghert volck te blijven : besloot ten lesten noch naer de Pinguyns Eylanden te varen / om sich daer van vijf of ses duysent voghels te versien / ende sijn broodt soo veel te langer te doen strecken / als noch van meyninghe zijnde / soo 't wapen wilde / de vloote te volghen. Schreef derhalven een brief aen Capiteyn de Cordes, dien legghende aen de voet van een boom (aen den welcken den Generael oock den datum hadde laten stellen / wanneer de Vlote daer gepasseert was) daer hy een berd aen spijckerde / op het welcke gheschreven stondt : Soeckt aen de voet van desen Boom ; Ende zijn alsoo den 11. dito na de voorsz Eylanden gheloopen / daer sy het den 12. by het kleynste gheset hebben. Stracks voer de Capiteyn met al het gesonde volck / zijnde omtrent 30. sterc / aen landt / de Stuyrluyden alleen 't Schip bevelende ; 't Landt ghenakende / saghen sy terstondt groote menighte van vogels / daer om sy alleen drie Putgers by de Sloep lieten / ende aen 't doot smijten vielen / soo dat sy'er met der haest een deel by den anderen kregen : maer ondertusschen werdt het so geweldigh wayende / ende 't water gingh so hol / dat de Sloep tegen 't land aen dreef / ende eerder volcks genoech by konde komen / soo vol waters sloegh / ende so hoog op de steenen liep / dat syse daer na met alle man niet en konden droogh krijghen noch op het lant halen / werdt derhalven door 't ghedurigh stooten gheheel ontstelt / ende bey de zijden ingheslaghen. Hier en haddense nu niet anders te verwachten / dan malkanderen jammerlijck te sien sterven / want het haer onmoghelijck was weder aen boort te komen / vonden haer daer en boven sonder Timmerman / sonder ghereetschap / sonder provisie ende sonder hout (want daer gheen en wast) om haer te drooghen / daer sy nochtans tot den hoofde toe nat waren / als die tot de schouderen toe in de zee gestaen hadden om de Sloepe wat hoogher te brenghen / ende alsoo van koude verkleumt zijnde / den moed by na heel verlooren gaven. Doch de sloepe met het leegh water droogh ghevallen zijnde / vonden daer in een bijl / een dissel / twee drijvers ende sommige spijckers / 't welck haer weder een weynigh verblijde / dan alsoo het haer niet moghelijck en was de sloepen voor den avond op 't droogh te krijghen / waren sy ghenootsaeckt die tot den dagh toe te laten legghen / ende de ghebroocken plancken voort te halen om vier te stoocken / haer also dien nacht onder den blaeuwen hemel behelpende met vogels / die sy sonder broodt half rau op aten / soo weynigh versch waters daer toe vindende / dat sy haren dorst-

Daer haer een merckelijck ongheluck overvalt.

Digitized by Google

Van het welcke sy noch verlost werden

dorst nauwelijcks en konden verslaen. Den dagh aenkomende zijn sy met een moet aen 't werck ghevallen/ ende hebben dien dagh so veel te weghe ghebracht dat sy de meest gebrokene zijde van de sloepe klaer kregen. Des anderen daeghs werd d'ander zyde gheholpen/ ende de sloepe te water ghebrocht / met vier mannen daer in / diese met vier lederen emmers droogh hielden soo sy best mochten / ende gheladen hebbende ontrent 450. Pingnijns zijn met grooter blyschap teghen den avondt / zijnde den derden dagh dat sy van't schip gheschepden waren/ weder aen boord ghekomen. In't nae jaghen van de Pinguijns, aleer sy nae de sloepe ginghen / hadden sy in een Pinguijns hol een Wilde vrouwe ghevonden/die haer staende den tijd dat sy op't Eylant waren verborghen ghehouden hadde. Sy was (doch gequetst zijnde / ende de lijckteeckenen van haer toegeheelde wonden noch wijsende) alleen overgebleven van de Wilde die de Generael Olivier aldaer dood gheslaghen hadde / door dien sy hem twee van zijn gasten om-ghebracht hadden. Haer aensicht was mede gheschildert. Om't lijf had sy een mantel van wilde vellen soo van Pinguijns als ander ghedierten /, seer aerdigh met zenuwen t'saemen ghenapt / ende hanghende tot aen haer knijen. Voor haer schamelheyd hingh mede een velleken / alsoo dat het schijnt dat het volck aen de noordt-zyde van de Strate veel sedigher ende ghespraeck-samer zijn als aen de zuyt-zyde. Was uyttermaten langh / ende naer advenant grof van leden/ 't hayr heel kort afghesneden hebbende / daer de mannen hier en teghen/ghelijck sy oock aen de zuydzy doen/ het hayr langh hebben / ghelijck de maets bevonden aen een die daer op 't selve Eylandt doodt gheslaghen lach/hebbende 't hoofd met schoone pluymen verciert/ ende 't lijf mede met de selvighe behanghen / waer over een netjen hingh met eenighe ghedrooghde beentjens ende steentjens daer onder aen. Haer gheweer zijn boghen waer van de pijlen aen 't een eynde een vierkap hebben / die seer sterck en fray daer aen ghewrocht is.

Vinden een Wilde vrouwe.

De voorsz vrouwe werdt by den Capiteyn een mes gegheven/ daer sy seer met verblijd was/ ende wees daerom dat aen 't grootste Eyland veel meer voghels waren/ biddende voorts met wijsen dat men haer aen't vaste landt setten soude/ doch wert voor dat mael noch daer gelaten/ in meyninge nochtans van ter ghelegender tijdt weer te komen / ende haer alsdan te brenghen daer sy wesen wilde. Het welck niet en geschiede/ noch de vrouwe en wert van haer niet meer gesien/ dan haddense met den man aldus afghebeeld.

N°. 7. *Afbeeldinghe van een Wilde man ende Vrouwe op de Pinguijns Eylanden.*

Beschrijvinge vande Pinguijns.

Wy hebben elders in de voorgaende Schipvaerden de voorsz vogels/ by de Engelsche Pinguijns ghenoemt/ den goedjonstigen leser vertoont ende beschreven/ doch en sullen daerom niet laten sulcx alhier noch een mael te verhalen / op dat haer ghedaente ende nature des te beter bekent werde. Sy worden Pinguijns ghenaemt/ niet van wegen haer vettigheyd/ so de schrijver van dit Journael verkeerdelijck meent/ maer om dat sy witte hoofden hebben / want dat beteekent Pinguijns in 't Engelsch / gelijck in Sir Thomas Candish voyage te sien is. De oude zijn 13.14.15.16. pond swaer/ de jonge van 8. tot 12. Op de rugge zijn sy swart/ den buyck wit hebbende/sommige oock een witten rand om den hals/ also dat sy soo veel wits als swarts hebben: De huyt is bynae ghelijck een Robbe-vel / soo dick als een swijnshuyt. De beck grooter als die van een Raven / maer niet so heel krom. Den hals kort en dick/'t lichaem so groot als dat van een vette Gans/ maer niet soo breed. In plaets van vleughelen hebbense twee gepluymde vlim-

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

vlimmen hangende/waer mede sy seer krachtig swemmen. Houden haer meest te water/alleenlijck aen lant komende als 't broedens tijdt is. Sitten ghemeynlijck drie vier in een hol by den anderen. Hebben de voeten swart op 't fatsoen van de Gansen/ maer niet so breed. Gaen recht over eynde / latende hare vlimmien hanghen/ al oft haer armen waren / so datse van verre Pygmeen oft kleyne mannekens schijnen / gelijck dat by dese afteeckeninghe/ die na 't leven gedaen is / ghenoeghsaem bemerckt kan worden.

N°. 8. *Afstekeninghe van de Pinguijns.*

Dese voghelen leven alleen by visch / daer sy nochtans gekoockt zijnde gantsch niet na en smaken / maer soo goed van smake zijn dat het wonder is. Hare holen maken sy in Duyns seer diep in der aerde / ghelijck de Conijnen doen / waer door 't land aldaer soo uytgeholt is / dat men der over gaende menighmael tot de knijen toe in valt / ende dan somtijdts van de voghelen in de hielen ghebeten wordt.

Den 15. dito zijn sy naer 't grootste Eylandt omtrent een mijle van daer legghende ghevaren/ om meer voghels te halen / ende vondender sulcken overvloedt van de selve / dat soo sy schoon met 25. Schepen daer gekomen hadden / sy haren nootdruft genoegh souden hebben konnen bekomen: Want waren over de twee uyren niet besigh / of haddender al over de 900. in de sloep. Des anderen daeghs/so sy doende waren met de voghels t'ontweyen ende te zouten / verhief sich een storm uytten noord-westen / waer door haer ancker gaende wert/ en sy over een bancke dreven daer 't maer 4. vadem diep en was. De Stuyrluyden vonden 't ongeraden naer den hoeck toe te loopen / ende lietent derhalven door staen; doch verklaerde de Capiteyn dat sy haer met soo weynigh vogels in de zee niet en mochten begheven / want hy niet meer als een $\frac{1}{2}$. pondt broodt daeghs voor de man en hadde/ende souden dan noch een voorspoedighen wind moeten hebben / of anders kondender niet mede t'huys komen / radende daerom dat men weder pooghen souden d'Eylanden te krijgen/om haer bet te versorghen van voghelen/ sonder welcke sy niet en mochten leven/ maer van hongher moesten vergaen. Maer eer 't weder afnam/waren sy d'Eylanden uyt het gesichte quijt/ ende verre daer beneden/also dat de Capiteyn / duchtende / die niet weder te krijghen/ het rantsoen van die tijdt af stelde op $\frac{1}{4}$. pond broodts. Dan den 17. dito. des naemiddaeghs zijn sy weder by 't grootste Eylandt ghekomen / ende hebbent aldaer gheset/ alle gereetschap makende om noch een tocht of twee naer de voorsz voghels te doen / maer kregen den 18. sulcken ghewelдigen storm / datter goet gebonden wert het ancker op te winden / ende de Strate te ruymen. Dit was haer door 't hoogh opstijghen van de zee onmoghelijck / ende en dorstent oock niet bestaen / van vreese dat de spil soude gaende worden/ gelijc oock in 't leste het ancker gesprongen en door gegaen is / dies sy om 't schip te behouden de kabel afhouwen moesten/ ende zijn alsoo onder zeyl gheraeckt / seer rouwigh om dat sy haer ancker moesten laten sitten / want sy'er nu niet meer als een en behielden. Van dier tijdt aen heeft de Capiteyn voor hem ghenomen/ hoewel tot zijn leetwesen / de Strate te verlaten/ en naer huys te loopen: Ghelijck sy dan den 21. dito des morghens de selve verlaten hebben / met een zuytweste wind/ oost noord oost ende oost ten noorden aenloopende / nae dat sy negen maenden daer in ghelegen hadden/ met grooter ellende van honger en kommer / ende soo veel ghevaers/ dat het onmoghelijck is alles te beschrijven. In zee komende lieten sy des middaeghs haer sloepe drijven/ overmits sy door de baren soo aen stucken gheslaghen was/

Groote menighte van Pinguijns.

't Geloove loopt de Straet uyt naer huys toe.

Digitized by Google

was / dat sy begost te sincken. Den 24. des morgens werden sy in de ly van haer drie Eylandekens ghewaer / die tot noch toe in gheen Caerten bekent en zijn geweest: dese noemdense Sebalts Eylanden / ende lagen omtrent 60. mijlen van 't vaste land op de hooghte van 50. grad. 40. minut. Sy sagender veel Pinguijns op / daer sy seer begeerigh naer waren / maer en hadden schuyt noch boot om daer nae toe te varen.

Sebalts Eylanden.

Den eersten Februarij 1600. heeft de Capiteyn de bancke ghespannen over een Bruysselaer genaemt Niclaes de Blieck, die met een yseren handboom by nachte 't schips-ruym op ghebroken hadde / ende een pottijs wijn met een sacxken Rijs daer uyt ghenomen / waer over hy veroordeelt werdt met de koorde ghestraft te worden. Maer alsoo hy nu bereydt stondt om ter executie te gaen / hebben de ghemeyne maets compassie met hem hebbende / den Capiteyn ernstigh om sijn leven gebeden / die 't selve metten eersten afslaende / eyntelijck door het voorbidden des volcks hem het leven gheschoncken heeft / mits conditie dat niemand meer voor sulcke misdadighe en soude bidden. Den 3. dito teghen den avond werdt de voornoemde Niclaes weder van den Provoost beschuldight / als die droncken bevonden zijnde verdacht was door onbehoorlijcke middelen aen den wijn gheraeckt te zijn / waer over hy ondersocht zijnde / bevonden werdt op een nieuw het ruym open ghebroken / ende daer uyt niet alleen sijn nootdruft / maer oock meer als hy tot overdaet van doen hadde ghehaelt te hebben. Derhalven ter doot verwesen zijnde / is den eersten Maert aen de focke reede ghehanghen / ende voorts in zee laten drijven / tot een spieghel van andere die sulcx souden willen bestaen / want een sulck mensch alleen mans genoegh was om haer alle om hals te helpen / als die meer alleen verdeet dan sy met haer allen.

Een misdadighe word gherecht.

Den 15. Maert passeerden sy de Linie equinoctiael / haer bevindende des anderen daeghs op 30. minuten by noorden / ende was den 54. dagh nae dat sy de Strate verlaten hadden. Van hier af en werdter gheen wijn meer uyt ghedeelt / wantter maer een Pijpe meer en was / die de Capiteyn voor de nood ende voor de siecken wilde bewaren.

Den 24. dito werden sy landt ghewaer / namelijck Cabo de Monte op de kuste van Guinee. De Capiteyn hier over seer ontstelt zijnde / want het was verre buyten haer gissinghe / overgingh de Stuerluyden met harde woorden / hem inbeeldende dat sy 't schip daer met opset ghebrocht hadden / soo datter eenighe morringhe begost op te staen onder 't volck / segghende dat sy 't landt van Belofte voor haer hadden / ende den Hemel open / maer daer niet in en mochten / eñ datse noch beklaghen souden de uyre dat sy 't landt verlaten hadden: doch de Capiteyn / die noch Jacht noch boot en had om aen landt te varen / ende maer een eenigh ancker / en heefter niet willen toe verstaen / ende daerom zijn reeckeninghe maeckende noch voor vier maenden broodt te hebben / teghen ¼. pond / ende twee oncen Rijs daeghs / heeft bevolen van land af te wenden.

Vervallen op de kust van Guinee

Den eersten April saghen sy des nachts in de ly voor haer een vier / 't welck sy vermoeden een Schip te wesen / maer bevonden des morghens dat het op 't landt gheweest hadde / daer sy niet verre van daen en waren / door dien haer de stroomen soo seer daer nae toe ghetrocken hadden. Ontrent dese tijdt waren de Pinguijns (daerse soo langhe een halve voghel daeghs yeder man af ghehadt hadden) teffens op / soo dat sy haer van dier tijdt aen souden hebben moeten lijden met de voorschreven sobere portie van brood ende Rijs / soo de goedertierene Godt haer niet ghespijst en hadde met menighte van visch / soo Tonijnen / ende Hayen als

Digitized by Google

als anders / die sy soo overvloedelijck vinghen / datse ghenoegh daer aen t'eten hadden / drijvende op dese kuste over de vijf weecken in stilte / sonder yet te vorderen. Waer door de Capiteyn / vreesende dat het selve lange soude mogen dueren / ende dat sy ten lesten noch door noodt souden ghedwonghen worden de kuste van Guinee te kiesen / een schuytjen binnen scheeps boordt heeft doen maecken / de plancken daer toe saghende van eenighe noordsche balckjens diese noch hadden / ende is de selve schuyt binnen 12. daghen volmaeckt ghewordden by den Stuyrman Jan Outgersz, die eertijts hadde leeren timmeren. Volmaeckt zijnde / en hebbense die tot den laetsten toe niet van doen ghehadt / overmidts het op den 24. dito wat begon te waeyen; waer door sy haer cours nae de Vlaemsche Eylanden stelden / ende na dat sy den derden May een alghemeynen vast ende biddagh gehouden hadden / zijn sy den 21. dito den Tropicus Cancri gepasseert / vangende noch alle dage soo veel versche visch / dat sy een groote menighte daer van zouteden eñ droogdẽ / tot dat sy de hoogte van de voorsz Eylanden hadden / alwaer haer de visschen / die so lange 't schip gevolght hadden / verlieten / so datse haer met den gesouten visch moesten behelpen / die so doorbeten was van het zout / dat hy weder nieuwe siecten veroorsaeckte onder 't volck; want alle die daervan aten werden over haer gantsche lichaem soo roodt / als of sy melaets geweest hadden / met sulcken brand daer by / datse niet genoegh drincken en konden. Vele werden oock met het scheur-buyc besmet / so dat sy wel een spoedighe reyse van doen hadden / daerse God nacht en dagh om baden. Den 7. Junij werd de Capiteyn ghewaer datter heymelijck broodt uyt de kamer ghehaelt werd / want de segel (daer de selve kamer mede toegesegelt was) ghebroocken bevonden werd. Waer over het

Krijgen de hooghte vä de Vlaemsche Eylanden.

Broodtievẽ ontdeckt.

volck al-te-samen by een boven op 't verdeck geroepen zijnde / de Capiteyn een yder de sleutels van haer kisten af nam; ende alsoo de broodt-haelders werdt kennende / welcke also sy vier van de principaelste ende gesondste op 't schip waren / als die noyt gebreck geleden en hadden / soo en konde hy niet alleen haer niet straffen / maer selfs niet in d'ysers setten / overmits het weynigh ende slap volck dat hy hadde / so datse noch qualijck genoegh het schip konden regeeren. Dese dan al-hoe-wel sy de dood wel verdient hadden / als die de principaelste oorsaec waren van het wederkeeren des schips / mits dien sy onder haer ses oft sevenen by nae 14. maenden langh met nagemaeckte sleutels heymelijck in de broodt-kamer gegaen hebbende / daer uyt gehaelt hadden niet alleen haren nootdruft / maer oock om te verkoopen / sonder dat het selve opt openbaer werd / moesten nochtans voor dien tijdt door de vingeren gesien worden / hoe-wel sy selfs versochten aen een vreemt lant geset te worden / vreesende voor meerder straffe. Den 6. Julij zijn sy in 't Canael van Engelandt gekomen / ende de Capiteyn is te Doeveren aen land ghevaren / om een ancker en tou te koopen / doch noch 't een noch 't ander daer vindende / zijn den selvigen avondt t'zeyl gegaen recht naer huys toe. Den 13. dito recht voor de Maes legghende opens gaets op de ly / ende den Loodsman al aen boordt hebbende / alleen wachtende naer het hoogh water / is de wind subijt omgeloopen / so datse genootsaeckt waren het Goereesche gat in te loopen / alwaer haer de 69. ende laetste man afgestorven is / de resterende 36. oorsake genoegh hebbende om God Almachtigh te loven ende te dancken / die haer van soo langen reyse uyt soo grooten gevaer / ende soo veel ellenden verlost hebbende met lief wederom t'huys ghebracht hadde / nae dat sy omtrent 25. maenden uyt-gheweest waren.

Komẽ in 't Canael van Engeland.

En van daer in 't Goereesche gat.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Beschrijvinge van de Schipvaerd by de Hollanders ghedaen onder 't beleydt ende Generaelschap van Olivier van Noort, door de Straet oft Engte van Magallanes, ende voorts de gantsche kloot des Aertbodems om.

Toerustinghe van de Schepen tot dese reyse

IN 't Iaer ons Heeren 1598. zijn de Eersame Pieter van Beveren, Generael van de Munte des Graeflijckheydts van Hollandt/ Huyg Gerritsz van der Buys, Ian Benninck, koopman tot Amsterdam/ ende eenighe andere (die te samen een Compagnie gemaeckt hadden) overkomen met Olivier van Noort, gheboren van Uytreeht/ om onder sijn beleydt eenige voyagie te doen doen door de Straet oft enghte van Magallanes, door by de kuste van West-Indien/ over de Zuyd-Zee/ by de Spaenjaerden ghenaemt Mar del Zur, ende soo voorts om den gheheelen Aerdtbodem/ ende alomme (waer 't doenlijck) te traffiqueren. Tot welcke verre reyse sy toegherust hebben soo met koopmanschappen/ als Victualie/ ende allerley noodighe munitie van oorloghe/ twee Schepen/ het eene gheheeten Mauritius, het ander Henrick Fredrick, met noch twee Iachten/ de Eendracht ende de Hope, daer te samen op waren 248. Mannen soo jongh als oud. Op 't Schip Mauritius was Admirael ende Capiteyn Generael van de gheheele Vloote de voorsz Olivier van Noort, op Henrick Fredrick was Vice-Admirael Iacob Claesz van Ulpendam, op de Eendracht was Capiteyn Pieter de Lint, ende op de Hope Iacob Ians Huydekooper. Dese bevelhebbers met het ghemeyne Schips-volck zijn door laste van de Heeren gecommiteerde Raden ter Admiraliteyt resideerende binnen Rotterdam/ ten versoecke van de voorsz Compagnie/ op den 28. Iunij des voorsz Iaers 1598. by een gheroepen binnen de voorsz Stede/ ende is hun aldaer voor ghelesen den den Artyckel-brief/ nae den welcken sy hun hadden te schicken ende reguleeren/ ghelijck sy altesamen eendrachtelijck by eede belooft ende ghesworen hebben te sullen doen; zijnde de selve Artyckel-brief eerst vertoont gheweest aen sijn Princelijcke Excellentie/ ende by de selve geaggreert ende bevestight.

Welcke t'seyle gaē.

Den 13. Septembris 1598. zijn de twee Schepen/ Mauritius en de Eendracht uyt het Goereesche gat t'zeyl ghegaen/ ende als sy de lenghte hadden van Zeelandt/ quamen de ander twee Schepen van Amsterdam/ namentlijck Henrick Fredrick ende de Hope uyt het veersche gat by haer in Zee/ ende setten hun cours naer Pleymouth, overmits een Enghels Piloot/ die met de Heer Thomas Candisch dese verre reyse ghedaen hadde/ sijn saken hem noodigh zijnde van daer moest niet nemen. Den 21. dito zijn sy met een stercke Noord-Ooste Windt uyt Pleymouth t'zeyl ghegaen/ ende 's morghens daer nae buyten 't gat wesende/ saghense dat de groote Sloep van de Vice-Admirael met ses mannen achter bleef/ daerom sy 't aldaer op de ly worpen/ doch alsoo seecker Engelsch Opbuyter haer seyde/ dat de achterblijvende maets niet en wilden komen/ ende een hoop schelmen waren/ ginghense weder haer cours. Den 8. Octobris in de nacht verloor de Vice-Admirael weder sijn Sloep/ die achter aen sijn Schip sleepte/ met een man daer in/ die sy tot op den dagh in de ly verwachten/ maer niet en vernamen/ overmidts sy door de donckerheydt van de nacht ende harde windt afgheraeckt was/ sy waren doen op de hooghte van 44. grad. 40. min.

Ende setten 't voor Ilha do Principe.

Den 10. Decembris saghen sy 't Eylandt by den Portugesen ghenaemt Ilha do Principe, dat is/ 't Princen Eylandt/ om dat het eerst by een Prince van Portugael

Digitized by Google

tugael ontdeckt ende gevonden is. Hierom was groote blijtschap in de vloot / overmits sy door contrarie windt langhe om heer geswermt hadden / ende gheen ververschinghe konden bekomen. Sy hebben 't den 11. dito voor de Bay ofte haven / leggende aen de noordwest-zijde van 't Eylandt / op 16. vadem gheset / ende de Generael heeft des nachts een Sloep met de Commis Daniel Gerritsz (welcke seyde wel eer daer gheweest te hebben / ende datter ververschinghe ghenoech te bekomen was / als oock datter goet volck op woonde) afghesonden / om nae de Haven te sien / die hy weder aen boordt komende seyde de selve te zijn daer hy eertijdts gheweest hadde / maer gheen volck vernomen te hebben. Daerom de Generael twee wel ghemonteerde Sloepen ende een Bock aen landt ghesonden heeft / met omtrent 40. man. Dese in de Bay komende / staken een vrede-vaen op / 't welc die van 't Eylant siende / hebben haer een man met een vrede-vaen tegen ghesonden / ende gheseydt / sy mochten vry op komen / ende souden met vriendtschap voor haer geldt van alles ghenoegh bekomen. Waer op de voorschreven Daniel Gerritsz (die de vrede-vaen droegh) eerst op 't Landt is ghetreden / ende van een seecker Moor / die Portugees sprack / seer vriendelijck ontfanghen ghewordden / gaende met noch drie ander Officieren nae de Schans toe / terwijle dat de Luytenant Reynier Poppes door last van den Generael in de Sloep bleef / om 't volck by malkander te houden. In de Schans werd hun te eten ende drincken voor-ghesett / ende een goed ghelaet ghetoont / ende daer quamen op de strandt eenighe boden / die de Luytenant mede gaern bevraet hadden in de Schans te komen / maer hy heeft hem geexcuseert. De Portugesen dan / siende dat sy gheen volck meer in de Schans konden krijghen / hebben verradelijck de voorsz vier Officieren verrast / ende den Commijs niet den voorsz Engelschen Piloot / ghenaemt Capiteyn Melis, ende noch een tot haer vermoort: de vierde man / ghenaemt Capiteyn Pieter Esaiasz de Lint ist ontsprongen: d'ander maets die op 't strand waren / siende de man komen aen loopen / merckten wel datter verraed was / en liepen daerom na de sloepen toe / om te mogen ontkomen / maer de Portugesen van 't Eylandt zijn haer tot aen 't water ghevolght / ende hebben in de sloepen noch twee man doodt gheschoten / des Generaels broeder / ghenaemt Cornelis van Noort, ende eenen Canter van Amsterdam. De Generael dese droeve tijdinghe ontfanghen hebbende / heeft metten krijghs-raed goed ghevonden met alle de vier de Schepen binnen de Bay te loopen / soo verre in als sy mochten / ende liet het schip Eendracht korten recht voor de Schans / doende teffens aen lant setten 120. man met haer volle geweer ende vlieghende vendel. Dese vernamen terstond veel ghewapende soldaten / daer sy langhe teghen schermutseerden / wel meynende de Schans in te nemen / maer door d'onghelegentheydt van een bosschagie die sy door moesten / ende een water daer sy over moesten / oock om dat de Portugesen soo sterck op haer schoten / hebben sy moeten te rugge wijcken na de Sloepen / zijnde een van den haren dood gheschoten / ende 16. ghequetst. Den 12. dito teghen den avond heeft de Generael weder 30. man doen aen landt varen recht teghen de schepen over / daer een loopende Rivier was / want sy seer noodigh water van doen hadden. Hier hebben sy in spijt van de vyandt een Schans ghemaeckt / ende water in ghekreghen tot haer contentement. De Generael is oock met een partije volcks boven in 't Eylandt ghemarcheert / daer de Suycker-molens staen / welcker hy sommighe dede in brandt steecken / maer de Portugesen in embuscade leggende schoten een uyt den haren doodt / so dat de andere haren wijck weder na de Schans

Daer sy verraden worden van de Portugesen.

Met verlies van 5. mannen.

Schermutsinge tegen de Portugesen.

Digitized by Google

Schermut-
singe regen
de Portu-
gesen.

Digitized by Google

Digitized by Google

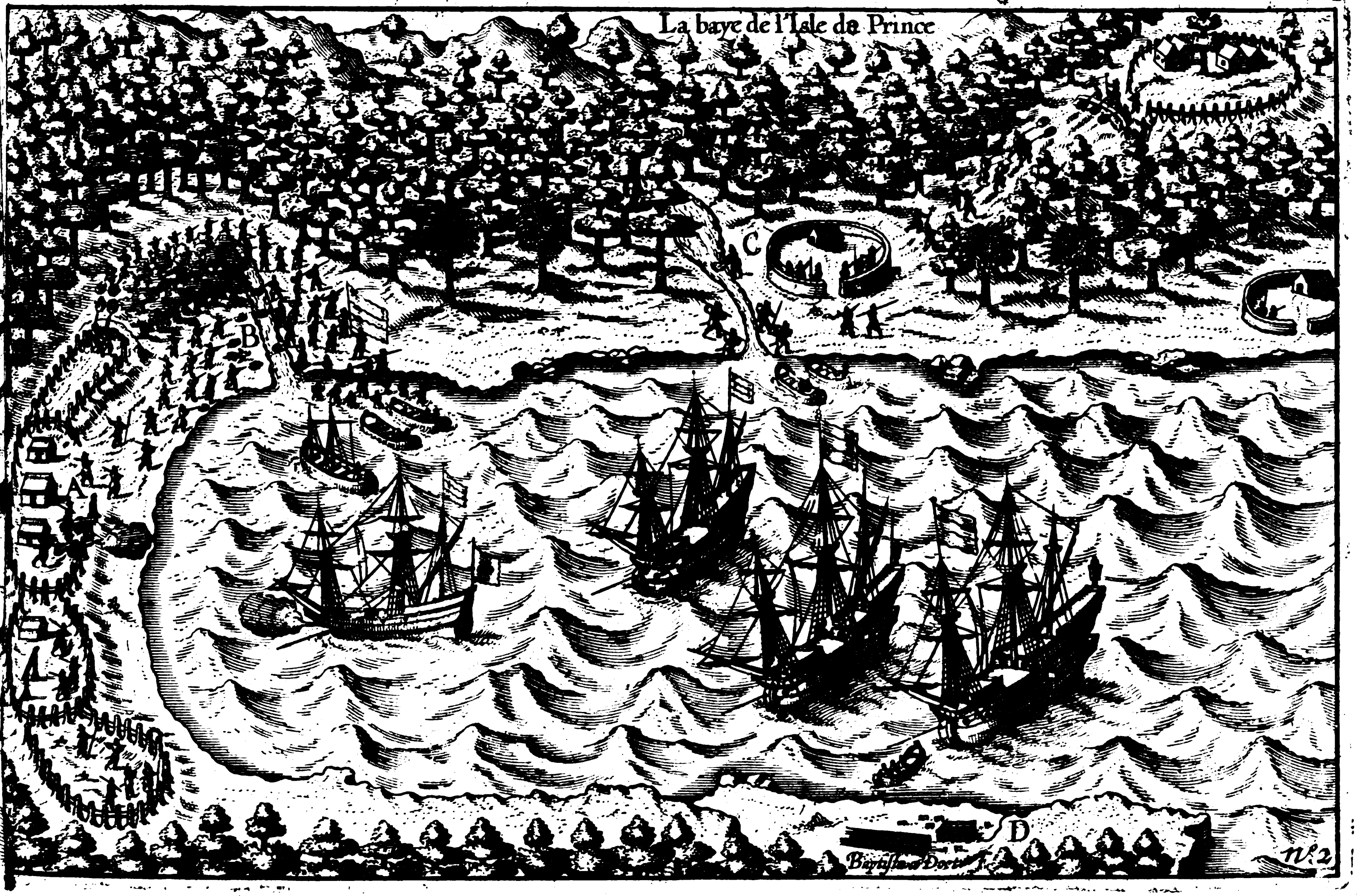

Digitized by Google

Digitized by Google

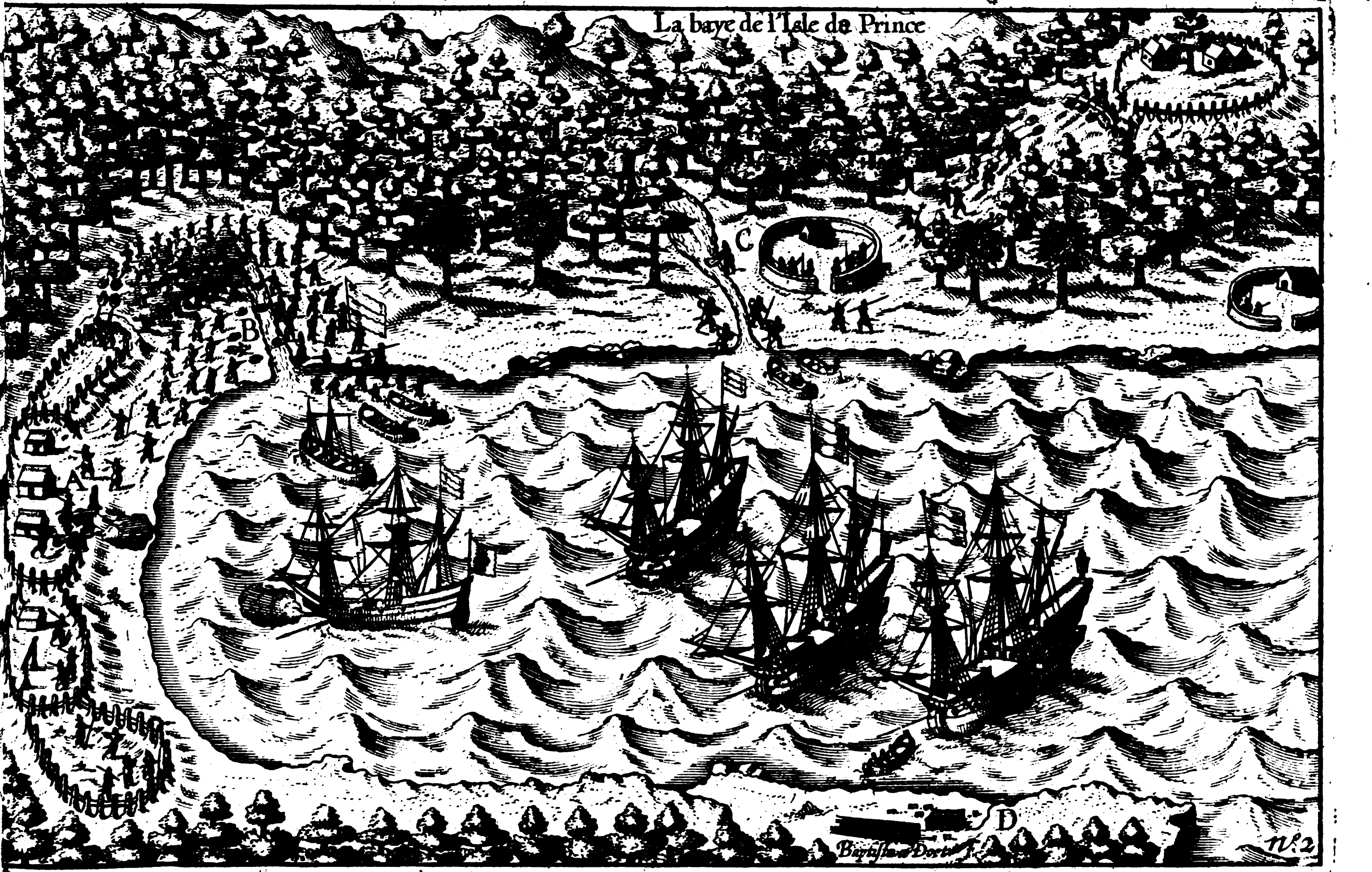

Digitized by Google

Digitized by Google

Schans namen. Sy bevonden hier legghende / dat Capiteyn Cleerhagen op dit Eylandt gheweest hadde: Want vonden daer noch eenighe sperren / kalck / ende steen leggen/ende een plaets voor in't inkomen/daer de boomen afgehouwen waren / om een Kasteel te maken/ so sy vermoeden / maer (na 't scheen) soo was 't hem gefailleert/ ende belet door de Portugesen. De Generael liet met de Sloepen noch na eenighe andere plaetsen roeyen / daer mede seer schoone Bayen waren/ maer 't was over al beset / soo dat sy vermoeden datter veel volcks op dit Eylandt moest woonen/ ende oversulcks gheen ververschinghe en konden bekomen.

Beschrijvinge van Ilha do Principe.

Dit Eyland leyt op 1½. graed/ oft (soo andere schrijven) omtrent drie graden benoorden de Linie Æquinoctiael. Geeft overvloedigh veel Suyckers/ ende die seer goedt/oock wat Gembers/ende tamelijc veel Taback/ men seght datter een boom is die beneden aen de stam de dickte heeft van 24. vadem. De Inwoonders zijn van de Portugesen soo verre ghebracht/ dat sy 't Crucifix ende andere beelden weten eere te doen / dragende oock een Crucifix met een Paternoster aen den hals. Gaen ghekleedt als in de naervolgende figuere te sien is/ hare wapenen zijn rondassen/ spiessen ende rappieren. De Vrouwen gorden haer met een doeck om de Navel / welcke hanght tot beneden haer knyen / ende draghen ghemeenlijck een krom mes in de handt.

A. N°. 1. *Afteeckeninghe van Ilhe de Prince.*

B. N°. 2. A. *Schansen der Portugesen.* B. *Schermutsingh teghens de Portugesen.* C. *Schanse by de Hollanders opgheworpen.* D. *Plaetse daer Capiteyn Cleerhaghen voor desen meenden een Schans te maecken.*

C. N°. 3. A. *Afteeckeninge van een Overste op Ilhe de Prince.* B. *Een ghemeen Man.* C. *Haer Vrouwen met kromme messen inde handt, ende Paternosters om de hals.*

De Schepe verseylen.

Den 17. dito teghen den avondt heeft de Generael 't volck met gemack ende onbeschadigt uyt de Schans weder t'scheep doen komen / want sy nu wel versien waren van water/ doch hadden noch veel krancken ende ghequetsten. Sy ginghen ter selver tijdt t'zeyle / ende quamen den 25. dito by de Caep Lope Gonsalvez, daer de winden ghemeynlijck 's nachts uyt het landt wayen/ ende daeghs uytter Zee. By 't landt komende saghen twee Duytsche Schepen/ 't een van Amsterdam/ 't ander uyt Zeelandt/die haer seyden/ dat de Schepen van Pieter Verhaghen daer wel een maendt gelegen/ ende 38. man begraven hadden/ oock dat Capiteyn Cleerhaghen op Ilha de Principe was doodt ghebleven / ende veel van sijn volck verlooren hadde. Des selven daeghs is by vonnisse van de Krijghs-raet aen land geset eenen Hans Volckerts van Heylige Lant Stuyrman/om sijn oproerigheyt/ ende ander schelmstucken die hy over hem hadde.

Ende setten 't in Rio Iaveiro aen de kust van Brasil.

Den 26. dito zijn sy weder t'zeyl gegaen van Caep de Lope Gonsalvez, (welck in de beschrijvinge van de schipvaert op Guinea breder beschreven sal worden) om over te steecken na de kust van Brasil / ende quamen den 9. Februarij 1599. omtrent de middagh in Rio Javeiro, ghelegen aen de voorsz kust op 23½. graed. bezuyden de Linie / daer sy 't op 9. vadem gheset hebben buyten 't Kasteel / dat op de noord-sy van 't gat oft ingangh leyt/ teghen over de Stadt Javeiro.

Des anderen daeghs morgens quam haer een groote Canoa aen boordt met 7. oft 8. mannen / onder andere een Portugees genaemt Pieter Tack, die goet Duyts sprack. Dese seyde dat hy van de Gouverneur ghesonden was/ om te sien wat sy voor volck waren/ waer

Digitized by Google

op sy gheantwoordt hebbende Duytschen te wesen/ ende eenighe fruyten oft ander verversinge te begeeren voor haer geld/ is hy met de Canoa weder aen land ghevaren/beloovende terstond bescheyd te sullen brenghen van de Gouverneur/ die op strand was ghekomen met wel twee of drie hondert soldaten. Den 10. dito des namiddaegs quam de selfde Canoa weder aẽ boord met de voorsz Portugees/niet mede brengende dan ontrent 50. oft 60. Oraenjen appelen / ende heel weynigh bescheyts. De Portugees gaf selve te kennen/dat sy van landt niet en souden krijghen / of moesten hem t'scheep houden; 't welck de Generael met advijs van de krijgsraedt ghedaen heeft / ende boven dien noch een Mestico oft half gheslacht / ende twee slaven / 't ander volck sondt hy weder aen landt met een brief van den voorsz Tack aen den Gouverneur / inhoudende dat hy haer eenighe fruyten soude beschicken voor geld/ofte waer.

Verraderije van de Portugesen.

Den 11. dito 's morghens geen bescheyd vernemende/ zijn sy met ontrent 60. oft 70. man ende drie sloepen geroeyt in een Bay neffens een hooghe bergh / genaemt het Suycker-brood, aen de zuyd-zyde/ alwaer de aenghehouden Portugees seyde veel fruyts te wesen. Sy namen de Mestico mede / om haer 't fruyt te wijsen / maer aen land komende lacher veel volcx in embuscade / die de twee mannen by haer opghesonden om de gelegentheyd te verspieden terstondt overvielen ende gevangen namen / schierende voorts seer dapper met pijlen in de sloep / soo dat sy wel 7. oft 8. man quetsten. Het schip Eendracht, welck onder zeyl was/om de maets te bevrijden / heeft mede moeten wijcken / door 't schieten van 't kasteel/responderende recht op de Baye/met verlies van een man/die met een grof geschut de kop afgeschooten werdt / ende de hooftouwen aen stucken. De twee gevangen mannen werden na de stad Ianeiro ghevoert/ maer de Generael heeft een brief gesonden aen de Gouverneur door een slaef die aen land swom/ hem vragende of hy onse gevangenen tegen de zijne wilde laten los gaen/ so dat 's anderdaeghs 's morgens de Stuyrman Barent Iansz ghelost werdt tegen den voorsz Mestico, seggende de Portugesen dat sy den onsen fruyt ende verkens genoegh wilden verkoopen/ indien sy wilden aen land komen/maer de Portugees Tack, die sy gevangen hadden/seyde/sy en soudense niet gelooven. Tegen dese Portugees is de andere man los ghegaen / maer een Corporael/genaemt Willem Potter van Delf, sonder last daer toe te hebben aen landt ghe swommen zijnde/is by de Indianen (die van wegen de Portugesen met menighte uyt het bosch gesprongen quamen) al naeckt gevangen genomen/ ende d'andere maets / die op de dregge met de sloep in de vloot lagen/ zijn 't ontroeyt / ende weder aen boordt gekomen / latende den voorsz Corporael ghevanghen.

N°. 4. *Afteeckeninghe van Ianeiro.* G.G. *Hier laghen de Hollanders met haer schepen eerst ghe set.* A. *Het Casteel der Portegijsen, legghende aen de noord-zijde.* B. *De Stadt Ianeiro, teghen over 't Kasteel.* C. *De Bergh ghenaemt, Suycker-brood.* D. *Hier werden de gevangens tegens den anderen ghelost.*

Den 13. dito laveerden sy met de ebbe uyt Rio Ianeiro, ende setten 't den 16. dito tusschen twee Eylanden/ welcke de sloep uyt-ghewest hebbende om te besichtighen / niet en konde bekennen / de Generael gaf 't een den naem van 't Mossel-Eyland (want sy daer menighte van mosselen vonden) 't ander (daer niet en wiesch / dan Palmitas boomen) noemde hy 't Palmitas-Eylandt, beyde waren sy woest ende onbewoont.

De schepen gaen weder t'zeyle.

Den 21. dito alsoo sy een stuck weeghs in zee waren / ende de windt met een harde storm uyt den zuyden quam/

Digitized by Google

Digitized by Google

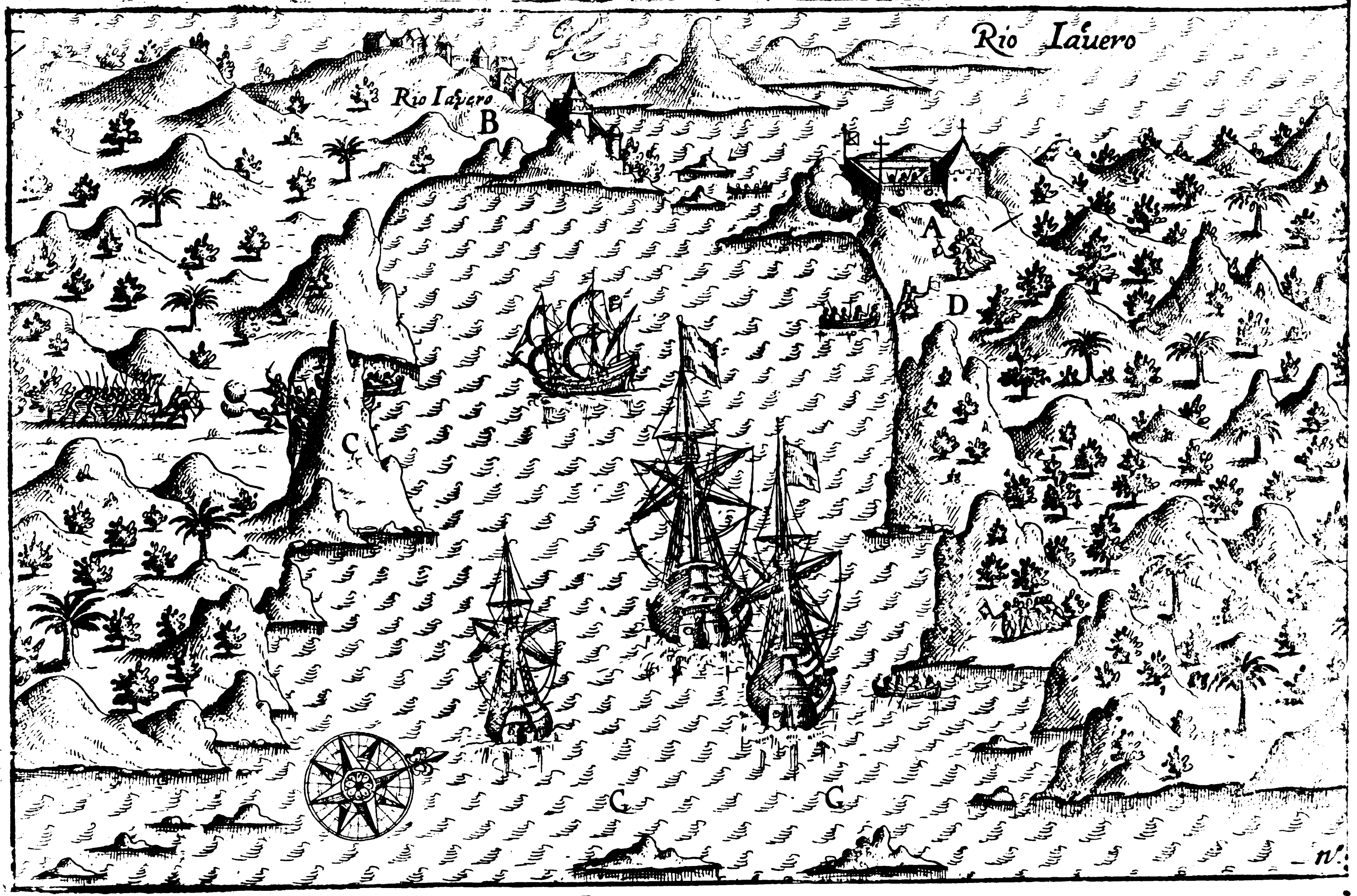

Digitized by Google

Digitized by Google

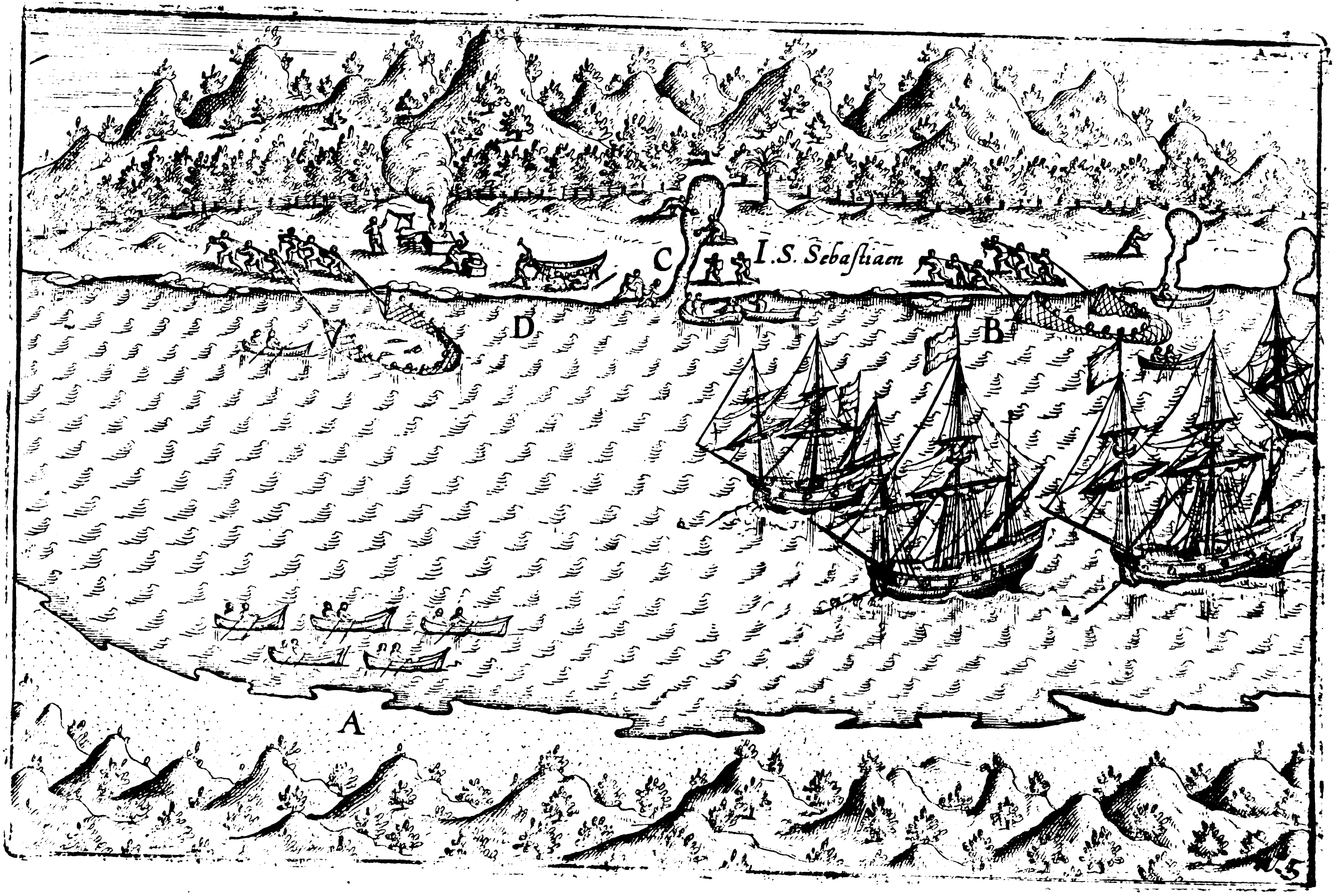

Digitized by Google

quam / vonden sy goedt wederom te loopen van daer sy ghekomen waren / om te sien of het oock 't Eyland van Sint Sebastiaen was / daer de Stuyrluyden aen twijffelden / ende kreghen des anderen daeghs kennisse dat jae; waerom sy met hare schepen tusschen 't vaste landt ende 't Eylandt in zeylden / daer een seer goede reede is / beschut voor alle winden / want men besloten in 't Eylandt leydt; Sy vondender wel veel schoone Bayen / ende groote menighte van visch / jae soo veel als de netten t'elcke mael konden lijden / maer weynigh ander verversinghe / want het Eylandt is vol wilde gheboomten / Meeuwen ende Papegayen vinghense mede tamelijck veel / ende seker kruyd als Willighe bladeren / dan vol saps / 't welck ghesoden ende uytten azijn gegeten haer een medicijne was voor het scheurbuyck.

Ilha de S. Sebastian

Den 27. dito is het bootgen van Capiteyn Huydekooper aen land gevaren met 6. man / daer sy terstondt besprongen wierden van een groot deel Indianen / die in 't bosch verborgen laghen / ghekomen zijnde van Rio Janeiro om haer te verrasschen; Sy smeten twee van de ses mannen doodt / d'ander vier en weet men niet waerse ghebleven zijn.

N°.5. *Aftekeninge van Ilha de S. Sebastiaen.* A. *Hier voeren de ses mannen van Capiteyn Huydekooper te land.* B. *Hier wiert veel visch met netten gevangen.* C. *Hier haelden sy haer hout ende water.* D. *Hier vertimmeren sy de sloep, vingen daer veel visch, Meuwen, ende Papegayen.*

De schepen verzeylen.

Den 28. dito ontrent de middagh lichten sy hare anckers / wel versien zijnde van water / maer anders weynigh ververscht / ende zeylden weder by oosten 't gat / loopende tusschen 't Mossel-Eylandt ende Sint Sebastiaen door / welck Eylandt aldaer leyt op 24. graden bezuyden de linie. Den 20. Maerte / nae dat sy veel storm ende ongemack geleden hadden / werdter by de krijgsraed geresolveert / also het overmits de aenstaende winter ende het dagelijcx onweder niet doenlijck en was de Straet van Magallenes te passeren / ende sy alreede veel krancken hadden / generalijck te zeylen naer 't Eyland S. Helena, om aldaer winterlage te houden / ende de siecken te ververschen; Maer alsoo sy 't selve niet en konden aen-doen / door contrarie winden ende storm / werdter eyntelijck den 11. May besloten te zeylen na d'Eylanden van Martin vaz, ofte Ascension, ende de selve niet vindende / op de kust van Brasil aen te loopen / want sy door de groote menighte van krancken / die by 3. oft 4. daeghs begosten te sterven / genoodsaeckt waren het eerste landt aen te soecken dat sy konden bekomen. Den 21. dito vonden sy een woest Eylandt / leggende op 20½. graden bezuyden de linie / daer gantsch geen ververschinghe was te vinden / anders dan groote menigte van Meeuwen / die sy malle Meeuwen noemden / om datse so tam waren / dat sy haer al vlieghende met stocken lieten doodt smijten. Den 30. dito / meynende dat sy 't Eylandt Ascension saghen / bevonden dat het was 't vaste landt van Brasil, ende anckerden den 1. Junij voor een plaetse genaemt Rio Dolce, dat is / de Soete Riviere / daer sy twee sloepen aen landt sonden / maer de Portugesen / die aldaer in grooten ghetale waren / en wildense aen landt niet hebben / so dat sy weder te rugghe moesten keeren nae de schepen.

Den 2. dito saghen sy 't Eyland Santa Clara, daer sy nae toe liepen / ende des anderen daeghs 's morghens vroeg zijn de Generael ende de Capiteynen met 2. sloepen aen land gevaren / daer sy pas so veel waters vonden als sy daghelijcx mochten drincken / 't welck uyt

Ende loopen onder 't Eylandt S. Clara.

Digitized by Google

eenighe kloven van 't gheberghte quam. De Generael weder aen boordt komende heeft de siecken op 't Eylandt doen brenghen / die men sommighe met takel moest over hijssen in hare kopen / vermits sy haer niet en konden roeren / ende sommighe op 't landt komende zijn terstondt ghestorven / soo dat sy daer al-tesamen waren in groote miserie / te meer om dat op 't Eyland niet en was te bekomen tot verversinge van eenighe Palmitas, ende seecker groen kruyd / genaemt Peterselie de mar, 't welck een yder met grooter begeerte te lijve sloegh soo ghekoockt als anders. Oock stonder twee boomen/die eenige zuere pruymen op hadden. Immers dat sy na 15. daghen legghens al-te-samen ghenoegh miraculeuselijck ende door een sonderlinghe ghenade Godes van 't scheurbuyck ghenesen waren/ uytghesondert vijf mannen/die heel langhe geleghen hadden / ende eyntelijck ghestorven zijn. De Generael rechte hier een hutte op / daer hy koecken uyt deelde / gevende den geenen diese selfs quamen halen twee koecken daeghs/maer d'ander maer een/waer door de siecken al kruppende voorts quamen/om mede twee koecken te hebben. Het Eyland en is niet boven een mijl in 't ronde groot / ende en leydt maer een mijle van 't vaste landt/ daer sy te veel volck op saghen/ ende niet en dorsten landen / want de Portugesen daer over al meester zijn / ende de Indianen tot haren wil hebben/ die ghebruyckende tot hare oorloghen.

N°. 6. *Afstekeninge van 't Eyland Santa Clara.* A. *Hier brochten sy haer krancken te landt.* B. *Is een kleyn Eylandeken daerse veel visch vingen.* C. *Ist Schip Eendracht dat verbrant wiert om dat het so leck was.*

Den 18. Junij heeft de Generael al 't volck so siecke als gesonde t'scheep doen komen / om t'zeyl te gaen/ maer hebben eerst het schip Eendracht, 't welck sy/ overmits zijne leckheydt / niet langer en konden mede voeren/ ghelost/ ende 't goed daer uyt gheberght. Op dit Eylandt werden by vonnisse van den krijghs-raedt ghecondemneert om aen een vreemd landt ghesett te worden Ian Claesz Constapel op den Admirael / ende Gerrit Willemsz Prins bosschieter op de Eendracht, om haere muyterie ende andere schelmstucken. Oock werdt eenen Gerrit Adriaensz van Vlissinghen met een mes door de handt aen de mast ghesett / tot dat hy 't selve weder aftrock / om dat hy zijn Stuyrman met een mes ghequetst hadde. Den 21. dito ginghen de drie schepen van 't Eylant S. Clara t'zeyl / na dat sy 't schip Eendracht in brant ghesteken hadden / ende quamen den 30. dito op de reede van 't Eylandt Sant Sebastian, daer sy voor henen gheleghen hadden. Hier hebben sy/ doch met goede wacht/ om niet overvallen te worden/ haer water ingenomen/ ende den 16. Julij gheresolveert te zeylen naer Porth of Desire: dat is/ de haven van Begeerte, legghende op 47½. graden bezuyden de Linie / ende alsoo ghenaemt by de Generael Thomas Candisch, om dat hy naer een langhe begeerte daer eyntelijck aen quam. Dese haven kreghen sy eerst den 20. Septembris in 't ghesicht / ende liepen ontrent de middagh daer in/ bevindende datter een seer klare stroom uyt ende in loopt / ende dattet daer omtrent twee vadem op ende neder vloeyt.

De drie schepen verzeylen, nae dat sy de Eendracht in brand ghesteken hadden. Ende loopẽ in Porth of Desire.

INWERP.

In de Schipvaerd van Sir Thomas Candisch wordt „ verhaelt dat binnen dese haven eenige Eylanden leggen / daer sich groote menighte van Zee-honden ofte „ Robben onthouden/ die wonderlijck groot / ende seer „ hoogh ende leelijck van maecksel zijn. Het voorste „ deel

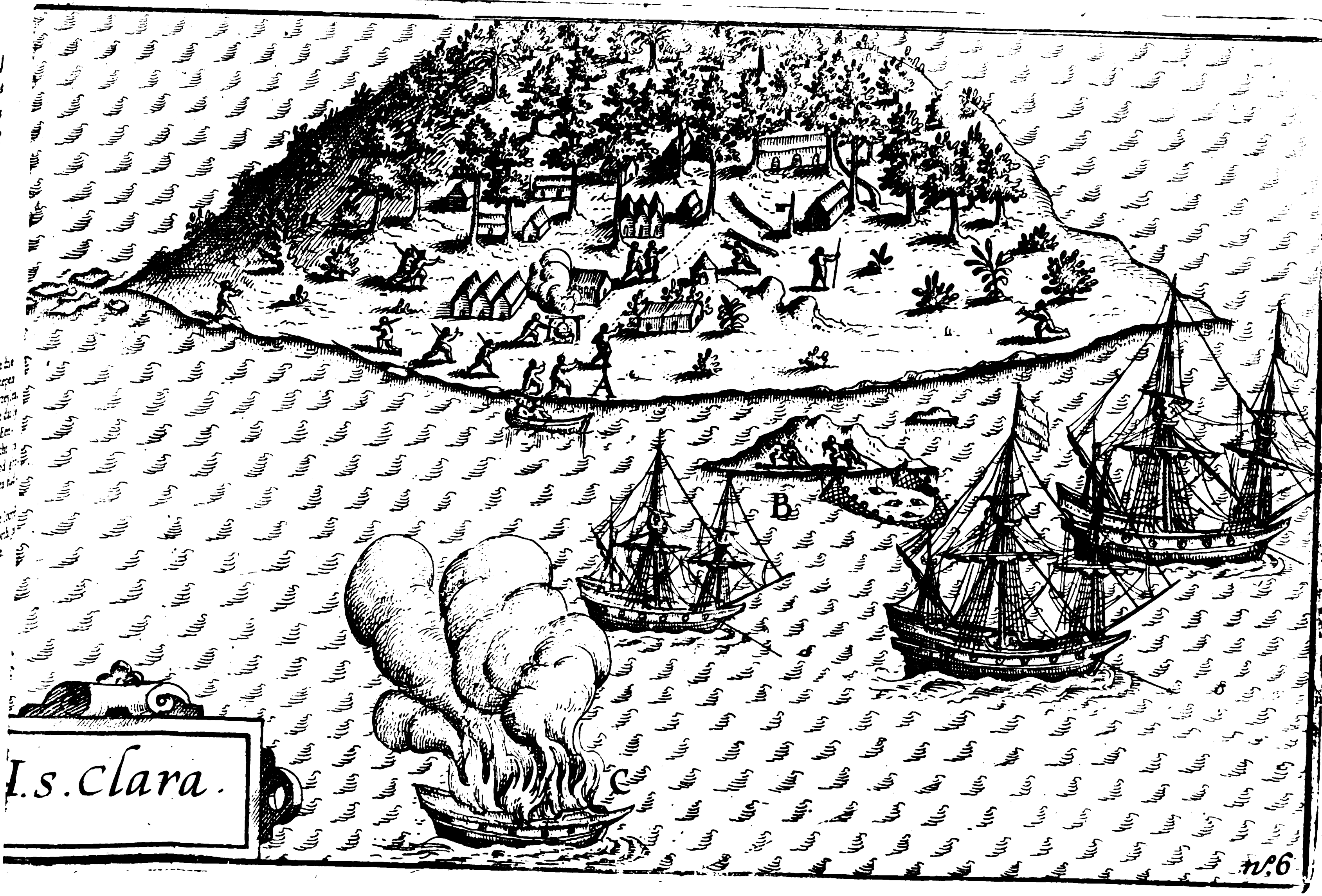

Digitized by Google

Digitized by Google

„ veel hares lichaems en kan nergens beter by gheleken
„ worden dan by een Leeu/ zijnde 't hooft / de hals / en-
„ de voort tot aen de borst toe vol rouw langh hayr.
„ Hare voeten zijn als vlimmen/ghefatsoeneert gelijck
„ een menschen hand. Sy werpen alle maenden jon-
„ ghen/ ende onder-houden die met haer melck. Gene-
„ ren sich in de zee / eñ eten visch. De jongen gebraden
„ ofte gesoden zijnde/ zijn so goed ende lieflijck van sma-
„ ke/dat mense qualijck van hamelen ofte lams-vleesch
„ onder kennen soude. De oude zijn van sulcker groo-
„ te ende stercke / dat 4. mans ghenoegh te doen heb-
„ ben met een doodt te smijten / ende moeten oock juyst
„ op't hooft gheslaghen worden met stocken oft haet-
„ ken / anders / als sy maer deursteken oft doorsteken
„ zijn/ loopen sy in de zee noch wegh. Daer wordt oock
„ gheseydt/ datter overvloedigh veel voghelen zijn / by
„ de Engelschen Pinguijns: dat is / Withoofden ghe-
„ naemt / die mede seer goed zijn om te eten. Dese heb-
„ ben holen in de aerde / daer sy in broeden/ als by ons
„ de Conijnen doen / maer generen haer by den visch in
„ der zee / ende en komen niet vlieghen/ als geen pluy-
„ men hebbende op hare vleughelen/ die haer aen de zy-
„ de hangen als twee leere lapkens / ghelijck elders in
„ onse voorgaende Schipvaerden breeder te lesen is/
„ ende moghelijck by ghelegentheydt noch meer ver-
„ maent sal worden.

Pinguijns.

Daer sy geẽ volc en vernemẽ, maer wel eenige graven van dooden.

De Generael is met een partije volcks binnen dese haven tot verscheyden reysen aen landt ghegaen / dan heeft gheen volck vernomen/maer wel eenighe graven daer sy hare dooden in leggen / welcke stonden op hooge heuvelen van klippen / zijnde bedeckt met veel root-gheverwede steenen/ ende so buyten als binnen met boghen/ pijlen ende andere vreemdigheden/ dat hare wapenen zijn/ verciert. Sy begraven oock metten dooden alle zijn weerdste kleynodien/ welcke zijn seeckere fyne schelpen / die sy aen de zeestrand vinden/ende seer konstigh vierkant ende andersins weten te snijden / dese legghen sy den dooden onder 't hooft/ende alle de voorschreven boghen / pijlen / ende ander cieraten zijn met roode verwe bestreken/ daer sy oock haer eyghen lichamen mede verwen. De pijlen zijn ghemaeckt van dun riet/ ende aen de hoofden ghewapent met een stuck van een cassy-steen/ seer konstigh ende neerstelijck daer aen vast ghemaeckt.

Den 25. dito heeft de Generael beyde de sloepen ghesonden naer een Eylandt aen de zuytzyde ontrent een mijl buyten de haven / alwaer sy uyt de geene die op de voyagie van Sir Thomas Candisch gheweest hadden/ verstonden / ende metter daed oock bevonden / groote menighte van Pinguijns te wesen / als mede Zee-robben sonder ghetal / jae soo veel datmer heele Schepen met soude konnen laden. De Pinguijns sloeghen sy by menighte met stocken doodt / ende alsoo 't in de tijdt was dat sy haere eyeren leyden ende broeden / haelden de maets in verscheyden reysen wel vijftigh duysendt voghels ende eyeren / daer sy seer mede ghesterckt wierden ende op de been quamen. Den 29. dito zeylden sy de haven het inwaerts / tot by een Eylandt dat sy Koninex Eyland noemden/alwaer sy met de springvloet hare Schepen op 't droogh gheset schoon ghemaeckt/ ende gheroet hebben/ waer toe de plaets seer bequaem is / door diender gheen ofte weynigh stroom gaet ende het goede kleygrondt is. Daer werdt oock een smisse op 't vaste land gestelt/daer daeghlijcx wacht by was/ om die voor 't invallen van de wilden te bewaren. Den 5. Octobris is de Generael met twee wel gemonteerde sloepen opwaert gheroeyt / om te sien hoe verre de haven haer streckte; Sy roeyden een gantsch ghety mette vloet / ende quamen soo verre dat se met de ebbe al droogh bleven sitten/ maer aen land ghegaen zijnde

hebben

Digitized by Google

hebben gheen volck vernomen / dan wel vele begraef-fenissen in manieren als vooren. Vonden oock op een van de graven twee groote staven ysers / 't welck sy vermoeden Spaensch yser te wesen / ende brachten't te Schepe: het landt is daer overal woest ende vlack/ sonder eenigh geboomte/ dan sy sagender eenigh wildt op/ als oft Herten ende Buffels geweest hadden/ende uyttermaten veel Struys-vogels die heel schou waren / dan vonden nochtans een nest met 19. Struys-eyeren/ daer de Vogel af wegh liep. Den selven dagh sterf Iacob Ians Huydekoper Capiteyn op de Hope, nae dat hy een tijdt langh kranck gheleghen hadde aen't Scheurbuyck ende andere sieckte. De Generael liet hem een eerlijcke uyt-vaert doen / ende een post op sijn graf stellen / daer op in koper ghesneden stondt sijnen naem ende den dagh wanneer hy gestorven was. Capiteyn Pieter de Lint (die Capiteyn op de Eendracht gheweest hadde) wert in sijn plaetse gestelt / ende 't Schip wert de naem ghegeven van d'Eendracht.

Capiteyn Huydekooper sterft.

Den 20. dito hebben sy eenigh volck op't landt gesien aen de Noord-sy / ende de Generael is met twee wel ghemonteerde Sloepen daer nae toe gheroept/ ende met sijn volck wel een mijl of twee te landewaert in ghegaen / doch heeft gheen Inwoonders konnen vernemen. Hy hadde vijf Mannen by de Sloepen ghelaten/ om die te bewaren / met bevel dat sy op de dregge souden blijven leggen/ ende niet aen landt komen/doch alsoo 't seer koudt was / zijn sy (boven last) met de eene Sloep aen landt ghekomen / om haer wat te vertreden. Daer over zijn eenighe Wilde (die verborghen laghen) op haer aenghevallen / seer fel schietende met hare boghen / soo datter drie van de onse doodt bleven/ ende een door 't been ghequetst wert. Dese ende de vijfde onghequetste man vertelden den Generael / dat de Wilde ontrent 30. sterck gheweest waren / seer groot van gestalte/ hebbende lang hayr/ een tamelijcke huyt/ geschilderde aenghesichten / ende seer wreedt daer uyt siende. De dooden by de Chirurgijns opgesneden zijnde / werden bevonden dwars door 't lijf gheschooten te zijn door Hert / Lever ende Longe. De onse en hebben hier naderhandt gheen volck meer vernomen.

Gestalte ende zeden van de Wilde op Porth of Desire.

N°. 7. *Afteeckeninghe van Porth of Desire.*

Den 29. dito/ na dat sy wel versien waren van Penguins ende Zee-robben, daer sy al haer sout aen versouten hadden / zijn sy uyt Port of Desire t'zeyl ghegaen/ ende den 4. Novembris teghens den avondt gekomen neffens Cabo de la Virgen, dat is / het Maeghden-Hooft, 't welck een hooghe witte Caep is / als oft Doever ware / ghelijck mede de kust van Port of Desire aen tot de voorsz Caep toe al vlack ende wittachtigh Landt is/ seer als Enghelandt. Sy hebben't onder de voorsz Caep, legghende op 52. graed. 40. min. bezuyden de Linie/ omtrent een half mijle van 't Landt op 10. vadem geset / daer het wel 7. vadem op ende neder vloeyde. Den 5. dito's morghens omtrent te ses uyren ginghen sy in Godts Name t'zeyle / om de vermaerde doch sorghelijcke Strate van Magallanes in te zeylen/ daer sy 14. maenden over uyt hadden gheweest / ende wel 100. man soo door sieckte als ongheluck ende armoede verlooren. ghekomen zijnde in de mondt van de Strate/ die omtrent 7. mijlen wijdt is / zeylden den Admirael ende 't Jacht inwaert aen / maer de Vice-Admirael / tot groote verwonderinghe van den Generael (die niet en wist wat hem daer toe mocht bewe-ghen) heeft het weder gheset by Cabo de la Virgen. De ander twee Schepen zeylden ontrent 3. mijlen binnen de Caep, eñ hebben 't aldaer door contrarie windt ende storm moeten setten. Den 10. dito heeft den Admirael

Van waer de Schepẽ t'seyl gaen.

Settent onder Cabo de la Virgen.

Loopen in de Straet Magallanes

Digitized by Google

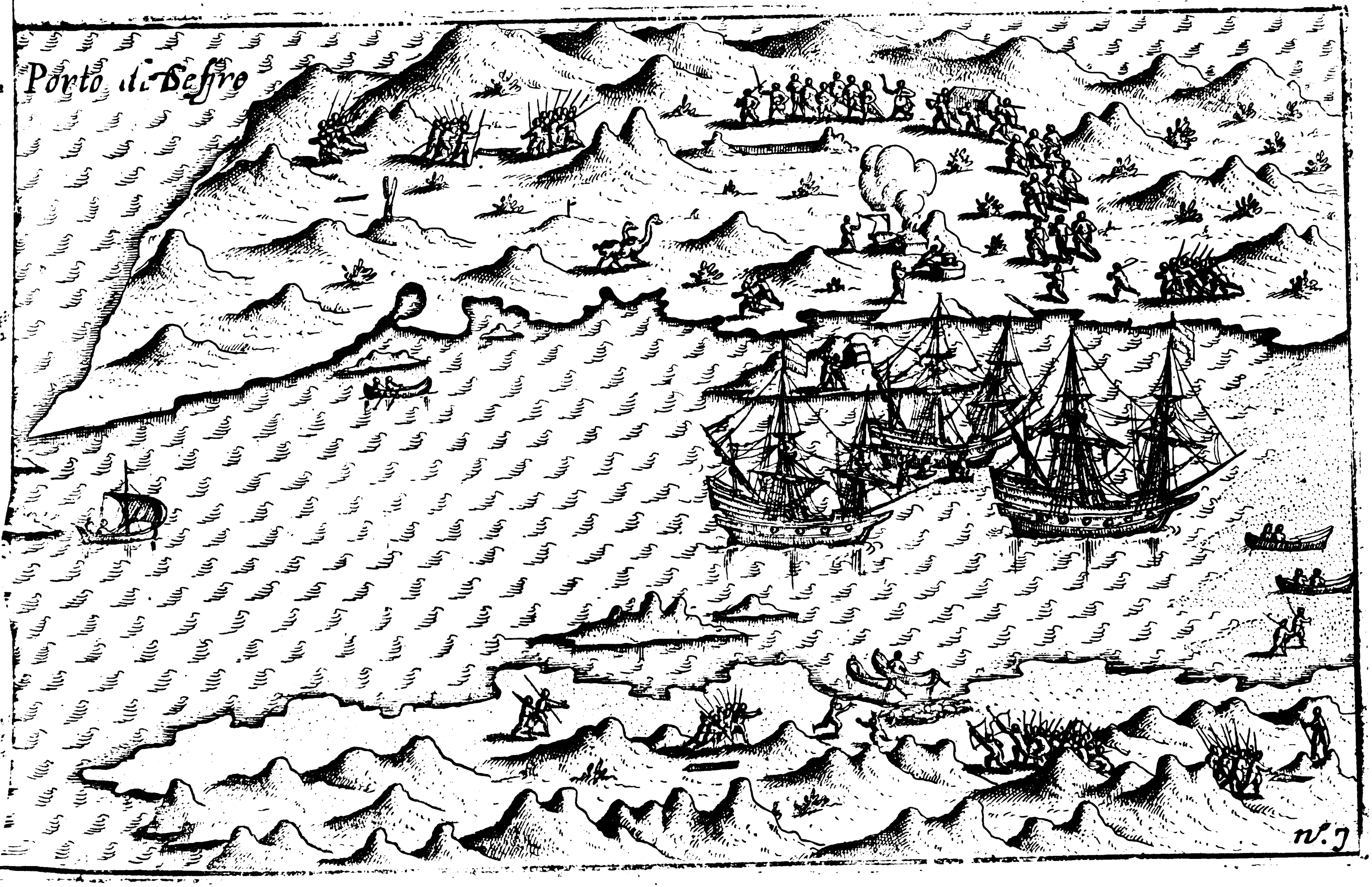

Digitized by Google

Digitized by Google

rael gheschooten / ende de Vlagghen tweemael laten wapen/ dat de Vice-Admirael sonde aen boort komen/ want hy gheen Sloep en hadde. Des Vice-Admiraels Schipper quam aen boordt met de Sloep / ende de Generael seyde hem hoe hy ghestelt was/ maer wilde den Vice-Admirael selve spreken / ende gaf daerom de Schipper een brief mede / om een Ancker ende tou te krijgen/ welck hy noodigh van doen hadde. Den 11. sond de Generael noch een brief aen dē Vice-Admirael ten eynde als vooren / maer hy schreef tot antwoorde dat hy 't niet gesint en was te doen/ ende soo veel meesters was als de Generael/ die 't selve seer qualijck genomen heeft / ende den brief tot ghelegender tijdt bewaert.

De Schepē seylen andermael de Straet in, maer moeten weder te rugge.

Den 13. dito 's morghens ontrent 3. uyren zeylden sy met de 3. Schepen wederom de Straet in / maer ontrent 4. mijlen innewaert zijnde / zijn sy door contrarie windt ende harde storm ghenoodsaeckt gheworden wederom te loopen / ende setten 't nochmaels achter de Caep de la Virgen, daer sy voor henen ghelegen hadden/ wesende een tamelijcke rede voor West Noord-weste windt. Den 15. dito was 't Jacht de Eendracht van sijn anckers ghespilt / ende heeft het wel drie daghen moeten onder seyl houden / over ende weder loopende tot dicht onder Tierra del Fuego. De Capiteyn van 't selve Jacht Pieter de Lint was heel cranck van 't scheurbuyck. De Anckers waren als offer de armen afghesmolten hadden gheweest.

Loopen de derdemael de Straet in

Den 21. dito lichten sy haer Anckers/ om de derdemael de Straet in te zeylen met de drie Schepen / maer ghekomen zijnde soo verre als vooren/ liep de windt weder contrary / soo dat sy nochmael te reede liepen onder Caep de la Virgen.

Vierdemael

Den 22. dito zijn sy ten vierdemael de Straet in ghelopen/ ende hoewel de windt weder contrary liep / laveerden evenwel / door dien het moy weder bleef / met de vloet innewaert aen / om door de eerste enghte te komen/ welcke leydt ontrent 14. mijlen w. z. w. ende o. n. o. van Caep de la Virgen, eñ is ontrent een halve mijl wijt. Den Admirael quam tot in de enghte/ maer door dien de stroom contrarie quam / konde niet voorder komen.

Sien een Wilde.

In dese enghte aen de zuyd-sijde saghen sy een wildt man/ die nae haer quam toe loopen/ hebbende een mantel of rock aen; waer door sy meynden dat het een Christen mocht wesen / ende de Generael sandt de boodt daer nae toe/ maer by hem komende / saghen dat het een wilde man was met een ruyghe rock om 't lijf / die daer stondt en danste ende sprongh. Hy was niet grooter als een ghemeen man in ons landt / maer gheschildert in 't aenghesicht / was seer schou ende en wilde by 't volck niet komen. Sy saghen oock noch veel wilde te landewaert in/ daer sy 5. oft 6. mael nae schooten: de wilde man/ mogelijck niet wetende wat het was/ en is metten eersten daer van niet ghewecken / maer int eynde al soetjens wegh gegaen. De boot weder aen boort komende / zijn sy door contrarie windt wederom de Straet uyt ghezeylt / loopende buyten de enghte naer de zuyd-wal toe / daer sy meynden te anckeren / maer door de stercke stroom ende 't scheuren van de Cabel/ raeckte den brandt in de betingh / ende het Tou brack als of het een draet gheweest hadde/ so dat sy haer ancker verlooren/ ende genoodsaeckt wierden wederom na het diep te zeylen/ maer alsoo het des nachts seer stille wiert/ dreven sy met de vloedt weder innewaerts.

Seylen de vijfdemael de Straet in

Den 24. dito zeylden den Admirael ende 't Jacht voor de vijfdemael innewaerts aen/ maer de Vice-Admirael was noch te rugghe/ ende raeckten niet moy weer door de eerste enghte / daer 't (soo gheseyt is) qualijck een half mijle wijdt is/ maer dan wordt het weder wijdt met inbochten (als of het een sack waer) tot de tweede enghte toe/ die ontrent 1½. mijl mach wijdt zijn/

Raken door de eerste engte.

 ende

Digitized by Google

ende 10. of 11. mijlen legghen van de eerſte. Den 25. dito drevenſy met de vloed door de tweede enghte/ ende ſeylden voortaen door de ſelve met tamelijcke koelte. Aen de zuyd-zijde lagh een hoeck/daer hem 't landt heel ontviel nae 't zuyen / welcke ſy noemden Caep de Naſſou. *Caep de Naſſou.* Twee mijlen w. z. w. daer af legghen twee Eylanden / op welcke kleynſte / weſende het noordelijckſte/ ſy volck ſaghen / daer ſy met twee gheweerde *Vernemen Wilde.* boodts nae toe voeren / maer komende aen de voet van 't Eylandt / waren de Inwoonders om hooghe / ende wenckten haer dat ſy ſouden wegh gaen / werpende met Penguijns van boven neder / ende alſoo de onſe naerder quamen ſchoten ſy met pijlen. *Daer ſy eenige van bekomen.* Komende voorder op 't Eylandt / ſaghenſe dat de Wilde ontrent 40. in ghetale waren / ende ſchotender oock nae toe / maer ſy liepen wegh ende verberghden haer. De onſe werden een ſpeloncke ghewaer in 't hanghen van 't land / daer men van boven niet en mocht in komen / ende van beneden was ſy ſteyl. Hier ſaten een hoop menſchen in/ ende weerden haer ſeer langhe met ſchieten/ ſoo datter 3. oft 4. van den onſen ghequetſt wierden / ende hoewel ſy met geweld tot haer in quamen / wilden 't evenwel noch niet opgheven / tot dat de mans dood geſchoten waren. Doen quamen de onſe by eenighe vrouwen ende kinderen / die al boven op malkanderen laghen/ de moeders op de kinderen / om die te bevrijden datſe niet en ſouden gheſchoten worden. Daer warender veel doodt ende ghequetſt / ende de onſe namender vier knechtkens ende twee meyſkens af/ hebbende daer na door een die de ſpraeck leerde verſtaen de gelegentheyd van haer land welcke was deſe:

Gelegentheyd van het land ende zeden der ſelve Inwoonders

Dit gheſlacht is ghenaemt Enoo, bewoonende een land/ 't welck ſy noemen Coſſi, maer dit kleyne Eylant is ghenaemt Talcke, 't ander (dat grooter is) Caſtemme, alwaer veel Penguijns op zijn / daer ſy haer meeſt by generen. Van de vellen maecken ſy hare mantels / dieſe om 't lijf hebben/ gaende voort naeckt / ende woonende in holen ghemaeckt onder de aerde. Nae de onſe vermoeden / waren ſy van 't vaſte landt op dit Eylandt ghekomen/ want ſy ſaghen noch veel volck op de punt van 't landt/ datter gheen half mijl af en leyt / halende Penguijns voor haer eten. Aen 't vaſte landt zijn oock veel Struys-voghels/ die ſy Talcke noemen / vangen/ ende eten. Oock zijnder noch andere dieren by haer gheheeten Caſſoni, welcke de onſe vermoeden Harten ofte Rheen te weſen. Dit volck hout ſich al met gheſlachten by een ander / houdende elck gheſlacht zijn woon-plaets beſonder: de ghevanghene hadden kennis van noch vier gheſlachten/ als te weten Kemenetes, bewoonende een plaets ghenaemt Karay, Kennekas bewoonende Karamay, ende Karayke bewoonende een lant dat ghenoemt is Morine. Dit is altemael volck van statuere als deſe Enoo, die de onſe bekomen hadden/ van de grootte als een ghemeen man hier te lande/ dan ſeer breet ende hoogh van borſte/ ſchilderende haer in 't aenſicht ende voor-hooft met ſeeckere verwen. De mans hadden haer ſchamelheyt met een draetgen voor toe ghebonden: de vrouwen hadden een lap van Pinguijns-vellen daer voor / het hayr / dat de mannen aen het voor-hooft over hanght / is de vrouwen afghesneden. Sy gaen heel naeckt/ alleenlijck hebbende een Penguijns oft ander voghels vel om 't lijf / dat ſy noemen Oripoggre, ende de Penguijns Compogre: deſe vellen waren ſo wel aen malkanderen ghenaeyt / als oft een bontwercker ghedaen hadde. Noch iſſer een gheſlacht te landewaert in/ genaemt Tirimenen de welcke een land bewoonen ghegeeten Coin. Dit zijn groote menſchen als Reuſen/ elck tien oft elf voeten langh/ ende komen teghen deſe andere geſlachten oorloghen / haer verwijtende dat ſy Struys-eeters zijn / maer nae de onſe vermoeden/

Digitized by Google

moeden/ zijn 't al-te-mael menschen-eters. De figuer van een deser menschen sal de leser vinden by die van 't Eylandt Capul ende Nova Spanna.

Den 28. dito ginghen sy weder t'zeyl om nae 't vaste landt te loopen / saghen veel Walvisschen / ende komende omtrent 3. mijlen van de voorsz Eylanden/ waren 't ghenootsaeckt te setten op 11. vadem goede santgront/ ghelijck het van daer voort in de Straet op veel plaetsen goed setten is. Sy voeren hier aen land/ om nae water te sien / ende vonden een schoone beeck / die dwars door 't landt henen loopt / maer en saghen den uytgangh niet. Daer stonden veel gheboomten ende sy saghender veel kleyne Papegayen/ ende 't was een seer playsante plaets / daerom sy de selve noemden de Somerbay.

Somerbay.

Porth of Famine.

Den 29. dito lichten sy 't ancker om nae Porth of Famine te zeylen / daer sy van meeninghe waren haer water ende hout in te nemen. Hier streckt hem 't land zuyelijck met een groote punt / benoorden welcke ontrent 2. mijlen een groote Bay oft Inham leyt/daer sy in liepen/ ende aen landt voeren / vermoedende dat het Philips-Stadt wesen soude / eertijds by de Spaenjaerden aldaer ghetimmert / ende nae des Koninckx name alsoo gheheeten / maer sy vonden gheen teeckenen meer daer van / overmidts de selve nu al vergaen ende van de Spaenjaerden verlaten was / die in soo koude landen niet konnen dueren. De Straet is hier ontrent 4. mijlen wijd / ende aen beyde zijden vol hooghe gheberghten met sneeu bedeckt/ welcke winter en somer daer op blijft ; Het isser vol gheboomte / soo dat de onse daer hout van daen haelden / om een sloep te timmeren: de schellen van dese boomen zijn soo scherp op de tonghe als eenighe specerije magh wesen/ ende de onse hebbender eenighe tot een monster met ghebracht.

INWERP.

„ De Stadt van Coningh Philips, by Sir Thomas Candisch The Towne of Famine : dat is / Hongers-Stadt ghenoemt/ ghelijck hy oock de haven der selve The Porth of Famine : dat is / Hongers-Haven ghenoemt heeft/ was gheleghen op 53. grad. 18. min. Hadde vier bolwercken / ende op elck bolwerck een ghegoten stuck gheschuts / die in d'aerde begraven waren / doen de voorsz Candisch daer was anno 1587. maer hy dedese op graven en namse mede. De selve stad was wel gelegen by bosch ende by water/op de beste plaetse van de Straet Magallanes. Daer was oock een kerck in ghebout staende op haer selve/ ende 't scheen wel dat de Spaenjarden daer een scherp recht gehouden hadden/ want daer stond een halve galghe / aen de welcke een van den haren ghehanghen was. Sy hadden de Stadt ghetimmert / ende met 400. man beset/ alleen om de Straet soo nauwe te bewaren / dat niemand daer door soude varen nae de zuyd-zee / dan alleenlijck haer eygen natie. Maer gelijck het bleeck/ 't en was Godts wille niet / want in drie jaren tijdts ende meer dat sy daer waren / en konden sy'er niet sayen oft planten dat wassen wilde / ende de Wilde quamen haer dickmaels bespringhen/tot dat al haer voor-raedt van leeftocht op was / ende gheen middel voor handen om uyt Spaenjen meer te bekomen / soo dat sy in hare huysen ende kleederen van hongher gestorven waren / ghelijck de Engelsche t'haerder aenkomste aldaer sulcx bevonden. Hier door was de stad soo besmet ende vol stanckx geworden / dat de over-gheblevene ghenoodtsaeckt waren die te verlaten / ende lanckx de zee-kust te trecken / op hope van daer haren noodtdruft te vinden teghens den hongher / niet mede

Digitized by Google

„nemende van elck nam sijn busse / ende ghereedschap „die hy draghen konde / 't welck sommige van swackheydt noch niet en konden doen / in sulcken staet leefden ende wandelden sy meer dan een heel jaer / haer „onderhoudende met bladeren / vruchten / wortelen / en „de vogelen die sy somtijdts schieten mochten. Ten lesten resolveerdense / nu maer 23. sterck zijnde van 400. „(waer van de twee Vrouwen noch waren) te trecken „naer Rio de Plata, ghelijck de Engelsche sulcx verstonden van eenen genaemt Hernando, die sy mede namen / „ende een van de voorsz 23. was. Hoe het met de reste „vergaen is weet men gheen bescheydt van.

Den 2. Decembris quamen sy by een hooghe steyle hoeck / genaemt Capo Frowart, welcke de zuydelijckste Caep is van geheel de Straet. Daer na ontrent 4. mijlen verder komende sagense een groote Bay ende Inwijck / daer sy water haelden / ende eenigh groen kruyt pluckten / dat daer lancx het vlacke land wast / gelijck of het water-kars ware. Dit aten sy voor de scheurbuyck. Daer stondt overal veel geboomte tot aen de waterkant toe. Eenige van de maets hadden seecker kruydt ghegeten / daer sy sot ofte dul af waren geworden / maer 't gingh weer over. Des selven daeghs setten sy 't in een ander wijde open Bay / daer de Generael de Timmerluyden ende een deel volcx aen landt ghesonden heeft / om een nieuwe Sloep te timmeren / daer van de kiel 37. voet langh was. Sy hebbender oock een Smisse op ghestelt / daer toe sy de kolen selfs moesten branden van 't gheboomte aldaer wassende. Dese Bay noemden sy Oliviers Bay, ende laghender 12. daghen / tot dat de sloepe voltimmert was.

Capo Frowart.

Dol-kruyd

Oliviers Bay.

Den 14. dito quam de Vice-Admirael / die langhe achter ghebleven hadde / mede by de ander twee schepen op de reede daer sy altesamen seer bly om waren.

Sien een Schip van Verhagens Compagnie.

Den 15. saghen sy een vreemd seyl / welck sy vermoeden dat van Pieter Verhaghens Compagnie moest wesen / ghelijck sy 's anderen daeghs oock bevonden. Het Schip hiet de Drom van Rotterdam, ende sijn Capiteyn was Sebald de Weerd, die met de Schepen van sijn Compagnie in de Zuyd-Zee gheweest hadde / maer was met noch een ander schip / daer Schipper op was Swarte Taem, weder de Straet inghekomen; de ander drie Schepen waren in Zee ghebleven / ende hadden 't aldaer ghehouden. Den 17. dito / alsoo sy nu wel versien waren van water ende hout / werter in de krijghsraedt besloten de reyse te vorderen naer de Zuyd-zee / in de welcke by soo verre sy van den anderen quamen te versteken / soude een yeghelijck ghehouden wesen te seylen nae 't Eylandt Santa Maria, legghende aen de kust van Chili, ende daer malkanderen te vertoeven den tijdt van twee maenden / sonder van daer te mogen scheyden voor de Vloot by malkander zijn soude. Den 18. dito seylden sy nae de Bay / daer de voorsz Drom was / ontrent drie mijlen van daer sy de sloep ghetimmert hadden / ende hebben 't daer gheset in een goede Bay neffens een hooghe Caep / by de Enghelsche The Caep of Gallant gheheeten. Hier hadden de voorsz vijff Schepen van Verhaghens Compagnie meest de Winter over gheleghen / door dien het de beste reede is van de gantsche Straet. Daer leyt een Eylandt by met noch 2. of 3. kleyne Eylandekens teghen over in 't midden van de Straet / in de welcke men geen Eylanden meer en vindt in 't vaerwater / als dese ende de Penguijns Eylanden / die men ghenoegh verby kan seylen sonder perijckel. In dese Baye zijn veel Mosselen / ende sekere ronde schelpen beter als mosselen: daer wassen oock aen de haghen veel roode Bessen / daer sy haer meest mede spijsden soo langhe sy in de Straet waren / want mense over al genoech konde bekomen. Den 19. dito quam Capiteyn Sebald de Weerd aen boord van de Generael /

Resolutie om uyt de Straet in de Zuydzee te loopen.

Capo Gallant.

neral/ ende terwijl hy daer was liep de windt z. ende z. z. o. met wat koelte/ waer over de Vice-Admirael (mede aen boordt sijnde) sonder verlof te nemen nae sijn schip ghevaren/ ende een schoot gheschoten hebbende t' zeyl ghegaen is/ peurende door het opkoelen van de windt alleen voortaen/ende latende d'ander twee schepen achter/ die daer noch bleven legghen tot 's anderdaeghs 's nachts. Den 20. dito 's morghens ontrent 9. uyren ginghen de Generael ende 't Iacht: mitsgaders de voorsz Sebald de Weerd ghelijckelijck onder seyl/ maer ontrent ses uyren gheseyldt hebbende quam de stroom haer teghen/ soo dat sy ghenoodsaeckt waren te anckeren aen de noordt-zyde/ een groot stuck van 't landt/ sonder eenigh beschutsel. Hier blevense by de twee daghen legghen/ ende vonden de stroom seer variabel/ want daer gingh wel eb ende vloet/ maer en hielden gheen seecker ty/ te met liep de stroom wel 12. uyren over eenen boegh/ te met maer een uyr twee oft drie/ ende dan weer contrarie/ met verscheyden ravelinghe.

Den 22. dito laveerden sy tot een Caep aen de zuydzijde van de Straet/ daer een groote Bay leydt/ ende hebben 't op de west-zyde by een kleyn rond Eylandeken gheset/ daer goede reede achter is voor een weste wind/ maer inwaert ist seer diep/ ende niet wel te anckeren: 't Schip van Sebald de Weert en koste dese hoeck niet boven laveren/ maer moest weder te rugge keeren naer Capo Gallant. De Generael heeft dese Bay den naem ghegheven van Mauritius Bay. Den 25. dito des morghens zijn de twee Schepen by de Vice-Admirael gekomen/die een mijl weeghs verder in een ander Bay gheanckert lagh/ dat gheen goede reede was/ hebbende weynigh beschutsels voor een weste wind. Dese Bay noemden sy Henricus Bay.

Mauritius Bay.

Henricus Bay.

Den 28. dito is in 't schip van de Generael vergadert gheweest de heele krijghs-raedt/ die om seeckere misbruycken ende onghehoorsaemheden van de Vice-Admirael Iacob Claesz van Ulpendam goedt ghevonden heeft/ den selven Vice-Admirael in apprehensie te houden/ 't welck oock gheschiedt is/ ende de Generael heeft de articulen van zijne beschuldinghe by geschrifte doen stellen/ daer hem copie van vergunt is/ met respijt om binnen drie weken zijn defensie te mogen doen. In zijn plaetse werdt by provisie tot Vice-Admirael ghestelt Lambert Biesman opper Commijs/ ende in zijn Stuyrmans plaetse/ ghenaemt Iacob Iansz werdt ghestelt Willem Gijsen Stuyrman op den Admirael. Den lesten dito kreghen sy een harde storm uytten w. ende w. n. w. soo dat sy weder te rugghe liepen naer Mauritius Bay.

Den 2. Ianuary 1600. is de Generael met 2. sloepen de voorsz Bay van Mauritius ingevaren/ die sy vonden dat al zuyd-oost op liep/ met verscheyden canalen ende groote Meren van versch water; sy vonden der oock uytter maten veel ys/ welck (naer hun duncken) daer altijdt leydt/ want men 't met een lijn van 10. vadem niet konde gronden/ ende 't was nu midden in de Somer. Op dese tijd waren sy in de vlote noch sterck 151. man/ soo oud als jongh/ daer onder ghereeckent vier krancken.

Den 8. dito des naemiddaeghs voer de Generaels sloep met het bootgen van de Iacht aen landt om Mosselen/ ẽ die van 't bootgen wat voor uyt geroept zijnde/ werden op 't landt van een deel Wilde (die in embuscade laghen) bespronghen/ soo datter twee man doodt bleef/ ende noch een ghequetst werdt. Die van de sloep (die gheweer hadden) tot ontset komende/ zijn de Wilde ghevlucht/ nemende de twee dooden met haer/ die de onse vermoeden dat sy eten. Dese Wilden hebben tot haer gheweer groote swaere knodsen/ met

Twee Hollanders van de Wilde dood ghesmeten.

Digitized by Google

een langh zeel daer aen / ende langhe houte assagayen, die sy uyt de handt werpen / waer van de onse eenighe vonden / ende aen boord brochten. Hier staet oock veel gheboomte / maer niet soo groot ende bequaem om te timmeren als om de oost / want van daer voort is de Straet aen wederzyde al hoogh woest gebergthe / met sneeu bedeckt.

Capo Boluto.

Den 14. dito zeylden sy west aen ontrent 2. mijlen / tot een Caep die aen de noortzyde leyt / ghenaemt Cabo Boluto, van waer men uyt de Straet siet of men in zee sagh recht w. n. w. maer is noch wel 20. mijlen langh. Hier is de wijde van de Straet ontrent 2. mijlen. Teghen den avondt werdense door contrarie windt ende storm ghedronghen weder te rugghe te loopen / ende quamen voor een kleyne Bay / die sy noemden de Menniste Bay, om datter ghesepdt werdt dat de Stuyrman diese op-ghesocht hadde Mennist was. Des anderen daeghs voerense met een sloep na't landt / daer sy drie Canoas saghen met Wilden / welcke terstondt daer uyt liepen op een hooghe bergh / ende toonden den onsen hare assagayas ende knodsen / werpende seer fel met slinghers in de sloep / ende wat ons volck schoot / wisten haer achter de klippen soo wel te berghen / dat sy ende hare Canoas bevrijt bleven.

Menniste Bay.

Den 17. dito zeylden sy met de drie schepen uyt de Menniste Bay, maer ontrent 3. mijlen ghezeylt zijnde / waren weder ghedwonghen reede te soecken / ende liepen in een ander Bay / die sy noemden de Geuse Bay, daer het beter legghen was als in de voorgaende. In dese Bay waren veel Gansen / die niet en konden vlieghen dan de pooten in 't water houdende. Sy schotender eenighe / ende haelden veel Mosselen.

Geuse Bay.

De Vice-Admirael by sententie aen land gheset.

Den 24. dito werdt de Vice-Admirael te rechte ghestelt voor de volle krijghs-raedt / om zijn saecke te defenderen / maer schuldigh bevonden zijnde / werdt ghecondenneert hier in de Straet Magallanes aen landt geset te worden / eer sy van de plaets souden t'zeyl gaen. Volghens welcke sententie hy den 26. dito met de sloep is aen landt gheset / met wat broot ende wijn / maer en konde daer nerghens heen / ende moest sterven van hongher / oft van de Wilde ghegeten worden. De Generael heeft nae d'executie van 't vonnis een ghemeen ghebedt laten doen over de gantsche vloot / ende een yeder vermaent daer exempel aen te nemen. Capiteyn Pieter de Lint werdt Vice-Admirael ghemaeckt in zijn plaetse ende Lambert Biesman Capiteyn op de Eendracht.

Den lesten dito zeylden sy met goede windt uytten oosten 8. oft 10. mijlen verder / maer moesten den eersten Februarij weder reede soecken / ende liepen in een Bay / die sy noemden de Papiste Bay, daer 't niet seer goed legghen was voor een weste wind. In dese Bay was noch een wijde canael inwaert aen / daer sy de sloep een over-loop maeckten / ende mede veel Mosselen haelden.

Papiste Bay.

Den 27. Februarij liepen sy met een moye koelte uytten oosten de Geuse Bay uyt (daer sy wederom eenige daghen in gheleghen hadden) ende kreghen den 28. dito des avonds de Caep of Desire, by de Spaenjaerden Cabo Desseado ghenoemt / in 't ghesichte aen de zuydzyde vande Straet / ende seer kenbaer wesende aen zijne hooghe heuvelen. Des nachts ontrent twee uyren quamen sy dicht by de voorsz Caep of Desire, ende sagender door de maneschijn eenige kleyne Eylandekens af legghen. Aen de noord-zyde van de Straet ontvalt hem 't landt seer om de noord / soo datter gheen kendlijcke Caep en is / maer daer legghen eenighe Eylandekens vier oft vijf mijlen van 't noorder landt / die de Spaenjaerden noemen las annegadas: dat is / de Verdroncken Eylanden. By de Caep of Desire tot aen de noordzyde is de mond van de Straet wel seven mijlen wijd. Den 29. dito

De schepen komen uyt de Straet in de zuyd-zee.

Caep of Desire.

ge-
en.
orp
ren
on-
ne-
een
oe-
yn
in
e.
n

Papys
Bay.

De schee
komen
de See:
de zyp
zee.
Caep
Delft.

oe
od-
la-
ider
leg-
hem
rke
ns
n
n

Digitized by Google

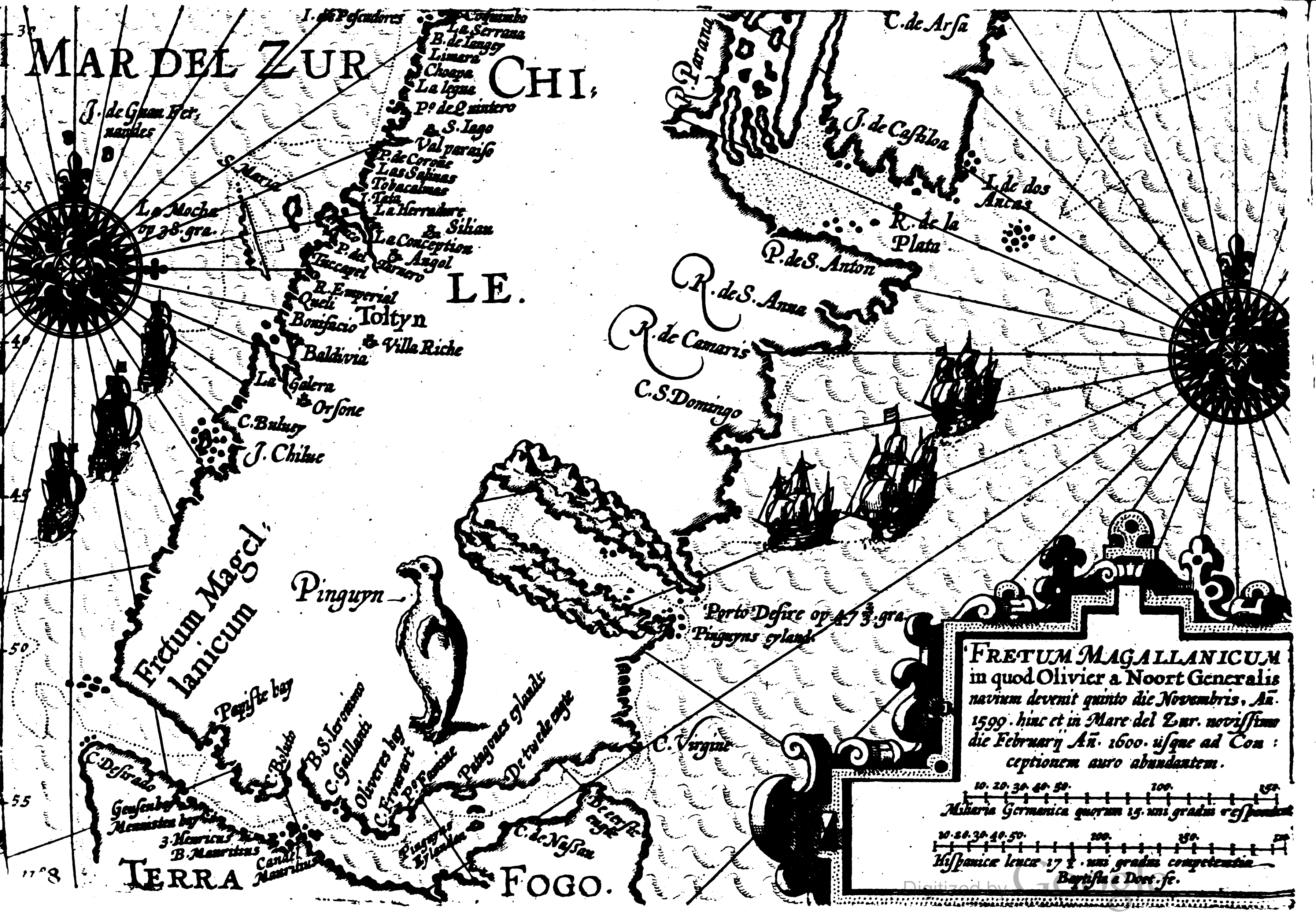

Digitized by Google

dito quamen sy eyntelijck in de zuyd-zee / daer sy Godt almachtigh af loofden / zeylende voorts dien dagh noord-west aen met scherpe wind.

N°. 8. *Afbeeldinghe van de Straet Magallanes.*

INWERP.

Eerste ontdeckinghe van de Straet Magallanes.

„Weynigh jaren nae dat de Portugesen de Molux-
„sche Eylanden eerst ontdeckt hadden / namelijck in 't
„jaer ons Heeren 1520. is Ferdinandus Magallanes Por-
„tugees / een grootmoedigh ende wel bedreven zee-
„held / door dien hy in Oost-Indien onder den Viceroy
„Alburquerquẽ langhe ghedient hebbende / ende weder
„ghekeert zijnde in Portugael / van den Koningh
„Emanuel niet onthaelt ende vereert en werdt nae zijn
„weerdigheydt ende verdiensten / getrocken / na 't hof
„van den Keyser Caerle de Vijfde, Koningh van Casti-
„lien. Alwaer hy met eenighe Astronomijns ende We-
„reldt-beschrijvers ghesproocken hebbende / den Key-
„ser ende zijnen Raed betoonde / dat de Eylanden van
„Moluca, welcker wijt-vermaerde rijckdommen de
„Portugesen waren besittende / nae de afdeylinghe by
„den Paus Alexander de VI. tusschen de twee Kroonen
„van Castilien ende Portugael ghemaeckt / ontwijffelijck
„waren begrepen binnen de palen van de Conquesten
„van Castilien, ende ghereckent moesten worden onder
„de Westersche Eylanden. Dit heeft hy niet alleen
„met verscheyden bewijs-redenen ghenomen uyt de
„Mathematische redenen / maer oock met de brieven sel-
„ve van Francisco Serrano (die de voorschreven Eylan-
„den eerst voor den Portugesen ontdeckt hadde) ghe-
„poogt te bewijsen / ende met eene den Raed voor-ge-
„houden / indien de reyse by eenighe kloecke ende wel
„bevarene mannen werde voor-genomen / dat men son-
der groote moeyte uyt de landen van Peru in de voor- „
schreven Eylanden soude konnen gheraken. Beloo- „
vende voorts zijn hulpe / ende by aldien men hem ga- „
ve het geene tot sulcken tocht van noode waer / dat hy „
gheen perijckel ontsien en soude / om soodanighen „
doorgangh op te soecken. De Keyser beweeght zijn- „
de soo door de aensienlijckheydt van Ferdinandus, als „
door de grootheydt der belofte / ende 't ghetuyghenis „
van Serrano, heeft terstondt een vlote van vijf Sche- „
pen / wel versien met Bootsluyden ende Soldaten / „
daer veel Portugesche ballinghen onder waren / toe- „
gherust / ende Ferdinandus tot Generael van de selve „
ghestelt.

Magallanes met dese Schepen van Sint Lucas t'zeyl „
gaende is voor eerst nae Brasil ghevaren / ende van daer „
zuydwaert aen loopende / na dat hy langhe tijd lancx „
die onbekende kusten ghezeylt hadde / eyntelijck ghe- „
komen aen de mondt van een groote Riviere / niet „
verre van de welcke het land sich begint te verheffen „
met hooghe ende ghenoegh tot den hemel toe reyc- „
kende berghen / die winter en somer bedeckt zijn met „
sneeu. Een van de vijf Schepen uytghesonden om de „
kust te besichtighen / op seecker klippen gezeylt zijn- „
de / is vergaen / doch de menschen daer van zijn 't ont- „
komen. Hier door / maer voornemelijck door de scher- „
pe koude / ende onsekere hoope van te komen daer sy „
gaerne gheweest hadden / heeft het Schips-volck be- „
gonnen te murmureren / ende met ghewelt wederom „
willen keeren. Magallanes sulcx gheduldelijck verdra- „
ghende / heeftse met schoone woorden ghesocht te stil- „
len / maer daer nae vernemende dat sy t'samen con- „
spireerden / ende quaed in de sin hadden / heeft hy'er ee- „
nighe metter doodt ghestraft / eenighe aen lant doen „
setten. Door welcke strenghheyt de andere verschrickt „
ende ghehoorsaem ghewordden zijnde / is hy van daer „
vijf-

Digitized by Google

„ vijftigh mijlen voortgheseylt / ende ghekomen aen de
„ mondt van een Engte oft Strate / die de Noord ende
„ Zyd-zee aen malkander knoopt. Dit heeft hy ghe-
„ merckt ende gheoordeelt soo uyt de snelle afstroom
„ aldaer gaende / als uyt eenighe Walvisch-beenen /
„ van de Zee op den Oever ghewor pen / is daerom uyt-
„ termaten verblijdt gheweest / ende de Strate is nae
„ den name hares vinders ghenoemt ghewor den El
„ Estrecho, dat is de enghte oft Strate / de Magallanes,
„ welcken naem sy tot noch toe / ende misschien eeuwe-
„ lijck voeren sal.
„ Hier leggende / alsoo de Victualie vast minder-
„ de / ende 't volck weder begost te gnorren / heeft hy
„ haer door sijn autoriteyt ende dreygementen verspro-
„ ken / ende een van de Schepen voor uyt gesonden / om
„ den doorgangh te soecken. Maer dat schip / sijnen
„ Oversten bedrieghende / is mette duysternisse des
„ nachts te rugghe gekeert naer Sivilien, daer het acht
„ maenden te vooren was afgeseylt. Hy dat mercken-
„ de / is met de ander drie schepen Straetwaerdt in ge-
„ varen / ende nae veel swarigheyt / armoede / ende on-
„ ghemack ten lesten in de Zuyd-zee ghekomen. In de
„ welcke wel wetende dat de Moluxsche Eylanden ghe-
„ leghen waren / heeft sijn cours daerwaert aenghesét /
„ ende is nae 1500. mijlen seylens aen seeckere woeste
„ Eylanden ghekomen: van waer hy noordwaert aen
„ loopende eyndelijck aenquam tot Sebu, een volck ende
„ Goud-rijck Eylandt / groot omtrent 12. mijlen in't
„ ronde. Hier heeft Magallanes sijn reyse ende leven al-
„ dus gheeyndight. De Coningh van dit Eylandt
„ Oorloghe voerende teghen den Coningh van Mathan
„ sijn gebuyr / heeft op hope van dese versche hulpe niet
„ alleenlijck de vreemdelinghen wel ende vriendelijck
„ ontfanghen / maer oock met sijn Huys-Vrouwe / kin-
„ deren ende ontrent 800. van sijn ondersaten het Chri-
sten Geloof aenghenomen / ende sich in den Doop „
Ferdinandus doen noemen / nae den name des Gene- „
raels / die nae dat hy de vyandt eens oft tweemaels „
geslagen hadde / in de derde slagh selve gebleven is. „
Sijne Spaenjaerden ende Portugesen zijn mede me- „
stendeel omghekoomen / ende die 't ontliepen hebben „
de droeve mare nauwelijcx konnen brenghen aen de „
schepen. De Coningh / die maer uyt noodt ende om „
des tijdts wille Christen geworden was / dese neder- „
laghe verstaen hebbende / heeft niet alleen de Christe- „
lijcke Religie maer oock het gastrecht ende bondghe- „
noodschap terstont vergheten / want also sijn vyandt „
hem den vrede presenteerde / mits conditie dat hy de „
uytlanders soude ombrengen / heeft tot 20. personen „
toe uyt de voornaemste van de Vloote met bewijs „
van groote vrientschap ende liefde te gaste ghenoodt / „
ende in't midden van de maeltijdt doen vermoorden. „
Die noch overgebleven waren / zijnde ontrent 180. „
man sterck / also sy noch scheeps-ghereedtschap noch „
volck ghenoech en hadden om de drie Schepen over „
Zee te brengen / hebben 't oolijckste van de selve ver- „
brandt / ende sijn met de ander twee in de Molucas ge- „
komen / alwaer sy / door 't af-wesen van de Portu- „
gaelsche Vloote / verbont ghemaeckt hebben metten „
Coningh van Tidor, ende een monster mede nemende „
van de langh-begeerde Specerie aldaer vallende / „
haer cours naer Huys toe ghesét hebben / maer het „
eene strax leck wordende / moest weder te rugghe nae „
de Molucas, daer het met behoudinge van het scheeps- „
volck vergaen is. Het andere lancks de Kust van „
Oost-Indien seylende / ende ghekomen zijnde tot aen „
de groene Eylanden / is aldaer van de Portugesen in „
de Haven ghearresteert ghewor den; ende 't volck / die „
nu heel weynigh in getale waren / gevangen: doch „
eenighe van die / het schip weder gekreghen hebben- „

de /

Digitized by Google

"de / zijn eyntelijck in Spaenjen aenghekomen / den
"gheheelen Aerd-kloot / 't welck noyt te vooren ghe-
"sien oft ghehoort was / omghesejlt hebbende. Het
"Schip wert niet sonder reden de Victorie ghenaemt/
"ende in Sivilien soo langhe bewaert / tot dat het van
"oudtheydt verghingh. De Schipper was ghenaemt
"Iuan Sebastian Cano, een man die door sijne kloeckmoe-
"dighept / ervarentheyt in het stuyren / ende onghe-
"hoorde voorspoet / weerdigh is / dat sijn naem in der
"eeuwigheyt duere.

"De geheele Strate van Magallanes, nae 't schrijven
"van Sir Thomas Candisch, is ontrent 90. Engelsche le-
"guas langh / gherekent tot 20. in den graed. De Hol-
"landers spreecken van 110. Duytsche mijlen / dat een
"groot verschil is. Hare mondt oft uytgangh in de
"Zuyd-zee is gheleghen op de selfde hooghte/ daer het
"inkomen op leyt in de Noord-zee / namelijck ontrent
"52⅔ graden besuyden de Linie.

Den 8. Martij 1600. waren sy op de 3. Schepen noch sterck in alles 147. man / ende verlooren den 12. dito uyt haer gesichte ende Compagnie den Vice-Admirael Pieter de Lint. Den 21. dito des morgens sagen sy landt / daer sy seer dicht by liepen / tot ontrent een half mijle / ende vernamen dat het was 't vaste landt van Chili: 't was een schoon ende playsant Landt om aen te sien/ zijnde op veel plaetsen bebout / ende sy saghender veel volcks vergaren op het punt/ al te peerde rijdende. Dit was de hoeck van La Imperiael, een Stad die te landewaert in gheleghen is. Van daer af wendende werdē sy ten westen van haer een Eylant siende/ ontrent 5. of 6. mijlen in zee/ daer sy na toe liepen/ ende hebbenter teghen den avondt aen de Oost-zijde op 14. vadem goede anckergront gheset. Dit was 't Eyland La Mocha, dat soo tamelijck groot is/ ende in't midden een hoogh gheberghte heeft met een keep midden door

De 2. Scheden loopen onder 't vaste land van Chili.

Ende van daer onder 't Eylandt La Mocha.

gaende/ daer een versch Rivierken af loopt / maer van de voet van desen bergh tot aen 't water toe ist al vlack ende effen landt.

De Generael heeft de Sloep aen landt ghesonden/ om te sien of sy met vriendschap konden handelen; daer toe ghebruyckende een man ghenaemt Ian Claessz, die verwesen was aen een vreemd landt gheset te worden. Dese gingh alleen op 't Eylandt met eenige schenckagien van messen / yser / ende Paternosters / welcke de Inwoonders seer vriendelijck ontfinghen/ maer wesen dat het nu te laet was/ende dat hy op morghen soude weder komen. Sy vermoeden dat hier wel Victualie soude te bekomen zijn/ want saghender veel schapen ende ander vee gaen weyden/ ende 't was een schoon ende wel ghebout landt.

Des anderen daeghs zijn sy met twee sloepen aen 't Eylandt ghevaren/ mede nemende een deel Bijlen ende Norenbergher waren. De Inwoonders quamen by haer/ende ruylden voor elcke bijl een schaep/ voor elck mes een hoen / ende somtijdts wel twee / ende voorts veelderley ander eetwaren/ als Mayz, Battatas, Pompoenen / ende diergheljjcke vruchten aldaer wassende. Hier met laden sy de twee sloepen / ende daer quamen twee van de principaelste Caliques oft Heeren des landts uyt haren eygen vrye wille met haer aen boord/ die de Generael seer wel ghetracteert heeft. Sy bleven die nacht t'scheep / maer de onse konden haer niet verstaen / doch wesen met teyckenen / dat tot Baldivia eenighe Spaenjaerden den hals afghesneden waren/ ende wisten de plaetsen te noemen/ als Arauco ende Tuccapel, legghende teghen over 't Eylandt aen de kuste van Chili, soo hier nae breeder verhaelt sal worden.

Daer sy met de Inwoonders handelen.

Den 23. dito zijn sy met de bock weder aen landt ghevaren / ende nae dat sy de Inwoonders met eenighe schenckagien/ als hoeden / hemden ende dierghelijcke

Ende tot haer Dorp ofte woonplaets gaen

CCCCc ver-

Digitized by Google

vereert hadden / ginghense mede tot aen haer woonplaets/ welck een Dorp is van ontrent 50. huysen/ gemaeckt van stroo / langhwerpigh / ende met een portael in 't midden / maer daer wildense de onse niet laten ingaen noch by haer Vrouwen komen / die altemael uyt haer huysen quamen / ende op seecker gheroep van de mans / op haer knyen ginghen sitten in twee of drie hopen. De mans wesen de onse te sitten op blocken die in 't veldt stonden / daer een oude vrou by haer quam/ mede brenghende een aerde kan vol van haren dranck/ die sy Cica noemen. De onse droncken daer hartigh van/ ende smaeckte uyt den suyren/ wort gemaeckt van Mayz (welck haer Tarwe is) ende water/ 'twelck sy in deser maniere brouwen. De oude Wyven/ die qualijck tanden hebben/ knauwen de Mayz, ende door haer quijl ofte severinge gijlt ofte gist de dranck / die sy dan in kuypen doen. Hoe de Mayz van ouder Wyven gheknaut is / hoe sy den dranck beter houden. Sy drincken sich daer in droncken / ende houdender hare Feesten mede/ welcke aldus toegaen / sy doen al het volck van den Dorpe by een vergaderen/ dan klimter een op een pael die eenigh ghelupt maeckt met fluyten oft singen / ende soo drinckense vast rondom. Op dit Eylandt / legghende op 38. graden stijf / ontrent 5. of 6. mijlen van 't vaste landt/ heeft eertijdts een Spaenjaert gewoont die alleen overgheblevẽ was van een berck aldaer gestrandt. Dese onthielt hem op 't Eylandt wel 3. oft 4. jaer langh/ maer als de Inwoonders droncken waren/ moest hy hem verberghen/ want van dorst hy niet by haer komen/ wel wetende hoe grooten vyandtschap sy de Spaenjaerden toedraghen. Dat hy soo langhe daer blijven konde / was door de kennisse by hem ghemaeckt met een principale Dochter van 't landt / die hem t' elckens verstack. Dese Indianen nemen soo veel Vrouwen als sy voeden konnen / ende die veel Dochters heeft is daer rijck/ want diese begeert moetse van de Vader koopen voor Ossen/ Schapen / oft yet anders / dat sy in weerde houden. Sy leven seer vry ende vreedsaem onder malkanderen / maer soo daer yemandt doodt gheslaghen wordt / moghen de vrienden van den doode 't selve wreecken met gelijcke doodt aen den misdadighen/ 't en zy dat hy 't met haer soene / gevende jaerlijcks sekere quantiteyt van Cica; op dese maniere levẽ meest alle die van Chili die onder het Spaensche ghebiedt niet en zijn / ghekleedt gaende met rocken ghemaeckt van de wolle van seeckere langh-halsde schapen / welcker wolle soo langh is dat sy bykans hanght tot op de aerde. Dese schapen ghebruycken sy tot hare last-beesten / als men by ons de peerden/ ende in Spaenjen de Esels oft Muylen doet. Als sy moede ghearbeydt sijn kan mense met gheen slaghen voort krijghen / maer keeren 't hooft naer u toe / van haer gevende een groote stanck. De Inwoonders en wilden den onsen dese Schapen niet verkoopen / maer wel andere/ die van fatsoen zijn als de onse/ uytnemende vet ende schoon. Bijlen/ messen/ ende allerley ghewrocht yser zijn sy seer begeerigh na/ obermits sy 't ten diersten aen 't vaste landt weten te verkoopen.

Maniere van brouwẽ in la Mocha

Hoe sy haer feestenhouden.

Gelegentheyt van la Mocha.

Veelheyt van Vrouwen.

Lastdragende Schapen

N°. 9. N°. 10. *Twee afteeckeninghen, een van 't Eylandt la Mocha, ende een van de Inwoonders.*

De Scheepen gaen t'seyl van la Mocha.

Den 24. dito zijn sy met alle vrientschap van 't Eylandt la Mocha gescheyden/ om te seylen nae 't Eylandt Santa Maria, leggende n.n.o. eñ z.z.w. ontrent 18. mijlen van daer. Des namiddaeghs 't selve Eylandt in 't gesicht krijghende / saghen sy een Schip op de reede legghen / 't welck sy meenden de Vice-Admirael te zijn/ die sy voor eenighe daghen verlooren hadden/ ende waren derhalven seer verblijdt / maer op een half mijle na

by

Digitized by Google

aildragen
e Schapen

Schep
n
la M
.

Digitized by Google

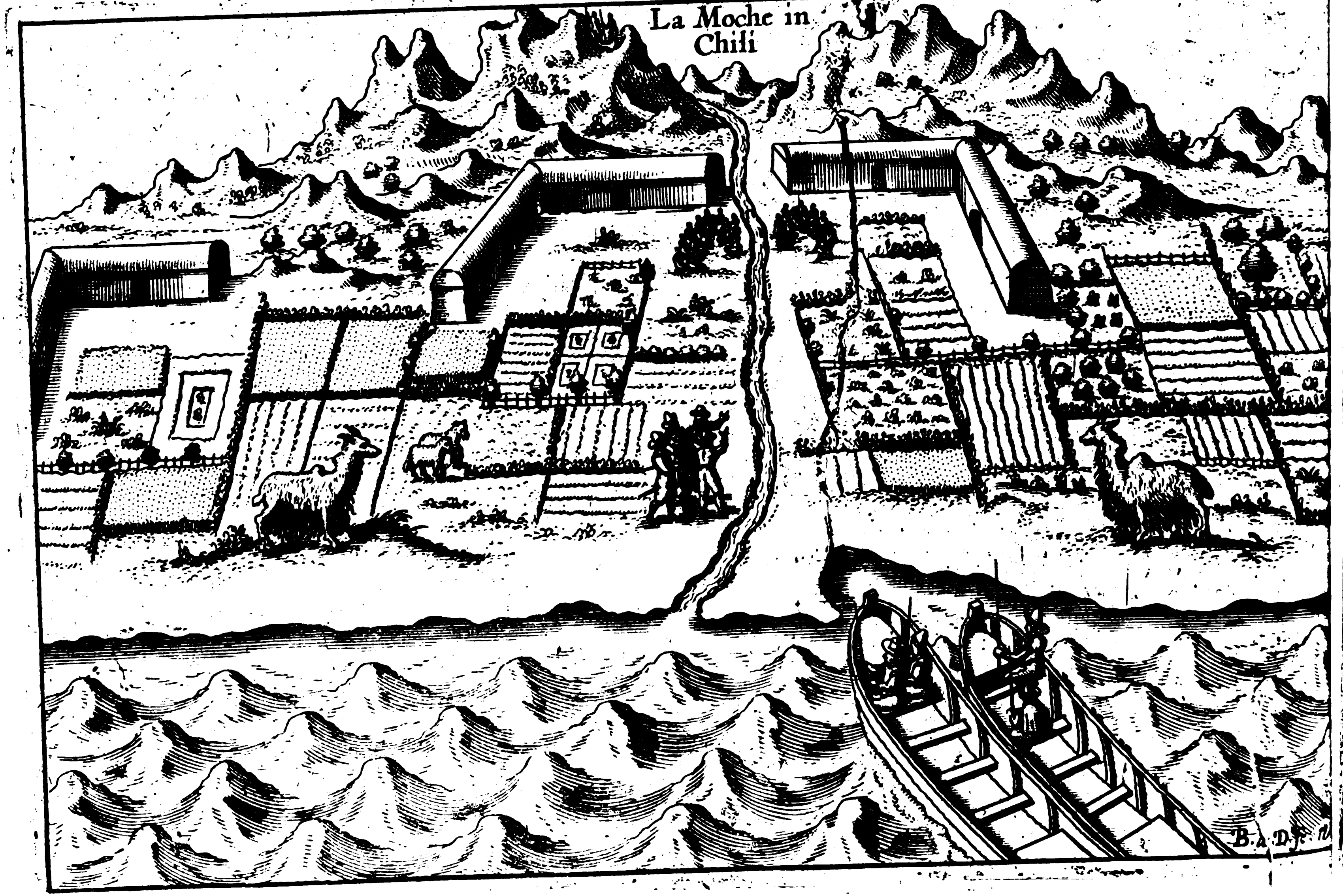

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

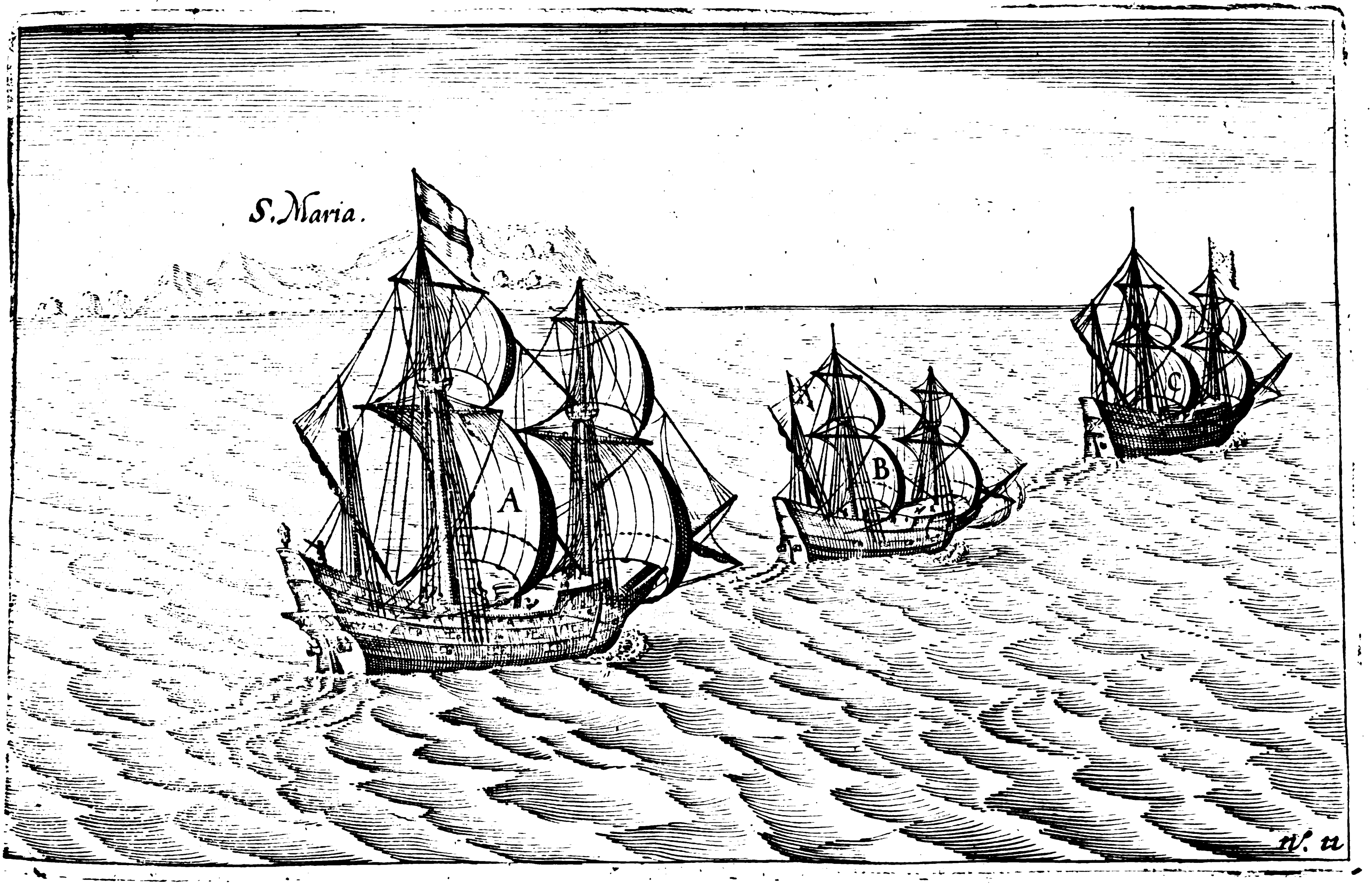

Digitized by Google

Digitized by Google

[Jaghen een Spaenſch Schip na.] by 't Eylandt komende / vonden dat het een Spaenſch ſchip was / 't welck ſijn Focke velde om haer t'ontloopen / maer ſy deden haer beſt om hem te volghen. Hy hieu ſijn boot af / daer een ancker in lagh / om beter te ſeylen / ende liep aen 't landt henen / daer hy tuſſchen ſeeckere rotſen ende klippen / legghende wel een mijl van 't landt / door ſeylde. De onſe zijn oock tuſſchen twee blinde klippen / die effen boven water laghen / door gheſeylt / maer hy liep daer na t'zeewaert in / menende haer aen de windt te ontloopen / want deſe ſchepen by de windt ſeer wel ſeylen.

Den 25. dito vervolghden ſy noch het Spaenſche ſchip/maer konden hem weynigh achterhalen. Daerom/ hoe wel ſy belooft ende beſloten hadden malkanderen op 't Eylandt S. Maria twee maenden langh te verwachten / ſoo warenſe nochtans ghenoodſaeckt dit Schip nae te jaghen / op dat hy gheen advijs van haer brengen ſoude aen de Spaenjaerts. Ondertuſſchen werter op 't vaſte landt / principalijck recht teghen over 't Eylandt op de punt / die ghenamt is Lavapie, ſeer geviert. [Dat ſy achterhalen.] Den 26. dito ontrent 8. of 9. uyren heeft het Jacht de Spaenjaert achterhaelt/ ende daer teghen gheſchooten. Hy/ die twee metalen ſtucken op hadde/ ſchoot wederom / maer in 't eynde heeft het op gegeven / aen de windt leggende / tot dat de Admirael daer by quam. Deſe heeft terſtont de Capiteyn mette Piloot ende Contramaeſtre oft hooghbootſman doen aen boord komen / [Ende innemen.] want de Schipper was op 't Eylandt ghebleven. Aen boordt komende / vielen den Generael / die haer 't leven ſchonck/ te voet/ ende bleven alſoo op de ly legghen. [Belydenis van de Spaenſche gevangens.] Geexamineert zijnde/ ſeyden / dat een Coninck Schip was / gheſonden om die van Arauco ende la Conſeption te ſpijſen met meel ende ſpeck/ door dien de ſelve groote oorlogh hadden tegens d'Indianen / hadden (ſeyden ſy) noch ontrent 30. ſacken meel / ende ſpeck ſouden ſy over een dagh of twee inghenomen hebben / om daer mede te loopen naer 't voorſz Arauco, legghende 4. mijlen boven 't Eylandt S. Maria aen de kuſte van Chili, daer de Spaenjaerden op de waterkant een Kaſteel hebben. Verklaerden voorts / dat ſy hier op de wachte gheſtelt waren / om/ offer eenighe ſchepen door de Straet quamen / 't ſelve de ſchepen van oorloge/ die in Lima legghen / te veradverteeren. Datter oock twee ſchepen van oorloghe laghen in Arica, zijnde 't eene de Vice-Admirael.

N°. 11. *Afbeeldinghe van 't in-nemen van 't Spaenſche Schip, ghenaempt El buon Ieſus.*

Des ſelven daeghs heeft de Generael met de ſchippers ende Stuyrluyden/ ſiende dat ſy 't Eyland S. Maria door contrarie wind niet en konden bekomen / gheresolveert te ſeylen naer de Haven van Santjago ghenaemt Val-parayſo, legghende op 33. graden/daer ſy haren cours nae toe gheſet hebben/ ende zijn alſoo gheraeckt van de Compagnie van haren Vice-Admirael/ door dien ſy hem niet en vernamen / oock van de gantſche reyſe niet meer gheſien en hebben / giſſende dat hy 't Eylandt S. Maria ghemiſt ſal hebben / overmits het in de Caerten ende ſchriften van Petrus Plancius gheleyt wort op 36. graden bezuyden de Linie/ende ſy bevinden 't ſelve te legghen op 37. grad. 15. min. [Merckelijcke vergiſſinge.] Jae hadden ſy de ſchriften van de Engelſche niet ghehadt / Capiteyn Melis ſoudet ſelve mede ghemiſt hebben. Oock was eenen Dirck Gerritſz Capiteyn onder Verhagens Compagnie daer door verleyt ghewoorden / als blijckt by ſijne brieven/ die de Generael daer van heeft.

[Voorder verklaringe van de Spaenſche gevangens.] De Spaenſche Capiteyn ende Piloot gaven oock te kennen / hoe datter twee Schepen van Verhagen aen 't Eylandt Santa Maria gheweeſt / daer Generael op

Digitized by Google

was Simon de Cordes, die aen 't vaste landt met ontrent 23. man van de Indianen was doodt gheslmeten / ende dat (soo sy seyden) by dusdanighe ghelegentheydt: Teghen over S. Maria leyt een punt ghenaemt Lavapia, daer de voorsz Nederlanders op ginghen / meenende eenighe Victualie te bekomen door een verloochent Spaenjaert / die by de Indianen was / ende haer in schijn van vriendtschap op 't landt lockte; alwaer sy overvallen ende doodt gheslmeten werden van de Indianen / de welcke / niet wetende dat het Hollanders waren / meenden dat sy de victorie ghehadt hadden teghen de Spaenjaerts / ende zijn daerom met grooter triumphe voor de Conception ghekomen / draghende de hoofden der verslagene op hare spiessen; ende tot trots van de Spaenjaerden seer daer mede braveerende. Seyden voorts de voorsz 2. Spaensche ghevangens / dat de boven ghemelde twee Duytsche Schepen dit verlies ghehadt hebbende / ende seer qualijck herberschinghe bekomen konnende / nae 't Eyland S. Maria gelopen waren / ẽn dat de Gouveneur van de Conception haer veel goede woorden ghegeven / ende een Capiteyn toegheſonden hadde / die haer eenighe Verckens ende fruyt soude doen hebben / om haer alsoo te houden treyncerende / want konden anders het Eylandt wel vermeestert hebben. De voorsz Capiteyn / door het goed onthael dat hem van de Hollanders gedaen wert hadde sijn last wat te buyten ghegaen / ende meer Victualie laten volghen als hem bevolen was / oock hem eenighe woorden laten ontvallen / als namelijck dat de Gouverneur advijs van dese schepen ghesonden hadde na Lima, die hy wist dat geresolveert waren op S. Marya 2. maenden te wachten nae de ander schepen van hare Compagnie / ende door 't voorsz verlies so slap waren van volck / dat men haer lichtelijck soude konnen overvallen. Waer op gevolght was / datter 4. Oorlog-schepen gekomen waren van Lima (van de welcke dese Buen Iesus een Jacht was) met over de 700. soldaten / so om de Indianen te beoorloghen / als oock om de voorsz twee schepen aen te tasten / maer die waren te vooren al door ghezeylt / sonder dat de ghevangens wisten / waer henen. De Spaensche Capiteyn / die in de selve schepen gheweest hadde / soude ghevanghen ghenomen zijn gheweest / ende naer Lima ghevoert als een verrader. Tot Lima soudense oock al over een jaer advertissement ghehadt hebben van de komste van dese teghenwoordighe Schepen / met naem ende toenaem van den Generael Olivier van Noort, soo dat het gantsche landt in roere was / ende alle haer oorloghschepen ghereedt laghen om op haer te wachten.

Den 28. dito quamen sy by een Punt / ghenaemt Punta Corona, welcke leyt twee mijlen van Santjago. Hier seyde de ghevangene Spaensche Piloot dat twee Schepen in de haven laghen / daer sy na toe seylden: maer ontrent de haven komende wiert het heel calm / ende die van 't landt saghen haer komen van eenen hoghen bergh / soo dat sy het beste goed uyt hare schepen losten. De Generael met de schepen niet konnende binnen komen / ende siende een groot Spaensch schip met de rae in 't cruys legghen / met noch 2. schepen die toemaeckten / heeft 2. bocken afghesonden met ontrent 20. Musketteirs. De kleynste bock / in hebbende 8. man / heeft het Spaensche Schip gheentert / daer wel veel volck in was / maer waren al Indianen / want de Spaenjaerden waren meest met al het beste goedt ghevlucht. In 't overkomen stelden eenighe Indianen haer te weer / die by den onsen (om seecker te gaen) meest al doodt gheslaghen wierden / oft over boordt ghejaeght. Daer waren na hunne gissinghe over de 40. persoonen op / waer onder eenighe Capiteynen ende Officiers / soo sy verstonden van een meyſken / dat sich

De Schepe komen inde haven van Santjago.

Daer sy noch een Spaensch Schip nemen.

Digitized by Google

sich versteecken hadde / ende goet spaensch sprack.

De tweede bock is nae de ander drie schepen gheroept/ daer gantsch gheen volck in en was/ want sy laghen op syde / om te roeten ende calfaten. Ondertusschen isser noch een bercke onder 't landt t'zeyl gegaen/ die sy mede bekomen hebben / maer was ghestrandt ende ledigh gemaeckt eer sy met het boot daer by quamen. Den Generael wierdt de vlagghe van 't ghenomen schip aen boordt ghebracht / het welcke genaemt was Los Picos, groot zijnde ontrent 80. lasten. Daer wert terstont volck opgheschickt / ende de schepen die toemaeckten wierden in brandt ghesteecken.

Ende twee in brand steken.

In de Picos, alsoo 't beste goed al daer uyt ghenomen ende ghevlucht was / vonden sy anders niet dan een deel schapen/ roet/ Wijn in aerde potten/ die de Spaenjaerts Botichas noemen/ Appelen/ Corduaensche vellē/ Olijven in Botichas, Verkens boter / Cocos noten/ ende 3. Paerden / die sy over boordt smeten. Tot profijte van de Compagnie en wasser niet dan eenighe plunderinge van klederen ende andere dinghen van kleynder weerde. Dese Haven van Santjago, anders Val Parayso geheeten / leyt op 33. graden bezuyden de Linie / ende de Stadt van Santjago, leyt 18. mijlen te landewaert in. Op de Haven en staet maer een logie daer de koopluyden haer goed in legghen dat sy van hier afschepen / de Wijn ende ander waren setten sy op 't strandt neder onder den blauwen Hemel / want het hier weynigh reghent. Daer wast in Santjago veel Wijn/ die van coleur ende smaeck is als roode Fransche Wijn / oock veel gemeyne appelen ende queperen. Sy hebbender uytter maten veel schapen / die sy slachten alleen om 't roet/ daer se heele Schepen mede laden. Somma 't is een schoon ende vruchtbaer Landtschap. De Generael heeft hier oock eenighe brieven bekomen / gheschreven by eenen Dirck Gerritsz Capiteyn op het Vlieghende Hert, van de Compagnie van Verhagen; inhoudende/ hoe dat hy seer desolaet was ghekomen in Val Parayso, hebbende maer neghen ghesonde mannen op/ ende selve met een vredevaentjen sonder eenigh gheweer was aen landt ghegaen / begeerende niet dan vrede ende vriendschap / maer dat hy op landt komende van de Spaenjaerts door het dick van sijn been werdt gheschooten/ ende met sijn volck ghevangen ghebracht binnen Santjago, van waer sy hem met sijn schip / volck ende goedt naer Lima gevoert hadden / daer sy hem noch seer deerlijck gevangen hielden met sijn schrijver/ dat een jongman was uyt den Haghe.

Gelegentheyt van de Haven ende Stadt Santjago in Chili

Den eersten Aprilis 1600. teghens den avondt quamen sy in een groote Bay ghenaemt Puerto Lagasco, een seer goede reede/ leggende op 28. grad. 30. min. bezuyden de Linie. Het landt heeft aen de waterkant weynigh geboomte/ noch daer en staen gheen huysen/ maer wel te landewaert in / daer oock allerhande vruchten wassen. In dese haven legghende / meynden sy met de boot water te halen uyt de Riviere/ maer die was so droogh/ datmen met gheen schuyt daer in mocht.

Puerto Lagasco

Een soldaet van de ghevangen Spaenjaerts haelde 4. of 5. mijlen in 't landt eenighe vruchten/ als Meloenen / veel schoonder ende beter als erghens in Europa, Druyven/ Vijghen/ met sommighe Hoenders ende eyren. De Indianen sijn hier altemael onder de subjectie van de Spaenjaerden.

Den 5. dito heeft de Generael de gevangen Spaensche Capiteyn van 't schip Buen Iesus genaemt Francisco d'Ivarra, met sijn volck ontslaghen / hem doende groote vriendtschap ende schenckagien / om dat hy weder soude alle behulp doen aen den ghevanghen Dirck Gerritsz binnen Lima, het welck hy beloofde. Hy wiert in dese Haven aen landt ghesett/ maer de Generael behielt by sich den Piloot ghenaemt Juan de S. Aval, met twee

De gevangē Spaensche Capiteyn wort ontslagen

Digitized by Google

swarte slaven / ende twee jonghers / dat Mestizos ofte halfgheslachten waren. Het voornoemde scheepken Buen Iesus was omtrent 30. lasten groot.

Een Bootsgesel gearbuseert.

Den 6. dito werter een bootsgesel op den Admirael met name Iacob Dircksz van Leyden, by sententie van de krijghsraed / gearquebuseert / om dat hy het scheepsvolck haer broodt / ende uyt het ruym een boticha met Oly gestolen hadde. Ten selven dage heeft de Generael wederom doen examineeren den ghevangen Spaenschen Piloot / die verklaerde / dat binnen Lima drie Coninckx schepen van Oorloghe al ghereedt laghen om uyt te komen / soo dra sy eenigh advijs van vreemde schepen vernamen / ende daer nae toe te seylen. Dese schepen souden seer machtigh zijn / hebbende elck wel 24. metale stucken op / ende over de 300. man so dat de onse haer daer voor seer hadden te wachten. Lima is de Hoofd-Stadt van Peru, ende wel de sterckste plaetse van de gantsche zuyd-zee wordt andersins Ciudad de los Reges, dat is / de Stadt der Coningen ghenaemt / na de Coningen Don Fernando ende Dona Isabel, by welcker tijdt sy ghesticht ende de West-Indien eerst ontdeckt zijn / sy leyt op 12. grad. 30. min. ende de Stadt Arica, daer meest al het Silver / dat uyt Potosi komt / gheladen / ende op Lima ende andere plaetsen gevoert wordt / leyt op 18. grad. 40. min. Heeft een Fort dat met 4. stucken geschuts versien was / de Gouverneur hiet Martin del Valle, Maestre del Campo. Tot Lima lagen oock 2. schepen (so hy seyde) om 's Coninckx silver te laden / soo dat de onse goed vonden haren cours te setten na de Caep de San Francisco, ghelegen op de hooghte van 1½. graed benoorden de Linie / alwaer alle schepen komende van Lima, Panamá, ende Aquapulco aen ende voor by moeten. Hier wayen altijdt eenparige winden uyt den zuyden lanckx de kust henen.

De Spaensche Piloot andermael geexamineert.

Lima, anders, Ciudad de los Reges.

Beschrijvinghe van de kust van *Chili* ende *Peru*, uyt de mondt van den ghevanghen Spaenschen Piloot *Iuan de S. Aval.*

Chibve leyt op 44. graden bezuyden de Linie in een Inham vol Eylanden. Is een groot Eylandt rondom bewoont by de Spaenjaerden / die daer een Gouverneur hebben / maer in een jaer en hadden de ander Spaenjaerts gheen tijdinghe ghehadt / hoe sy haer hielden. 't Is d' uyterste plaets in Chili, ende gheeft veel schapen ende wolle / daer sy kleederen van maken / de beste van Chili. Chibve.

Osorne is een Stadt te landewaert in ghelegen op 42. graden / grooter als Baldivia. De Spaenjaerden hebben daer mede een Goubeneur / ende men maeckter veel linne ende wolle kleederen. Osorne.

Villa Rica leyt mede te landewaert in / Oostwaert van Baldivia, ontrent 20. of 30. mijlen. Daer woonen oock Spaenjaerden / ende men maeckter veel lijnwaet ende ander Indiaensche kleederen / welcke in 't landt verhandelt worden / ende met namen in Coquinibo ende andere plaetsen daer omtrent. Villa Rica.

Baldivia leyt op 40. graden aen een Riviere / die innewaerts streckt ontrent 4. mijlen. Daer wonen Spaenjaerden / doen ter tijdt ghereegeert by den Commandeur Alonso del Campo. Hier wordt veel Goudts ghegraven / ende men saeghter veel delen / die nae Lima ende andere plaetsen ghevoert worden. Baldivia.

Tusschen Baldivia ende Imperiael woont een gheslaht van Wilde ghenaemt Toltijn, daer 3. oft 4. Spaenjaerden over commandeerden / maer waren nu gherebelleert. Men maeckter oock veel lakenen / maer seer slecht. Toltijn.

Imperiael, doen de Spaenjaerden daer eerst in quamen / was bewoont met wel drie hondert duysent Indianen Imperiael.

Digitized by Google

dianen / daerder 20. Spaenjaerden wel 20000. van om brachten / want sy meynden dat de Spaenjaerden onsterflijck waren. Daer heeft een Spaensche Bisschop ghewoont / maer is nu door 't revolteren van de Indianen gedestrueert / ende de Spaenjaerden / doen de onse daer waren / en haddender wel in een jaer geen tijdinghe van ghehadt. In de stadt Imperiael valt mede veel goud. De rivier die sy heeft / is door in de mondt droogh / soo datter gheen schepen in konnen komen: de Stad leydt 5. oft 6. mijlen te landewaert in / op de hooghte van 30. grad. 30. minuten.

Angol. Angol leyt ontrent 30. mijlen van Imperiael, ende 12. van de Conception. Daer waren wel 200. Spaenjaerden in onder 't gebiedt van Don Juan Rudolfo Lufpergo, wiens vader van Wittenberg was. Men maeckter Indiaensche kleederen / ende daer valt oock wel goud / maer door de oorloge konden 't niet graven.

Tuccabel. Tuccabel is tusschen d'Eylanden La Mocha ende Santa Maria aen 't vaste land van Chili. Heeft weynigh reede dan op de vlacke kust magh men ghenoegh anckeren. De Indianen houden dese plaetse door haer / ende bewarense soo kloeckmoedelijck / datter gheen Spaenjaerden in en mogen. Leyt op 37. grad. 30. min.

Lavapie. De hoeck van Lavapie leydt teghen over 't Eylandt S. Maria omtrent 2. mijlen verscheyden. Daer is reede binnen voor een zuyde wint / maer onbewoont.

Arauco Arauco leydt 3. o. ende n. w. van S. Maria omtrent 4. mijlen. Heeft een Fort / daer omtrent 80. Spaenjaerden op sijn / maer hebben weynigh vryheyt daer buyten.

S. Maria. 't Eyland S. Maria leydt omtrent 2. mijlen van 't vaste landt / ende staet onder 't ghebiedt van de Spaenjaerts / die (als Candisch schrijft) soo strengelijck over de Inwoonders heerschen / dat sy niet een vercken oft henne durven eeten / maer bewaren 't al door de Spaenjaerts / sy quamen Candisch met de sijne (meynende dat sy Spaenjaerts waren) seer feestelijck groeten ende wellekom heeten / haer brengende tot een plaetse daer de Spaenjaerts een kercke gebout hadden. Omtrent de selve waren 40. oft 50. huysen / die vol Tarw ende Gerst waren / al in schoven opghebonden / dit Coren was soo goed ende suyver als men in Engelandt hebben mach.

La Concep-tion. La Conception leyt aen de zeekant / ende is een goede reede voor de schepen. Hier onthout hem de Spaensche Gouverneur van Chili, ende daer leydt een Fort / in 't welcke doen ter tijdt wel 700. Spaenjaerts ghekomen waren / om teghens de gherevolteerde Indianen te oorloghen. De Gouverneur was ghenaemt Don Francisco de Quiñones. Hier valt soo veel Goudt als in eenighe plaetsen.

Siliao. Siliao leydt te landewaert in omtrent 30. mijlen van de Conception. Daer onthielden sich 150. Spaenjaerden onder 't gouvernement van Michuel de Chilve. Goud valter weynigh / maer veel wijnen ende andere vruchten. Is een plaets bykans ghelijck Santjago. Tot hier toe worden de Spaenjaerden van de Indianen bespronghen / ende zijn sy hare invallen onderworpen.

Santjago Santjago leyt te landewaert in ontrent 18. mijlen van Val Parayso op 33. graden. Is de principaelste plaetse van Chili, daer de Bisschop woont. Daer valt veel Wijnen / Talck / ghemeyne Appelen / ende allerley fruyten van Spaenjen / menichte van Coorn ende van Vee. Die van Chili oorloghen veel te Paerde met de Lancie / ende heel 't landt door zijn soo veel peerden dat sy'er by menichte in 't wilde loopen.

Coquinbo De Stadt Coquinbo leydt omtrent 60. mijlen van Santjago op 30. graden / is bewoont met Spaenjaerden / die hier al de Indianen hebben om ghebracht / soo datse

datse gheen volck en hebben om 't Gout te graven/ datter anders veel vallen soude/ overmits de menighte van de mijnen. Daer wast veel Wijn ende alderley vruchten.

Puerto Guasco.
Puerto Guasco is hier vooren beschreven.

Moro Moreno.
Moro Moreno leyt op 23. grad. 30. min. Is onbewoont/ maer men komter van 12. mijlen te landewaert in visch vanghen / welcke als hy gedrooght is die van Potosi komen kopen. Candisch schrijft / dat de Indianen hier ontrent een seer simpel volck is / de Spaenjaerden seer ontsiende: ende levende als in 't wilde/ hare woningen zijn niet dan vellen van beesten op de aerde neergeleyt / dan twee ofte meer gaffelen daer op geset/ ende daer andere staecken over gheleyt / ende bedeckt met tacken van bomen. Haer kost is rau vleesch dat seer stinckt. Sy begraven de dooden met hare boghen / pijlen / ende wat sy meer hebben. Betalen de Spaenjaerden haer tribuyt met visch.

Rio de Loa
Rio de Loa leggende op 22. graden/ is met arm volck bewoont/ die niet en doen dan visschen / daer zijn oock eenighe Spaenjaerts in.

Terrepaca.
Terrepaca leggende op 21. graden/ heeft een haven ghenaemt Icaisa, men vischter/ ende daer valt veel peck/ dat seer goet is/ ende veel gehaelt wort by die van Arica.

Pissago.
Pissago is een onbewoonde Haven op 20. graden/ daer veel Wijn ghebracht wort / welcke die vau Potosi komen halen.

Arica.
Arica is hier vooren beschreven.

Punta de Hilo.
Punta de Hilo plach eertijdts de Haven te zijn van Potosi, daer zijn noch sommighe woonplaetsen / ende men haelter meel ende ander Victualie van daen.

Ciloca.
Ciloca is een Haven met een killeken seer nau in te komen tusschen hooghe ghebergten / ende is de Haven van Arequipa, een groote Stadt vol Spaenjaerden/ staende onder 't gebiedt van een Cavallero. Daer valt Wijn / Tarwe / ende voort allerhande vruchten/ oock veel Indiaensche schapen ende Muylen / leyt op 17. grad. 30. minuten.

Camana.
Camana leyt 6. mijlen verder lancx de kust / bewoont van de Spaenjaerden. Daer wast veel Wijn ende alderhande fruyt / ende alle goederen worden van daer nae Chilca ghebracht.

Oconge.
Oconge is een plaets ende valleye daer seer veel wijn valt / bewoont by Spaenjaerden.

Lomos de Attico.
Los Lomos de Attico is een groote heuvel daer eenighe reede achter is/ hier leyt Acari een bewoonde plaets.

La Nasca
La Nasca leyt by Puerto San Nicolas, een seer goede haven / ende is mede met Spaenjaerts bewoont. Daer vallen de beste Wijnen van gantsch Peru ende Chili.

Paraco en Pisco
Paraco en Pisco zijn twee Havens by den anderen op 31. grad. 30. min. ende 18. mijlen van daer te landewaert in leyt een Stadt ghenaemt Ica, daer de meeste Wijn valt van gantsch Peru, ja wel drie hondert duysent botichas jaerlijcks.

Chinca.
Chinca is een Haven vervolghens de kust/ daer overvloedigh veel Quicksilver valt.

Cangueta
Cangueta heeft oock een Commandeur / als Chinca, daer valt veel Tarwe / Maiz , kaes / ende allerhande vruchten.

Lima.
Lima (soo vooren gheseyt is) de Hooftstadt van gheheel Peru, groot / ende vol volcx van alderley Natie/ doch onbesloten. In hare haven / ghenaemt Callao de Lima, arriveeren al de Schepen van de gantsche kust. Den Aertsbisschop alhier woonende is Primaet over gheheel Peru ende Chili. De Viceroy hiet ten tijde van dese Schipvaerdt Don Luis de Velasco. Zijn swagher/ ghenaemt Don Iuan de Velasco, was Generael van het krijghsvolck te water. 't En reghent hier te lande nimmermeer/ immers en ghedenckt de Spaenjaerden niet dat het ghereghent hebbe soo langhe sy daer ver-

keert

Digitized by Google

keert hebben / ende is nochtans soo vruchtbaren land/ van Coorn ende allerley vruchten / dat yeder Coorenayre wel tweemael meer gheeft als in Spaenjen / sy hebben oock tweemael 's jaers Tarwe / doch op deser maniere: Als men 20. mijlen te landewaert in zaeyt/ soo maeyt men te Lima ende lancx de waterkant / ende als men te Lima saeyt/ maeyt men te landewaert in/ soo dat sy daer grooten overvloedt hebben van Coren/ ende 't broodt isser goedekoop.

Las Salinas Las Salinas, dat is de Zoutpannen / legghen 18. mijlen van Lima. Daer valt seer veel zout in een seecker Valeye/ daer gheen water by en komt. Het is in groote harde stucken/ die ghehaelt moghen werden by elck die 't begeert/ want groeyt t'elckens weder aen.

Guavre. Guavre is een Haven legghende 2. mijlen beneden Las Salinas, Daer valt veel Tarw ende Honigh. De Indianen ende Spaenjaerden woonender onder malkanderen/ ende hebbender een Commandeur.

La Baranqua. La Baranqua is een Haven op 11. graden / daer veel Tarwe valt/ ende heeft mede een Spaensch Commandeur.

Guarmey Guarmey is by enckel Indianen bewoont/ daer en is niet te koopen dan houtkoolen.

Santa Santa is een Stadt daer Spaenjaerts woonen / die oock een Commandeur hebben / daer valt Tarwe/ Maiz, honich/ suycker ende andere vruchten. Sy hebbender te landewaert in voor weynigh jaren een Silver-mijne ghevonden.

Truxillo Truxillo is de Hoofstadt van drie of vier stedekens leggende lancx de kust / de Havens zijn sekere Bayen/ daer men laedt honigh / conserven / Spaensche zeep/ leer / ende meer andere waren.

Cererpe Cherepe daer wert dit voorgenoemde goed ghaladen.

Paita Paita is een Stadt daer de schepen van Panamá aenkomen / die naer Lima willen / om daer te verversschen. Heeft een Spaensche Commandeur / ende daer valt oock veel visscherye/ de passagiers reysen van hier te lande naer Lima. Dese Stadt placht wel bewoont te zijn / met ontrent 200. huysen/ ende een Stadthuys in 't midden / maer de Enghelsche hebbense onder Candisch tot de grondt toe afghebrandt met al het goed datter in was.

Guajaquil Binnen de Riviere van Guaiaquil leyt het Eylandt Puna, de Stadt is genaemt Santjago de Guaiaquil, daer veel schepen ghemaeckt worden / ende ten tijde deser Schipvaerdt twee schepen op stapel stonden. Daer legghen oock soldaten in tot bewaringhe van de selve schepen. Het tou-werck ende allerley andere schips ghereetschap van de zuyt-zee wordt meest gemaeckt op 't voorsz Eylandt Puna, 't welck een goede reede heeft / seer bequaem om schepen te setten en schoon te maecken. Candisch schrijft dat hy geweest is in 't huys van den Heere van dit Eylandt / dat seer kostelijck ende wel gheordineert was met veel schoone plaetsen ende binnen-kamers/ buyten welcke lustighe gaelderyen waren met een heerlijck uytsien op de Zee ende op 't landt. Beneden was een schoone sale/ met een groot ruym packhuys aen 't een eynde/ leggende vol botichas ofte potten ghevult met peck ende tar. Al 't volck van 't Eylant slaefden voor dese Casique oft Heere/ die een Indiaen was/ maer ghetrout met een uytnemende schoone Spaensche Vrouwe/ welcke niet anders ghe-eert werdt als een Coninginne / hy was om harent wille met al sijn volck Christen ghewor den. Rondom sijn huys stonden ontrent twee hondert huysen / ende bykans noch soo veel op twee Dorpen in 't selve Eylandt / dat bykans soo groot is als Wicht in Enghelandt / seer playsant ende vruchtbaer. Hier ontrent leyt noch een plaetse genaemt Guajaquil vieio, dat is/ oud Guajaquil, 't welck de eerste plaet-

Digitized by Google

se was by de Spaenjaerden in Peru bewoont. De Spaenjaerden vonden hier t'haerder aenkomste groote Emerauden, die de Indianen aen-baden. De kust van Guajaquil af tot Panamá toe wordt niet bewoont dan by sommighe Indianen/ ende daer en wordt oock niet besonders ghehandelt.

Panamá. Panamá is een Stadt / daer des Coninckx schepen aenkomen/ die 't Goud ende silver brenghen uyt Peru ende Chili. Van daer wordt het te Lande ghevoert naer Nombre de Dios, ende voorts naer Spaenjen. De Haven van Panamá leyt ontrent 2. mijlen van de Stadt. De President ten tijde deser Schipvaert daer woonende hiet Don Alonso de Sotomayor, eertijdts geweest hebbende Gouverneur van Chili, ende Capiteyn in de Nederlanden over een Cornet Ruyters. In Panamá maeckt men oock veel schepen.

Aquapulco. Aquapulco is de principaelste Haven van gheheel Nueva España oft Nien-Spaenjen / daer de schepen afvaren naer de Philippinas, ende weder ter selver plaetse arriveeren. Leyt op 17. grad. 30. min. benoorden de Linie / ende is de Haven van de groote stadt Mexico, die 80. mijlen te landewaert in leydt. In Aquapulco leyt een Kasteel / versien met 15. oft 16. stucken gheschuts/ tot bewaringhe van de schepen.

Vruchtbaerheyt des landts van Chili. 't Landt van Chili van Santjago af tot Baldivia toe is het vruchtbaerste Landt dat onder de Sonne mach wesen/ want al watter gheplant wort groeyter overvloedelijck/ ende is daer beneffens soo ghesondt/ datter weynigh luyden sieck worden.

De Lucht isser soo subtijl / dat soo men een rappier heel nat van den douw in de scheede steeckt / het en salder niet af roesten. Het Coren/ Maiz, Verckens/Paerden / Koeyen / Bocken/ etc. vermenighvuldighender uyttermaten seer / want het daer al in 't wilde loopt; vaer en schort maer dat het landt bebout ende beplant werde. Van de Goudrijcke mijnen/ ende andere goederen die daer te lande ghevonden worden/ sal elders breeder gheschreven worden.

N°. 12. *Caerte ende nieuwe teeckeninghe van de kuste van Peru.*

Staet van d'Oorloge tusschen die van Chili ende de Spaenjaerden. De Generael heeft in de Baye van Santjago eenige brieven gheintercipieert / daer soo wat bescheydts in stondt van den staet der oorloghe tusschen de Spaenjaerden ende de Indianen van Chili. Als namelijck dat de selve Indianen teghen de Spaenjaerden gherevolteert waren / ende hadden opten 24. Novembris 1599. de stadt van Baldivia overvallen ende geraseert/ veel Spaenjaerden dood gesmeten/ eñ gevangen ghenomen / daer mede sy te landewaert in gevlucht waren / maer daer nae warender weder 200. Spaenjaerden gekomen van Lima, welcke met de andere noch overgheblevene Spaenjaerden de stadt weder bewoont hadden. De Indianen hadden oock de stadt Imperiael soo nauwe belegert datter niemant uyt of in en mocht/ soo dat de belegherde seer benaut waren/ als die gheen ontset van victualie konden bekomen/ ende bynaest van hongher storven / hebbende paerdenvleys moeten eeten / waer uyt te vermoeden stondt/ dat de Indianen de stadt doen al in hadden.

Strijdtbaerheyt ende wraeckgierigheyt der Chilesen. Dese Indianen zijn seer vrome krijghsluyden / ende waren doen ter tijdt wel 5000. sterck / waer onder 3000. peerden; weten te paerde ende met de lancie seer wel te leven. Hadden oock by de 100. Roers / ende 70. rustinghen / die sy van de Spaenjaerden bekomen hadden. Zijn uytermaten groote vyanden van de Spaenjaerden / soo dat sy yemant der selve doodt smijtende / hem opsnijden/ende in 't hart bijten/ nemen haer somtijdts oock het beckeneel van de kop / ende gheven mal-

Digitized by Google

Digitized by Google

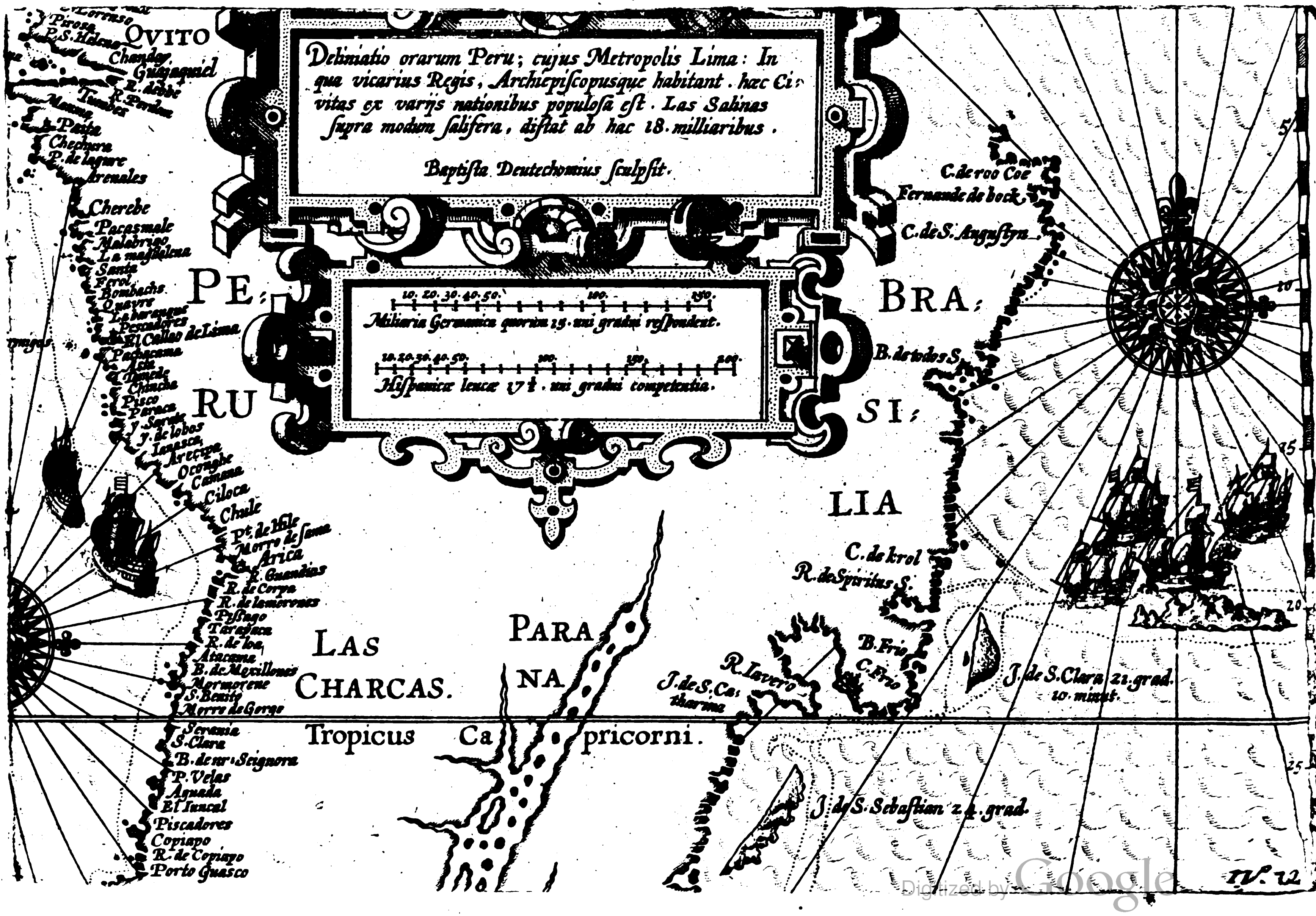

Digitized by Google

malkanderen daer uyt te drincken / tot een wraecke van de tyrannie ende slavernie daer haer de Spaenjaerden onder soecken te brenghen. Doen oock / als sy ten strijde gaen sullen / groote treffelijcke Oratien / vermanende malkanderen tot bescherminghe harer vryheyt / ende haet teghen de Spaenjaerden / die sy noemen Viracoche, 't welck te segghen is Zee-schuym. Doen sy Baldivia overvielen / verbranden sy alle de huysen kercken / en kloosters / de beelden ende Papen hieuwen sy 't hooft af / segghende / nu hebben de spaensche Goden een eynde. Namen oock Goud / ende stopten 't de Spaenjaerts in de mondt : segghende / ghy Goudgierighe menschen versaet u nu met Goud / daer ghy ons soo seer om te quellen neemt / ende nimmermeer af versaedt en zijt / met meer andere wreetheden ende wraecke / hier te langh om verhalen. Doen sy eerst teghen Spaenjaerden opstonden / ende haren Capiteyn souden kiesen / namen sy een groote balck / ende leyden die op haer schouderen / die het langhst herden mochte / sou Capiteyn zijn. Eenighe droeghen 't 4. 5. 6. uyren maer in 't eynde quamder een / die 't 24. uyren droegh / dese wert Opper-veldtheer.

't Schip los Picos aen brand ghesteken

Den 7. Aprilis in 't uytseylen van Puerto Laguasco staken sy 't schip Los Picos (daer noch wel de halve ladingh aen roet in was) aen brandt / soo dat het te gronde toe verbrande.

Wonderlijcke mist

Den 20. dito wast soo doncker ende nevelachtigh oft mistigh / dat men gheen steenworp van hem sien konde / ende 't volck haer kleederen waren als offer 't meel met handen vol opgeworpen hadde gheweest ; 't welck haer seer verwonderde / maer de Spaensche Piloot seyde / dat het daer dickmaels gebeurde / ende noemdet Arenales, dat soo veel is te seggen als sand-plaetsen. Het duerde de gantsche dach langh.

Naerder belijdenisse van de genomen Spaenjaerden op 't schip Buen Iesus

Den 25. dito quam Claes Pietersz, Capiteyn op 't genomen schip Buen Iesus aen boordt van den Admirael / dien hy te kennen gaf / hoe dat seeckeren Negro oft Moriaen / genaemt Emanuel, welcke sy mede genomen hadden op 't voorsz schip / hem verklaert hadde / datter drie boots met Goud ghеladen waren in 't selve schip / die de voorsz Negro selve hadde helpen indragen ende bearbeyt / dit Goud hadde de Capiteyn Francisco d'Ivarra in de nacht / als de onse hem vervolghden / laten over boordt werpen / siende dat hy het niet ontkomen en konde / op dat immers de onse gheen ghenut daer af en souden hebben. Op dese informatie heeft de Generael doen examineeren den Piloot ende een Negro ghenaemt Bastiaen, die sulcx in 't eerste gheloochent hebben / maer nae wat ghepijnight zijnde / hebben alle saecken opentlijck bekent / segghende datter waren 52. kaskens / elcx van vier Arroben met Goud / ende noch 500. Tegels / elck weghende 8. 10. 12. pond gewichte / somma datter soude geweest zijn 10200. pond Gouds / 't welck de voorsz Capiteyn soo nauwe hadde laten over boord werpen / dat alsser ghesept wierdt / daer ware noch eenige partye onder de duyster begraven / hy het selve liet opgraven / ende in zee werpen / op datter immers niet een enckel greyn overblijven en soude. De Generael dit verstaen hebbende / liet het scheepken op nieus doorsoecken / maer vonden niet / dan alleen in de Piloots voren eenighe kleyne stucxkens Goud in een sacxken toeghebonden / weghende net een pond.

10200 ℔ gouds over boord gheworpen

De Piloot verklaerde voorts / dat hy in Compagnie van twee oorloghschepen gheseylt was uyt de haven van Lima, ghеladen hebbende 2500. hanegas meel / ende 200. soldaten / die sy in de Conception ghebracht hadden. De voorsz oorloghschepen Simon de Cordes gemist hebbende / waren wederom gheseylt naer Arica, om aldaer 's Coninckx silver te laden / ende dit schip genaemt Buen Iesus soude in 't Eyland van S. Maria 't goud

Digitized by Google

laden / ende daer op de wacht legghen tot op den 3. Martij / om / of hy eenigh onraed vername / van vreemde schepen / 't selve te gaen adviseeren binnen Lima, want het een vernaemt schip was van seylen/ende den 3. Maerte soudet in Arauco loopen / aldaer sijn meel lossen / 't Goud datter was innemen / ende daer mede naer Lima seylen. Dit alles is door de onse verhindert ghewozden / hoewel sy daer gheen profijt af ghehadt en hebben / als niet eens denckende dat dit Eylandt soo veel Gouds soude uytleveren / dat eerst binnen drie jaer gheopenbaert was. Daer en waren doen niet boven 3. oft 4. Spaenjaerden op 't selve Eylandt met omtrent 200. wilde / die anders gheen gheweer en hebben dan boghen en pylen. Noch heeft de voorsz Piloot beleden / doen de Capiteyn d'Ivarra vry gelaten wierdt/dat hy doen met hem overkomen was/ de onse te raden dat sy loopen souden naer de Caep S. Francisco, ende ondertusschen soude de Capiteyn de schepen van oorloghe tot Lima waerschouwen / dat sy d'onse vervolghden. Daerom oock de Generael met de Krijghsraedt gheresolveert heeft niet aen de voorsz Caep te verwachten / maer 't selve in 't ghesicht hebbende lancx de kust te seylen naer een Eyland genaemt Los Cocos, ligghende omtrent 5. graden benoorden de Linie/ daer water ende Cocos noten ghenoech te bekomen zijn. Maer gezeylt hebbende tot den 20. May toe/ sonder 't selve Eyland te konnen vinden/ende niet raedsaem vindende de kust van Nueva Spania aen te doen/ overmidts de Spaensche Piloot geseyt hadde / datter drie oorloghschepen van Lima de gantsche kust souden vervolghen tot aen de Caep d'Aquapulco, om haer waer te nemen / hebben sy gheresolveert haren cours over te setten naer de Philippinas, eñ ondertusschen eerst aen te doen de Eylanden de los Ladrones, ende aldaer aen te soecken het Eylandt Buena vista, oft Guana, legghende op de hooghte van 13. graden benoorden de Linie / ontrent 250. mijlen van de Philippinas, welcke leggen van Peru 2400. mijlen.

Den 30. Junij 1600. heeft de Generael met advijs van de Krijghsraedt doen over boordt werpen ende in zee verdrincken de Spaensche Piloot / want hoewel hy inde Cajuyt at / ende de Generael hem alle vriendtschap bewees / soo seyde hy nochtans teghen eenighe/ jae sustineerde in presentie van alle de Officieren / dat men hem vergeven hadde / overmits hy hem wat qualijck ghevoelde. Oock hadd' hy gesocht te ontkomen/ ende soo wel de Negros oft swarten/ als de Spaensche jonghers daer toe willen brenghen. De Spaensche Piloot over boordt geworpen.

Den 15. Augusti is het schip Buen Iesus sijn roer aen stucken ghebroken met de haecks ende vingerlinghen/ waer door het soo leck wierdt / dat het niet moghelijck was 't selve met pompen boven te houden / soo dat / sy 't genoodsaeckt gheweest hebben te verlaten / nae dat sy eerst de victualie met 2. metalen stucken daer uyt gehaelt hadden/ 't was al half vol waters eer sy 't lieten drijven / Ende de Generael heeft den Capiteyn tot Schipper ghestelt op de Eendracht, verdeelende voorts het volck op de twee schepen. 't Schip Buen Iesus wordt uyt nood verlaten.

Den 15. Septembris omtrent 3. uyren naer middag saghen sy een van de Islas de los Ladrones ofte Dieven-Eylanden, en 's morghens den 16. dito / noch wel een mijl van landt zijnde/ quamen haer veel Canoas aen boordt/ brenghende Cocos, Bananas wortelen / Suycker-riet / Visch/ ende meer ander ververschinge / welcke de onse van haer ruylden voor oud yser/ want sy seer begeerigh zijn nae yser / dat sy op sijn Spaensch weten Hierro te noemen / overmidts de Spaenjaerts daer jaerlijcks aenkomen. De onse seylden vast lancx 't Eylandt henen / ende liepen om de zuydhoeck / daer sy een laghe punt sagen af loopen ende meynden te anckeren. Onder- De twee Schepen komen by de Eylanden de los Ladrones. Daer sy met de Inwonders handelen.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

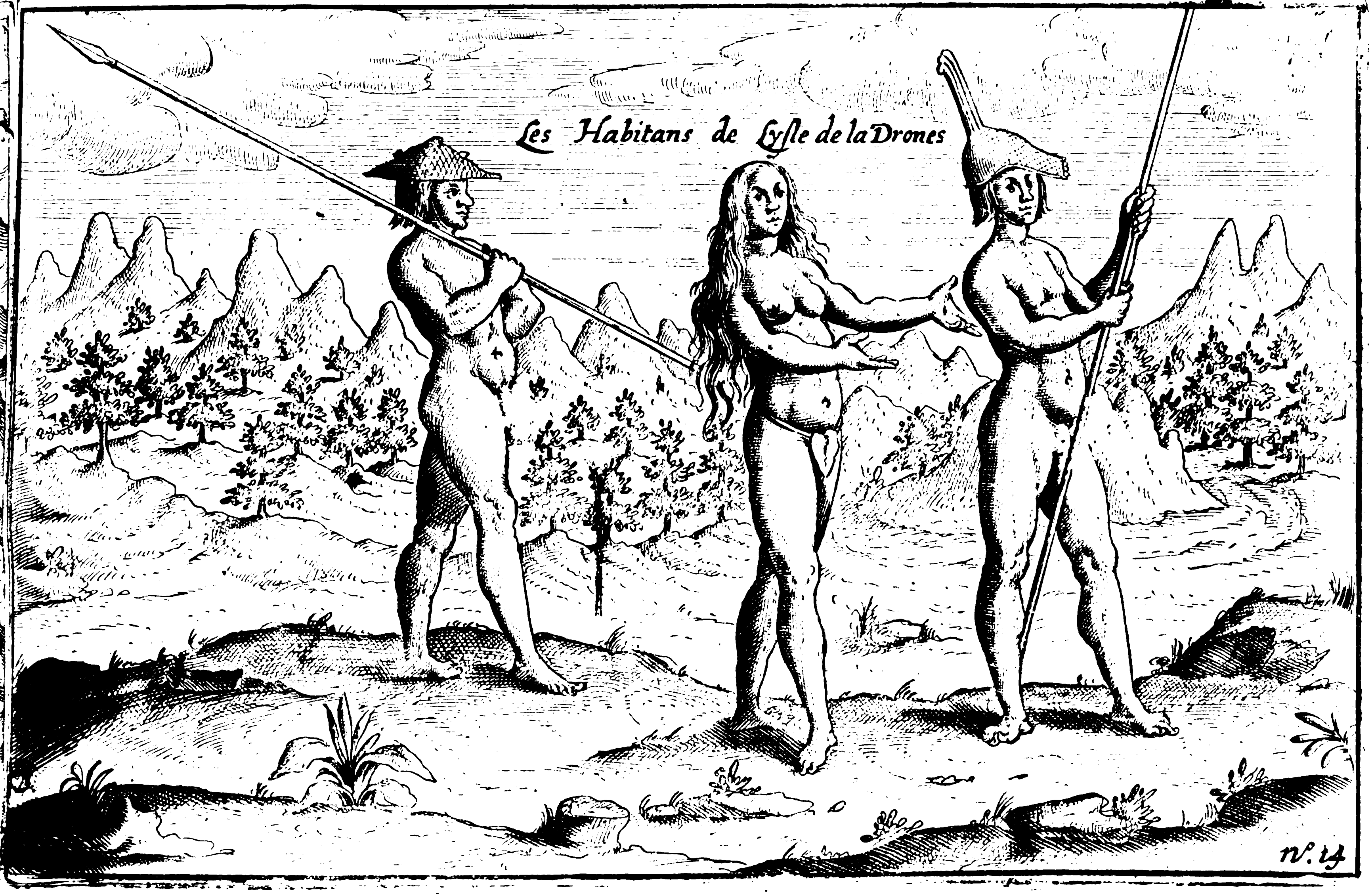

Digitized by Google

Digitized by Google

vertusschen quamender van alle kanten meer dan 200. Canoas, in yeder 2.3.4.5. man/dringende ende roepende elck om eerst Hierro, Hierro, so dat de onse door 't groot ghedrangh een of twee Canoas in de grondt seylden onder de kiel door; maer de Eylanders vraeghden daer weynigh na / want sy kloecke swemmers zijn / ende konnen hare Canoas met al het goedt datter in is lichtelijck weder op helpen. Dese Eylanden hebben haer rechte naem de los Ladrones, want het volck isser altemael soo diefachtigh ende behendigh in 't stelen / dat het wonder is. Bedrooghen de onse op verscheyden manieren in 't handelen / want leyden een hand vol Rijs boven op een korf van Cocos schellen ghemaeckt/ soo datter al vry wat veel scheen in te wesen / maer in't ophalen vondt men daer onder bladeren oft ander ruychte. In 't ophalen (segh ick) want in 't handelen legghen sy achter of ter zijden af met de Canoas, ende en komen niet in de schepen / maer men moet een stuck yser aen een koorde binden/ die laten dalen/ende 't ghene sy daer voor weder gheven / ophalen. Sommighe quamen oock over in de schepen daer mense te eeten en te drincken gaf / een van haer siende een van 't volck een rappier in de handt hebben/ heeft sijn slag waer genomen / ende hem 't selve ontruckt / springhende daer mede over boord / duyckende onder 't water. De onse schooten oock nae eenighe andere die yet ghestoolen hadden/ maer sy sprongen al over boord/ ende duycten onder 't water wegh / om niet geraeckt te worden. De andere / die geen schuldt en hadden / trocken haer sulcx niet aen. Dit volck schijnt soo wel te konnen leven op 't water / als op 't landt / door dien sy soo meesterlijck duycken / ende dat soo wel vrouwen als mannen. De onse smeten vijf stucken ysers in de zee / om hare gauwigheyt te beproeven / een van haer haelde se al vijf weder op / in soo korten tijdt / dat de onse daer over verwondert waren. Hare Canoas oft scheepkens zijn soo net ende polijt ghemaeckt / als de onse noch gheen op al de reyse ghesien en hebben / zijn omtrent 15. oft 20. voeten langh/ ende 1½. voet breedt. Sy weten der seer wel mede om te gaen/ende seylen heel scherp teghen de wind/ wenden niet als sy laveeren/ maer seylen weer met het achterste voor / latende 't seyl staen/ 't welck besaensche wijse ghemaeckt is van riet. Daer quamen oock sommighe Vrouwen aen boordt/gheheel naeckt / als de mans / dan dat sy een groen bladeken voor haer schamelheydt hadden. Draghen het hayr langh / ende de Mans kort/ 't welck staet als oft men Adam en Eva in ons landt gheschildert saghe. Zijn taneyt van coleur / vet van lichame / ende (soo Candisch schrijft) hooger ende vromer van statuere als de Engelsche/ ende schijnen seer luxurieus te wesen/ende sonder wet in't gemeen met de Vrouwen te doe te hebben/ want daer warender veel die heel qualijck ghestelt waren aen haer regiment / sommighe hadden 't aensicht met de neus van de pocken heel opghegeten/ soo dat sy maer een kleyn gaetghen hadden in de mondt / wesen selve dat het van de pocken ghekomen was.

Behendigheyt in het stelen, ende andere zeden van de voorsz Eylanders.

Dit Eylandt / 't welck de onse meynden te wesen Guana, is een groot Eylandt / wel 20. mijlen (nae haer gissingh) in 't ronde. De Spaenjaerden schrijven dat hier veel Eylanden legghen / maer de onse en sagender maer dit een / ende alsoo sy nu redelijck ververscht waren / hebben voorghenomen haer reyse te vorderen nae de Philippinas.

N°.13. *ende* N°.14. *twee Afteeckeninghe achter malkanderen, de eerste is de afbeeldinghe van 't Eylandt de los Ladrones, de tweede van de Inwoonders.*

Digitized by Google

INWERP.

Beschrijvinge van de Philippijnen.

„ Noortwaert van de Molucken af/ tegen over het
„ Coningrijck Cauchinchina ('t welcke den Grooten Ko-
„ ningh van China tribuyt geeft) leyt een heelen hoop
„ Eylanden/ die de Spaenjaerden/ na den name van
„ Coningh Philippus, Las Philippinas genoemt hebben/
„ om dat sy de selve/ door synen last/ uyt Nieu Spaenjen
„ 't seyl gegaen synde/ niet eerst ontdeckt/ maer on-
„ der haer ghebied gebracht hebben in 't jaer ons Hee-
„ ren 1564. De eerste ontdecker is Ferdinandns Magal-
„ lanes gheweest/ die op een van de selve ghestorven is.
„ Sy worden oock las Manillas ghenoemt/ nae de voor-
„ naemste haven ende stadt by de Spaenjaerds aldaer
„ ghetimmert. Daer zijnder diese noemen de Eylan-
„ den van Lucon, na den naem van Lucon, welck 't voor-
„ naemste van allen is/ ende gehouden word wel 1000.
„ mijlen groot te wesen in 't ronde/ daer in ooc de voor-
„ schreven Hooft-stadt Manilla gheleghen is. Dese
„ Eylanden hebben eertijds ghestaen onder de Kroone
„ van China, die sy om eenighe lichte oorsaecken verla-
„ ten hebben/ waer door de politie ende goede wetten
„ ten tijde van de aenkomste der Spaenjaerden aldaer
„ gheheel vervallen waren/ ende d'Eylanders onder
„ malkanderen leefden als beesten/ elck de meester ma-
„ kende/ ende malkanderen soeckende te verdrucken.
„ Dit is d'oorsaeck gheweest/ dat de Spaenjaerden
„ dese Eylanden met kleyne moeyte onder haer gebied
„ ghebracht hebben/ te meer om dat de Inwoonders
„ seer slecht ende eenvoudigh waren/ende haer terstont
„ met groote menichte lieten doopen/ ende Christen
„ maken. Hoe wel nochtans de Ilocos, ende andere/ die
„ de Spaenjaerden/ Pintados noemden/ haer somtijdts
„ wat moeyte maeckten. De selve Eylanden zijn al te
„ samen wel bewoont/ende geven met name veel Rijs/
ende Wijn gemaeckt van Nypa, Harten/ Hinden/ en- „
de meer ander Wild/ als oock Buffels/ Ossen/ Koe- „
jen/ Verckens/ Geyten/ ende ander vee; hoewel sy „
te voren gheen en hadden/ isser nu door de neerstig- „
heyt van de Spaenjaerden soo overvloedigh/ dat de- „
se Eylanden niet en hebben te wijcken voor Nieu- „
Spaenjen. Hebben oock veel Zibet-katten/ ende al- „
lerley fruyt/ als in China, gheven honigh/ ende was „
met menichte: daer valt mede veel Goud/ maer hoe- „
wel dat veel van de Inwoonders haer tribuyt aen „
de Spaenjaerden in Goud betalen/ soo en hebben „
nochtans de selve/ wat neerstigheyt sy oock daerom- „
me ghedaen hebben/ noyt konnen vernemen/ immers „
tot den jare 1600. toe/ waer de voorsz Inwoonders „
't Goud van daen halen. Men beginter oock Tarwe „
te zaeyen/ want te vooren bracht men haer meel van „
Iapon. Daer valt oock veel Ebbenhout en Caña Fistula. „

De Chinesen handelen seer sterck op dese Eylan- „
den/ ende brenghender allerhande waren van haer „
landt/ als Zijde/ Catoen/ Porceleynen/ Buskruyt/ „
Solfer/ yser/ stael/ quicksilver/ koper/ meel/ no- „
ten/ kastaenjen/ bischuyt/ datelen/ allerley lijnwaet/ „
schrijfkokers/ ende meer andere frayigheden: alle „
welcke goederen van daer weder ghescheept worden „
by de Spaenjaerden/ ende ghevoert naer Nieu Spaen- „
jen. Van waer sy nae de Philippinas voeren wel ander- „
half millioen 's jaers/ soo ghemunt als onghemunt „
silver/ daer sy voor vier pont silvers een pond gouds „
krijghen/ dan en soecken 't selve niet zeer/ als gouds „
ghenoegh hebbende in Peru ende Chili, maer handelen „
meestendeel met de Chinesen, ende maken in hare we- „
derkomste van elck hondert een duysent. De Stadt „
Manilla leydt op 14. graden benoorden de linie. Daer „
woont de Spaensche Gouverneur/ die alle dese Ey- „
landen regeert/ als oock Aertsbisschop/ die 't opper- „
ste

Digitized by Google

„ ste ghebiedt heeft in Kerckelijcke saken over alle de „ sevе / in de welcke noch drie Bisschoppen zijn onder „ den Aerts-bisschop staende.

De twee Schepen landen in Bay la Baya

Den 14. Octobris 1600. des morghens ontrent 6. uyren sagen sy landt / 't welck seer hoogh was / ende meynden 't te wesen de Caep Spirito Santo leggende op 13. grad. daerom sy oock daer na toe ginghen / tot dat sy een openinghe saghen aen de zuyd-zijde / welcke sy meynden de Straet van Manilla te wesen. Hier seylden sy weder na toe / ende quamen des middaegs op de reede aen de hoeck van de noordsijde van de openinge / daer sy achter een klippe laghen op 12. vadem / ende 't wasser ontrent 3. mijlen wijdt. Den 15. dito 's morgens hebben sy van de voorsz hoeck (dat een Eylandt was) om innewaers aen te loopen / ghezeylt west ten noorden ontrent 8. mijlen / alwaer sy 't aen de zuytsyde gheset hebben. Aen de noordsijde lagh een seer hooge scherpe Pijck / maer westwaert aen sagen sy al vast landt sonder eenige openinge. Hier leggende / sijnse aen de zuyt-sijde met een Boot aen landt gheroept in een schoon rivierken / 't welck aen beyde syden vol boomen was / ende vonden daer sommighe huyskens van heel arme Indianen / die sy wat lijwaets ende eenighe meskens gaven / maer macckten der luttel wercks af / doch daerna quamense aen boord van den Admirael / medebrengende eenige fruyten.

Een Spaenjaerd krijgense met behendigheyd aen boord.

Den 16. 's morgens isser een groote Canao oft Balsy nae 't boord van den Admirael ghekomen / daer een Spaenjaert in was / die met sijn roer drie schoten dede / waer op sy hem van gelijcken antwoorden. Hy het schip met het volck siende / en dorst niet aen boord komen / daerom de Generael een Spaensche vlagge liet wayen / ende een van de maets werden Monnicks kleederen aenghedaen / om de Spaenjaert te locken. Hier door heeft hy hem verstout over te komen / ende wert seer feestelijck wellekom geheeten van de Generael / die hem seyde / dat sy Francoysen waren / commissie hebbende van den Coningh om naer Manilla te varen / dan door de langhduerighe reyse grootelijcks wat verversinghe van doen hadden; Oock (seyd hy) was hare Piloot gestorven / ende daerom warense aldaer ingekomen / sonder te weten waer sy waren. De Spaenjaerd antwoorde / dat sy in een groote Bay waren Bay la Baya genaemt / 7. oft 8. mijlen benoorden de Straet van Manilla, ende dat het een seer vruchtbaer landouwe was soo van Rijs als ander victualie / ghebiedende voorts de Indianen / datse met Rijs / Hoenderen ende Verckens aen boord komen souden / 't welck sy deden / soo dat de onse van alles ghenoegh kreghen tot haren contentemente / doch en wilden de Landsaten geen koopmanschap hebben voor hare waren / maer al enckel silver-geld.

Noch een Spaenjaerd aen boord.

Den 17. dito isser noch een Spaenjaerd aen boord gekomen / met een overdeckte Balsy oft Canoa, een hellebart by hem hebbende. Dese was Serjant over die landen / Francisco Rodriguez gheheeten / de eerste hiet Henrique Nuñez. De onse kreghen doen noch een deel Rijs / Hoenderen ende Verckens aen boord / welcke de Generael betaelde / gevende voor een Vercken (doch en zijn de grootste niet) een halve reael van achten / voor 't koppel Hoenderen een enckele reael / ende voor een groote sester Rijs / wegende wel 60. pond / ses Realen / dat soo veel is als 35. stuyvers / ofte daer omtrent / maer moest al met silvergeld betaelt werden / want hier en is niet soo aenghenaem als silver. Dese Indianen gaen meest naeckt / doch sommighe hebben een linnen kleed om 't lijf. Oock warender eenighe gespagnoliseerde / die hadden broecken ende linnen rockens aen. De voornaemste / die noch van de oude Overste haer afkomste sijn / dragen haer vel ofte huyt

Kleedinge van de Indianen in Bay la Baya

seer

seer aerdigh frap ende konstigh doorsneden / ofte ghepiqueert / welck piqueersel / om dat het met ysers daer in gegraveert wordt / nimmermeer af en gaet. Wy sullen den Leser een afbeeldinghe daer van voor oogen stellen in de beschrijvinge van 't Eylant Capul. Voorts zijn 't slechte lieden / sonder eenigh gheweer / soo dat de Spaenjaerden hier over al wijdt ende breedt domineren / doende haer tribuyt betalen / te weten voor elck hooft 't sy man oft vrouwe / die boven de 20. jaer oudt is / 10. Realen / dat weynigh min bedraeght als drie gulden. In elck gewest en zijn maer weynigh Spaenjaerden / met een Paep / die van de Inwoonders in grooten aensiene ghehouden wordt / soo dat het maer aen Papen en ghebreeckt / dat sy alle dese Eylanden niet tot haren will' en hebben / want daer zijn plaetsen / in de welcke noch Paep noch Spaenjaert en is / ende sitten evenwel onder tribuyt.

Des namiddaeghs heeft de Generael den Spaenjaert Henrique Nuñez, met een van de maets / genaemt Iacob Lock, die goedt Spaensch sprack / aen land ghesonden / hem een goede schenckagie vereerende / overmits de onse door hem veel toevoer kregen van victualie / die sy meer dan van doen hadden. Sy meynden hier vastelijck dat de onse commissie van den Koningh van Spaenjen hadden / want in dit ghewestе noyt vreemde schepen ghelweest en waren / anders souden so blijtigh ende milde niet hebben gheballen.

Een Spaensch Capiteyn aen boord. Den 18. dito isser een groote Canoa aen boordt ghekomen / daer een Spaensch Capiteyn in was met een Paep. De Capiteyn quam met oorlof over / maer de Paep bleef in de Canoa: over zijnde vraeghde den Generael nae zijn commissie / segghende dattet haer van Coninckx weghe verboden was met eenige vreemde natie te handelen. De Generael sulcx hoorende / heeft den Spaenjaert ghetoont de commissie van zijn Princelijcke Excell. daer hy seer in verwondert was / want hadde ghemeynt dat de onse van Aquapulco in Nieu Spaenjen waren. Ende alsο de voorsz Iacob Lock noch aen land was / heeft de Generael een Spaenjaert met een brief afghesonden / haer ontbiedende dat sy den selben Lock van stonden aen souden t'schepe senden / of hy woude desen Capiteyn / ghenaemt Rodrigo Arias Xiron, in zijn plaetse met hem voeren. Hier op quam de Paep 's anderdaeghs met een Canoa aen den Admirael / ende schreef dat de Generael onder zijn handschrift ende seghel beloven soude den Spaenschen Capiteyn wederom te schicken / soo haest de voorsz Lock hem soude ghelevert zijn. 't Welck ghedaen wesende / is de wisselinghe over en weder gheschiedt / ende de voorsz Capiteyn wierdt mede met eenighe schenckagien vereert / doch van dier uyren af en quamder geen victualie meer aen boordt / so dat sy nu tamelijck versien zijnde soo van Rijs als Verckens / ende twee Indianen op hebbende / die tot Capul bekent waren. Den 20. dito met den dagh haer ancker gelicht hebben / om te zeylen nae de straet van Manila, die gelegen is ontrent 7. oft 8. mijlen besuyden dese Bay la Baya op 14. graden schaers. De schepen verzeylen.

N°. 15. *Afbeeldinghe van Bay la Baya.*

Den 21. dito quam 't Jacht de Eendracht by een Spaensche berck / daer sy met de boot nae toe roeyden / ende vondender omtrent 25. sester Rijs eñ 70. hoenderen in / maer het volck wasser al uyt gevlucht. De Generael dede het goed lossen / ende voorts de Berck in de grondt houwen. De Indiaensche Piloot seyde / sy quam een Spaenjaert toe / die met dit goed / ende eenighe plancken / die sy noch onder weghe laden souden / naer Manilla wilde. Eē Spaensche Bercke genomē

Den 24. dito wat nae middagh zijn sy in de Straet van

Digitized by Google

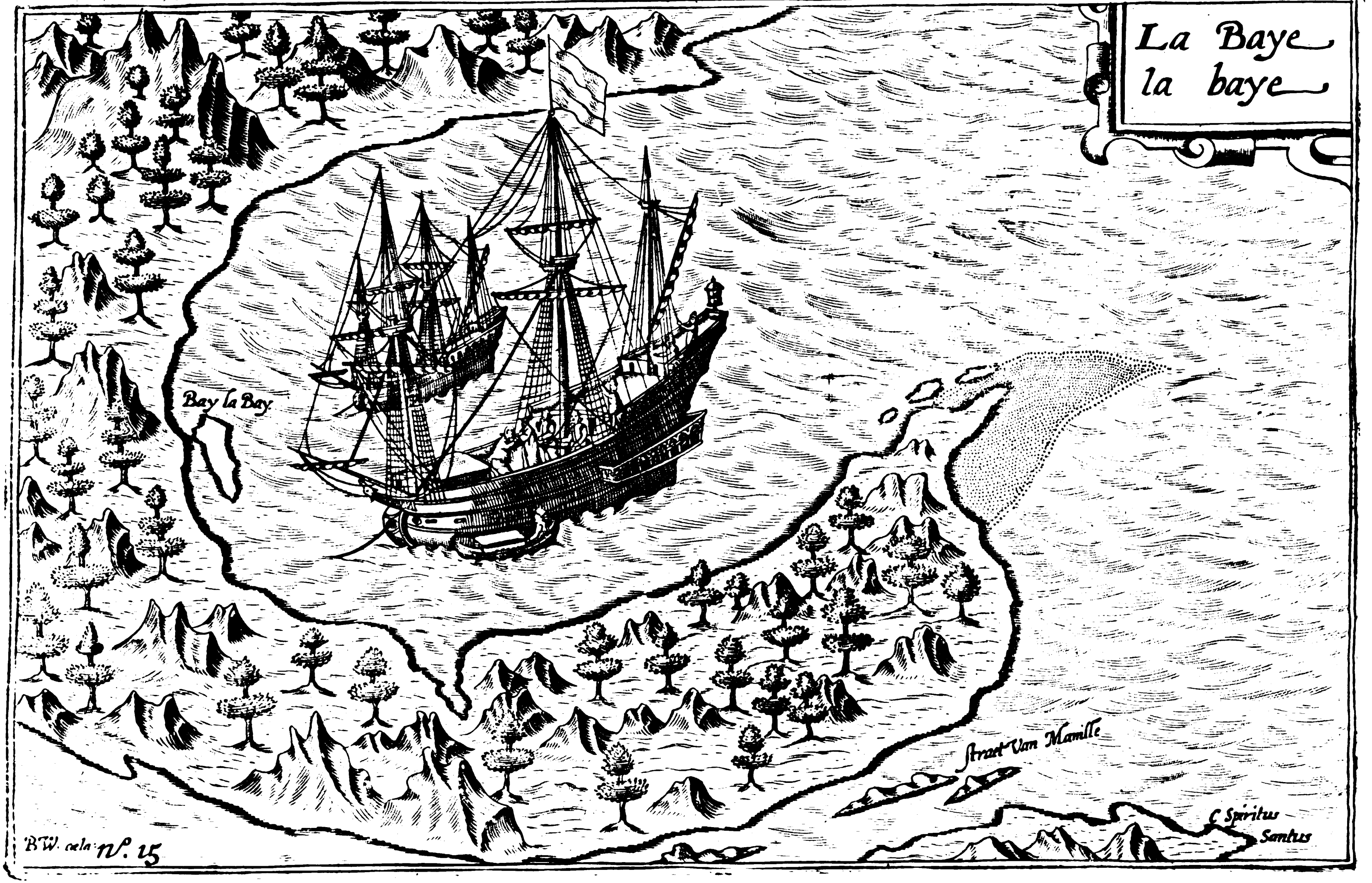

Digitized by Google

De Schepē komen in de Straet van Manilla ende by 't Eyland Kapul.

van Manilla ghekomen / ende 's avondts metten doncker by 't Eylandt Capul, daer sy sulcken wrimpelinghe van stroomen vernamen / als of het al drooghten gheweest hadden / ende kondender nochtans gheen grondt werpen. In de nacht setten sy 't aen de west-zijde van 't Eylandt achter een hooft / daer een groote Zand-Bay lagh ende een dorp stondt.

Den 25. 's morghens hebben sy gesien dattet volck te landewaert in ghevlucht was uyt de huysen van 't voorsz dorp. De Indiaensche Piloot heefter aen gheroepen / maer niemant vernomen. Ende alsoo sy hier noch in een harde stroom laghen / zijn sy nae een ander Bay omtrent een half mijle verder gheseyldt / want men overal rondom dit Eylandt kan anckeren / het welck 4. of 5. mijlen in den ommeloop groot is.

Den 27. dito siende datter gheen volck van 't landt te voorschijn en quam / heeft den Generael een deel volcx aen landt ghesonden / ende met grof geschut op de huysen doen schieten / om de Inwoonders een schrick aen te jaghen. Op dit ghelupt is seecker Chinees van een ander dorp by de onse ghekomen / die hem aen boordt van den Admirael brochten / dan sy konden hem niet verstaen / maer met veel wijsens gaf hy te kennen / op morghen weder te sullen komen met eenighe ververschinghe / waer over de Generael hem een vereeringhe dede / ende wees / dat hy hem contentement van gelde gheven soude voor 't ghene hy beloofde te brenghen / daer op voer hy weder naer landt.

Een Chinees van Kapul komt aen boord.

De maets met de sloep weder aen boordt komende / hadden een man achter ghelaten / genaemt Ian Caleway van Londen, een speelman ende goet Musicijn. Wisten niet hoe hy wegh ghekomen was / maer vermoeden dat hem de Indianen overvallen hadden / overmits hy sich wat te verre begheven hadde van den hoop. Een van de Indiaensche Piloten / uytghesonden om ververschinghe te halen / wert oock ghehouden. 's Nachts daer aen is d'ander Piloot (die sy in Bay la Baya mede ghenomen hadden) aen landt gesswommen / ende wegh gelopen / niet tegenstaende de Generael hem alle goed tractement ghedaen hadde. Hy was genaemt Francisco Tello, nae den naem van den Gouverneur van Manilla, die hem over de Vonte gheheven hadde / want soo weten de Spaenjaerds die arme onnosele luyden te locken / die sy dan somtijdts oock eenige schurfte commissie oft ydelen naem gheven / om haer alsoo te verplichten.

Den 28. dito is de Generael selfs in persoone met 32. man aen landt ghevaren / daer sy eenighe dorpen aen brandt staken / dan al het volck met hare waren ende goederen waren daer uyt ghevlucht / soo datter niet ghevonden en wierdt / noch eenige Indianen vernomen. De huysen waren heel slecht van matten en stroo ghemaeckt / een Mans lenghde van der aerde verheven / om de selve staen veel Cocos boomen / daer de Eylanders haer meeste voedsel van hebben.

Brandstichtinghe op Kapul

Maniere vā huysen.

Den 29. Octobris in der nacht is de swarte Emanuel, (die op 't Jacht de Eendracht was) in de boodt ghevallen / ende daer met aen landt ghevaren / ende wegh gheloopen / niet teghenstaende de groote beloften die hy ghedaen hadde van vrywilligh by de onse te sullen blijven / daerom de Generael den anderen Negro Bastiaen heeft doen examineeren / de welcke bekende dat hy des aenslaghs van sijn medeghesel kundigh was / ende dat hy mede sulcks in den sin hadde / dan dese gheleghentheydt en docht hem niet goedt te zijn. De Generael merckende de snoode vileynigheydt deser swarten / die niet teghenstaende alle de beleeftheydt die men hun toonde / altijdt sochten de onse te verraden / heeft den selven Bastiaen doen arquebuseeren / om sijner verraderye uyt de

Een Swarte loopt wegh van de Schepen.

d'Ander wordt gearquebuseert.

Eeee

Digitized by Google

de breſe te ſtaen. Hy bekende noch door ſijn doodt dat het ghene hy ende de Spaenſche Piloot gheſeyt hadde van't Goud in't ſchip Buen Ieſus, altemael waerachtigh was. Den 31. dito iſſer noch een partye volcks aen landt ghegaen om victualie te ſoecken / ende vonden in ſeecker plaetſe over de 30. ſeſters Rijs/doch vernamen gheen volck/ want ſy waren alle ghevlucht/ende hadden haer verborghen in het boſch / waer over de onſe noch 4. dorpen in brandt ſtaken / elck van 50. oft 60. huyſen.

Ander brandſtichtinge.

INWERP.

Naerder beſchrijvinge van Capul.

„Als Sir Thomas Candiſch by 't Eylandt Capul ten „ancker lagh / quamen hem twee Canoas aen „boordt gheroeyt / waer in dat was een van de princi„paelſte Caſiqen oft Heeren van 't land/ die ſeven in ge„tale zijn. Deſe Caſique was ſijn vel al doorſneden „met veel figueren en loof-werck/ gelijck wy hier voo„ren gheſeyt hebben van die van Baya la Baya, ende den „leſer terſtont na't leven vertoonen ſullen. 't Eyland „Capul is 't uyterſte van de Manillas oft Philippinen. De „Inwoonders gaender meeſtendeel naeckt / ende zijn „taneyt van verwe. De mans hebben maer een ſchor„te om haer middel / ghemaeckt van ſeecker lijnwaet/ „dat ſy weven van Vananas bladeren/dit binden ſy tuſ„ſchen de beenen toe/ ende bedecken alſo hare ſchamel„heyt. Dit volck heeft een ſeer vreemd ende ſeldſaem „ghebruyck/ te weten / dat elck mannelijck kindt ofte „knechtgen een tinnen nagel heeft door het hooft van „ſijn manlijckheyt / in ſijn kindſheyt daer door gheſte„ken/ de ſelve naghel is ghespleten aen de punt / ende „dan omgheſlagen/het hooft is als een kroontgen/en„de de wonde groeyt in de jongheydt weder toe/ſonder „groote pijne van't kindt. Deſe naghel trecken ſy uyt ende in / alſt haer te paſſe komt. Tot meerder „waerheyt (ſchrijft Candiſch) ende om ons hier van wel „te verſeeckeren / namen wy ſelve een ſulcken naghel „uyt / ende ſtaken hem weder in/ van een ſoontgen van „den voorſz Caſique, ontrent 10. jaren oudt zijnde. Deſe „maniere van doen was eertijts geconſenteert op't re„queſt van de Vrouwen van den lande / welcke ſiende „dat hare Mannen ſeer ghenegen waren tot de ſonde „van Sodomie, dit remedie daer tegen geſocht ende ver„kregen hebbē van hare Overſte Magiſtraten. Men „ſchrijft diergheliicke van de Inwoonders van Pegu, „een groot Coninghrijck in Ooſt-Indien. Die van „Capul aenbidden gheheel den Duyvel / metten welc„ken ſy dickmaels ſpraecke houden / ende altijdt ver„ſchijnt hy haer in 't gedaente van eenigh leelijck ende „ſchrickelijck monſter.

Seldſaem gebruyck.

N°. 16. *Figure van de Inwoonders van de Straet Magallanes, 't Eylandt Capul, Ende Nova Spaña.*

Den eerſten Novembris 1600. ſijn ſy t'zeyl gegaen van Capul naer Manilla. Hier om de weſt legghen noch veel Eylanden / ſeer verdeylt van malkanderen / ſoo dat men qualijck weet wat gat uyt paſſeeren / principalijck als men daer onbedreven is. Den 5. dito ſaghen ſy een Canoa die na een Eylandt zijn wilde / daer omtrent gheleghen/ de Generael heeft de ſloep daer na toe gheſonden / dieſe achterhaelt ende aen boordt gebracht heeft. Daer waren 9. Indianen in van Manilla komende/dan de onſe en kondenſe niet verſtaen/ hadden niet in dan eenige kiſtghens met wat lijnwaet/ datſe in Manilla ghekocht hadden/ ſoo dat haer de Generael onbeſchadight met haer goed heeft laten door varen/ behoudende alleenlijck twee Indianen/om den wegh te wijſen naer Manilla, hoewel de onſe haer door woorden

De Schepen verſeylen.

Nemen een Canoa met 9. Indianen

Digitized by Google

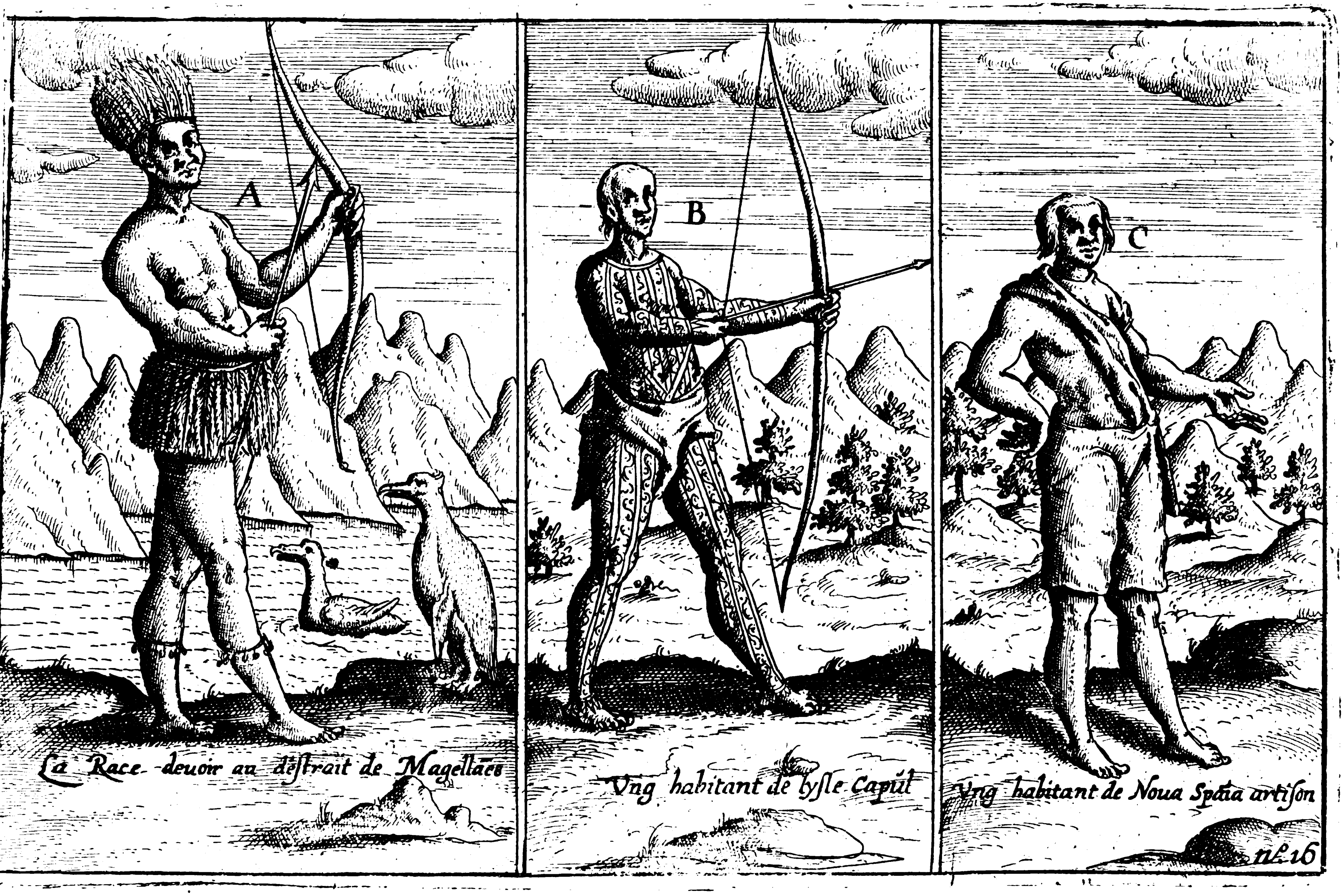

Digitized by Google

Digitized by Google

woorden niet en konden verstaen. Sy vonden oock eenighe brieven met een autorisatie van den Gouverneur onder 't seghel des Coninckx van Spaenjen. Dese hieldt aen seeckeren Paep woonende in een plaets ghenaemt Bovillan, legghende omtrent 60. mijlen van Manilla. 't Inhoudt was / datter klachten ghekomen waren aen den Gouverneur over ettelijcke Spaenjaerden / die den Indianen groote overlast ghedaen hadden / dat de selve Paep daer goede informatie op nemen soude / ende die schuldigh bevonden wierden op des Conincks kosten naer Manilla senden.

Ende een Spaensche Barck.

Den 6. dito / nae dat sy door calmte ende contrarie windt eenighe daghen stil gheleghen hadden achter een hoeck ofte punt van seecker Eylandt / leggende omtrent vier mijlen van Capul, hoorden sy 's morghens een half ure voor daghe / een roer afschieten / waer door sy stracx een sloep ende bock met omtrent 20. musketiers ghemant hebben / ende gheroept zijn nae de plaetse daer sy dochten dat het schieten van daen quam: daer komende kreghen een Barck in 't ghesicht / die terstondt nae 't landt roeyde / ende by 't volck datter in was / welcke te bossewaert in liepen / verlaten wierdt. Daer waren 4. Spaenjaerden in ende veel Indianen. Een van de Spaenjaerden is op 't laetste voor uyt ghekomen / ende heeft met de onse sprack ghehouden / jae is / op belofte van dat hem niet misschieden en soude / aen boord ghekomen. Onderbraeght zijnde / seyde dat sy van Manilla quamen / ende naer Soubon wilden / daer veel Spaenjaerden vergaderden / om op de Moluxsche Eylanden te oorloghen / om dat de Eylanders op eenighe van de Philippijnen ghevallen waeren / ende die berooft hadden. Dese Barck hadde een half vat buskruyt in met veel koeghels ende eenighe stucken ysers / 't welck de Generael daer uyt liet lossen / ende de Barck in de gront booren / op datter de Spaenjaerdts gheen nut meer van hebben en souden.

Noch een Chineesch Schip.

Den 7. dito 's morghens een seyl ghesien hebbende oostwaert van de Bay daer sy laghen / roeyden met de Sloep ende boot daer nae toe / end brachten 't aen boordt van den Admirael.

Dit was een Chineesch Schip in Manilla t'huys behoorende / waer op seven Chinesen waren / in hebbende over de 200. festers Rijs met eenigh loot ende schelpen / welck goed sy in Manilla wilden brenghen. Quamen van Combou, een plaetse wel 120. mijlen van Manilla verscheyden; alwaer sy van weghen den Gouveneur 40. Spaensche soldaten ghebracht hadden / tot behoef van de bovenghemelde Oorloghe. Het scheepken mocht omtrent 5. oft 6. last groot zijn / ghemaeckt op de Chineesche maniere / voor als een schouwe / ende van binnen seer ghemackelijck / met een waterback ende vierstede. De anckers waren van hout / de zeylen van matten oft rieten / want sy anders gheen anckers oft seylen en ghebruycken selfs op schepen van 200. last. Sijn oock in hare schepen seer puntigh. De meester oft schipper was een Chinees van Canton, de Piloot ende andere waren Chinesen van Chincheo, twee verscheyden natien / die eenderley tale spreecken / maer malkanderen seer haten. Waren wel bedreven in dese Eylanden / principalijck de meester / die langhe tijdt by de Portugesen in Malacca ende Maccao ghewoont hadde / soo dat hy oock goed Portugees sprack. Dese man quam den onsen wonderlijck wel te passe / want sonder dat / souden hare voyagie niet wel hebben konnen volbrenghen. De Generael heeft de meester met de Piloot aen boordt ghehouden / ende in 't Chineesche Schip ('t welck sy Champan noemen) thien of twaelf man van sijn volck gheset / behalven de vijf Chineesen die daer noch in waren / om 't selve te bestieren / vermits de onse daer mede niet en wisten

Digitized by Google

Verklaringe der genomẽ Chinesen van de gelegentheyt van Manilla

om te gaen. Den 8. dito moesten sy om de calmte noch aen de voorsz Caep blijven legghen / ende de Generael heeft de Chineesche schipper ende Piloot in presentie van den Krijghsraedt doen examineeren / aengaende de ghelegentheyt van Manilla, waer op sy aengedient hebben / datter twee groote schepen van Nieu Spaenjen laghen / die jaerlijcks op Mexico varen/ ende noch een Duytsch scheepken / dat sy ghekocht hadden van die van Malacca.

Dese lagen in Cavite, welck de haven is van Manilla, legghende twee mijlen zuyd ende noord daer van daen. Op dese Haven legghen twee Blockhuysen tot bescherminghe van de Schepen / die nu gantsch ledigh waren. De stadt Manilla is seer bebout/ ende met stenen wallen omvanghen/ rondsom ende buyten de selve woonen meer dan vijfthien duysent Chinesen, die daer al t'samen haren handel drijven / ende allerly handtwercken doen. Boven dien komender noch jaerlijcks meer als 400. schepen van China, uyt de Stadt ende Provincie van Chincheo, met zyde ende alderley waren gheladen / waer voor sy silver-geldt wederom voeren. Sy komen op hare ghesetten tijdt / namelijck van December oft Kersmis tot Paesschen toe. Daer souden oock in't beginsel van dese jeghenwoordighe maendt twee schepen van Iapon in Manilla komen/ geladen met yser / Meel / Speck ende ander Victualie. Voor de Bay van Manilla leyt een Eylandeken Marabilla ghenaemt / omtrent 15. mijlen van de Stadt/ daer mocht men het bequamelijck setten / ende voorts de gheleghentheydt wijder in sien.

INWERP.

„De Stadt Manilla, ende de huysen der selve / al
„ghemaeckt van kalck ende steen / op de nieu maniere van huydensdaeghs / zijn soo groot ende ruym in „
haer begrijp / dat de Spaenjaerden in't midden van „
de Stadt een slechte muer hebben doen strijcken / om „
in tijdt van noode haer vertreck daer binnen te nemen/ „
ende niet ghedwonghen te wesen soo veel volck „
daer te houden legghen / als de grootheydt van de „
stadt wel vereysschen soude. Dit is meest om der „
Iaponesen wille gheschiet / die hier stercken handel „
drijven/ ende by den Spaenjaerden seer suspeckt zijn. „
In Manilla resideert beneffens dẽ Gouveneur/ (welcke „
soo veel is als Viceroy) de Audientie ofte Raedt „
de Conincks/ ende behalven den Dom daer d'Aertsbisschop „
sijn residentie heeft / zijnder noch eenighe „
andere schoone kercken. De Inwoonders van alle „
dese Eylanden in't ghemeyn zijn altemael Christen „
oft Heydensch/ want de Mooren of Mahometisten „
zijnder gantsch uytgheroeyt.

De Schepen verseylen.

Den 9. dito zijn sy van de voorsz punt ghescheyden/ ende 's anderen daeghs 's avondts by een groot Eylandt ghekomen/ dat ghenoemt is Bankingle, onder 't welcke sy het den 11. dito 's avonds gheset hebben omtrent een half mijl van 't landt. Den 15. dito aen 't voorsz Eylandt legghende / nae dat sy haer wel versien hadden van water / ende alle de ledige Pijpen gevult / bequamense twee Barcken met Hoenderen ende Verckens ghEladen / die nae Manilla wilden / om de Spaenjaerden hare ladinghe tot tribuyt te gheven. Sy kreghen hier omtrent 250. Hoenderen / ende 50. Verckens/ waer voor de Generael den Indianen wat Lijnwaets gaf in betalinghe / met een brief aen den Gouverneur van Manilla, inhoudende / dat sy hem souden komen besoecken. Dese Victualie quam haer wonder wel te pas / mitsdien sy van de Indianen / die al wegh liepen / niet en konden bekomen.

Ende setten 't onder 't Eylandt Bankingle.

Daer sy 2. Barcken nemen.

Den 16. dito zijn sy t'zeyl gegaen van Bankingle (dat een

Digitized by Google

een hoogh Eylandt is / wel 12. oft 15. mijlen groot in 't ronde / bewoont met Indianen / die nu altemael onder de subjectie van de Spaenjaerts staen / ende onder seyl wesende hebben noch twee Canoas bekomen / met omtrent dertigh verckens eñ hondert hoenders / die mede naer Manilla wilden. Sy lieten het volck henen varen met noch een brief aen de Gouverneur / wiens tribuyt sy aenghehaelt hadden / want het de Heere van noode was.

Ende twee Canoas.

Den 21. dito moesten sy door stilte ende variable wind weder nae Bankingle loopen / daer doen eenighe Barcken ende Champans laghen / ghekomen uyt de Enghte van Manilla. De Generael / om eenigh bescheyt van Manilla te hebben / heefter de Sloep met twaelf musketiers naer toe ghesonden / ende 't Jacht van Capiteyn Biesman isser mede naer toe ghezeylt / tot bescherminghe van de sloep / die een zeyl heeft nae-ghejaeght / maer niet konnen onder-varen / door dat alle 't volck daer uyt was / ende te bossewaert in gheloopen. Dit was een nieu Chinees Champan met matten over-deckt / daer een Paep in gheweest hadde met zijn Ornamenten / waer van sy noch een deel bequamen. Des nachts is 't Chinees Champan, daer Bevel-hebber op was Iacob Teunisz Stuyrman / met noch vijf van de onse ende vijf Chinesen / onder zeyl gheweest / roepende aen den Admirael / of sy 't om de zuyd wilden nemen / om te sien waer Capiteyn Biesman met de sloep mocht ghebleven zijn. De Generael liet haer toe-roepen / dat sy blijven souden / ende daer wederom anckeren. Hoe het met haer vergaen is en kan men niet weten / want de Schepen en hebbense sedert niet meer vernomen, Vermoeden dat de Chinesen haer den hals sullen af-ghesneden hebben / ende alsoo ghevlucht zijn. De Schipper ende Piloot van Champan, die op den Admirael waeren / klaeghden seer over 't verlies van haer schip ende goed / ende verklaerden / niet te weten / hoe het met de andere toe-ghegaen was. De namen van de ses achter-ghebleven Nederlanders zijn dese: Jacob Teunisz Oosterwijck Stuyrman: Cornelis Dircksz van Uytrecht Adelborst op den Admirael: Cent Adriaensz van Vlissinghen: Niclaes Cassier: Ian Iansz Aep Adelborst op de Eendracht, Pieter Iansz Trompetter.

Het Chinees schip dwaelt af van de vloot, ende blijft achter, met verlies van 6. man.

Den 22. dito / alsoo de Eendracht, die om een andere hoeck van 't Eylandt aen ancker gheleghen hadde / met de groote sloep / nae den Admirael quamen / zijn sy een zeyltgen ghewaer gheworden dat van Manilla quam / maer eer sy daer by konden / wast al ghestrandt / ende 't volck ghevlucht. Sy kreghen de Fregate, die seer aerdigh ghemaeckt was / Galeysche wijse / ende merckten aen een Spaensch vaendel ende sommighe kleederen / die sy daer in vonden / datter Spaenjaerden in gheweest hadden / namen 't selve goed daer uyt / ende hieuwen de Fregat in de grond.

Een Fregate genomen.

Den 24. dito omtrent de middagh quamen sy aen den hoeck van de Bay van Manilla daer sy een groote openinghe saghen / n. o. in streckende / wel 4. oft 5. mijlen wijdt. Dit is de mondt van de voorschreven Bay / in 't midden van de welcke een langhworpigh Eyland leydt / Mirabilis ghenaemt / ende noch wat voorder siet men een ander rondt Eylandt / als of het een hoet waer: Van daer leydt de stadt Manilla acht mijlen innewaerts. Sy seylden voor by de openinghe aen de west-zyde / want en konden Mirabilis niet bekomen / ende hebben 't aen de west-zyde van de Bay achter een hoeck lants gheset / omtrent 12. mijlen van de stad. Hier omtrent was 't landt seer woest / ende weynigh bewoont. Sy hebben 't / door resolutie van de krijghsraedt /

De schepen komen in de Bay van Manilla.

Digitized by Google

raedt / hier by ghehouden / somtijdts onder zeyl / maer meest aen ancker legghende / want om dese tijt 's jaers wayt de wind hier uytten noordoosten / sonder eenighe veranderinghe. Het Eylandt Manilla, by de Inwoonders Lucon gheheeten / is grooter als Engelandt ende Schotlandt t'samen. Daer legghen noch menighte van Eylanden rondom / die mede seer groot zijn / ende staen altesamen onder tribuyt van de Spaenjaerden / die se met weynigh volcx ende moeyte vermeestert hebben; want de Eylanders waren een arm slecht volcxken / dat al naeckt gingh / dan nu ter tijdt ghebruycken sy eenighe linnen kleedinghe. Dese Eylanden en hebben in haer selve gheen grooten rijckdom / dan worden seer bevaren by de Chinesen, die daer over al grooten handel drijven.

Grootte vã 't Eylandt Manilla.

Den 3. Decembris 1600. den Admirael aen ancker legghende / ende d'Eendracht onder zeyl zijnde / wierden sy een groot zeyl ghewaer / dat uytter zee quam. De Eendracht het selve verovert hebbende / heeft den Capiteyn met eenighe andere van de voornaemste aen den Admirael ghebracht. Dit was een van de schepen van Japon, van welcke de Chinesche meester haer ghesept hadde / niet anders als yser ende meel met sommighe hammen ghegeladen hebbende / die sy in Japon laden / ende in Manilla komen verkoopen. 't Schip was omtrent 55. last groot / ende hadde 20. daghen uyt Japon gheweest / in compagnie van noch 3. schepen / die van hem versteecken waren. Dese schepen zijn van een vreemd fatsoen / voor plat als een Schou / hebbende riete oft matte zeylen / by nae smacks-ghewijse / die sy met een Windaes op hijsen: de anckers zijn van hout / ende de kabels van stroo ghemaeckt. Sy weten haer wonderlijck wel daer mede te behelpen. De Generael heeft den Capiteyn seer wel getracteert. Hy was een ghebooren Japon, ghenaemt Jamasta Citissamundo, gingh met langhe kleederen ghekleedt / by nae als de Polacken, ende soo gaense daer te lande al-te-mael. Syne kleederen waren van lichte zijde / met allerley loofwerck ende bloemen / seer konstigh daer op ghemaeckt. Hadde 't hoofd (soo sy al-te-mael doen) heel kael geschooren met een schaermes / behalven in den neck / daer sy 't hayr langh laten. Heeft den Generael t'zijnen versoecke 29. korven meel ende 8. korven visch / met ettelijcke hammen vrywilligh aen boord ghesonden / oock een houten ancker ende touwe / waer voor hem de Generael ten dancke ghepresenteert heeft met eenighe stucken lijnwaet ende drie Roers. Begeerde van de Generael oock een paspoort met een baniere / de welcke hy hem ghedaen heeft in de naem van zijn Princelijcke Excell. daer voor heeft hy den Generael vereert met een jonghen uyt haer land omtrent 8. jaer oud sijnde / ghekleet ende gheschooren op haer maniere / ende is voort zijnen wegh nae Manilla ghevaren met schip ende goed.

De schepen bekomen een schip uyt Japon.

Afteeckeninge ende beschrijvinge van Japon.

Het Coninckrijck Iapon ofte Iapan, eertijdts Chryse ghenoemt / ende Zipangry, soo Marcus Paulus wil / is een lichaem ende versamelinghe van veele Eylanden / van een ghescheyden door kleyne Golffen / enghden / ende draeyingen der Zee; ende streckt sich van den 31. graet van hooghte / tot den 39. toe. De lenghde deses Lants is by nae van 200. mijlen: zijne breedte loopt onghelijck / op sommighe plaetsen 10. op andere van 30. mijlen breed zijnde. Dese Eylanden sien ten Oosten nae Nova Hispania, ten Noorden nae Tartaryen, ende andere onbekende volckeren; ten Westen nae China, ten Zuyden nae de onbekende Landen / met een wijde Zee tusschen beyden. Het begrijpt 66. kleyne Coninghrijcken /

Digitized by Google

ken/ ende worden gedeylt in drie voornaemste Leden/ waer af het principaelste ende eerste ghenoemt wordt Iapan, begrijpende 53. Heerlijckheyden ofte Koninghrijcken / welckers maghtighste zijn Meaco, ende Amagunce. Den Koningh van Meaco heeft onder hem 24. of 26. Koninghrijcken / ende die van Amagunce 12. of 13. Het tweede lidt wordt ghenoemt Ximo, ende begrijpt 9. Koninghrijcken / welckers voornaemste zijn Bungo ende Figen. Het derde lidt is Kicoum, begrijpende 4. Koninghrijcken ofte Heerlijckheyden.

De voornaemste ende doorluchtighste deser Rijcken zijn die van Coquinay, in de welcke de vermaerde stadt van Meaco is gelegen.

Vaste oude Regieringe aller deser landē, ende hoe die van een ghedeylt geworden zijn.

Eertijdts heeft het gantsche Iapon onder eenen Koningh gheweest/ diemen Vo ofte Daïr naemde / ter tijdt toe dat een deser Monarchen sich te seer in de wellusten wentelende / van de Gouverneurs sijner Provintie veracht wiert / ende meest van de Cubos, die de twee voornaemste Gouverneurs waren/ (waer van d'eene des anders macht daer naer gheheel t'ander brachte) soo dat dese alles innamen watse mochten / ende beroofden den Daïr van zijn goederen ende landen. d'Eergierigheydt daghelijcks toenemende / is als nu d'een/ als nu d'ander gherevolteert / ende van dit / van dat landt in-ghenomen / onder den naem van Iacatis, dat is Koninghen te segghen: Evenwel lieten sy den Daïr den naem van Heer over het gantsche Iapon behouden/ doch sonder eenighe macht ofte ghebiedt over 't selve: ende ter nauwer noodt sullen de Princen/ ghegrenst aen Meaco, hem van lijftocht ende kleedinghen versorghen willen / soo dat nu desen Dair niet meer en is als een schaduwe van den ouden Dair van Iapon: maer in plaetse van Dair tsedert 500. jaren herwaerts/ word hy ghenoemt Heere van Coquinay, ende Prince van Tenze, alwaer de vijf Koninghrijcken rontom de Stadt Meaco zijn/ desen word ghenoemt Souvereyn Monarche van Iapon, ghelijck gheweest is Nobunanga, ende nae hem Faxiba, een van zijne voornaemste Hooft-mannen / die ten minsten 50. Koninghrijcken onder hem bracht: ende ghelijck teghenwoordigh is Taicosama, ofte Taico; heeft een hof doen bouwen / 't welcken verwonderens waerdigh is / daer in hanghen duysendt kostelijcke matten / ofte tapijten / met boorden van damast / fluweel ende gout. Het is van kostelijck hout ghebout/ ende van binnen met louter gout bekleed. Voor dit Paleys / op een schoon effen pleyn / heeft hy doen oprichten een schou-tonneel / daer men comedien speelt / en aen de zyden van 't selve / een stuck weeghs daer van af/ twee toorens/ yder drie ofte vier solders hoogh. De huysen zijn meest van hout / om de menighvoudighe aertbevinghen; doch sommighe van steen / strap ende net ghebout.

De voornaemste stadt van Iapon is Meaco, die 21. mijlen in de ronde gheweest is / doch nu door de civile oorloghen der Iaponoisen wel een derdedeel ghemindert. Alhier hout sich de voornaemste Magistraet van Iapon, bestaende in drie mannen. Daer nae is de Stadt Ossacaye, die groot ende machtigh is / ende (soo men seght) de rijckste van gheheel Oosten. In dese stadt woonen veele koopluyden/ van welcker de minste wel 30000. kroonen rijck zijn. Bungo is de voornaemste stadt in zijn Contrey / seer bequaem gheleghen zijnde. Coyo is een stadt/ toe-ghewijd een seeckeren Bonze, genaemt Combodassi: alhier worden alle de Princen begraven/ ofte sose elders gheleyd worden/ salmen alhier ten minsten een zijner tanden senden.

De stadt Piongo (gheleghen van Meaco 18. mijlen) wiert meestijdts in den oorlogh van Nobunanga geruineert; ende is in den jare 1596. door aertbevinghe wel half versoncken ende ter neer ghewORpen / ende korts daer

Digitized by Google

daer naer is de reste verbrant. Hier legghen noch de steden Amangasaqui, een huyse stadt/ vijf mijlen van de zee/ recht teghen over Sacai, als mede Vosuquin, Funay, Tosam, ende veel andere.

De Locht deses Landts is seer ghesont/ al-hoe-wel het de koude/ ende sneeuw seer onderworpen is; is oock wat berghachtigh ende onvruchtbaer. In de maent September wordt alhier den Rijs geoogst/ ende in de Mey-maent het koorn. d'Inwoonderen graven veel Metaels uyt der Aerden: oock seght Marcus Paulus Venetianer/ dat in zijnen tijdt soo veel gouts in dit Landt ghevonden wiert/ dat des Koninghs Paleys met gouden platen bedeckt was. Daer zijn veel boomen/ die d'onse seer ghelijck zijn: oock zijnder soo hooghe ende dicke Ceder-boomen/ dat de Timmerluyden hare Pilaren in de Tempelen daer af maecken/ oock masten van schepen/ hoe groot het oock sy. In de weyden ende langhs de velden sietmen vele troppen Ossen ende Paerden; in de Wildernissen/ Wolven/ Hasen/ Wilt-verckens/ ende Herten: oock veel Faisanen/ End-voghels/ Tortel-duyven/ Quackels ende Hoenderen. Geneeren haer veel met de Jacht/ so datse niet als wilt vleesch eten/ hoe-wel ghenoegh van Ossen/ Koeyen/ ende Schapen versien/ maer ghebruycken die tot haer arbeydt/ hebben een afkeer van 't tamme vleesch/ oock een grouwel van de melck/ segghen (hoe wel het wit is) niet te min 't bloedt van de beesten te zijn: hebben veelder-handen visch daerse groote liefhebbers van zijn: sy hebben noch Boter noch Olie van Olyven/ dan alleen Olie van Walvisschen. Alle tamme dieren/ die hier zijn/ hebben sy oock. Onder alle de Berghen/ die in alle dese Eylanden zijn/ vindtmer twee voornaemste/ waer van den eenen soo hoogh is/ dat hy verre in de Wolcken reyckt/ ende wordt ghenoemt Figenoiama: d'andere brandt altijds/ ende werpt ghestadige vlammen uyt.

Hooge eñ dicke Cederboomẽ.

Twee uytermaten hooghe berghen.

De Japonoisers zijn ten meestendeele subtijl/ verstandigh/ loos/ leersaem ende goet van memorie. Men verwijt daer niemandt zijne armoede: men vliet ende vervloeckt den achterklap/ diefte/ 't ghebruyck van sweeren/ ende alderley tuys-spelen. Soo yemandt onder hun dreyght ende zijn sweert treckt/ heeft de doodt verdient/ ghebruycken geen ghevanghen-huysen/ den delinquant wordt op de staende voete ghestraft ofte ghebannen; konnen yemandt qualijcken vanghen/ ofte moeten hem onversiens krijgen/ want sy haer te weer stellen ende veel quaedts doen/ wetende dat sy doch moeten sterven: ist yemandt van Adel ofte eenigh groot Heer/ zijn huys wort met volck beset/ ende hem wordt bevolen hem selver te dooden/ so niet/ veroveren 't huys met ghewelt/ ende slaen dan al doodt wat sy daer in vinden/ om sulcx te verhoeden so laet den delinquant hem ghemeenelijcken van zijn dienaers dooden/ die hem den buyck over dwars op snijden/ 't welcke de dienaers dickwijlen daer naer haer selver mede doen uyt liefde ende gunst diese haer heeren in haer leven hebben toeghedraghen: zijn haer levens weynigh achtende/ want sulcx ghebeurt dickmaels van kleyne jongers in presentie van haer ouders/ ende dat om kleyne oorsaecke/ ende uyt louter obstinaetheydt: zijn ten meestendeele fris ende robust van lichaem/ konnen tot de 60. jaren de wapenen draghen. Hebben weynigh baerts; d'een strijckt zijn hooft-hayr voorwaerts/ d'andere achterwaerts; de Boeren draghen het halve hooft kael/ ghelijck oock 't ghemeyne volck: in alle haer manieren zijn recht teghens de Chinesen (haer ghesworen Vyanden) ende andere natien aen/ want in plaetse dat die de eerbiedinghe met hen hooft ende handen doen malkanderen te ghemoet komende/ soo doen dese haer schoenen in bewijs van eere uyt: die yemandt al staende met eerbiedinghe ontfangende/

Digitized by Google

fangende/doent desen al sittende/ gelijc wy hier te lande mantels om doen als men wil uyt gaen / so leggen syse af als sy op de straet komē/eñ doen groote bocrens aen / die sy te huys komende weder uyt trecken/ ende nemen de cap ofte mantel weder om: ghelijck by andere natien fray is bloeyent ofte geluw hayr eñ witte tanden te hebben / soo wert 't selve by haer gantsch lelijcken ghehouden / soeckende 't selve in alle manieren swart te hebben/ segghende wit droefheyd/ ende swart blyschap by haer te baren: als haer vrouwen swangher gaen / hebben 't lijf met een gordel vast toe ghesloten/ daer sy te voren deselvige slap om 't lijf dragen/ segghen soo sy sulcx niet deden dat het met haer vrucht qualijcken vergaen soude: naer dat de moeders haer kinderen ghebaert hebben / in plaetse van moeder en kindt te koesteren/ soo werd het kindt terstond in kout water ghewassen / ende de moeder een weynigh tijdts seer luttel eten ghegheven / ende dat noch van weynigh voetsel. In 't eten ghebruycken sy twee kleyne stocxkens / daer sy seer aerdigh de spijse mede weten te vatten; sittende op matten / daer sy oock op slapen: Als sy gaen eten / doen sy hare schoenen ende koussen uyt / om dat sy de matten niet vuyl en maken: d'arme luyden/voorneemlijck langhs den Zee-kant/leven van kruyden / rijs ende visch; doch de rijcken maken goede ciere/ yeder gherecht wordt de tafel verandert / die van Ceder-hout ghemeenlijck is;hare confituren worden op de maniere van Pyramiden ghemaeckt / ende vergult / met uytstekende Ceder-tacxkens: zijn meer bruyn dan wit/verdragen geduldelijck den arbeyt/ zijn in alle haer dingen seer patientig ende lijdsaem/leeren van jonghs af hongher/ koude/ende alle arbeyt lijden/ te gaen bloots hooft/ met weynigh kleederen/ soo in de winter / als des somers / ende dit niet alleen het ghemeen volck / maer oock de grootsten van 't landt; eergierigh; verdraghen niet geerne onghelijck; konnen de wrake seer aerdigh dissimuleren. Men vinter die hare kinderen versmoren/ soo haest die ghebooren zijn/ om de moeyte van 't opvoeden te schouwen: hebben maer een sprake / maer in dermaten met verscheyden woorden vermengelt/dat het schijnen veelderley spraken te zijn. Hare Characteren beteyckenen gheheele woorden. Haer gheweer is / een Roer / Kortelas/ Poignaert ende eenighe andere lichte wapenen. Gaen meest-tijds bloots hoofts: Rouw-draghende / kleeden sy hun in 't witte: Haren leckersten dranck is water / ghemenght met seecker kostelijck poeder / ghenoemt Chie; is by haer in groote estime / soo dat alle Heeren ende vermoghen luyden sulck water altijdt in huys hebben / doen sulcken groote eere aen/ die sy daer van laten drincken / de potten daer sy die dranck in bewaren / ende kroesen daerse die uyt drincken / werden by haer in groote waerden gehouden (ghelijck by ons Diamanten ende andere ghesteenten) nae die oud ende van konstighe meesters ghemaeckt zijn / daer eyghen Waerdeurs ende kenners van zijn/ konnen wel 4. ende 5. duysent Ducaten gelden:de Koninck van Bungo, betaelden voor een dier potten(staende op drie voeten) 14. duysent Ducaten: sommighe drincken oock wijn / die sy van den vreemdelingh koopen. In de stad Banoum, is een Academie/ daer hare Priesteren (Bonzes) leerey / ende de jeught onderwijsen. Sy ghebruycken de Dnckerije/ ghelijck wy.

In Japon wordt seer grooten handel in veel dinghen ghedreven / want behalven den Rijs / diemen aldaer veel aen den vreemdelingh verkoopt; worden oock veel Peerlen / (die groot ende rondt/ maer root zijn / doch meer als de witte gheacht) gheladen ende verkocht. Daer zijn oock seer veel kostelijcke ghesteenten / ende veel gouts te ruylen: want dese twee dinghen maec-

Digitized by Google

ken dat Koninghrijck gantsch machtigh ende rijck.

Van des Konincks inkomste.

Behalven dat andere Koninghen desen Koningh verplicht zijn veel gheschencken te gheven / oock in tijdt van oorlogh ende vrede te dienen / wordender noch in de Provintien vergadert twee millioenen gouts aen Rijs: waer by afghemeten kan worden wat d'inkomsten van d'andere dinghen bedraghen / waer af (mijns wetens) by niemanden noyt gheen volkomen rekeninghe ghemaeckt en is.

Men kan ghenoegh bekennen hoedanigh de sterckten ende macht van desen Prince is / nadien dat Faxiba, die voor den teghenwoordigh-heerschenden regeerde / van meyninghe was na dat hy gheheel Iapon onder zijn ghebiet ghebracht hadde (in welcke hy met een groot Heyr 50. Koninghrijcken conquesteerde) gheweldiger hant in China te trecken; hebbende tot desen eynde hout doen afhacken om 2000. Schepen te timmeren / tot overvoeringhe van zijn Heyr. Voorts zijn de Japonesers seer dapper / soo dat haerder een kleyn getal / een grooten hoop Chinesers licht verjaghen kan.

Het Gouvernement van Japon is seer verscheyden van die manier die by ons in Europa bekent is / aenghesien de macht ende aensien deses Prins niet en bestaet in zijn ordinarise inkomsten / ofte in de vriendschap der Volckeren / maer in authoriteyt ende Majesteyt / want soo haest hy eenigh landt verovert heeft / dat verdeylt hy terstondt onder zijne vrienden / ende goetgunstighe / op die conditie / dat sy hem op haer eygen kosten volgen sullen met een seker ghetal volcx / soo wel in tijt van vrede / als van oorloghe. Dese deylen dan dit lant wederom aen hare ghetrouste / op dat sy die aldus te beter tot hare devotie verbinden souden / soo dat alle de goederen van Iapon, soo publijcke als particuliere van weynigh volcx dependeren / ende dit weynigh aen eenen / die Heere van Tenze is / die op een oogenblick geeft ende neemt 't geene hy wil; maeckt Princen ende Bedelaers al in een ooghenblick. Doch dese maniere van regeeringhe veroorsaeckt alhier gestadige oproeren: eerstelijck / om dat den Daïr (die / alhoewel hy geen macht ofte Heerschappije en heeft / nochtans onder het volck seer veel geacht wort) maeckt / dat de Seigneurs van Tenze, ende d'andere Princen / schijnen al-te-mael Tyrannen te zijn / usurpateurs van andere luyden goederen / verderbers der Monarchie / ende vyanden des welvarens van Iapon: 't welck alle de goetwilligheydt des volcx gantsch vernietight. Hier uyt komt / dat een yeder licht de wapenen in handen neemt / verhopende licht groot te worden / door verkleyninge zijns maets.

Wijders / overmidts de Princen dagheliicx verandert worden / en konnen sy van den volcke soo niet bemint worden / als Naturele Heeren; ende sy luyden oock haers staets niet versekert zijnde / beminnen 't eene landt niet meer als 't andere: maer hoopende dat de selve lichtigheydt die haer 't een ghegheven heeft / oock noch een beter ofte een ander daer by verleenen sal: so dat dit volck altijdt den oorlogh in 't een of in 't ander Eylandt voeren.

Maer Faxiba, om absolupter Heer te blijven / hadt een ghewoonte de Princen dickmaels te veranderen / op dat hare swackheyd hem meer onderdanigheyt toebrachte; ende sy luyden door dese ordinarise mangelinge hope mochten hebben (mits hem ghehoorsamende) haest weder een ander landt te besitten.

Behalven dit wilde hy oock / dat alle dese hem eedt van gehoorsaemheydt mosten doen / ende jaerlijcx eenige geschencken toebrenghen / houdende haer oock door dit middel de vleugelen te beter kort / ende zijnen rijckdom in 't groeyen.

Wijders hielt hy het volck ghestadigh besigh met timmeringe van verscheyden voortreffelijcke Pallaysen /

Digitized by Google

sen/ Tempelen/ Kasteelen / Fortressen / groote steden/ hebbende meestijts tot sodanige wercken wel 100000. Arbeyts-luyden in 't werck / alle op de kosten van zijne onderdanen: tot welcke wercken hy veel yser bestedende/ zijn volck ten deele ontwapende / hare middelen uyt-putte/ ende alsoo te beter in zijn bedwangh hielt.

Van de die voornaemste Magistraten deses Rijcx.

Doch laet ons nu het huydens-daeghse Gouvernement eens sien. Eerstelijck/ zijn te Meaco drie mannen/ die de voornaemste Magistraten van dit gantsche rijc zijn; dese hebben Souvereyne authoriteyt / ende resolveren van alle dinghen. De eerste / die als een Paus is/ wordt Zazo ghenoemt / ende is ghestelt over de Heylighe saecken by haer. De tweede ghenoemt Uco, staet over de Ampten ende Officien. De derde / Cubacama ghenoemt/ staet over oorlogh ende vrede.

Dit volck is verdeylt in vijf orden: d'eerste is/ die eenigh bewint ende heerschappije hebben: Alle dese worden met eenen name Tones genoemt/ hoe wel sy ooc (gelijck by ons) verscheyden van macht zijn. d'Ander ordre is der gener/ die last hebben over Offerhanden/ ende Goden-dienst; dese hebben het hooft ende den kin kael gheschoren/ leven sonder vrouwe/ende zijn in veelderley Seckten verdeylt; maer worden alle met eenen name ghenoemt Bonzes. De derde bestaet in de Borgerije ende de reste des Adels. De vierde begrijpt het Ambachts ende Zeevarent volck; ende de laetste bestaet in 't Arbeyts-volck.

Alle misdadigers worden met der doodt ghestraft; oft ten minsten ghebannen: Hare straffe des doodts is het swaert: doch op sommighe plaetsen worden de geene die op dieverije betrapt zijn/ op eenen waghen rontsom ghevoert/ ende daer naer ghehanghen.

De Iaponesers legghen in alderhande Godtloosheden gheheel versopen/hebbende so Duyvelsche meyningen/dat geenigh Christen mensche en leeft/of moet met recht daer een schrick af hebben. De Bonzes zijn hare Priesters ende Leermeesters / verdeylt in elf verscheyden ende teghen malkander strijdende Seckten/ nochtans daer in eens dat sy de onsterfelijckheydt der zielen ende de voorsienigheydt Gods lochenen. Doch dese secreten haerder godloosheydt communiceeren sy niemandt van den edelen / handelende niet te min met het gemeyne volck van de straffe der hellen / ende 't andere leven. Sy hebben seer treffelijcke huysen/ ende leven meest onder een. Hebben verscheyden Academien/ waer van de heerlijckste te Frenojama is / 9. mijlen van Meaco. Ontrent over 800. jaren heeft een seker Koning van Iapon in dese plaetse 3800. Tempelen ghebouwt met hare Conventen voor dese Bonzes, daer hy verscheyden Valleyen / ende op datse met bequamer ghemack studeren mochten / timmerde hy aen den voet van Frenojama twee dorpen / welckers Inwoonders haer van alle noodelijcke dinghen versien mosten. Dese Academie quam tot sodanige reputatie/ dat niemandt als der Princen ende Koninghs kinderen / of hare naeste Bloet-verwanten daer in komen mochten/so datse byna het gantsche rijck van Vome alleen gouverneerden: doch de weelde (die stercke beenen tot stut hebbē moet) heeft haer tot rooverije ende oorloghen ghebracht / soo datse in de stadt Meaco veel quaets ghedaen hebbende/ eyndelijck in den Jare 1551. van Nobunanga besprongen zijn/ die haren Bergh innemende/vele vermoort/ ende maer 400. Tempelen ghelaten heeft.

De vermaerde Goden onder den Iaponoisen, zijn de Fotoques ende Cami; de eerste houden sy voor Goden/ om hare ghestrengheydt in 't leven ghebruyckt / ende sonderlinghe ghcleertheydt: de tweede om hare groote daden ende treffelijcke vindinghen. d'Eerste waren meest Priesteren: d'andere Princen/waerom sy den Fotoques om dinghen van d'andere wereld/ende den Cami

Digitized by Google

om aerdtsche dinghen bidden. Doch is hare Afgoderye daer mede niet gheeyndight; want sommige aenbidden noch de Sonne ende de Sterren: andere aenbidden niet dan den Hemel/ ende schrijven den Herten ende andere wilde dieren oock eenige Godtheyt toe. Dicht by Mecao is eenen Tempel/ toegewyet eenen die sy den Godt der konsten ende wetenschappen noemen. Den Duyvel ghebruyckt seer groote konst ende macht om sich van 't slechte volckxken te doen aenbidden/ onder schijn van verscheyden Beesten/ die van hem seer gheplaeght ende ghemartelt worden; hebben hem oock eenen Tempel ghebouwt/ in de welcke den Prince der duysternisse met twee Duyvelen nevens hem staet/ waer van d'eene der menschen sonden opteyckent/ ende d'andere leest die voor den Prince op. De mueren des Tempels zijn beschildert met alderhande pijnen die de Duyvelen den verdoemden menschen aendoen. Den Duyvel maeckt dit volckxken wijs/ dat alle goet ende quaet succes van hem afkomt.

De Iaponoisen houden vreemde manieren inde Lijckuytvaerden ofte begravinghen/ met grooter staet ende Cermonie/ door welck middel de Bonzes groote schattē vergaderen: De ghene/ wiens Erfgenamen dese sware kosten niet draghen konnen/ worden heymelijck by nacht begraven/ ofte in de Duyvels-backen geworpen. Den Godt Amida is eene der principaelste Goden die sy eeren boven veel andere/ soo datse haer selven in beslooten plaetsen besluyten/ alleenlijck een kleyn locht-gat hebbende/ daer in totter doodt toe blijven/ om by hem te komen. Die aen de Zee-kanten woonen/ vergaderen een somme geldts met bedelen/ steken dat in een Buydel aen haer hals hanghende/ nemen voorts een bijl ende kapmes mede/ om de struycken onderweghen (soo sy segghen) af te hacken/ ende gaen aldus t'scheep varen in de diepte/ gebonden hebbende om hare beenen ende armen seer groote steenen/ springen van boven neder inde Zee/ om te reysen na haren Afgod Amida. Noch hebben sy eenen Afgod Xaqui.

Daer is oock een Seckte Iensuans genoemt/ die niet anders en ghelooven dan 't ghene sy sien ofte voelen.

N°. 17. *ende* N°. 18. *Twee Afteeckeningen, een van een Schip oft Champan uyt Iapon, ende een van hare toerustinge soo sy ten oorloge gaen.* A. *Is een Capiteyn ofte Edelman uyt Iapon.* B. *Kleedinge van de ghemeene luyden.*

Den 9. dito is de Eendracht, die over een dagh of twee om de Caep ghelopen was wederom by den Admirael ghekomen met een Barcke gheladen met wijn/ uyt welcke de Spaenjaerts ghevlucht waren. Dese Wijn is by nae als Brandewijn van seeckere Cocos noten ghebrandt/ ende wert by de Generael overghenomen tot provisie vande schepen. De Barck boorden sy in de grondt ende bequamen daer nae noch eenige barcken met Hoenderen ende Rijs/ al den Spaenjaerden toebehoorende. Bekomen een Barck met wijn.

Den 14. dito op een Donderdagh morghens soo sy met beyde stenghen doorgheschooten laghen/ hebbense twee seylen uyt het gat van Manilla sien komen/ diese metten eersten voor Fregatten aen saghen/ maer wat naerder komende/ saghen dat het groote schepen waren/ die met haer wilden spreecken/ soo sy daer nae wel ghewaer wierden. Derhalven hebben stracx hare stenghen ghehijst/ ende al haer gheschut ende gheweer reedt gemaeckt/ om tegen die van Manilla te kampen. d'Admirael van Manilla, de voorste zijnde/ is na de onse toeghekomen/ ende nae dat sy haer gheschut op hem ghelost hadden/ heeft hy haer terstont aen boord De Schepē van Manilla komen de Hollanders aen boord, ende slaen tegen den anderen.

Digitized by Google

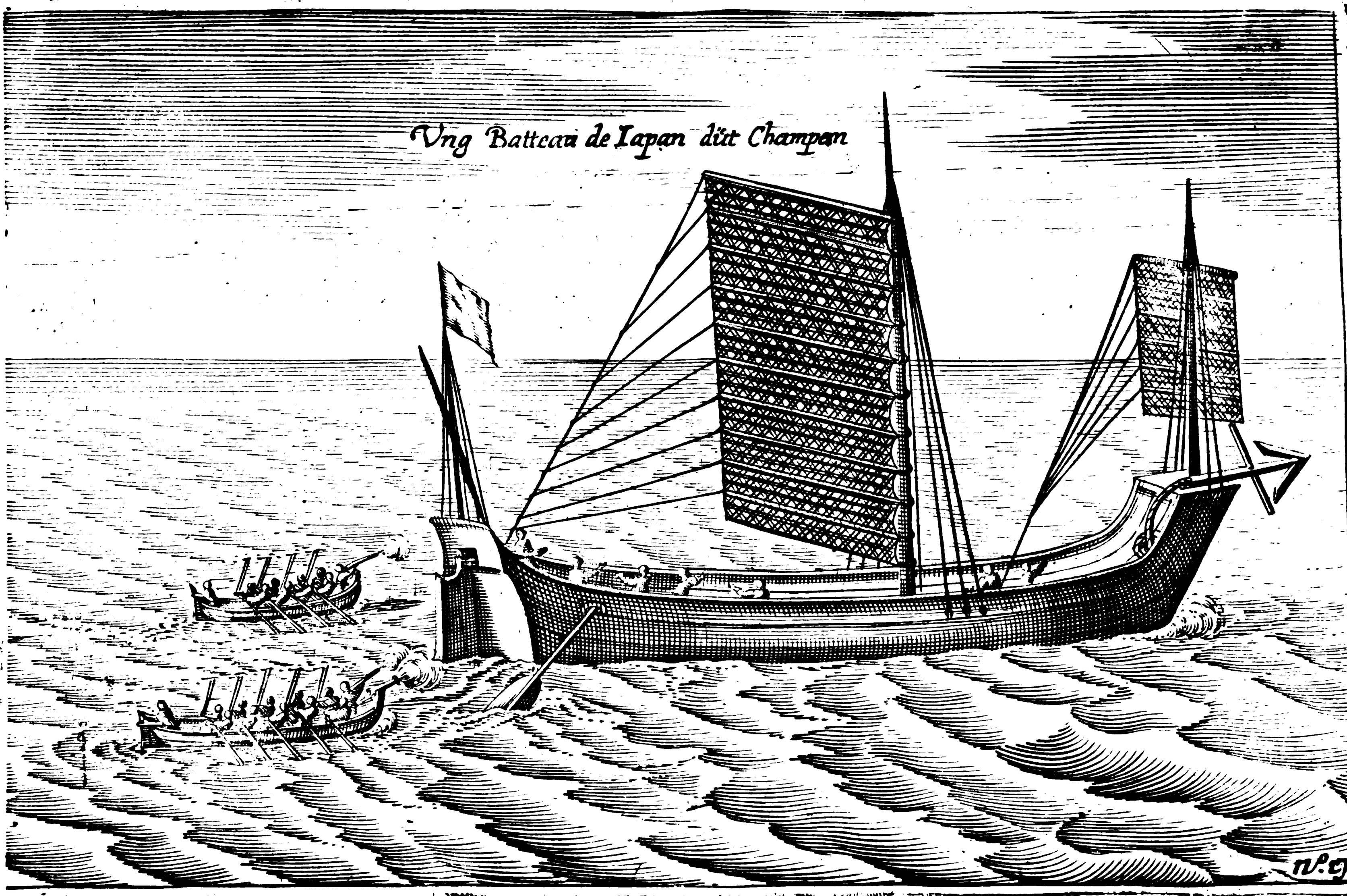

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

boord gheklamt / ende 't schip ghe-entert met een deel volcks / die seer furieus aen quamen / met vergulde helmen ende schilden / wel ghemonteert / schreeuwende ende roepende / Amayna Perros amayna: dat is / strijckt ghy honden strijckt. De onse begaven haer onder 't bovenet / waer door de Spaenjaerts meynden het schip al in te hebben / overmits sy wel 6. oft 7. sterck waren teghen een. Dan wierden van onder met spiessen ende roers so wellekom gheheeten / dat haer furie haest verkoelde / want daer bleeffer een deel op den rugghe legghen. Ondertusschen quam hare Vice-Admirael mede nae onsen Admirael toe / maer meynende (nae vermoeden) dat sijn volck ons schip al in hadden / is hy het Jacht ghevolght / die sijn mars-zeyl by gheset hadde / ende door de windt van den Admirael afghelopen was / d'Admirael van Manilla lagh meest de hele dagh onsen Admirael aen boordt / door dien sijn bouch-ancker aen het bovenet / dat door onse mast stondt / vast was / soo dat het selve bovenet seer in stucken brack / ende de onse seer open maeckte. Sy schooten dapper met roers ende grof gheschut door onsen Admiraels schip / ende de onse aen hare sijde en stonden mede niet stille / maer werden in 't leste soo over-moede ende mat / door dien datter soo veel volcks ghequetst wierdt / dat sy begosten te verslauwen. Dit merckende de Generael is beneden ghegaen / dreyghende sijn volck / soo sy niet vechten en wilden / dat hy den brand in 't kruydt steecken soude. Hier door grepense weder moed / soo dat selfs eenighe ghequetste met de andere voor den dagh quamen / om tot den lesten man toe te vechten. De Vyandt begon mede seer te flauwen / ende veel van sijn volck raeckten over boordt. Sy hadden wel twee Chinesche Champans vol volcks by de hand legghen / maer dien dorsten / onses gheschuts halven niet aenkomen / soo dat die van Manilla heel moedeloos wierden / arbeydende alleenlijck om van ons boordt te raecken / daer over sy veel moeyte hadden. Ondertusschen hebbender de onse haer grof gheschut door ghejaecht / ende eyntelijck is de Manilliaensche Admirael van haer boord gheraeckt / maer daer nae saghen sy hem te gronde gaen / hy sonck in een korte stondt soo steyl neder / dat men noch top noch mast meer en sach. Daer saghen sy hare vyanden voor haer oogen naeckt swemmen / roepende Misericordia, ende waren (naer gissinghe) wel 200. in ghetale / behalven die verdroncken ende doodt ghebleven waren. Sy velden haer Focke / want haer groote reede was afghehouwen / ende al de hooft-touwen in stucken / ende dat haer noch meest quelde was de brandt / die door haer schieten soo gheweldigh tusschen boordt inghekomen was / dat sy noch vreesden alt'same te sullen verbranden / doch hebben 't ten laetsten noch gheslist / ende Godt almachtigh ghedanckt voor de groote victorie / die hy haer soo miraculeuselijck verleent hadde.

Victorie vande Hollanders.

d'Admirael van Manilla sinckt.

Alsoo van den vyandt ontslaghen zijnde / hebben sy haer schip weder wat ghereddet / ende zijn met het focksjen gheseylt door de hoofden die daer laghen en swommen / van de welcke sy noch sommighe doodt staecken met spiessen. Onder andere wasser een Paep ofte Monnick / die sy kenden aen sijn kruyn. Op het schip waren vijf doode Spaenjaerden blijven legghen / die sy over boord smeten / by dese vonden sy een silveren dooskken met kleyne brieffkens vol besweeringe van allerley Santen ende Santinnen / op datse immers wel souden bewaert wesen / want op sulcke leureryen verseeckeren haer de Papen ende Monnicken haer lijf. Van de onse zijnder vijf doodt ghebleven / ende 26. ghequetst. De dooden waren Huybrecht Iansz van Troyen Schipper / Simon Iansz van Opdam Schieman / Wouter Adriaensz van Woerden, Iacob Lock van Amsterdam, Adriaen

Getal ende namen der doode.

Digitized by Google

De Eendracht (nae vermoedē) by de Spaenjaerts vermeestert

Adriaen Claesz Coningh van Hoorn. Sy bleven doen op den Admirael onder ghesonde ende ghequetste noch 48. man sterck. Onder seyl wesende / hebben sy den Vice-Admirael van Manilla met haer Jacht de Eendracht gesien wel twee mijlen van haer/ naer vermoeden was 't selve in der Spaenjaerts ghewelt / want haer docht / dat sijn vlagge / die voor af woey / neder ghestreecken was / ende die van Manilla boven / oock en hielden sy het niet moghelijck dat het Jacht sulcken ghewelt soude hebben konnen wederstaen / want hadde met jonghers met al niet boven de 25. man op/ ende die noch seer swack / daer en teghen waren de schepen van Manilla elck wel 300. last groot/ ende hadden elck wel op tusschen de vier ende vijf hondert man / soo Spaenjaerden / als Indianen / ende wel 10. stucken gheschut. Dit waren de selve schepen die jaerlijcx van Manilla naer Mexico seylen vol zijde ende andere kostelijcke waren geladen. Sy haddense nu toegherust om de onse van de kust te drijven / want sy niet en willen datter eenighe ander natie komt handelen. Daer waren een deel Spaensche Soldaten opgesmeten met een hoop Indianen / die (door de onderwijsinghe van de Spaenjaerden) seer wel weten om te gaen met roers ende ander ghewèer. De Gouverneur van Manilla ende van alle de Philippijnen was ghenoemt Don Francisco Tellō de Meneses.

N°. 19. N°. 20. *ende* N°. 21. *Figueren van den voorsz Slagh ter Zee, in de Manilles.* A. *Den Admirael van Manille.* B. *De Hollantsche Admirael.* C. *De Vice-Admirael van Manille.* D. *'t Hollantsche Iacht.* E. *Chinesche Champans vol volcx.*

N°. 20.

N°. 21. A. *Afteeckeninghe van 't Landt Manille.*
B. *Casteel der Spaensche, ghenaemt Cabite.*

De Generael heeft sijn cours van 't Eylandt afgeset/ nae 't Eylandt Borneo, legghende van Manilla omtrent 180. mijlen / om 't schip daer wat te repareeren/ ende 't volck te verversschen / want sy gantsch ontstelt waren/ ende gheensins machtigh het ander schip van Manilla te verwachten / ofte haer Jacht te ontsetten. Den 16. dito waren sy neffens een groot Eylandt ghenaemt Boluton, dat wel 180. mijlen in de lenghde heeft/ ende mede staet onder 't gebied van de Spaenjaerden/ doen ter tijdt tot Gouverneur hebbende eenen Sarmiento. Sy seyldender op 5. oft 6. mijlen nae by heen/ want het een suyvere kust is / ende sy twee Chinesche Pilooten op hadden / die tot Borneo wel bekent waren. — 't Schip Mauritius verseylt.

Den 26. dito zijn sy in de Bay van Borneo gekomen/ dat een heel groote Bay is/ met een armighen inbocht ende eenighe Eylanden ter Zeewaert legghende / soo dat haer begrijp in 't ronde wel twee of drie mijlen besluyt. 't Isser over al seer slecht water / ende de Zee en gaetter niet te meer hol als in eenighe Rivieren. Daer wort uytter maten veel visch ghevangen/ daerom oock de voorsz Eylanden vol visschers woonen / die met menighte aen boordt quamen / visch voor lijnwaet verkoopende. De Coningh van Borneo hadd' een Armade legghende op een hoeck van de Eylanden / om wacht te houden / ende de visschers te bevryden. De Stadt selve leydt noch drie mijlen vet opwaerts in een Riviere. — Ende kome in de Bay van Borneo.

De Generael heeft den eenen Chinees, die in sijn schip was / met een present aen den Coningh van Borneo gesonden/ hem boodtschappende / dat sy hier in sijn landt ghekomen waren als vrienden / ende nimandt van — Daer sy den Coning beschencken.

Digitized by Google

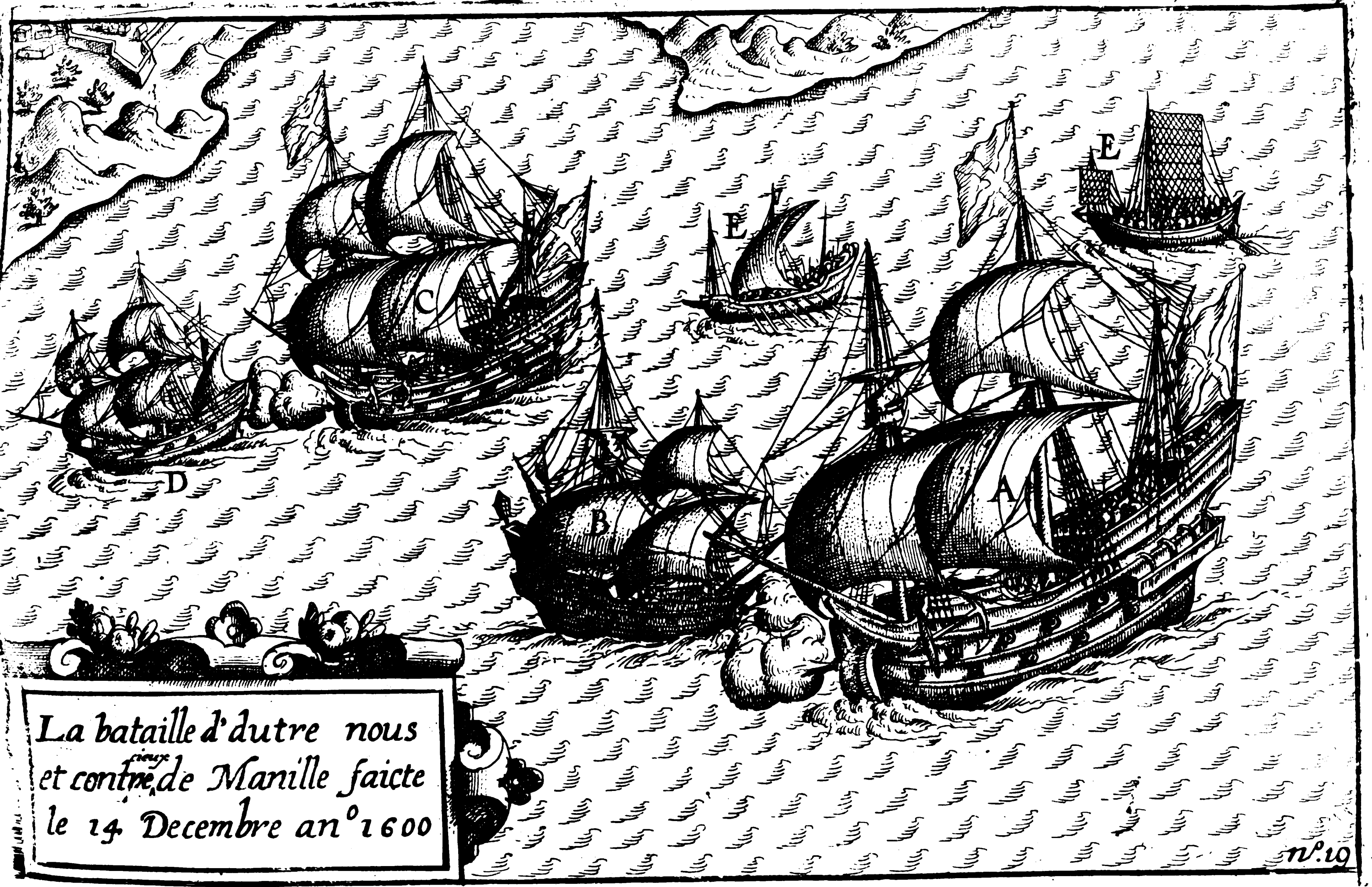

La bataille d'dutre nous
et contre sieux de Manille faicte
le 14. Decembre an° 1600

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

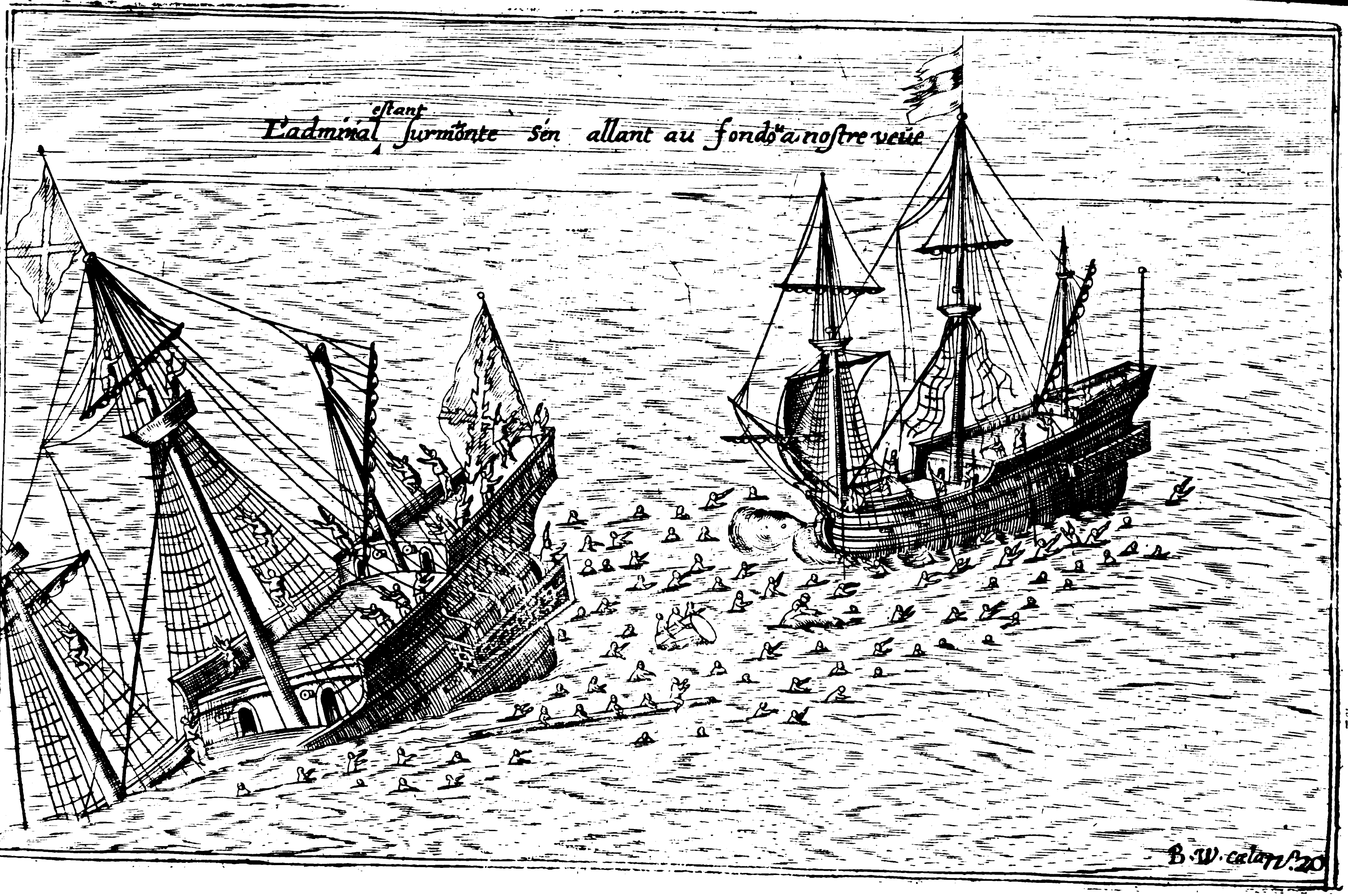

Digitized by Google

Digitized by Google

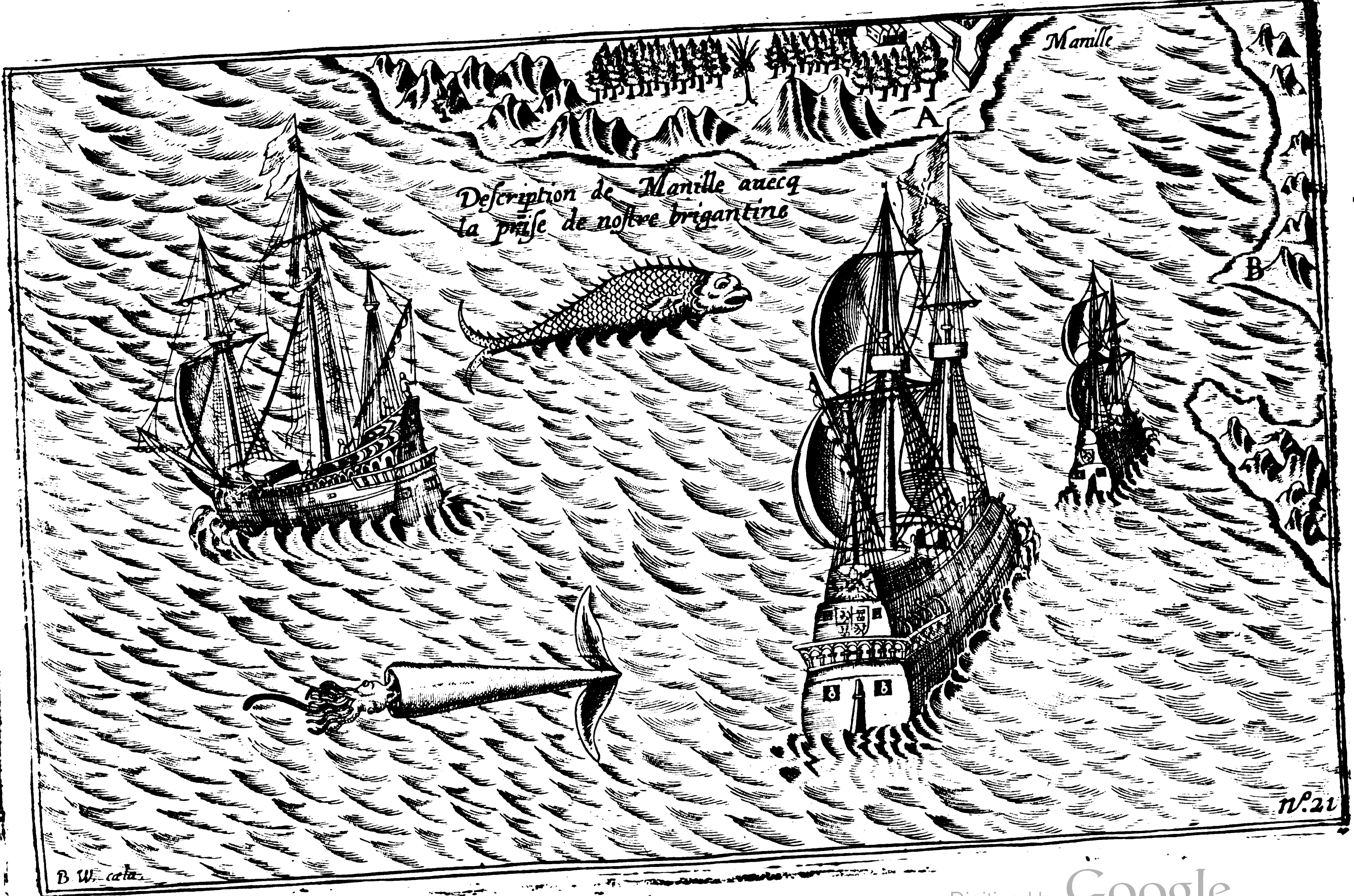

Digitized by Google

van den sijnen yet te kort souden doen / maer hun alleenlijck voor haer gheldt ofte waren versien van victualie ende water/ met presentatie van hem weder met schip ende goedt ten dienste te willen staen. Des anderen daeghs quamender seer veel Prauwen aen boord brengende fruyten/hoenderen/water en̄ visch/'t welck de Generael voor lijnwaet liet kopen. Sy waren seer begheerigh nae 't Chinees lijnwaet/ waer van de onse so wat bekomen hadden voor Manilla, maer het lijnwaet van ons landt en wildense niet hebben. Daer quamen oock eenighe Edellupden aen boordt / om 't Schip te besien/ die de Generael met schenckagien ende anders alle vriendtschap bewees / om in vryheydt met haer te moghen handelen.

Ende ververſinge aen boord krijgen.

Den 28. dito quam de uytghesonden Chinesche Piloot weder aen boordt / ende met hem in een groote Prau een van des Coninex dienaers / met een Chinees uyt Patana, die by de Coningh in groot credijt was. De Piloot seyde/ dat die van Borneo de onse niet wel ghelooven en wilden / meynende dat sy Spaenjaerts waren / met de welcke sy Oorlogh hebben / want seyden datter noch een schip op de Cust was/ dat sy meynden van onse Compagnie te wesen / daer was oock een Portugesche Barck voorby ghepasseert / die een man in Borneo ghesonden hadden om den Coningh te waerschouwen dat de onse gheen Kooplupden en waren / dan de voorschreven Coninckts dienaers / die aen boordt waren / verklaerden / dat sy nu wel saghen/ dat de onse gheen Spaenjaerts en waren / het welcke haer lief was / ende wilden 't selve den Coningh aendienen / seyden oock dat den Coningh verstaen hadde dat sy van andere Natie waren / ende daerom gheerne een man van haer wilde aen landt hebben/ om die te sien. Den Generael antwoorde sulcks geerne te willen doen / mits dat de Coningh een van de sijne in ostagie liet / 't welck sy seyden hem te sullē aendienen / daer op heeft haer de Generael eenighe Roers ende wapenen vereert / om den Coningh te schencken/ ghelijck van alle vreemdelinghen aldaer aenkomende dierghelijcke vereeringhen moeten doen. De Chinesche Piloot voer mede naer landt / om te besien ofter eenighe Koopmanschap te doen ware / dan in Borneo en valt gantsch gheen speterie. Wel isser de beste Camphora van gheheel Oost-Indien / maer die estimerense 't pondt wel op twintigh Realen van achten/ ende noch en soudemen gheen drp oft vier hondert pont hebben konnen krijghen.

Boodſchap des Coninckts aen de Hollanders.

Den dertighsten dito quam de Chinesche Piloot wederom aen boord met sommighe Chinesche Kooplupden die in Borneo laghen met een schip/ daerse sestigh Picol Peper in gheladen hadden / by haer mede ghebracht uyt Patana, om alhier te verkoopen. Dese Chinesen en zijn onder de subjectie van den Coningh van China niet / maer woonen in 't voorschreven Patana, een Landtschap leggende aen de kust van Sian, oft (soo andere schrijven) Chiam, daer sy een Coningh op haer selve hebben / doch staen onder eenderley Wetten met die van China, wesende luyden die uyt haer landt ghelopen ofte ghebannen zijn / obermits datse wel eer vrybuyters waren.

Chineſen van Patana aen boord.

Dit Patana, daer sy haer nu onthouden / is een sterck onwinbaer Landt / van het welcke elders by gheleghentheydt breeder sal ghesprooken worden. Haer principaelste Stadt aldaer / is mede Patana ghenoemt / daerse een goede Haven hebben / van waer sy op verscheyden plaetsen in Oost-Indien handelen/ ende haer voordeel siende/ nemen ende berooven alle schepen/ diese in Zee konnen vermeesteren / so wel Chinesche als andere/maer binnen haer haven houdense een yegelijck vry. Dese die nu aen boord waren seyden/ dat

dat die van Patana een Chineesch Champan ghenomen hadden/ dat van Iava quam / ende met de Hollandtsche schepen doen ter tijdt daer legghende ghehandelt hadde/ hebbende voor hare waren Realen van achten ghekreghen. Welcke tijdinghe den Generael ende zijn Scheeps-volck lief ende aenghenaem was om hooren.

Daer sy mede handelen.

Dese Pataensche Chinesen veylden den onsen haren Peper / maer hielden hem seer hoogh van prijse / ende begeerdender niet dan Realen van achten voor / mette welcke de onse niet seer gheladen en waren / doch hebben evenwel in 't laetste met haer ghehandelt / voor twintigh Picos Peper een derde part aen geld / ende twee derde-parten aen waren / als Laken ende Harnassen te gheven / yder Pico, weghende 120. pondt/ tot 13. Realen van achten. Dese Peper beloofdense 's anderdaeghs aen boordt te brenghen. Terwijle sy t'schepe waren heeft de Chinesche Piloot den Generael aen-ghedient / dat hy wel op zijn hoede zijn soude/ want die van Borneo wel een handt hadden / als sy hare ghelegentheydt sien / van soodanighe schepen te nemen ende verrasschen / ghelijck oock de onse naderhandt wel ghewaere wierden. Daer quam oock een man uyt Borneo aen boord/ dat mede een Chinees was van Canton, doch een slecht quidam. Dese bad de onse/ dat sy hem in 't schip wilden verbergen/ want hy was in Borneo wat schuldigh / dat hy niet betalen konde/ daerom sy hem voor een slave verkoopen souden. Seyde oock dat in Borneo groote ghereedschap van volck ende anders ghemaeckt werdt / waer uyt de onse te stercker vermoeden / datse haer wel souden moghen komen bespringhen. Dan als sy wel op haer hoede waren/ en hadden die van 't Eyland met al haer macht geen kans.

Waerschouwinge van de Chinesche Piloot.

Naerder waerschouwinghe.

N°. 22. ende 23. *Afteeckeninghe van de Bay van Borneo, ende van des Konincx Prau.* A. *Is de Bay.* B. *Des Conincx Armade.* C. *Vijf Visch-schuyten van stroo matten ghemaeckt.* D. *Den Hollandsche Admirael.* E. *Prauwen die met vivres aen boord komen.* F. *Vier swemmers die de Cabel meenden af te hacken.* G. *Sijn Visschers.*

Aenslagh van die van Borneo op 't Hollandsch schip ontdeckt

Den eersten Januarij 1601. sagen sy by malkanderen vergaderen achter een sekeren hoeck omtrent een mijl van 't schip over de 100. Prauwen / waer door sy 't oogh in 't zeyl hielden / ende dapper op haer hoede waren/al haer gheweer ende gheschut klaer makende. Daer nae isser een Prau aen boord gekomen met twee sacken Peper/die sy seyden dat de Koningh van Borneo sondt/ begeerende eenighe harnassen daer voor/welcke de Generael haer gaf/ sonder te laten blijcken / dat hy yet van haren aenslagh gemerckt hadde/dan liet maer twee man over-komen. Terstondt quamder noch een Prau aen boord met wel 80. man/ die meest bedeckt saten onder seeckere matten/welcke sy ghemeynlijck mede voeren op hare Prauwen. In dese Prau was een Os ende veel fruyten / die sy seyden dat de Koningh den onsen sond tot een vereeringhe / ende wilden stracx met alle man opklimmen/presenterende den onsen dat sy den Os souden ophijssen ende den Fruyten aenvaerden / om haer alsoo te bedodden / ende haer personage te spelen, Maer de onse op haer hoede zijnde verboden haer over te komen. Sy drongen des niettemin even hart aen / maer siende dat de Lonten ghereet waren om vier te gheven / zijn stil ghebleven / vraghende wat de onse haer begeeren was. De Generael seyde/ datter wel 2. oft 3. mochten over komen / maer niet meer / ende dat sy wat van boord af legghen souden/ 't welck sy deden. De voorsz Chinees Patani (die drie oft

Digitized by Google

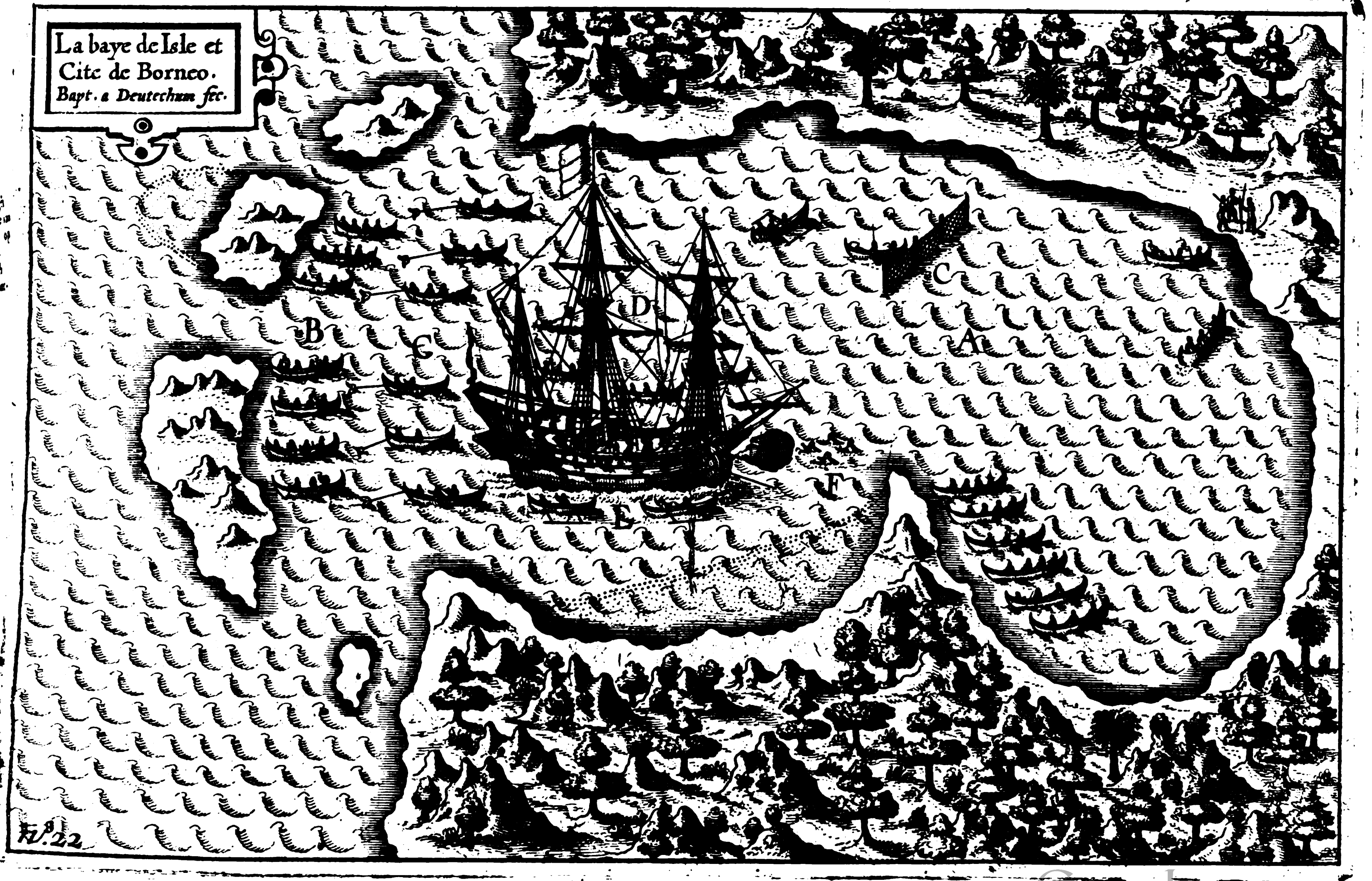

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

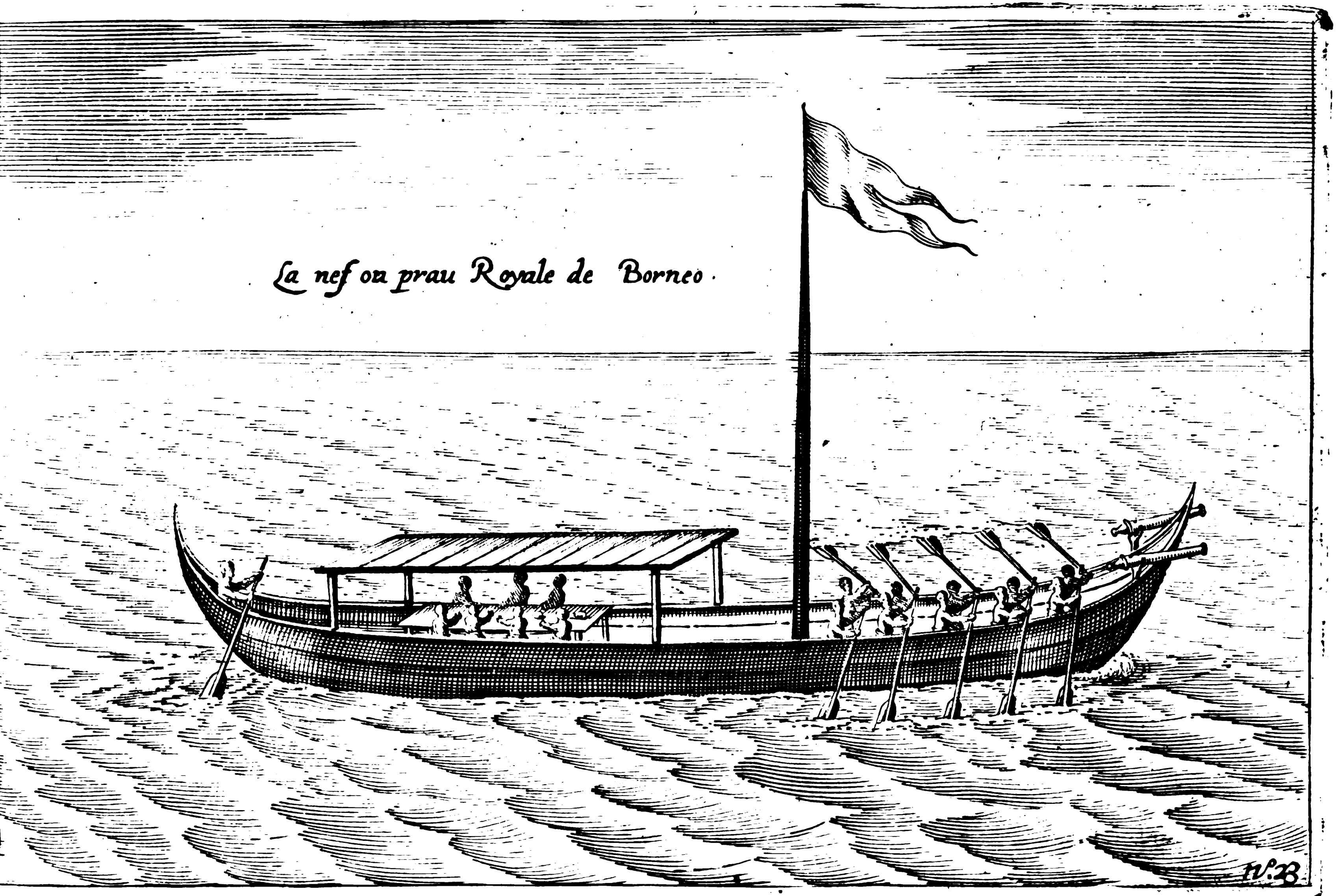

Digitized by Google

oft 4. daghen te vooren aen boord gheweest hadde) met noch eenighe andere Edellupden van den Coningh/ is overghekomen/ ende siende dat haren aenslagh gemist was/ doordien de onse soo wel op haer hoede waren/ heeft soo veel excusen ghedaen als hy immers mochte/ seggende dat des Coninckx Oom (die sijn vooght was/ ende in sijn plaetse regheerde) met alle de Prauwen op 't water ghekomen/ om sich met sijn Vrouwen wat te vermaecken/ende hadden 't schip van verre gesien sonder argh. Daer op vraeghden hem d'onse/ waerom hy haer sulckx niet ontbooden hadde/ doch lieten 't voorts onghemerckt doorgaen/ ende bewesen haer alle vrientschap/met sommige geschencken aen den Coningh/oft sijn Stadthouder te vereeren/ waer mede sy blijdelijck haer afscheyt genomen hebben ende door gevaren zijn/ want hadden gheen kleyne vrese/datse onthaelt souden geworden hebben na hare verdiende valscheyt/ daer de voorsz Chinees Patani de meeste auteur van was/ die sulckx wel meer gespeelt/ende niet langhe te vooren met sijn 4. oft 5. een Portugeesche Barck overweldight hadde/ daerse mede over voeren quansuijs als passagiers/ende alle de Portugesen di'er in waren den hals afsneden/ maer daer nae verstakense door storm in Borneo, alwaer sy wederom ghenomen wierden/ ende warender nu in des Coninckx dienst.

Den 2. dito quamder een prau van Borneo aen boord/ daer de voorsz Pataensche Chinesen in waren/ mede brenghende de Peper/ die sy den onsen verkocht hadden. Sy weghen alle haer goedt met een Evenaer oft Romance, ende reeckenen 100. Catti voor een Pico, yeder Catti soo veel wesende als 1¼. pond Spaensch ghewichte.

Anderen aenslagh gemist.

's Nachts daer aen by den doncker zijnde vier swemmers voor 't schips bough ghekomen/ die de kabel meynden af te snijden/ 't welck indien 't haer gheluckt hadde/ soude 't schip voorseecker aen landt hebben moeten drijven/ want hadden maer dat een Ancker/ daer 't schip op lagh en reedt. Maer de onse sijn 't ghewaer geworden aen een Prau daer sy uyt gesprongen waren/ die voorby 't schip quam drijven/ ende hebben 't belet met schieten/ waer door de swemmers haer wegh maeckten. Sy hadden den onsen oock twee nachten te voren een Prau afghesneden/ die sy van haerlupden ghekocht hadden/ soo dat sy ghenoodsaeckt waren wederom een ander te koopen/ want waren hare sloep in 't slaen voor Manilla quijt ghewo rden/ ende moesten haer nu met sulcken Prau behelpen.

Beschrijvinge van 't Eylands Borneo.

Dit Eylandt Borneo is een van de grootste Eylanden van Oost-Indien. De Hooft-stadt/ mede Borneo ghenaemt/ leydt in een moras/ soo dat mender met Prauwen moet varen van huys tot huys: Daer staen tusschen de twee ende drie duysent huysen/ ende daerenboven hebbense veel huysen ende hoven te landewaert in. 't Land is seer volckrijck/ ende 't zijn groote kloecke mannen/hebbende altijd haer geweer by haer/ al waer 't maer de slechtste boer ofte visscher. Sy gebruycken bogen ende lange spatten/ met een yser aen 't eynde/ als by ons een Javelijn/ in haer pijlkokers steken wel 20. oft 30. pijlen/ al bestreken met venijn/ dese blasense krachtelijck uyt/ ende alsser yemand mede ghequest is dat hy bloedt/ soo moet hy sterven. Sy sijn altsamen Moors oft Mahometist van geloove/ende en souden om de doodt te lijden gheen speck eten/ daerom en sijnder oock daer te lande gheen Verckens. Sy nemen soo veel vrouwen alsse voeden konnen/ daerse seer jalours van sijn/ eñ nochtans soucken haer profijt met te doen/ want daer quamender veel aen boord om te handelẽ/eñ als de onse die maer wat ongeschickelijck aen en tasten/ ja slechts daer op wesen/ stelden

GGGGg de

Digitized by Google

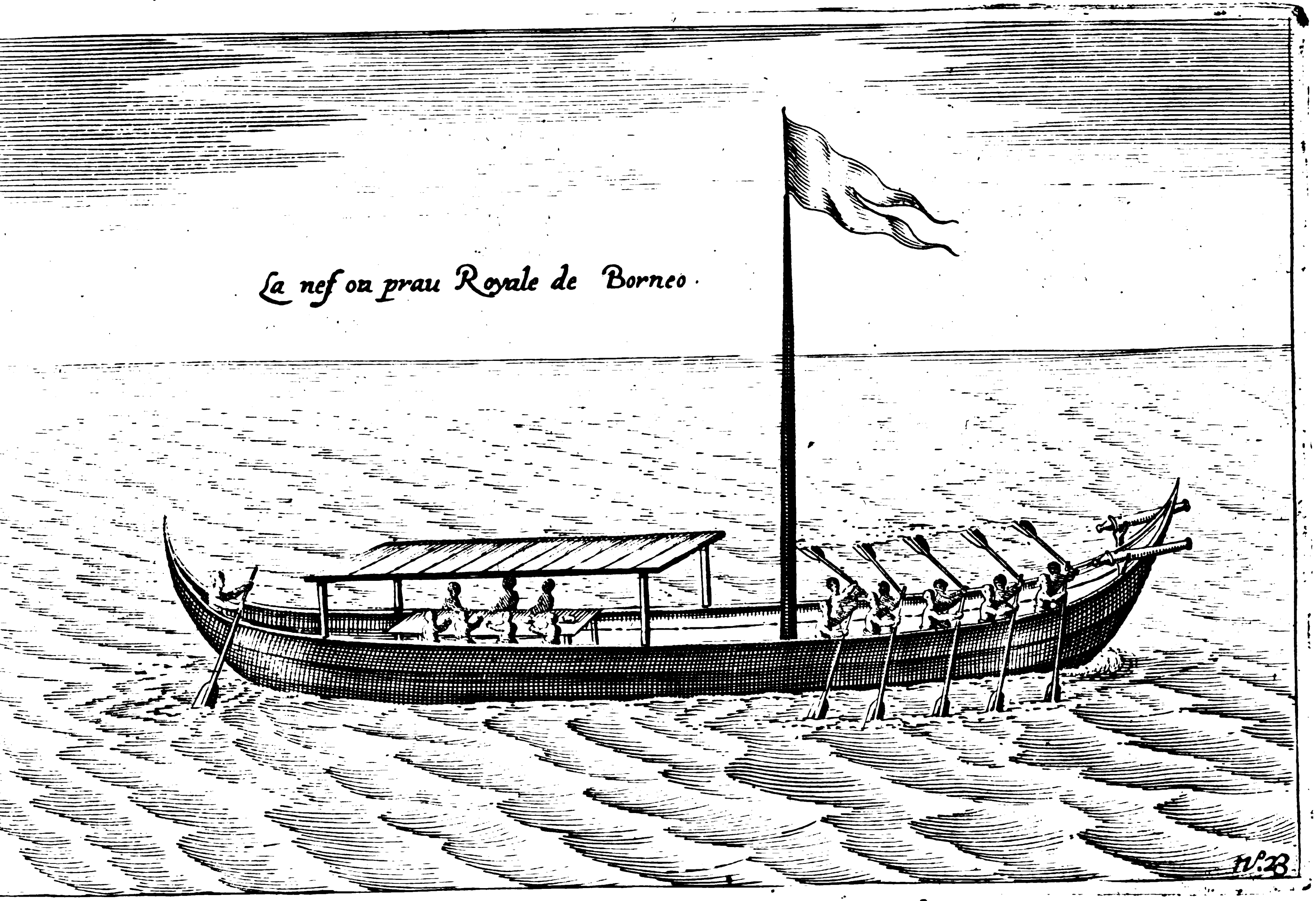

Digitized by Google

oft 4. daghen te vooren aen boord gheweest hadde) met noch eenighe andere Edelluyden van den Coningh/ is overghekomen/ ende siende dat haren aenslagh gemist was/ doordien de onse soo wel op haer hoede waren/ heeft soo veel excusen ghedaen als hy immers mochte/ seggende dat des Coninex Oom (die sijn vooght was/ ende in sijn plaetse regheerde) met alle de Prauwen op 't water ghekomen/ om sich met sijn Vrouwen wat te vermaecken/ende hadden 't schip van verre gesien sonder argh. Daer op vraeghden hem d'onse/ waerom hy haer sulcx niet ontbooden hadde/ doch lieten 't voorts onghemerckt doorgaen/ ende bewesen haer alle vrientschap/met sommige geschencken aen den Coningh/oft sijn Stadthouder te vereeren/ waer mede sy blijdelijck haer afscheyt genomen hebben ende door gevaren zijn/ want hadden gheen kleyne vreese/datse onthaelt souden geworden hebben na hare verdiende valscheyt/ daer de voorsz Chinees Patani de meeste auteur van was/ die sulcx wel meer gespeelt/ende niet langhe te vooren met sijn 4. oft 5. een Portugeesche Barck overweldight hadde/ daerse mede over voeren quansuys als passagiers/ende alle de Portugesen di'er in waren den hals afsneden/ maer daer nae verstakense door storm in Borneo, alwaer sy wederom ghenomen wierden/ ende warender nu in des Coninex dienst.

Den 2. dito quamder een prau van Borneo aen boord/ daer de voorsz Pataensche Chinesen in waren/ mede brenghende de Peper/ die sy den onsen verkocht hadden. Sy weghen alle haer goedt met een Evenaer oft Romance, ende reeckenen 100. Catti voor een Pico, yeder Catti soo veel wesende als 1¼. pond Spaensch gewichte.

Anderen aenslagh gemist.

's Nachts daer aen by den doncker zijnde vier swemmers voor 't schips bough ghekomen/ die de kabel meynden af te snijden/'t welck indien 't haer gheluckt hadde/ soude 't schip voorseecker aen landt hebben moeten drijven/ want hadden maer dat een Ancker/ daer 't schip op lagh en reedt. Maer de onse sijn 't ghewaer geworden aen een Prau daer sy uyt gesprонghen waren/ die voorby 't schip quam drijven/ ende hebben 't belet met schieten/ waer door de swemmers haer wegh maeckten. Sy hadden den onsen oock twee nachten te voren een Prau afghesneden/ die sy van haerluyden ghekocht hadden/ soo dat sy ghenoodsaeckt waren wederom een ander te koopen/ want waren hare sloep in 't slaen voor Manilla quyt gheworden/ ende moesten haer nu met sulcken Prau behelpen.

Beschrijvinge van 't Eylandt Borneo.

Dit Eylandt Borneo is een van de grootste Eylanden van Oost-Indien. De Hooft-stadt/ mede Borneo ghenaemt/ leydt in een moras/ soo dat mender met Prauwen moet varen van huys tot huys: Daer staen tusschen de twee ende drie duysent huysen/ ende daerenboven hebbense veel huysen ende hoven te landewaert in. 't Land is seer volckrijck/ ende 't zijn groote kloecke mannen/hebbende altijd haer geweer by haer/ al waer 't maer de slechtste boer ofte visscher. Sy gebruycken bogen ende lange spatten/ met een yser aen 't eynde/ als by ons een Javelijn/ in haer pijlkokers steken wel 20. oft 30. pijlen/ al bestreken met venijn/ dese blasense krachtelijck uyt/ ende alsser yemand mede ghequest is dat hy bloedt/ soo moet hy sterven. Sy sijn altsamen Moors oft Mahometist van geloove/ende en souden om de doodt te lijden gheen speck eten/ daerom en sijnder oock daer te lande gheen Verckens. Sy nemen soo veel vrouwen alsse voeden konnen/ daerse seer jalours van sijn/ eñ nochtans soucken haer profijt met te doen/ want daer quamender veel aen boord om te handelē/eñ als de onse die maer wat ongeschicktelijck aen en tasten/ ja slechts daer op wesen/ stelden

de mannen sich daer teghen te weer / ende souden yemandt lichtelijck met een spies ofte spuyt in de huyt ghesteecken hebben. Sy sien alle soo mans als vrouwen uyt den bruynen/ghelijck andere Indianen. Gaen ghekleet met eenigh lijnwaet om 't lijf / dat sy op verscheyden manieren weten te winden. Op 't hoofd hebbense een Tulpant van fijn katoenen doeck. De Edelluyden / sonderlinghe die van's Koninckx maeghschap zijn / weten haer seer groots ende magnifijck te houden. In 't midden van hare Prauwen / die overdeckt waren voor de Sonne / hebben sy een tafel staende / met eenighe silvere vaten daer op / in de welcke sy haer Betelle ende kalck hebben / datse doorgaens knauwen.

N°. 24. *Afbeeldinghe van 't Eyland Borneo.*

INWERP.

Naerder beschrijvinghe van Borneo.

,, Die het ten nausten ondersocht hebben / segghen/
,, dat dit Eylandt in zijn ommeloop niet meer en begrijpt als 250. mijlen / andere maecken 't ongheloof-
,, lijck groot / ende spreecken van 2100. mijlen/ jae dat
,, men 't in drie maenden niet en soude konnen om zey-
,, len. Pedro Texeira verhaelt/dat hy van de west-hoeck
,, van 't Eylandt noordewaert aen langhs de kuste
,, tot de haven toe ghezeylt heeft ontrent 200. mijlen.
,, Het is overvloedigh van leeftocht / ende sonderlinge
,, van vleesch ende rijs. Geeft (soo ghesepdt is) de beste
,, Camphora van gheheel Oost-Indien / waer van wy
,, breeder gheschreven hebben in de eerste Schipvaerd/
,, fol. 90. Men vindter oock eenigh goud/ ende den ver-
,, maerden steen ghenaemt Lapis Bezar, die seer ko-
,, stelijck is/ ende wel versocht teghens 't venijn. De-
,, se groeyt binnen in de maghe van een Schaep ofte

Lapis Bezar, hoe ende waer hy groeyt.

Bock/ rontom een dun stropken / 't welck in 't mid- ,,
den van de voorsz maghe leydt/ ende dickwils in den ,,
steen ghevonden wordt. Hy is seer slecht ende glat ,,
van buyten / van coleur doncker groenachtigh. De- ,,
se Bocken oft Schapen noemen de Persianen / in ,,
welcker land de steen mede seer veel gevonden word/ ,,
Bazan, ende de steen Bazar, welck is soo veel te seg- ,,
ghen als Marckt-steen, waer van oock de Bazarucos ,,
(wesende 't minste geld aldaer) haren naem hebben/ ,,
als of men segghen wou Marckt-geld. Hoe de steenen ,,
grooter ende swaerder van ghewichte zijn / hoe sy ,,
oock beter zijn ende meerder kracht hebben. In 't ,,
landt Pan by Malacca (daer dese steen mede veel ghe- ,,
vonden wordt) vindt men seeckeren steen binnen in ,,
de galle van een vercken / die noch in meerder weer- ,,
de ende beter teghen alle venijn ghehouden wordt/ ,,
als de Bezar-steen. Is van coleur klaer rootachtigh/ ,,
in 't smaecken bitter / ende in het tasten als Fransche ,,
seep. Als men hem ghebruycken wilt ende yemand ,,
ingheven / soo werpt men hem in een kop met water/ ,,
laet hem soo wat daer in staen/ ende in 't uyt trecken ,,
is 't water bitter / 't welck ghedroncken alle de venij- ,,
nigheydt die men in 't lijf heeft reynight ende uyt- ,,
werpt / soo als men by ervarentheydt dickmaels be- ,,
vonden heeft. Men vermoed dat vey de voornoem- ,,
de steenen in de maegh ende galle van de voorschre- ,,
ven beesten groepen / door de kracht van de kruyden ,,
die sy eten / aenghesien men de steenen op alle plaet- ,,
sen/ selfs in de Oost-Indien niet en vind/daer de bee- ,,
sten nochtans met menighte weyden. In Borneo ,,
vindt men oock sommighe Diamanten (van welcke ,,
edelen steen elders breeder sal ghesprocken worden) ,,
wat Note-muscaten ende Foely/het hout Sapon,daer ,,
men mede verwet als met Brasilien-hout, ende veel ,,
Was. Heeft veel havenen ende steden/ doch niet seer ,,
bewoont.

Pedra Porco, ofte Vercken-steen.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

„bewoont. De Hooft-stadt (als wy ghesepdt hebben) „is Borneo, een stadt met steene mueren omringht/ „ende met schoone huysen verciert/ legghende in een „morasß/ als Venetien. De haven is ruym/ ende wel „bevrijdt/ ghemaeckt van de mondt van een groote en„de wijdloopende riviere/ die aldaer in zee valt/ ende „van een deel andere rondsom legghende Eylanden. „Dese haven heeft eertijdts ghestaen onder 't ghebiedt „van de Spaenjaerden/ diese verlaten hebben om de „onghesondheydt des lands/ ende om dat sy haer wey„nigh nut was. De huysen zijn van hout ghemaeckt „op balcken ende solderinghe van plancken. Als het „den Inwoonderen om des onweders wille/ oft an„der oorsaecken goet dunckt/ verbaren sy met kleyne „moeyte van d'eene kant van de rivier aen d'ander/ „'t welck oock in sommighe andere landtschappen en„de Eylanden daer omtrent dickmaels ghefchiedt. „De Inwoonders zijn kloeck ende verstandigh/maer „seer gheneghen tot steelen/ sonderlingh op de zee/ en„de varen dickwils op vrybuyt tot aen de kuste van „Pegu toe/ wesende by de 400. mijlen weeghs. Hare „wapenen zijn rappieren/ Cosos, 't welcke schilden „zijn gemaeckt van............ lancien/assagayas,en„sommige hebben oock roers/ maer voornemelijck Selihes, oft spiese van hout/dat so hart is als yser/maer „kort-brakigh/ soo dat sy steken blijvende in de wonde „veel splinters daer in laten/ die de selve bykans on„geneselijck maken. Te landewaert in zijn sy Heydenẽ „ende Afgoden-dienaers/ maer aen de zee-kant meest „Turcx/ welcke religie de Koningh selve toe-ghedaen „is/ den welcken niemandt en magh aen-spreken als „door een taelman ofte voor-sprake.

Een Champan komẽde uyt Iapon in Borneo versteken.

Den 3. Januarij 1601. onder zeyl zijnde/ saghen sy een schip achter haer gheset legghen/ daer sy nae toezeylden. Dit was een Champan dat van Iapon quam/ ende naer Manilla wilde/ maer was door storm versteken/ ende ghedwonghen hier in Borneo in te komen/ om hem te verversschen/ moetende daer noch vier maenden vertoeven nae de Monson, oft bequamen tijdt om naer Manilla te zeylen. De Generael liet de Capiteyn aen boordt komen/ dat een oud dick man was/ een Portugees gheboren van Port a Port. Was gheheeten Manoel Luis, ende hadde langhe in Malacca ende Maccao ghewoont/maer woonde nu in Iapon in een stad ghenaemt Langasaque. Gaf den onsen te kennen/ datter in Iapon een groot Hollandsch schip was gekomen van de Compagnie van Steven Verhagen, 't welck aldaer versteken ende in seer deerlijcken staet was/ want sy waren meest al van hongher ende sieckte gestorven/ soo datter maer 14. afen leefden. De Koningh van Iapon hadde 't selve schip uyt Bongo, daer het eerst aenghekomen was/ in een ander haven doen voeren/ Atonza ghenoemt/ daer het op 4. anckers lagh/ ende wel bevrijdt was. Het volck gingh los ende vry al daer 't hun beliefde/ ende hadden consent om een kleynder schip te maken/ dewijl sy niet machtigh en waren het hare over zee te brenghen/ ende dan te zeylen alwaer sy wilden. De onse verstonden wel dat het den Admirael was van Verhagens Compagnie/ want was een schip van 250. last/ ende hadde (soo de voorsz Portugees vertelde) veel gheschut op/ met veel Realen van achten ende koopmanschap. Sy waren met twee schepen van Chili overgheesteken/ maer hadden 't eene moeten verlaten. De Generael heeft den Portugees naer vermoghen wel ghetracteert/ eenighe hammen ende ander victualie van hem ghekocht/ ende tot zijnen contentemente betaelt/ biddende dat hy weder-komende in Iapon den Hollanderen alle hulpe ende bystandt doen wilde/ ghelijck hy beloofde. Hem werdt oock t'zijner begeerte een Princen vlagghe ghegheven met

Digitized by Google

een paspoort van zijn Excellentie / daer hy in seer verblijd was.

't Schip gaet uyt de Bay van Borneo t'zeyl.

Den 5. dito 's morghens zeylden sy uyt het gat van Borneo, ende buyten de Bay zijnde / setten haren cours t'zeewaert in / ende quamen / nae dat sy langhe met groot perijckel in de Eylanden verwarret gheleghen hadden / soo verre / dat sy op den 16. dito een zeyl vernamen in haer vaerwater / naer het welcke sy geloopen zijn / om een Piloot daer uyt te bekomen. Des middaeghs daer by komende / saghen dat het een Joncke was / ende dedense strijcken / ende den Meester aen boord komen. Dese seyde / dat hy van Ior quam / een Coninghrijck by Malacca: De Generael heeft de Meester / om dat hy een goed Piloot was op alle dese ghewesten / ende oock in de Molucken, aen boordt ghehouden / die met zijn Soon over trat / ende zijn volck belaste 't schip mette Joncke te volghen.

Bekomt een Ioncke van Ior.

Anckeren voor de stad Ioartan in 't Eyland Iava.

Den 28. dito hebben sy 't gheset recht voor de stadt Ioartan, gheleghen in 't Eyland Iava, daer sy vernamen dat geen specerije te bekomen soude zijn / overmits die / door den treck van de Hollandtsche Schepen / al verboert was naer Bantam. Hier hebbense 't schip ten besten dat sy konden gherepareert / want het een seer bequame plaetse is om schepen te setten ende kalfaten. Sy hebben haer ooc versien van verversinge / als fruyten ende hoenderen / die sy in-ruylden voor Norenbergher meskens / spiegelkens / naelden / lijnwaet / wolle kleederen / ende andere verscheyden snuysteringe. Den 30. quamender eenige Portugesen aen boord / seggende datse een Baar Foely te koop hadden / die de onse van haer kochten voor lakē / dan seyden / dat sy de selve niet voor over twee daghen konden leveren. Des anderen daeghs quamen de selve Portugesen weder aen boord / met noch een ander / die sy seyden dat onder hun de principaelste was in Ioartan. Vereerden den Generael met eenige fruyten ende ander snuysteringe fray met bloemen ende kruyden besteken / daer voor hy haer wederom vereerde met wat Lijnwaets.

Den 1. Februarij 1601. quamender wederom drie Portugesen aen boordt / onder andere een / de welcke seyde dat hy in Holland geweest hadde ten tijde van de Spaensche Vloot / een jonghen zijnde van Don Diego de Pimentel. Dese seyden / dat de voorsz Foely noch niet ghereet was / maer dat sy die op morghen souden leveren. Waer uyt de Generael achterdencken kreegh / dat sy hem sochten te traineren / om middeler tijdt eenighe schelmerije ofte verraderije te brouwen / siende datter maer een schip en was / ende dat noch seer swac door den slagh van Manilla. Heeft derhalven / om alle verraderije te beletten / de voorsz Portugesen aen boort ghehouden. 's Anderdaeghs 's avonds quamder een Portugees aen boord met twee Balen Foely / wegende by de 200. pond / 't welck maer een halve Baar is. Hy seyde datter niet meer en was / ende dat hy noch moeyte ghenoegh gedaen hadde om dese te bekomen; dan / nae de onse vermoeden / waren 't haer oude treken. De Generael heeft de twee Portugesen ontslagen / maer den derden / genaemt Augustijn Nuñez bleef aen boord: de andere hadden hem belooft te halen / dan en quamen niet.

Stadt van Ioartan, en haer Koningh.

De stad Ioarran en heeft geen muragie: daer moghen omtrent 1000. huysen in staen al van hout gemaeckt. De Koningh was doen ter tijdt in Passarvan, daer hy hem meest onthout: 't was de selve die over vijf jaren de stadt van Balambuam belegert hadde / doen de eerste schepen van Amsterdam daer waren / so wy in de beschrijvinghe van de eerste Schipvaerdt der Hollanders op Oost-Indien gheseyt hebben. Hy hadde de voorschreven stad Balambuam verovert / den ouden Coningh met al zijn gheslacht uytgeroeyt / ende was nu Koningh van Sorbaya, Ioartan, Passarvan ende Balambuam. In Ioartan woonde

Digitized by Google

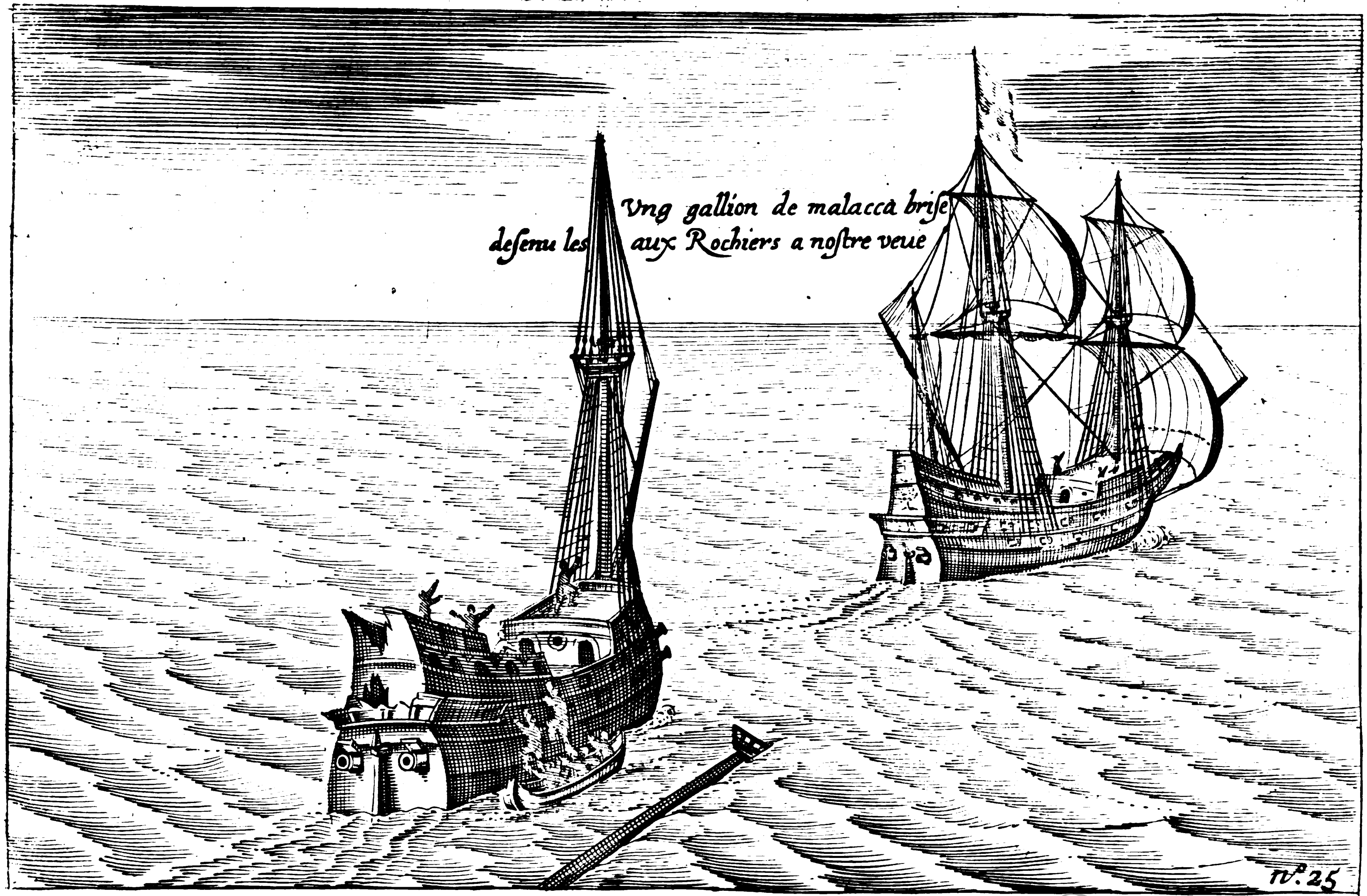

Digitized by Google

Digitized by Google

woonde de opperste Priester der Indianen in Iava, die een stuck weegs buyten de stadt een hof hadde met veel huysen/eñ was wel 120. jaer oud; dies niet tegenstaende hielt noch veel vrouwen / die hem moesten verwarmen/ende voeden met hare melck/want hy ouderdoms halven gheen ander spijse nutten / noch elders by leven konde. Was een groot vyand van de Christenen / dan de Coningh liet evenwel de Portugesen als oock andere natien haer vryheydt / om datse groot profijt ende welvaren in zijn landt brengen / nochtans nam hy van geen vreemdelinghen eenighen tol ofte schattinghe.

4 Schip zeylt uyt de haven van Ioartan.

Den 4. dito zijn sy met een achter-ebbe t'zeyl gegaen uyt de haven van Ioartan, op hebbende den voorschreven Malayschen Piloot (want de Chinesen warense nu beyde quijt) ende een Portugees / die haer vertolcken ende de passagie wijsen soude van de Straet van Balambuam.

Sien een groot Galeoen van Malacca vast sitten op seker klippen.

Den 5. dito omtrent de middagh hebben sy een Schip t'zeewaert van haer ghesien / dat een groote mast hadde ende reddeloos lagh: daer by komende / saghen / dat hy vast aen de grondt sat op eenighe blinde klippen: Het was een groot Schip wel van vijf of ses hondert last / ende hadde wel seven oft acht hondert man op ghehadt / daer sy noch sommighe van saghen. De Portugees die sy op hadden/seyde/'t was het Galeoen van Malacca, toegerust om na 't Eylandt Amboyna te zeylen / ende de Portugesen / die in haer Fort aldaer van de Inwoonders seer nauwe belegert waren / te ontsetten / vermeynende het selve met het Eyland Banda so wel te fortificeeren/ datter niemand voortaen en soude moghen handelen als sy/ende dan voorts na de Molucken te trecken/om die mede voor haer te versekeren: maer door dese Schipbreucke is sulck haer voornemen belet gheworden. De onse vermoeden mede/ dat het selve Schip daer ghekomen was / om haer te ontmoeten / ende datse advijs van haer moesten ghekreghen hebben over landt / wel wetende datse door de Monsons van winden alsdoen wapende door de Straet van Balambuam moesten passeren / want anders was dit uyt haren wegh om naer Amboyna te varen.

N°. 25. *Afteeckeninghe van het vast-zittende Galeoen.*

Komen in de Strate van Balambuam.

Des avondts zijn sy in de mondt van de Straet van Balambuam gekomen/welcke streckt tusschen 't Eyland Baly, andersins Iava Minor, ofte kleyn Iava genoemt/ende Iava Major. Den 10. dito 's morghens waren sy buyten de Strate van Balambuam, ende hadden de Vercken-hoeck van Baly zuydoost van haer.

Ende daer door.

Den 24. April 1601. saghen sy in der nacht beschey delijck een vier uyt den noordoosten/eñ vernamen metten dag het lant ten noorden van haer / daer sy omtrent 4. mijlen af waren. Dit was (na haer gissinge) 't land tusschen Capo Falso ende Capo de Bona Speranca, so dat God Almachtigh haer doen wonderlijck beschermde door het vier dat sy op landt ghesien hadden/ want na gissinghe van de Stuerluyden waren sy noch wel 200. mijlen beoosten de Caep, ende met den wind die 't doen wayde n. n. w. aengaende / so het hart gekoelt hadde/ soudense recht op 't lant ghezeylt hebben.

Vermoeden neffens de Caep de Bona Speranca te wesen.

Den 3. May vermoeden sy dat sy neffens de Caep de Bona Speranca waren/ ende den 26. dito tegen den avond zijn sy op de reede van 't Eylandt S. Helena ghekomen; daer sy haer wel versien hebben van water/ ende plantteyt van visch ghevangen / die oock 't beste was dat sy daer kregen / want al zijnder veel Geyten ende ghevoghelte / soo kan mense nochtans om haer wiltheydts wille qualijck krijghen. Fruyt en wasser mede niet te beko-

Setten 't voor 't Eylandt S. Helena

Digitized by Google

Gaen van daer weder t'zeyle.

bekomen/dan vijghen ende wat Datelen. Den 30. dito ginghen sy van 't voorsz Eylandt t'zeyle.

Ontmoeten ses Hollandsche schepen, die naer Oost-Indiē wilden.

Den 16. Junij 's morghens saghen sy ses zeylen ten noorden van haer komen / dat Hollandtsche Schepen waren van Amsterdam, die naer Oost-Indien wilden / ende tot haren Generael hadden Iacob Heemskerck.

Setten 't voor Rotterdam.

Den 26. Augusti 1601. omtrent de middagh hebben sy 't gheset voor de Stadt Rotterdam, daer sy uytghezeylt waren; Godt danckende voor zijn ghenadighe bewaringhe. Binnen Rotterdam was groote blijdschap soo wel onder de principaelste / als onder de ghemeyne borgerije / ende sy wierden van een yeghelijck wellekom gheheeten van hare verre moeyelijcke ende ghevaerlijcke reyse / uytghe weest hebbende weynigh min als drie jaren.

Tot den Leser.

Alsoo eenighe bladeren ledigh waren, soo heeft het ons goet gedacht hier by te voeghen, dit nevens gaende discours, wegens de Voyagie rontom den Aertkloot, tegens meeninge van veelen.

Eertijts plegen vel verstandige ende gequalificeerde luyden te ghelooven / dat het Aerdrijck als een Spongie op het water dreef / ghelijck sulcx uyt de schriften van S. Augustijn kan bewesen worden; dese opinie heeft noch lange in swang gegaen / want in het jaer 745. Virgilius Bisschop van Saltsbrugh in Duytslandt openbaerlijck ghepredickt hebbende dat de voor-seyde opinie valsch was: item datter onder ons luyden waren / die met de voeten teghens ons aen ginghen ende in het Grieckx Antipodes ghenaemt wierden / soo is hy daer over voor een ketter van den Bisschop Bonifacius van Mentz uyt-gheroepen / ende van den Paus Zacharias gheciteert. Dese heeft het proces ofte de differentie aen Utilo doemaels Koningh van Bohemen over-ghegheven; doch alsoo den voornoemden Bonifacius Bisschop van Mentz brieven van recommandatie aen den ghemelden Koningh ghekreghen hadde / soo heeft Virgilius Bisschop van Saltsburgh het proces verlooren / ende is als een ketter veroordeelt ghewoorden. Doch hoe rechtveerdigh dat het selve vonnis gheweest sy / blijckt nu door de ervarentheyd selve. Alhoewel noch heden menschen van soo obstinate herssenen ghevonden werden / die niet gheloouen en konnen nochte willen / dat het moghelijck sy dat men het Aerdrijck rondsom vare. Hoewel ooghenschijnelijck / jae so klaer als de middagh haer dwalinghe / door de voyagien van Francoys Draeck, Thomas Candisch, Olivier van Noort, ende onlanghs de Nassausche vlood onder het beleyd van den E. Heere Iaques L'hermite openbaer ende bekent ghemaeckt is / want alle dese het Aerdrijck om gevaren hebben / sonder veranderinghe van schepen. De eerste hebben haer cours ghenomen van Enghelandt nae Cabo Verde, houdende de kuste van Guinee, loopende door de Strate van Magallanes, ende L'hermite houdende de kuste van Brasil, door de Strate van Le Maire. De Straet van Magallanes leyt op de hooghte van 52. graden bezuyden de linie / sulcx dat de ghemelde Strate van Engeland meer dan 2000. Hooghduytsche mijlen / en van buyten de Meridiaen van de Vlaemsche Eylanden op haren loop nae 't westen omtrent 800. Hooghduytsche mijlen gelegen is / van welcke het begin van de lenghte van oost ende west / ofte den Meridiaen hedensdaeghs begint. Om de ronte van het Aertrijck om te varen / soo hebben de voornoemde Zee-helden haren cours ghenomen onder den Meridiaen van de ghemelde Eylanden nae het westen / tot aen de Straet voornoemt ontrent 800. mijlen / ghelijck alreede ghe-

seydt

Digitized by Google

seydt is: Maer de enghte ghepasseert zijnde / hebben sy haren cours nae het westen ghenomen / nae de Eylanden van de Molucces, die onder de linie equinoctiael legghen / ontrent de Antipodes van de Vlaemsche Eylanden hier voor ghenoemt / zijnde van de selve verscheyden verbolghens haren cours 3000. Hooghduytsche mijlen / ende zijn van den Meridiaen van de Vlaemsche Eylanden af 180. graden (waer uyt klaerlijck blijckt / dat sy recht onder de selve zijn / want alsoo de zee ende het Aerdrijck te samen een ronte maecken / de welcke groot is 360. graden / ende dese Antipodes mosten de helfte als zijnde den halven circkel verscheyden zijn van den anderen / dat is 180. graden / soo ist noodsaeckelijck dat de Inwoonders van de Molucces Antipodes van die van Guinee ofte daer omtrent sijn: Alsoo die omtrent Moluccas zijn / recht teghen die omtrent Guinea woonen ofte varen / aen gaen ofte zeylen / want sy effen 180. graden van den anderen zijn / ende op een hooghte / de eene bezuyden / ende de andere benoorden de Equinoctiael linie leggen. Het welcke oock van alle andere plaetsen moet verstaen worden / want die op de hooghte van 52. graden 40. minuten bezuyden de linie effen 180. graden van Amsterdam leggen / zijn Antipodes van deselve ende alsoo ter contrarie / waer uyt dan blijckt datter Antipodes zijn: item dat het Aerdrijck ende de Zee t'samen eenen ronden circkel ofte kloot maecken / dewelcke door de wonderbaerlijcke wijsheydt Godes als een puntjen het midden vande Werelt is hangende ende vande lucht rondsom ombat werdt / sonder dat de selve elders heynder ofte verder vande locht verscheyden is. Want dese wonderlijcke swaerte des Aerdrijcks rustende als een centrum ofte middelpunt vande Werelt / hout haer selven staende onbeweeghlijck / sulcks dat het schijnt onbegrijpelijck te wesen / om dat de locht de selve ombangt / die nochtans sonder ghewelt niet en kan tegen houden de minste swaerte die daer wesen mach / gelijck sulcks blijckt in een geworpen steen ofte geschooten lood ofte pijle / dewelcke wel op gaet met ghewelt / maer de kracht vande booghe ofte roer ghebroocken zijnde vaert weer neder ende daelt op het Aerdrijck / sonder dat de locht die selve in het minste houden kan. Waeromme dan een yder Stadt ende Provincie verseeckert moet zijn dat sy al even nae aenden hemel is / alsoo het Aerdrijck het centrum ende den hemel de perypherie ofte omtreck is.

Maer op dat wy wederkeeren tot het ombaeren vande Aerdkloot / soo ist dat de gemelde Capiteynen Francoys Draeck ende Candisch wesende opde Moluckshe Eylanden / ende nemende haren cours nae het Westen dwers ende ter zijden vande voorschreben Eylanden zijn gevaren tot de Cabo de bona Esperance, ghelegen op 35. graden bezuyden de linie / latende Indien aen de rechterzijde / en gekomen ende hebben gevaren vande voorsz Caep naer de Vlaemsche Eylanden, diemen Asores noemt: waer van daen sy haren vaert begonnen hadde / het welcke sy alles met eē Westelijcke cours volbracht hebben / sulcx datmen den gantschen Aerdkloot met diergelijcken cours omseylen mach: gelijck sulcx uyt de Voyage van Francoys Draeck klaerlijck blijckende is. Dese Voyage heeft in sijn omloop begrepen ontrent 7500. Hooghduytsche mijlen / ende nae het zuyden ende noorden bijde 400. mijlen ofte meer: soo dat de gantsche cours die sy recht inde ronte gedaen hebben / ghelijck als nae het zuyden ende noorden gheweest is 11500. Hoogh-duytsche mijlen. Waeromme uyt de voorige redenen klaer genoegh blijcke dat 't ghevoelen van die ghene die meynen / dat men het Aerdrijck niet omseylen en kan gheen fondament altoos heeft / maer dat het selve teghen verscheyden ondervindingen strijdt.

Digitized by Google

strijdt. Waeromme te hoopen staet / dat al-sulcke hartneckighe hoofden voorstaen van hare valsche opinie sullen af-standt doen / ende den Almoghenden Godt prijsen over zijne wondere wercken met oneyndelijcke danckbaerheydt. Waer toe ons helpe de eeuwighe ende Almoghende Godt Schepper der Hemelen ende der Aerde / die alleen wijs Heyligh ende goed is / ende ons gheven wil een ghelucksalighe uytgangh van dit ellendighe ende een gheruste inganck in het eeuwighe leven Amen.

FINIS.

Digitized by Google

Kort Verhael/ ofte Journael/

Van de reyse gedaen naer de Oost-Indien met 4. Schepen, *Nederlandt*, *Vereenigde Landen*, *Nassou*, ende *Hoff van Hollandt*,

Onder den Admirael

PIETER BOTH

van Amesfort, voor Reeckeninge van de Nieuwe Bra-
1599. bantsche Compagnie tot Amsterdam; in den Iaren 1599. 1600. ende 1601.
Gehouden by Capiteyn *Paulus van Caerden*.

Decemb. DEn 21. December uyt Texel met
noch vier andere Schepen/ van de
Oude Compagni t'zeyl ghegaen
doch voort van haer ghescheyden/
soo voorts zeylende tot primo Fe-
1600. bruarij 1600 dat wy de Linie Æqui-
Februarius noctiael passeerden/ ende den 26
ende 27 Meert de Cabo de bona Espe-
Meert. rance op de hooghten van $35\frac{2}{3}$ graden. By den ande-
April. ren in Compagni blijvende tot den 26 April, daer de
twee Schepen 't Hoff van Hollant, ende Nassau; 's nachts
van ons gescheyden/ om (naer voorgaende ghenome
resolutie) door gaens sonder verversinge na Bantam te
zeylen/ haer uyt ons Schip de Vereenigde Landen maer
versch water versiende/ ende 3 siecken overnemende/
sijnde als doe op de hooghte van $22\frac{1}{4}$ graden by Oosten
Madagascar.

Den 2. May gekomen inde Bay van Antongil, daer May.
ons versch water in nemende/ sijn den 6 dito naer Ban-
tam t' zeyl gegaen/ wel van Lemoenen/ ende Orange-
Appelen/ teghens t' scheurbuyt versien sijnde. Den
16. een langh laech Eylandt verby loopende/ daer
geen grondt konden werpen/ leggende op de hooghte
van $10\frac{1}{4}$ graden/ sijn den 29. dito voor de tweede
mael de Linea Æquinoctial ghepasseert/ en den 3. Iunio Iunius.
ghekomen ten Ancker/ inde Eylanden vande Maldiva,
daer den Admirael sijn Sloep dede op setten. Den 7.
dito van daer seylende sonder yets sonderlijcks
voorghevallen/ tot dat wy den 6. Augusti voor Bantam Augustus.
op de Reede quamen/ siende twee Schepen ons vol-
gen/ die wy vernamen van onse Compagnie te wesen/
waer over niet weynich met den anderen verblijdt en
waren/ van waer den 25. dito met de Schepen de Ver-
eenichde Landen ende Hoff van Hollandt weder t'zeyl ghe-

Digitized by Google

1600. Augustus. gaen zijn / naer Priaman, om ladinghe van Peper daer in te nemen / alsoo bericht waren dat daer ladinghe ghenoech waer / mede nemende van Bantam een Stuerman / ende twee Tolcken / om ons in den handel behulpelijck te wesen; doch eerst van den Generael Pieter Both, ende sijne Raden tot Generael over dese twee Septemb. Schepē verklaert / daer wy den 7. Septemb. gearriveert zijn / (onderwegen den 29. Augusti bejegende de 4. voorghemelde Schepen van de oude Compagnie / zeylende October. naer Bantam) daer wy tot den eersten Octob. in grooten prijckel eñ veel moeyten / sonder yets uyt te rechtē bleven handelen / daer van daen gescheyden zijn / ende den 3 voor Ticou gekomen / zijnde 10. Minut. bezuyden den Æquinoctiael, daer wy weynich tot handelinge konden komen / soo wegens des inwoonders groote valscheyt / alsoo wy voor ons ooghen sagen / dat sy de Peper met sant / ende steentjes vermenghden / oock veel water onder gooten / om dies te swaerder te doen weghen / als om de periculeuse kille / daer wy met de Schuyten in mosten legghen / die met leegh water drooch liepen / dies wy haer versochten met ons te komen handelen op een kleyn Eylandeken / een half Mijl van daer gelegen / mits de Peper haer duerder betalende / daer sy niet toe verstaen wilde / maer noch dagelijcks ons met nieuwe ghesochte Tollen quelden / welcke valscheyt soo wel de grootsten / als kleenen bedreven / tot Exempel van welcken / soo gebeurdent / dat een van de principaelste aen ons een party Peper teghens blaeuw Guineets linnen verhandelde / het selve weder gebrocht heeft / daer geldt voor eysten / 't welcke by ons gedaen zijnde / hebben daer naer bevonden dat hy alle de stucken ontvouden / ende van yder een / ofte twee ellen afgesneden hadden / om alle welcke bedroch wy nootsakelijcken mosten resolveeren te vertrecken / soo dat wy den 13. van daer t'zeyl ginghen / ende op dato voor Passaman quamen / zijnde 3. Mijlen van Ticou, recht onder de Linie Æquinoctiael. 1. October.

Den 14. dito begonnen te handelen / doch bequamen weynich Peper / konnende weghens den regen / ende gestadighen Windt niet veel uyt rechten / want het gebeurden dat op een tijdt / de Boot / ende Schuyt beyde met Peper ghelaeden zijnde in 't uytkomen van de Reviere in de gron liepen / sulcx dat een goede partije verlooren / ende voorts de reste met groot perijckel / ende moeyten te Scheep kreghen / des considererende het groot perijckel / als mede dat sonder eenich beschut voor alle Winden in openbare Zee laghen / oock de stroom niet afnemende / hebben besloten / hoe eer hoe liever van daer te scheyden / ende naer Achin te loopen; hoe wel ons het quaet tractement der Zeeusche Schepen niet onbekent was / doch verhoopten een beter / vermits (behoudens eer en eedt) geen naeder / ende bequamer handel plaetse wisten / zijnde boven alle andere weghen de abundantie van Peper vermaert.

Den 18. dito van Passaman t'zeyl ghegaen / hebbende onderweghen veel teghen-spoet / soo van stormen / als contrarie winden / by ons hebbende drie Achinesers, die goet tractement deden; op hoope van goede dienst daer van te trecken / ende tot haere ladinghe in Achin behulpelijck te wesen; want beloofden aen haeren Koninck goet rapport / ende ghetuygenisse van ons te doen / als hoe vreetsaem met de Inwoonderen tot Bantam (daer dese Achinesen van daen quamen) ghehandelt hadden / zijnde recht contrarie het valsch voorgheven der Portugesen, ons by alle Indische Koningen niet als voor dieven / ende Zee-Roovers uyt maeckende.

Den 21. November quamen op de reede voor Achin, Novemb. leggende op de hoochte van 5½ graeden by Noorden de Linia Æquinoctialis, vindende aldaer diversche Schepen / tot negen in 't ghetal / soo van Gusaratta, Bengala, als elders /

Digitized by Google

1600. Novemb. ders / ende onder anderen een Portugees Scheepken van Malacca, die ons haer Boot aen boort sonden / met een Hamburger, ghenaemt Mattheus Meuw, om ons wegens den Portugesen Capiteyn (genoemt Bodriga de Coste) te verwelkomen / dan stierden hem sonder eenich tractement / ofte caresse weder te rugge: Des nachts is ons van Conings wegen / door sijn Tolck eenich fruyt gebracht / die hem geliet de Portugeesche Taele onkundich te wesen / niet als Malays spreekende; vraeghde ons uyt Konings naem / van waer quam / en wat op sijn Reede te doen hadden; daer door onsen Tolck op alles goedt bericht deden / den Coninck weghens de gesonden fruyten ten hooghsten bedanckende / met een versoeckende / dat met de ghevanghen Nederlanders mochten te spraeck komen / alsoo ons het ongheluck vande twee Zeeuse Schepen niet onbekent was / daer wy den Coninck van ontschuldighen / 't selve der Portugesen valschen handel te laste legghende / sulcks dat op des Conincks goet vertrouwen alhier gekomen waeren / om te handelen / als hem aen alles onschuldich kennenden.

Den 22. dito hebben wy de dry Achinesen, nevens onsen Tolck (ghenaemt Treuoer Ian) naer Landt gesonden / om den Coninck onsen 't halven te groeten / yder met een gouden Rinck beschenckende / met voorder beloften / soo daer onse ladinghe bequamen / ende ons daer behulpelijck toe waren / elck noch met een Schaerlakens Rock / ende andere frayicheden te gedencken: Op dato is de Portugeschen Hamburger Mattheus Meuw, nevens twee andere Portugesen aen boort gekomen / mede brenghende tot een present eenighe Zijde / ende fijne Lijnwaet / als oock eenige fruyten / die ick niet wilde aenvaerden; maer naer hart aenhouden / ende veel complementen / hebbe mijn laeten beweghen de fruyten te ontfanghen / doch onder protestatie / dat die in mijn presentie eerst mosten proeven / op dat bespeuren souden / dat haer giften ons onaengenaem waren / als mede dat haer niet en vertrouden / hebbe die voorts onder de siecken / ende ghemeene maets ommeghedeelt / 't welcke haer seer verdroot / ende met misnoeghen van boort voeren / doch alles veynsende. 1600. Novemb.

Den 23. dito is den Tolck met de drie Achinesers weder aen boort ghekomen / by haer zijnde eenige ghelubden des Koninghs / mede brenghende een teecken ('t welcken sy Schappa noemen) zijnde des Koninghs bry-ghelepdt / met bevel dat yemandt van de Nederlanders aen landt soude komen / om met den Koningh te spreken / tot het welcke Melchior Vogelaer ende Philips de Meyer ghecommitteert met haer aen landt ghevaren zijn / des avondts weder aen boort komende / verhalen / hoe dat by den Koningh wel ghetracteert / ende yeder met een Turcks habijt beschoncken waren / haer in 't Hof tot Tolck toegevoegt zijnde eenen gevanghen Nederlander, genaemt Hans Decker, zijnde een van de ghevanghens / van de voorverhaelde Zeelandtsche Schepen; naer dat haer aenbrenghen den Koningh aengedient hadden / als dat daer gekomen waren om te handelen / soo toonden de monsters haerder Koopmanschappen / die mede brachten; onderwylen begonnen een weynigh met Hans Decker te spreecken / hem vraghende naer de gelegentheydt haerder gevangheniſſe; soo heeft den Ambassadeur des Koninghs van Spangie (zijnde een Paep / die daer ten Hove in grooten aensien ende credijt was) 't selvighe willen beletten / teghens den voornoemde Decker dickmaels seggende / bedenck u wel wat ghy segghet / siet toe dat door u toedoen dese Schepen hier niet weder van daen gheraken / ghelijck het de anderen laest ontkomen zijn / daer mede te kennen ghevende / dat vier Schepen van de Oude Compagnie / in 't laeste van Iulio daer zijnde / door sijn waer-

1600. Novemb. schouwinge/ ende schrijvens/ het ontkomen ende verzeylt waren/ daer dito Decker veel om hadde moeten lijden/ ende seer qualijck om getracteert was geweest/ hem de oorsaecke hares vertrecks/ ende ontkomen te laste leggende/ dies hem 't selvige weder voor ooghen hielt/ segghen andermael/ siet wat ghy doet/ weest voorsichtigh/ op dat selve gheen oorsake zijt van uwe langhduure gevangheniſſe/ doet u beste/ dat de tegenwoordighe Schepen van hier niet vertrecken: Door dese/ ende diergelijcke redenen/ ende rescontrers waren niet weynigh ontstelt/ vreesende voor eenigh toelegh van verraedt/ 't welck den Paep met den Koningh op ons mochte in't werck stellen/ ons vertreck in consideratie nemende; Doch daer teghens overwegende wat perijckelen/ ende moeyten wy uytghestaen/ ende wat tijdt versleten hadden/ eer hier ter steede gekomen waren/ hebben gheresolveert; dat ick Paulus van Caerden, (beschrijver deser Voyagie) op morghen met eenighe presenten te lande soude varen/ om aen den Koningh handelinge te versoecken; hoe-wel weynigh hoop hadden/ van yets goets uyt te rechten/ soo konden echter (wegens eer ende eedts halven) niet naer laten/ alles te doen wat mogelijcke was/ om by onse meesters het namaels te konnen verantwoorden/ van niet op simpele presumptie/ ende quaedt vermoeden/ sonder ernst versoeck van handelinghe vertrocken te wesen: Volgens welcke resolutie dan de presenten gereet maeckten/ overdenckende wat de Zeeuwsche Schepen weder varen was/ als mede dat met een Tyran te doen hadden/ die sich tot onser bederf met de Portugeesen, onser geswoorne vyanden beraedtslaeghde.

Den 24. dito met de presenten te lande ghevaren zijnde/ ben aen den oever ontfangen/ met Olyphanten/ ingehaelt/ ende tot voor des Koninghs Hoff gebracht/ daer mijn Hans Decker ontmoet is/ die mijn voorts te Hove voor den Koningh gheleyde/ van welcken seer vriendelijcke ver-welkomt/ ontfanghen/ ghe-embrasseert/ ende op het treffelijckste getracteert ben/ hem betoonende de presenten seer aenghenaem te wesen/ 1600. Novemb. van den Brief/ die van sijn' Excell. Graef Mauritius, van Nassauw mede brachte/ en mocht niet gelesen werden/ vermidts den voorverhaelde Portugeese Paep den Koningh te verstaen gegeven hadde/ dat het Perckement van Verckens-leer ghemaeckt wiert; dies sonder den Brief te lesen/ den Koningh/ door mijn Tolck dede aen seggen/ dat in sijn Haven gekomen was/ om voor geldt/ ende alsulcke Coopmanschappen/ als hem dede noemen/ Peper te handelen/ en te koopen; voorts dat voor mijn kompste wel verstaen hadde/ 't ghene de Zeelandtsche Schepen weder-varen was/ maer dat niet en twijffelde/ ofte het was der Portugesen bedrijff/ ende door haer beleypt in 't werck gestelt/ sulcx dat den Koningh dies aengaende verexcuseerde; met een versoeckende/ dat sijne Majesteyt haer geē geloof beliefde te geven/ soo yets quaets van ons seyden/ alsoo het onse gesvvoore vyanden waren; daer op den Koning antwoorde sulcks niet te sullen doen/ maer ons te willen tracteeren als sijn eygen kinderen/ met eene den Tol van in en uyt komen mijn schenckende/ met beloften/ van ons onse ladinghe met ten eersten te doen hebben; dat mede/ ingeseten ofte vremdelingh/ ofte van wat qualiteyt hy soude mogen wesen/ eenigh Peper soude mogen koopen/ ontfanghen/ ofte laden/ voor/ ende al eer wy onse ladinghe soude bekomen hebben: Als ick sochte van den Prijs des Pepers te spreecken/ gaf hy tot antwoordt/ dat het noch vroegh ghenoegh/ en sulcks sijn werck niet en was/ den Sabandaer, Ponugolo en Corcon souden tot sulcx gecommiteert werden/ dan beloofden my/ dat ick den Peper een Tepel yder Bhaar beter koop soude hebben/ als nu de marckt/ ofte prijs was/

voorts

Digitized by Google

1600. Novemb. voorts gaff mijn consent een huys in de Stadt te mogen nemen/ om mijn waren/ ende Koopmanschap daer inne te brengen/ ende den handel te beginnen/ 't welcke ick toeseyde te sullen doen / doch dat eerst moste te Scheep wesen/ om ordere tot lossen te stellen / des versocht dat Hans Decker met sijn believen mede t' Scheep mochte nemen / 't welcke den Koningh niet alleen consenteerden/ maer beloofden alle de andere ghevangens mede vry te gheven / ten welcken eynde voorts boden naer Pedier wilde senden / daer ick hem ten hooghste voor bedanckte / biddende dat 't selvige metten eersten mochte gheschieden / ver-eerde mijn alsdoe met een moors habijt / en vergulde Cris: Na eenighe proposten / soo van de staet onser Landeren / als van sijn Excell. Prins Mauritius van Nassauw, hebbe mijn afscheydt ghenomen: Aen de Boot komende / hebben de gheenen / die mijn uytgheley deden / niet willen toe laten/ dat Hans Decker mede t' Scheep soude varen/ ofte soude twee ostagiers te lande laten / 't welcke niet konende ontlegghen/ soo is onsen Tolck/ nevens Hans van Lochum. te lande gheblebven: Dese dage ten Hove zijnde/ is een Paep/ des Konings van Spangie Ambassadeur / nevens een Capiteyn/ die hem daer ghebracht hadde mede voor den Koningh verschenen / mijn met schoone gelaet / ende veel Basos los manos wel-kom hietende/ daer ick op antwoorde/ wel-kom/ ofte niet/ ick dancke Godt / dat my hier wel/ ende ghesont heeft laten komen/ daer by voegende/ dat alsulcke Spaensche courtoysen onnoodigh waren / wel wetende hoe welkom onse Natie haer in dese Landen waren/ dat voor desen sulcks by ervarentheydt vernomen hadde.

Den 25. dito is Adam Vlamingh met de Koopmanschappen te lande ghevaren / aldaer een huys in huur nemende.

Die den ses-en-twintighsten dito tot den Koningh gegaen is / daer wel getracteert / en beschoncken is/ met een Moors habijt / Critse / ende eenigh gelt / met belofte van te volvoeren/ 't gheene haer den 29. deser toegheseydt was / dies Vlamingh den Koningh weder met eenighe presenten ver-eert heeft. 1660. Novemb.

Decemb. Naer ghestadigh aenhouden / om eenmael tot den handel/ ende prijs van den Peper te komen; so zijn eyndelijcke ten dier meeninghe op den 1. ende 2. December in ons logiment met den Sabandaer , Ponugolo ende Corcon vergadert gheweest / waer sy buyten al-rede dertigh Theyl voor de Bhaar Peper eyschten / daer de marckt niet boven 10 a 11. Theyl was / die eyndelijcke voor 25. Theyl verlieten; waer over ten hoogsten over verwondert waren/ ende sonder te bieden van den anderen scheyden / den Koningh klachtigh vallende over soodanighe onredelijckheden / die hem ontschuldighden / sulcks doens niet 't zijn / maer des Sabanders met sijn by-ghevoeghden te wesen/ dien seer logenachtigh bevonden / den eenen tijdt segghende den Koningh soude ons onse ladinge verschaffen/ daer toe twee duysent Bhaaren ghewichts ghereedt te hebben / dan weder voorghevende / by hem maer twee hondert Bhaaren / teghenswoordigh te berusten; ten laetsten in Koninghs presentie by den anderen weder vergadert zijnde / is tot twintigh Theyl ghekomen / ofte versocht dat wy souden bieden/ daer den marckt teghenswoordigh in meer als 13 a 14. Theyl en was / dies tegens Koninghs beloften 6 a 7. Theyl op yeder Bhaar meer begeerden / want hy ons belooft heeft / de Peper yeder Bhaar een Theyl onder de marckt te geven/ dat mede niemandt koopen/ ofte laden soude/ voor wy ons gherijff bekomen hebben/ dit alles overleggende/ ende bevindende dat des Koninghs woordt verachten / resolveerden/ onse koopmanschappen t' Scheep te brengen uyt den handel te scheyden/ ende te vertrecken.

Digitized by Google

1600. Decemb.

Den 3. dito / volghens voorgaende resolutie noch den voorigen avondt ons volck / ende koopmanschappen t' Scheep ghebracht hebbende / uytghesondert een kleyne jonghen / die met Hans Decker (om eenighe boodtschap te doen) na 't Koninghs Hoff gegaen was / soo ben ick des 's morghens aen landt ghevaren / om mijn afscheydt van den Koningh te nemen / ende met eene betalinghe te voorderen wegens eenige Laeckens / die den Sabandaer, uyt sijnen naem / uyt onse winckel hadde doen halen / met Decker ontrent het Hoff komende / sijn mijn de Laeckens tegens gebracht / met aenmeldinghe / dat den Koningh die niet en begeerde / des die aenvaerde / ende in bewaringhe van eenigh van mijn volck liet / tot weder soude keeren; ten Hove komende / dede door mijn Tolck den Koningh aenseggen / hoe ghekomen was / om afscheydt van sijn Majesteyt te nemen / ende een andere haven te bezeylen / daer beter marckt verhoopte aen te treffen / vermidts met hem weghens den Peper niet konde accordeeren / naer veel propoosten eyndelijcke / beschonck mijn den Koningh met vier Bhaar Peper / te weten / twee voor mijn ende twee voor Vlaminghs rekeninghe / doch overmidts het teghenwoordigh te laet op den dagh was / dat die op morgen soude komen ontfangen / eñ mijn met een / met hem dan gaen verlusten / ende in 't Batt forgeeren; daer mede mijn afscheydt nemende / ben naer de Boot ghegaen / waer mijn diversche Turcxsche, ende Moorsche Koop-luyden tegens quamen / seggende met mijn wel op de Reede te willen handelen teghens Venesianen (sijnde Turcxsche Ducaten) ende Peper tegens Laken / Loot / Spieghels ende Glasen / doch dat ick daer toe consent van den Koningh moste versoecken / want het haer anders niet geoorlooft was / 't welck des anderen daeghs beloofde te doen.

Den 4. dito weder te lande ghevaren / ende by den Koningh in 't Badt ghegaen / daer wel onthaelt ben / bequam de vier beloofde Bhaar Peper / nevens eenigh geldt / ende een Mes / waer tegens ick den Koningh weder ver-eerde / eenige Glasen / twee Slooten / twee Loopen ende een kort Roer / met eene versoeckende / dat de Turcxsche ende Moorsche Koop-luyden met ons op de Reede mochte handelen / 't welcke mijn ghe-consenteert is / doch alsoo versocht twee boots-ghesellen (die daer van de Zeelandtsche Schepen gevangen / ende present waren) vry te moghen hebben (daer toe secretelijcke eenigh gelt aen de Goubernante des Koninghs huys gevende / om te beter tot mijn voornemen te komen) so bequam van den Koningh tot antwoort / dat hy mijn Hans Decker gheschoncken heeft / des hy Vlamingh oock eenighe faveur moste doen / als hy om sijn afscheydt soude komen; bequam oock weynigh antwoordt / weghens de versochte ghevanghenen van Pedier, dan datter overlanghe boden om gesonden waren / daer mede ben weder te Scheep ghekomen / sonder eenigh goet / ofte volck aen landt te laten.

Van den 5. tot den 11. dito is Vlamingh dagelijcks te lande geweest / om aen de Turcxsche, ende Moorsche Koop-luyden eenigh goedt te verhandelen / midts ons 't selvighe aen boort leverende / die sulcks weygerden / seggende / niet teghenstaende den Koningh ons sulcks toegestaen heeft / dat hy haer echter 't selve verboden heeft / op peene die daer op bevonden wert / handen ende voeten af-gekapt te werden / doch niet te min hebben somtijdts aen haer / ende de Portugeesen eenigh Laken verhandelt; onderwijlen is ons dickmaels uyt Koninghs naem ghepresenteert / voor koop op hem nieuwe ghewas te maken / daer eyndelijcke op in handelinghe ghekomen zijn.

Den 12. dito hebben wy met den Sabandaer, Ponugolo ende Corçon den voor-koop ghemaeckt / ende dat

op

Digitized by Google

1600. Decemb. op dese naervolgende conditien / dat wy gheen Tol soo van 't in-komen/als uytgaen souden betalen : dat geen Koop-luyden/ ofte Schepen souden vermogen/ eenige Peper van het nieuwe ghewas te koopen / ofte te laden/voor wy eerst onse ladinge gekoft/ende ingenomen hadden : Dat wy gheen gelt souden betalen / veel min avanceeren / ofte daer om gemoeyt werden/ voor/ ende al eer de leveringhe gedaen was / oock niet meer betalen / als 't elckens Peper ontfangen hadden : Dat soo zy ons eenich goedt ofte waren afkoften / ghehouden sullen zijn / 't selvighe in gout te betalen / sonder op de rekeninghe van de leverantie ghestelt te werden : Dat ons onse ladinghe ten langhsten in drie a vier maenden souden versorghen : dat de Bhaar Peper tot seven Theyl souden betalen : Alle 't welcken in de Malayse Tale in 't schrift ghestelt zijnde / versochten Vlamingh 't selvighe te teyckenen / doch dede 't selvige van Hans Decker, ende sijn Tolck eerst in de Potugeese Tale stellen/ ende voor lesen / daer in gestelt sagh/ dat wy de gheele somme souden avanceeren/ en op 't nieuw gewas wachten/ 't selvige dan met groote valscheydt/ ras endestillekens gelesen zijnde/ is 't selvige by dito Decker ghemerckt; dies Vlamingh naer veel disputen / ende krackeelen weygerde te teeckenen ; dies sy 't contract in toorne mede scheuren/ seggende / ghy moghet dan u avontuer/ en de prijs van het nieuw ghewas verwachten ; soo dan van den anderen scheydende / is Vlamingh tot den Koningh ghegaen/ hem des doens beklagende/ die hem nieuwe moedt ende beter hope gaf.

Den 13. dito hebben wy weder een huys gehuurt/ ende eenighe Koopmanschappen te lande ghebracht/ alles ten besten hoopende/ vermits ons den Koningh/ de Neerlandtsche ghevanghenen van Pedier weder op nieuws geschoncken heeft / onder beloften van in haer vryheydt by ons t' Scheep te sullen blijven : Voorts alsoo daer eenighe Prauwen uytghesonden waren / soo gaven voor dat die onse ladinghe van Peper souden halen. 1600. Decemb.

Den 14. dito heeft den Sabandaer ons laten waerschouwen/ dat doch (ende insonderheyt by nacht) goede wacht ende toesicht in de logie soude houden / vermidts daer veel dieven ende quaet-willigen in de stadt waren ; ons met eenen radende / dat tot onser verseeckeringhe eenige Musquets ofte 5 a 6. Roers uyt de Schepen in de logie souden doen brengen / 't welck alles sonder achterdocht van eenigh quaet ghedaen hebben : Over 't welcke den Sabander by den Koningh klachtigh gheuallen is / segghende dat wy groot misvertrouwen van hem hadden / dat derhalven ons met wapens versien hadden / alles by brenghende om ons by den Koningh swaert/ende suspect te maken/ gelijck ons door goede vrienden gewaerschout is / den Sabandaer, Ponugolo nochte Corcon niet te vertrouwen/ vermidts versekert waren/ deselvige onse vyanden te wesen.

Den 18. dito ben ick weder met den Coningh weghens den voor-koop van 't nieuw ghewas ten woorde geweest/ doch niet uyt gerecht/vermidts den prijs veel hooger / ende de Realen van achten veel laegher wilde hebben/ende dit alles boven den ordinarie Tol van uytgaen. Doch naer veel gaen ende loopen is eyndelijcke op den 28. dito / den voor-koop met hen persoonelijcke gedaen/ende dat in deser voegen; dat wy den Bhaar Peper tegens acht Theyl sullen betalen/ midts hy ghehouden sal zijn de Realen van achten te ontfanghen tegens vijf Mas / midts soo veel Peper ontfanghende/ soo veel geldts te betalen / sonder tot avancement van penningen gehouden te zijn ; ende beloovende in de tijt van vier maenden ten langhsten te verschaffen 1800. Bhaar ; des dat wy ghehouden sullen zijn te betalen vijf

Digitized by Google

1600. Decemb.

vijf ten hondert voor uytgaende Tol; soo sullen gheen Koop-luyden/ofte Schippers/'t zy van wat Natie die souden wesen/vermoogen eenige Peper te koopen/ ofte te laden/ voor onse lasten bekomen hebbende/ als blijckt by de contracten/ende obligatie daer van zijnde.

Den 29. dito des nachts zijn ons vijf mannen aen boort ghekomen (zijn van de Zeelandtsche ongeluckige Schepen/ den Leeuw, ende Leeuwinne, by Balthasar Moscheron uytgherust) van de gevangenen van Pedier, welcken verklaerden/ dat sint onse kompste alhier in veel stercker bewaringe ghenomen waren; dat kortelijcks eenighe Pauwen van Achin tot Pedier ghekomen waren/ onder schijn van tot onse ladinge aldaer Peper te halen/ doch dat echter nevens anderen aldaer ten oorlough toegerust waren/daer sy gevangens mede opghestelt waren/ komende met haer Vloote van elf Prauwen tot Pasange, daer deselvige tot veertien versterckt zijnde/ hebben hare cours langhens de wal na Sumorlanga ghestelt (zijnde 15. mijlen van Pedier) om aldaer water in te nemen/ende voorts naer Mallacca, ende de Custe van Perach te zeylen/ om des Coninghs van Achins Vloote van daer te halen/ende ons (soo het moogelijcke was) te overvallen/ gelijck de Oversten van de Prauwen haer dickmaels verhaelt hadden/ daer by-voegende/wel te weten/ dat wy daer niet gekomen waren/ om onsen Coop-handel te doen/maer om des Conings Reeden/ende stroomen met rooven te violeeren/ ghelijck sy sulcks seeckerlijcke uyt de Portugeesen verstaen hadden/ die den Coningh in dat stuck (als sijn vrienden zijnde) vastelijcke gheloofde/ dies uytghesonden waren de Armade (die den oorlough tegens die van Iohor voerden) te halen;met welcke Prauwen mede Brieven van den Coningh ginghen aen den Gouverneur van Malacca, hem sijner vriendtschap verseeckerende/ ende dat de Engelschen (alsoo ons noemende) nu/ noch te nimmer den handel soude toelaeten/ maer ter contrarie alle afbreuck doen/waert hem moghelijcke was. Voorts verklaerden/dat terwijle de vier voorighe Schepen vande oude Compagnie daer gheleghen hadden/ dat de Armaede alsdoen van daer een ofte anderhalf mijl om een hoeck lach/ met intentie de voorsz Schepen te overvallen/ ofte met haer te slaen/ alsoo bericht waeren/ datter veel volckx t'Scheep sieck lach/ ende d'andere daghelijckx sterck te lande voeren; van alle 't voorverhaelde wy ten hooghsten verwondert waeren. Dese voorsz mannen aen landt komende (sijnde met een kleyn Prauken uyt Sumorlanga ghevlucht) hebbe voorts den Raedt doen vergaederen/ende besloten/ dat ick te lande soude vaeren/ om den Koninck het vluchten deses volckx aen te dienen/ sonder nochtans te laeten blijcken/ yets uyt haer vernomen te hebben/dat ons mochte raecken/ hoe-wel mi wisten wat daer gaende was/ dies op alles voorsichtelijcke mosten letten/ ende maecken voor haer vaerdich te wesen/ 't sy met van landt te vluchten/ ende onse schade op de Reede te verhaelen/ ofte andersints/ naer de tijdt leeren sal. Tot dien eynde van te lande ghekomen/ende voor den Koninck ghegaen sijnde/ soo openbaerde hem het vluchten der voorsz vijf gevangenen (uyt de Reviere van Sumorlanga) van sijne Oorlochs Prauwen/ aen onse Schepen/ versoeckende mijn die te willen vereeren/ seggende onbeveynsdelijcke te willen handelen/ sonder ymant buyten sijn weten/ in onse Schepen te verberghen/ ende doen alles/ dat hem wel soude ghevallen; daer hy een goet ghenoeghen in toonde/ mijn de voorsz vijff mannen vry ghevende/ daer by voegende/ mijn nu niet meer voor sijn vriendt/ maer Soon te houden/ vermits onse sinceriteyt/ ende oprechticheyt bespeurde/ doende mijn met diergelijcke

Sau-

Digitized by Google

1600. December. Saucijsen van den Hove tracteeren / ende in't schepden met een Copjen vereeren / van seeckere specie daer des Konincks gantsche servies van ghemaeckt is / sijnde by haer meer als goudt geestimeert.

Den 31. dito / hoe-wel den 28 deser de voor-koop vande Peper met den Koninck ghetroffen hebben / daer wel expresselijcken in gestipuleert was / geen gelt op de handt te sullen avanceeren / soo heeft den Koninck echter niet naer ghelaeten daer daghelijckx om aen te houden ; 't welcke sonder prickel niet langer konnende tegens houden / soo ben desen dach ghenootsaeckt gheweest duysent Realen van achten / nevens vijff stucken laeckens op reeckeninghe te geven. Op dato is Capiteyn Fredrick Houtman, nevens noch drie andere maets / met een kleyn Schuytken van Pedier aen ons boort komen vluchten / bevestigende 't geene de voorighe ghevangenen verklaert hadden : doch met hem van sijne ghelegentheydt / ende ghevangheniſſe spreeckende / verklaerde niet ontvlucht te wesen / om sonder afscheydt / ende believen vanden Koninck te vertrecken ; maer vreesde dat sijne ghevangeniſſe / ende 't geene hem wedervaeren was / ons onbekent mochte wesen / daer door ons veel quaets konde toe komen / ende hy met de sijne onverloost mochte blijven / dies te lande by den Koninck wilde gaen / verhoopende niet alleen sijne / ende sijne mede ghevangen verlossinghe te procureren / maer ons mede onse laedinghe te weghe te brenghen ; ende met eene een vast contrackt met den Koninck te maecken / om jaerlijckx daer in vrede / ende vrientschap te moghen komen handelen ; dies ghesamentlijcke goedt ghevonden hebben / den Koninck haere kompste aende Schepen te laeten weten / eerder eenighe tijdinghe van Pedier te lande mochte komen : tot dien eynde dan is Adam Flaming te lande ghevaeren / voor den Koninck ghegaen / hem 't selvige te kennen gegeven / ende heeft met een haere vryheydt versocht ; 't welcke den Koninck haer toe ghestaen heeft / 't selvighe met sijn Zegel (Scap ghenoemt) bevestighende / doch belaste Houtman des anderen daeghs te lande te komen. 1600. Decemb.

Den eersten Ianuarius, sijn F. Houtman, nevens A. Flaming te lande ghevaeren / ende voor den Koninck ghegaen / die daer sijn gegeven woordt van daechs te vooren confirmeerde / hem met sijn mede ghevanghens op haere vrye voeten stellende / om met ons te moghen vertrecken : doch in't uytgaen van 't Hoff rescontreerde haer den Sabandaer van Pedier, die Houtman voorts wilde binden / ende wech voeren / 't welcke door ordere des Koninckx ongebonden geschach / ende brachten hem dien avondt noch over de Reviere : met welck rapoort Flaming aen boort ghekomen sijnde / hebben vastelijcke besloten haere voorgaende resolutie (van van 't lant te ontvluchten / ende haere schade (wegens 't geene aen den Koninck ten achteren waeren) op de Reede te verhaelen / siende dat alles met schelmerye op bedroch aenghelept was ; dat mede den Paep / des Koninckx van Spangie Ambassadeur / meer als te vooren in aensien / ende credijt was / ghestadich met den Koninck / ende dat dickmaels by nachte beraetslagende / alle 't welcke ons door een goedt / ende ghetrouw vriendt ghewaerschout is. 1601. Ianuarius.

Den 2. dito ben ick aen landt ghevaeren / vernam dat Houtman met den dach naer Pedier ghevoert was / daer hem secretelijcke bestelt hebbe vijfthien Venestaenders ofte Ducaten / nevens een Testament / Psalm-boeck / ende andere lijfs behoeflijckheden ; ben voor tot den Koninck gegaen / versoeckende / Houtman weder vry te hebben / daer mijn aengeseydt is / Houtman derwaerts ghebracht te sijn / om weghens 't vermiſſen van eenighe kostelijcke ringhen / ende crissen (die

Digitized by Google

1601. Ianuarius. haer te lasten ghelepdt wierden ghenomen te hebben) gheexamineert te werden: Voorts is mijn belast dat ick des anderen daechs de drp andere ghevanghenen/ met Houtman overghekomen/ aen landt soude leveren/ ende alsoo 't selvighe was strijdende teghen des Koninckx beloften/ soo vraechde ick naer de waerdye van 't vermiste goedt/ om daer voor (met Koninckx believen) te responderen/ eude borge te blijven; daer den Sabandaer van Pedier op antwoorde/ sulcks een gantsch landtschap waerdich te wesen; waer op den Neeff des Koninckx tegens hem inviel (den selvighe door giften op mijn syde gekregen hebbende) seggende/ als ghy soo openbaer liegen wilt/ soo segget voorts/ dat het thien Lantschappen waerdigh is; sulcks dat bemerckte des Koninckx woordt weynich kracht te hebben/ ende dat maer sochten/ de gevangenen ons te outfutselen/ want Houtman weder naer Pedier gebracht was; belangende de drp resterende gevanghenen/ verklaerde twee der selvige doot kranck te wesen/ 't welcke niet wilden aennemen/ mijn gebiedende die sonder eenige tegenseggen te lande te leveren.

Den 3. dito ben met een der voorsz. gevangenen (genaemt Ian Dircksz. van Dordrecht) naer lant ghevaren/ hem eerst van Klederen/ Lijnwaet/ nevens twintigh Venesianders, ende eenige Massen; daer naer veel moepten niet hebbe konnen beletten/ dat hy tegens Koninckx woort ende wille naer Pedier vervoert is; geloove vastelijck dat sulcks alles met raedt ende daedt van den Spaensche Paep gheschiede/ want op dien tijdt met H. Decker tot den Koninck gaende/ ende ten Hove komende/ wiert mijn door den Wacht aengedient den Koninck niet te konnen spreecken/ voor den voorsz. Paep audientie gehadt heeft/ hoe wel hy noch niet ten Hove gekomen was/ sulcks dat genoeghsaem blaeck/ niet sonder sijne raet te geschieden/ daer niet goets van te verwachten was; te meer upt onse Maets verstaen hebbe/ dat de Portugesen door den Hamborgher Matthias Meu, getracht hadden 't Scheeps-volck om te koopen/ dat haere Overichept souden vermoorden/ ende met de Schepen naer Malacca loopen/ dat wel ontfangen ende getracteert souden werden/ 't welcke de Portugesen sonder des Koninckx consent/ende wille niet souden derven bestaen/ soo dat niet en twijffele/ ofte haere dagelijckse samen-kompste streckte om ons 't net over 't hooft te haelen/ ende te verrasschen/ sulcks dat ons de wacht bevolen was. 1601. Ianuarius.

Den 5. dito alsoo ghestaedelijcke seer aenghesocht sijn de twee voornoemde krancke ontvluchte ghevanghens aen landt te leveren/ ofte dat hy faute van dien ons Hans Decker ontvoeren souden/ soo hebben versocht dat pmande met ons mochte te Schep gesonden werden/ om van haer kranckte kennisse te nemen/ toe welcken epnde den Sabandaer van Pedier, nevens des Koninckx Tolck met mijn aen boort gekomen sijn/ 't selvighe besichtighende/ alsoo bevonden; dies versochte dat sulckx den Koninck ghetrouwlijcke believen aen te dienen/ daer voorren hem beloofde des anderen daechs aen landt pets te vereeren.

Den 6. dito is den voornoemde Sabandaer wel onbeschaemdelijcke in de Logie ghekomen de beloofde geschenken epschen/ die hem gegeven sijn/ onder beloften van sijn beste te doen/ dat de twee voorsz siecken mochten te Schep blijven/ 't welcke hy seyde den Koninck hem in handen ghestelt te hebben; wijders is hem noch pets voor den Koninck van Pedier behandicht/ op hope dat Frederick Hontman, ende Ian Dirricksz te beter souden getracteert werden: Wy presenteerden oock eenich gelt/ inghevallen sp weder tot Achien mochten ghebracht werden/ daer op hy antwoorde sulckx aen den ouden Koning (te weten die van Achien te staen

Digitized by Google

1601. Ianuarius.

te ſtaen / welcke hen belaſt hadde daer voor te eyſſchen vijftich Catti ſilvers (doende yder Catti drie-en-dertich Realen van achten) ſegghende ſoo Goudt begeerden / dat den Koninck ons daer mede ſoude betaelen; doch wetende dat ſulckx met minne niet ſouden bekomen / hebben geresolveert 't ſelvige vander handt te ſlaen / ende den Koninck geen gelt meer te doen / ſoo't eenichſints mogelijcke waer / te meer ons door ſeecker Inwoonder geraeden was / ons daer voor te wachten / ofte ſouden ons ſelfs bedrooghen vinden ; dies veynſde niet als alles goets den Koninck toe te betrouwen / maer dat wel verſeeckert waeren / den Sabandaer, Ponugolo ende Corcon onſe Vyanden te weſen / vreſende deſen te komen / om ons den tonge te ſchraepen / ende alles ten archſte den Koninck over te draeghen. Andermael wederomme weghens de twee ſiecken aengheſprocken ſijnde / ſoo ben ten Hove ghegaen / doch hebbe den Koninck niet moghen ſpreecken / ofte binnen 't Hoff komen / dat mijn noyt voor deſen gheweygert was; dan mijn is door den Sabandaer, Ponugolo, ende Corcon aengheſeyt / dat den Koninck mijn dede eyſchen 200 Catty Silvers / daer op ick verſocht den Koninck te ſpreecken / om hem met een Pardeſaen te vereeren / dan daer toe niet konende gheraecken / hebbe mijn naer 't logiment begeven : Daer ghekomen ſijnde / is ons door den Tolck / uyt des Koninckx naem aengedient / dat die van Iohor ſijne Vyanden met eenighe Prauwen onder Poulo-wey, ontrent ſijne Havenen ghekomen waeren / dies ons geboodt aen boort te vaeren / om onſe Sloepe te mannen / de ſelvige daer mede te bevechten / ende te verjaeghen ; 't welcke wy weygerden / ſegghende geen Vyanden te mogen ſoecken / geen commiſſie hebbende om met yemant te Oorlooghen / dan dat op ons tegenweer ſtonden / dan ſoo by de Schepen op de Reede quamen / dat haer dan wel van daer ſoude drijven / wy waeren uytgheſonden als Koopluyden / doch wel ghewapent om het onſe te beſchermen / dies den Koninck vriendelijcke verſochten ons dies te verexcuſeeren / daer op den Tolck antwoorde ſulckx by Flaming belooft te weſen / dies de Chaloepe oock vaerdigh begeerden : Doch alſoo vreeſden dat ons de Chaloepen mochten afhandich gemaeckt werden (ghelijck het voor deſen de Zeelantſche Schepen voor Pedier weder vaeren hebben) ſoo hebben beſlooten 't ſelvighe den Koninck ſoo beleefdelijcke te weygeren / als eenichſints doenelijcke is; dan 't ſcheen Flaming van den Koninck daer toe hardt geperſt ſijnde / heeft 't ſelvighe niet derven weygeren / te meer beter acces tot hem genoot : Den Tolck deſe antwoort ontfanghen hebbende / heeft zijn affſcheyt ghenomen / wy beloofden hem met een ſchenckagie te bedencken / ſo hy den Koninck onſe meeninge ten beſte duyde / ende alles verexcuſeerde.

Den 7. dito weghens de daghelijckxe moleſtatie der 2 voornoemde ſiecken weder tot den Koninck ghegaen ſijnde / op hoope van die noch t' Scheep te ſullen houden / gaf mijn (met een vrevelich ende onſtelt gemoedt) tot antwoort / het niet de ſijnen / maer ſijns Soons des Coninckx van Pediers gevangens te weſen / des wy met ſijn Sabandaer alleen te doen hadden : Ick ſochte hen den voorverhaelde Parteſaen te vereeren / doch weygerde ſulcks / dan naer veel inſtantie heeft die aenghenomen / ende mijn die voorts weder geſchoncken / ſeer verſtoort ſijnde / dat hem de toegeſeyde Chaloepen van Flaming niet willen laeten volgen.

Den 8. dito quam den Sabandar by mijn inde Logie / ſeggende van den Coninck geſonden te weſen / om te vorderen 200 Catty Silvers (bedragende 6600 ſtucken van achten) ende dat op reeckeninghe van de Peper / die ons den Coninck over vier maenden ſoude le-

Digitized by Google

1601. Januarius. veren; daer ick op antwoorde sulcks expresselijcke tegens de stipeulatie van ons contract te wesen/ daer wel expresselijcke ingestelt was (dat om sulcks voor te komen) een theyl meerder/ ende de Realen van achten tot 5 was in betaelinge soude geven/ ende dan noch 5 ten hondert voor tol; soudē anders by ons eerste coop/ ende contract wel gebleven hebben/ hoe wel (om vrientschap wille) noch al 1000 Realen van achten/ ende 5 stucken laeckens geavanceert hadde/ onder beloofte/ ende hope van niet meer gevercht te sullen werden; daer op den Sabandaer te kennē gaff/ dat den Coninck 't gelt van doen hadde om yets af te maecken: ende ick mijn laedinge van Peper/ om te huys te geraecken; doen sprack den Sabandaer, den Coninck sal qualijcken te vreden sijn/ soo ick sonder geldt kome; ende mijn heer/ sijn Princelijcke Excell. noch veel qualijcker seyde ick) dat ick van soo verde reyse soude komen/ sonder Peper te brengen/ ick ben bereydt met de leverantie van de Peper te betalē/ mijn last hout niet/ son de peper meer gelt te verstrecken. Dese/ende diergelijcke meer propoosten voor gevallen sijnde/ hebbe den Sabandaer ende Decker alleen doen binnen komen/ hem biddende den Coninck te willen onderrechten/ende alles ten besten te duyden/ in mijn vermogen niet te sijn van soo veel geldt aen lant te moghen brengen/ vermits 't selvige tegens mijn commissien was streckende/ alles niet als met eene goede meeninge geschiedende/daer voore hem schenkende 100 Rialen van achten: int scheyden verclaerde mijn weder soo wy geen geldt te vooren gaven/ dat den gemaeckte prijs van 't nieuwe gewas niet soude ghehouden werden; diergelijcke somme van penningen hebbe den Ponugolo mede beloofd/ soo alles konde ten besten ghestiert werden/ hoe wel mijn beyde suspect waeren; te meer alsoo vernam/ hoe haer met Cornelis Houtman, ende de voorighe Schepen ghedraghen hadden. Op den avont ben ick van een goet vrient ghewaerschout/ dat den Koninck weder met nieuwe pretensen voor quam/ betalinge vorderende van vier hondert Bhaar Peper daer de Zeelantsche Schepen mede door souden gegaen zijn. De boot gereet leggende om t' Scheep te vaeren/ stont daer een ledige Oostersche kist in/ die gevisiteert wiert/ 't welck mijn vremt dochte/ soo dat daer uyt bemerckte/ dat vreese hadden/ dat wy onse goederen souden soecken t' Scheep te bergen/ dies ordere gaf des anderen daeghs meer goederen van grooten ommeslagh nevens eenige ongepacte laeckenen te lande te brengen om haer alle suspicien/ ende quade presumptien wech te nemen. 1601. Januarius.

Den 9 dito quam den Sabandaer van Pedier de siecken weder eyschen/ Decker met listicheyt in mijn absentie mede nemende; 't welcke vernemende/ ben voorts gevolcht/ hebbende groote moeyte eer hem los konde bekomen; daer naer quam voorsz Sabandaer weder in de Logie/ mede brengende alle voorige genooten schenckagien/ de siecken sonder eenich replicq weder eyschende; wyders/ alsoo geduurich veel volcks om de Logie swerfde/ presumeerde dat die selvige als wachters geordonneert waeren/ 't welck mijn dede ommesien/ en hebbe ten diversche tijden des nachts den Oever/ Reviere/ ende Wachte gaen besichtigen/ om met mijn volck de vlucht te nemen: dan vermits verscheyde Schepen daer ladende/ noch niet genoech in hadden/ om onse schade te verhalen/ als mede op hope van 't verlossen der gevangen Nederlanders, hebben 't selvige van tijde ten tijde uytgestelt. Des avonts aen boordt vaerende/ hebben t' samentlijcke besloten/ dat Flaming des anderen daeghs voor den Koninck gaen soude/ versoeckende dat de siecken t' Scheep souden mogen gecureert werden/ mede nemende ses hondert stucken van achten/ op hoope haer vrydom daer mede te koopen.

Den

Digitized by Google

1601. Ianuarius. Den 10 dito Flamingh te lande komende / bevont dat Decker des avonts met groot ghewelt geapprendeert/ en upt de Logie gevoert was; voorts dat den Koninck geboot de twee krancken te leveren / soo Decker byp begeerden/ mijn voor een buffel scheldende; hebbende tot twee mael van sinne geweest / mijn handen en voeten af te doen kappen / dan ten respect der vremder Natie sulcks naerlaetende.

Den 11 dito zijn de siecken te lande gesonden / haer mede gevende kleederen / Lijnwaet / ende Gelt / doen wiert Decker in vrydom gestelt / en alsoo de siecken doot kranck waeren/geconsenteert dat inde Logie souden mogen blijven: op dato verschenen de Capiteynen van alle Schepen daer ter reede leggende / nevens den Portugese Paep voor des Koninghs Hoff / doch niemant is binnen gelaten; vernam den Paep alle Portugesen geboden te hebben / geen ommegangh / ofte aenspraeck met ons/ 't zy te Scheep/ ofte te Lande te hebben / haer mede gereet te houden / om in vier a vijf dagen te vertrecken. Oock heeft den Koninck sijn Becken door de Stadt laeten slaen/gebiedende alle vaerende luyden t'Scheep te gaen / om in vier dagen te vertrecken: Wyders wiert ons geraden / met ons volck ende goet van Lande te vertrecken/ alsoo vreemde aenslagen tegens ons in 't werck gelept wierden / bevestigende het voorverhaelde verraet/ door den Portugeschen Hamburger eenige van ons volck voorgehouden/ welcke naer allen schijn sonder des Koninghs voorweten niet te werck gestelt was / sulcks dat bemerckten wat met ons inden sin hadden / des het ons tijdt dochte op ons hoede te wesen / soeckende ons volck van landt te bergen / en dan de vreemde Schepen op de Reede in ons gewelt te krijgen / op hoope daer door tot leveringhe van de beloofde Peper/ ende voldoeninge van onse achterstal te geraecken. Alsoo te vooren besloten was/ dat ick het volck van 't landt brengen soude / soo isser swarichept gemaeckt / vermits Flamingh, wegens de twee krancke gevangene te lande was / ende niet konnende swemmen/ hoe 't maecken soude; want hem van lant te ontbieden was ongeraden / upt vreese dat hem mochten vast houden / te meer van tijde tot tijde van ons aenstaende quaet meer ende meer ghewaerschout wierden / des seer beducht waeren / vresende dat den Koninck voor ons gereet soude wesen / ende het volck te lande sijnde gevangelijck houden: Om dan de resolutie van by nachte te ontvluchten / te volbrengen / soo heeft hem Claes Gerritsz Schipper op het Schip de Vereenichde Provincien, zijnde een goet swemmer / vrywillich aen gepresenteert / hem daer toe te latē gebruyckē. 1601. Ianuarius.

Den 12. dito is Claes Gerritsz, nevens vier kloecke swemmers te lande gevaren / mede nemende eenighe koopmanschappen om de Inwoonders geen suspitie van haer vluchten te gheven: terwijlen is 't scheeps volck de genomen resolutie voor geleesen / met eene haer belast / het geweer / ende alles toe slaen vaerdigh te houden; oock int aenhaelen vande Schepen / ymant over last te doen / ofte te beschadigen / alsoo 't selvige geschiede / om daer door aen onse betalinge te geraecken. Des avonts is de schupt aen landt gevaeren/ wachtende ter bestemder plaetse (sijnde een Eylandeken in een revier / tot welcken swemmen mosten) daer het volck verwachtende / die in twee parthen verdeelt upt de stadt quamen; de laeste party daer Claes Gerritsz, by was/ sijnde een half ure naer de eersten upt de Stadt gescheyden / quam eerst by de Schupt / des vreesden/ alsoo gerucht in de Stadt gehoort hadden / dat haer Mackers ontdeckt waren / soo begaeven haer naer de Schepen / die korts van de andere met een Canoe ghevolcht sijn / achter laetende eenen Pieter Dragon, sijnde verdroncken / by gebreck van wel swemmen / dat hem

 te veel

Digitized by Google

1601. Ianuarius.

te veel toebetrouden; Staet te nooteren / dat de twee krancken meede 't ſcheep quamen / hebbende te vooren qualijcke een Scheeps langte konen gaen / moſten nu wel ſo verde ſwemmen / als van Amſterdam tot Iaphannes, ſiet wat de noot / ende hoope van vrydom niet al te wege brenget. Hebben voorts alle de Schepen/op de reede ſijnde aengehaelt/ te weten 3 Romiſse, 3 Guſaratten, 2 Bengalen,ende een Portugees, het volck tot over de honderdt gevangens tellende / de drie Schepen met Peper t'zeewaert van ons leggede / daer goede wacht op ſtellende / dit alles ſonder eenich bloetvergieten toegaende / ſchreef voorts des nachts aen den Koninck / hem d'oorſake onſes vluchten verhalende/ als mede wat op hem te pretenderen hadden/ die hem des morghens met een der gevangenen toe ſont.

Den 13 dito des morgens hebben drie Chaloepen de Revier ſien af komen dryven / des een witte Vredevaentjen op ſtaecken / meenende dat quamen ons te verſpreken / daer naer verlangden / om den Coninck onſes doens mondelinge rapoort te doen hebben; doch niet aen boort komende/ hebben een der voornaempſte ghevanghenen daer toe verwilligt/ hem met goede inſtructie en een tweede ſchrijvens tot den Coninck ſendende / die naer goedt tractement / ende beloften van weder te komen met een Canoe vertrocken is / dan noyt wederkeerde.

Den 14. dito is een Tolck met des Conincks ſchrijven aen boort gekomen / beſtaende in veel hooſſche complementos / ſonder op onſe voorighe gheſondene Brieven een woort te antwoorden/ ofte weghens 't gemaeckte contrackt / ende verloſſinghe der gevangenen yets te ſchrijven/ ſijnde het opſchrift aen P. van Caerden, ende A. de Flaming Engelſche Capiteynen: Des den Brief onbeantwoort lieten / ſeggende die aen ons niet te hooren/ vermits geen Engelſche waeren / dan gaven den Tolck mondelingh beſcheydt / hem onderrichtende van alle 't geene dat daer ghepaſſeert was/ niet anders ſoecken als voldoeninghe van ons ghemaeckte contract / ende verloſſinge onſer gevangenen lantſluyden / doch wilde de Koninck hem van de Portugeſen laeten op ruyden / ſoo ſtont ons op onſe ſaecken acht te ſlaen / des het aenſtaende perijckel ontvlucht waeren / hebbende de aenghehaelde Schepen in onſe ghewelt ghenomen / om daer aen de ſchaede van onſe uytſtaende ſchulden / ende verlaetene goederen te vinden/ ende om te toonen / dat alles ſochten wat billick was/ hebben den Tolck / nevens twee die met hem gekomen waeren/ inde Cajuyt gebracht/ daer openende/ ende te voorſchijn brenghende alle onſe ſacken met gelt / om te toonen geen Zee-roovers te weſen/ daer de Portugeſen ons voor ſcholden / dan eerlijcke Koop-luyden; met preſentatie onſe laedinghe daer mede te betaelen; ende dat nu gheſint waeren naer het nieuwe ghewas niet te wachten / mits verſeeckert waeren/ ſijne/ ende des Portugeſche macht voor handen te weſen/ om ons afbreucke te doen / dies reſolveerden onſe laedinghe hier nu in te nemen / ende ſoo deſe Schepen naer het nieuwe ghewas wilden wachten / dat haer legh-daghen betaelen wilden; van dit alles biddende goedt rapoort te doen / met een verſoeckende een van de haere te blijven / om notitie te nemen / vanden Peper die over naemen / 't welcke weygerden / des ons toe ſtont daer op te letten / om alſt op een betaelen komt/ niet meer in reeckeninghe te accorderen / als ontfanghen hebben: Daer mede beſich ſijnde / quamen drie Oorlochs-Fuſten naer de Reviere / daer ick met een bemande Chaloepe van thien muſquetten naer toe voer/ ende een ſchargie op dede.

1601. Ianuarius.

Den 15. dito begonnen die van 't landt Vyandtſchap te toonen / van dry diverſche plaetſen op de

Digitized by Google

1601. Ianuarius. Schepen schietende / des met dry ghevanghenen een Brieff derwarts sonden / met waerschouwinghe / soo van schieten niet op hielden / dat alle de aenghehaelde Schepen aen brandt souden steecken.

Den 16 dito/ die van 't lant ons schrijvens niet achtende / ende met schieten voort vaerende / hebben het Portugese Scheepen aen brandt gesteecken/ te meer vermits het met den pomp qualijcke drooch te houden was/ gestadich met het Peper lossen doende sijnde.

Den 17. dito echter het schieten niet ophoudende/ hebben weder twee van de outste Schepen aen brandt gesteecken/ soeckende haer soo tot redenen te brengen.

Den 18. dito / ontfingen Brieven van den Koninck ende Houtman, met schieten op houdende / gelijck wy met branden mede deden ; doende als noch presentatie/ alle gedaen schaede te vergoeden/ by soo verde den Konink gesint was/ het gemaeckte contract te volvoeren/ den brenger naer goedt tractement weder te rugge sendende/ hoe wel saegen haer gestadich doenden te wesen/ met geschut op haer wallen te planten.

Den 19. dito/ weder Brieven van den Koninck ende Houtman ontfangende/ sijn beantwoort als vooren / een der brengers sijnde een Romijs, eenich bevel gehadt hebbende soo scheen op 't grootste vande genomene Scheepen/ klaechde sijn ongeluck/ van alle sijn middelen aengelept te hebbē/ tot in koop van 4. Bhaar Peper/ mede inde Schepē wesende/ die ick hem in presentie vande anderen uyt deernisse betaelde / onder beloften/ van goet bescheyt diesaengaende van sijn Capiteyn/ ende Frederik Houtman aen ons te leveren / om in alle gelegentheden voor goede betaelinghe te strecken / met naerder presentatie/ soo daer meerder Bootsman voer in was/ dat met attestatie van haer Capiteyn/ ende Houtman haere betaelinghe souden komen haelen / noch verder gaende/ beloofden vierduysent Realen van achten te tellen / soo gijselaerts wilden 't Scheep senden / om ons different by te legghen / dit alles doende om te bewijsen dat tot betaelinghe / ende volvoeringhe van 't gemaeckte contract genegen waren; dan noyt particulier antwoort/ ofte attestatie/ wegens de vier betaelde Bhaar Peper bekomende / merckten alles op bedroch toe te leggen.

Den 20 dito/ weder brieven als vooren ontfangende/ sonder eenige mentie te maken / van 't gene wy daegs te vooren versocht hadden / soo bemerckten dat ons sochten op te houden / om haer vaerdigh te maecken/ ende ons met gewelt te overvallen ; gelijck sulcks uyt Houtmans schrijvens genoech konde gespeurt werden/ vermits ons waerschoude wat af te gaen leggen / alsoo vier Prauwen om Peper vaeren souden (daer by stellende N.B.) Een van de brengers deses Briefs versocht by ons te blijven, ende met te vaeren / 't welcke hem consenteerden / sijnde een kloeck man / ende in veel taelen ervaren , die des anderen daechs weder aen boort quam ; ons openbaerende / dat inde Reviere gereet gemaeckt wierden vier Prauwen tot Branders/ die met keetenen aen den anderen gehecht wierden/ om voor stroom op ons af te senden/ daer voorts haer gantsche macht op volgen souden / om ons van de Reede te verdrijven / 't welcke met Houtmans schrijvens over een quam.

Den 21. dito geen schrijvens/ antwoordt/ ofte ymande van landt aen boordt krijghende / saeghen van de stenghe de Reviere vol Galiotten/ Prauwen/ Fusten/ ende Joncken / nevens een groote Galleye achter/ ende ontrent het Casteel legghen/ sulckx dat nu klaerlijcke saeghen / waer toe ons dus lange met valsche schijn opghehouden hadden / dies resolveerden de Reviere / niet uyt noot/ maer om meerder quaet te verhoeden / te verlaeten / ende des nachts met de landtwindt

Digitized by Google

1601. Ianuarius. windt t'zeyl te gaen; des avonts alle de ghevangenen in een vande ghenomen Schepen oversettende / haer Brieven aen den Koninck/Houtman,ende alle de Capiteynen van de ghenomene Schepen mede gevende/ in't langhe 't ghepasseerde verhaelende / daer by voegende een Inventaris onses naerghelaetene-goederen aen landt / nevens reeckeninghe van 't geene aenden Koninck ten achteren waeren / op dat den aenghehaelde Peper daer uyt mochte betaelt werden; daer by beloovende noch twee daghen onder Pulo-way te vertoeven / op hope van voldoeninghe der voorgaende contracten / nevens verlossinghe onser twee resteerende ghevangene landtsluyden / een naesten by nu half volaeden sijnde.

Den 22. dito onder Pulo-way komende / hebben geen grondt geworpen / dies het lieten voort staen / eene anderen reede soeckende / sijn door een gat tusschen Eylanden ende Rutsen (daer een geweldighe stroom liep) des avonts in Zee geraeckt / daer twee dagen in stilte drijvende/ vernamen een seyl/ dies 't op de ley wierpen/ een vrede vaen op stekende / het selvighe inwachten/ doch niet aenkomende / hebben cours geset langens de wal naer Pasane, Ticou, ende Priaman.

Den 15 Februarij ghekomen tot Totetangan, onder de Linie gelegen/ vermeende daer Peper te bekomen/dan verstonden wegens eenige tollen / te landewaerts oorloge te wesen / sulcks dat deselvige niet konden afgebracht werden; dies vertrocken naer Ticou, daer mede niet verrichten (mits een Romiers daer korts gelaeden hadde) dan dat ons verversten ende waeter innaemen.

Den 18 dito van daer naer Priaman verseylende.

Den 20. dito tot Priaman komende / vonden daer twee Joncken van Bantam, sijnde naer ons van Achin vertrocken / doch alsoo deselvighen alhier noch geen Peper bekomen hadden / soo bespeurde wel dat hier mede niet te doen soude wesen / des resolveerden recht naer Bantam te zeylen/ op hoope van beter geluck. 1601. Februarius.

Den 19. Meert daer komende / verstonden soo uyt de gelaetene Brieven / als het daer geblevene Volck / hoe onsen Admirael Pieter Both met seven Schepen in Compagni naer het Vaderlandt gezeylt was; Resolveerden meede / het ghepasseerde tot Achin den Gouverneur aldaer kondich te maecken/ om/ ofte naer ons vertreck / 't selvighe mochte komen te verstaen / dat des niet onwetende soude wesen / ende ons volck aver te lijden souden hebben. Meert.

Den 20. dito ben by den Gouverneur geweest / hem het ghepasseerde naer de waerheyt verhalende / ende met eene over den prijs vanden Peper handelende/ konden niet verrechten / sulcx dat ongedaen scheyden.

Den 23 dito weder te samen komende / is den koop (voor 1500 sacken Pepers) getroffen / beginnende des anderen daeghs voorts te laeden.

Den 29. dito arriveerden alhier den Admirael Iacob van Neck, met dry Schepen/ voor rekeninge van de oude Compagnie / in sijn Vloote hebbende twee van onse nieuwe Brabantse Compagnie; doch alsoo niet ses Schepen inde Bocht vervallen was / heeft op Annobon ververst ende verwaetert / onse twee Schepen daer te vooren van daen gescheyden wesende / hebbende een man om zijn begaen fauten aen landt laeten staen; door sijn kompste sloegh den Peper dapper op.

Den 2 April Iacob van Neck sulcx bemerckende / heeft geresolveert een Schip daer in laedinge te laeten (met de anderen naer de Moluccas te loopen) sijnde het Schip Delft, daer op sijnde Comies Iacob Iacobsz, ende Schipper Simon Iansz Hoen, hebbende by Oosten de Cabo Bona Esperance met een storm sijn groote mast verlooren. April.

Den 10. dito beyde onse Schepen volladen wesende/ hebben den twaelfden met den Gouverneur / wegens de

Digitized by Google

1601. April. afgereeckent/ ende vereffent/ voorts ordre/ ende volck inde Logie stellende/ sijn 's nachts naer 't Vaderlant t' zeyl ghegaen.

Den 14. dito op Sumatra tot Lampon komende/ hebben ons ververst/ water in genomen/ ende alles tot den aenstaende reyse vaerdich ghemaeckt/ den 15. des avonts Zee kiesende/ stelden onse cours naer de Caep.

Den 28. dito is Adam Flaming overleden.

May. Den 22. May, tot nu toe met goeden windt/ ende voorspoedighe voortgange tot op $32\frac{1}{2}$ graden ghekomen wesende/ kregen een geweldigen storm/ dies het sonder zeylen mosten laeten drijven.

Junius. Den 20 Iunij; hebbende de hooghte van $37\frac{1}{2}$ graden/ met dagelijckxe storm/ soo kregen des nachts een geweldighe kaeck/ ghemenght met hagel-steenen soo groot als musquet koegels.

Iulius. Den 8. Iulij. sijn in een Baye te reede gekomen/ ende dat vermits ons ander Schip seer leck was/ sijnde sijn Buren-huydt in Zee meest afgespoelt/ om daer te krengen/ ende alles weder te repareeren; daer ick met twintich musquettiers een landt tocht dede/ om volck te verspreecken/ ende beesten te bekomen/ 7 Mannen ende een Vrou vindende/ die teeckenen deden/ dat ons beesten bestellen souden; vonden het een schoon landt/ sonder veel gheboomte/ dan wel herten/ ende Olyphanten; bequamen/ behalven waeter/ weynigh verversinge als Mosselen/ dies het de naem van Mossel-Baey gaven; saegen alhier tot diversche tijden twee Zee-Paerden uytter Zee op strant komen/ sijnde seer groot/ ende een verwonderinge om sien. Mossel-Bay.

Tot den 14 dito hier gelegen/ alles weder klaer gemaeckt/ ende ons vers water inghenomen hebbende/ sijn met een Noord-Oosten wint t'seyl gegaen/ om de Caep te passeren (bevonden dese Baeye te leggen op $34\frac{1}{2}$ graedt.

1601. Iulius. Den 16 dito niet weynich voordeels langens de wal seylende/ kregen een contrarie wint/ dies het weder in een Baey setten/ daer dagelijcks met de Inwoonderen handelden/ soo veel Ossen/ Calveren/ ende Schapen bekomende/ als sout hadden om te souten/ ende vers op te eeten/ koopende een Os om een stuck van een yser hoep/ van een hant langh/ alles naer advenant/ dies het de naem van de Vleys Baaye gaven/ leggende op de hooghte van $34\frac{1}{2}$ graden by Oosten de Cabo dos Aguilas, van waer den 21 dito weder t'seyl gingen. Vleys Bay.

Den 23 dito t'Zee sijnde/ sijn andermael genootsaect gheweest landt te soecken/ mits ons ander Schip weder een leck bekomen hadde/ dies in een andere Baye geraeckten/ leggende op de hooghte van $34\frac{1}{2}$ graden/ alwaer haer Schip op ruymden/ ende 2 a 3 lecken bevonden/ die gestopt sijn/ mosten hier wegens de stercke Weste winden tot den 30. deser maent blijven leggen/ doen met een Oostelijcke wint zeyl ginghen/ dan die contrarie krijgende/ sijn gedwongen geweest weder in te loopen/ daer den 2 Augusti naer een Reviere gevaren ben/ om volck te soecken (daer geweldige Zee-paerden in waeren) 't welck ghevonden hebbende/ bequam 5. Schaepen voor kleyne stuckxkens yser/ des avonds aen boort komende kregen een harden Zuyd-oosten wint/ die des morgens uyt den Noort-oosten waeyde/ dies zeyl gingen om de Cabo te passeeren/ dese Baye den naem van Vis-Baye ghevende/ vermidts (behalven de vijff Schaepen) niet als schoone Vis alhier bekomen hadden. Augustus. Vis-Bay.

Den 27. dito waeren niet weynich verblijt/ vermits des nachts de Cabo bona Esperance gepasseert waeren/ alsoo vreesden by Oosten de selvighe te moeten verwinteren/ door dien onse macker de Buren-huydt in storm meer/ ende meer af spoelde/ sulckx dat langer hoe lecker wiert/ hebbende den tijt van drie maenden meest

in storm geswerft / eens op de hooghte van 39 graden
1601. Septemb. een afgrijsselijck Zee-monster vernemende.

Den 17. September quamen voor St. Helena ten Anker / daer ons verversten / ende water in naemen / ende den 18 des avondts t'zeyl gingen / hebbende te vooren des Generaels Bochs brieven aldaer gevonden / die den 17. Iunij van daer ghescheyden was.

Den 25. dito hooghte 8½ graden / passeerden als doen in 't ghesicht het Eylandt Assencion.

October. Den 2. October. passeerden de Linia Æquinoctialis.

Den 8. dito passeerden dicht by het Eylandt St Mi- 1601.
chiel, sulcks dat de Schepen op de reede konden sien Octob.
leggen; saegen dry seylen die verspraecken.

Den 11. dito kregen de Westen windt / die ons Godt loff int Vaederlandt brochte / hebbende in de gantsche reyse op beyde de Schepen verlooren seven twintich mannen / waer tegens weder thien van de Nederlantsche Achin vaerder (daer gevangen sijnde) verlosten ende over brachten.

FINIS.

Tot

De leedigheyt, die niet lijden kan dat het papier hebben soude, doet mijn resolveeren hier achter te voeghen, het Contract ende de conditien, op welcken de *Orancays* ende volckeren van 't Eylandt *Aru*, haer goetwilligh onder de ghehoorsaemheydt van de Hoog: Moogh: Heeren Staten, &c. Ghestelt hebben; hoe-wel twee ofte drie-en-twintigh Iaren naer dato deser *Voyagie* voorghevallen doch alles moet ten besten geduyt, ende met oordeel op sijn plaetse gelesen werden.

IAn Carstenzoon Commandeur over de Iachten Peru, ende Aernem, ende die van sijnen raede/ sijn uyt last ende Commisse van de Ed: Heer Generael Ian Pietersen Coen, wegen de Hoog: Moog: Heeren Staten Generael, sijne Excell: Prince van Orangie, &c. Ende de Heeren Bewinthebberen der Generale Oost-indische Compagnie/ van de vereenighde Nederlanden naer 't Eylandt Aru, met voorsz. twee Iachten ghesonden/ omme de Orancays, ende volckeren onder de ghehoorsaemheydt van de Hoog: gemelte Heeren sien te trecken; dat op den vierden Februarij, ANNO 1623. (Godt zy gedanckt) gescheit is/ ende hebben haer also alle de Orancays, ende volckeren van 't Eylandt voornoemt goetwilligh ende gaerne onder de gehoorsaemheyt/ende subjectie van de gemelte Heeren overgeven/ ende 't landt opgedragen/ op naervolgende conditien/ ende ordinantien.

Ten eersten: Dat d'Orancais ende Over-Hoofden van de Dorpen Wodgier, Tutewanangh, Salguadingh, Bocan, Guamar, Bagambel, Maycoor, Rato, Tarangan, ende meer/ sullen beloven/ ende sweeren/ gelijck sy by desen uyt den naem/ende van weghen de gantsche ghemeente op haer manier al t'samen/ ende elck van hun in 't bysonder belooven/ ende sweeren de Hoog: Moog: Heeren Staten Generael, sijne Excell: Prince van Orangie, &c. Ende de Heeren Bewinthebberen der Generale Oost-indische Compagnie van de vereenighde Nederlanden voor haren souvereynen/ ende gebiedende Heeren t'erkennen/ gehouw/ende getrouw te zijn/gelijck mede de Ed: Heer Generael/ ende sijne Gouverneurs/ ofte andere gesubstitueerden.

Ten tweeden: Verklaren oversulcks de voorsz. Orançays, dat sy alle hare Landen/ Sterckten/ Steden ende vruchten aen de gemelte Heeren suyver/ende daer op niemant yets heeft te pretendeeren/ sinseerlijck sonder arch/ ofte list overgeven/ende opgedragen hebben/ voor haar/ ende voor hare nakomelinghen/ ghelijck by de selve Landen ter goeder trouwen opdragen/ ende overgeven mits desen/ ende dat geen ander Prince ofte Potentaet/ dan alleene de vermelde Heeren sullen kennen voor hare souvereynen/ ende wettige Heeren.

Ten derden: De Orancays, ende volckeren hebben als Onderdanen bewillight/ ende toeghelaten/ dat in de wederomme-reys op 't voornoemde Eylant in 't Dorp Wodgier, een houte Colomme (door gebreck van steen) opgherecht is/ daer inne met leesbare letteren 't naervolgende in effecte gesneden staet. Anno 1623. Den eersten Februarij, sijn hier tot Aru, aenghekomen/ de Jachten Peru, ende Aernem, Commandeur Ian Carstens Coop-luyden Ian Bruwel, ende Pieter Lintges, Schippers Ian Sluys ende Dirck Melesz: Stuyr-luyden/ Arent Martensz, ende Ian Iansz, door ordre/ ende Commisse

 van

van de Ed: Heer Generael Ian Pietersz Coen, weghen de Hoog: Moog: Heeren Staten Generael, sijne Excell. Prince van Orangie, &c. Ende de Heeren Bewinthebberen der vereenighde Oost-Indische Compagnie gesonden/ende is by ons voorschreven op den vierden Februarij passato possessie van't Eylant voor de Hoog: ghemelte Heeren ghenomen: Ende de Orancays, ende Volckeren onder de gehoorsaemheydt/ ende subjectie van de voorghemelte Heeren begheven/ ende de Prince Vlagghe ontfanghen.

Ten vierden: De Commandeur/ende sijnen Raedt hebben de voorsz Onderdanen belooft/ ende toegeseyt/ ghelijck sy belooven/ende toesegghen midts desen; uyt den naem/ende van wegen als boven/dat sy luyden met haer vaertuych/ eñ Coopmanschappen in Ambona, ende Banda mogen kommen/soo vry/ ende onbeschadight/ al of sy in haer eyghen landt waren/ oock dat hare gevangen/ die in voorseyde plaetse noch in levende zijn/ weder gegeven/ende restituweert sullen worden.

Ten vijfden: De voorsz. Onderdanen en sullen niet vermoogen eenighe handelinghe met de verdrevene Bandaneesz/ ofte Ceramers te doen/ ja oock vele min met haer eenighe pitcharinghe te houden/ ende de gevluchte by haer/ uyt het Eylandt te verjaegen/ ende bannen.

Ten sesten: De voorsz Onderdanen sullen oock niet vermoghen op eenighe andere plaets te varen/ noch handelen/dan tot Ambona, ende Banda, ten zy met behoorlijck consent/ ende pas van de Gouverneurs aldaer. Aldus gedaen ter presentie van de onder genomineerde Orancays in't Jacht Peru, gheanckert onder't Eylandt Aru, voor't Dorp Wodgier. den 26. May Anno 1623.

Ons present.

	Aco.
	Levarga.
Ian Carstenzoon.	Bur Belle.
	Sulack.
Ian van Sluys.	Quiylabo.
	Luberouw.
Arent Martsz de Leeuw.	Terra Terra.
	Baran.
Pedro Lintges.	Vauorey.
	Auma Lissy.
	Mau Sully.
	Vay Lieuw.

De bovenstaende Acte/ d'onder-geschreven Deposanten/ door my Leonard van der Dusse als Secretaris deser Stede Batavia, ten overstaen van Ian van Hassel, ende Pieter Ariaensz Cranenbrouck Schepenen der selver Stede/ van nieuws voorghelesen zijnde; midtsgaders hun afgebraecht/ofte by de selfde waren/ persisteerende; verklaerden d'inhoudt van die d'oprechte waerheydt te zijn/ ende dat die volghende daer by bleven persisteeren: Actum der Stede Batavia, den 13. August. Anno 1623.

Ian van Hassel.

My Present, Pr. Ar. Cranenbrouck.

Leonard van der Dusse Secret.

FINIS.

Digitized by Google

Kort ende waerachtigh verhael van de tweede Schipvaerd by de Hollanders op Ost-Indien ghedaen, onder den Heer Admirael Iacob van Neck, getogen uyt het Journael van Roelof Roelofsz, vermaender op 't Schip Amsterdam, ende doorgaens uyt andere Schrijvers vermeerdert.

De schepen gaen uyt Texel t'seyle.

DEn 28. Junij Anno 1600. zijn uyt Texel t'seyl ghegaen dese ses naeghenoemde Schepen/ Amsterdam, daer als Admirael ende Generael van de gehele Vloote op commandeerde d'Heer Iacob van Neck, die het nu sijn tweede reyse was op Oost-Indien/ Dordrecht, als Vice-Admirael/ Haerlem, Leyden, Delf, ende Goude, welck laetste Schip een Jacht was. Onder Engelandt komende zijn door contrarie winden ende stormen ghenoodtsaeckt gheweest in Wicht ten ancker te komen/ van daer scheydende het weder onder Portlandt te setten/ daer haer een groot ongheluck weder voer/ mits daer een stuck berste/ 't welck vier man doode/ ende eenighe seer deerlijck quetste/ soo datse ghenoodsaeckt waren drie vande ghequetsten nevens de dooden te landt te brenghen. Zijnde alsoo daer den 4. Julij van daer t'Zee gegaen/ ende met veel teghenspoeden haer den 3. Augusti bevonden ontrent de Canarische Eylanden.

Krijgen 't Eyland Boa Vista in 't gesicht.

Den 13. dito hebben sy 't Eylandt van Boa Vista in 't ghesicht ghekreghen/ wesende een van de Ilhas do Cabo verde, ofte Sout-Eylanden/ soo de onse die ghemeynlijck noemen/ ende voorts sonder yet schrijvens weerdigh te bejeghenen/ gheseyldt hebbende tot den 24. dito/ hebben alsdoen die van 't Jacht een visch gevanghen van den aerdt die de Portugesen Dorados noemen/ langh 5½. voet/ de welcke een yseren passer in sijn lijf hadde/ die de maets 4. daghen te vooren over boord hadden laten vallen. Den 17. September hebben die van 't schip Amsterdam een visch ghevanghen die wonderlijck om sien was/ zijnde omtrent een half elle langh/ende soo weeck als slijm/met een scherpen beck/ hy leefde langhe naer dat hy in 't schip was/ ende brack op 't leste aen stucken. Hadd' hy hier te lande geweest/ men souder geldt aen versien hebben.

Den 20. dito vinghen sy weder een Dorado met een koperen haeck in sijn lijf wel een half elle langh.

Passeren de linie.

Den 24. dito/ wesende Amsterdammer Kermis/ hebben sy met een moy koeltjen ghepasseert de Linie Æquinoctiael, daer sy seer in verblijdt waren. Den 28. dito/ heeft de Vice-Admirael een schoot gheschoten/ ende sijn vlagghe laten wayen achter van de compaenghe/ daer mede te kennen ghevende dat hy landt sagh/ waer over sy altesamen seer verschrickten/ want de Stuyrluyden ende Schippers noch gheen landt en vermoeden/ maer nu contrarie bevindende/ waren seer verheught/ want sy grootelijcks naer landt verlangden om te ververschen/ doordien het scheurbuyck onder haer van dage te dage seer toenam/ ende alleen op den Admirael wel by de 40. man daer aen sieck lagen. De stuyrluyden ghevraeght zijnde wat landt dat het wesen mochte/hebben generalijck geantwoort/ dat het Ilha de San Mattheo was/ maer den eersten Octobris op de reede komende/ bevonden sy dat het was het Eylandt by de Portugesen ghenoemt Annobon, dat soo veel te segghen is als 't Eylandt van 't goede jaer.

Komen op de reede van Annobon.

Den Admirael heeft een Commis aen lant gesonden/ om met de Inwoonders te spreecken/ die al ghereedt stonden met haer musketten achter seecker Schans/ want vreesden seer overvallen te worden/ ende hadden derhalven al haer goedt op 't ghebergte gevlucht. De Commis aen landt komende heeft een vrede-vaen

Digitized by Google

opghesteecken / en daer is een van de Inwoonders op 't strand ghekomen / die met hem in 't Spaensch ghesprocken heeft / ende zijn voort t'samen ghegaen by den Gouverneur van 't Eyland / den welcken de Commis verklaert heeft / dat hy gheen sorghe en behoef de te hebben voor de schepen / want sy niet en quamen dan om haer te ververschen / ende dat voor gheldt ofte ware. De Gouverneur heeft gheantwoordt datter van alles ghenoegh was tot haren besten / ende schonck den Admirael een paer hoenderen / met eenighe fruyten; waer teghen hem weder vereert werden twee kaesen ende een pot met boter. Gevraeght zijnde / oft sy hare siecken wel souden moghen aen landt brenghen / heeft het selve gheconsenteert. Waer over de siecken aen landt ghebracht werden in een seer schone valleye / daer nae gheleghentheydt van den lande overvloedighlijck alderhande fruyten wiessen / met namen groote menigte van Oraenjen-appelen / so schoon ende groot als die niemant noyt haer leven gesien en hadden / smakende tusschen suyr ende soet / ende haer wonderlijck wel bekomende teghen 't scheurbuyck.

Daer sy van den Portugeschen Gouverneur met vrientschap onthaelt worden.

Den 3. dito weder aen landt ghegaen zijnde / hebben aldaer met den Gouveneur ghegeten ende gedroncken Wijn de Palma / welck een dranck is wit van coleur / en van smaeck als suyr huy ofte wey / seer bequaem om drincken. Den 7. dito aen landt ghevaren zijnde brachten van daer eenighe fruyten t'scheep / namelijck Bananas, Ananas, Batatas, ende meer andere. De Bananas is een fruyt van fatsoen als een beulingh / ende van smaeck als Bargamotten oft mantjens peeren in ons landt. De Ananas hebben 't ghedaente van een groote pijn-appel / zijnde van smaeck seer soet / maer heel schadelijck / ja vergiftigh / als sy niet wel rijp en zijn. Den 9. dito voeren sy aen landt om haer siecken weder te scheep te halen / die nu meest al ghenesen waren van 't scheurbuyck. De Portugesen haddense den lesten nacht willen doodtslaen / waer over sy seer verschrickt waren / ende den Admirael heeft een Commis aen den Gouverneur ghesonden / die hem aenseyde / dat hy sich wachten soude van de handen aen de siecken te slaen / of soude sien wat hy met hem soude te doen hebben. De Gouverneur verbaest zijnde heeft geantwoordt / dat hy niet en socht dan vrede / ende is alsoo de Commis met vrede van hem ghescheyden / mede nemende so veel siecken als hy in de schuyt konde laden.

Wijn de Palma.

Bananas.

Ananas.

Den 10. Octobr is ontrent twee uyren in den avond zijn sy met een tamelijcke koelte uyt den Zuydwesten ende Maneschijn weder van Annobon t'zeyl ghegaen / ende twee daghen ghezeylt hebbende / is by den breden raed goed gevonden de Vloot te verdeelen / alsoo dat de drie best beseylde schepen / namelijck den Admirael / het schip Delf, ende 't Jacht voor uyt souden varen / om voor de nieuwe Compagnie in 't landt te wesen / ende den eersten marckt van de greynen te hebben. d'Ander drie / te weten Dordrecht, Haerlem en Leyden souden volghen. Dit aldus besloten zijnde / hebben sy met malkanderen 't scheymael ghegeten / ende nae eenighe eerschooten is elck na sijn schip gekeert. Den 17. dito isser op 't schip Amsterdam een man boven by de vlaggespil gheloopen / en boven komende heeft hy landt ghesien / welcke was 't vaste landt van Mani-congo. Den 19. in de morghenstondt hebben sy een groot deel wonderlijcke visschen ghesien met becken als in ons landt de rotten hebben / zijnde elck visch wel soo groot als een man. Den 30. wert het schip Amsterdam om dat het seer vuyl was geverckent / dat is schoon gemaeckt met een yseren instrument dat sy een vercken noemen / want de schepen worden hier omtrent seer leelijck / door dien datter groote schelpen onder aen groeyen / die de schepē in 't seylen seer verhinderen / en bovē op de schelpen

De Schepen verseylen.

Ende verdeelen haer in twee delen.

Sien 't land van Manicongo.

Digitized by Google

pen wordense soo groen als een gras.

Den 10. November begon het heel koud te worden/ soo dat de maets haer winterkleederen moesten aentrecken / door dien sy de koude nu gantsch onghewoon waren / hebbende doorgaens groote warmte / ende dickmaels schier onlijdelijcke hitte gehadt/ waer door hare lichamen soo dun van vel waren ghewordden / dat haer docht / het was daer nu soo koudt / als by ons in de winter. Den 19. dito zijn sy 't haerder grooter blyschappe ghepasseert de drooghten van Brasilien, die de Portugesen Abre-olhos noemen.

Passeren de droochten van Brasiliẽ

Den 8. December hebben sy eenigh riet sien drijven het welck de Portugesen Trombas noemen/ een teecken dat men niet verre van de Caep de Bona Speranza en is/ saghen oock eenighe groote voghelen / die sy Caep-voghels noemden/so dat sy groote hope hadden het landt van de Caep haest te sien. Den 12. dito/ alsoo sy noch een langhe reyse voor handen hadden / ende daerom by tijdts moesten toesien / om op't lest gheen ghebreck te lijden/ hebben sy 't broodt begost uyt te deelen / yeghelijck man een half pondt daeghs / het welck hem dan eens de weecke werdt toeghewoghen / sommighe souden 't broodt dat sy voor een gantsche weeck kreghen/ wel op eenen dagh hebben opghegeten / maer moesten sich leeren spenen / ende ghedult hebben tot dat het de Heere soude versien. Den 17. dito quamender drie groote Walvisschen dicht by't Schip Amsterdam, die seer ruych waren boven op haer lijf/ en op haer hooft bewassen met schelpen/ dat wonder om sien was.

Vernemen de merck-tekens van Cabo de Boa Speranza.

Den 20. hebben sy naer gissinge de Cabo voorsz gepasseert met een stijve koelte uyt den zuydwesten/ zijnde (soo sy gisten) omtrent 30. mijlen van 't landt. Den 21. hebben sy seer harde stroomen en ravelinghe van water vernomen/ komende van verscheyden syden/ ende doende 't water seer hol gaen/ dat men 't qualijck geloven soude waer 't dat men 't ergens by vergeleecke. Dit is hier omtrent dese kust ghemeynlijck altijdt te doen / ende de schepen die de Portugesen verliesen / die blijven meest alhier,/ soo dat syder seer af verbaert zijn/ en groote superstitie bedrijven van Santen en Santinnen aen te roepen/ als sy daer omtrent zijn/meynende dat sy van de reyse ghewonnen hebben alse dese plaetse ghepasseert zijn. Den 23. dito gingh 't water noch alsoo hol / dat hoewel de schepen heel dicht by malkanderen waren / soo en kondense malkanderen altemet het bovenste van de mast niet sien. Den 15. dito saghen sy een groote Walvisch dicht by 't schip Amsterdam tot driemael toe sijn kuyt schieten/ en t'elckens als hy geschooten hadde/ nam hy een groote vaert met swemmen onder 't schip door/ eñ daer voor by heenen/ een wonderlijck dingh/ 't welck noch niemandt van 't scheeps-volck oft Officieren noyt en hadde ghesien.

Die sy naer gissinghe passeren.

Den 27. hebben sy op den Aerd-kloot oft Globus terrestris bevonden / dat den dagh ter plaetse daer sy doen waren op een half uyre nae eens soo langh was als in ons Vaderlandt / want hadden dien dagh 14½. uyren Sonne / die 's morghens te 4. uyren op stondt / ende 's avondts omtrent den sevenen ondergingh.

Den 17. Januarij 1601. bevindende dat haer water seer minderde / ende datse noch wel duysent mijlen van Bantam waren / ofte van daer sy ander water souden konnen krijghen/ so werter besloten / dat sy voortaen maer een pintjen waters daeghs souden hebben/ het welcke seer weynigh was / want het begost weder al heel heet te worden/ doch so moesten sy van de noodt een deught maken / ende den tijdt nemen soo hy quam. Den 21. dito hebben sy haer speck begonnen te eeten/ het welcke sy wel ghemeynt hadden langer te sparen/ maer bevonden dat het heel bedorven was / ende soo seer stonck / datmender qualijck af wierdt als men 't

Lijdẽ groote armoede op de reyse

Digitized by Google

eeten soude/ en als de Kock de ketel van 't vier sette om op te schaffen / werdt men vervaert van den reuck. Den 22. hebben sy een hay ghevanghen soo groot datter 25. man ghenoegh aen te trecken hadden/ want was 13½. voet langh / ende dick naer advenant. Het was dien dagh soo uytermaten heet / dat men nauwelijcks op 't schip en dorst komen / maer een peghelijck bleef om laegh in sijn kamertjen daer hy bescheyden was. Daer wert oock soo onuytsprekelijcken dorst gheleden onder 't volck/ dat een mensch hem erbarmen moest die 't aensagh. Een mengelen waters en konde men voor gheen gulden te koop krijghen / en daer warender die de kleederen van haer lijf verkochten voor water. Sommighe droncken haer eyghen water / om den onlijdelijcken dorst eenigher mate te blussen.

Voornemelijck van hitte ende dorst.

Den 30. dito was 't reghenachtigh weder / ende een yeghelijck hingh sijn seyltjens uyt om water te vanghen / 't welck hoe vuyl en betart dat het was / haer nochtans beter smaeckte dan de beste Rijnsche Wijn die sy opt ghedroncken hadden. Den eersten Februarij beliep haer een swaere ende afgrijsselijcke storm / soo dat de Schipper en de Stuyrluyden van 't Schip Amsterdam, die mede in de groote storm op Texel gheweest hadden in 't jaer 1594. alsser soo veel Schepen verginghen / verklaerden / dat het doen ter tijdt soo hart niet ghewaeyt en hadde / jae dat sy haer leven sulcken storm niet ghesien en hadden. Haer nieuwe blinden/ haer fock / ende haer schoverseyl waeyden in stucken/ de fockemast brack al mede / maer sy werden 't by tijds ghewaer / ende holpent ten besten dat sy konden. Teghen de nacht nam 't weer hoe langher hoe meer toe/ ende 't waeyde soo vreesselijck/ dat men den Hemel van de Zee niet en kost onderkennen. 't Schip Delf hadde sijn groote mast over boordt moeten houwen / door dien sy 't niet langher en hadden konnen harden/ want het schip hadde gheslinghert / als of 't onderste boven ghewilt hadde. Sy waren doen op de hooghte van 17. graden bezuyden de Linie / ende 's anderen daeghs begost hem 't weer te besadighen.

Vervaerlijcke storm

Den 20. dito drijvende in groote kalmte / saghen sy altemet veelderley soorten van voghelen/ als oock een soorte van viskens die borstels op haer lijf hadden soo scherp als elssens / ghelijck by ons de ysere varckens hebben. Haer ontmoeteden oock veel groene bladeren van boomen / drijvende op het water / ende hebben daerom het loot ghewotpen/ en ghevonden 22. vadem sandt-grondt met kleyne witte schelpjens vermenght / het welck haer altemael seer verschrickte/ want en hadden niet gemeynt het landt soo nae te zijn/ en hoe sy verder quamen/hoe de ondiepte grooter wert/ daerom hebben sy 't eyntelijck op 11. vadem gheset/ al steenachtighe grondt. Den 22. dito hebben sy 't eerst in 18. weecken tijdts lant gesien/ dan en konden 't maer sien van de stengh of ten naesten uyt de mars / so dat sy noch twijffelden of het landt was of niet / eenighe seyden het waren klippen. Immers seylden en dreven noch tot den 22. Maert toe / en doen saghense eerst het vaste landt van Sumatra, daer in sy altesamen seer verblijdt waren / settende haer cours Zuyd-Oost langhs de wal heenen.

Teeckens van land.

Sien 't vaste land van Sumatra.

Den 27. Maert zijn sy in de Straet van Zunda gekomen met mooy weder ende bequamen windt. Doen ontmoeten sy oock 't eerste Eylandt in de Straet ghenaemt Boa Ventura, ẽ sagen tegen den avond een ontallijcke menichte van Eylanden/ waer van sy 't onder een des nachts gheset hebben / 't welck ghenaemt is Los tres hermanos, dat is / de drie broeders / om datter drie kleyne Eylandtjens by legghen. Den 30. dito 's morghens omtrent ten 8. uyren zijn sy voor de Stadt Bantam ghekomen/ alwaer sy ghevonden hebben twee schepen

Komẽ met haer drijen in de Straet van Sunda.

Ende voor de stadt Bantam.

Digitized by Google

pen van de nieuwe Compagnie / ende 't ancker laten vallen omtrent een Gotelincx schoot van de Stadt. Terstont quamender veel Chinesen en Javanen aen boord met haer Prautjens / en elck bracht sijn koopmanschap mede / d'een Porcelepnen / d'ander Crissen / de derde Bananas, de vierde Oraenjen-appelen / ende ander fruyten / die hier te langh souden vallen te verhalen. Elck dede sijn kraemtjen alsoo plichtigh voort alsse doen 't Amsterdam in de kermis / al wat sy saghen was haer gadingh / ende en mocht haer niet ontgaen / doch hadden 't een nochtans liever dan 't ander / ende wisten oock onderscheydt tusschen goedt ende goedt.

Daer het eẽ schip geladen wort.

Den 31. dito is de Generael aen landt ghevaren om metten Gouverneur te spreecken / en bevindende datter maer ladinghe voor een schip en was te bekomen / soo isser besloten het schip Delf af te veerdighen naer huys toe / ende dat het de ander twee schepen Amsterdam ende 't Jacht verder souden versoecken nae de Eylanden van Moluco, om te sien of sy daer hare ladinghe souden konnen bekomen.

Den eersten April deden de twee Schepen vast provisie van Rijs ende Arack / om verder te varen / want sy de tijdt van doen hadden om de passagie winden te ghebruycken / die haest verloopen waren / en verlopen wesende en soudense in de Molucas voor dat mael niet hebben konnen raecken / want dan waeyen de winden drie maenden langh contrarie.

Zeylende d'ander twee naer de Molucas

Den tweeden dito zijn sy van Bantam t'zeyl gegaen / ende hebben den 4. May voor de tweede reyse de Linie Equinoctiael ghepasseert / maer den neghenden dito bevonden dat sy door stilte ende groote stroomen weder onder de selve Linie te rugghe ghedreven waren.

Den 10. dito waren sy op 24. minuten by noorden de linie / ende saghen den hoeck van Celebes, die sy meynden al ghepasseert te zijn. Den 11. 12. ende 13. zijn sy al langhs het landt van Celebes heen gheseylt / tot dat sy den 29. vroegh metten dagh het vaste landt van Giloló ghesien hebben / daer gheen kleyne blijdtschap om en was in de Schepen / want meynden dat sy 't al voorby ghedreven waren door de stroomen / die aldaer seer hart uyt den noord gaen. Den dertighsten ende 31. dito langhs de kusten van 't voorsz Eylandt Giloló gheseylt hebbende / saghense 't Eylant Ternate.

INWERP.

Beschrijvinge van de Eylandẽ Celebes eñ Giloló.

Tusschen de Macassersche ende Moluxsche Eylanden „ stelter Ptolomeus drie die hy Sindas noemt / welcke „ zijn (soo Mercator ende andere sijne volghers willen) „ Celebes, Giloló ende Amboyna. De twee eerste legghen onder den Æquinoctiael, het derde bezuyden den „ selven. Het Eylandt Celebes leyt westwaert van de „ Molucas, met noch eenighe kleyne Eylandekens / die „ al mede onder den selven naem begrepen zijn. De „ Inwoonders zijn van coleur wit. Hebben eertijdts „ menschen-eeters gheweest / Afgoden-dienaers / ende Zee-schuymers / gaende heel naeckt / uytghesondert voor de schamelheyt. De Coningh van de Molucken placht de ghene die ter doodt veroordeelt waren derwaerts te senden / om van de Inwoonders gegeten te worden. Giloló, anders Maurica ende Batochina ghenoemt / schrijft men soo groot te wesen als half „ Italien. 't Geeft veel Rijs / ende Sagu, zijnde 't mergh „ van een boom / daer de Indianen haer broodt af maken. Uyt de selfde boom vloeyt oock seecker nat / „ dat haer streckt in plaetse van Wijn. Men heefter „ veel wilde Hoenderen / den onsen seer onghelijck. De „ Zee geefter veel groote Schildpadden. De inwoonders

Digitized by Google

„ ders zijn wel gheproportioneerde luyden / wild ende
„ wreedt / hebbende mede menschen-eters geweest als
„ die van Celebes. Aengaende 't Eylandt Amboyna, is
„ by ons in de tweede Schipvaerd beschreven.

De twee Schepen komen te Ternate op de reede.

Den 2. Junij 's morghens t'acht uyren zijn sy te Ternate op de reede ghekomen / alwaer sy van d'Inwoonders des landts seer vriendelijck ende beleefdelijck ontfanghen wierden. De Coningh quam selver aen boordt om haer wellekom te heeten. Was een seer swaerlijvigh man/ hebbende maer een licht broeckxken aen/ en het boven lijf naeckt/ gelijck mede ginghen alle sijn Edelen. Hy bracht met hem den Commis die aldaer van dese selve Compagnie de reyse te vooren ghebleven was / met name Franck van der Does, ende noch 3. ander maets/die mede aldaer gebleven waren. Ende nae dat hy seer eerlijck / naer 't vermogen der Schepen ontfanghen was/ ende 't Schip Amsterdam wel besichtight hadde / is hy teghen den avondt met sijn Adel weder naer Ternate ghevaren.

Daer de Coninck de Hollanders besoeckt terwijl sy in haren Gods dienst zijn.

Den 3. dito wesende Sondagh / met dat sy op 't schip Amsterdam in 't eerste ghebedt waren / eer dat de vermaninghe begon / is de Coningh met sijn Hovelingen heel stil aen boord gekomen / ende siende dat sy doende waren in haren Godsdienst / is met sijn Adel voor 't verdeck blijven staen. De Provoost van 't schip stondt met sijn stock van justitie buyten 't verdeck by den Coningh/om toe te sien datter niemant van sijn dienaers en soude om laegh lopen. De Coningh siende dat hy niet mede en knielde/ heeft hem ghewesen/ hy soude mede op sijn knyen vallen / als d'andere/ ende alsoo hy seyde daer ghestelt te wesen om toe te sien dat des Coninckx volck geen schade en dede / heeft de Coningh den stock van hem gheeyscht / hem wijsende dat hy knielen soude / hy wilde selve toe sien op sijn volck / dit heeft de Provoost ghedaen / ende de Coningh is selve soo langhe Provoost gheweest in sijn stede / tot dat de vermaninghe ende de ghebeden altemael ghedaen waren / aenloopende omtrent anderhalf uyre / daer nae by den Admirael ende ander Officieren feestelijck ontfanghen zijnde / heeft ghesevt dat hy seer verwondert was in de goede ordonnantie die hy nu selve ghesien hadde dat sy hielden in haren Godts-dienst / heel contrarie dan hem van de Portugesen was aenghedient.

Die hem consent vraghen om de Portugesen te moghen slaen.

Den 4. dito verstaen hebbende dat de Portugesen die op 't Eylandt Tidore waren / daer sy een sterckte hadden/met haer vier schepen (waer van 't een was een Straet Magaliaens-vaerder van Rotterdam/ welcke sy ghenomen hadden) haer wilden komen besoecken / ende van daer slaen / hebben sy van den Coningh consent versocht de selve te moghen aentasten / om alsoo in de voorhael te wesen. De Coningh met sijn gantschen Adel was seer heerlijck ende triumphant gheseten/ naer 's landts maniere/aenhebbende een zijden broeck/ ende een Goude keten om den hals. Sijn Soon / die neffens hem sat / hadde een goude lakens broeck aen/ en al mede een goude keten om den hals. Sy toonden hem hare brieven ende commissie van sijn Princelijcke Excellentie geschreven in 't Portugees ende Arabisch/ ende versochten 't voorsz consent/ waer op hy antwoorde/ sich met sijn Adel daer op te sullen beraden / ende over drie daghen bescheyt te seggen.

Waer over de Portugesen aen den Coning schrijven tot nadeel van de Hollanders.

De Portugesen hier van verwittight zijnde / hebben den Coningh een brief gheschreven / ende de onse seer leelijck daer in afghemaelt / als dat sy een volck waren die niet anders en sochten als den Coningh uyt sijn land te verdrijven/ ende noch wet noch religie en hadden / soo dat de Soon by de Moeder sliep / en de Suster by de Broeder / jae Mannen met Mannen Sodomie bedreven / ende meer andere grouwelen / hier te langh ende onnoodigh om verhalen. Desen brief heeft de Coningh

selve

Digitized by Google

selve den onsen laten lesen / ende was gheschreven in Portugees.

De Coning verleent het versochte consent.

Den 7. dito is de Coningh weder aen boord ghekomen / ende heeft de maets gheconsenteert dat sy de Portugesen eens besoecken souden / segghende dat hy selfs begeerde het spel aen te sien. Daer over zijn de 2. schepen den 8. t'zeyl ghegaen / ende den 11. wesende Pincxter maendagh omtrent 's morghens ten 7. uren by de Portugesen ghekomen / van 't welcke sy 't haren grooten voordeele de wind ghekreghen hebbende/ende dicht by haer komende / schoten de Portugesen den eersten schoot / waer op de onse antwoorden met hare boeghstucken/ wesende halve kortouwen. Daer gingt doen vreesselijck op een schieten / want de Portugesen schoten van drie plaetsen op 't land / daer sy batteryen ghemaeckt hadden / ende uyt drie schepen: daerentegen het schip Amsterdam swayde met de zy na haer Admiraels zy / ende leyde zijn heele zy gheschuts daer in/ dat voor haer een schrickelijck dingh moest om sien wesen / want het scheen als of men in de lichte brandt ghesien hadde. Het Jacht leyde zijn zy aen haer voorste man zijn zy / en schoot oock seer vreesselijck. Omtrent een uyre teghen den anderen gheslaghen hebbende/ werdt den Heere Admirael zijn rechter-hand afgeschoten/ soo hy op de stuerplicht stond / en metter hand wees dat men vier gheven soude; korts daer nae werdender op den Admirael drie mannen dood geschoten/ ende op 't Jacht een man dood/en de schipper genaemt Claes Cornelisz zijn rechter been af. Middeler tijd sond de Koningh van Ternate, die selve met zijn Prau het goede spel aen sagh / een bode / dat de Hollanders doch op souden houden met schieten / want hy hadde nu haren aerd ghenoegh ghesien / maer dat werd hem afgheslaghen / ende sy voeren al voort met schieten / tot dat de Coningh noch een bode sandt / vriendelijck biddende dat sy op houden souden/ ende weder naer Ternate keeren / want hy hadde een bode ghekreghen datter noch twee Duytsche schepen voor 't landt waren / op welcke tijdinghe sy weder naer Ternate ghekeert zijn/ nae dat sy in 2½. uyr tijdts over de 300. schoten met grof gheschut alleen uyt het schip Amsterdam ghedaen hadden. Te Ternate komende vonden sy dat de twee schepen daer de Coningh van gesegt hadde twee Portugesche Joncken waren. Op 't aenhouden van den Coninck zijnse tot Talimgany ghekomen / hoe wel haer schepen seer door 't schieten ontramponeert waren/ hier hebben sy de nieuwe sloep op-ghesett / die in Ternaten begonnen was: dan door de groote hetten van de Timmerluyden niet konde vaerdigh ghemaeckt werden. Alsoo eenighe van de hare kranck wierden / soo dat het 6. ofte 7. weecken duurden/daer sy die in 14. daghen meenden vaerdigh te hebben / onder-tusschen de Heer Admirael weder tot zijn voorighe ghesontheyd/ (weghens de quetsure in de laetste Schip-strijd ontfanghen/) ghekomen zijnde / heeft oorlof aen den Coningh ghenomen om naer Patani te verzeylen/ alsoo hier voor hem gheen handel voor handen was.

Scheep-schermutsinghe tusschen de Hollanders ende Portugesen.

Den 15. dito is de voornoemde schipper van 't Jacht in den Heere gherust/ met groote stantvastigheydt ende vertrouwen op Godt Almachtigh / en goedt verstand / tot op 't laetste toe / en is op des namiddaeghs op Ternate begraven besyden 't huys van den koopman Verdoes.

Beschrijvinghe van een feest op Ternate.

Den 16. Julij 1601. werdter in Ternate een groote feest ghehouden / van weghen dat des Sabandars dochter troude met een Paep van 't landt/die daer in grooter waerde zijn. Voor eerst gingh de Koningh met al zijn Heeren nae des Sabandars huys toe: doen volghder een vaendel Hollanders / al in haer volle ghewecr met pijpen en trommels / om de feest te vermeerderen. In het

Digitized by Google

het huys was een groote plaets ofte zael / al bereydt ende toeghemaeckt met tapijsserie om op te sitten / ende het vaendel soldaten oft bootsgesellen stonden rondsom / en aenschouden de Feest. De Coningh met zijn Heeren neder ghesetten zijnde / werdter een seer heerlijck stuck werck ghebracht / 't welck de morghen-gave was die de bruydegom zijn bruyt vereerde. Dit stuck werck was seer cierlijck toe-gemaeckt / hebbende vijf torens elck van een besonder coleur / ende vier raderen ; Het wert voort-ghetrocken van omtrent 60. personen. Daer na quamender acht mannen elck met een standaert ende een vaentjen daer boven aen / ende vier andere draghende een gouden oft immers seer schoon verguldet kiste / daer (soo den onsen verhaelt werdt) des Bruydegoms juweelen in waren. Hier na volghden in goeder ordinantie al achter malkanderen hondert en vijftigh vrouwen / elck met een present in een groot koperen vat / 't welck sy boven de hand droegen. Nae dese volghden 70. mannen / in haer handen hebbende seer groote Porcelleynen / al vol bloemen ende Betelle, die sy voor de Hollanders nederwierpē / wijsende dat sy de Betelle souden op eten. Dit aldus gepasseert zijnde quamender eenighe Schermers oft Voor-vechters / die seer meesterlijck speelden met haer schild en sweert / 't welck een lust om sien was.

De Koning van Ternate nood de Hollanders te gaste.

Den 24. dito is den Admirael aen landt ghevaren / om den Koningh ende zijn Heeren adieu te segghen / ende zijn met grooter eerbiedinghe van malkander ghescheyden / hoe wel 't selve swaerlijck wilde vallen / also de Koninck garen ghesien had / dat sy daer gheblevcn waren tot dat den Vice-Admirael Wybrand van Warwijck daer ghekomen waer om t'samender-handt de Portugesen te verdrijven ; doch eyndelijcken van daer scheydende / is daer voor koopman gheblevcn Ian Pietersz , met noch vier anderen hem toeghevoecht. Doch den 26. heeft de Koningh een bode ghesonden aen den Admirael / hem vriendelijck biddende / dat hy doch niet en soude verzeylen voor en aleer dat hy met al zijn volc eens by hem te gast gheweest hadde. Dit en heeft hem den Admirael niet derven affegghen / ende werdt derhalven gheordonneert / dat het halve volck van beyde de schepen derwaerts gaen souden op den tijdt van den Coningh bestemt / namelijck den 29. dito / wesende Sondagh. Als sy nu daer quamen / wasset alles ghereed wat tot een maeltijd op haer lands wijse van noode was / want het meeste volck van 't Eylandt hadde doende gheweest met koocken / ende de Coningh hadde al tafels van riet laten bereyden voor 't ghemeene volck / maer voor d'Overheydt was een groote tafel: de Tarnataensche Edellupden / ondertusschen inde Sael (tot vermaeck van de Gasten) een spieghel-ghevecht aenrechtende.

Nc. I.

De schepen gaen van Ternate t'seyl.

Den 31. dito zijn de twee schepen met groote droefheydt van d'Inwoonders van Ternate t'zeyl gegaen / oversteekende nae de kust van Celebes. Gezeylt hebbende tot den 14. Augusti toe / sonder yet merckelijcks onder weghen te bejeghenen / ende siende dat sy met de zuyt-zuyd-weste wind die doen ghedurighlijck waeyde / de schriften van Petro Tayda Portugees niet en konden naer komen om naer Patana te zeylen / soo isser eyntelijck besloten / de cours nae de kust van China te setten / om te versoecken of sy daer haren koophandel souden konnen drijven in de groote rivier van Canton. Den 17. dito werd de Schieman op 't schip Amsterdam met de focke-schoot over boord gesmeten / doch door Gods ghenade noch gheberght.

Setten in de Philippinen onder 't Eyland Coyo.

Den 19. hebben sy 't gheset onder 't Eylandt Coyo, zijnde een van de Philippinas, ende een sloep met volck aen

Digitized by Google

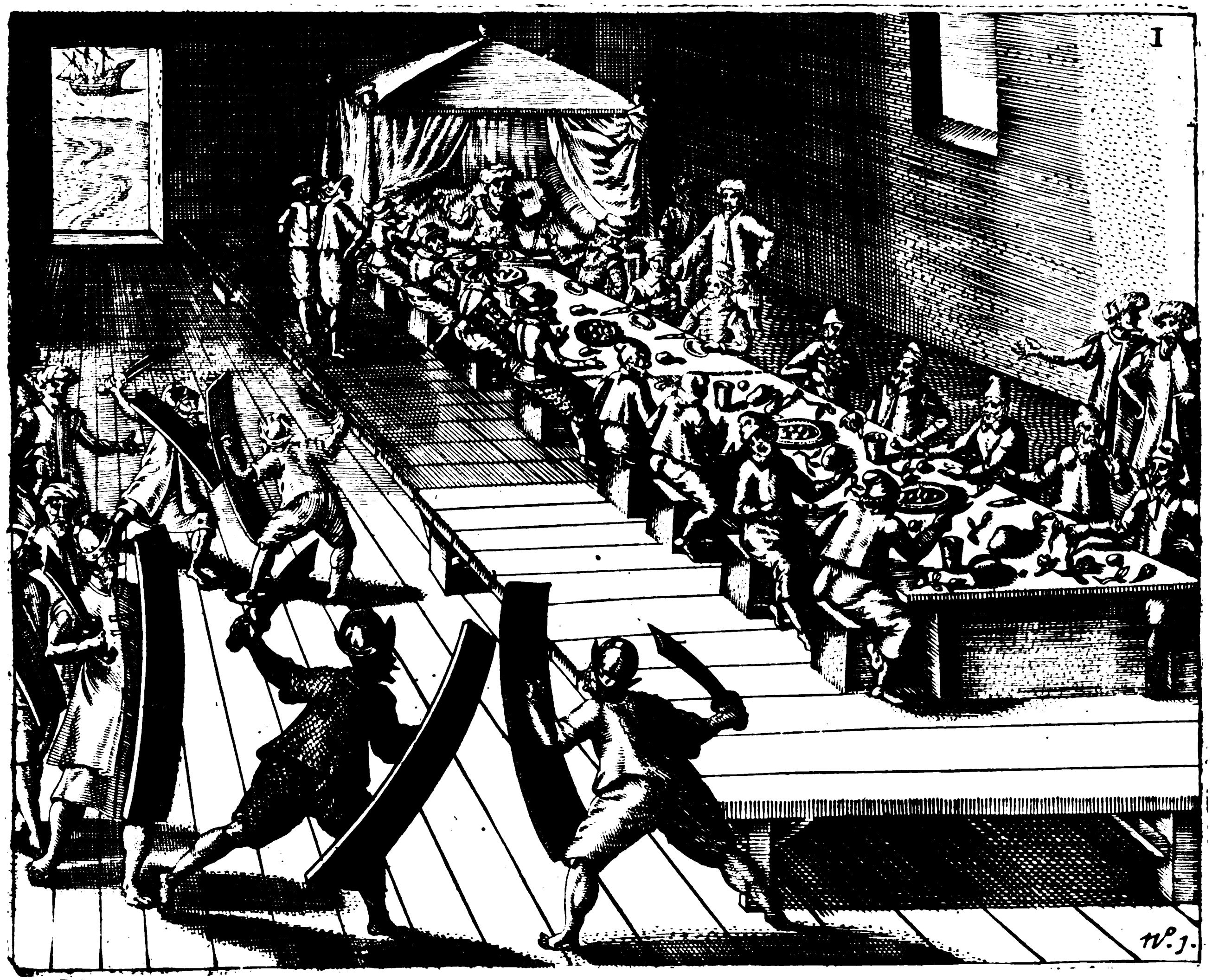

Digitized by Google

Digitized by Google

aen 't landt ghesonden hebbende/ vernamen dat het een Wilde natie van volck was / sittende onder contributie van de Spaenjaerden. Den 22. setten sy 't onder een ander groot Eylandt van de Philippinas, dat in de kaerte gheen naem en heeft / maer sy noemden het Lanckhayrs Eyland/ om dat het volck daer op woonende het hayr hadden hanghende al verre over de schouderen wegh. Den 20. September omtrent 2. uyren naer middagh zijn sy ghekomen in de Eylanden van 't groote Rijck van China, alwaer gheanckert leggende/ heeft de Generael sijn schuyt met eenighe roepers ende sijnen Stuyrman ghesonden om te sien of sy wat dieper in souden konnen komen. Onderweghen zijnde is haer ontmoet een Visschertjen / die sy vraegden waer het Eylandt Sant Juan lagh / daer over staecken sy seven vinghers op / waer uyt de onse anders niet en konden verstaen of sy toonden seven mijlen/ wijsende Oostwaert op: In 't scheyden van den anderen vereerden sy onse volck een groote soo visch / die de Stuyrman wilde betalen / maer sy en begheerden gheen gheldt.

Lanckhayrs Eylandt.

Komen in de Eylanden van China.

Den 27. dito seylende rondom in de Eylanden hebben sy een groote Stadt sien legghen / die al op sijn Spaensch ghebouwt was / hier over warense seer verwondert / ende hebben 't ontrent een groote half mijl van de Stadt gheset. Als sy nu ontrent een uyre daer gheleghen hadden/ sijn haer twee Chinesche schuyten aen boordt gekomen/ zijnde in elck een heel huysgesin volcks/ te weten een Man ende Vrou met twee oft drie kindertjens. Dese seyden dat het de Stadt Macao was / waer in de onse noch meer verwondert ende niet min verblijdt waren / niet wetende hoe sy soo grooten stuck in de Rivier van Canton ghekomen waren / ende dat voorby soo menigh Eyland en drooghte. Sonden daerom terstont een schuyt nae de Stadt / met een die Malays sprack ende een ander die Spaens konde daer in/ om van alle saken breeder te vernemen. De schuyt en quam van dien dagh niet weder aen boordt / ende 's morghens vroegh vernamen die van de Schepen een groote vergaderinghe van volck op een bergh by den anderen / het welck haer quaed naedencken gaf / vreesende dat die van 't landt doende waren met haer medemaets te justitieren / nadien sy uyt Jan Huyghen van Linschooten verstaen hadden / dat de Stadt Macao by Portugesen bewoont wort/ die aldaer een Oversten en Bisschop hebben. So warense dan van meeninge met de Schepen naerder de Stadt te gaen legghen / ende hebben tot dien eynde haer groote sloep met den Opperstuyrman daer in by de Stadt ghesonden / om te diepen / de welcke daer ghekomen zijnde wel een goede seyn ghedaen heeft als datter diepte ghenoegh was/ maer de Schepen en hebben niet by hem konnen komen / doordien sich de windt soo seer verhief/ jae moesten in plaets van haer ancker te lichten / noch een laten vallen. Die van de Stadt siende dat de Schepen niet by de sloep en konden / noch de sloep by haer/ hebben vijf Joncken met volck nae de sloep toe ghesonden / om die t'overvallen / de maets die daer in waren siende dat de Joncken op haer aenquamen / haelden haer dregh op ende maeckten seyl / dan 't en mocht haer niet helpen/ want de Joncken beter beseylt waren als sy / ende hebbense ten aensien van de Schepen overweldight / hoewel sy haer seer kloeckelijck weerden / ende de Joncken tot tweemael toe afsloeghen. Alsoo verlooren sy dat mael tot haren grooten leetwesen haren opperstuyrman Jan Dircks Soon van Enckhuysen / met een van des Admiraels quartiermeesters ende ettelijcke Boots-gesellen van 't Jacht daer toe.

Ende setten 't niet wijt van Macao.

Daer sy eenige van haer volck verliesen.

INWERP.

„Hier souden wy dienen de Stadt Macao, (wesende „d'eenighe plaetse in 't Coninckrijck van China daer „de Portugesen moghen traffiqueren) breder te be- „schrijven/ ende met eenen het Coninckrijck van China „selve / maer alsoo wy daer toe beter gheleghentheyt „sullen hebben in de Schipvaerdt gedaen onder 't be- „leydt van d'Heer Admirael Matelief, sal de goedjon- „stighe Leser soo langhe ghedult hebben / ende daer „sijn lust moghen boeten.

Den 3. Octobris/ nae dat sy veel vergeefsche moey- ten gedaen hadden om eenige Joncken van 't landt te bekomen / ende brieven daer mede naer Macao te sen- den / tot verlossinghe van hare ghevangens / hebben- de ondertusschen oock veel perijckels uytghestaen/ ende door storm ende onweder meer dan eens ghescha- pen gheweest teghen de wal aen te drijven / ende soo te vergaen / soo hebben sy goed ghevonden / hare reyse soo veel moghelijck was te verborderen naer Patane, of sy daer misschien eenighe middelen mochten vinden om hare ghevanghen maets weder te krijghen. Heb- ben derhalven haer cours gheset tusschen de Eylan- den ende 't vaste landt van China door / ende zijn om- trent Zuydt-Westen Son al druckende door veel on- diepten en drooghten (sonder eenighe kondschap van landt / maer alleen door de bestieringhe Godes) ter plaetse ghekomen daer sy eerstmael haer ancker op de Chinesche grondt hadden laten vallen / wel blijde zijnde dat sy nu weder gheraeckt waren daerse ten minsten eenighe wetenschap hadden van 't landt. Hier heeft de Generael haer altesamen afghevraeght / offer oock yemandt was die noch eenighe middelen wist om de ghevanghenen weder te krijghen / ende gheantwoordt hebbende neen / werdt met eendrachtigher stemme ge- resolveert voort te seylen / nemende d'Heer Generael haer alle tot ghetuyghen dat hy sijn uyterste devoir ghedaen hadde/ om sijn ghevangen volck te verlossen.

INWERP.

Uyt brieven naderhandt ghevonden in seeckere „ overwonnē Portugesche kraeck heeftmen verstaen/ „ dat van de 20. mannen door Macao genomen/ de twee „ principaelste ghevangen gevoert zijn naer Goa, d'an- „ der werden altesamen ghehanghen te Macao.

Den 5. dito hadden sy de hooghte van 18. graden 15. minut. ende saghen eenighe witte voghelen/ een teken (nae 't schrijven van Pedro Taydo) dat sy 't over- groote rif begonden te ghenaken / het welck ghelegen is op de Pools hooghte van 17. graden. Den 6. heb- ben sy 't vaste landt van Batochina west van haer ghe- sien omtrent 8. mijlen / ende lagh op de hooghte van 15. grad. 47. min. Den 8. dito omtrent 4. uyren naer middagh zijn sy aen 't voorsz landt aenghekomen/ende hebben 't gheset tusschen twee Eylandtjens op 9. va- dem sandgrondt/daerse door meest alle winden beschut laghen. Den 9. zijn sy voor de vierdemael aen 't landt ghevaren op hope van eenighe ververschinge te beko- men / want sy haddender 4. of 5. persoonen op strand ghesien / maer by haer komende/ zijn wegh ghelopen/ sonder den onse spraecke te willen houden. Den 10. dito des nachts zijn sy wederom t'seyl ghegaen / ende soo verre langhs het landt henen ghelopen dat sy den 12. gekomen zijn op de hooghte van 11. grad. 45. min. alwaer sy een seer bequame reede vonden / diep 14. va- dem steeckgrondt / ende hebbent aldaer gheset. Den 13. is de schuyt van den Admirael aen d'eene zyde / en- de die van 't Jacht aen d'ander zyde van 't landt ghe- varen / alwaer die van 't Jacht eenighe menschen ver- namen

Te reede komende in een goede Bay.

Digitized by Google

namen hebbende spieskens by haer daer sy fel mede konnen worpen/ maer daer by komende/ konden malkanderen niet verstaen/ende zijn sonder yet uyt te rechten weder aen boordt ghekomen. Die van den Admirael hadden mede eenighe menschen vernomen/ maer seer schouw/ want sy en wilden haer niet ter spraecke staen/ doch vonden dien selven avondt noch andermael uytghesonden zijnde een bequame waterplaets/ daer sy alle seer in verblijdt waren/ want sy 't water seer van noode hadden. Dese Bay is een seer schoone Bay/ legghende (soo gheseyt is) op 11. grad. 45. min. Men leyter voor alle winden beschut/ ende is so groot datter wel 1000. schepen souden konnen legghen. De onse noemdense de malle-Bay/uyt oorsaecke van seecker fruyt dat sy daer vonden/ van ghedaente als in ons landt de pruymen/ met groote steenen van binnen/ van het welcke soo wie overvloedigh at/ die werdt in sijn memorie gheslaghen/ maer voornemelijck die de korrels van de steenen aten/ dan 't en duerde niet langher als 2. oft 3. daghen/ maer soudemen al de malle parten beschrijven die 't volck bedreven dese sieckte gheduerende/ men souder wel een heel boeck af maecken/ dat niet qualijck een Ulenspiegel soude ghelijck zijn. Den 17. dito hebben sy haer anckers ghelicht/ ende den 24. het Coninckrijck van Patane ghesien/naer gissinghe/ daer noch af wesende omtrent 10. mijlen. Den 25. haddense de hooghte van 7. grad. 40 min. ende saghen teghen den avondt weer landt/ dat van haer verscheyden lagh Zuyd-west ten Westen/ waer uyt bleeck dat het landt oft de streckinghe van dien in hare Pascaerten niet wel ghelegt en was/ want bevonden dat het landt alhier was streckende Zuyd ten Oosten ende Noordt ten Westen sonder eenighen Inwijck/ daer sy volghens de caerten een grooten Inwijck meynden te vinden. Den 27. siende een

Die sy de Malle bay noemen.

Gaende van daer t'seyle

grooten Inwijck tusschen twee berghen legghen/ ende meynende daer de Stadt van Patane te vinden/ hebben sy hare anckers gelicht om de wal wat naerder te lopen. Daer omtrent komende sonden een Schuyt uyt naer een Joncke/ die sy van verre saghen leggen. De Schuyt wederom komende/bootschapte/dat de Jonck met rijs gheladen was/ ende haer wel een goede partye wilde verkopen/ waer over groote blyschap was in de Schepen/ want hadden doen niet te eeten als droogh broodt/ ende twee mutskens oly ter weke/ sonder yet anders: dan als sy de Schuyt weder derwaert sonden met goet om tegen den rijs te verruylẽ/ en heeft de Jonck haer komste niet verwacht/ maer de seylen opghetrocken ende door ghevaren. Den 28. vonden sy weder een Jonck met rijs/daer sy een deel van kochten/ soo dat de burgh ontset werdt/ ende de hongherighe buycken versaedt. De Gouverneur van de stadt daer sy laghen sondt een Prau met 7. oft 8. man aen boord/die tot een schenckagie mede brachten een bock/ omtrent een schepel Rijs/ een deel Cocos, Hoenderen/ Limoenen en Pruymen/ daer hun wederom voor vereert werdt een elle rood cramosijn kersay/ een boeck papier/ en twee ellen smal lakens/ waer met sy blijdelijck naer de Stadt toe ghekeert zijn. Den 29. dito voer den Opperkoopman naer 't landt toe/ om alle gelegentheyt te vernemen/ namelijck wat so daer ter plaetse/ als op ander quartieren van 't Coninghrijck van Patane te bekomen soude wesen tot ladinge. Hier bevondense dat de stadt Patane op minder polus hoogte als op 7⅓. graed. by noorden gheleghen is/ dewijle (soo hun de Indianen wesen) de hoeck van de selve Stadt noch wel een halve graed meer by suyden lagh als sy doen waren. d'Opperkoopman weder aen boordt komende/ bracht met hem drie Buffels/ die de Sabandaer hem ghesc honcken hadde/ ende seyde van den

Ende komende voor Pulo Tikon

Daer sy van de Gouverneur beschoncken worden met verversinge.

Ende aen land varen, om te vernemen naer alle gelegentheyt.

 selven

Digitized by Google

selven ende andere verstaen te hebben dat de Schepen nu ter bequamer tijdt aldaer in 't Landt ghekomen waren / ende tot Patane Pepers ghenoegh souden bekomen voor haer ladinghe. Desen Sabandaer was een oud grijs Man / seer net van kleedinghe ende eerbaer van wesen ende seden / presenteerende / soo de onse daer noch 6. oft 8. daghen wilden blijven / dat hy haer een moye quantiteyt van peper wilde leveren. Maer overmits sy daer een quade reede hadden/ende tot Patane moesten wesen / zijn sy met alle vriendtschap van hem gescheyden/ende hebben't 's avonts omtrent ten 10. uyren haer anckers ghelicht / hem vereerende met drie eerschooten / ende settende haer cours oost zuyd-oost. De Stadt/ oft om beter te seggen het Eylandt daer de Stadt in leyt/ is gheheeten Pulo Tikon oft Tikos, legghende op 7½. graden bynoorden. Van daer noorden aen op 8½. graden / leyt noch een groote stadt genaemt Ligor, daer oock veel pepers valt / soo datter de Chinesen jaerlijcks wel 4. groote Joncken met peper laden.

Den 4. November ontrent den avont isser een Prau aen boordt ghekomen / mede brenghende een Piloot van weghen de Coninginne van Patane, met eenighe hoenderen ende ander ververschinghe.

Den 6. kreghen sy weder een Prau aen boordt met ververschinge van Hoenderen / Eyeren / Bananas, Betelle ende ander vruchten.

Arriveren voor de stadt van Patane.

Den 7. zijn sy voor de Stadt van Patane ghearriveert / daer terstondt een treffelijck Edelman van weghen de Coninginne aen boordt quam / die haer vriendelijck wellekom hiet / mede brenghende een present voor den Admirael. Dese werdt by den onsen op haer maniere naer vermoghen onthaelt/ende voeren des anderen daeghs de twee Opperkoopluyden van de schepen nae 't landt / dewelcke weder aen boordt komende verhaelden/hoe datse daer seer wellekom gheweest waren / van de Inwoonders en hadden met haer van den koophandel niet willen spreecken / maer wilden met den Admirael selve traffiqueeren/ want het is van nature een seer trots ende hooghmoedigh volck. Daerom is den Admirael selfs op den 9. dito aen 't landt ghevaren met alle de Commisen/daer sy naer 's landts maniere heerlijck ontfanghen werden / dan doordien 't haren Sabbath was / die sy seer hooghlijck vieren/ en wert uter dien dagh niet uytgherecht.

Daer sy van de Inwoonders wel ontfanghen worden.

Den 10. dito is den Admirael met de Koopluyden weder aen landt ghevaren / ende hebben met den Sabandaer en andere ghesproken van de koop van de Peper (want het daer te lande de manier is / dat niemant eenighe Peper mach verkoopen / voor en aleer dat de prijs met de Overste des landts ghemaeckt is) maer en konden met haer niet vergheliijcken / want sy eyschten 40. Realen van achten voor de Baer / en den Admirael en wilde op dat pas niet meer bieden als 24. so datse van malkanderen scheyden sonder yet uyt te rechten. Den 11. ende 12. hebben sich de onse ghelaten als oft sy vertrecken wilden om dat de Peper soo dier was/ende voeren aen de Joncken om Rijs ende Arack te koopen/'t welck een dranck is van Rijs ghemaeckt/ in aller manieren als of sy hadden willen doorgaen.

Dan (nae dat sy vermercken konden) en pasten die van 't landt niet veel op haer vertreck/maer lietense in haer wesen / so dat sy ghedwonghen waren / wildense handelen / haer van selfs weder aen te soecken. Dien volgende is d'Opperkoopman van 't schip Amsterdam den 13. weder aen landt ghevaren/ende na den Sabandaer ghegaen/ die hem vriendelijck ontfingh/vragende waerom hy de voorleden dagen niet aen landt geweest en hadde. De koopman antwoorde/dat sy van meeninge geweest hadden te vertrecken/ doordien dat de peper soo dier was. Waer op de Sabandaer hem met korte woor-

Digitized by Google

woorden geantwoort heeft / so sy ghesint waren te vertrecken/ dat sy dat wel doen mochten/ en soo sy blijven wilden / dat mochten sy oock wel doen / het was hem alleens/ soo sy wilden so wilde hy oock / doch de koopman seyde dat sy nu gheresolveert waren te blijven / by soo verre sy den Peper om een tamelijcke prijs konden bekomen. Hier op seyde den Sabandaer/dat den Admirael met sijn Edelen (so noemden sy de gene die met den Admirael quamen om hem te vergheselschappen) den 15. soude aen landt komen met de gheschencken/ 't welck gedaen zijnde/mochten de onse van kopen ende verkopen tot haer believen. So is dan d'Heer Admirael ten bestemden dage derwaerts gevaren / met hem nemende eenighe presenten om de Edelen des landts te vereeren/ maer als sy in des Sabandaers huys quamē ende de gheschencken souden uyt deelen/ vonden sy'er 2. te weynigh mede genomen te hebben/ daerom sy weder aen boord voeren sonder yet uyt te rechten. Ten selven dage liepender drie van de maets die den Admirael aen landt ghebracht hadden wegh/ende begaven sich by de Portugesen. Terwijle dat sy aen landt waren/isser een verloochent Portugees aen boord ghekomen die haer seyde/ dat de Portugesen haer heymelijck sochten alle afbreuck te doen waer sy konden oft mochten/ biddende dat men hem wilde mede nemen naer Hollandt.

Den 17. dito is den Admirael weder aen landt ghevaren / doch niet sonder groote vreese te hebben van de Inwoonders / want het een seer loos ende boos hartneckigh volck is/ die haer lichtelijck laten omkoopen: doch het is door Godts ghenade voor die reyse wel afgelopen / ende sy hebben hem seer vriendelijck ontfanghen/de mede gebrachte presenten zijn omgedeelt/ ende daer is besloten dat men den onsen een huys soude timmeren/om hare koopmanschap in te drijven / 't welck sy oock voort hebben begost te maecken. Den 19.

De Edelen des Landts beschenken ende verwerven een Logie te moghen timmeren.

hebben de Commisen aen den Sabandaer versocht/dat hy hen hare 3. mannen / die daer aen landt liepen ende sich by de Portugesen begeven hadden/wilde leveren/ het welck hy terstont belooft heeft te doen / ende is self in persoon mede ghegaen daer sich de ghevluchte onthielden / die het stracx op't loopen ghestelt ende haer messen uytgetrocken hebben om sich te verweeren/ als sy de Commisen met den Sabandaer saghen komen/ maer den eenen genaemt Ian Grebber van Edam gaf hem voort gevangen/ ende wert t'scheep ghebracht/d'ander 2. werden van den Sabandaer ende sijn volck des selven avondts mede gekregen / ende 's ander daeghs aen boord gehaelt/ daerse alle drie geexamineert wierden/ doch en wilden niet lijden. Den 25. isser een groote Prau aen boordt ghekomen met haer brenghende een swarten Os / ende overvloedigh veel vruchten van alderley soorten/ ende dat van wegen de Coninginne/die 't selve schonck aen den Admirael/dewelcke hare Majesteyt seer hooghlijck dede bedancken van haer goede genegentheyt/belovende sulcx naer vermogē wederom te verschuldigen. De brenger was een van haer schrijvers/ die van dē Admirael beschoncken wiert met een tamelijcke spiegel/eñ de roepers elck met een mes. Dē 6. Decem. is den Admirael aen land gevaren/ende om dat de wegh seer slijckerig ende vuyl om gaen was / so werter eē Oliphant gebracht/daer hy op reed tot voor des Sabandaers huys / 't welck ontrent een half uyre gaens is. Daer komende hebbē sy hem na 's lands wijse seer wel onthaelt met confitueren eñ ander lieflijckheden/ ende na veel woorden aen weder sijden gevallen/ zijn sy ten lesten met malkanderē verdragen in de koop van de Peper/te weten de Bhaer/wegende 380. pondt Hollandsch/ voor 30. Realen van achten/ doch datmen daer buyten aen de Coninginne soude betalen haren behoorlijcken tol / bedragende vijf ten hondert.

De Coningin van Patane beschenckt de Hollanders.

Die met de Inwoonders verdraghen in de prijs van den Peper.

Den 12. dito is de schrijver van dit Journael aen landt ghevaren/ ende nae de stad gegaen / om die te besien. Onder weghen hebben hem eenighe Portugesche koopluyden aen-gheroepen / door dien sy van haren Stuyrman (die in't schip Amsterdam gheweest hadde) verstaen hadden dat hy met haer spreecken konde: In haer huys komende hebben sy hem een vriendelijck ghelaet getoont/ende seer ghenood dat hy doch 's middaeghs by haer wilde ten eten blijven / het welck hy haer beleefdelijck naer zijn vermoghen afsloegh/ maer seer qualijck konde ontsegghen / overmits sy soo hart aenhielden. Een weynigh ghegeten hebbende/vraeghden sy wat gheloof dat de Hollanders hadden / ende of sy oock Christenen waren / of Lutheranen. Hy antwoorde / dat sy door Godts genade sulcke Christenen waren / die Jesum Christum alleen voor haren Saligh-maecker hielden / ende vertrouden alleen door zijn offerhande aen den stamme des kruys ghescheidt saligh te worden / verhalende tot bevestinghe van zijn reden ettelijcke spreucken uyt de Heylighe Schriftuere / als oock de 12. artikulen des Christen gheloofs / het welcke haer seer wel behaeghde.

Hoe men de Peper weeght.

Den 15. dito hebben sy den eersten Peper aen boord ghekreghen / de welcke ghewogen werdt van de stads wegher met een Oncer seer frap daer toe ghemaeckt/ ende ghescheidt niet veel kloppens en slaens aen den Oncer / om te sien of hy oock noch verschricken sal. Daer benessens werdt de Peper noch van den onsen overwoghen in haer-luyder presentie / om te sien oft oock al ghelijck uyt komt/ soo dat het alles seer scherp ende curieus in zijn werck gaet.

Aenslag van die van Siam op de schepen, doch niet int werck geleyt.

Den 26. Januarij 1602. zijn sy door eenighe hare goede vrienden die sy daer hadden wel expresselijck ghewaerschout / dat sy wel souden voor haer sien ende op haer hoede wesen / ende dat van weghen het volck van Siam, die aldaer laghen met 6. Joncken/ende haer vermeten hadden de schepen t'overvallen / hebbende tot dien eynde boven haer ordinaris scheeps-volck noch aenghenomen twee hondert Iaponesen, welcke sy goed hadden daer toe te beweghen/ overmits het altesamen dienaers waren van de Portugesen. Dit verstaen hebbende hebbense de twee schepen toe-gherust in aller maniere als of sy voort souden gheslaghen hebben/ om alsoo in tijdt des noods ghereed te wesen: Latende den 29. 30. ende 31. dito alle haer vlagghen wapen / op dat de Siammers mercken souden dat hun den aenslagh bekent was/ende dat sy nochtans voor haer niet en vreesden / alhoewel sy alleen in 't schip Amsterdam wel dertigh man hadden die haer niet en konden roeren / soo van quade beenen / als van't rood melisoen / ende ander kranckheden. De Siammers siende dat haren aenslagh ontdeckt was/ en zijn niet ghekomen / wat haer verhindert heeft weet de Heere / dan de onse vermoeden / dat sy niet en dorsten / als sy saghen dat de onse sulcken moed lieten blijcken.

Te Patane komen 2. Zeeusche schepen aē.

Den 26. May 1602. wesende Pinexter dagh / hebben sy in zee twee groote zeylen ghesien / het welcke sy heel onghewoon waren / want en hadden in menighen tijd geen schepen ghesien. Maeckten daerom al haer gheschut ende ander ghereedtschap klaer / ende lieten haer vlaggen waepen / in alle manieren als of sy voort t'slaegs sijn souden/want de Schepen quamen na haer toe/ en sy en wisten niet wat het voor Schepen waren. Maer de Sloep die sy uytgesonden hadden / bracht haest tijdinge dat het Zeeusche Schepen waren / waer over sy haer seer verblijden / malkanderen over en weder met schieten vereerende. De Inwoonders siende datter noch twee Schepen quamen/hebben haer gelaten als of sy meer geldts begeerden voor haren Peper / jae in't beginsel van Junius gheen meer willen leveren

Digitized by Google

leveren/ of men moeſt hen tot hoogher prijs betalen/ waer toe d'Heer Admirael niet gheſint en was.

Triumphe tot Patane gehouden.

Den 24. Junij/ iſſer in de Stadt van Patana een groote triumphe ghehouden/ daer den Admirael met den ſijnen van de Coninginne mede op genoodt werdt/ ende met de koopluyden eñ ſchrijver deſes Journaels oock heenen ghegaen is/ vergheſelſchapt met vijftigh Muſkettiers om den ſtaet te helpen vermeerderen. Die van de Stadt quamen haer in 't ghemoet al in wapenen op haer maniere wel toegheruſt/ ende waren ſterck omtrent 4000. mannen/ by haer hebbende 156. groote Olyphanten/ daer af de ſommighe ſeer cierlijck toeghemaeckt waren/ met namen den Olyphant daer de Coningin op reedt met haer Dochterken/ die ſoo heerlijck opgepronckt en verciert was dat een menſch luſte die 't ſagh. Als ſy nu heel dicht by den anderen quamen/ hebben onſe Trompetters/ die 12. in ghetale waren/ al op 't cierlijckſte toeghemaeckt met haer beſte kleederen/ ende nieuwe Oraenjen-vlagghen aen haer trompetten/ ſeer heerlijck beginnen te blaſen het liedt van Wilhelmus van Naſſouwe, waer over de Coninginne ende haren Adel ſeer verwondert waren/ als die haer leven ſulck ghelupt niet ghehoort en hadden. Sy liet de onſe dicht voorby haren Olyphant paſſeeren/ ende dicht by haer zijnde/ ſtack het hooft uyt de tente om haer immers wel te deghen te beſien.

Beſchrijvinge vande Stadt van Patane.

De Voorſtadt van Patane is wel ſoo langh als oud Amſterdam, doch niet breed/ de Stadt van Patane ſelfs is mede heel langh/ maer niet ſeer breed/ Sy leyt aen de land-zijde in een moras/ ende is rondom na's lands maniere wel bemuert met groote vierkante balcken/ die aen de ſijden al ſlecht behouwen/ ende neffens malkanderen heel dicht in de aerde met grooter kracht ghehayt zijn/ kijckende wel ſo hoogh boven der aerden uyt/ als de groote maſt van een ſchip buyten 't bovenet doet tot aen de groote mars. Aen de waterſijde heeft ſy een kleyn Rivierken/ dat gheheel achter de Stadt wegh loopt. In ſomma het is nae de Ooſt-Indiſche wijſe een ſeer ſchoone ſtadt/ ende wel ſterck/ oock wel verſien van metalen gheſchut. Onder andere lagh by de poort een metalen ſtuck dat veel grooter was als 't grootſte ſtuck dat t'Amſterdam op het Camperhooft leyt/ doch en hadde ſoo dicken broeck niet/ ſoo dat het niet ſoo veel van ons kruydt en ſoude moghen verdraghen/ alſt anders wel ſoude behooren. De voorſz ſtadt Patane leyt op de hooghte van 6. grad. 56. minut. benoorden de Linie. In een van de Heydenſche kercken/ dien die van Chiam daer hadden/ was een verguldt Beeldt naer 't ghedaente van een man/ wel ſoo groot als een peerdt/ dit was gheſeten/ met de eene handt nederwaerts/ ende met d'ander handt opwaerts ſlaende. Aen elcke ſijde ſtont een groote verguldén Draeck/ ende beneffens elcken Draeck een ſteenen Beeldt/ 't een van een Man/ 't ander van een Vrouwe/ met de handen t'ſamen ghevouwen/ even als of ſy baden. In de tweede kerck vonden de onſe oock diergheliјcke beeldt/ maer niet meer dan half vergult/ d'ander helft was root gheverwt. In de derde ende laetſte kerck was mede ſodanigh een Beeldt/ met een vergulde ſtreep op de borſt/ ende achter den Altaer van dit laetſte Beeldt ſtondt noch een kleynder Beeldt van ſteen gemaeckt in een mans gedaente/ met een ſeer groote tuyt op 't hooft/ het welck wel een horen ſcheen te weſen. De Paep/ die de onſe te gaſt hadde/ ende ſeer vriendelijck onthaelde/ ghevraeght zijnde wat die beelden beduyden/ ſeyde dat het de groote Godt was/ ende hadde in ſijn huys mede drie kleyne metalen beeltjens ſtaen op een kleyn Outaerken/ met een gordijntjen daer voor/ ſijn naem ſoo hy ſeyde/ was Brahala, Hy was

Ende van de Heydenſche Kercken aldaer.

een

Digitized by Google

een Chiamer, ende alsoo hy de Maleysche tale niet en verstondt soo en konden de onse met hem naer haren wille niet spreecken.

Als oock van de Turysche Meskita.

De Kercke van de Inghesetenen der Stadt / die Mahometisten zijn / was van binnen seer kostelijck verguld / ende de pilaren heel konstigh geschildert na haer maniere. In 't midden teghen de muer aen stondt een groote vergulde stoel met 4. trappen op te gaen / uyttermaten kostelijck ende konstelijck ghemaeckt. Op desen stoel en mach niemandt komen / dan alleenlijck de Priesters van 't landt / die daer in seer grooter waerde ghehouden worden.

INWERP.

„Wy sullen den gonstighen Leser tot beter onder„rechtinghe voor ooghen stellen een afbeeldinghe of„te vertooninghe van de gheleghentheydt der Stadt „Patane, ende daer nae een weynigh verhalen van den „teghenwoordighen staet des selven Coninckrijcks / „als oock des Keyserrijcks van Siam, onder 't welcke „Patane, Lugor, Bordelon ende meer ander Coninghrijc„ken behooren.

„*Hier gaet de Afbeeldinge van de gelegentheyt der Stad „Patane.* G. *Is de Stad Patane.* A. *Is 't Hof van „de Coninginne.* B. *Is de Zeeusche loghe.* C. *Is „de Amsterdamsche loge.* D. *Is de mondt van de „Riviere, welcke een goedt stuck te Landewaert in „gaet, om naer Queda te reysen.* E. *Is een hooghe „bergh daer Patane aen verkent wort.* F. *Is na „by een Eylant, met een smalle hals van sandstrand „aen 't Landt vast. De Sloepen, die de Schepen van* Bantam *komende te ghemoet varen, laten haer „daer ghemeynlijck overhalen om soo veel te eerder in „Zee te wesen. Dit bykans-Eylandt heet* Sabrang, „*ende is een speelplaets daer die van* Patana *over „varen, om haer te vermaecken. Daer zijn eenige af„ghemuerde percken op, tot de begravinghe der Co„ninghen.*

Beschrijvinge van 't Coningrijck van Patane.

Het Coninckrijck van Patane is een groot ende seer „volckrijck Landt / soo dat Sig^r. Victor Sprinckel, die „binnen de Stadt Patane van weghen de Generale „Oost-Indische Compagnie voor Opperkoopman „gheleghen heeft in de jaren 1616. schrijft / dat „hy gheroepen wesende op de jonghste Landts ver„gaderinge voor sijn vertreck aldaer gehouden / heeft „gesien dat hare Coninckljjcke Maejesteyt een gene„rale lijste wert over gebracht van alle de Stedẽ / Dor„pen ende Vlecken onder haer Jurisdictie behooren„de / daer inne bevonden wert dat het Landt machtigh „was op te brenghen hondert tachtentigh duysent „weerbare mannen / doch zijn gheen krijghsluyden / „noch eenighsins in de wapenen gheoeffent. Van de„se woonender soo binnen de Stadt van Patane, als „in de Voorsteden ende vryheyt der selve / over de thien „duysent / het een derdendeel Maleyen oft Mooren / het „ander derdendeel Chinesen met hare Mestisos oft half„gheslachten / ende 't laetste derdendeel Siammers, die „meest ten platten lande woonen / om 't selve te bou„wen. Dit Landt is schip-rijcker als Bantam, Iohor, „Pahan, oft andere sijne ghebuyren: ende d' Inwoon„ders met namen de Siammers ende Chinesen zijnder nae „haer maniere wel bevaren / waer toe de schoone Ri„vieren des landts haer seer dienstigh zijn. De In„woorlingen / namelijck de Maleyen, zijn uyter nature „

Sijn volckrijckheyt.

Schiprijckheyt.

Zeden van de Inwooners.

luy

,, luy ende ledigh / haer nerghens mede generende als
,, met land-werck ende visscherije / waer by sy't leven
,, soberlijck onderhouden / drinckende meest al water/
,, ende nerghens meerder afkeer van hebbende als van
,, stercken dranck : maer wederom seer gheneghen tot
,, vleeschelijcke wellust / als ghemeynlijck trouwende
,, twee / drie oft meer vrouwen / ende daer by soo veel
,, Concubijnen hebbende als sy konnen voeden. Hare
,, rijckdommen bestaen meest in landt ende slaven / die
,, sy met luttel rijs ende visch 's maends onderhouden.
Coophandel. ,, Alle andere neringhen / ambachten ende traffijcken
,, worden meest ghedreven door de Chinesen, ende hare
,, Meltilos oft afkomste / welcke groote handelaers zijn
,, ter zee / altijdt over en weder varende naer d'omleg-
,, ghende Landschappen ende plaetsen/als Siam, Burde-
,, lon, Lugor, Camboya, Cauchinchina, Macasser, Grece,
,, Pahan, Iambi, Iehor, Bantam, Bandar-massin, Suckidana
,, ende meer andere/ soo langs de zeekuste / als te lande-
,, waert inne/ de welcke sy versien met alderhande Chi-
,, nesche waren by haer te Patane ghekocht / als Por-
,, celeynen/ potten/ pannen/ketels/ ende alderley ande-
,, re sooren van yserwerck die men kan bedencken / ge-
,, roockt ende ghedrooght vleesch / ghepekelden ende
,, gedrooghden visch / veelderley sooren van lijnwaet/
,, dat sy soo van de Hollanders als van de Chinesen koo-
,, pen / ende meer ander goederen : brenghende voor re-
,, touren verscheyden sooren van hout om haer huysen
,, te bouwen / Rottang oft touwerck van Cocos basten
,, ghemaeckt/daer sy de daken van de huysen mede vast
,, binden / Rijs / kleene groene Erten / Olie van Cocos
,, noten/ alderhande sooren van fruyten/ende van vel-
,, lewerck/ als van Buffels/ Ossen/ Koeyen/Bocken/
,, Harten/ Conijnen/ende Hasen/die de boeren teghens
,, den tijdt vergaderen/ ende somtijds oock wel verkoo-
,, pen op leveringhe van Peper(die in't Coninghrijck

van Patane ende sommighe andere landen daer om- ,,
trent seer goed ende schoon valt/ doch wat dierder te ,,
staen komt als te Bantam) ende eyntelijck Saroy Bou- ,, Swaluwe Nesten een goed ende kostelijck eten.
ra, dat is Swaluwe Nesten, die de boeren langs de zee- ,,
kant daer omtrent in de hollen van de klippen gaen ,,
soecken ende vergaderen / zijnde een schoon ende goed ,,
eten/ dat de Coningen/ Princen ende Heeren in groo- ,,
ter waerde houden/ so dat het pondt in China wel gel- ,,
den kan 3. oft 4. Realen van achten ende meer: Dit ,,
goed word seer nauw opghesocht / ende en konnender ,,
de Chinesen nimmermeer ghenoegh van krijghen nae ,,
haer begeerte / hoe-wel datter somtijdts (ghelijck de ,,
voorsz Sprinckel schrijft hy zijnen tijde ghesien te heb- ,,
ben) seven / acht ofte neghen Picol verkocht worden ,,
op een Mis ofte Merckt-dagh. Het Catti Chineesch ,,
van de witte (dat de beste zijn) word ghemeenlijck ver- ,,
kocht ses/seven/acht Compans, de grauwe twee/drie/ ,,
viere/somtijdts oock vijve/ na datse goed ende schoon ,,
zijn. Elck Compan word gerekent op negen stuyvers/ ,,
weynig min ofte meer/na dat de wissel gaet/ende een ,,
Campan in Patane is soo veel als een Mamide in Cam- ,,
boya. 't Land van Patane is seer vruchtbaer ende over- ,, Vruchtbaerheyd.
vloedigh van alderley leeftochten/ als van Rijs/ Os- ,,
sen (maer niet soo vet ende groot als hier te lande) ,,
Bocken/ Gansen/Enden/Hoenderen/ Pauwen (met ,,
welcker steerten sy de spijse vercieren diese voor de ,,
groote Heeren opdraghen) alderhande wild/als Har- ,,
ten/ Hasen/ Konijnen (ghelijck die van hier te lande/ ,,
maer teerder eñ delicater van lijve) alderhande tamme ,,
eñ wilde gevogelten(als hier by ons)ende hondert oft ,,
meerderhande fruyten / waer onder de principaelste ,,
zijn Durions, Mangostons, Ananas, Lanciats, Ramboutans, ,,
Pissans, Granaten, Limoenen, Oraenjen,Limons Gibol, dat ,,
een ander slagh van Oraenjen is / die daer oock van ,,
China gebracht worden / ende dat in sulcker menigte/ ,,

Digitized by Google

„dat men der/ alsse wel gestaen zijn/ 5. oft 600. voor een
„Compan krijght / Mamplans, Batians, ende Centuls, e-
„nighe van de welcke by ons hier voren in de eerste
„Schipvaert beschreven zijn/ andere sullen mogelijck
„by ghelegentheydt noch beschreven worden. Men
„heefter oock Verckens by menighte / maer al wil-
„de/ die seer groote schade doen in het Rijs/soo dat de
„Lantluyden gedwongen zijn alle nachte goede wacht
„daer teghen te houden/ende die gheschoten oft ander-
„sins doodt ghesteken hebbende/delvense onder de aer-
„de/ op datse niemand en ete/ want de Moren oft Maho-
Religie: „metisten (sodanigh als de Pataenders ende Maleyen zijn)
„en nutten gheen Swijnen-vleesch / noch en moghen
„oock niet lijden dat het ghenut werde by andere Na-
„tien / soo dat de onse aldaer gheen Verckens en mo-
„ghen slaen / 't en sy dan in't heymelijck ende sonder
„haer weten/oft anders soudense onse Natie ende haer
„koophuys oft loge schouwen. De Portugesen ten
„tijde van Sprinckels residentie binnen Patane, hebben
„aldaer tot tweemael toe hare Meltilos ofte Commisen
„ghesonden/ende telckens doen opkoopen vijfthien oft
„sesthienhondert Hoornbeesten soo Ossen als Koeyen/
„die van daer over landt naer Malacca ghedreven wier-
„den/ nemende de Koninginne een Compan op yeder
„beeste van tolle / doch de onse daer eenighe beesten
„koopende ofte slaende / en zijn niet ghehouden yet te
„betalen / noch mede van eenighe andere etelijcke wa-
„ren / maer moghen de selve vry ende onbekommert
„laden ende wegh schicken waer't haer belieft. De
„voorsz Koninginne van Patane betaelt jaerlijcks tot
„een recognitie oft erkentenisse van onderdanigheydt
„aen den grooten Koningh oft Keyser van Siam een
„gouden bloeme met eenige rariteyten van kleederen/
„fluweelen / ende Scharlakens. Sy was den onsen
„seer toeghedaen/ ende leendese tot verscheyden reysen

Wat tribuyt sy aen den Siammer betalē.

De Koninginne van Patane den Hollanders toegedaen.

groote partyen gelds / sonder eenighen interest daer „
voor te eyschen gelijck sy van andere wel soude ghe- „
noten hebben. Dit hebben wy soo uyt het schrif- „
telijck als mondelijck verhael van den voorgemelten „
Sprinckel, die het al-te-mael selve gesien ende ervaren „
heeft. Om nu wat voorder te gaen. Gottard Artus van „
Dantzick schrijft / dat de voorsz Coninginne ten tijde „
van dese derde Schipvaert gehouden werdt omtrent „
vijftigh jaer oud te zijn / ende hadde 't Coninghrijck „
nae de dood van haer man gheregeert vijftien jaren. „
Hield haer meest altijdt in huys onder haer staet- „
vrouwen/ die veel in ghetale waren/ ende niet en ver- „
wachten te trouwen / maer alst de geleghentheydt „
mede bracht/ wel beleerden. Als sy uytreed('t welc „
seer selden gheschiede / ende anders niet dan om haer „
te vermaken) had sy gemeynlijck wel by de vier duy- „
sent Edelen ende groote Heeren in haer gheselschap/ „
met een groot ghetal Olyphanten/ welcke droeghen „
de wapenen van den afghestorven Coningh / ende „
voorts hare Coninghlijcke ghewaeten ende ander „
hof ghereedschap. Ter plaetse komende daer sy we- „
sen wilde/ onthaelde sy heel 't gheselschap met over- „
vloedt van alderley spijse ende dranck nae des lands „
maniere/ ende keerde dan in ghelijcke ordinantie we- „
der naer huys toe / sittende (als oock in 't uytrijden), „
op haren Olyphant/ ende seer cierlijck toegemaeckt. „

Haren staet oste huyshoudinghe.

N°. 3. *Afteeckeninghe hoe de Coninginne van Patana uyt rijdt, haer te vermaecken.*

Als de Hollanders oorlof aen haer namen / ende „
de koopluyden/ die sy daer laten wilden / recomman- „
deerde/ beloofde sy de selve in alles voor te staen/mits „
datse vrome luyden zijn souden / ende sich wachten „
van dronckenschap. Sy excuseerde haer oock dat sy „
de

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

de Hollanders niet dagheliJcx te gaste ghenood hadde / segghende dat sulcks haren persoon / als die een vrouwe was / niet en betaemde / maer hadtse niet nae te laten te Patane aen te komen so menighmael als sy in Indien souden landen. Beschonck den Admirael met eē schoone verguldē Cris, seggende / hy wilde haerder daer by ghedencken / ende waer hy eenigh Patanisch schip in noodt saghe / het selve nae zijn vermoghen helpen / 't welck hy belooft hebbende nae te komen / ende voorts onthaelt wesende met eenige fruyten ende confituren / heeft zijn afscheyd ghenomen / ende is weder ghekeert nae de schepen. De selve Artus seght voorders / dat de Stadt Patane lancks den Oever der zee leyd / ende omtrent een half mijl langh is / maer gheen haven en heeft dan wel een half mijle weeghs van daer. De huysen zijnder van hout ende riet gemaeckt / heel doorluchtigh ende seer konstigh. De plaetse daer des Konincks Paleys staet / met de wooninghen van de groote Meesters / is met een sterck houten staketsel afgheschut ende omcinghelt. De Meskite oft Kercke is van ghebacken steen seer fray ghebout.

Naerder beschrijvinge van de Stad ende 't rijck van Patane.

Wat nu de Inwoonders aengaet / die (seght hy) zijn aschverwigh van aensicht / wel geproportioneert van lichame / laet-dunckende ende hoovaerdigh van harte / 't welck sy selfs met haren gangh ghenoegh te kennen gheven / sonderlinghe die yet van vermoghen zijn / want die en komen niet uyt dan met een grooten hoop dienaers. Daer-en-tusschen nochtans zijn sy ghespraecksaem / ende heusch in haren ommegangh soo wel teghen de vreemde als teghen haer landslyden. Hare kleedinghe en is niet seer fray. De mannen zijnder seer gheneghen tot vrouwen / ende daer benessens so jaloers dat selfs hare beste vrienden niet gheloofft en zijn hare wijven oft dochters te sien. De Chinesen woonender in soo grooten ghetale / dat sy de Inwoonders selve te boven gaen / ende zijn by de Koninginne oock meest gheacht.

Der Inwoonders gedaente eñ zeden.

Men spreeckter vierderley tale / Maleysch, Siams, Chineesch, ende Patanisch, doch wordt het Malaysch soo hier / als in alle quartieren van Indien meest ghebruyckt.

Sprake

De Maleyen lesen na de maniere der Joden van de rechter-handt naer de slincker toe. De Siammers schrijven op onse wijse hier in Europa, ende hebben by-naest sulc fatsoen van letteren als de Latijnsche.

Maniere vā schrijven.

Het overspel wordt by die van Patane ende andere daer omtrent legghende landen metter doodt ghestraft / voornemelijck onder de Edelen ende Officieren des Rijcx / ende moet de Vader van den misdadighen / soo hy noch leeft / soo niet / yemandt van zijn naeste bloedt-vrienden d'executie doen / doch vermach de patient sulcken maniere van sterven te kiesen alst hem belieft. Hoe wel nu het overspel so strengelijck ghestraft wordt / soo en gaetter nochtans gheen ander ghebreck hier soo seer in swanghe / ende dat door de groote geylicheydt ende onkuysheyd der vrouwen / die nacht en dagh soecken te vaden in haere wellustigheden. De mannen / om hare dertelheydt eenigher wijse te betoomen / draghen twee oft drie gouden oft silveren klootjens tusschen 't vel ende vleesch van haer roede. Hoerderije die tusschen twee ongebonden persoonen gheschiedt / en wordter voor gheen sonde ghereekent.

Overspel strengelijck gestraft.

Nº. 4. *Afteeckeninghe van de strasse der Hoereerders in Patana.*

Daer naer ghebeurdent dat de Coninginne ghesint was haer op 't water te vermaecken / liet door haer een kostelijcke Galeye reet maecken / verghelschapt met een groot ghevolgh / ende menighte

Digitized by Google

van kleyne Koey-gelaykens / de Neerlanders versoeckende haer mede te vergheselschappen / welcken sulcx oock niet hebben naer ghelaten / werdende des snachts statelijcken in des Coningins Galeye ghetracteert / die haer des morghens verwillighden naer Patana weder te moghen vertrecken om haer handel te vorderen alsoo sy ghesint was noch eenighen tijdt te water haer vermaeck te nemen. De locht isser ghesondt ende wel ghetempert / hoewel dat het lant niet verre af en wijckt / van den Æquinoctiael, ende daerom seer heet is. De Somer beginter in Februarius / ende duerter neghen maenden langh / te weten tot uytgaende October toe / ende al dien tijdt door wayter ghestadelijck eenerley windt. In November / December ende Januarius hebben sy de winter / ende dan en doet het daer niet dan reghenen ende sterck wayen uyt den noordoosten. Sy ploeghen haer land met Buffels oft Ossen / ende besayen 't met Rijs / datter overvloedelijck wast. Alle maenden des jaers hebben sy'er nieuwe fruyten / 't een altijdt lieflijcker ende beter als 't ander. De Gansen ende Entvogels zijnder soo vruchtbaer / datse tweemael daeghs eyeren legghen. Heeft overvloedt van wilt / als Stieren / wilde Verckens / Harten / Hasen / etc. Wilde Hoenderen / witte Reygers / ende Tortelduyven / die de sommighen soo schoon van vederen zijn / datse onder Papegayen niet konnen onder-scheyden werden. Haer schadelijckste dieren zijn Tygers ende Meerkatten / want die de vruchten seer bederven. Wilde Olyphanten loopen daer met menighte in de Bosschen / sonder nochtans de Inwoonderen te beschadighen. Werden by haer op dese wijse ghevanghen / komen met een tammen grooten ende stercken Olyphant in 't bosch rijden / die de wilde Olyphant vernemende / stelt hem om daer tegens te vechten / by den anderen komende strenghelen haer snuyten door den anderen / om elkander onder de voet te helpen / soo nu teghens malkanderen doende wesende / soo komen eenighe daer toe bestelt / ende binden de wilde Olyphanten de achterste beenen wel vast te samen / die soo ghebonden zijnde derft hem niet beweghen / uyt vreese van te vallen / ende werd alsoo door grooten hongher tam ghemaeckt.

De locht van 't land.

De Somer.

De Winter.

N°. 5.

Dus verre de voorgenoemde Artus: uyt den welcken wy oock tot meerder openinghe des lesers sullen voortbrenghen een korte beschrijvinghe van 't groote Koninghrijck van Siam, ende die dan vermeerderen uyt het geene wy mondelinghe verstaen hebben van den voorghemelten Sig. Victor Sprinckel.

Van de haven van Martavan af (seght Artus) begint de kuste van 't Coninghrijck van Siam, ende streckt in de lenghte vijf hondert leguas tot de Stadt van Tavaya toe. Heeft eertijts soo machtigh gheweest / dat de Coningh hem selven Keyser wilde gheheeten hebben. Maer in 't jaer 1568. is de Coningh van Pegu met menigh hondert duysent krijghsluyden teghen dien van Siam te velde ghekomen / ende heeft nae een tweejarighe belegeringhe ende verlies van meer dan vijf hondert duysendt man / de Hoofd-stadt des Rijcx mede gheheeten Siam, met verraed vermeestert. De oorsaeck van d'oorloghe was dese. De Siammer hadde twee witte Olyphanten / 't welck verstaende de Peguaners, die soodanighe beesten voor heyligh houden / hebben door hare Ambassadeurs den Siammer daer voor soo grooten prijs doen aenbieden / als hy selve soude begeeren. Maer dese en heeft tot de verkoopinge geensins willen verstaen / waer over de

Beschrijvinghe van 't groote Coninghrijck van Siam.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

„ de Peguaner verstoort zijnde / is niet alleenlijck de „ Olyphanten met gheweld komen halen / maer heeft „ oock het gantsche land onder tribuyt ghebracht / al„ le de Edellupden des Rijcx eensdeels verslagen heb„ bende / ende d'andere met veel schatten ende juweelen „ ghevanckelijck wegh ghevoert. De Coningh selve / „ verstaende dat de stad ghewonnen was / heeft vergif„ inghenomen / ende hem selven alsoo ghedood. De lan„ douwe van dit Coninghrijck is ten deele plat / ten „ deele berghachtigh / maer doorgaens gras-rijck / ghe„ noeghlijck / vet ende vruchtbaer / ghevende overvloe„ digh veel Rijs / ende andere leeftochten / met name „ veel Pepers. De berghen gheven goud / silver / tin / „ ende meer andere metalen. Daer zijn oock veel Oly„ phanten ẽ Peerden. De inwoonders zijn doorgaens „ genegen tot wellustigheydt / overdaet ende brasserije. „ Gaen kostelijck gekleet / ende gheven haer meest uyt „ voor Edellupden / groot vermaken hebbende in mu„ sijcke. Sy en doen gheen ambachten / maer laten haer „ slaven daer mede begaen. Hebben openbare scholen / „ daer hare wetten ende Religie in ghemeyne landts „ tale gheleert word. Dienen veel Afgoden / maer in„ sonderheydt de vier Elementen / daerom sy oock hare „ begravinghen kiesen in soodanighen element als sy „ staende haer leven ghe-eert hebben / want die 't aerdt„ rijck aen-ghebeden hebben / worden daer inne begra„ ven / die 't vier ghedient hebben / worden ghebrandt; „ de water-dienaers / worden verdroncken / ende die van „ de locht / opghehanghen / om van de voghelen des He„ mels gegeten te worden. De Hooft-stad / die 't Rijck „ den naem geeft / zijn haer mueren als nu seer verval„ len / maer alsoo nochtans dat men daer uyt genoegh „ kan speuren hare voorighe moghentheydt. Sy is „ groot / ende seer bequaem tot den koophandel / want „ leydt aen een ruyme diepe Rivière / ende wordt van

Sijn ghestalte ende vruchtbaerheyd.

Der Inwoonders zeden

Religie

Begraeffenissen

Gelegentheyd van de Hooftstad Siam.

een groote menighte volcks bewoont. Daer zijn be„ halven dese noch meer andere Steden als Camboya, „ gheleghen op den oever van een vermaerde water„ vloed / die zijn oorspronghe heeft in het landt van Chi„ na, ende nae dat hy veel ander Rivieren ontfanghen „ heeft een Meer ofte Lack maeckt dat 200. leguas „ groot is. De Inwoonders aldaer zijn mede Heyde„ nen / goede krijghs-lupden / ende zeevaerders / maer „ beestachtigh van leven / want houden dat menschen „ ende beesten al van eender conditie zijn. De vrouwen „ wordender met de doode lichamen van hare mannen „ verbrandt: Ende als de Koningh doodt is / worpen „ sich niet alleen zijn wijven / maer oock veel Edellup„ den met zijn doode lichaem vrywilligh lijck in 't vier. „ Campaa is mede een Zee-Stadt in 't selve Rijck / daer „ het beste lignum Aloës van daen komt / dat alle Ori„ entaelsche volckeren in gheen minder weerde en hou„ den als Silver / 't wordt veel ghebesicht om der „ Coninghen ende Princen doode lichamen mede te „ verbranden. Op 't zuydt-eynde van dit Coningh„ rijck leydt de Stadt Sincapura neffens een hoeck oft „ voor-gheberghte / dat nae haren naem geheeten wort „ Cabo de Sincapura. Van daer komen veel Olyphanten / „ ende Peerden. Oock zijnder in de wildernissen veel „ Leeuwen / Tygers / Simmen / Meerkatten / ende „ meer ander beesten. Dit zijn Artus woorden / waer by „ (eer wy komen tot de mondelinghe verklaringhe van „ Sprinckel) wel ghevoeght dienen sommighe dinghen „ uyt het Reysboeck van den Portugees Fernan Men„ dez Pinto, die dit ende veel ander Oost-Indische lan„ den doorwandelt / ende met vlijt beschreven heeft „ al wat hem op zijn reyse bejeghent is. Hy seght „ dan / dat de Hooft-Stadt van het Keyserrijck van „ Sornau, in die quartieren gemeynlijc geheeten Siam, is „ de Stadt Odiaa, alwaer hy zijnen tijdt / namelijck „ in 't

Camboya.

Campaa.

Sincapura.

Naerder bescheyd van 't selve Coninghrijck.

Digitized by Google

in 't jaer 1540. ende daer omtrent/de Coning zijn hof hielt. Het Rijck ſelve (ſeght hy) is langh ſeven hondert Spaenſche mijlen / breedt daer 't alder breedſte is hondert en tſeſtigh / meeſtendeel leegh landt/ daer veel wel gheboude velden in legghen / oock met veel rivieren bewatert / ende ſeer overvloedigh van allerley leeftocht. 't Gebergthe is bewaſſen met dicke boomen/daer men veel duyſent ſchepen af ſoude konnen maecken van alderhande ſoorten. Heeft veel mijnen van goud / ſilver/ ſtael/ loot / tin/ ſalpeter en ſwavel: Geeft veel Sijde / Palo d'Aquila, ofte Arents-hout, dat in Indien ghebruyckt word om de lichamen mede te balſemen / Benjoyn, Lack / Anyl, Katoen/ Robijnen/ ende Sapphyren. Omtrent de zeekant waſt veel Braſilien-hout, ende noch een ſoorte van ſwart hout / daer alle jaers wel hondert Joncken mede geladen worden naer China, Anian, Camboya ende andere plaetſen. Daer valt mede veel Honigh/ Was/ ende Suycker. De inkomſten des Koninex bedroeghen doen jaerlijcx over de twaelf millioenen ducaten / dat is 360. tonnen gouts / behalven de dienſten ende penſioenen die hem zijn Heeren ghehouden waren te doen / ende op te brenghen / welcke mede een merckelijcke ſomme beliepen. In zijn ghebied heeft hy ſeſentwintigh hondert bewoonde plaetſen/die ſy Produm noemen / ende zijn als by ons de ſteden / vryheden ende groote dorpen/ want de kleyne ghehuchtjens en worden daer onder niet ghetelt. Deſe plaetſen legghen meeſt al open en weerloos/ zijnde alleenlijck met houte ſtaketſels beſet / ende d'Inwoonders ſelve zijn uytter naturе een ſlap ende weerloos volc. Alleen de Hooft-ſtadt Odiaa is bemuert / ende heeft (nae ſommighe ſegghen) wel vier hondert duyſent huyſgheſinnen / waer van het vierendeel wel beſtaet uyt vreemde Natien van verſcheyden quartieren des werelts / want alſoo dit Coninghrijck in hem ſelven ſeer groot / rijck / ende wonderlijck wel gheleghen is om te handelen op alle de Indiſche quartieren ende Eylanden/ſoo en gaetter niet een jaer voor of daer en varen wel duyſent Joncken af en aen / behalven andere kleyne ſcheepkens / daer de havens ende Rivieren altijdt vol van legghen. De Coningh noemt ſich in zijne tytulen Prechau Saleu, dat by ons ſoo veel te ſegghen is als Heyligh Lidmaet Godts. Laet hem ſelven maer tweemael 's jaers ſien/ ende dat ghеſchiedt dan met grooter majeſteyt. Kent nochtans over al dit voor zijn Overhooft ofte Souverayn den grootmachtighen Coningh van China, dien hy manſchap doet ende eenigh tribuyt geeft / om zijn Joncken te mogen ſenden naer de haven van Combai, ende aldaer te handelen. Behalven 't geene wy boven verhaelt hebben valter in dit Rijck oock veel Peper / Gember/ Caneel / Camſor, Cannafiſtula, Tamarinio, ende Cardamomo, ſoo dat men in der waerheydt wel ſegghen magh/dat dit een van de beſte ende rijckſte Coninghrijcken is van de gantſche wereldt. Dus verre Ferna Mendez Pinto. Ian Huyghe van Lintſchoten ſeght dat de Stadt Martavan, van waer (ſoo gheſeydt is) het Coninghrijck van Siam begint/ de uyterſte is van Pegu, ende dat het ſelve Coninghrijck ſtreckt van daer af lancks de kuſte tot den hoeck genaemt Sincapura, van waer het weder binnewaerts loopt tot de voorſz ſtad van Siam, ſoo dat deſen uythoeck blijft ghelijck een arm / die op zijn breedſte van d'een kuſte tot d'ander is 50. mijlen / ende op ſommighe plaetſen maer 10. als namelijck by de ſtadt Tanaſſarijn, op de welcke groote vaert ende handelinge is van de Portugeſen/ ſoo dat ſy is als de ſtapel van de waren komende uyt Pegu ende Siam, om vervoert te worden naer Malacca. Daer vallen met name veel Indiaenſche Brandewijnen/

Sijn groote

Mijnen, eñ koopmans waren.

Des Konincx inkomſten.

Getal van bewoonde plaetſen

Hoofd-ſtad.

's Konincx tytel.

Tanaſſarijn.

Digitized by Google

Nijpe oft Indiaensche Brandewijn

wijnen/ ghemaeckt van Cocos, ende in Indiaensche sprake Nijpe ghenoemt / welcken dranck oock wel in andere quartieren van Indien ghedistilleert word/ principalijck in Goa, maer die van Tanassarijn word voor beter ende in meerder weerde ghehouden. De Indische vrouwen drincken hem wonder geerne/ principalijck als sy hem achter de deure hebben/ want voor de mans en derven sy niet van schaemte. Tanassarijn is althans een Coninghrijck op hem selven/maer heeft eertijts tribuyt betaelt aen de Coninghen van Siam, welcker macht ende rijckdom door de ghestadighe oorloghen teghen die van Pegu seer afghenomen ende ghedeclineert is / soo dat sy noch ter tijdt aen de selve tribuyt gheven. Nu komen wy tot het verhael van onsen Sprinckel. De Coningh van Siam seght hy / oft (soo het de Inlanders aldaer schrijven) Chiam, 't welck in 't uytspreken niet heel veel en verscheelt/ heeft onder hem gantsch Camboya, Iangoma, ende de gheheele streecke lands van Patane, te weten de oostzyde van den hals van Malacca, tot aen Pahan. Ende doen de voorsz particuliere oft besondere Coninghen van Camboya, Iangoma, Patane, ende andere meer jaerlijcxsche gheschencken aen den Siammer. Die oock ghemeynlijck eenighe van hare kinderen by hem te hove hout / om die te beter in zijn verbond ende dienst te voeden.

Noch naerder bescheyd van den teghenwoordigen staet des Coningrijcx van Siam.

In de tijd dat Sprinckel te Patane lagh / gaf de Coningh van Siam, ghenaemt Ragihapi, een van zijn bywijven aen des Conincx soone van Bordelon, mede wesende zijn vassael ofte tributaris. Dese bruyd nu dede hy gheleyden naer Bordelon met 900. Olyphanten ende wel 14000. man/ van welcke Olyphanten sommighe nessens een deel slaven aen den nieugehouden tot een bruydlofts-gifte ghegheven werden / ende was Sprinckel selfs mede ghenoodight om den staet van d'inkomste in Bordelon met zijn teghenwoordigheydt te vermeerderen.

Ragihapi Koningh van Siam.

De voorsz Ragihapi, moghelijck Raya Hapi, had (soo de fame gingh) gantsch Pegu ghewonnen/ ende zijn legher ghebracht voor Aracam, daer hy lange tijd voor lagh / want hy hadde ghesworen niet t'huyswaert te keeren in Iudea, een groote bemuerde wel ghebouwde stadt / ende 't hoofd van zijn gantsche Rijc (moghelijck even de selve met Odiaa daer Pinto van schrijft) voor hy en soude Aracam oock ghewonnen hebben: dan alsoo 't niet en gingh naer zijn voornemen/ timmerde hy daer omtrent een huys/ in 't welck hy bleef met zijn legher by hem/ tot dat hy sturf. Hy was een groot tyran ende wreed mensche. Eens als hy sieck was / ende hy ghevalle in een ander kamer hoorde laechen/ vraeghd' hy wie daer lachte/ ende als hem gheseydt werdt wie 't was / liet hy de persoonen terstondt wegh leyden ende aen stucken houwen/ alleenlijck om dat hy sich liet voorstaen dat sy zijns ongheluck blyde waren / ende sich verheughden om dat hy de doodt soo nae by was. Dese twee die aldus gerecht werden/ waren twee van zijn voornaemste Concubijnen. Ende mits hier geroert word van aen stucken te houwen/ soo moet men weten dat sy een verwesen persoon aldus ter dood brenghen. De patient wordt op zijn voeten ghesett bockende met de handen op zijn knyen / dan komt de beul en slaet hem in zijn lenden boven de heupe midden deur aen twee stucken. De voorsz Ragihapi hadd' onder hem een die wel de meeste te hove was/ ghenaemt Ochi Chronowi (Ochi is den tytel van een Grave oft Heere) welcke Chronowi onse Hollandsche Natie seer gunstigh ende bevorderlijck was by den Coning/ want van 't Comptoir van Patane waren eenighe Hollanders naer Iudea gesonden om te traffiqueren/ alwaer de Coningh Ragihapi versocht dat de Hollanders hem souden willen

Wint (soo men seyde) gheheel Pegu.

Brengt sijn leger voor Aracam.

Daer 't hem niet en geluckt.

Sijn wreetheyd.

Hoemen de misdaders in Siam ter dood brenght.

Digitized by Google

„len brenghen 300. stucken gheschut / met tromme-
„len / trompetten ende andere daer toe ghehoorende
„krijghs-tuygh / als oock krijghs-Oversten uyt dese
„landen om zijn volck te leeren oorloghen. Maer en
„werden hem by de Ed. Mog. Heeren Staten niet
„meer ghesonden als drie stucken gheschuts / de welc-
„ke te Patane komende in den tijd van de beroerte van
„Siam, Ragihapi nu al ghestorven zijnde / soo werden-
„se by den koopman Sprinckel in Patane ghelaten. Noch
„by 't leven van Ragihapi hadde Ochi Chronowi hey-
„melijck doen in 't landt komen wel vier of vijf hon-
„dert Japonnen ghekleedt als kooplupden / om den
„Koningh te dooden ende 't Rijck selfs in te nemen /
„doch de conspiratie en werdt niet in 't werck ghe-
„leydt soo langh als de Koningh leefde / maer soo
„haest hy ghestorven was / heeft de voorschreven
„Chronowi, niet teghenstaende datter Sonen waren
„van den Koningh Ragihapi, hem selven doen kroo-
„nen voor Coningh / ende ghemeynt meester te maec-
„ken van 't landt / maer de meeste van de Stad holpen
„des Coninckx oudtste soone / soo dat hy tot Coningh
„werdt ghehult: ende waren de Hollandsche leggers
„mede in de hulpe van des Coninckx soone teghen den
„Ochi Chronowi, niet teghenstaende sy van hem in ve-
„len ghefavoriseert waren gheweest. Des Coninckx
„oudste soone is daer nae oock noch omghekomen / en-
„de zijn jonghste broeder heeft het Rijck ofte kroone
„ontfanghen; doch als Sprenckel van Patane vertrock /
„'t welck was .... en waren de beroerten in
„Siam noch niet ghestilt.

Beroerte in Siam.

„Wy moeten by dese ghelegentheyd oock wat spre-
„ken van Malacca, een vernaemde Stad ghelegen aen
„de westzyde van den voorsz hals oft arm lands / daer
„wy boven van gheroert hebben.

Beschrijvinghe van Malacca.

„De Stad van Malacca seydt men dat omtrent een
Spaensche mijl weegs langh is. Daer loopt een Ri- „
vier midden door komende diep uyt Asia, over de welc- „
ke een brugge leyt / die de stad aen malkanderen vast „
maeckt. De plaetse daer de stadt teghenwoordigh „
leydt / seght men dat over hondert jaren oft weynigh „
meer een onbewoont veld was / daer maer ses of acht „
visschers huyskens stonden: dan metter tijdt zijnder „
eenighe Peguaensche, Siamsche ende Bengaelsche vis- „
schers toe-ghekomen / die op haer eyghen hand niet „
alleenlijck een nieuwe Stadt ende nieuwe wetten / „
maer oock ghenoeghsaem een nieuwe tale ghesticht „
hebben / om immers niet ghemeyns te hebben met „
hare omlegghende ghebueren. De Stadt hebben- „
se Malacca ghenoemt / die in korten tijdt soo op-ghe- „
komen ende aenghewassen is door den grooten toe- „
loop der vreemdelinghen van alle kanten / dat „
sy 't hoofd van een nieu Coninghrijcke gheworden „
is / het welcke wel metten eersten ghestaen heeft on- „
der den Coningh van Siam, maer naemaels met li- „
stigheydt ende bedrogh is in-ghenomen gheworden „
by eenen Mamudes gheboren uyt Arabien. Men „
hout dat het lancks de Zee-kust de lenghte heeft „
van omtrent twee hondert t'seventigh mijlen. Het „
aerdrijck isser vochtigh ende slijckerigh. Geeft ko- „
ren / vleesch / veelderhande ghedierten / ende seer „
lieflijcke fruyten / doch niet heel overvloedigh. De „
haven van de Stadt is seer bequaem / ende wordt „
van vele schepen bevaren. Dan de locht isser gantsch „
ongetempert / ende soo wel den Inwoonders als den „
uytlanders schadelijck / waer door oock het naest- „
gheleghen Landt meest onvruchtbaer is / ende „
van buyten moet versien worden van alderley „
nooddruft. De Maleyen zijn aschverwigh / langh „
van hayre / seer gheneghen tot Venus, ende in haer „
eyghen ooghen de vernuftighste menschen die de „
Sonne

Haren oorsprongh.

Aenwas.

Coninghrijck.

Ende des selve groote, aerd, en vruchtbaerheyd.

Gelegentheyd vande Stad.

Eyghenschappen der Inwoonders.

Digitized by Google

„ Sonne beschijnt/ inder waerheyd zijnse seer verstan-
„ digh/ende groote liefhebbers van de poësie ofte rijm-
„ konst/ dichtende veel fraye minne-liedekens ende co-
„ medien/waer door sy oock hopen een eeuwigen naem
„ te verkrijghen. Haer spraecke bestaet uyt de beste en- *Haer tale.*
„ de duydelijckste woorden van alle omlegghende In-
„ dische talen / ende wordt ghehouden voor de beleefste
„ ende gheschickste van gheheel Orienten: soo dat wie
„ in Indien de selve niet en kan / die en magh niet mede
„ speelen / ende vaert even als een / die by ons gheen
„ Francoys en kan. Hoe de Portugesen dese stad eyn-
„ telijck met veel moeyte onder haer ghebiedt ghekre-
„ ghen hebben / is hier buyten propooste te verhalen:
„ Soo veel isser van / dat sy die al van Coningh Ema-
„ nuels tijden af besitten / hoewel nochtans niet boven
„ de hondert sterck steevast daer in woonende / ende
„ dat van weghen de onghesontheyt ende swaerheydt
„ des lochts. Maer sy hebbender al van eersten af een
„ goede bequame Fortresse ghemaeckt / die naest de
„ Sterckten van Mossambique ende Ormus wel de be-
„ ste ende profitelijckste is voor de Capiteynen (so noe-
„ men sy daer te lande haere Gouverneurs van beson- *Coophandel.*
„ dere plaetsen) van gheheel Oost-Indien. De re-
„ den is / om dat dese stadt de stapel is / daer alle de
„ Indische / Chinesche/ Molucxsche / ende ander Ey-
„ landtsche waeren / die de Portugesen daghelijcks
„ af ende aen varende gins ende weder vertieren / al-
„ daer ghelost en gheladen worden / waer door datter
„ gheduerighlijck veel reysende luyden soo Portuge-
„ sen als andere verkeeren / 't sy dan met hare schepen
„ naer Patane, Siam, Pegu, de Molucas, China, ende
„ andere weghen willende / oft van daer afkomende/
„ om alhier hare ververschinghe te nemen / ende de
„ Mousons te verwachten 't welcke winden zijn die op
„ haren gesetten tijdt wayen / ende de Schepen dienen/
om naer de voorschreven quartieren te zeylen. Daer „
komt oock alle jaers een schip van Portugael, dat al- „
tijdt een maend voor de ander schepen van Indien af- „
vaert/ sonder tusschen weghe ergens aen te legghen/ „
ten waere by noodt in Mossambique. Dit Schip „
wordt in Malacca gheladen / ende weder naer Por- „
tugael af-gheveerdight / zijnde altoos wel eens „
soo rijck van alle kostelijcke waren ende specerijen/ „
als eenigh Portugees schip dat in Indien ghela- „
den wordt. In somma daer valt soo grooten han- „
delinghe van alle weghen binnen Malacca, als er- „
ghens in Indien. Ende dit sy hier van ghenoegh. „
Laet ons nu naer een langhe uytlandigheydt we- „
der t'huyswaerts keeren / ende verbolghen ons aen- „
ghevanghen Journael.

Den 23. Augusti 's morghens vroegh hebben bey de Schepen haer anckers ghelicht / ende zijn met een tamelijcke koelte van Patane t'zeyl ghegaen / nemende haren cours langhes 't landt henen / 't welck hem streckt zuyt-zuyt-oost ende noordt-noordt-west. Als sy omtrent twee mijlen van de Stadt ghezeylt waren / hebben sy 't weder gheset / om de twee Zeeusche Schepen / die met haer in compagnie souden zeylen te verwachten. Den 24. dito zijn sy ghesamentlijck t'zeewaert in gheloopen met een dichte koelte uyt den westen / ende soo ghezeylt als ghedreven hebbende tot den 14. September toe / sonder veel te winnen / hebben eyntelijck die van 't Jacht een Visscher ghesproken / die haer wees de Stadt van Pahan, welcke sy bevonden te legghen op de hooghte van 3. grad. 6. minut. benoorden de Linie/hoewel sy in de Caerten geleyd word op vier graden. Des selven daeghs hebben sy oock 't Eyland Pulo Timaon gesien / wesende een seer hoogh land/ overvloedigh van alderley vruchten/ *De schepen gaen vā Patane t'zeyle, om naer huys te keren.*

D ende

Digitized by Google

ende met name (soo de Maleyen seyden) van visch.

Den 27. dito hebben sy 't by de kuste van Iava ghe-set / om brandt-hout te halen / dat sy op de wederom reyse souden moghen van doen hebben. Van die tijdt af tot den 2. Decembris toe zijn sy besigh gheweest om door de Straet van Sunda te komen / daer sy den 3. dito nae langhduerighe moeyte uyt gheraeckt / ende in zee ghekomen zijn.

Raken uyt de Straet van Sunda.

Den 19. Januarij 1603. 's avondts ten 9. uyren is-ser een man / die zijn water soude maken buyten boord ghevallen / maer werdt noch miraculeuselijck weder ghekreghen by de waschtouwen die achter aen 't schip hinghen. Den 23. dito gisten sy haer zuyd en noord te wesen met de westhoeck van Madagascar op de pools hooghte van 33. graden. Den 31. dito is de Hoogh-bootsman van 't schip Amsterdam over boord gheslin-ghert / dan werdt mede miraculeuselijck weder ghe-kreghen.

Vernemen tekenen van land.

Den 11. Februarij hebben sy veranderinghe van water vernomen / te weten swart-groen / oock veel vo-gels ghesien die wit ghesprenckelt waren / ende van de Portugesen genoemt worden Mangas de Veludo, 't welc soo veel te segghen is als Fluweele Mouwen, een teken (soo de selve Portugesen schrijven) van land. Den 13. dito 's morghens vroegh hebbense twee schepen ghe-sien / die sy vermoeden de twee Zeeuwen te wesen / welcke te Bantam van haer ghescheyden waren / maer daer by komende bevonden het eene een Fransman / en 't ander een Engelsman te wesen. Des selven daegs hebben sy 't loot ghewórpen / ende grondt bevonden op 100. vadem: oock de Zon ghepeylt / die haer wees / dat sy by de Caep das aguljas waren / welcke Caep sy des avonds tot haerder grooter vreughde ghesien hebben. Doen verspraecken sy oock de voornoemde twee sche-pen / welcke beyde van Achin quamen / d'een / te we-ten den Engelsman / vol Peper / maer de Fransman en hadde maer 15. last in / wilden beyde mede naer S. Helena om te verversschen. Het was alsdoen in 't schip Amsterdam seer deerlijck ghestelt / want van hon-dert en twaelf man die sy op hadden / en wasser gheen twintigh ten hooghsten ghesont.

Komen op de reede vã S. Helena.

Den 2. Maert omtrent de middagh hebben sy met een generale blyschap het Eyland S. Helena ghesien / daer sy soo seer nae verlanghden als een visch na 't wa-ter. Den 3. zijn sy tot S. Helena op de reede gheko-men / alwaer sy bevonden dat eenighe schepen van ha-re Compagnie gheweest hadden / als namentlijck ha-ren Vice-Admirael / het schip Delf ende meer andere. Oock warender de voorsz twee Zeeusche schepen elf daghen te voren van daen ghezeylt.

Den 4. dito zijn sy met hun dryen aen landt gheva-ren / om te sien of sy eenighe bocken oft verckens sou-den konnen bekomen / dan teghen den avondt weder t' scheep komende brachten niet mede dan moede leden.

Den 24. zijn sy in compagnie van 't Engelsch schip t' zeyl ghegaen van S. Helena, settende haren cours naer huys toe / te weten n. w. ende n. w. ten w. met een stijve doorgaende zuydooste wind. Den 31. heb-ben sy 't Eyland Ascension in 't ghesicht ghekreghen / 't welck een weynigh grooter in 't aensien is als S. He-lena, maer niet soo hoogh / hebbende aen de westzyde een laghe afgaende hoeck met een moye sandtstrandt. Sy vernamen hier veel voghels van groote als by ons de meeuwen: dese quamen in de schepen ghevloghen / ende lieten haer met handen grijpen.

Groote armoede ende ellende onder 't Scheeps-volck.

Den 10. April 1603. hebben sy naer gissinghe voor de vierdemael de linie equinoctiael ghepasseert. Den 27. May begost het volck al weder te klaghen van de oude sieckte / want op 't schip Amsterdam laghender 12. oft 13. al slecht / en de reste waren seer ontstelt / soo dat sich

Digitized by Google

sich een mensch erbarmen moest die 't volck hoorde en sagh kermen en klaghen.

Den 29. dito werdt op 't selve schip haer jonghste vat wijns ontsteecken / ende door dien sy niet en wisten hoe langh dat de reyse noch soude moghen dueren / soo is het rantsoen de rechte helft gheminderdt/het welcke de maets voorwaer seer qualijck quam / want het meeste volck was soo sieck ende qualijck ghestelt / dat indien men 't ghehadt hadde/men behoordet wel de helft vermeerdert te hebben; sy en kreghen doen de man maer een mutsgen wijn daeghs / ende voort een pintjen waters/ dat soo kout was dat men vreesde als men eens van noods weghe water moest drincken.

Den 3. Junij/alsoo op 't schip Amsterdam veel volcx sturf/ ende de overghebleven heel swack waren / soo dat sy het schip qualijck konden regieren / isser gheordonneert / dat den Admirael selve met de koopluyden ende de schrijver deses Journaels mede souden te roer ende te waeck gaen / ende dat een yegheliijck zijn beste doen soude om 't schip door zee te helpen brengen. In't Jacht waren sy soo swack/ dat die van't schip Amsterdam op den 4. dito haer schuyt moesten uyt setten om den Opperkoopman met de Schipper (die so sieck waren datse de macht niet en hadden haer eyghen schuyt uyt te setten) aen haer boordt te halen. Daer komende en hoorde niet anders dan droefheydt ende ellende / want verhaelden datse van S. Helena af al 12. man verloren hadden/ ende dat haer meeste volck sieck in de kop lagh / ende en hadden met jonghens met al/ de koopman ende Schipper mede gherekent/maer 12. roergangers. Den 9. dito lieten die van't Jacht haer topstander wapen / tot een teecken dat sy in noodt waren/ ende haer schip niet langher regeren en konden/ van weghen haer swacke volck. Die van't schip Amsterdam dit siende hebben haer vier man van den haren toeghesonden/ want en mochten mede gheen volck meer missen / door dien haer daghelijcx veel volcks af sturf/ ende onder andere op den 11. dito Joncker Wernaert van der Does, Soone van den edelen Heere van Noortwijck. Blijvende dus langhe met contrarie winden in groote ellende op zee swerven / hebben eyndelijcken Enghelandt aengedaen/ ende tot Portlandt haer eenighe daghen ververschende. Den 15. Julij 1604. voor Rammekens in Zeelandt te ancker ghekomen. Godt de Heere niet ghenoegh konnende loven / dat hy haer noch soo bewaert / ende in behouden haven ghebracht heeft.

Een Soone des Heeren van Noortwijck sterft.

Volght de Beschrijvinghe van de drie resterende Schepen, Dort, Haerlem ende Leyden, behoorende onder 't Admeraelschap van Jacob van Neck, met ses Schepen te samen uyt Nederlandt t'zeyl ghegaen den 28. Iunij 1600. ende den 12. October ontrent Annobon naer voor-gaende resolutie van den anderen ghescheyden.

Naer dat op den 10. October 1600. de Heer Admirael ende zijn breeden raedt goet ghevonden hadden de vloot te verdeelen / ende dat hy met de schepen Amsterdam, Delft, ende Goude, voor uyt varen soude/ om voor de nieuwe Compagnie eerst in't lant te wesen/ ende eerste merckt van de specerijen te hebben. Met den anderen het schep-mael dan ghehouden zijnde/ so heeft den Vice-Admirael met de drie resterende schepen zijn reyse vervordert / ende niet merckelijcx voorghevallen zijnde tot den 12. Junij 1601. dan dat sy voor Sumatra op de reede quamen / noch dien daghe met de sloep te landt varende. Des anderen daeghs weder aen landt komende / hebben drie van haer volck daer laten blijven/niet dan alles goets van de Inwoonders konnende vernemen; doch ist haer seer swaerlijcken bekomen:

Komẽ voor Sumatra, daer sy drie van haer volck verliesen.

 want

Digitized by Google

want de Wilden haer noyt weder te landt lieten komen/ daerom sy den 14. dito alle vlijt aengewent hebben om haer volck weder te bekomen/ latende een man aen landt swemmen/ om te sien of hy daer yemandt konde verspreecken; doch niemandt vindende zijn den 15. ghenootsaeckt gheweest te vertrecken/ de drie maets daer latende/ ende den 31. dito onder Iava ghekomen/ hebben den 4. Augusti des Vice-Admiraels sloepe wel ghemant voor henen naer Bantam gesonden.

Comen tot Bantam. Den 5. Augusti begaven haer weder onder zeyl naer Bantam toe; doch niet vorderende/ kreghen dien dagh de sloep van 't schip Hollandia aen boort/ leggende met het Jacht 't Duysken voor Bantam op de reede.

Den 9. dito voor Bantam met de Vloot komende/ zijn daer 11. daghen blijven legghen/ ende den 20. dito met het schip Leyden naer China ghezeylt/ siende den 21. een ontelbaer menighte van Eylanden/ quamen den 26. Lucisare. in 't ghesichte van 't Eylandt Lucisare, ende drie uren daer naer onder Sumatra, ende des avonts onder 't Eylandt Manka. Manka. Den 28. dito passerende een droochte/ daer sy loot wierpen van 10. op 3. vadem waters/ Banka quamen den 29. onder 't Eylandt Banka, daer nevens noch twee kleyne Eylandekens siende/ ende tot den 9. September voort varende/ quamen aen 't Eylandt Polo Kandor. Polo Kaudor. Kamboya Den 10. 't vaste landt van Kamboya in 't ghesicht krijgende/ daer sy noch dien avont ten ancker quamen.

Den 15. den raedt vergadert wesende/ is een sloep met volck te lande ghevaren; doch hebben geen menschen vernomen/ maer wel eenighe Buffels sien weyden. Den 16. weder landende vernamen vier manspersoonen/ doch konden haer niet verspreecken.

Den 17. dito sagen onder de kust drie Jonckèn zeylen/ die den Chinesche Tolck seyde vrybuyters te wesen loopende naer de kusten van China, daer op de visschers passende/ om die te vanghen ende tot slaven te verkoopen. Den 26. weder onder zeyl gaende; doch met weynigh voortgangh/ quamen dien avondt om een hoeck daer sy versch water vonden/ ende des anderen daeghs met de sloep naer toe voeren/ 't volck haer niet verwachtende/ waren alle ghevlucht; doch siende den Tolck in 't sant schrijvē quamen te voorschijn/ haer alle vrientschap bewijsende/ komende dien avont noch een man van 't landt te scheep/ die daer des nachts bleef. Versproken volck op Camboya Den 29. zijnder eenige t'scheep ghekomen/ met een brief van den Oversten van 't landt/ aen den Admirael/ die teghens den avondt weder te lande voeren/ met twee Tolcken/ ende een ghenaemt Jeronymus, daer sy wel ontfanghen wierden.

Den 1. October is den voornoemden Jeronymus met zijn gheselschap weder t'scheep ghekomen/ segghende dat den Oversten van meeninghe was haer t'scheep te komen besoecken/ dies sy hem te ghemoet voeren/ ende eerlicken met grooten vreught ontfinghen/ die des avondts met de voornoemde Ieronymus ende de twee Tolcken met zijn Galleye weder te landt voeren/ komende dese 3. voorsz des ander daegs weder aen boort/ mede brenghende een man die sy van der doodt verbeden hadden/ daer hy in veroordeelt was over 't breken van een bier-glas.

Den 20. is den Admirael met een Prauw te lande gevaren/ ende den 23. weder t'scheep gekomen/ mede brenghende des Coninckx Vader; Admirael vaert te land doch met den selven voorts weder te landt varende/ mede nemende bed ende bulster/ waer over zijn volck niet weynigh verwondert waren. Den 25. quam de boot van lant met een brief van den Admirael/ by welcken hy begeerden een vaetjen kruyt/ 't welcken hem voorts gesonden wiert/ soo te landt blijvende tot den 15. November/ dat hy weder met pack ende sack t'scheep quam/ doen wiert

't rant-

Digitized by Google

't rantsoen oock vermindert / ende yeder man toe-ghevoegt twee ende een half pondt broodt ende een mutsjen olye ter weeck.

Den 23. is den Admirael met een Chineser weder te lande ghevaren / die 3. ofte 4. daghen by hem aen boordt gheweest was. Den 23. December weder t'scheep komende / daer den Gouverneur hem den dertighsten quam besoecken/die heel treffelijcken t'scheep ontfanghen wiert / dien avondt weder van boort naer een visschers dorp varende / doch des ander daeghs t'scheep komende / is 's avondts / met den Admirael ende Coopman van 't schip Leyden te lande ghevaren.

Der Wildē aenslagh op haer schepē

Den 12. Januarij 1602. hadden de Inwoonderen een aenslagh op haer schepen/ die haer misluckten/hoe wel de Hollanders wel drie en twintigh mannen verlooren / te weten 12. van 't schip Haerlem, ende 11. van 't schip Leyden, de welcke sy met schoone woorden/ onder schijn van Buffels te halen aen lant kreghen ende schandelijck vermoorden / hebbende op 't schip Haerlem noch 12. mannen vergheven / soo dat sy daer stercker in waren als de Hollanders/ alsoder een sloep met volck om versch water te halen ghevaren was. Den Admirael ende Coopman wierden ondertusschen te lande ghehouden / dies hy den 13. een brief t'scheep stierde / dat een van de Bevelhebbers by hem soude te landt komen / wilde daer teghens een ander man aen boord senden/ daer op die sulcx weygherden.

Admirael aen 't land ghehouden

Den 15. quam den voorghenoemden Jeronymus met een Chineser (die een vrede-vaen in de handt hadde) scheep / doch wierden voorts op-gehouden / hoe wel sy de Hollanders wilden wijs maecken dat aen land alles in goede vrede was / niet te min lieten hem met de Chineser des anderen daeghs weder met eenigh ghepickt want/ te lande varen.

Den 18. quamen sy t'scheep met een brief van den Admirael/ schrijvende soo sy uyt elcken schip twee metalen stucken met haer toebehooren aen landt wilden leveren / dat hy dan met zijn gheselschap weder vry soude ghelevert werden / daer op sy besloten het buyten de rivier te setten/ ende dan te antwoorden : dat ghedaen zijnde / hebben teghens den avondt de sloep te lande ghesonden ; doch drie van de principaelste by haer ghehouden.

Den 19. quam de Tolck Gerret Klomp t'scheep/ met schrijven van den Admirael / by soo verre sy niet ghesint waren de begeerde stucken voor den avont te lande te leveren / dat sy haer dan niet onderstaen souden yemandt van haer te landt te komen / wierdt t'scheep echter niet raedtsaem ghevonden de stucken met haer volck ende sloep te landt te brenghen / oock begeerden die van 't landt haer ghevanghenen t'scheep zijnde op vrye voeten gestelt te hebben/ derhalven voeren sy met de sloep ende de ghevanghenen onder 't land / dreygende de Inwoonderen by soo verre sy haer Admirael ofte yemandt van haer ander volck yets misdeden / dat sy 't aen hare ghevanghenen souden wreecken : waer over de inwoonders veel moeyten deden / so met woorden als anders/om die los te hebben ('t welcke die uyt de sloep bemerckende / zijn weder t'scheep ghevaren/ denckende dat sy luyden van verlangh ghekregen hadden:) werpende eerst een brief aen lant/ die sy den Admirael behandighden / waer op des anderen daeghs den Tolck Loukay aen strant quam/ die van de schepen aen boord ghehaelt wiert/ met schrijvens van den Admirael hoe sy daer waren/ende wel ghetracteert wierden / ende als noch begeerden sy souden de stucken ende ghevanghenen te landt brenghen / waer op sy weder schreven / men soude haer twee ledighe Prauwen aen boord senden/ souden daer de stucken in laden/ende met haer

Digitized by Google

haer sloepe in de Rivier aen seeckere drooghten bren-ghen / ende dan weder t'scheep varen / soo dat de Inwoonders voor haer niet te vreesen souden hebben.

De Admirael gerantsoeneert voor twee metalen stucken.

Den 22. zijn de Prauwen scheep ghehaelt daer twee stucken uyt het schip Leyden inghelaten zijn / welcken als vooren besprocken was ghelevert zijn: de sloepe met den Admirael ende anderen teghens den avondt weder t'scheep komende / van waer sy den 23. naer ghehouden raedt wat vertrocken zijn.

Den 4. Februarij quam haer een Oversten van een andere plaets scheep besoecken / die haer van de voorgaende verradery te vooren ghewaerschout hadd' / dat sy doch in de wint sloeghen.

Den eersten ende tweeden Martij is den verrader 's morghens t'scheep ghekomen; doch 's avonts weder naer lant ghevaren.

Tatchim.

Den 14. is den voor-ghenoemde Jeronymus, met een Coopman / twee Tolcken / ende den verrader naer Tatchim ghevaren om Peper te koopen.

Den 16. quam by haer een Chinesche Ionck, die des ander daeghs de Rivier op voer / tot voor de stadt / daer den handel valt.

Superstitie van de Inwoonders op de Rivier Sensie.

De Inwoonders op dese Rivier ghenaemt Sensie, hebben een ghewoonten dat als sy ergens naer toe willen reysen / soo nemen sy de voeten van een Henne / gaende daer mede naer haer Waerseggers / om te weten of haer de reyse wel / ofte qualijck vergaen sal / soo haer gheluck voor seydt werdt / sullen die sonder schromen aenvaerden / soo niet blijven te huys / sonder haer op den wegh te begheven.

Den Admirael comt weder scheep.

Den Admirael met alle zijn volck nu weder scheep ghekomen zijnde / zijn sy t'zeyl ghegaen / daer niet sonderlinghs voor ghevallen is tot op den 8. November dat sy tot Kayhan quamen / daer sy ghewaerschout wierden op haer hoeden te zijn / dat de Coningh een aenslagh op haer schepen ghemaeckt had. Den vijfthienden quam een uyt des Coninghs naem aen boort / ende seyden dat sy te lande souden komen ontfanghen de Peper die de Coningh den Admirael noch schuldigh was / maer bemerckende datse met dat / uytvluchten sochten / ende gheen leverantien in de sin en hadden / zijn weder scheep ghevaren. Dies sy den 17. weder met twee wel bemande sloepen aen 't land voeren / vraghende of sy ghesint waren de Peper te leveren; doch den Coningh haer niet te wil wetende / zijn een weynigh voort ghevaren / aldaer ghelandt / het dorp gheplundert / in brandt ghesteecken / ende soo weder aen boort ghekomen.

Kayhan

Plonderen en verbranden het dorp.

Comen tot Petani.

Den 21. van daer verzeylende / quamen den 28. December aen de kusten van Petani, daer sy voorts een Prauwe aen boordt kreghen / haer toe-ghesonden van den Coningh van Bordelon, die haer liet weten dat den Admirael Iacob van Neck daer eenigh volck om te handelen ghelaten had.

Den 10. Julij 1603. quamen noch twee Hollandtsche schepen voor Petani by haer ten ancker / die naer China ghedestineert waren. Van daer den 11. weder vertreckende naer dat sy haer vervarst ende met Rijs wel versien hadden / den Admirael daer volle seven maenden blijvende / in welcken tijdt hy zijn volle ladinghe bekomen heeft / ende den 6. September van daer vertreckende is genoodsaeckt gheweest den 17. aldaer weder te anckeren / om dat hy bevond haer schip Haerlem tot den wederom reys onbequaem te zijn / derhalven 't gheschut ende 't besten uyt ghelost hebbende / is 't selve in brandt ghesteecken / ende verbrandt.

Coning van Ior comt scheep.

Den 21. quam de oude Coninginne van Jor met haer gantsche Hofgesin aen strand / doch wilde niet t'scheep komen / hoe-wel de jonghe Coningh met veel Adels sulck bestonden / die in 't weder afvaren met veel Canon

Digitized by Google

Comen tot Bantam

non schoten vereert wiert. Den 24. weder t'zeyl gaende/zijn (sonder yets remarcabels bejeghent te hebben) den 15. Novemb. op de reede voor Bantam gekomē/daer den 17. December by haer quamen Cornelis vander Veen, ende 't schip Erasmus van Rotterdam, komende uyt China, een Spaensche Kraecke verovert / ende de ladinghe in haer schepen over ghenomen hebbende.

Scheyden van daer

Den 27. Januarij 1604. zijn dese vier schepen in Admiraelschap naer Hollandt t'zeyl ghegaen: te weten Nassou als Admirael / Erasmus van Rotterdam, de Star, ende Leyden, daer haer op de weder reyse niet schrijvens waerdigh voor ghevallen is/ dan dat sy naer een vier-jarighe reyse den 30. Augusti in 't Texel wel ghearriveert zijn.

FINIS.

Tot

Digitized by Google

Tot vermaeck ende nuttigheydt dienende, zijn hier achter ghevoeght, eenige Discoursen ofte verhalen, den Zeevaert, ende voornementlijcke den Oost-Indicen, soo in 't generael als besonder betreffende: te samen ghebracht uyt verscheyde soo Portugesche, als andere oude ende nieuwe schrijvers.

Van de gantsche gheleghentheydt, aengaende de Coopmanschappen ende handelinghen, die men in Indien doet: item de avontueren, die in die quartieren voorvallen.

De Portugesche Schepen die nae Oost-Indien varen de Cabo de bona Sperance (de welcke leyd op 35. graden bezuyden de Linie) gepasseert zijnde/ setten haer cours ghemeynlijck na het Eylandt van Mossambique, het welcke ontrent een half mijle van het vaste landt leydt/ ende een groote half mijle in het omgaen groot is: de strant is rontsom met wit sant bedeckt/ daer wassen veele Indiaensche Palm ofte Noteboomen/ oock sommighe Orangie Appelen/ Limoenen/ Citroenen/ ende Indiaensche Vyghen. Het Vee als Ossen/ Schapen/ Geyten/ Verckens/ Hoenderen/ etc. zijnder by menighten/ ende om een redelijcken prijs te bekomen; doch versch water en is op het ghemelde Eyland niet: maer moet alle van het vaste land komen. De Portugesen hebben hier een sterck Fort/ daer den Coningh van Hispangien alle drie jaren een nieuwen Gouverneur ofte Capiteyn nae toe stuert: de welcke met die van het vaste landt zijn handel drijft/ desen Capiteyn doet groot profijt: want tusschen de Cabo de bona Sperance ende Mossambique voornoemt leyt noch een Fortresse Soffala genoemt/ daer den gemelden Capiteyn van Mossambique zijn factoor heeft/ de welcke uyt een seker myne genaemt Monomacapa veel gouts vergadert/ ende twee ofte drie mael des jaers met sekere schuyten/ die de Portugesen Pangaus heeten/ langhs de kusten/ na Mossambique over scheept/ sulcks dat de inkomsten van den ghemelden Capiteyn in de gheseyde drie jaren meer als 300. duysent ducaten ofte 9. tonnen goudts waerdigh zijn.

Van Mossambique vaert men na de hooft-stadt van Indien genaemt Goa, alwaer de Viceroys ende Aerdsbisschoppen des Coninghs van Hispangien neffens den Raedt ende Cancellerye haer residentie hebben. Van hier werden alle de Orientaelsche plaetsen staende onder de Portugesen ghieregeert/ ende is oock de Stapel van alle de Coopmanschappē die door gantsch Indien vallen. Dese Stad ende Eyland van Goa leydt op 15. graden benoorden de Linie/ ende werd omringht met een Rivier/ die tot in de stadt loopt ende met verscheyden wercken by de Portugesen ghefortificeert is. Alhier wast overvloedich veel Peper aen struyckens: item wilde kaneel ende Gember. De Inwoonders gaen bloodt uytghenomen dat haer schamelheydt bedeckt is. Daer zijn oock eenige die men Bragmannes noemt/ die voor de eerlijckste ende geachtste natie van de Indianen werdt ghehouden: want sy bedienen altijdt de opperste officien by den Coningh/ als Rentemeesterschappen/ Ambassaetschappen ende andere ghequalificeerde ampten; dese gaen in het wit gekleet/ ende eten geen levendige creature/ veel min dat sy die dooden souden. De vrouwen hebben maer een doeck om het lijf als sy uytgaen/ die haer bedeckt van boven het hooft tot beneden de knyen; sy hebben ringhen door de neuse/ om den hals/ beenen ende teenen/ sommighe van goud andere van silver/ glas ende andersins/ elck nae zijn qualiteyt: als de Vrijsters seven/ ende de Jongh-

Digitized by Google

Jonghmans neghen jaren oudt zijn van trouwen ſy/ maer ſpreecken malkanderen niet eerder toe voor dat de vrouwe haer tijdt komt om te baren. Als een Bramannes ſterft ſoo vergaderen alle de vrienden/ ende nae ghehoudene maeltijdt/ ſoo graven ſy een put in de aerde/ daer ſy veel houd/ ende nae dat het een perſoon van aenſien is/ welrieckende kruyden met veel olye in ſmijten/ daer ſy dan den dooden Bramannes boven op werpen. Daer nae komt zijn vrouwe vergheſelſchapt met veele ſpeelluyden ende haer naeſte vrienden/ al ſinghende eenighe liedekens ofte lof-ſanghen van haer mans leven/ ende de vrienden gheven haer eenen moet ende verſterckinghe/ dat ſy haren man ghetrouwelijck wil volgen/ ende met hem gaen leven in de andere wereldt/ dit ghedaen zijnde/ ſoo doet ſy hare juweelen af ende verdeeltſe onder haer maegſchap/ ende ſpringt al lacchende ende blydelijck in het vier/ ende wert terſtont van de omſtanders met hout ende olye verſtopt ende verſmoort/ ende voorts met het lichaem van haren man tot aſſche verbrand/ ende of het ghebeurde dat yemandt weygherigh ware dit te doen/ ſoo ſnijtmen die het hayr kael af/ ende ſy en magh voortaen gheen juweelen meer draghen/ maer moet als verſchoven ende veracht van alle menſchen leven. Onder de groote Heeren iſſer een ghewoonte/ dat wanneer ſy trouwen ſullen/ haer Bruydē aen haren Overſten leveren/ hem biddende de ſelve den maeghdom te willen nemen ende drie nachten by haer ſlapen/ het welcke gheſchiet zijnde/ ſo komt den Bruydegom ende haelt zijn Bruyt met pijpen ende trommelen in grooter blijdtſchap wederom/ ende ghebruyckt dan eerſt de ſelve/ ſulcks dat niemandt in deſe quartieren zijn ondertroude ſelfs den maeghdom beneemt. Op ſommighe plaetſen laten ſy de maeghden van haer maeghdom berooven door haer Pagoden/ dat zijn haer Afgoden/ die van goud ofte andere materialen ghemaeckt zijn: aldus/ ſy brengen de Bruydt met grooten triumph/ ende geſelſchap van Inſtrumenten ende Muſique op haer manier na de kerck/ ofte plaetſe daer de Pagode is/ de welcke een pen van yvoor heeft/ daer de naeſte vrienden de Bruyt met ghewelt teghens aen dringhen/ ende haer maeghdom benemen/ ſoo dat het bloedt aen den Afgodt tot een kenteecken blijft hanghen/ daer nae hare ſuperſtitien met den Afgodt volhart hebbende/ brengen ſy de Bruyd na huys by den Bruydegom/ die ſich grootelijcks daer in verblijd/ ende voor hem geen kleyne eere aen hem gheſchiedt achtet/ dat de Pagode om zijnent willen ſulcks gedaen/ ende hem de moeyte afghenomen heeft.

In Goa waſt een boom die de Portugeſen Arbor Triſte noemen/ ende dat uyt oorſaec datſe nimmermeer en bloeyt dan 's nachts/ ende dat het geheele jaer door/ het is voorwaer een wonder om te ſien/ want als de Son onder gaet/ en ſiet men noch niet een bloeyſel/ ende terſtondt ofte een half ure daer nae is ſy ſoo vol/ dat het een luſt om ſien is: deſe bloeyſel heeft een ſchoonen reuck/ maer blijft niet langher als tot de Son begint op te komen aen de boomen/ want dan valtſe af ende bedeckt het gantſche aertrijck/ daer onder gheleghen. Deſen boom heeft ontrent de groote van een Pruymboom/ ende ſtaet ghemeynelijck achter de huyſen op de plaetſen voor een playſier/ om de ſchoone reucx wille/ ſy waſt ſeer haeſt/ want veel oock by de wortel uyt ſchiet/ ende al zijn de tacken maer een half vadem hoogh/ ſoo hebben ſy evenwel ſoo veel bloeyſel als die in het beſte van den boom ſtaen/ ende of men de boom ſelfs al gantſch af hout ſoo ſchieten daer datelijc weder tacken uyt die bloeyſel dragen: deſe bloeyſelen zijn by nae ghelijck de bloeyſels van de Orangie boomen: de Indianen ghebruyckenſe voor Saffraen om

Digitized by Google

mede te koocken / ende te verwen: de ghemelde boom die nerghens anders als in Goa ende Malacca ghevonden werdt / heet in de Malaysche tael Singady, ende op 't Decanijs Parasiatico: De oorsaeck van dese naem segghen de Indianen te wesen / om dat een seecker Edelman ghenaemt Parasiatico, een schoone dochter hadde / waer op de soon verliest wert / ende zijn wil van de selve ghenoten hebbende / verliefde wederom op een ander / waerom hy haer verliet / dierhalven sy van desperaetheydt haer selven om het leven bracht / ende worden nae de maniere van het landt tot assche verbrandt / uyt welcke assche desen boom voort-ghekomen is / behoudende de naem van Parasiatico, ende kan daerom des daeghs gheen vruchten draghen / om dat sy de soon noch had die haer ghesoent ende verlaten hadde.

Men vind in Goa oock seer groote boomen / daer noten aen wassen / de welcke oock wijn / edick / olye / suycker / water ende melck geven. Van de bladeren maeckt men papier / van het hout kolen voor de goudsmeden / van de basten kabels tot de schepen / de welcke so sterc zijn / als eenighe touwen uyt Nederland; van de bladeren zeylen om mede te varen / sulcks dat dese eene boom tot veele dinghen nut ende profytigh is.

Het Eylandt Seylon legghende beneden Goa, is een van de rijckste / vruchtbaerste ende beste Eylanden van gantsch Indien / want het gheen op verscheyden andere plaetsen te samen ghevonden werdt / vindmen hier alleen / want daer zijn Indiaensche Palm / Orangien / Limoenen / Citroenen / ende dierghelijcke boomen / soo wel ende schoon / dat sy die van Spangien ende Portugael verre te boven gaen: de lijftocht is daer in groote abundantie / want men vindt daer Hasen / Conijnen / Verckens / Harten / Hinden / ende andere vierboetige ghedierten in overvloedt / het ghevogelte isser oock so menighvuldigh als ergens op eenighe plaetsen; want men vindt daer Paeuwen / Hoenderen / Duyven ende dierghelijcke voghelen meer / sommighe segghen dat daer oock Naghel-boomen / Notemuschaten ende Peper wast / doch daer en is gheen seeckerheydt van: maer den besten Caneel van gheheel Orienten isser by heele bosschen vol / sulcx / dat wanneer het afgewindicht is / den reuck wel acht mijlen in Zee de Schepen teghen komt. Men vindt hier oock alderhande kostelijcke ghesteenten / uytghenomen Diamanten: maer Saffiren / Robijnen / Topassen / Spinelen / Granaden zijnder seer veel / daer is oock een visscherije van Peerlen; doch sy en zijn soo goedt niet als die van Ormus ofte Bareyn. Goud ende Silver mijnen zijnder oock in het landt / doch de Koninghen eertijdts en wilden het niet laten uytrecken / misschien om dat men haer daerom niet en soude overvallen. Daer zijn oock Yser ende Swavel mijnen / ende Olyphanten in grooten overvloedt / die men voor de beste van de gantsche wereldt houd / het is oock by experientie waerachtigh bevonden / dat alle Olyphanten van andere plaetsen aen dese reverentie eñ eerbiedinge bewijsen / wanneer sy daer by komen. De Chingales ofte die van Seylon vanghense op volgende wijse; sy maken diepe groote kuylen / die sy met loose plancken ende stroo bedecken / ende wanneer de Olyphanten des nachts daer omtrent komen vallen sy daer in / ende konnen niet weder op de effen wegh komen / sulcks dat sy van honger souden moeten vergaen / ten ware eenighe Slaven haer eten brachten ende soo allenskens tam maeckten / ende soo ghewennen / dat sy eyndelijck met haer gaen onder het volc van Goa ende ander by gheleghen landen / om met haer te wercken ende de kost te helpen verdienen / want den meesten dienst die men in Indien heeft van de pijpen / vaeten / packen ende andere goederen te draghen is al met den Olyphant / men bindt hem het gheene

by

Digitized by Google

hy sal draghen aen malkanderen met een koorde / die hy daer na om zijn snuyt ende tanden wint/ende vast gemaeckt zijnde/ neemt het eynde in de mondt / ende gaet met den last heenen / het gheschut slepen sy / ende de kleyne halve Galleyen ofte Caravellen schuyft een Olyphant alleen ghemackelijck op het landt. De winter begint in de voorghemelde landen in Majo/ ende dat met reghen/ doch sonder groote koude/ want de kinders noch al naeckt loopen: nu ter tijdt beleydt de Viceroy van Portugael ofte Hispangien den koophandel in dit Eylandt / ende oock over China, Japon, Bengale, Begoni, Pegou ende Ormus, als mede in verscheyden andere Eylanden boven Seylon ende Bengale daer veel Rijs ende Cattoen wast / sulcks datmen aldaer een fijn Kattoene hembt om de waerde van vijf stuyvers kan bekomen. Daer wast oock Lack/ groene Gember ende Suycker. De Portugesen hebben hier gheen steden als in de andere plaetsen / maer drijven haren handel met de Inwoonders alleen. Dese Inwoonders zijn seer puntigh ende net over haer eten / want sy het selve altijdt in een nieuwe pot koocken. Het overspel ende de onkuysheydt werd by haer seer nae ghesocht ende ghestraft/ want sy de overspelders het sy man ofte vrou / die sy daer op bevinden de neus afsnijden / op dat sy bekent mochten wesen voor alle menschen / ghelijckmen aldaer veel sulcke menschen ende sondaren gheteeckent langhs de straet siet loopen. De lijftocht isser seer goet koop/want men een Osse om een daelder/ een Vercken voor een gulden/ende een pondt Suyckers voor een halve stuyver / ende voorts andere dinghen nae advenant koopen kan: den arbeydt der menschen heeftmen by nae om niet / want yemand voor 10. stuyvers een maend langh op zijn eyghen kosten sich sal verhueren / ende vlijtigh in alles dat hem moghelijck is ten dienste staen / want die Inwoonders niet van Rijs ende Visch eten/ende sich alsoo met kleyne kosten onderhouden.

Van Bengale ende Pegu komen by nae alle de Robijnen ende Diamanten/ daer is ooc veel Lack ende Tin.

Van Pegou ende Malacca komen alle de Kruydnagelen/ Notemuschaten ende Foelie: daer is oock Tin ende Loot; maer het landt is ongheſondt ende de Inwoonders zijn veel met veel watersuchtigheydt ghequelt. Den Coningh van Spangien heeft alhier een Stadt/ aen de welcke de waren van de Molucques ende het Eylandt Malacca aenkomen / ende allerley kostelijcke waren brenghen.

Van Malacca vaert men door de enghte van Chinchapura nae China, alwaer een goedaerdigh volck woont / dit landt is rijck ende machtigh / hebbende veel Zijde/ Peerels/ Parlemoer / Quicksilver / Rhabarber / Gountdraet / Musculiaet/ ende andere kostelijckheden: want het is het rijckste landt dat onder de Son is / op het vaste landt hebben de Portugesen geen stercken/ maer wel op de Eylanden; men kan hier alles bekomen alsmen maer gelt heeft / want daer mede de meeste handel alhier ghedreven werd.

De Inwoonders zijn op zijn Turcx ghekleed/ maer hebben langh hayr tot de middel toe / het welcke met een doeck van Lijnwaet om het hooft als een Tullebandt ghebonden is: haer Afgoden zijn gheschildert als Duyvels in haer kercken / die sy met groote Ceremonien eeren; sy laten hare naghels wassen/ soo langh als sy konnen / om oorsaecks wille dat het haer niet geoorloft is de wapenen te draghen. Men vind door het gantsche land gheen bedelaers / want de bedelarije van den Koningh verboden is / maer soo yemandt verarmt mochte zijn / soo vraeghtmen of hy gheen vrienden en heeft/ofte ouders die hem onderhouden konnen/ het welcke contrarie bevonden zijnde / soo werd hy van

Digitized by Google

den Koningh in een seeckere plaetse daer toe geordonneert onderhouden. De blinden gebruycken sy aen de smeden om de blaesbalcken te trecken/ofte elders daer sy toe bequaem moghen zijn om haer kost te verdienen. Sy zijn groote vraten / ende eten allerley soorten van spijse; doch veel liever van een hondt als van een vercken ofte eenigh wiltbraet: hare wijn ende dranck werdt van rijs ghemaeckt / waer aen sy haer droncken konnen drincken; doch zijn niet te min verstandigh ende vernuftigh / want sy alle dinghen seer subtijl ende met een goet oordeel konnen doen / ende te weghe brenghen.

Van Goa vaert jaerlijcx maer een schip nae Iapon, het welck eerst nae China zeylt / ende aldaer met Realen van achten / Olye ende Wijn handelt / die sy voor Goud/ Zijde/ende andere kostelijckheden verwisselen. Dese koopmanschappen brenghen sy dan in Iapon, alwaer men overvloed van gelt heeft / het welcke sy wederom in verwisselinghe van de Chinesche koopmanschappen mede nemen ende nae Goa voeren: want sy moeten in alle de voornoemde plaetsen wel ses maenden vertoeven; waer over sy op de gheheele reyse wel drie jaren onder weghe zijn. Van Goa voornoemt gaen oock alle jaren schepen nae de Cabo de bona Sperance, ende van daer nae Lisbona toe/ in Hispangien.

De Japonesen ofte Inwoonders van Iapon zijn ooc seer goedaerdigh / sy bidden oock de Afgoden aen / gelijck de Chinesen / ende hebben oock beelden in hare kercken: maer in de stadt van Magesacque ende meer andere plaetsen die de Portugesen in hebben / zijn Jesuijten / de welcke daer eertijts uytghejaeght zijn gheweest / om dat sy haer mede tot de koophandel begaven. Het Eylandt van Iapon is wel soo groot als Engelandt / ende is het uyterste daer die van Goa traffiqueren / het volck is grof ende vet / breed van aenghesicht ende meestendeel wit; doch eenighe zijn van nature swart / het welcke vreemt is om te aenschouwen.

Die van Goa varen oock nae Persien ende Ormus, het welcke een Eylandt is legghende dicht by het vaste landt van Persien, want het gheen twee mijlen daer van verscheyden is; groot ontrent drie kleyne mijlen / ende aldaer werden alle koopmanschappen van het vaste landt ghebracht/ als daer zijn Peerden/Dadelen / Amandelen / Rosijnen / Zijde/ Peerlen/ Kattoenen ende andere waren / die de schepen aldaer verwachten ende met de selve haren handel drijven. Het is alhier door de reflexie van de berghen soo heet/ dat het volck op de middagh begeerende te eten/ tot de knyen toe in een vat met water sitten / hebbende alle de kleederen uytghenomen / het hembde uytghetrocken / achter haer staet oock een knecht met een waeyer om haer te verkoelen. Het versche water/ dat by haer meest gheacht wordt / moet van de duyckers ontrent ses vademen diep onder water gheput werden / want sy ghelooven / dat sulck water alle versche wateren te boven gaet. Het versch water in dit landt genereert wormen in de armen ende beenen / soo dick als een luytsnare / ende een halve vaem langh / die sy met stocxkens uytwinden / doch moet sulcx voorsichtelijck gheschieden / dat sy niet en breecken / maer als sy niet volghen willen / moet men op houden ende het stocxken op de plaetse vast binden / ende altemet eens versoecken of sy volghen willen / ende so allenskens uytdraeyen/ tot dat mense quijt is.

Beschrij-

Digitized by Google

Beschrijvinghe van alle de waren ende Koopmanschappen, diemen in Indien brenght uyt verscheyden Landen ende Eylanden, ende van daer weder in Portugael ende gantsch Europa.

OOst-Indien is een goet landt voor die gheene / die eenighe middelen hebben / ende daer by kloeck ende neerstigh zijn; de grondt ende tempurature is ghesondt ende bequaem: de daghen ende nachten zijn in Goa by nae even langh het gantsche jaer door / sulcks dat sy weynigh verschillen / want de Son gaet meesten tijdt te ses uren op ende onder. Daer is oock by nae gheen onderschept tusschen de winter ende de somer / alleenlijck dat het des winters meer regent. De winter begint in April / ende eyndighet in September. De Rivieren zijn de gantsche winter door met sandt besloten / sulcx / dat sy dan onbruyckelijck zijn / ende gheen schip ofte schuytgen in kan komen: maer in de somer gaen sy wederom open. De gantsche winter door waeyt daer maer een wind / die niet en verandert. De boomen zijn winter ende somer groen / ende men heeft het gheheele jaer door vruchten. Aldaer kanmen sien de twee Sterren die by yeder pool ghevoeght zijn / waer nae de Piloten haer regeeren in het varen / dit is de noordt ende de zuydpoel. De Son maeckt hier geen schaduwe op de middagh ghelijck in andere landen. Men vind hier allerley soorten van dieren ende vogelen. De Papegayen zijnder in groote menighte: item Apen / Tygers / Elephanten ende Eenhoorens met veel meer andere ghedierten. De Peper wast in Goa ghelijck ghesepdt is / al aen struyckens / ende is van tweederley koleur wit ende swart; doch de witte wert soo veel niet gheacht als de swarte / daer is noch een andere soorte van Peper / die de Inwoonders voor haer selven houden ende meerder gheestimeert werd als een van de twee voorighe soorten. De Gember wast door gheheel Indien / ende daerom is sy in kleyn achtinghe ende van weynigh waerde. Sy wast ghelijck het riet in Hollandt / maer de wortel is de Gember / noch groen zijnde eetmense wel tot Salade.

De Naghelen komen van de Molucces, ofte de vijf principaelste Eylanden der selve / want onder de Molucces ghehooren behalven de selve noch veel kleyne Eylandekens. De Molucces werd een groot Coninghrijck gheacht / het leydt recht onder de Linie Equinoctiael. De navigatie nae de Molucces is soo ghemeyn niet / om de periculeuse gronden / die daer omtrent zijn. De boomen daer de naghelen aen wassen / zijn ghelijck de Laurierboomen hier te lande.

De Notemuschaten ende Foelie komen van Malacca, dat omtrent 400. mijlen boven Indien leydt: dese boomen wassen soo groot ende hoogh als Ockernoteboomen / de vrucht is ghelijck een Persick / het buytenste is seer goed om te eten / men maeckt daer van oock confituren: de kerne van binnen is de Notemuschate / die rondsom met de Foelie besloten is.

De Kaneel komt van het Eylandt van Seylon, hier te vooren ghenaemt / het welck oock Taprebina heet / ende 6. oft 7. graden van den Equinoctiael leydt. Dit Eylandt is uytermaten vruchtbaer / sulcks dat het voor een Aerts Paradijs ghehouden werdt: het leydt ontrent 200. mijlen van Goa. De Kaneelboomen zijn soo groot als Olijfboomen; sy hebben twee schillen / waer van de tweede de Kaneel is / men brandt daer anders gheen houd als Kaneel / sulcks dan dit Eylandt een Aerts Paradijs schijnt te wesen. Olyphanten vindtmen hier veel / ende van de grootste ende beste soorte / sulcks dat hier veel yvoor ende oock kostelijcke ghesteen-

Digitized by Google

ghesteenten ghevonden worden als voorên ghesepdt is.

Van Mossambique komt Amber, men vint die aen den Oever van de Zee/ de welcke die opwerpt. De Muscus komt van China, want daer zijn seeckere beesten als Vossen/ die de Chinesen dooden ende verrotten laten met huyt/ hayr/ vleesch/ ende alles/ daer na maecken sy van de huyt beurskens/ maer het vleesch heeft de Muscus.

Anil is een kruyd/op de velden wassende/het welcke blaeuwe bloemkens heeft/ dese ghedrooght zijnde/ gheven het Anil ofte Blaeusel. Het Lack komt van Pegu ende Bengale, dat ontrent drie hondert Spaensche mijlen van Indien leydt: alhier zijn vlieghen/ die aen de tacken van de boomen groeyen/ ende ghelijck als de Byen honigh gheven.

De Perels komen van Ormus, Seylon ende andere contreyen/ ende werden van duyckers twintigh jae dertigh vademen onder het water duyckende ghevist/ sy groeyen in de oesters ende mosselen.

De Diamanten haeltmen van het Eylandt ghenaemt Busingar, legghende aen de oostzyde van Goa, aen de andere zyden streckense aen de berghen/ ende men vindtse daer als goutmijnen.

De Smaragden komen van Spaensch-Indien voort: de Robijnen/ Grenaten/ Hyacinten/ Jaspis/ Agate/ ende dierghelijcke steenen vindtmen by nae op alle de Indische Eylanden: wat van de Arbor Triste ende Palmites ofte Cocos-boomen daer wijn/ edick/ olye/ suycker/ kabels/ Seylen/ etc. van komen/hebben wy hier voorên beschreven.

In Indien zijn meer dan veertigh natien/ haer eyghen wetten hebbende/ sy gaen meest gantsch naeckt/ uyt-ghenomen dat de schamelheydt bedeckt is. De mannen hebben op veele plaetsen thien ofte twaelf wijven/ die sy trouwen als sy selfs 12. ende de vrouwen 7. ofte acht jaren oud zijn. Als de man sterft moet sich de vrouw/wil sy voor eerlijck gehouden werden verbranden; het gene sy des morghens eerst ghemoeten/ dat bidden sy die gantschen dagh aen/ ende soo voorts als voorên verhaelt is/ waer mede wy dit discours besluyten.

Instructie om te reysen van Hollandt in Indien, ende van Indien wederom in Hollandt, ende dat te Landt ende te Water.

Eerstelijck vaert men uyt Holland/ Engelandt ofte Vranckrijck/ door de enghte van Gibraltar, ofte te lande nae Venetien, ende van daer nae Tripoli in Syrien, alwaer grooten handel met allerley waren ghedreven wordt: waerom soo yemandt dese reyse nae Indien wilde aennemen/ die moeste maecken in een van de Schepen die van Marselle, Venetien, ofte ten eersten uyt Holland/ Engeland ofte Vranckrijck/ door de Strate van Gibraltar liep nae Tripoli voornoemt/ van waer men over landt nae Ormus, een Stadt gheleghen op den inham van de Persische zee verreyst; men treckt oock van Tripoli nae Aleppe, alwaer de Factoors van Indien/ Turckyen/ Italien/ Vranckrijck/ Enghelandt/ ende Nederlandt sich onthouden ende jaerlijcks na Indien reysen/ aldus gaen sy met een goet convoy ende hare koopmanschappen gheladen op Cemmels nae Babylon, van daer nae Balsara een Stadt in Persien, ende van daer nae Ormus voornoemt/ van wiens gheleghentheydt ende groote wy hier schrijven sullen: binnen Ormus werdt een grooten handel van de Turcken/ Indianen/ Persianen/ Nederlanders/ Enghelschen ende andere natien/ met Zyde/ Peerlen/ Drooghen/

Digitized by Google

ghen/ ende andere kostelijcke waren ghedreven. Van Ormus reystmen over Zee nae Goa, Java, Japon, China, Malacca, de Molucces ende andere Eylanden in Oost-Indien. Goa leyd van Ormus omtrent 300. Spaensche mijlen/ maer van Hollandt ofte Zeelandt/ soo te water als te lande by de 2000. der selve mijlen.

Voyage van Portugael nae Oost-Indien, ende van daer nae China, Japon, ende meer andere vreemde Eylanden.

ALsoo dese onse beschrijvinghe hier voor ghestelt/ niet alleen dienstigh zijn voor de Schippers ende Stuerluyden/ die over Zee nae Indien ende de ghemelde Eylanden reysen/maer oock tot nut ende onderwijs van de Koopluyden/ende avonturiers by ons zijn gestelt: Soo ist dat wy/ verhaelt hebbende de maniere om te water ende te lande in Indien te reysen/ nu oock kortelijck sullen aenwijsen hoe men uyt Portugael ende andere landen/ van den ruymen Oceaen sal konnen nae Indien bequamelijck reysen. Voor eerst dan staet te weten/ dat als daer in April van Lissebon in Spaengien eenighe Schepen nae Indien vaeren die hem derwaerts aen met de selve soude willen begheven/ teghens die tijdt aldaer moest maecken vaerdigh te wesen. De Schepen uyt de haven van Lissebon gheloopen zijnde/ setten haren cours soo de windt sulcks maer eenighsins toe laet/ nae de Canarische Eylanden/ de welcke gheleghen zijn op 28. graden benoorden de Linie/ ende van Lissebon voornoemt ontrent zuyd-zuyd-oost 210. mijlen. Van daer loopen sy voorts met 3.3.0. ende zuyd-oost ten zuyden cours tot aen de Eylanden van Boavita ofte de Soute Eylanden, legghende van de Canarische Eylanden verscheyden 320. mijlen. Van de Soute Eylanden vaertmen nae de Cabo de bona Sperance zuyd-west/ ende zuydwest ten zuyden/ dese Caep is van de gemelde Eylanden 1300. Spaensche mijlen verscheyden/ de Cabo de bona Sperance leydt van de Linie Equinoctiael 35. graden. In het zeylen van de Soute Eylanden nae de ghemelde Cabo houden de Schepen de kuste van Cabo Verde ende Guinea, varende dwers door den Equinoctiael/latende de kuste van Brasil aen de rechter ende Guinea aen de slincker zyde. De zee is daer omtrent 400. mijlen breed/ sy zeylen oock verby S. Helena ende andere Eylanden 1300. mijlen weeghs.

De Caep ghepasseert zijnde/ soo nemen sy haren cours noordtwest ende noordtwest ten westen tot Mossambique, alwaer sy haer ververschen/ van alles dat sy gebreck hebben. Mossambique leyt van de Cabo de bona Sperance 500. mijlen.

Van Mossambique loopen sy noordwest aen nae Goa, dat daer 815. mijlen van daen is: op dese reyse laetmen verscheyden Eylanden in zee aen de rechterhandt legghen/ aen de slinckerhandt de kuste van Melinde, men vaert oock Ormus ende de Persische zee verby. In Goa is alle de toevoer/ende de Schepen van Portugael en reysen niet verder: maer de Schepen van Goa, Calicut, ende gantsch Indien zeylen nae Zeylon, Malacca, Molucces, Iava, Iapon, China ende andere Eylanden/ brenghende allerley koopmanschappen van daer nae Goa in Indien. Goa leydt van den Equinoctiael 15. graden 45. minuten/ de voornoemde Eylanden als oock Bengala ende andere/zijn soo overvloedigh van allerley kostelijckheden/ dat het een wonder is: tot Bengala kan yeder een vrij handelen/ want de Portugesen aldaer gheen stercktcn noch Fortressen in haer besittinge tot noch toe hebben.

Voyage

Digitized by Google

Voyage van Indien nae China, ende andere Eylanden daer ontrent gheleghen.

OM voorder beschrijvinghe der coursen ende ghelegentheden van de Indische Eylanden boven Goa gheleghen / tot onderrechtinghe van de leergierighe te gheven / soo staet te weten / dat de Indische Schepen van Goa afvarende / haer cours zuyd-west ende zuyd-zuyd-west de strandt langhs loopende / nae het Eylandt Zeylon loopen / dat stijf 200. mijlen van daer is / latende alle de andere Indische Eylanden aen stuerboord legghen.

Zeylon leyt tusschen de 6. ende 7. graden aen dese zyde van de linie equinoctiael.

Van Zeylon nae Malacca is de cours west ten zuyden 340. Spaensche mijlen.

In dese vaert zeyltmen langhs Bengala ende Pegu, de welcke op een hooghte legghen.

Malacca is in de breete 8. ofte 10. ende in de lenghte 30. mijlen.

Het Eylandt Sumatra blijft aen de rechter ende Malacca aen de slincker zyde.

Van Malacca nae China, is de cours eerst west noort-west / ende daer nae noordt ende noorden ten westen 380. Spaensche mijlen.

China leydt aen dese zyde van de Equinoctiael / ontrent 18. ofte 19. graden / ende Malacca 2½.

Van China nae Iapon, het welcke een seer groot ende vermaert Eylandt is / is de cours eerst west noort-west / ende daer nae noortwest 400. mijlen.

Dit is het uyterste eynd daer de Schepen van Goa varen. Iapon leyd op 32. graden / aen dees zyde van de Equinoctiael.

Op dese voyagie zeyltmen verby veele Eylanden ende drooghten / men laet de Molucces aen stuerboort / ende de gantsche kuste van China aen bagboort / ende als dan komt men in de zuyd zee ofte Mar del zur, die teghens het Fretum Magallanicum ofte de Straet van Magallanes ende la Maire aenloopt / ende streckt nae het noorden / noord noordoosten / ende noordoosten van Iapon nae Nova Sembla ofte de Waygats in Russien, sulcx datmen daer evenwel korter wegh soude van het Waygat, dan van Goa nae Iapon konnen varen.

De meeste Geographi ofte Wereldt-beschrijvers / verhalen van een groote Stadt ontrent 300. mijlen nae het noorden van Iapon, staende onder den grooten Cham van Tartarien; doch die van China, Iapon ende Indien weten niets van de selve / sulcx dat men twijfelt of de selve vergaen is / ofte een andere naem heeft.

De Vice-Roys van de Coninghen van Hispangien binnen Goa, willende eenige Capiteynen ofte Schippers die sich wel ghequeten hebben in haer bedieninghen / soo voor den Coningh als voor hem / soo consenteren sy de selve te varen nae Iapon ende China, want een Capiteyn / Schipper ofte Piloot / die dese voyagie eens ghedaen heeft / kan soo veel prospereren / dat hy zijn leven ghenoegh verrijckt is / waer uyt men lichtelijck kan besluyten / wat rijckdom uyt China ende Iapon te halen is.

Dit voornoemde Iapon kan veel korter bezeylt worden / door de enghte van Warbuys achter Noorweghen / als van Goa ghelijck wy ghesevd hebben / als maer het ys in de Waygats niet in de weghe waer; doch is sulcx tot noch toe te vergeefs onder wonden.

Indien yemandt doch wederom dese reyse wilde aennemen / moeste in Majo t'zeyl gaen / ende in Augusto des volghenden jaers wederomme / op datmen alsoo het middel van de Somer treffen mochte / wanneer men aen de Waygats quam.

Tusschen Iapon ende de Waygats legghen de landen

Digitized by Google

van Cathay ofte Cathao, die machtigh ende rijck zijn/ ſtaende onder de regeeringhe ende het ghebiet van den grooten Cham van Tatarien, de grootſte Stadt werdt genaemt Quinzay, van wiens groote ende wonderlijck ghebou/ veel by de Wereldt-ſchrijvers te leſen is. Nae het noorden leyd oock een Stadt ghenaemt Brema op den Oever van de zee/ daer legghen oock eenighe Eylanden in de zee/ op de hooghte van 47. ofte 48. graden/ nae het zuyden van den hoeck van Siangamon ofte Siangron. Aen het noordooſten is oock een Stad ghenaemt Caſtagara: alwaer het gheloovelijck is datmen grooten handel doet/ alſoo sy wel ghelegghen is ende bequame Rivieren heeft/ die in de landen loopen. Alle de gemelde landen moeten haer waren ende koopmanſchappen in China brenghen/ dat daer 700. mijlen van daen is.

Ontrent 100. mijlen van de Waygats na het weſten/ leydt het Eylandt van Itazata, weſtwaerts van het ſelve heeft men een groote Riviere in het land/ op de ſelve leydt de Stadt Thelet, ontrent 300. mijlen landewaert in; doch eermen ſoo veer komt moetmen noch al meer Stedekens voorby/ waerom de Ruſſen ſeggen/ dat op die Riviere meer dan 200. Steden leggen: meer noordwaerts leydt noch een Stadt ghenaemt Taingin, dat met Thelet onder een warm clima leyd; doch het landt is meeſt kout: ſommighe ſegghen datmen hier veel Peerlen ende ghesteenten vindt/ ghelijck blijckt dat in Piſcores ſoo veel Kryſtal is/ dat men de ſelve in het water wegh werpt ende gantſch niet en achtet waerdigh te weſen.

De waerheydt hier van blijckt uyt het volck van Olivier Brumel, dat aldaer in het jaer 84. ende 85. gheweeſt is/ ende met haer dryen proefkens ofte monſterkens Kryſtal mede brachten/ te weten wit/ blaeuw ende graeuw/ ſulcx datmen daer uyt ghenoeghſaem kan oordeelen/ dat deſe onſe vertellinghe waerachtigh is/ waer mede wy dan oock de ſelve nu beſluyten.

Een Diſcours ofte brede water-beſchrijvinghe, om te thoonen den wegh nae Cathay op vijf manieren, waer van twee courſen bekent zijn, de ander drie door giſſinghe, der welcker wijtte ghy ſult konnen weten tot Cathay toe, oock hoe ende op wat cours, ende winden van den Quadrant, ghy moet varen, om daer te komen, van ghelijcken oock het overblijvende van Ooſt-Indien.

Ghelijck voor eenighe jaren herwaerts by onſe tijden queſtie ofte ſwarigheyt gheweeſt is/ aengaende de ontdeckinghe der plaetſen/ waer door men ſoude varen in Cathaya, China, ende Molucques Eylanden/ oock nae andere Plaetſen ende Landen van Ooſt-Indien. Soo heeft my goet ghevonden daer van dit diſcours van de gheleghentheyt der wateren in 't ſchrift te ſtellen ende aenwijſinghe te doen/ hoe men komen kan in Cathaya door vijf weghen/ om datter eenighe zijn/ welcke twijſſelen ofter een ſoodanige Lant zijn ſoude/ andere meynen datter geen wegh zy nae deſe quartieren.

Derhalven om datter eenighe zijn die andere meyninghe hebben/ ſoo hebbe ick voorghenomen haer te thoonen den wegh om te komen in Cathay op vijf verſcheyde manieren/ waer van twee bekent zijn ende drie alleen door giſſinghe aenghenomen worden.

Waer nae ick in 't particulier de courſſen gheſtelt hebbe/ dat is op wat ſtreecken van de quadrant/ van ghelijcken oock de wijtte ende breedte/ wat ghetal van

Digitized by Google

van plaets / ghelijck ick dat begrepen hebbe door de beste Werelt-beschrijvinghe / ende alsoo wy ghene water-kaerten hebben / die ons thoonen de wijtte ende breedte tusschen de gheleghentheydt der plaetsen ende de rechte streecken / so kan het oock wel zijn / dat mijne aenwijsinghe niet in alles volmaeckt zy / niet te min / nochtans hebbe ick dit in 't blanck willen stellen nae mijn beste vermoghen / doch moetmen hier op so niet vertrouwen als ofter gheen misslach in soude zijn / oock ben ick niet verseeckert / oft daer niet gantsch gemist zy inde wijtte ende streecken / maer mijn ooghemerck is alleen in 't kort aen te wijsen een bequame wegh door dese onderwijsinghe etc.

Voor eerst om te reysen nae Cathay is de wegh welcke de Portugesen houden / na Calicut ende d'Eylanden van Molucques, wesende ontrent Cabo de bona sperance, om daer nae dien wegh voorders te volvoeren. Maer wesende voor eerst te Lysard ofte Cabo de Cornual, het uyterste eynde van Engelandt nae 't Oosten om streeck te houden / van daer nae de Eylanden van Canarien hebbense 28. ende een halve graden / in de wijdte sal u l. courssen zijn als Zuyd Zuyd-Oost ontrent de 500. mijlen.

Aen de rechterhandt is de groote Oceaensche Zee / ende bagboord in het eerste aensien de Fransche Kuste / daer naer van Spangien ende Portugael / daer nae de Kuste van Barbarijen / Africa / etc.

Van de Eylanden van Canarien tot Cabo verde in Guinea is de wijdte 15. graden / ende de cours is Zuyd ontrent 270. mijlen ende nae de rechterhandt ofte 't stuyrboordt sult ghy hebben de Zee Oceanus / ende aen bagboordt is de Kuste van Barbarie ende Guinea.

Ende van Cabo verde tot Cabo de Palmas is de wijdte ontrent vier graden ende cours Zuyd ten Westen ontrent de 250. mijlen / aen 't stuyrboordt is de Zee Oceanus / ende nae bagboordt de Kuste van Guinea.

Om van daer u streeck te nemen nae Cabo de Bona sperance, wesende het deel van gantsch Æthiopien meest nae 't zuyden / verlatende de vermelde Kuste van Palmas, om u cours te doen over de Zee / soo sult ghy hebben Zuyd-West ten Zuyden / ontrent 1060. mijlen / ende de hooghte van den Pool Antarcticus ontrent 35. graden boven den Horisont / aen 't stuyrboordt sult ghy hebben Brasilien / America, ende de groote Reviere Rio de la Plata, ende aen bagboordt de Kust van Kastilien / van Mina in Guinea ende van Binnie, daer nae de Kuste van Æthiopien, etc. Maer indien ghy de Kusten van Guinea soud willen houden / wanneer ghy soudt willen van de Kuste van Cabo de Palmas, nae het Eylandt van S. Thomas reysen / als dan sal u l. cours zijn West ten Zuyden / ontrent 560. mijlen / het Eylandt van S. Thomas heeft gheene wijdte / want het leyt recht onder de linie / ende heeft aen stuyrboordt de Zee Oceanus ende aen 't bagboordt het Kasteel van Mina met de Kusten Binnie: van het Eylandt S. Thomas tot Cabo de bona sperance is de cours Zuyd ten Westen ontrent 750. mijlen / aen stuyrboordt de Zee Oceanus / aen bagboordt de Kusten van Æthiopien.

Daer nae verder van Cabo de bona sperance tot het groote Eylandt van S. Laurents, nae het Oosten van dat Eylandt / welcke heeft de wijdte nae de Pool Antarcticus ontrent 28. graden / ende de cours van Cabo de bona sperance is Noordt-West ten Westen ontrent 550. mijlen / hebbende aen stuyrboordt het onbekende Landt / gheleghen nae de Pool Antarcticus ende aen bagboordt de Kusten van Æthiopien, de langhte van het Eylandt is ontrent 360. mijlen / ende de verste wegh

Digitized by Google

wegh van het Eylandt leyt West Noordt-West ende Oost Zuyd-Oost / zijnde van het vaste Landt van Æthiopien gheleghen ontrent 80. ofte 100. mijlen: boven dit achte ick goedt / wesende op den wegh / dat men aenwijse den cours ende distantie van de Roode zee/als oock de cours ende distantie tot Calecut toe/ doch om eerst de cours te doen van het West-eynde van 't groote Eylandt van S. Lauwerents, welck eynde den Pool Antarcticus hoogh heeft 13. graden ende loopt na het Oost-eynde / ghelijck oock nae de diepte van de roode Zee/is de cours Noordt-West ontrent 470. mijlen / ende de wijdte van de enghte oft Straet is ontrent 10. grad. nae den Pool Antarcticus, dese engte ofte Straet word seer versocht met Coopmanschappen/ om oorsake van de specerijen die den Turk in sijne dominie ghebruyckt / oock een deel van de Christenheyt/ welcke ghebracht zijn van de Eylanden van Molucques ende andere contrayen van Oost-Indien / ghelijck Goa, Calecut ende dierghelijcke plaetsen/ door dese roode Zee ende als dan over landt in Ægypten, van daer wederom gheladen in schepen / ghebracht werden met den loop van de Nilus tot Alexandrien, een vermaerde haven in de Middellandtsche Zee / van waer mense overbrengt over de Zee in verscheyden quartieren van Turckyen ende de Christenheydt.

Van die enghte ofte Straet tot aen het eynde over dese zijde van de roode Zee in Ægypten, is den cours meest Noord-Oost ende Noordt Noord-Oost/ ontrent 500. mijlen / als dan komende in de roode Zee soo hebt ghy aen stuyrboordt de kuste van Arabien ende aen bagboordt de kust van Æthiopien, daer nae van Ægypten, etc.

Van ghelijcken oock soo men begheerde te trecken van het West-eynde van het groote Eylandt van S. Lauwerents naer de vermaerde Stadt Calecut, in Indien sal u cours zijn Noord-West ten Westen / ontrent 860. mijlen / de breette is 5. graden nae het Noorden / aen stuyr-boordt is de Zee Oceanus / ende aen bagboordt zijn voor eerst de Kusten van Æthiopien ende de enghte van de roode Zee / ghelijck oock de kuste van Arabien / de enghte vande Persische Zee/ met het Eylandt van Ormus, etc.

Is 't saecke dat ghy u cours wilt nemen van het voornoemde eynd van het Eylandt van S. Lauwerents nae Cathaya, als dan moet ghy eerst trecken nae het groote Eylandt van Trapobanda, West Noord-West/ ofte West ten Noorden ontrent 1100. mijlen / het kan wel wesen dat ghy op die cours by vele Eylanden komt / om dat die Zee daer vol van is / het middendeel van het groote Eylandt leydt recht onder den Æquinoctiael linie / ende de lenghte is ontrent 300. mijlen / aen stuyr-boordt is het onbekende landt van den Pool Antarcticus, ende aen bagboordt is de Straet van de roode Zee van Arabie / 't Eylandt van Ormus, de Persische Zee / Calicut; ende de groote Riviere van Ganges; maer om van dat groot Eylandt van Trapobanda te gaen nae het groot Eylandt van Gilolo, het aldergrootste onder de Molucces, is de cours West / 1000. mijlen / doch men heeft tusschen de twee weghen een menighte van Eylanden / aen stuyrboordt is het Eylandt van Java ende Borneo, aen bagboordt zijnder de voorghenoemde Eylan- van Molucces met menighten / het Eylandt Gilolo heeft gheen wijdte om oorsaecke dat het perpendiculariter leyt onder den Æquinoctiael: om van het Eylandt van Gilolo te gaen nae de Kusten van China, is u cours Noordt ten Oosten ontrent 500. mijlen/ de wijdte van China is ongevaer 25. graden / aen stuyrboordt de Zee van America ofte Zur, ende aen bagboordt zijn de Eylanden van Molucces, maer om

Digitized by Google

de aldercortste wegh te gaen van het Eyland van Trapobane nae China, soo is u cours Noord-West ten Westen duysent mylen/alsdan sult ghy aen stuyrboord hebben alle de Eylanden van Molucces, ende aen bagboordt het vlacke Landt van Asien ofte Indien/ alsdan is de cours vande kusten van China tot de groote Stadt van Quinzay in Cathaya Noordt ten Westen duysent mylen/ ende de intrede van de Baye ofte haven van Quinzay leydt op 35. graden/ hebbende aen stuyrboordt het vaste Landt van America met het Eylandt van Japon, ende aen bagboordt de kusten van China ende Cathay, &c.

Soo veel hebbe ick ghesepdt aengaende den wegh om te reysen van Engelandt nae Cathay ende West-Indien/ verhoopende dat den goetgunstige Leser myne oeffeninghe in dit discours ten besten sal nemen/ al-hoe-wel men daer in gheheel sich niet op verlaten mach/ om datse in alles niet gheheel correct wesen kan/ want ick achte dat nimmermeer een Engelsman ghesien heeft een perfecte kaerte van Oost-Indien/ nochtans vertrouwe ick dat hy sal overwegen de begeerte die ick hebbe om hem te behaghen tegen de mislaghen die hy soude komen te sien.

Aengaende het discours van den tweede wegh om van Engelandt na Cathaya te trecken door so veel ende verre die bekent is/ door de enghte van Magelanes en de zee van Zur, is als volcht. Eerstelijck om u wegh van het West-eynde van Enghelandt nae de Enghte van Magallanes recht door te doen is niet moghelijcken/ uyt oorsake dat de schepen ghedwongen zijn haven te nemen/ om 't waters wille/ proviande ende andere nootsakelijckheden: nochtans is onse voornemen/ alle soo veel een cours van Enghelandt te stellen/ tot die engte/ op dat de Schippers ende seevarende luyden/ haer souden konnen versien van water ende andere verversinghe/ nae de alderbeste gelegentheyt etc. Voor eerst is de cours van Lissaert tot de engte van Magallanes meestendeel Zuyt-zuyt-west/ ende West ontrent 2400. mylen op 32. ende een half graden nae den Pool Antarcticus, hebbende aen stuerboort het vaste Landt van America, ende aen bag-boort Europa ende Africa.

De enghte ghepasseert zijnde soo kan de cours wesen West zuyt-west 140. mylen aleermen recht inde zuydt zee is/ als dan wesende in de selfde/ kanmen reysen nae Cathaya, ofte nae Molucques, ofte nae de haven van Panama: de Plaetse daer de Coninghen van Spaengien alle hare schatten krijghen/ is Peru, van waer opwaerts loopt een reviere/ daer nae geleytmen die door een Collet van een Landt/ ende dan wederom te scheep door een riviere apul de Ioelle, ende soo over landt tot Nombre de dios, ende van daer met schepen over in Spangien.

Maer wanneer men ghepasseert is de hooghte van Magallanes, soo men dan begeert te trecken nae de haven van Panama, sal de cours zijn Noord noord-west ofte Noord-west ten Noorden/ ofte Noord ten westen/ gelijck het Landt den pas sal geven/om oorsaecke datter tot noch toe ghene perfecte karten van die kusten gegeven zijn. Die mylen zijn ontrent 1000. ofte 1200. van de engte tot de haven van Panama.

Indien ghy trecken wilt van de engte tot in Cathaya, alsoo dat een zee is welcke nae het Zuyden niet wel bekent is/ soo konnen in de selve leggen meenigte van Eylanden/ diemen souden ontmoeten/ oock soude daer konnen zijn klippen/ bancken ende andere perijckelen die niet aenghewesen zijn/ de ghenerale cours tot in Cathaya ende China is Noord-west 2800. mylen/ hebbende aen stuer-boort het vlacke Landt van America, ende aen bag-boordt het onbe-

onbekende Landt/ welcke leyt nae de Pool Antarcticus, gelijck oock de Eylanden van Molucces ende het Landt van Calecut.

Soo veel is geseyt aengaende de passagie nae Cathay de twee bekende weghen belanghende: maer hier staet noch aen te mercken een dinck/ want alsoo wy geseyt hebben van de schepen der Portugesen nae Calecut, voor ende wanneer sy komen tot Cabo de bona sperance, als dan setten sy haer cours niet recht toe recht aen op het alderkortste/ maer sy keeren haer nae het Zuyden met het Landt/welcke leyt onder de Pool Antarcticus, de oorsaecke daer van is de rassicheydt ende snellicheydt van de vloet/ welcke loopt by Cabo de bona sperance, ghedurigh van het Oosten nae het Westen/ als men alsoo sijn loop ghedaen heeft hondert ofte hondert vijftich mijlen na het Zuyden/ na den voorsz Caep/ als dan recht men sijn cours na Calecut, alsoo dat men door dit afwijcken van den wegh niet in het ghesicht en bekomt het groote Eylandt van S. Laurens, maer men loopt een groote streecke langhs dat selve zuydwaerts/ op datmen gheen verhinderinge souden hebben/ door de snelle vloet te varen/ maer in het wederkeeren verachtmen die/ ende men vaert dicht langs dat selve Eylandt van S. Laurens ende so voorts recht nae de Cabo de bona sperance, door oorsake datmen de vloet soo veel soeckt mede te behouden/ als moghelijck is/ als dan gaetmen wederom West noord-west in de zee van America, in 't midden van dien ende van daer setmen sijn cours om nae huys te varen/ ghelijck dat blijckt wanneer de vloot van Spaengien na West-Indien gaet/ datmen in het uytvaren zeylt nae de Eylanden van Canarien/ ende soo nae het Westen in zee/ende lopen dan so na het Land van 't Zuydt van de Baye ofte haven van Mexico, om dat sy eenige voordeel daer door van de vloet hebben souden/ maer wanner sy weder nae Spangien keeren/ als dan loopen sy nae het Noorden van de Baye van Mexico, tusschen het Eylandt van Terra Florida, om alsoo in het wederkeeren/ de hulpe van de vloet mede te hebben.

Men seydt oock dat in de engte van Magallanes de vloet ghestadich van het Oosten nae het Westen loopt: dit is het ghene ick hebbe willen seggen aengaende die tweede wegh/ na Cathay, voor so veel het bekent is van de passagie ter zee alhoewelse lang zy/ etc.

Doch tot verklaringe van den derde wegh die noch onbekent is/laet ons die voorstellen datse doenlijck sy/ te weten op de zijde van 't Noort-westen/ ghelijck by eenighe Capiteynen onderwonden is: Forbuscher heeftse aenghevanghen/ ende ondeckt tot een plaets ofte quartier/ 't welcke hy nae hem ghenoemt heeft de engte van Forbuscher, nochtans wordt daer hooghlijck aen ghetwijffelt of die engte den wegh soude gheven tot inde groote Zee van het zuyden/ want ten aensien vande kennisse diemen tot deser ure daer van heeft/ so kanmen soo wel gissen dattet maer een Baye soude wesen/ nochtans het sy dat dese passagie een engte zy ofte niet/ het kan wel zijn dat daer eenighe passagie zy tusschen het Noorder-quartier van America, gelijck als tusschen Labradas ende Groenlandt/ ende soodanighe landen welcke ghelegghen zijn naer den Poel toe.

Om te varen van Enghelandt naer Cathay door het Noordt-westen/ ende om sijnen cours te doen van het Westen van Enghelandt tot de voorseyde plaetse van Meta incognita, soo sal de cours W. N. W. zijn ontrent 650. mijlen/ ende de wijte daer van sal 63. graden wesen/ hebbende voor eerst aen stuerboort Yrlandt/ ende aen bagboort de groote zee; gearriveert tot Meta incognita, soo moetmen sijn openinghe daer ontrent soecken om een zee te vinden die passagie gheeft/ 't welcke

Digitized by Google

indien gebonden wort/so moetmen de cours West-houden so lange tot dat sy gevaren hebben 1000. ofte 1100. mijlen/ want indien sy haer cours eenichsints naer het zuyden houden/ soo sullen sy komen te vervallen op het vlacke landt van America, want de uytwijsinge van het achterste deel van het Noorden van America is weynich min dan 1000. mijlen eermen den wegh opent inden Oceanus, die de cours naer het Westen is/ latende aen stuyr-boort Polus Articus, ofte soodanighe contreyen als daer ghevonden worden/ indien daer eenighen zijn/ ende aen bagboort het vaste landt van America.

Wanneer men daer naer het Westen 100. mijlen sal gevaren zijn/ hebbende ten Noorden de Cust van America, als dan kanmen sijnen cours wel wat nae het zuyden nemen/ om datmen als dan wel kan bekomen de openinge van de Oost-zee des Oceanus, want de alderbeste Wereltschrijvers stellẽ de openinge van de voorste zee Oceanus teghens ons aen in onse meridiaen van Quinzay in Cathay, is ontrent 46. graden/ hebbende aen stuerboort de kuste van Asien, gelijck Mangie eñ Cathay, ende aen bagboort America. Dit is 't gene ick te seggen hadde aengaende den derden wegh diemen nae Cathay kan nemen.

Maer soo veel den vierden wegh aengaet nae Cathay, noch onbekent ende alleen uyt presumtie datse soude wesen nae het Noord-Oosten van het Noorder deel van Ruyssen, ontrent dat quartier daer meester Barowel sijnen openinghe begost te doen/ langhs een Landt ghenaemt Nova Zembla, zijnde een Landt ofte een hoeck van een Landt welcke haer nae het Noorden streckt/ nochtans onseecker tot hoe verre/ niet te min can het zijn datmen door dien wegh soude connen varen indien men 't ondersoeckt. Doch om door dien wegh te varen nae Cathaya, sal ick kortelijck mijn discours maecken. De wegh/ cours ende Lande is aen alle Zeevaerders niet onbekent/ de wijtte der selve is 71. graden ende 20. minuten/ daerom achte ick beter sijn cours te nemen nae het Oosten soo langhe men komt te Nova Zembla, daer nae volghende den wegh daer u het Landt noodtsaeckelijcken sal toedwingen ofte vergunnen/ op dier voeghen sal connen ghebeuren datmen in die Zee bequamen seecker strate ofte enghte daer door men passagie konden hebben/ dat wanneermen het Landt bequaem als dan men ghenoodtsaeckt soude zijn te zeylen naer het Noord-Oosten ofte Noordt Noord-Oost/ tot soo langhe dat den Pool Antarcticus ware in de hooghte van 80. ofte 85. graden/ ende dan kanmen noch sijnen cours houden tot soo langhe het ys een quelde/ want het kan wesen datter in de wijtte van 80. graden gheen ys ghevonden werd/ al hoewel men aen de kuste van Baccalayos ys heeft in de wijtte van 50. graden/ want niemandt kan sulcks versekeren/ tot dat men 't niet onderstaen ende beproeft sal hebben.

Ende in den weg na het Oosten van de Noord-Caep tot datmen de openinghe heeft van de Zee/ om te komen nae het Zuyden in de Zee van Cathay konnen zijn 100. ofte 120. mijlen/ ende dan hebt ghy aen stuyrboordt ofte rechterboordt aldereerst Noorweghen ende Lappia, de Baya van S. Nicolaes, met de groote Riviere Obe, Nova Zembla, ende de Oostersche Kust van Asien, aen bagboordt ofte slinckerboordt is de Pool van 't Noorden/ met de Landen wesende aen die syde/ indien daer eenige zijn/ ende daer de strandt te houden van de landen welcke legghen Zuyd-Oost/ Zuyd Zuyd-Oost ende Zuyd/ van welcken men noch hebben kan vijf ofte ses hondert mijlen/tot in de Bay van Quinzay in Cathaya, zijnde aen stuyrboort Asien ofte de Custe van Mangie ende Cathaya, ende aen bag-boort het vaste

Digitized by Google

vaste land van America. Daer-en-boven konde het wel zijn dat men passagie tusschen Nova Zembla vonde/ende de landen van Samoeten, door de Zee van Waygats, ende die wegh konde wel wat korter zijn als nae het Noorden van Nova Zembla: alsdan sult ghy inde wegh voor eerst hebben het Landt van de Samoeten, ghelijck als Licxora de Rivière Obi, ende Tartarien aen stuyrboordt ofte rechter zijde/ ende aen bagboordt ofte flinckerboordt Nova Zembla, &c. Alsoo hier mede ons eynde makende/ aengaende den wegh Noord-Oost nae Cathay, sal dit onsen vierden wegh/ cours ende discours hier over wesen. Doch ten aensien van den vijfden wegh/ cours ende middel om daer te komen/ sal moghelijck wesen dat mijn advijs daer over ghereken t sal worden voor een onnut ende dwaes verhael/ als wesende een saecke onmoghelijck om upt te voeren/ nochtans niemandt kan het weten tot dat het ondersocht ende beproeft zy/ doch soo het moghelijck is/ als dan is de wegh ende middel van alle de bequaemste/ ende nae mijn oordeel isse soodanigh/ namelijck datmen neme de rechte linie nae den Pool/ indien gheen Landt de cours belette/ nochtans mochte yemant segghen dat het is aen de Zona die ijsachtigh is/ dies niet teghenstaende/soo in die enghte ofte quartier gheen Landt ghevonden wordt/ soo sal daer oock gheen ijs zijn/ want de groote soute Zee bevriest nimmermeer/ ende al hoewel men een groote menighte van ijs daer siet aen de sijde van Labrador ende Baccalaycs, soo is't een teecken dat in dat quartier nae den Pool veel landts is/ daer het ijs hem laet vinden in de Revieren ende Vloeden binnen het Landt/ welcke teghen den Somer in de zee loopt/ want het is kennelijck tot waerschijnnelijckheydt van het gheene ghesepdt is/ dat men selden vindt eenigh ijs by den pool Antarcticus des al eer men 't niet onderstaen heeft kan men 't niet weten/ maer al de twijffelingen van recht nae den Pool te trecken/bestaet voornamentlijck datmen sich laet voorstaen de over groote koude/ nochtans kan het wesen dat het daer naturlijck warm zy/ tē aensien van het tegendeel dat bekent is/ upt oorsake dat in den tijdt van neghen weken in welcke de Son nopt minder is dan 20. graden boven den Horizon/dien omlopende te gissen staet dat de Son de noordelijcker lucht in die quartieren verwarmt/ eñ dat insonderheydt indien inde zee gheen ys en drijft/ want tot meta incognita ist niet seer kout/ om datment onder het ys niet en vindt/ want alsmen daer in de zee is/ ende niet ontrent het ys soo ist daer seer warm/ van gelijcken indienmen in het Landt is soo isset daer oock warm/ soo dat de groote koude nergens upt ontstaet dan door de lucht/ die door de lucht van het ys kout gemaeckt is.

Om nu de passagie van Cathay verder te beseylen/ ende recht nae het Noorden te trecken/ so langh tot dat men perpendiculariter onder dē Pool zy/ om als dan te seylen na het zuyden/na het tegen gelegē deel van de andere zijde van den Pool/ 't welcke wel doenlijck is indien gheen Landt sulcks verhinderde/als dan sal de gantsche distantie wesen in dusdanigen cours/ van de riviere, Londen tot de Baye van Luynzay niet meer dan 1660. mijlen/ 't welcke een kleyne wegh is/ ten aensien van de anderen die gebruyckt ende bekent zijn.

Maer moghelijck sal yemandt hier konnen voorbrenghen ende seggen dat het niet doenlijck is/ dat yemant sijn cours sette recht nae den Pool/ om daer perpendiculariter onder te komē/want men soude niet konnen weten/ nae wat zijde dat de naelde van den Quadrant/ als dan soude trecken/ van gelijcken wesende onder de Pool/ alle quartieren sullen zuyd wesen/ waer henen ghy oock sult willen zeylen/ oock is de

Digitized by Google

de Sonne daer van een hooghte / soo dat ghy niet sult konnen doen eenighe proeve om te zeylen herwaerts ofte derwaerts / daerom is te presumeren / 't gheene eenighe by brengen / dattet onmoghelijck zy te bedencken ende te vinden een instrument / welck van plaets tot plaetse leydt. Dat elck quartier wesende onder de Pool in wat oort des Werelts het oock mach zijn / altijdt zuyd leydt / is ten aensien van hem die daer is / ende so de Zee daer open is / de cours daer in sal oock zuyd wesen. Niet teghenstaende 't geene hier vooren gheseydt is / soo sal ick toonen 't gheene strecken sal tot een seeckere leydinghe van een bestemde plaets / want wanneermen perpendiculariter onder de Pool is / om te weten of men ginswaerdts ofte henewaerts gaet ofte eenighe andere cours / diemen voorghenomen heeft / indien men het ghesichte van de Son hebben kan: ende dit sal op dese maniere gheschieden / voor eerst bereyt u een klocxken ofte uyrewerck / alsoo ghemaeckt dat den quadrant in den tijt van 24. uyren sijnen cours eyndighet / ende daerby ghedaen zijnde / dat de 24. uyren recht op den middagh haren cours volbrenghen / om daer nae weder op een nieu een uyre te beginnen / dit klocxken ofte uyrewerck wel ghemaeckt zijnde dattet seer perfect sijn tijdt ende uyre waer neemt / wanneer ghy dan sult naerderen aen den Pool 1100. mijlen / de wijtte wesende van 85. graden oock soo verre dat de quadrant u sal willen dienen / uyt oorsaecke dat de Sonne hoogh is 10. graden meerder aen de zuyd-zyde dan aen het Noorden / als dan aenvangende de laetste vijf graden van den Pool / soo stelt u uyrewerck recht op den middagh op de 24. uyren / daer nae wesende perpendiculariter onder de Pool soo siet of de quadrant 24. uyren heeft / als dan moet ghy u cours nemen de Son latende achter u / maer indiense maer 12. uyren thoont alsdan moet ghy teghen de Son gaen / ende soose 6. uyren wijst als dan thoont u de Son eenighe bestemde plaets nae het Westen van die plaets daer ghy zijt (wesende oock het ¼. van de Werelt) die cours sal u daer heenen brenghen / soo het 18. uyren zy / als dan toont u de Son de plaetse die nae het Oosten leyt / naer het ander quartier van de werelt.

Maer om met een sekere cours te zeylen na een afgetekende plaetse / so hebt acht op het gene datter volgt / voor een exempel neme ick voor my / recht nae mijn Landt te trecken / alsdan sal ick de lelye van den quadrant stellen recht voor die ghene die het Schip stuyrt / ende gemerckt dat ick dan kome van het noorden / ende ick wil in mijn Landt zijn nae het Zuyden / de kaerte ende de lelye legghende gestadelijck voor my ende de linie van het Zuyden nae het voorste van het Schip / ick sette oock het klockjen gheduyrighlijck by my / indien het klocxken my dan 24. uyren wijst / uyt oorsaecke dat ick van te vooren daer by ghedaen hadde de 24. uren recht op den middach soo sette ick het schip recht na de Son / ende so het klocxken drie uren wijst / dan moetmen de Son houdē na het zuyd-westen / ende alsoo sal het schip gaen na het zuyden daer het van daen gekomen was / ende indien het klocxken 6. uren wijst / als dan moet de Piloot de Son houden nae het Westen ende indien het 12. wijst / als dan moet de Son nae het Noorden blijven / 't welcke recht met het stuer van het schip is / ende indien het klocxken 15. wijst als dan moet de Piloot het schip nae het Noord-oosten houden / indien 18. nae het Oosten / indien 21. nae het Zuyd-westen / maer begeerende recht voort te zeylen / set alsdan de Noord-linie op het voorste van het Schip / ende wanneer de quadrant 12. uyren wijst / zeylt dan recht nae de Son / ghelijck hier te

Digitized by Google

te vooren door een exempel is verthoont / ſoo dat ghy nu kont begrijpen hoe dat ghy u door een ſoodanighe klocrken ſult konnen brengen op den rechten wegh/ in een yeder oordt van de werelt / daer ghy ſult willen weſen / al waert dat ghy recht onder den Pool waert/ ende wanneer ghy daer nae ſult ghezeyldt hebben 100. mijlen van den Pool / 't welck zijn 5. graden / alſdan ſult ghy konnen ghebruycken u Compas / die na den Son voeghende ſoo ſeer als 't moghelijck ſal zijn.

Siet daer is mijn diſcours aengaende de wegen nae Cathay, biddende den goetgunſtighen Leſer dat hem believe mijne miſlaghen te verſchoonen / aldermeeſt daer in/ dat ick hebbe derren voor brenghen een ſoodanig diſcours / dewijle daer noch menſchen zijn die haer laten voorſtaen / weſende inde zee dat men geene ſchepen te ghemoet ſoude komen/ uytghenomen alleen de ſchepen van Cathay ofte China, &c. Nochtans iſt een Zee daer meenighte ſoo groote als kleyne Schepen in ſijn/ ende noodtſaeckelijck ſo moet het waer zijn/want dewijle daer ſoo een handel ende ſamenvoeringhe van Koopmans Waren is / ende ſoo een groot ghetal ſoo van groote ende kleyne Eylanden gevonden wordt met ſoo vele gheleghentheden daer in/ ſo is wel te vermoeden / datter oock een groot ghetal van Schepen ſijn als oock ordinantie van de manier van vaeren etc.

Oock iſt niet verborgen / dat de groote Cham van Cathay, een Prince zy van groote macht/ſoo te water als te landt / ſoo datmen wel oordeelen kan / dat een ſoodanighe Prince ſoo machtich ende ghevreeſt / genoech zy verſien van alles dat tot den Oorloghe van noode is etc.

Ter welcker gheleghentheyt / ende ſoo haeſt men in die oorten mochte komen / ſo moetmen daer handelen met goede ordre / ſonder te ghebruycken ende byder handt te nemen eenige ghewelt ofte kracht etc. Want ghelijck ick eenighe daghen in diſcours ben gheweeſt met Mr. Dee in ſijn huys te Murtlarcque aengaende de kuſt / vaert/ cours/ ofte de openinghe van Cathay, ſoo opende hy my hier over een boeck / thoonende my een capittel welcke in hielt het getal der ſchepen vanden grooten Cham, die hy op een ſeeckere tijt tot ſijne aenſlaghen op de Zee hadde / 't welck men ongheloofſelijck ſoude achten te zijn/want het getal was 15000. zijnde waerlijck een ſchrickelijck Leger ter Zee / maer hier teghen bracht ick in dat het mochte gheweeſt zijn kleyne ſcheepkens die ſy de naem gaven van ſcheepen; waer over hy op ſloegh een ander blad ende paſſagie/ alwaer de groote Cham een van ſijne dochters ten houwelijck uytgevende / die over Zee ſoude vergheſeltſchappē met 14. van ſijne ſchepē/ van welcke de minſte verſien was met 150. matroſen boven het getal der gener die ſijne dochters tot ſtatie wierden mede gegeven/ welcke van geen kleyne ſleep ende getal waren. Daerom ſoo iſt openbaer dat de groote Cham zy van groote macht/ ſoo ter Zee als te Lande etc.

Volcht een Inſtructie ende memorie van het Wraken ofte declineren van de Naelden vande Compaſſen op de Navigatie ende Courſen van Portugael naer Ooſt Indien, ſoo int uyt varen als int wederom keren, ende op wat plaetſen, ende hoe veel datſe Noort-weſt ofte Noort-Ooſteren, dat is het ghene dat de naelde van het Compas wijckt ofte wraeckt,naer het Ooſten ofte Weſten,alles ſeer correctelijcken aen gheteyckent van de Portugaloſche Stuerluyden, vande ſelfde Navigatie ofte vaert &c.

Digitized by Google

SEylende van Lisbonen af / tot by naer de hoeck van Cabo verde, so Noort Oosteren de naelde/ofte lelyen/ van de Compassen / dat is/ sy wijcken naer 't Oosten/ wel twee derdendelen van een streeck ende meer.

Loopende van daer af op 4. ofte 5. graden aende Noortzyde vanden equinoctiael / wesende 70. ofte 80. mylen van de Custe / soo wraeckt de naelden van het Compas naer het Oosten / dat is Noordoosteren/ een halve streeck/ ende soo ghy waert 100. ende 120. mylen van het land af / so salt Noordoosteren van een streeck.

Loopende by de Custe van Brasilien, tot op 7. 8. 10. graden / aen de zuyd zyde vanden equinoctiael/ so sal 't Compas Noordoosteren ofte wraken naer het Oosten ¾ van een streeck/ dit is te verstaen alsmen dicht by Brasilien heen loopt.

Van dese hoochte af/tot op de 17.18.graden/op welcke hoochte zijn gelegen de droochten / diemen noemt Os Baixos d'Os Abrolhos, soo salt Compas Noordoosteren ¾ ofte ⅔ van een streeck/ dit is te verstaen alsmen boven de 100. ende 120. mylen van de Custe van Brasilien niet en loopt.

Loopende voorby de Eylanden van Martijn Vaas, soo sal het Compas een streeck ofte meer Noordoosteren.

Van hier af voortaen tot op de 33. graden/ soo sal het Compas Noordoosteren/ ander halven streeck/ tot op 70. ende 80. mylen voorby d'Eylanden van Tristaen da Gunga.

Van daer af naer de Cabo de bona sperance toe / soo beginnen de Compassen weder minder te wraken/ende soo ghy het Compas wel merckt / ende dattet hadde een halve streeck van het Noordoosteren / soo weet dat ghy dicht by de Cabo de bona sperance zijt / tot op 30. ofte 40. mijlen ten hoochsten daer van af / want als ghy daer noorden ende zuyden net over een sijt/ soo salt Compas ⅓ van een streeck Noordoosteren.

Seylende van hier af voortaen / soo ghy het Compas komt te mercken / ende dat ghy 't fix ende effen vint/ so weet dat ghy zijt 80. mylen Oostwaers van de Cabo Das Aguivas af.

Seylende naer / Mosambyque, ende merckende het Compas / soo het ⅔ van een streeck Noordwestert / dat is wraken ofte wijcken naer het westen / soo weet dat ghy zijt noord ende zuyden met den hoeck ghenaemt Cabo das Correntes, ende wesende op 25. 26. tot op de 50. graden / ende het Compas ¼ van een streeck ofte meer Noordwesterden / soo weest op u hoede van het Eylant Sint Louwerens, want zult het terstont komen te sien.

Soo wanneer ghy met Mosambique over een komt/ so heeft het compas een streeck van 't Noordwesteren/ ofte eē weynig minder/ eñ heeft de selve differentie tot de Linea Equinoctiael toe/te weten/de wech na Indien toe.

Wesende 200. mijlen oost ende west met de haven van Goa, ofte met de Custe van Indien, tot de hoeck Cabo de Comorijen toe / soo sal het Compas Noordwesteren ander halve streeck / ende aen de Custe van Indien een streeck ende ⅓ van een ander.

Seylende van Cochyn naer Portugael, tot dat ghy de Eylanden van Maldivia ghepasseert sijt zuyden en zuytwesten aen / soo sal het Compas wraken ofte Noordwesten andere halve streeck / tot op 8. ende 10. graden aen de zuytzyde vande Linea Æquinoctiael, ende soo 't gebuerde dat ghy yet minder als d'anderen halve streeck vont/ soo weet dat ghy zijt / by westen / dicht by de droochten ghenaemt A Saya de malha, dat is: de Pancier ofte het wambays van ysere ringhen gheseyt / om de gelijckenis dieter van heeft. So wanneer dat ghy zijt op 27. ofte 30. graden/doende uwen cours west aen/soo sult ghy bevinden / dattet Compas een streeck ende ¼ van een ander Noordwestert/ als ghy dit aldus bevint/ so weet dan ghy dus zijt noorden ende zuyden met de

de

Digitized by Google

de hoeck Cabo de San Roman, gheleghen aen het upterste eynde van het zuytoosten / van het Eyland San Lourenco.

Wesende noorden ende zuyden met de droochten Os Baixos da Iudia over een / Loopende na het Landt Terra do nata, toe op de 30. ende 31. graden / soo salt Compas Noordwesteren $\frac{3}{4}$ van een streeck ofte wat minder / ende sult wesen noorden ende zuyden met den hoeck Cabo das Corentes. Comende van op de 32. ende 33. graden voort aen ende bevindende dat het Compas effen en gelijck is / sonder yet naertoosten of ten westen te wraken ofte declineren / soo weet dat ghy recht onder de meridiaen zijt.

Sult geadverteert wesen / 't Compas wel ende te degen te mercken / dattet niet een haeyr en falgeert / te weten / houdende int peylen een oogh toe / om beter en scherper te sien / want so ghy hier in komt te falgeren / so kunt ghy qualijcken goede gissinge maken / noch yet upt rechten / dat deucht.

De Cabo de Bona sperance gepasseert sijnde / ende lopende naer 't Eylandt Santa Helena toe / soo noordoostert ofte wraeckt het Compas naer 't oosten / ; van een streeck eñ in 't Eyland Santa Helena een halve streeck / van 't Eylandt Santa Helena af / tot het Eylandt Ascension ofte Ascention, dat is Hemelvaert geseyt / soo noordoostert het Compas $\frac{1}{2}$ van een streec. So wanneer men komt van Portugael af / naer Brasilien toe / tot op de hooghte vande hoeck ofte Cabo de Sant Augustijn, ende dit Eylandt Ascention, soo weet dat hoe 't Compas meer noordoostert ofte wraeckt naer 't Oosten / hoe dat ghy Oostwaerder ende verder vanden voorseyden hoeck af zijt / daerom wilter goede achtinghe op hebben / want soo ghy 't wel weet te peylen / sult bevinden daetet hier met over een komt / als 't ghesept is. Van 't Eylandt Ascension af tot de klippen Penedo de S. Pedro ghenaemt / te weten 20. ofte 30. mijlen by 't Oosten daer van af / soo heeft het Compas een halve streeck schaers van 't Noordt-oosten.

Van daer af 17. ofte 18. graden voortaen / sult de Compassen fix en ghelijck vinden / wesende Zuyden ende Noorden met het Eylandt Santa Maria.

Van daer af voortaen / soo ghy ruyme wint vint / in sulcker voeghen dat ghy 't Eylandt Flores set in 't Noordwesten / alsdan salt Compas ; van een streeck wraken. Soo wanneer ghy zijt op 70. ofte 80. mijlen naer by 't Eylandt Flores, so hebt ghy 't Compas ficx ende effen.

In 't Eylandt Faial, ende van daer naer 't Eylandt Tercera, een vande Vlaemsche Eylanden / salt Compas Noortoosteren ; van een streeck / ende van Tercera naer Lisbonen van ; tot $\frac{3}{4}$ van een streeck.

Om nu te verstaen het wraken ofte declineren van 't Compas / soo is te weten / dat alsmen is onder de Meridiaen / dat is onder de linea ofte streeck / diemen versiert inden omloop van het firmament / vanden eenen pool tot den anderen / te weten recht middelwegen cruyswijs over de linea Equinoctiael / als dan soo heeftmen alle Compassen / die goet en oprecht zijn fix ende ghelijck / sonder te wraecken / naer 't Oosten ofte Westen / ende wesende aen d'een ofte d'ander zijde daer onder van daen / soo wraeckt de lelie ofte naelde van 't Compas aen d'een ofte d'ander zijde / te weten alsmen is aende zijde van 't Oosten / soo wraeckt de Lelie ofte naelde van 't Compas naer 't Westen / dat hieten wy Noort-westeren / eñ alsmen is aende West / zijnde vande Meridiaen voorseyt / soo wraeckt ofte declineert de naelde van 't Compas naer het Oosten / dat hieten wy Noordoosteren / waer mede dit nu ghenoech verstaen kan worden / om hem daer naer te reguleren als verhaelt is / etc.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Historisch Verhael van de Voyagie der Hollanderen met dry Schepen gedaen naer de Oost-Indien/ Onder het beleydt van den Admirael

STEVEN vander HAGEN.

In den Iare 1599 ende volghende. Beschreven door

JAN SAS vander GOUDE.

Daer by ghevoecht is de Voyagie van twee *Achins*-Vaerders, onder het beleyt van CORNELIS PIETERZ, ende GUILJAM SENECAL. Gedaen inden Iaere 1600 ende 1601.

ITEM:

Extract uyt het Iournael van den Admirael IACOB HEEMSKERCKX Voyagie, ghedaen inden Iaere 1601 &c. ghehouden by REYER CORNELISZ Stierman op den Vice-Admirael.

Alles waerdich om te lesen.

1599. April. AL-hoe-wel de Bewint-hebberen van de Oost-Indische Compagnie inden voorleden Iaere 1598 onder het wijs beleyt van den Heer Admirael Iacob van Neck acht Schepen naer de Oost-Indien ghesonden / oock tot noch toe geen seeckere tijdinge / veel min eenighe retoeren daer van vernomen hadden; soo hebben dieshalven de moet niet laeten sincken / maer voor als noch mael weder toegerust/ ende geequipeert dry Schepen/ om die derwarts te senden/onder het beleyt vanden Manhaftigen/ende kloecken Admirael Steven vander Haghen, namentlijck de Sonne als Admirael/daer Schipper op was Cornelis Iansz Schouten, ende den Opper-Koopman Ian Sas van der Goude. De Maene Schipper Cornelis Heynsen, ende de Morgen Sterre, Schipper Cornelis Iansz Mellicknap, alle wel gemonteert om haer tegens alle de geenen / die haer inde voorgenomen Voyagie wilden hinderen te verweeren. 1599. April.

Den 6. dito 1599 sijn dese Schepen des morghens

Digitized by Google

1599. April. heel vroech met sonne opgang uyt Texel t' zeyl gegaen/ passeerde den 9. dito de Hoofden, ende des avondts Wicht in Engelandt.

Den 25. dito hadden het Eylant Porto Sancto in 't ghesicht/ daer sy een Portugees Scheepken vonden legghen/ 't welcke van een France Zeeroover van alles berooft was/ soo dat sy 't selvige wat victualie by setten om weder te recht te geraecken/ daer naer passeerden sy Madera Palma, Gomera, ende Teneriff alle Canarise Eylanden/ hebbende een doorgaende N. ende N. O. windt.

Passeren de Canarische Eylanden.

May. Den 8. May quamen sy op de reede van Islo del Mayo, een van de Soute Eylanden/ daer sy setten om versch water in te nemen/ waer daghelijckx mede doende waeren/ haer heel onachtsaem aenstellende/ als of se midden in haer Vaderlandt geweest waeren/ de Portugesen (hoe wel weynich/ ende meest Banditen) sulckx siende/ hebben den 13. des nachts een man op 't strant overvallen/ ende vermoort/ 't welcke t' Scheep vernomen sijnde/ alsoo het gekrijt hoorden/ is dadelijcke een wel bemande Boot te lande gesonden/ doch sijn haest overvallen/ ende verstropt/ alsoo door de donckerheyt des nachts niet sien konden/ de Portugesen in 't gheboomte/ met haer Musketten/ ende Roers in haer voordeel leggende: Die van de Schepen sulckx bemerckende/ hebben voorts haer Pinasse om 't Eylandt gesonden/ om te besien/ ofte daer oock eenige Barcken laegen/ daer eenich volck van St. Iago mede over gekomen was/ also niet geloofden dat die van Mayo sulckx alleen konden te weghe brengen/ als maer acht ofte thien Banditen daer op woonende: Dach ghewoorden sijnde/ sijn 23 vande verstropde maets weder voor den Dagh ghekomen/ die men meenden alle ghevangen te sijn/ seven vande haeren by de Portugesen gevangen laetende; desen weder aen boort ghekomen sijnde/ is geresolveert met hondert man een landt tocht te doen/ ende het Eylandt af te loopen/ om de seven gevange mannen te verlossen: Desen te lande komende/ hebben op 't strant haeren vermoorden maet vinden leggen/ die sy seer deerlijcke naer sijn doot getracteert vonden/ berooft van neus/ ooren/ oogh/ naevel/ ende mannelijcke lidt/ waer inne sy alle seer onstelt waeren/ ende hebben 't lichaem eerlijcke aen landt/ naer krijghs ghebruyck begraven; sulckx gedaen sijnde/ hebben haer landt toch vervolcht/ doch niemande vernomen/ 't welcke haer seer verdroot: hier mede besich sijnde/ vernaemen twee vreemde zeylen op de kust/ dies ghenootsaeckt waeren weder naer de Schepen te gaen/ door oorsaecke/ ofte haer eenich onheyl mochte overkomen/ alsoo de fleur van 't volck meest op desen tocht waeren. Den Admirael heeft het Jacht daer naer toeghesonden/ voerende een orangie vlagge/ 't welck daer by komende/ dede een schoot/ ende liet sijn marszeylen loopen in teecken het vrienden waeren; want bevont het Engelsche Schepen te sijn.

Setten 't voor Isle de Mayo daer sy vers water in nemen, ende 7. van haer volck gevangen werden.

1599. May.

Die sy meenden te verlossen, 't welcke haer misluckten.

Den 14. des morgens hebben weder een landt-tocht als vooren ghedaen/ doch alsoo de Portugesen dapper op haer hoede waeren/ hebben geenigen konen betraepen/ sijn des avondts vermoet/ ende schier verstickt van dorst weder t' Schep gekomen; siende geen middel om haer volck weder te bekomen/ ende oock geen oorboer haer tijt daer langer te verslijten/ alsoo sy van versch water volkomen versien waren/ soo hebben geresolveert den 16 dito te vertrecken/ haer mede Maets in verdrietige gevanckenisse by de Portugesen laetende. Volgens welcke dan verseylende naer de Linie/ sijn met voorspoedige weder/ en windt gekomen tot op seven graden/ daer haer den voorspoet allenskens begaf/ krijgende stilte/ blixem/ ende donderslagen/ met contrarie winden/ ende variabele stroomen/ die haar

om

Digitized by Google

1599. May. om den oost leyden: Aldus met groot verdriet voorts varende / ofte om beter te seggen voorts drijvende / bequamen den 5. Iunij het landt van Mallagatte ofte custe van Guinea in 't ghesichte / op de hooghte van vijf graden; ende den 10. Cabo de Palma sijnde een verre uytstekende hoeck / ende onsuyvere klipachtighe gront / hebbende de windt meest op den wal / daer met veel stilten / ende dwarl-winden overvallen wierden / des genoodtsaeckt tot tweemael te anckeren / eer sy ter nauwer noodt / doch door behulp van de stroomen / de voorsz Cabo konden boven komen.

Iunij. Vervallen op de custe van Guinea.

Den 23. kregen Isle de Prince in 't gesicht / sijnde met een Portugese Gouverneur / ende eenighe Portugesen beset / die de inwoonderen in alsulcke subjectie houden / of het haer slaven waren / (daer sy cours na toe stelden / om te verversssen / ende vers water te bekomen / hebbende groot ghebreck daer aen / door dien haer water meest uyt geleckt was / zijnde de hoepen van de vaten / door de hette meest verbroyt) alsoo andere Nederlanders, voor desen 't selvighe met believen van den Gouverneur bekomen hadde; op de Reede komende hebben tot teecken van een witte brede vlagghe laten waeyen / soeckende voor gelt ende met vrientschap te handelen; doch wierden met Canon van 't landt soo verwel-koomt / dat genoodtsaeckt waren het buyten schoots te setten / dies aen landt sonden / seggende Koninghs Schepen te wesen / die naer Brasilien wilden / ende hier op de de cust vervallen waren / 't welcke den Gouverneur antwoorde niet te konnen ghelooven / voor sy sulcks schriftelijcke betoont hadden / dat haer ongheleghen was; sulcks dat de bloedt vlagghen lieten waeyen / siende met goetheydt niet te konnen krijghen / 't ghene sy met ghewelt soecken moesten. Soo dan in de Bay dicht onder 't landt legghende / saghen een kleyn Scheepken van de Angolise custe / ghekomen / dies een bemande Saloepe daer naer toe sonden om 't selvighe te veroveren / hoopende door alsulcke middel haer verversinghe te bekomen / maer daer ontrent komende / vonden 't selvighe ontlost / ende in de grondt gheboort. Sulcks haer dan ontschietende / hebben gheresolveert haer in de water valeye te verschantsen / des de Pilooten naer landt ghesonden zijn / om de gronden te peylen / op dat de Schepen langhens strandt mochten geleydt werden / om met haer gheschut de voorsz beschantsinghe te bevryden. De Piloten / ende Stuur-luyden met de Booten onder landt de diepte ghepeylt hebbende / zijn eenighe van de haren te lande ghegaen / 't selvighe te besichten / doch wierden door eenighe inwoonderen aldaer in embuscade legghende over vervallen / ende wederomme naer haer Boots gejaeght / twee ghequest / waer van de eene het bestierf; die van de Schepen sulcks vernemende / hebben haer divoor ghedaen / met haer geschut bosswaerts in te schieten / doch konde niet veel helpen / alsoo de voorsz inwoonderen / ofte gevlucht / ofte in 't bosch verborghen waren; dies hare resolutie van met gewelt veranderden / ende haer geraedendochten / om geen volck meer te spillen / 't voorsz Eylandt te verlaten / ende van daer te verseylen / haren cours naer den Æthiophische cust te nemen / om Corisco op de Riviere Angra aen te doen / ende haer aldaer van versch water te versien.

Komen aen Isle de Prince.

1599. Iunij.

Worden in 't landen geslagen.

Den 27. dito kreghen de vaste custe van Æthiopien in 't gesichte / daer sy een zeyl in zee vernamen / zeylende by de wint langhens de cust heenen; daer by komende bevonden het een Jacht te wesen / dat van Amsterdam quam / gedestineert naer de custe van Benin, zijnde onverdubbelt / sonder vuren huyt versien / metter haest uytghereedt: Hebbende meest sieck ende swack volck / oock haer Schip soo van de Worm door boort / dat ge-

1599. Iunius.

stadigh mosten pompen/ 't welcke haer door de swackte des volcks niet wel hardelijcke was/ sulcks dat vreesden / dat het Schip haer in zee ontsincken soude: Aldus voort zeylende / soo kreghen den tweeden Iulij de kuste van Corisco in 't ghesichte / daer sy het om te ververschen naer toe hebben geset/ doch het voornoemde Jacht heeft het by Capo di Gonsalves aen lant geset/ alsoo 't niet langer boven konden houden. Ter Reede komende / hebben voorts haer ledige vaten te lande gebracht/ in 't Bosch hout gehackt / daer eenige bosschen hoepen van gemaeckt/ de vaten verkuypt/ ende voorts vol waters ghevult : Redelijcke veel wilt gheschoten / ende versche visch gevanghen: Vijfthien daghen aldaer stil geleghen / ende haer van alles soo water als anders te deghen versien hebbende; sijn weder t'zeyl ghegaen / passeerende den derden dagh de Linia Æquinoctialis , voorts met de landt/ ende zee windt de cust op laveerende tot dat den 24. dito quamen aen de Cabo di lopo Gonsaves. Daer het setten ende 't ancker in de grondt wierpen; bevindende de voorverhaelde Benins-Vaerder / een tente te lande opgheslagen te hebben / daer met goet / volck / ende victualie haer in onthoudende; sulcks den Admirael te periculeus dochte te wesen/ alsoo daer onder een wilde ende roofachtigen hoop Mooren ghelandt laghen ; des haer gheraden heeft / haer Scheepken gansch te ontladen/ ende van 't selvighe gesamender handt met hulpe van de sijnen/ op het droogh te halen/ haer waren / ende goederen van weer t' scheep te brenghen / om haer daer inne beter voor t'overvallen van de Mooren te beschermen; om te sien wat uytkompste Godt geven soude. Dit aldus bestelt zijnde / hebben de Schepen haer Anckers gelicht / om hare reyse te vervorderen/ ende hare cours naer de Cabo de Bona Sperance geset: In 't gesicht krijgende het Eylandt Annabon, zijnde vlack heuveligh landt/

Ende komen aen de custe van Corisco.

Passeren de Linia Æquinoctialis.

Komen aen Eylant Anabon.

vruchtbaer van Orangh-appelen / ende Lemoenen. 1599. Iulius.

Overmidts aldoen het Scheur-buyck dapper in de vloot begon te regneeren / soo besloten 't selvighe Eylandt aen te doen / om haer aldaer te ververssen: De twee schepen/ Son, ende Sterre quamen op de Reede ten ancker / doch het Schip de Maen , weghens de steyle gronden / door de harde stroomen / is weder t' zeewaerts ghedreven / sulcks dat het t'selvighe Eylandt niet aendoen konde / des de twee eerste Schepen haer aldaer verversten ; alwaer haer twee Nederlanders aen boort quamen / die daer door een West-Indischs Vaerder (sonder twijffel om haer deught niet) te lande ghestelt waren / dese quamen uyt naem van alle de inwoonderen versoecken / soo sy verversinge met vrientschap begeerden/ dat haer sulcks soude gewerden/ ofte dat anders ghereseolveert waren gelijcker handt met haer vee naer 't gheberchte te vluchten: Die van de Schepen die niet liever sochten als verversinghe met vriendtschap te bekomen / hebben 't selvighe aengenomen/ (haer noch indachtigh wesende hoe sy aen 't Eylandt Mayos ghevaren waren) sulcks dat van Orangie Appelen / ende andere vruchten in overvloedt versien wierden/ doch de wijle het Schip de Maen by haer niet konde komen/ maer weghens de stilte/ ende harde stroomen meer ende meer van 't Eylandt afghelepdt wierdt / ende sy nu soo voor haer / als voor de Maen genoegh overvloedt van vruchten bekomen hadden / soo hebben resolutie ghenomen / den 29. dito tegens den avondt weder t' zeewaerts te loopen/ om haer by haer drijvende macker te vervoeghen / ende hem van hare verversinghe mede te deelen/ tot welcken eynde in zee komende / eenige schooten tot t'seyn schooten / 't welcke te besten geluckte/ want ontrent middernacht hoorden die van 't voorsz Schip de Maen , met eenige gotelingh schooten antwoorden/ sulcx dat daer op voorts

Daer sy verversen.

by

Digitized by Google

1599. Iulius.

by den anderen quamen. Hare reyse vervorderende/ zijnde met diversche kalmpten / ende variable / doch meest Z. O. winden ghezeylt tot den 18. September, dat sy de vaste cust van Africa in 't ghesicht kreghen; komende by de Cabo de Bona Sperance, soo hebben gront op groote riff ghesmeten; aldaer wierdt de stanghe van de groote Mast/ van het Schip de Maen door een buy windt van boven neder gheruckt / doch het ront hout wiert in Schip gheberght / sulcks dat deselvighe voorts weder op ghrecht is/ om haer te behelpen/ tot ghelegentheydt hadden / alles weder in sijn ordre te brenghen. Dese hoeck van sonder veel stoormen ghelucklijcke ghepasseert zijnde/ hebben haer uyterste vermoghen ghedaen / ende het om den West gewendt/ om haer reyse te korten / ende cours ghestelt om het landt van Iava aen te doen; maer door contrarie winden / ende ghebreck / van versch water / dat uyt haer vaten meest gheleckt was / zijn genootsaeckt (geweest het Eylandt Madagascar,) ofte St. Laurens genoempt/ aen te soecken / om haer aldaer te ververschen / ende van versch water te versien.

Komen aen de Cabo de Bona Sperance.

Die sy Passeeren.

October. Den 24. October , kregen de Zuydt hoeck van 't voorsz Eylandt in 't gesichte/ leggende op de hooghte van 24. graden: Doch hadden garen ten ancker gheweest in de Baye van Anton Gil. Dies het van 't landt afwenden / om het om den Noordt te gheraken / maer vernamen dat de stroomen haer te seer om den Zuydt leyden / sulcks uyt vreese van het Eylandt mis te drijven/ ghedwongen waren/ het weder naer landt te wenden / ende ten derden daghe eenen onbekende Baye te bezeylen / daer sy het ingeset / ende ten ancker ghekomen zijn: Voorts hebben een wel bemande Boot naer landt ghesonden / om de gheleghentheden te vernemen / als mede / ofte daer gheen versch water te bekomen was.

Komen aen Eylant Madagascar.

Beschrijvinghe van de Sonne-Baye op Madagasker.

Te lande komende / zijnde niet als Bergen/ ende Bosschen / hebben vriendtschap met de inwoonderen gehadt/ haer slechte koralen/ ende glase Pater-nosters toonende: Dit volck was swart van coleur/ hebbende langh swart gevlechten haer / smeerigh / ofte het met olye begoten was / wijt van mondt / plat van neus/ breedt van aengesichte/ dick-lippigh/ breedt-tandigh/ doch voorts vleesigh / ende wel gemaeckt van leden/ gaende gansch naeckt/ uyt gesept de schaembare leden/ die so wel mannen/ als vrouwen/ simpel met een doeck bedeckt hadden/ uytgesondert de jeught/ die daer geen werck van en maeckten: De rijcke / ende aensienlijckste hadden een kleedt om haer hals hanghen / de armen met kopere arm-banden beladen zijnde / hare langh hangende ooren versiert; hare wapenen zijn ronde houte schilden / ende korte spiessen / oock werp-pijlen/ ofte Assagayen/ (daer sy haer seer mede oeffenen) hebbende voor ysers met weer-haecken/ ofte Harpoensche wijse/ zijnde een seer boos geweer: konden niet vermercken dat eenighe Godts-dienst ofte Politie onder haer hadden / maer leefden als rechte wilde menschen ende Heydenen: Hare huyskens waren hoogh van de aerde verheven/ aen/ ofte onder dickte/ groote boomen getimmert / sonder dat de oorsake daer van vernemen konden / alsoo niemandt onder de Nederlanders hare taele bewust was: Toonden haer te zijn vriendelijcke/ scherpsinnigh / ende leersaem; want in den tijdt van vijf etmael dat de Schepen hier laghen / begonnen al veel Hollandtsche woorden (doch sonder kennisse) naer spreken. Alhier dus leggende hebben tamelijcke verversinghe bekomen / doch minst 't gheene meest van doen hadden / te weten goet water / zijnde 't selvighe seer onsuyver/ ende vol onghedierte / oock verde ende maey-

1599. October.

Daer sy in de Sonne Baye ten ancker komen.

1599. October. moeyelijcke om te halen/ sulcks dat met kleynigheden de inwoonderen verwillighden 't selvige aen de Booten te brengen: Wijders ontbraecken haer hoepen/ om de vaten te verbinden/ welcken aldaer niet te bekomen waren; als mede pot-spijs; oock laghen de Schepen op een quade reede sonder eenigh beschut in openbare zee/ sulcx dat resolveerden te vertrecken/ende de Baye van d'Antongil aen te soecken/daer sy verhoopten Rijs/ ende alles te bekomen.

Novemb. Des den 10. November, tegens den avont haer ancker lichten/ende zijn met een lant luchtigen dese Baye (die sy de naem van Sonnebay gegeven hadden) uytgedreven; also het schielijcke stil wiert/ dreef het Schip de Maen met de stroomen dapper naer klippen/ sulcks ghenoodtsaeckt waren haer ancker te laten sincken/ ende 't selvighe de andere voor-zijnde Schepen met een Canon schoot te verwittighen; waer over deselvighen den gantschen nacht met kleyn zeyl af ende aen hielen/ tot het dagh wierdt/ seer beducht zijnde/ wegens 't perijckel daer 't voorsz Schip de Maen inghekomen was: Des morgens den dagh aenghekomen zijnde/ hebben noch in 't ghesichte ghehadt het landt/ ende anckerplaetse daerse gheleghen hadden/ doch waren buyten gissinge/van de stroomen dapper om den zuydt getrocken: oock heeft het Schip de Maen, den 15. dito d'anckers weder ghelicht/ de zeylen gevelt/ ende is met de landelijcke wint naer de andere Schepen toe gelopen/ deselvige verde in zee siende; by den anderen komende hebben haren cours naer de voornoemde Bay van Antongil ghestelt/ twee daghen gezeylt hebbende/ kregen in 't ghesichte het Eylandt van St. Maria, legghende voor de voorsz Baye/ daer sy voor by liepen/ ende op de reede ten ancker quamen. Sijnde een wijde Baye/ in 't diepste ten midden leggende een kleyn rondt Eylandeken/ zijnde een goede reede om de Schepen voor alle winden te bergen: Alhier verhoopten met vrientschap (gelijck het de haren voor desen onder den Admirael Houtman op haer eerste Oost-Indische Voyagie vergaen was) verversinge/ende Rijs te bekomen; doch sulcks is haer gemist; want ten ancker gekomen zijnde/ oock een gantsch etmael vertoeft hebbende/ en sijn geen Canoes, ofte eenige inwoonderen te voorschijn gekomen/ want sy alle door vreese in 't gebergte/ ende boschagien ghevlucht waren/ des sy een wel-gemande Boot de Kievier op souden/ by haer hebbende Spieghelties/ Coralen/ ende andere sneusterjen/ om daer mede der inwoonderen vriendtschap te winnen/ doch konden nerghen menschen bevaren/ dan wel ledighe dorpen/ sulcks dat als avondts weder onverrichter sake aen boort quamen. Des anderen daeghs zijn weder eenige boots naer lande gesonden/ende is geordonneert dat twee mannen ongeweert te lande soude gaen/ om te sien/ ofte men de inwoonderen alsoo souden konnen aen locken/ welcken haer naer 't bosch begheven/ ende als Schelmen wech-geloopen zijn. Ten laetsten hebben haer eenige Swarten verstout wat naerder te komen/ sulcks sy haer eenige Spiegelkens/ ende Coralen toe-wierpen/ met aenduydinghe in vriendtschap met haer te willen handelen/ oock aenwijsinge gedaen/ ofte geen Rijs te verhandelen hadden/ ende alsoo geen Tolck tusschen beyden hadden/ is haer met teeckenen beduydt/ daer teghenwoordigh geen verversinge voor handen te wesen/ sulcks dat weder vruchteloos te Scheep voeren/ hier ende daer onder weghen eenighe Coralen/ Spiegelkens/ andere sneysterje stroyende/ op hoope dat de inwoonderen daer door te vrymoedigher souden werden. Alhier soo de tijdt verslijtende/ was yeder even besich/ eenighen met hout tot hoepen te soecken/ andere die te prepareeren/ de kuypers met de water-vaten te verbinden/ ende te versien/ anderen met

Margin notes: 1599. Novemb. — 't Schip de Maen is in perijckel. — Komen in de Bay van Antongil. — Daer sy verversinghe soecken.

Digitized by Google

1599. October.

met de Rievieren/ ende stroomen te bevaren / wooninghen ende volck (om vrientschap te maken) op te soecken / ten laesten een onbekende Rieviere op-ghevaren zijnde / ondeckten een nieuw Dorp / de inwoonderen haer vernemende / hebben haer huysen in brandt gesteken / vluchtende met wijf / ende kinderen / ende alle wat besaten naer 't geberchte: De Hollanderen sulcks siende / zijn toegheloopen / ende hebben den brant meest gebluscht / haer eenige voorts verstoutende naer 't geberchte te gaen / om de ghevluchte Indianen te verspreken / by haer komende hebben haer niet als alle vrintschap ghetoont / versoeckende Rijs ende andere verversinge te ruylen/ doch wiert haer by de Indianen door tekenen te kennen ghegheven / sulcks selve grootelijcks gebreck te hebben / soo dat over-al aen een doofs man deur klopten; des niet te min hebben haer met eenige kleynigheden beschoncken / ende zijn weder ongetroost 't Scheep ghekomen. Eyndelijcke sijn door den verdenmael / de Rievere weder opgevaren / op hoope van noch eensch te bekomen / 't gheene van nooden hadden; welcke reyse soo hooge namen / tot op de drooghten bleven sitten / daer sy weder een ander Dorp vonden / daer alle de inwoonderen mede uytghevlucht waren / vergeten hebbende een jongh kindt van twee Jaren / 't welck soo het scheen door 't haestigh vluchten van de ouders achter gelaten was / 't welcken sy met eenige Pater-nosters ende Coralen behingen; voorts hebben niet anders uytgerecht / ten laesten aen strant / doende wesende met haer vaten te kuypen / zijn heel vrymoedelijcke twee Swarten uyt het Bosch by haer ghekomen / seer wel ghemoedt sijnde / siende dat alle de wooninghen onbeschadigh ghebleven waren / des den Admirael / eenighe onrijpe vruchten vereerden / als haer naer Rijs / ende andere verversinghe ghevraeght wierdt / bedieden 't selvighe daer teghenwoordigh ten hooghsten tot haer onderhoudt van nooden hadden; wijders dat de inwoonderen door haer Musquetten vluchten; den Admirael in dese verversinghe verdriet krijghende / heeft eyndelijcke met soete woorden een Swart van 't Eylandt Scheep ghekregen / den selvigen wel getracteert / en verwilligt dat hy met sijn volck de Rieviere op varen soude / verhoopende alsoo in deser voeghen de anderen te verspreken / ende Victualie te bekomen; 't welcken hy ghenoegh als ghedwongen zijnde heeft moeten aennemen; te lande komende / heeft hem aengestelt / als om de andere Swarten te verspreken / doch sijn open siende haest de vlucht ghenomen / sonder oyt weder te keeren / sulcks dat eyndelijcke besloten wierdt een misdadighen Bootsman aen landt te setten / om te sien / of door weynigh volcks de vriendtschap te bekomen waer / desen dan te lande komende / versien zijnde met Wijn / Oly / Broodt / ende Coralen / ende een nacht aen landt gheweest zijnde / is des anderen daegs aen de Schepen komen swemmen / om genaden biddende / seggende van alle sijn plunighen beroofst te wesen / 't welcke voor dat mael niet konde gheschieden / gedwongen zijnde weder naer landt te keeren; So nu de Matroosen ghewent waren dagelijcks met den Seghen te lande te trecken / om den soode te vanghen / begonnen de inwoonderen eyndelijcke wat vrymoedigher te werden / by haer te komen / ende den zeghen te helpen trecken / sulcks den Admirael ghebootschap zijnde / was daer ten hooghsten in verblijdt / verhoopende nu tot sijn voornemen te raken; dan daer niet en is oock niet te halen / de inwoonderen door Rijs ghebrecks waren ghenoodtsaeckt wortelen uyt de aerde te graven / om het leven daer by te onderhouden / doch bequamen de Hollanderen by tijden hier en daer noch wel kleyne parthyekens onsuyveren Rijs / daer haer wel mede gecontenteert hielden / denckende beter een halven

Ey/

Varen weder te lande om versinge te soecken.

Welcke sy door een misdadige Bootsman te werck stellen.

1599. October.

Digitized by Google

1599. October.

Ey/ als ledighen dop. Ondertusschen/ is den voornoemde verwesene Bootsman op eender Eylandt gheset/ op hoope van daer eenige verversinge voor de vloote te bekomen/ welcke naer twee daghen weder versproken wiert/ rapporteerde/ dat de inwoonderen door inlandtsche oorlooghe den anderen gantsch bedorven hadden; als mede dat door de Hollanderen gantsch vervaert waren/ sulcks dat van dien hoeck mede gheen troost te verwachten stont. Alle dese Eylanders/ waren meest van de selvige conditie/ ende manieren als de inwoonderen van de Sonne Bay: Uytghenomen dat haer huysen soo hoogh van der aerde niet en stonden/ ende dat hare lichamen wat beter bedeckten/ de vrouken maer tot de borsten toe naeckt gaende/ oock beter met wapens versien zijnde/ hadde spiessen/ bogen ende rondassen/ hare Oversten het hayr gevlecht hebbende/ met een groot mes in de handt/ veel kopere arm-ringen om de armen. Hier haer dan so veel ververst/ ende versien hebbende/ als eenighsins naer gelegentheydt mogelijcken was/ is resolutie genomen/ te vertrecken/ ende haere reyse naer Bantam te vervoegen. Doch door veel biddens/ ende voor-loopen van de Officieren/ heeft den Admirael/ den landt-verwesene Bootsman (op hope van beteringhe) eerst in ghenade weder binnen Scheeps boort ghenomen; leggende noch twee dagen om goede wint te bekomen.

't Welcke weynigh ofte niet bekomen.

Van waer verseylen.

Doch wert den aen landt ghesetten Bootsman eerst in genade aengenomen.

Decemb.

Den 21. December de wint goet sijnde/ hebben gesamentlijcke haer anckers gelicht/ ende haer cours naer Sumatra gestelt/ onderwegen veel stormen/ ende onweder onderworpen wesende: nu langen tijt gezeylt hebbende/ soo dat by de Stuur-luyden gissinge ghenomen wiert/ van haest onder landt te moeten wesen/ soo is gheresolveert (alsoo de custen/ ende diepten ten deele onbekent waeren/ oock seer periculeus/ met die groote Schepen op 't landt aen te komen) dat yder Schip sijn Chaloepe (die hy gesloopt by sich hadde) soude opsetten/ om haer daer van te laeten dienen/ ende voor uyt zeylende de gronden te diepen.

1599. December.

1600. Februarius.

Den 28. Februarij hebben lant in 't gesichte gekreghen/ vermeenden sulckx 't Eylandt Sumatra te wesen/ dan bemerckten wel haest in haere opinie bedrooghen te sijn/ alsoo bevonden 't selvige te wesen het Eylandt Engano, ontrent de Strate van Sunda, sulckx dat daer spoedich voor by liepen/ haer naer de kuste van Sumatra begevende/ om soo de voorsz Strate in te loopen/ ancker werpende onder het Chaloepen-Eylandt/ om haer Chaloepen aldaer voorts vaerdich te maken; daer daghelijckx mede besich wesende/ heeft den Admirael niet meerder ter herte genomen/ dan om sijn afgematteert volck weder te ververschen/ ende tot haere voorighe ghesontheyt te brengen/ des het Jacht gesonden is/ om op Sumatra verversinghe voor de vloote te soecken. Twee dagen naer 't vertreck des Jachts noch met de Chaloepen besich gheweest sijnde/ hebben haer anckers gelicht/ zeylen gevelt/ om by haer Jacht op de verversch plaetse te geraecken/ daer mede twee etmael door brachten/ alsoo onder 't hooghe landt seer met stilten gequelt wierden/ seer voor blinde klippen/ ofte heymelijcke wracken bevreest sijnde/ dies haer Chaloepen altijt voor uyt sonden: bevindende haer Jacht voor een plaets te legghen/ genaempt Lampon, (wesende onder 't ghebiedt des Koninckx van Bantam) daer sy ververschinge/ nevens een Piloot begamen/ die haer naer Bantam geleyde/ sulckx dan verricht sijnde hebben haer ancker op gewonden/ ende haer reyse vervordert/ doch hebben 't weghens stilte onderweghen moeten setten.

Komen onder Sumatra.

Meert.

Den 13. Meert sijn sy voor Bantam op de Reede ghekomen/ eenighe eer schooten gedaen/ ende het ancker ten gronde laten dalen/ lovende/ ende danckende

Als mede tot Bantam.

Godt

Digitized by Google

1600. Meert.

Godt de Heere voor de behouden reyse / onderweghen gheweest zijnde even acht-en-veertigh wecken: Seer beducht / ende op haer hoede sijnde / niet wetende hoe / ofte als vrienden / ofte vyanden ontfangen soude werden. Doch quamen voorts alderhande slagh van volcken aen boort / eenighe om haer te verwel-komen / anderen met provisiande / fruyten / ende verversinghe / het welcke haer de vreese seer dede verdwijnen / ende beter te moede werden / gheduerende tot heel laet in de nacht.

Des anderen daeghs isser een uyt de Stadt aen boort ghekomen / die goet Portugees sprack / versoeckende / ofte liever met beleeftheydt ghebiedende uyt den naem des Sabandars; dat den Admirael yemandt van de sijne tot hem in de Stadt soude senden / om te verklaren / van waer / ende tot wat eynde sy aldaer gekomen weren / daer toe twee gyselaers 't Scheep latende / sulcks dat eenighe van de Coop-luyden / op het cierlijckste toe gemaeckt met een fray gevolg / ende Trompetters versien / naer de Stadt ghevaren sijn: Ontrent het Palleys komende / bevonden 't selvighe met lage / doch sinnelijcke huysen betimmert / hebbende ter beyder zijde des inganghs / twee wacht huysen / wel met wapenen / ende krijghs-volck versien / zijnde des Gouverneurs slaven / die daer alle-der-handen hantwercken oeffenen: Alwaer sy haer Trompetters lustigh lieten blaesen; voorts gaende quamen aen een tweede ingangh / zijnde een fraye / ende sinnelijcke uytgesnedene Poorte / ende portael / daer de Trompetters haer dievoor wederom lustigh deden; tusschen beyde dese Poorten vast ter beyder zijde met slechte huyskens betimmert / daer des Gouverneurs slaven in woonden: Van waer op een groot pleyn quamen / zijnde des Gouverneurs Mesquijt aldaer: Alwaer te slincker handt noch een wacht-huys vonden staen / daer niet als Edel-luydē de wacht hielden: Alwaer haer den Sabandar met

Daer sy te lande gaen.

veel Adels gheselschapt verbeyde / ende ontfingh / om voorts in 't Palleys by den Gouverneur te brengen / alle de Edel-luyden buyten latende / daer de Trompetten weder gesteken wierden / tusschen 't voornoemde wacht-huys / ende den ingangh des Palleys daer den Sabander de Hollanders ontfingh / was noch een fray portael / niet min cierlijck als het voorgaende / dit zijn sy door ghegaen / ende over een kleyn waterken ghepasseert; als doen komende daer sy den Stadt-houder vonden staen; die haer seer vriendelijcke ontfingh / ende verwel-koomde: Daer een plaetse (rondt-omme open) vonden / op pijlaren ghebouwt / ende dat weghens de groote hitte die aldaer is / alhier zijn fraye matten neder ghespreydt / op welcken sy te samen zijn gheseten: Dus gheseten zijnde / heeft de Gouverneur door sijn Tolck haer doen vragen / van waer / ende tot wat eynde / sy aldaer ghekomen waren / soo het was om Peper te kopen / quamen heel te onpasse / alsoo die (soo weghens het quaedt ghewas / als om de Chinesen / die aldaer in ladinge laghen) seer dier was: Wijders / ofte de twee voorgaende vlooten die daer gheweest waren mede van haer gheselschap waren; oock waer mede sy hare ghekochte Peper souden betalen / in silver / ofte andere waren? daer sy hem op ghevoeghlijckste op gheantwoordt hebben / soo dat te vreden ghestelt wierdt / doen toonde sijne gheneghentheyt tot haer / met presentatie van haer / ende hare goederen in sijn bescherminghe te nemen / ende soo sy haer Coopmanschappen aen landt wilden brengen / dat hy haer daer toe een steenen huys versorghen soude / om voor dieven / ende brandt bevrijt te wesen; over alles welcke sy voor dat mael met woorden danckbaer waren / verhopende naermaels 't selvighe met der daedt te bewijsen / versochten nu alleenelijcke dat haer een Tolck mochte toegheboecht werden / om dat

Ende van den Gouverneur ondervraeght werden.

Digitized by Google

1600. Meert. dat met de Inwoonderen soude konen handelen; 't welcke de Gouverneur haer voorts verwillichden/ sijn Tolck bevelende haer in sulckx ten dienste te staen/ daer sy hem ten hooghsten voor bedanckten/ nemende met grooter beleeftheydt haer afscheyt van hem/ als mede van den Sabander, laetende de Trompetten lustich klincken/ ende sijn voorts t' Scheep gevaren/ om haeren Admirael van alles rapport te doen. Den Admirael sulckx hoorende was over des Gouverneurs toegheseyde gunst ten hooghsten verblijdt; dies gheresolveert wiert/ weder eenige tot hem/ met eenige geschencken te senden/ om alsso sijn hart meer/ende meer te winnen/ welcke geschencken bestonden in verguldе Spiegels/ Fluweel/ geblompt Caffa/ ende andere fraeyheden/ die met groote statie te lande ghesonden wierden/ ende den Gouverneur seer aengenaem waeren. Ten selvighe daghe wiert den Admirael verwittight/ als dat den Sabandar komen soude/ de Schepen besichtighen/ dies de Kajuyt/ ende Schip van den Admirael op 't frayste opgheschickt/ ende alle het volck in 't ghetweer ghestelt is/ om alle ongheluckеn/ ende verraderijen voor te komen: oock wiert den Sabandar versocht met soo weynich volck te komen als mogelijcken was/ wijders dat hy de sijnen soude gebieden haer voorsichtich te draeghen/ om alle ongeluckеn te verhoeden: wijders om alle wantrouw voor te komen/ sijn twee Koop-luyden te lande ghevaren/ die soo langh aldaer tot gyselaers ghebleven sijn; dit alles bestelt sijnde/ soo is den Sabandar alleen met sijn twee Soonkens in des Admiraels boot overghekomen/ (sijn ander volck ghebiedende in haer Canoes te beyden) daer hy onder het ghеklanck van Trompetten/ met groote eerbiedinghe van den Admirael ontfanghen/ ende inde Kajuyt ghelеyt is/ daer hem wel onthaelende/ ende langhe ghesproocken hebbende van de reyse der voorgaende Schepen/ ende van andere dieregelijcke materien meer/ tot dat eyndelijcke den Sabandar te verstaen gaf/ dat hy ghesint was weder naer landt te keeren/ dies den Admirael hem eerlijcke beschoncken heeft/ is alsoo met groote genoeghen weder van de Schepen ghevaren/ daer de Trompetten lustich klonckеn/ ende de groove stucken mede haere krachten lieten hooren. Des anderen daeghs sijn weder eenige van de Koop-luyden te lande ghevaren/ soo om met den Gouverneur weghens de Tollen/ ende andere omgelden te accorderen/ als om op de marckt rijs/ ende andere nootdruftichеden te koopen: Dese dan by den Gouverneur ghekomen sijnde/ soo socht hy de Hollanders dapper te beswaeren/ eyschende eenige duysende Realen van achten/ noch voor ancker gelt/ uyt/ ende in voeren van alle Koopmanschappen de vijfste/ ende achste penning; die sulckx hoorende/ waeren daer over onstelt/ ende namen haeren afscheydt/ seggende sulckx haeren Admirael aen te sullen dienen/ welcke daer niet weynich over ontset wesende/ heeft weynich raets ghеweeten hoe hem te draeghen hadt/ tot dat eyndelijcke vernomen heeft/ hoe de laeste Schepen aldaer een Brieff ghelaeten hadden/ daer sy groote moyten mede hadden/ eer die konden bekomen; den selvige dan ghelesen hebbende/ bevonden den inhout daer van/ hoe den Admirael Wibrant van Warwijck, (te voor Vice-Admirael van Iacob van Neck) met sijn Schepen besocht hadde de Eylanden Iava, Madura, ende Mollucas, op sommighe der selviger ghelaeten hebbende eenich volck om te handelen: Den Admirael Steven Verhagen dit overlegghende/ daer teghens in bedenckinghe nemende/ soo de sware lasten/ ende omgelden/ daer men haer tot Bantam mede sochten te plaghen/ als de extra-ordinarise dierte vanden Peyer/ heeft raetsaem gevonden van Bantam te verzeylen/ ende sijnen cours te stellen

Margin notes: Van den welcken vertrecken. — Die sy beschencken. — De Sabandar kompt de Schepen besichtigen. — 1600. Meert. — Gaen weder by den Gouverneur ten Hove. — Resolveeren te verzeylen.

Digitized by Google

1600. Meert.

stellen naer Banda, Ambona, ofte de Molluce Eylanden; sulckx van den Gouverneur aenghedient hebbende/ was daer over niet wel te vreden / siende hem van sulcke merckelijcke proffijten / als van tollen / ende omgelden te ontfangen hadde / versteecken: dies alle middelen aenwende haer sulckx te ontraden / voor brenghende / dat Peper genoegh tot haere ladinghe bestellen soude / ofte soo sy dachten / met tollen / ende omgelden te veel belast te wesen / dat hy hem in alle redelijckheydt wilde laeten vinden; daer op tot antwoort gaven / sulckx volgens inhout van den Brieff nootsaeckelijcke moste ghescheiden / ofte dat sulcks voor haer meesters niet souden konen verantwoorden/ des vriendelijcke versochten / haer sulcks te verwillighen; Den Gouverneur van haer vaste voornemen bemerckende / ende dat alle sijne aengeleyde middelen te vergeefs waeren / heeft tot sulcks eyndelijcke ghenootsaeckt geweest te consenteeren / daer over sy hem eerlijcke beschoncken / ende haere afscheydt van hem ghenomen hebben / haer van victualie / Piloot / ende Tolck versiende. De beschrijvinge van Bantam, regeeringe / manieren / ende aenkleven van dien heeft den autheur van dese Voyagie hier mede gestelt/ doch hebben die uyt ghelaeten / alsoo deselvighe inde voorighe Voyagie van C. Houtman wijtluchtich beschreven is; alleene daer by doende / 't geene / ofte by hem ombewust / ofte overgeslaghen. Dat de vrouwen / aldaer door een vrouw van Koninckliicke bloede / (daer toe wettelijcke verkooren sijnde) geregeert sijn/ door welcke alle vrouwelijcke verschillen beyleyt/ ende ter neder geleydt werden/ welcke groote vryheeden geniet/ hebbende tot den Koningh vryen acces / sonder gehouden te wesen volghens gebruyck / daer toe verlooff te versoecken.

Daer den Gouverneur van Bantam niet wel in te vreeden is.

Vrouwen regiment tot Bantam.

Verzeylen van Bantam.

Den 28. dito hebben haer anckers gelicht / ende sijn van Bantam t' zeyl ghegaen / sijnde in 't laeste van de Mousson / die haer om den Oost brengen moste / passeerende Madura, Baly, Cambava, Iava minor, nevens veel andere onbekende Eylanden; hebbende een lange verdrietelijcke reyse / ende dat weghens veel stilten / soo quamen den tweeden May voor Ambona, daer het Schip de Son ten ancker geraeckten / doch de Maen, ende Morghensterre, sijn door de stercke stroomen / weder van 't Eylandt afgedreven/ aen boort krijgende het Eylandt Banda, daer sy het mede gheset hebben; sonder dat die van 't Schip de Sonne wisten/ waer sy verdreven waren.

1600. Meert.

May.

Den 15. dito arriveerden in Ambona de Chaloepe van 't Schip de Maen, met tijdinge van Banda, hoe dat sy aldaer met haer twee Schepen geanckert lagen/ ende verhoopten oock haere laedinge te bekomen. Doch tot Ambona bevont de Son sijn ladinge niet als wel verhoopt hadde/ door dien de Nagelen meest verkooft/ ende verhoert waren/ het nieuwe gewas stont wel schoon/ doch 't soude noch wel ses maenden aen loopen/ eer 't selvige gepluckt konde werden. De Oran-cayns ofte Adel versochten tot diversche maelen des Admiraels hulpe tegens de Portugesen haere Vyanden / 't welcke t' elckens beleefdelijcke afgeslagen heeft : doch door het gestadich aenhouden is eyndelijcke besloten haer met drie wel gemande Chaloepen te hulpe te komen / dies de Chaloepe van 't Schip de Maen voorts weder naer Banda gesonden is / om haer te wapenen / ende te mannen/ ende so gelijckelijcke daer weder na toe te komen.

Komen voor Ambona.

Den 25. dito sijn beyde de Chaloepen / soo van de Maen als 't Schip de Morghensterre, met kloeck frisvolck wel ghewapent weder by den Admirael voor Ambona ghekomen / sulckx hy hem met sijn volck by de Ambonesen begheven heeft / om gelijcker handt het Portugees Casteel te belegghen / ende tot op ghegeven te dwingen ; derwaerts sy met haer Chaloepen

Komen met die van Ambona tot den Oorlogh tegens de Portugesen aen.

Digitized by Google

1600. Meert.

pen/ ende veel Amboinse Galleykens ghevaren zijn/ doch is het landen haer door eenighe stucken gheschuts/ (by de Portugesen tot hare beschermínghe/ ende om 't voorsz landen te besetten geplant) niet doenlijcke gheweest / ende ghenoodtsaeckt te wijcken; oversulcks is resolutie ghenomen / het Schip de Son derwaerts te brenghen alsoo de Ambonesen haer vastelijcken inbeelden / niet alleene van 't veroveren des Casteels verseeckert te wesen / maer dat mede hoop in hare ghewelde te bekomen / seeckere Karacke (met Naghelen ghe laden zijnde/) daer leggende; ja hadden onder den anderen den buyt al ghedeelt. De waerschouwinghe des Heers niet ghelesen hebbende / van sulcx niet te bestaen/ voor hem eerst gevangen hadden.

Belegeren het Casteel.

Acht weecken aldus het Casteel beleghert ghehouden hebbende / zijn ghenoodtsaeckt gheweest op te breecken/ ende 't selvighe te verlaten/ en dat door ghebreck van volck / want de Ambonesen groot van haer macht op-ghehe ven hadden / volghens welcke nu pas den thiende man voor den dagh quam / waer onder noch weynigh vrywillighen / zijnde de meeste part Slaven: Door het opbreecken dede den Admirael het Casteel/ ende Karacke noch geweldelijcke beschieten/ ende opeysschen / welcke bravaden die van 't Casteel met ghedult verdrogen/ wel wetende/dat sy het daer niet langhe souden konnen harden. Daer wierdt een Canon schoot in de Saloepe van de Son ghedaen / waer door haer kruyt aen brandt geraeckten / door welck ongheluck sesthien mannen jammerlijcke ghequest zijn / daer het een van besturf / de andere bequamen met Godes hulpe weder hare voorighe ghesontheyt; 't welcke alle de schade gheweest is / die de Hollanderen gedurende de gansche belegeringe geleden hebben. Daer na also het een hart weder was / is de Saloepe van 't Schip de Son naer Banda gesonden/ om te rapoteeren hoe het voort Casteel van Ambona vergaen was/ doch wegens het onstuymigh weder / ende holle zee / zijn ghenoodtsaeckt gheweest/ weder te rugge te keeren. Daeghs daer aen syn met het Schip uyt de Bay van 't Casteel vertrocken / de Ambonesen sulcks vernemende / sijn alle te samen seer confuselijcke gevlooden/ niemandt van de haren willende de laeste wesen / met groote vreese bevanghen wesende/ te meer/ alsoo de Portugesen haer voor der Hollanderen kompste haer beste Galeye afhandig gemaeckt hadden. Het weder nu beter geworden zijnde/ so is den bovenschreven Saloepe naer Banda afgevaerdight/ zijnde den 20. Augusti. Ondertusschen waren besich/ in alle omleggende plaetse/ alle de oude Nagelen by den anderen te schepen / ende op te kopen/ die mogelijcken te bekomen waren/ om te laden/ alsoo het Mouson haest verloopen soude wesen / 't welcke hier te huyswaerts moste brengen; daer mede besich zijnde/ so zijn op den 18. September, de Schepen de Maen ende Morghen-staar, van Banda wel volladen zijnde by haer op de Reede gekomen/ om 't samenderhandt haer reyse naer 't vaderlandt te vervorderen. Doch zijn met de Ambonesen eerst in 't verbont getreden/ om gelijckelijcken de Portugesen tegenstant te doen/ tot dien eynde soude aldaer een Casteel geleydt werden/ aen 't welcke de inwoonderen te arbeyden/ ende de Hollanderen 't selvighe met Volck / Gheschut/ Kruyt/ Loot/ ende Victualie te versorgen gehouden waren; om de inghesetenen daer mede teghens der Portughesen overlast te beschermen/ des souden de inwoonderen alle Naghelen/ die sy teelden/ aen de Hollanderen, tot sekere ghestelde prijse te leveren verbonden wesen/ sonder die aen eenige andere Natie te moghen verkopen. Dit voltrocken zijnde / soo is by de Ambonesen sterck aen 't Casteel gewrocht/ het welcke met 5 metalen / ende andere stucken / nevens Kruyt / Loot / ende behoorlijcke Amoni-

Dat sy verlaten.

Sesthien van haer volck in een Saloepe ghequest.

1600. Augustus.

Soecken hare ladinge.

Bouwen een Fort op Ambona.

1600. Septemb.

nitie ghenoeghsaem versien wierdt ; daer over tot Gouverneur settende Ian Dircksz Sonnebergh, met een guarnisoen van seven-en-twintigh vrywillighe mannen. Alsoo nu de Mouson begon ten eynde te loopen / ende dit alles volvoert zijnde / soo zijn t'samenderhandt den sesten October naer Bantam vertrocken / nu op hare wederom reyse soo beducht niet wesende ; daer sy den 19. November wel / ende gelucklijcke arriveerden / hebbende door stilte / ende contrarie winden langhen tijdt onderwegen geweest / aldaer komende vonden ses Hollantsche Schepen op de Reede leggen / 't welcke haer niet weynigh en verheughden hare landts-luyden te sien ; dan alsoo verstonden dat dese besondere Reeders hadden / so waren voor op steygeren van de waren niet weynigh beducht / sulcks dat resolveerden / ende met den anderen een accoort ingingen / dat den eene den anderen soude gerijven / ende de waren tegens den anderen niet op-jagen / 't welcke haer wel geluckten / ende den anderen groote voordeel gedaen heeft. Haren handel aldus ghedreven / ende ladinge bekomen hebbende / soo isser ghereedtschap ghemaeckt om weder naer 't vaderlandt te zeylen / sulcx dat met haer sevenen Admiraelschap maeckten.

Vertreecken van Amboua. October. Novemb.

1601. Ianuarius. Als mede van Bantam.

Den 14. Ianuarij. 1601. Zijn de voornoemde Schepen van voor Bantam 't zeyl gegaen / kregen Sumatra aen boort / daer sy haer water / brandt-houdt / ende andere verversinge innamen / haren cours t'zee-waerts naer de Cabo de Bona Sperance stellende.

Den 22. dito beliep haer met eenen Westen wint / eenen geweldigen storm / sulcks dat genootsaeckt waren / weder Reede te soecken / daer tot den een-en-dertighste der selver maent verblijven mosten. De windt aldoen beter gheworden zijnde / hoe-wel noch een holle zee gingh / soo hebben niet te min resolutie ghenomen t'zee te gaen / om weder in haer vaderlandt te geraken.

1601. Ianuarius. Sien twee onbekende Eylanden.

Acht dagen onder zeyl geweest zijnde / hebben twee kleyne Eylandekens in 't gesichte gekregen / welcken voor desen in gene kaerten bekent zijn gheweest. Hare cours vervorderende / soo hebben veel tijdts met groote stormen gequelt geweest / sulcks dat de Son sijn Roer / ende groote mars rade in tween geslagen wiert ; ghelijck daer naer mede de groote Rade van 't Schip de Maen ghebroken is / zijnde door oudtheydt op soo langhe reyse meest vergaen ; Eyndelijcke kreghen den 19. April de Cabo de Bona Sperance in 't ghesichte / daer alle seer in verblijdt waren / alwaer haer weder uyt den Westen / een gheweldighen storm beliep / die wel thien dagen duyrden / in welcken tijt noyt zeyl konden voeren / sulcks dat wel tachtentigh mijl te rugge gedreven zijn : Het weder wat ghebetert zijnde / hebben de zeylen weder by geset / om den wegh weder in te halen / die door den storm ten achteren gheraeckten / sulcks dan den sesten May de Zuydt hoeck van Africa, wederomme in 't gesichte kregen : Daer met een Westelijcke storm op nieus ghequelt zijn / die vier etmael aenhielt / sulcx dat wederom verachtert zijn.

April. May.

Den 16. dito zijn eyndelijcke met groote blijdschap de Cabo de Bona Sperance gepasseert / daer sy een Zuydt Oosten windt bequamen / soo dat den 5. Iulij het Eylandt St. Helena in 't ghesichte kreghen / daer sy den 6. dito in de Kerck-Baye ten ancker quamen / zijn voorts dagheliicks te lande gevaren / haer van water / Lemoenen / Bocken / ende Verckens versiende / ende ten vollen ververscht zijnde / hebben den 12. dito haer anckers ghelicht / cours naer Vader-landt ghesett / daer sy alle met lief te huys ghekomen zijn / oorsake hebbende / den Heere voor sijne groote weldaden te loven.

Iulij.

FINIS.

Digitized by Google

Verhael uyt het Iournael van de Voyagie, ghedaen door Cornelis Pietersz, ende Gulijam Senescal naer Achin op Sumatra, met 't gene haer aldaer wedervaren is. Voorgevallen in den Iare 1600. ende 1601. Ghehouden op 't Schip den Swarten Arent.

1600. Iunius. IN den Jare 1600. heeft een Compagnie Coopluyden/ ghenoemt de nieuwe Compagnie, beſtaende meeſt uyt Brabanders, voor de tweedemael twee ſchoone Schepen uytgherust/ yeder groot 300. laſten/ genoemt de Swarten, ende Witte Arent.

Den 28. Iunij. des morghens vroegh met een Ooſten windt/ doch weynigh koelte het Spanjaert gat uyt gheloopen. In geſelſchap van noch ſes andere Schepen van Ouden Compagnie, onder het Admiraelſchap van Iacob van Neck.

Iulius. Den eerſten Iulij. met een ſtercken Z. Ooſten wint/ ende miſtigh regenachtigh weder in Duyns gekomen/ daer 5. etmael moſten blijven leggen.

Den 6. dito met een N. Ooſten wint van daer weder t'zeyl ghegaen.

Den 9. dito het aen 't Ooſt eynde van Wicht geſet/ van waer den 10. dito des avonds met een N. Weſten wint t' zeyl ginghen/ aen landt laetende den Opper-Barbier/ nevens een Stierman Cornelis van Purmerendt.

Den 12. dito des morghens voor Poortlant ter reede ghekomen de windt Zuyden ſijnde. Den 13. aldaer weghens de wint noch legghende/ is den Raedt vergadert/ ende het rantſoen geſtelt/ te weten 10 pont vis voor 77 mannen des daeghs/ kaes ende booter geheel afgeſchaft ſijnde/ welcke ſubyte veranderinge een tumult onder Ian Haegel veroorſaeckt heeft/ des nachts vier ofte vijf-en-twintigh t'ſamen ſpannende/ hebben beſloten met gewelt van 't Schip te loopen/ ten dien eynde uyt Conſtapels kamer eenige piecken met geweldt nemende/ om haer te verweeren/ eenighe overklimmende in de Galderye/ om den Bock (die achter 't Schip lagh) los te maken/ 't welcke haer belet is/ ondertuſſchen is toegheſeydt verbeteringhe van 't rantſoen/ 't welcke eenighe te vrede ſtelden; anderen daer niet op betrouwende/ dan vreeſe hebbende dat naermaels haer maendt-gelden daer over mochten aen ghesproken werden/ zijn by haer voornemen gebleven; een van de haren/ namentlijcke Heyn Gerbrantſz buyten boort ſpringende/ is naer de Baeck geſwommen/ heeft die aen 't Schip ghebracht/ daer haer der elven hare plungie in ſmeten/ ende naer landt voeren. 1600. Iulius. Mutinatie.

Dit den 14. dito in den dage-raedt gheſchiedende/ is de Schipper haer met de Schuyt ghevolght/ om te ſien/ of haer bevredigen konde/ doch ſulcks niet willende vallen/ heeft den Commies Cornelis Pieterſz ontboden/ die met beloften drie verwillighde t' Scheep te komen/ daer de Barbier droncken zijnde/ hem hart teghen ſtelde/ nerghens naer willende luyſteren/ dies hem met ghewelt deden vatten/ in de Boot werpen/ ende 't Scheep brengen/ latende den Schipper te lande/ op hope van de reſteerende mede te bekomen/ als geſchiede/ doch onder belofte van beter rantſoen/ ende generale vergevinge. Onderwijlen de wint goet werdende/ is haren magger/ nevens de andere Schepen mede 't zeyl ghegaen/ een eer ſchoot doende/ daer het ſtuck mede quam te berſten/ drie mannen doodende/ die aen landt begroeven/ ende des naer-middighs met een N. Weſter koelte t'zee liepen.

Tot den 24. dito des Oude Compagnies Schepen/ ſoo nu/ ſoo dan vernemende/ die van dato achter laten-de/

Digitized by Google

1600. Augustus. de / kregen den 2. Augusti het Eylandt Tenæriffa in't ghesichte.

Den 11. dito duysich weder / ende moeye koelte / des morgens sagen het Eylandt Bona Vista, ontrent 6. mijlen W. ten N. van haer leggen / hebbende des middags de hooghte van 15. graden / 36. minuten.

Sient 't Eylant Bona-Vista.

Den 23. dito den Bottelier besich zijnde met rantsoen van bier te gheven / heeft den Provoost Ian Iansz hem daer tegens ghestelt / seggende 't selvige niet drinckbaer te wesen / dies van zijn officie gedeporteert / ende tot naerder sententie in de ysers ghesloten is. In deser voegē hare reyse vervorderende / sonder yets voor te vallen 't aentekenen waerdigh / tot den 5. September, dat weder by de ses achter ghebleven Schepen van Iacob van Neck gheraeckten / zijnde 44. etmael van den anderen gheweest. Op dato zijn seven persoonen met het Scheur-buyt besmet sijnde / van de Backen genomen / ende op haer selfs gespijst / te weten yder 5 pont Broot ter weeck / 2. mutsjens wijns / ende ½ pot waters daeghs / sonder eenighe toe spijs / dan alleene ½ mutschen Olie des daeghs voor haer allen.

Septemb.

Den 24. dito bevonden haer des middaeghs recht onder de Linie Æquinoctiael, hebbende des nachts de hooghte van 5 minuten.

Den 28. dito kregen het Eylandt Annabon in't ghesichte / leggende Z. O. ten Oosten van haer / sijnde wel hondert mijlen buyten de Stier-luyden haer gissinge / vermits meenden by Westen van daer te wesen / soo dat de stroom haer gheweldich om den Oost ghebracht most hebben. Op dato den Raedt van den Witten Arent aen boordt ontbooden / is in deliberatie ghenomen / ofte zy onder 't voorsz Eylandt ter reede loopen souden / 't welcke eyndelijcke besloten is / soo om vonnisse over den gevangen Provoost te strijcken / als om de siecken te verquicken / ende verversinghe voor haer te bekomen / te meer de wint contrarie sijnde / het selvighe sonder verlet konde geschieden.

Als mede Annabon.

1600. Septemb.

Den 29. dito in den daegh-raedt het daer na toewendende / stelden cours Z. O. ten Oosten / ende quamen des midaeghs aen 't Noort eynde ter Reede / op 1. graedt / 40. minuten / des naer-middaegh met twee wel gemande Booten / nevens een brede vaen te lande varende / daer met den Capiteyn (zijnde een Portugees) spraeck hielden / die haer beloofden tegens den toekomende dagh / een goede parthye Orangie Appelen / ende Bananas te doen hebben / haer tot een monster eenige vereerende.

Den 30. dito weder twee tochten naer landt gedaen zijnde / bequamen een goede parthye Orangie Appelen / Bananas, Ananas, Verckens / ende Hoenderen / doch gheen Lemoenen / ofte versch water. Den ghevanghen Provoost / sijn sententie van te lande ghestelt te werden verkreghen hebbende / is des abondts daer naer toegebracht / doch den Capiteyn van 't landt sulcks niet willende ghedogen / zijn weder te rugge gekomen / die voorts naer een anderen hoeck ghebracht is / sulcks by de inwoonderen bemerckt zijnde / gaven dapper vier / haer het landen verbiedende / soo dat ghenoodtsaeckt waren t' Scheep te keeren / des raetsaem vonden niets met gheweldt te onderstaen / dies ancker lichten / het tot den daegh-raedt over / ende weder onder zeyl houdende / doen is hy met sijn Baggagie / ende een sack broodt / aen een hoeck / daer gheen volck en woonde te lande ghestelt. Aen het Z. Oost eynde van 't Eylandt Annobon legghen twee klippen / den een heel laegh / ende bykans nevens het water / doch den anderen tamelijck hoogh / ende groot / daer op zijnde groote menichte van gevogelte / so tam dat haer met handen laten grijpen / zijnde tusschen dese klippen sulck een diepte / dat met Schepen daer door varen konden.

Een man te lande gestelt.

Gelegentheydt van Annabon.

Den

Digitized by Google

1600. Septemb. Den 31. dito de vloote van Iacob van Neck des morgens daer ter Reede komende / sijn dese twee Schepen des middaeghs onder zeyl gegaen / haer cours O. Z. Oost / met een Z. Z. Westen windt / aenstellende.

Octobter. Den 6. October, kreghen de hooghte van 4. graden / 30. minuten / en in't tweede quartier het lant van Congo aen boort / vier mijlen buyten lant gront werpende op 27. vadem / dies het wenden.

Komen op de cust van Congo.

Den 7. dito is gheresolveert dat onder den wal over ende weer souden houden / ten waer dat over den anderen bough W. Z. West konden zeylen / om de cust van Brasil aen te doen; onder-wijlen is de Schuyt op den dregghe gheleydt / om den den stroom te vernemen / die slap om den Noort liep.

Novemb. Den 12. November hooghte van 18. graden / 50. minuten / sijn als doen ghepasseert de drooghten van de Abrolios, daer niet weynigh over verblijt / ende vrolijck waren.

Decemb. Den 22. December kregen met sonnen op-gangh de Cabo de Bona Esperance in 't gesicht / leggende ontrent N. N. Oost 5. mijlen van haer / passeerende des nachts de Cabo d'Aguilas, wesende het Zuydelijckste deel van Africa.

Passeeren de Cabo de Bono Esperance.

1601. Ianuarius. Den 14. Ianuarius kreghen het Eylandt Madagascar in 't gemoet / leggende Oost van haer.

Februarius. Den 19. dito kregen een vliegende storm / die tot den 4. Februarius duyrden / sulcks dat groote schade aen zeylen leden / dies in de liberatie stonden / op Madagascar aen te loopen; dat op dato in 't gesichte kreghen / dan het weder gebetert zijnde / is geresolveert daer boven te loopen / om de reyse te vervorderen / midts den Articykel-Brief wel expresselijcke verboot geen lant / sonder den uyterste noot aen te doen / daer het Scheeps volck haer teghens stelden / seghende van gheen landt te willen zeylen / voor men haer 6. mutskens waters des daeghs tot Bantam toe verseeckerden / daer den 5. dito op gheresolveert is / soo men 't water mosten korten / dat dan het rantsoen van de wijn soude vermeerdert werden.

1600. Februarius.

Den 16. dito hebben het rantsoen van 't water / een mutsken gekort / ende de wijn ½ mutsken vermeerdert.

Meert. Den 2. Meert, een vliegende storm / sulcks dat een gootelingh / ofte twee gaende raeckten / die een Poort openden / daer het water so in vlooch / dat het Balien niet konden helpen / sulcks het goet in 't ruym driftigh werde / des genoodtsaeckt waren hare groote mast te kerven / die haer groote Reede mede sleepte / doen begost hem Schip een weynigh te rijsen / soo dat met Balien ende pompen de overhandt kreghen / ende van de Basaens stenge een stomp oprechten / weder by den anderen gheraeckten / den windt des naer-middaeghs uyt den Z. Oosten / W. Z. West schietende.

Kerven haer mast.

Den 8. dito is tot sterckinghe van 't water gheresolveert niet meer pot-spijse te schaffen / dan in plaetse yeder 1½ pont broot / ende thien pont stock-visch ter weke / nevens ½ mutsjen wijn daags meer te geven / Item over een grof Tonne-vleysch in plaetse van vier weken / drie te schaffen.

April. Den 14. April stonden in perijckel van met Schip ende volck / in de lucht te vlieghen / 't welcke door de muyterije / ende moetwilligheydt van drie Matrosen aldus soude te werck gegaen hebben: Oudtger Iacobsz, Pieter Hendricksz, ende Iochem Woutersz, om haer begaen fauten in de ysers ghestelt zijnde / soo hebben de twee eersten raedt ghevonden / haer selver daer uyt te helpen / komende onversaeght in de Cajuyt / seggende haer recht te willen ontfaen / daer den raedt op antwoorde / dat haer tijdt mosten verbeyden / ende onderwijlen weder gaen souden op haer verordenecrde plaetse / 't welcke weygherende / begheerden haer versoeck vol-

Perijckeleuse muytenatie.

Digitized by Google

1601. April.

volbracht te hebben / ofte liever te sterven; eyndelijck vertreckende hebben haren derde man mede daer upt gheholpen / de Constapels kamer met listigheydt innemende / vermeenende haer aldaer ter weer te stellen / om met haer Overigheydt te accorderen / ofte 't kruyt in brandt te steecken / daer de twee in gheraeckten / den derden sulcks belet zijnde / twee Bosschieters daer upt drijvende / een halff vat kruyt voor den dach haelende / doch geen vier hebbende / heeft een van haer beyden hem daer buyten begheven / het gheweer in de handt hebbende / op hoope van vier te bekomen dan overvallen sijnde / wiert met handen / ende voeten aen een Goteling gebonden / den anderen hem daer binnen noch verweerende / heeft den moet verlooren gegeven / sulckx dat met haer drijen weder in de hechtenisse gheraeckten.

Des twee geharquibuseert werden.

Den 20. dito daer aen haer sententie bekomende / namentlijcke de twee geharquibuseert / en den derden driemael ghekielhaelt te werden: Dat den 23. daer aen ter executie gestelt wierdt.

May.

Komen aen een onbekent Eylandt.

Den 29. May saghen landt / daer seer over verblijdt waren / alsoo sint den 8. Februari 't selvighe niet gesien hadden / zijnde een steyl opgaende grondt / want in 't eersten met hondert vadem lensden / ende een weynigh daer naer veranderinge van water siende / op 12 vadem groff sant gront vernamen / 't welcke voorts op 10 a 9. vadem op droogden / de gront klaer blinckende siende / dies de Bock upt wanden / om al peylende voor upt te zeylen / die allenskens meer diepte bevondt / en eyndelijcke weder van de gront gheraeckte / soo dat niet wisten waer waren;

Iunius.

Tweedracht tusschen de twee Schepen.

Den 17. Iunius is den Schipper / ende Onder-comies van den Witten Arent haer aen boort ghekomen / seer klaghende dat door haer lancksaem zeylen (daer naer vertoefden) veel tijdt versleten / en de victualie verteerden / des versochten van haer / met twee toelasten wijn / 100. kassen / ½ Pijp-olie ¼ tonne Boters 1½ lasten Broodt / twee kippen Stock-visch 1½ tonne Vleesch / Erweten / Boonen / ende Grutten naer advenant bygestaen te werden / ofte souden ghenoodtsaeckt wesen haer te verlaten / ende haer reyse te vervorderen / waer inne naer veel heftige proposten niet konden accordeeren / dies tegens den avont onverrichter sake scheyden.

1601. Iunius.

Daer den 18. dito noch over besoineerde / doch niet konnende accordeeren / hebben die van den Witten Arent haer afscheydt genomen / seggende voor te willen zeylen / en dat verhoopten tot Bantam den anderen weder te sien / tot dien eynde een adjeu schoot schietende / liepen den ganschen nacht wel twee streken lager / sulcks dat den 19. des morghens wel 3. mijlen voor upt waeren.

Dat ten besten afloopt.

Den 22. dito zijn de Schepen weder by den anderen ghekomen / dies den Schipper / ende Onder-koopman weder aen haer boort quamen / seggende haer stijfsinnigheydt in 't weygheren van de ghe-eyschte victualie genoeghsaem gespeurt te hebben / doch dat tenrespecte haerder Reeders de minsten souden wesen / ende haer by blijven / doch onder protestatie / van dat alle schade (die door haer lanckwijligh voort-komen) souden komen te lijden / haer soude ten laste gheleydt werden.

Perijckeleuse mael stroom.

Den 27. dito hadden een gansch etmael kalmpte / siende diversche water slangen / ende andere landt-teeckenen / des nachts geraeckende in een geweldige ravelinghe / ofte drayenge van stroom / het water schuymende / ofte het tegens de wal aenbernden / de Schepen tot den anderen getrocken zijnde / soo dat vijf / ofte ses mael naer den anderen omme draeyden / sulcks dat perijckel liepen den anderen voor den boegh te drijven / ende schadeloos te geraken / zijnde geen half Scheeps langhste van den anderen.

Digitized by Google

1601. Iulius.

Den 20. Iulius alsoo nu langhen tijdt Zuyden over gheloopen hadden / waer mede weynigh apparentie was van landt op te doen / oock dagheliicks veel dooden hadden / soo zijn alle de Officiers in de Kajuyt gekomen / versoeckende dat naerstigheyt mochte gedaen werden om landt te bezeylen / vermits wegens swackheydt 't Schip niet langher door zee konden brenghen / dis haren top-stander ende vlagge lieten waeyen / om van den Witten Arent hulp / raedt / ende daedt te bekomen / by den anderen vergadert wesende / resolveerden / alle middelen aen te wenden om landt aen te doen / 't sy sulcks als wesen wilde / dies Oost ende Noordelijcke cours stelden. In desen staet voort suckelende / te mits veel landt-tekenen vernemende / soo hebben die van den Witten Arent op den 24. dito / ontrent elf uyren voormiddaghs een schoot gedaen / latende haer vlagge waeyen / siende seyn van landt te sien / 't welcke mede terstondt voor uyt / en in leye vernamen / daer niet weynigh in verheught waren / hadden des middaghs te hooghte van een graedt / veertigh minuten zuydelijcker breeten / het landt hem tegens den avont meer ende meer opdoende / kosten echter niet bekennen of het vast landt / ofte een Eylandt was.

Doen haer beste om landt aen te doen.

Dat in 't gesichte bekomen.

Den 25. dito stillekens met klaer weder / ende variable winden / als doen wierden ghewaer het landt daeghs te voren by haer gesien / een Eylandt te wesen / het vaste landt drie mijlen / O. N. Oost / van daer verscheyden te leggen / hem seer berghachtigh op doende / daer naer toeliepen / onderwijlen noch twee Eylandekens ontmoetende / doende haer beste om een goede Reede te bekomen / ongeraden vindende met soo swack volck tegens de nacht op onbekende wateren / tusschen Eylanden in te swerven / dies Z. Oost aengingen / komende ontrent twee uyren aen 't Noordt eynde / dicht onder de wal / daer 't loot op drie vadem waters wierpen / eyndelijcke op veerthien vadem / schoone suyvere gront ten ancker / sint den 9. Iunij in groote ellende ghedreven / en vier-en-dertigh mannen door sieckte verlooren hebbende. De cust streckte hem O. N. Oost / ende W. Z. West / laghen wel beschermt voor de Z. Ooste deyningen / die in zee seer grof liepen: De Boot is gemant naer landt gesonden / dat woest ende onbewoont bevonden / allenelijcke eenige voetstappen van Buffels / ende diergelijcke beesten vernemende / zijnde voorts dicht van geboomte / ende kreupel bosch bewossen / niet vindende als een vrucht ghelijck een Ocker Noot / smakende ghelijck boven / daer alle / die der van ghegeten hadden / seer qualijcken wierden / ende uyter maten braeckten / hier is hare 36. doode ter aerde gebracht.

1601. Iulius.

Daer ten ancker geraeckten.

Den 26. dito weder te lande gevaren om het landt te ondecken / doch vinden niet als een wildernisse / ende een visch-rijcke Rieviere / nevens eenigh ghevogelte / doch gheen menschen:

Den 27. dito haer den 38. ende 39. man afsterbende / ende gheen verversinghe bekomende / hebben geresolveert te verzeylen / om beter Reede te soecken.

Den 28. dito waren dese twee Schepen soo swack van volck / dat den anderen te hulpe mosten komen / het ancker te lichten / haren cours O. N. O. aenstellende. Aldus van tot den 31. dito gezeylt hebbende / soo gheraeckten soo dicht onder landt / dat des nachts op verschepde plaetsen de roock saghen op gaen / sulcks dat het op 5. vadem daer onder setten / bevonden drie Eylandekens onder welcken eenige zeylkens sagen af ende aen varen / des naer-middaghs twee Schuyten gemant hebbende / sijn te lande ghevaren / daer twee Javaensche Scheepkens geset vonden / daer twee Hoenders van ruylden / en met een te kennen gaven dat aen 't vaste lant van alles genoeg te bekomen was / voorts alsoo

Digitized by Google

1601. Iulius. alsoo verstonden dat uyt Hollandt quamen/ende naer Bantam wilden/ soo verklaerden over ses maenden noch vier sulcke Schepen daer geweest te hebben/dies Godt den Heere danckten ter rechter bekende plaetse ghekomen te wesen/ naer dat op de reyse/ door ongemack/ honger ende dorst een-en-veertich mannen verlooren hadden.

Den Iournael houder segget ter rechter plaetse gekomen te wesen, sonder lant te noemen. 't Welcke Sumatra gisse te wesen.

Den eersten Augustus sijn weder met twee wel ghemande Boots te lande gevaeren/ eenige kramerpen/ om verversinge te ruylen mede neemende/ by lant komende wiert haer van de inwoonderen een Revier gewesen/ daer inne voeren/ alwaer voor slechte messen/ ende andere snorrepijpen/ Hoenderen/ Rijs/ Cocos/ Lemoenen/ Eyeren/ Bannanas/ ende alles in overvloedt bequamen: Des naer middaeghs is een haerder Capiteynen/ met een Tolck die wat Portugees konde spreecken/ by haer gekomen/ vraghende van waer quamen/ ende wat haer begeeren was? daer op antwoorden Hollanderen, ende Koop-luyden te wesen/ die met haer koopmanschappen quamen/ om daer vooren Peper te bekomen/ die soo seyden daer genoech te bekomen was/ ende dat voor haer beyder Scheeps laedinghe; en soo daer toe ghesint waeren dat sijnen Tolck aen boort soude senden/ om de Koopmanschappen te besien/ en wegens den prijs accordeeren/ versoeckende dat met de Scheepen wat naeder den wal souden komen/ also 't voor de Canoes te veer te roepen was.

Augustus.

Doen ende bekomen geschencken.

Den 2. 3. 4. ende 5. dito/ daghelijckx als vooren met verversinghe te ruylen besich sijnde hebben den Oversten eenige presenten ghedaen/ soo om beter aengang tot de negotie/ als overvloedt van verversinghe te bekomen.

Den 6. dito heeft den Capiteyn haer een Buffel in recompense van de presenten gesonden/ den Tolck nevens 3 a 4 anderen daer mede aen boort komende/ die verscheyde koopmanschappen getoont sijn/ welcken hem wel behaechden/ seggende daer Peper genoech/ alwaer 't voor thien Scheepen te wesen/ ende dat in 20 a 30 daghen konden volladen sijn/ vermits het teghenwoordigh in den oust was; Verboode haer voorder niet weder te lande te komen/ voor van den Capiteyn ontboden souden sijn/ ende dat weghens den aenstaende moyete/ ende oproerte die vreesden/ vermidts den grooten toeloop van volck die uyt 't gheberchte quamen haer te sien/ sijnde een boose/ ende ontrouwen hoop/ dies versochten dat in den doncker een Canonschoot souden doen/ ghelijck ofte verzeylen wilden/ op hope dat de meenichte van weder harers wechs souden gaen. 1601. Augustus.

Den 9. dito sijn naer voorgaende consent te lande ghekomen/ daer twee Bhaer Peper koften/ tot dertich Realen de Bhaer/ wegende 400. a 380. pont/ 50. pont per Bhaer verliesende.

Den 10. dito weder te lande komende/ hebben als vooren noch twee Bhaer bekomen/ doch veel swaerder/ ende schoonder/ sulckx dat nu maer twaelf pondt verlooren: Op dato is den Tolck nevens vijf a 6 andere persoonen (daer onder een die goedt Portugees sprack) met een Buffel aen boort gekomen/ om de koopmanschap noch mael te besien/ daer des nachts overbleven. Oock is alsdoen inden breeden Raedt geresolveert/ des anderen daeghs te lande te vaeren/ om soo wegens den Peper/ als Tol (daer 200 Realen van achten voor geeyscht is) volkomentlijcke te verdraegen/ daer toe comitteerende Cornelis Pietersz, Daniel Lost ende Guiljam Senescal. Volgens welcke resolutie den 11. dito haerder negenthienen aen landt gevaeren sijnde/ verschenen daer den Raedt der Stadt vergaedert was/ om haer koopmanschappen te toonen/

Digitized by Google

1601. Augustus.

nen / daer naer veel discoursen wegens den prijs accor-
deerden / die den Capiteyn / naer geregistreert waren
tot hem nam ; dit gedaen zijnde ginghen t'huys / ofte
Logie / daer haer winckel houden / ende woonen sou-
den besichtigen ; onderwhilen het middaghmael voor
handen wesende / is Guiljam Senescal, nevens twee van
sijn maets naer de Bock gegaen / om de mede gebrach-
te spijse te halen / weder by de Logie komende / vondt
Worden verradelijcke overvallen.
alles in roer / wilden haer niet boven hebben / de leder
wech rockende / daer eyndelijcke met ghewelt in ghe-
raeckte / boven zijnde / hebben met droevighe ooghen
moeten aenschouwen / haer volck (dat beneden was)
ghevanghen nemen ; oock is haer bevolen het geweer /
ende scherp over te leveren / en dat haer stil souden
houden / soo niet misdaen wilden zijn ; weynigh tijdts
daer naer bequamen bedroefde tijdinge / hoe eenige van
hare mede ghevanghenen vermoort / ende gequest wa-
ren / doch sonder het ghetal seker te weten : met haer-
Ende gevangen.
der vieren boven by den anderen wesende / sijn wel vast
aen handen / ende voeten gebonden / elck van de Indianen
soeckende een ghevanghen te bekomen / om namaels
groot rantsoen van te trecken ; daer sittende / wierden
van veel luyden jammerlijcke beklaeght / 't welcke
haer noch meerder bedroefde / niet wetende wat met
haer in 't sin hadden ; voorts alsoo groote naerstigheyt
deden om naer te vorschen / hoe veel van de haren noch
in 't leven waren / geraeckten in quaet vermoeden / dies
scherper met wacht beset zijn / uyt vreese van uyt de
Schepen overvallen te werden / sulcks dat wel 600.
sterck / des nachts op de water kant de wacht hielden.

Den 12. dito gheen Brieven haerder wedervaren
aen boort konende schicken / soo verstonden eyndelijcke
vijf haerder mede ghesellen in de furie / deerlijcke ver-
moordt / ende een swaerlijcke ghequest te wesen / diens
wonden begonnen te stincken / sulcks dat hem uyt deer-
nisse resolveerden t' Scheep te senden / haer aen dienen-
de soo haer wedervaren over wilden schrijven / sulcks
nu tijdt te wesen / voor haer ransoen drie duysent Rea-
len van achten eyschende / midts de goederen al reede
ontfanghen / beloopende de somme van 1600. Realen /
tot afslag strecken souden / wijders dat de reste mede in
koopmanschap ontfanghen souden / sulcks dat dan
voorts vryen handel soude genieten / tot dien eynde zijn
uyt de Logie in 't Capiteyns huys gebracht (daer ble-
ven tot naer Achin gevoert zijn) alwaer drie Capiteyns
vergadert vonden / die haer goeden moedt gaven / by
brengende dat het met haer landts-luyden voor desen
tot Bantam soo mede ghegaen was / dan dat 't selvighe
haer niet soude wedervaren hebben / indien geen twee
Schepen tot Achin gheweest waren / die met ontrent
1000. Bhaar Peper door ghegaen waren ; sy dan een
Natie zijnde / waren derhalven uyt bevel haers Ko-
ninghs aengehouden / om hem over sulcks te reven gie-
ren ; dit haer schrijvens dan / met eenen Cornelis Ravinck,
(die heen en weder varen soude / so lange de handelinge
duyrde) nevens den voornoemde gequeste aen boort ge-
sonden zijnde / soo bequamen des anderen daeghs den
13. dito antwoordt / dat het onredelijcke was / naer 't
verlies van vijf mannen / nevens de in handen hebbende
goederen / voor de resteerende ghevanghenen noch soo
grooten rantsoen te gheven / daer op trouw met haer
niet dan in alle vrintschap als eerlijcke Koopluyden
hadden soecken te handelen / dat 't wech-nemen
des onbetaelde Peper onkundich waren / vastelijc-
ke vertrouwende 't selvighe door Engelschen ghedaen
te wesen ; dan alles mochte niet helpen / de Indianen
bleven by haer ouden teem / allegheerende / een volck /
tael / ende kleedinghe te wesen / des consequentelijc-
ke daer kennisse van moesten hebben / met welck
bescheydt haren Cornelis , nevens een Mallack goet
Por-

Digitized by Google

1601. Augustus. Portugees sprekende / weder t' Scheep ghevaren is.

Den 15. dito heeft de Scheeps-Raedt gheconsenteert / soo volghens voorslach met 3000 Realen haer rantsoen konden maecken / dat 't resteerende soude toegesonden werden / dan den gantschen Raedt van 't Stedeken daer over vergaedert sijnde / seyden sulckx haer onbewust / ende buyten last by de Capiteynen gedaen te wesen / de goederen waeren verbeurt / ende oock verdeelt / soo dat sy ghevanghenen ghenootsaeckt waeren / in een tweede accoort te treeden / daer als doen geeyst is het grootste Schip (uyt gesondert 't geschut en wat de laedinge aenging) ofte 't selvige te redimeeren met 4000 Realen van achten / de verbeurde koopmanschappen daer niet in gereeckent / daer diversche reyse op geboden is / onder het wel behaegen van de Scheeps Raedt / dan bleven halssterck / soo dat onverrechter saecke scheyden: Alle 't welcke sy gaerne 't Scheep met een Brieff souden hebben laeten weten / dan konden niemande vinden die naer boort wilde / uyt vreese van ghehouden te werden / sulckx dat den 19. dito eerst een verwillichden aen boort te vaeren / met welcken haer t'scheep door schrijvens veradverteerden / hoe den eersten eysch ontkenden / des vreesden dat haer ghevanghenisse noch langher duyren soude / daeromme versochten een van drien te doen / te sien eenighe Inwoonderen te bekomen / oft eenige Joncken te beloopen / ofte eyndelijcke / met het geschut (daer seer vervaert voor sijn) haer te dwingen / om door sulcke middelen in haere vrydom te geraecken / mits nu eerst haer schelm-stucken vernaemen / seggende haer nu voor geen gelt te koonen lossen / sonder expresse bewillinge des Koninckx van Achin, waer van oock in gheen maent antwoort konden bekomen / sulcks versochten eenich victualie / nevens 10 Realen / om in noot haer te behelpen. Op dato kreghen schrijvens uyt de Schepen / by 't welcke haer verwittichden / dat niet naerlaeten souden alle middelen aen te wenden / die tot haerder verlossinge dienen konden / en dat geresolveert waren met hare Boot / en Schuyte een nacht / ofte twee voor de Revier te houden / om te besien / ofte yemande van de Inwoonderen konden attrappeeren; sonden haer voorts eenige kramerije / ende wat victualie / doch geen gelt / also 't selvige niet Cornelis Ravinghs sieckte excuseerden; doch soo met hem beter wiert / soude daer des anderen dagh mede volghen.

Den 20. 21. ende 22. dito konden geen Brieven aen haer Schepen bestellen / midts de inwoonderen vermerckten dat des nacht hare Revier uyt de Schepen beset hielden / om eenige te attrapeeren / om de gevangenen daer teghens te lossen / sulcks dat gheen Indianen naer boort wilden; den een-en-twintighsten naer-middaghe verzeylde het Schip den Witten Arent, doch quam des nachts weder ter Reede; dan bemerckende dat van landt gheen Brieven van hare ghevanghene maets en ontfingen / soo schijnt dat niet langer wilden vertoeven; sulcks dat den 22. dito des morgens zeyl ginghen / hare mede maets alsoo ontrouwlijcke verlatende; 't welcke voor de gevangenen een bedroefde tijdinghe was / doch hopen noch dat verzeylt waren om eenige Joncken / ofte volck ergens gevangen te krijgen / dan weder te komen / de haren te verlossen / doch hebben sulcks vergheten / haer in den noodt latende / sonder eenigh teecken / ofte seyn te doen; daer eenige haer wel te water begheven souden hebben / om aen boort te gheraecken / dat voor desen wel bestaen souden hebben / doch achter lieten om haer begonnen contract / niet te violeeren / altijt hope hebbende / dat noch tot den vryen handel souden geraken / sulcks dat niet haerder twaelf persoonen gevangen bleven / als namentlijcke uyt elck Schip 6 mannen / zijnde van alles onversien / vrien-

Ontrouwe daedt der Schepen.

Hare mede maets gevangen latende.

1601. Auguſtus.

pꝛincipael van kleederen / want eenighen ter nauwer noodt haer bloote lichaem konden bedecken : Oock zijnde een onbequame plaetſe / daer gheen paſſagie ofte handelinghe valt / ſoo dat van geen vꝛeemde Schepen beſocht werden. Alſoo nu van haer volck ende Schepen verlaeten waren / vooꝛts aen niemande als Godt/ende malkanderen getrooſt hebbende/ſo hebben beginnen toe-te-leggen/ ende te pꝛactiſeeren/ dooꝛ wat middel / ofte aenſlagh beſt uyt deſe hare gevangeniſſe ontſlaghen ſouden werden / ſulcks haerder ſeſſe te ſamen ſchooven / elck anderen hare vooꝛnemen openbarende/ vooꝛts geſamender handt overleggende op wat maniere 't ſelvighe ſtuck beſt in't werck ſtellen ſouden/ tot eyndelijcke beſloten ; alſo daer een joncke met Mallabaeren van Bantam ghearriveert was / (die haer veel goet deden) met deſelvigen te rade te gaen/'t ſy om een Verck/ ofte yets anders af te loopen/ ofte anderſints; dies haerder tween derwaerts gingen/alles in't lange ende bꝛeet mede vooꝛſchꝛeven Mallabaeren overleggende/ hoe den aenſlagh in 't werck ſouden ſtellen/ die ſulcks wel niet quaedt en vonden/ te meer de onſen gereſolveert ſagen 't ſelvige uyt te voeren/ ofte 't leven te verlieſen/ (overleggende dat doch eyndelijcke in der Portugeſen handen ſouden moeten vallen/mits de groote coꝛreſpondentie die met den Coningh van Achin waren houdende) dan vermaenden haer het ſtuck wel te bedencken/midts haer leven daer aen hingh/te meer den wech naer Bantam niet en wiſten / zijnde wel hondert mijlen van daer / oock een quade cuſt vooꝛ onbekende / daer haer veel roovers zijnde menſchen-eters zijn onthoudende / dickmaels veel kleyne Barcken beroovende / ende als ten beſten luck / de ghevanghenen vooꝛ ſlaven verkoopen : Deſe alle niet teghenſtaende bleven by haer vooꝛneemen / onder beloften ſoo bꝛy quamen/ haer (Mallabaeren) wel te ſullen betalen/ vooꝛ

Daer door liſten ſoecken uyt te geraken.

't geene haer vooꝛderlijcke ſouden zijn/ ſulcks dat eyndelijcke beloofden alles wat buyten ſchade konden doen / ſoo met byſetten van Seylen / Water / Victualie/ als Riemen/Roers/Spieſſen/ende Schilden/ofte wat haer anders tot de reyſe van nooden mochte zijn; dit dan by haerder tween overleyt zijnde/ hebben haer mede magghers des naehts vergadert/ ende gheopenbaert / hoe met de vooꝛſchꝛeven Mallabaeren ſtonden/ die alles toeſtonden / des geſamentlijcke beſloten/ ofte haer Boot / ofte een ander Vercxken (die daer in de Reviere veel legghen) af te loopen / tot dien eynde een Capiteyn onder haer kieſende / 't welcke met gemeender ſtemme Guiljam Seneſcal te beurt gevallen is/ haer alle den eedt van ghetrouwigheydt afnemende / met dꝛeyginghe / dat ſoo wie van alle quam te vluchten/ dat die konde hem ſoude moghen dooden / tot het welcken den Heere om hulpe ende ſterckheydt aenriepen : Dit volbꝛacht zijnde / zijn des moꝛghens weder by de Mallabaeren gegaen / die verklaerden alles ghereedt te hebben ; dies reſolveerden des anderen daegs het ſtuck in 't werck te ſtellen ; dan overmidts de Vock onghereedt lagh/ſoo dat een ander Vercke afloopen moſten/ daer toe ganſch gheen gheweer en hadden / ſoo hebben haer elck met een goeden kneppel verſien / de Mallabaeren biddende alles tegens den aenſtaende nacht te willen vaerdigh houden ; die ſulcks hoorende / ſtonden verwondert over dat ſtout beſtaen ! des vꝛaghen / ofte Cornelis Pieterſz haer Opper-comies / van alles kenniſſe hadde/ ende/ ofte mede ſoude gaen? daer op geantwooꝛt is neen / ſoo ſeyden niet van meeninghe te zijn haer eenighe aſſiſtentie te doen/ten ware hy daer by ware / midts het haer (by haren Koningh tot Bantam komende) meerder eere ſoude weeſen / eenen Capiteyn / ofte Overſte van een Schip verloſt te hebben / dan ſijn volck / waermede dien aenſlagh

1601. Auguſtus.

Dat haer miſlucke.

Digitized by Google

1601. Augustus.

slagh te niet was / om dat weghens volgende redenen; dat het meerder prijckel soude wesen met sijn persoon te vluchten / soo om dat beter bewaert / als dat in 't vervolghen 't sijner halven meerder naerstichept soude ghedaen werden; want haer vastelijck lieten voorstaen / dat sp alle om sijnent wille gevangen waeren / des sepden volmondich upt / soo haer Overste bp haer niet waere gheweest / dat nopt aenghehouden souden sijn / meenende haerer alle sijn Slaven te wesen: Sulcks dan om tot haer voorneemen te komen / waeren genootsaeckt hem den aenslach te ondecken: hp dat verstaende / heeft daer mede in gheconsenteert / 't welcke de Mallabaeren aenghedient sijnde / wildent niet ghelooven / voor hem selven eerst ghespzoocken hadden / gelijck geschiede: Doch sepden nu onmogelijcke te wesen haer eenige hulpe te konen doen / vermits van Stadts wegen een man bp haer op strant gestelt was / die nauwe toesicht nam / ende den Tol ontfing / van alle 't geene met de Boeren verhandelde / sulckx dat het nu in geender manieren dorsten bestaen / segghende gheen klepne saecke te zijn / des Konincks ghevangenen tot haer vluchten behulpsaem te wesen / oock konden des nachts niet doen / ofte den bygestelde man hadde van alles kennisse / soo dat daer mede den aenslach / die voor soo veel als volbracht hielden te niet was. Dit dan mislucht sijnde sonder nochtans te konen vernemen waer het aen gheschort heeft / hebben den tijt van 2 a 3 maenden in kommer / ende hartseer over gebracht / nochtans dach / ende nacht op haerer verlossinge practiserende / dat nimmer tot effect konde gebracht werden / altijts ergens aen haeperende / dan hadden noch al hope / dat haer Schepen / tot Bantam (haere laedinghe bekomen hebbende) in 't wederomme vaeren / aen souden komen om haer te rantsoeneeren / dat alle haer vertroostinghe was / vermits op een plaets waren daer geen Schepen quamen / den onsen veel minder bekent daer Peper te wesen: Want daer opt eenighe als desen / ende die van Paulus van Caerden geweest waren / 't welcke de oorsake haerder ghevangenisse meenden te wesen / ghelijck vooren verhaelt is: Den tijdt haerder verlossinghe dan met patientie verwachtende / daer den eenen tijdt grooter hoope toe ghegheven wiert / soo maeckten de inwoonderen haer eyndelijcke wijs / hoe haren Koningh van Achin met de Nederlanders wilde vreede maken / en haer den vrpen handel toe staen / vermits sepden nopt gheweten te hebben / dat tot Bantam eenighe handel hadden; haer veeltijts naer de gelegentheyt der Nederlanden ondervragende: dan weder seggende ghesint te sijn haer naer Achin te voeren / daer haer geloof souden moeten af staen / so niet wilden / souden voor de Olifanten geworpen / ofte te minsten voor slaven aen de Portugesen verkoft werden; doch sulcx seggen quam meest van de ghemeene lupden / want als sp dat den Capiteynen sepden / hielden sp haer heel verstoort / seggende sulcke persoonen te willen straffen / alsoo de Koningh den Portughesen vyandt was / hoe-wel met oogh-luyckinge haren handel ghedooghde / soo waren echter van hem niet vertrouwt; ghelijck 't naer ghebleken heeft; want weynigh tijdt daer naer quamen de voorschreven Portugesen met een vloote van wel 60 ofte 70 zeylen / den Koningh seker Eylant afvorderen / om aldaer een Casteel / ofte Forte te bouwen / tot versekeringhe haerder handel / ende de Hollanderen daer upt te sluyten / daer de Koningh niet wilde toe verstaen / veel minder toelaten / dat haer versch water in sijn Rivieren souden halen / haer sijne reede wel scherpelijcke verbiedende / 't selvighe Eylandt doende besetten / ende hem voorts ten oorloghe toerustende / alsoo voor een inval vreesde; dan de Portugesen sulcks bemerckende / zijn sonder yets

te

1601. Augustus. te onderstaen / veel min water in te nemen naer Bantam verzeylt / daer beter gheluck verhoopende / alle 't welcke dese ghevanghene Nederlanders niet weynich verblijde / te meer alsoo van doen voortaen door Konings ordere beter souden getracteert werden / hoe wel 't selvighe weynich naer gekomen is.

October. Den 6. October is haer van de roode loope (die daer te lande seer regneert) afghestorven eenen Pieter Bosschieter. Aldus dan verlooren loopende hielden niet op van practiseeren / om haer selven uyt dese slavernye te verlossen; soo dat eyndelijcke besloten / een kleyn Berxken 't welcke zeyl-reede lach af te loopen / ende te overweldighen / te meer alsoo het aldoen nieuwe Maen was / ende alle nachten seer regende / soo dat soo goeden wacht niet en hielden; dies souden ter middernachte haere vergaderinghe op strant hebben; alle daer dan verscheenen wesende / behalven Cornelis Pietersz ende eenen Boots-man Ian Drost, die de hinder tocht hadde / oock wel een ure naer haer gewacht hebbende / hoorden rumoer in 't Dorp / sulcks dat goeden raedt dier was / vermits haer twee maggers niet gaerne wilden verlaeten / dan 't selvighe rumoer vermeerderende hebben den anderen moedt aengesproocken / ende het harte onder den riem ghebonden / begonnen te marceeren / tot in middel toe in 't water / dat ghepasseert sijnde / is eenen Hans Merselis in een kleyn Canotjen ghestelt / om haer met de Bagagie voor 't gat van de Reviere te wachten / als mede een ander om het ancker te lichten / als geschiede; seven van de anderen / daer Senescal mede onder wesende / elck met een goeden kneppel gewapent sijnde / overvielen de Barcke / 7 a 8 mannen daer inne sijnde overboort jaegende / soo dat schoon driftich waeren / ende gereedt om het gat uyt te zeylen / dan het rumoer in 't Dorp grooter / ende grooter wordende / alsoo gemist wierden / ende elck toevloegh / om haere gevangenen weder te bekomen / eerst loopende naer den Besaer, ofte marck / daer veel kleyne Prauwen laeghen / sorgende dat daer een van mochten ghenomen hebben / dan haer daer niet vindende / sijn naer strant ghekomen / wetende aldaer eenighe Berxkens zeylreede te leggen; daer komende hebben de onsen vernoomen / maeckende groot gekrijt / gelijck mede de verjaechde luyden deden / wiens Berxken afgheloopen hadden / aen de Mallabaeren seer om geweer en hulpe roepende / haer te laste leggende de onsen hulpe ende bystant gedaen te hebben: Dese benaude Nederlanders, nu ghenochsaem haer vryheydt bekomen hebbende / mits het Berxken driftich geraeckten / begon eenighen het hart in de schoenen te sincken / die het op een vluchten stelden / de reste haer niet sterck ghenoech kennende / sijn gevolcht / vreesende in de furie doot gheslaghen te werden / dies haer in 't Bosch begaven / daer meest by den anderen quamen / dan in 't passeeren van een kleyn Revierken verstroyden / mits alle niet swemmen konden / soo datter seer naer een van de haeren verdroncken was / die groot misbaer maeckte / daer veel vieren op aen quamen / want seer ghesocht wierden / uyt vreese dat van eenich wildt gediert mochten beschadicht / ofte van de struyck-roovers (die daer veel loopen) vermoort werden; des seer riepen dat weder souden komen / alsoo haer geen leet soude gheschieden / doch konden daer weynich geloof in stellen / dies haer in de struwelen verberchden / so dat de soeckers haer dickmaels by naer op 't lijff traeden / roepende Marre Engeles kompt hier / sijnde wel vijftich persoonen sterck: Die de Reviere ghepasseert waeren / geraeckten in 't Dorp / ende in haer logementen sonder yemandt ghesien / ofte vernomen te hebben: Maer die in 't bosch waren / wierden door den ghestadighen reghen stijf van koude / midts haer kleederen / (om

1601. October. Die mede misluckt.

Digitized by Google

1601. Octob. (om beter te vluchten) meest verworpen hadden: den dagh aenkomende / konden haer niet langher verbergen / dies haerder tween ten voorschijn quamen / daer de Indianen (met het geweer in de handt) sterck op aenliepen / dan siende haer scrupuleus te wesen / smeten 't selvighe wech / soo by den anderen komende misdeden haer niet / divoor doende de reste te soecken / nie wetende dat deselvighen naer huys gheraeckt waren dan die niet vindende / gingh elck sijn meester weder te huys / die het niet onredelijcke dochten / dat haer soc-ten te bevrijen / dan 't was in haer sin te lichtvaerdigh gheavontuyrt / vermidts den wech niet en kenden: In deser volghen den tweeden aenslagh te niet ghelopen zijnde / ende dat by ghebreck van kloeckmoedigheydt / soo waren seer ontstelt / midts haer gheen dingh wilde lucken / wat arbeydt / ende moeyten daer oock toe deden; soo dat haer in den Heere mosten troosten / mits hare verlossinghe noch niet ghekomen was. 1601. October.

Desides interim domi, quomodo illuc Venisti?

FINIS.

DD Schip-

Schip-vaerdt by de Hollanders ghedaen naer Oost-Indien, onder 't beleydt van den Admirael Iacob Heemskerck, in den Iare 1601. Ghetogen uyt het Iournael, ghehouden by Reyer Cornelisz, Stuyr-man op 't Schip ghenaemt, de Swarte Leeuw, uytgevaren voor Vice-Admirael van de Vlote, daer Schipper op was Adriaen Block.

1601. April. DEn 22. April. 1601. Zijn sy 't zeyl gegaen uyt de VVielinghe.

Iulius. Den 5. Iulij. daer aen volghende/ 's nachts ontrent ten 10. uyren passeerden sy met groote blijdtschap te Abrolios, ofte drooghten van Brasilien.

Den 14. dito lagh het Eylant van Tristan d'Acuña, Z. O. van haer / na gissinge ontrent 50. mijlen; ende alsoo sy den 26. dito niet langer soo veel Meeuwen en vernamen / als sy 3 of 4 dagen te voren gesien hadden/ hielden dat voor een teycken / dat sy de voorschreven Eylanden van Tristan d'Acuña gepasseert waren.

Den 23. dito haddense de hooghte van 36 graden/ 13 minuten / ende saghen groote menichte van kleyne Meeukens / die op den rugge blauw waren / ende onder den buyck wit. Des avondts lagh Cabo de Bona Sperance, N. wel so O. van haer/na gissinge ontrent 80 mijlen. Hier moeten wy om de curieuse Stuyrluyden te voldoen / verhalen het advijs van den houder deses Journaels/ aengaende 't passeeren van de voorsz Cabo. Hy seght dan met eygen woorden aldus: Ick acht het voor goet / datmen loopt op de hoogte van 36 ofte 36½ graden / omme alsoo de Cabo de Bona Sperance met Godes hulpe te beter te passeeren/ om oorsake/ dat so wanneer men komt zeylen met een goede Westelijcke wint/ ende men de Caep schoudt tot op dese voorschreven hooghte / alsdan salmen bequamer windt houden/ om alsoo voor-by te passeeren / dan of men dicht by landt quam / wandt dan looptmen perijckel van stilte / ende variable winden te krijgen / het welcke wy op onse ander reyse wel bevonden hebben / so in 't gaen / als in 't komen/ maer principalijck op de wederom-reyse is het goet hem ontrent het landt te houden/ tot op 8 ofte 10 mijlen van landt / want ontrent het landt loopt de stroom gemeenlijck West-waert op. 1601. Iulius.

Den 25. dito hadden sy de hooghte van 35. grad. 26. minuten / ende saghen daer ontrent sommighe Meeuwen / die sy noemden Ian van Genten, wesende wit / maer de eynden van hare vleugelen swart. Saghen oock veel swarte Meeuwen met witte becken. Des na-middaeghs ontrent ten een uyren / saghen sy Cabo de Aguilhas, ligghende van haer N. N. W. ontrent 5. mijlen. Ende bevonden op den 29. dito/ datse in vijf weken ende eenen dagh tijts van de Linie Æquinoctiael ghezeylt waren / tot 160. mijlen voor-by de voornoemde Caep / het welcke sy ontrent 240. mijlen/ een wegh die dese Stuyr-man meent dat gheenighe Schepen opt soo kort ghezeylt hebben.

Den 17. Augusti saghen sy 't Eylandt St. Laurens, Augustus.
ende lagh van haer N. N. West / ontrent 6. mijlen.

Den 21. dito ontrent den avont hebben sy 't gheset onder 't Eylandt Santa Maria, daer sy den 23. met de Inwoonders begosten te handelen / die haer oock aen boort quamen besoecken / ende wel ontfangen werden. Des anderen daeghs brachten de Eylanders twaelf Ossen op 't strandt / maer hielden die soo duyr/ datter geen van verkocht en wierden.

Den 27. dito zijn t'zeyl gegaen / om naer de groote

Baye.

Digitized by Google

1601. Augustus. Baye van Anton Gil te loopen / ende t'savondts lagh de West-hoeck van de selfde Bay N. West van haer ontrent 2. mijlen / 's ander daeghs zeylden sy achter om 't Eylandt / dat achter in de Baye gelegen is / daer sy het 's middaeghs onder gheanckert hebben op 12. vadem kley-gront / aen de Noordt zy van 't Eylandt. Sy en konden hier anders gheen ververschinghe krijgen / dan goet water / daer sy hare vaten mede vulden. Waren wel 3 of 4 reysen aen 't Dorp / ghenaemt Spaken-burgh, maer en brachten niet mede.

Septemb. Den 8. September. ginghen sy weder t'zeyle / ende laveerden uytwaert aen / komende 's middaeghs ontrent 4. Eylandekens / dewelcke gheleghen zijn aen de Zuydt zijde van 't ander Eylandt / daer sy onder geanckert gelegen hadden. Hier zeylden sy in 't laveeren teghen een klippe aen / waer door 't Schip hoe langher hoe lecker werdt. Terwijle nu dat sy geset lagen / om 't selve te repareeren / quamder den 28. dito 's morgens een Canoa van Spaken-burgh aen boort met eenige Lymoenen / die de Koningh den Vice-Admirael vereerde: Gelijck mede den 28. ende 29. dito twee Canoas aen boort quamen / die hare Lymoenen tegen de onse voor een deel Koraelkens verruylden.

October. Den 11. October zijn sy wederom t'zeyl ghegaen / ende den 14. dito buyten de Baye gekomen. Hier noteert de voorsz Stuyr-man / beschrijver deses Journaels / dat yemandt die ververschen wil / niet behoeft in de voorsz Bay van Anton-Gil te zeylen / maer alleen te blijven aen 't Eylandt Santa Maria, alwaer goet water / ende Lymoenen te bekomen zijn / met noch ander ververschinghe. Daer-en-teghen in de Baye is heel weynigh te bekomen / ende dan heeft men noch groote moeyte / eer men daer wederom uytraeckt / door dien datter meest altijdt Zuyde winden waeyen / ende de Baye streckt haer recht Zuydt en Noordt.

Den 30. dito saghen sy het Eylandeken by den Portugesen ghenaemt Abrolho, dat soo veel te seggen is / als Schipper siet toe. Dit Eylandeken leydt op de hooghte van 5. grad. 12. minuten. 1601. October.

Den 4. December hebben sy met grooter vreughde het Eylandt Sumatra ghesien / ligghende van haer O. N. Oost / ontrent 8. mijlen. December.

Den 15. dito 's middaeghs hebben sy gheanckert op de Reede voor Achem, ontrent een gotelings schoot van 't landt. Hier beschencken sy den Koning met een stuck roodt Karsay / een Spiegel / ende sommige Glasen / waer voor hy den Vice-Admirael weder vereerde / sommighe kleeden met goudt geborduyrt / ende werdt den 21. dito de koop gemaeckt van den Peper / te weten 64. Realen van achten voor yeder Baar / wegende 364. Nederlandtsche ponden.

Den 13. Ianuarij. 1602. Verbranden in de Stadt van Achem binnen 2. uyren tijdts meer dan 200. huysen / als oock de Logie by de onse aldaer ghemaeckt / waer door sy meer dan 4000. guldens schade leden. 1602. Ianuarius.

Aen de West-zijde van 't Eylandt Sumatra op 40. minuten besuyden den Equinoctiael leydt een Stedeken genaemt Ticou, daer ten tijde deser Schip-vaert / eenighe Hollanders gevangen laghen / van den Swarten ende VVitten Arent. De Inwoonders van Cambaya, die met Schepen van 80. a 90. ende oock 100. last in Achem komen / ende aldaer haren handel drijven / seyden den onsen / dat in haer landt overvloedigh veel Anijl valt. In Achem is yser en loot alderbest begeert / andere koopmanschappen van Nederlant / en zijnder sonderlinghe gheen ware / door dien het daer terstondt van alles vervult is. Elcke Reael van achten doetter 6. Masen, ende 16. Masen is een Tayel, of pondt vlaemsch.

Den 19. Februarij. zijn sy van Achem t'zeyl gegaen / Februarius.

1602. Februarius, Meert.

nae dat sy daer over de 9. weecken ghelegen hadden/ ende bekomen omtrent 100. Bahaar Pepers.

Den 7. Meert sijnder twee Prauwen by haer ghekomen van een Eylandt dat aen stuyrboordt van haer lagh op 1½ graden. Als dit volck by haer quamen/ vraegdense van waer sy quamen / ende waer sy henen wilden/de onsen antwoorden van Achem, ende na Ticou, om Peper te laden / haer roepende datse aen boordt souden komen / doch wilden niet / ende riepen wederom / dat een van de onse over boordt springhen / ende by haer komen soude / soo wilden sy weder een van den haeren aen boordt senden. Hier op toonden haer de onse een spiegel/en een stuck root karsey/ waer door sy naerder quamen / ende wilden een tou hebben / dan wat schoone woorden sy de onsen / ende dese wederom haer-luyden gaven / so en gingker/ of en quamper niemandt tot malkanderen over / want sy d'een den anderen niet en vertrouden. Ten lesten riepen de wilde/ datse vreesden / soose aen boordt quamen / dat de onse haer souden eten / ende schooten voort met haer bogen wel 20. pijlen na't Schip toe/ dan quetste niemandt/ ende roepden also wegh. Dit volck hadde langh hayr/ ende dat rondt-om het hooft ghebonden / ghelijck een Tulpant / ende waren heel naeckt. De onse vermoeden't menschen-eters te wesen / ende datse daerom soo aenhielden om een man in haer Prauwe te krijgen.

Den 8. dito kregen sy de Eylandekens van Ticou in't gesichte/ met noch 3. ander heuvels/ die by noorden Ticou gelegen zijn in't leege landt/ ontrent 3. mijlen. De Zee-strandt is daer ontrent al leegh landt/ ende doorgaens vol gheboomte. 's Anderdaeghs na den middagh / als sy benoorden de Eylandekens om gheloopen waren / hebben sy het op 4½ vadem gheanckert / onder het oostelijckste van deselve / het welcke naest aen Sumatra gheleghen is. Sy laghen hier op de hooghte van 40. minuten bezuyden de Linie. Aen landt ghevaren zijnde/ maeckten met de Inwoonders koop van Peper / soo dat de Bhaar quam te staen/ met Tol/ende alle andere ongelden/ die sy daer op reeckenden / 40. Realen van achten / maer verhooghde daerna tot drie reysen toe/ ende en wilden op 't lest niet min hebben als 47. Realen / waer over de onse een Boot / ende Schuyt wel gemant/ ende voorsien hebben van gheweer / om eenighe Inwoonders 't zy visschers / of andere te vangen / ghelijck sy dan terstondt de visschers Prauw kreghen met 6. mannen/ ende een jongen daer in. Tegen dese seydense/ dat het de Overste haer schuldt was/ dat sy se gevangen hadden/ want die en hadden niet vroom met haer ghehandelt / ende sonden een van deselve ghevanghens aen landt / die aldaer vertellen soude / waerom sy ghevanghen waren: Dese quam des middaeghs weder aen boort met twee Eyntvogels/ ende bracht voor antwoorde/ dat de Inwoonders van Ticos wel Peper wilden leveren / dan begeerden te weten/ hoe veel sy voor yeder Bhaar hebben souden. De Vice-Admirael seyde/ 40. Realen van achten / maer dan moesten sy komen leveren op't Eylandt daer't Schip onder gheanckert lagh. Hier op deden de Inwoonders weder seggen/ wilden de onse den Peper komen ontfangen op't strandt van Ticos, dat mochten sy doen / maer die op't Eylandt te brenghen / en waren sy niet ghesint. De onse gheen ander antwoordt krijghende/ hebben de ghevanghenen laten gaen/ dewelcke in't scheyden geseyt hebben/ dat doense eerstmael gevangen wierden/ de onsen in't overkomen haer afghenomen hadden / de waerde van 39½ Realen van achten in gout / waer op ondersoeck gedaen werdt in't Schip / dan soo veel niet ghevonden als sy seyden verloren te hebben.

1602. Meert.

Den 20. dito quamen sommige van de los ghegaen ge-

Digitized by Google

1601. Meert.

gevangens aen boort met verversschinghe / ende werdt hun alsdoen ghetoont het gout dat sy gheklaeght hadden quyt gheworden te zijn / bedraghende ontrent 20. stucken van achten. De Inwoonders ontboden / wilden sy Peper hebben / mochten met de schuyt aen landt komen / daer was in 't Stedeken noch ontrent 30. Bhaar te bekomen / ende sy verwachteden dagelijcks meer van Pacem ende Periaman. De Sloepe / ende Boot aen landt ghevaren zijnde / brachten des avondts vier Bhaar Pepers mede / ende zijn des morgens daer aen wel versien van volck ende gheweer in Zee ghesteken / om te gaen naer Pacem, ende aldaer te sien eenighen Peper te bekomen. Hier over hebben die van Ticou den 24. dito ontrent den middagh een brede Vaen laten waeyen / meynende dat de schuyt / ende boot uytgevaren waren om hare visschers te beschadighen / die oock derhalven niet en dorsten uytkomen / maer verstaen hebbende dat het was om naer Pacem te gaen / hebben ghesepdt datter in Ticou noch ontrent 30. of 40. Bhaar Pepers te bekomen was / daer van de onse op den 27. dito 15. Bhaar ontfanghen hebben / ende doen bleffer heel weynich over. De Stadt Ticou is ghelegen op 40 minuten besuyden de Linie / ende benoorden Ticou ontrent 7½ mijl leyt Pacem, van waer noch 1½ het na 't noorden ghelegen is Palenbam, ende besuyden Ticou, ontrent 7. of 8. mijlen / Periaman, van welcke 4. plaetsen de meeste Peper komt die aen dese kuste valt / dan de Koning van Achem en begeert niet datse die aen eenighe Schepen verkoopen / maer moet al in Achem gebracht / ende aldaer verhandelt worden / alleen de Javanen wordt het toeghelaeten in de voornoemde plaetsen te handelen.

1601. Meert.

Den 28. dito na dat sy 19 daghen voor Ticou gheleghen / ende ontrent 32 Bhaar Pepers aldaer inghenomen hadden / zijn sy t' zeyl gegaen / ende hebben 't den 4. April ontrent den avondt gheset voor de Stadt Bantam, daer sy twee Schepen vonden van haer Compagnie / te weten het Schip van den Admirael / ende 't Schip Hoorn, doch den Admirael Heems-kerck was in persoon na de Moluccas ghevaeren / om aldaer / of op andere plaetsen daer ontrent sijn ladinghe te bekomen.

April.

Den 16. dito is het Jacht ghenaemt Enckhuysen by den Vice-Admirael ghekomen / tijdinghe brengende / dat die van Dama tegen den voornoemden Heer Admirael slaechs gheweest / ende hem 18. man afgheslagen hadden / behalven noch 12 ghevangens / waer tegen de onse ontrent 70. van de Inwoonders ghevangen hadden.

Den 18. is oock 't Engelsche Jacht by den Vice-Admirael gekomen / seggende dat den Admirael van Dama ghescheyden was / ende ontrent 30. ghevangens met hem genomen hadde / maer sijn twaelf gevangens die hadden daer moeten blijven / want de Koning en wilde se geensints laeten volghen / noch tegens de sijne lossen.

1602. April — 1602. Septemb.

Notitie van het geene dese Vlote bestaende uyt vijf Schepen in hadde, doen sy van Bantam scheyden.

	Bantamsche sacken Peper.	pon.	Cube sackē	pon.	Barē nag.	pon.	Barē folie	pon.
1. In 't Schip Amsterdam Admirael,	8115	—	—	—	—	—	27	—
2. In den Swarten Leeuw Vice-Admirael,	8733	—	—	—	39	32	2	148
3. In 't Schip Hoorn,	7548	—	—	—	122	369	2	180
4. In 't Jacht genaemt de Groene Leeuw,	3085	—	198	41	—	—	6	78
5. In 't Iacht Enck-huysen alias den Bruynvisch,	2045	.	—	—	106	418	5	319
Somma in de gantsche Vlote.	29526	—	198	41	267	819	42	725

Nota. Yder sack is 50 Catty of ponden Iavaens ghewicht/ ende Amsterdams gewicht 60. pondt / de Peper kost seven Realen van achten de sack tot Bantam. De sack Cubebe kost $3\frac{1}{2}$ Realen. De Folie kost de Bhaer 85 Realen van achten / yder Bhaer is 531. Amsterdamsche ponden. De Nagelen kosten 63 Realen / dan op het leste 68 en 70.

May. Den 11. May sijn sy van Bantam t'zeyl ghegaen met haer vijf Schepen / ende den 22. (Iunij.) Iunij kreghense 't Eylandt Mauritius in 't ghesichte / legghende N. W. van haer / ontrent 5. mijlen. (Septemb.) Hier lagense tot den 8. September toe / ende de Overste van de Schepen lietender elck een huys bouwen / waer in sy haer een tijdt langh aen landt onthielden. Sy vinghender onder andere/ staende den voorsz tijdt drij Zee-koeyen / veel water-schilt-padden/ Rocchen/ Harders/ platte visschen/ gelijck als braessem/ Salmonettē/ steenbraessems/ Corbados/ ende noch eeckere swarte visschen/ die sy noemden Iacob Eversz. Somma daer is sulcken overvloedt van visch/ dat het qualijck is om te gelooven. Op het lant onthouden haer Schilt-padden/ Wallichvogels/ Flamencos/ Gansen/ Eendt-vogels/ Velt-hoenders/ soo groot als kleyne Indiaensche Ravens/ Duyven/ daer onder sommighe met roo steerten / (van de welcke menig man sieck geweest is) grauwe ende groene Papegayen met lange steerten/ waer van datter sommighe ghevanghen werden. In de binnen waterkens op het landt vinghen sy oock seer groote palingen/ som-

Digitized by Google

1602. Septemb. sommighe van 4. 5. ja 6. voet langh / ende dick naer advenant.

September Octobris. Den 8. Septemb. sijn sy van't Eylant Mauritius t'zeyl ghegaen / ende den 26 Octobris ghekomen op de hooghte van 34 graden 38. minuten / alwaer de Cabo de bona Sperance O. wel so Noordelijck van haer lagh ontrent 10. mijlen.

Novemb. Den 16. Novembris hebben sy het geset op de reede van 't Eylandt St. Helena Z. O. van 't Kercken / het welcke staet in de derde vallege / als men komt om de Noord Oost hoeck van 't Eylandt. Sy lagen hier op de hooghte van 15. graden 44 minuten.

Den 24. ende 25. dito quamen onder het selve Eylant oock te reede VVolfert Hermansz ende Hans Bouwer, Admirael ende Vice-Admirael van de Moluxsche Vlote; soo dat nu alle achte de Schepen van Amsterdam afgevaren by malkanderen waren / uytgesondert het kleynste Jacht; het welcke by de voorsz twee Schepen noch geweest hadde ontrent Cabo de Bona Sperance, maer en hebben 't terwijle sy onder St. Helena laghen niet vernomen.

Decemb. Ianuarij. Den 23. Decembris sijn sy van St. Helena t'zeyl ghegaen / ende hebben 't den 9. Ianuarij 1603 geset op de reede van 't Eylandt Fernando Loronha, beneffens een steyle pijck die aen de N. W. sijde van 't Eylant staet. 1603. Ianuarius. Hier vernamense dat twee Zeeusche Schepen een Portugaelsche Carraque / genomen / ende de Portugesen tot 400 toe alhier aen landt gheset hadden / die van daer met 2. Barcken naer Brasilien gescheept waren / hebbende alleenlijck een Portugees 16. Slaven ende 6. Slavinnen op 't Eylant gelaten / om op de catoen / en milie te passen / ende die aen te winnen als het van noode sijn soude. Dit Eylandt Fernando Loronha, is gelegen op de Zuydelijcke hooghte van 3 graden 57. minuten. Daer waren op / soo de voorsz Portugees, ende Slaven seyden / omtrent 30. Varcken / 8. Ossen / 6. Koeyen / ende 4 oft 5 Kalveren. Voorts en wasser niets of heel weynich te bekomen / selfs geen water / door dien het omtrent dees tijt 's jaers hier seer weynich regent.

Februarius. Den 22. dito sijn sy t'zeyl gegaen van 't voorsz Eylandt / ende den 11. Februarij op de hooghte van 17 graden 43 minuten gekomen in de Zee van Sargasso, alsoo by den Portugesen genoemt na het kruydt Sargasso, oft Waterkars / daer het water gelijck als mede bewassen leyt. Dese Zee seyt men dat de Oude genoemt hebben Mare Viride, dat so veel te seggen is als de Groene Zee.

Meert. Den 27. Meert sijn sy gekomen in de Haven van Valmuyen in Engelant, ende van daer voorts in Texel.

F I N I S.

Digitized by Google

Digitized by Google

Journael/ofte dach-register vande Voyagie/ Ghedaen onder het beleydt van den Admirael WOLFHART HARMANSEN.

Naer de Oost-Indien, in den Iaren 1601. 1602. ende 1603.

Vervatende de vermaerde Zee slagh, met zijn 5. Schepen gedaen voor *Bantam*. Teghens de Portugese Admirael *Don Andrea Fortado Mendas*, Met sijn Vlote bestaende uyt acht groote Galioenen, ende 22. soo groote, als kleyne Galeynen.

Als mede kort verhael van de twee Iaerighe Voyagie ghedaen naer de Oost-Indien door

CORNELIS van VEEN.

1601. April. DEn 22. April 1601. laegen nevens anderen in Texel zeylreede om na Oost-Indien te loopen / dese vijff naer volgende Schepen / Gelderlandt: Daer den Admirael Wolphart Harmansz op was/groot 260 last. Zeelandia daer den Vice-Admirael Hans Hendricksz Bouwer op was/groot 200 lasten. Uytrecht groot 120 lasten/ ende de Wachter, groot 60 lasten/ nevens een kleyn Jacht groot 25 lasten/ alle met volck/ victualie/ende Amunitie ten Oorloge wel versien.

Den 23. dito / zijn met een N. Oosten wint 't zeyl gegaen in 't geselschap van dese Schepen/ Amsterdam, Hoorn, Enckhuysen, Alckmaer, de Swarten Leeuw, de VVitten Leeuw, de Groene Leeuw, de Roode Leeuw, ende het Duyfken. Mede naer de Oost-Indien ghedestineert onder de Admirael /. Iacob van Heems-kerck, voor de Oude Compagnie/ ende Ian Grenier voor de Nieuwe Compagnie. 1601. April.

Den 24. dito na den middach Doveren, ende Cales gesien/ 't welck wy naest waeren.

Den 26. dito waeren wy tusschen Bevisier, ende VVicht.

Den 27. dito hadden een by-legghér uyt ten Zuyden/ waeren tusschen VVicht ende Poortlant.

Den 28. dito heeft den breeden Raedt vergaedert geweest/ hebben besloten als volcht.

Dat een yder van onse Vloote sal sijn behoorlijck nacht vieren / op dat de Vloote niet en verdwaele/ der-

Digitized by Google

1601. April. verhalven sullen de Schepen by aldien den Vierman inde Lije waer / die bekent sal werden door een vlagge / die hy drie uyren voor avont/ achter af sal laeten waepen/hem voegen in de Lije beyden Vier-man/ende oft gheheurde dat by nachte door veranderinghe van wint quaeme te wenden / sal den Admirael / ofte die geene die 't vier voert/ twee vuyren op steken/ende een yeder die hem in 't wenden volcht / sal oock een vier op steecken om alsoo goede ordre te houden / ende malkanderen verstaen.

Doch soo 't ghevielt dat de Vloote eenich ongheluck (daer Godt voor hoede) overquaem / waer door sommighe Schepen tusschen dit / ende de Soute Eylanden van malkanderen dwaelden/ sullen haer de verdwaelde laeten vinden op 't Eylandt Mayo, ende soo 't gheheurde/ dat de Schepen over de vijf dagen vertoefden/ ende wech zeylden / sullen sy een teycken laeten/ 't sy gheschrift / ofte anders op het landt / twee vadem by Zuyden vanden Datel-boom / ende graven den brieff/ ofte 't geene sy laeten sullen / 2 voeten in d' aerde / leggende boven de plaetse eenen tamelijcken steen die op de Reede staet.

Insgelijcks soo 't gebeurde/ dat nadien wy gelijckelijck met Godes hulpe de Soute Eylanden ghepasseert waeren / ende van malkanderen separeerden / sullen haer/die van de Vloot absent sijn/ voegen onder 't Eylandt Madagascar, in de groote Bay van Anton Giel, alwaer sy sullen vertoeven 14 daghen / ende soo daer-entusschen niemandt en quam / sal hy sijn reyse vervorderen naer Bantam, mits laetende teycken/ oft geschriften aen / ofte onder eenen dicken boom/staende dicht by de fonteyn/ ofte afwateringhe van't Eylandeken dat inde Bay leyt / waer naer een yeder hem heeft te reguleeren.

Den 29. dito de wint als voren waren by Goutstaert.

Den 30. dito de wint Noort West / met moye koelten/ ende Leefort gesien. 1601. April.

Den 1. May de wint Noordelijck op de hoochte van 48 graden. May.

Den 4. dito de wint N. O. ons cours als vooren/ 's morgens van 8 Schepen verdwaelt.

Den 5. dito een Barck ghesien / daer den Admirael Heems-kerck sijne Schepen naer liepen op de hoochte van 43. 20. minuten ons cours Z. W. ten Z.

Den 8. dito de Wint N. W. ons cours Z. Z. W. ende Z. W. ten Z. op dato hebben onse afscheydt van den Admirael Iacob Hemskecrck genomen / elck schietende 3. eer schoten.

Den 12. dito wint Z. W. ten Z. met moy stillachtich weder/ hoochte 33. 51.

Den 13. dito 's morgens Porto Santo gesien/ als mede die Achinse vloot / ende 't was stil ; den breeden Raet heeft aen boort gheweest / ende geresolveert dat op een yeder schip dagelijcks tot rantsoen / een yeder persoon gegeven sal worden een kanne biers / ende ter weeck ¾ pont botter / aen broot 4½ pont/ waer mede een yeder sal te vreeden sijn / ende hem laeten genoegen.

Ten 2. als dat soo wanneer den Admirael het teecken van de wint vlagge after af laten waepen / ende eenen schoot gedaen wert / sal hem den breeden Raet terstont aen des Admiraels boort voegen ; Oock by aldien de Prince vlagge after aft waept / ende eenen schoot schietet/ sullen hem de schippers / ende Coopluyden aent boort laeten vinden ; ende soo de Prince vlagh / ende den top-stander vande groote steng waeyt/ sullen haer de Schippers / ende stuyrluyden terstont aen des Admiraels boort voegen.

Ten 3. dat men de cours in deser voegen sal volgen/ te weten/ van Madera tot Canarien tusschen Z. ten W. ende Zuydt Z. W. vande Canaria, naer de Sout-Eylanden

Digitized by Google

1601. May.

den, ende vande Sout Eylanden naer de Linie/ Zuyt Z. Oost/ welck is de cours van de verleden reys/ waer by ons wel bevonden hebben / daerom het selvige wederom gevolcht sal worden/ om met de hulpe Godes voorspoedelijck door de Linie te geraken.

Ten vierden by al so verre eenich Schip/ ofte Schepen vande Vloot quamen te verdwaelen / ende by gevalle wederom by malcanderen geraecken/ sal soo wel d'een / als d'andere sijn groot Maer-seyl driemael op ende neer haelen / ende t'elcken wederom strijcken/ waer by de verstroyde Schepen gekent sullen worden; ende so 't geviel/ daer Godt voor hoede/ dat eenich Schip wat ongheluck overquam / ofte yets quam te breecken / sal hy een vuyr after op steken / ende twee in de Mars/ drie schoten schietende/ waer door men hem sal weten te secondeeren so 't doenlick waer / insgelijcks so hy droogte vernam/ sal hy twee schooten schieten/ op dat die andere die naer komen haer daer door hebben te wachten.

Den 14. dito t'smorgens waeren wy tusschen Porto Santo, ende Madera.

Den 15. dito de wint N. O. de cours Z. ten westen daer nae de wint N. W.

Den 16. dito smorgens nessens 't Eylandt Palma, op de hoochte 27.

Den drie-en-twintighsten dito 's morghens sagen wy het Eylandt Isla de Sal ghenaemt.

Den 29. dito de wint N. O. naer den middach grooten regen/ ende stilte al de nacht.

Den 30. dito de wint O. N. O. de cours Z. Z. O. de hoochte 7. 14.

Iunius. Den 1. Iunij de windt Zuydt daer naer Oostelijck de hoochte 5. 50.

Den 6. dito 's middaeghs zijnder 2 Boots naer een Barck ghestuyrt/ 't welck wy saghen/ ende het Jacht met de andere Schepen hebbent naer hen ghehouden/ om te verspreken. 1601. Iunius.

Den 7. dito 's morgens soo is het voorsz Seyltgen inde Vloot gebracht / sijnde den Carveel / uyt Villa Nova geseylt soo hy seyde/ ende was geladen met wijn/ ende Amandelen/ willende naer Fernabucq; hebben van haer verstaen / hoe datter van Lisbona 7 Gallioenen/ ofte Kraecken met Soldaten Excudeodos, ofte ghedorcerden gheloopen waeren / om naer Oost-Indien te brenghen / ende datter noch twee volgen soude / hem vraghende nae 't landt / antwoorde dat de pest (daer Godt tot Salicheydt ons allen voor behoeden wil) wederom in Algarvie begost te ontsteecken / by namen en Faro, ende de omleggende plaetsen/ ende dat de wijn redelijck goet gevallen was/ maer Olie seer weynich/ oock dat hy ons vijff daghen te vooren ghesien hadde/ als oock een Schip dat van Senilla quam / om naer Angola te zeylen / ende is soo voorts by ons gebleven totten achtsten dito 's morghens / dat daer een kaeck sijn achterste besaen brack / ende is soo voorts achter uyt gheraeckt / van niemandt vande onse beschadicht zijnde/ 't gene de gasten door misverstant genomen hadden/ is aen haer al te samen wederom gegeven/ voorts 't geen sy ghebreck hadden / ende begeert hebben / van pomp-spijckers/ ende zeyl gaeren / is haer ghegeven/ door dien het brackje seer leck was / ende beroyt van zeylen; voort soo heeft den Heere Admirael haer twee kaesen doen geven / soo dat sy ons van alles goets bedanckten.

Den 8. dito op de hooghte van 5. graden/ soo is den Swarten Leeuw waer op Ian Gernier als Vice-Admirael was/ by ons gekomen met geen weynigh verwonderinge / ende van hem verstaen / dat op den 19. May. ontrent de hooghte van 24. graden 't smorghens een Vloot van 13. Schepen in Zy van haer ghesien heb-

Digitized by Google

1601. Iunius.

ven / uyt dewelcke quam den Vice-Admirael / wesende een Schip van 300. last / op-dringhende in de Vloot van den Admirael Iacob Heemskerck, ende ten eersten het Jacht den Rooden Leeuw genaemt / aent boort smeet / seer schietende / met gewelt van Musquetten / 't selve seer schadeloos makende / ende onghetwijfelt inghenomen soude hebben / ten ware het Schip Amsterdam Admirael van de Vloot / hem terstont weder om aen boort leyde / ende den voorschreven Swarten Leeuw heeft soo hy seydt voorts den voornoemden Spaenschen Vice-Admirael mede met sijn gheschut soo ghedwonghen / dat hy ghedwongen was de Roode Leeuw te verlaten / het op Ly werpende om sommighe lecken te stoppen ; 't welck ghedaen zijnde / is met sijn Admirael / zijnde een Schip van 5. a 600. lasten / de voorschreven Vloot den ganschen dagh weder ghevolght tot t'savondts toe / ende by 't wenden (in der nacht) van de andere Schepen / so heeft hem den Swarten Leeuw, des anderen daeghs alleen tusschen 11. van de voorsz Spaensche Schepen ghevonden / sonder eenighe van de zijn / andere Schepen by hem te hebben / 't welck siende / hebbent met zeylen ontleydt / hoe-wel sy hem dien dagh / tot 'savondts volchden / maer niet konnende bezeylen / ist ontkomen / van de andere Schepen niet meer wetende / dan presumeert den Rooden Leeuw seer schadeloos is / ende sijn meeste volck verloren heeft / zijn 't alsoo metter hulpe Godes / ontkomen ; den Admirael met verlies van een Trompetter / ende vijf mannen gequetst.

Den 10. dito de wint Z. Z. O. met regenachtigh weer / t'savonts is Adriaen Block van ons gescheyden / 3. schooten schietende / ende wy van gelijcken.

Den 12. dito de windt als voren de cours Westwaerts over.

Den derthienden dito de windt Zuydt / de cours Zuydt ten Oosten t'savondts waert stil.

Den 17. dito de windt Z. Z. Oost / ende cours Z. West op de hooghte 3. 45. 1601. Iunius.

Den 24. dito windt Zuydt Zuydt Oost / cours West aen / hooghte van veertigh minuten ; op dato / Collegium van den breeden Raedt door beroep van den Heere Admirael vergadert zijnde / ende verstaen hebbende dat een yeder sijn rantsoen van broodt niet opvooren konde / waer door tot ghemeenen voordeel van de Vlote hebben geordineert / dat nu voortaen gegeven sal worden een yeder tot rantsoen 4. pont broodt ter weeck / waer mede te vreden sullen zijn / op dat door overvloedigheydt geen broodt onnuttelijck verquisten werdt.

Ten tweeden / alsoo ons den windt niet wel dienen wil / sullen allen de Schippers ende Stuyr-luyden gewaerschouwt zijn / dat soo wanneer ons de windt soo scherp kompt / dat wy niet hooger als Zuydt-West konnen zeylen / datmen alsdan Oost-waert loopen sal / ende soomen Zuydt-West ten Zuyden konde zeylen / datmen alsdan d'selve cours vervolgen sal / om boven d'Abrolios metter hulpe Godts te gheraken.

Den 25. dito de wint Z. Z. Oost / ons cours Oost ten Noorden aen.

Den 29. dito de windt als voren / passeerden de Linie Æquinoctiael.

Den eersten Iulij. de windt Oostelijck met moey weer. Iulius.

Den 10. dito de wint als voren op de hooghte van 14. graden 12. minuten.

Den 11. dito de wint als voren ons cours Zuydelijck met schoon weer.

Den twaelfden dito heeft den breeden Raedt vergadert gheweest / hebben gheresolveert als volcht. Collegium van den breeden Raedt door beroep van

den

Digitized by Google

1601. Iulius. den Heere Admirael vergadert zijnde/aensiende de gemeene oirboor/ ende de langhduerige reyse/ waer door veroorsaeckt sullen wesen eenige Havenen/ ofte plaetse aen te soecken; ende om dat veele diversche Vloten tot verscheyden maelen naer de Oost-Indische Eylanden gezeylt zijn/die de bekende plaetsen voor ons al mochten gebloot hebben/ hebben gheordonneert/ende geven last midts deser; soo yemandt eenige Eylanden in't gesicht kreegh/ teycken te doen/ om d'selve aen te soecken/ omme/ oft Godt beliefde daer verversinghe mocht te bekomen wesen/waer door wy van daer recht na Iava mochten loopen/ sonder andere quartieren aen te soecken.

Den 15. dito de windt O. N. Oost passeerden alsdoen d'Abrollos, Godt zy lof.

Den 16. dito de wint Noordelijck deden ons cours Z. O. ten Zuyden.

Den 22. dito de windt O. Z. Oost de cours Zuydt met moey weer/ hooghte seven-en-twintigh graden 4. minuten.

Den 25. dito de wint ende cours als voren met harde voortganck.

Den 27. dito de windt N. West met dichte koelten/ de hooghte 31. graden 4. minuten.

Augustus. Den eersten Augusti de windt Z. West/ de cours Oost/ hooghte 34. graden.

Den 12. dito heeft den breeden Raet by een geweest/ hebben gheresolveert als volght.

Op huyden den twaelfden Augusti Het Collegium van den breeden Raedt/ door beroep des Admirael Wolphart Hermansen vergadert zijnde/ ende alles overweghende wat tot meeste vorderinghe/ ende welvaert deser reyse soude zijn/ ende op het spoedighste het Eylandt Mauririus, eerstijdts ghenaemt Diego Rodrigos te moghen aen zeylen/ hebben gheresolveert dat nu voortaen een yeder zijn cours sal recht Oost aen stellen/ te 1601. Augustus. weten dat het Compas sal Noordt-Westen de varpasse afghetrocken zijnde/ Oost behouden/ ghebieden eenen yederen Schipper/ofte Stuyrman d'selvighe cours te continueren/tot dat het anders by het voorschreven Collegium sal gheordonneert werden/ insgelijcks dat een yeder Schip dat de naest komende nacht niet vieren sal/ hem sal voeghen by daegh achter den vier-man; ende 'snachts niet verstouten voor-by het vyer te zeylen/ op pene van wien het selve in sijn quartier laet geschieden/ ses guldens te verbeuren tot profijte van den Huys-armen tot Amsterdam resideerende. Ordonneeren oock/ dat een yeder Coopman/ ofte Schiper/ siende dat de Scheur-buyck begint onder't volck te regneeren/ om die te verdrijven/ sal sorghe draghen/ ende gheven een yederen/ die hem van de siekte ghequelt vindt/ twee Lepelen Lymoen-water smorgens/ ende ingelijcks t'savonts/ nessens dat alle die sieck werden/ aen een back/ ofte twee alleenigh te laten schaffen/ ende tweemael Rijs doen gheven/ nessens haer rantsoen van Broodt/ ende Botter; verbiedende alle de siecken voor/ noch na/ yet anders te ghenieten/ ende ghelijckelijck een Lepel Liemoen-water in een kopjen ingeven/ daer sy met gemeynder handt van smeeren moeten ter plaetse daer sy pijn hebben/ hoopende door sulcke middelen daer van verlost te worden; Mondelinck mede gheordonneert/ ½ pondt Botter te schaffen/ midts datmen bevonden ghenoegh daer mede toe te konnen komen.

Den 18. dito windt West/ saghen landt/ deden ons cours O. ten Zuyden aen.

Den 20. dito in stilte gedreven op de hoogte van 33. graden 11. minuten.

Den 13. September soo is het Jacht Duyfken genaemt/wederom uyt de Haven op Mauritius gekomen/ Septemb.

Digitized by Google

1601. Augustus. met brengende sommige Koques / ende een Fransman genaemt François, dewelcke ghevaren was uyt Engelandt, over eenige Jaeren met een Capiteyn In Compagnie van 2. Schepen / met een Jacht / ende soo den voorschreven Fransman vertelt / nae dat sy op de custe van Melinde eenighe Schepen / ende Joncken ghenomen hadde / waren veroorsaackt (door 't groot verlies van volck / ende dagelijcks sterfte / dat de voornoemde Schepen niet meer als een worden / want by de Caep de Bon Esperance verlooren sy haer Jacht / ende om 't verlies van volck / soo verbranden sy haer Vice-Admirael / door de continuatie der siecken /) met het verschreven Schip ('t welcke het derde was) ont- ontrent by Malaca op het Eylandt Pulo Bontan te stranden / alwaer het voornoemde Schip bleeff / ende al het volck storven op seven mannen naer / te weten / vier Engelschen, ende dese Fransman, met twee Swarten; welcke 7 persoonen haer begaven in een Indiaensche Jonck met sommighe buyt / om daer mede naer Engelandt te steken / dan in Zee kommende / hebben de twee Swarten nae hy seyt eenich verraet gerockent / dan haer aenslach is haer ghemist / 't welck sy siende van desperatie buyten boort gesprongen sijn haer selven verdrenckende / so dat de 4 Engelschen, met dese Fransman met de voorsz Jonck op d'selve Ree daer wy gelegen hebben aengekomen zijn; alwaer sy acht dagen lagen / in welcken tijt sy / soo het schijnt oneens ghewordden sijn / want de Fransman wilde datmen hier blijven souden / verwachtende de gratie Godts / op dat metter tijt haer Jonck stercker / ende grooter mochten maecken / maer de Engelsche en wilden niet langer toeven / dan sijn met haer vieren met de voornoemde Jonck in Zee gesteecken om naer Engelandt te peuren; soo dat desen armen mensch alleen op 't Eylant is gebleven / den tijt van 18. ofte 20. maenden / vande welcken tijt hy acht maenden sonder vier ghweest hadde / aldien 1601. Septemb.
tijdt naeckt loopende / hem onderhoudende met Palmites / ende rauw Schildt-padden vleysch nochtans was hy soo corpulent / ende kloeck / als yemant inde Vloote / soo in 't loopen / als anders / dan was seer yedel van hooft / als men hem veel vraegden / 't welck niet te verwonderen is / denckende / hoe menigherley ghedachten soo een mensch in soo lange tijdt hebben mach / als mede de hette der sonne / daer hy in geloopen heeft / altijt naecktelijck / door dien soo hy seyt in een groote sieckte / die hy ghehadt heeft / alle sijn kleederen van sijn lichaem schcurde / den Almogende Godt wil hem sijn voorgaende ghesontheydt verleenen / ende ons allen voor soodaenich ongeluck behoeden Amen.

Op den 15. dito sijnde op de hooghte van 20 graden by Zuyden de linie met eenen Z. O. ten Oosten wint / ende dichte doorgaende koelte / liepen naer onse Jacht / het welcke voor uyt gheloopen was / dat wy hem niet sien konden / ende soo hebben wy hem al nae gheloopen tot 't savondts ontrent 10. uyren / ende niet ghevonden / dies onse cours genomen West aen / met de Merzeyls in de mars / om also 't Jacht in te wachten / maer doen het dach werde en hebben niet konnen sien / des heeft den Admirael 't Schip Uytrecht Zuyden heen ghestuert / ende de Wachter Noorden / omme naer 't Jacht te vernemen / die 't savondts weder by ons ghekomen sijn sonder het gevonden te hebben / naer gissinghe waeren wy 8 mijlen by Westen 't Eylandt Mauritius, genaemt Diego Rodrigues, maer in der daet waeren wel 35 mijlen by Oosten van 't selfde doen wy dragent liepen / ofte doen wy de hooghte hadden / ende wy bevonden ons op onse variatie / soo dat wy West aen liepen / om het Eylandt te soecken / soo dat wy gissen gezeylt te hebben / dewijls dat wy draghent hiel-

Digitized by Google

1601. Septemb. hielden tot 's middaechs toe op den 16. dach 10. mijlen West aen.

Op den 16. dito geen hooghte ghenomen / want het 's middaechs regende / en de wint was van den Z. Oosten / soo dat wy onse cours ghenomen hebben West ten Zuyden / naer de variatie gereeckent.

Op den 17. dito sijnde op de hooghte van 20. graden 10. minuten / hebben de windt gehadt Zuyd Oost / ende Oost Z. Oost / met moye koelten / de cours Zuydelijck / ende Noordtlijck / ofte ons eenich lant mochte ontmoeten / maer niet vernomen / soo dat onse cours is gheweest d'een door d'ander West wel soo Noordelijck na de kenninge van de variatie ofte afswijckinge van 't Compas.

Op den 18. dito zijnde op de hooghte van 20. graden by zuyden / in dit etmael hebben wy ghezeylt 14. mijlen / want 't was stilletghens / de windt van den Oost Zuydt Oosten / daer na Zuydt Oost / ende namen onsen cours West aen na de rekeninge van de variatie van 't Compas.

Op den 19. dito op de hooghte van 20. graden 6. minuten / t'smiddaeghs / hebben wy landt ghesien / meenende dat het Mauritius was / het lagh West N. West van ons doen wy het ghewaer werden / liepen daer recht na toe / tot t'savondts ontrent acht uyren / doen namen wy onse Merseyls in / ende smetent aen de wint / tot dat de Maen opquaem / doen sloegen wy weder boort / ende liepen na 't lant toe / op den twintigsten dagh t'smorgens waren wy noch 4. mijlen van 't lant / ende doen het dagh werde is 't Jacht weder by ons gekomen / want hy lagh by 't landt aen de windt / om den dagh te verbeyden / ghelijck wy deden / 's morghens zijnder drie Boots na de Haven ghestuyrt / die wederquamen / konnende geen Haven / noch ancker grondt vinden / want daer liep een drooghte langhs het lant / ontrent ½ mijl weeghs van de wal / ende dese drooghte waren klippen / zijnde heel steyl / sonder grondt aen de Zuydt Oost syde / Zuydt ende West sijde loopt een riff in zee / ontrent een mijl / ende het Eylant leyt op de hooghte van 19. graden 45. minuten besuyden / het water wast hier mede op / ende neer; met een Oost Noord Oosten Maen maeckt 't hier aen het Eylandt hoogh water / des t'savondts quamen de Schuyten weder aen boort / tijdinghe brengende / dat het Mauritius niet en was / ende oock geen Haven noch Reede ghevonden hadden / des heeft den Admirael ende sijnen Raedt goedt ghevonden ons Jacht aende ander sijde van 't Eylandt by Noorden te stieren / ende de Wachter, met twee Schuyten by Zuyden / om soo den anderen te moet te komen die 's nachts van ons scheyden.

Op den 21. dito hebben wy het Jacht ghevolcht / dan het was stilletgens tot den 23. dito toe / alsdoen t'smorgens is de Jacht weder by ons gekomen / mede brengende alderhande ghevogelten / dewelcken over de Vloot verdeelt zijn. Met tijdinghe hoe datter op 't Eylandt van Diego Rodrigues goet ververschingh te bekomen was / maer het versch water dat was niet wel te bekomen / sulcks dat den Admirael / ende sijnen Raedt goet vonden / het Eylandt te verlaten / want de meyninge was / dat wy noch by Oost van Mauritius waren / soo is het Jacht weder naer de Wachter gestuyrt om die te halen met de schuyten / want die waern daer ghebleven / om meer verversingh te halen / die welcke 's nachts by ons ghekomen zijn / brenghende veel verversingh mede / soo zijn wy 's avondts den 23. dito van 't Eylandt t'zeyl gegaen / ende hebben de cours ghenomen West Zuydt West aen / met eenen Zuyden / ende Zuyden ten Oosten windt / met een moye doorgaende koelten / dit voorschreven Eylandt van Diego Rodrigues

1601. Septemb.

gues is ront-om / beset met eenen steen-banck / van het Oost loopt een kleyn rifken af / Oost in Zee / van 't Westen loopt een groot rif af / West in Zee ontrent 1½ mijl / ende in 't midden van 't rif leydt een kleyn Eylandtghen onse Schuyten vonden aen de Noordt-zijde van 't Eylant een steen-banck / 't welck dicht langs de wal heen loopt / soo datter geen Schuyten aen landt mochten komen / soo varende het; aen 't midden van 't Eylandt aen de Noordt-zijde / vonden sy een gat door de steen-banck / ofte drooghte / 't welcke so wijt als een Schip / ofte een weynigh wyer is / daer door zijn de Schuyten gevaren omme verversingh van 't landt te halen / buyten de drooghte is 't moy ancker-grondt neven het gat op 25. 15. 12. vadem.

Op den vier-en-twintigsten dito de hoogte van 19. graden / 50. minuten by zuyden / de windt Zuyden ten Oosten / ende Z. Z. Oost met moye koelten / de cours West ten Zuyden / wel soo zuydelijck behouden / ende dat na de rekeninge van de variatie.

Den 25. dito zijnde op de hooghte van 20. graden / 33. minuten / de wint Zuydt Oost / ende Oost Zuydt Oost met moeye koelten ons cours West / ende West ten Noorden.

Den 26. dito de hooghte van 20. graden 27. minuten / ontrent 10. uyren het Eylandt (van de onse Mauritius ghenaemt) gesien / 's avondts te vier uyren quamen wy by de wal / ofte het landt / doch en dorsten het niet bestaen / om op desen dagh in de Haven te loopen / want het te volle laet was / des soo hebben wy onse halsen toegheset / ende ten naesten by aen geloopen / om boven gaet te houden / liepen zuyden over / tot middernacht toe / doen wendent wy weder / maer doen het dagh was / waren wy te laeg / want niet boven 't landt zeylen konden / soo veel hebben wy verloren / des hebbent dragent gehouden / om een ander plaetse / ofte Reede te soecken omme te verversen / ende binnen te komen.

1601. Septemb.

Den 27. dito ontrent 's middaegs om de Zuyt Westen hoeck ghekomen / hebbent aldaer gheanckert / onder de Zuyt W. hoeck / ofte neven eenen hogen bergh / ghenaemt de Fenijninghe hoeck, daer zijn de Schuyten aen landt ghevaren / om naer verversingh te vernemen / dewelcke t'savondts weder aen ghekomen zijn / tijdinge brenghende hoe datter Voghels ghenoegh waren / ende Palmites / maer konden geen water vinden; dies heeft den Admirael / ende sijnen Raedt voor goet ghedocht / 't Schip de VVachter met drie Schuyten souden langhs de wal by Westen om 't Eylandt zeylen omme nae versch water / ende een beter Reede te soecken / want de Reede daer wy laghen neven de Zuydt Westen hoeck / hadde gheen schoonen gront / maer heel vuyl ofte steenigh; des is Robol, (Schipper van 't Jacht de Wachter) op den 28. dito 's morgens t'zeyl ghegaen / en heeft 's middaeghs versch water ghevonden / met een goede Ree / ofte ancker gront / ende allerley verversinghen van alles overvloedigh / ende ghemackelijck waeter halen / ende soo zijn de Schuyten t'savondts weder ghekomen / tijdingh brenghende als boven verhaelt staet / van datter van alles genoegh te bekomen was / oock eenen schoonen Reede / soo dat wy den 29. dito 's morghens ginghen van de Fenijnighe hoeck, na de Bare toe; dese hoeck hebben wy den naem alsoo ghegheven / om dat ons volck eenighe Visschen daer ghevanghen hadden / waer van alle / diese ghegeten hadden sieck waren / als / ofte sy vergheven waren / maer beterden weder / hebbende een dranck inghenomen / van Olye / ende Azijn. Fenijnighe hoeck.

Op den 29. dito 's morghens t'zeyl gegaen / van de Fenijnige hoeck, hebben den geheelen dagh ghelaveert / ende konden gheen ancker grondt krijghen / want een scherpen wint hadden / die ons vande wal / ofte de gront

af-

Digitized by Google

1601. Septemb. af ghedreven heeft / soo dat gheen ancker-grondt konde krijghen voor 's avondts ontrent negen uyren / doen kreghen wy een slagh-boegh / hebben 't geanckert op 25. vadem / schoone gront / 's morgens lagen wy ontrent twee gotelingh schoots van 't Schip de Wachter, ende hebben 't naer de wal toe ghekort / daer hebben onse siecken aen landt gebracht / ende ons Schip Vertuyt op 13. vadem sant-grondt / slecht water / want de windt was meest uyt het landt / bewijle dat wy daer lagen / soo was het stillekens / ende mooy weer / in dese Bay is een kleyn revierken / met goet versch water / bequaem met Schuyten te halen; het water wast hier op ende neer / zijnde 's morghens / ende 's avondts leegh / ende 's middaegs / ende 's middernachts hoogh water / aldus houdt het bequaem tye / doch verandert niet / als 't in ons landt doet; ende om dat wy het seker weten souden / oft Eylandt Mauritius is ofte niet / soo heeft den Admirael 't Jacht naer de Haven ghestuyrt / om die te besichtighen / ende verkent te gheraken.

October. Op den 4. October ist Jacht naer de Haven t' zeyl ghegaen / daer op den sevenden dito 's avondts gekomen sijn / bevonden het voor seecker Mauritius te wesen.

Op den 8. dito sijnse aen landt ghevaeren; ende den 10. dito weder uyt de Haven ghelaveert / 's avondts buyten ghekomen / hebben haer cours naer ons toe ghehouden / ende den 11. dito by ons inde Vloot ghekomen / met seeckere tijdinghe dat het Mauritius was / daer wy ons verversten / de Schepen verteuden / ende schoon maeckten / water ende brandt-houdt in namen / alsoo vertoevende tot den 20. dito / om naer Iava te zeylen.

Den 20. dito t' zeyl gegaen met eenen Oost Zuydt Oosten windt / de cours Noord Oost ten Noorden behouden: aende Noord Oost hoeck / ofte Noordhoeck / van dit Eylandt Mauritius legghen 6 kleyne Eylandekens / ontrent twee mijlen buyten 't landt / sijnde slecht / ende laech landt: het Eylandt Mauritius is ontrent groot in 't ronde naer gissinghe 25. oft 30. mijlen / het leyt op de hooghte van 20. graden besuyden / ende inder lengte 107. graden / naer sommighe haer peylingh. 1601. October.

Op den 22. dito geen hooghte gehadt de wint Oost ten Zuyden / met dichte koelten / ons cours Noord Oost behouden.

Op den 24. dito de wint variabel / deden ons cours Zuydt-waerts over / daer nae de windt uyten Oosten / ende leydent Noord over / 's nachts de wint Zuydt Oost / hebbende cours behouden N. N. Oost.

Op den 25. dito op de hooghte van 14. graden 32. minuten / de windt Zuydt Zuydt West / ende daer nae West / liepen Oost Noordt-Oost aen / met hol water / ende hebben op den 26. dito 's morgens gront geworpen op 30 vadem / dreven in stilte / daer nae kregen wy eene mooye koelten uyten Noord-Oosten / ende zeylden Zuydt West aen / daer diep water kregen in de tijt van 3 ofte 4 glasen / soo heeft den Admirael alle de Schippers / ende Stuyr-luyden aen boort ontboden / omme alles ten oirboorlijckxten over te legghen / ende een yeder sijn gissinghe af ghebraecht / soo dat de minst ende de meest differeerde 40 mijlen / dies heeft den Admirael / ende zijnen Raedt gheordonneert / als datmen Zuydt-waert soude over loopen / om een slach-boech te verbeyden / omme by Oosten vande droochte om te zeylen / hebbende na gissinge gezeylt van den vijf-en-twintigsten tot ten 26 dito 's morgens toe 6 mijlen / behouden N. Oost ten Noorden / doen quamen wy op de droochte de Garresaus ghenaemt / hebben de halsen toegeset / ende liepen Zuydt Oost ten Zuyden / ende

Digitized by Google

1601. October. Zuydt Zuydt Oost aen / dat wy naer gissinge gezeylt hebben 20 mijlen Zuyden ten Oosten aen / naer de variatie ghereeckent.

Op den 27. dito / sijnde op de hoogte van 16 graden 20. minuten besuyden / de windt van den Oosten met moye koelten / ons cours sijnde behouden.

Novemb. Op den eersten November op de hooghte van 15. graden 30. minuten besuyden / 't smiddaechs grondt ghewoꝛpen op 130 vadem / hebben tot 's avondts naer de dꝛoochte toe gheloopen / op de diepte van 30 vadem hadden naer gissinghe van smiddachs gezeylt tot dat wy wenden / 3 mijlen / doen Zuydt-waert over gelept / 't savonts te 4 uyren hadden gront / sijnde witte schulpen / kralen / ende steene somtijts mede als erten / ende sijn alsoo vooꝛts zeylende totten 2 dito Z. W. ten Z. behouden / soo heeft den Admirael alle Schippers / ende Stuyr-luyden aen 't booꝛt ontboden / om van yeder sijn gissinghe te hooꝛen wat dꝛoochte dattet was / die over een quamen dat het de Baixos vande Garrusaus was / dies isser by den Admirael / ende sijnen Raedt besloten / datmen Nooꝛden aen soude zeylen / omme beneden de dꝛoochte om te zeylen. Soo hebben wy wel ½ glaes Nooꝛden aen ghezeylt / wierpende grondt op 130 vadem / ende hebben ten naesten by ghezeylt Nooꝛd Oost ten Nooꝛden aen / tot 't savondts toe / doen was het diep 38. 34½ vadem / wit korael grondt doen sijn wy weder Zuydt-waert over gewent / want wy en doꝛstent niet bestaen om nae de dꝛoochte toe te zeylen / ende hebben behouden N. N. O. wel soo Nooꝛdelijck al-te-mael nae de variatie ghereeckent.

Op den 2. dito op de hooghte van 16. graden 32. minuten / hebben grondt gehadt op 38. vadem / doen hebben wy 't Zuydt-waert overgeleydt / omme van de dꝛooghte af te loopen / de cours behouden Z. Z. West / na de rechte variatie gerekent.

Den 3. dito waren wy de gront af / deden onse cours West aen / omme by Westen van alle de dꝛooghten om te loopen / de windt was O. Z. Oost / met eene vooꝛgaende koelten / en klaer weer. 1601. Novemb.

Den 5. dito op de hooghte van 16. graden 50. minuten / 's smoꝛgens heeft den Admirael de Schippers / ende Stuyr-luyden aen 't booꝛt ontboden / haer opinie ghehooꝛt hebbende / heeft gheoꝛdonneert als datmen ons cours nemen soude Nooꝛden ten Westen behouden / omme by Westen van de dꝛooghten te zeylen / de windt was Zuydt Oost / met moye koelten.

Den 19. dito op de hooghte van 7. graden 33. minuten / t'savondts een Eylandt gesien / niet wetende wat landt dat het was / daer ontrent twee mijlen van daen waren; het lagh Nooꝛden ten Westen van ons op 't Compas / zijnde een swart kleyn Eylandeken / laegh hufteligh landt / streckte meest Oost ende West / op dese vooꝛgaende daghen van den 9. af / hebben wy groote ravelinge van stroom gesien / soo dat wy al-temet meynden dat het baringhe waren / die windt meest Oostelijck: Dit vooꝛsz Eylandt gissen sommighe te wesen 't Eylandt Sant Roeckque.

Den 20. dito op de hooghte van 7. graden / de wint West / met harde koelten / ons cours N. Oost / wel soo Oostelijck / t'savondts stilte ghekreghen / met donder / weer-licht / ende harde regen / duyꝛde tot middernachts toe / dit etmael veel ravelinghe van stroom ghehadt / gelijck / oft eenige dꝛooghte waren.

Den 23. dito op de hooghte van 5. graden 14. minuten / hebben in stilte ghedꝛeven / ende veel krabben ghesien.

Den 1. December de wint West N. West / met moye vooꝛgaende koelten / ons cours ghenomen Oost aen / na de variatie gerekent. December.

Den 4. dito op de hooghte van 2. graden 13. minuten /

Digitized by Google

1601. Decemb. ten/ regenachtigh weer met dichte koelten/ ons cours Oost ten Zuyden/ die stroomen dreven ons soo hardt/ dat wy met dese gangh gheen hooghte konden bezeylen/ de windt West.

Den 11. dito de hooghte 2. graden 40. minuten/ de windt N. N. West/ buyachtigh weder/ 's middaeghs saghen wy een hoeck landt drijven/ ende saghen veel Entvoghels/ en Talingen vlieghen ende swemmen/ dies gisten de Eylande van Maldiues Noordten van ons/ ontrent 13. mijlen.

Den 14. dito de hoogte van 3. graden 38. minuten/ de windt meest Z. Z. West/ met een moye koelten/ de cours als voren/ wy hebben meer Zuydt ghekreghen van onse gissinge was.

Den 17. dito op de hooghte van 3. graden 54. minuten/ de wint West/ ende West Noordt West deden ons cours Oost ten Zuyden aen/ende meenden dat wy waren op hooghte van 4. graden 54. minuten/ maer hadden niet meer dan 3. graden 54. minuten/ soo dat wy vermoeden dat de stroomen om de Noordt liepen/ ofte na de Golve van Bengale, gelijck onse hooghte uytwees/ want waren neven de Golve voornoemt/ soo dat vermoeden/ dat de stroomen ons de bocht in-trocken.

Den 19. dito de windt uytten Westen/ met reghenachtigh weer/ en moye koelten/ ons cours Oost ten Zuyden/ wel soo Zuydelijck/ hebben veel Klapmutsen ghesien/ 't welck teeckens zijn dat wy Sumatra ghenaken.

Den 21. dito de wint variabel met stilten ons cours Oost ten Zuyden/ hebben desen dagh sien drijven een hoeck landts met Spaensch Riet/ alsoo dat het merckelijcke teyckens waren van 't landt.

Den 22. dito de hooghte van 5. graden 30. minuten/ de windt meest West/ deden ons cours O. ten Z. wel soo Zuydelijck/ hebben veel water-slangen sien drijven/ met een boom met tacken en wortel/ soo dat wy vermoeden/ dat het waren seeckere teyckenen van 't landt/ als wy daer naer bevonden hebben. 1601. Decemb.

Den 23. dito de windt Zuydt West/ met reghenachtigh weer/ 't smiddaghs 't Eylandt Engano ghesien/ wesende N. N. Oost/ ontrent 3. mijlen van ons/ deden cours Oost wel soo Zuydelijck.

Den 24. dito de windt W. N. West/ deden ons cours van 't Eylant Engano Oost aen na Sumatra toe/ met moye koelten/ ende een doncker locht.

Den 25. dito hebben wy het Eylandt van Goede Fortune gesien/ en van daer ons cours genomen Z. O. ten Oosten/ ende O. Z. Oost nae de variatie ghereкent.

Den 26. dito sijn wy de Straet van Bantam ingeseylt/ die streck hem in ende uyt N. O. ten Noorden/ ende Z. West ten Zuyden/ die ghene die by avondt komen by de vlacke hoeck/ die neme zijn cours O. Z. Oost/ behouden na het Witte Eylandt toe/ want dat is de rechte cours/ ende leggen verscheyden/ naer gissinghe 12. mijlen; men heeft aldaer ½ streck variatie/ alsoo zijn wy de Straet inghezeylt tot de Stadt van Palinba toe: Daer is ons een Prauw met Chinesen aent boort ghekomen/ ons tijdinghe brenghende/ als dat voor de Stadt Bantam een Portugijse Armade lagh van 30. zeylen/ te weten/ acht groote Galioenen den minsten 3 a 400 lasten groot/ 12. Fusten ofte Galeyen/ de reste Fregatten/ wel gemonteert/ zijn van Goa, Cochin ende Malacca te samen ghebracht/ onder haren Admirael Don Andrea Fortado Mendoza, zijnde daer ghekomen/ om de Stadt te water/ ende te lande te bestrijden/ ende ons de Negotie te beletten/ soo dattet onder ons een groote schrick maeckte/ alsoo dat wy het dien dagh daer geset hebben voor de Stadt Palinba, daer heeft den Admirael den breeden Raedt aent boort ontboden/ om alles ten

Digitized by Google

1601. October. ten besten over te leggen/ soo is eendrachtigh gestemt/ als datmen ons teghen 's anderen daeghs reedt soude maken/ende van alles wel versien/om ons vyandt met ghemeender handt kloeckelijck te bevechten soo om't vaderlandt eenen name te verkrijghen/als onse Meesters profijten/ en onsen eedt ende eere te betrachten. Waer van de particuliere beschrijvinghe alhier volght.

Het is ghenoeghsaem bekendt/dat den stapel/ oft handel-plaetse der Speceryen/ namelicken van de Peper/Caneel/ Nagelen/ Noten-Muscaten/ Foelie/ Gember/ ende van alle Medicinale droguen: desghelijcks van de kostelicke ghesteenten/Diamanten/ Robijnen/ Torquoysen/ Esmerauden/ Saffiren/ende andere dierghelijcke meer: Als oock allerley soorten van Peerlen/met veelderley ontallicke andere vreemde frayicheden/diemen alleenlick in Oost-Indien vindet/ende van daer herwaerts-over ghebrocht worden.

Dat den selven stapel segghe ick noch binnen dees laetste vergangene hondert jaren/ principalicken in de vermaerde/machtige/ ende heerlicke Stadt van Venegien plagh te wesen: Ende dat die aldaer verhandelt ende verkocht zijnde/ als dan over alle de Rijcken ende Landen/ van gantsch Europa/ ofte Christen-rijck gints ende weder vervoert/ende verhandelt werden/ tot ghebruyck van de Inwoonders der selver Landen. Waer door dat het geschiet is/dat de voorsz Stadt met haer machtige Republijcque/door den selven Coophandel in grooten fleur over-al beroemt/ ende van grooten aensiene plagh te wesen/ende ten huydighen daghe noch is. 't Is waer dat deselve Speceryen/ Drogues/ende andere vreemdigheden/om tot Venegien ter Zee te komen/ eerst moesten binnen Alexandrien over landt van uyt Indien, met ongelooffelicke perijckelen/ lasten/ende onkosten ghebrocht worden: Soo om den verren langhen weghs wille/ als oock om de stercke Convoyen/die by de Çarowanen (alsoo werden de ghesellschappen/ die de goederen over-brochten/ genoemt) moesten wesen/om d'aenvalllen der Arabischen Roveren (die den wegh allenthalben berenden) met teghen gewelt te wederstaen: Welcke over groote beswaernissen/ eñ onkosten/ deselve goederen/ eñ Coopmanschappen droegen/ende gedragen hebben: Tot voordeel ende profijte/daer-en-boven van de ghene diese van Indien op Alexandrien, van daer tot op Venegien, ende van Venegien soo voorts/ gints ende weder in Europa verhandelden/ ende voerden/ende dat om de groote begeerte/treck/ende estime die alle de voornoemde waren/ende Coopmanschappen in de Landen van herwaerts over hebben/ als oock om datter ghenen anderen naerderen wegh/ oft middel en was/om deselve van daer alhier te krijghen/ dan met den voorschreven Carowanen over landt. Doch naderhandt binnen eenighe jaeren herwaerts/ soo is door het kloeckmoedigh bestaen/der onvertsaeghder Zee-Ridderen/de naerstigheydt/ende vlijdt der Coop-luyden/ ende andere Zee-hanen (verachtende de schrickelicke perijckelen/ ende vreeselicke stormen der woedender winden/ende Zee/ verghefelschapt wesende met ontallijcke/ ende ongheloofelicke gebreken/quellagien/ende teghenheden/ die soo hun selven/als heuren mede-ghesellen op soo langhen wijtloopighen Zee-vaerden stonden te verwachten) eenen anderen nieuwen/ ende onsen Voor-Ouderen heel onbekenden wegh gheopent/om door den selven in Indien t'schepe te gheraken. 1601.

Namentlicken/ heel Africam om zeylende/ in 't ghe-

1601. gesicht van Cabo de Bona Esperance, (die van haer eerste ontdeckers / alsulcken naem verkregen heeft / om der vaster hopen wille diese hadden haer voorghenomen reyse na Oost-Indien voortaen wel te konnen volbrenghen) ende soo voorts van de selve Cabo tusschen d'ander zijde van Africa / ende het Eylandt Madagascar, cussoierende in het gesicht van vele Eylanden/de Roode Zee / het gheluckigh Arabien, de Persische Zee tot Calicut, oft Goa, alwaer den Coningh van Hispanien het Hoff van gantsch Oost-Indien ghestelt heeft / ende den Viceroy zijn woon-plaetse houdet. Ofte andersints soo nemen sy naer de gelegentheydt der winden / haren cours van de Cabo voorschreven/recht toe henen na de Strate van Sunda, latende het Eylandt van Madagascar, met ontallicke andere aen haer slincke handt liggen. Door dese nieuw-gevonden Vaerden/ende Reysen / soo zijn de voorschreven Specerijen / Droguen/ ende andere vreemde frayicheden/ende kostelicke Waren / met onghelijck veel minder onkosten / ende beswaernisse herwaerts over in Europa geraeckt / ende ghebrocht gheweest: Ende den handel der selver goederen is allenskens alsoo binnen Venegien verslapt/ ende in Portugael tot Lisbona alsoo verstijft / datmen mach seggen / dat hy van d'een Stadt in d'andere vertrocken is: Jae dat hy nu gheheelicken/ende bycans alleen binnen Lisbona gheplant staet: Overmidts dat alle andere plaetsen ende ghewesten / handelende met diergelijcke Waren/haer Marckten volgen moeten / na dat den prijs der selver binnen Lisbona ghestelt wordt. Ende alsoo het Koninckrijck van Portugael, voornementlick in deselve Stadt van Lisbona nu eenighe jaren herwaerts/ het breedtsame besit van den selven handel alleen/als in eygendom gebruyckt heeft: Soo om datse d'eerste ontdeckers / ende vinders van den voorschreven wegh / om de Cabo de Bona Esperance gheweest zijn/als oock om dat haren Koningh seeckere somme van penninghen aen den Keyser Kaerle de IV. getelt heeft/om de Spangiaerden gantschelick uyt te kopen / van op dien wegh niet te reysen / noch met eenige Schepen te soecken. 1601.

Waer door dat die van Lisbona, met de inghesetenen van 't gantsche Koninghrijck van Portugael, soo toeghenomen / ende gheprospereert zijn / datse nu geweldigh / ende rijck zijnde/ van alle goederen/ allenthalven overvloeyen: welck succes by haer behartight/ ende aenghemerckt wesende/ ende siende den ongeloofselicken nut/ ende oorboir die hun Koninghrijck/ende de Inghesetenen van dien / door den selven handel/ ende alsulcken Navigatie was toevallende: Hebbense oock alle middelen/ ende weghen gesocht / om hun-selven meer ende meer den voorsz handel/ mette Zeevaert derwaerts alleen toe te eyghenen / ende te verseeckeren. Tot welcken eynde sy-luyden niet alleenlijck vele plaetsen / Steden / Provintien / ende gantsche Koninghrijcken in Oost-Indien overweldight / ende met macht van volck/ en wapenen onder haer ghebiedt gebrocht hebben/ diese met gheduerighe besettinghe vast houden / ende met Forten / ende Casteelen allenthalven dwinghen / ende ringhelen: Maer hebben daeren-boven noch mette anderen Koninghen / Potentaten / ende Princen van Oost-Indien, diese niet machtigh gheweest zijn te overweldighen/alsulcke Liguen/ ende verbonden ghemaeckt / dattet scheen na (den roep herwaerts over-quam) dat niemandt aldaer soude mogen/ ofte konnen handelen als sy-luyden alleen. Dies niet tegenstaende zijn binnen korten jaren herwaerts/ sommige Nederlantsche Schepen der Geunieerde Provintien / de bekende spoor der Portugesen volghende / langens achter de veel gemelde Cabo de Bona Esperance, oock in Oost-Indien geraeckt/daer sy by experientie wel an-

Digitized by Google

1601. anders bevonden hebben / als den roem der Portugesen (boven verhaelt) uyt gaf ende mede-brocht: Ja bevonden metter daedt dattet den voorsz Portugesen niet wel doenlick en was / alle plaetsen ende gewesten / daer de voornoemde Speceryen / ende andere kostelijcke waren vallen / hun selven alsoo toe te eyghenen / ende te versekeren / dat sy-luyden daer komende / sonder Cargasoen van daer wederom souden moeten t'huyswaerts keeren / ende dat door dien / datter veel Koningen / ende Eylanden waren / by de welcke de voorschreven Speceryen met ontallicke andere kostelicke / ende vreemde Waren te halen zijn / oft doot vyandt der voorschreven Portugesen waren / oft van alsulcken sinne / ende ghevoelen / datse ten versoecke der selver Portugesen den vryen handel in hare ghewesten / yemanden verbieden / ofte hun alleen toe-segghen wilden. Het welcke de Portugesen merckende / alsoo hun dees kittelinghe van de komste der Hollandtsche Schepen gheen lacchen en veroorsaeckte / hebbense met ongeloosselicke kosten / dese Armade op de beenen / ende te weghe ghebrocht / om ter eender zijde / 't zy met danck / oft ondanck / de Koningen / ende oock de vrye ghewesten / ende Eylanden / daer de Speceryen vallen / te verwillighen / ofte dwingen / met niemanden anders van herwaerts over / als met hun-lieden te moghen handelen / ofte hare gewassen / van Peper / Naghelen / Noten-Muscaten / Foely / ende andere waren te verstieren: Ende ter anderer zijden / oock om d'aenkomende Hollantsche Schepen / op den dienst te wachten / het landt tot verversschinghe / ende water te halen te verbieden / ende eyndelicken om deselve alsoo te ontmoeten / ende aen te vallen / datter geen tijdinge meer in Europa van komen en soude. Doch wat uyt-komste sy met desen voorslagh / ende Vlote bekomen ende verkreghen hebben / sal van ons hier ten deele verhaelt ende beschreven werden. Van alsoo dese verwonderens waerdighe ontmoetinghe / ende Romeynschen Zee-strijt / eerst in 't Jaer 1601. geschiet is / ende de voorsz Scheep-Armade / al van in 't Jaer 1599. Veerdigh is gheweest / soo sullen wy in 't korte verhalen / waer mede dese Scheeps Armade besigh is gheweest / gheduerende de twee tusschen loopende jaeren: Want sulcks nieuwigheydt / ende vreemdigheyts halven wel weerdigh is / verhaelt te worden. Alsoo de Koningh van Calicouthen metten Viceroy / ende de Portugesen van Goa, ende gantsch Oost-Indien oneens / ende doodt vyandt / ende d'een tegen d'ander te water ende te lande toegerust was / om elck-anderen vyandelicken schade / ende afbreuck te doen / tot allen tijden / ende plaetsen daer sy den anderen mochten aentreffen / ende tegen-komen. Soo hadde den Coningh in sijnen dienste ter Zee / eenen sekeren Indiaen, by name Cunal gheheten / den selven geluckten sijne aenslagen / ende Zee-schuymeryen insulcker voeghen / dat hy hem-selven in korte jaren soo vermaert / ende rijck maeckte / (door den gestadigen rijcken rooff / die hy op de Portugesen bejaeght ende verkregen hadde) dat hem sijnen aenhanck / door alsulcke geluckighe beginselen / tot eenen Koningh op-wierpen ende verhieven. Hy hadde een sterckte oft vertreck-plaetse / op de custe van Malabar, na sijnen naem Cunal, of oock Cuchalle genoemt: Daer hy ('t Gareel van den Koningh van Calicouthen afgheleydt hebbende) sijn vorige roveryen / ende Zee-schuymeryen / met grooten ontsagh ende wonderlicken voorspoet / soo voor / als na / by den tijdt van vijftigh jaeren ghepleeght ende gheoeffent heeft / zijnde in alle ontmoetinghen / ende menigerley treffinghen met den Portugesen gedaen / meest altoos met sijn eere ghescheyden / totter tijdt toe / dat de Viceroy van Goa, een Scheeps-Armade te wege gebrocht / ende een vrede metten Coningh van Calicouthen getroffen heeft / 1601.

son-

Digitized by Google

1601. sonder den welcken mogelick / dese Scheeps-Armade niet uytghericht en soude hebben.

Tot welcken vrede den Koninck seer ghedreven heeft de spijt / van dat den voorsz. Cunal hem sijn ghehoorsaemheydt ghewevgert hadde: ende des halven heeft hy hem oock in't bevestighen der vrede metten Portugesen, stracks d'oorloghe verklaert / ende aen doen segghen: de Viceroy alsulcken ghelegentheyt/ niet willende versuymen/ oock om desen doorn uyt den voet te trecken / heeft (d'Armade al veerdich zijnde) de selve met omtrent 1500 mannen / onder 't beleyt van eenen seeckeren Lowijs de Gamma, Luytenant Generael der selver / nae het Fort van Cunal ghesonden: Den Luytenant heeft de gantsche Armade doen landen in een Landt Ariori gheheeten/ daer hy sijn kleyne aecken t'samen heeft ghebonden/ op de Riviere boven Cunal, in maniere/ ofte het brugghen waeren gheweest: ende alsulcke brugghen heeft hy by de 31 ghemaeckt/ wacht daer op stellende/ om voor/ als nae/ de selve te bewaeren: Daer nae heeft hy gheordonneert / dat over deselve brugghen / eenen Capiteyn Lowijs de Silva ghenoemt / met omtrent 300 Portugesche Soldaten trecken soude die het ghevecht aen vangen/ ende den toeganck tot het Fort openen souden/ hy soude middelen tijdt in 't Leger blijven / mette resterende hoopen/ om de geene te hulpe te komen / diet van doen soude moghen hebben.

Dit soo geordineert zijnde/zijn de voornoemde Soldaten den twaelfsten Maert 1599. des nachts op een gegeven vyer-teecken / de voornoemde Scheeps-bruggen gepasseert/ daerse het volck van Cunal, diese op den water-kant van de ander zijde stonden en verwachten/ nae eenich gevecht van gejaecht hebben: nu warender van een ander geweste naer het Zuyden toe / noch omtrent 300. Portugesche Soldaten / met omtrent 5000. Najos, ofte Indiaensche Soldaten/ oock nae het Casteel 1601. toe ghepasseert. Onder de voorschreven die over de Bruggen gepasseert waren/ was het gevecht seer hittich / eude den wederstandt oock krachtich / het groff geschut / metten moordadigen hagel der musquetten/ ende hantroeren / speelden dapper / ende wredelicken van weer-zijden / soo dat onder anderen de voorsz. Capiteyn de Silva, oock met een Musquet in het hooft getreft: ende ter neer geleyt wert: Wiens kloeckheyt de Portugesen 't hooft hadde doen bieden / ende voet doen houden: Want soo haest sijn doodt verkondicht wert/ zijn de overghebleven gaen loopen / na de Scheepsbrugghen toe: Dan alsoo deselve van hare bewaerders verlaten zijnde / in't midden van de Riviere aen beyde de kanten los dreven: so en quamense den vluchtende niet te passe.

Dees eerste proeve heeft dese Scheeps-Armade in 't jaer 99. ghedaen: wiens ongheval sy niemanden/ als hun-luyden trotselijcke opgheblasen hooverdije/ te wijten en hebben: Want haddense den raedt willen volghen van den Koninck van Calicouthen, die in de bataille tegenwoordich was / ten soude soo niet toeghegaen hebben / als het jaer daer na ghebleecken is. Het naevolghende jaer 1600 gheleert zijnde door dese geschiedenisse/ hebbense den aenslach wederomme hernomen / onder het beleyt van hun-lieder Generael Andrea Fortado de Mendoza, omtrent den 20. Meert: De hitte en was so groot niet meer / datse om alleen d'eere te hebben/geen Najos, ofte Indiaensche Soldaten by hun hebben wilden/ maer voorsichtichlijck aengaende/ ende de voorsz inconvenienten mijdende / hebbense met kleyne moeyte 't Fort van Cunal inghekreghen/ daerse den selven Cunal in persoone in ghevanghen ghenomen hebben/die van hun-lieden omme hem wel/ende seecker te bewaeren op de Galeye aen boeyen gheleyt werdt.

In-

Digitized by Google

1601. In deſer voegen is deſe Cunal van een ſlecht man / een koninck / ende ten laetſten een Galey-hoeve gewozden. Dit ſtuck in 't jaer 1600 volbzacht hebbende / ſo is de Armade in 't laetſte van 't jaer beſich geweeſt om haer met nieu volck / ende met twee nieuwe Galioenen te verſtercken.

Het jaer 1601 in Auguſto, was haer voornemen voor Bantam te weſen / dan ſtorm/ende onweder heeft ſulckx verhindert / datſe eerſt den 24. December voor Bantam ghearriveert zijn / even juyſt door een wonderlijcke ſchickinghe Gods / ten ſelven daghe datter drie Hollandtſche Schepen mette 2 Jachten (door de welcke deſe bataille gheſchiet is) oock aenghekomen zijn. Nu iſt alſoo / dat de Nederlandtſche Schepen / de Cabo de bona Eſperance ghepaſſeert zijnde / ghemeynlijck het gheſchut beneden doen / als van daer voorts totte Strate van Sunda toe / noodeloos achtende omme te ghebruycken / aldus ongemonteert weſende / ſoudenſe de voorſz Portugeſche Armade in handen / ende tanden ghevallen hebben / ten waer ſaecke dat hun den Almoghenden Godt / die een beſchermer van de ſijne is / (een ſaecke weerdigh om wel te aenmercken) niet eenen onverhoopten Bode toegheſchickt hadde / die hun van alles verwitticht heeft / wat van de Portugeſche Vloote te ſegghen was: de ſelve was een Chinees, die met ſijn Prauw deſe Hollantſche Schepen aen boort quam / alſo die noch upt 't geſicht van de Portugeſche Armade waren / ende heeft hun te kennen gegeven / ende gewaerſchout vande aenkomſte der geweldiger Vloote / die van Goa, Cochin, ende Malacca, aldaer voor Bantam ghearriveert / ende vergadert was / beſtaende in dertich zeylen / onder de welcke waeren acht Galioenen / ende twaelff Fuſten / ofte Galeyen / al t' ſamen wel gemonteert: de minſt onder de Galioenen was tuſſchen drie ende vier hondert laſt groot. Voorts ſeyde de Chinees, dat der Portugeſen meyninghe was de voorſz Stadt Bantam te water / ende te lande te belegghen / om alſo te maecken / dat daer niemandt ſonder hen-luyden ſoude moghen handelen: van den Chinees alſoo gewaerſchout ſijnde; denckende hun-luyden eenen ſonderlijcken dienſt te doen / als moghende op ſijne waerſchouwinghe den ſtoot van alſulcken gheweldighen Scheeps-Armade ontwijcken. Maer de Almoghende Heere heeft hun herten verſterckt / ſoo datſe gantſch een andere reſolutie als de voorſz ghenomen hebben: Want den Admirael deſer Vloote / Wolphart Harmanſz genoemt / ſoo haeſt hy 't voorſz upt den Chinees verſtaen hadde / heeft gheboden d'anckers upt te werpen / ende de over-Hoofden by een beroepen hebbende / wiert naegedanen gebede beraedt-ſlaegt wat tot welſtant van de tegenwoordighe Vloote / tot behoudeniſſe in toekomende tijden vanden Ooſt-Indiſchen handel / ende ter eeren van den Nederlantſchen name / het oorboorlijckſte ende beſte ghedaen / ofte ghelaten ware: waer op eenhellichlijck beſloten / ende beſtemt werdt / datmen ghemerckt de gewichtichepdt vanden aenſtaenden aenſlagh / aen den welcken de behoudeniſſe van Bantam hingh / ofte den ondergangk van het ſelve / waer door ghenoechſaem ghemerckt konde worden watter de Geunieerde Provintien door ſouden komen te lijden / op Godes hulpe ſteunende / de voorſz vyandelijcke Portugeſche Scheeps-Armade kloeckelijcken aenvallen / ende beſpringen ſoude / om die van daer te verdrijven / ende de Stadt Bantam te ontſetten. Op alſulcken reſolutie werden ſtrackx alle kopen onder de hoeve-netten / ende elders / als oock alle andere beletſelen upt-ghebroocken / ende over boort ghewoꝛpen / ſoo om het groff gheſchut / als oock in 't particulier elck eener ſijnen perſoon totten aenval / ende totten tegen-weer nae dat de noot eyſſchen ſoude / wel te mogen gebruycken, 1601.

Digitized by Google

1601. Decemb. Het gheschut werdt oock schoon gemaeckt/ ende opghe klaert / ende alle dat tot der aenstaende batalie noodich was / vaerdich ghemaeckt. Dit aldus nae vermogen/ tijt / ende plaetse ten besten/ ende gheschickelijckst en als haer doenlijck was/ vaerdich gemaeckt hebbende / soo hebbense des morghens daer nae/ twee uyren voor den dagh op het trecken van een buyr s' samenderhandt de anckers ghelicht.

Op den 27. dito ontrent der Sonnen op-gang zijnse in het gesichte van de Portugesche Armade ghekomen/ de selve hadden 2 van hun Galioenen op de wacht bestelt / recht onder het West-eynde van 't Eylandt Pulo Pensano: alle de geene die van alsulcke opweckers het minste vermoeden niet en hadden / quamen dese Schepen op het lijf eer sy te deghen onder zeyl konden komen / oft dat hun d' andere ontsetten mochten: waer door sy alsoo getroffen werden / datse verovert souden gheweest hebben/ ten waer saecke gheweest/ dat onsen Admirael (soo hy een schoot met een banden achtersten stucken soude doen) gheen ongheluck bekomen hadde / door dien 't selve stuck berstende was / waer door haer roer schaedeloos geraeckten / ende de roerpenne ghebroocken was / tot haeren grooten geluck/ dan sy luyden vreesende dat sy van de voornoemde Schepen noch eens aengevallen mochten werden/ hebben te loefwaerts op gheboechseert met haere Fusten.

Onsen Vice-Admirael Hans Bouwer sulckx niet wetende / kloeckelijcken den voorgesetten aenslach vervolghende/ heeft het Schip van Malacca beyde de sijden met schieten in gheleydt/ soo datmen in de Portugesche Vlote een seker verbaestheydt konde mercken: Oock zijn sy achterwaerts verkropen/ ende hebben hun ancker gheset onder het voorschreven Eylandt van Pulo Penzano.

De onse het ongheluck van den Admirael verstaen hebbende / zijn oock onder ander seker hooghe Eylanden gheanckert / daerse hun schade/ die sy soo in 't ghevecht / als door het barsten van den voorsz Canon verkreghen hadden / verbetert / ende gherepareert hebben. 1601. Decemb.

Den 28. dito wast heel quaedt weder / soo dat d'een noch d'ander zeyl / oft gheschut ghebruycken konde/ waer door / als / oft soo eyghentlicken door den Heere ghevoeght hadde gheweest / onse beschadighden Admirael tijdt ghegunt werdt om hem selfs gantschelick te repareeren.

Op dato is den breeden Raedt vergadert / ende volgens dese nevengaende resolutie geresolveert: Mede goet ghevonden/ dat in der nacht een Schuyt/ met een Brief tot den Koningh van Bantam soude senden / om hem te adviseeren wat in de Vlote ghepasseert was/ die des middernachts onver-richter sake weder in de Vloot ghekomen is/ konende weghens de stroom niet voort komen.

Nae dat Godt Almachtich ons behouden reyse voorspoedelijck tot de straet van Bantam toe verleent heeft / soo dat wy hoopten breedsamich Bantam te versoecken/ om tijdinghe van Molucas te vernemen / ende onse saken upt te rechten / tot onser Meesteren profijt / is ons den 22 dito voorghevallen in de straet sijnde ontrent 4 mijlen van Bantam, dat een Prauken/ upt ghesonden van die van Bantam, naer 't seggen van een Chinees, die daer in was/ dat drye daghen geleden een Armade van Portugesche ghearriveert was / leggen by het langhe Eylandt voor Bantam groot ontrent 30. zeylen / 8. Schepen 4. Galeyen / ende voorts Fusten/ ende Roey-Jachten / dat wy derhalven op ons hoede soude wesen / want teghenwoordich geen duytsche Schepen voor Bantam laghen/ 't welck oorsaecke was

Digitized by Google

1601. In deser voegen is dese Cunal van een slecht man / een koninck / ende ten laetsten een Galey-voeve geworden. Dit stuck in 't jaer 1600 volbracht hebbende / so is de Armade in 't laetste van 't jaer besich gheweest om haer met nieu volck / ende met twee nieuwe Galioenen te versterckken.

Het jaer 1601 in Augusto, was haer voornemen voor Bantam te wesen / dan storm / ende onweder heeft sulckx verhindert / datse eerst den 24. December voor Bantam ghearriveert zijn / even juyst door een wonderlijcke schickinghe Gods / ten selven daghe datter drie Hollandtsche Schepen mette 2 Jachten (door de welcke dese bataille gheschiet is) oock aenghekomen zijn. Nu ist alsoo / dat de Nederlandtsche Schepen / de Cabo de bona Esperance ghepasseert zijnde / ghemeynlijck het gheschut beneden doen / als van daer voorts totte Strate van Sunda toe / noodeloos achtende omme te ghebruycken / aldus ongemonteert wesende / soudense de voorsz Portugesche Armade in handen / ende tanden ghevallen hebben / ten waer saecke dat hun den Almoghenden Godt / die een beschermer van de sijne is / (een saecke weerdigh om wel te aenmercken) niet eenen onverhoopten Bode toegheschickt hadde / die hun van alles verwittiicht heeft / wat van de Portugesche Vloote te segghen was: de selve was een Chinees, die met sijn Prauw dese Hollantsche Schepen aen boort quam / also die noch upt 't gesicht van de Portugesche Armade waren / ende heeft hun te kennen gegeven / ende gewaerschout vande aenkomste der geweldiger Vloote / die van Goa, Cochin, ende Malacca, aldaer voor Bantam ghearriveert / ende vergadert was / bestaende in dertich zeylen / onder de welcke waeren acht Galioenen / ende twaelff Fusten / ofte Galeyen / al t' samen wel gemonteert: de minst onder de Galioenen was tusschen drie ende vier hondert last groot. Voorts seyde de Chinees, dat der Portugesen meyninghe was de voorsz Stadt Bantam te water / ende te lande te beleggen / om also te maecken / dat daer niemandt sonder hen-luyden soude moghen handelen: van den Chinees alsoo gewaerschout sijnde; denckende hun-luyden eenen sonderlijcken dienst te doen / als moghende op sijne waerschouwinghe den stoot van alsulcken gheweldighen Scheeps-Armade ontwijcken. Maer de Almoghende Heere heeft hun herten versterckt / soo datse gantsch een andere resolutie als de voorsz ghenomen hebben: Want den Admirael deser Vloote / Wolphart Harmansz genoemt / soo haest hy 't voorsz upt den Chinees verstaen hadde / heeft gheboden d'anckers upt te werpen / ende de over-Hoofden by een beroepen hebbende / wert naegedanen gebede beraedt-slaegt wat tot welstant vande tegenwoordighe Vloote / tot behoudenisse in toekomende tijden vanden Oost-Indischen handel / ende ter eeren van den Nederlantschen name / het oorboorlijckste ende beste ghedaen / ofte ghelaten ware: waer op eenhellichlijck besloten / ende bestemt werdt / datmen ghemerckt de gewichtichеydt vanden aenstaenden aenslagh / aen den welcken de behoudenisse van Bantam hingh / ofte den onderganck van het selve / waer door ghenoechsaem ghemerckt konde worden watter de Geunieerde Provintien door souden komen te lijden / op Godes hulpe steunende / de voorsz vyandelijcke Portugesche Scheeps-Armade kloeckelijcken aenvallen / ende bespringen soude / om die van daer te verdrijven / ende de Stadt Bantam te ontsetten. Op alsulcken resolutie werden strackx alle koyen onder de boeve-netten / ende elders / als oock alle andere beletselen uptghebroocken / ende over boort ghewrorpen / soo om het groff gheschut / als oock in 't particulier elck eener sijnen persoon totten aenval / ende totten tegen-weer nae dat de noot eysschen soude / wel te mogen gebruycken.

Digitized by Google

1601. Decemb.

Het gheschut werdt oock schoon gemaeckt/ ende opgheklaert/ ende alle dat tot der aenstaende batalie noodich was/ vaerdich ghemaeckt. Dit aldus nae vermogen/ tijt/ ende plaetse ten besten/ ende gheschickelijckstenals haer doenlijck was/ vaerdich gemaeckt hebbende/ soo hebbense des morghens daer nae/ twee uyren voor den dagh op het trecken van een duyr t'samenderhandt de anckers ghelicht.

Op den 27. dito ontrent der Sonnen op-gang zijnse in het gesichte van de Portugesche Armade ghekomen/ de selve hadden 2 van hun Galioenen op de wacht bestelt/ recht onder het West-eynde van 't Eylandt Pulo Pensano: alle de geene die van alsulcke opweckers het minste vermoeden niet en hadden/ quamen dese Scheepen op het lijf eer sy te deghen onder zeyl konden komen/ oft dat hun d'andere ontsetten mochten: waer door sy alsoo getroffen werden/ datse verobert souden gheweest hebben/ ten waer saecke gheweest/ dat onsen Admirael (soo hy een schoot met een vanden achtersten stucken soude doen) gheen ongheluck bekomen hadde/ door dien 't selve stuck berstende was/ waer door haer roer schaedeloos geraeckten/ ende de roerpenne ghebroocken was/ tot haeren grooten geluck/ dan sy luyden vreesende dat sy van de voornoemde Schepen noch eens aengevallen mochten werden/ hebben te loefwaerts op gheboechseert met haere Fusten.

Onsen Vice-Admirael Hans Bouwer sulckx niet wetende/ kloeckelijcken den voorgesetten aenslach vervolghende/ heeft het Schip van Malacca beyde de zijden met schieten in ghelepdt/ soo datmen in de Portugesche Vlote een seker verbaestheydt konde mercken: Oock zijn sy achterwaerts verkropen/ ende hebben hun ancker gheset onder het voorschreven Eylandt van Pulo Penzano.

De onse het ongheluck van den Admirael verstaen hebbende/ zijn oock onder ander seker hooghe Eylanden gheanckert/ daerse hun schade/ die sy soo in 't ghevecht/ als door het barsten van den voorsz Canon verkreghen hadden/ verbetert/ ende gherepareert hebben.

Den 28. dito wast heel quaedt weder/ soo dat d'een noch d'ander zeyl/ oft gheschut ghebruycken konde/ waer door/ als/ oft soo eyghentlicken door den Heere ghevoeght hadde gheweest/ onse beschadighden Admirael tijdt ghegunt werdt om hem selfs gantschelick te repareeren.

Op dato is den breeden Raedt vergadert/ ende volgens dese nevengaende resolutie geresolveert: Mede goet ghevonden/ dat in der nacht een Schuyt/ met een Brief tot den Koningh van Bantam soude senden/ om hem te addiseeren wat in de Vlote ghepasseert was/ die des middernachts onver-richter sake weder in de Vloot ghekomen is/ konende weghens de stroom niet voort komen.

Nae dat Godt Almachtich ons behouden reyse voorspoedelijck tot de straet van Bantam toe verleent heeft/ soo dat wy hoopten vreedsamich Bantam te versoecken/ om tijdinghe van Molucas te vernemen/ ende onse saken uyt te rechten/ tot onser Meesteren profijt/ is ons den 22 dito voorghevallen in de straet zijnde ontrent 4 mijlen van Bantam, dat een Prauken/ uyt ghesonden van die van Bantam, naer 't seggen van een Chinees, die daer in was/ dat drye daghen geleden een Armade van Portugesche ghearriveert was/ leggen by het langhe Eylandt voor Bantam groot ontrent 30. zeylen/ 8. Schepen 4. Galeyen/ ende voorts Fusten/ ende Roey-Jachten/ dat wy derhalven op ons hoede soude wesen/ want teghenwoordich geen Duytsche Schepen voor Bantam laghen/ 't welck oorsaecke was om

Digitized by Google

1601. October. Zuydt Zuydt Oost aen / dat wy naer gissinge gezeylt hebben 20 mijlen Zuyden ten Oosten aen / naer de variatie ghereeckent.

Op den 27. dito / sijnde op de hoogte van 16 graden 20. minuten besuyden / de windt van den Oosten met moye koelten / ons cours sijnde behouden.

Novemb. Op den eersten November op de hooghte van 15. graden 30. minuten besuyden / 't smiddaechs grondt ghewórpen op 130 vadem / hebben tot 's avondts naer de droochte toe gheloopen / op de diepte van 30 vadem hadden naer gissinghe van smiddachs gezeylt tot dat wy wenden / 3 mijlen / doen Zuydt-waert over geleyt / 't savonts te 4 uyren hadden gront / sijnde witte schulpen / kralen / ende steene somtijts mede als erten / ende sijn alsoo voorts zeylende totten 2 dito Z. W. ten Z. behouden / soo heeft den Admirael alle Schippers / ende Stuyr-luyden aen 't boort ontboden / om van yeder sijn gissinghe te hooren wat droochte dattet was / die over een quamen dat het de Baixos vande Garrusaus was / dies isser by den Admirael / ende sijnen Raedt besloten / datmen Noorden aen soude zeylen / omme beneden de droochte om te zeylen. Soo hebben wy wel ½ glaes Noorden aen ghezeylt / wierpende grondt op 130 vadem / ende hebben ten naesten by ghezeylt Noord Oost ten Noorden aen / tot 't savondts toe / doen was het diep 38. 34½ vadem / wit korael grondt doen sijn wy weder Zuydt-waert over gewent / want wy en dorstent niet bestaen om nae de droochte toe te zeylen / ende hebben behouden N. N. O. wel soo Noordelijck al-te-mael nae de variatie ghereeckent.

Op den 2. dito op de hooghte van 16. graden 32. minuten / hebben grondt gehadt op 38. vadem / doen hebben wy 't Zuydt-waert overgeleydt / omme van de drooghte af te loopen / de cours behouden Z. Z. West / na de rechte variatie gerekent.

Den 3. dito waren wy de gront af / deden onse cours West aen / omme by Westen van alle de drooghten om te loopen / de windt was O. Z. Oost / met eene voorgaende koelten / en klaer weer. 1601. Novemb.

Den 5. dito op de hooghte van 16. graden 50. minuten / 's smorgens heeft den Admirael de Schippers / ende Stuyr-luyden aen 't boort ontboden / haer opinie ghehoort hebbende / heeft gheordonneert als datmen ons cours nemen soude Noorden ten Westen behouden / omme by Westen van de drooghten te zeylen / de windt was Zuydt Oost / met moye koelten.

Den 19. dito op de hooghte van 7. graden 33. minuten / t'savondts een Eylandt gesien / niet wetende wat landt dat het was / daer ontrent twee mijlen van daen waren; het lagh Noorden ten Westen van ons op 't Compas / zijnde een swart kleyn Eylandeken / laegh hustelijgh landt / streckte meest Oost ende West / op dese voorgaende daghen van den 9. af / hebben wy groote ravelinge van stroom gesien / soo dat wy al-te-met meynden dat het baringhe waren / die windt meest Oostelijck: Dit voorsz Eylandt gissen sommighe te wesen 't Eylandt Sant Roeckque.

Den 20. dito op de hooghte van 7. graden / de wint West / met harde koelten / ons cours N. Oost / wel soo Oostelijck / t'savondts stilte ghekreghen / met donder / weer-licht / ende harde regen / duyrde tot middernaehts toe / dit etmael veel ravelinghe van stroom ghehadt / gelijck / oft eenige drooghte waren.

Den 23. dito op de hooghte van 5. graden 14. minuten / hebben in stilte ghedreven / ende veel krabben ghesien.

Den 1. December de wint West N. West / met moye voorgaende koelten / ons cours ghenomen Oost aen / na de variatie gerekent. December.

Den 4. dito op de hooghte van 2. graden 13. minuten /

Digitized by Google

1601. Decemb. ten/ regenachtigh weer met dichte koelten/ ons cours Oost ten Zuyden / die stroomen dreven ons soo hardt/ dat wy met dese gangh gheen hooghte konden bezeylen/ de windt West.

Den 11. dito de hooghte 2. graden 40. minuten/ de windt N. N. West/ buyachtigh weder / 's middaeghs saghen wy een hoeck landt drijven / ende saghen veel Entvoghels / en Talingen vlieghen ende swemmen/ dies gisten de Eylande van Maldiues Noorden van ons/ ontrent 13. mijlen.

Den 14. dito de hoogte van 3. graden 38. minuten/ de windt meest Z. Z. West/ met een moye koelten/ de cours als voren / wy hebben meer Zuydt ghekreghen dan onse ghissinge was.

Den 17. dito op de hooghte van 3. graden 54. minuten / de wint West/ ende West Noordt West deden ons cours Oost ten Zuyden aen/ende meenden dat wy waren op hooghte van 4. graden 54. minuten/ maer hadden niet meer dan 3. graden 54. minuten / soo dat wy vermoeden dat de stroomen om de Noordt liepen/ ofte na de Golve van Bengale, gelijck onse hooghte uytwees/ want waren neven de Golve voornoemt/ soo dat vermoeden/ dat de stroomen ons de bocht in-trocken.

Den 19. dito de windt uytten Westen / met reghenachtigh weer / en moye koelten / ons cours Oost ten Zuyden / wel soo Zuydelijck / hebben veel Klapmutsen ghesien / 't welck teeckens zijn dat wy Sumatra ghenaken.

Den 21. dito de wint variabel met stilten ons cours Oost ten Zuyden / hebben desen dagh sien drijven een hoeck landts met Spaensch Riet/ alsoo dat het merckelijcke teyckens waren van 't landt.

Den 22. dito de hooghte van 5. graden 30. minuten/ de windt meest West/ deden ons cours O. ten Z. wel soo Zuydelijck/hebben veel water-slangen sien drijven/ met een boom met tacken en wortel / soo dat wy vermoeden/ dat het waren seeckere teyckenen van 't landt/ als wy daer naer bevonden hebben. 1601. Decemb.

Den 23. dito de windt Zuydt West / met reghenachtigh weer / 't smiddaghs 't Eylandt Engano ghesien/ wesende N. N. Oost/ ontrent 3. mijlen van ons/ deden cours Oost wel soo Zuydelijck.

Den 24. dito de windt W. N. West / deden ons cours van 't Eylant Engano Oost aen na Sumatra toe/ met moye koelten/ ende een doncker locht.

Den 25. dito hebben wy het Eylandt van Goede Fortune gesien / en van daer ons cours genomen Z. O. ten Oosten / ende O. Z. Oost nae de variatie gherekent.

Den 26. dito sijn wy de Straet van Bantam ingeseylt/ die streck hem in ende uyt N. O. ten Noorden / ende Z. West ten Zuyden / die ghene die by avondt komen by de vlacke hoeck / die neme zijn cours O. Z. Oost/ behouden na het Witte Eylandt toe / want dat is de rechte cours/ ende leggen verscheyden/ naer gissinghe 12. mijlen; men heeft aldaer ½ streck variatie / alsoo zijn wy de Straet inghezeylt tot de Stadt van Palinba toe: Daer is ons een Prauw met Chinesen aent boort ghekomen / ons tijdinghe brenghende / als dat voor de Stadt Bantam een Portugijse Armade lagh van 30. zeylen / te weten/ acht groote Galioenen den minsten 3 a 400 lasten groot/ 12. Fusten ofte Galeyen/ de reste Fregatten/ wel gemonteert/ zijn van Goa, Cochin ende Malacca te samen ghebracht / onder haren Admirael Don Andrea Fortado Mendoza, zijnde daer ghekomen/ om de Stadt te water/ ende te lande te bestrijden/ ende ons de Negotie te beletten/ soo dattet onder ons een groote schrick maeckte/ also dat wy het dien dagh daer geset hebben voor de Stadt Palinba, daer heeft den Admirael den breeden Raedt aent boort ontboden / om alles ten

Digitized by Google

1601. October. Zuydt Zuydt Oost aen / dat wy naer gissinge gezeylt hebben 20 mylen Zuyden ten Oosten aen / naer de variatie ghereeckent.

Op den 27. dito / zijnde op de hoogte van 16 graden 20. minuten besuyden / de windt van den Oosten met moye koelten / ons cours zijnde behouden.

Novemb. Op den eersten November op de hooghte van 15. graden 30. minuten besuyden / 't smiddaechs grondt ghewor pen op 130 vadem / hebben tot 's avondts naer de droochte toe gheloopen / op de diepte van 30 vadem hadden naer gissinghe van smiddachs gezeylt tot dat wy wenden / 3 mylen / doen Zuydt-waert over gelept / 't savonts te 4 uyren hadden gront / zijnde witte schulpen / kralen / ende steene somtijts mede als erten / ende sijn alsoo voorts zeylende totten 2 dito Z. W. ten Z. behouden / soo heeft den Admirael alle Schippers / ende Stuyr-luyden aen 't boort ontboden / om van yeder sijn gissinghe te hooren wat droochte dattet was / die over een quamen dat het de Baixos vande Garrusaus was / dies isser by den Admirael / ende sijnen Raedt besloten / datmen Noorden aen soude zeylen / omme beneden de droochte om te zeylen. Soo hebben wy wel ½ glaes Noorden aen ghezeylt / wierpende grondt op 130 vadem / ende hebben ten naesten by ghezeylt Noord Oost ten Noorden aen / tot 't savondts toe / doen was het diep 38. 34½ vadem / wit korael grondt doen sijn wy weder Zuydt-waert over gewent / want wy en dorstent niet bestaen om nae de droochte toe te zeylen / ende hebben behouden N. N. O. wel soo Noordelijck al-te-mael nae de variatie ghereeckent.

Op den 2. dito op de hooghte van 16. graden 32. minuten / hebben grondt gehadt op 38. vadem / doen hebben wy 't Zuydt-waert overgeleydt / omme van de drooghte af te loopen / de cours behouden Z. Z. West / na de rechte variatie gerekent.

Den 3. dito waren wy de gront af / deden onse cours West aen / omme by Westen van alle de drooghten om te loopen / de windt was O. Z. Oost / met eene voorgaende koelten / en klaer weer. 1601. Novemb.

Den 5. dito op de hooghte van 16. graden 50. minuten / 's smorgens heeft den Admirael de Schippers / ende Stuyr-luyden aen 't boort ontboden / haer opinie ghehoort hebbende / heeft gheordonneert als datmen ons cours nemen soude Noorden ten Westen behouden / omme by Westen van de drooghten te zeylen / de windt was Zuydt Oost / met moye koelten.

Den 19. dito op de hooghte van 7. graden 33. minuten / t'savondts een Eylandt gesien / niet wetende wat landt dat het was / daer ontrent twee mylen van daen waren; het lagh Noorden ten Westen van ons op 't Compas / zijnde een swart kleyn Eylandeken / laegh hustelijgh landt / streckte meest Oost ende West / op dese voorgaende daghen van den 9. af / hebben wy groote ravelinge van stroom gesien / soo dat wy al-temet meynden dat het baringhe waren / die windt meest Oostelijck: Dit voorsz Eylandt gissen sommighe te wesen 't Eylandt Sant Roeckque.

Den 20. dito op de hooghte van 7. graden / de wint West / met harde koelten / ons cours N. Oost / wel soo Oostelijck / t'savondts stilte ghekreghen / met donder / weer-licht / ende harde regen / duyrde tot middernachts toe / dit etmael veel ravelinghe van stroom ghehadt / gelijck / oft eenige drooghte waren.

Den 23. dito op de hooghte van 5. graden 14. minuten / hebben in stilte ghedreven / ende veel krabben ghesien.

Den 1. December de wint West N. West / met moye voorgaende koelten / ons cours ghenomen Oost aen / na de variatie gerekent. December.

Den 4. dito op de hooghte van 2. graden 13. minuten /

Digitized by Google

1601. Decemb. ten/ regenachtigh weer met dichte koelten/ ons cours Oost ten Zuyden/ die stroomen dreven ons soo hardt/ dat wy met dese gangh gheen hooghte konden bezeylen/ de windt West.

Den 11. dito de hooghte 2. graden 40. minuten/ de windt N. N. West/ buyachtigh weder/ 's middaeghs saghen wy een hoeck landt drijven/ ende saghen veel Entvoghels/ en Talingen vlieghen ende swemmen/ dies gisten de Eylande van Maldines Noorden van ons/ ontrent 13. mijlen.

Den 14. dito de hoogte van 3. graden 38. minuten/ de windt meest Z. Z. West/ met een moye koelten/ de cours als voren/ wy hebben meer Zuydt ghekreghen dan onse ghissinge was.

Den 17. dito op de hooghte van 3. graden 54. minuten/ de wint West/ ende West Noordt West deden ons cours Oost ten Zuyden aen/ende meenden dat wy waren op hooghte van 4. graden 54. minuten/ maer hadden niet meer dan 3. graden 54. minuten/ soo dat wy vermoeden dat de stroomen om de Noordt liepen/ ofte na de Golve van Bengale, gelijck onse hooghte uytwees/ want waren neven de Golve voornoemt/ soo dat vermoeden/ dat de stroomen ons de bocht in-trocken.

Den 19. dito de windt upten Westen/ met reghenachtigh weer/ en moye koelten/ ons cours Oost ten Zuyden/ wel soo Zuydelijck/ hebben veel Klapmutsen ghesien/ 't welck teeckens zijn dat wy Sumatra ghenaken.

Den 21. dito de wint variabel met stilten ons cours Oost ten Zuyden/ hebben desen dagh sien drijven een hoeck landts met Spaensch Riet/ alsoo dat het merckelijcke teyckens waren van 't landt.

Den 22. dito de hooghte van 5. graden 30. minuten/ de windt meest West/ deden ons cours O. ten Z. wel soo Zuydelijck/ hebben veel water-slangen sien drijven/ met een boom met tacken en wortel/ soo dat wy vermoeden/ dat het waren seeckere teyckenen van 't landt/ als wy daer naer bevonden hebben. 1601. Decemb.

Den 23. dito de windt Zuydt West/ met reghenachtigh weer/ 't smiddaghs 't Eylandt Engano ghesien/ wesende N. N. Oost/ ontrent 3. mijlen van ons/ deden cours Oost wel soo Zuydelijck.

Den 24. dito de windt W. N. West/ deden ons cours van 't Eylant Engano Oost aen na Sumatra toe/ met moye koelten/ ende een doncker locht.

Den 25. dito hebben wy het Eylandt van Goede Fortune gesien/ en van daer ons cours genomen Z. O. ten Oosten/ ende O. Z. Oost nae de variatie gherekent.

Den 26. dito sijn wy de Straet van Bantam ingeseylt/ die streck hem in ende uyt N. O. ten Noorden/ ende Z. West ten Zuyden/ die ghene die by avondt komen by de vlacke hoeck/ die neme zijn cours O. Z. Oost/ behouden na het Witte Eylandt toe/ want dat is de rechte cours/ ende leggen verscheyden/ naer gissinghe 12. mijlen; men heeft aldaer ½ streck variatie/ alsoo zijn wy de Straet inghezeylt tot de Stadt van Palinba toe: Daer is ons een Prauw met Chinesen aent boort ghekomen/ ons tijdinghe brenghende/ als dat voor de Stadt Bantam een Portugijse Armade lagh van 30. zeylen/ te weten/ acht groote Galioenen den minsten 3 a 400 lasten groot/ 12. Fusten ofte Galeyen/ de reste Fregatten/ wel gemonteert/ zijn van Goa, Cochin ende Malacca te samen ghebracht/ onder haren Admirael Don Andrea Fortado Mendoza, zijnde daer ghekomen/ om de Stadt te water/ ende te lande te bestrijden/ ende ons de Negotie te beletten/ soo dattet onder ons een groote schrick maeckte/ alsa dat wy het dien dagh daer geset hebben voor de Stadt Palinba, daer heeft den Admirael den breeden Raedt aent boort ontboden/ om alles ten

Digitized by Google

1601. October. ten besten over te leggen/ soo is eendrachtigh gestemt/ als datmen ons teghen 's anderen daeghs reedt soude maken/ende van alles wel versien/ om ons vyandt met ghemeender handt kloeckelijck te bevechten soo om't vaderlandt eenen name te verkrijghen/ als onse Meesters profijten/ en onsen eedt ende eere te betrachten. Waer van de particuliere beschrijvinghe alhier volght.

Het is ghenoeghsaem bekendt/ dat den stapel/ oft handel-plaetse der Specerpen/ namelicken van de Peper/ Caneel/ Nagelen/ Noten-Muscaten/ Foelie/ Gember/ ende van alle Medicinale droguen: desghelijcks van de kostelicke ghesteenten/ Diamanten/ Robijnen/ Torquoysen/ Esmerauden/ Saffiren/ende andere dierghelijcke meer: Als oock allerley soorten van Peerlen/met veelderley ontallicke andere vreemde frayicheden/ diemen alleenlick in Oost-Indien vindet/ende van daer herwaerts-over ghebroeght worden.

Dat den selven stapel segghe ick noch binnen dees laetste vergangene hondert jaren/ principalicken in de vermaerde/machtige/ ende heerlicke Stadt van Venegien plagh te wesen: Ende dat die aldaer verhandelt ende verkocht zijnde/ als dan over alle de Rijcken ende Landen/ van gantsch Europa/ ofte Christen-rijck gints ende weder vervoert/ende verhandelt werden/ tot ghebruyck van de Inwoonders der selver Landen. Waer door dat het geschiet is/dat de voorsz Stadt met haer machtige Republijcque/ door den selven Coophandel in grooten fleur over-al beroemt/ ende van grooten aensiene plagh te wesen/ ende ten huydighen daghe noch is. 't Is waer dat deselve Specerpen/ Drogues/ende andere vreemdigheden/om tot Venegien ter Zee te komen/ eerst moesten binnen Alexandrien over landt van uyt Indien, met ongelooffelicke perijckelen/ lasten/ ende onkosten ghebrocht worden: Soo om den verren langhen weghs wille/ als oock om de stercke Convoyen/ die by de Çarowanen (alsoo werden de gheselschappen/ die de goederen over-brochten/ genoemt) moesten wesen/ om d'aenvalllen der Arabischen Roveren (die den wegh allenthalven berenden) met teghen gewelt te wederstaen: Welcke over groote beswaernissen/ eñ onkosten/ deselve goederen/ eñ Coopmanschappen/ droegen/ende gedragen hebben: Tot voordeel ende profijte/ daer-en-boven van de ghene diese van Indien op Alexandrien, van daer tot op Venegien, ende van Venegien soo voorts/ gints ende weder in Europa verhandelden/ ende voerden/ende dat om de groote begeerte/ treck/ ende estime die alle de voornoemde waren/ ende Coopmanschappen in de Landen van herwaerts over hebben/ als oock om datter ghenen anderen naerderen wegh/ oft middel en was/ om deselve van daer alhier te krijghen/ dan met den voorschreven Carowanen over landt. Doch naderhandt binnen eenighe jaeren herwaerts/ soo is door het kloeckmoedigh bestaen/ der onvertsaeghder Zee-Ridderen/ de naerstigheydt/ ende vlijdt der Coop-luyden/ ende andere Zee-hanen (verachtende de schrickelicke perijckelen/ ende vreeselicke stormen der woedender winden/ ende Zee/ verghezelschapt wesende met ontallijcke/ ende ongheloofelicke gebreken/ quellagien/ ende teghenheden/ die soo hun selven/ als heuren mede-ghesellen op soo langhen wijtloopighen Zee-vaerden stonden te verwachten) eenen anderen nieuwen/ ende onsen Voor-Ouderen heel onbekenden wegh gheopent/ om door den selven in Indien t'schepe te gheraken.

Namentlicken/ heel Africam om zeylende/ in 't ghe-

Digitized by Google

1601. gesicht van Cabo de Bona Esperance, (die van haer eerste ontdeckers / alsulcken naem verkregen heeft / om der vaster hopen wille diese hadden haer voorghenomen reyse na Oost-Indien voortaen wel te konnen volbrenghen) ende soo voorts van de selve Cabo tusschen d'ander zijde van Africa / ende het Eylandt Madagascar, custoierende in het gesicht van vele Eylanden/de Roode Zee / het gheluckigh Arabien, de Persische Zee tot Calicut, oft Goa, alwaer den Coningh van Hispanien het Hoff van gantsch Oost-Indien ghestelt heeft / ende den Viceroy zijn woon-plaetse houdet. Ofte andersints soo nemen sy naer de gelegentheydt der winden / haren cours van de Cabo voorschreven/recht toe henen na de Strate van Sunda, latende het Eylandt van Madagascar, met ontallicke andere aen haer slincke handt liggen. Door dese nieuw-gevonden Vaerden/ende Reysen / soo zijn de voorschreven Specerijen / Droguen/ ende andere vreemde frayicheden/ende kostelicke Waren / met onghelijck veel minder onkosten / ende beswaernisse herwaerts over in Europa geraeckt / ende ghebrocht gheweest: Ende den handel der selver goederen is allenskens alsoo binnen Venegien verslapt/ ende in Portugael tot Lisbona alsoo verstijft / datmen mach seggen / dat hy van d'een Stadt in d'andere vertrocken is: Jae dat hy nu gheheelicken/ende bycans alleen binnen Lisbona gheplant staet: Overmidts dat alle andere plaetsen ende ghewesten / handelende met diergelijcke Waren/haer Marckten volgen moeten / na dat den prijs der selver binnen Lisbona ingheſtelt wordt. Ende alsoo het Koninckrijck van Portugael, voornementlick in deselve Stadt van Lisbona nu eenighe jaren herwaerts/ het breedtsame besit van den selven handel alleen/als in eygendom gebruyckt heeft: Soo om datse d'eerste ontdeckers / ende vinders van den voorschreven wegh / om de Cabo de Bona Esperance gheweest zijn/als oock om dat haren Koningh seeckere somme van penninghen aen den Keyser Kaerle de IV. getelt heeft/om de Spangiaerden gantschelick uyt te kopen / van op dien wegh niet te reysen / noch met eenige Schepen te soecken. 1601.

Waer door dat die van Lisbona, met de inghesetenen van 't gantsche Koninghrijck van Portugael, soo toeghenomen / ende gheprospereert zijn / datse nu geweldigh/ ende rijck zijnde/ van alle goederen/ allenthalven overvloepen: welck succes by haer beharticht/ ende aenghemerckt wesende/ ende siende den ongeloofselicken nut/ ende oorboir die hun Koninghrijck/ende de Inghesetenen van dien / door den selven handel/ ende alsulcken Navigatie was toevallende: Hebbense oock alle middelen/ ende weghen gesocht / om hun-selven meer ende meer den voorsz handel/ mette Zeevaert derwaerts alleen toe te eyghenen / ende te verseeckeren. Tot welcken eynde sy-luyden niet alleenlijck vele plaetsen / Steden / Provintien / ende gantsche Koninghrijcken in Oost-Indien overweldight / ende met macht van volck/ en wapenen onder haer ghebiedt gebrocht hebben/ diese met gheduerighe besettinghe vast houden / ende met Forten / ende Casteelen allenthalven dwinghen / ende ringhelen: Maer hebben daeren-boven noch mette anderen Koninghen / Potentaten / ende Princen van Oost-Indien, diese niet machtigh gheweest zijn te overweldighen/alsulcke Liguen/ ende verbonden ghemaeckt / dattet scheen na (den roep herwaerts over-quam) dat niemandt aldaer soude mogen/ ofte konnen handelen als sy-luyden alleen. Dies niet tegenstaende zijn binnen korten jaren herwaerts/ sommige Nederlantsche Schepen der Geunieerde Provintien / de bekende spoor der Portugesen volghende / langens achter de veel gemelde Cabo de Bona Esperance, oock in Oost-Indien geraeckt/daer sy by experientie wel an-

Digitized by Google

1601. October. ten besten over te leggen/ soo is eendrachtigh gestemt/ als datmen ons teghen 's anderen daeghs reedt soude maken/ende van alles wel versien/ om ons vyandt met ghemeender handt kloeckelijck te bevechten soo om't vaderlandt eenen name te verkrijghen/ als onse Meesters profijten/ en onsen eedt ende eere te betrachten. Waer van de particuliere beschrijvinghe alhier volght.

Het is ghenoeghsaem bekendt/ dat den stapel/ oft handel-plaetse der Speceryen/ namelicken van de Peper/ Caneel/ Nagelen/ Noten-Muscaten/ Foelie/ Gember/ ende van alle Medicinale droguen: desghelijcks van de kostelicke ghesteenten/ Diamanten/ Robijnen/ Torquoysen/ Esmerauden/ Saffiren/ende andere dierghelijcke meer: Als oock allerley soorten van Peerlen/ met veelderley ontallicke andere vreemde frayicheden/ diemen alleenlick in Oost-Indien vindet/ende van daer herwaerts-over ghebroeht worden.

Dat den selven stapel segghe ick noch binnen dees laetste vergangene hondert jaren/ principalicken in de vermaerde/machtige/ ende heerlicke Stadt van Venegien plagh te wesen: Ende dat die aldaer verhandelt ende verkocht zijnde/ als dan over alle de Rijcken ende Landen/ van gantsch Europa/ ofte Christen-rijck ghints ende weder vervoert/ende verhandelt werden/ tot ghebruyck van de Inwooners der selver Landen. Waer door dat het geschiet is/dat de voorsz Stadt met haer machtige Republijcque/ door den selven Coophandel in grooten fleur over-al beroemt/ ende van grooten aensiene plagh te wesen/ ende ten huydighen daghe noch is. 't Is waer dat deselve Speceryen/ Drogues/ende andere vreemdigheden/om tot Venegien ter Zee te komen/ eerst moesten binnen Alexandrien over landt van uyt Indien, met ongelooffelicke perijckelen/ lasten/ ende onkosten ghebrocht worden: Soo om den verren langhen weghs wille/ als oock om de stercke Convoyen/ die by de Çarowanen (alsoo werden de gheselschappen/ die de goederen over-brochten/ genoemt) moesten wesen/ om d'aenvalllen der Arabischen Roveren (die den wegh allenthalven berenden) met teghen gewelt te wederstaen: Welcke over groote beswaernissen/ eñ onkosten/ deselve goederen/ eñ Coopmanschappen/droegen/ende gedragen hebben: Tot voordeel ende profijte/daer-en-boven van de ghene diese van Indien op Alexandrien, van daer tot op Venegien, ende van Venegien soo voorts/ gints ende weder in Europa verhandelden/ ende voerden/ende dat om de groote begeerte/ treck/ ende estime die alle de voornoemde waren/ ende Coopmanschappen in de Landen van herwaerts over hebben/ als oock om datter ghenen anderen naerderen wegh/ oft middel en was/ om deselve van daer alhier te krijghen/ dan met den voorschreven Carowanen over landt. Doch naderhandt binnen eenighe jaeren herwaerts/ soo is door het kloeckmoedigh bestaen/ der onvertsaeghder Zee-Ridderen/ de naerstigheydt/ende vlijdt der Coop-luyden/ ende andere Zee-hanen (verachtende de schrickelicke perijckelen/ ende vreeselicke stormen der woedender winden/ ende Zee/ verghezelschapt wesende met ontallijcke/ ende ongheloofelicke gebreken/ quellagien/ ende teghenheden/ die soo hun selven/ als heuren mede-ghesellen op soo langhen wijtloopighen Zee-vaerden stonden te verwachten) eenen anderen nieuwen/ ende onsen Voor-Ouderen heel onbekenden wegh gheopent/om door den selven in Indien t'schepe te gheraken.

Namentlicken/ heel Africam om zeylende/ in 't ghe- 1601.

Digitized by Google

1601. gesicht van Cabo de Bona Esperance, (die van haer eerste ontdeckers / alsulcken naem verkregen heeft / om der vaster hopen wille diese hadden haer voorghenomen reyse na Oost-Indien voortaen wel te konnen volbrenghen) ende soo voorts van de selve Cabo tusschen d'ander zijde van Africa / ende het Eylandt Madagascar, custoierende in het gesicht van vele Eylanden / de Roode Zee / het ghelucksigh Arabien, de Persische Zee tot Calicut, oft Goa, alwaer den Coningh van Hispanien het Hoff van gantsch Oost-Indien ghestelt heeft / ende den Viceroy zijn woon-plaetse houdet. Ofte andersints soo nemen sy naer de gelegentheydt der winden / haren cours van de Cabo voorschreven / recht toe henen na de Strate van Sunda, latende het Eylandt van Madagascar, met ontallicke andere aen haer slincke handt liggen. Door dese nieuw-gevonden Vaerden / ende Reysen / soo zijn de voorschreven Specerven / Droguen / ende andere vreemde fraeicheden / ende kostelicke Waren / met ongheliick veel minder onkosten / ende beswaernisse herwaerts over in Europa geraeckt / ende ghebrocht gheweest: Ende den handel der selver goederen is allenskens alsoo binnen Venegien verslapt / ende in Portugael tot Lisbona alsoo verstijft / datmen mach seggen / dat hy van d'een Stadt in d'andere vertrocken is: Jae dat hy nu gheheelicken / ende bycans alleen binnen Lisbona gheplant staet: Overmidts dat alle andere plaetsen ende ghewesten / handelende met diergelijcke Waren / haer Marckten volgen moeten / na dat den prijs der selver binnen Lisbona ingheſtelt wordt. Ende alsoo het Koninckrijck van Portugael, voornementlick in deselve Stadt van Lisbona nu eenighe jaren herwaerts / het breedtsame besit van den selven handel alleen / als in eygendom gebruyckt heeft: Soo om datse d'eerste ontdeckers / ende vinders van den voorschreven wegh / om de Cabo de Bona Esperance gheweest zijn / als oock om dat haren Koningh seeckere somme van penninghen aen den Keyser Kaerle de IV. getelt heeft / om de Spangiaerden gantschelick uyt te koopen / van op dien wegh niet te reysen / noch met eenige Schepen te soecken. 1601.

Maer door dat die van Lisbona, met de inghesetenen van 't gantsche Koninghrijck van Portugael, soo toeghenomen / ende gheprospereert zijn / datse nu geweldigh / ende rijck zijnde / van alle goederen / allenthalven overvloepen: welck succes by haer behartigt / ende aenghemerckt wesende / ende siende den ongeloofselicken nut / ende oorboir die hun Koninghrijck / ende de Inghesetenen van dien / door den selven handel / ende alsulcken Navigatie was toevallende: Hebbense oock alle middelen / ende weghen gesocht / om hun-selven meer ende meer den voorsz handel / mette Zeevaert derwaerts alleen toe te eyghenen / ende te verseeckeren. Tot welcken eynde sy-luyden niet alleenlijck vele plaetsen / Steden / Provintien / ende gantsche Koninghrijcken in Oost-Indien overweldight / ende met macht van volck / en wapenen onder haer ghebiedt gebrocht hebben / diese met gheduerighe besettinghe vast houden / ende met Forten / ende Casteelen allenthalven dwinghen / ende ringhelen: Maer hebben daeren-boven noch mette anderen Koninghen / Potentaten / ende Princen van Oost-Indien, diese niet machtigh gheweest zijn te overweldighen / alsulcke Liguen / ende verbonden ghemaeckt / dattet scheen na (den roep herwaerts over-quam) dat niemandt aldaer soude mogen / ofte konnen handelen als sy-luyden alleen. Dies niet tegenstaende zijn binnen korten jaren herwaerts / sommige Nederlantsche Schepen der Geunieerde Provintien / de bekende spoor der Portugesen volghende / langens achter de veel gemelde Cabo de Bona Esperance, oock in Oost-Indien geraeckt / daer sy by experientie wel an-

Digitized by Google

1601. anders bevonden hebben / als den roem der Portugesen (boven verhaelt) uyt gaf ende mede-brocht: Ja bevonden metter daedt dattet den voorsz Portugesen niet wel doenlick en was / alle plaetsen ende gewesten / daer de voornoemde Specerypen / ende andere kostelijcke waren vallen / hun selven alsoo toe te eyghenen / ende te versekeren / dat sy-luyden daer komende / sonder Cargasoen van daer wederom souden moeten t'huyswaerts keeren / ende dat door dien / datter veel Koningen / ende Eylanden waren / by de welcke de voorschreven Specerypen met ontallicke andere kostelicke / ende vreemde Waren te halen zijn / oft doot vyandt der voorschreven Portugesen waren / oft van alsulcken sinne / ende ghevoelen / datse ten versoecke der selver Portugesen den vryen handel in hare ghewesten / yemanden verbieden / ofte hun alleen toe-segghen wilden. Het welcke de Portugesen merckende / alsoo hun dees kittelinghe van de komste der Hollandtsche Schepen gheen lacchen en veroorsaeckte / hebbense met ongeloofselicke kosten / dese Armade op de beenen / ende te weghe ghebrocht / om ter eender zijde / 't zy met danck / oft ondanck / de Koningen / ende oock de vrye ghewesten / ende Eylanden / daer de Specerypen vallen / te verwillighen / ofte dwingen / met niemanden anders van herwaerts over / als met hun-lieden te moghen handelen / ofte hare gewassen / van Peper / Naghelen / Noten-Muscaten / Foely / ende andere waren te verstieren: Ende ter anderer zijden / oock om d'aenkomende Hollantsche Schepen / op den dienst te wachten / het landt tot verversschinghe / ende water te halen te verbieden / ende eyndelicken om deselve also te ontmoeten / ende aen te vallen / datter geen tijdinge meer in Europa van komen en soude. Doch wat uyt-komste sy met desen voorslagh / ende Vlote bekomen ende verkreghen hebben / sal van ons hier ten deele verhaelt ende beschreven werden. Dan alsoo dese verwonderens waerdighe ontmoetinghe / ende Romeynschen Zee-strijt / eerst in't Jaer 1601. geschiet is / ende de voorsz Scheep-Armade / al van in 't Jaer 1599. veerdigh is geweest / soo sullen wy in't korte verhalen / waer mede dese Scheeps Armade besigh is gheweest / gheduerende de twee tusschen loopende jaeren: Want sulcks nieuwigheydt / ende vreemdigheydts halven wel weerdigh is / verhaelt te worden. Alsoo de Koningh van Calicouthen metten Viceroy / ende de Portugesen van Goa, ende gantsch Oost-Indien oneens / ende doodt vyandt / ende d'een tegen d'ander te water ende te lande toegerust was / om elck-anderen vyandelicken schade / ende afbreuck te doen / tot allen tijden / ende plaetsen daer sy den anderen mochten aentreffen / ende tegen-komen. Soo hadde den Coningh in sijnen dienste ter Zee / eenen sekeren Indiaen, by name Cunal gheheten / den selven geluckten sijne aenslagen / ende Zee-schuymeryen in sulcker voeghen / dat hy hem-selven in korte jaren soo vermaert / ende rijck maeckte / (door den gestadigen rijcken rooff / die hy op de Portugesen bejaeght ende verkregen hadde) dat hem sijnen aenhanck / door alsulcke geluckighe beginselen / tot eenen Koningh op-wierpen ende verhieven. Hy hadde een stercke oft vertreck-plaetse / op de custe van Malabar, na sijnen naem Cunal, of oock Cuchalle genoemt: Daer hy ('t Gareel van den Koningh van Calicouthen afghelepdt hebbende) sijn vorige roveryen / ende Zee-schuymeryen / met grooten ontsagh ende wonderlicken voorspoet / soo voor / als na / by den tijdt van vijftigh jaeren ghepleeght ende gheoeffent heeft / zijnde in alle ontmoetinghen / ende menigerley treffinghen met den Portugesen gedaen / meest altoos met sijn eere ghescheyden / totter tijdt toe / dat de Viceroy van Goa, een Scheeps-Armade te wege gebrocht / ende een vrede metten Coningh van Calicouthen getroffen heeft / 1601.

son-

Digitized by Google

1601. sonder den welcken mogelick / dese Scheeps-Armade niet uytghericht en soude hebben.

Tot welcken vrede den Koninck seer ghedreven heeft de spijt / van dat den voorsz. Cunal hem sijn ghehoorsaemheydt ghewevgert hadde: ende des halven heeft hy hem oock in't bevestighen der vrede metten Portugesen, stracks d'oorloghe verklaert / ende aen doen segghen: de Viceroy alsulcken ghelegentheyt/ niet willende versuymen/ oock om desen doorn uyt den voet te trecken / heeft (d'Armade al veerdich zijnde) de selve met omtrent 1500 mannen / onder 't beleyt van eenen seeckeren Lowijs de Gamma, Luytenant Generael der selver / nae het Fort van Cunal ghesonden: Den Luytenant heeft de gantsche Armade doen landen in een Landt Ariori gheheeten/ daer hy sijn kleyne aecken t'samen heeft ghebonden/ op de Rivicre boven Cunal, in maniere/ ofte het brugghen waeren geweest: ende alsulcke brugghen heeft hy by de 31 ghemaeckt/ wacht daer op stellende/ om voor/ als nae/ de selve te bewaeren: Daer nae heeft hy gheordonneert / dat over deselve brugghen / eenen Capiteyn Lowijs de Silva ghenoemt / met omtrent 300 Portugesche Soldaten trecken soude die het ghevecht aen vangen/ ende den toeganck tot het Fort openen souden/ hy soude middelen tijdt in 't Leger blijven / mette resterende hoopen/ om de geene te hulpe te komen / diet van doen soude moghen hebben.

Dit soo geordineert zijnde/zijn de voornoemde Soldaten den twaelfsten Maert 1599. des nachts op een gegeven vyer-teecken / de voornoemde Scheeps-bruggen gepasseert/ daerse het volck van Cunal, diese op den water-kant van de ander zijde stonden en verwachten/ nae eenich gevecht van gejaecht hebben: nu warender van een ander geweste naer het Zuyden toe / noch omtrent 300. Portugesche Soldaten / met omtrent 5000. Najos, ofte Indiaensche Soldaten/ oock nae het Casteel toe ghepasseert. Onder de voorschreven die over de Bruggen gepasseert waren/ was het gevecht seer hittich / ende den wederstandt oock krachtich / het groff geschut / metten moordadigen hagel der musquetten/ ende hantroeren / speelden dapper / ende wredelicken van weer-zijden / soo dat onder anderen de voorsz. Capiteyn de Silva, oock met een Musquet in het hooft getreft: ende ter neer geleyt wert: Wiens kloeckheyt de Portugesen 't hooft hadde doen bieden / ende voet doen houden: Want soo haest sijn doodt verkondicht wert/ zijn de overghebleven gaen loopen / na de Scheepsbrugghen toe: Dan alsoo deselve van hare bewaerders verlaten zijnde / in't midden van de Riviere aen beyde de kanten los dreven: so en quamense den vluchtende niet te passe. 1601.

Dees eerste proeve heeft dese Scheeps-Armade in 't jaer 99. ghedaen: wiens onghheval sy niemanden/ als hun-luyden trotselijcke opgheblasen hooverdije/ te wijten en hebben: Want haddense den raedt willen volghen van den Koninck van Calicouthen, die in de bataille tegenwoordich was / ten soude soo niet toeghegaen hebben / als het jaer daer na ghebleecken is. Het naevolghende jaer 1600 gheleert zijnde door dese geschiedenisse/ hebbense den aenslach wederomme hernomen / onder het beleyt van hun-lieder Generael Andrea Fortado de Mendoza, ontrent den 20. Meert: De hitte en was so groot niet meer / datse om alleen d' eere te hebben/ geen Najos, ofte Indiaensche Soldaten by hun hebben wilden/ maer voorsichtichlijck aengaende/ ende de voorsz inconvenienten mijdende / hebbense met kleyne moeyte 't Fort van Cunal inghekreghen/ daerse den selven Cunal in persoone in ghevanghen ghenomen hebben/die van hun-lieden omme hem wel /ende seecker te bewaeren op de Galeye aen boeyen ghelept werdt.

In-

Digitized by Google

1601. In deser voegen is dese Cunal van een slecht man / een koninck / ende ten laetsten een Galey-boeve geworden. Dit stuck in 't jaer 1600 volbracht hebbende / so is de Armade in 't laetste van 't jaer besich geweest om haer met nieu volck / ende met twee nieuwe Galioenen te versterckten.

Het jaer 1601 in Augusto, was haer voornemen voor Bantam te wesen / dan storm / ende onweder heeft sulckx verhindert / datse eerst den 24. December voor Bantam ghearriveert zijn / even juyst door een wonderlijcke schickinghe Gods / ten selven daghe datter drie Hollandtsche Schepen mette 2 Jachten (door de welcke dese bataille gheschiet is) oock aenghekomen zijn. Nu ist alsoo / dat de Nederlandtsche Schepen / de Cabo de bona Esperance ghepasseert zijnde / ghemeynlijck het gheschut beneden doen / als van daer voorts totte Strate van Sunda toe / noodeloos achtende omme te ghebruycken / aldus ongemonteert wesende / soudense de voorsz Portugesche Armade in handen / ende tanden ghevallen hebben / ten waer saecke dat hun den Almoghenden Godt / die een beschermer van de sijne is / (een saecke weerdigh om wel te aenmercken) niet eenen onverhoopten Bode toegheschickt hadde / die hun van alles verwitticht heeft / wat van de Portugesche Vloote te segghen was: de selve was een Chinees, die met sijn Prauw dese Hollantsche Schepen aen boort quam / also die noch upt 't gesicht van de Portugesche Armade waren / ende heeft hun te kennen gegeven / ende gewaerschout vande aenkomste der geweldiger Vloote / die van Goa, Cochin, ende Malacca, aldaer voor Bantam ghearriveert / ende vergadert was / bestaende in dertich zeylen / onder de welcke waeren acht Galioenen / ende twaelff Fusten / ofte Galeyen / al t' samen wel gemonteert: de minst onder de Galioenen was tusschen drie ende vier hondert last groot. Voorts seyde de Chinees, dat der Portugesen meyninghe was de voorsz Stadt Bantam te water / ende te lande te beleggen / om also te maecken / dat daer niemandt sonder hen-luyden soude moghen handelen: van den Chinees alsoo gewaerschout sijnde; denckende hun-luyden eenen sonderlijcken dienst te doen / als moghende op sijne waerschouwinghe den stoot van alsulcken ghewelddighen Scheeps-Armade ontwijcken. Maer de Almoghende Heere heeft hun herten versterckt / soo datse gantsch een andere resolutie als de voorsz ghenomen hebben: Want den Admirael deser Vloote / Wolphart Harmansz genoemt / soo haest hy 't voorsz upt den Chinees verstaen hadde / heeft gheboden d'anckers upt te werpen / ende de over-Hoofden by een beroepen hebbende / wert naegedanen gebede beraedt-slaegt wat tot welstant vande tegenwoordighe Vloote / tot behoudenisse in toekomende tijden vanden Oost-Indischen handel / ende ter eeren van den Nederlantschen name / het oorboorlijckste ende beste ghedaen / ofte ghelaten ware: waer op eenhellichlijck besloten / ende bestemt werdt / datmen ghemerckt de gewichtichheydt vanden aenstaenden aenslagh / aen den welcken de behoudenisse van Bantam hingh / ofte den onderganck van het selve / waer door ghenoechsaem ghemerckt konde worden watter de Geunieerde Provintien door souden komen te lijden / op Godes hulpe steunende / de voorsz vyandelijcke Portugesche Scheeps-Armade kloeckelijcken aenvallen / ende bespringen soude / om die van daer te verdrijven / ende de Stadt Bantam te ontsetten. Op alsulcken resolutie werden strackx alle koyen onder de boeve-netten / ende elders / als oock alle andere beletselen upt-ghebroocken / ende over boort ghewor pen / soo om het groff gheschut / als oock in 't particulier elck eener sijnen persoon totten aenval / ende totten tegen-weer nae dat de noot eysschen soude / wel te mogen gebruycken, 1601.

Digitized by Google

1601. Decemb. Het gheschut werdt oock schoon gemaeckt/ ende opgheklaert/ ende alle dat tot der aenstaende batalie noodich was/ vaerdich ghemaeckt. Dit aldus nae vermogen/ tijt/ ende plaetse ten besten/ ende gheschickelijckstén als haer doenlijck was/ vaerdich gemaeckt hebbende/ soo hebbense des morghens daer nae/ twee uyren voor den dagh op het teecken van een vuyr t' samenderhandt de anckers ghelicht.

Op den 27. dito ontrent der Sonnen op-gang zijnse in het gesichte van de Portugesche Armade ghekomen/ de selve hadden 2 van hun Galioenen op de wacht bestelt/ recht onder het West-eynde van 't Eylandt Pulo Pensano: alle de geene die van alsulcke opweckers het minste vermoeden niet en hadden/ quamen dese Schepen op het lijf eer sy te deghen onder zeyl konden komen/ oft dat hun d' andere ontsetten mochten: waer door sy alsoo getroffen werden/ datse verovert souden gheweest hebben/ ten waer saecke gheweest/ dat onsen Admirael (soo hy een schoot met een banden achtersten stucken soude doen) gheen ongheluck bekomen hadde/ door dien 't selve stuck berstende was/ waer door haer roer schaedeloos geraeckten/ ende de roerpenne ghebroocken was/ tot haeren grooten geluck/ dan sy luyden vreesende dat sy van de voornoemde Schepen noch eens aengevallen mochten werden/ hebben te loefwaerts op gheboechseert met haere Fusten.

Onsen Vice-Admirael Hans Bouwer sulckx niet wetende/ kloeckelijcken den voorgesetten aenslach vervolghende/ heeft het Schip van Malacca beyde de sijden met schieten in ghekeydt/ soo datmen in de Portugesche Vlote een seker verbaestheydt konde mercken: Oock zijn sy achterwaerts verkropen/ ende hebben hun ancker gheset onder het voorschreven Eylandt van Pulo Penzano.

De onse het ongheluck van den Admirael verstaen hebbende/ zijn oock onder ander seker hooghe Eylanden gheanckert/ vaerse hun schade/ die sy soo in 't ghevecht/ als door het barsten van den voorsz Canon verkreghen hadden/ verbetert/ ende gherepareert hebben. 1601. Decemb.

Den 28. dito wast heel quaedt weder/ soo dat d'een noch d'ander zeyl/ oft gheschut ghebruycken konde/ waer door/ als/ oft soo eyghentlicken door den Heere gheboeght hadde gheweest/ onse beschadighden Admirael tijdt ghegunt werdt om hem selfs gantschelick te repareeren.

Op dato is den breeden Raedt vergadert/ ende volgens dese nevengaende resolutie geresolveert: Mede goet ghevonden/ dat in der nacht een Schuyt/ met een Brief tot den Koningh van Bantam soude senden/ om hem te adviseeren wat in de Vlote ghepasseert was/ die des middernachts onver-richter sake weder in de Vloot ghekomen is/ konende weghens de stroom niet voort komen.

Nae dat Godt Almachtich ons behouden reyse voorspoedelijck tot de straet van Bantam toe verleent heeft/ soo dat wy hoopten vreedsamich Bantam te versoecken/ om tijdinghe van Molucas te vernemen/ ende onse saken upt te rechten/ tot onser Meesteren profijt/ is ons den 22 dito voorgheballen in de straet sijnde ontrent 4 mijlen van Bantam, dat een Prauken/ upt ghesonden van die van Bantam, naer 't seggen van een Chinees, die daer in was/ dat drye daghen geleden een Armade van Portugesche ghearriveert was/ leggen by het langhe Eylandt voor Bantam groot ontrent 30. zeylen/ 8. Schepen 4. Galeyen/ ende voorts Fusten/ ende Koep-Jachten/ dat wy derhalven op ons hoede soude wesen/ want teghenwoordich geen duytsche Schepen voor Bantam laghen/ 't welck oorsaecke was om

Digitized by Google

1601. Decemb.

om ons wel te versien / ende gereet te maecken / ende te blijven aldaer wy waeren tot 's morghens inden dagheraet / alsdoen onse anckers lichtende / ende onse cours na Bantam toe voegende / maer also wy het Eylandt voorzen genoemt begosten te ghenaecken / sijn de Portugesen naer ons t' zeyl ghegaen / ende wy siende twee Schepen wat van haer verscheyden legghen / sijn daer nae toe ghezeylt / die wy alsoo groeten / dat sy by naest heel moedeloos waeren / ende de resistentie die sy deden was sulckx / dat ten hadde gheweest den Admirael een stuck gheschooten barstende / waer door sijn roer schadeloos raeckte / souden over haer Victorie door de genade des Heeren verkreghen hebben / nae dit alles gheschept sijnde / is den breeden Raet door beroep vanden Heere Admirael. Den acht-en-twintighsten dito vergadert gheweest / om te resolveren. Aengesien wy ontrent 1½ mijle beneden wints vande Portugesche Schepen waren / ende 4. Galeyen die wy by naest souden konnen bezeylen oock beneden wints van haer sijnde / watmen in dit stuck aengaen souden / oftmen haer noch eens soude besoecken / ofte onse reyse vervorderen. Is besloten naedemael wy sulcken verslaghentheydt in haer bevonden / de saecke noch eens te avontuyren met d'eerste gheleghentheydt die ons Godt sal ghelieven te verleenen om weynich tijts te verliesen / ende soo het geviel wy noch d'een noch d'ander konden bezeylen / noch met laveeren vorderen / dat wy alsdan onse reyse sullen vervolghen nae Iacatra, ende voorts naer de plaetse by onse meesteren ghestelt / om onse reyse daer door een eynde te maecken.

Den 29. dito zijnse weder onder zeyl na de Portugesche Vlote toeghelooppen / d'een teghen d'ander dapper schietende : By Oosten 't uyterste Eylandt van Bantam, lagen 2. van haer grootste Galeyen / die daer de wacht gehad hadden / deselve de Hollantsche Schepen siende / hebben oock zeyl gemaeckt / meynende t'ontvluchten : Dan overmidts dat deselve de slach-boegh mede hadden / soo zijn 't schip Uytrecht, ende 't Schip de Wachter, elck een der selver Galeyen aen boort gheval- len. Vele van de Portugesen van de Galeye / zijn over in 't Schip Uytrecht gheklommen / om haer leven te salveeren / dan alsoo sy 't door menichte souden mogen hebben overrumpelen / is de Iacht tot ontset ghekomen / soo dat den meesten hoop over boort gesprongen is. 1601. Decemb.

De Capiteyn van deselve Galeye was ghenoemt Francisco de Zouza, Soon van den Contador Major van Lisbona Iuan de Teues : By hem waren 23. Portugesen, ende voorts Swarten oft Indianen tot 60. toe / onder de welcke de voorschreven Capiteyn met eenighe Portugesen gheberght werdt. De reste werdt meest doodt gheslaghen.

Aengaende d'ander Galeye van 't Iacht / de Wachter, aen boort gheklampt / ende inghenomen / op deselve was Capiteyn een oudt man / die de Koningh wel 32. jaren in die ghewesten ghetrouwelicken ghedient hadde / ghenoemt Andre Rodrigues Palhota, also hy hem niet ghevanghen en wilde geven / soo is hy met een spiesse door-loopen gheweest / zijn volck wierden (behalven drie Portugeses die gheberght zijn) alle doodt geslagen / uyt deselve Galeye namense een metalen stuck / met drie metalen bassen / daerna hebbense die beyde in den brandt gesteken / hoe-wel dat sy met Rijs / ende ander provainde ghеladen waren.

Ende alsoo sy door eenige gevangens van de voorsz Galeyen / alle de particulariteyten deser Armaden vernomen hebben / en sal 't niet buyten propooste zijn deselve hier te verhalen.

Eerst

Digitized by Google

1601. Eerst warender vijf Galioenen van Goa, op de welcke Admirael was Andre Fortado de Mendosa. Vice-Admirael was Thome de Zuza de Reucha. De Capiteynen van de andere waren / Francisco de Silva de Menezeo. Antonio de Zuza Falead. Don Lopes Dalmeyda. Van Malacca warender twee Kraken / daer op waren Capiteynen Trayano Rodrigues de Castelbianco. ende Ioza Pinto.

Van Cochin eene/daer op was Capiteyn Sebastiano Suarco. Dit zijn de namen van de Capiteynen der acht Galioenen.

Van Malacca scheypde noch een groot Galioen met achthien Fusten / die al tot Ceylon arriveerden / ende niet voorder komen en mochten / behalven eene die van den onsen genomen is/daer Capiteyn op was de voorsz Francisco de Zuza Toucs. Van Minar ende Ceylon zijn twee Fusten/ende twee Galioten gekomen/ waer van Capiteynen waren / Andre Rodrigues Paliota, (van de onse doodt gheslagen) Andre Guiedes de Cavalho. Dieguo de Melo. Manoel Dias.

Van Malacca zijn twee Galioenen ghekomen op de welcke Capiteyns waren Gonsalo Vas de Castel bianco. Andre Pessoa.

Oock twee Jonckeu/ van de welcke Capiteyn was Francisco de Maris. Noch 7. Bantinen/ oft Roey-Jachten.

Noch seydense datse op hun geheel Armade ontrent 800. mannen hadden / dat Portugesche Soldaten waren / behalven de Boots-ghesellen/ die alle Swarte waren.

Seyden oock datter in Achin noch 4. Schepen een een Jacht laghen / dat oock de Armade gheen ander ontset verwachtende en was / dan 't ghene in April van Goa soude scheyden.

Den 30. dito blevense noch al stille ligghen / onder de custe van Iava, een weynigh beneden den ruyghen hoeck van Bantam : De Portugesche Armade lagh te loef-waerts van de Hollandtsche, dan even-wel en dorstense op hun niet af komen / noch bespringen/ als deselve Hollantsche na bequaemheyt van wint/ ende weder wel gedaen hadden / niet te min / om wat te doen / stakense 2. van hare Galeyen aen brandt / van meyninghe zijnde de Hollanders te doen ruymen / maer eer deselve by hun quamen / warense al verbrandt / spontblooteden/ oock 2 van heur Fusten/ nemende het volck in de Schepen / diese daer naer in den grondt geboort/ ende tegen den Wal op-ghejaeght hebben.

Den 31. dito hebben de Hollanders haer anckers gelicht met haer vyanden zeyl makende/ van meyninghe hun byben te bespringhen / al laghense te loef-waerts van hun: Dan als sy sulcks saghen datmense meynde te treffen / soo zijnse onder zeyl ghegaen/ ende alsoo het onder wijl stil werdt/ hebben de Hollandtsche haer zeyl gheminderi / om die in te wachten : Ja op datse geensins meynen souden datse voor-liepen / soo hebbent de Hollandtsche gheset / de anckers worpende : Dan de Portugesen sulcks siende / hebbent mede gheset/ sonder hen te dorven aentasten oft aenvallen.

Den 1. Ianuarij 1602. des morgens heeft den Hollandtschen Admirael / Wolphart Harmansz voorsz sijn ancker gelicht/ de zeylen spannende/sijnen cours recht toe / recht aen na de Portugesche Armade toesettende : 1602. Ianuarius.
Hem is eens-ganghs het Jacht ghevolght/ ende even haest daer naer de andere drie Schepen oock : Daeren-teghen quam de Portugesche Armade ruym op hun oock aen / soo dattet scheen dat het daer eerst ghelden soude / dan soose by den anderen quamen / wenden sy 't weder van de Hollandtsche Schepen af / van hun gheschut vertsaeght zijnde : Heur-lieder Admirael liet het Bloedt-Vaendel waeyen / ende swieren / dan het

Digitized by Google

1602. Ianuarius. was te vergheefs / ſijn volck en wilden niet meer aen het vechten komen.

Aldus zijn de Hollandtſche Schepen den derden voorſz wederom tot Bantam ghekeert / daerſe wonderlicken wel onthaelt / ende wille-kom werden geheten: De ſchade dieſe gheleden hadden was kleyn / ende de eere machtigh groot alle de Landen door: Eenen man haddenſe verloozen / doch warender meer ghequetſte / ende de ſchade dieſe aen de Schepen gheleden hadden / werdt gherepareert eerſe van Bantam ſcheyden / daerſe tot dien eynde / als oock om haer volck te refreſcheren / tot den twaelfſten dito toe ghebleven zijn: Ende hoe wel in de Stadt Bantam ladinghe ghenoegh was / ſoo hebben ſy nochtans haer voorghenomen reyſe willen vervoorderen na de Molucken toe.

Op den 12. dito zijn wy van de Stadt Bantam naer-middagh t'zeyl ghegaen / na Jacatra toe / ontrent middernacht zijn wy ghekomen by de verſche Riedier / daer ons Hollanders waeter haelen / ende hebben daer ons Ancker laten vallen / want de wint was van den Zuyden / en hebben daer gheleghen tot 's morghens toe / doen was de windt van Weſten / ende zijn weder t'zeyl ghegaen 's morgens tot Iacatra gekomen / om eenighe ververſchinghe te koopen / ſoo hebben wy de preſenten van ſijn Excell: aen den Koning gebracht / 't welck hem ſeer aengenaem was / ende hebben aldaer gelegen tot den 17. dito.

Op dito 's morghens t'zeyl ghegaen / de windt N. Weſt met dichte koelten / namen ons cours Ooſt ten Zuyden aen / tot 's avonts / doen namen ons cours O. ten Zuyden / ende O. Z. Ooſt / 's nachts een travade ghehadt uyt den Weſten Z. Weſt.

Den 18. dito de windt N. Weſt met ſtijve koelten / deden ons cours O. Z. Ooſt / wel ſoo Zuydelijck de gheheele nacht / 's morghens waeren wy gheheel in de bocht van Iapara ghezeylt / hadden wy 's nachts onſe cours Ooſt ten Zuyden ghenomen / ſoo hadden wy beter gedaen / want wy giſten dat ſoude langs den hoeck van Iapara ghekomen hebben / ende dat de cuſt van Iava ſtreckt van Iacatra, ofte de Ooſt-hoeck van Iacatra af / tot den hoeck van Iapara toe / O. ten Zuyden / ende O. Zuydt Ooſt; die begeert te zeylen langhs de cuſt van Iava, die wil ick raden / dat hy ſijn cours neme Ooſt ten Zuyden aen / want dat dunckt my de beſte cours te weſen / ofte langhs de wal. 1602. Ianuarius.

Op den 19. dito quamen wy in de bocht van Dama, het waeyde ſoo ſtijf dat wy ons Mers-zeyls mochten voeren / oock was de wint ſoo ſchrap / dat wy pas met kracht den hoeck boven mochten zeylen / de in-bocht is wel 6. mijlen naer giſſinge / het landt ſtreckt uyt de bocht tot de Weſt hoeck van Iapara N. N. Ooſt / ghy vindt dicht aen de wal / als ghy uyt de bocht komt / twee Eylandekens / het eene wat grooter dan 't ander / het kleynſte leydt naeſt de bocht / ende daer ſtaet een boom op / oft een ſey van verde waer / als ghy dan komt ontrent 2. mijlen om den hoeck / daer is mede een Eylandeken / als een klapmuts / dicht by de wal.

Den 20. dito 's morghens waren wy by den hoeck van Tuban, ende tot Tuban op de Reede ghezeylt / lieten twee Anckers vallen / maer ſy en konden niet houden / des hebben wy weder ons Anckers gelicht / ende zijn t'zeyl ghegaen / ſorgende dat wy tegens de wal ſouden aendrijven / want het waeyde heel ſtijf langhs de wal / ende was kley-grondt.

Den 21. waren wy by de cuſt van Maduren, ontrent drie mijlen buyten het lant / doen namen wy ons cours Ooſt ten Noorden / ende Ooſt aen / doen wy naer giſſinge 16. mijlen gezeylt hadden / ſchoot de Jacht een ſchoot / want het was in de varinge / op ontrent 2½ vadem diepte; doen wy dit hoorden liepen N. Ooſt aen / ende

Digitized by Google

1602. Ianuarius. ende lieten ons loot vallen/ ende bevonden geen gront/ doen wy een weynigh N. O. aen gheloopen hadden hoorden wy te louwert barnen; de drooghte daer de Jacht op was/ lach in Ly van ons/ alsoo dat wy tusschen twee drooghten waren/ hebbent weder draghent gehouden/ ons cours door Zee/ O. ten Noorden aen/ 's morghens in 't rijsen van de Son quamen wy weder op een drooghte/ ende zijnder onder heen ghezeylt/ ende het was op sommige plaetsen diep 3 ½ a 4 vadem/ daer ons Vice-Admirael wel twee ofte driemael stiet/ daer na werde het weder diep.

Op den 22. dito op de hooghte van 6 graden 45 minuten/ sijn wy weder inde droochte verwert geweest/ dies sijn wy van dese droochte O. N. O. af ghezeylt/ de wint was N. N. W.

Den 24. dito de hooghte van 5 graden 52 minuten/ deden ons cours O. ten Noorden/ 's avondts 't landt vande Celebes ghesien/ het lach van ons O. N. O./ 's nachts hebben wy sonder zeylen ghedreven/ op desen avondt hadden wy veel Donders ende Blixsem/ met regenachtich weder.

Den 25. dito de windt West met moye koelten/ 's middaeghs zeylden wy voor by de Bockeron, ofte door de mont van de Celebes, het is een goede cours van de Bockeron af/ tot Cambona toe/ O. ende O. ten Zuyden/ sy leggen van malkander naer mijn gissinghe 16 mijlen.

Den 26. dito de wint N. W. waeren by het landt van Cambona, deden ons cours O. Zuydt O. aen/ maer de stromen liepen om den N. so dat wy omde N. meer dreven dan wy zeylen kosten/ want het was stil.

Den 29. dito de windt Noord/ deden ons cours t'Zeewaerts aen/ op den middaeh liep den windt Oost/ ende O. ten Noorden/ leydent weder naer het landt/ onder dit Eylandt Button ghenaemt/ is altemael eenen schoonen kust/ want ghy mocht altemael dicht by de wal langhs zeylen/ als mede het Eylandt Cambona, soo aen de Zuydt als aen de Oost zijde. 1602. Ianuarius.

Den 30. dito hebben wy in stilte ghedreven/ naer gissinge leyt de Z. O. hoeck van Button vande N. O. hoeck 11. mijlen verscheyden/ de kust streckt van de Z. O. hoeck tot de N. O. hoeck. Zuydt West ende N. O./ tusschen dese 2 hoecken leydt het landt met een kleyn bocht/ vande N. hoeck totte N. W. hoeck streckt het lant N. N. W./ ende vande N. O. hoeck legghen 3 Eylanden/ ontrent 7 mijlen verscheyden van dese Eylanden aende Zuydt sijde loopt een groote droochte/ ofte quade banck/ ende streckt hem meest N. W. in Zee.

Den 4. Februarij 's morghens 't landt van verde ghesien/ ende de hoeck was O. van ons/ de wint was N. ten Oosten/ alsoo dat wy laveerden/ ende 's avonts waren wy dicht aen lant/ dan wendent weer af. Februarius.

Den 6. dito de wint West/ ende zeylden met moy weer langhs het landt/ 's nachts werden wy weer landt ghewaer.

Den 7. dito laveerden wy om boven 't voorsz landt te komen/ ende hadden ghewelddichlijck de stroom te baet/ met een dichte koelten op de hooghte van 50. minuten/ telden doen 16 Eylanden.

Den 15. dito 's avondts Ternaten in 't ghesicht ghekreghen.

Den 17. dito 's avondts quamen wy alle gaer op de Reede/ ende hebben aldaer gheleghen tot op den 27. dito toe/ doen wasser tijdinge datter buyten by Macjan 2 Schepen gesien waren/ daer zijn beyde Jachten naer toe gheloopen/ werden een Schip gewaer/ daer haer ondupsterde.

Den 28. dito is onse Sloep daerna toe gestuyrt/ de welcke Scheepken ghenomen heeft/ waer van het volck

Digitized by Google

1602. Februarius. volck ghevlucht waren naer Tidoor, vonden daer inne Rijs/ Wijn/ Oly/ Porceleyn/ ende Zijde.

Meert. Den 7. Meert 's avondts zeylden wy van Ternaten.

Den 9. dito 's avondts saghen wy Xula.

Den 10. dito 's middaeghs saghen wy 't Eylandt van Buera.

Den 11. dito de windt N. West/ deden ons cours van Buera af/ na Amboyni zeylden langhs de wal.

Den 13. dito quamen teghens den avondt by 't Lange Eylandt.

Den 14. dito quamen wy vroegh in Banda, alwaer wy onsen Vice-Admirael vonden/ die zijn last haest in hadde/ ende Ian Martszen begost te laden/ bleven hier

Iunius. legghen tot den 24. Iunij, om onse ladinghe in te nemen.

Op dato zijn wy van Banda t'zeyl gegaen.

's Anderen daeghs 's morghens quamen wy op het Oosten van Ambona te lande/ ontrent 3. mijlen af/ ofte daer ontrent met reghenachtigh weer.

Den 26. dito waren wy te neven van 't Eylandt Blauw, het West endt lagh N. N. West van ons/ van daer namen ons cours Zuydt West ten Westen aen/ met moye koelten.

Den 28. dito 's morghens sagen wy het landt van de Cadides, 's middaeghs zeylden wy door het gat/ 's avondts quamen wy by den Zuydt Oost hoeck van Button op de hooghte van vijf graden 20. minuten.

Den 29. dito waren boven het landt Camboyna, ontrent 4. mijlen buyten landts/ namen van daer ons cours West/ ende West ten Noorden aen/ ende quamen recht op de Bockeron te landen/ op de hooghte van 5. graden 34. minuten.

Den 30. dito zijn wy door de Bockeron gezeylt/ ende hebben de cours ghenomen West/ ende West ten Zuyden.

Den 1. Iulij waren wy ontrent 9. mijlen by Westen de Bockeron, ende waren op een drooghte van 20. vadem diep/ die lagh West ten Zuyden van de Z. West hoeck van Celebes, ontrent 2. mijlen/ ende streckt W. ten Zuyden/ namen van de voorsz ondiepte cours W. ende W. ten Zuyden/ met eenen Z. Oost ten Zuyden windt. 1602. Iulius.

Den 4. dito 's morghens grondt ghewórpen op 45. vadem kley-grondt/ deden ons cours West Z. West behouden/ daerna Z. West/ 's avondts waren wy ontrent 3. mijlen buyten het landt van Maduren, op de diepte van 34. 30. 28. vadem.

Den 5. dito 's morgens waren wy by het West ent van Madura, daer was 34. vadem diep steeck-grondt/ namen ons cours van daer Z. W. aen/ daerna W. Z. West langhs de wal/ want alsoo streckt het landt van Madura.

Den 6. dito 's morgens de windt uyter Zee met een kleyne koelte/ 's avondts quamen wy op de Reede van Tuban, setten 't op 5. vadem/ de Stadt lagh van ons Z. ten West/ ende Z. Z. West ontrent een groote mijle weeghs.

Den 7. dito de geschencken van zijn Princelijcke Excell. aen den Koningh gebracht/ 't welck hem seer aengenaem was.

Den 8. dito soo is het Schip de Witte Leeuw daer Admirael op was Iacob van Heems-kercke met het Schip Alckmaer, ende een prijs/ ('t welck sy ghenomen hadden/ van Iortatan) ons in 't ghesicht ghekomen.

Den 9. dito by ons gekomen/ ende hebben aldaer met malkanderen ghelegghen tot op ten 13. dito.

Op dato 's avondts t' zeyl ghegaen/ namen de cours naer Button langhs de wal van Iava op 20. vadem.

Digitized by Google

1602. Iulius. Den 14. dito 's middaechs voor by de Bay van Iaparra, 's avondts quamen wy by de West hoeck van Iaparra.

Den 16. dito 's avondts quamen wy te mid-wegen vande Oost / en West vlacke hoeck / ontrent 1 uyre in de nacht namen onse zeylen in.

Den 18. dito weder zeyl gemaeckt / de wint uptten N. O. 's avondts tot Iacatra ghekomen / alwaer totten 30 dito gheleghen.

Den 29. dito weder t' zeyl ghegaen nae de versche Revier / 's middaechs by de Revier gekomen / alwaer wy totten 31. dito ghelegen hebben / om ons van versch water / ende brandt te versien / 's nachts t' zeyl ghegaen naer Bantam.

Den eersten Augusti 's avondts tot Bantam ghekomen hebben aldaer gheleghen tot den 15 dito.

Den 15. dito 's morghens is den breeden Raet vergadert gheweest / hebben gheordonneert dat den Erentf. Claes Gaeff als Opper-koopman / ende Ian Lodewijcksen, als Onder-Koopman tot Bantam aen landt sullen blijven / tot de kompste van de twee Schepen / namentlijck 't Schip Uytrecht, ende de Wachter, om de goederen alhier te beneficeeren / ende Peper alhier ghelaeten te leveren.

Den 25. dito 's morghens t' zeyl gegaen 's avonts in 't ondergaen vande Son waeren wy by de West-hoeck van Bantam. met weynich koelten van den Oosten.

Den 26. dito waeren neben het Princen Eylandeken.

September. Den 20. September 1602. waeren wy ontrent 4. mijlen van 't Eylandt Diego Rodrigues.

Novemb. Den 2. November 1602. 's morghens weder 't loot naer gront geworpen / bevonden 115. vadem / de gront was Schelp-zant met kleyne Schelpen / 's middaegs weder het loot ghewopen / bevonden op 145 vadem / soo vele hadde het afghediept / 's avondts weder naer grondt geworpen / ende geen grondt bevonden op 230. vadem / dies wy verseeckert waeren dat wy de grondt afghezeylt zijnde op de hooghte van ses-en-dertigh graden by Zuyden / hebben van daer onse cours ghenomen West Noordt-West / soo dat wy naer gissinghe 14. mijlen buyten de Caep de Bona Esperance, hebben gheloopen / doen de Caep 14. mijlen N. N. West van ons lagh / doen hebben onse cours ghenomen op een Compas dat stael recht Zuyden / ende Noorden leydt N. West aen / naer het Eylandt St. Helena, ende zijn by dese cours ghebleven / tot op de hooghte van 16. graden by zuyden de Linie / ofte tot dat wy gissen: het Eylant recht W. van ons te hebben / doen namen onse cours naer het Eylandt toe / ende zijn wel neghentigh mijlen ghezeylt al eer wy op de Reede van 't Eylandt quamen / daer wy ancker-grondt hadden / alsoo dat wy sorghden / dat wy het Eylandt mis waren gezeylt: het is een seker teycken / ofte vaste cours voor de gene die by de Caep upt loopen / ende de Caep mogen zijn / ende dan sijnen cours neemt naer 't Eylant St. Helena recht N. West aen / op een Compas dat het stael recht Zuyt ende Noort leyt / die sal verballen ontrent 100. mijlen by O. het Eylandt / als hy by de Noordt West gangh blijft / op een Compas / dat het stael recht Zuydt / ende Noordt leydt / soo sal hy vervallen als boven verhaelt staet / ende zeylen dan soo lange N. West aen / tot dat hy de hooghte van 16. graden heeft by Zuyden / ende dit is mede eenen vasten cours voor de gheene die de grondt werpt op 36. graden / die weet dat hy is recht Zuyden / ende N. met de Caep Das Agulpes, ende neme sijnen cours West Noordt West aen / tot dat de Caep Bona Esperance, N. Oost voor leydt / naer gissinghe / neme-

Digitized by Google

1602. Novemb. neme van sijn cours N. W. aen/ op een Compas daer 't stael recht Z. ende Noordt leydt / ende blijve dan by dese gangh tot dat ghy hebt de hooghte van 16. graden/ soo sult ghy wel 11. mijlen by Oosten van't Eylandt St. Helena wesen/ want wy hebbent alsoo bevonden in't Jaer 1602. In't Schip Gelderlandt in de maendt van November, ende onse Vice-Admirael die is alsoo dicht by de Caep langhs gheloopen in de selfde tijdt/dat hy wel met een gotelingh op het landt soude geschooten hebben/ende doen sy de Caep waren gepasseert/doen namen sy haren cours Noort-West aen/ op een Compas dat het stael recht Zuydt ende Noort leydt / tot dat sy de hooghte hadden van 16. graden/ ende meende datse mette gangh het Eylandt souden bezeylen/ maer sy waren wel 100 mijlen stijff by Oost/ het Eylandt/welcke heel verdrietigh was / om nae te loopen / vermidts meynden datse het Eylandt mis waren/de vijf Schepen van den Admirael Schuermansz hebben 't alsoo mede bevonden / want sy waeren mede in de selfde tijt doende / doen sy de Caep passeerden hebben mede gheen landt ghesien / maer hadden mede de grondt gehadt van de Caep des Agiles, op de hooghte van 36. graden / de diepte van 90. vadem / hebben/ haer cours ghenomen dat sy hebben ghezeylt 14. mijlen buyten de Caep de Bona Esperance, naer haer gissinghe van daer/ de cours ghenomen N. West aen/ op een Compas daer 't stael recht N. ende Z. leydt/ tot op de hooghte van 16. graden / doen waren sy noch wel negentigh mijlen by Oosten van het Eylandt / naer uytwijsinghe van 't gheen sy West aen ghezeylt hadden.

Den 4. dito deden ons cours N. W. behouden ende hebben veel Trompes sien drijven/het welck een teycken is dat men de Caep de Bona Sperance ghepasseert sijt/ want by Westen de Caep daer vintmen dese Trompes op de hooghten 33 graden 20 minuten.

Den 23. dito op de hooghte van 15 graden 48 minuten / 's avonts het Eylandt van St. Helena gesien/ lach van ons West Z. W. ontrent 12 mijlen / liepen daer recht nae toe / hadden een stijve koelte / also dat wy op den 24. dito 's morghens onder het landt quamen/ liepen naer de reede/ ende lieten ons ancker vallen op 42 vadem / ende hebben onse Schuyt uyt geset om naer de Reede te senden/ ofte daer eenich onraet was / ofte niet/ soo hebben sy aldaer den Heer Admirael Schuermans met sijn vijf Schepen ghevonden/ waer over wy al t' samen seer verblijt waeren / soo hebben wy ons anckers ghelicht / ende sijn naer de Reede toe gheloopen/ alwaer wy te 9. uren quamen / 's middaechs sijn de siecken aen landt ghebracht om te ververschen/ verlooren aldaer 3 man. 1602. Novemb.

Den 25. dito 's morghens is onsen Vice-Admirael op de Reede ghekomen/ meenende dat het Jacht mede quam/ maer so sy seyden/ was het by de Caep van haer gheraeckt / door dien het uyt gestuert was/ om naer ons te vernemen.

Den 22. December 't Collegium vanden breeden Raedt door beroep vande Heere Admirael Wolphert Harmanszen vergadert sijnde / op de antwoorde / ende voorstel van't Collegium van mijn Heere de Admirael Schuermans, voor soo veele belanght de by-een-blijvinghe/ affirmeren het selfde by desen tot het Tessel, soo het Godt belieft / aengaende de tijt om van hier te scheydeu / stemmen mede: den 23. dito de cours van hier op't Eylant van Fernando de Lorentio stemmen mede Noord West ten Westen / als voor desen gestemt/ het vieren van beyde Vloten staen mede toe / ende dat de Vloot van Achin de preferentie hebben sal / ende eerst gheheel vieren / daer na de Vlote van de Molucos; maer nopende de ghestadige vergaderinge op beyde de Vloten/ en vinden niet geraden haer resolutie voor desen/ Decemb.

Digitized by Google

1602. Decemb. sen tijt daerinne toe te stemmen / ten ware ons breeder onderrichtinghe ghesehiede / aldus ghedaen ten believen van't Collegium des breeden Raets in 't Schip Gelderlandt op de Reede van 't Eylandt van Sint Helena.

Op den 23. dito 's morghens met ons seven Schepen van 't Eylandt St. Helena t' zeyl ghegaen.

Ianuarius. Den 9. Ianuarij Anno 1603. 's morghens het Eylandt van Fernando Lorentio ghesien / het lagh W. van ons / ontrent vier mylen; 't is 's middaegs op de Reede gekomen / die aen de West-zyde van 't Eylandt gelegen is; hebben 't geset op achthien / seventhien / 16. vadem korael gront: Als ghy op de Reede komt / soo laet ghy het landt aen 't back-boort leggen / alsoo moet ghy mede doen / als ghy op de Reede van St. Helena komt / anders soudt ghy de Reede niet konnen krijghen van beyde dese Eylanden; daerom weest dit ghedachtigh als ghy om 't Oost komt / dat ghy by het Noordt-endt van van dese Eylanden om loopt / om na de Reede te zeylen; ende hebben aldaer gelegen tot den 22. dito.

Den 22. dito van 't Eylandt Fernando Lorentio t' zeyl gegaen. 1603. Ianuarius.

Den 2. Februarij hebben veel ravelinghe gesien van stroom / ende 't scheen somtijdts ofte wy in de barninge waren. Februarius.

Den 24. Meert een kleyn Scheepken ghesproken / 't welck van Rouanen ghekomen was / hebben van haer verstaen de standt van den Lande / 't welck ons groote vreught veroorsaeckte / 's avondts kregen wy den windt van den N. O. met stijve doorgaende koelten / deden ons cours Noordt-waert over naer Engelandt. Meert.

Den 25. dito 's morghens verviellen wy recht op Rams-hooft, 's avondts quamen wy op de voerde van Pleymuyden, ende verstonden aldaer dat onse Jacht in salvo tot Middelburgh ghearriveert was / dat ons lief om hooren was.

Den 27. dito quamen wy in het West-konffer / ende hebben aldaer gelegen tot den 14. April, van waer met lieft in 't Vaderlandt gekomen zijn.

F I N I S.

DDD Kort

Digitized by Google

Kort verhaelt van de twee-jaerige Voyagie ghedaen door Cornelis van Veen, in de Oost-Indien.

1602. Iunius. IN den Jaere 1602. den 17. Iunij zijn uyt Texel, soo van Amstelredam, als Enckhuysen t'zeyl gegaen negen Schepen naer de Oost-Indien, daer noch drie (onder haer Vlagghe behoorende) van Rotterdam toe gekomen zijn / om te beter haer genomen disseynen uyt te voeren.

October. Dese Vlote van den 12. October op de Reede van Annabon ten ancker komende / sijn ghewaepender handt ghelandt / om haer water / ende andere noodtsakelijcke verversingen te bekomen / hoe-wel de Spanjaerden aldaer haer dapper / ende mannelijcke weerden / (so datter wel 6. ofte 7. persoonen van de Hollanders snevelden) so mosten doch echter de vlucht na de Boschagien / ende 't gebercchte nemen / sulcx dat haer overvloedigh van water / Orangie-Appelen / ende andere nootsakelijckheden versaghen / daer blijvende tot den 22. dito / vertreckende stelden haer cours naer de Cabo de Bona Esperance. Die gepasseert zijnde kregen het lant van Agasembras in 't ghesichte / van daer hebben sy den
Decemb. 15. December haer cours Oostelijck aenghestelt / zijnde met variable winden / ende onbestandigh weder ge-
1603. April. zeylt tot den 15. April 1603. tot de Eylanden Drome ende Sumatra in 't gesichte kreghen / van waer sy voort hare reyse vervorderden / tot eyndelijcke den 29. dito tot Bantam op de Reede quamen. Daer zijnde hebben haer twee Schepen / met een Jacht van de Vlote afghesondert / haren cours naer China nemende / daer sy een rijcke Portugese Caraecke ontmoeten / bevochten / ende overwonnen hebben / ghelijck hier naer verklaert sal werden.

Iunius. Den 6. Iunij zijn de twee voorsz Schepen / met het Jacht van Bantam t'zeyl gegaen / stellende haren cours 1603.
naer Sacatara, van daer naer Sumatra, in de Strate ofte Iunius.
engte van Balimboam.

Den 21. dito quamen aen 't Eylant Poulo Timaon, daer verversinghe bequamen / ende haer water innamen.

Den 23. dito des avonts arriveerden te Pahan, daer van den Koningh wel ontfangen zijn.

Den 1. Iulij quamen sy voor Petani, daer haer van Iulius.
Rijs versorghden / ende een Chinese Piloot huyrden / die haer tot Canton in China brengen soude: Dit alles bericht hebbende / zijn den 11. dito weder onder zeyl ghegaen / om hare Voyagie te volvoeren / soo dat tot den 30. dito niet voorgevallen is schrijvens waerdigh. Van dat op date voor Maccau quamen / daer vindende een overrijcke Portugese Caraecke / volladen ende zeyl reede legghende / om sijn reyse naer Iappan te aenvaerden / sijne ladinghe bestont in Chinese Zijde / Zijde-stoffen / ende andere kostelijcke Indiaensche Coopmanschappen / daer de Hollanders niet weynigh in verbleydt waren / dat sulck een rijcke proye haer voor de boegh quam: De Portugesen ter contrarie seer ontstelt / ende kleynmoedigh / siende dat op haer toegeleyt wiert / ende dat het haer ghelden soude / hebbende gheen moedt dien dans te ontspringen / haer niet machtigh genoegh kennende / haer teghens de Hollanders te beschermen / ofte der Leeuwen klaeuwen te ontworstelen / dies seer kort resolveerden tot de vlucht / om haer leven te behouden / haer met de Booten aen landt begevende / den Hollanderen haer Schip met de buydt / neven twintigh Mooren (daer noch in zijnde) ten besten stellende; die de Mooren te lande sonden / de Caraecke met haer nemende / daer met ontladen mede besich waren van den tweeden / tot den 9. Augusti. Augustus.

Den 10. dito alles daer uyt gelost hebbende / is den

Digitized by Google

1603. brant daer in gesteken/ so die tot het water afbranden.
Augustus. Desen onverwachte rijckdom/ ende buyt dan meester geworden zijnde/ zijn van meeninge geworden hare Voyagie naer China voor dit mael te staecken/ ende weder naer Bantam te keeren/ daer dan hare cours naer toe stellende/ soo kregen den 18. September een groote Joncke in 't gesicht/ daer naer toe hielden/ begerende dat strijcken souden/ ende haer overgheven/ alsoo vermoeden dat daer eenighe Portugesen in waren/ ofte de goederen haer oock toebehoorden/ die van de Joncke sulcks weygerende/ begonnen de Hollanders met haer Musquetten daer onder te schieten/ dies de Indianen haer ter weer stelden/ heftig met Bogen en Pijlen haer verweerende/ soo dat de anderen genoodtsaeckt waren haer Canon te ghebruycken. Des niet teghenstaende haer even obstinaet verweerende/ soo wiert by de Hollanders aen hare victorie ghetwijfelt/ sulcks dat eyndelijcke genoodtsaeckt waren/ hare uyterste divoor te doen/ daer mede de Joncke enterden/ alles doodtslaende wat haer te vooren quam/ soo dat daer 70 a 80 Indianen omquamen/ daer tegens een Hollander, behalven wel 25. die van de haeren ghequetst waren/ waer onder vijfde gerekent die door onvoorsichtigheydt van haer Busse-kruyt seer verbrandt/ ende beschadight waren.

Den 19. dito zijn de resterende Indianen overghekomen/ ende geexamineert/ verklaerden uyt China te komen/ dat naer Chiam wilden/ daer te huys behoorden/ zijnde seer rijckelijcke met Zijde ende Zijde stoffen ghelaeden; de oorsake deses onheyls niemande als haren Overste toeschrijvende/ die haer ghedrongen hadt tot sulck een obstinate verweeringhe/ doch dat hy in den strijt ommegekomen/ ende sijnen loon na verdienste bekomen hadt: De Hollanderen verstaende dat het Chiammers haer vrienden ende geallieerde waren/ daer dagelijcks mede haren handel/ ende Coopmanschap dreven/ hadden berouw van 't geene geschiedt was/ ende dat aen beyde zijde den anderen dese schade aenghedaen hadden/ dies haer met Schip en goedt in vreden lieten varen. 1603. Augustus.

Dit also voorgevallen/ ende met vrientschap vanden anderē gescheyden zijnde/ so zijn de Hollanders eyndelijcke/ (naer dat lange door veel Eylanden geswerft hadden) den 16 December tot Bantam op de reede gekomen/ Decemb.
daer ten ancker leggende/ hebben hare vordere ladinghe bekomen/ met welcken/ nevens den kostelijcken buyt zijn den 27. Ianuarij 1604. Van daer t'zeyl gegaen haren cours naer de Cabo de Bone Esperance, ende voorts naer 't Vaderlant stellende/ daer den 30. Augusti voorspoedigh ende wel aengekomen zijn. 1604. Ianuarius. Augustus.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

't Historiael Journael / van de Voyagie ghedaen met drie Schepen / ghenaemt den Ram, Schaep, ende het Lam, ghevaren uyt Zeelandt, van der Stadt Camp-Vere, naer d'Oost-Indien, onder 't beleyt van den Heer Admirael Joris van Spilbergen, gedaen in de Jaren 1601. 1602. 1603. ende 1604.

Anno 1601. den 5. May. DEn 5. May zijn wy in Godts name van voor de Stad vander Veer t'zeyl ghegaen / met eenen Noort-oosten wint / ende dien dagh ghezeylt tot in de Hoofden / tusschen Doeveren, ende Calis.

Den 9. dito zijn wy door eenen storm / waeyende uyt den Zuyden / ghefor ceert geweest te loopen binnen Dortmuyen.

Den 10. 11. 12. 13. ende 14. hebben wy binnen Dortmuyden ghelegen / naer den windt wachtende / alwaer het Jachte wat ghecallefaet / ende versien is ; ter oorsaecken dat het leck was / ende veel broodts nat geworden / ende over boordt gesmeten is / waeromme den Generael haer wederomme van ander broodt versien heeft / ende voorts in 't generael sommige andere nootsijcke provisien gekocht.

Den 15. dito na den middagh / zijn wy het gat van Dortmuyen uytgelopen. Noch den selven avondt gepasseert voorby Pleymuyen.

Den 21. zijn ons gemoet drie Fransche Schepen / onder de welcke Admirael was het Schip van den Gouverneur van Calis, noch zijn geopenbaert drie Schotsche Schepen / met een Bootgen van Rostoch, komende van S. War, het welcke wy presumeerden / dat een Duynkercker was / ter oorsaecke hy een Duynkerckсche vleugel op hadde / ende van ons was voorloopende. Den Generael dedet sijn seylen strijcken / dan contrarie bevindende / heeftet wederom ontslagen / ende laten varen / sonder 't selve int minste misdaen / oft verhindert te hebben. 1601. May.

Den 27. dito is ons te louf waert geopenbaert een Engels Oorlogh-schip / met sijn Jacht / het welcke na ons toekomende / eñ ons versproken hebbende / zijn wederom van ons afgeweecken / ende hunnen cours gegaen.

Den 28. dito is Westwaert van ons gheopenbaert het Eylandt van Puorto Santo.

Den 29. May, kreghen het Eylandt van Madra in 't gesichte.

Den 31. dito verkenden het Eylandt Palma, daer op aenseylden.

Den eersten Junij zijn wy dicht voorby de Reede van Palma gezeylt / ende van daer voorts voorby / alsoo Teneriffo, oft de Picque gepasseert / ende voorts onsen cours geset naer Capo Blanco. Iunius.

Den 4. Iunij des avonts is ons ontdeckt den hoeck van Capo Blanco.

Den 10. dito op den Pincxteren dagh gezeylt tot Capo Verdo, alwaer wy 't in Godts name achter het Eylandt neer geset hebben / ende heeft den Generael noch den selven avont / om genen tijt te versuymen / de Jachte doen gereedt maken / om met deselve 's ander daeghs naer Puorto Dale te zeylen / eñ aldaer te volbrengen d'ordre / eñ memorie / hem van sijne Reeders mede gegeven.

Den 11. Junij is den Generael met het rijsen van den

AAAA dage

Digitized by Google

1601. Iunius.

daeghe met de voorschreven Jacht van Capo Verdo t' zeyle ghegaen / ende comende ontrent Refrisco, aldaer ghevonden drie Fransche Schepen van Diepen, hem vande selve informeerende / oft te Puorto Dale eenighe Schepen op de Reede laghen / ende also sy hem seyden neen / is van daer voort ghezeylt / ende ontrent Puorto Dale komende / heeft van verde ghewaer geworden drie Schepen / aldaer op de Reede legghende / die den selven dach uyt de Zee ghecomen waren / willende nae Rio de Gamby, ende alsoo den Generael voort ghevaren is / ende ontrent de Reede ghecomen / hebben de voorsz. Schepen seer dapperlijck beginnen te schieten / niet tegenstaende alle het welcke / den Generael sonder hen eenighe vyantschap te toonen / ofte eenighe scheut te schieten op de Reede ghecomen is / ghemerckt sy ghemeen is voor alle Natien / maer alsoo dien niet teghenstaende de voorsz. Schepen sijnde Portugische Cravellen / vyandelijck met haer schieten ghecontinueert hebben / heeft den Generael hem moeten resolveren / hen 't selve met sijne kleyne macht te verbieden / als een vande drie sonder eenigh gherucht van schieten / oft andersins te maecken aen boort te gieren / ende hebben alsoo met malcanderen ghevochten hant aen hant / in sulcker voeghen / dat de Jachte bycants meester was gheworden vande Cravelle. Dan werdt wederom soo door assistentie vande twee andere Cravellen / die seer dapper met haer gheschut / ende musquetten op de Jacht schoten / als oock door de menichte der Portugesen, die vant landt ten dienste vande selve quamen / moeten wijcken / sonder datter nochtans Godt lof yemant vande Jacht doot ghebleven is / dan wel drie / oft vier ghequetst / als naementlijck den Generael met een musquet Loot / het welcke op sijn Rondasse ghevlogen comende / is op sijnen rechten arme afgheschampt.

Drie Portugesche schepen legghende op de Reede voor Puorto Daele, hebben vyantlick tegen ons geschoten.

Vande Portugesen sijnder twee / oft drie doot ghebleven / ende sommighe ghequetst.

Alle het welcke also geschiet sijnde ten aensien vanden Akayre, ende alle die van Puorto Daele. Is den Generael / willende den landelijcken wint waernemen / den selven avont met de Jachte wederom t' Zee ghegaen / ende heeft de Jacht wederom laeten keeren naer Puorto Daele.

1601. Iunius.

Den 12. Junij des morghens met het opgaen vanden daghe / den Generael ontrent Refrisco comende / met intentie om de twee andere Schepen te Capo Verdo legghende / naer Puorto Daele 't ontbieden / sijn hem een deel Canoes met Negros aen boort ghevallen / ende is vande selve ghespolieert / ende naeckt uyt gheschoten / mitsgaders in beyde sijn handen seer ghequetst / ende den Konstapel vermoort / ende is voorts also naeckt gheloopen te lande naer Refriseo, alwaer hy vande Fransche Schepen ontfanghen is / midtsgaders vande selve ghecureert / ende onthaelt na haer vermoghen: alle het welcke aldus in provisto, ende sonder dieshalven eenich achterdencken / oft vermoeyen te hebben gheschiet is / door dien de Negros aldaer de gheheele kuste lanckx met de Flamincos, ende Françoysen vrientschappe sijn houdende.

Den Generael wordt van eenige Negros besprongheen als inde Caert afghebeeldt staet.

Den selven dito / also den Generael te Refrisco gecomen is / heeft terstont een Bootsgesel te lande naer Capo Verdo toeghesonden / ten eynde de twee andere Schepen terstont naer Puorto Daele souden comen / welcke bootsghesel tot Capo dio Bie comende / heeft aldaer ghevonden den Boot vanden Vice-Admirael / die aldaer sommige Swarten aen landt geset hadden / door wien de Schepen de tijdinge gekregen hebben vande disgratie / ende ongeluck vanden voorsz. Generael / waeromme sy hen noch den selven avont gheprepareert hebben / om t' sanderendaechs naer Puorto Dale te zeylen.

Den 13. dito / met het rijsen vanden daghe / zijn de voorsz. Schepen van Capo Verdo t'seyl gegaen / ende te

Refrisco

Digitized by Google

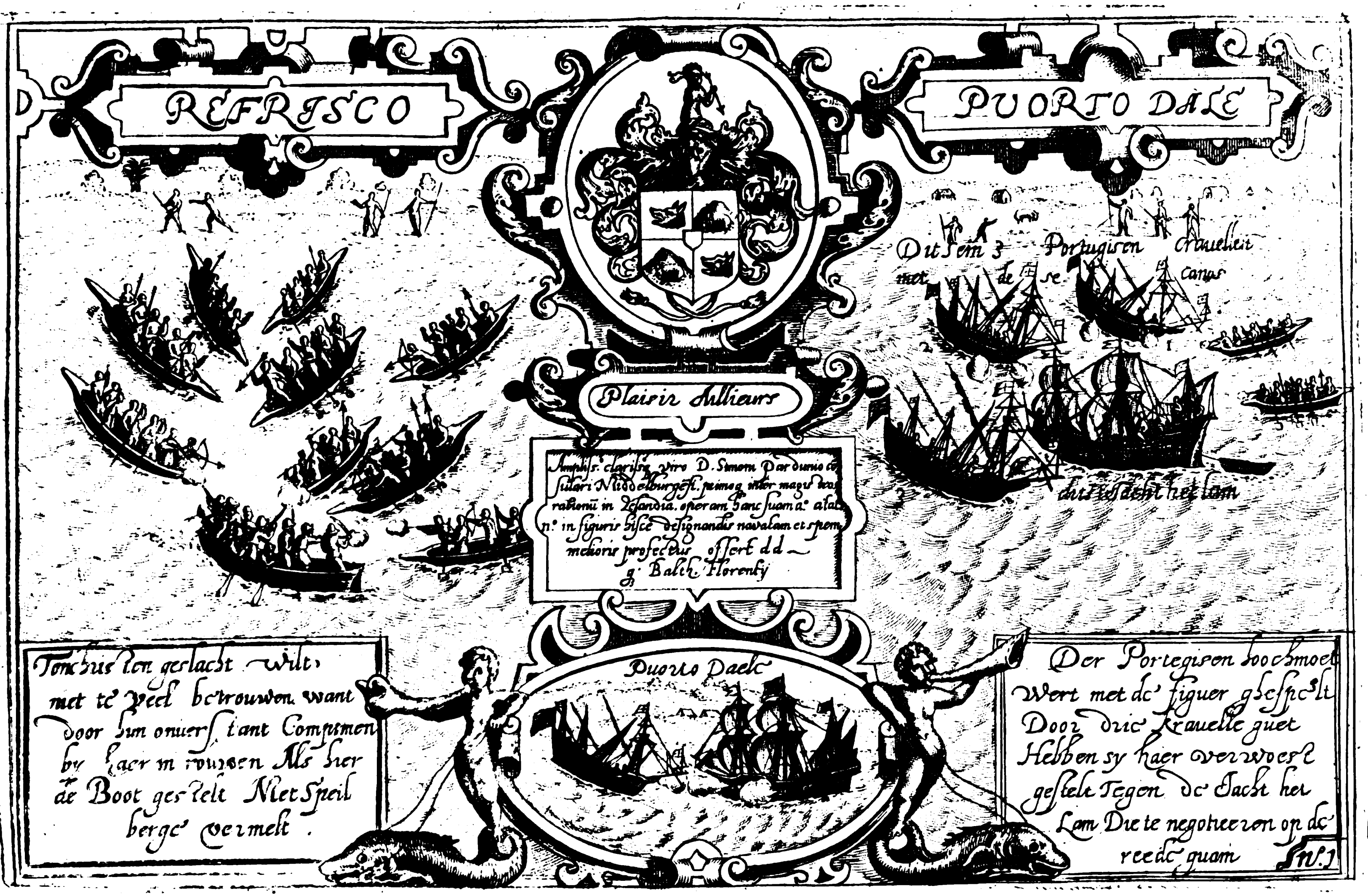

Digitized by Google

Digitized by Google

1621. Iunius.

Refrisco passerende / den Generael uyt de Fransche Schepen overgehaelt / ende voorts van daer naer Puorto Dale toegeseylt / ende op de Reede komende / en hebben aldaer maer een Portugische Cravelle gevonden / waer van zy hen terstont meester ghemaeckt hebben / daer inne anders niet vindende / dan sommige staven Ysers / met wat Mille. Tot justificatie van alle het welcke / als oock / om tot verhoorderinge van onse Reyse genen tijdt te versuymen / is den Capiteyn Pieter Cornelissen, by commandement vanden Generael / noch ter selver stonden met den Boot na Lant gevaren / alwaer hy vanden Alcayre, als oock vande Portugesen seer vriendelijck ontfangen is geweest / ende hebben hunne eygen faulte / ende schuldt bekent / nademael zy de redenen van den Capiteyn / tot justificatie van het geene voorsz is / wel verstaen hadden / hebben alsoo met de voorsz Portugesen accoort gemaeckt / ende hunne Cravelle wederom gegeven / midtsgaders den Alcayro van Puorte Daele zijn recht betaeldt / om met den eersten onse verversinge aldaer in te nemen.

Een Spaensche Cravelle vermeestert.

Den 14. 15. 16. 17. 18. 19. dito hebben wy voor Puorte Daele op de Reede ghelegen / onse verversinge innemende / middelertijt onse Schepen gecallefaet / ende van alle nootlijcke reparatien ten besten versien.

No. 1. *Hier voor* Puorte Dale *wordt* Spilberghen *vyantlijck beschoten vande* Portugische Cravelle. *No.* 1. 2. *ende* 3. *Dit zijn de* Portugische Cravellen, *daer van* Spilberghen *den eenen aen boordt gierden, als mede hoe den Generael van de* Negros *met thien Canoas overwonnen wort. No.* 1. *Het Boot van* Spilbergen. *No.* 2. *De Canoes. No.* 3. *Hier laten sy* Spilbergen *wegh loopen. No.*4. *Hier zijn mede veel Beesten, als tot* Puorto Dale. *No.* 5. *Voor* Puorto Dale *een Cravelle genomen, wordt gesien in dit onderste compartement.*

1621. Iunius.

Den 20. dito zijn wy in Godts name van Puorto Daele t'zeyl gegaen / ende te Refrisco passerende / hebben aldaer vande Francoysen den Boodt vande Jachte ghereconvreert / die ons de Negros afhandigh ghemaeckt hadden / mits hen restituerende / 't ghene sy daer vooren gegeven hadden. Ende alsoo den windt uyt den Noorden / ende Noord-oosten heeft begonnen te waeyen / zijn noch / om onse reyse met Godts hulpe te vervolgen / den selven avondt van Refrisco t'zeyle gegaen / met ordre / ende resolutie van den Generael / van onsen cours West-waerts aen te setten / gelijck hy ooc voor ons vertreck / mits de sieckte / ende swackheyt zijnder quetsure (waeromme hy niet boven komen / noch nergens geen opsicht nemen en konde) 't selve den Vice-Admirael Guion le fort, mitsgaders alle de Stierluyden wel scherpelijck / ende expresselijck beval / ende belaste / dat men voor al de Weste verkiesen souden / tot de lenghte van de Zoute Eylanden, om op de kuste van Guinea niet te vervallen / gelijck den Generael op andere tijden genoegh bevonden heeft / ende oock by andere Schrijvers / ende Piloten genoegh geadverteert wort.

Iulius.

Den 10. Iulij is ons op den avont het Landt geopenbaert / leggende ontrent vier mijlen van ons / ende mits den avont daer wederom afghewent / zijnde alsoo vervallen op de kuste van Capo de Montes, waer van den Generael hier vooren in 't vertrecken van Puorte Daele, den Vice-Admirael Guion le fort, met alle de Stuerluyden soo merckelijcken ghewaerschout / ende voorseyt heeft / verhopende niet te min / dat Godt onsen leytsman wesen / ende ons geluckighe / ende voorspoedige Reyse soude verleenen.

Den 11. dito hebbent weder naer lant toeghewent / ende

1601. Iulius. ende t'selve op een mijle naer naeckende / is ons by teycken van een klip / ligghende dwers vant lant af / t' Zeewaerts bekent geworden Capo de Bayzos, leggende ontrent drye mijlen boven Rio de Zesto.

Den 20. dito ontrent eenen graet vande Linie Equinoctiael, zijn vergadert den Admirael / Vice-Admirael / ende Commis Cornelis Specx, ende hebben ontboden de Capiteynen / ende Stierlieden / hem met de selve consulterende / ende bevragende / oft S^t. Thome te beseylen soude zijn / oft niet / ende alsoo de selve eensaementlijck van opinie waeren / 't selve doendelijck te wesen / soo is by Generale Collegie besloten / ende geresolveert daer na toe te seylen / om te besien / oft aldaer (alsoo wy alreede op de kuste van Guinea verballen waren / want de voorsz plaetse ons aldernaest was) eenighe verversinghe soude te bekomen zijn / het ware by eenighe Schepen / ofte Barcken aldaer op de reede legghende / oft andersins / soo men 't selve soude moghen gheraden vinden.

Den 23. dito zijn wy ghekomen onder de Linie Æquinoctiael, ende de selve ghepasseert.

Den 26. dito hebben wy 's morghens den Vice-Admirael / met de Jacht uyt het gesicht verloren / niet teghenstaende den Generael twee lichten achter hadde doen opsetten / te dier oorsaecken wy 't wenden / vreesende te na by lant te wesen / dan zijn ons op den middach wederom gheopenbaert, mitsgaders het Eylant van Annabon, alwaer wy na toe seylende / zijn ontrent vier uren naer middach aldaer op de Reede ghearriveert / ende na dat wy 't aldaer neer geset hadden / hebben wy tersiont de Schuyte doen uytsetten / ende de selve met den Capiteyn / ende een vande Commiesen naer lant toegesonden / om aen d' inwoonders / oft Portugesen van het voorsz Eylandt te vernemen / oft sy ons souden willen toelaten / onse verversinge aldaer in te nemen. Ende op dat sy ons 't selve te gevoechlijcker souden mogen accorderen / gaven hen (ter oorsaecken wy ons te lande niet en dorfden betrouwen / om met hen mondelinge te spreecken) met eenen brief te kennen / dat wy van Lisbona quamen / bevracht van den Contrattadores van den Koningh van Spangien, om naer Brasilien te varen / ende op de kuste van Guinea, by Capo de Palmes, of daer ontrent verballen zijnde / den contrarie windt ons aldaer ghebracht hadde / waeromme sy ons 't selve niet en behoorden te weygeren / als hen tot dien effectie van wegen den Sobrecargo van de voorsz Contrattadores eenige presenten doende / voor het welcke sy ons wederom gheschoncken / hebben een tonne met Orange appelen / mitsgaders / met eenen gelijcken brief op den onsen geantwoordt / ende geadviseert / dat sy ons in geenderley maniere onse presentatie accorderen en wilden / ten ware wy hen den Piloot van het Schip / die van 's Konincks wegen in diergelijcke reysen op de Schepen gestelt wort / aen 't Landt sonden / daer by ons genoech te kennen gevende / dat sy van genen sin en waren / ons aldaer eenige verversinge t'accorderen / niet tegenstaende wy van hen 't selve daer na noch met vrientschappe in alle manieren versochten; waeromme den Generael / de Capiteyn van den Vice-Admirael / ende de Jacht ontboden heeft / hen vragende / oft sy met het water 't welck sy tegenwoordelijck t' Schepe hadden / de Capo Bona Esperance souden konnen passeren / waer op sy antwoorden / dat sy niet veel water en hadden / insonderheyt Willem Ianssz. den Capiteyn van de Jacht / waeromme den Generael met advijs van het generael Collegie gheresolveert heeft / een proeve op het voorsz Eylant te doen / om te sien / oft wy alsoo onse verversinge konden bekomen / ghelijck hy tot dien effecte alle de Schepen dicht by Lant heeft doen korten / om de borstweringe van het Stedeken / oft Cassale der Portugesen, oft Inwoonders 1601. Iulius.

van

1601. Iulius.

van het voorsz Eylandt te gevoeghlijcker te mogen beschieten / mitsgaders daer beneffens noch toerustende drie Boots / met ontrent 40. Mannen / wel gemonteert / om daer mede aen Landt te vallen / met ordre / ende expres bevel aen de Oversten over het voorsz. volck gestelt / van niet te attenteren / indien sy sagen / dat hen 't selve niet ghevoegelijck en soude konnen geschieden / sonder veel volcks te verliesen. Gelijck oock 't selve by experientie terstont ghebleecken heeft / want alsoo wy met de voorsz Boots nu al ghereedt waren / om onse entreprinse te volbrengen / van boordt afghevaren zijnde / so hebben wy / behalven datter alreede twee / oft drie van ons volck van Landt geschoten / ende gequetst waren / bevonden dat men aen landt mits de groote berninge van 't water niet en konde komen / sonder veel volcx te verliesen / want de inwoonders van het voorsz landt soo van Musquetten / Roers / als ander ammunitie beter voorsien waeren / als wy wel meynden; waeromme den Generael alle het volck wederom heeft doen keeren / sonder yet anders te willen attenteren / ende hebben ons terstont ghepreparéert om van daer t' seyl te gaen.

Den 28. dito is in des Vice-Admiraels Schip Justitie gedaen over den persoon van Abraham Engelsz. by Generale Collegie gecondemneert zijnde / als muytmaker gekielt te worden / gelijck het selve metter daet geeffectuert is geweest.

Den 29. dito zijn wy in Godts namen ontrent vier uyren naer middagh van het voorschreven Eylandt Annabon met generael advijs / ende resolutie van alle de Capiteynen / ende Stierlieden / alsoo den wint continuelijck Zuydelijck was / t' zeyl ghegaen.

Den 30. dito continuerende den wint als vooren / midts den welcken wy met zeylen geen groot voordeel doen en mochten / ende nochtans grootelijcks verversinghe van noode was / soo is by den Generael / midtsgaders vande gheheele Collegie goet ghevonden naer St. Thome toe te wenden / ende voorts van daer naer 't vaste landt / om daer / ofte daer ontrent onse verversinghe in te nemen / ghelijck oock het selve metter daet terstont gheeffectueert wert / als onsen cours N. ten N. ende N. N. O. aensettende / daer na toegezeylt.

Den selven dach isser ghestorven een man van den Vice-Admirael / gheschooten zijnde van die van Annabon.

Den 31. dito met het rijsen vanden daghe is ons geopenbaert het Eylandt van St. Thome, alwaer wy naer toe seylende / ende op de Reede komende / zijn dicht voor by het Casteel ghepasseert / het welcke 5. ofte 6. schoten met grof geschut gheschoten heeft / sommighe recht over de Schepen henen / ende sommighe te kort / ende wy van gelijcken naer 't Casteel. Hebben oock aldaer gevonden 6. ofte 7. Schepen dicht ondert Casteel ligghende / welcke Schepen den Generael wel gedelibereert was te bespringhen / ende aen te tasten / dan considererende / dat alsoo wy bycans de helft van ons volck sieck hadden / mitsgaders dat het selve niet ghevoechelijck en soude konnen geschieden hebben / sonder veel volck te verliesen (want wy noch een langhdurighe Reyse voor handen hadden) 't welcke eene oorsake soude ghewêest hebben / vande selve daer mede te verachteren / ende alsoo niet konnen vervolghen / noch volbrenghen; waeromme den Generael met raet / ende advijs van het gheheele Collegie 't selve nae ghelaten heeft.

Augustus. Den eersten Augusti is ons op den middagh geopenbaert de custe van Guinea, midtsgaders twee / drie Eylandekens / waer naer wy toegheseylt zijn / ende op den avondt ghearriveert op de Zuyd zijde van het Eylandt van groot Corisco, ende mits den avont ons was over-

Digitized by Google

1601. Augustus.

vallende / ende daer over al vol drooghten lach / hebbent aldaer met onse Schepen neergeset/op seven vadem waters.

Een Schip uyt *Zeelant* genaemt *Speramunda*, onder het Eylant van groot *Corusco* gevonden, ende met den Commies ghesproocken.

Den 2. dito zijn wy van daer t' zeyl ghegaen naer den Noord-hoeck van het voorsz Eylandt / alwaer wy ghevonden hebben een Schip uyt Zeelandt, van weghen den Heer Balthazar de Moucheron, genaemt de Spheramundi, ende alsoo wijt aldaer met onse Schepen neer ghefet hadden / heeft den Generael terstont den Boot ghesonden naer het voorsz Schip / ende ontboode den Commies / met den Schipper / met dewelcke ghekomen is een man/ gelaten op groot Corisco, door Dirck van Wees, met 5. ofte 6. Soldaten/ om de Schepen/ die den Heer Balthazar de Moucheron, aldaer soude moghen seynden / te waerschouwen/ van't gene daer gepasseert was/ op het Eylant Bouley, oft kleyn Corisco, van welcke voorsz man/ den Generael vernomen heeft / alle het gene op het voorsz Eylant Bouley te doen was/ tusschen den Gouverneur Dirck van Wees, ende syne Soldaten/ volgende d'attestatien daer van gesonden aen den voorschreven Moucheron, met het Schip Spheramundi, ende om noch breeder van alles gheinformeert te wesen / soo van de ghelegentheydt van het voorschreven Eylandt / als oock van de sterckte van dien / heeft den Generael tot dien eynde derwaerts ghesonden / den Vice-Admirael/ ende den Capiteyn Ionger-Heldt, met een deel Musquettiers / dewelcke het selve gevisiteert/ ende besichtight hebbende/ hem daer van het rapport doende.

Den 3.4.5.6.7.8.9. ende 10. hebben wy ghelegen/ onder het voorschreven Eylant van groot Corisco, onse ververssinge aldaer innemende/ alwaer middelertijdt ghestorven is een man / op den Vice-Admirael gheschoten sijnde van die van Annabon , ende op het voorschreven Eylant begraven; op welc Eylant wy op ons vertreck eenen brief ghesonden hebben / ende die in een doosken besloten / boven aen eenen Boom doen nagelen / geaddresseert aen den Gouverneur Dirck van Wees, ende Capiteyn Bartholomeus Spilberch, soo sy wederom aen het voorsz. Eylandt quamen/ om het volck 'twelck sy aldaer gelaten hadden / van daer te nemen / ghelijck sy hen 't selve belooft hadden/ ende alsoo Guilliaem Baers, die als Overste over het volck op het voorschreven Eylant van groot Corisco ghestelt was / aldaer niet langer blijven en wilde : Ende tot dien eynde hem alreede int Schip vande Spheramudi begeven hadde / om daer mede over te varen ; soo heeft den Generael door dien den Schipper / ende Commies vande Spheramundi hem klaghende waren / dattet hen te lastich vallen soude / alle het voorsz volck over te voeren / aengesien sy seer weynich provisie hadden / 't selve volck op zijn Schepen verdeelt ende alsoo met hem ghevoert.

Den 11. dito sijn wy in Godts name van het Eylant van groot Corisco 't zeyle ghegaen naer Capo Lopes Gonzalues.

Onderweghen ontmoetende een Amsterdams Schip/ komende vande Gout-custe, ende willende met ons naer Capo Lopes Gonzalues, alwaer wy met Gods hulpe den 17. dito ghearriveert zijn.

Den 21. dito is by ons op de Reede gearriveert den voorschreven Amsterdammer/ waer op Schipper was Ian Fransz van Amsterdam, ende Commies Heyndrick Harmanssz komende van de Goudt-custe/ gheladen hebbende ontrent de dry hondert pont Gouts / ende hebben malcanderen aldaer groote vrientschap bewesen / soo van provisie / Anckers/ Seylen/ ende andersins/ naer dat een yeder missen machte/ gheaccommodeert.

Den 30. dito zijn wy in Godes name vande Capo Lopé Gonsalues t'zeyle gegaen.

Septemb.

Den 24. Septembris alsoo wy een langhduerige reyse voor handen hadden/ ende ten respecte van dien/ so isser noot-

1601. Octobris.

nootsaeckelicke ordre ghestelt op de victualie.

Den 5. Octobris also door contrarie windt onse Reyse gheretardeert sijnde / wy niet en sullen moghen comen op den rechten tijt in Achien, ofte ander plaetse in Oost-Indien, ende nochtans om genen tijt te versuymen/ende op dat alles mochte strecken t'onser eere / ende Reeders profijte / wel diende middelertijdt yet gheattenteert / ende versocht te worden. Soo sijn inden Vice-Admirael ghenaemt den Ram, vergadert den Generael Ioris van Spilbergen, den Vice-Admirael Guion le fort, den Commies Cornelis Speckx, ende Willem Iansz. Capiteyn vande Pinasse,/ ghenaemt het Lam, om met malcanderen te consulteren op 'tghene voorsz is: Ende op alles wel / ende rijpelick ghelet hebbende / is by de voorschreven Collegie geresolveert/ ende geordonneert 't ghene hier navolgt.

Inden eersten: Datmen sal aen doen, ende bezeylen (soo ons Godt de Heere weder ende windt verleent) de kuste van Monopotappe, beginnende op de hoochte van 28. graden / ghenaemt Medagos de auro, ende van daer voorder na de Capo S. Maria, leggende op de hoochte van 26. graden / alwaer voor aende selve Caep een Eylandeken leyt / ghenaemt Ilia de Vacques, doch inde Caert niet begrepen/noch gheteeckent / ende aldaer de negotie ghedaen hebbende / ende de gheleghentheydt des lants vernomen / salmen voorder zeylen / nae de Eylanden van Comora, ghenaemt Magotte, leggende op de hoochte van 12. graden / naer uytwijsen onse Instructie / daer van mede gegeven.

Ten tweeden/of het gheviele datter yemandt van de Vlote quame te versteken / den selven sal alle devoir doen/ om te komen op de voorschreven plaetsen van 28. graden / genaemt Medagos de auro, alwaer deen den anderen verwachten sal / ten minsten den tijdt van veerthien daghen / ende malcanderen aldaer indien tijt niet vindende / soo sullen de Schepen / die daer souden moghen sijn / voorder zeylen tot de plaetse van S. Maria, legghende op 26. graden / als hier boven verhaelt is; aent voorsz Eylant Ilia de Vacque; alwaer eenige teeckenen aen eenen staeck sullen geset worden / met bescheet vanden geenen / die daer van onse Compaignie sal geweest zijn / ende men sal deen / den anderen daer oock verwachten / den tijt van veerthien daghen; voorder van daer salmen sijn Reyse vorderen naer de Eylanden Comora, ghenaemt Magotte, alwaer wy den anderen sullen verwachten den tijt van een Maendt.

Ten derden/oft het gheviele dat yemanden van onse Schepen / komende inde voorsz plaetse vant vaste lant van Monopotappe, te weten op de hoochte van 28. ende 26. graden / ende bevonden dat aldaer eenighe negotie te doen ware van gout / sal op de selve plaetse moghen handelen / nemende 't gene dat daer toe dienstich/ ende tot onsen meesten voordeel is / ende/ oft gheviele dat de negotie soo goet ware / datter meer tijts toe van doen ware / als hier voren despr oken is / sal een yeder daer inne doen tot meeste voordeel / naer dat de gheleghentheyt vereyschen sal / ende daer na soo en sal den selven even wel niet laten te komen naer 't Eylant Magotte, ende de Compaignie van d' ander Schepen aldaer niet vindende / sal aldaer alle bescheydt vinden / waer naer hy hem int voorder zeylen sal hebben te reguleren/ ende volghen van daer inne den eersten Seynbrief vanden Heere de Moucheron, daer van mede ghegeven / ten ware datter anders int voorschreven Eylant Mayotte gheresolveert wert/tot voorderinghe van onse Reyse/ sal dan daer int voorsz Eylant alle bescheet vinden by brieven/ oft persoonen/diemen aldaer laten sal.

Den 17. dito is by commandement vanden Generael/ inden Admiraels Schip genaemt het Schaep, vergadert het Generael Collegie / ende krijchs-raet / om vol-

Digitized by Google

1601. October. volghende den Artijckel-brief by zijne Excellentie/ ende Reeders geordonneert/ ende gheapprobeert/ ende by ons allen ghesworen/ administratie van Justitie ghedaen te worden/ also daer eenighe misbruyckt hadden/ die haer straffe ontfinghen.

Novemb. Den 3. Novembris, heeft den Generael van de Stierluyden van alle de Schepen, elck een int particulier gheeyst hunne verclaringhe/ hoe verre sy noch rekenden/ oft ghisten te wesen vande Capo de Bon Esperance, de welcke sy oock verclaert/ ende by gheschrift overghegheven hebben.

Den 11. dito is onse groote Ree ghebroken met eenen storm/ de welcke niet teghenstaende men de selve wederom met wanghen aen malcander gemaeckt hadde/ is sanderdaechs den 12. dito wederomme gebroken.

Den selven dito is gheexpireert de uyterste gissinge vande stuerlieden.

Den 12.13.14. dito onsen cours variabel met storm/ ende hebben sommige Trompes/ sien drijven/ mitsgaders oock vele Zee-Wolven/ oft Robben/ waeromme wy vermoeyden niet verre van lant te wesen.

Trompes, ende Zee-Wolven.

Den 15. dito mettet rijsen vanden daghe is ons gheopenbaert het landt van Africa, op de hoochte van 32. graden/ ende twee derdendeelen/ vier daghen na uyterste gissinge der voornoemder stierlieden/ sijnde aldus leech ghedreven/ ende sijn aldaer ten Ancker ghekomen inde Bay S. Helena.

Den 16. dito sijn wy met het rijsen vanden daghe wederomme t'zeyle ghegaen/ ende Zee waerts inne gheloopen/ ende den 17. dito wederomme ghecomen inden voorsz. Baye/ luttel/ oft niet ghewonnen hebbende.

Den 18. dito zijn ten andermael van daer t'zeyl ghegaen/ dan siende dat wy niet vele profiteren/ oft winnen en mochten/ sijn wederomme gekeert/ ende gheset als voren.

Den selfden dito is ons volck met den Boodt naer landt ghevaren/ alwaer wy een menichte van Visch ghevanghen hebben/ sonder nochtans eenich volck vernomen te hebben/ dan wel sommighe wilde dieren/ als namentlick/ Herten/ Ree-calveren/ Hasen/ ende dierghelijcken. 1601. Novemb.

Den 19. dito alsoo 's morgens vande Schepen sommighe vyeren/ met veel roocken aen lant ghesien hebben/ende daeromme vermoeden/dat daer volck ontrent moeste wesen/ heeft den Generael ons Boot/ met den boot vanden Vice-Admirael naer lant ghesonden/ met nemende eenighe busselkens naghel-ysers/ om het selve met de Wilde/ soo sy daer eenighe vonden/ te vermanghelen teghens Ossen/ Schapen/ ende diergelijcke ververssinghe/ dan alsoo sy aent landt ghecomen sijn/ niet tegenstaende sy wel een myle te landewaerts inne ghegaen sijn/ ende menichte van vieren sien branden hebben/ en hebben nochtans gheen volck vernomen/ waeromme sy wederomme naer boort gekeert sijn/met brenghende een menichte van platvisch/ Huygen ghenaemt/ die sy daer aen de Zee-strande mette treck-nette ghevanghen hadden/ ghetrocken hebbende 375. visschen/ met eenen treck/ dese Bay is genaemt S.Helena.

Den 20. dito alsoo wy geen volck aen het voorschreven landt en hebben connen vernemen/ sijn wederom 't Zeewaerts ingheloopen/ ende also ons reguleerende na den wint/ langhs het lant laverende/ af/ ende aen gehouden; tot den 28. dito voor by zeylden/ de Aguado Saldamo, als wy dan int ghesichte creghen hebben de Capo bon Esperance, midtsgaders een Eylant genaemt van onse Admirael Lisla d'Elizabeth, alwaer wy noch den selven avont op de Reede ghecomen sijn/ ende also wy't daer ghesett hadden/ hebben met een opperwal vernomen een groot gecrijsch/ en ghehuyl/ ghelijck als Beeren/ Koeyen/ Calveren/ Schapen ende dierghelijcke

Een groot gehuyl van alderley Beesten.

Digitized by Google

1601. Novem.

lijcke ghedierte / wesende seer schrickelijck ende wonderlick om hooren.

Den 29. dito. des morghens sijn wy met de Boote ghevaren naer het voorsz Eylant / ende 't selve ghevisiteert / hebben bevonden inder maniere / alsoo hier naer inde beschrijvinghe van het voorsz Eylant / int langhe van alles punctuelijcken beschreven wordt.

Beschrijvinge van het Eylant Lilla d'Elizabeth.

Het Eylant ghenaemt Lilla d' Elisabeth; leyt ontrent twee mijlen vant vaste landt / op de hoochte van 33 ¾. graden / onbegrepen / ende ontrent 19. ofte 20. mijlen by Noorden de Capo bon Esperance, groot ontrent een mijle int ronde / ende is aende West-sijde seer rotsich / ende vuyl / maer aende Oost-sijde seer schoonen sant-gront / alwaer wy laghen ontrent een goteling scheut vant Lant / op 16. vademen witte zant-gront / ende is seer lech landt / wesende rondtsomme den Oever seer clipachtich / maer van binnen heel zandt-grondich / versiert met goede Cruyden / ende Bloemen van seer goeden reuck / sonder eenighe Bosschagie / hout / noch oock vers water aldaer ghevonden te hebben / dan wel een menichte van gedierte / als namentlijck Zee-Wolven / oft om beter te segghen Zee-Beeren / want sy meer een Beer / als een Wolf ghelijcken / dese vonden wy sitten rontsome den Oever / ofte strant / op de Clippen / hebbende het coleur / ende hoofden ghelijck als Beeren / dan hare muylen scherper / ende sijn die oock in alle hare maniere / ende ghesten seer ghelijck / behalven datse in haere achterste quatieren heel lam sijn / want sy slepen hare achterste beenen / oft pooten nae / sijnde een fatsoen gelijck als honden / ende nochtans so rasch int loopen / datse bycans de menschen cloeck ghenoech sijn. 't Is oock een gedierte seer wreet om aensien / ende soo fel int byten / dattet een halve Spicie in twee stucken byten can / ghelijck wy t'selve by experientie bevonden hebben / en sal oock een man twee / ofte drie / niet verre ontwijcken / ende oock cloeck genoech vallen / indien syse int loopen onderhalen / waeromme wyder veel doot sloegen / wanter een ontallicke menichte is.

Zee-Beeren ende Wolven.

1601. Novem.

Behalven desen hebben wy oock gevonden een menichte van ander Dierkens van fatsoen als een Steen-dasch / rosch van couleur / waer van wijder oock een menichte doodt sloeghen / want wy hen int loopen kloeck genoech waren / ende sijn van seer goeden smaecke / ghelijck als Lams / oft Hamelen vleesch / aengesien sy alleenlick by 't Cruyt / ofte gras leven: voorts soo sijnder oock een groote menichte van Vogelen / als namentlick / een soorte diemen Pinguins noemt / waer van een ontallicke menichte sijn / sijnde seer cort van vleesch / ende goede smaecke. De Scholvers sijn swarte Vogels van groote als een Ent-voghel / die wy daer oock in ontallicke menichte vonden / ende genoech van ons lijf te keeren hadden / want sy niet ghewent en warē Menschen te sien / waeromme te presumeren is / datter gheen Schepen aen dit Eylandt komen / ten ware by fortuyne / ghelijck als wy daer ghearriveert sijn. Gelijck wy van het voorschreven Eylandt hebben connen vernemen / het welcke voorwaer so door de menichte van het ghevoghelt / aldaer soo ghevoeghlick als voren verhaelt te becomen is / is seer bequaem voor alle Schepen / omme te ververschen / indien daer vers water op ware. Men soude oock menichte van traen konnen becomen / ende maecken vande menichte vande Zee-Beeren / die aldaer als voren verhaelt is / haer onthouden / alsoo datmen der wel een Schip van dry hondert last / oft meer in korten tijt mede soude connen laden / vers water en saghen wy niet / dan achten datmen putten gravende / wel water becomen soude.

Den Steen-das.

Een menichte van voghelen Pinguins.

Scholvers swerte vogels vande groote als een Ent-voghel.

Den 29. dito sijn wy van het voorschreven Eylandt Elizabeth, wederomme t' zeyle gegaen / laverende als voren.

Digitized by Google

1601. Decem.

Den 2. December saghen den Tafel-berch, waer onder leyt de Baye, daer wy begheerden te wesen / om ons te verversschen / mitsgaders l'Isla de Cornelia van onsen Generael also genaempt / alwaer wy ontrent den middach arriveerden / met stilte bevanghen gheweest sijnde waeromme wy't aldaer neer gheset hebben / ende naer landt gevaren zijn / van daer halende een deel Pinguins, waer mede wy den selven avont van daer wederomme t' zeyl ghegaen zijn / ende den derden dito ontrent den middach ghearriveert inde voorsz Baye, ghenaemt de Tafel Baye, waer naer wy soo lange verlanght hadden / met hope / ende meyninghe / van ons aldaer soo van water / versch vleesch / ende andersins van alles ghenoechsaem te versien / ende hebben aldaer ghevonden onse Jachte / ofte Pinasse / de welcke twee daghen voor ons aldaer ghearriveert was; voorts alsoo wy 't aldaer neer gheset hadden / is den Generael met de Boot naer lant ghevaren / ende aldaer een bequaem plaetse geordonneert / om een Tente te slaen / dewelcke den selven dach noch opgerecht is gheweest / midtsgaders de siecken soo vanden Admirael / als Pinasse / aen landt gevoert / om aldaer met Godts hulpe / haer ghesontheyt wederomme te moghen becomen / ende op dat de selve vande Wilden niet en souden mogen verhindert / oft beschadicht worden / heeft den Generael tot bescherminghe der selver / aen 't landt ghesonden twee Steen-stucken / om voor de Tente te setten / mitsgaders allen avonts een quartier volckx om aen lant te waecken.

Pinguins voghelen alsoo ghenaemt.

Figure N°. 2.

N°. 1. De Tafel-Bay, N°. 2. Den Tafel-berch. N°. 3. Isla d'Elizabeth. N°. 4. Isla de Cornelia. N°. 5. De Caep de bon Esperance. N°. 6. Dese inwoonders alhier ghefiguert, hebben een klockende sprake als de Calckoenen, ende men heeft hier veel Herten ende Hinden.

Lisla de Cornelia, leydt ontrent 5 mijlen zuytwaerts van L'isla de Elizabeth, ende een mijle vande Tafel-Baye, zijnde soo van ghedierte als andersins byCans gheheel conform L'isla Elizabeth, behalven dat het wat grooter / hoogher / ende rouwer bewassen is / als oock dat wy'er geen Conijnen / oft Steendassen op ghevonden hebben / ghelijck op het Eylandt Elizabeth, waer toe ick my op de reste aengaende voorts referende ben.

1601. Decem. Beschrijvinge van Isla de Cornelia.

Den 4. Decembris hebben wy onse Chloepe aen lant ghevoert / om aldaer opgeset te worden / midtsgaders alle preparatie ghemaeckt / om ons soo van water / als andersins van alles wel te versien.

Den selfden dito zijn by onse Tente ghekomen acht / oft thien Swarten-wilden van 't Lant / ons bewijsende alle vrientschap / ende by teecken te kennen gevende / dat sy ons Ossen / Koeyen / Schapen / ende andersins van alles ghenoech souden brenghen / tot welcken eynde den Generael hen elck een bondelken Coralen / oft Glasen teeckenen gheschoncken heeft / mitsgaders eenen dronck Wijns / oft twee / de welcke hen seer wel smaeckten / ende seer blijde daer met waren.

Den 5. dito is by ons op de Reede ghekomen den Vice-Admirael / den welcken zedert den 20. Novembris lestleden / dat wy uyt de Baye de S. Helena t' zeyle ginghen / van ons verdwaelt was gheweest.

Den 6. dito heeft den Generael den Hooch-bootsman / ende de Cock vande Pinasse ghedeporteert van hare Officien / ter saecken van sekere insolentie / ende moetwillicheden / by de selve tot verscheyden reysen voortgestelt / en andere in hare plaetsen geordonneert.

Den 7. dito is by raet / ende advijs van 't Collegie Willem Ianssz Capiteyn vande Pinasse / geordonneert te gaen op den Vice-Admirael / om aldaer neffens den Persoon van Rem Cornelissz. te bedienen het Ampt van Stuyrmanschap / ende inde plaetse te succederen / als

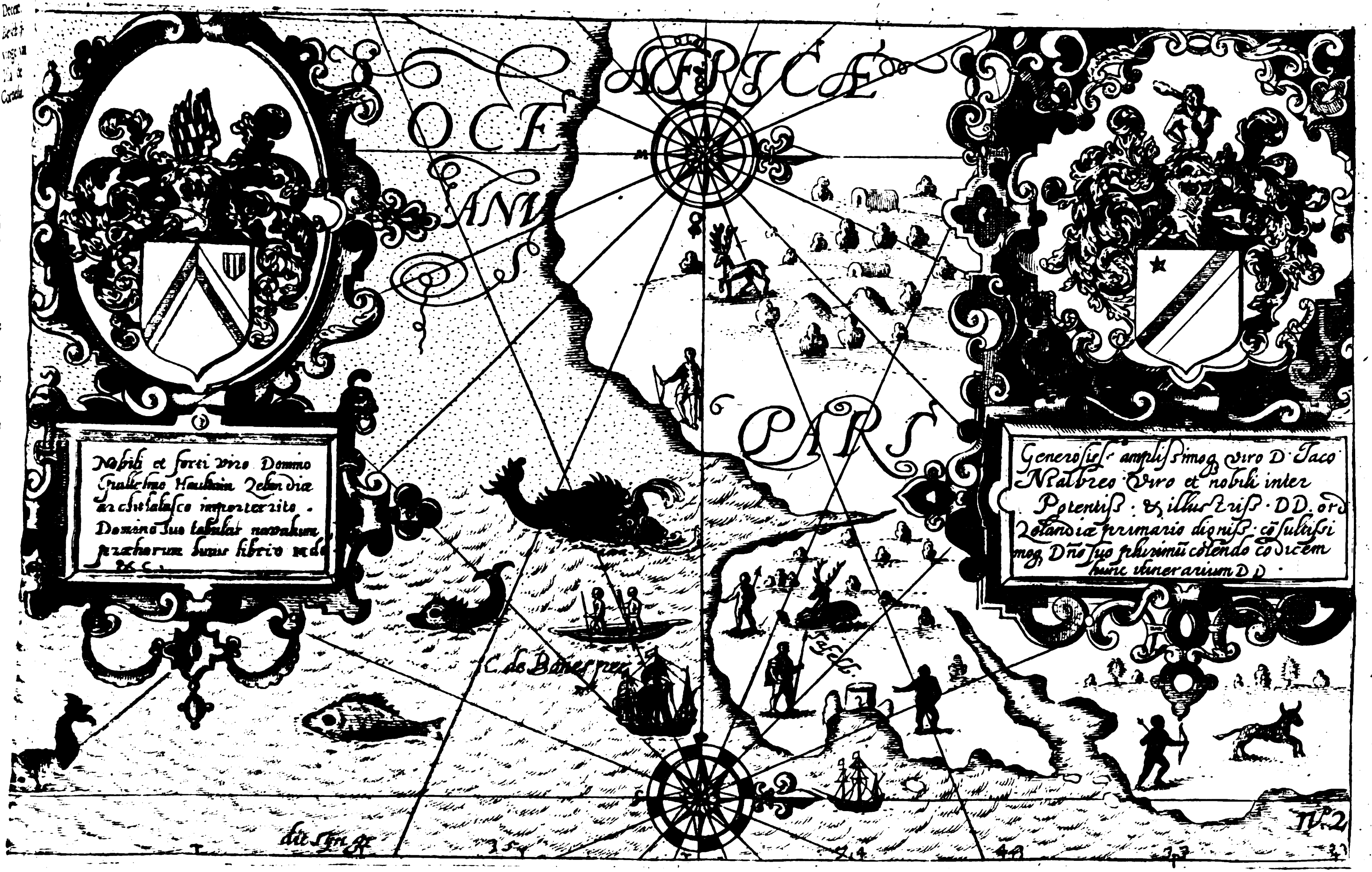
AFRICÆ
OCEANU
PARS
Nobili et forti viro Domino
Domino suo tabulas navalium
Generosiss. amplissimoq. viro D. Iaco
Nalbreo viro et nobili inter
Potentiss. & illustriss. DD. ord
Zelandiæ primario digniss. cõsultissi
moq. Dño suo plurimũ colendo codicem
hunc itinerarium D.D.
Nº 2

Digitized by Google

1601. Decemb. als Capiteyn den Commies Cornelis Specx, ende als Schipper Mattheus Smit, vermits Ioos van Breen is gegaē op den Vice-Admirael / in plaets van Cornelis Specx; ende dat ter cause alsoo by 't voornoemde Collegie hier vooren geresolveert is / met onse Schepen te zeylen by Noorden Madagascar, naer de Eylanden Comora, alsoo den voorsz Mattheus Smit de selve Voyagie voor desen eertijts gedaen heeft / ende aldaer best bekent is / want daer wert geresolveert / dat de Jacht voor zeylen most / om den cours te setten / want den voorseyden Mattheus Smit was voor principael Piloot mede gegaen.

Den 8. 9. 10. 11. 12. 13. dito hebben wy op de Reede legghende / middeler tijt alle onse diligentie / ende devoir gedaen / van ons water inne te nemen / onse Sloepe op te maecken: ende onse Schepen te versien / ende schoon te maecken; heeft oock den Generael onder tusschen / alsoo wy noch geene Beesten vernomen en hadden / tot defferente reysen volck te landewaerts in-ghesonden / om indien sy eenighe Wilden / oft haerder wooninghen konnen ontdecken / te besien / ende ondersoecken / oft zyse hadden konnen verwillighen / dat sy ons eenighe Beesten te koop ghebracht hadden / dan alsoo telcker reyse wederomme ghekeert zijn / sonder yet anders te hebben konnen ontdecken / oft vernemen / heeft den Generael ter oorsaecke van dien / den 14. dito de Jacht met een deel volcks gesonden naer Isla d'Elizabeth, met hen nemende alle gereetschap / so van zout / Orhoofden / ende andersins / omme de Conijnen; Piguins, ende andere voghelen / die sy aldaer souden moghen vanghen / ende doodtslaen / naer 't behooren te accommoderen / om de selve te beter goet te houden / alle het welcke aldus ghedaen zijnde / sijn alsoo wederomme gekeert / waer mede wy ons hebben moeten contenteren / ende te vreden stellen / by faulte van andere beesten te hadden moghen bekomen.

Den 14. dito des nachts is aen onse Tente allarm gheweest / ter cause van sekere Negros, oft Wilden / die vande Schilt-wachte ontrent de Tente ontdeckt werden / waeromme ons volck hen terstont in deffentie gestelt / ende de selve vervolcht hebben / van de voorschreven Wilden de vluchte nemende / zijn sonder yet anders te hebben willen attenteeren wederomme gekeert. 1601. Decemb.

Den 22. dito is den Generael ghevaren aen alle de Schepen / ende het volck generalijck tot wel doen vermaent / henlieden tot dien eynde doende den Artyckel-brief te vooren lesen / ende thoonende zijne brieven / ende commissien / van zijn Excelentie onderteeckent / op dat niemant daer naer ignorantie en soude hebben te pretenderen: Heeft oock eensamentlijck doen overleveren soo aenden Capiteyn vande Jacht Cornelis Specx, den Schipper Mattheus Smit, als oock aenden Stuerman Willem Ianssz ende Ioos van Breen, elck een in 't particulier zijne instructie / om hen dien volghende te reguleren.

Alsoo onse reyse lanck tegenspoedich viel / soo dede onsen Generael dit naervolgende veers ken stellen.

Nu 't soo is,, en wesen moet,, waerom ghequelt,
't Is ghewis,, den Heere goet,, diet al bestelt.

Dese Bay, leggende op 34. graden 4. minuten / ende ontrent 15. mijlen by Noorden de Capo de bon Esperance, is van onsen Generael genaemt de Tasel-bay, by comparatie van eenen hooghen Bergh / boven plat / ende viercant ghelijck een tafel / hem 9. oft 10. mijlen inde Zee vertoonende / waer by men de voorsz Baye is bekennende. Ende oock die Schepen / die hen daer komen verversschen / daer onder ghemeynlijck te Reede komen / dese Baye is seer bequaem voor alle Schepen om te reeden / want sy dicht onder lant setten konnen / tot op vier vadem waters / sonder veel onweder of storm van

Beschrijvinge vande Tasel-bay, hier is een goede Reede ontrent een halve mijle van dese Baye Oostwaerts vande Cape bone Esperance.

Digitized by Google

1601. Decemb.

van winden subjeckt te zijn / waer door sy eenighe perijckelen souden staen te verwachten. Ontrent een half mijle van de Baye Oostwaerts vande Cabo de bon Esperance streckt een kreke / oft Riviere te landewaerts in / by onsen Generael ghenaemt Rio de Iackquelina, alwaer wy een goede partije visch ghevanghen hebben/ zijnde een fatsoen als Carpers / van seer excellente smaecke / langs dese custe waeyen in desen tijdt / te weten/ in October; November, en December, gestadige Zuyden winden / met alsulcke furie/ ende soo kout/ghelijck in Nederlandt de Noord-ooste winden.

De Caep van Espérance is seer bequaem om bewoont te worden.

Aengaende het landt vande Caep de Bona Esperance, is een seer gesont / ende getempert landt/seer bequaem/ ende nut om bewoont te worden / ende om alderhande vruchten te winnen / ende hoe-wel het wat Berchachtich / ende heuvelachtich schijnt te wesen / is daer beneffens wederom verciert/ met seer schoone/ ende groote valleyen / groen bewasschen / met cruyden van seer goede reucke / ende veel groene Bosschagien/ oft Boskens / alwaer men de Herten / ende Reeden met cudden siet gaen weyden / ende vermeyen / alles seer plaisant/ ende gheneuchlijck om t' aenschouwen. Is behalven desen oock begaeft met goet water / komende van het gheberchte lancx de Revierkens / dicht by de strant in Zee geloopen/ oock van beesten/ als Ossen/ ende Schapen. Belangende het volck vande voorseyde Capo de bon Esperance, zijn gelue van koleur / gelijck Molaten/ seer difform van aensicht / middelbaer van stature/ teer / ende mager van lichaem/ maer seer snel int loopen / hebbende een seer vreemde spraecke / klockende ghelijck als Calicoensche Haenen / hare kleederen zijn vellen van Herten/ oft andere wilde Gedierten / mantel wijs gemaeckt.

Hier vint men de Herten ende Reeden met Kudden.

Een klockende spraecke.

Den 23. dito zijn wy in Godts name vande Tafel Bay t'zeyle gegaen/ ende op den middach gearriveert onder het voorsz Eylant Isla de Cornelia, ende aldaer neer geset hebbende / zijn generalijck met alle de Boodts na landt toe gevaren / alwaer wy een memorie / oft advijs op eenen staeck geset hebben / inhoudende de name van het selve Eylandt / ende een ander vijf mijlen Noordewaerts ghelegen / waer van hier voozen mentie ghemaeckt is. Hebben oock op 't voorsz Eylandt Isla de Cornelia gheset een coppel Conijnen / oft Steendasch/ gebrocht van Isla de Elizabeth, om daer te genereren/ ende te vermenichvuldighen / voorts soo hebben wy aldaer doodt geslagen een menichte van Pinguins, midtsgaders ghechoten / ende ghevangen 7. ofte 8. Schapen.

1601. Decemb. Tafel baey onder Isla de Cornelia.

Den 24. dito hebben wy den Vice-Admirael uyt ons gesicht verlozen/ ende is alsoo van ons verdwaelt/ dies tot den 26. dito smiddaegs/ontrent het voorsz Eylandt Isla de Cornelia blijven laveren/ende 'tzelve af/ende aen gehouden/ onder hope/ende om te besien/oft den Vice-Admirael wederom soude gecomen zijn / dan den selven niet vernemende / alsoo wy eenen Westelijcken wint gecregen hebben / hebben wy onsen cours naer de Capo bon Esperance toegeset / want ons niet diende te laveren/ mits onse Reede van vele stucken t'samen gelast was; ende den selven nacht ghezeylt by de Capo bon Esperance, alwaer wederom twee van onse wangen ghebroken zijn.

Den 27. is ons gheopenbaert de Capo de bon Esperance, ende hebben vernomen twee Fransche Schepen van S. Malo, waer van Generael/ oft Admirael was Monsieur le Berdeliere, ende den Vice-Admirael Mons. le Connestable de Vitre, ende den Piloot Mayor, Wouter Willekens, sijnde een Nederlander, de welcke ghesproken hebbende/ hebben met ons hunnen cours gheset.

Den selfden dito alsoo onsen Generael seer begheerich was met de voorsz Franschen eens volcomentlijck te

Fransche Catholijcke

Digitized by Google

Digitized by Google

1601. Decem. ken in Annabon komende om Misse te hooren, werden van de Portugesen doodt geslagen.

te spreken / verhopende vande selve eenighe nieuwe tijdinghe te vernemen / is met den Capiteyn Cornelis Specx aen boort gevaren / waer tegen de voorsz Franschen ons tsanderdaechs wederom zijn comen besoecken / ende alsoo malcander alle vrientschap ghetoont. Wy hebben vande Franschen vernomen / datse in Annabon oock zijn ghewcest / alwaer hen ghetoont werden sommighe graven / daer haer dooden in laghen / seyden dat sy gheschoten waren van drie Schepen Flamincos. Dese Fransoysen van S. Malo meynden daer heel vry te wesen / ter oorsaecke sy Papist waren / en quamender aen lant om Misse te hooren / 't welc sy claechden hen qualijck vergaen was / want de Portugesen sloeghen sommighe van hun doodt / ende namen eenighe ghevangen / diezy moesten met groot rantsoen vrij maken / ende daer voor betalen duysent Croonen / met noch veel andere ware / dit is de cortosije die de Fransche Catholijcken ontfinghen.

No. 3. *Hier wordt in dese afbeeldinghe verthoont wat voordeel dat de Fransche Catholijcken ghehadt hebben op* Annabon, *by de* Portugesen. 1. *Den Autaer met de Paep.* 2. Francoisen. 3. *De* Portugesen *doende het feyt.* 4. 5. *De boot vande Fransche Schepen.* 6. 7. *De Schepen.* 8. *Een Canoe, daer die van't Eylant van d'een plaets tot de ander mede varen.* 9. 10. *ende* 11. *Met dese* Saingada *varen die van dit landt visschen.* 12. *Een Hallevekora, van de groote van een* Bruyn-visch. 13. *Dit is een* Bonijt. 14. *Een Dorado.* 15. *Een* Bonanis-boom, *die draecht vruchten als Comcommers, sijn loof is so groot dat het een man bedeckt.* 16. *Dits een Catoenboom.* 17. *Een Orangien-boom. Op dit lant zijn veel Steen-bocken.*

1602. Ianuarius.

Den 1. Januar. Aengesien de Franschen geresolveert waren by Oosten Madagascer, oft het Eylandt Laurenzo om te loopen / ende daeromme eenen anderen cours aen te setten / zijn met alle vrientschap van malcanderen gescheyden / ende alsoo een yegelijc zijnen cours gegaen. Wy en dienden niet langer by de Fransen te blijven / om oorsaecke / wy ons volck maer drie pont broots ter weeck en gaven / ende alle thien dagen maer een kanne Wijn: Op de Fransche Schepen stonden de Tonnen open / ende een yeghelijck mocht daer uyt halen / so veel Broodt hem lusten / den Stoc-visch die gecoockt wert / smeten som over boort / oock hadden sy alle weken drie kannen Wijn / ende dit en mochten wy niet volgen / om ten lesten gheen gebreck te hebben.

Tierra de Natalo heeft stercke Stroomen.

Den 4. ende 5. dito zijn / lancks het landt ghenaemt Tierra de Natalo ghevaren / alwaer wy gevonden hebben seer stercke stroomen uyt den n. o. Dit lant is genaemt Tierra de Natalo, ende is een schoon / groen / ende slecht lant / hem boven de Duynen vande strant in zee vertoonende / ende voorts te landewaert in is het wat hooger / alsoo datmen meestendeel dobbel landt is siende / dese kuste langhs / soo het schijnt / sietmen vele kleyne Rievierkens / legghende ontrent een mijle / oft anderhalf van malcanderen / sonder nochtans eenige merckelijcke in-hammen / uythoecken / ofte Clippen te sien / alhier hebben wy oock bevonden seer stercke stroomen uyt den n. o. loopende / om den Zuytwesten / met alsulcke furie / ende ghewelt / dat wy de selve voor de wint soo veel als het Schip / ende kiel verdraghen conde / niet en hebben moghen door zeylen / oft wederstaen / het welcke ongheloofselijck wesen soude / indien wy 't selve by experientie niet bevonden en hadden / waeromme hier oock een seer hol water gaet / soo wanneer het eenichsins is wayende / want de Zee ter sake vande voorseyde stroomen / seer cort op malcanderen loopen / waer

1602. Ianuarius. door de Schepen dickmaels in groot perijckel staen/ van daer door overweldicht te worden.

Den 6. 7. 8. 9. 10. 11. dito sijn lancks het lant gesept / met meerder verlies / als voorgaende / midts de geweldige stroomen.

Den 12. dito alsoo wy/ als voren zeylende lanckx het landt Tierra de Natallo, alreede onsen cours naer de custe van Monopotappe, ofte Madagos de Auro, ende om van daer na de Cape de S. Maria aen het eylandt l'Isles de Vacques te zeylen ingeset hadden/ om op eenige vande voorsz plaetsen indien wy van malcanderen te versteken quamen/ soo volgende den Seynt-brief van den Heer Balthazar de Moucheron, als oock d'Instructie hier vooren den vijfden Octobris Anno 1601. by het generael Collegie besloten/ d'een den anderen te verwachten/ hadden den tijt in de voorsz instructie genomineert / so ist nochtans / als dat wy mits de onverwinnelijcke stroomen / de welcke als hier vooren verhaelt is / met zeylen niet en conden wederstaen / 't zelve niet en hebben connen effectueren/ niet teghenstaende wy alle ons uyterste devoir daer toe ghedaen hebben / waeromme ghefortseert zijn gheweest / om de voorsz stroomen te ontwijcken / de Zee te verkiesen/ ende onsen cours recht na Madagascar in te setten / om van daer te seylen naer de Eylanden van Comora, alwaer wy malcanderen oock volghende de voorschreven Instrutie / ende by faulte van malcanderen inde voorschreven plaetse te vinden / bescheyden hebben te verwachten.

Den 13. 14. dito hebben wy het lant noch al af/ en aen gehouden / met hoope dat ons de stromen noch souden mogē verlaten/ om te comē op de geordonneerde plaetse

Den 16. 17. dito alsoo wy gheen verlichtinghe van stroomen en hebben connen vernemen / zijn volghende onse voorsz resolutie van den 12. dito 't Zee gheloopen.

Den 20. dito hebben wy onse groote Stenge van boven neder gesept.

Den 25. dito alzoo wy de hoochte van het Eylandt S. Laurenzo, ofte Madagascar ghehadt hebben / heeft den Generael doen versamen alle de Stuerlieden/ ende met deselve gheconsuleert/ ende op alles wel/ ende rijpelick ghelet hebbende / is by generael advijs vande voornoemde Stuerlieden gheresolveert te zeylen boven de Bayzos de Iudæa, te weten tusschen de voorsz Bayzos, ende Madagascar, alsoo sy bevonden met den presentelicken wint daer ruym boven te connen komen / ende by aldien den wint contrarie werde / ende men van cours wilde veranderen / soo soude den Admirael by dage de groene vlagghe laten wayen / ende by nachte drie vieren opsetten / tot waerschouwinghe van ons Jacht/ ende Sloupe / om henlieden dien volghende te reguleeren / alle het welcke in effecte alsoo naer ghecomen is/ want den windt op / den selven 25. dito verandert/ ende contrarie geworden is / waeromme wy ons cours verandert / ende Noort-west ingheset hebben / om alsoo beneden de voorsz Bayzos de Iudæa, te weten tusschen de Bayzos, ende het vaste landt Soffala te zeylen.

Den 29. dito hebben wy onse Sloepe met volck toegemaeckt / ende de selve van alle nootlicke provisie soo van mondt-costen / ammunitie / ende anders seer wel versien / om daer mede het landt lancks de Riviere uyt / ende in te loopen / ende alomme te vernemen/ soo vande gheleghentheyt des landts / ende volckeren/ als oock/ oftmen aldaer vry exces soude mogen hebben omme te handelen / tot dien eynde het haer een Instructie mede ghevende / om hen indien sy van ons quamen te versteken / dien volghende te reguleren.

Februarius. Den eersten ende tweeden Februarij zijn wy ghearriveert op de bancke vande custe van Soffala op 33. ende 32. vademen.

Den 2. dito zijn wy het lant met eenen lieffelicken reue-

Digitized by Google

1602. Februarius

reucke ghewaer gheworden / sonder 't selve nochtans te siene / dan wel 2. oft 3. uren daer naer / op 15. vademen waters / alwaer wy den selven dito op den avont met Godts hulpe ghearriveert sijn / namentlijck op de kuste van het Coninckrijck van Soffala, ende hebbent aldaer ontrent een mijle vant landt geset op 7. vademen waters / op de hoochte van 18 ¾ graden.

Dit landt gheeft van hem in Zee een lieffelicken reuck

Dito als voren / also wy 't aldaer neer geset hadden / hebben ons de Negros, oft volck vant landt terstont by vieren / en roocken teecken ghedaen / waeromme wy tot andere wederteecken onse vlagghen laten wayen / ende een stuck afgheschoten hebben.

Den 3. dito alsoo die vant landt met vieren ghecontinueert hebben / heeft den Generael de Sloupe derwaerts gesonden / alwaer sy met de Negros, ofte volck vant landt / zijnde 9. ofte 10. int ghetale ghesproken hebben / ende hebben haer by teeckenen / als oock by sommighe stucken ysers / ende andere monsteren van Coopmanschap te kennen ghegheven / dat wy met haer wilden handelen / waer op sy ons / soo sy best conden met sommighe Portugesche woorden / ende teecken wederomme remonstreerden / dat aldaer niet te handelen en was / dan wel 5. ofte 6. mylen voorder / als namentlijck inde Reviere van Quama, alwaer Portugesen waren / ende van alles ghenoech te handelen was / haer Aldea was genaemt Mourdou, sijnde ontrent 5. mijlen by Zuyden Quama.

Den selven dito des nachts ist een groot onweder gheweest van wint / reghen / donder ende blixem / waer door onse Jacht twee Anckers verloren / ende de Dregghe vande Sloupe door ghegaen is.

Den 4. dito zijn wy in Godts name t'zeyle gegaen / ende onsen cours lancx de custe na de voorseyde Riviere van Quama ingheset / waer voren wy den selven dito op den avondt gearriveert zijn / ende ontrent een mijle vant landt op 6½. vadem waters gheset hebben / waer naer wy onse Sloepe naer de voorsz. Riviere ghesonden hebben / om haer van alles volcomentlijck te informeren / ende ons daer naer het rapport te doen / dan zijn door de groote berninghe niet wederom aen boort ghecomen.

1602. Februari.

Den zelven dito des avondts alzoo het sterck heeft begost te wayen / zijn onse anckers midts den slijckachtighen gront door gegaen / ende wy waren in groot perijckel van op de Bancken / ofte droochte te drijven / waerom wy midts den donckeren avondt alle deligentie / ende devoir ghedaen hebben / om het aldaer te houden totten morgenstont / tot welcken eynde wy onse Cabels wel 150. vadem geviert / de Anckers geschopt ende onse Stengen doorschoten hebben.

Den 5. dito hebben wy wederom onse Anckers ghelicht / ende preparatie ghemaeckt om t'zeyle te gaen / maer also wy de Focke vellende by de wint om moesten / zijn byeans door de berninghe op de droochte van twee en een half vadem waters ghedreven / alsoo dat wy in groot dangier stonden / van lijf ende goet te verliesen / dan onse Heere Godt heeft ons daer van wonderlijck willen bewaren / waeromme hy altijdt gheloost ende ghedanckt moet zijn / ende sijn alsoo twee oft drie mijlen voorder ghezeylt / tot op neghen ende een halve vadem waters / alwaer wy't wederomme neder gheset hebben / om ons Jacht / ende Sloupe te verwachten / dan alsoo onse Anckers als voren anderwerf sijn door gegaen / sijn ghesorceert den 6. dito van daer wederom t' zeyl te gaen / ende onsen cours 3. o. Zeewaerts in te setten / tot op 13. vademen waters / alwaer wy seer goede Ancker-gront gevonden hebben / ende daeromme wederom ten Ancker gecomen tot den 7. dito / alsso wy onder zeyl sijnde / de Jachte wederomme gewaer geworden sijn / sonder nachtans de Sloupe te vernemen / ende

Goede Anker gront op 13 vademen.

hebben

Digitized by Google

1602. Februarius hebben alsoo ons cours voor wint en stroom o.n.o. ingeset naer d'Eylanden Primeras.

Beschrijvinge van't Koninck Soffala. Het Coninckrijck van Soffala is gheleghen tusschen twee Rivieren Manice, en Quama, lancx de kuste vande Zee / waer van het hooft is Soffala, op een Eylandt vande selve Riviere legghende / het gheheele lant den name ghevende. Voorts in Soffala sijn maer eenighe Factoors vande Portugesen, maer in Quama hebben sy een stercke / alwaer den gheheelen handel vande kuste van Soffala is. Quama, den Portugesen onderworpen Het is een seer leech landt / sonder eenighe berghen / dan wel bosschagien van seer leech gheboomte / dit landt konden wy wel eer riecken als sien / door den lieffelicken reuck die wy (zijnde noch wel 7. mijlen t'Zeewaerts) daer van vernamen / het volck van dit lant sijn al Swerten / seer sterck / ende kloeck van persoon / de Portugesen onderdanich sijnde / gelijck sy ons t'selve by Portugesche woorden verklaerden / hare wapenen sijn Boghen / ende Asagayen / dese Custe lancks is het over al vol drooghten / tot de Reviere Quama, ende isser over al eenen slijckachtigen gront / ende een seer troubel water / door de harde stroomen / het welcke wy 2. mijlen by Zuyden Quama eerst ghewaer werden.

De Reviere van Quama, volghende het schrijven van Ian Huyghen, van Linschoten, heeft haren oorspronck uyt het lack Zagire, waer uyt den Nilus oock haren oorspronck heeft / alwaer groote handelinghe valt van Gout / Yvior / Amber ende dierghelijcken / het welck vande wilden ghevonden wort / vermanghelende sulcks teghen Lijnwaet / zijde / Cattoen / ende andere waren; het volck vant Lant / sijn oock al Swarten / ende Mahomettanen. Tusschen dese Reviere Quama, ende de Reviere van Manice, waer van hier voren verhaelt is / streckt hem het Coninckrijcke van Monopotappe, alwaer nae opinie van diversche Historischrijvers / Salomon het Gout / ende Yvoir heeft doen halen; het welck oock niet en schijnt onwaerachtich te wesen / want wy hebben by diversche vernomen / die vande Comeras daer handelen / datter binnen haer landt veel steden / ende gebouwen sijn / ghelijck wy selfs een deel gesien hebben. 1602. Februarius.

Den selfden dito met eenen doorgaenden wint gepasseert voor by de Rio bon Senary, ende de drye Eylanden l'Isles Primeras, met resolutie om van daer voorder recht naer 'Lisles d'Angoras toe te zeylen / maer is ons t'selve belet door eenen geweldighen storm / die ons op den avont overvallen heeft / waeromme wy den selven nacht sonder zeylen o. aenghedreven hebben.

Den 8. 9. 10. dito heeft den storm gecontinueert / met alsulcke furie van wint / ende regen / datter geen volck int Schip en was / die dierghelijcken opt ghesien hadden / hoe wel daer persoonen waren die 20. ja 25. Jaren / ende meer continuelicken ter Zee gevaren hadden / want het seer schrickelick / ende vreeslick om sien was / met wat furie / ende ghewelt van wint / het water / oft regen drye daghen geduerende uyt den Hemel was vallende / den welcken het volck met alsulcken snellicheyt / ende kracht in't aensicht / ende beenen alomme daer sy naeckt waren / sulcke tormente / ende pijne aenghedaen heeft / als / oft sy met roeden gegeesselt geweest hadden / het was oock schromelijcken om sien / met wat verbolgentheyt / ende beroerte haer de Zee ontsteecken heeft / de welck met den wint alsulck schrickelijc geluyt was maeckende / dat het volck dicht by malcanderen staende d'een den anderen niet meer verstaen konde / dan oft zy doof geweest hadden / met wat furie haer de baren der Zee ooc verheven hebben / dewelcke sonder cesseeren alsoo over het Schip gesmeten quamen / dat het volc nacht / ende dach aende Pompe staen moesten / om het Schip boven t'water te houden / dit noch niet al genoech sijnde / ende 't gene ons t' meeste achterdencken ghemaeckt heeft /

heeft /

Digitized by Google

1602. Februarius heeft / om ons met een ootmoedelick bidden tot sterven te bereyden / ende Godt een salighe Ziele op te offeren/is geweest/dat den Spiegel achter van ons Schip door het ghewelt der baren bycans ingeslaghen waer/ van het welfsel/ ende de inhouten vande Hechtbalcken alrede heel onset / een deel daer van in stuckẽ gesmeten/ ende een deel van ons Broot nat geworden was; waeromme niet tegenstaende alle devoir / ende neerstichept dat daer toegedaen werde/ om alles te remedieren/ apparent waren om van de Zee tot allen stonden overweldicht / ende inghesswellicht te worden / indien ons Godt door zijn barmhertichept soo wonderlijcken niet bewaert en hadde/daer door wy hem alle de dagen ons levens niet ghenoech en connen looven / ende dancken. Zijn dan alsoo 3. ende een halve etmael op Godts ghenade sonder zeyl / recht beneden Iuan de Nova, boven de Baixos de Iudea, nae de banck van Madagascar opt periculooste vande werelt / tot op 20. graden Zuydt oost/ ende Zuydt oost ten zuyden aengedreven.

Den 11. dito heeft het weder wat begost te stillen ende de Sonne haer wederom gheopenbaert / alsoo dat wy wederom begost hebben zeyle te maken / Godt de Heere zy ghelooft/ende gedanckt/die ons upt alsulcke dangier / ende noot verlost heeft.

Den 17. dito zijn ons ontrent den middach geopenbaert eenighe der Eylanden van Comora, op een vande welcke wy naer toe gezeylt sijn / ende alsoo wy op den avont op ontrent een myle daer by ghearriveert zijn/ hebben wy by het lant ghevonden 60. vademen diepte/ waeromme wy ons Anckers laten toegaen hebben/ maer / aleer 't selve wel ghevoechelicken heeft konnen geschieden/zijn vanden gront ghedreven/alsо het eenen afgaenden gront was / hoe wel daer wel 250. vademen Kabel-tou upt waren/waeromme wy wederom t' Zeewaerts hebben moeten keeren / ende het voorsz Eylant laverende af/en d' aen houden / tot dat ons Godt eenen bequamen wint soude moghen verleenen.

1602. Februarius. Den 18. dito zijnde twee / ofte drye mijlen t' Zeewaerts / hebben wy onder het voorsz Eylant een zeyltghen vernomen / presumeerden dat het onse Chaloupe moeste wesen / gelijck wy / soo wanneer sy ontrent den middach aen ons boort ghearriveert is / 'tselve met der daet bevonden hebben / achterlatende twee persoonen/ als namentlijck den Stierman / Iurien Steyl, ende Lodewijck de Vogel, die beyde inde Riviere van Quama, waer van hier voren mentie ghemaeckt is / vande Portugesen gevangen sijn geweest / alwaer den Generael de voorsz Chaloupe den 4. dito voorleden ghesonden hadde/ ende aldaer hadde moeten laten / als hier voren ghesept is/ ter saecke vande quade Ancker-gront / die wy aldaer vonden/als oock door den geweldigen storm/ waer van wy middeler tijt overvallen werdẽ/waeromme wy van haer behoudenisse oock grootelijcx twijfelden/ vermoedende dat sy haer ter Zee souden begeven hebben/maer het en heeft onsen Heere Godt noch niet belieft/gelijck het selve by effecte ghebleken heeft / dat Godt de selve die nu waeren als Vader-loose kinderen / als haren Stierman verloozen hebbende / seer wonderliek heeft willen bewaren / als de selve ghelepdende door middelen ende behulp des voorschreven Stiermans instrumenten / ende ghereetschap / ter plaetsen daerse begheerden te wesen / waerom wy al t'samen d'een/als d' ander / seer verblijdt waren / ende den Almoghenden Godt altijt ghelooft / ende ghedanckt moet wesen. Sy waren inde Riviere Quama vijf daghen / ende daer quamen dickwils Canoen aende Chaloup met eenighe verversinghe / seyden hen dat den Stierman weder soude komen / dan sy en gavender gheen gheloof : Soo haest het quaet weder over was/ sijnse vertrocken / komende ontrent de Primeras, siende

Digitized by Google

1602. Februarius

siende een groote Bercke/ van sy en dorsten die niet aen tasten / midts haer kleyne macht.

Den 19. ende 20 dito hebben wy het Eylant als vooren af / ende aen ghehouden / ende zijn den 21. ghearriveert onder het voorsz Eylandt Mulaly, alwaer wy op twintich vademen ten Ancker ghecomen zijn / tot dat ons Godt bequamen wint soude mogen verleenen / om voorder in te loopen.

Den selven dito hebben wy ons Boot met het Trecknet naer landt toeghesonden / om Vis te vangen / daer toe gheen bequame plaetse vindende / zijn wyders ingheloopen / ende hebben onse Chaloupe daer ghesien/ die over drie daghen was ghesonden door den Generael / om te sien / oft wy met die van't Landt mochten in vriendtschap handelen / daer van sy ons tijdinghe brachten / dat wy daer vrypelijck mochten komen / tot teecken van dien/ brachten diversche verversinghe.

Den 21. dito is met onse Schuyt aen boort gecomen eenen Tolck / met sommighe Dienaren / ofte Edelen van den Coninck / brochten eenen Os / ende ander verversinghe / welcke haer rijckelijck betaelt werde/ eñ zijn alsoo (eenige uyren aen boort gebleven hebbende) wederom nae Landt gegaen/ den Generael heeft hen al t' samen vereert met diversche Glasen / ende andere fraeyicheyt / oock mede ghevende voor den Koninck/ ende Capiteyn / twee groote schoone Glasen Koppen.

Den 23. dito sijn wy noch buyten blijven leggen.

Den 24. dito hebben wy ons Anckers ghelicht / ende sijn binnen gheloopen / op dertich vademen / seer goeden gront / ende bequame reede.

Den 25. dito is den Tolck wederom aen boort ghecomen / ende hem werdt betaelt van diversche verversinghe / die wy van hem ontfanghen hadden.

Den 26. dito heeft den Generael een kiste met alderleye coopmanschappe / ende sommige staven Ysers aen landt doen voeren / ten huyse vanden Capiteyn / om hem te toonen / dat wy hem versekerden te willen betalen / van 't ghene hy ons soude moghen leveren / want de Turcken, ende Mooren hebben den aert vande Ioden, datse niet gheerne vertrouwen ; den selven dach heeft den Capiteyn Mertman, ende Hans Woutersſz, met den Capiteyn van 't landt ghehandelt van 25. Beesten/ alsoo dat wy 5. ofte 6. mannen aent landt sonden / om een Tente te maecken/ alwaer men de Beesten slachte/ ende inde pekel leyde.

1602. Februarius

Den selfden dito heeft den Generael ons Sloupe afghesonden naer Angovan, ende Mayotte, om te vernemen nae onse andere Schepen / ende / oft daer Rijs te bekomen was / want op dit Eylandt ghenen / oft weynich is.

Den 27. dito heeft den Generael wederom eenighe vereeringhe aenden Capiteyn van 't Landt ghesonden met meester Hans Trompetter, ende Erasmus Matsbergher, die hem de Musique deden hooren met diversche instrumenten / alwaer hy groot playsier in nam : desen Capiteyn van 't landt was een ervaren man / die veel in Arabien, ende andere plaetsen verkeert hadde / ende dede Jaerlijcks eenighe reysen naer 't vaste landt/ kost tamelijck Portugys spreken / ende hadde verstandt van Instrumenten / want hy vraechde naer Clavesinghels / ende sonderlinghe na een Hackebert. Den selven dach is des Conincks Soon aen boordt ghecomen / met veel Adels / ende twee Turcken/ al t' samen braef ghekleedt op sijn Turcks / met haer Tuylbanden / hy bracht mede Trommels / ende Schermeyen/ die groot gelupt maeckten / aen boort comende / wert vanden Generael met allen eeren onthaelt / ende voorder van alle Sucaten / Wijn / ende anders ghepresenteert / dan sy aten / oft droncken niet / mits dat in haren vasten was / ende bleven aenhooren de Musique.

Den

Digitized by Google

1602. Februar. Den Generael heeft des Coninckx Soon / ende oock voor de Coninginne zijn Moeder preſenten ghedaen/ van Spiegels / ende Snoeren / Amber / ende Chriſtalijnen / oock desghelijcks aen alle die met hem waren/ van boort gaende / werdt hen gheert met ghelupt van Trompetten / ende eenighe ſchoten met Geſchut geſchoten: de Coninginne liet ons eenen grooten Os vereeren met ſommighe Cabritten.

Den 28. dito waſt ſchoon weder / ende ons volck waren aen Landt beſich met Beeſten te ſlachten.

Martius Den 1.2. Martius. is den Generael aen landt ghevaren/ geaccompaigneert met diverſche van ons volck/ opt ſtrant by de Tente latende eenich volck inde boot/ om die vlodt te houden / den Generael heeft Capiteyn Mertman, ende Hans Wouterſſz Secretaris boven inde Stadt geſonden / met een verſilverde Tabel / ſeer fray ghemaeckt / ende hebben die den Capiteyn vant lant vereert / om hem met vrientſchap te onderhouden. Veel van ons volck als Capiteyn Mertman, ende den Secretaris verſochten ſeer dat den Generael mede boven inde ſtadt gaen ſoude / hem verſekerende datter gheen achterdencken van ſwaricheydt en was / doch den Generael en hadde ghenen luſt daer toe. Den Capiteyn vant lant hebbende het preſent vande Tabel ontfangen/ ende hoorende dat den Generael op ſtrant was / ſo is hy met veel Adels / ende andere op ſtrande gecomen/ aldaer heeft den Capiteyn onſen Generael willecom geheeten / bewijſende den anderen alle courtoyſie / den Capiteyn vant landt met alle die by hem waren / preſenteerde den Generael / dat hy het Eylandt vry ſoude ghebruycken / ende dattet alles tot ſijnen dienſt ware/ dat daer op was.

Den 3.4.5. dito is niet ſonders gepaſſeert / als datſe tot diverſche reyſen door Hans VVouterſſz, oock de Capiteyn Mertman, den Generael hebben doen aenſegghen / hem biddende inde Stadt te willen komen / om de Coninginne te willen beſoucken / die aldaer ghecomen was van d' ander ſijde vant landt / preſenteerde haren Soon aen boort te ſeynden / indien hy eenich nadencken hadde. Dan den Generael heeftſe uytgheſtelt/ met de beſte excuſe die hy mochte. 1602. Meert.

Den 6. dito is den Capiteyn vant lant aen ons boort ghecomen / met vele gheaccompaigneert / alle brave Mannen / op ſijn Turcx, ende Mahomettanſche wijſe gheleet / heeft met onſen Generael veel diſcourſen ghehadt / hy verſtont hem wel op de navigatie / begeerden dat wy hem onſe Caerte ſouden thoonen / 't welck geſchiede / met een Globe / wiſt ons alle plaetſen te wijſen van Ooſt-Indien, ende was wel bedreven inde roode Zee; alle courtoyſie die wy hem wiſten te doen / was de Muſieck/ want het noch in haren vaſten was / ons wederom andermael alle vriendtſchap preſenteerende; van boort varende / is hem alle eere gheſchiedt van Trompetten / ende Metalen ſtucken af te ſchieten.

Den. 7. 8. dito is onſe Chaloupe van Mayotte, ende Angovan weder ghekeert / dan hebben van onſen Vice-Admirael / oft Jacht niet vernomen / aldaer en was oock ghenen Rijs te becomen.

Den 9. dito is den Generael aent lant ghegaen inde water Bay, ende is alſoo met den Capiteyn Mertman ſijnder vieren voor de Stadt ghecomen / ſonder dat den Capiteyn van 't lant daer van geadverteert was / door de Stadt gaende / wert hy aen ghesprocken van hunnen Paep / ofte Rabbi / om by den Capiteyn te comen/ dan excuſeerdent / dat hy binnen eenen dach / ofte twee ſoude wederom komen / ende is alſo de Stadt gepaſſeert / ſonder er ghens te vertoeven.

Den 15. 16. dito heeft den Capiteyn vant lant begheert / datmen hem de perſoonen ſoude ſeynden met de Inſtrumenten / die hem den Generael ſondt/ende lietſe daer

Digitized by Google

1602. Meert. daer twee daghen / ende eenen nacht / hy vereerde de Musikers met sommige Cattoenen-doecken / ende eenen kleynen Os.

Den 19. dito is aen boort gestorven Pieter Ianssz Kock/ en Claes Claessz Zeylmaker/ d' opinie is datse dese doodlijcke sieckte aen lant ghehaelt hebben/ also dat sy daer langh gheweest/ ende gheslapen hadden/ want die vant landt klaghen selve over de ongheſontheyt.

Den 21. dito hebbē die vant Lant wederom versocht/ dat den Generael hun soude komen besoecken / dan hy steldent uyt/ tot dat hunnen vasten gedaen waer / want hy seyde geen playsier met hen te hebben/ oft sy moesten oock eten; ende drincken/ want also ons manier is; daer over sy lachten / ende hen te vreden stelden.

Den 22. dito is onse Sloepe weder ghekeert / brengende gheen tijdinghe van onse andere Schepen.

Den 23. dito heeft den Capiteyn vant Lant ons geadverteert / dat sijn volck aen d' ander sijde van 't Lant een Schip ghesien hadden.

Den 24. dito des morghens is ons geopenbaert een zeyl / waerinne wy seer verblijt waren / quam ontrent den middach by ons/ ende was onse Pijnasse / genaemt het Lam; Godt danckende dat wy hem wederom sagen/ want wy alderley vreese hadden / also sy inden grooten storm van ons af ghescheyden waren/ ende was oock in Mayotte gheweest / maer niet vernomen vanden Vice-Admirael. Wy hebben van hem vernomen / datse naer den storm gecomen sijn naer Mayotte, hebben wel 20 mijlen Zeewaerts een Canoy gevonden/ waer in was eenen Inwoonder van Mayotte, zijn selven daer in vast ghemaeckt hebbende: sijn ander geselschap waren ghebleven/ sy hebben de Man gesalveert/ ende in Mayotte gebrocht; eer sy noch in Mayotte quamen/ hebbense gesien een groote Banguas, ofte Bercke, komende vant vaste lant/ ende willende naer Madagascar, daer by komende/ bevondent vol Molaten, ende anderen die Portugijs spraken/ sy hebben den Oversten by hen genomen vanden voorsz Banguas, daer uyt nemende 8. oft 9. baeltgens Rijs/ ende andere Cattoenen doucken / die vant vaste lant van Cambaya, ende Melinde komen/ ende gemaeckt worden/ sy hadden oock Portugesche kleederen / ende wapens / dan door het hol water / ende quaet weder/ en kosten de Banguas, niet voorder ondersoecken / daer waren veel Slaven in/ die sy voerden om te vercoopen/ de Molaten, ofte halve Portugesen werden weder vry verlof gegeven naer hen Schip te gaen/ sonder datter yemandt hinder ghescheiden. Den selven dach is met eenen Donderslach hun groote Stenge/ ende Meert-zeyle wech genomen/ ende den grooten Mast van boven tot onder in veel stucken ghespleten/ alsoo dat sy met groote moeyte den Mast met veel wangen by den anderen gehouden hebbē. 1602. Meert.

Den 25. dito is den Capiteyn vant lant aen de Pinasse ghekomen/ ende den Capiteyn Cornelis Specx willekoem geheten/ hem aen presenterende alle vrientschap/ den Generael daer by sijnde/ werdt wederom ghebeden hen te komen besoecken aen 't Landt / met den voorsz Specx, also hare Caresmo, oft Vasten uytginck / souden gaen triumphe bedrijven op hunne maniere / ende mi met den anderen eten / ende drincken : den Generael seyde soo het bequaem weder was / ende hy ghelegentheydt hadde / soude komen / dan en was van dier meyninghe niet/ verboot oock aen Cornelis Specx, dat hy aent lant niet en soude gaen / ende sijn volck so weynich als sy kosten / niet teghenstaende datse ons alle vrientschap toonden / ende seer vry alomme mochten gaen veylen / ende koopen wat wy van doen hadden / waren by alle Inwoonders seer wel onthaelt/ ende brachten den selven dach een Jongman weder aen boort/ die in 't Lant gaen loopen was/ door moetwilligheyt van wegen sijne luyerdije van 't Schip / om niet te wercken:

Digitized by Google

1602. Meert. ken: alsoo wy ons alle dagen klaer maeckten om onse Reyse te voorderen.

Den 26. dito liet ons den Capiteyn van 't landt weten/ datter noch een Schip gesien was/ wy verhoopten dattet onse Vice-Admirael soude wesen: aenden Capiteyn van 't lant wert versocht/ dat hy ons wilde toelaten in 't Bos eenen mast te houden/ 't welk hy ons consenteerde/ende volck bestelden/om ons by 't Bos te brengen/ ende bequamen wech te wijsen om den Mast by 't water te slepen.

Den 27. 28. dito isser niet sonders gepasseert/ dan Capiteyn Mertman geheele dagen aen Lant zijnde/ om den Mast te vorderen/ wert altijt uytgestelt/ daer over den Generael aen Mertman seyde/ dat men 't soude laten blijven met de Mast/ wy wisten wel Hout te halen daer wy den Mast met kostene wangen/ beval oock aen Hans Wouterssen den Secretaris/ dat hy de koopmanschappe van 't lant soude brengen/ alleynskens wat/ ende dat was wel over acht dagen te vooren belast/ maer den Capiteyn Mertman, ende Hans Woutersen hadden te goeden opinie van 't volck aen Landt/ want sy seer onthaelt werden/ ende niet anders als vrientschap van hun vernamen/ waerom by hen/ ende veel andere den Generael versocht wert aen 't Landt te komen/ dan den Generael antwoorden hun in presentie van de Stierlieden: die my vrientschap wil doen/ en persuadeert my niet aen lant te gaen. Sulcke proposten/ ende meer andere zijn dikwils voor desen door den Generael aen hun geantwoort/ als sy hem versochten om aen landt te gaen/ daer over eenige opentlijck seyden/ dat den Generael te veel onnoodighe sorghe hadde.

Den 30. dito is Mertman wederom naer landt gevaren. Aen 't lant zijnde heeft den Boot wederom ghesonden/ om meer volck/ ende liet weten dat een van de Tolcken met hem soude gaen/ naer het Bos/ om den Mast te halen/ dan koste niet wederom keeren voor 's anderdaechs. s' Avonts is Hans VVouterssz den Secretaris weder aen boort ghekomen/ ende seyde dat hy 's morgens heel vroech op de strande moeste wesen/ aldaer soude een Beest gereet staen/ om dien dagh voor 't scheeps volck te dooden/ vande strant varende/ zijn by hem ghekomen hunnen Rabbi/ ofte Paep/ met drie/ ofte vier andere Edellieden/ ende seyden hem/ dat haeren Coninck inde Stadt komen soude/ ende versochten daer over dat den Generael 's anderdaechs inde Stadt wilde komen/ om met den Koninc van alles te spreken. 1602. Meert.

Den 31. dito des morgens alsoo het getijde bequaem werdt om versch water te halen/ in een Bay/ 't welck wy grotelijcks in ons Schip van doen hadden/ om onse Reyse te vorderen/ 't welck zijnde een half mijle vande Stadt/ soo is de Chaloupe met elf mannen/ hebbende in ses pijpen/ na de voorsz Bay gevaren/ ende belasten den Constapels Maet Ian van Oostende, dat hy sorghe soude dragen/ de Chaloupe vlot te houden/ ende soude stracks wederom aen boordt komen/ al soude hy maer drie pijpen waters brengen/ sulcks werdt hem van den Generael openbaer/ ende over luyt belast/ dat een yegelijck aenhoorden. Den Stuyrman Cornelis Ianssz, eñ andere met hem/ versochten aen 't Landt te gaen/ also het Sondach was/ om haer playsier/ ofte weynig affairen die sy daer te doen hadden/ dan den Generael wildet haer niet consenterẽ/ waer op geantwoort wert: waerom souden wy niet gaen/ daer en is geen perijckel/ ter selver ure is Hans Wouterssz gekomen by den Generael/ seggende hy moeste naer strande gaen/ alwaer een Beest soude gereet staen/ om strack aen boordt te brengen/ daer toe hy nam het Bootgen vande Pinasse/ met 3 ofte 4 Mannen/ hem wert belast/ dat hy aent Lant anders niet te doen en hadde/ dan dat Beest te halen/ ende

Digitized by Google

1602. Meert. ende dat hy stracx wederom soude keeren / ende geenen Rijs ruylen / alsoo dat hy boven inde Stadt niet te doen en hadde; ontrent den middagh siende dat de Sloep / noch de Boot niet van landt en quam / heeft den Generael doen schieten / tot twee diversche reysen toe / ende de Vlagge op stekende / daer mede teecken te doen / dat sijn volck aen boort souden komen / dan heeft niemandt vernomen / alsoo datter alderley vreese / ende naerdencken was / dat ons volck aen Landt ghehouden mocht wesen / den gheheelen dach verwachtende / hebben niemandt vernomen / noch gheenighe Canoen vant Landt / die anders alle dagen veel aen boort quamen / teghen den abondt saghen wy veel Mahomettanen op de strandt komen / maeckten eenighe maniere van loopen / als oft sy vreucht bedreven / alsoo dat wy de Schepen dicht by den anderen korten / ende onse Boevenetten scheerden / het Gheschut klaer maeckten / niet wetende wat die vant Lant op ons voorder mochten attenteren.

April. Den 1. April. Tot desen dach noch niet vernomen hoe 't met ons volck aent lant was / hebben een witte Vlagge laten uytsteecken / tot den 3. dito / dan niemant en heeft hem geopenbaert / ofte eenich teecken ghedaen om ons te spreecken / hielden alle haer Canoen aent Landt / wy zijnde sonder Boot / ofte Schuyt / en kosten geen versoeck doen / om met hen te spreken / niet tegenstaende dat wy alle ghereetschap maeckten van onse Reede te kruyssschen / daer by sy sien mochten / dat wy vertrecken wilden / om haer te eer te doen resolveren met ons te komen spreecken / soo sy eenichsins den wil hadden / dan niemandt en quam / soo dat den Generael / met Capiteyn Specx, ende de Stuerlieden goet vonden haer Anckers te lichten / ende t' Zee te gaen. In 't uytvaren hadden wy moghen komen aen een plaetse / genaemt Visschers-dorp, daer wel twee hondert huysen stonden / ende veel Coques boomen / al waer wy met de Schepen dicht by kosten ten Ancker komen / ende gevoechlijck volck aen landt setten / dier genoech waren / ende dat presenteerden aent Landt te swemmen / ende een Canoe te halen / van dier op 't strant laghen / alsoo dat wy kosten meester genoech zijn / vant voorsz Dorp / want al het volck wasser uyt gevlucht / dan den Generael en vondet niet goet / hen eenighe vyandtschap te bewijsen / niet teghenstaende zy ons volck daer soo ontroulijck hielden / voor alle vrientschap / ende trou aen hen bewesen / want niemant / kleene / oft groot heeft in 't minsten met die van 't lant eenich verschil gehadt / also dat wy noch hoopten / dat ons volck weder aen boort souden moghen komen / dan hebben blijven laveren ontrent het landt tot den 5. dito des abondts / siende dat die van 't landt niet en quamen om ons te spreecken / ende wy tijdt verloren / soo wert gheresolveert naer Mayotte te gaen / desgelijcks aen die van Angovan, daer de Coninginne woont / die Overste is van alle die vier Eylanden van Comora, welcke zijn Angasiza, Mulaly, Angovan en Mayotte. Aldus by 't landt af / en aen houdende / is de Pijnasse den vierden dito des nachts van ons ghelooppen / met een goet / ende bequaem weder / soo dat wy niet anders konden dencken / oft is met wille gheschiedt. 1602. April.

Den 6. 7. 8. ende 9. dito hebben wy met groote moeyte gelaveert meest inde wint / tot op de Reede van Mayotte, alwaer wy ten Ancker quamen / ende zijn stracx naer een kleyn Eylandeken ghevaren met ons nieu bootghen / dat wy in 't Schip ghemaeckt hadden / alsoo wy eenen tocht waters gehaelt hebben / zijn wy den anderen dach het Eylandt naerder gekomen met ons Schip / ende zijn weder om water ghevaren / ondertusschen is ons Tou ontwee ghevijlt op den scherpen gront / die aldaer is; alsoo dat wy dien dach noch andere

Anc-

Digitized by Google

1602. April.

Anckers moesten laeten toegaen/ ende het Bootgē gebruycken / om eenige Trossen/ ende Cabel-touw uyt te brengen aen de boey-reep / om ons Ancker te lichten daer van de tou gevijlt was. Desen dach maectent wat rou weder/ ende oock den nacht/ den wint zijnde N. oostelijck/op't lant/alsoo dat wy in groot perijckel waren/ ende alle met groote vreese/ want onse tweede Ancker was de Tou oock des nachts meest afgevijlt/alsoo dat wy het derde Ancker moesten laten toegaen / eñ lagen seer na met het achter-Schip inde brandinge/ ofte droochte / ende klippen / die haer met een leegh water seer wel openbaren / hoe wel / daer wy gheanckert lagen/ was het seven vademen op't leechste water.

Den 11. dito gaf Godt de Heere eenen bequamen wint vant Lant/alsoo dat wy onse Anckers alle drie aen boort creghen / maer de Cabels seer ontrampineert/ so dat Godt de Heere ons ghenadelijck uyt een merckelijcke swaricheydt / ende noodt heeft gheholpen / ende quamen alsoo t'Zee met een halve vloedt / over veel klippen / ende onghelijcke droochten / die wy int incomen niet hadden ghewaer gheworden. Allen den tijt die wy in Mayotte laghen / is niet een Canoe ons comen besien / oft die vant Landt deden gheen teecken dat wy by hen souden komen/ datse op ander tijden wel ghedaen hadden/ende selve aen boort quamen/ als noch onlancks aen onse Chaloupe / ende de Pinasse geschiet is / datse seer vry altijdt aen boort quamen: siende datter niemant oock van lande quam/ hebben wy niet dorven bestaen by hen te gaen / wandt ons bootgen cleen was/ende wy weynich van volck / zijnde maer 25. persoonen / waer onder eenige waren / dat geen bevaren volck en was/daer en boven wel 10. crancken/die meest plat inde Koy lagen.

Den 12. dito was den windt sterck vanden Westen/ den Generael hadde ghereselveert / den voorgaenden avondt met de Stierluyden nae Angovan te gaen / ende besien naer onse Pinasse/ende van daer naer Mulaly,om andermael te sien/ende proeven/oft wy eenige van ons volck mochten wederom becomen/ ende / oft die van Angovan hadden willen aen ons boort komen / op dat wy hadden moghen doen weten aen de Coninginne/ het ongelijck/dat haer volck ons in Mulaly gedaen hadden. Den voorgaenden nacht maecktent eenighe buyen/ alsoo dat de Meers-zeyl ingenomen moesten worden/ waer over eenige murmureerden / ende seyden/ dat wy niet en hoorden aldus aen alle landen te loopen / ende het Schip in perijckel te stellen / alsoo wy swack van volck waren / qualijck anckers kosten lichten / ende in quaet weder de Zeylen qualijcken konden incrijgen/ eñ regeerē. Den Generael die geern gesien hadde/dat men andermael hadde moghen versoecken in Angovan, ende Mulaly, om ons volck weder te krijghen / siende den Westelijckē wint/die heel contrarie was/om dese voornoemde plaetse aen te doen / heeft teghens den middach beyde de Stuerlieden / met alle het volck op het verdeck aenghesproken/eerst vragende de Stuerlieden/ oft sy middelen saghen om na Mulaly te comen/ waer op sy particulier antwoorden / datter gheen middel en was / so langh den Westelijcken wint continueerden/ alsoo datse allegheerden dat men den stroom teghens hadde / ende noch wel 12. oft 16. mylen inde wint/ daer beneffens oock segghende / dat het niet gheraden was op alle Reeden te loopen met soo weynich ghesont volcks / ende dat alreede genoech / ende dickwils versocht was / soo in Mulaly, als in Mayotte, ende datter niemant en quam / om ons te spreecken / alsoo dat wy maer meerder swaricheyts te verwachten en hadden/ ende waren nu oock voor Angovan beneden de Reede/ dan vernamen geen Canoen, die anders op ander tijden ghenoegh vant Landt comen / alsoo dat geheel gedespereert

werdt

Digitized by Google

1602. April.

werdt vande hoope van ons volck weder te becomen/ soo datter niet en diende meer tijdts versuymt / alsoo wy oock weynich van water/ ende brandthoudt versien waren / want in Mayotte en mochten wy ons niet versien om de quade Reede/ als voren verhaelt/ daer ons Godt den Heere uyt hulp/ oock creghen wy dagheliicx meer siecken; de andere Officieren / ende Bootsghesellen waren van deselve meyninghe als boven by de Stuerlieden verhaelt / ende allegeerden deselve reden/ alsoo dat den Generael / hun allen tot ghetuygen riep/ dat in alles versocht is / 't gene mogelijck was om ons volck wederom te crijghen/ 't welcke zy bekenden/ende naermaels geen reprochе en soude konnen geschieden/ by die aent Landt gevangen waren/ ofte andere. Also is tsamenderhant gheresolveert / onse Reyse te vorderen / naer d'ordre by de Heeren Reeders gegeven/ ende alsoo werdt in Godts name den schoot ghevieret / ende setten onsen cours Noorden / ende N. ten Oosten aen. Op den avont is den windt weder wat gezuylijckt / alsoo werden de halsen weder toegeset met gemeene resolutie naer Mulaly, om te versoecken / oft wy't hadden mogen bezeylen / dan seer korts daer na werdt het stil/ ende de windt wederom West / so dat ten laetsten onsen cours voortginge/ verhoopende de Heere sal ons volck te hulpe komen / die aent lant gehouden werden / ende een goede verlossinge geven; want die vant Landt en hebben geen actie / alsoo daer noyt yemant van de haeren een helder vercort was / dies hebben wy moeten met groote droefheydt / ende herten leed ons volck beswaert aen landt laten / welcke waren inde Chaloupe elf mannen/ende in den Boot twaelf/die naert Bos ghevaren waren om den Mast / ende noch een kleyn Bootjen daer den Secretaris in was met zijn byven/ om den Os op strant te halen / dus datter t'samen 28. Mannen gebleven zijn/alle vant cloeckste volck.

Den 16. dito sterf Hans Keeringh van Antwerpen.

Den 25. dito zijn wy de Linie Equinoctiael gepasseert voor de 4. reyse/ by de custe van Melinde. 1602. April.

Den 27. dito sterf Robert den Timmerman.

Den 23. May zijn wy gecomen op de hoochte van neghen ende een halve graet / seer na voor Cochien, op de custe van Malabre, vreesende dat wy eenighen storm mochten crijgen / ende alsо op een leger wal vervallen/ hebben wy weder wat Zuydelijcker aen gegaen/ om de Capo de Camorin te bezeylen / de welcke wy saghen den 26. dito; 't was leech Landt met eenen ronden heuvel/ wy merckten een teecken van veel cleyne swarte Meukens met witte Hooftkens / ende hebben alsoo onsen cours geset naer Ponto de Galle, den hoeck vant Eylant Celon, die wy saghen den 28. dito / ende zijn alzoo voorder lancks het Landt van Celon ghezeylt/ ende saghen de eerste / ende tweede droochten / die passeerende den 29. ende hadden alomme goeden gront van ontrent twintich vademen / zijn alsoo ghezeylt naer de Riviere van Matecalo, dan eerst siende eenen Inham/ daer een Riviere scheen te wesen / liepen daer na toe/ by t'Lant comende den 30. dito / soo sagen wy datter geen Rivier en was / dan bevonden een groote Bosschagie van Coquos Boomen / ende sagen een Dorp/ waerinne stondt een Pagode: Ten Ancker aldaer comende/ ende onse Schuyt nae Landt seyndende / zijn die vant Lant met een Canoe ons volck comende spreken / ende wy hun vragende naer Matecalo, seyden ons / dattet noch Noordelijcker was / wisten ons oock te noemen Capelle de Frerro, wy schoncken haer eenige Messen / sy beloofden ons 's anderdaechs volck te doen / om ons te Matecalo te brengen/ 't welck geschieden den 31. dito/ ende lieten eenen Man over Landt gaen nae Matecalo, om den Coninck te spreken / welcke ghenaemt is Dermuts Iangadare. Den selven avondt quamen wy op de Reede

May.

Nota. Hier vertoont hem het Eylandt Celon.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1602. May. de van Matecalo, 't welck eenen Inham is / alwaer sy vele Schepen bouwen; ende den Koninck heeft sijn Stadt een myle van daer / wy en hebben gheen Riviere vernomen / als noch wel ses mylen voorder / ende is een Riviere seer drooch / daer qualijc 5. ofte 6. voete waters is.

Iunius. Den eersten Iunij. quamen sommighe Indianen aen boort / welcke natie sijn Cingales, mede brenghende eenen Tolck / die Portugijs koste spreecken: seyden ons datse Peper / ende Canel ghenoech hadden / ende dat den Modeliar, sijnde Capiteyn vanden Coninck / aen 't lant was / begheerende dat den Generael aen 't Lant soude komen / om met hem te spreken / alsoo is ter selver tijt weder ghekeert onsen Man / die wy by den Coninck ghesonden hadden / ende brocht ons de selve tijdinghe / datter Peper / ende Caneel genoech was: den Coninck hadde hem ooc wel onthaelt / ende getracteert / de Cingales met hunnen Tolck / werden vereert met stape Glasen / ende andere frayigheyt / ende voeren alsoo weder na 't Lant.

De Oliphanten nemen een man, ende setten die op hen rugh. Den 2. dito ginck den Generael aen 't lant met drie / ofte vier Mannen / alwaer vijf Oliphanten ghereet stonden / de welcke vele ceremonie deden met knielen / ende oock sommige met haren snuyt namen een Man / ende setten die selfs op haer lijf / dese Oliphanten sijn seer subtijl / ende wonder in alles wel afgericht. Dese Oliphanten van Celon worden de verstandichste van heel Indien ghehouden. Den Generael komende by den voorsz. Modeliar, wert wel ontfanghen / ende ghetracteert / beloofde des anderen daechs te komen / om den Coninck te Matecalo te gaen besoecken.

Den 3. dito is den Generael wederom aen lant ghegaen met diversche presenten / om den Coninc te vereeren / nam sekere Musikers / die op diversche instrumenten kosten spelen met hem / ondertusschen isser een Canoe, aen boort ghekomen met een Edelman / komende ses / ofte acht mylen vanden Noort, versoeckende dat wy met ons Schip wilden daer komen / dan die van Matecalo waren daer seer teghen / also dat elck een ons socht te trecken / om profijt daer van te ghenieten. 1602. Iunius.

Den 4. dito liet ons den Generael schriftelijck weten dat hy met den Coninck op de strande soude komen.

N°. 4. *Spilberghen wordt tot Matecalo inghehaelt vande principaelste vande Stadt, ende voor den Coninck gebracht. N°. 1. Hier stont hem den Coninck met een bloot sweert in de hant. N°. 2. De Persoon van Spilberch N°. 3. Verscheyden persoonen die op Instrumenten ende Trompetten speelden. N°. 4. Het Hof van den Coninck N°. 5. Een Clooster N°. 6. Dese Oliphanten bedreven triumphe. N°. 7. Dese sijn die den Generael in haeldon. N°. 8. Dese Iaghen een Hert.*

Den 5. dito is den Generael weder nae strant ghekomen / des Avondts met den Coninck / die geaccompaigneert was met wel 1000. mannen / al gewapent. Den Generael kreech licentie om aen boort te komen / de welcke ons vertelde / wat hem wedervaren was. Eerst te Matecalo komende / wert hy inghehaelt van eenige principaelste Heeren / en wert voor den Coninck gebracht / die een Guarde hadde van meer / als van ses hondert mannen met haer bloote wapenen inde handt / ende den Coninck selfs met een bloot sweert staende / hiet den Generael willecom / die hem daer gaf diversche presenten; daer nae de Musique / ende ander Instrumenten ghehoort hebbende / (dat den Coninck wel contenteerde /) heeft den Generael doen brenghen int huys van sijnen Modeliar, alwaer hy met sijne Dienaers wel ghetracteert wert. Des anderen daechs wert den Generael geboden in zijn logement te blijven met sijn volck / teghens den avondt wert hy voor den Coninck

Den Generael wort vande principaelste Heeren van Matecalo ingehaelt.

Digitized by Google

1602. Iunius. Coninck ghebracht / alwaer hem sterck opgeleyt wert dat hy een Portugees was / ende met groote moeyte heeft hy hen anders doen verstaen / alsoo dat weder syn vryheydt kreegh alomme te moghen gaen / soo dat des anderen daechs aen 't boordt is gekomen / als boven verhaelt; dien avondt aen boordt blijvende / heeft ondertusschen met ander presenten den Coninck onderhouden/ende andere persoonen aen lant ghesonden/ soeckende hem met alle vrientschap/ende gheschencken te tracteren / op dat hy mocht syn laedinghe bekomen die hem den Coninck beloofde in 15.dagen te geven.

Den 6.dito is den Generael des morgens weder aen lant gevaren by den Coninck/ die hem by de strant onthielde / ende kreech alle uren meer volcx met wapenen by hem/het versoecken van onsen Generael was al om laedinge. Den Coninck met groote beloften seyde/ dat hy in vijf dagen de meeste helft soude hebben/ ende soliciteerden seer datment Schip soude lossen/ende de goederen aen 't landt brengen/ daer was veel volcks/ ende Oliphanten ghesonden / om de laedinge te halen/ oock wert door den Modeliar gheeyscht het Schip op de strant te brengen/gelijck sy hunne Schepen doen. Dit onbehoorlick versoeck vanden Modeliar maeckte onsen Generael een groot naerdencken/ dat hun saken op bedroch lagen. Oock soo vernam den Generael door eenighe Mooren, ende Turcken, die daer handelen/ datter genen Peper / oft weynich was/ want sy daer ghenen handel mede en doen / alsoo dat den Generael al consenteerden wat sy eyschten / ende begeerden / 't Schip op strande te brengen/daer toe eyschende volck/ende eenen Piloot, die sy hem mede gaven/dan den Generael mocht maer alleen gaen / so eyschten sy vier andere Portugesen in plaets daer teghens / den Generael andermael sustineerden / dat hy / noch syn volck geen Portugesen en waren/ maer Zeelanders, doch verwillichden datter drie van syn volck aen lant bleven / alsoo voer den Generael nae boort met elf Cingales, die aen boort hebbende / 1602. Iunius. versocht hy datse met moesten helpen eenige vaten / ende packen verleggen / daer toe sy beneden in 't ruym quamen / daer zijnde/heeft hy den Rooster toe doen leggen/ ende de selve beneden doen houden/ nam den Tolck met andere Cingales, ende toonden hen veel kostelijcke goederen / ende seyde gaet naer Landt met twee andere mannen / Cingales, ende vertelt den Coninck dat ick de acht mannen sal houden / tot dat hy mijn volck aen boort sent / oock vertelt hem van de goederen die ghylieden ghesien hebt / dewelcke voor den Coninck zijn/ dan hy moeste Peper/ ende Caneel senden/oock schreef den Generael eenen Brief aenden Coninck/ hem vermanende / dat hy hem van quade raedt-gevers soude wachten / so hy Caneel/ ende Peper hadde/ wy hadden goets genoegh om hem te betalen. d'Oorsaecke dat hy de acht mannen aen boort hielde / was om datse so onwetende geeyscht hadden 't Schip / ende goederen aen 't Landt te brenghen / sonder datmen daer eenighe apparentie sach van Peper / ofte Caneel/ om te betalen/ oock datmen hem / ende syn volck voor Portugesen aensach / daer door men lichtelijck oorsaeck soude nemen / de goederen aen 't landt zijnde / te confisqueren/ ende soo den Coninck beliefde vorder te handelen met oprechtigheydt/ hy wilde den Coninck geerne met alle eerbiedinghe / ende vrientschap contentement in alles doen / met desen Brief sondt den Generael andermael eenighe presenten / die altijdts hoopten Caneel/ ende Peper te bekomen. Voorder soo liet den Generael alle de Vlaggen / ende standers waepen / ende het Gheschut ter eeren vanden Coninck rondtom af schieten/ dat hem meer verbaerden/ als vereerden.

Den selfden dito heeft den Coninck een Canoe ghesonden met den Tolck / daer seer veele ververssinghe

in

1602. Iunius.

in was / van Herten vleeſch/ Hoenderen/ Boter ende andere Fruyten / ende liet den Generael aenbieden / dat hy zijn Landt alomme mocht ghebruycken: Oock quamen onſe drie Mannen weder aen boordt/ verſoeckende dat wy niet vertrecken ſouden / noch veranderen van plaetſe / hy ſoude onſe ladinge beſchicken/ preſenteerde altijdt tot verſeeckeringhe drie / ofte vier mannen aen boort te laten van zijn Cingales, excuſeerden het misverſtandt van't Schip / ende goederen aent landt te brenghen / ende badt datmen hem tijdt wilde vergunnen / hy dede den Peper vergaderen/ doch 't was al bedroch.

Den 7. dito ſont den Koninck een monſter van Peper/ dat hy ſeer dier loofden / oock ſommich Was/ dan den Generael en wilde om ſoo luttel niet bieden / noch gheen koop maecken.

Den 8. dito vertrock den Koninck van ſtrant/ alſoo hy ſach dat ſijnen aenſlach niet lucken en wilde.

Den 9. dito haelden wy water / ende ander ververſinghe vant lant / ende vernamen door andere die Portugijs ſpraken / dat den Koninck van Matecalo onder tribuyt ſat vande Portugeſen.

Den 10. dito heeft den Generael gheſonden twee mannen aenden Koninck / die beloofde ſoo wy hen tijdt wilden gheven / oft hy ons aen ladinghe ſoude helpen : Segghe andermael dat hy 't wiſte te wege te brengen / dan moeſte by den grooten Koninck ghehaelt worden / daer toe hy eenich volck derwaerts ſoude ſenden/ met een van onſe Commieſen. Den Generael deſe antwoorde hoorende / reſolveerden ſelfs te gaen / alſoo hy vernam datter eenen anderen grooten Koninck van Candy was / eyſchte vanden Koninck van Matecalo vijf perſoonen in Oſtagie / die den Koninck ſont / te weten een van zijn Raets-Heeren Panneka, ende 2 andere Capiteynen / met noch 2 andere Perſoonen: Alſoo quamender weder Oliphanten op de ſtrant. 1602. Iunius.

Den Generael ginck den Koninck van Matecalo ſpreken / die hem ontraden niet na Candy te gaen / alſoo den wech verde / ende moeyelijck was / des gereſolveert wert / datmen een Commies derwaerts ſoude ſenden/ met diverſche preſenten.

Den 15. dito quam den Generael weder aen boort/ ende dewijle datmen den tijdt verbeyden moeſt vande wederkomſte des geſonden Commis / ſoo ruylden wy alle daghen veel Geſteenten van Robijn, Balays, Toupas, Baccan, Garnaden, Spinnellen, Iacinten, Saffieren, wit ende blaeu / Olias de Guattes ende Cryſtal, ſoo dat wy een tamelijcke partije by een kreghen / het meeſte dat ons koſte / was de geſchencken diemen geven moeſt aenden Koninck van Matecalo, om licentie van handelen te hebben/ de Geſteenten zijn van kleynder weerden/ doch wy gaven weynich daer voor.

Den 3. Iulij is den Commies weder ghekeert van- Iulius.
den Koninck van Candy , met twee ſijner Agenten oock Brieven aen den Generael / met gheſchencken van goude Ringhen / ende andere groote pijlen / ghenaemt Segonſios, den voorſz Koninck liet aenbieden door ſijn brieven / ende Agenten Gonſael Roderigos, ende Melchior Rebecca , alle vriendtſchap / ende ladinghe / die hy vermocht; verſoeckende dat den Generael hem wilde komen verſoecken in ſijn Conincklicke Hof Candy. Den ſelven avont is gekomen Guionle fort met ſijn boot / waer door groote blijſchap was; want het Schip den Ram was nu ſints den 24 Decemb. van ons verſteken by de Capo bon Eſperance, alſoo wert daer t'ſamen gereſolveert/ dat den Generael ſoude vertrecken nae den grooten Koninck/ als oock door oorſake hy ſulcke laſt hadde vande Heeren ſijne Reeders/ den voornoemden Coninck te gaen ſpreken / preſenterende Brievē van ſijn Exce. eñ de vrientſchap van ſijne vrien-

Digitized by Google

1602. Iulius. den/ ende vyant van zijne vyanden. Alzoo is den Generael vertrocken den 6. Iulij, met hem nemende diversche presenten / ende geaccompaigneert met thien mannen / waer onder waren eenighe die op Instrumenten speelden / den Gheneracl niet ontsiende den verren wech/ende groote moeyte. Den Ram comende ten ancker by den Admirael/ zijnder ter eeren vande Agenten des Koninckx eenige schoten geschoten/den Constapel schietende meer als hem belast was / is doort overladen van een stuck dat bersten gequetst/daer hy van storf. Den Vice-Admirael/ het Schip den Ram, is geweest inde Baye S. Augustijn, int Eylant Madagascar, hebbende eenen storm gehadt / waer door zy haren Mast/ en Bouch-spriet verloren hadden / in groot perijckele van lijf/ Schip ende goet / desen storm was ter selver tijt / als wy door quaet weder vande custe van Soffala moesten. Yder een vertelden de perijckelen/ die haer wedervaren sijn / zedert den tijt dat wy van een versteken waren/ sulcx dat wy God niet genoech dancken en conden / van so menichmael ons bewaert te hebben. Inde voorsz Bay waren oock twee Fransche Schepen van St. Malo, die oock seer ontramponeert waren. Allen den tijt dewijle den Generael uyt was/hebben wy ons ververst/ent' Schip den Ram versien/ondertusschen ruylende noch wat Gesteenten, ooc de Chaloupe afgesondë naer eenige andere plaetsen / om beter Reede te soecken/ dan en vonden geen beter als hier voor de Baye van Matecalo.

Den 28. dito quam den Generael weder aen boort vanden Coninck van Candy, ende liet twee dagen reysens Capiteyn Iongerhelt achter / die door sieckte / ende vermoeytheyt niet volghen en coste / liet hem drie Oliphanten / ende ses mannen / om over wech te helpen/ de welcke oock is gearriveert den lesten dito: voorder wat hem wedervaeren is / int reysen naer Candy, oock inde Stadt / ende Hof des Coninckx ende op't weder keeren/sal hier nae volgen.

Den Generael vertreckende nae Candy, is gecomen by den Coninck van Matecalo, die hem feestelijck onthaelde/ met de Agenten van Candy, vereerende den Generael met goude Ringen / dede bestellen Oliphanten/ Volck/Pallenkens/om hem/ende zijn goederen te draghen/oock eenich van zijn volck die niet gaen en costen/ dit Convoy dede hy doen/tot int lant vanden ouden Coninc/alomme waer sy quamen/ werden sy wel getracteert / sonder yet daer voor te betalen: Int Landt vanden ouden Coninck comende / is haer den Modeliar met Pijpen / eñ trommelen gemoet/ die haer brochte in een Aldea, alwaer sy wel getracteert werden/ de Camer/ende slaep-plaetse met witte cleederen behangen sijnde/ 't welck een vande grootste eere is / diemen daer int lant van Celon doet. Den Generael vereerde den ouden Coninck met eenighe presenten / als oock synen Modoliar, ende sont een man by den voorsz Coninck / den welcken versocht / dat den Generael hem int weder keeren wilde komen besoecken / presenterende soo hy wilde op een andermael aen sijn custe / ofte strant comen / hem soude alle vrientschap wedervarë. Den Generael voorder treckende / is met Volck/ goedt/ ende Pallinckens gedragen tot de Aldea, van een Coninginne/ zijnde twee mijlen van daer. Dese Coninginne is de Dochter vanden voorsz ouden Coninck / ende nu een van de Vrouwen vanden Coninc van Candy, die haer dese Aldea in gegeven heeft / dan sy was vertrocken nae Vintana, alwaer wy des anderen daechs zijn gecomen: ontrent de Stadt Vintana, soo zijn ons teghen ghecomen wel ses Modeliars, gheaccompaigneert met veel volckx/ pijpen / trommels / horens / ende ander instrumenten / den Generael vereerende / ende brochten hem in de Stadt alwaer hy ghebrocht werdt in sijn loghement / welck oock met wit laken behanghen was. Vertoefden aldaer twee nachten / aldaer was

(Margin: 1602. Iulius. — De Stadt Vintana.)

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1602. Iulius.

was de voorschreven Coninginne / die den Generael dede aensegghen / dat sy verlanghde hem te sien / ende presenteerde / soo hy wederom door haer Landt reysde / dat alles soude eysschen / wat hy van doen hadde. Dese Stadt Vintana, is gheleghen op de Reviere van Trinquamale, daer worden schoone Galeyen gemaeckt/ende Champans/tot dienste des Coninckx van Candy, is gheleghen neghen mijlen vande Zee / ende te Lande van Matacalo, een en twintich mijlen : Van Sigales twee Duytsche mijlen/ende negen van Candy. Inde Stadt Vintana, is een groote Pagode, den voedt is in 't ronde hondert dertich passen / seer fray / ende hooch / is al wit / ende boven vergult / in maniere van een Piramide / doch onder opgaende ovaelwijs / boven op een spitse viercant / dan sijn noch meer andere Pagoden, oock een klooster/waer in Monicken sijn/gekleet met geele kleederen/ende gaen langhs de straten met groote Sombareros, sommige hebben Slaven by hun/ die de Sombareros dragen/ ende hun dienen/sijn kael afgheschoren in manieren als de Monicken hier te Lande / alleen datmen geen Cruyn en siet / gaen oock met Paternosters inde hant prevelende/oft lesende/worden in groote eere gehouden / ende sijn vry van wercken/ ende alle andere lasten / haer Clooster is in maniere als onse Cloosters hier te lande/met hare Gaelderijen ommegangen/ende veele particuliere Capellen / de welcke vergult sijn/ waer in staen vele figuren van Mans / en Vrou persoonen/die sy seggen heyliglijc geleeft te hebben : Dese gesneden figueren staen verciert met silvere vergulde cleederen/werden dach/ende nacht met lampen/ en wassen keerssen vereert/ staen op Outaren daer groote Candelaers sijn/ die ghehouden worden van naecte ghesneden kinderen/inde voorsz Capellen komen dese Moninckken alle uyren hare Gebeden/ende getijden lesen/aldaer sijnde / hebbe ick haer hare Feeste sien houden / ende hare professie langhs de Stadt sien gaen/ den oppersten Abt / oft Proost sit op eenen Oliphant / bekleet met silver / ende gout / houdt eenen Gouden staf boven sijn hooft / met beyde sijn handen vast. Voor hem gaen in ordre andere Moninckken/met veel ghespel van horens/ trompetten/simbels/geclanc van bellen/ende beckens/ dat altemael seer goet accoort geeft/ veel lampen/ ende torssen worden daer mede gedragen / ende volghen veel Mans/Vrouwen/ende Dochters. De fraeyste Dochters eer de professie uytgaet / ende weder in comt / maken wonderlick veel konsten met danssen/ sijn al met de naeckte lijven boven bloot/de armen/handen ende ooren half met goudt/ende gesteenten verciert/onder hebben sy fray geborduerde cleeren/dese lieden sietmen daghelijcks voor de Pagoden, ende inde Capelle Sombayo doen/ t' welck is plat om leech op d' aerde te vallen/op staende de handen t'samen by een houdende boven 't hooft; alsoo doen de haer gebeden. Die dese dingen vande Monicken/ Cloosteren / ende professien wel aensiet / soude moeten oordeelen / dat onse Monicken haer meeste Ceremonie van dese Heydenen geleert hebben/oock hebben sy de maniere/haer Afgoden met bloemen te vercieren/ die alom aen de wegen staen / sommige aen Boomen/ ende andere in ghemetste mosirgaters/ ghelijck de Jesuiten het Marien-beelt alom doen stellen.

Marginalia (left column): De Riviere Trinquamale. — Indiaensch Monicken. — De Beelden werden mede in die Landt met barnen de Keerssen gelicht als int Pausdom.

N°.5. *De Stadt* Vintana, *ghelegen op de Reviere* Trinquamale, *hier werden voor den Coninck van* Candy *veel Galeyen, ende andere Schepen ghemaeckt, N°. 1. 2. ende 3. Hier in dese voorsz. Stadt staet een groote Pagode. N°. 4. Is int rondt hondert ende dertich passen: dese luyden syn seer besich met Ceremonien, ende gaen mede in Professy, den Indiaenschen Abt sit op eenen Oliphant, die met goude laken behan-*

Digitized by Google

1602. Iulius. *gen is. 5. Dit sijn van haere Monnicken. 6. Dese spelen ende danssen. 7. Een Clooster.*

Figuer No. 6. 1. Hoe den Generael werdt ghedragen in de Paleyncken, hier werden eenige Portugeesche Vaendels op de schouderen gedragen. 2. De Galeye daer Ioris *van* Spilberghen *mede over de Rivier gevoert werdt. 3. Hier ontfangt den Coninck de Generael. 4. Het volck vanden andere Coninck, so die inde wapenen togen met vliegende Vaendels, eñ meer anderen die triumphe bedreven. 5. ende 6. Door dese poorte wert* Spilberghen *gebracht tot voor sijn logement. 7. Het Hof vanden voornoemden Coninck. 8. De binnenste vertrecke van den Coninck. 9. Twee Tempels op't Hof. 10. 11. 12. Met dese wateren die vant gheberchte af komen alst reghent, spoelen de Edel ghesteenten in dese Viver, daer dit Speel-Huys staet. 13. Hier vist den Coninck van* Candy *sijn Edel gesteenten. 14. Een groot Modeliar, oft een Veldt-overste. 15. 16. Een Burgher van* Candy *met sijn Vrou. 17. Een Slaef, dese werden meest de ooren afghesneden. 18. 19. In dese Tenten, staende een weynich vande aerde, daer rusten die van qualiteydt sijn over dach, voor de hitte der sonne. 20. Wordt vertelt van't in-haelen, ende wordt op de naeste Pagie vervolcht, alwaer dese afbeeldingh in't Iournael ghesteldt moet werden.*

Van Vintana vertreckende / zijn ghekomen in de Aldea des Conincks Soon / alwaer ons alle goedt tractement gedaen wert / zijnde op eenen dach reysens by Candy. Alhier heeft den Coninck sijn eygen Pallenkin gesonden / met seeckere Oliphanten / alwaer den Generael liet wederom keeren de ander Pallenkins / ende het ander volck van Vintana; dese Pallenkin van den Coninck was heerlijck / met vergulde kleederen toe gherust / ende alle uyren sont hy volck met victualie / fruyten / ende wijn / die hy in Candy selfs doet planten / ende is soo goeden stercken Wijn / als / of hy in Portugael ghewassen waer. Ontrent de Stadt Candy komende / by een Riviere / daer moeste den Generael vertoeven / ende was geaccompaigneert met vele Heeren Modeliers, welcke sijn Capiteynen. Een uyre daer vertoeft hebbende / heeft den Coninck ghesonden sijnen oppersten Modelier, Emanuel Dios, met veel andere Portugesen, die alle de ooren opghesneden sijn / dienende den voornoemden Coninck. Aldaer werdt onse Generael ontfanghen / ende wert alsoo gheaccompaigneert nae de Stadt Candy, met wel duysent gewapende Soldaten van alle natien / soo Turken, Mooren, Singales, Cafferos, ende verloochende Portugesen, by haer hebbende acht vliegende Vaendelen (waer onder eenige waren / die sy onlangs de Portugesen afgenomen hadden) geleyt. In't inhalen wasser veel ghelupt van alle vreemde Instrumenten / onder alle waren daer veel Schermeyen / ende Sackpijpen / die met goede ordre eenige Musijck-stucken speelden. Alsoo werdt onsen Generael in sijn logement ghevoert / voor by het Hof vanden Coninck / alwaer men groote Triumphe dede met schieten. Den Generael was geaccompaigneert met Capiteyn Iongherhelt van Vlissingen, drie Trompetters voor hem / ende een die de banderolle / ofte Princen vlagghe droech / hadde noch by hem vier andere Dienaers / daer werdt oock ghedraghen een sijde Spaenschen ofte Portugaelsche vlagghe al slepende / die den Coninck vereert wert / waer teghen den Koninck een ander Portugaelsche 1602. Iulius.

vlagge

Digitized by Google

1602. Iulius. *gen is. 5. Dit sijn van haere Monnicken. 6. Dese spelen ende danssen. 7. Een Clooster.*

Figuer No. 6. 1. Hoe den Generael werdt ghedragen in de Paleyncken, hier werden eenige Portugeesche Vaendels op de schouderen gedragen. 2. De Galeye daer Ioris *van* Spilberghen *mede over de Rivier gevoert werdt. 3. Hier ontfangt den Coninck de Generael. 4. Het volck vanden andere Coninck, so die inde wapenen togen met vliegende Vaendels, ẽn meer anderen die triumphe bedreven. 5. ende 6. Door dese poorte wert* Spilberghen *gebracht tot voor sijn logement. 7. Het Hof vanden voornoemden Coninck. 8. De binnenste vertrecke van den Coninck. 9. Twee Tempels op't Hof. 10. 11. 12. Met dese wateren die vant gheberchte af komen alst reghent, spoelen de Edel ghesteenten in dese Viver, daer dit Speel-Huys staet. 13. Hier vist den Coninck van* Candy *sijn Edel gesteenten. 14. Een groot Modeliar, oft een Veldt-overste. 15. 16. Een Burgher van* Candy *met sijn Vrou. 17. Een Slaef, dese werden meest de ooren afghesneden. 18. 19. In dese Tenten, staende een weynich vande aerde, daer rusten die van qualiteydt sijn over dach, voor de hitte der sonne. 20. Wordt vertelt van't in-haelen, ende wordt op de naeste Pagie vervolcht, alwaer dese afbeeldingh in't Iournael ghestelt moet werden.*

Van Vintana vertreckende / zijn ghekomen in de Aldea des Conincks Soon / alwaer ons alle goedt tractement gedaen wert / zijnde op eenen dach reysens by Candy. Alhier heeft den Coninck sijn eygen Pallenkin gesonden / met seeckere Oliphanten / alwaer den Generael liet wederom keeren de ander Pallenkins / ende het ander volck van Vintana; dese Pallenkin vanden Coninck was heerlijck / met vergulde kleederen toe gherust / ende alle uyren sont hy volck met victualie / fruyten / ende wijn / die hy in Candy selfs doet planten / ende is soo goeden stercken Wijn / als / of hy in Portugael ghewassen waer. Ontrent de Stadt Candy komende / by een Riviere / daer moeste den Generael vertoeven / ende was geaccompaigneert met vele Heeren Modeliers, welcke sijn Capiteynen. Een uyre daer vertoeft hebbende / heeft den Coninck ghesonden sijnen oppersten Modelier, Emanuel Dios, met veel andere Portugesen, die alle de ooren opghesneden sijn / dienende den voornoemden Coninck. Aldaer werdt onse Generael ontfanghen / ende wert alsoo gheaccompaigneert nae de Stadt Candy, met wel duysent gewapende Soldaten van alle natien / soo Turken, Mooren, Singales, Cafferos, ende verloochende Portugesen, by haer hebbende acht vliegende Vaendelen (waer onder eenige waren / die sy onlangs de Portugesen afgenomen hadden) geleyt. In't inhalen wasser veel gheluyt van alle vreemde Instrumenten / onder alle waren daer veel Schermeyen / ende Sackpijpen / die met goede ordre eenige Musijck-stucken speelden. Alsoo werdt onsen Generael in sijn logement ghevoert / voor by het Hof vanden Coninck / alwaer men groote Triumphe dede met schieten. Den Generael was geaccompaigneert met Capiteyn Iongherhelt van Vlissingen, drie Trompetters voor hem / ende een die de banderolle / ofte Princen vlagghe droech / hadde noch by hem vier andere Dienaers / daer werdt oock ghedraghen een sijde Spaenschen ofte Portugaelsche vlagghe al sleepende / die den Coninck vereert wert / waer teghen den Koninck een ander Portugaelsche 1602. Iulius.

vlagge

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1602. Iulius. vlagge gaf/ die sy van de Portugesen genomen hadden. In 't logement komende / was alles bestelt / ende ghereet gemaeckt / niet op zijn Singales, maer op zijn Portuges, ende Emanuel Dios, met andere Portugesen bleven den Generael gheselschap houden; des na-middaechs sont den Koninck 3. peerden met haer sadels toegerust/ ende begeerden van den Generael/ dat hy by hem soude komen; die alsoo tot den Koninck gegaen is/ met nemende eenighe presenten / nae dien den Koninck hem ontfanghen hadde / zijn de presenten op een tapijt gheleydt / den Coninck in witte kleederen gekleet zijnde/ is opgestaen / ende toonende de voornoemde presenten sijnen jongen Prins / ende Princes / is met den Generael langs de Zael gaen wandelen / sommige propoosten met den anderen hebbende/ heeft den Coninck den Generael eyndelijcke licentie gegeven / om naer sijn logement te gaen; seyde / morghen sullen wy weder spreken/ gaet/ende rust/ want ick weet dat ghy moede gereyst zijt / eer den Generael vertrock / dede hy sijne Muysicijns speelen / tot groot contentement van den Koninck/in't vertrecken speelden alle de Schermeyen/ Trompetten/ ende Sack-pijpen. Des anderen daechs heeft den Koninck den Generael wederom sijne Peerden ghesonden / ende te Hove doen komen / alwaer hy wederom feestelijck onthaelt wert. Den Koninck met hem spreeckende vande negotie weghen den Caneel / ende Peper/ so en begeerde den Generael niet te accorderen tot den prijs/ die den Koninck eyschten/des lieten sy 't spreken van negotie staen/ende quamen in ander discoursen. Den Generael willende afscheyt vanden Koninck nemen / soo vraechde den Koninck wat hy daer voor gheven wilde / den Generael antwoorden dat hy om den Peper/ oft Caneel daer niet ghekomen en was / maer alleenlick om 't bevel van sijn Excellentie te doen / dat was den Koninck aen te bieden de vrientschap van weghen sijn Princelicke Excellentie / ende soo hy assistentie van doen hadde / hem die soude senden teghens de Portugesen sijne vyanden; dit den Koninck aenhoorende verteldent aen alle sijne Heeren / die met groot contentement sulcks in danck aen namen. Den Koninck nam den Generael in sijn armen/ende hief hem op/seggende alle den Peper/ende Caneel/die ick verdich hebbe/is u gegeven/ 't welck weynich was/ ende mochte in Hollant,de waerde wesen/van ontrent 3000. pont Vlaems/ excuserende / dat wy hem subijt over quamen/ als uyt den Hemel gevallen/ alsoo dat hy gheenen Caneel/ofte Peper gereet hadde/want hy noyt sijn dagen daer mede gehandelt hadde / ende oock niemant en mocht den Caneel plucken/ ja selfs dede se vernielen/om sijn vyanden de Portugesen, dat diese niet en souden komen trecken; ende voor ons daer langer tijdt te blijven/kost niet geschieden/mits den grooten regen / dat oorsake was/ datter genen Caneel kost getrocken worden / oock dat den Mosson uyt den oosten begost/ waer mede wy op leger wal voor Matecalo lagen. Tusschen den Koninck/ ende onsen Generael zijn alle dagen veel discoursen geweest; de Koninck dede alle de wapenen / welck waren de Harnassen/Morlioens/ ende andere / die sy van de Portugesen genomen hadden/ aen den Generael toonen/ oock alle sijn Pagoden, die veel/ ende kostelijck zijn/ met ghesneden figuren / meer als vier ofte vijf duysent / sommige soo hooch als masten / waer toe expresse Torens gemaeckt zijn/ seer kostelijck/ ende konstich ghewrocht van schoonen steen/ heel verwelft/ ende vergult / ja dat hy schier te boven gaet in fray ghebou zijnder Pagoden de Pauselijcke kercke. Den Generael dit al gesien hebbende/ is weder tot den Koninck ghekeert/ die hem vraechden wat hem vande Pagoden dochte/antwoorden/ dat hy liever levende personagien sag/ 1602. Iulius.

als

Digitized by Google

1602. Iulius.

als doode figueren/die nergens dienst doen costen. Den Koninck vraegden hem/oft onse Pagoden waren gelijck de Portugesche met beelden verciert/ noemende Maria, Petro, Paulo, ende andere/ ende/ oft wy oock aen Christum gheloofden. Den Generael antwoorde/dat wy Christenen waeren waerachtich/ ende niet Pauselick Roomsche Christenen/gelijck de Portugesen, oock wilde hy bericht wesen/wat wy in onse kercke hadden. Toonden hem de blooten muer/ maer dat wy in onse herten hadden den waerachtigen God/ die hemel/ende aerde/ ende ons allen gheschapen hadde. Den Koninc vraechden andermael/ oft onsen God niet sterven en koste/ waer op hem heerlick bewijs gedaen wert/ dat gheen sterffelick mensch kost Goddelick wesen/ ende seyden hem opentlick/ dat sijne figueren te vergheefs waren/ alsose altemael sijn van verstorven personen/oock wert hem opentlijck vermaent/ dat hy niet op sijne Pagoden soude staen/ maer op God/ die alles geschapen heeft/ 't welck den Koninck wel verstonde/ ende toonde sijn Palleys/ ende Stadt/ seyde dit heeft/ my God al gegheven/ beklaechden/ dat sijn Singales soo gierich waren/ sonder conscientie/ dat sijt al stelen/ende nemen datse verborghen doen konnen/ daer op den Generael antwoorden/dat wy niet verborgen en costen doen/ofte God inden hemel kost het sien/ ende wat hy hier niet en strafte/ soude hier namaels niet ongestraft blijven. Den Coninck dit wel verstaende/gaf een schoon reden/ ende sprack/ t'is waer/ want sulcx alsmen saeyt/ salmen maeyen: daer sijn meer propoosten gheschiet hier te lanck om te verhalen. Des anderen daghs heeft den Coninck weder de Paerden gesonden/ende den Generael in sijn Hof te gast doen komen met al zijn volck/ in een groote Zael/ die alom met Tapitserie bekleet was/ alwaer veel Spaensche stoelen/ ende een Tafel gestelt was/daer 't alles opgericht wert/op de Christenen maniere/ ende met veel Musijc/ ende ander Spel vereert. Den Generael heeft den Coninck vereert met het conterfeytsel van sijn Pr. Excell. sittende te Paerde in volle Harnas/ in forme/ ende groote van't paert/ ende persoon/ daer hy den slach geschiet in Vlaenderen Ao. 1600. den 2. Iulij, 't welck den Coninck wonderlijck aenghenaem was/ hem wert vertelt de maniere van dese betalie/ oock de gelegentheyt van onse vereenigde Nederlanden/ende hoe de Heeren Generale Staten ondert belept van sijn Pr. Excell. de oorloge teghens den Coninck van Portugael, ende Castilien voerden. Den Generael was 5. dagen by den Coninck/ meest den tijt. Den Coninck was nimmermeer versaet te vraghen/de conditien/gelegentheyt/ende de maniere van onse landen; heeft het pourtraict van zijn Excell. in sijn kamer doen hangen/ dat daer gestadich in sijn gesichte blijft/ den Generael wert gebrocht inde Camer vande Coninginne/ daer sy sat met hare kinderen/ de Prins/ ende Princes/ al ghekleet op der Christenen maniere/ den Coninc den Generael toonende dese voorsz personagien 't welck een groote eere/ ende faveur is. Ende sprack: siet ick/ mijn Coninginne/ Prins/ ende Princes sullen op hare schouderen de steenen/ Calck/ ende anders helpen draghen/ soo de Heeren Staten/ ende sijn Pr. Excellentie believen hier in mijn Landt een Casteel te komen maken/ sullen mogen daer toe sulcke plaetse/ haven/ofte Baye kiesen/ als hun sal geraden vinden. Heeft tot dien eynde diversche brieven aen onsen Generael ghegeven/ ende hem ghemaeckt sijnen Ambassadeur/ om die saecke aengaende/ te handelen met de Heeren de Generale Staten/ ende zijn Excell. Oock heeft onsen Generael vereert met gheschencken/ ende titelen/ ende heeft aen hem versocht/ eenige van sijn Musijc Instrumenten/ welcke hy den Koninc liberalijck schonck/ met twee persoonen/ die seer wel op alle in-

De Coninc presenteert hier, soot sijn Excellentie ofte de Heeren Staten believe, plaatse te verleenen om een Casteel te bouwen in sijn Lant.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1602. Iulius.

instrumenten kosten spelen / dat den Koninck in soo grooten danck nam/dat het scheen geen meerder vrientschap hem kost gheschieden. Dese twee persoonen zijn Meester Hans Rempell, ende Erasmus Martsberger, die heeft den Koninck in sijn Hof genomen / ende selfs op eenige Instrumenten begost te leeren spelen. Desgelijcx de Prins / ende Princes / hebben Erasmus Martsbergh haren Secretarius ghemaeckt. Den Koninck met zijnen Prins/ende Princesse begosten de Nederlantsche spraeke te leeren / seggende Candy is nu Vlaenderen, alsoo dat den Koninck hem in alles verblijdt toonde: onsen Generael is seer willecom gheweest/ die hem wel in alles onderricht heeft / alsoo dat wy niet en twijfelen/ hy sal ons een groot vrient zijn / ende de Portugesen een meerder vyandt worden. Den Generael scheydende van Candy, nam sijn af-scheyt vande Koninckliicke Majesteyt/ genaemt inde Cingaelse sprake/ Fimala Derma Suri, Ada; d'oorsaecke van dese namen/ sal op een ander verhaelt worden/inde Historie van Zelon, van 't gene datter ghepasseert is sints de doodt des grooten Koninckx Darma. Aen onsen Generael werden gedaen veel Olyphanten / ende volck om weder te vertrecken naer sijn Schepen / hem met gevende groote pijlen / ghenaemt Sergonsios, daer mede willende bevestigen haer groote trou/ende waerheyt/ oock een verguldе Somberero, met vier/ofte vijf Slaven/om hem te dienen. Is alsoo weder gekeert door het geheele landt vry/ende vranck/sonder eenighe koste / als alleen eenige presenten/ die hy vrywillligh gaf/ende was op dese Voyagie twee-en-twintigh dagen. Aen boordt gekomen zijnde / heeft begost ordre te stellen om de Schepen te doen vertrecken tegens ultimo Augusto, mits dan was verwachtende de Mousson uyt den Oosten / hem bevindende swack van volck / alleen twee-en-twintigh eters / des stelden hy ordre/om eenigh volck van den Ram te doen komen/ die noch vijf-en-veertigh mannen hadden / alwaer eenige hen onbeleefdelijck tegens stelden / dan den Generael heeft dat soo weten voor te komen / dat hy gelijcke wel zijn begheren volbracht heeft/ ende met groote redenen d'anderen bewesen / ende overtuycht/hare onbedachte plompe ongehoorsaemheyt / heeft alle dese questie op d'een zijde gheschoven / ende waer genomen 'tgene tot voordeel van onse reyse noodich was.

1602. Augustus.

Den 5. Augusti is van Candy ghevolght den Modeliar, ofte groote Capiteyn / Emanuel Dios, geaccompaigneert met andere Modeliars, ende hondert twintich Soldaten / die van den Koninck gesonden wert / om de Schepen te besichtighen / ende met onsen Generael te spreken / om te besichtigen eenighe bequame plaetse/ om op ander tijden met de Schepen te anckeren/daer sijn veel discoursen/ oock schriftelijcke beloften tusschen hun beyde gheschiet / die beswozen werden/ tot getuygenisse der waerheyt. Den voornoemden Modeliar wert oock alle eere bewesen / ende met twee Sloepen gewapende Mannen aen boordt ghebrocht / waer door hy groot contentement ontfinck.

Figuer N°. 7. *Hier wort verthoont wat voor de Plaey van* Matecalo, *ende de Revier ghepasseert is, terwijl* Ioris van Spilbergen *daer op de Reede lach met sijn twee Schepen, die met* 2. *ende* 3. *ghereeckent zijn.* 4. *De Sloep van* Spilbergen, *neemt een Galiotte.* 5. *De Boot van* Spilbergen, *neemt een* Champagne. 6. *De Sloep van* Spilbergen *met* 14 *man, neemt een Galeye.* 8. *Een Boot met* Portugesen, *die mede vluchten.*

Den 8. Augusti sagen wy een zeyl t' Zeewaerts/ den Gene-

Digitized by Google

1602. Augustus. Generael dede zijn Sloupe mannen / die het zeyl in namen/ende bevonden een Galiotte te wesen/van ontrent veertich lasten / nieu/ende wel gemaeckt / waer op waren sessenveertich mannen / soo Portugesen, Toupasen, Mesticos ende Marineros, die eenighe Spinguarden, ende twee Bassen hadden/ met veel piecken/ ende partisanen/ dan lieten haer van des Generaels Sloupe nemen/ waer in waren veerthien mannen; den Capiteyn vande Galiotte was genoemt Antonio de Costa Montero, was gheladen met Arraca, weynich voor ons weert / ende hadden wat Peper / ende Caneel in. Dit den Modeliar, Emanuel dios siende/geloofden ons sekerlijck/dat wy vyanden vande Portugesen waren / hem wert vereert sommighe wapenen; de Galiotte met de laedinghe/wert den Koninck gheschoncken / waer over eenen expresselijck nae Candy wert ghesonden / de tijdinghe daer brengende / daer den Koninck groote feste over dede maken.

De Sloup nemen een Galiot.

Den 9. dito is vertrocken den Modeliar voorsz/ende ginck andermael met hem Guion le fort, ende Hertoch Philips, om te vorderen dat den beloofden Caneel / ende Peper mocht gesonden worden/ den welcken arriveerden seer korts na hen vertreck namentlijcke 60. Cannasters Canneel/ 16. Balen Peper/ 4. Balen Corkoma. Guion le fort met sijn Compaignie te Candy komende/ wert oock wel onthaelt / ende kreech eenighe goude Ringen tot vereeringe / desgelijcks oock Hertoch Philips. Daer was noch Caneel / dan den wech die lanck is / nemet veel tijts / soo dat wy daer na niet en mochten vertoeven/ om de oorsaeck vanden Mosson; ter wijlen dat Guion le fort uyt was/ sijn de Schepen versien/ ende klaer gemaeckt.

Den 11. dito kregen wy wederom een Champaigne met Arraca, de welcke geschoncken wert met de ladinge aen den Koninck van Matecalo, die voortijts den Generael licentie gaf/ de Portugesen te nemen/ ende daer toe hulp presenterende/ maeckte nu protestatien / datmen de Portugesen nam voor sijn Landt / dan hy moest dit doen om samblant te toonen / alsoo hy op contributie neutrael sit. 1602. Augustus.

Den 12. dits sagen wy t'Zeewaerts een ander Champaigne/ waer naer wy toe ginghen / ende brochten die op die reede / was oock met Arracca gheladen/ waer op waren twintich mannen/ Mesticos, ende Toupas. Den Arecca vercochten wy daghelijcks in mangelinghe van gesteenten/ende verversinge/ondertusschen is ons ontloopen Antonio de Costa Montero door quade wacht / waer over den persoon van Claes Kalcs, ende andere gestraft werden. Het scheen dat eenighe Portugesen, de Schepen / wel wilden rantsoenen / dan ten was maer om ons op te houden / dat ons den Mosson verrassen soude. In dese drie Schepen waren ontrent hondert mannen / daer van eenige by ons bleven dienen / ende een deel sijn nae Candy gesonden/ de rest zijn over boordt belent/ ende ontswommen/ die kosten.

Den 23. dito is inden Ram andermael d'ongheluck gekomen over den Constabel Houtepen, door qualijck toesien dat hy een Stuck afschietende / ende weder ladende niet wel uyt en wiste / sulcx dat hy om sijn leven komen is.

Den eersten September is Guion le fort met sijn Compagnie van Candy aen boort gekomen/de welcke Brieven van den Koninck brochte/ met eenige geschencken/ ende alsoo den Mosson voorhanden was / resolveerden wy 's anderdaeghs te vertrecken/ siende dat de Portugesen maer op hen bedroch toe en leyden/ om ons den Mosson te doen op 't lijf komen / ende alsoo een leger wal te krijgen/waer door wy in groot perijckel hadden mogen komen/ soo zijn wy tusschen den maendach/ ende dingsdach des nachts vertrocken / eerst is den Generael Septemb.

aen

Digitized by Google

1602. Septemb. aen landt ghegaen / op de Play van Matecalo, alwaer wel twee hondert Cingales stonden / die alderley goet verkochten / hun vraghende / oft hy yemandt schuldich was / soo sy yet te eysschen hadden / dat sy spreken souden / sijne Chaloupen waeren daer met goederen om te betalen / dan elck seyde hem / datse niet te eysschen en hadden. Alsoo zijn wy den 2. dito des nachts t'zeyle gegaen / stekende in brant de twee Portugesche Schepen geladen met Arracca, wy en hadden geenen tijt de Arracca te verkoopen / oock wilden daer mede aende Cingales toonen / dat wy der Portugesen vyanden zijn. Aldus zijn wy (Godt lof) van 't Eylandt Zelon vertrocken / alwaer onsen Generael geen weynigh perijckel uytghestaen heeft / soo by den Koninck van Matecalo, die eenen contribuant der Portugesen is / als oock in 't reysen naer Candy, den verren wech / ende groote moeyte / doch alles is gheschiet om d' ordre te volghen vande Heeren Reeders / ende op hoope van onse ladinge: Van 't lant scheydende liepen twee mannen wech / welck was den Constabel / ende Timmerman / vanden Admirael / alsoo zijn wy in Godts namen den derden September vertrocken naer Achien, in 't Eylandt Sumatra.

Vertreck van *Vintana* naer *Achien.* in *Sumatra.*

Eer wy dan met dese Voyagie voort varen, soo heeft het ons goet gedacht, in korte te verhaelen, wat in 't Koninckrijck *Zelon* gheschiet is, sint de doodt des Conincks *Ragu*, ende hoe het Koninckrijck *Candy* gelegen in 't Eylandt *Zelon*, hem vry gemaeckt heeft vande *Portugische* regeringe.

Den Coninck in Zelon, genaemt Mara Ragu, hadde drie Sonen rechte erfgenamen / ende eenen bastaert Sone / genaemt Darma, welcke is gebooren in Setavacca, alwaer de Coninghen haer Hof houden in Zelon, desen bastaert Darma is ghewonnen by een Baillerdeerse, welcke zijn Vrouwen / die den Coninc onderhout / om haer wel / ende konstich danssen / desen Darma is opgevoet in d'oorloge / hem cloeck / en verstandich ghebruyckende / alsoo dat hy heeft weten de herten vande krijchsknechten tot hem te trecken / daer door hy hem verstout heeft / een quade daet aen te gaen / ombrengende / ende vermoordende synen Vader Mara Ragu, ende zijne drie broeders / de rechte erfghenamen / als doen hebbende de macht in sijn handen / is hy gecomen inde Stadt Setavacca, dede hem daer aennemen / ende bekennen voor Koninck van Zelon, ghebruyckende groote tyrannie over de Cingales, die noyt goet hert tot hem en droegen / om de quade daet / voorzen verhaelt. Dat hy een Barbiers Soon is / als sommige schrijven / hebben wy neerstich nae vernomen / maer bevonden hem een Sone Mara Ragu als boven verhaelt / het mach wel wesen / dat hy eē beminder der konste des Chirurgien geweest is / alsoo hy een kloeck Soldaet / ende beminder van veel wetenschap was. Hy dede den Portugesen groote oorloge aen / so dat hy hen allen forten Trancqueros afnam / uytgenomen Colombo, ende Mannar. In dit voorsz. Eylandt Zelon is een ander Coninckrijck / genaemt Candy, het welcke noyt subject / ofte onderdanich en is gheweest de Coningen die in Setavacca haer Hof houden. Het Koninckrijck Candy is seer machtich / rijck van Inwoonders / meest Cingales, die noyt den voorsz Darma voor Koninck wilden kennen / maer voerden Oorloghe teghen hem / ende werden gheassisteert door de Portugesen.

1602. Septemb.

Genaemt *Ragu* want alle Coningē in *Oost-Indien* hebben dien naem van eygē *Ragu*

De Cingales altijdt haetende den voorsz Darma om zijn tyrannie / hebben soo vele te weghe ghebrocht / dat hy door vergift is gestorven / dese Cingales de welcke de grootste menichte der Inwoonders zijn / hebben stracx met de Portugesen een verbondt gemaeckt / alsoo dat

Digitized by Google

1602. Septemb. dat de doot des Koninckx Darma eenen grooten ingang/ ende wech is geweest voor de Portugelen in Zelon, die sints alom op alsulcke Havens/Bayen/ende plaetsen/ Fortressen maeckten/ daer 't haer goet dochte. Sy laten de Cingales vrylijck ghebruycken hare Heydensche ceremonien / ende Pagoden: Jae vele Portugesen met de Cingales vereenighen/ ende trouwen/soo datse eenen Olypoderigo onder malcanderen hebben / waer uyt blijckt dat de Portugesen hare affectie meer streckt tot den rijckdom/ als tot het Rooms geloof / ofte Religie: De Portugesen woonen veel onder dese Heydensche Cingales, op diversche plaetsen/ daer sy geen Kerck/ Cluys/Capel/ noch Monnick/Paep/oft Coster en hebben/wordende den Inwoonders in veele dingen gelijck.

Ten selven tijden is komen te sterven den Koninck van Candy, alwaer doen ten tijden groot Modeliar was Fimala Darma Suria Ada. Den voornoemden Fimala Darma Suria Ada, was in zijn jonckheyt uyt Candy ghebracht naer Colombo,was den Sone van eenen grooten Prins in Candy,die oock groot Modeliar was/ dese voornoemde Fimala,wert gedoopt in Colombo, ende den naem ghegeven nae den Broeder des Coninckx Philippus van Spangien,ende Portugael,Don Ioan D'austria. Van Colombo wert hy gevoert nae Goa,ende was daer ten tijden / dat Gouverneur in Goa was/Emanuel Sosa Cottin, ende oock als Mattheo Albukercke, van Portugael voor Vice-Roy quam:ende alsoo desen Fimala Darma Suria Ada, die Christen gedoopt was / groot ende sterck wert/ seer kloeck op sijn beenen / ende een man van groote kracht / ende kloeck van verstant was / wert hy door de Portugesen (als vooren gheseght) groot Modeliar, oft Capiteyn in Candy gemaeckt,dese groote Modeliar zijnde den naesten persoon neffens den Koninck / die vele ghebiet hadde/ ende het stuck van oorloge regeerde: Den Koninck van Candy doot zijnde/so heeft dese Don Ioan(die de Soldaten op sijn handt hadde/ ende oock bemint was vande Cingales, alsoo hy mede een Cingales was / van groot ghe- 1602. Septemb. slachte / ende huyse in Candy) hem Coninck ghemaeckt / alle de Portugesen die in Candy waren/ ende by woonden / doodt ghesmeten/ ende verdreven/ hem stellende in opentlijcke oorloghe teghens haer. Daer was in Candy een rechte Erfgenaem / een Dochter des voorschreven ghestorven Koninckx/ welcke was vande Portugesen in Mannar gevoert/ende ghedoopt met den name Dona Catharina. De Portugesen zijn gekomen met groote macht van Goa,ende andere plaetsen/ onder 't beleyt van Petro Lopes de Sosa,Generael / ende Capiteyn van Malacca nae Candy,met hen voerende Dona Catharina, Dochter des verstorven Koninckx / ende rechte Erfghenaem van Candy, om de selve met ghewelt in't Koninckrijcke te stellen. Ende den voornoemden Lopes de Sosa Generael / soude dese Dona Catharina trouwen/ wanneerse in haer Rijck soude ghestelt zijn / mits hy soude de Regeeringhe aldaer in Candy hebben/ als ghetrout zijnde met de Koninginne. Soo heeft den voornoemden Lopes hem met sijn macht nae Candy begeven/ doende Don Ioan wijcken ; nu in Candy zijnde / heeft Don Ioan hem inde Matto , ende Bosschen begeven/ alwaer hy den Generael Lopes de victualie af nam/so dat alle Portugesen,die haer op de weghen / ofte buyten Candy begaven / werden doodt ghesmeten / des den Generael Lopes ghedwonghen was een mijle van Candy te trecken / tot een plaetse ghenaemt Ballene, om slach te leveren aen Don Ioan Daustria, (dewelck zijnen ghedoopten naem was) anders op sijn Cingales genaemt Fimala Darma Suria Ada. Alsoo zijn dese voorsz Personagien Anno 1590. op eenen Sondach den anderen elck met sijne macht seer heftigh aenghevallen / want den Generael Lopes was wel versien van goede Soldaten/ ende Don Ioan desghelijckx van menichte zijnder Inwoonders/

Digitized by Google

1602. Septemb. woonders / de Portugesen hadden veertigh groote Olyphanten / die bequaem waren ten oorloghe / dan Don Ioan heeftse soo aengheballen / blijvende continuerende vechten/met Piecken,Plesios, Sergonsios, ende andere wapenen / dat de Portugesen geenen tijdt en hadden / om te rusten/oock werden sy soo beset/dat hun geen victualie kost toe komen. Den voornoemden Don Ioan brack de Portugesen van malcanderen/ende werden al t'samen verslaghen: Petro Lopes de Sosa bleef daer doodt/ Dona Catharina ghevangen / alle de Olyphanten ghenomen/ ende veel Portugesen tot Slaven ghemaeckt: door dese victorie heeft Don Ioan hem doen vast Koninck in Candy ghestelt/ ende trouden Dona Catharina selfs/ daer hy de teghenwoordighe Prins / ende Princes by heeft. Dona Catharina was doen ter tijdt tusschen 9. ende 10. Jaren out. D'oorsaecke deser victorie nae menschelijcke wijse/kan niet gheoordeelt worden / door de Cingales kracht gheschiet te zijn / het is naest Godt (die alle Heyrkrachten in sijn handt heeft/) het kloeck beleyt van Don Ioan ghweest / die noch meest sijne Soldaten heeft van vreemde Natie; want de Cingales sijn wel fraeye Mannen / maer beminnen het groot ghemack / zijnde Lieden van wel te eten goede spijse / ende weynich werck te doen/oock zijnt doorgaens meest lieden die veel vermogen / in goederen / huysen / ende andersins/ haer seer roemende op hare Casto, ende maken groote schande van eenigen arbeyt te doen; eten alleen/doen haer oprechten op Bonnanes bladeren/drincken al uyt Gorgelanes, dat is uyt eenen Pot/ met eenen Toedt / sonder daer mont aen te setten/ ende al wat sy eens aenghetast hebben / ende niet op en eten/ worpen sy wech voor de honden / geen Slaven soo slecht/die sulcks eten willen/dat eens aengeroert is.

Nae dat de Portugesen dese nederlage gehadt hebben/ heeft Don Ioan D'austria nu Koninck van Candy, zijn Rijck vry ghehadt: ende alle de Tranqueros der Portugesen gebroken / want zy meest al doot gesmeten / gevangen / ende wech geloopen waren naer Colombo, soo dat nu Don Ioan vrede hebbende/ heeft een seer costelijck Paleys in Candy, ende oock vele Torens, ende Pagoden doen maken / daer de Portugesen, die gevangen waren/ al aen wercken moesten / ende liet al sijn gebouwen op der Christenen maniere maken. Den voornoemden Don Ioan liet oock syn Hof in Bollewercken legghen/ ende diversche Tranqueros op sekere bequame plaetsen/ daer hy ghestadelijck goedt / ende sterck Guarnisoen houdt / wel beset / soo dat de Portugesen qualijck in Candy konnen gheraecken / hy is altijdt doende met Bouwen/ende nieuwicheden te practiseren/om tegens sijne vyanden te staen / nam in de nederlaghe van den Generael Lopes wel hondert Banderos. Heeft onsen Generael gheschoncken meenichte van alderley wapenen/ die hy in dese victorie verkregen heeft. 1602. Septem.

Drie / oft vier Jaeren nae de nederlaghe van den Generael Lopes, heeft Don Jeronimo des Ovedo, Generael vande conqueste in Zelon,menighe practijcke/ende aenslach ghemaeckt / om 't Coninckrijck van Candy te conquesteren/ dan heeft noyt yet weerdighs konnen uytrichten. Tot dat hy eyntlijck is ghekomen met een groote macht / door last van den Koninck van Spaengien, ende Portugael, met hem brenge vele Cavallieros Hidalgos van Goa,(dieder met hele dozijnen / in menichte zijn) meynende Candy teffens op te slocken. Is ghekomen ter voorsz plaetse van Ballene,daer te vooren de Batalie van den Generael Lopes gheschieden/ alwaer hem Don Ioan Koninck in Candy rescontreerden/ ende leverden daer d'een den andere batalie / dewelcke seer heftigh was / ende oock langhe duerden/ ende ten ware dat Don Ieronimo niet soo vast hem met sijn volck hadde ghesloten ghehouden / sy souden alle ghesagen ghe-

Digitized by Google

1602. Septem. ghe weest zijn / ghelijck den Generael Lopes; doch hy heeft hem soo weten in ordre te houden / vertreckende al vechtende / hoe wel vervolcht / ende nae ghejaecht wert / tot Colombo, het wort den voornoemde Ieronimo tot groote eere vertelt / dat hy met sulcke ordre al vechtende vijf daghen / hem / ende sijn meeste volck in salvo brochte / hoe wel vele Portugesen int vechten bleven / desgelijcx van des Coninex volck. Sints dier tijt / en hebben de Portugesen met gene Heyrkrachten yet meer versocht teghens den Coninck van Candy, dan doen dagelijcx schermutsingen uyt hunne Tranqueros, ende eenighe courssen. De Tranqueros soo van den Coninck / als der Portugesen, leggen op een mijl / en sommige op een halve mijl by den anderen / hebben dickwils door verrassinge / ende practijcke / oock om kopen met geldt (datter mede om gaet) den anderen altemets een Tranquerin afghenomen / gelijck ontrent acht maenden op den Paesschen ghebeurt is Emanuel Dios, nu groot Modeliar in Candy, een Jonghen zijnde / ten tijde van den Generael Lopes, ende gevangen werdende van den Coninck / bleef in Candy dienen / is wederom geloopen nae de Portugesen in Colombo by Don Ieronimo des Ovedo, ende gaf veel practijcken voor / om dẽ Coninck van Candy om te brengen / den welcken seer wellekom was / ende veel geloofs hadde / liet oock sijn ooren korten / want alle de Portugesen, die in Candy dienen / moeten oock d'Ooren opgedaen worden / op de maniere van de Cingales. Desen voorsz Emanuel Dios heeft sijn dobbel practijcke te werck ghelept / met Don Ieronimo geaccordeert sijnde / ende een silveren Cruys voor hem ghebrocht / daer by gesworen wert / dat hy soude gaen met andere vijf Portugesen, als Cristiaen Iacomo, Albert Primero, Ian Pererro, zijnde alle drie Capiteynen / met twee andere soldaten naer Candy, hun begheveude by den Koninck om hem te dienen / soo gelegentheyt te vinden / den Koninc te vermoorden. Desen voorsz Emanuel Dios wiste Don Ieronimo meer gelegentheden voor te geven / om lichtelijc den Coninck te vermoorden / daer toe hy ontfinck een groote somme ghelts / om tseyt uyt te richten / ende andere op sijn sijde te coopen / tot hulpe van dit feyt. Den voornoemden Dios was belooft / soo hy zijn stuck mocht volbrengen / dat hy soude Koninck in Candy wesen: Ten gebrack aen geen groote beloften / want de Portugesen houden voor seker / soo den Koninck doodt ware / dat sy lichtelijcke aent Koninckrijck Candy souden comen. Aldus meynde Don Ieronimo dat de sake sonder twijfel soude haren voortganck hebben / naer dien dat het soo geconfirmeert / ende besworen was by het silveren Kruys. (Hoe Christelijck sy in Goa, ende alom in Oost-Indien leven / wort door andere genoech beschreven / hoe meenige moort datter alle nachten gebeurt / om particuliere questien / ende begeerten.) Desen Emanuel Dios is eerst vertrocken in maniere van uyt Colombo geloopen te zijn / is na Candy gecomen by den Koninck / ende verteldent alle wat hy met Don Ieronimo ghehandelt hadde. Don Ieronimo hadde verborghen doen bestellen veel Portugesen, ende andere Soldaten by de Tranquerin Ballene, om de selve stracks te bespringen soo haest het feyt volbracht soude zijn / te weten als den Coninck soude vermoort zijn. Sy meynden dat den voorsz Dios was voor ghegaen / om den Coninck te adverteren / dat de voorsz vijf Portugesen hem wilden in trouwigheyt komen dienen / ende dat den Coninck aen sijn Tranquerin ordre souden laten / om hen te ontfanghen / als sy over quamen / dan daer wert andere ordre ghestelt. Den Coninck liet by nachte het Forte Ballene vol Soldaten doen / ende ginck selfs daer mede in. De voornoemde vijf Portugesen sijn ghekomen / hebbende by haer schoone Transchados, welcke sijn Messen van Iappan, werden van Emanuel Dios inghehaelt / ende soo sy 1602. Septem.

binnen

Digitized by Google

1602. Septem.

binnen quamen/werden door sommige Camers geleyt/ alwaer den Coninck was/ende werden stracx gevangen/ende gebonden. Dese Portugesen hadden eenige Cingales,die haer dienden/ welcke dat siende/ isser een ontloopen over de Trancquerin,dit de Portugesen adverterende/die in Bosschagie lagen/sonder t'ontloopen van dese Cingal, den Koninck soude alle die in Bosschagie lagen overvallen hebben. Dese / ende diergelijcke practijcken gebruycken sy veel over beyde zijden/ daerom de Portugesen voor een spreeck-woort seggen Esto pretto de Candy,sabo mouto,meynen daer mede den Coninck. Dese 5 Portugesen sitten in Candy hert gevangen/den Coninck onsen Generael dit al vertellende/schonck hem een van haer Iappansche Transchados, daer mede sy meynden den Coninck om te brengen. Voor desen getrouwen dienst die Emanuel Dios gedaen heeft/eñ meer andere/ want hy is een cloeck Soldaet/van groote wetenschap/eñ ervarentheyt/in plaetse van Coninck te zijn/dat hem Don Ieronimo beloost hadde/heeft hem dē Coninck zijnē grooten Modeliar gemaeckt/'t welcke eenen groten staet is.

In Junio voorleeden / dewijle wy in Zelon waren/ is den voorsz Emanuel Dios met een deel Soldaten de Matto ghepasseert / ende verraste een Trancquerin, daer eenen Capiteyn in lach genaemt Simon Corero,smijtende meest het volck doodt / ende brochten grooten buyt in Candy. Desen Coninck van Candy heeft een tamelijck groot Landt/ met vele Steden/wel ghebout/ende tamelijck veel volckx/ dat alwel hebbende lieden zijn/ in goede ordre van haer kleederen/te weten tot de middel van 't lijf het bovenste naeckt/ ende een Carpous, ofte Mutse op 't hooft/ sommige die groot van middel zijn hebben al Roppillios ende Wambays aen / seer behangen met Ringen / aen haer ooren verciert met Gesteenten/ ende fraey krissen op haer zijde/ hare Vrouwen desgelijcx/ gaen al met de borsten bloot/ haer seer beschaemt houdende / als sy Mans persoonen ghemoeten / haer kleederen sijn net / ende sy selfs wel ghefatsoeneert van lijf / ende aensicht / haer pereerssel ghesciet met haer eyghen hayr/ sonder eenigh bintsel van zijde/ ofte anders. Sy weten dat soo te voeghen achter teghen 't hooft in manieren/al/oft sy Huyven aen hadden/ het hayr leyt hun seer net gestreelt. Op dese maniere gaen alle de Cingales groot/ende kleyn/om haren hals hebbē sy silvere/ende vergulde Hals-banden/ende Ringen aen de vingers/ende teenen/oock om de armen verciert met Gesteenten. Hare huysen sijn fraey/ende wel gebout/de Vrouwen weten wel de spijse toe te richten / leven luy/ ende leckerlijck/ hebben een abondant Lant van Hoenderē/Vis/Herten/Pauwen/Verckens/Boter/Melck ende Honich : Alderley Fruyten / Annanassen, Bonnanes, Coques , Iaques, Manges , Oranien , Lymoenen, ende ander Fruyt seer goet/dan geen Ossen/ Koeyen/ofte Buffels mogen sy eten/noch geenen wijn drincken. Onder dese Cingales woonen veel Mooren, Turcken,ende ander Heydenen/ die alle bysondere Wetten hebben. De Bramos zijnder in groote menichte / die seer superstitieus zijn/ worden van andere Natien in eeren gehouden/dese Bramos eten niet dat leven ontfanghen heeft / oock bidden sy aen alsulcke Ghedierte / als sy smorgens eerst sien/ als men by Ian Huygen lesen mach. Onsen Generael hun vragende/waerom sy dese Wet haddē/antwoorden/ dat hunnen Godt sulcx geboodt. In meerder propoosten komende/seyden wy/dat onsen Godt alles toe hoorden/ wat op aerden/ende inde wateren is. Ende om dat wy zijn volck zijn/ende hem toebehooren/ soo geeft hy ons oock alles vrijlijck te eten / waer op sy geen antwoort en gaven. De maniere in Zelon, Candy , ende alomme int Eylandt is/dat een Man trouwt soo veel Vrouwen/als hy machtich is te onderhouden/de Jonghe Dochters worden qualijck thien Jaren out / ofte

1602. Septem.

Een Man neemt soo veel Vrouwen als hy kan houden.

sijn

Digitized by Google

1602. Septem.

sijn ghetrout / ende beslapen / hebben oock de maniere van haer dooden te verbranden : het landt is seer Rijck van Rijs / dat op andere plaetsen ghevoert wert / want aen de Zee-cant aen alle bequame Havens wordt ghehandelt / ende komen groote Canoes, ende Champanes, dan moeten al handelen met licent Brieven vande Portugesen, daer sy weynich voor gheven; om haer gherustheyt ghetroosten sy hun / de Portugesen tribuyt te geven / dan wanneer sy wilden / soo en vermochten de Portugesen niet / oft weynigh / alsoo dat haer met weynich laten contenteren / den Koninck van Matecalo, die veel landt / ende volck heeft / betaelt voor tribuyt / ende dat sijn volck mach vry de Zee / ende kuste bevaren / de waerde van ontrent 50. Ducaten des Jaers / welck hy noch betaelt in Rijs.

Den Koninck van Candy is alleen / die oorloghe voert / sonder tribuyt te betalen / met twee gebroeders / die oock eertijts by de Portugesen gheweest sijn / ende ghedoopt in Colombo, dese helpen hem sijn ghenaemt Don Emanuel, ende Don Louwis, Prince de Sct Corle, andere Coningen moghen den Koninck van Candy wel assisteren / doch het geschiet heymelick: heeft sijn lant meest over beyde sijden vande Riviere Trinquamale, welcke Riviere voor by de Vintane loopt / een Stadt daer den Koninck sijn Galeyen / ende Champaines bouwet.

Dit voorsz Eylandt is seer Rijck van Kaneel / ende bequaem om Peper te doen wassen / dan de Cingales en stellen hun daer op niet; alleen ontrent Colombo, daer de Portugesen sijn / wordten Kaneel ghetrocken. Int Koninckrijck Candy is alderley Metael / van Yser ende Koper / datter gegraven wort / maer weynich in Matecalo. In Candy sijn oock Bergen / die Silver / ende Gout geven / dan den Koninck en wilt niet toelaten / dattet ghesocht wordt / die Gesteenten die daer meest sijn / en

Goudt en Silver Berghen.

1602. Septem.

mogen van niemant gesocht / ofte verhandelt worden / als by den Koninck / so hy eenige begheert / doet daer maer soo veel soecken / als hy teffens van doen heeft / vergaert gheen op voordeel. Den Generael heeft seer hart / ende sterck daerom aen gehouden / om van een deel Gesteenten te moghen met hem handelen / dan en wilde daer noyt toe verstaen / hy heeft daer eenich bysonder secreet mede voor: om ons te doen op houden / van te voorderen om Gesteente met hem te handelen / gaf ons ontrent twee hondert steenen van alderley soorte / als Robijn, Bacan, Garnaden ende andere / seyde dit geef ick u / maer ick en begere gheen te vercoopen / alsoo hiel onsen Generael op / van meer daer om te soliciteren / niet teghenstaende / wy hebben hier / ende daer / sommighe goede partyen becomen / dan heymelijcker wijse. Op de Play van Matecalo, quamen veel Ghesteenten te koop / die al heymelijck uyt Candy ghebrocht werden. Het voorschreven Eylant is seer Rijck van alderley Ghesteenten / ende van veel ander materialen / als vooren gheseydt / ten wordt niet toeghelaten datment soecken ende graven mach. Ick ben door sommighe Rivieren ghepasseert / daer wijt sant uyt namen / ende spoeldent met schoon water / waer in wy de Garnaden vonden / jae in de Stadt van Candy wanneert geregent heeft / soecktmen inde Riolen, daert water sijnen loop heeft / aldaer ick heb diversche Gesteenten sien rapen / dan sy moetent al by den Koninck brenghen / het landt heeft veel Christal / wanneer men daer in graeft / salmen veelderley kostelicheydt vinden / soo van Christal / Metalen / ende anders / soo sy uytgetrocken moechten worden / 't heeft oock vele fray steenen dienende tot bouwinge / veel goet / ende bequaem hout tot Schepen / ende huysen te maken / oock vele plaetsen daer sy haer sout hebben / so dat dit Eylant wel het vruchtbaerste is daermen van mach spreken / ofte schrijven; 't is be-

quaem

Digitized by Google

1602. October. bequaem om te planten/ ende sayen. Alles wat in alle andere landen gewonnen wort/ so van Oly/ Terwe/eñ wijn/dat can al bequamlijck daer wasse wanneert daer geplant/ oft gezaeyt wort/ als wy by d'experientie bevonden/ ende hebben vande wijnen die daer wassen gedroncken / heeft oock menichte van Cattoen / diversch hout/eñ ander wortelen om Verruwen te maken/Gember, Corcoma, Cardomoma ende Mirrabelanes, kan der wel groepen/ hebben oock bevondensommige Nooten/ met Foelie,ofteMases.'t Is oock een seer gesont lant/eñ tamelic getempert van lucht/ende hitte/so dat in/ dit Eylant niet en gebreeckt tot nootdruft des lichaems/ boven al is te beclagen/dat hun het opperste gebreeckt/de kennisse Gods door Jesum Christum/verhopen/de Heere sal haer beter kennisse verleenen/want 't is volck die seer patientich zijn / niet hals sterckt / men mach haer vrpelick alle haer gebreck seggen/eñ willen wel onderricht wesen. Wanneer sy overtuycht worden/ dat hare Afgoderije nergens toe en dient / 't welck men hun vrpelick seggen mach/sullen sy u vriendelijck antwoorden/dat het des lants costuyme is/ja bekennẽ selfs dickwils/ dat haer Afgoden van gener weerde en zijn/Dona Catharina en besoect geen Pagoden;Don Ioan den Coninck 't gene hy doet / is meest om te believen de Cingales. Int voorsz Eylant Zelon lopen veel Pilgrims/die den berch van Adam besoecken / om de voetstappen van Adam te besien / alwaer Don Ioan selfs eens geweest is / eñ heeft de maet vande voetstappen inCandy doen stellen. Wanneer sy hunne Feeste hebben/wort daer veel geoffert/by sulcke manier weet den Coninc vande Cingales het gelt te trecken / begint / ende bouwet veel Pagoden, eenighe laet hy onvolmaeckt blyven / waer toe hy dickmaels schattinghe doet gheven / ende blijven evenwel onvolmaeckt. Het gelt dat daer meest om gaet / zijn silveren Laurins, oock goude ende silvere Fannons.

De groote Pagoden diemen siet alsmen zeylt van Pointo de Gallo, nae Matecalo ontrent de tweede droochten/ daer is den voornoemden Coninck eens gereyst / om te besien de groote Figuere dieder in staet / in forme van eens Mans persoon / recht over endt staende/ met een bloot sweert inde handt / den arm opgheheven / om te slaen. Desen voornoemden Coninck/eer hy na de Pagode reysde / heeft menichmael gespot met de groote Figuere/ dan alsoo hy inde grote Pagode is gecomen / so heeft dat Sweert geschut / ende gerammelt. Den Coninck dit siende / deden hem verschricken: sulcx vertellen de Cingales alsoo geschiet te syn/ 't welck den Duyvel door syne Toovenaers / ende Afgoden dienaers can te wege brengen;dit Lant is vol van dese grouwelen. De Cingales grooven sekerlijck dat de Wereldt niet vergaen en sal/ so lang als dese Pagode blijft staen. In Candy hebben sy hare Figueren vande verstorven menschen / sonderling van hare groote Heeren / eenen grouwel sietmen daer/wanneer sy hun crancklick/oft qualic gevoelen/ so lopen sy stracks na een Figuere als eenen Duyvel/die zy offeren/ waer toe sy altijdt eenen Corf in hare Huysen hebben / daer in sy vergaren 't gene datse den Duyvel offeren / ende versoecken van hem geholpen te worden. Op ander plaetsen in Zelon bidden veel aen een Oliphants hooft / van hout / ofte steen gemaeckt/ seggen datse sulcx doen om wijsheyt te krijgen / haer abusen/ ende grouwelen zijn veel/het waer te wenschen/dat eenige Christen Potentaten de moeyten wilden aen nemen/ om dese Afgoderije uyt haer te rucken / 't welck wel doendelijck soude wesen met Gods hulpe / so men de saeck met ernst ter eeren Godts wilde aengaen: Want 'tis volck dat hem geerne laet onderrichten/ende lijden wel datmen hare abusen straft / sonder hun met toorn daer tegens te stellen: men mocht seggen / de Portugisen hebben dus langhe daerom ghearbeyt / ende 1602. October.

Digitized by Google

1602. Septem. de niet uyt gericht ; voorwaer de Portugesen soecken meer de rijckdommen van Zelon , als de rechte bekeeringhe / ofte kennisse tot Godt / door Jesum Christum.

Alsoo den Coninck van Candy een seer kloeck wereldts vernuft Man is / den welcken selfs geerne hoort alle ghelegentheden van onse Landen / soo in Politie / als Religions saecken / daer onsen Generael menichmael met hem van ghesproocken heeft / hem gheneycht siende tot onse Natie / soo heeft onsen Generael op hope van yet goets te verwachten / by den voornoemden Coninck ghelaten een Jong-man / ghenaemt Erasmus Martsberger, die tamelijck gestudeert heeft / ende in veel spraecken ervaren is / ende oock van goet leven. Den Coninck heeft dit in groote weerde genomen / dat den voornoemden Martsberger daer by hem gewilligh was te blijven / ende maeckten hem zijnen Secretaris. Onsen Generael was wel ghedient met den voorsz Martsberger, dan om de groote hoope / ende apparentie / om den Coninck te doen af-staen van sijn Heydensche dwalinge / soo is den voornoemden Martsberger daer gebleven / die belooft heeft den Koninck dickmaels te doen verstaen / wat grouwelen hun Pagoden zijn / ende den Coninck te bidden / daer van af te staen / ende te brenghen tot de ware kennisse Godts.

Het Eylandt Zelon is eertijts groot gheweest / gereeckent in sijn begrijp vier hondert mijlen / maer nu ist door de Zee aen de Noordt-West zijde wel veertigh mijlen afghenomen / soo dat de groote / ofte ronde nu is gherekent dry hondert mijlen / ende heeft vele bequame Havenen / waer vande beste is Poincte de Galle. Een seer bequame plaetse voor alle groote / ende kleyne Schepen / om te handelen van daer op alle contreyen van geheel Oost-Indien, dit is een plaetse soo wel ghelegen als in Oost-Indien te vinden is / om te troubleeren / dat de Portugesen nerghens souden konnen vry handelen. 1602. Septemb.

Hier nae volgen de namen vande besonderste plaetsen / hoe verre sy gelegen zijn van den anderen.

Van Poincte de Gallo, Westwaerts.

Alican.	—	—	9. mijlen.
Verberin.	—	—	1. mijl.
Calutre.	—	—	3. mijlen.
Colombo.	—	—	6. mijlen.
Nogombo.	—	—	5. mijlen.
tGilau.	—	—	5. mijlen.
Putalon.	—	—	10. mijlen.
Mannar.	—	—	18. mijlen.

Van Poincte de Gallo na Matecalo, Oostwaerts.

Bellingan.	—	—	4. mijlen.
Mature.	—	—	2. mijlen.
Dondoute.	—	—	1. mijl.
Tannadar.	—	—	1. mijl.
Halpilana.	—	2 mijlen ende een half.	
Aialle.	—	—	3. mijlen.
Velebe.	—	—	9. mijlen.
Tansalier.	—	—	7. mijlen.
Trincoly.	Een Pagode.	—	12. mijlen.
Matecalo.	—	—	5. mijlen.
Trinquamale.	—	—	10. mijlen.

Dese boven-ghenoemden plaetsen syn ghelegen aen de Zee-kant.

Hier

Digitized by Google

Digitized by Google

n°8

Digitized by Google

Hier volghen de plaetsen van Colombo nae Candy.

1602. Septem.

Tranquero grando.		—	3 mylen.
Malevana.	—	—	2 mylen.
Grovabley.	—	—	3 mylen.
Setavecca.	—	—	3 mylen.
Grovenelle.	—	—	2 mylen.
Manieratuate.	—	—	4 mylen.
Dively.	—	—	3 mylen.
Matappety.	—	—	2 mylen.
Altonnor.	—	—	1 myl.
Ganiattany.	—	—	1 myl.
Ballene.	—	—	1 myl.
Candy.	—	—	1 myl.

Van Matecalo nae Candy.

Aldea de More.		—	1 half myl.
Occattoty.	—	—	2 mylen.
Viado.	—	—	2 mylen.
Negutitti.	—	—	5 mylen.
Nilvaele.	—	—	2 mylen.
Vegamme.	—	—	4 mylen.
Vintane.	—	—	6 mylen.
Vendro.	—	—	5 mylen.
Candy.	—	—	4 mylen.

Figuer N°. 8. *'t Wapen vande Coninck van* Zelon. *Item de Godt van den Coninck van* Matecalo, *die sy aen bidden, om wijsheyt, Rijckdom, ende gesontheyt.*

Figuer N°. 9. *Dese Afbeeldingh van het Eylant van* Zelon, *ghelegen in* Oost-Indien, *is in sijn groote* 360. *mijlen, en nu bezeylt, ende bereyst door* Ioris van Spilbergen. *In dit Eylandt woonen verscheyden Coninghen, daer de voornaemste af is den Coninck van* Candy, *die hem selven vry hout vande* Portugesen, *die haer meest onthouden, in, ende ontrent* Columbo, *daer den meesten Caneel ghetrocken wort: voorts is in dit Lant Peper, Korkoma, veel edel Ghesteenten. Ten N.VV. van* Candy, *is een Visschery van Peerlen, op den hoeck van 't Landt. Hier in dit Landt sijn Silver, ende Goudt-mijnen, mede van Yser ende Metael, ontrent het Landt daer den Coninck van* Candy *syn Rijck streckt; maer hy en laet niemant toe, dat sy naer Ghesteenten soecken, nochte oock Mijnen graven, dit doet hy om syn Rijckdom niet te verliesen, ofte vermindert te werden: Dese luyden in dit Lant syn seer vol superstitie, sy hebben over al Pagoden, ende groote Beelden, van ghedaente van Menschen, ende ander Monsters, als hier is gestelt boven de Stadt* Candy, *den Afgodt van den Coninck van* Matecalo. *Ontrent* Setavacco *daer is 't Zeghel van den Coninck van* Zelon *gesneden.*

Den 3. September **alsoo wy vertrocken vant Eylant** Zelon, **vande** Play, **genaemt** Matecalo, **is ons op de Reyse van** Achien, **niet sonders ghepasseert.**

Den 16. **dito zijn wy gearriveert op de Reede van** Achien, **int Eylandt** Sumatra, **alwaer wy gevonden heb-ben**

Digitized by Google

1602. September.

ven onse Pinasse het Lam, dewelcke by nachte ontrent de Eylanden Comora van ons verdwaelt was. Den Capiteyn Specx hadde door weynich hope / van onse comste / ende lanc toeven / hem begeven onder de Compaignie vande Enghelschen, alsoo de voorsz Pinasse seer reddeloos was / ende oock den Stierman hem seer ongewillich toonde / om de voorsz Pinasse weder toe te maken / oock allegeerden / datse seer cleyn was / ende niet veel Peper, soude hebben moghen voeren / alsoo dat den voornoemden Specx geraden vont / met Sr. Gems Lancester, Generael van de Enghelsche Schepen / ten besten te accorderen inder manieren alst volcht. Dat den voornoemden Sr. Lancester soude aenveerden de Pinasse / ende dat al het volck vanden voornoemden Specx souden in cost / ende huyren voortaen tot zijn lasten comen. Den voornoemden Lancester verbeterden het volck vande Pijnasse hare huyren / ende beloofden daer en boven drie last Peper te voeren voor niet / sonder vracht / ofte anders te betalen / tot inde Stadt van Londen, sulck accoort was ghemaeckt weynighe daghen voor ons arrivement / op de Rede van Achien, aldaer vindende de voornoemde Enghelsche Compaignie / ende den Admirael van S. Malo, den welcken synen Vice-Admirael verloozen hadde op de Maeldives, inde maendt Meye: alsoo wy ten Ancker ghecomen zijnde / heeft S. Lancester synen Boot gesonden / daer in was de Meester vant Schip / S. Sention, Phlips Grave, quam onsen Generael willecom heeten / van weghen S. Lancester, ende Vice-Admirael S. Mildelton, dat hy by hen soude te gast comen / 'twelck alsoo gheschiede. De voornoemde Engelsche waren gereet om stracx te vertrecken / sose ons niet en hadden sien comen / hare Voyage was gedestineert na de straet van Malacca, om te verwachten de Crake van S. Thomè, die na Malacca wilde / onsen Generael dit verstaende / is met de voornoemde Enghelse gheaccordeert / ende maeckte hem klaer in twee daghen / om met haer te vertrecken / ende hen te assisteren / om de voornoemde Craecke te nemen.

1602. September

Den 17. dito is onsen Generael na landt ghevaren / gheaccompaigneert met thien / oft twaelf persoonen / met hem nemende de brieven van syn Excellentie / om aenden Coninck te leveren / ende voorder den Koninck te seggen / 't gene hem door de Heeren Reeders belast was: aent landt komende / soo sijn hem gekomen willekom heeten de Nederlanders, die aldaer waren gebleven vande Compaignie van Zeelandt / door d' ordre vande Heeren hare Reeders / brochten onsen Generael tot hunne huysen / alwaer hy vertoefde / tot datmen den Koninck de wete dede / dat ons Generael hem mocht komen saluteren / ende de brieven leveren van sijn Princelijcke Excellentie / waer op stracx gekomen is den Corcon, ofte Sabandaer, hem willekom heetende / ende segghende wanneert hem beliefden / mochte te Hove gaen / om sijne sake by den Koninck te verrichten. Alsoo is den Generael te Hove ghegaen met Sr. Guion le fort, ende gheaccompaigneert met de voorghenoemde Nederlanders, als Sr. Cornelis Iolijt, Ian Mertsz, Lucas Iansz, ende Claes Pietersen, oock Philips Grave de Sencion meester vant Schip / te Hove komende / wert van den Koninck willekom gheheeten / ende verkreech gehoor / om sijne Majesteyt aen te seggen 't ghene door de Heeren Reeders belast was / d'welcke was den Brief van sijn Princelijcke Excell. te leveren / die inhielt / ende versoeckende was aende voornoemden Koninck / ons Generael te kennen voor Agent van sijn Princelijcke Excell. versoeckende alle faveur / ende hulp / om liberlijck te mogen handelen / ende trafiqueren met sijne inwoonders. Voorder na dat onsen Generael met schoone

ne

Digitized by Google

1602. September

ne preſenten den Koninck bereert hadde / verſocht ſeer eerbiedelijcken / dat ſijne Majeſteyt ſoude believen te ghedencken de voorleden ſchade die door ſijn volck ghedaen was int Iaer ons Heeren 1599. aende Schepen de Leeu, ende Leeuwin, om de ſelve ſchade door eenich faveur / ofte courtoſie te recompenſeren / want daer tegenwoordich ſtondt Guion le Fort, die ten ſelven tijden in perijckel / ende ghevaer zijns levens was / om vermoort te worden / gelijck den Generael Houtman, ende d'eerſamen S. Thomas Coymans, ende meer andere ghebeurt was / den Coninck antwoorden hier op / dat hyſe al hadde doen ſtraffen dier ſchult in hadden / ende dat hy van die daet gheen kenniſſe / oft wete en hadde / maer dat het een ſake was van ſynen Sabandar, dier doot ghebleven is / ja ſelfs ſijnen Sone / nu Coninck in Pedier, heeft doen vertrecken / om dat hy de ſaecke van ſulcken quaet / in Achien zijnde / niet belet en hadde. Voorder ſeyde / ſoo ghy lieden yemant meer weet / dier ſchult aen heeft / ick ſalſe ſtraffen / de welcke lichtelijcken daer te wijſen waren / want ſy ſtonden daer preſent / ende zijn noch zijn eerſte / ende grootſte Heeren / alſoo werden wy met een Hofſche excuſe afgheſet. Den Koninck liet den Generael met alle zijn Compaignie heerlijck tracteren / ende dede daer vergaderen vele van ſijne Heeren / om ons goet chier aen te doen / die ons ſeer dronghen om te drincken / want ſy ſelfs groote dronckaerts zijn / daer wert meer ander playſier ghedaen / ſo van danſſen / ſingen ende ſpelen door ſijn vrouwen / die koſtelijck met Gout / ende geſteenten verciert zijn. Den Koninck vereerden onſen Generael met een vergulde Cris / ende met ſchoone kleederen geborduert met Goudt / desgelijcks oock Guion le Fort.

Den 21. is onſen Generael vertrocken met het Schip / ghenaemt het Schaep, inde Compaignie vande voorſz. Enghelſchen / latende aldaer ſyn ander Schip den Ram, overleverende eenich ghelt / en goederen in handen van Cornelis Specx, om te gheven aen Guion le Fort tot Peper te koopen / dewijle wy na de ſtraet van Malacca ſouden ſijn.

Den 25. zijn wy ghecomen aende Eylanden van Queda, ghenaemt Poulo Punaon.

October

Den eerſten Octobris zijn wy gecomen by een cleyn Eylandeken / ghenaemt Iſla de Gerre, ende daer ontrent blijvende laveren / aen / ende af houdende / verwachten alſoo de Crake van S. Thomè. Aen de cuſte van Malacca zijn wy eens ten Ancker geweeſt / het maeckte daer veel buyen / alſoo dat wy daer een Ancker verloren / ſulcx dat wy ons weder al ontrent Iſlo de Gerre hielden / alwaer wy den 11. dito een seyltghen ſaghen / meynende dat het een Portugeſe Bercke was / de Sloupen wierden daer nae toe gheſonden / ende bevonden een Prauwe te weſen van Ior, het volc ſpur ontcomen met haer Canoe. Deſe Indianen hebben groote oorloge met die van Achien, op ander tijden hebben wy meer van deſe Scheepkens van Ior geſien onder de cuſte van Malacca, dewelcke hun daer onthouden / om die van Achien te berooven.

Den 13. dito ſaghen wy een ſeyl / Weſt-Noord-weſt van ons / loopende voor den windt dit ſeyl wert eerſt gheſien uyt het Schip den Hector, daer Vice-Admirael op was Capiteyn Middelton, alſoo ſetten wy alte ſamen onſe halſen toe / ende liepen om het voorſz Schip te verkennen / den avondt op den hant comende / ende alſo / het zeyl ons wel mocht ontgaen / ſo wert door den Generael Lanceſter geordonneert / dat ons Generael / met Capiteyn Middelton 't voorſz ſeyl ſouden ſien te bezeylen / ſo veele mogelijck was / ende onſen cours wert gheſtelt naer dat wy koſten mercken dattet ſeyl ſynen cours was ſettende / om hem alſo te recontreren. Den Generael Lanceſter met het Schip den Sencion, daer

1602. October. meester op was Philips Grave, ende de Jacht het Lam, dese 3. spreyden hen van den anderen/ diversch inde Straet/ op avontuere / oft wy het zeyl gemist hadden/ dat eenige van henlieden hadden mogen gewaer worde/ alsdan teken doende / om d'ander Schepen by te doen komen/ het wert seer doncker/ soo dat ons Generael sijn Chaloup oock voor uyt sonde/ met een vande Stuer-lieden/ ende wel ghemant/ om 't voorsz zeyl int gesicht te krijgen / alsoo dat het wel drie uren in den avont was/ dat wy het zeyl weder sagen/ eerst door onse Chaloupe/ die ons teecken dede met een licht hem geordonneert / ende quam ons tijdinge brengen/ dat het een groote kraecke was/ hem aengesproocken hebbende/ wat het voor een Schip was/ en wilde geen antwoort geven. Ons Generael hadde belast/ soo het volck van 't voorsz vreemt zeyl vraeghden/ wat wy voor Schepen waren/ hen antwoorden souden dat wy d'Armaden waren/ van Don Andrea de Fortado van Malacca. Den voorsz Fortado is hem houdende ontrent Malacca, Sunda ende de Mollucca, om te verhinderen de Trafique van andere Natien. De Crake van S. Thomé is gekomen by ons Schip / ende Capiteyn Middelton, wat wy hem vraeghden/ ende aenriepen/ gaf geenen antwoort / ende was d'eerste die naer ons schoot / stracx heeft Capiteyn Middelton veel teeckenen ghedaen van vyer-werck/ om d'ander Schepen aen te doen komen. Wy hadden eenige lichte Metalen stucken boven/ daer mede geschoten werde naer de Crake/ ondertusschen kregen wy onse Bouch-stucken uyt/ ende Capiteyn Middelton al sijn geschut uyt brengende/ dat groot/ ende swaer was/ is de Crake naerder gekomen/ ende hebben daer in dapper geschoten/ als oock wy van gelijcken. De Crake schoot weder met haer geschut / ende Musketten/ dan door de donckerheyt dede kleyn / ofte geen schade / het duerde wel als twee uren dat wy de Crake tusschen ons beyden hadden / doende ons devoir met schieten / soo veel mogelijck was / ondertusschen sijn ghekomen de andere Schepen/ die hen geschut al klaer zijnde/ hebben dapper inde Crake gheschoten / weder af wendende elck een hem klaer maeckende / ende soo al weder 't meestendeel vande nacht met schieten op de Craeck doorbrengende / soo datter veel volcx gheschoten / ende het Schip seer reddeloos wert. Het was seer dangereus al dit schieten/ om den anderen schade te doen / dat Godt lof niet gebeurt is.

De Crake wert beschoten.

Des morgens met de voorsz Crake gedreven zijnde de Straet innewaerts/ naer Malacca, by de Eylanden Darry, soo heeft de Craecke eerst gestreecken/ den Capiteyn genaemt N. is ghekomen int Schip van den Admirael Lancester, ende sijn met hem gheaccordeert / datse haer lijf souden behouden / ende nae dat het Schip al gelost soude zijn/ den Capiteyn het ledich Schip soude behouden.

De Crake accordeert behouden Schip ende leven.

Figuer N°. 10. *Afbeeldingh van 't nemen vande Craecke van* S. Thomé. 1. *Den Generael van van dese Engelsche Schepen*, Lancester. 3. *Capiteyn* Middelton. 4. *De Iacht het* Lam. 5. *De Iacht vande Engelschen.* 6. *De Sloepe van den Generael* Spilbergh.

Den 14. Octobris werden de principaelste Portugesen daer uyt ghenomen/ ende verdeelt op alle de Schepen/ het waren meest rijcke/ ende tresselijcke persoonen/ seer kostelijck met Zijde/ ende Fluweel bekleet/ sy werden heerlijck ghetracteert/ alsoo oock al die int Schip bleven/ soo Vrouwen ende kinders/ niemant en wert aen haer persoonen oneerlijck ghetracteert/ tot welcke opsicht/ ende oock de goederen te lossen/ wert gestelt Capiteyn Middelton, ende ons Generael Ioris Spilbergh.

De Crake wert ghelost.

Den

Digitized by Google

De Kraeck van
S.te Thomo
De Straet van Malacke
3
5
6
2
210.

Digitized by Google

1602. Septemb.

Den Capiteyn hielt sijn Camer vry / waer in hy hadde eenige Vrou persoonen/ende dienaers. Den Schreyvaen, Pyloten, Contremaystres, ende veel Marineros werden hen kisten/ oft meeste dat daer in was gelaten/ alsoose neerstich waren met goede ordre/ door hen eygen volck de goederen te lossen. Met lossen waren wy besich acht dagen / daer werden uytgelost 960 Ferdes/ 80 kisten/ 40. Cannesters/alle Lijnwaet-doecken van alderhande couleuren/veel kleeren/Wapenen/ ende hondertderley frayigheden/oock veele eetbare Waren. Daer waren veel packen met Anijs / Comijn/ Leer ende Matten/ dat niet ghelost wert om de kleyne weerden. Inde voorsz Craecke waren veelderley Waren / als Rijs/ Boter / Oly ende anders dat wy niet mochten lossen/ om de slommeringh vande plaetse.

Den 20 Octobris was het seer quaet weder/alsoo dat wy wederom een ancker verlooren/den Admirael/ende andere Schepen van gelijcken / soo dat wy moesten de voorsz Craecke verlaten/ende setten de Portugesen daer weder in/ende lieten hun soo nae Malacca gaen/dewelcke blijde waren / ende bedanckten ons van 't redelijck tractement / ende discretie aen hen bewesen. Den Capiteyn met de Portugesen hebben haer Schip eerlijck voorghestaen / soo langh alst redelijck was te defenderen. Van geldt / oft Ghesteenten is weynich / oft gheen ghevonden / daer waren over de ses hondert persoonen op/ als Portugesen, Mesticos, Marineros, Slaven/met eenige Vrouwen/ende Kinders/ die al te samen wel versien waren van kleederen / Lijnwaet/ ende doecke op hun maniere / die Craecke was groot ontrent 1400. laten / het voor Casteel was soo hooch/ als de Mars van een Schip van twee hondert lasten/ desgelijcx de Campaignie achter. Met den voorsz Capiteyn / ende ander Portugesen werter dickmaels ghediscourreert/die ons vraeghden/waerom wy dus verre quamen om negotie te doen / waer op gheantwoort wert: om dat den Coninck van Castilien, ende Portugael, ons groot ongelijck dede in onse Landen / ende dat wy in Castilien, en Portugael niet en mochten negocieren/ derhalven genootsaeckt waren niet alleenlijck de West-Indiaensche Landen/ maer oock de Ooft-Indien te besoecken / ende verhoopten eer langhe te handelen in China: gelijck alreede de Straet Magelanes , Mar del Sur, ende Philippines besocht waren / als oock eenighe Schepen alree in Patania gheweest waren aen de Oost-zijde van Malacca, oock dat de Heeren Reeders van Zeelandt hadden Commisen ghesonden met een Turcx Schip / dat van Achien nae Gousaratte ginck in Cambayen , 't was hen oock vreemt om sien / dat ons Schip soo kleyn was/sonderlijck onse Jacht het Lam. Als ons Generael hen vertelde / dat hy kortelingh was geweest int Eylant Zelon, op de Reede van Matecalo, ende hem verstout hadde int Lant soo diep te reysen nae 't Coninckrijck Candy, alwaer hy met den Koninck van Candy, Fimala Darma Suria Ada , anders op sijn Christens ghenaemt Don Ian d'Austria, getracteert/ ende ghesprooken hadde/brengende van daer ontrent 60. Canasters Caneel, ende sommige Peper, oock veel Gesteenten/ende presenten tot teecken van vriendtschap / dit selve hoorende/ docht hun geen kleyn saecke te wesen/ want sy ontsien seer den voorsz Coninck van Candy , die de couragie heeft de Portugesen d'Oorloghe aen te doen als vooren verhaelt. Int weder-keeren naer Achien , hebben wy veel quaet weders ghehadt / mits het was inde veranderinge vande Mousson, ende quamen op de Reede van Achien den 5. Novembris , hadden ghelaveert van Isla de Dary sesthien dagen.

1602. October.

Op de Reede van Achien zijnde ghekomen(Godt lof) meest tegens windt/ ende stroom / soo hebben wy onse zeylen / die meest ontwee / ende uyt de lijcken gewaeyt waren/

Digitized by Google

1603. Novem.

waren / wederom gerepareert / ende versien / voorder ons weder klaer makende om te vertrecken / want in Achien geen Peper te koop was / de Engelschen, die gereet aldaer wel seven maenden ghelegghen hadden / ende wel versien van gelt / en hadden noch maer vijftich lasten Pepers / verlieten een nieuwt huys datse daer ghemaeckt hadden / ende maeckten gereetschap om te vertrecken. Desgelijcks Le Berdeliere Generael vande Fransoysen, die noch qualijck seven lasten Peper in hadde / ende wy ontrent acht lasten meest al gekocht tot Tapel de baer / elcke bare 380. pont Nederlants gewicht / ende elck Tapel is de weerde van een pont Vlaems. De drie lasten Peper die den Generael Lancester moest voor niet overvoeren naer Londen / wert hem ingheladen / soo dat wy vertrocken den 20 dito naer de custe van Malacca, genaemt Queda, dan door den storm ende Oosten wint en kosten wy Queda niet beseylen / ende zijn alsoo geloopen na de Eylanden Nicoubars, alwaer wy quamen den 23. dito / daer ons veel Canoen aen boort quamen met Hoenderen ende Orangjen-appels / brochten oock wat Ambregris, doch weynich die goet was / aldaer bleven wy twee dagen. De inwoonders vande Nicoubars zijn al wilde Gentos de Mattos, soo se de Portugesen noemen / een volck die niemant en vertrout / ende oock niet te vertrouwen en zijn.

Den 25. dito vertrocken wy weder nae Sumatra, nae de Reede van Achien, op hope soo de Engelschen, ende Fransoysen vertrocken waren / wy tot goeden prijs een partije Pepers souden mogen koopen.

Den 28. dito sagen wy het voorsz landt van Sumatra, dan door den grooten storm / die uyt de straet van Malacca komt / ende met den Oosten wint / en kosten wy op de Reede van Achien niet seylen / het was dach ende nacht meest storm / ende regen / soo dat wy meest ons schooverseyls moesten alleen gebruycken.

1603. Decem.

Den 3. Decembris hebben wy des morgens ghesien een Eylandt / waer van de stuerlieden / soo vanden Admirael / als van het Schip den Ram, in grooten disputen waren / wat het voor een Eylandt mochte wesen / want eenige stuerlieden maeckten gissingen op de vier graden te sijn by Noorden den Equinoctiael, andere affirmeerden dat het de Nicoubars waren / door de overtrocken locht des daechs / als nachts en kostmen geen seker hooghte nemen / ten Ancker komende onder dit Eylandt heeft haer de Sonne vertoont op den middach / ende bevonden de hooghte van seven graden / ende een derdendeel by Noorden / waer in de Stuerlieden al verwondert waren / dat den stroom ons so aen de Noord ghebrocht hadde / daer wy meest Zuyden / ende Zuyt Zuyt-oost / oock Zuyt Zuyt-west onsen cours gestelt hadden / te weten ten naesten by aende Bouling; hier by is te mercken / datmen qualijck tegens den Mosson kan voort geraken hier in Oost-Indien. Ende zijn also ten Ancker ghekomen onder dit voorschreven Eylandt Nicoubar.

Den 6. dito hebben wy noch diversche plaetsen / Bayen / ende anders besocht / om bequamelijck ten ancker te komen om water te halen / dan bevondent alsom seer onbequaem / soo dat wy weder resolveerden na Achien te gaen / alwaer wy gearriveert zijn naer groote moeyte van contrarie winden / en stromen / hebbende maer een Ancker.

Den 25. dito op de Reede van Achien komende sont den Koninck stracx een Prau / daer in een schaap / versoeckende dat onsen Generael by hem soude komen.

Den 26. dito is ons Generael na den Koninck ghegaen / ende hem eenige presenten gedaen hebbende / den Koninck die aengenaem zijnde / dede weder andere daer tegens / wy siende datter alle vrientschap by den Koninck was / hebben onse goederen doen opbrengen.

Den

Digitized by Google

1603. Ianuarius. Den eersten Ianuarij is ons Generael weder aen Lant ghevaren/ met den voorschreven Koninck spreeckende/ van weghen den Koninck van Candy, van sijne gheleghentheden/ hoe den selven d'Oorloghe teghens de Portugisen voerde / verhaelende alle 't ghene met den voorschreven Koninck ghehandelt hadde/'t welck hem scheen aenghenaem te zijn: want den Koninck van Achien heeft daer na Ambassadeurs aenden Koninck van Candy ghesonden / soo dat niet te twijffelen is / oft den Koninck van Candy, sal hulp/ende assistentie van hem bekomen.

Op den selven dito heeft ons Generael aenden Koninck gheschoncken een Metalen stuck gheschuts weghende 600. Pont / met diversche Harnassen / Rondassen/ Morilions / Roers en Musquetten / dit alles in grooten danck aen nemende. Met een verthoonende / dat hy gheen Realen van achten en hadde om Peper te coopen / maer wel goederen / als gheschilderde doecken / ende veel andere soorten / die uyt de Crake van Malacca ontladen waren / oock hadden wy Yser/ ende Laeckenen / vraechden of den Koninck alsulcks diende; Versoeckende daer voor Peper te hebben/ verclarende dat hy van sijn Excellentie voor Ambassadeur gesonden was hier in Oost-Indien, alst blijckt by den Zegel/ende hant van sijn Excellentie/ende dat hy geen Koopman en was / derhalven gheen gelt by hem mede ghebrocht en was / doch alsoo onsen Generael nu redelijck versien was met Indiaensche doecken / soo begheerden hy aenden Koninck / dat hy hem wilde vercoopen twee hondert baren Pepers / ende in betalinge nemen de voorschreven Doecken/'t welck alsoo gheaccordeert wert/ midts toevende den tijt van twee Maenden.

Den 7. dito heeft den Koninck ghelevert ontrent ses baren Pepers / die geladen worden in onse Sloupe/ ende des avonts naer boort gaende / met sesthien Mannen / is Godt betert door quaet weder inde brandinge 1603.
int uytcomen vande Riviere overvult met water / al- Ianuarius.
soo datter ghebleven zijn neghen persoonen / waer onder was den Stuerman Hartoch Philips van Rotterdam, d'ander sijn miraculeus ghesalveert / eenighe sijn den sevensten dach naert blijven van dese Sloupe te voorschijn ghecomen / hun soo langhe onthoudende hebbende op de Eylanden van Gomerspoel, eetende / ende hen onderhouden hebbende met bladeren/ ende gras.

Den 10. dito is den Boodt van het Schip den Ram naer landt ghecomen; zijnde inde brandinghe vant incomen der Riviere / is aldaer oock overvult / ende om ghestulpt / alwaer verdroncken is den Barbier vant voorsz Schip / de andere berchden al haer leven / alsoo het by daghe was: ons Generael alle dese bedroefde tijdinghe / ende ongheluck siende / was niet weynich bedroeft / doch denckende aen het advijs door hem aende Capo de Bon Esperance gheschreven:

Nu't soo is,, en wesen moet,, waerom ghequelt,
't Is ghewis,, den Heere goet,, die't al bestelt.

Alsoo hem troostende / dat alles gheschiede door de beschickinghe Godts. Voorder heeft hem het weder begonst te beteren / alsoo dat wy veel goederen aen lant deden comen / ende daghelijcx veel doecken soo aenden Coninck / als andere particuliere persoonen verkochten / den Peper bleef al op den prijs van 24. Tapel.

Den 17. dito zijn ghearriveert op de Reede van Achien twee Schepen uyt Zeelant, d'eene ghenaemt Vlissinghen, ende d'ander der Goes, quamen vande Reede van Matecalo, uyt Zelon, alwaer sy ghelaten hadden het Schip Ziriczee, verwachtende haren Commies/ Sebalt

Digitized by Google

1603. Ianuarius. de Weert, den welcken was gegaen naer den Koninck van Candy, want hy in Matecalo verstaen hadde/ dat onsen Generael aldaer gheweest hadde / ende wel onthaelt/ dewelcke hem dede resolveren/derwaerts Candy te gaen.

Den 29. dito is van Achien vertrocken Claes Pietersz van Vlissingen, ende Lucas Iansz van Antwerpen naer Calicut, met een Schip van Gouserat, om te vernemen/ wat negotie men daer souden konnen doen: Dese 2 voorsz Persoonen sijn in Achien gebleven/met consent/ende ordre vande Compagnie van Zeelant. Door de twee voornoemde Schepen van Zeelandt hebben wy met blijdtschap vernomen/dat de Compagnie van Hollandt ende Zeelandt vereenicht waren. Onderwijlen hebben wy de Schepen versien / die seer van den Worm ghegeten waren. Den Koninck heeft aen landt onsen Generael inghegeven een Huys/ dat de Engelschen daer gebouwt hadden/ altemael met witten steen gemetselt/ende wel versien tegens den brandt / voorder wel doormaeckt met Kamers/ ende eenen grooten viercanten Hof daer by. Daer in zijnde/ dede de Wapen van sijn Excellentie daer voor setten / dit huys hebben de Engelschen aen den Koninck gheschoncken/'t welck geen teecken en is/alsoo sy oock niemandt daer in lieten / datse weder naer Achien sullen komen. Ondertusschen is ghearriveert het Schip Ziericzee van Matecalo, waer in was Sebalt de VVeert, den welcken hadde in Candy gheweest / alwaer hem veel eer/ende vriendtschap weder-varen was / eer hy in Candy quam / ontfinck hy Brieven van Erasmus Martsberger den Schrijver / van onsen Generael aldaer ghelaten / ende nu Secretaris by den Koninck aldaer/ uyt welcke brieven den voorsz Sebalt de VVeert hem kost richten hoe hy in Candy te doen hadde / want het een groot behulp was voor hem / dat dese Persoonen daer gelaten waren.

Den 21 Februarius is ghestorven in Achien, Iongerhelt, Capiteyn op het Schip den Ram. 1903. Februarius

Den 7 Martius is ghestorven Guionlefort, die Vice-Admirael gheweest was op het Schip den Ram, dan werde daer van ghedeporteert / om oorsaecke van een conspiratie / die hy voornam met sijn volck tegens den Generael/ende welvaert vande gemeene saecken/streckende tot een muyterye / maer werdt met voorsichtigheyt door den Generael voor-komen. Meert.

Den 8. dito zijn op de Reede van Achien gearriveert drie Schepen uyt Hollandt, de twee van Amsterdam, als het Schip Hollandia, den Commies daer op Melchior de Vogelaer, d'ander het Schip de Ster, den Commis Claes Simonsz Meemael, het derde den Hollantschen Thuyn, van Enckhuysen, daer Capiteyn op was Iacob Pietersz. Dese voorsz drie Schepen op de Reede komende/ hebben eerbiedelijcken haer Vlaggen ghestreecken/ende terstont aen boort ghevaren van't Schip Ziericzee, om te vinden den Commies Sebalt de Weert, den welcken niet aen boort en was / dan is stracx ghekomen met ons Generael/d'een d'ander feesterende/ende willekom heetende. Soo hebben de drie voorsz Commeisen van Hollandt de confirmatie ghebrocht / als dat de Compagnien van Hollandt, ende Zeelandt vereenicht waren/ toonden oock brieven/ende bescheet/ als dat Sebalt de Weert was ghemaeckt Vice-Admirael vande Schepen in Oost-Indien, daer nu Admirael over was / Heer VVybrant VVaerwijck, dese goede ordre heeft een yegelijcken verblijt/ want het was noodich dat op de drie Schepen van Zeelandt een hooft ghenoemt wert / want daer alreede geen kleyn onwilligheydt/ ende jalousie was/want by de Schepen van Zeelandt stonden alle drie de Comniesen / ende Schippers / die sy Capiteynen heeten in eenen graet. Den Generael dese tijdinge hoorende/ heeft oock ordre ghegeven / naedien dat de goede resolutie

Digitized by Google

1603. Meert.

lutie ghetroffen / ende gheaccordeert was/by de vereenichde Compagnie / soo lange als wy by de Schepen vande selve Compagnie sijn souden/datmen geen Vlaggen en soude boven laten wayen / heeft oock selfs ghegaen int Schip Ziericzee, alwaer den Vice-Admirael/ met de Raden/ende Commiesen waren/hen aen presenterende soo sy sijn Schepen/ oft sijn persoon ende volck ergens in van doen hadden / dat hen geerne wilde dienen / waer van sy hem hoochlijcken bedanckten. Wijders presenteerde sijn goederen / actien ende contante penningē/door de Commiesen vande vereenichde Compagnie te laten verhandelen / op dat alle oorsaken van hooge prijse in het incoopen van Peper geweert mochten blijven / versoeckende alleen den eersten Peper te mogen ontfangen dieder gekocht soude werden / alsoo hy ghepreferecert was / voor hen in Achien zijnde / ende beloften hadde van den Koninck / hem te laden voor alle die daer souden mogen komen / hier op heeft den Vice-Admirael met sijnen Raet hen bedencken ghenomen / ondertusschen heeft ons Generael hem klaer gemaeckt/om met sijn Schip te vertrecken/ ende aldaer te laten het Schip den Ram,om te laden den Peper van den naestkomende Mousson , waer toe hy liet Cornelis Specks met drie Dienaers om alles te besorgen.

Den 23. dito is ons Generael aengesproocken / oft hy het Schip den Ram wilde verkoopen aen de vereenichde Compagnie/ hem wert voorghedragen/ dat de Schepen vande vereenichde Compagnie al t'samen wilden vertrecken / ende dat alsoo sijn Schip daer alleen soude blijven/ niet sonder swarigheyt vande Portugesen,ende hare vrienden/mochte by nachte afgeloopen worden/ alsoo het swack van volck was/ ende daer noch langer als seven maenden te leggen hadde om te wachten nae sijn ladinge. Hier op onsen Generael hem beradende/is ten lesten den 25 Meert geresolveert het Schip te verkoopen/ soo hy billijcke ende redelijcke conditien koste bespreecken : Sijne gissinge maeckende dat het Schip noch moeste uyt blijven ontrent 16 maenden/ welcke gagien souden beloopen / ontrent 1200. Pont/ ende vet/ oock dat hy noch wel by de 300. pont soo aen onkosten/victualie van't volck/ als oock aen't Schip te betalen soude hebben/ hier in Achien, in den tijdt van 7. ofte 8. maenden / ende het Schip thuys komende/ soude weynich weert geweest zijn. Derhalven resolveerden hy/ ende verkocht het voor 325 Pont contant/ daer uyt nemende alle victualie / twee Anckers / alle Roers / Spiessen / ende wat voort de Koopmanschap aengaet. Noch beloofden den Vice-Admirael/ ende sijnen Raet over te voeren inde twee eerste Schepen die in Achien souden laden 24 lasten Pepers / mits betalende daer voor op alsulcke conditien ende prijs als by de vereenichde Compagnie besloten was. Ende wert voort gheaccordeert dat den Commies Cornelis Speckx soude vry passagie hebben met sijne Dienaers naer Nederlandt/ wanneer hy sijne goederen/ penninghen ende schulden in Peper gheimployeert soude hebben / ende gheladen als vooren. Oock wert daer gheaccordeert/ dat den Commies Cornelis Speckx, ende de Commiesen vande vereenichde Compagnie den Peper hier niet hooger en souden koopen als 12 Tayel/ anders als met ghemeene bewillinge / ende al was dat Cornelis Speckx door ordre van onsen Generael int huys door den Koninck hem ghegeven noch bleef (waer uyt sou schijnen/ datter in Achien noch twee partyen bleven om Peper te koopen) soo wert goet ghevonden voor den Koninck te gaen / hem verklarende / datter nu maer een Compagnie en was / al wast saecken dat de Commiesen in diversche huysen woonden/ sulcx gheschiedde om de repartitie vande goederen / want in Achien is men seer subject den brant. Door 't verkoopen van den Ram is

 het

1603. Meert. het Schip 't Schaep wel gheprovideert van victualie volck ende anders / die wy over namen / eenighe die den Generael niet met en begeerden / mocht hy op den Ram laten blijven / in dienst vande vereenichde Compaignie. Het ghene wy profiteerden vande oncosten / die aent Schip den Ram, ende het volck noch souden ghelept gheweest hebben / oock ontfanghende de 325. Pont / achten dat wy die hier in Achien sullen connen imployeren / om t'huys comende met Gods hulpe by naer soo veel van te maken als de vracht vande 24. last sullen bedraghen. De versekeringhe op twee goede Schepen zijn goet te laden / is een groot insien / buyten dat men 't al soude moeten laden op een Schip / dat seer uytgevaren was / ende met weynich volck versien. Het is den Generael wel te raden geweest / dese conditien aen te gaen / oock den Vice-Admirael / ende den Raedt / die groote diensten konnen ontfanghen / met dit Schip: want het hun bequaem is op veel plaetsen / daerse tot groot profijt sullen konnen negotieren / alwaer groote kostelijcke Schepen niet en mogen komen.

Den 30. dito is ons Generael / met den Vice-Admirael / Sebalt de VVeert, met de ander Raden / ende Commisen / gaen oorlof nemen van den Coninck / die hun eerlijck / ende feestelijck tracteerden / ende beschonck / een yeder met presenten. Onsen Generael meynde te ontfangen een seker Cris, ende gouden Cop / dan alsoo het niet reede en was / ende den tijdt niet lijden mocht / daer naer te beyden / heeft den Coninck hem gheschoncken ontrent 12 baren seer schoonen groven Peper / ende noch voor sijn Generael particulier 2 baren Tambage, sonder noch twee Crissen, ende ander Messen / voor desen ontfangen: niet te min gheschieden aen den Vice-Admirael Sebalt de VVeert, ende ander Commisen. Also dat wy naer menschelijcke oordeel niet anders als goede versekerde vrientschap in Achien en hebben / soo by den ouden Coninck / als by den jonghen Prins. Hebbende alle vryigheydt / sonder Tol / ofte schattinge in 't in / ofte uyt te voeren van alle goederen yet te betalen. Ende al wat wy aen den Coninck versochten / dat wert ons stracx gheconsenteert. 1603. Meert.

Ons Generael nu gereet zijnde te vertrecken / heeft gheordonneert Cornelis Speckx in Achien te blijven / met een Assistent Gillis Michielsz, ende twee Knechten / om te bevorderen / dat de 24 lasten Peper met den eersten ghescheept mochten worden / ende voorder te imployeren sijn geldt / ende de resterende goederen / naer de ordre hem belast. Want de voorschreven Speckx noch in handen behielt 5200. Tayel / 't welck is ontrent vijfthien duysent Realen van achten.

Den 3. April sijn wy van Achien vertrocken / latende op de Reede eenighe Negapatanders, daer de Portugesen mede over wilden / dewelcke met onsen Generael accordeerden / alsoo dat hyse paspoort verleenden / mits betalende eerlijcke gheschencken daer voor / soo dat Godt lof de trotsigheydt der Portugesen seer ghedemt is / hier in Oost-Indien; die haer hebben vernedert / ende verkleent / paspoort te versoecken by onsen Generael / zijnde door het nemen vande Craecke van S. Thomé, naer Malacca, ende andere Champaignens / ende Galiotten op de Custe van Zelon, in vreese ghekomen. Buyten de Eylanden van Pouloway ende Gommerspoel zijnde / hebben wy onsen cours gheset naer Bantam. Den Vice-Admirael Zebalt de VVeert, zijnde in Compagnie van seven Schepen / is vertrocken naer Zelon, den anderen Adieu seggende met eer-schooten. Vande voorschreeven Schepen der vereenichde Compagnie / is ons alle eere ende vrientschap gheschiet / soo in bystant van een out Merssyl / Cabel / Ancker / ende andersints / dat wy nootlijcx van doen hadde met ons lange reyse / want wy vier anckers in Straet van Malacca verloren had- April.

Digitized by Google

1603. April.

hadden/ ende Godt lof ons en gebrack geen victualie/ soo wy daer van qualijck hadden versien geweest/ ons soude alle bystant vande voorschreven Schepen der vereenichde Compaignie geschiet zijn. Den selven dito zijn wy langhs Gommerspoel gezeylt met eenen goeden wint/ alwaer ons Godt den Heere genadichlijcken bewaerden/ want wy over een blinde Clippe seylden/ daer wy eens op stieten/ ende worden seer leck daer van/ dan Godt almachtich die eeuwich moet gheloost zijn heeft ons bewaert.

Den 4. dito hadden wy een moeye koelte/ ende zijn alsoo gheseylt lancx de custe Sumatra, hebbende dicwils stilte/ ende variabel winden.

Den 20. dito sijn wy voor de vijfde reyse de linie Æquinoctiael gepasseert. Aen dese custe van Sumatra zijn seer veel Eylanden/ Bayen/ ende groote Inhammen. Wy hadden geern in Picaiaman, oft Ticos gheweest/ maer konden die plaetse niet vinden. Also sijn wy voorder gaen onse Reyse doen tot inde strate van Sunday.

Den 22. dito is gestorven VVillem Gutlat. Inde straet voorschreven legghen twee merckelijcke hooghe Eylanden/ onsen Generael is aen een vande Eylanden ghegaen/ genaemt Sebesy alwaer wy een ancker verloren. Daer is seer goet water welck was loopende vande Clippe af. Dit voorschreven Eylandt heeft seer groote Boomen/ ende bevonden aldaer veel Verckens. Door de groote stroomen/ stilte/ ende contrarie winden/ hebben wy inde strate voorsz langhe blijven drijvende.

Den 25. dito sijn wy aen't vaste Lant van Iava gekomen/ ende aen lant ghevaren/ alwaer wy verversinge kochten/ ende verstonden dat voor Bantam lagen negen Duytsche Schepen. Den selven avont sagen wy een Duytsche Sloepe/ dan en quam ons niet verspreken/ vreesende dat wy Portugesen waren.

1603. April.

Den 27. dito sijn wy naer lange swerven voor Bantam ghekomen (Godt lof) aldaer vindende den Heer Admirael VVijbrandt VVarwijck, met neghen Schepen vande vereenichde Compagnie. Den voorschreven VVarwijck heeft stracx aen onsen Generael ghesonden sijnen Schipper Pieter Cornelisz, versoeckende hem/ om op het Eylant Dovo Poelo te komen/ alwaer den Admirael VVarwijck sieckelijcken was. Den selfden avont is ons Generael naer 't voorschreven Eylant gevaren/ zijnde ontrent een kleyne mijl van Bantam gekomen/ met hem nemende diversche Brieven/ die Sr. Sebalt de VVeert, Vice-Admirael hem mede ghegeven hadde/ om te leveren in handen van den Admirael voorsz. Op het Eylant komende by den Admirael VVarwijck, was seer willekom/ ende sy waren al verblijt te hooren het goedt arrivement van hun Compagnien in Achien, ende hoe sy weder vertrocken waren naer Zelon.

Den 28. dito is onsen Generael van den Admirael VVarwijck andermael op Dovo Poelo versocht te komen/ alwaer hy vont alle Capiteynen/ ende opper Commiessen vande voorsz negen Schepen/ naer lange discoursen soo heeft den Admirael VVarwijck ghevraeght/ oft wy St. Thomésche Cleetgens hadden uyt die Craecke van Malacca; ons Generael seyde hem dat wijder een goede partye hadden. Den voorsz VVarwijck versocht op hem/ dat hyse niet en soude verkoopen/ als aen hem/ 't welck daer naer so geschiet is.

Den 29. dito is ghestorven Ian Maes, op de Reede voor Bantam, daer ons Generael aen landt ghegaen is/ alwaer hy ginck besoecken de Engelschen, waer van Opper-Coopman was Meester Stercker, dewelcke korts daer naer sterf. In sijn plaetse is ghekomen Meester Schot, de voorschreven Engelschen versochten aen ons Generael/ dat hy hun wilde de St. Tho-

Digitized by Google

1603. April. méſche Doecken verkoopen / op dat zyſe al in handen mochten hebben/dan ons Generael was meer gheſint te verkoopen aen onſe Natie / dan aen de Engelſchen. Te Bantam zijnde/quam den Sabandar , ende andere ons Generael willekom heeten/hem aenſpreeckende / oft hy geen Peper en wilde koopen. Ende eyſchten dat men de Roby, Roby, Byle, Byliken ſoude komen betalen/ 't welck is voor anckeragie / en Tol vande inkomende goederen / dan ons Generael ſeyde dat hy al ghéladen was/quam alleen voor Bantam, om Compagnie te ſoecken/om naer Nederlandt te zeylen/ ende ſoo den Sabandar yet anders te eyſſchen hadde / dat hy moeſt den Admirael Warwijck aenſpreken/alſoo wy nu onder een Compagnie ſtaen/ſulcx wert gheſeyt/op dat de Iavanen,ende Chineſen hunnen Peper niet hooger ſouden opſteken.

Iunius. Den 5 Iunius is onſen Generael geaccordeert metten Admirael VVarwijck,van wegen ſeeckere S. Thoméſche Doecken / bedragende 16400 Realen van achten/ met conditie te leveren in betalinge ſoo veel Peper/als wy noch mochten laden/de reſte in contant. Alſoo wy lange op de Reyſe geweeſt zijn / ſoo hadden wy d'een ende d'ander ghebreck / ons Generael beſprack dat ſy ons moeſten accommoderen van wat Zeyl-doecks / ende Scheeps-want voor ons gelt / want ſy van alles wel verſien waren/den Admirael VVarwijck ſeyde ons ſulcx te doen/ 't welck daer nae oock ſoo ghevolcht is. De Commieſen vande vereenichte Compagnie hebben begoſt te koopen Peper/ tot 4½ ende 5 Realen van achten den ſack/zijnde ons gewicht 60 Pont.

Den 6. dito is vertrocken het Schip Eraſmus , ende het Schip Naſſou naer China.

Den 15. is ghestorven den Stierman Cornelis Ianſz Vennip , Borger tot Enckhuyſen, den welcken dit Iournael tot den 27 May ghenoteert / ende beſchreven heeft.

Den 20. dito is op de Reede voor Bantam ghekomen den Admirael S. Iacob Heemſkerck,met ſijn Schip ghenaemt den VVitten Leeuw,ende Ian Pauwelſz ſijnen Vice-Admirael / met het Schip genaemt Alcmaer, met hun brengende een groote nieuwe Craecke / komende van Macau uyt China,wilde naer Malacca,de ſelfde hebben ſy gewacht ontrent Ior,nae lange wachtens heeftſe Godt in haren handen ghegeven / hoe wel de Portugeſen haer een tijdt lanck dapper ghewecrt hadden/ moeſten haer met Schip/goedt/ ende Perſoonen overgeven. Deſe voorſz Craecke heeft voor ballaſt Coper, Pyaſter, Alluyn, menichte Lignum olium,ende Radix-china. Voorder zijnde ghewrocht/ende onghewrocht/ een partye onghemunt Goudt/ende veel ander koſtelijckheyt/ alſoo dat ſy hoven de plunderinge wort gheeſtimeert over de tſeventigh hondert duyſent Gulden. De kloeckheyt van den Admirael Heemſkercke , met ſijn Volck was den Portugeſen een verwonderinghe / dat ſy ſoo kloeckelijck van twee Schepen/ſoo dapper beſchoten/ende bevochten worden. Dit was ons een blijde tijdinge/ mits dat wy oock verſtonden / dat die van Zeelandt by S. Helena, ende de Engelſchen by de Riviere van Lixs, oock elck een Craecke genomen hadden. Den Admirael Heemſkerck hoorden oock geern dat wy in Zelon voor Matecalo twee Champaignien/ ende Galeyen bekomen hadden/ ende dat wy oock waren participanten vande Craecke van S. Thomé naer Malacca , die wy holpen nemen met ons Iacht het Lam,den 13. October laeſt-leden. Deſen handel d'een den ander vertellende / was elck ſeer aenghenaem / want 't is beter opentlijck de Portugeſen te bevechten / als ſchoon ſchijnende ontrouwe woordē te gelooven. Soo haeſt die van Bantam ſagen datter alle dagen meer Schepen quamen / wilden den Peper op hoogher prijs houden/meynende dat het ſoude gaen/als voor deſen / eer de vereenichde Compagnie veraccordeert was / dat men den Peper teghens malcander op jaech- 1603. Iunius.

Digitized by Google

1603. Augustus.

jaechden/ een saecke wel vreemt/ datmen de Iavanen ende Chinesen de Realen van achten soo toe jaechden/ alsoo dattet noodigh was datter een Compagnie gemaeckt wert. De Commeisen vande vereenichde Compagnie hielden op van koopen/ alsoo dat korts daer na weder ghekocht wert den Peper meest tot vier ende een half/ en vijf Realen / dat door den Generael Spilbergh in Acihen aen d'Engelschen veraccordeert wert. Op den selve tijdt heeft onsen Generael ons Pinasse het Lam weder vande Engelschen ghekocht/ dat hy stracx dede timmeren/ ende toemaken/ waer inne dat geladen wert/ de weerde van 800. sacken Pepers.

Den 13. Augusti is voor Bantam gekomen het Schip genaemt Dergoes, van Zeelandt, daer Schipper op was Pieter Iansz Soet, ende Opper-Koopman Iaques van Ray, welcke quamen van Zelon, dan brochten (Godt betert) seer quade tijdinghe van den Vice-Admirael Sebalt de VVeert, als dat hy was ontrent Matecalo van den Koninck van Candy omghebrocht met ontrent 53. Persoonen van sijn volck/ 't welck seer te verwonderen is/ naer dien onsen Generael soo dickwils geheelijck in handen van den voorschreven Koninck geweest heeft/ ende alle vriendtschap van hem ontfanghen / als hier vooren in dit Journael verhaelt staet / vragende aen de voorsz Persoonen van 't Schip Dergoes, wat oorsaecke den Koninck van Candy voorwent / sulcke wreede daet aen te rechten. Sy seyden dat sy achten d'oorsaecke te zijn/ dat sy hadden laten gaen vier Portugesche Schepen met haer volck/ die sy genomen hadden / ende den Modeliar Emanuel Dios, die te Matecalo was / versocht aen den Vice-Admirael eenighe Portugesen, ende Mesticos voor den Koninck van Candy, dan het schijnt datse hem gheweygert werden/ oock waren sy wel gewaerschout door Reynier Iansz, een Man die daer van ons aen lant ghebleven was / dat sy geen Portugesen, ofte Dienaers der selven souden laten gaen / soo sy anders wat goets van den Koninck wilden verwachten. Den Koninck hoorende dese tijdinge van 't nemen der Portugesen, den welcken niet voorder meynde te komen als te Vintane, is gekomen in Matecalo, meynende aldaer de Portugesen te krijgen / dan soo haest den Vice-Admirael / met sijnen breeden Raedt hoorden dat den Coninck naer Matecalo quam / hebben de Portugesen met haer Dienaers ende Schepen laten vry varen. 't Welck den Coninck siende als hy te Matecalo quam / heeft hem in alle quade opinie ghebracht / want hy en kan niet verstaen dat wy hem recht meynen/ ende oock Vyanden der Porugesen zijn / ghelijck wy hem verklaerden/ naerdien wy de Portugesen tracteren met courtoisie/ ende geen vyandtschap. Den Koninck voorschreven is seer jeloers/ nimmermeer vertrouwende de Portugesen, ende meynt dat altijdt practica, ghelijck oock meest gheschiet/ op hem aengeleyt wert / want in geheel Oost-Indien en is geen Koninck/ of Natie / die soo vyandelijck de Portugesen weder-staen. Dat hy dus jeloers is / ende alle practijcke der Portugesen weet/ komt daer door / dat hy by de Iesuyten in Goa, ende Colombo is opgevoet / als wy voor desen verhaelt hebben. Te Matecalo zijnde/ heeft den Vice-Admirael den Koninck seer feestelijcken onthaelt/ met wel 300. Mannen/ alle in wapenen/ den Koninck begeerden dat den Vice-Admirael sijn volck oorlof soude geven om naer de Schepen te vertrecken. Het schijnt dat den Koninck niet wel en nam/ datmen in sijn landt met soo veel gewapende Mannen quam/ want soo wy verstonden/ soude den Koninck geseght hebben tot den Vice-Admirael / wy sullen malcanderen daer nae alleen spreecken / dus is het ghewapent volck vertrocken. Den Vice-Admirael houdende by hem eenige Commiesen/ Trompetters/ ende andere Dienaers/ komende met den Koninck in discours door den

Digitized by Google

1603. Augustus. den Tolck Erasmus Martsberger, een Man die door ons Generael by den Koninck ghelaten was/ ende nu Secretaris van den Koninck / ende inde Cingales spraecke wel ervaren. Den Koninck versocht aen den Vice-Admirael dat hy wilde naer Poincto de Gallo gaen met sijn Schepen/ ende den Koninck soude over landt met een Leger derwaerts trecken/ om Poincto de Gallo in te nemen/'t welck den Vice-Admirael wel wilde den Koninck beloven/ dan versocht aen den Koninck / dat hy soude aen boort komen / 't welck den Koninck niet en beviel/ oock excuseerden hy het/ waer op den Vice-Admirael dede seggen door den voorsz Tolck/ soo den Koninck niet en wilde aen boort komen / dat hy oock niet en wilde nae Poincto de Gallo met de Schepen. Op dese antwoorde sprack den Koninck Matta Esto Can , waer op ghevolcht is de leelijcke moort / dit is soo wy verstaen / ende ghehoort hebben vande Persoonen van't voorsz Schip Dergoes. Onsen Generael was seer bedroeft over dese tijdinge/ d'ongeluck van soo veel goede vrienden/ oock dat nu te niet gemaeckt/ ende verdorven soude zijn/ den goeden wech/ ende vriendtschap/ die ons Generael met den voorsz Koninck ghemaeckt hadde/ want onsen Generael heeft brieven van den voorsz Coninck / soo aen d'Edele M. H. Staten / als aen sijn Excellentie / versoeckende daer by assistentie / om tegens de Portugesen te oorlogen. Wy en hebben niet anders vernomen/ ofte Don Ian Coninck van Candy is een ernst vyant der Portugesen. In den tijdt dat wy waren in Zelon, hebben wy bekomen eenige Portugesche Schepen/ als vooren verhaelt/ waer van ons Generael den Coninck van Matecalo een schonck met sijn ladinghe. Den Modeliar van Candy, Emanuel Dios, kreech soo veel Portugesen, ende Mesticos als hy begeerden/ ende voerden die naer den Coninck van Candy, met noch de beste wapenen/ die wy inde Schepen vonden/ daer en boven dede ons Generael een nieu Galeye/ ende Champaignie met haer laedinge van Arecca in den brandt steken/ ende dat/ om de Cingales te bewijsen/ dat wy der Portugesen vyanden zijn. 1602. Augustus.

Den 28. dito sijn wy vertrocken vande Reede van Bantam, met het Schip de Eendracht, daer Capiteyn op was Ian Meerman, ende het Schip de Maecht van Enckhuysen, daer Capiteyn op was Arnout de Valee, met de Jacht Rotterdam , dewelck gingen ontrent vijf mijlen van Bantam, ende gaven ons over ontrent twaelf hondert sacken Pepers. Dit geschiede om tot Bantam geen Roby, ende Byliam te betalen/ welcken Tol/ ende anckeragie bedraecht voor elck Schip ontrent 1500. Realen van achten. Aldaer heeft onsen Generael met den Admirael Warwijck afghereeckent/ soo dat den Admirael VVarwijck noch beloofde de somme van 4000. Realen van achten in Peper te imployeren / ende die te laden in het Schip Mauritius, voor reeckeninge van ons Generael / ende de reste gaf in Wissel-brieven van 5625. Realen van achten / om in Nederlandt uytghereyckt te worden door de Heeren Bewinthebbers vande Oost-Indische Compagnie / dese contante penningen moeste ons Generael per wissel geven / op dat den Admirael VVarwijck geen Peper meer wilde aen nemen op vracht te laden. Aldus hebben wy naer lange travaille/ armoede/ ende perijckel door Godts genade onse ladinge bekomen / 't welck is ontrent 5500. sacken Pepers/ noch hebbende een deel Gesteenten / Ambregrijs, Caneel, Zijde, Porceleyn, Foely, Indigo, ende twee hondert sacken Noten, dit alles heeft Godt de Heere ons toegevoecht. Noch soo heeft onsen Generael aen den Admirael VVarwijck , ende sijnen Raden versocht / soo hy wilde onse goederen laden inde Schepen vande vereenichde Compagnie / mits de vracht daer voor betalende om naer Nederlant te voeren / soo was hy gesint ons Schip

toe

1603. Augustus. toe te maecken / ende onsen wech te gaen nemen naer China,ende Iapan, om alsoo by Noorden naer Nederlandt te keeren / van den Admirael VVarwijck en wilde soo veel goederen op vracht niet aennemen/ oock ontrieden sy onsen Generael sulcken resolutie / om by Noorden te keeren/naerdien dat Godt hem nu soo veel heerlijcke laedinghe verleent hadde / meer als wy laden mochten/blijckende/dat hy de 2500.sacken Pepers op vracht in ander Schepen moesten geladen worden.

Den 30. dito sijn wy ghescheyden van Poelo Pinjan, oorlof nemende van den Admirael VVarwijck,ende den anderen bedanckende voor alle vriendtschap. Aldaer voor Bantam bleven ligghen vijf Schepen vande vereeenighde Compagnie / ende den Admirael Heemskerck met sijne drie Schepen. In onse Compagnie was de Eendracht van Delft, ende de Maecht van Enckhuysen , soo dat wy met ons vieren een Admiraelschap hadden. Ons Generael voerde voor de eerste maent de Vlagge/ ende daer naer de Eendracht,ende soo voorts vervolgende/ ende sijn des avonts ghekomen onder 't vaste Lant van Sumatra, alwaer wy ons water in namen/ ende sijn in Godts name den vierden Septembris vertrocken.

Septem. Den 5. September sijn wy de Straet van Sunda uytgeloopen/hebbende den wint van den Noortwesten.

Den 13. dito onsen cours gheset Zuytwest ten Westen.

Den 23. dito is gestorven Iooft van Breen, Commies/ die sieckelijck van Bantam is ghescheyden/ alsoo dat onsen Generael nu sonder Commiesen was.

October. Den 12. October is gestorven Thomas Kirsaey.

Novem. Den 6. Novembris hebben wy het loot ghewoorpen/ gisten op de droochte van Los d'Aguillos te zijn / bevonden 64. vademen/ wy stelden aldaer een Vlagghe uyt/ ende schooten/om d'ander Compagnie te adverteren/ dat grondt worpen/'t was swart zandt/ waren op 36. graden / ende een vierde part / en vonden oock geen 1603. variatie meer. Novem.

Den 8. dito sagen wy de Capo bon Esperance, Noortoost van ons op 34. graden ende drie vierde parten/ schooten / ende stelden ons Vlagghe uyt/om d'ander Compagnie te waerschouwen.

Den 26. dito heeft het Schip de Maecht van Enckhuysen des morgens eenen schoot gheschooten/ende saghen 't Landt St. Helena. Den selven dach des avonts sijn wy alle vier t'samen op de Reede ten ancker gekomen (Godt lof.)

Den 29. dito is by ons op de Reede ghekomen een Boot/genaemt den Iager, daer Coopman op was VVillem van Hagen: waren verwondert/alsoo wy verstonden dat hy in Meert voorleden van Bantam gescheyden was/ dorste de Cabo bon Esperance niet passeeren / ende liepen alsoo nae 't Eylandt Mauritius , alwaer sy hun Schip ontladen / ende omghehaelt hebben / ende doen versten / blijvende aldaer overwinteren den tijdt van vier Maenden.

Den eersten December is op St. Helena ghestorven Decemb. Jasper de Backer, Provoost.

Den 29. dito sijn wy in Godts name vertrocken des avonts van St. Helena, hebbende ons wel ververst (Godt lof) Bocken/ende Verckens hebben wijder wel bekomen / doch met groote moeyte. Waren in Compagnie het Schaep,en 't Lam, de Eendracht, de Maecht van Enckhuysen,ende de Iager.

Den 6. Ianuarij sijn wy gepasseert het Eylant Trini- 1604. dad, gelegen op 8. graden by Zuyden den Æquinoctiael, Ianuarius. wy liepen dicht daer neffens/ een door Eylandt int aensien.

Den 14. dito sijn wy de Linie Æquinoctiael ghepasseert/ 't welck is de sestemael op de Reyse.

Den 30 dito gisten wy Islo de Mayo Oost van ons.

Digitized by Google

1604. Februarius Den 21. Februarij gisten wy St. Michael West van ons. Alsdoen sterf Hendrick Pouwelsz Hooghbootsman/ een man die hem seer kloeck op dese Reyse gedragen hadde.

Den 26. dito sagen wy een Zeyl Z.O. van ons/ dan niet versproken.

Meert. Den eersten Martij zijnde op de hoochte van 49 graden/ spraken wy een Man van Lubeck, quam by Noorden om / hadde al sijn Masten verlooren door storm/ van den selven vernamen wy de doodt vande Doorluchtige Coninginne Elizabeth van Engelandt.

Den 8. dito vervielen wy by Noorden Engelants eynde/ ende quamen ten ancker onder Londen.

Den 16. dito quamen wy inde Sorlingers, ende lagen daer drie dagen ten ancker.

Den 20. vertrocken wy vande Sorlingers, alwaer ons goet tractement ghedaen wert door een Edelman aldaer/ genaemt Ian Gendolfie.

Den 24. des smorgens sijn wy voor Vlissingen geanckert/ danckende Godt voor sijn ghenade / ende merckelijcke bewaringe. In onse komste waren veel menschen verwondert/ ende verblijt/ als ghebleken is aen de eere / ende vrientschappe ten arrivemente aen onsen Generael bewesen.

Tot vervullinge vande overschietende leedighe Bladeren, hebbe hier bygevoecht de Beschrijvinge van 't Eylant *Iava Major*, ghenomen uyt de *Amsterdamsche* Historie , beschreven door wijlen den Hoogh-geleerden *Iohannes Isaacius Pontanus*.

Iava is een Eylandt van Oost-Indien. Ende als wy Indien noemen/ soo verstaen wy dat 't heele vaste Lant/ welcke aen het Westen met de Palen vande Paropamissida, Archosien, ende Gedrosien bepaelt wort: ende van het Oosten wort gevoecht aen de landtpalen van China. Aen het Noorden heeft het den Bergh Imaus, welck is een deel van den Bergh Caucasus : aen het Zuyden light het aen de Indische Zee: alsoo dat gantsch Indien in twee deelen ghedeelt wert. Het eene is binnen de Riviere Ganges, welck aen het Westen met die lantpalen/ die ick ghesept hebbe/ beginnende/ tot de Riviere Ganges toe/ hem uytstreckt: Het ander over de Riviere Ganges, loopt uyt naer het Oosten/ tot de Palen van China. Hoe wel andere somtijdts den naem van Indien engher gebruycken. Want sy noemen Indien, alle het landt/ dat tusschen de twee seer groote Rivieren Indus ende Ganges begrepen is. Welck gantsch lant wort vande Naebueren Indostan genoemt. Indus loopt aen het Westen/ Ganges aen het Oosten: sy nemen beyde haren oorspronck by nae met gelijcke spacy int Noorden van den Bergh Imaus. Ontrent den uytganck ende de groote Zee/ konnense bevaren worden van wegen hare diepte/ ghelijck de Zee/ ende laten toe groote Schepen. De breete tusschen de monden van beyde is ontrent seven hondert mijlen/ dewelcke daer nae allenskens enger wort. Het is gebruyckelick/ dat de Eylanden oock de alderverste in dese groote Zee ghelegen/ tegen over dese Rivieren/ Eylanden van Indien genoemt werden: soo dat oock die nieuwe Wereldt int Westen hier van den naem van Indien ontleent heeft. De grootste/ en de voornaemste Eylanden/ aldaer naest gelegen de monden van beyde dese Rivieren/ sijn Sumatra ende Iava. Vande welcke oock Sumatra is leggende onder de Linie/ van den ouden/ ende voornamelijck Plinio bekent is gheweest onder den name soo men meent/ van Traprobane: Welckers groote hy oock uyt Eratosthenes ende Megasthenes seer neerstelijck beschreven naergelaten heeft. Ende behalven de getuy-

Indien, welck, ende hoe verre het verstaen moet zijn.

Sumatra, den ouden Taprobane.

Digitized by Google

getuygenissen der oude/seght oock dat onder de Regeringe van Claudius, de Romeynen meerder kennisse daer van ghekregen hebben / Ghesanten uyt het selve Eylant te Romen aengekomen zijnde: Dewelcke/onder andere verhaelden/ dat het Gout/ ende Silver by haer in weerden was/ende dat sy grooter rijckdommen hadden dan de Romeynen/maer dat de Romeynen grooter nutte van den rijckdom hadden.

Iava. Maer Iava, daer wy nu van te spreecken hebben / is vande oude/dat ick weet/niet ghenoemt gheweest. Het light van Sumatra met een kleyne Strate/dat Sunda gegheneomt wordt/ een weynich aen gene zyde van den Æquinoctiael, naer het Zuyden: daer Sumatra den Æquinoctiael selfs onderworpē is. Het volck/ofte de inwoonders/ van waer sy eerst ghesproten zijn / daer weet men weynich bescheyts van: dan dat sy selve van haren oorspronck gevraecht zijnde/ seggende vande Chinesen hare afkomste te hebben: Dat sy eertijts door den grooten dienst overladen zijnde / diemen haer in China opleyde/ met een groote menichte int Eylandt Iava sijn komen woonen. Welck hier uyt wel te ghelooven schijnt/ dat sy den Chinesen in alles by nae ghelijck zijn/hebbende namelijck breede voor-hoofden / groote kaecken/ kleyne oogen. Ende men bevint om't selve te versterken/ dat Marcus Paulus Venetus (eertijts in dienste wesende van den Tartar) schrijft dat de Iavanen geene volcken

Lib. 3. cap 10. tribuyt en geven: ende dat den grooten Cham dit Eylant onder sijne onderdanigheydt niet heeft konnen brengen. Welck sonder twijfel vande Chinesen genomen moet zijn; nae dat sy vande Tartaren afghevallen zijn; soo dat doen de Iavanen, noch den Tartaren, noch den Chinesen onderdanich en sijn gheweest. Ende worden hedensdaeghs seer vele vande Chinesen besocht. Ende kennen oock noch ter tijdt niemant / dan haer eygen Coningen: Want daer zijnder vele / ende meest een yeder Stadt heeft haren Coninck. Hoe wel de selve Paulus Venetus schijnt aen te wijsen/dat sy tot sijne tijde/ namelijck int Jaer 1269. niet meer als eenen Coninck ghehadt en hebben: ghelijck men ghemeynelijck siet in alle Landen daer men geenen Over-heer meer en kent/datter haer vele opwerpen voor Coningen: ghelijck oock naer des grooten Alexanders doodt ghebeurt is/ alwaer een yegelijck hem selven Overste gemaeckt heeft van dat Landt / daer hy te vooren maer Gouverneur af en was geweest. Maer onder de Coningen der Iavanen, is de Coninck van Bantam nu wel de machtichste. Om dan bescheydelijck van alle de Steden / ghelegen int Eylant Iava, ons bekent te spreecken, soo sullen wy beginnen van het Oost-eynde van dien; alwaer recht tegen over het Eylant Baly Palambua light/een vermaerde Stadt/ende om-muert met hare flanckeringe/hebbende haren eygen Coninck. De enghte die tusschen dese Stadt/ eñ het Eylant Baly is/ wort de Straet van Pallambua genaemt. Thien mijlen noordelijcker leyt de Stadt Panaruca, daer veel Portugesen woonen/ende Iavanen, dat Christenen zijn: heeft oock zijnen eygen Coninck. De Waren die alhier vallen/sijn Slaven/waer van de Portugesen alle jaer een goet deel naer Malacca voeren/heeft oock wat lange Peper. Niet verre van dese Stadt light eenen grooten brandende Swavel-bergh / die eerst int jaer 1586. opgheborsten is / met sulck een kracht/datter wel thien duysent zielen door vergingen/ worpende steenen tot binnen der Stadt / ende was drie dagen soo duyster / dat het nacht scheen te wesen van den roock. Beyde dese Coningen van Pallambua, ende Panaruca volgen noch het Heydendom. Volght de Stadt Passarua, ghelegen ses mijlen vande voorgaende / oock een stercke bemuerde Stadt/welckers Coninck Moors zijnde / als hy de Dochter van den Coninck Pallambua ghetrout hadde/heeft die den eersten nacht/haer besla-

Pallambua

Panaruca.

Passarua.

Digitized by Google

pen hebbende/ met al haer mede ghebrachte volck doen
vermoorden / om dese oorsaecke alleene / om dat sy niet
Moors en was als hy. Maer hier mede niet te vreden
zijnde / heeft daer en boven de Stadt van Panaruca be-
streden : ende als hem dit misluckte / is naer Pallambua
met zijnen hoop ghetrocken/ende maeckende twee For-
ten op de Riviere / heeft die doen over-palen / in dier
voegen datter geene Schepen/noch Schuyten door va-
ren konden / ende hadde die over vier Maenden bele-
gert gehouden/ alsoo datter groot gebreck inde Stadt
was. De koopmanschappen die alhier vallen/ is veel
kleyn/ende fijn Garnitre,welck een vrucht is/inder ghe-
daente van een Aertbesie / hebbende nochtans sulcke
hardigheyt / datse ghebruyckt wort om Paternosters
van te maecken. Oock zijnder eenige Cattoenen Lijn-
waten/welck men naer Bantam brenght in mangelinge
vande Chinesche waren. Thien mijlen westelijcker/is
Iortan. aen een schoone Riviere gelegen de Stadt Iortan, met
een seer goede Haven : alwaer ordinaerlijck de Sche-
pen/die vande Moluckfche Eylanden komen / ende naer
de Stadt Bantam varen/haer ververschen / van 't gene
dat haer behoeft. Is oock met eenen dicken muer om-
vangen / ende op de Westelijcke zijde vande Riviere
Gerrici. leyt de Stadt Gerrici, welck eenen Coninck heeft / die
van alle d'ander Koninghen met ghevouwen handen
altoos aengesproken wordt. Van dese twee Steden
brenght men tot Bantam,ende ander plaetsen veel souts.
Surubaya. Daer nae volght Surabaya, welcke Stadt oock een Ri-
vierken heeft/ ende mede haer eygen Coninck. Ende
ses mijlen Westelijcker volght een ander Stadt Bran-
Brandaon. daon genaemt/waer over den selfsten Coninck ghebiet/
Cydajo. die tot Cydajo hem is houdende/dewelck oock een sterc-
ke Stadt is/met mueren ende flanckeringen wel ver-
sien/nochtans niet een Haven/niet al te bequaem / soo
datse den Schepen geen langhduerige reede geven en
kan. Thien mijlen van hier leyt de Stadt Tubaon, Tebaon.
welcke oock haren Coninck heeft. Van waer vijf mij-
len leyt de Stadt Cajoano , hebbende oock haren Co- Cajoano.
ninck/ maer luttel Zee-vaert/ ghelijck mede de Stadt
Mandalican ,niet verre van daer gelegen. Vijf mijlen Mandalican.
West aen leyt Iapara, aen eenen hoeck/een Stadt allee- Iapara.
nelijck met een Palisade omvanghen / maer heeft een
schoone Riviere/ende oock een seer goede Haven: Heeft
haren eygen Coninck/die seer machtich is ter Zee/als
oock te lande. Van hier 25. mijlen leyt de groote Stadt
van Matara,welckers Coninck wel de machtichste Hee- Matara.
re is van geheel Iava, ende dreycht dickmael de Stadt
Bantam te overvallen/ ghelijck men hem aldaer/ terwij-
len de onse voor Bantam laghen / dagheliicks verwach-
tende was. Van Iapara vijf mijlen westelijcker is ghele- Pati.
gen de Stadt Pati, ende drie mijlen wijder Dauma , al- Dauma.
waer den keyser noch voor Coninck gekent wort/ende
is een stercke bemuerde Stadt : Van hier drie mijlen
leyt de Stadt Taggal:van waer men komt tot de schoo- Taggal.
ne / ende groote Stadt Charabaon, die seer fraey met ee- Charabaon.
nen stercken muer gesterckt/ende met een soete Riviere
verrijckt is. Men kan 't landt(boven dese Stadt ghe-
legen) aen twee groote bergen sien / die achter de selve
gelegen zijn / maeckende de ghelijckenisse vande Sale
van een Peert. Volght haer Dermayo, ende Monucaon. Dermayo.
Half wegen Monucaon,ende Iacatra,aen eenen uythoeck/ Monucaon
oft Hooft/ leyt Cravaon,een groot Dorp / bewoont van Cravaon.
Visschers/ om de abontanie van den Visch. Iacatra is Iacatra.
een seer overvloedige plaetse van alderhande lijftocht:
waer uyt oock de onse/die het Iournael van dese Rey-
se/int jaer 1598. int licht gegeven hebben/ seggen dat
de Iavanen het Sundam Calapam genoemt hebben: om dat
Sunda inde Iavaensche sprake vruchtbaerheyt betekent/
ende Calapa een Indeaensche Note/ als oft men seyde/
een plaetse overvloedigh van Cocos. Maer dese/ als
haer

Digitized by Google

haer selven vergeten hebbende/ was outgaen/dat sy in het selve Journael/eenige pagien te vooren/namelijck op den 11. Julij des jaers 1596. geseyt hebben/ dat Iacatra t'onrechte Sunda Calapa genoemt wert/naedien dat het woort Sunda eygentlijck van den Inham/ende Reede van Bantam te verstaen zy. Wat wy ghevoelen/achte ick ghenoech te blijcken uyt het gheue / dat wy hier boven hier van bygghebracht hebben t'zijner plaetsen. Ende Iacatra leyt aen eenen inwijck vande Zee/ die seer wijdt is/ in den welcken eenighe kleyne Eylandekens zijn/ ende oock een verborgen ondiepte/ daer sy met het Schip Amsterdam op stieten / waer door het seer leck raeckte. Het heeft een seer schoone Riviere Tanjonjava genoemt/ende is alleenelijck met een Palisade ombangen / ghelijck andere steden van dese streecke / soo wy aengewesen hebben. Is anders op geen onbequame plaetse tot den handel ghelegen / welck men seght aldaer seer groot eertijts gheweest te zijn / is oock seer bequaem om te ververschen. Ten lesten aen het Westen is het Dorp Tenhara ghenoemt / in welcke passagie vele Eylanden voor-vallen / dewelcke alle die nae Bantam willen / voorby moeten trecken. Waer van wy nu spreken moeten.

Tenhara.

Bantam.

Bantam is de voornaemste Stadt van het Eylandt/ ende behoudt lichtelijck de eerste plaetse / ghelegen in dat Deel van het Eylandt / dat nae Sumatra stet / waer van het ontrent 25. mijlen te water leyt/op leech lant/ aen de voet van eenen hoogen bergh/ waer van twee lopende waterkens aen elcke zijde vander stadt komen/ ende noch een midden door de stadt / gevende groot gebruyck om de wasschingen / die de Mahometanen vele gebruycken : De Portugesen hebben dese vaert langen tijdt alleen ingehadt/ allenskens haer soeckende meester van gantsch Indien te maken/sijn eyndelijcke met de Castilianen in twist geraeckt/ dan om dat dese twee Natien in geen oorloge souden vervallen / heeft den Paus Alexander de seste hem daer mede bemoeyt / ghelijck uyt het volgende te lesen is.

Castilien ende Portugael, de vaert op beyde de Indien gevonden hebbende/ hebben langen tijt gedisputeert over de Molucksche Eylanden / door dat elck pretendeerde/ die onder sijn Hemisperium te hebben/na de uyt deelinge des Werelts by Paus Alexander de seste, tusschen hen ghedaen: waer uyt ghesproten zijn andere nieuwe repartitien / by dewelcke dat different vermeerdert is. Dan soo de Castilianen op de Molucken niet wel konden komen/ sonder int quartier van Portugael te zeylen/ dat welcke by de ordonnantie des voorschreven Paus Alexander de seste verboden was; om die twee Koninckrijcken in onderlinge vrede te behouden: heeft ten lesten eenen Portugees, Magellanes, met eenen onwille uyt Portugael vertrocken/ontdeckt ten dienste van den Koninck/ van Castilien, de Strate van hem Magellane ghenoemt/ alsoo dat Castilien door sijn eygen quartier nu zeylen konde tot inde Molucken: het welcke de Portugesen met ghewapender handt hebben ghepoocht te weeren/door door langhduerige Oorloge ghevoert hebben / tot dat Carolus de vijfde met de Infanta van Portugael troude. Want alsoo de Castiliaensche Coopliedcn aen den Keyser / ter tijdt hy tot Gent was / sijn Octroy versochten voor drie Iaer/met presentatie van 300. duysent Ducaten/heeft het hun forcelijcken afgeslagen; waer uyt men presumeerde / dat onder de conditien van Houwelijck/ dat mede moeste begrepen gheweest hebben/ofte andersins by verdrach onder beyde de Princen secretelijcken veraccordeert / om datmen anders gheen wete daer van heeft. Want zeder tijdt hebben de Portugesen Oost-Indien, ende de Molucken ghebruyckt / tot dat sy onder Coninck Philippus heerschappye ghekomen zijn: ende besaten in dese tijden 1602. de Custen van Brasilien,

Verhael van den handel der Portugesen op Oost-Indien.

Digitized by Google

Landen, ende plaetsen die de Portugesen besitten in Indien.

lien, die hun jaerlijcx wel 500. duysent Ducaten uytbrochten: in Peru, ende in Afriken, Sesala, Mosambyque, ende Sena: in den Golf van Persien, Ormus: ende voorts op de Custen van Indien, ende Malabar alle dese Steden/ als Diu, Damaon, Barain, Mannora, Chauls, Goa, Onor, Bargilar, Maugalor, Cananor, Cranganor, Cochin, Conlaum, ende op de Narsinga St. Thome, ofte Malliapar, Negapatan, Navar, ende Columba int Eylandt van Zeylan, ende Malacca op den poinct van 't Landt/ eertijdts Aurea Cherconesus, ende op de Molucken, Mallucco, ende Amboyna, ende het Eylant van Maccao, inde Latitude van twee-en-twintigh/ ende Maniglia, met een vande Lucoves, ofte Philippines.

Oost-Indiche Landen, daer de Castilianen, noch Portugesen geen ghebiet en hebben.

Boven dese plaetsen / daer sy eenighe sterckte/ ofte Colonien hebben/zijn daer meer bekende Landen/ ende gefrequenteerde Coninckrijcken/als het groot Eylant van Madagascar, ofte St. Lorenzo, daer sy geen besit hebben/op den Golf van Bengala is Orixa, Bengala, ende Arcan, de Coninckrijcken van Pegu, van Inichalaon, van Syanie, van Camboya, van Canchinchinar, van 't groot Rijck van China, het rijck Eylant van Sumatra, van Iava Major, ende Minor, met Baly, met meer andere dat vrye Heeren ende Landen zijn / daer en hebben de Portugesen noch de Castilianen niet meer op te seggen / dan eenighe andere Natien.

Boven dese pretentien der Portugaloisen, ende de pretentien vande Castilianen, die gheheel America ende Peru onder den naem van West-Indien hun selven toeschrijven/soo zijnder mede d'Engelschen.

De Engelschen die pretenderen recht van besittinge/ om dat sy 't ondeckt hebbē vande Latitude van 58. graden Noortwaerts/tot het Zuyt-westen van Florida, bykans duysent mijlen: noch inde Zuyt-Zee by den Ridder Draeck, te vooren vande Spaengiaerden niet bekent/ ondeckt een landt/ Novo Albion ghenoemt: mede al dat Forbischer, ende Davis in 't Noort-westen ghevonden hebben.

De Francoysen pretenderen recht aen Nova Francia, by haer ontdeckt St. Laurens, drie hondert mijlen / ende de Riviere Canada: noch de Riviere Genero in Brasilien.

Aldus was den staet/ ende stant van deser Landen/ ende Indien, ten tijden als de Nederlantsche beroerten ghecauseert hebben/ Anno 1595. dat door de gheduerige arresten in Spaengien verboden werden / alle Navigatien/ ende Negociatien derwaerts: dies socht men in Nederlandt ander weghen / ende middelen / om haeren koop handel / ende Navigatin te vorderen op Indien.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Historische Verhael/

Vande Reyse gedaen inde Oost-Indien, met 15 Schepen voor Reeckeninghe vande vereenichde Gheoctroyeerde Oost-Indische Compagnie:

Onder het beleydt van den Vroomen ende Manhaften Wybrandt van Waerwijck, als Admirael/ ende Sebaldt de Weert, als Vice-Admirael.

Wt de Nederlanden ghevaeren in den Iare 1602.

1602. NAerdemael door Godes genaden ende Wijs belept van de Hooghmogende Heeren Staten deser Geunieerde Provincien/ (niet anders betrachtende als het Welvaren haerder Ingesetenen) een Verdrach ende Accoort gesloten was tusschen de Coopluyden ende Handelaers op de Oost-Indien/ (haer noemende/ Oude, ende Nieuwe Compagnie) om de selvige handel onder een Regeeringhe ende Compagnie te brenghen/ om naer soo lange periculeuse Reysen/ malcanderen niet te bederven/ maer goede correspondentie te houden/ ende niet alle op een plaetse te varen/maer haer Schepen ter oorbore te verdeelen/ oock ghesaemender handt/ haer teghens haer vyanden te beschermen/ende hier te Lande haer Coopmanschappen ten beste profijte te venten. Soo hebben de gheordonneerde Heeren Bewinthebberen voor haer eerste alle gemeene equipagie/ uyt gherust/ 14 Groote Schepen ende een Jacht/ (onder het beleydt van den Heer Admirael Wybrandt van Waerwijck, ende den Vice-Admirael Sebalt de Weert,) wel van Gheschut ende alles gemonteert/ op hebbende over de 1000 Mannen/ genaemt als volcht. 1602.

Voor Reeckeninge van de Camer van Amsterdam/ Mauritius, groot 400 lasten/ als Admirael. Hollandia, groot 350 lasten. Nassau, groot 340 lasten. de Sonne, groot 280 lasten. de Mane, groot 250 lasten. de Sterre, groot 180 lasten/ende het Jacht Het Papegayken, groot 25 lasten. Voor Reeckeninge vande Camer van Delft, het Schip de Eendracht, groot 120 lasten. Upt Zeelant, het Schip Zeelandia, groot 400 lasten. Vlissingen, groot 250 lasten/ende de Gans groot 140 lasten. Van Rotterdam, het Schip Erasmus, groot 250 lasten/en het Schip Rotterdam groot 80 lasten/ende wegens de Camer van Enckhuysen, de Hollantsche-Thuyn, groot 220 lasten/ende

Namen der Schepen.

Digitized by Google

1602. Iunius.

Plaetſen daer de Schepen naer toe geordonneert zijn.

de Enckhuyſer-Maecht, groot 175 laſten/ zijnde alle ghedeſtineert als volcht: namentlijcken de drij Schepen met den Vice-Admirael (zijnde ontrent drij Maenden voor de andere Schepen t'zeyl gegaen) naer Zeylon ende voorts naer Achin in Sumatra: De Schepen Mauritius ende de Maen, naer de Mollucæ Eylanden. Naſſau, ende Eraſmus naer het Coninckrijck van China: de drij Schepen Hollandia, de Hollantſche-Thuyn ende de Sterre, naer Achin in Sumatra: de Schepē de Son, Enckhuyſer-Maecht, Eendracht, ende Rotterdam naer Bantam, een Stadt op Iava Major gelegen. De Amſterdamſche ende Enckhuyſer Schepen ginghen met een Ooſten windt uyt Teſſel t'zeyl / op eenen Maendage zijnde den 17 Junij des Jaers ons Heeren 1602. ende quamen den 19 dito inde Hoofden / daer kruyſende tot des avondts ten 5 uren/ verwachtende de Zuyt-Hollantſe Schepen/ die als doe by haer quamen / nu ſterck weſende 11 Schepen ende een Jacht / dies meer zeyls by ſettende / zijn den 21 door contrarie wint tot Wicht ingheloopen / leggende tot des anderen daechs/ daer des middaechs met een N. O. windt weder van daen t'zeyl gaende / hebben den 24 door contrarie winden ghenootſaeckt gheweeſt het voor Pleymout te ſetten / daer legghende is in des Admiraels Schip een halve Cartou ghebórſten/ maeckende het Schip (doch geen Volck) heel ſchadeloos; oock wierdt daer den 3 Julij door den Admirael Sire Richart, behoudt Soon van den Melort, groot Admirael van Engelant op gebracht/ een Portugeſe kraecke / comende van Goa, rijckelijcken ghеladen/ groot ontrent 600 laſten / hebbende de ſelvige op de Rivier van Liſſebon verovert. Den 10 dito de windt Noordt-Ooſt waeyende / zijn t'ſamender handt weder t'Zee ghegaen / ende den 17 de Capo finis terrę gepaſſeert/ ſiende den 24 met Sonnen opganck het Eylandt Madera, hebbende des middaechs de hoochte van 32 graden/ 10 minuten.

Gaen uyt Teſſel t'zeyl.

Loopen in Pleymout.

Gaen weder t'zeyl.

1602. Iulius.

Inwerp.

Beſchrijvinghe van Madera.

„ Dit Eylandt heeft in ſijn midden 32 graden van de Noordelijcke breede/ en 3½ graden lengde: ſijne grootte is van 140 graden ofte ſoo ſommighe willen 160. Is aldereerſt ondeckt ende bewoont in den Jaere 1420. ende was te voren woeſt ende vol Boſſchagien/ die alle met vyer verbrant wierden/ op dat men het landt tot den ploegh ghereet maecken ſouden. Is nochtans berchachtich/ gelijck Sicilien, doch uytermaten vruchtbaer: Want als men 't Landt alder-eerſt bezaeyden / brochtet 60 voor een op; doch geeft huyden-daechs ſoo veel niet. Het draecht veel Korens/ heerelijcke Wijnen/ ende veel andere Vruchten: men vint daer oock veel Honingh ende Was/ maer boven alle menichte van Suycker/ die ſeer geacht is. Daer worden oock veel Beeſten ghewеyt; het Gheberchte geeft veel wilde Swijnen: heeft geen ghebreck van Pauwen/ Duyven/ Quackelen/ ende ander gevogelte/ verſien met acht Rivieren/ ende uytermaten ſchoone Fonteynen; heeft een warme getemperde Lucht/ niet te koudt; De Ceder-Boomen waſſen daer ſeer hooch bequaem om Tafels/ Kaſſen en andere dingen van te maken. Funcia zijnde de Hooft-ſtadt des Eylandts/ is de Woon-plaets van den Aerdſ Biſſchop van Indien.

Voeren ten weſten by 't Eylant heene/ ende quamen den 26 dicht onder Palma, ende den 27 voorby Ferro.

Den 29 dito paſſeerden den Tropicus Cancri, hebbende den eerſten Auguſtij des middaechs de Son in Zenith recht boven haer hooft / ſien den 3 het Eylant Bona viſta, waren den 23 dicht by Capo di Palma, op de hoochte van 4 graden/ krijgende den vijf den September in't

Paſſeeren de Canariſche Eylanden.

Auguſtus

Digitized by Google

Digitized by Google

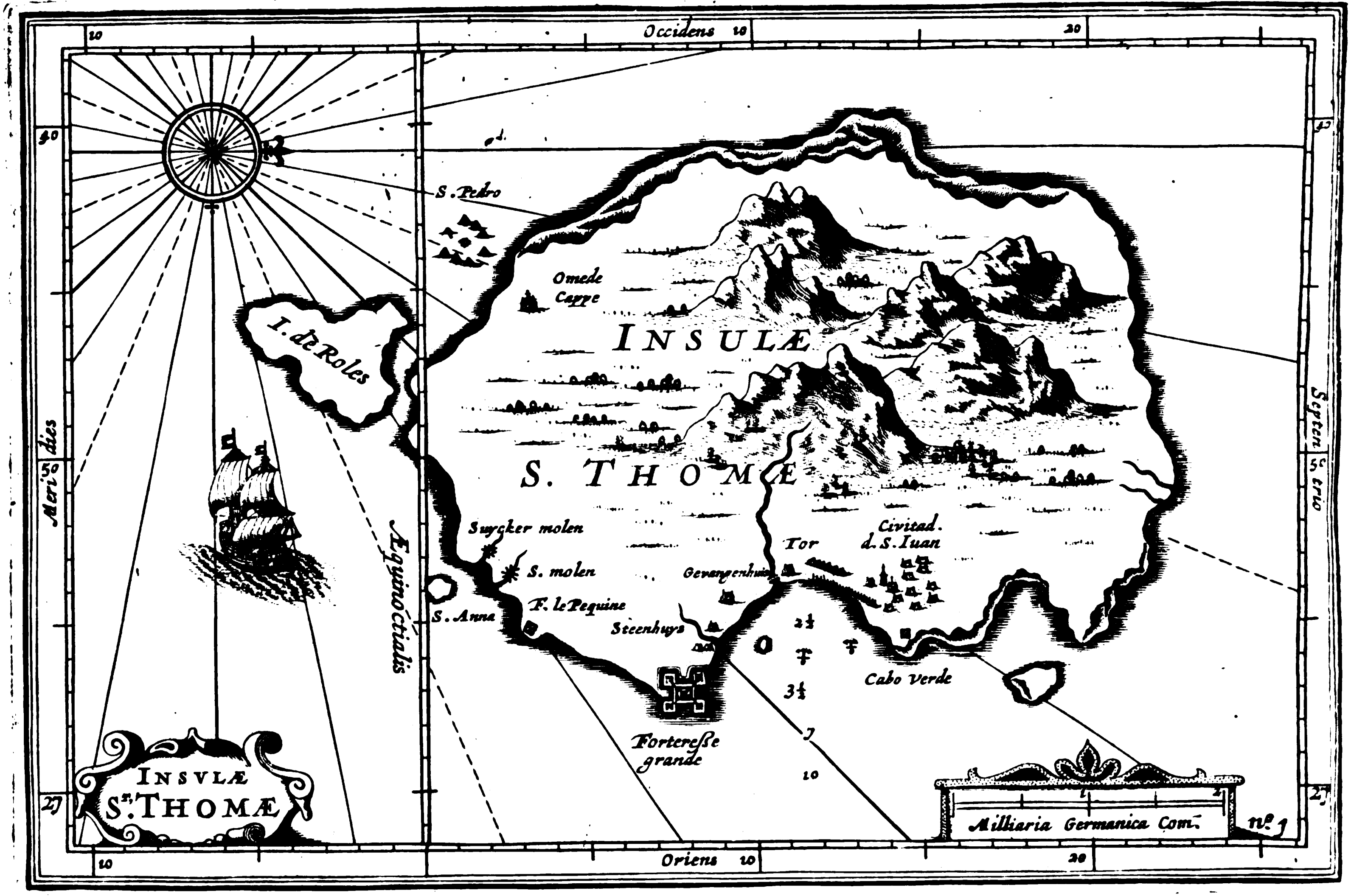

Digitized by Google

1602. Septem.

in 't gesicht St. Thomæ, hoe wel 't selve niet boven conden loopen.

Figuer No. 1. Afteeckeninge van St. Thomæ.

Inwerp.

Beschrijvinge van 't Eylandt St. Thomas

,, Het Eylandt St. Thomas, is soo ghenoemt om dat
,, het op dien dach ghevonden is / leydt recht onder de
,, Linia Æquinoctialis, is een hooch Landt/meest bedeckt
,, met Wolcken. Doen dit Eylandt eerst ghevonden
,, wierdt/ was het vol groote Boomen beset/ welckers
,, tacken recht over eynde groeyden. Het is vry van de
,, Peste. De Lucht is daer warm/doch ongesont voor
,, de vreemdelinghen / want daer weynich Christenen
,, woonen die over de vijftich jaren oudt werden / dies
,, het daer een wonder is yemandt met een witten baert
,, te sien. Doch de Ingeboozen Indianen leven daer
,, gemeenelijcken tot de 100 jaren. Dach ende nacht is
,, daer doorgaens even lanck. Inde Maenden van
,, Maert ende September wort het Landt van een ge-
,, stadigen reghen bevochticht / doch anders meest van
,, den Dauw. De Portugesen hebben hier een Stadt
,, met een kleyn Casteel gebouwt / ghenaemt Pavoasan,
,, groot ontrent 700 Huysen/ behalven des Bisschops
,, en andere Geestelijcke gebouwen. Aen de West zijde
,, van 't Eylant is geen gront/ maer aen de Noort zijde
,, voor ende boven de Stadt tot het kleyn Casteelken
,, toe; voor de Stadt daer de Schepen legghen is maer
,, 5 badem waters/daer de gront ghemackelijcken kan
,, ghesien werden; zijnde moye witte zandt grondt. Het
,, Lant wil geen Koozen/ Wijngaerden/ ofte Boomen/
,, wiens vruchten harde steenen hebben/dragen.
,, Het draecht Meloenen / Comkommeren / Kau-
,, woerden/ Fijgen / Gember / ende voornemelijck veel
,, Suycker: soo dat jaerlijcks 40 Schepen geladen met
,, Suycker plegen van daer af te vare; daer voor in ruy-
,, linge Wijn/ Kaes/ Koozen/ Huyden/ en andere noodi-
,, ge dingen tot 's levens onderhout. Doch van dien tijt
,, af hebben sekere Wormkens de wortelen der Suyc-
,, ker-rieden door-knaecht / soo dat sy nu qualijck ses
,, Schepen met Inlantsche Suycker af-veerdigen mo-
,, ghen. Daer wast overvloedt van Gerst / Rijs/
,, Gerste; oock Latouwen/ Rapen/ Koolen/ Beete/ Pe-
,, trocilie / de veel andere Tuyn-kruyden. Oock me-
,, de een Wortel die sy Ignaman noemen / ende planten
,, die als een uytnemende kruydt / zijnde tot haer leven
,, gantsch noodich. De uyterste schorsse deses wortels
,, is swart / de binnenste wit: is lanckachtich / als een
,, Brabantsche Raep/ hebbende onder veele tacken: den
,, smaeck is als een Karstanie/ doch is beter ende lieffe-
,, lijcker: Men eetse gemeenlijck onder de asse ghebra-
,, den/ ende dickmael raeuw. De Spangiaerden/ in dit
,, Eylant woonende/ hebben hier eenige Olijf-boomen/
,, Perkel-boomen/ Amandel-boomen/ en andere Boo-
,, men geplant/ die wel schoon in 't aensien waren/ doch/
,, sonder vrucht. Alhier is een vreemde soorte van Kreef-
,, ten: sy wroeten in de Aerde als Mollen/ wroeten ende
,, door-knabbelen alles. Men vint daer oock menichte
,, van Patrijsen / Spreeuwen / Meerlen/ ende Pape-
,, gaeyen. Daer is overvloet van goede Vis: Boven al
,, is alhier de menichte der Walvissen wonderlijck om
,, aen te sien / die aen desen Oever ghevonden worden.
,, In het midden van 't Eylandt is eenen Bos-ach-
,, tigen Berch / die steedts met sulcke wolcken bedeckt
,, wort/ dat wateren uyt de Bossen loopen/ die genoech
,, zijn om de Suycker-rieden te besproeyen: ende hoe de
,, Sonne hoogher is / hoe de Lucht om desen Berch
,, wolckachtiger is. De Inwoonderen deses Eylants
,, zijn eensdeels wit/ ende eensdeels swart: Men vertelt

Indianen leven hier langer als de Christenen.

Een vreemde soorte van Kreeften, wroetende inde Aerde als Mollen.

„ dat de Swarten aldaer dapper van de Luysen/ „ Vloyen / ende Plat-luysen ghequelt worden / ende de „ witte niet.

Septem.

Ille Rolles. „ Aen de Zuyt-zijde van St. Thomas leydt een kleyn „ Eylandeken/ghenaemt Ille Rolles, is seer vruchtbaer „ van Appelen / Lemoenen/ Benanas, Annanesen, ende „ Gember / oock overvloet van Hoenderen ende Vercz „ kens / in somma beter om te verversschen als Anabon, „ oock bequamer van Capo de lopo te bezeylen/legghen „ maer 35 mijlen daer van daen: Heeft eenen schoone „ Reede op 10 vadem waters; het Eylandt leyt Zuydt „ ende Noordt.

Het Elandt Carisco. Zijn nevens het Eylant Carisco op de vaste Cust vervallen. (Carisco is een kleyn Eylandeken/naest 't vaste Landt gheleghen / een halve graet benoorden de Linie, onbewoont / daer niet te becomen is als goedt vers water.) Tot 2 mijlen aen 't Landt: comende den 13 aen Rio de Gabion,leggende 12 minuten benoorden de Linie, haer uyterste divoir doende om aen Capo di lopo Gonsalves te comen/passeerende den 16 de Linie,quamen den 24 aen de voorsz Caep op 26 vadem waters ten ancker: Daer het Schip de Maen een nieuwe Focke-Mast op most setten / alsoo voor eenige dagen de zijne verloozen hadde.

Komen aen Capo di lopo Gonsalves.

Capo di lopo Gonsalves is gheleghen 40 minuten bezbezuyden de Linie Æquinoctiael: hebben daer begraven de Schipper van 't Schip Erasmus,zijnde de eerste man die op de Vloot gestorven was: Oock wierden ten selvighe daghen wel twintich krancken/ van des Admiraels Schip te lande gebracht / om te beter tot haer ghesontheyt te comen: ende wierden de Schepen van binnen ende buyten schoon ghemaeckt; alle leeghe vaten met vers water ghevult / dat daer goet ende ghemackelijcken te becomen was. Manden een Boot/ voeren daer ses ofte seven mijlen mede naer een Vlecke Montong, op hoope van eenighe verversschinghe te bekomen / eenich Iser om te verruylen mede nemende/ doch was als doe daer niet gheacht / ('t scheen door andere Hollantsche Schepen vervult te wesen) niet mede brengende als wat Bonanes: Verspraecken daer een jonge Moor/die redelijck frans sprack/ seyden des Conincks Soon te wesen/ als mede dat sy Oorloghe voerden teghens die van Rio de Gabion, diese voor eenighe dagen gheslagen hadden / waer van de Hoofden noch in des Coninckx huys sagen/de Capo is Vis-rijck/daer de Vloot hier legghen/mede ghespijst wiert/ oock overvloedich van Gevogelten.

October.

Den acht en twintichsten dito van de Capo di lopo Gonsalves weder afghezeylt/ daer haer de drie Schepen naer Achin ghedistineert verlieten / menende eenich voordeel met zeylen te doen / doch quamen den elf den October alle weder ghelijckelijcken op de Reede voor Anabon. *Komen voor Anabon.*

Het Schip de Hollantsche Thuyn, aldaer eerst op de Reede zijnde / heeft dadelijcken een Boot wel bemant ende geweert tegens den avont aen landt gesonden/ die het des nachts voor 't landt op de dregge leyden / tot des anderen daechs dat sy naer een Dorp voeren / daer den Oversten een Portugees was: Aen Lant comende staecken een Vrede-vaen op / versoeckende van de Inwoonderen met vriendtschap/ vers water/ende verversschinge te becomen: doch te Landt comende/ bevonden op het Strandt een Borstweeringe op gheworpen te zijn / daer sterck met Musquetten uyt gheschooten wierdt/ ende een Bootsgesel in sijn arm ghetroffen/ soo dat sy genootsaeckt waren weder naer boort te keeren: de andere Schepen ondertusschen mede aen comende/ hebben devoir ghedaen het soo dicht onder 't Landt te setten alst mogelijcken was/ 't welcke geschiet is op 10 vadem waters.

Figuer

Digitized by Google

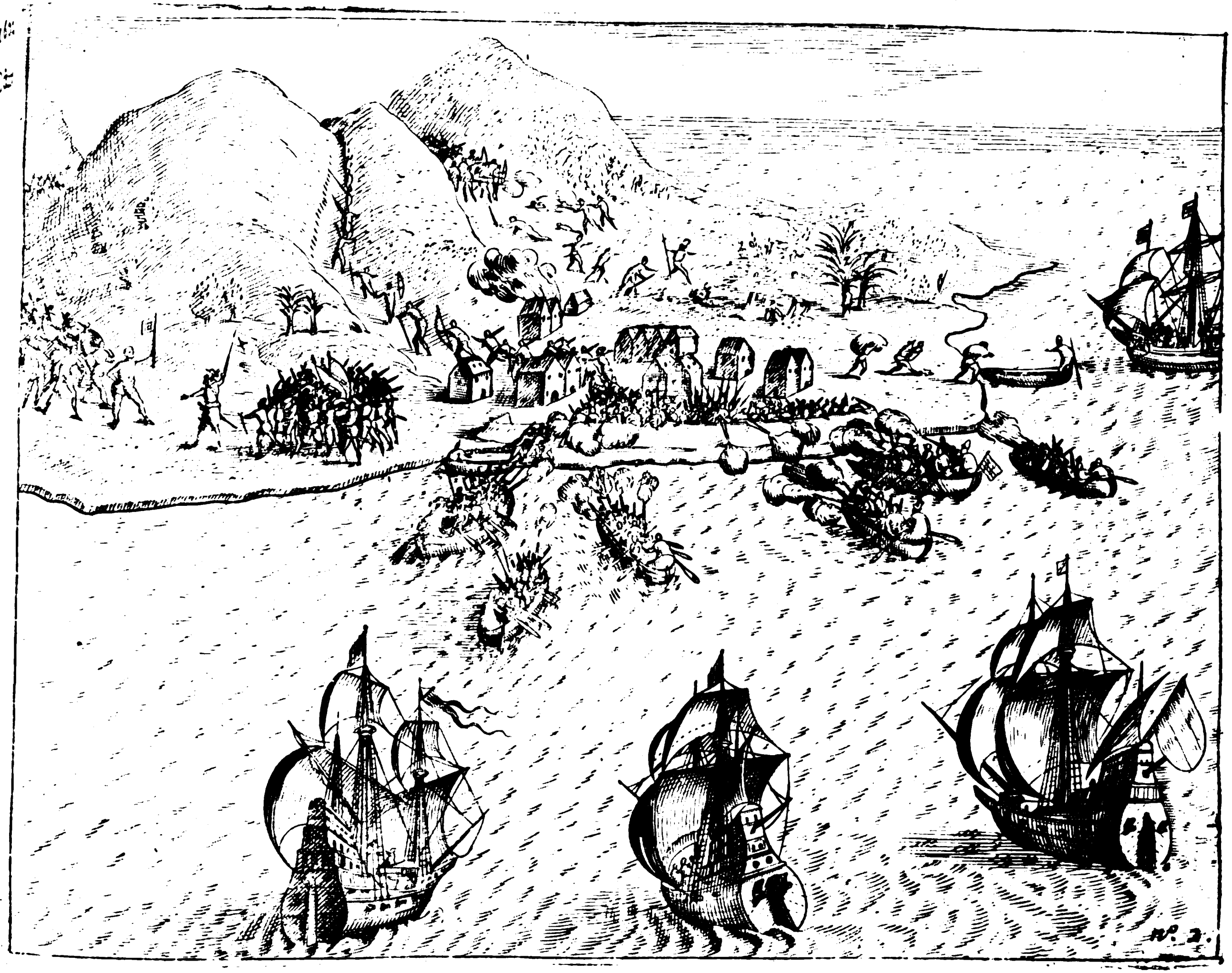

Digitized by Google

Digitized by Google

1602.
October.

Figuer N°. 2. Afsteeckeninghe hoe het Eylandt Anabon, by de Hollanderen wert inghenomen ende gheplondert.

Daer sy met ghewelt landen.

Den 12 October in den Dageraet hebben 20 Chaloupen ende Boots met 400 Mannen ghewapent naer Lant gesonden/ haer in tween deelende/ te weten 11 by Westen/ ende 9 by Oosten het Dorp. De Inwoonderen sulckx siende / lieten een Borgoendische Vlagghe waeyen / haer begevende in haer voornoemde Borstweeringe/daer sy sterck uyt schooten/ doch niemant en quetsten/ soo dat sy het landen niet conden verhinderen; sy sulcx siende namen de vlucht nae het gheberchte/ haer Vlecke (daer sy daechs te vooren haer beste goederen uyt ghebercht hadden) ende Borstweeringe ten besten gevende: aldus de Inwoonderen verdreven hebbende/ sijn sonder ordere naer de Vruchten gheloopen; 't selve de Inwoonderen bemerckende/hebben twee Quartier-Meesters van 't Schip Erasmus ende noch dry gemeene Maets overvallen / ende van kant gheholpen/ oock veel anderen seer ghequetst/terwylen eenige Chaloupen naer een Valleye Oosterlijck aenghevaren waren / daer sy veel Orangie Appelen ende Bonanes vonden;die pluckten/ ende een goede party mede inde Vloot brachten/ tegens den avondt wiert het Dorp in brandt ghesteecken / ende het Landt des nachts met hondert ende twintich Mannen beset.

Steecken het Dorp in brandt.

Den 13 voeren des morgens weder met alle de Chaloupen ende Boots naer de voorsz Valleye/daer eenige Huysen vindende die mede aen brandt gesteecken wierden / ondertusschen haer Schuyten met Appelen vullende / daer weder naer toe comende / wierden van een deel Mooren overvallen / des onder anderen den Commies van het Schip de Sterre swaerlijcken ghequetst wiert.

1602.
October.

Houden met de Mooren spraeck.

Den 14 dito waren doende met water te halen : ondertusschen wierdt in 't Dorp met eenighe Mooren spraeck ghehouden / die haer beloof den ververschinge van Verckens/ Hoenderen / ende diergelijcken in overvloedt te voeren / soo sy het Eylandt wilden ruymen/ haer te Scheep houden / ende alleen met twee ofte dry Boots te gelijck ontwapent aen Landt comen/'t welcken wel wierdt aengenomen / maer begeerden van den Gouverneur Gyselaers ; daer sy des anderen daechs beloof den beschept van te brengen.

Den 15 quamen weder eenigh Mooren van 't gheberchte met een Vree-vaen / dies sy haer te ghemoet trocken / een Man voor uyt sendende/ om met haer in vriendtschap te handelen / de Mooren voor houdende/ dat sy met haer Vloot op dese Cust vervallen/niet ghesocht hadden / dan in alle vrientschap met de Inwoonderen te handelen / die haer daer teghens niet dan alle vyandtschap betoont hadden / daer voor de Mooren haer verontschuldichden/sulckx met haer wille niet geschiet te wesen / dat sy der Portugesen onderdanen waren/ die hadden haer sulckx belast / wilden sy als noch het Landt verlaten/ inde Vloote soude alle verversinge in overvloet gebracht werden.

De Hollanders worden vande Mooren onder schijn van samenspraec overvallen.

Den 16 sijn als vooren weder 19 Mooren met een Vreevaen van 't gebercht gecomen/ daer spraeck mede ghehouden wierdt / ondertusschen quamen 20 andere haer onversiens overvallen/ den 19 sulcx siende/ smeten de Vreevaen voorts van haer/roepende Oorloge/ Oorloge/starck op de Hollanders schietende/(dry seer quetsende / soo dat den eene het des nachts bestorf) die haer voorts ter weer stelden / ende op de vlucht dreven / sint dien tijdt sijn geen Inwoonderen meer vernomen / hoe wel by wylen wel yemandt van haer verrast ende ghequetst wiert / dies sy het Dorp wel beset hielden/ haer dagelijcx van Water/Orangien/Bonanes ende andere nootsaeckelijckheyt versiende.

Digitized by Google

1602.

October.

Doen met 50 Mannen een Landt-tocht.

Den 18 wiert met 50 Mannen een Lant-tocht ghedaen / namen haren wech upt het Dorp Oost aen naer het gheberght / tot in het eerste Dal / onderwegen niet vindende van een groot Huys vol Boom-wol / noch in haer bolster so die eerst vande Boomen geplutkt was / dat sy in brant staecken / sonder yets meer upt te rechtē.

Den 19 sijn de Schuyten voor de laetstemael / om ververschinge te lande gheweest / des avonts een Moorinne mede brengende / doch conde gheen Portugees spreecken / zijnde een slavinne van Angola, dietse weder te lant gestiert wiert.

Doen haer laetste Lant-tocht.

Den 20 wierdt met 100 Mannen in twee hopen / de laetste Lant-tocht gedaen / om noch Bonanes ende andere vruchten te becomen / daer de Overste die de Troep leyden / van 't gebercht gheschooten wiert (sonder dat conde vernomen werden / waer de Pijl van daen quam) dat hy het des nachts bestierf. Daer naer hebben sy het Eylandt verlaten / ende voorts alles wat noch over was verbrant ende vernielt / aldaer 9 mannen verloozen hebbende: wel van water / Orangien / ende alles versien zijnde.

Beschrijvinge van 't Eylandt Anabon.

Ghelegentheyt van't Eylandt Anabon.

„ Het Eylandt van Anabon is gelegen op 1 graet 50
„ minuten bezuyden de Linia Æquinoctialis, ontrent 50
„ mijlen van 't vaste Landt van Africa, niet boven de 2
„ mijlen in de ronten groot / heeft hooge Bergen die ge-
„ stadich vande Wolcken bedreven worden / soo dat het
„ den reghen seer onderworpen is / heeft veel schoone
„ vruchtbare Valeyen / versien met Bonanes, Patates, O-
„ rangien, Annanasen, Tramerinden, Indiaensche Nooten,
„ ende Boom-wolle: geeft veel Verckens / Hoenderen /
„ ende goet vers water / maer by hooge vloeden / ofte la-
„ ge Ebben quaet om halen; Den Gouverneur is een
„ Portugees / niet boven 3 ofte 4 witten by hem heb-
„ bende / de reste sijn Moozen / hem onderdanich / ende
„ de Roomsche Catholijcke Religie toegedaen.

1602.

Novem.

Verlaten Anabon.

Den 21 dito is de Vloote van daer t'zeyl ghegaen / ende wierdt ten selvigen dagen Claes Rijcksz Schipper van het Jacht met goet vinden van den breeden Raet / van sijn Schipperschap ontslaghen / ende voor slecht Bootsman op het Schip Hollandia ghestelt / weghens 't quaet reglement onder sijn volck gehoudē / in wiens plaets ghestelt wiert Baris Dircksz, Opper-Stuerman van 't Schip Nassou. Ten selvigen ende volgende dagen met moye voorspoet voortvarende / bevonden haer den 9 November op 14 graden bezuyden de Linie. (oock begōn de siechten de Vloote weder dapper aen te tasten / alsoo de Maets haer op Anabon niets te wel hadden connen wachten /) ende den 13 op 18 graden ontrent 370 mijlen over de droochten vande Abroillos.

De Vloot wert met veel siecken overvallen.

Decemb.

Passeeren de Capo de bona Sperance, daer de 3 Achins-Vaerders van de Vloot scheyen.

Den 27 dito passeerden den Tropicus Capricorni met variabele winden / ende gisten den 12 December de Capo de bona Sperance, voorby te zijn / siende den 15 het Landt N. O. van haer leggen / op de hoochten van $34\frac{1}{2}$ graden / zijnde hooch Landt / ende naer haer gissinghe het Lant ontrent Aguade Sr. Bras, zijnde daechs te vooren de dry Schepen Hollandia, de Hollantse-Thuyn, ende de Sterre die naer Achin in het Eylandt Sumatra gelegen ghedistineert waren / met geluck wenschinge van haer gescheyden.

Tot den Leser.

Goetgunstige Leser, alsoo de dry voornoemde Schepen alhier vande Vloot scheyden, soo heeft het ons goet gedocht U. E. eerst te verhalen wat soo wel haer, als den Vice-Admirael Sebalt de Weert, soo tot Achin ende op Sumatra, als op de gantsche Reyse weder-varen is: eñ dan weder keeren tot te beschrijvinge van 't gene den Admirael op sijn Voyagie wyders ontmoet is: hem ondertusschen ontrent de Capo de bona Sperance op de hoochte van $34\frac{1}{2}$ graden latende.

Den

Digitized by Google

1603.

Ianuarius

Sien Capo Falco.

Den 15 December saghen ontrent 5 mijlen Noordt-Oost van haer / heel hooch Landt gissen het te wesen Capo Falco, ontrent 6 mijlen beoosten Capo de bona Sperance, daer sy alle seer in verwondert waren / denckende wel 8 mijlen meer om den Oost te wesen / dies sy het van 't Lant wenden Zuyt aen / tot den wint des nachts uyt den zuyen begon te waeyen / soo dat sy het weder mosten wenden / tot des nachts Oostlijcken aenvarende: Sagen veel Vogelen / ende een meenichte Bruynvissen op het water dompelen.

Sien veel Vogelen ende Bruyn-Vissen.

Dus voortvarende met verscheyden winden / oock dickmaels geweldige stormen / passeerden tusschen den 20 ende 21 Januario voor de tweedemael de Tropicus Capricorni, tot dat sy den 3 Martij ontrent de middage haer bevonden op 4½ graden benoorden de Linie / becomende tegens den avont een Weste wint / O. N. Oost aenvarende / so dat sy inde Naer-nacht het hooge Lant van Sumatra in 't ghesicht kregen / daer sy op de hoochte van 5 graden aen 't Oost-eynde op vervallen waren / dies langens het Landt voortvarende / ende den stroom die daer om den Noordt liep te baete hebbende / quamen den 10 dito voor Achin op de Reede / daer vindende de drie Zeeusche Schepen van haer Admiraelschap; onder den Vice-Admirael Sebalt de Weert, uyt het Vaderlant gevaren den laetsten Martij 1602. ende aldaer wel 2½ Maent voor haer gearriveert: oock twee Schepen van Moucheron, te weten een Pynas / ende een kleyn Jacht / daer Ioris van Spilbergen op commandeerden / hebbende wel 22 Maenden uyt Zeelant gheweest: nevens drie ofte vier Turcksche schepen van Negapatan; met een Portugees Scheepken op de Rivier leggen. Den Vice-Admirael hadt met sijn drie Schepen in de Bay van Antongil ververst / van daer naer het Eylandt Zeylon gheloopen / dewyle hy verstont dat de Schepen van Moucheron daer geweest waren.

Maert.

Vervallen op Sumatra.

Comen voor Achin op de Reede.

Vinden daer Ioris van Spilbergen.

Den Vice-Admirael Sebalt de Weert is met 6 Olyphanten / eenige daghen reysens ontrent 40 mijlen binnens Landts tot den Coningh van Candy ghetrocken / zijnde de machtichste des Eylandts / de andere Coningen hem al meest onderworpen / daer hy naer Landts gebruyck heerlijcke ontfangen wiert / doe de Coningh verstont dat hy der Portugesen vyandt was / daer Ioris van Spilbergen te vooren mede gheweest waer / ende den Coningh ghelaten hadt 4 van sijn Maets / nevens het Contersfeytsel van sijn Exellentie Prins Maurits.

1603.

Maert.

Vertellinghe hoe het Sebalt de Weert in Candy vergaen is.

Maer also die Reyse in 't kort beschreven is / so hebbe goet gevonden de selvige alhier in te voegen.

Novem. 1602.

Korte Beschrijvinghe van Sebalt de Weerts Reyse naer Candy.

Den 28 November 1602. onder het Eylant Zeylon comende / heeft hem met 15 Persoonen te Lande begeven / daer hy wel ontfangen / ende met 6 Olyphanten naer de Stadt Matecalo gevoert is: Van daer sijn Reyse met 6 Persoonen wyders naer de Hooft-stadt Candy nemende / daer den grooten Coningh sijn Hof hout / zijnde 36 ofte 40 mijlen Landewaerts in / doch wel 15 dagen door regen ende quaet weder op den wech: over al waer hy quam / wel ghetracteert / ende kost-vry gehouden is; ontrent ter halver weghen comende / zijn hem 7 Mannen ontmoet / van den Coningh gesonden / om te vernemen wat Schepen ende volck op sijn Custen ghecomen waren: waer van twee voorts weder met antwoort naer Candy tot den Coningh trecken / twee naer de Schepen om die te besichtigen / ende de drie bleven den Vice-Admirael op sijn Reyse gheselschap houden. Den Coninck de tijdinge ontfangende / sont hem voorts eenich volck met Spijs / Fruyten / ende andere lieflijckheden teghens: Ende daer op mede sijn Swager / met ontrent 100 Mannen / met Pijpen / Trommelen / eñ een Palankin / ofte Draeghbeddeken / om den Vice-Admirael van ettelijcke Persoonen daer in te laten draghen / voorts eerlijck en te ontfangen / ende tot hem inde Stadt te geleyden. Daer comende is met grooter magnificentie ontfangen / Borgers ende Soldaten waren alle int

Komt tot Candy.

1602. Novem.

int gheweer ghestelt / meenichte van groote Stucken wierden gelost/ op Trommelen ende Trompetten ghespeelt / jae sulck een vreucht bedreven / of den Coninck selver ontfangen wiert: in sulcker gestalten in sijn Logiement gevoert zijnde / quam bevel van des Coninckx wegen/ dat hy hem eerst wat soude rusten/ ende voorts ten Hoove comen; daer op volchden noch een twee Boode/met versoeck ofte het hem gelief de voorts voor den Coninck te comen / 't welck oock niet heeft willen uytstellen; maer sijn geschencken met hem ghenomen/ ende met statichept / (verghesel schapt met meenichte van volcx/ ende groot ghelupt van Pijpen ende Trommelen) aldaer verschenen. Aen de Coninckliijcke Sael comende/ stonden de Coninckliijcke Raden/ ende Oversten ten beyde zijden/hangende de Beeltenisse van Prins Mauritius van Nassou, inde selvighe / daer een costelijcke Tappyt voor ghesprept lach / ende de Gheschencken op neder ghelept wierden: den Coninck met sijn Soonken een Prins van 3 jaren / ende Dochter van 8 jaren stonden ter zijde in een kleyn vertreck Camerken; den Vice-Admirael den Coninck siende/heeft met gheboogen knien sijn groetenisse ghedaen / maer wiert geboden op te staen/ende door den Tolck wellecom gheheeten/ghevraecht van waer ende om wat reden hy daer ghecomen was? die tot antwoort gaf te comen uyt een Landt dat de Portugesen Flandren hieten / 't welcke geregeert wert by Heere Staten/ende sijn Vorstelijcke Excellentie / wiens Conterfeytsel aldaer in de Coninckliijcke Sale hinck: Den Coninck ende sijn Heeren stonden seer verwondert dat den Vice-Admirael het Conterfeytsel kende / te meer geloofs gevende 't gene den Generael Spilbergẽ(die het Conterfeytsel daer geschoncken hadde) voor desen vertelt heeft / twijffelden oock niet dat den Vice-Admirael de Weert sonder voor weten van den voornoemden Spilbergen int Landt ghecomen was. Hy bemerckende dat het voornoemde Conterfeytsel om geen andere oorsaecken daer op ghehangen was / dan om te sien ofte het by hem sonde bekent wesen/heeft oorsaecke genomen te verhalen/hoe de Heeren Staten onder het beleyt van sijn Excellentie Prins Mauritius, ende sijnes Hoochloosiijcken Heeren Vaders/ Wilhelmus Prince van Orangien etc / den Krijch nu in de twintich Jaren tegen de Portugesen gevoert hadden/ ende dat hy met dese Schepen ghecomen was / om sijn Coopmanschap te drijven: Daer op den Coninck veel reden hadt van den Oorloge die hy met de Portugesen hadde / (alsoo hy redelijck de Portugese Tale sprack) seggende geen Coninck (als hy) met de Portugesen sō swaren Oorloge te voeren/ alsoo sy voorgenomen hadden hem uyt sijn Coninckrijcke te verdrijven / dies hy den Vice-Admirael badt / hem hulp te water teghens haer te doen / op dat sy van Goa geen ontset en krijgen/ soo wilde hy haer Casteel met twintich duysent Mannen te lande belegeren / daer op den Vice-Admirael antwoorden/ dat sy Coopluyden waren/ ende sulcx wegens de lange reysen/ ende seer grooten costen niet doen en conden / doch soo sijn Majestept sulcx eyndelijcke begeerden / te vreden te wesen / mits voor de ghedaen hulpe een eerlijcke belooninge ghenietende / 't welcke den Coninck beloofde / segghende sijn ghenegenthepdt t'hemwaerts te sullen speuren.

1602. Novem.

Wert van den Coninck ontfangen.

Nae dat den Vice-Admirael hier mede sijn af-schept ghenomen hadt om naer sijn Logiement te keeren/ soo liet den Coninck hem weder roepen / ende vraghen/ hoe hy soo stout ende vermetel hadde geweest/ soo diep sonder Paspoort ofte Gyselaers in sijn Lant te comen? daer hy op antwoorden / dat hem bekent was / sijn Majestept (nevens haer) te wesen eenen ghesworen vyant der Portugesen / ende derhalven sonder twijffel daer wel ontfangẽ soude wesen/ dies daer om gelacchen is: hem wiert weder gevraecht / of daer geen ander reden waren / die hem daer toe beweecht hadden; seyde geen

Digitized by Google

1602. Novem.

geen andere meer als de goede gunst / ende affectie die hy bespeurt hadde / dat sijn Majesteyt/den Generael Spilbergen toegheдragen hadde / als oock de weldaden ende het goet onthael dat hy van den Coninck van Matecalo ende sijn Onderdanen ghenooten hadt: Daer den Coninck weder op vraechden hoe hy ende sijn Volck so licht van geloof waren/daer sy toch den Generael Spilbergen selver niet ghesprooken hadden: daer weder op geantwoort wiert/ sulcx hem van diversche luyden/ ende op diversche plaetsen een stemmich verhael te wesen / des niet hadt connen onderlaten sijn Majesteyt te begroeten/ ende de waerheyt daer selve van te ervaren.

Wert in sijn Herberghe gevoert.

Naer dit tweede gesprek sijn afscheyt van den Coninck nemende / is weder naer sijn Herberge ghevoert/ daer hem terstont meenichte van alderhande lieffelijcke conserven / confituren/ende andere costelijcke vruchten vereert wierden / ende dat in sulcke abondantie/dat sijn vertreck daer toe te kleyn viel : oock quam een Hofmeester met 4 Slaven ende Slavinnen om op hem te passen / ende ten dienste te staen/ ende wierden hem 50 Larinen (zijnde langhe silvere Penningen) tot sijn ghebruyck toegesondē: voorts wiert dagelijcx van de grootste Heeren besocht ende gelief koost. Tegens den avont heeft den Coninck den Vice-Admirael weder by hem ontboden / om heymelijcke met hem te spreecken : daer comende / heeft den Coninck alle sijn volck behalven 2 ofte 3 van sijn Raetsheeren doen vertrecken; den Vice-Admirael wilde sijn Majesteyts handē kussen/'t welcke den Coninck weygerden / maer nam hem in teecken van vrientschap in sijn armen / hem soo stijf druckende/ dat de Ribben int lijf seer deden: met een hem vragende ofte hy van sijn Excellentie Prins Maurits geen credenty Brief mede en hadde / die haer Majesteyt voorts ghelevert wierdt; dies terstont een andere Brief liet halen/ voor desen van Prins Maurits ontfanghen om te sien of de Zegelen over een quamen / sulcx bevindende was

Comt met den Coninck alleen in te spreecken.

1602. Novem.

noch meer verblijt : seggende soo die van Flaenderen in sijn Lant willen comen handelen/dat alle Zijde/Peper/ Caneel ende wat op sijn Eylandt valt/voor haer sal bewaert / ende aen niemandt als haer verkoft werden: nevens voorschrijven op 't vaste Lant / aen andere Coningen sijn Vrienden ende Bondtghenooten: Wyders presenteerde met 20000 Mannen de sterckte Columbo, (die de Portugesen daer noch in hebben) te lande te belegeren/by soo verre den Vice-Admirael met de Schepen wilde beletten / daer de Portugesen dat te water van Goa niet en spijsdichden. Voorts wilde alle sijn sterckten in handen van de Staten van Flaenderen overleveren/om deselvige met haer volck te besetten; als verseeckert wesende/beter van haer als van sijn eyghen volck bewaert te sullen zijn: Willende daerom dat den Vice-Admirael deselvighe conditien soude aennemen/ ende overdencken soo hy hem den Coning nu hulpeloos liet/ dat sy sulcke gelegentheyt niet licht weder souden becomē/want hy wel versekert was/dat de Portugesen gheen costen ende moeyten soude sparen / om hem sijn Landen afhandich te maecken; dese ende diergheлijcke redenen meer voor brengende tot het avont werde / dat den Vice-Admirael sijn afscheydt nam / om hem naer sijn Logiement te begeven/soo heeft den Coninck eenen gouden Tande-stoocker van sijn hals ghenomen ; ende deselvige den Vice-Admirael om ghehangen/hem met een des anderen daechs des middaechs by hem ter Maeltijt genoot.

Des anderen daechs des middaechs by den Coninck comende/ende veel redenen met hem voerende/soo heeft haer Majesteyt sijn Dochterken by de hant hebbende tot den Vice-Admirael ghebracht/die hem een gouden Beecker met wijn leverden / welcke Beecker den Coninck aen den Vice-Admirael geschoncken heeft; Daer naer quam des Coninckx Soontjen hem met een Chritse vereeren / dies den Vice-Admirael sijn Degen van

Den Vice-Admirael gaet by den Coninck ter Maeltijt.

BBBBB sijn

Digitized by Google

1602. sijn zijde nam/ en die het jongen Prinsken weder vereer-de; den Coninck getuychden soo sijn Soon oudt genoech

Novem. was/ wel lust te hebben/ hem naer den Prins Maurits te senden / om in sijn Hof opgevoet ende ghe-exerceert te werden.

Daer naer verklaerden den Vice-Admirael den Coninck/ dat hy hem met meerder macht soude te hulpe comen/ ende dies halven naer Achin wilde varen om sijn andere Schepen te halen / om hem dan met grooter macht te helpen / dies hem den Coninck vereerden met twintich Quintalen Caneel / ende sesthien Quintalen Peper; doende hem door sijn Hof-meester ende 60 mannen geleyden: twee dach reysens naer sendende / Wijn/ Spijse / ende alderhanden Confituren: Ondertusschen waren twee van sijn Schepen (te weten Vlissingen ende

Vertreckt naer Zeylon. de Ganse) met sijn ordere den 11 December naer Achin vertrocken / die hy met sijn Schip Zierickzee den 14 Januarij 1603. ghevolcht is/ comende aldaer op de reede den 5 Februarij ten ancker / de twee voornoemde Schepen daer vindende. Den 10 sijn de dry Schepen Hollandia, de Hollantsche Thuyn, ende de Sterre onder dit Admiraelschap van Wybrandt van Waerwijck behoo-rende daer mede ghearriveert/ hem mede brengende sijn Commissie van Vice-Admirael / ghelijck uyt dese ne-vens gaende Brief is blijckende.

Eerentfeste, Discreete ende Goedtgunstighe,

Aen de Vice-Admirael Sebalt de Weert. Naedemael die vereeninghe der Contractanten op Oost-Indien over de Geunieerde Provintien tot een goet effect ende gewensten uytganck ghebrocht is/ also dat alle de veerthien Schepen dit tegenwoordige Jaer aldaer uytgherust/ gelijcke voordeel ende naerdeel pro-rato van yeders quote onderworpen zijn: van welcke vereeninge ick onnoodich achte V. E. yet particuliers te verhalen/ aenghesien de Artijckelen der selver voor

V. E. vertreck al gheconcipieert / ende sonder twijffel V. E. vertoont sijn geweest. Dan also ick door de ge-meene Bewinthebberen tot Admirael (als ick oock V. E. voor Vice-Admirael) over de selfde vereenichde Vloote gheauthoriseert ben / hebbe noodich geacht V. E. ons succes ten deele t'advriseren van dien tijdt af dat wy uyt Tessel ghescheyden zijn/ tot den dach dat wy al-hier naer Ordonnantien vande Bewinthebberen van den anderen verdeelt zijn. Soo ist dat wy den 17 Junij uyt Tessel naer een langhdurich ende verdrietich wach-ten nae de windt ghezeylt zijnde / den 25 door contrarie wint hebben moeten tot Pleymuyden inloopen / nae dat wy ons in de Hoofden met de Schepen van de Maes versaemt hadden: ende aldaer in Pleymout hebben wy tot onser groot leetwesen moeten vertoeven na den goe-den wint tot den 10 Julij / binnen welcken tijdt aldaer ingebrocht is een geladen Craecke/ comende uyt Oost-Indien/ groot ontrent 600 lasten/ genaemt Sr. Valentijn, welcke Craeck ghenomen is gheweest van vijf Engel-sche Schepen inde Revier van Lisbona, zijnde al onder protextie van de Casteelen/ ende ten aensien van elf Galeyen / vande welcke daer sommige verbrant ende de reste schadeloos gemaeckt wierden: wat daer meer-der int particulier af te verhalen is / sullen dese onse Vrienden V. E. genoechsaem ende breeder mondeling onderrechten/ ende oock mede onse geschiedenissen / als andere particulaeriteyten / t'zedert ons vertreck uyt Pleymout, aen wien ick my rapportere: mijn hadde oock seer lief gheweest dat alle Oordonnantien tot nu vande vereenichde Bewinthebberen gheraemt / V. E. selfs voor V. E. vertreck souden moghen behandicht zijn geweest/ ende dat wy met den anderen touchetende on-se Voyagie souden eenige Communicatien mogen ghe-hadt hebben / om daer en-tusschen oock mede onse oude contschap te vernieuwen ende te bevestighen / dan al-soo V. E. spoedich vertreck/ ofte 't langh vertrouwen

vande

1603. Februar.

Digitized by Google

1603. Februar.

vande vereeninge ons alle dese middelen benomē heeft ghehadt / soo sullen V. E. alsulcken Ordinantien als over de gheheele Vloote onderhouden moeten worden/ door dese onse Vrienden(also syluyden de self de van onse Generale Meesters de Bewinthebberen ontfanghen hebben) vertoont worden / wenschende niet te min(onder protestatie van 't ghemeene wel-varen des Voyagies) dat wy den anderen in eenighe Quartieren van Oost-Indien soude moghen rescontreren / om aldaer (dies noodich zijnde) vande welstandt onser ghemener Voyagie malcanderen mondelingh onderrecht te mogen doen; maer soo sulcx ons den tijdt oft den eysch des gemeene wel-varens ontreckende is/ soo is mijn vriendelijck versoeck op V. E. te willen daer en tusschen met dese onse Vrienden alle correspondentie houden/ naer uytwijsen der Bewinthebberen Ordonantien/ ende naer dat wy V. E. discreete ten vollen toebetrouwen; V. E. tot dien eynde sendende een vande twee originale Registers / toegheʒegelt met mijnen Zegel/ inhoudende 't gheen dat tot onsen afscheydinge in onsen breeden Raet soude moghen verhandelt zijn / waer naer V. E. over sijn Schepen mede soude moghen het regement aenstellen / wel verstaende soo veel V. E. particulier Instructie soude mogen lijden. Wy sullen V. E. daer benessens terstont naer ons arrivement tot Bantam, van onser succes ende ghestaltenisse / als dan V. E. int breede adviseren / 't zy met ons Jacht / oft een van onse Schepen t'uwaerts te senden / ofte door eenighe seeckere andere middelen / alles naer eysch ende bequaemheydt des loopende tijdts / ende beste oorbaer ende dienst onses Voyagies; versoeckende dat V. E. int 't self de mede alle naerstichheydt aenwent: 't welck onse Meesters ende oock wy seer noodich/ dienstich ende oorbaerlijck achten tot het ghemeene wel-varen van de Coophandel / uytstellende daer en tusschen die by eencomste onser Persoonen tot meerder bequaemheyt/ t' zy op de Voyagie ofte int Vaderlant/ alwaer als dan mijn goede ghenegentheydt t'uwaerts niet ontbreecken en sal om in allerley manieren V. E. oorsaeck te gevē/om onse voorgaende vrientschap meer ende meer te bevestigen; Dat kenne Godt/in wiens genade ick V. E. ben bevelende. Actum int Schip Mauritius den 27 September/ 1602. op de Reede van Cabo de lopo Gonsalvo.

Was onderteeckent,

U. E. Gunstigen *Admirael*

Wybrandt van Waerwijck.

Eynde vande Reyse ghedaen by den Vice-Admiael *Sebalt de Weert*, op het Eylandt *Zeylon*, by den Coninck van *Candy*.

Sebaldt de Weert nu voor Vice-Admirael met dese Vloote van ses Schepen tot Achin zijnde / soo is hem wegens den Coninck alle eere ende vriendtschap bewesen / met toeseggingh soo hy nu den Coninck met sijn macht teghens te Portugesen wilde te hulp comen/ om die gesamender handt uyt sijn Coninckrijcke te verdryven/ (alsoo hy alle sijn hoope op dese haer compste ghestelt hadde) dat hy haer als dan alle de Portugese Forten ende sterckten wilde overleverē/ om met haer volck beset te werden. Ende alsoo het daer nu buytens tijdts was/ende weynich ladinge voor de Schepen voor handen / soo wilde hy haer niet ophouden/ maer wilden sy tegens het nieuwe gewas over eenige Maenden weder comen/ soo soude hy met haer in alle redelijckheyt handelen / jae dat meer is soo sy hem alsdan met een merckelijcke macht te hulpe quamen/soo wilde hy haer alle 't voorsz gewas leveren / sonder eenige betalinghe daer voor te genieten. *Syn voor Achin.*

Den 11 is den Vice-Admirael met eenich volck te lande ghevaren / daer eenige Olyphanten toegherust

Digitized by Google

1603. Frebuar.

Den Vice-Admirael komt by den Coninck van Achin.

stonden/ daer mede ten Hoove tot den Coninck gereden zijn/ daer sy wel ontfangen/ ende heerlijcke uyt Silver getracteert wierden/ hem met eenige geschencken vereerende / dies hy weder van den Coningh met eenighe kleedekens beschoncken is; gelijck sy 't selve des anderen daechs mede aen den jongen Coningh gedaen hebben / daer mede wel ontfangen ende ghetracteert zijn. Desen jonghen Coningh was te vooren Coningh van Pedir, het welcke sijn jongste Broeder nu besit / also hy by sijn Vaders leven Coningh van Achin gekroont is.

Die van Achin houden haer Paes-Feest.

Den 15 wiert tot Achin gehoudē haer grooten Pascha-Feest, ghelijck sy sulcx alle jaren naer haer vasten ghewoon zijn; welcke vasten haer aenvang neemt ten uytgangh haerder 12. Maent/ met eenen nieuwen Maen/ eñ duret tot des avonts van de naest-comende nieuwe Maen/ waer naer het dan daechs daer aen haer Pascha is/ 't welcke nu den 14 ghebiel / staende menichte van menschen in alle hoecken van de Stadt/ met haer ghesichte naer 't Westē star-oogende/ om de nieuwe Maen met verlangen te verwachten / welcke gesien zijnde/ is haer vasten ghe-eyndicht / (die sy met groote strengigheyt houden/ soo dat niemant over de 10 jaren oudt geoorlost is te eten/ voor des avondts dat de sterren schijnen / daer sy dan voorts de gantsche nacht mede overbrengen / menende haer dingen wel gedaen te hebben) ende daechs daer aen haer Paeschen, die sy 3 dagen lange op de Turckse wijse houden.

De Hollanderen gaen naer des Coninckx Hof, om het Feest te sien.

Des morgens heel vroech begaven haer de Hollanders ontrent het Coninckelijcke Hof/ stende op alle hoecken de Olyphanten op het aldercierlijckste toerustē/ by den Bezar oft plaetse voor 't Hof comende / saghen aen alle hoecken veel Vaendelen vlieghen / ende menichte van volcken ende Olyphanten aen comen trecken/ dē Coning haer comste vernemende (hoe wel alle Poorten van sijn Hof beset waren) heeft haer vryen toeganck vergunt/ ten Hoove comende/ mosten haer schoenen uyt doen; Den Coningh sittende op een verheven plaetse (soo dat hy alles besien conde) ende sy comende / deden hem haer reverentie/ niet met den hoet te lichten/ maer de handen op het hooft te legghen / roepende Daula tuan Con, dat is lang leve den Coningh/ tegens den Coningh over was haer mede een verheven plaetse bestelt/ met Laecken overtoghen / daer sy neder saten/ met de beenen onder 't lijf/ ghelijck hier te lande de Snijders gewoon zijn: alsoo ghesetten zijnde/ heeft den Vice Admirael (door een Tolck die goedt Portugees conde spreecken) met den Coningh spraeck gehouden: hier soo sittende is de Coningh in silvere schotelen spijse/ van Rijs/ Hoenderen/ ende andere geback voor gestelt / (seer wel toebereydt) die alle met de rechter handt aengetast wiert/ so dat het een schande soude geweest hebben/ de slincker hant daer toe te gebruyckē.

1603. Februar.

Hoe de jonge Coninck nae hare Kercke geleyt wort.

Ondertusschen wiert daer een grootē Olyphant voortgebracht/ seer costelijcke verciert/ daer den jonge Coningh hem onder een costelijcke hemel op sette / met eenen vergulde Hellemet op het hooft / voor hem een sittende met een goude Croon op het hooft/ ende seer costelijcke gecleet/ die den Olyphant regeerden/ als mede een achter hem / mede seer costelijcke toeghemaeckt: alles dus vaerdich zijnde / hebben de Hollanders van den Coningh haer af scheyt genomen/ om den jonge Prince (met alle de Trompettē die sy inde Vloot hadden) te ghel eyden/ aldus tooch den jongen Coningh uyt het Hof/ met veel Edelluyden/ Heeren/ ende groote meenichte van Olyphanten ende kleyne Peerden gheleydt / ende van ettelijcke duysende menschen te voet/ (met haer Wapenen / Vaendelen / Pijlen ende Koersversten) gevolcht/ daer een groot geluyt van Musicale instrumenten/ (soo Hoornen/ Crom-hoorns/ Ketel-trommels ende kopere Beckens) gehoort wiert/ waer onder de Hollanders haer Trompetten mede niet en swegen.

Aldus van 't Hof treckende / wierden de Hollanderen mede op Olyphanten geset/ geleyden den Coningh

tot

Digitized by Google

1603. Maert. tot een kleyn huysken/ ofte ghebouw/ staende aen een groote plaetse ofte Bezar: daer comende/ is den Coningh van den Olyphant aen de eene zijde afgheklommen ende een weynich gherust hebbende/ weder daer op gheklommen/ ende hem omme gheset/ wierdt Eyndelijcke aen de andere zijde afgeholpen/ ende op eenen anderen Olyphant geset/ daer mede hy nae de groote Mosquitta ofte Kercke ghereden is/ staende aen 't eynde van den grooten Bezar, by het Hof/ met Catoenen linnen overtogen. De Hollanderen hem tot daer ghelepdende/ sijn (behalven den Vice-Admirael) naer haer Logiement vertrocken/ die den Coningh opwachten/ ende hem weder naer sijn Hof geleyden/ daer hy weder van den Coningh met alderhande spijse/ ende delicatesse ghetracteert wiert.

Den Vice-Admirael begeert van Achin te vertrecken. Den 20 Marty verstaende dat sy in ses ofte seven maenden weynich hoopeninge hadden/ tot ladinge van Peper te becomen/ heeft het haer goet ghedacht/ haer afscheyt op het vriendelijckste van den Coningh te nemen/ ende te vernemen hoe veel Peper sy teghens den tijdt soude connen becomen/ sijn alsoo des naemiddaghs ten Hoove gegaen/ haer op hare gewoonelijcke plaetse nedergeset/ doe quam den Sanbander by haer/ vragende wat haer begeeren was/ dies den Vice-Admirael antwoorden/ also het buytens tijt van ladinge was/ dat sy besloten hadden met de 6 Schepen naer Zeylon te loopen/ doch dat sy versochten te weten wat ladinghe van Peper sy tegens het saysoen souden connen becomen/ om haer als dan daer naer te reguleeren. Den Sabander gaf te kennē dat nu wel haest ladinge voor 2 Schepen soude te becomen zijn/ so dat sy die daer wel mochten laten blyven; daer op den Vice-Admirael weder seyden/ dat hy den Coningh van Zeylon belooft hadde/ met alle sijnen macht tegens de Portugesen te hulpe te comen/ dies nootsaeckelijcke met alle de Schepen derwaerdts moste gaen/ ende versochten alleen te weten/ hoe veel Peper dat sy hadden te verwachten/ om daer nae Schepen aen te senden: dat sy oock ghesint waren eenich volck met Coopmanschappen daer te laten/ dies wel garen sagen dat de huysen om haer huys gelegen mochte afgebroocken werden/ op dat sy een vrye plaetse mochten hebben om van brant bevrijt te wesen/ also haer Stadt 't selve seer onderworpē is/ ende dickmaels groote schade doet; onder dit ghesprek wierdt haer in silvere ende vergulde schotelen alderhande Spijse ende Fruyten voor gestelt/ eyndelijck quam de Coningh voor den dach/ hem op sijn ghewoonelijcke plaetse settende/ die de Hollanders met alle eere ende eerbiedinghe naer lants maniere groeten/ als hem nu alles door dē Tolck aengedient was/ heeft haer seer vriendelijcken gheantwoort/ haer haer afscheyt gevende/ dies sy met goet genoeghen vertrocken zijn/ ende is den Sabander met haer ghegaen/ om te ordonneeren dat nae haer believen alle huysen ontrent haer behuysinge af gebroken wierden. 1603. Maert.

Den 26 koften een Jacht van den Generael Spilbergen groot 55 lasten/ ghemonteert met 10 stucken/ ende voorts van alles naer advenant versien/ om op de Custe van Coromandel ende Bengala te ghebruycken/ daer op eenige van den Generaels volck houdende/ ende voorts met sijn volck bemannende. *Koopt een Jacht van den Generael Spilbergen.*

Den 31 is den Vice-Admirael/ met eenighe van de sijnen voor de laetste mael by den ouden ende jonghen Coningh gegaen/ haer afscheyt van haer nemende/ met verklaringhe dat sy besloten hadden met de gantsche Vloote ter eerster gelegentheyt naer het Eylandt Zeylon te varen; sijn van haer wel ontfangen ende heerelijcken ghetracteert/ ende versocht den Coningh eenighe Gesanten met haer aen den Coningh van Candy te senden/ 't welcken sy hem niet hebben willen weygeren/ zijnde also met groote vrientschap van hem gescheyden ende 't Scheep gegaen; aldaer voor Coopman latende (met een goet Cargasoen van Geldt ende Waren) den *Nemen haer afscheyt van den Coninck van Achin.*

Digitized by Google

1603. Maert.

Eersamen Ian Decker, Commies op het Schip Vlissingen, om het nieu gewas van Peper in te coopen/ ende 2 Schepen daer mede te laden.

Beschrijvinghe der Stadt Achin.

Belangende de ghelegentheyt der Stadt Achin, haer Religie / Politie ende kleedinghe soo veel de Hollanderen hebben connen ondervinden / is onse meninghe alhier in 't kort te beschrijven / vande Reede daer sy gelegen hebben te beginnen: zijnde ontrent een Booch schoote ter zijden de Rivier bezuyden afghelegen/ hebbende aen de lincker handt een Casteel/bequaem om de Schepen het incomen te beletten. De Stadt is ontrent een half mijl de Rivier opwaerdts/ langens den Oever int lange gebouwt: de huysen sijn op palen ende stocken inde aerden gheslagen/ende vander aerden ghebouwt/ (om dat de Rivier dickmaels de gantsche Stadt bevloodt) datmen met een Trap op de Zael moet klimmen/daer sy haer woon-plaetse houden: de wanden ende dacken met Riet ofte Stroo bekleet: wert van veelderhande volckeren weghens de Coophandel besocht/ als van Malabaren, Gusuratten, Negopatanen, van de Custen van Coromandel, van Bengala, Pegu, ende vande Arabiers vande Roode Meer ende Mecha. De Inwoonderen houden de Wet van Mahomet, haer over weynich jaren noch Heydenen zijnde vande Arabiers toegebracht: hebbe veel Mosquitten ofte Kercken/doch slecht van gebou/ staende in den inganck ettelijcke treden van de Kercke een Vat met water / daer alle die daer wil in gaen/ eerst haer voeten moeten wasschen/ sulcx gedaen zijnde leggen sy groote steenen / daer sy van de eene tot de andere moeten stappen tot sy inde Mosquitta ofte Kercke geraecken/doch die de Mahometaensche Religie niet toegedaen sijn/ist verboden daer niet in te comen: onderhouden veel Turcksche Ceremonien.

Haer Religie.

Wat haer Regeeringhe ende Policie belanght; sijn alle onder haren Coningh so onderdanich/ als Slaven/ laet sijn Landt regeeren door 4 Sabandars, die naest den Coning geacht en gehouden werden: het schijnt dat den Coning niet een begeert dat sijn Onderdanen machtich en rijck werden/die sulcx zijn/derven het niet laten blijcke. Is in sijn gerecht en straffen vande mis-daders seer wreet; laet dickwijlen om kleyne oorsaecken ende misdaden de handen ende voeten af kappen; de Hollanderen daer zijnde / hebben diversche luyden ghesien die maer een voet ende een handt hadden / zijnde de stomp van het been in een houte koocker gesteecken ende vast gemaeckt/ oock ettelijcken die van beenen ende handen berooft waren/dies sy de voeten in sulcke koockers ende de armen aen krucken mosten laten vast maken/om haer soo op te houden ende te behelpen/welcke straffe niet alleene aen de ghemeene Man/maer oock aen groote Heeren ende Edelluyden ghedaen werde: want sy een Man ten Hove ghesien hebben/zijnde des Coninckx Swager/ende des jonge Coninckx Moeders Broeder/die op sulcke wijse door de Justitie/van Neus Ooren/ende sijn bovenste lippe berooft was / ghelijck alles in dese nevens gaende Afbeeldinge te sien is.

1603. Maert.

Haer Regeringe ende Policie.

Figuer N°. 3. Afteeckeninghe van de grouwelijcke Iustitie in Achin.

Den ouden Coningh gaet weghens sijn ouderdom nimmer uyt sijn Hof/ die hem wil spreecken moet sulcx versoecken; is hy sulcx ghesint/soo stiert hy de Clappe buyten de eerste poort/(alsoo by haer ghenaemt) zijnde een Man ofte Portier met een verguldе Crits,'t welcke beteeckent vryen aengangh/sonder welcke hem sulckx niemant soude derven bestaen. Men seght dat hy een Visscher plach te wesen/ende dat hy het Rijck met gewelt ende Tyrannie becomen heeft. Het Coninckliјcke Hof

Van den Coninck van Achin.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1603. Maert.

Hof leydt aen het eynde aen de Zuydt-zijde van de Stadt/is met wallen ende graften omgraven/ heeft seven Poorten die men moet door gaen eer men int Palleys comen/ doch heel slecht van maecksel/ is ghelijck de Stadt van de aerde verheven op houte Pylaren ofte Calomnen gebouwt / daer de sommigen met Lof ende ander Beeldtwerck fraey gewrocht zijn/ dat is al wat notabels int voorsz Palleys te sien is : het dack met Riet bedeckt : ende met een houten staketsels van Palassaden omvanghen / daer tusschen beyden niemandt als sijn Lijfguarde / ende Dienstmaechden gheoorloft is te comen. Als hem yemant komt te spreecken/ ende hy hem daer toe genaedicht/ soo gheschiet het selve uyt een veynster leggende/door eenen Tolck: gebruyckt by wijlen oock de Tabacco, doch sijn meesten tijdt onder sijn Vrouwen verslytende/ die hem ghestaedich lief koosen met vryven/ streelen / ende met Weyers koelte aen te brenghen : heeft somwijlen grooten lust inde Hanencamp / 't welcke voor sijn Palleys op de plaetse gheschiet: doet dan teghens andere Heeren groote weddinge/wiens Hane het winnen sal. Den jongen Coninck heeft sijn wooninghe besonder / ende wert niet als van Vrou-persoonen gedient : dickmaels voor den dach comende / met eene guarde van Mannen ende Vrouwen (wel ghewapent) versien : neemt veel sijn vermaeck/ soo met inde Riviere te swemmen / als inde Bosschen op de Olyphanten jacht te rijden/ daer dit Eylant wel van versien is ; want men seyt dat daer soo by den Coningh/als inde Stadt wel 300 zijn / daer onder eenige van groote hoochte: om die te regeren/ wort een haecxken gebruyckt/daer mede de Man die voor op de neck sit/ hem int hooft hackt / ende alsoo treckt ende stiert waer hy hem wil hebben ; als men wil dat hy neder knielt/om yemanden op te nemen/wert niet gheroepen als Drom, welck het beest hoorende / sal voorts nederknielen/ende hem met gemack laten berijden.

Belangende der Inwoonderen haer kleedinghe/ is meest op eender maniere / soo dat de rijcken uyt de armen qualijcken connen onderscheyden werden/gaen alle bloots voets / sonder Cousens ofte Schoenen te draghen / een Catoene hembt aen 't lijf / met een bandt van 't selve stof om de middel toe gebonde/ ende voorts een stuck van 't selve Catoen doeck om 't hooft gewonden : veel dragen alleen maer soo een doeck om het lijf/ met het eene eynde over de schouder heene gheslagen/ zijnde het voorsz doeck van verscheyde coleuren / doch meest blaeuw. De Vrouwen sijn op de selvige manier gekleet / behalven dat sy het hayr achter te samen binden: als sy den anderen te ghemoet comen / slaen haer handen te samen / die tegens haer voorhooft leggende/ 't welcke de groetinge is die sy doen : Doch voor den Coningh commende / moeeten met een droevich ghelaet haer handen te samen smijten / ende op het hooft legghen / roepende Daula tuan Con, 't welcke is langh leve den Coningh: de uytlantsche Volckeren als Gusaratten, Malabaren, ende die daer comen van Negapatan, Bengala ende Pegu, gaen naer haers landts aert ghekleet / als met witte Catoendoecke kleederen / ende witte banden om het hooft/ eenige met Schoenen/ andere maer simpele soolen aen haer voeten.

Kleedinghe vande Inwoonderen in Achin.

Belangende haer Vruchten ende Spijse/ ghebruycken geen broodt / maer Rijs/ die sy weten te koocken/ ende wonderlijcken lecker te bereyden: oock koecken in Olye daer van te backen/waer mede sy haer meest onderhouden:hebben overvloet van Buffels/die gebruyckende in plaetse van Ossen ende Koeyen / sijn groot/ vet ende delicaet / met eenen bult ontrent de hals op de rugghe: oock geen ghebreck van Geyten / Bocken ende Hoenderen / doch alles redelijcken duer; Orangie Appelen/ Lemoenen/ Bonanes, Indiaensche Nooten/ Thamarinden, Batatas, Radijs/ Spinagie/ Salade ende diergelijcke kruyden zijnder in overvloet te becomen: haer

Haer Vruchten, Spijs, en dranck.

1603. April.

haer ghemeene dranck is water / oock veel ghebrande wateren/ by haer Arack ghenaemt/ die sy van Rijs ende Indiaensche Nooten distileeren / zijnde een stercken dranck/daer sy haer dapper dronckenin drincken; doch meest/ soo rijcken als armen/ ghebruycken sy de Betbel, (zijnde seeckere Bladen van Boomen met kalck bestreecken/) oock een Vrucht by haer Arecka ghenaemt/ dat sy seer ghesont voor de Mage / ende eenen goede Aessem houden. De Hollanderen hebben daer ontrent eenen Musqueta eenen Boom gebonden/by Ian Huyghen genoemt Arbore triste de dia, die des nachts vol Bloemen hanght / welcke soo haest den dach aencomt afvallen. De Ingeboorenen ende Vremdelingen spreken menichderley Talen/doch meest Malays,hoewel sy haer eygen Tael hebben ; hebben mede het ghebruyck van Schoolen/om de Ieucht/ lesen ende schrijven te leeren; schrijven haer schrift op de Iootsche manier van achteren.

Een Boom Arbore triste de dia genaemt.

Den eersten April quamen 4 Turcken aen't Schip Hollandia, van Negapatan, met versoeck dat den Vice-Admirael haer een Paspoort gelief de te verleenen/om in Zee van geen Nederlantsche Schepen onghemack te lijden; dat hy mede tot Negapatan ende op die Custen met sijn Schepen ghelief de te comen/ voor gevende dat daer goede Negotie ende overvloet van Peper valt.

Turcken krijgen een Passpoort van de Vice-Admirael.

Den 2 dito liep van daer een kleyn Scheepken naer Negapatan,in hebbende twee Olyphanten/ ende Swavel / die meest valt op het Eylandt Pulo Way, ontrent 2 mijlen van Achin gelegen.

Den 3 dito des morgens ten 3 uren/(naer dat sy haer van ballast ende vers water wel versien hadden /)sijn sy met haer ses Schepen / ende het Iacht nevens den Admirael Spilbergen met sijn Iacht / t'zeyl ghegaen/ stellende haren cours W. N. West/dach werdende/sagen haer een kleyn Scheepken naer volgen/ inhebbende den Gesante van den Coningh van Achin, aen den Coning van Candy, die den Vice-Admirael Sebalt de Weert over nam / des middaechs nam den Admirael Spilbergen sijn af schept van haer/cours naer Bantam stellende/ om van daer voort naer 't Vaderlandt te loopen; dies de Maets hem haer Brieven / aen haer Vrienden in Nederlant mede gaven:kregen ondertusschen een Noordelijcken wint/dies sy cours N. W. naer Zeylon toe settē.

Gaen van Achin t'zeyl.

Den 4 sagen sy een Scheepken voor uyt / 't welcken daer naer verspraecken / zijnde het Scheepken met de twee Olyphanten / dat daechs te vooren afghevaren was / ende naer Negapatan wilde/ hebbende aldus van den 5 tot den 12 meest stilten/ende variabele winden.

Den 16 dito zijnde op een Woensdach / hielden over de gantsche Vloote een Alleghemeene Vasten ende Bidt-dach / om Godt de Heere te looven ende te dancken voor sijn genade ende zeghen / die hy haer tot noch toe verleent hadt; ende voorts te biddē haer daer voortaen mede te genadigen / om dat haer Reyse mochte gedyen tot grootmaeckinge ende verbreydinge sijns Heyligen Naems/ wel-varen van 't Vaderlant / ende hare Meesteren / ende eyndelijcke tot vernielinghe van alle aenslagen der Portugesen hare ghesworen vyanden/ die niet en sochten als sijn suyvere Woort eñ haer uyt te roepen. Met stilten ende verscheyde winden alsso voortgevarē zijnde tot den 24 April/ondertusschen haer oock eenich volck afgestorven zijnde/bequamen eenen schoonen Z. W. windt/ hare cours N. W. aenhoudende tot den 24. dat sy het Eylandt Zeylon in't gesichte kregen/ zijnde noch ontrent 7 mijlē van daer/ daer sy dien avont noch een mijl buyten landts op 17 vadem waters ten ancker quamen.

Houden over de Vloote een Alleghemeene Bidt-dach.

Den 25 noch 3 mijlen langhes de wal heen lopende/ quamen des middaechs op de Reede voor Matecalo, daer sy het setten:daer des naermiddage eenige Canoes, den Vice-Admirael quamen met groote blijschap verwellecomen/mede brengende eenige vruchten ende ver-

Komen voor Matecalo ten anckeer.

versin-

1603. April.

versingen. Den 26 des morgens heel vroech is den Vice-Admirael met 130 wel ghewapende Mannen (van alle de Schepen) te lande ghevaren/ naer een Dorp ontrent den Oever van de Reviere / daer sy bleven tot de hette van dē dach wat over was/ van waer sy in goeder ordere naer de Stadt Matecalo trocken den Coningh te groeten / (den Vice-Admirael op een Olyphant sittende); zijnde 2 groote mijlē lantwaerts inne gelegē: Daer comende / sijn van den Coninck wel ontfangen/ die verselschapt was met ontrent hondert mannē/ met Roers/ rustingen/ ende Spietsen wel gewapent/ die de Coning dede drillen / ende haer Roers lossen / 't welcke heel soberlijcke toe ginck. Den Vice-Admirael vereerden den Coningh met behoorlijcke geschencken / hem met eene een Brief behandigende / om den Coningh van Candy toe gesonden te werden / daer in hy hem van sijn comste verwitticbden. De Inwoonderen waren van hare comsten seer verblijt / haer alle in haer huysen fureerende/ op den avont wiert haer van den Coningh toegesonden menichte van Rijs/ Hoenderen/ Visch/ ende Olye/ naer des lants gebruyck. Buffels ende Ossen hebben sy in overvloet/ doch werden by haer niet gegeten/ oock wilden die de Hollanders niet vercoopen / sonde maeckende die te dooden; des nachts haer tot rust begevende/ wierden so van de Muggen geplaecht/ dat het haer onmoghelijcken was te slapen / hoewel die met roock sochten te verdryven.

Worden van den Coninck van Matecalo gespijst.

Den 27 sijn de Hollanderen door eenen anderen wech/ wel dry mijlen om / weder naer de Schepen getrocken/ uytgenomen den Vice-Admirael/ die met eenige by den Coningh ghebleven is / ter oorsaecke deselbige belooft hadde daghelijckx seven Herten t'Scheep te doen bestellen.

Den 29 is Thomas van Tongerloo, Commies op het Jacht / des morgens heel vroech / met eenige Booten de Revier Noortwaerts 2 mijlen opgevaren / naer een Dorp genaemt Polygamme; ontrent een ure gaens langens de Reviere betimmert zijnde / den Oversten met eenige geschencken vereerende: gelijck mede inde selvige nacht / de Booten van de Schepen de Hollandtsche Thuyn, ende Vlissinge, de Reviere wel 10 mijlen Zuydelijcke af voeren/ naer een Dorp Panane genaemt/ eenige Cramerye mede nemende/ om te sien of sy eenige Hoenderen ofte vruchten conde becomen.

Den 30 tegens den middage is de Coningh van Matecalo, met 9 ofte 10 Olyphanten/ ende 200 wel ghewapende mannen op den Oever vande Reviere gecomen/ bekleet zijnde met eenen witten Wollen Hembde / daer over een graeuw rockxken voor met knoopen toeghemaeckt / voorts sijn beenen ende Schamelheyt met fijner doecken bewonden/ ende een costelijcke geborduerde Mutse op het hooft: Den Vice-Admirael hem ontrent de Reviere vernemende/ heeft uyt yeder Schip dry Eerschooten doen schieten/ ende is voorts met een deel musquettiers ende gewapent volck te lande ghevaren/ daer sy den anderen minnelijcken ontfingen/ ende lange door den Tolck met den anderen spraeck hielden / daer den Coningh verklaerden/ dat ontrent 10 ofte 12 jaren verleden daer een Waersegger geweest waer die hem ghepropheteert hadde/ als dat ontrent desen tijt een nieuw volck daer in't Eylandt soude comen/ ende de Portugesen daer uyt souden verdryven: Sy nu daer ghecomen/ ende vyanden vande Portugesen zijnde/ soo conde hy de voorsz voorsegginghe niet anders als op haer duyden/ haer voorts vereerende met eenich Vis/ Vruchten (als Bonaٓas, Coquos) ende voorts met een Herte/ doch is tegens den avont weder vertrocken.

Coninck van Matecalo comt scheep.

Een weynich voor des Conincx vertreck/ komt daer een Gogelaer voor dē dach met ysere ketenen om 't lijf/ ende een viercante koopere plaete om den hals behanghen / daer veel Figuren van Duyvelen op ghesneden stonden/ met groot geschrey ende getier herwaerts ende

Wonderlijcke potsen van een Gogelaer.

1603. May. derwaerts loopende/eyndelijcke de koopere plaete van sijn hals leggende / neemt een groot breet Mes aen de keten vast gemaeckt / steeckt daer mede door het dicke van sijn Dye / de keten door het vlees door treckende/ liet die soo inde wonden hanghen / weder groot ghetier maeckende; ende naer sy aen sijn ghebaer conde mercken/soude deselvige mede door sijn hals gesteecken hebben; doch alsoo de Hollanderen daer weynich vermaeck in hadden/ wierdt sulcx achtergelaten / de keten uyt de wonde weder treckende/ heeft die met schoon water gesuyvert / ende een stuck van een aerden Pot daer over gebonden / hebbende veel lit-teeckenen aen sijn beenen/ soo dat hy sulcx gewent was meer te doen.

Figuer N°. 4. Afbeeldinge van wonderlijcke dingen by een Gogelaer bedreven.

Verwachten schrijvens van den Coninck van Candy. Den eersten May wiert niet uytgerecht / als dat te lande gevaren wiert; daer veel Hoenderen/Bonanes ende Coquos door Tin / Spiegelkens ende Messen verruylt wiert/ voorts met Visschen / ende inde Bosschen Vogels te schieten haer tijdt verdrijvende / alsoo op schrijvens van den Coningh van Candy gewacht most zijn.

Hoe het haer vergaen is die naer Polygamme waren. Den 2 quam het volck dat met de Booten naer Polygamme gheweest waren weder te rugge/haer niet genoech connende belooven van het wel onthael eñ vrientschap dat haer aldaer aenghedaen was; hoe den Oversten haer in sijn Huys / naer 't 's Lants wijse met veelderhande spijse getracteert heeft / alle op Catoene kleeden nedergeseten zijnde/van hem selve gedient wierden/ haer sijn gheheele Lant ten besten presenteerende / met versoeck dat den Vice-Admirael hem selver wilde comen besoecken / des avondts weder naer de Booten gaende / wierden met Fackelen van de Inwoonderen door een Bos ken tot aen den Oever ghelept. Den 3 quamen de Booten voor 4 dagen naer Panane ghevaren (leggende 10 mijlen zuydelijcke de Revier neerwaerts/ een groot stuck van den Oever) oock weder te rugge; daer sy van den Coningh mede wel ontfanghen waren/ haer alle vriendtschap toe seggende / mede brengende veel Hoenderen/Bonanes, Coquos ende andere vruchten/ die sy voor Tin / Spiegelkens/ ende Messen verruylt hadden / onderweghe te lande gheweest zijnde aen een Dorp ghenaemt Tirecoy, eenich Rijs mede brengende dat sy daer ingeruylt hadden.

Den Vice-Admirael vaert naer Poligamme. Den 4 is den Vice-Admirael met eenich volck ende twee Booten naer Polygamme ghevaren den Coningh te besoecken / ende sijn begeeren te voldoen. Op den middage sagen sy een Barcke Zuydtwaerts van haer in Zee/ dies een Boot metter haest ghemant daer naer toegesonden wiert / bevindende 't selve met Rijs gheladen / met ettelijcke Mooren ende Swarten bemant/ wilden naer Puncto di Galli, soo sy bemercken conden/ waren over 20 dagen hier van daen ghezeylt / hadden storm ende Donder gehadt/die haer een man doodt geslagen hadt.

Den 5 is den Vice-Admirael met beyde de Boots weder van Polygamme te rugge ghecomen/daer hy wel van den Coningh onthaelt was / doch niet soo treffelijcken als de Maets die daer te vooren gheweest waren/hem wel aengedient hadden.

Schieten eenige Ossen, daer door sy in groote swaricheyde comen. Naerdien sy nu soo veel verversinge niet conden becomen/als sy wel wensten ende van nooden hadden/dat mede de 7 Herten die de Coningh van Matecalo belooft hadde dagelijcx aen den Oever te leveren niet en volchden/(hoewel somwylen wel eenige Harten ende Wilde Verckens ghesonden wierden) soo sijn sy met eenighe Roers in't Bos gegaen / schietende eenige kleyne Ossen/die sy 't Scheep brachten ende slachten / 't welcke de Inwoonderen seer verdroot / ende daer over seer klachtich vielen: dies den Vice-Admirael des anderen daechs te lande voer/om de Inwoonderen te contenteeren/

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1603. May.

ren/ende de gheschooten Ossen te betalen/ seggende dewyle sy die niet wilden vercoopen / ende hy doch hebbe moste/des hy daerom voor hem ghenomen hadde die te laten schieten/ende haer dan te betalen.

Werden by den Coninck van Matecalo verdaegt.

Den 8 dito syn weder eenighe Maets met Roers te lande ghegaen om Ossen te schieten / de Inwoonderen sulcx vernemende / syn t'samen gheloopen/ maeckende groot ghelupt met weenen / willende sulcx in geenerley wijse ghedoogen/ hoewel haer de Ossen gheprefenteert wierden te betalen: Dies eenige van de Hollanders tot den Coningh van Matecalo gingen / versoecken alsoo sy de Ossen van nooden hadden / ende betalen wilde / dat hy syn Onderdanen wilde verspreecken sulcx toe te laten; die haer met een toornich gemoet antwoorden / dat hem sulcx tegens den borst stiet / sy waren als vrienden in't Lant gecomen/handelde nu arger als vyanden/ de Portugesen hadden beter ghedaen/ ende haer van sulcx tot noch toe gewacht/dat hy liever syn leven wilde verliesen dan sulcx langer te ghehengen: oock waren daer sommige seggende/dat de zielen van alsulcke gheschooten Ossen terstont ter Helle voeren / 't welck voorwaer een erbarmelijcke saecke waer; eyndelijcke soo seyde de Coning/so sy sulcx voortaen laten wilde soude het haer vergeven zijn/ en wilde dan de Schepen dagelijcx naer syn vermogen met Rijs ende andere vruchten versien.

Wert aengesocht om Paspoort te verleenen.

Den 12 quam aen des Vice-Admiraels boordt / den Capiteyn van een Champan daer op de reede/ meest met Rijs gheladen leggende/ mede brengende 4 Hoenderen ende ettelijcke vruchten/ die hy hem vereerde / versoeckende(alsoo hy voor ghenomen hadde te vaeren naer Jaffanapatan, zijnde een Stadt aen het andere eynde van't voorsz Eylandt Zeylon) een Paspoort / om in Zee comende vande Hollantsche Schepen geen overlast te lijden/ 't welck hem voorts vergunt is.

Den 13 syn daer 7 Persoonen van Candy ghecomen/ waer van haer drie des anderen daechs by den Vice-Admirael t'Scheep lieten vinden / mede brenghende Brieven geschreven van dato den 9 door Erasmus Matsbergen, voor desen aldaer van den Generael Spilbergen gelaten/doch nu in des Compagnies dienste/zijnde antwoort op syn schrijvē/als namentlijcke dat den Coningh voor Manicrawary te velde lach/syn voorige victorie vervolgende/'t welcke oorsaecke was dat niet eer beschept gheschreven was / voorts dat den Coningh over haer comste seer verblijt was/haer als noch deselvige gunste ende ghenegentheydt toedragende/ als doe sy laestmael van hem scheyden / versoeckende dat sy met de eerste gelegentheyt haer met de Vloote voor het Fort Puncto de Gallo wilde vervoegen/alsoo hy gesint was 't selve te lande te belegeren/seggende wat hy sijnen Soon(so den Vice-Admirael noemende) belooft hadde / hem 't selve te sullen naer comen / ende wanneer hy de Vestinghe Puncto de Gallo verovert hadde/ dat hy dan de Hollantsche Schepen jaerlijcx wilde leveren 1000 Quintalen Caneel / ende 1000 Quintalen Peper/ noch schreef den voorsz Matsbergen, dat soo lange hy daer geweest was/ geen valsheyt ofte bedroch in den Coningh gespeurt te hebben: Des besloten wierdt haer met de gantsche Vloote ter eerster gelegentheyt naer Puncto de Gallo te begeven / hoewel den Coningh versocht hadde dat den Vice-Admirael eerst persoonelijcke soude comen / aen een plaetse tusschen Matecalo ende Candy genaemt Vintana, om daer mondelijcken met hem te tracteeren/ doch om geen tijdt te verliesen is goet gevonden sulcx achter te laten / ende 't selve den Coningh te laten weten / met versoeck dat hem voorts ghelief de de voorsz Vestinghe met 2 ofte 3 duysent Mannen te lande te belegeren / sy willen alle vlijt aen wenden om met haer Vloote 't selve water te besluyten.

Becomen Brieven van den Coninck van Candy.

Verovert een Portugees Schip.

Den 16 kreech inde morgen stont sagen ontrent twee mijlen zuydelijck van haer een Schip / des voorts drie Booten ghemant daer naer toeghesonden zijn / op den mid-

Digitized by Google

1603. May.

middage haer volgende de Schepen Hollandia, Hollantsche Thuyn ende de Sterre, de Booten daer by comende ende siende dat het een groot Portugees Schip was / is den Boot van 't Schip de Hollantsche Thuyn te rugge gevaren / den Vice-Admirael sulckx aendienende / de andere twee hem by comende riepen dat sy strijcken / ende haer overgeven souden ; sy sulcx hoorende / hebben dapper met Musquetten tot de Booten ingheschooten / soo dat daer een man doodt bleef / dies sy af weecken / ende begaven haer tusschen 't Schip ende 't Landt / ondertusschen vaerdichden den Vice-Admirael noch een wel gemonteert ende bezeylt Jacht af: de Portugesen sulckx siende / als mede dat de drie groote Scheepen volchden / hebben de zeylen gestreecken / haer overgegeven / ende om quartier gebeden / 't welcke haer vergunt is: Den Capiteyn Lopo Alvares nevens noch een Coopman sijn by den Vice-Admirael overgecomen / ende het Schip is met volck bemant / groot zijnde 200 lasten / genaemt Nostra Senora de Rosario, comende voor 6 daghen van Cochin om naer Negapatan te varen / ende van daer naer Bengala, op hebbende 20 Portugesen / voorts swarten ende mooren / tot 60 mannen toe ; ende menichte van Vrouwen / daer uyt men verstonde / dat tot Cochin noch 3 Schepen toegerust wierden om ter eerster ghelegentheydt naer Negapatan te varen / des avondts wiert het voorsz veroverde Schip inde Vloote ghebracht.

Veroveren noch een Schip.

Den 17 in den morgen-stont sagen een Schip om den Zuydt heenen varen / dies daer vijf Schepen ende drie Chaloupen naer toe gesonden wierden (soo dat den Vice-Admirael alleenich met sijn Schip ende een Jacht by den veroverden prijs op de Reede bleef leggen / doch conden den gantschen dach 't voorsz Schip niet bezeylen / ende op den avont beliep haer een storm / soo dat sy van den anderen verstaecken / des morghens maer drie Schepen als Hollandia, Hollantsche Thuyn ende de Sterre haer by den anderen vindende / die tegens den avont by den Vice-Admirael weder op de Reede quamen / vernemende dat 2 Nederlanders met brieven van den Coning van Candy gecomen waren ; een weynich daer nae quam mede de Chaloupe van den Vice-Admirael te voorschijn / mede brengende den Schrijver van Capiteyn Lopo Alvares, hier vooren / den welcken hy (met hulpe van het Schip Vlissingen) ghenomen hadde / met een leedich Schip van 200 lasten / genaemt Madre de Deos, comende van Cochin om naer Negapatan te loopen.

1603. May.

Veroveren noch een Portugees Schip.

Den 19 des morgens sagen noch een vreemt Zeyl / dies de Schepen Hollandia, de Sterre, ende een Chaloupe naer toe voeren / daer hy comende heeft het hem terstont overgegeven / daer sy des middaechs weder mede inde Vloot quamen / comende van Cochin naer Negapatan, om van daer voorts naer Malacca ende de Philippines te varen / groot zijnde 70 lasten / genaemt Sanct Antonio, den Capiteyn was geheeten Pedro Dassovedo. Ten selvige dage is den Modeliar van Candy tot den Vice-Admirael gecomen / met tijdinge hoe den Coningh het Fort Manicrawary verovert hadde. Des naermiddaeghs is het Schip de Hollantsche Thuyn, nevens een Jacht van den Vice-Admirael af ghevaerdicht om om den Noordt te loopen / ende naer een van haer Schepen te sien die sy noch misten / meenende dat het naer het Lant van Trinque de Malo mochte gevaren wesen / doch daer niet vernemende / dat sy daer een etmael soude vertoeven / ende dan weder te rugge comen.

Veroveren het vierde Schip.

Den 20 smorgens vroech sagen de Schepen Vlissinge ende de Ganse, met de veroverde prijse Madre de Deos uytter zee op comen / die des naermiddaechs inde Vloote quamen. Den Hollantsche Thuyn, daechs te vooren uytgesonden / bequam een Zeyl in 't ghesicht / dat hy de gantsche dach ende nacht naer jaechde / 't welcken sy den 21 bezeylden / ende sonder eenighe resistentie veroverden / alsoo den Capiteyn ende alle de Portugesen het met den Boot outroept waren / daer maer een Portugees

Digitized by Google

Digitized by Google

1603. May.

gees ende eenige Swarten ende Mooren in vindende.

Den 23 is het voorsz Schip nevens sijn veroverde prijse inde Vloote ghecomen / groot zijnde ontrent 80 lasten / in hebbende twee costelijcke Persiaense Paerden/gecost hebbende 1590 Realen van achten/die sy nae Negapatan soude brengen: de ladinge deser 4 Schepen was niet veel besonders / als eenige sacken heel schoon koorn/ klockenspijs/ Radix China, eenighe Flessen met Roose water/ ende ontrent drp lasten Peper. De voornaemste oorsaecke van 't nemen deser Schepen was om den Coningh van Candy te toonen / dat sy der Portugesen ghesworen vyanden waren. Den Coningh het veroveren van dese Schepen vernemende / was heel verblijt/dies hem gereet maeckten om den 25 naer Matecalo tot den Vice-Admirael te reysen / hem voorheenen schrijvende dat hy de ghevanghene Portugesen niet soude los laten / maer dooden ofte hem overleveren.

Den 28 wiert haer veel Victualie van den Coningh van Candy toegesonden/als Hoenderen/ Botter/ Rijs/ Eyeren ende alderhande Fruyt.

De ghevangene Portugesen werde los gelaten.

Alsoo de Portugesen quartier toeghesept was/zijnse met de twee Schepen Nostra Signora de Rosario , ende Sancto Antonio, drp ghestelt / ende met Paspoort naer Negopatan gesonden/(haer seer over de beleeftheyt ende goedt tractement van de Hollanderen bedanckende/) behalven eenighe Slaven die met hare vrpen wille by haer bleven; waren wel van meeninge een goet Piloot (op die Custen bedreven) by haer te houden / maer om haer bidden ende smeecken is sulckx achter ghebleven: Sy wisten oock wel dat den Coningh sulckx seer qualijcken soude nemen / maer alsoo de Portugesen quartier toeghesept was / hebben sy haer woort daer in niet willen breecken / om den Coningh daer mede te behagen.

Den 30 bequamen tijdinge dat den Coningh des anderen daechs tot Matecalo soude comen / dies sy groote toerustinge deden om hem op het costelijckxsten tegens te trecken ende te ontfangen.

1603. Iunius.

Maken haer vaerdich den Coninck tegen te trecken.

Den 31 quam een Nederlander van den Coningh te scheep/segghende dat hy noch dien avondt tot Matecalo soude wesen/was 5 mijlen van daer van hem ghescheyden / dies sy haer Schepen op het sinnelijckxsten op ruymden / oock een Chaloupe costelijck toemaeckten/ om/ soo den Coningh wilde t'Scheep comen/ om die te besichtighen/ hem daer in te ontfangen/ ende aen boort te roepen.

Den Vice-Admirael treckt met sijn volck de Coninck te gemoet.

Den eersten Junij des morghens vroech is den Vice-Admirael / nevens andere Oversten met twee honderdt wel toegheruste Mannen onder twee Vaendels/ wel met Trommels ende Trompetten verghefelschapt zijnde/te Lande ghevaren / haer in goeder ordere ghestelt/ ende alsoo naer Matecalo den Coningh tegen ghetrocken/ den selvighe daer niet vindende/ hem noch een half mijl verder bejegent / verghefelschapt met veel Olyphanten/ende ontrent drp honderdt Mannen/daer sy den anderen vriendelijcke ontfingen/ ende so t'samender handt naer Matecalo trocken; daer ghecomen ende eenige tijdt met den anderen gesproocken hebbende/soo begeerden den Coningh dat den Vice-Admirael sijn volck weder scheep soude doen gaen/ ende des morgens in dier ordonnantie haer daer weder te laten vindē/doch onder bespreck dat den Vice-Admirael nevens eenige vande voornaemsten by hem overnachten souden/ ghelijck sulcx geschiede.

Figuer N° 5. Afteeckeninghe, hoe den Vice-Admirael Sebaldt de Weert met den sijnen door den Coninck van Candy vermoort werden.

Den Vice-Admirael gheen verraedt ofte yets quaets vermoedende/is nevens Thomas van Tongerloo,

1602. ende Hendrick Lendgies, daer ghebleven/ ghebiedende sijn volck haer t'Scheep te begeven/ 't welcke sonder eenige ordre/ ghelijck verstroyde Schapen te werck ginck; ondertusschen wiert den Vice-Admirael / met sijn byhebbende gevolch sonder eenich voorgaende verschille/ ofte reden waeromme/ van des Coninckx volck overvallen/ en vermoort/ sulcx beschickt zijnde/ sijn de anderen vervolcht/ de laetsten mede achterhaelt/ ende meest ommeghebracht/ hoewel haer noch veel verchden / doch verscheyden voor doodt nedervallende het alsoo ontquamen.

Iunius.

Wert van de selvige overvallen ende vermoort.

'T Volck inde Schepen dese schielijcke overval vernemende wisten niet wat dencken / want sy haer niet conden inbeelden sulcx door ordere des Coninckx geschiet te zijn / maer dat doch een misverstant onder 't ghemeene volck ontstaen was/ dies sy seer verlanghden hoe 't met haren Vice-Admirael mochte zijn / om dan 't selve te vernemen / hebben des anderen daechs een jongen van 't voorsz Eylant met een brief ende wel gemande Boot te lande gesonden om naer alles te vernemen: weynich tijdts daer naer is den Gesante des Coninckx van Achin, met weynich gheselschap/ een Vreede-vaen ende Brief aen den Oever gecomen/ dies sy met het Boot te lande keeren / hem den Brief af vorderende / zijnde uyt den naem des Coninckx van Candy in Portugesche Tale geschreven/ inhoudende den Moort des Vice-Admiraels/ sampt sijn byhebbende ghezelschap / de oorsaecke daer van den Vice-Admirael toeduydende/ als dat hy (ghelijck) met gewelt gesocht hadde den Coninck t'Scheep te krijgen/ ende daer te vermoorden/ dies hy hem hadde moeten voorcomen/ hem voorts verklarende / so sy vrede/ ofte vyandtschap met hem begeerden / sy mochten daer van naer hare wellegevalle disponeeren/ also hem 't selve weynich verscheelde / ende met een Brief int Portugees geschreven/ sulcx verwittighden/ alsoo daer niemant overgheblieven was / die de Nederlandtsche Tale conde lesen / ofte verstaen : 't welcke voorwaer een droevighe tijdinghe voor haer te verstaen was. 1603.

Waer van sy de oorsake vernemē.

De Gesanten des Coninckx van Achin wist eyndelijcke niet te seggen/ hoe 't met de Hollanders gestelt waer/ offe doodt ofte noch int leven waren / alsoo hy het ontvlucht/ ende hem met de syne int Bos onthouden hadt. Iunius.

Noch andere vertellen het op dese naervolgende wijse: als dat den Vice-Admirael by den Coningh ghecomen was/ ende soude hem vriendelijcke geboden hebben/ dat het hem soude wel laten gevallen/ ende comen naer ghehouden middach-male aen den Oever om de Schepen te besichtigen / doch dat hy 't selve voor dat mael soude geweygert hebben/ maer des dat hy des anderē daechs niet alleen aen den Oever/ maer selve t'Scheepe meende te comen / dies hy sijn volck soude bevelen haer t'Scheep te begeven/ behalven eenigen van de Overicheyt nevens ses ofte seven Musquettiers / die nevens hem te lande souden vernachten; hy dan niet erghs vermoedende / heeft volghens des Coninckx begeeren sijn volck t'Scheep te trecken bevolen / ende dat in sulcker ordeninge te marcheeren gelijckse gecomen waren/ hoe wel 't selvige niet achtervolcht wiert/ haer veel door de Stadt inde Herbergen tot drincken begevende: 't volck nu vertrocken zijnde/ ende met den Coningh voorder in gesprek comende / soo soude den Vice-Admirael noch echter aengehouden hebben / dat sijn Majesteyt doch gelief den t'Scheep te comen/ waer op den Coningh in diergelijcke maniere soude gheantwoort hebben. Jck ben om uwent wille van Candy naer Vintana, ende dan noch dertich mijlen tot alhier te Matecalo gecomen / ende bent echter noch niet te vreden / maer wilt met ghewelt dat ick t'Scheep come / 't welcke mijn voorwaer groot achterdencken geeft; daer op den Vice-Admirael soude gerepliceert hebben/ ingevalle sijn Coninckliicke Majesteyt hem niet en vertroude in Schepen te comen soo ware hy niet van sints met deselvighen naer Puncta de Gallo te varen/ maer wederkeeren daer hy van daen

gecomen

Digitized by Google

1603. Iunius.

gecomen was / waer over de Coningh soo vertoornden dat hy den Modeliar (zijnde een gheboorne Portugees) beval hem in verseeckeringe te nemen / om hem met sijn geselschap te dooden / gelijck hem sulcx met noch veertich van de sijnen weder-varen is: Andere vermeenen dese antwoort des Vice-Admiraels / geen oorsake sijns doodts gheweest te zijn / maer wel het los laten vande voorverhaelde ghevangenen Portugesen / alsoo hy instantelijcken versocht hadde / dat die hem mochten overgelevert werden.

Het schrijvens des Coninckx in 't Portugees begon op dusdanighe manier: Godt hadde gisteren een rechtveerdich oordeel gevelt, ende dat ter oorsaecke, &c. Op welck schrijvens de Hollanders den tweeden Junij terstont geantwoort hebben / ende den selvigen Brief doen bestellen door een Portugesche Vrouwe / te vooren in Candy een Slavinne gheweest zijnde / ende door den Vice-Admirael verlost: dese voorsz Vrouwe tot Matecalo comende / ende aldaer vernemende dat de Hollanders alle vermoort waren / oock mede den Coningh van Candy vertrocken / heeft terstont een man met het voorsz schrijven hare Majesteyt naer gesonden / die den selvigen op den wech onderhaelt / ende den Brief overghelevert heeft / daer op den Coningh antwoorden. Godt doet recht den geenen, die sulckx van hem versoecken ende verdienen.

Ende antwoorden den Coninck.

Den 3 dito is de Boot vande Hollantsche Thuyn naer lant gesonden / om te vernemen of daer noch eenich van haer volck in't leven ofte ontvlucht mochten wesen / die sy te hulpe conden comen / daer comende vonden een naeckt man / zijnde een Bootsgeselle van 't Schip Vlissingen, die sy voorts in't Boot hielpen / seer verwont zijnde / 't welcke hy int eerste Dorp becomen / ende de gantschen nacht voor doodt ghelegen hadde / soo dat sy hem gantsch naeckt uyt-togen / doch inden morgenstont quamen 2 mannen die hem by een vier brachten / ende haer terstont weder wech maeckten / om niet bekent te werden: ter selver stonde vernamen noch een ander Bootsgeselle / die mede seer verwont zijnde / hem te water begeven / ende daer naer in't Bos verborgen gehouden hadde: tegens den avont bequamen noch 3 Persoonen van het gevolch des Gesantens van Achin; als mede de voornoemde Portugesche Vrouwe / met een Brief van den Coninck van Candy, daer uyt sy verstonden de droevighe Tragedie ende 't vermoorden des Vice-Admiraels / met ongevaer 50 van sijn geselschap; waer van den Coningh d'oorsake op den Vice-Admirael, schoof / schrijvende: naer dat hy inde 30 mijlen van Candy tot Matecalo gereyst was / om met haer van alles te spreecken / soo hadde den Vice-Admirael alle listen aenghewent / om hem aen den Oever ende voorts Scheep te krijgen / welcke verradery Godt niet hadde willen gehengen / ghedacht noch aen het veroverde Portugesche Schip / van welcke sy de ghevangenen met 2 Scheepkens vry hadden laten vertrecken / (daer hy die verhoopten te becomen) 't welcke sijn vrienden niet toe en stont: doch in desen gevalle wilden sy vyandtschap / ofte vrientschap mochten 't selve laten weten / want hy daer nu kleyne onderschept in wiste.

Becomen noch eenige vande ghequetsten.

Dit ongeluck / ende verlies van soo veel Volck haer soo schielijcken overvallen / als mede alle hoopinge van daer yets goedts te verrichten / heeft haer seer becommert: dies van den doodt haerder Vice-Admirael nu niet dan al te wel verseeckert zijnde / soo hebben de overgheblevene Raden op den 4 Junij tot haren Vice-Admirael vercooren Iacob Pietersz van Enckhuysen, die van 't Enckhuyser Schip overghegaen is op 't Schip Zierickzee, op den avondt hebben noch een vande ontvluchten seer ghequetst t'Scheep ghebracht / als mede den 5 dito de Ghesante van Achin, nevens noch 3 Achinnesers. Den 6 dito versocht den Coninck van Matecalo dat eenige van de Hollanderen by hem te lande souden comen /

Kiesen een nieuwen Vice-Admirael.

1602. ende Hendrick Lendgies, daer ghebleven/ ghebiedende sijn volck haer t'Scheep te begeven/ 't welcke sonder eenige ordre/ ghelijck verstroyde Schapen te werck ginck; ondertusschen wiert den Vice-Admirael / met sijn byhebbende gevolch sonder eenich voorgaende verschille/ ofte reden waeromme/ van des Coninckx volck overvallen/ eñ vermoort/ sulcx beschickt zijnde/ sijn de anderen vervolcht/ de laetsten mede achterhaelt/ ende meest ommeghebracht/ hoewel haer noch veel verchyden / doch verscheyden voor doodt nedervallende het also ontquamen.

Iunius.

Wert van de selvige overvallen ende vermoort.

'T Volck inde Schepen dese schielijcke overval vernemende wisten niet wat dencken / want sy haer niet conden inbeelden sulcx door ordere des Coninckx geschiet te zijn / maer dat doch een misverstant onder 't ghemeene volck ontstaen was/ dies sy seer verlanghden hoe 't met haren Vice-Admirael mochte zijn / om dan 't selve te vernemen / hebben des anderen daechs een jongen van 't voorsz Eylant met een brief ende wel gemande Boot te lande gesonden om naer alles te vernemen: weynich tijdts daer naer is den Gesante des Coninckx van Achin, met weynich gheselschap/ een Vreede-vaen ende Brief aen den Oever gecomen/ dies sy met het Boot te lande voeren / hem den Brief af vorderende / zijnde uyt den naem des Coninckx van Candy in Portugesche Tale geschreven/ inhoudende den Moort des Vice-Admiraels/ sampt sijn byhebbende gheselschap / de oorsaecke daer van den Vice-Admirael toeduydende/ als dat hy (ghelijck) met gewelt gesocht hadde den Coninck t'Scheep te krijgen/ ende daer te vermoorden/ dies hy hem hadde moeten voorcomen/ hem voorts verklarende / so sy vrede/ ofte vyandtschap met hem begeerden / sy mochten daer van naer hare wellegevalle disponeeren/ also hem 't selve weynich verscheelde / ende met een Brief int Portugees geschreven/ sulcx verwittighden/ alsoo daer niemant overghebleven was / die de Nederlandtsche Tale conde lesen / ofte verstaen : 't welcke voorwaer een droevighe tijdinghe voor haer te verstaen was. 1603.

Waer van sy de oorsake vernemē.

De Gesanten des Coninckx van Achin wist eyndelijcke niet te seggen/ hoe 't met de Hollanders gestelt waer/ ofte doodt ofte noch int leven waren / alsoo hy het ontvluchte/ ende hem met de syne int Bos onthouden hadt. Doch andere vertellen het op dese naervolgende wyse: als dat den Vice-Admirael by den Coningh ghecomen was/ ende soude hem vriendelijcke gebeden hebben/ dat het hem soude wel laten gevallen/ ende comen naer ghehouden middach-male aen den Oever om de Schepen te besichtigen / doch dat hy 't selve voor dat mael soude geweygert hebben/ maer des dat hy des anderē daechs niet alleen aen den Oever/ maer selve t'Scheepe meende te comen / dies hy sijn volck soude bevelen haer t'Scheep te begeven/ behalven eenigen van de Overicheyt nevens ses ofte seven Musquettiers / die nevens hem te lande souden vernachten; hy dan niet erghs vermoedende / heeft volghens des Coninckx begeeren sijn volck t'Scheep te trecken bevolen / ende dat in sulcker ordeninge te marcheeren gelijckse gecomen waren/ hoe wel 't selvige niet achtervolcht wiert/ haer veel door de Stadt inde Herbergen tot drincken begevende: 't volck nu vertrocken zijnde/ ende met den Coningh voorder in gesprek comende / soo soude den Vice-Admirael noch echter aenghehouden hebben / dat sijn Majesteyt doch gelief den t'Scheep te comen/ waer op den Coningh in diergelijcke maniere soude gheantwoort hebben. Ick ben om uwent wille van Candy naer Vintana, ende van noch dertich mijlen tot alhier te Matecalo gecomen / ende bent echter noch niet te vreden / maer wilt met ghewelt dat ick t'Scheep come / 't welcke mijn voorwaer groot achterdencken geeft; daer op den Vice-Admirael soude gerepliceert hebben/ ingevalle sijn Coninckliicke Majesteyt hem niet en vertroude in Schepen te comen soo ware hy niet van sints met deselvighen naer Puncta de Gallo te varen/ maer wederkeeren daer hy van daen gecomen

Digitized by Google

1603. Iunius.

gecomen was /waer over de Coningh soo vertoornden dat hy den Modeliar (zijnde een gheboorne Portugees) beval hem in verseeckeringe te nemen/om hem met sijn geselschap te dooden / gelijck hem sulcx met noch veertich van de sijnen weder-varen is: Andere vermeenen dese antwoort des Vice-Admiraels/ geen oorsake sijns doodts gheweest te zijn / maer wel het los laten vande voorverhaelde ghevangenen Portugesen / alsoo hy instantelijcken versocht hadde / dat die hem moehten overgelevert werden.

Ende antwoorden den Coninck.

Het schrijvens des Conincks in 't Portugees begon op dusdanighe manier: Godt hadde gisteren een rechtveerdiech oordeel gevelt, ende dat ter oorsaecke, &c. Op welck schrijvens de Hollanders den tweeden Junij terstont geantwoort hebben/ende den selvigen Brief doen bestellen door een Portugesche Vrouwe / te vooren in Candy een Slavinne geweest zijnde / ende door den Vice-Admirael verlost: dese voorsz Vrouwe tot Matecalo comende / ende aldaer vernemende dat de Hollanders alle vermoort waren/oock mede den Coningh van Candy vertrocken / heeft terstont een man met het voorsz schrijven hare Majesteyt naer gesonden / die den selvigen op den wech onderhaelt/ende den Brief overghelevert heeft/daer op den Coningh antwoorden. Godt doet recht den geenen, die sulckx van hem versoecken ende verdienen.

Becomen noch eenige vande ghequetsten.

Den 3 dito is de Boot vande Hollantsche Thuyn naer lant gesonden/ om te vernemen of daer noch eenich van haer volck in't leven ofte ontvlucht mochten wesen/ die sy te hulpe conden comen / daer comende vonden een naeckt man/ zijnde een Bootsgeselle van 't Schip Vlissingen, die sy voorts in't Boot hielpen / seer verwont zijnde / 't welcke hy int eerste Dorp becomen / ende de gantschen nacht voor doodt ghelegen hadde / soo dat sy hem gantsch naeckt uyt-togen/doch inden morgenstont quamen 2 mannen die hem by een vier brachten/ ende haer terstont weder wech maeckten/ om niet bekent te werden: ter selver stonde vernamen noch een ander Bootsgeselle/ die mede seer verwont zijnde/ hem te water begeven/ende daer naer in't Bos verborgen gehouden hadde: tegens den avont bequamen noch 3 Persoonen van het gevolch des Gesantens van Achin; als mede de voornoemde Portugesche Vrouwe/met een Brief van den Coninck van Candy, daer uyt sy verstonden de droevighe Tragedie ende 't vermoorden des Vice-Admiraels/met ongevaer 50 van sijn geselschap; waer van den Coningh d'oorsake op den Vice-Admirael schoof/ schrijvende: naer dat hy inde 30 mijlen van Candy tot Matecalo gereyst was/ om met haer van alles te spreecken / soo hadde den Vice-Admirael alle list en aenghewent / om hem aen den Oever ende voorts Scheep te krijgen / welcke verradery Godt niet hadde willen gehengen/ghedacht noch aen het veroverde Portugesche Schip / van welcke sy de ghevangenen met 2 Scheepkens vry hadden laten vertrecken / (daer hy die verhoopten te becomen) 't welcke sijn vrienden niet toe en stont: doch in desen gevalle wilden sy vyandtschap/ofte vrientschap mochten 't selve laten weten/want hy daer nu kleyne onderschept in wiste.

1603. Iunius.

Kiesen een nieuwen Vice-Admirael.

Dit ongeluck / ende verlies van soo veel Volck haer soo schielijcken overvallen / als mede alle hoopinge van daer yets goedts te verrichten / heeft haer seer becommert: dies van den doodt haerder Vice-Admirael nu niet dan al te wel verseeckert zijnde / soo hebben de overghebleveue Raden op den 4 Junij tot haren Vice-Admirael vercooren Iacob Pietersz van Enckhuysen, die van 't Enckhuyser Schip overghegaen is op 't Schip Ziericzee, op den avondt hebben noch een vande ontvluchten seer ghequetst t'Scheep ghebracht/ als mede den 5 dito de Ghesante van Achin, nevens noch 3 Achinnesers. Den 6 dito versocht den Coninck van Matecalo dat eenige van de Hollanderen by hem te lande souden comen/

Digitized by Google

1603. comen / derhalven des middaeghs een Boot met volck daer naer toegevaren is/ drij van des Coninckx volck tot
Iunius. Gyselaers by haer behoudende / daer tegens twee van de haren (elck met een schoppe ofte spade versien zijnde) naer Matecalo sendende/ om de doode lichamen van hare mede Broeders/ die gints ende weder verslagen lagen/ te begraven.

Den Coninck van Matecalo ontschuldicht hem, wegens het feyt des Conincx van Candy.

Den 7 dito sijn die twee voorsz Maets weder aen den Oever gecomen/ teycken doende om t'scheep te wesen/ des een ghemant Boot nevens de drij by haer hebbende Gyselaers daer naer toegevaren zijn/ welcke weder naer haren Coninck gingen; de twee Hollanders te Scheep comende / verhaelden dat den Coningh van Matecalo hem ten hoochsten ontschuldichden van 't geene die van Candy gedaen hadde/ 't welcke hem van herten leet was/ oock was by des Candys volck den Moort alleen bedreven/ so dat sijn onderdanen daer onschuldich aen waren / badt derhalven 't selvighe op hem noch de zijne niet te wreecken ; haer daer nevens sijne affectie/ gunst ende dienst naer vermogen aendienende : doch alles wierdt met discretie tot naerder beschept aenghenomen.

Den 9 dito vernamen de Hollanders dat noch een vande haren tot Matecalo ghequetst lach / daerom sonden een Man met eenighe gheschencken derwaerdts/ (mits een van 't Landt soo lange in gyselinge bleef) om den ghequetste t'scheep te halen / 't welcke den 11 daer aen gheschiede/ nevens noch een van het geselschap des Achinneser Gesante ; met haer mede aen boort comende eene genaemt Arache, ('t welcke so veel te seggen is als Capiteyn) hebbende een goude Ringhe / met eenighe slechte ghesteentkens beset / welcke den Coningh den Vice-Admirael tot een present vereerde.

Resolveren van te verzeylen.

De saecken aldus gestelt zijnde/ is by den Raedt geresolveert/ het Schip de Gans naer Bantam af te vaerdigen/ so om sijn ladinge aldaer te soecken/ als om de Nederlanders daer zijnde / van dit deerlijck ongheluck te
1603. verwittigen : De 2 andere Schepen te weten de Sterre
Iunius. ende Vlissingen souden naer Achin loopen/ om aldaer hare ladinge te bevlijtigen/ met haer in geselschap nemende het Schip den Hollantsche Thuyn, om malcanderen te beter tegens de Portugesche Vloote onder Andrea Furtado (die sy vermeenden dat met dese Mouson/ van Malacca voor Achin soude comen) te beschermen. Den Vice-Admirael genaemt den Eendracht, nevens het Schip Hollandia, ende het Jacht souden naer Negapatan ende Bengala loopen/ om de gestalten der selver te vernemen.

Den 13 dito sont den Coningh van Matecalo tot een vereeringe t'Scheep drij Verckens/ nevens een Hert.

Den 14 is eenen Arache, nevens een oudt Man (die goet Portugees spreecken conde) ende een uyt het volck des Achinnescher Gesante aen boordt des Vice-Admiraels ghecomen/ van den Coningh mede brengende eenige Hoenderen ende Sivet ballen/ ende sijn dien selvige dage weder te lande gevaren: doch den Arache is den 15 dito met een Hert (dat hy den Vice-Admirael geschoncken heeft) weder t'Scheep gecomen.

Des anderen daechs zijnde den 16 Junij / isser een Nederlander van Candy nevens een Gesante met eenen Brief van den Coningh van Candy t'scheep ghecomen/ in den welcken hy hem ten hoochsten ontschuldichden/ ende op nieuws der Hollanderen vrientschap versocht/ ende begeerden ; sweerende by sijnen Godt/ Ziele ende Kinderen / datmen hem doch gheloof geven/ ende een man naer Candy tot hem senden souden/ om met hem te spreecken / ende oochsienelijcke den Caneel ende Peper te besichtigen/ daer voorhanden zijnde/ met bespreck so de Hollanders hem hulpe ende bystandt wilden doen/ om de Forten Gallo ende Columbo te veroveren/ soo wilde hy haer sijn beloften in alles naer comen/ ende 't veraccordeerde ten vollen ghenieten laten.

Welck schrijvens wel overleggende / hebben raedtsaem

Digitized by Google

1603. Iunius.

Vaerdigen een Iongh-man met schrijvens naer Candy af.

saem gebonden / het voorsz Eylant soo niet te verlaten/ ende hoewel gheen hoope hadden om dat mael yets goets upt te rechten/nochtans het upterste te besoecke/ ende den Onder-Commies van 't Schip de Hollantsche Thuyn, Iacob Cornelisz, derwaerts naer den Coning van Candy met dese naevolgende instructie af te vaerdigen: dat sijne Majesteyt ghelieven soude alle Caneel / ende Peper by hem berustende aen strant te leveren/ende eenige committeren die ordere hadden / om weghens de coop met haer te tracteeren/'t welcken sy alles in gout/ silver ofte Coopmanschappen naer believen wilden betalen / ende oock sijne Majesteyts vrientschap ten vollen aennemen: doch belangende de Forten Columbo, ende Gallo, hadden tegenwoordich haren Vloot verdeelt/ de Schepen gints en weder in Indien versonden/so dat sulckx niet voor den toecomende Mouson soude connen geschieden / te meer also teghens dien tijt versche hulpe upt Nederlant verwachten / soo dat het haer als dan lichter soude vallen/ deselvighe Forten sijne Majesteyt in handen te leveren.

Die hem op de Reyse begeeft.

Den 19 des middaechs heeft hem den voornoemden Onder-Commies Iacob Cornelisz, nevens den andere Nederlander die van Candy gecomen was / naer Matecalo op de Reyse begeven/om haren wech naer Candy te vervorderen/met haer mede treckende den Gesante des Coninckx van Achin, om af scheyt van sijn Majesteyt te nemen.

Ten selvige dagen naer den middach/quamen weder twee mannen van Candy t'scheep / met schrijvens/ van den Coning selver geteeckent / versoeckende als boven/ dat doch yemant naer Candy mochte gesonden werden.

Den 20 bequamen Brieven van Iacob Cornelisz upt Matecalo, als dat sy geresolveert waren daechs daer aen hare Reyse naer Candy te vervorderen.

Tegens den avondt sijn de twee Schepen / de Sterre ende Vlissingen naer Achin, ende 't Schip de Gans naer Bantam t'zeyl gegaen; doch de anderen te weten Zierickzee, Hollandia, Hollantsche Thuyn, nevens 't Jacht sijn wegens 't schrijven ende versoeck des Coninckx van Candy noch blijven leggen / op hoope dat alles noch ten besten/ende sy aldaer hare ladinge becomen souden; gelijck mede den Achinneser Gesante een eerlijcke af scheyt verhoopte/ om met de voorsz Schepen tot sijn Heer ende Coningh te vertrecken.

1603. Iulius.

De Schepen hier leggende/versagen haer dagelijcx van vers water / ende andere verversinge/ als Hoenderē/ Eyeren/Bonanes, Coquos ende diergelijcke/welcke haer in grooter overvloedt (jae meer als te vooren) op strant gebracht wiert/ dat voor kleyne Roozenburger sneusterpen / als loot / spiegeltjens ende messen goedt coop/conden becomen; doch haer met de Chaloupen so dicht onder 't lant houdende/ dat sy haer volck teghens de Indianen met haer Musquetten ende stucken conden beschermen/alsoo den anderen niet en betrouden/ so dat sy haer in vier dagen ten vollen verversten.

Den 28 dito beschonck haer den Coningh van Matecalo met een Hart; oock waren den 29 veel volckx met Hoenderen ende andere verversinghe aen strandt / doch conden de Maets wegens het onstuymich weder ende hol water met de Boots niet te lande comen.

Den 7 Julius quam een Arache van Matecalo aen des Vice-Admiraels boordt / versoeckende een Pas-poort voor twee Champans, (met Caneel ende Peper geladen / die sy presenteerden den Hollanderen te vercoopen / waer van hy een monster van elckx mede bracht) 't welcke hem in Portugesche Tale verleent wierdt/ daer mede hy weder te lande gevaren is.

Eenige becomen Pasporten van den Vice-Admirael.

Den 8 dito sijn noch drie Persoon by den Vice-Admirael gecomen/hem vereerende eenige Hoenderen ende Coquos, versoeckende Paspoort voor een Champan, (leggende op de Reviere Polygamme, om daer mede nae Iaffanapatan te vertrecken) om voor drie groote Hollantsche

DDDDD

1603. Iulius.

sche Schepen bevrijt te wesen / die sy seyden dat aldaer op de Revier gecomen waren; 't welcke den Vice-Admirael geen geloof en gaf/doch hem veynsende/vraechden ofte yemandt van haer vryen met de sijnen t'scheep daer nae toe varen wilde / soude voor sijn moeyten beloont werden / ende oock het versochte Paspoort becomen? 't welcke haer dede te rugge sien / seggende sulcx sonder verlof des Conincx van Matecalo niet vermochten te doen; des sy derwaerdts aentrecken wilden/ ende den volgende daghe weder comen / 't welcken hy haer vergeten wiert.

Den 9 wiert haer aengedient/dat op de Reviere Polygamme vijf Champans souden leggen/ twee geladen met Olyphanten/ een met Elpenbeen/ ende een met Arack, doch dat het vijfde noch te ladē waer;'t welcken sy echter niet conden geloovē/hoewel voor desen gehoort hadden/dat den Coningh van Candy de ghewoonten hadde jaerlijcx eenige Champans met Olyphanten ende andere Waren/de Coningen op de Custe van Choromandel toe te schicken; derhalven gheresolveert wierdt het Jacht Sphera Mundi,nevens de groote Chaloupe van 't Schip den Hollantschen Thuyn derwaerdts te senden/om soo sy daer eenige Champans vonden/ deselvigē inde Vloote te brenghen/ om haer volck des te beter weder van Candy te becomen: tegens den avondt sagen een Champan om den zuydt comen/(dat sy den Vice-Admirael veradverteerden) welcke in de Vloote te reede quam. Den Vice-Admirael liet den Oversten aen boort comen / thoonde sijn Pas-cedule/hem dē 7 deser van dē Arache toegesonden/seggende te comen van Mattore Bellingam,leggende vijf mijlen benoorden Puncto de Gallo, ende een van Bellingam,geladē hebbende 80000 pont Caneel / met welcken hem den Panico Mudeliar (zijnde den Oversten van de voorsz plaetse) ghesonden hadde om te vercoopen; doch dat het hem soo seer om dē coop niet te doen waer/ als om te weten wat Schepen ende volck hier laghen/

Des een Champan met Caneel inde Vloot komt.

met welcken hy versocht vrientschap te maecken/ hem ontschuldigende van den daet des Conincx van Candy, alsoo hem sulcx onbewust ware. Voorts seggende dat den Panico Mudeliar seven duysendt mannen onder sijn gebiet hadde/die den Coningh van Candy niet en ontsaghen / wilden sy met hare Vloot voor de sterckte van Puncto de Gallo comen/soo wilde hy 't selve te lande met sijn volck bestormen/dewyle daer niet meer als 30 Portugesen binnen waren / soo dat sy 't selvighe lichtelijcke sonder voor-weten des Conincx van Candy souden veroveren: 't welcke den Vice-Admirael/ nochte sijne Raden niet conden aennemen/ meenende sulcx uyt de koocker des Conincx van Candy te comen. Den Caneel is haer afgekocht / ontfangen ende betaelt/ zijn daer naer met haren Champan te lande ghevaren/ ende deselvighe aldaer op 't drooge gehaelt/alsoo voorgenomen hadden te lande te vertrecken / versoeckende dat eene van de Hollanders met haer soude reysen / om met de Panico Mudeliar te handelen/ 't welcke niet raetsaem gevonden wiert. Dit Mattore Bellingam ende de gantsche contreye was (soo sy verstonden noch over 7 a 8 maenden onder de subjectie van de Portugesen geweest; doch dat selvige de voorsz contreyen met der Hollanders comste hadden verlaten/ ende haer in hare sterckten vertrocken.

Den 10 is het Jacht Sphera Mundi,nevens de Chaloupe van den Hollantschen Thuyn naer de Reviere Polygamme vertrocken / die den Vice-Admirael des anderen daechs sijn Boot naer sondt/om te vernemen de gelegentheyt vande voorsz Reviere/welcke des daechs daer aen te rugge comende / veradverteerde dat de voorsz Reviere ses mijlē daer van daen te wesen;dat het Jacht ende Chaloupe haer daer inne gelept hadden/so dat daer geen Schepen uyt conden; hadden oock vande Inwoonderen vernomen/daer niet meer als een Champan te leggen/welcke van de Hollanderen een vrye Pascedule hadde: verstonden daer mede dry Hollandtsche Schepen

Varen naer de Reviere Polygamme

1603. Iulius.

Digitized by Google

1603. Julius.

Schepen voor Jaffanapatan te leggen / welcke tijdinghe hoe langer hoe meer betrachticht wiert: Ondertusschen bleef den Vice-Admirael voor Matecalo stil leggen/niet uptrechtende als op sijn volck te wachten dat naer Candy gesonden was / sonder eenige schrijvens ofte tijdinge van haer ofte des Coninckx van Achins Gesante te vernemen: Ende dewyle het haer niet gheraden was van daer te vertrecken/ voor dat sy haer gesonden volck ofte ten minsten eenige tijdinge vanCandy becomen hadden; soo hebben besloten dewyle het Jacht met een Chaloupe op de Revier van Polygamme laghen/ dat sy naer Jaffanapatan souden loopen/ om te vernemen hoe de sake aldaer ghestelt waren: om haer sulcke ordere te laten weten/is des Vice-Admiraels Boot den 13 derwaerts ghetrocken.

Hier aldus den tijdt van drij maenden versleten hebbende sonder yets nuts te bedrijven; als mede dat sy nu seven maenden (sonder eenige tijdinge) van haren Admirael geweest waren/soo hebben haer verdraghen een Schip naer de Custe van Choromandel te senden / ende naer Bengala te loopen; oock soo haest sy van daer vertrocken/gelijckelijcke naerAchin te zeylen/om naer Bantam ende andere Oost-Indische ghelegentheden te vernemen/ ende haer daer naer te reguleeren. Ten selvige dage quam weder een Arache aen boordt/ versoeckende Paspoort voor 2 Champans, die van Mattore ende daer ontrent inde Vloot wilden comen/geladen met Caneel/ Peper ende Arack; welcke hem voorts verleent is.

Den selvighen verhaelden sy ders / als dat den Coningh van Matecalo des anderen daechs soude vertrepsen naer Tirecoy, leggende 3 oft 4 mijlen Zuytwaerts/ daer een groote Feest soude gehouden werden/ter eeren eenes Afgodts oft Pagode, gedurende negen ofte thien dagen/tot dat het volle Maen wesen soude;nae welcke veel duysenden van menschen/soo Mannen/ Vrouwen als Kinderen toe liepen / soo dat sy als van weynich ofte gheen verversinge te verwachten hadden: welcke Feeste op verscheyde plaetsen door 't gantsche Eylant geviert wiert.

1603. Julius.

Den 15 dito is des Vice-Admiraels Boot weder in de Vloot gecomen.

Den 20 sagen sy aen het strant een wit Vrede-vaenken op steecken/ daer in sy seer verblijt waren / verhoopende schrijvens van haer volck vanCandy te becomen/ dies dadelijcken een Boot gemant naer lant ghesonden wiert/die te Scheep brachten eenen Arache, met eenen Nederlander / Brieven hebbende van Jacob Cornelisz, uyt welcken sy verstonden dat hy den 29 des voorgaende maents nevens den Gesanter van Achin wel aengecomen was/dan dat sy den Coninck aldaer niet hadden gevonden/wesende met sijn Leger te Sytabaque, gelegen ongheaer 15 mijlen van Candy, ende 6 mijlen van Columbo:den Coninck hare comste vernemende/heeft haer tot hem ontboden/ende seer heerlijcke ontfanghen/ hem ten hoochsten beklagende over het ongeluck tot Matecalo voorgevallen/versoeckende 't selvige niet hem/ dan het mis verstant toe te schrijven; sweerende sijn hoochste vertrouwen op de Hollantsche Natie te stellen: dat hy oock ghesint waer twee Champans met Caneel ende Peper te laden om haer deselvige toe te senden / gelijck hy dan alreede eenige Olyphanten liet toerusten / om 2 Bhaar Caneel/ ende even so veel Peper haer over lant toe te schicken / de eene helft voor hare provisie vereerende / ende de andere tot monster stierende: Daer nevens versoeckende men soude noch yemande aen hem sende/om wegens den prijs van den Caneel ende Peper te tracteeren/doch denVice-Admirael nevens sijne Rade bespeurden dat dit niet als hoofsche trecken waren/ om daer mede verleydt / ende de Portugesen in bedwangh ghehouden te werden/ dies sy resolveerden soo haest haer volck van Candy soude gecomē wesen te vertrecken ende hare Reyse naer Achin te vervorderen.

Becomen schrijvens van Jacob Cornelisz. van Candy.

Digitized by Google

1603. Iulius.

sche Schepen bevrijt te wesen / die sy seyden dat aldaer op de Revier gecomen waren; 't welcke den Vice-Admirael geen geloof en gaf/doch hem bevysende/vraeghden ofte yemandt van haer drijen met de sijnen t'scheep daer nae toe varen wilde / soude voor sijn moeyten beloont werden / ende oock het versochte Paspoort becomen? 't welcke haer dede te rugge sien / seggende sulcx sonder verlof des Coninckx van Matecalo niet vermochten te doen; des sy derwaerdts aentrecken wilden/ ende den volgende daghe weder comen / 't welcken hy haer vergeten wiert.

Den 9 wiert haer aengedient/dat op de Reviere Polygamme vijf Champans souden leggen/ twee geladen met Olyphanten/ een met Elpenbeen/ ende een met Arack, doch dat het vijfde noch te ladē waer; 't welcken sy echter niet conden gelooven/hoewel voor desen gehoort hadden/dat den Coningh van Candy de ghewoonten hadde jaerlijcx eenige Champans met Olyphanten ende andere Waren/de Coningen op de Custe van Choromandel toe te schicken; derhalven gheresolveert wierdt het Jacht Sphera Mundi, nevens de groote Chaloupe van 't Schip den Hollantschen Thuyn derwaerdts te senden/om soo sy daer eenige Champans vonden/ deselvigē inde Vloote te brenghen/ om haer volck des te beter weder van Candy te becomen: tegens den avondt sagen een Champan om den zuydt comen/(dat sy den Vice-Admirael veradverteerden) welcke in de Vloote te reede quam. Den Vice-Admirael liet den Oversten aen boort comen / thoonde sijn Pas-cedule/hem dē 7 deser van dē Arache toegesonden/seggende te comen van Mattore Bellingam, leggende vijf mijlen benoorden Puncto de Gallo, ende een van Bellingam, geladē hebbende 80000 pont Caneel / met welcken hem den Panico Mudeliar (zijnde den Oversten van de voorsz plaetse) ghesonden hadde om te vercoopen; doch dat het hem soo seer om dē coop niet te doen waer/ als om te weten wat Schepen ende volck hier laghen/

Des een Champan met Caneel inde Vloot komt.

met welcken hy versocht vrientschap te maecken/ hem ontschuldigende van den daet des Coninckx van Candy, alsoo hem sulcx onbewust ware. Voorts seggende dat den Panico Mudeliar seven duysendt mannen onder sijn gebiet hadde/die den Coningh van Candy niet en outsaghen/ wilden sy met hare Vloot voor de sterckte van Puncto de Gallo comen/soo wilde hy 't selve te lande met sijn volck bestormen/dewyle daer niet meer als 30 Portugesen binnen waren / soo dat sy 't selvighe lichtelijcke sonder voor-weten des Coninckx van Candy souden veroveren: 't welcke den Vice-Admirael/ nochte sijne Raden niet conden aennemen/ meenende sulcx uyt de koocker des Coninckx van Candy te comen. Den Caneel is haer afgekocht / ontfangen ende betaelt/ zijn daer naer met haren Champan te lande ghevaren/ ende deselvighe aldaer op 't drooge gehaelt/alsoo voorgenomen hadden te lande te vertrecken / versoeckende dat eene van de Hollanders met haer soude reysen / om met de Panico Mudeliar te handelen/ 't welcke niet raetsaem gevonden wiert. Dit Mattore Bellingam ende de gantsche contraye was (soo sy verstonden noch over 7 a 8 maenden onder de subjectie van de Portugesen geweest; doch dat selvige de voorsz contreyen met der Hollanders comste hadden verlaten/ ende haer in hare sterckten vertrocken.

Den 10 is het Jacht Sphera Mundi, nevens de Chaloupe van den Hollantschen Thuyn naer de Reviere Polygamme vertrocken / die den Vice-Admirael des anderen daechs sijn Boot naer sondt/om te vernemen de gelegentheyt vande voorsz Reviere/welcke des daechs daer aen te rugge comende / veradverteerde dat de voorsz Reviere ses mijlē daer van daen te wesen; dat het Jacht ende Chaloupe haer daer inne geleyt hadden/so dat daer geen Schepen uyt conden; hadden oock vande Inwoonderen vernomen/daer niet meer als een Champan te leggen/welcke van de Hollanderen een vrye Pascedule hadde: verstonden daer mede drij Hollandtsche Schepen

Varen nae de Reviere Polygamme.

Schepen

1603. Iulius.

Schepen voor Jaffanapatan te leggen / welcke tijdinghe hoe langer hoe meer becrachticht wiert: Ondertusschen bleef den Vice-Admirael voor Matecalo stil leggen/niet uytrechtende als op sijn volck te wachten dat naer Candy gesonden was / sonder eenige schrijvens ofte tijdinge van haer ofte des Coninckx van Achins Gesante te vernemen: Ende dewyle het haer niet gheraden was van daer te vertrecken/ voor dat sy haer gesonden volck ofte ten minsten eenige tijdinge van Candy becomen hadden; soo hebben besloten dewyle het Jacht met een Chaloupe op de Revier van Polygamme laghen/ dat sy naer Jaffanapatan souden loopen/ om te vernemen hoe de sake aldaer ghestelt waren: om haer sulcke ordere te laten weten/is des Vice-Admiraels Boot den 13 derwaerts ghetrocken.

Hier aldus den tijdt van drie maenden versleten hebbende sonder yets nuts te bedrijven; als mede dat sy nu seven maenden (sonder eenige tijdinge) van haren Admirael geweest waren/soo hebben haer verdraghen een Schip naer de Custe van Choromandel te senden / ende naer Bengala te loopen; oock soo haest sy van daer vertrocken/gelijckelijcke naer Achin te zeylen/om naer Bantam ende andere Oost-Indische ghelegentheden te vernemen/ ende haer daer naer te reguleeren. Ten selvige dage quam weder een Arache aen boordt/ versoeckende Paspoort voor 2 Champans, die van Mattore ende daer ontrent inde Vloot wilden comen/geladen met Caneel/ Peper ende Arack; welcke hem voorts verleent is.

Den selvighen verhaelden wyders / als dat den Coningh van Matecalo des anderen daechs soude vertreysen naer Tirecoy, leggende 3 oft 4 mijlen Zuytwaerts/ daer een groote Feest soude gehouden werden/ter eeren eenes Afgodts oft Pagode, gedurende negen ofte thien dagen/tot dat het volle Maen wesen soude; nae welcke veel duysenden van menschen/ soo Mannen/ Vrouwen als Kinderen toe liepen / soo dat sy als van weynich ofte gheen verversinge te verwachten hadden: Welcke Feeste op verscheyde plaetsen door 't gantsche Eylant geviert wiert.

1603. Iulius.

Den 15 dito is des Vice-Admiraels Boot weder in de Vloot gecomen.

Den 20 sagen sy aen het strant een wit Vrede-vaenken op steecken/ daer in sy seer verblijt waren / verhoopende schrijvens van haer volck van Candy te becomen/ dies dadelijcken een Boot gemant naer lant ghesonden wiert/die te Scheep brachten eenen Arache, met eenen Nederlander / Brieven hebbende van Iacob Cornelisz, uyt welcken sy verstonden dat hy den 29 des voorgaende maents nevens den Gesanter van Achin wel aengecomen was/dan dat sy den Coninck aldaer niet hadden gevonden/wesende met sijn Leger te Sytabaque, gelegen ongheveer 15 mijlen van Candy, ende 6 mijlen van Columbo: den Coninck hare comste vernemende/heeft haer tot hem ontboden/ende seer heerlijcke ontfanghen/ hem ten hooghsten beklagende over het ongeluck tot Matecalo voorgevallen/versoeckende 't selvige niet hem/ dan het misverstant toe te schrijven; sweerende sijn hoochste vertrouwen op de Hollantsche Natie te stellen: dat hy oock ghesint waer twee Champans met Caneel ende Peper te laden om haer deselvige toe te senden / gelijck hy dan alreede eenige Olyphanten liet toerusten / om 2 Bhaar Caneel/ ende even so veel Peper haer over lant toe te schicken / de eene helft voor hare provisie vereerende / ende de andere tot monster stierende: Daer nevens versoeckende men soude noch yemande aen hem sendē/om wegens den prijs van den Caneel ende Peper te tracteeren/doch den Vice-Admirael nevens sijnē Rade bespeurden dat dit niet als hoossche trecken waren/ om daer mede verleydt / ende de Portugesen in bedwangh ghehouden te werden/ dies sy resolveerden soo haest haer volck van Candy soude gecomē wesen te vertrecken ende hare Reyse naer Achin te verborderen.

Becomen schrijvens van Iacob Cornelisz. van Candy.

1603. Iulius.

Den 22 dito quam tot den Vice-Admirael een van die geenigen die met Iacob Cornelisz van Matecalo naer Candy gereyst waren / seggende dat hy nu acht daghen geleden met hem weder van Candy vertrocken was/eñ dat hy hem tot Vintana ghelaten hadde/ om inder haest voor uyt te reysen / ende haer sulcx aen te dienen / hoewel sy hem naermaels loogenachtich bevonden / zijnde wel twee daghen voor Iacob Cornelisz van Candy vertrocken.

Iacob Cornelisz compt weder te rugge van den Coninck van Candy.

Den 24 dito teghens den avondt is den voornoemde Iacob Cornelisz aen 't strant gecomen / ende aen des Vice-Admiraels boort gehaelt/met schrijven van den Coningh/ (welcke hy in sijn Leger tot Sytabague, 15 mijlen van Candy gelaten heeft) als mede de Ghesanters des Coninckx van Candy ende Achin met hare ghevolch/die hy tot Matecalo ghelaten hadde / alsoo sy des anderen daechs t'scheep volgen souden; oock waren aldaer ghebleven 8 Olyphanten ghelanden met de voorghenoemde Caneel ende Peper: belangende het schrijven des Coninckx was niet te beduyden / als haer met schoone woorden op te houdē. Den selven avont quam 't Jacht dat nevens de Chaloupe die naer Iaffanapatan waren/ weder inde Vloote / met tijdinghe als daer geen Schepen gevonden te hebben.

Gesanten des Conincx van Candy comt Scheep.

Den 25 dito sijn t'Scheep ghecomen den Arache nevens de Ghesanten van Candy, ende Achin, wisten veel van den Coningh te segghen/ hem verheffende/ als dat hy aldaer twee Scheeps ladinge wilde versorgen/ ende sijn Gesanten nevens de Hollanderen aen 't vaste Lant beschicken/om daer ladinge voor de twee andere Schepen te becomen / derhalven souden sy doch eenighe van hare principaelste Hoofden naer Candy schicken / om met sijne Majesteyt wegens den coop te verdraghen; waer op hy dan van alle plaetsen Caneel ende Peper soude doen te samen vergaderen: Doch alle dese schoone woorden ende presentatien conden den Vice-Admirael noch sijnen Raden niet bewegen/yemande vande haren soo wijden Reyse aen te doen nemen / soo weghens het groot misvertrouwen / als om 't versuym van hare costelijcken tijdt; dies sy des avondts te lande voeren/ beloovende des anderen daechs weder aen de strandt te comen/ende de Olyphant met een Bhaar Caneel/ende een Bhaar Peper(die sijn Majest. de Hollanderen tot hare provisie geschoncken heeft)mede te brengen;de andere twee Bhaaren Caneel ende Peper waren tot een proef gesondē/die wilde hy tot Matecalo laten blijven/tot dat sy wegens den prijs veraccordeert souden zijn/om de ladinge als dan gelijckelijck te ontfangen. Op dito hebben 2 Chaloupen (namentlijcke des Vice-Admiraels/ ende die van 't Schip Hollandia) afgevaerdicht naer de Reviere Polygamme, om te vernemen of sy daer eenighe Rijs conden becomen.

willen niemant meer naer Candy senden.

Den 26 dito des naermiddaechs sijn de voornoemde Gesanten weder t'scheep gheweest/ mede brengende de voorghedachte Caneel ende Peper / hielden even sterck aen / dat doch eenige vande Hollanders met haer naer Candy souden reysen / 't welcke nu plat afgheslagen wiert/ seggende dat sy gesint waren metter eerster ghelegentheyt te verzeylē/ende dat ter sulcke plaetse/ daerse beter ende met meerder trouwe soude onfangen werden; doch dat sijn Gesanten des anderen daechs weder te scheep gelief den te comen / souden haer als dan haer afscheyt/nevens schrijven aen sijne Majesteyt verlenen.

Den Achineschen Gesante heeft dickmaels voor sijn vertreck naer Candy, verhaelt / dat den overleden Vice-Admirael sijnen Coningh tot Achin belooft soude hebben / dat soo als sy in Zeylon aenghecomen souden zijn/ hem aldaer te verstrecken aen gelt / de waerdye van 20 Catty silvers / om Ghesteente ende clenodien te coopen/'t welcke alsoo den Raet onbewust ware/sulcx niet raedtsaem ghevonden hebben / maer dewyle sy eenigh Swavel van Achin mede genomen hadden/ soo presenteerden

1603. Iulius.

teerden sy hem/ ses Bhaar daer van aen den Coning te vercoopen / mits dat hy het geldt gebruycken soude tot dat sy in Achin met de Vloot quamen / ende daer hare betalinge ontfingen: daer op hy weder te lande ghevaren is / seggende des anderen-daeghs met eenige Olyphanten aen den strandt te willen comen/om de Swavel te ontfangen ende op te laden.

Ende schrijven voor de laetstemael aen den Coninck van Candy.

Den 27 dito naer den middaghe sijn de voornoemde Ghesanten weder t'scheep ghecomen om haer af schept te nemen/ende met eenen Brieven voor den Coningh te ontfangen/ welcken haer ghelevert wierden/ gheschreven inde Portugesche ende Nederlandtsche Tale/ doch van eender inhoudt / haer daer benevens versoeckende dat sy den Coningh van Candy wilden aendienen / by soo verre hy trouwelijcke wilde handelen/ ende de twee beloofde Scheeps ladinghen van Caneel ende Peper gesint was te leveren / dat hy die behoorden by den anderen te versorghen / op dat als de Schepen daer quamen/ voorts in handelinge ende ladinge te gheraecken; oock soo hy met gheen meerder trouwe wilde ommegaen als tot noch toe ghebleecken was/ dat het haer aen gheen middelen soude ontbreecken / om haer over hem te wreecken: met welcke af schept sy des avondts weder te lande ghevaren zijn. Den Ghesante van Achin was niet wel te vreden dat de Schepen vertrocken/ ende hy aldaer blijven moste / alsoo met de Candysche Coningh sijn saecken noch niet verricht hadde/dies hy haer schrijvens aen sijnen Coningh mede ghegeven heeft:waer mede de Schepen vertrockē zijn/ haer cours langens 't Lant naer de Reviere Polygamme nemende/ daer sy het des avonts voor setten.

Den 29 quam den Boot van 't Schip Hollandia in de Vloot / mede brengende ontrent 600 Coquos Nooten ; verhaelden hoe twee van haer Maets (den eene zijnde een Moor / vande Portugesche Schepen goedtwillich by haer gebleven/ spreeckende goet Portugees ende Malays) te landewaerts opghereyst waren naer de Stadt Polygamme, leggende ontrent ses mijlen de Reviere opwaerts/daer den Coninck vande voorsz Stadt een tamelijcke hoope Pepers by den anderen hadde/ waer van sy een gantsch huys vol ghesien hadden/ die hy haer presenteerde te vercoopen / dies beslooten wiert een Onder-Coopman nevens den voorsz Moor derwaerts te senden/om te vernemē hoe 't met de voorsz Peper ghelegen waer / 't welcke oock dadelijcken in't werck ghestelt is/de Boot ondertusschen ½ mijls lagher op de Reviere voor een Dorp vertoevende/ daer sy veel Rijs/Hoenderen/Cocos, ende andere fruyten in ruylden.

1603. Iulius.

Den 30 quamen twee Canoes aen 't Schip Hollandia, mede brengende eenige versche Visch/versoeckende de Schepen van binnen te mogen besichtigen/'t welcke haer toegelaten is. Den 31 dito quamen menichte van Canoes inde Vloot/ mede brengende om te verhandelen overvloet van Visch/ Rijs/ Cocos, Eyeren/ Hoenderen/ Lamoenen ende alderhande verversinge.

Hebben vergeefsche hoope van Peper tot Polygamme te becomen.

Corts daer naer quamen beyde de Booten die de Revier op gheweest waren/ weder aen de Schepen/ mede brenghende den Onder-Coopman / die met den Moor naer Polygamme gereyst was / die daer des nachts weder van daen quam/ wel te vreden zijnde dien dans ontsprongen te wesen/ alsoo hy daer comende soo welckom niet en was/ als hy ghemeent hadde/ vresende voor een quaet eynde/dies hy den Coningh veel wijs maeckten/ ende yets op rekeninge beloofde te geven/ om in 20 dagē de Peper vaerdig te hebbē; tegens welcke tijt sy daer weder souden comen/ hem een Modeliar mede gevende/ die ontfangen soude 't geene hem op rekeninge belooft waer: welcke voorsz Modeliar nevens den Modeliar van 't Dorp daer de Boots voor ghelegen hebben/ sijn met haerder 7 in een Canoe, den Vice-Admirael aen boordt gecomen/nemende dē voorsz Modeliar een weynig kleyn gesnedē gout/'t selvige den Vice-Admirael over 't hooft

Digitized by Google

1603. Augustus werpende / ende hem een flechte goude Ringe aen den vinger stekende / noch mede brengende een kleyn mandeken met Peper ende twee Potten met Honich / om 't selvighe tot een proef te versoecken/ met eene aenmeldende de groote affectie ende genegentheyt die den Coningh den Hollanderen was toedragende/verhoopende alsoo te becomen/'t gene den Onder-Coopman den Coningh op reeckeninge belooft hadde / doch hebben wel haest bemerckt dat daer niet van soude vallen / sulckx datmen haer elck een kleyn spiegelken vereerende/haer af schept hebben ghegeven / ende sijn alsoo vertrocken; den voorsz Moor om sijn valsche tijdinge te lande stellende/nemende haren cours O. Z. Oost/ met een Weste wint naer Achin.

„ Hier soude niet qualijcken te passe comen het Eylant Zeylon te beschrijven / van alsoo sulcx inde voorgaende Voyagie onder 't beleyt van Ioris van Spilbergen is gheschiet / soo willen wy den Leser derwaerts senden / ende met onse aengheVangen Beschrijvinghe voortvaren.

Hollanders comen voor Achin te reede.

Dus den laetsten Julij teghens den avondt met de Vloote vande Reviere t'zeyl gaende/hebben den 9 Augustij het Lant van Sumatra in't gesichte gekregen/ ende des avondts voor Achin op de Reede ghecomen/daer haer twee Schepen de Sterre ende Vlissingen vindende/ nevens drie anderen van Tanassarin ende Pegu, 't Jacht Papegayken was aldaer den 30 des verleden Maendts van Bantam aengheComen / ende den 7 deser naer Pedir gevaren om Rijs te coopen. Met welcke voorsz Jacht sy aldaer brieven vonden van haren Admirael/ van dato den 14 Junij / zijnde tot Bantam den 29 April ghearriveert / vindende aldaer een goede partye Pepers/soo dat hy verhoopten met den eersten de Schepen Mauritius, Maecht van Enckhuysen, ende de Eendracht te laden/ om naer 't Vaderlant te senden: de Schepen Nassou ende Erasmus hadde hy naer China ghedestineert/ doch het Schip Rotterdam ware ghesonden naer Iortan, een Haven ende Stadt op Iava, om aldaer sijn ladinghe te soecken / de twee resterende Schepen namentlijcke de Son ende Maen, souden met den eersten Mouson naer de Molucxsche Eylanden loopen / soo dat Patane voor ditmael onbesocht soude blijven / den Vice-Admirael uyt dit schrijvens de gelegentheyt tot Bantam vernemende/ heeft raetsaem ghevonden sijn Chaloupe den 10 voorts naer Pedir te senden/om 't voorsz Jacht voorts by hem te doen comen. 1603. Augustus

Den 11 Augustij sijn sy met haerder tween naer de Stadt ghevaren / mede nemende den Brief die sy van Zeylon aen den Coningh brachten / om den selven door de Secretaris Pongolo Corquon, sijne Majesteyt te doen behandigen / met welcken Secretaris sy achter op sijn Olyphant/naer des Conincx Hof ghereden zijn/ hare geschencken om den Coningh daer mede te begiftigen/ niet vergetende. Aen het Coninklijck Paleys ghecomen zijnde / is den voorsz Secretaris Pongolo Corquon, voorheene tot den Coninck ingetreden/sy ondertusschen de Chappe verwachtende / sijn eyndelijcke mede tot den Coningh gegaen/hem boven in sijn Paleys naer ouder gewoonten vindende; hare groetenisse naer landts ghebruyck ghedaen/ende hare geschencken ghepresenteert hebbende/ sijn onder een verdeck neder geseten/ plat op de aerde neder / met de beenen kruys-wijs onder 't lijf; daer haer eenige spijse ende Fruyten voor gestelt wierden; den voornoemde Secretaris op sijne geordonneerde plaetse geseten zijnde / heeft den Coningh den Brief door de Hollanders van Zeylon ghebracht (zijnde in de Malabarische spraecke vertaelt) overgelevert; waer uyt sijne Majesteyt de ghelegentheydt ende toestant sijner Ghesanten in Zeylon verstaen conde: doch belangende het ongeluckich weder-varen van den Vice-Admirael Sebalt de Weert, van sulcx hadde hy contschap becomen door de Schepen de Sterre ende Vlissinghen , leest men *Ende bestellen een Brief aen den Coninck.*

van

1603. Augustus

van daen gecomen/soo dat hy 't voorschreven ongheval ende droevige tijdinge seer beklaechdē. Wyders also hy beloost hadde twee Scheeps ladinghe Peper te bestellen / ende dat sy Hollanderen nimmer hadden connen verstaen / dat hy de Peper tot 30 Taer de Bhaar houden soude gelijck de Engelschen ende Francoysen altijt van hem gekocht hadden/soo vraechden sy den Coning wat eygentlijcke des aengaende sijne meeninghe soude wesen/alsoo niet gesint waren half soo veel daer voor te betalen/ maer wel eer met alle de Schepen naer alsulcke plaetsen vertrecken/daer sy verseeckert sijn deselvige beter coop te sullen becomē; daer op hy antwoorde 't selvige niet lief te sullen wesen/ doch dat hy deselvige Peper echter niet beter coop conde geven / dies sy haer afschept namen/ende buyten 't Hof comende/ 2 Olyphanten gereet vonden / waer mede sy naer hare Herberghe ghelept wierden / daer sy des nachts over bleven/ ende des anderen daechs weder te Scheep quamen.

Connen wegens dē coop des Pepers niet accordeeren.

Den 13 dito is Melchior Vogeler Opper-Coopman van 't Schip Hollandia, nevens Cornelis Simonsz met eenige geschencken te lande gevaren/ om den jongen Coningh te begroeten/ende sijn des avonts weder t'scheep ghecomen. Des anderen daechs zijnde den 14 is het Jacht van Pedir weder inde Vloot gecomen.

Dies sy haer afscheydt vanden Coninck nemen om te vertrecken.

Den 15 dito is den Vice-Admirael met twee van sijnen Raden weder te lande ghevaren/ om den Coningh te begroeten / ende haren af schepdt van hem te nemen/ quamen des middaechs ten Hoove / vindende den Coning op sijne gewoonelijcke plaetse sitten / hebben hem volgens hare gebruyck gegroet/eñ haer tegens hem over aen een verhevene plaetse neder geset / nevens haer eenige vande voornaemste Heeren sich voegende / oock wiert voorts eenige spijse ende vruchten naer gebruyck voorgestelt: Daer naer opghestaen zijnde/hebben door haren Tolck alsoo beginnen te spreken: Dat sy besloten hadden met alle hare Schepen te vertrecken/des sy sijne Majesteyt ten hoochsten hadden te dancken/voor de affectie ende goede genegentheydt die hy haer / ende hare Natie was toedragende / hem biddende daer in te volharden/ aen hare zijde wilden niet naerlaten 't selvige in alle dienstelijckheden te erkennen. Daer op den Coningh antwoorden / dat hy voor desen genoechsaem hare trouwichept ende vrientschap ghespeurt ende bevonden heeft/ dies hy hem ghelucklich achte/ met sulck een Prince ende volck in vrientschap ende verbont gheraeckt te wesen/ ende dewyle veel licht eenige van hare Schepen door de Strate van Malacca mochte comen/so begeerden hy hartelijcke dat eenighe van sijn Prauwen met haer voeren/ ofte dat sy eenich van sijn volck in hare Schepen nemen wilde/om met deselvige inde Haven van Daru, gelegen op Sumatra inde Strate van Malacca (wesende sijne Rebellen) aen te loopen / op dat sy sien ende vernemen mochten / wat voor een volck met hem in vrientschap ende alliantie stont: Doch de Hollanders ontschuldichden haer soo veel alst moghelijcken waer/ seggende niet te weten hoe haer het Weder ende Wint wilden behulpelijck wesen/ende soo sulcx al gheschach/ souden echter daer aen varen / soo dat hy hem liet gheseggen / ende hebben alsoo haren af schepdt met vrientschap van hem genomen/ beschenckende den Vice-Admirael met een kleyn sackken Goudt/ zijnde de waerde van ontrent thien ponden vlaems / seggende 't selvighe aen Bethele te mogen besteden / ende sijn alsoo vriendelijcke van den anderen gescheyden.

Den 16 dito naer den middage sijn sy gegaen tot den jongen Coningh / om hem te begroeten/ ende haer afschept van hem te nemen / den welcken sy in sijn Hof vonden sitten/ in een pleysierich lustige plaetse/ nevens ende ontrent hem hebbende veel ghewapende Vrouspersoonen/versien met Roers/ Spiesen/ Swaerden ende Rondassen / hem tot sijn Lijf-Guarde verstreckende: naer gewoonelijcke reverentie ende eerbiedinghe / hebben

Als mede vanden jongen Coninck.

1603. Augustus.

ven sy hem eenige gheschencken ghepresenteert / ende haer teghens hem over op een Tapijt neder gheset / die daer tot dien eynde gespreyt lach: Den Coningh haer gegroet ende wellekom gheheten hebbende / heeft haer veel spijse ende Fruytẽ laten voor stellen, alhoewel sulcx sijn gebruyck niet en was; maer wel de geenige die tot hem quamen / met een dronck Arack, daer van een groot lief hebber / ende stercken drinckert ware / te beschencken: soo dat sy naer Landts wijse heerlijck getracteert wierden / ende ondertusschen oock een goeden dronck bescheyt doen mosten.

Figuer N°. 6. Afbeeldinge hoe de jonge Coninck van Achin met een lijf-guarde van Vrouwen omvangen is.

Als sy hem aen seyden/dat sy gesint waren met hare Schepen te vertrecken/ ende hem voor sijn gunste ende goedt tractement seer waren bedanckende / soo liet hy haer segghen / dat sy noch wat mosten vertoeven/ om met versche gerechten noch beter getracteert te werdẽ; wyders ofte het niet mogelijcken waer/dat sy noch een dach dry ofte vier vertoefden / op dat hy haer eenighe Prauwen mede mochte geven / die sy inde Haven van Daru soudẽ geleyden; gelijck sijn Heer Vader haer voor gehouden heeft: waer van sy haer so veel ontschuldichden alst mogelijcken waer/seggende sy mostẽ de Mousson ende winden waer nemen / soo dat hy daer mede te vreden was / ende hem ghesegen liet / vereerende den Vice-Admirael / ende noch een nevens hem elck een kleet/haer alsoo haer afscheydt gevende/ soo dat sy met vrientschap vertrocken zijn: comende buyten 't Paleys/ vonden daer Olyphanten gereet/daer sy mede naer hare Herberge geleyt wierden / ende sijn alsoo tegens den avont weder t'scheep gecomen.

Daer sy haer toe vaerdich maecken,

Den 17 hebben besloten de dry Schepen Hollandia, de Sterre, ende Vlissingen naer Bantam af te vaerdighen/ ende soude de Hollantsche Thuyn met het Jacht de Papegaye, door de Strate van Malacca ende Syncapura naer Patani loopen / dies sy haer van water versaghen/ ende ordere stelden dat 6 Persoonen aldaer inde Logie/ met een goet Cargasoen om te handelen/blijven souden.

1603. Septem.

Ende vertrecken.

Den 24 dito naer middaghe ten dry uren is den Hollantsche Thuyn, nevens het Schip Zierickzee ende het Jacht vertrocken/met Z. Z. Weste windt/haer cours N. N. Oost aenstellende; doch de andere Schepen sijn daer dien dach noch gebleven/verwachtende den Coopman Cornelis Speckz, die met haer naer Bantam vaeren soude.

Den 26 dito ontrent 3 uren naer middaghe/is op het Schip de Hollantsche Thuyn ghestorven den Capiteyn Hendrick Hoeck, die des avonts over boort geset is/daer over beyde de Schepen nevens het Jacht tot drymael haer stucken losten: alsoo sonder yets schrijvens waerdich voortvarende tot den 4 September / dat sy in't gesicht kregen veel Eylanden/ende een uyr naer den middach een Schip / zijnde ontrent 2 mijlen Westwaerdts van haer / daer sy 't naer toe setten / verhoopende een Piloot/ofte Stuerman van deselvige te becomen. Als sy het naer vier uren bezeylden / ende ghedwongen te strijcken / bevonden 't selvige van Negapatan te comen/ daer het den 19 dito van daen ghevaren was/ende naer Malacca wilde/met Rijs geladen zijnde/ de Portugesen toebehoorende; groot 70 lasten / den Capiteyn ghenaemt zijnde Anthonio Brohado, die sy daer nevens dry andere Portugesen uyt namen / ende de andere Marinarij, die daer met Wijven ende Kinderen op waren (bevolen hadden haer te volgen) zijnde alle Swarten/stelden haren cours Zuydt-oost naer het Eylandt Pulo Sambilam, daer sy noch acht ofte negen mijlen van daen waren / den voorsz Capiteyn ende Stuerman hebbense op het Jacht ghestelt/ende bevolen voor uyt te varen/ om de Schepen den wech te wijsen.

Veroveren een Portugees Schip.

Den

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

1603. Septem.

Ende sien het Eylandt Isle das Iarras.

Den 5 des morgens saghen sy in 't Zuyden een Eylandt ontrent drie mijlen van haer leggen/ genaemt Isle das Iarras, ofte Haven Eylandt/ sy hielden naer 't Landt toe/ om het Eylandt Pulo Sambilam te bezeylen/ zijnde ontrent vier ofte vijf mijlen Z. O. ten Oosten van haer ghelegen: doch des naermiddaeghs besloten sy haer cours naer 't Eylandt Daru te stellen/ ende settent des avondts op 40 vadem waters/ latende het zuydelijck Eylant Pulo Sambilam N. O. twee mijlen van haer leggen/ ende Isle das Iarras, West ende West ten Noorden vier mijlen/ hebbende de hoochten van vier graden.

Den 6 dito des morgens hadden de wint Z. O. ende Z. Z. Oost/ doen beliep haer een harden storm/ soo dat sy het tot den 9 op ancker lieten ryden/ op welcken dach sy eenich Rijs tot haer provisie uyt het Portugees Schip lichten; ende besloten voorts nae 't Eylant Datu te loopen/ geleghen onder Sumatra, maer anderhalf mijl gezeylt hebbende/ sijn genootsaeckt gheweest op dertich vadem waters het ancker weder te laten vallen.

Varen naer het Eylant Daru.

Den 10 zijnse des morgens weder voort gezeylt/ ende lach des avonts het uyterste Eylant Pulo Sambilam, ontrent 7 mijlen Noordt ten Westen van haer/ settent des avonts ontrent negen uren op 37 vadem weecke gront/ hebbende de hoochte van 2½ graedt. Des volgende daeghs weder onder zeyl gaende/ sagen den vasten Oever naer Malacca; sich heel naer Pulo Parcelar strecken: Pulo Parcelar is een hoogen Berch te landewaerts inne/ die men redelijcke wijt sien connen/ zijnde laech Landt/ doch landewaerts in hoogher: ten 8 uren sagen het Eylant Daru ontrent vier mijlen van haer/ zijnde drie Eylandekens/ ghelegen onder Sumatra, 15 mijlen van Pulo Sambilam naer t' Z. Westen/ ende settent des avonts op 20 vadem; leggende het groote Eylant Daru Z West/ twee mijlen/ ende den Berch Pulo Parcelar O. ten Zuyden 6 ofte 7 mijlen van haer.

Den 11 des morgens hebben sy haren cours Z. O. ter Stratewaerts ingheset/ latende het Eylandt Daru West van haer leggen, ontrent drie mijlen voort gezeylt hebbende/ bevonden diepte van 11 vadem waters/ hebbende den Berch Pulo Parcelar N. O. van haer.

1603. Septem.

Den 13 bevonden een droochte van 12. 10. 9 ende 8 vadem waters/ met groote calmpte/ soo dat de Schepen in onmacht lagen; des sy bevreest waren/ dat deselvighe door de harde stroomen naer het zuyden mochten gedreven werden/ daer sy boven 7. 6 ofte 5 vadem diepte niet souden hebben/ sulckx sy het setten/ leggende Pulo Parcelar ontrent 2 mijlē van haer/ eñ den Boot voor uyt gesonden/ om te diepen/ die niet meer bevont als 4 ende 3½ vadem waters; het Lant hem meestendeel streckende Z. O. ende Z. O. ten Oosten/ naer de Cabo Rachado toe/ zijnde laech effen strant/ met Boomen beplant/ lustich om aen te sien/ doch landewaerts in hooch ende berchachtich.

Den 14 conden wegens de stilte niet veel uytrechten/ des een weynich voort gevaren hebbende/ sijn weder op 10 vadem ten ancker gecomen.

Den 15 met een moye koelte weder onder zeyl gaende/ bevonden diepte van 11 tot 20 vadem waters/ doch corts daer naer gants geen gront/ soo dat hier ongelijcke diepten zijn; des avondts hadden de hoochte van 2½ graet/ wesende ontrent twee mijlen van Lant/ 't welcke hem streckte Z. O. ende Z. O. ten Oosten/ conden het Landt van Sumatra bescheydelijck sien/ zijnde daer een effen laech Lant.

Den 16 hadden eenen W. Z. W. wint/ zeylden voor by Malacca, ontrent 2 mijlen van de Wal/ ende settent des avonts 4 mijlen daer beneden.

Den 17 dito des morgens sagen een Schip/ ontrent 2 mijlen O. Z. Oost van haer varen/ daer sy naer toe voeren/ doch bemerckende dat van de Hollanders vervolcht wierden/ hebbent des nachts naer 't Lant ghewent/ maer wierden hart van het Jacht ende Chaloupe des

Vervoeren een Portugees Schip.

Digitized by Google

1603. Augustus

ye des Vice-Admiraels verbolcht; siende dat sy het niet ontleggen conden/traden acht ofte negen Portugesen/ nevens eenige Moozen ofte Swarten/ t'samen ontrent 25 mannen sterck in een Champan, daer sy 't mede meenden te ontvlieden/doch sijn haest van de Chaloupe vermant / ende hebben de Portugesen aen den Vice-Admirael gevangen gebracht: haer ghevraecht zijnde/ waer sy van daen quamen / ende wat voor een Schip het was / seyden het een Ioncke te wesen / comende van Macassar, ghelegen int Eylant Celebes; dies sijn met de Chaloupe het voorsz Schip voorts naer gheset/ welcke 't Jacht tot inde mont van Rio Formoso, ontrent 10 mijlen van Malacca, tot op 5 vadem waters verbolchde/ daer het hem dede strijcken; zijnde gheladen met 150 Bhaar Nooten / een weynich Foelie ende Nagelen/ oock Was/nevens een goede partye Slaven ende Slavinnen/ wilden naer Malacca, daer sy acht maenden van daen geweest waren / den Capiteyn was genaemt Dominico de Carnalso, was t'scheep ghebleven/ hadden met de anderen niet willen vluchten: verstonden uyt haer dat daer noch een Spaensche Galeye/nevens een Ioncke den Coningh van Macassar toebehoorende voor handen te zijn / doch wisten niet of die genomen waren.

Den 18 is de veroverde Joncke by de Schepen ghebracht/die tot den 20 stil bleven legghen; ondertusschen de voornoemde Ioncke lossende; den Stuerman/een Malayer Moor/nevens noch een Malayer Christen/die goet Portugees spreecken conde / beyde tot Macassar woonachtich/ hebben sy daer mede uytgelicht/ om haer door de Strate van Sincapura te helpen / daer sy in't eersten qualijcke toe verstaen wilden / doch naer veel schoone woorden ende beloften hebben haer eyndelijcke daer toe laten bewegen.

Als mede het tweede Schip.

Den 20 dito hebben noch een Schip sien stil leggen/ daer sy met het Jacht ende twee Chaloupen naer toe voeren / mede nemende den Malaysche Piloot: ondertusschen hebben sy de veroverde Portugesen / als mede Antonio Borchado met sijn volck/in de Ioncke doen gaen/ onder belofte van sonder oorlof niet te vertrecken/maer op trouwe by de Vloot te blijven. Het Jacht met de 2 Chaloupen by den Ioncke comende/bevonden het deselvige te wesen die den Coningh van Macassar toebehoorden/zijnde geladen met Nootemuscaten/ onder anderen op hebbende vier Portugesen/ waer van den eenen/een heel out man was/ ghenaemt Martino Alphonso, die tegens den avont by den Vice-Admirael gebracht zijn.

1603. Septem.

Den 21 is de voorsz Ioncke in de Vloot ghecomen/ doch alsoo weghens de groote stroom daer niet by conden geraken/ so hebben de Schepen haer anckers ghelicht/ ende sijn haer tegen geloopen/ het by den anderen settende op 22 vadem waters / latende Rio Formoso een half mijl O. N. O. van haer legghen. Die van Macassar inde Ioncke zijnde/verklaerden dat de Portugesen seven Pitacces inde Ioncke hadden / 't welcke sijn besondere afgheschooten plaetsen/ eenige handen breedt/ alle 't welcke sy te gewilliger verklaerden/om dat haer belooft was/dat haer/nochte haer goederen/geen schade nochte leet aenghedaen souden werden / gelijck oock sulcx naer gecomen is/alsoo 't geen Bootsvolck geoorloft was over te comen/ uyt de voorsz Pitacces halende eenige Foelie / Nagelen ende Nootenmuscaten/ doch alsoo 't meest alle slechte Nooten waren / van kleyder waerden/hebbē die daer inne laten blijvē/ niet te pijnē waert achtende die te lossen ende haer tijdt daer mede te versuymen; waren wyder met die van Macassar in onderhandelinge om haer de gantsche last af te coopen/maer hielden die te duer/ jae gelijck die tot Malacca soude mogen gelden; Toch alsoo niet geraden vonden met haer om soo kleyne beuselinge in ongenuchte te comen / hebbe goet gevonden den handel te staecken; soo om dat sy by haren Coningh over de Nederlanders niet souden klachtich wesen; als dat de voorsz Nootenmuscaten de besten

Digitized by Google

1603. Septem.

besten niet en waren / scheydende in alle minne van den anderen; onder belosten haer ende alle Nederlanders by haren Coningh te recommandeeren / oock als sy daer souden comen Havenen / aenghenaem ende wellecom souden wesen.

De gelegentheyt der volckeren tot Macassar.

Den Coningh ende volckeren van Macassar sijn Heydenen/hoewel veel Christenen ende Moozen onder haer woonen / spreecken de Malaysche Tale/ is een goet aerdich ende vriendelijck volck/ doch weten haer als mannen tegens hare vyanden te laten gebruycken; hare beste ende meeste wapenen sijn Boogen ende Pijlen/voor met dunne vergiftige Visgraten versien / die soo subtijl ende vergiftich zijn / dat wie daer mede getroffen wert sterven moet: van welcken sy de Nederlanders eenigen vereerden; verstonden mede dat de Malayen van Macassar haren handel/ in Nootenmuscaten/ Foelie ende Nagelen op de Molluccæ Eylanden dreven/ende met Nederlantsche Schepen/over haer ladinge wel in handelinge geweest waren/ doch alsoo sy kleyn Vaertuych hadden/ dat sy die meest tot Sunda , Bantam ende Malacca verstierden.

Den voornoemde Stuerman ofte Piloot verhaelde mede/ dat van Macassar eenige dach-reysens nae 't zuyden/een Eylandt leyt/genaemt Ende, daer hy gebooren was / op welck Eylant een groote brandende Swavel Berch is/ghenaemt Gunoappi,waer niet wijt van daen gelegen is het Eylandt Solor,op welcke de Portugesen een Fort hebben / van waer op Timor groote handelinge in Sandalen hout ende andere Coopmanschappen gedaen wert. Den Coningh van dit Eylandt hout sijn wooninge te Adonare , is ghenaemt Sang Adsipati , was over 4 jaren een Portugees Christen ghewooden / doch 2 jaren daer naer met sijn Moozen haer weder afghevallen/daer op datmael wel negen hondert so doodt als gevangen bleven/maer nu met deselvighe wederomme vereenicht.

Den 22 dito des morgens vroech / sijn de vier Portugesen/die de 20 des avonts aen den Vice-Admiraels boort gebracht waren / weder naer haer Joncke gevoert ende los ghelaten ; haer eerst verhalende de oorsaecken des vyandtschaps tusschen haer ende de Nederlanders in Oost-Indien. Namentlijcke dat sy aenghevanghen, ende haer onderwonden hadden de Hollanders , aldaer by alle Coningen , Vorsten ende Heeren verdacht te maken ende valschelijcke te beschuldigen,als ofte het maer een deel Roovers ende schuym van volck waren,die niet anders sochten als haer Onderdanen van het haren te berooven : dat sy de voornoemde Coningen,Vorsten ende Heeren,alle behulp toeseyden ende beloofden,om ons te verrassen ende te overvallen, van onse Schepen, Coopmanschappen, sampt 't leven te berooven , van welcke practijcken sy als noch niet af stonden, gelijck voorleden jaer te Macau in China ghebleecken was , daer sy het volck van den Heer Admirael Iacob van Neck, soo schandelijcke teghens alle recht ende redene vermoort ende aen cant gebracht hadden: Dewyle sy dan sochten de Hollanders in die quartieren te bederven , ende van haer leven te berooven (daer sy nochtans geen oorsaeck toe ghegeven hadden) soo waren sy gedwongen op middelen te dencken , die sy met Godes hulpe haer verhoopten niet te sullen ontbreecken, (soo sy haer niet gerust wilden laten) die sodanich souden wesen , dat sy ende haer nacomelingen souden weten ende ghedencken , met wien sy te doen ghehadt hadden. Waer op de voornoemde Portugesen antwoorden ende haer beleef delijcke ontschuldichden; seggende: Dat het den gemeene man niet lief was, dat het also toeginck , oock in haer vermogen niet te staen het selvighe voor te comen ; het was des Coninex Viceroy tot Goa ende syn andere Capiteynen vande Casteelen , die sulcx beschickten,des sy vervloeckt wierden,zijnde oorsaecke hares onderdanen bederf ende verlies ; hieldent daer voor , in ghevalle Don Emanuel met een Vloot Schepen in die quartieren quam , dat grooten toeval ende hulpe van Portugesen soude

Portugesen werden verlost.

 becomen,

Digitized by Google

1603. Augustus. becomen, op hoope van uyt der slavernye der Spaenjaerden te gheraecken, 't welcke wel te gelooven stont. Lieten haer alsoo vry onbemoeyt naer Malacca varen; gelijck sy mede hare Reyse verborderden/ doch mosten het wegens de stilte voorts weder setten.

Komen onder Pulo. Picor,

Den 23 des morgens quamen onder 't Eylandt Pulo Picor tot op twee mijlen nae / daer sy een droochte vernamen van ses vadem waters / doch den Vice-Admirael peylende bevont voorts 3½ vadem / soo datse ghedwongen waren het voorts te wenden; 't schijnt dat de droochten tusschen 't vaste Lant ende 't voorsz Eylant streckt/ want om den West mach men 't voorsz Eylant weghens de vlackte ende ondiepte tot op 2 mijlen niet aendoen. Tegens de middage hebbent geset op 14 vadem weecke gront / leggende het Eylant Pulo Picor O. N. Oost van haer/ ende het Eylandt Carimon, 't welck een groot ende hooch Lant is / met veel kleyne Eylandekens omsingelt O. Z. Oost ontrent vier mijlen van daer / loopende een gheweldige stroom naer de Strate van Sabon, hebbende het Lant van Sumatra int gesichte/ zijnde daer een effen laech Landt.

Den 24 dito setten cours O. Z. Oost naer 't voornoemde Eylant Carimon, latende Pulo Picor aen de slincker ende Carimon ter rechter handt/ leggende ontrent 2½ mijl van den anderen/ settent op 7 vadem/ hebbende des avonts de hoochte van 53 minuten.

Den 25 zeylden naer den hoeck van Carimon toe/ daer diepte vindende van 20 vadem / ende hoe naerder het Eylandt comende hoe het dieper was / naer middaghe mosten setten/ alsoo een geweldige stroom haer ontmoeten/ hebbende dien dach niet veel uytgerecht/ siende den Oost hoeck van Carimon een half mijl Z. O. ende den hoeck van 't vaste lant/ genaemt Tansamburo O. N. O. van haer leggen: willende door de Straet van Sabon so moet men tusschen Eylandt Carimon ende vaste Landt Sumatra door varen. Den 26 dito des morgens broech stelden haren cours Z. O. ende Z. O. ten Oosten aen/ 1603. Septem. zijnde volgens 't seggens vande Stuerluyden den rechten wech naer de Strate van Sincapura; hebbende diepte van 19 vadem waters / ende des avonts ontrent 2 mijlen by lant comende settent op 15 vadem/ haer met veel Eylanden omringht vindende/ soo datse twijffelde wat wech haer naer de Straet brengen soude; maer saghen een groote wijde openinge/ O. ende O. ten N. streckende/ welckē sy meenden den rechten wech te wesen/ doch de Stuerluyden oordeelden deselvige Z. O. te leggen.

Den 27 is den Stuerman van het Schip den Hollantsche Thuyn nevens 2 Malaysche Piloote / met een Boot voor uyt ghevaren/ om den deurganck te diepen/ die sy meenden datse door mosten varen; dach werdende sijn de Schepen haer gevolcht/ ende het voor den voorsz doorganck weder geset/ om tot den middage den voorsz Boot te verwachte; dewelcke weder comende verclaerden int eerste gevonden te hebben diepte van 9. daer nae 10. 12. ende 13 vadem waters; zijnde tusschen 2 steenklippen een Musquet schoote wijt/ streckende O. Z. O. hene: met moy stil weder voort varende/ stiet het Jacht teghen een steyle blinde klippe / waer over de andere Schepen het ancker voorts inde gront wierpen/ haer in groot perijckel tusschen enge blinde klippen vindende.

Verdwalen inde Eylanden, niet wetende wat wech sy kiesen sullen.

Den 28 des morgens sijn te rugge geloopen alsoo haer de wint niet wilde dienen/ en hebbent weder voort gadt geset/ daer sy noch door geraeckten; dan weder ontrent een gotelincx schoots voort gevaren zijnde/ hebbē wegens contrarie stroom moeten setten; siende twee kleyne Eylandekens ontrent een Musquet schoote van den anderen leggen/ des de voorsz Piloote weder begonnen te twijffelen / niet wetende wat inganck sy kiesen souden; sulcx dat geresolveert is/ 2 Chaloupen te mannen/ ende voor eenige dagen te provianderen/ die met de Pilootē voor uyt te senden/ om den wech naer Sincapura te degen te ontdecken. Den 30 quam des Vice-Admiraels Chaloupe

Digitized by Google

1603. October.

loupe met weynich beschept weder te rugge; ten selvige dage is den Schipper van 't Jacht met 7 mannen aen seecker Eylant gevaren / om water ende Branthout te halen/daer sy van eenige swarten overvallen wierden/ ombrengende den Schipper/ ende dry andere doodelijcke verwondende / alsoo gants geen geweer om haer te beschermen mede genomen hadden; die vande Schepen het roepen ende kermen te lande vernemende / hebben voorts een wel gemande Chaloupe te lande ghesonden/ om haer mede-maets te ontsetten/'t welcke de swarten bemerckende / hebben voorts de vlucht ghenomen/ ende met vier Prauwen die sy aen de andere zijde van't Eylandeken hadde overgesteken: op den middage is de Chaloupe van den Hollantschen Thuyn oock weder te rugge ghecomen / hadden 3 mijlen Z. O. aengeweest/ doch met weynig beschept van Sinçapura; hebbende veel ondiepten ende Eylandekens gevonden: des avonts is de voornoemde Chaloupe weder met de twee Pilooten afghesonden om de Strate van Sinçapura te ontdecken/ met ordere niet weder te comen/voor die gevondē waer.

Den eersten October hebben sy met de Boots water gehaelt/aen het selvige Eylant daer de Schipper van't Jacht overvallen was/doch haer nu beter met geweer versien. Tegens den avont sagen sy aen 't Noort eynde van 't voorsz Eylandt eenige Prauwen ofte Schuytjens by den anderen vergaderen/dies een vrede-vaen op staken/op dat sy aen de Schepen soude comen; doch siende dat sy verschrickt waren / ende niet dorsten / hebben de Boot met de jonghen van de Malaysche Piloot / een witte vreed-vaen voerende/naer haer gesonden/die haer verspraeck/seggende dat het Hollanders ende geen Portugesen waren / 't welcke de Indianen niet wel wilde gelooven/doch also het avont wiert/seyden des anderen daechs met haer te willen comen spreecken. Den 2 dito sijn de voorsz Prauwen (met witte vaenen) weder ghecomen / dies haer een Boot te gemoet ghesonden wierdt/

Doch vinden eenige Indianen die sy verspreken.

doch wilden niet overtreden / voor 2 van de Hollanders in haer Prauwen haddē/daer tegens 2 van de harē weder overquamen. By den Vice-Admirael comende/ heeft met haer door een Tolck die goet Malays conde / gesproken; verklaerden het vyandtschap te wesen tusschen de Portugesen/ende die van Ior, dat daer van Malacca voor Ior gecomen waren 2 Portugesche Oorlochs Schepen/ 4 Galeyen/nevens ontrent 20 ofte 25 Bantijns ofte Prauwen; als mede dat daer eenige Hollanders gebleven waren van den Admirael I. Heemskerck , naer dat hy die rijcke Portugese Craecke uyt China comende/genomen hadde. Nu wat haer cours belangt/ seyden den rechten wech niet getroffen te hebbē/ maer datse weder te rugge mosten varen / wilden haer naer Ior gheleyden / het welcke de Hollanders seer aenghenaem was/ seggende haer sulcx te willen vergelden; daer op weder antwoorden/'t selvige om geen loon, maer uyt last van harē Coningh te doen. Des middaeghs quam een Prauwe met een Stuerman ende 2 Boots-gesellen/ van de voor uytgesondene Chaloupe weder inde Vloot / zijnde eenighe Malayers in haer Chaloupe overgetreden/ om haer den rechten wech te wijsen ; welcke Prauwe sy voorts met schrijvens naer haer Chaloupe weder af vaerdichden; des naermiddaechs met noch twee andere Prauwen vergeselschapt wesende/hebben het ancker gelicht/ ende de Strate weder uytgheloopen / het daer voor settende op 12 vadem waters.

Ende van haer van den rechten wech onderwesen werden.

Den 3 dito saghen hare Chaloupe verde voor haer varen / doch mosten het des voormiddaeghs weder setten/mits haer een stercken stroom teghens quam: Des middaechs quam de Chaloupe weder aen de Schepen/ hebbende de Strate van Sincapura door ghevaren / die sich streckt Oost ende Zuydt / zijnde een Gotelincx schoots langh/ ende een steen werp breedt/ aen de West zijde diep 15. 16. ende een weynich voort 10. 9. ende 8 vadem waters/ als men van Westen henen comt / soo

Beschrijvinge van de Strate Sincapura.

1603. leydt Carimon West ten Zuyden vijf mijlen daer van daen / staende aen de slincker handt in't invaren/ twee
October. Rotzen / of het twee Colommen ofte Pylaren waren; men moet de Straet recht in comen eer men die door sien can / aen de Oost zyde niet dieper als 5 ofte 4 vadem waters/ aen de Noort zijde is een Inham/daer een Dorp gelegen is / welcke men seght Sincapura ghenaemt te wesen. De Chaloupe is door een andere Strate gheloopen / het Eylandt in't Zuyde die ghelegen omzeylt / ende alsoo weder by haer Schepen ghecomen ; welcke Strate sy bevonden bequamer/ wijder (ende diep ghenoech) als die van Sincapura: Des naermiddaechs kregen sy een Zuyt-westen wint/ dies haren cours N. N. Oost aenstelden / om boven de klippen (aen de Zuyder Wal ghelegen) te comen / hoewel men tusschen den Wal ende voorsz klippē wel door mach / alsoo men seyt het daer diep ghenoech te wesen; dese Strate is op eenige plaetsen wel twee mijlen wijt/ sy setten des avonts op 25 vadem / om alsoo daer door te gheraecken / welcke comt van het westen/ ende neemt sijnen loop van Carimon O. ten Zuyden/ende O. Z. O. vijf mijlen : in deselvighe vintmen een Eylandeken / daer een kleyn verheven heuvel met Boomen op staet / dat laetmen aen de slinckerhandt/ ende een rotze uyt het water toonende gelijck een Pylaer aen de rechter handt / leggende een half mijl van den anderen/dan sietmen de voorsz Strate voor hem open leggen / meest oost henen streckende/soo dat daer niet als voor de steen klippen te vreesen is / dies niet seeckerder is dan aen de Noorder Wal te houden / daer men vier Eylandekens vindt / die men aen de slincker handt moet laten leggen; doch die de Strate van Sincapura door vaeren / laten de voorsz vier Eylandekens aen de rechter hant.

Den 4 dito des voormiddaechs was het heel stil/des naermiddaechs cours stelden N. O. ende N. O. ten Oosten/ naer de Haven van Ior, anders ghenaemt/ den
Haven van Patana, hebbende allenthalven eene schoone diepte : int westen van dese Haven vertoont sich een 1603.
witte heuvel ofte hoeck / welcke int zuyden anderhalf October.
mijl henen streckt ; sy setten des avonts op 19 vadem ontrent drie vierendeel mijls van 't Lant / leggende den voorsz witten hoeck N. O. van haer : Daer quamen veel Prauwen aen haer Schepen / onder anderen een die sy seyden den Admirael van die voorsz Reviere te wesen / in welcke was de Gouverneur van het Eylandt Bintham, oock quam daer een Prauwe van den Coningh van Ior ghesonden / met schrijven van eenen Iacob Buysen genaemt/daer van den Admirael I. Heemskerck gelaten/ welcke Brief was geschreven inde Stadt Batousaber, daer den Coningh van Ior sijn Hof is houdende/ zijnde ontrent ses mijlen de Revier op gelegen. Wt den selven verstonden sy / dat den 19 vande voorgaende Maent daer aen ghecomen waren twee Portugeesche Oorlochs Schepen/vier Fusten ofte Galeyen / nevens twintich Bantijns, welcken daer lagen en wachten naer de Schepen die van Macassar ende Iapon souden comen/ in twee of drie Maenden moste gheschieden / om deselvighe voor de Hollandsche Schepen te bevrijden / ende naer Malacca te geleyden: daer leggende beroof den alle Prauwen ende Ioncken die becomen conde / zijnde haren Admirael genaemt Estevao Teixeria de Made. Desen Brief heeft den Vice-Admirael voorts weder beantwoort/ ende den voornoemden Iacob Buysen geschreven/ dat sy wel getroost waren de Portugesen slach te leveren/ verhoopten met Godes hulpe den Coningh te ontsetten / ende uyt sijner vyanden handen te verlossen/ doch hy soude hem bevlijtigen soo haest het mogelijcke was/persoonelijcke inde Vloot te comen/ om van alles mondelinge met den anderen te handelen.

Becomen veel Prauwen aen boort.

Den 5 dito waren ettelijcke Prauwen ende Scheepkens aen den ingang vande Reviere/ dies de Hollanderen meenden dat het Portugesen waren / daeromme

sy

Digitized by Google

1603. October.

sy haer vaerdich maeckten met haer 2 Boots (nevens 5 Prauwen van Ior, die het des nachts onder de Schepen gehouden hadden) ende het Jacht daer naer toe te varen / doch haer vernemende hebben de vlucht ghenomen/ende sijn door gevaren. Des middaechs meenden den Hollanderen de Revier met eenen Z.W. wint op te loopen/doch vervielen voorts op den Wal/by de voorsz witten hoeck / dies haer cours Z. O. stelden/ langens den Wal henen op 10 vadem waters / tot dat sy beter diepte vonden: daer naer liepen sy W. N. W. ende W. ten Noorden/ ende mosten het des avondts wegens den sterken stroom setten.

Resolveeren de Portugesen te bestrijden.

Den 6 dito als sy vaste resolutie genomen hadden/de Portugesche Armade te bestrijden/sijn met gemack ende goet weder daer naer toe gevaren: des middaeghs liepen met een zuydelijcke windt de Reviere op/ latende 2 kleyne Eylandekens aen de rechter hant leggen; daer quamen van alle hoecken veel Prauwen, om onder haer beschut ende scherm de voorsz Revier op te varen / met welcken sy voorts voeren / tot in het ghesichte van de voorsz Portugesche Armade: als sy nu noch anderhalf mijl van daer waren / ende dat het ghetyde verloopen was/oock stil wiert/hebbent op $6\frac{1}{2}$ vadem waters ghesetet; ontrent dry uren saghen eenige Fusten / ende kleyn Vaertuych naer haer toe comen/om haer te besichtigē/ welcken sy voorts weder te ruge voeren. Tegens den avont hebbent ancker ghelicht/ ende een stucke weeghs voort gevarē / daer sy op 7 vadem ancker lieten vallen/ haer aldaer den volgende dach vaerdich makende / om de Armade met ernst te bestrijden.

Becomen schrijvens van Iacob Buysen.

Den 7 dito sijn met mooy weder voorts ghevaren/ tot dat sy quamen aen een droochten/daer niet meer als dry vadem waters was / sulcx sy het mosten setten: bequamen aldaer weder schrijvens van Iacob Buys , daer uyt sy verstonden dat hy haer schrijvens van den 4 deser/door des Coninex handt selve wel ontfangen hadde/ die door sijne bevele den volckeren voor ghelesen / ende door hem vertaelt wierdt / dat daer uytermaten groote vreuchde maeckten/verhoopende van hare belegeringe verlost te werden : schreef wyders dat Rahu Bongso, zijnde des Coninckx Broeder/ van meeninge was/van daer metten eersten tot haer te comen/ ende soo lange te blijven/tot dat met Godes hulpe sijn ende hare vyanden / namentlijcke de Portugesen verwonnen waren; Desen Rahu Bongso was selver in eyghener persoone int Schip van den Admirael Heemskercke gheweest/ doen hy de Portugesche Craecke(van Maccao comende) veroverden: Daer naer is noch een Portugesche Renegado, (dienaer des Coninex van Ior) gecomen/ genaemt Codla ab Delsab, met schrijvens van Iacob Buysen , als mede een Brief van den Coningh van Ior, inde Malayse Tale gheschreven/doch door den voornoemde Buysen in Neerduyts vertaelt; daer inne den Coningh ten hoochsten badt / de Hollanders souden immers devoir doen/ hem ende de sijnen te verlossen / ende de Portugesen te vervolgen. Weynich tijdts hier naer/als sy een goeden windt uyt de Z. W. bequamen / sijn sy over de voornoemde droochte gevaren; doch alsoo den Vice-Admirael aen de gront raeckten/zijnde ongevaer twee Canon schooten van haren vyant / hebben de andere Schepen mede op $5\frac{1}{2}$ vadem ghesetet/daer te samen den Vloot verbeydende: deselvighe gaende / ende de Vice-Admirael vlot geworden zijnde/ sijn voort gevaren/ haer dicht onder den Oost-Wal nevens de Portugesen settende; Het Gebedt ghedaen zijnde / hebben haer vyant met eenen valiante moede aengevallen/haer sterck met het Canon beschietende/'t welcke by de Portugesen soo snel niet te werck ginck/maer wel soo stercker; dewelcken oock vier Galeyen by haer hadden / nevens eenige Bantijns ofte Prauwen, die af ende aenvoeren / de ghequetste van de Schepen halende/ ende deselvige met gesont volck weder versiende/voorts alsoo sy sterck van volck waeren/

Geraecken tegens de Portugesen bandt-ghemeen.

1603. October

schooten

1603. October.

schooten gheweldich met lange Roers die kleyne Coegels voorden / welck schieten duerden den gantschen dach tot 's avonts ten vijf uren / dat de Portugesen ghereetschap maeckten te vluchten : maer alsoo sy voor de Hollanders niet voor over en mochten / soo meenden deselvige dat sy haer sochten aen boort te klampen / daer sy haer tegens wapenden / om naer behooren te ontfanghen / doch voeren dwers door de Hollantsche Vloote heen / (die daer gheweldich met grof ende alderhande Canon uyt onder gaven / so dat niet en twijffelden ofte daer mosten veel van hare vyanden gesneuvelt zijn) nae de drooghte toe / daer de Hollanders te vooren ghelegen hadden.

Daer haer des Coninckx van Iors Broeder over bedanckt.

Terwylen met den anderen streden / so lach den Rahu Bongso met eenige Prauwen aen de West-Wal / om de uytcomste van den strijt te sien / in sijn geselschap zijnde den voorgemelden Coopman Iacob Buysen, doch so haest de Portugesen de vlucht namen / is met sijn Heeren ende Edelen naer de Vloote tot den Vice-Admirael ghevaren / den selvige gheluck toe wenschende ; ende voor haer verlossinghe ten hooghsten bedanckende / voorts met eenen schoone Crits vereerende / hem terstont weder naer sijn Prauwen vervoegende / die ondertusschen by de Vloot gecomen waren / haer met verversinge ende alderhande Fruyten / oock Arack vereerende.

In desen Slach verloor den Vice-Admirael op sijn Schip drij mannen / nevens eenige ghequetst ; ghelijck mede den Hollantschen Thuyn ; behalven twee die door een stuck dat berste omme quamen / ende eenige die gequetst waren / onder anderen den Schipper die in sijn knie geschooten was.

Den 8 dito meenden dat de ghevluchte Portugesche Vloote noch voor de drooghte lach / doch waren des nachts daer overgheraeckt / ende conden wegens stilte van de Hollantsche Schepen niet vervolcht werden; sulckx dat sy daer mosten blijven leggen / kregen des avonts tydinghe dat den Coningh dien nacht met sijne Armade by haer comen wilde / om den vyant met aller ernst gesamentlijcker handt te vervolgen / gelijck sulckx met veel Galleykens ende Prauwen geschach: dan alsoo des anderen daechs redelijcke wint bequamen / hebben ancker gelicht / willende met de Galeyen ende Prauwen voor uyt varen; des naermiddaeghs sijn voort gevaren tot den inganck van de Reviere / daer sy het weghens verloopen getyde mosten setten ende de vloet verwachten ; siende haren vyant ontrent twee mijlen van haer ten ancker leggen / sulckx dat resolveerden hem den toecomende daeghe weder met (Godes hulpe) te bestrijden: de Hollantsche Schepen lagen daer gants van des Coningh van Iors Armade omringht / sterck ontrent 40 Prauwen , nevens 4 a 5 schoone Galeyen / zijnde inde grootste den Coninck selve / ende sijn twee Broeders elck inde hare besonder ghelogeert. Den Vice-Admirael was by den grooten Coningh in sijne Galeye geweest / die hem met een schoone Crits vereerde / hem seer bedanckende dat hy sijne vyanden van sijnen Oever ende uyt de Reviere verdreven hadde : Oock heeft den Vice-Admirael woorden wegens leveringe van Peper ghehadt / 't welcke de Coningh toe seyden in weynich maenden te connen geschieden / by soo verre sijn Reviere mochte vry blijven / dies hy haer hartelijck badt / daer eenighe tijdt te vertoeven ; ghelijck noch daer naer den Gouverneur van Campate , die hy by hem hadde ende redelijck goet Portugees conde spreecken / aen den Vice-Admirael sondt / met toeseggingen ende beloften dat het hem aen ladinghe van Peper niet soude ontbreken / by soo verre hy daer met sijn Schepen wilde blijven om de Reviere voor de Portugesen te bevrijden : want als dan overvloet van Peper van Campate , Androgiri, ende andere plaetse toeghevoert soude werden : daer op hem tot antwoort ghegeven is / sy hadden langen tijdt op de Reyse geweest / ende hare voorraet van mont-cost meest verteert /

1603. October

Den Coninck van Ior come met syn Armade by de Hollanders, om de Portugesen te vervolgen.

Digitized by Google

1603. October.

verteert/ sulckx datse genootsaeckt waren haer te spoeden/ ende haer ladinge in haeste te wege te brengen.

Die syandernael bevechten.

Den 10 soo haest den dach aenbrack / zijn sy met een Weste windt nae haren vyandt toegheuaren; den Rahu Bongso met veel Heeren ende Edelen / sampt Iacob Buysen zijn in des Vice-Admiraels Schip overghetreden. De Portugesen siende dat de Hollanders weder op haer aenquamen/voerden haer Galeyen ende Prauwen te samen by den anderen/die aen de eene zijde leggende. De Hollanders haer voorneme was/de grootste Schepen te bevechten; hebbende het gebedt gedaen/ zijn des morgens tusschen 9 ende 10 uren aengheconien / aen de slincker zijde heene / haer met een laech stuckenbegroetende / doch conden s'waerlijcke voor over comen/ hebben weder geladen/ende so ontrent seven uren lanck tot den avont toe schut gevaert ghehouden; de Portugesen deden mede haer devoir / in 't wenden gheweldich schietende / ende voornamentlijcke naer de Zeylen / op hoope van die so te ramponeeren/ datse niet souden connen gevolcht werden; doch des Hollanders voornemen bleef de grootste Schepen alleen te bevechten / des der Galeyen ende Prauwen hulpe van doen hadden/ also t'elckens tijt van noode hadden haer stucken weder klaer te make/eyndelijc sagen daer nae dat veel Portugesen haer uyt de Schepen inde Galeyen ende Prauwen begaven/ die haer om de Schepen hielden; ende dat sy ten laetsten inden avont voor haer over nae Pedro Blanco liepen. Dewyle de Portugese Galeyen ende Prauwen haer voor den Slach in eenen besondere slachordinge geleyt hadden; so was der Hollanders opinie/dat den Coningh van Ior met sijn Armade deselvige soude aengevallen ende bestreden hebben / doch hebben haer tot sulcx niet seer gespoeyt / des de Portugese Galeyen ende Prauwen haer naer de Zuydt-Wal begaven: Des Coninx Broeder Rahu Bongso, die den gantschen dach in des Vice-Admiraels Schip geweest was/is tegens den avont weder naer sijn Galeye ghevaren / t'Scheep latende Iacob Buysen , om den Coningh des anderen daechs rapoort te brengen wat de Schepen des nachts wijder weder-varen mochte zijn.

Overwinnen, ende te vluchten bedwinges.

Den 11 dito saghen sy des morgens vroech de Portugesen ontrent een mijl van haer in Zee leggen/ maken de zeyl om te vertrecken : ende dewyle den Coningh met sijn Armade daer noch ontrent lach / soo hebben sy Iacob Buysen naer hem toegesonde / ende hem laten aendienen / alsoo sy sijn Majesteyts ende hare vyanden nu verdreven/ ende op de vlucht ghebracht hadden / dat sy geerne een vriendelijck af scheyt van hem nemen soude/ dies ghereso lveert waren die Reviere tot op 12 vadem waters opwaerts te varen/het aldaer te setten/ende sijn Majesteyt tot den toecomende dage te verbeyden.

Daer op sy haren afscheyt van den Coninck van Ior versoecken.

Den 12 dito is de gantsche Armade van Ior met de Coningh ende sijne Broederen naer de Hollantsche Schepen toegekomen/daer haer een groot onweder ende regen beliep/ so dat sy seer nat wierden/eerse ontrent de Schepen conde geraecken. Den Schipper des Vice-Admiraels/ nevens Iacob Buysen ende eenighe anderen sijn naer de Galeye van Rahu Bongso gevaren/ ende met hem tot den Coningh in sijn Galeye ghecomen/die sy onder een behanghsel op een Tapijt vonden sitten/ hebben hem door den Tolck te kennen ghegheven/ alsoo den Vice-Admirael in sijn Schepen niet heel wel versien en ware/ dat hy derhalve van sijne Majest. een vriendelijcke af scheyt versochte/ des het sijne Majest. ghelieven soude hem in sijne Schepen te comen besoecken. Daer op begon den Coning te erkennen den grooten dienst/die hy teghenwoordich van haer ontfanghen hadde/welcke als een onvermogen Coningh niet wiste te vergelden; jae zijnde soo groot dat die niet te vergelden waer. Waer op de Hollanders antwoorden / dat sy kleyne vergeldinge voor 't geene sy ghedaen hadden/ begeerden / lieten haer met haer Majesteyts goede

Digitized by Google

1603. October.

gunst/ende ghenegentheyt tot de Nederlantsche Natie vergenoegen/ hem deselvighe bevelende/ om in sijn beschut t'allen tijden ghenomen te werden. Daer op hy weder seyden / dat de ghenighe die teghenwoordich in sijn Landt woonden ghenoechsaem bekendt was wat herte hy hact ende haere Natie was toe - draghende / aen de welcke hy nu soo veel te meer verbonden waer ; wyders dat het hem van gantscher herte leet ware/dat sy van daer vertrecken wilden/ alsoo daer tegenwoordich geen Peper voorhanden was; doch wilde sy noch 4 a 5 maenden in sijne Haven vertoeven/gelijck hy verhoopten jae/ dat ondertusschen daer soo veel Pepers/ jae meer als sy laden mochten soude ghebracht worden. Daer op de Hollanders weder antwoorden als voor desen : dat sy langen tijdt op de Reyse geweest waren/soo dat haer victualie meest verteert was/sulcx datse gedrongen waren haer te benaerstigen/ ladinge te soecken ende naer huys te trecken. Ten laetsten quam des Coninckx Broeder mede over / settende hem nevens de Hollanderen/sonder veel woorden te maecken/ dadelijcken weder sijn af scheyt nemende; dies den Coningh beloof den soo haest hy hem gewasschen hadde tot den Vice-Admirael te willen comen; daer mede de Hollanderen haren af scheydt van hem genomen hebben/brengende den Rahu Bongso weder in sijn Galeye/ die sulckx mede beloofde corts te volgen.

Den Coninck van Ior comt den Vice-Admirael in sijn Schip besoecken.

Niet langhe daer naer is eerst den Rahu Bongso, ende voorts den Coningh met sijn jonghste andere Broeder/ nevens veel Heeren ende Edelen tot den Vice-Admirael t'scheep gecomen/inde Cajuyt comende/is den Coningh gaen sitten op een Tafel met een zijde kleedt bedeckt ende een kussen daer op / sijn jonghste Broeder onder hem op een banck / ende Rahu Bongso op eenen Spaenschen Stoel / alle den Adel ende Heeren voort pladt op Matjens neder. In deser voeghen van den Vice-Admirael ontfanghen zijnde / heeft den Coningh hem ten hooghsten gheprezen / ende hartelijcken bedanckt / dat hy sijne vyanden soo vromelijcke verdreven ende verjaecht heeft: daer naer is den Coningh van den Vice-Admirael beschoncken met eenen Iaponse Sabel / zijnde het ghevest ende scheede gants met silver overtoogen / ende den Rahu Bongso met een fraey Roer; hebbende voorts veel Discoursen met den anderen; onder alle welcken den Vice-Admirael verhaelden hoe dat sijne Majesteyts Havenen nu van sijnen vyanden verlost waren / ende soo daer nu Peper mochte comen/ dat het aen Schepen niet soude mangelen / om hem die af te halen/oock by soo verre de Portugesen weder yets op hem mochtē voornemen/dat hy sulcx voorts voor de Hollanderen die daer soude moghen wesen / aen haer Schepen 't zy tot Bantam ofte elders soude bekent maken / die niet naer laten sullen in aller haest hem bystant ende hulpe toe te senden / verseeckert zijnde niet liever te wenschen als sijne Majesteyt dienst te doen : Eyndelijcke hebben een vriendelijck afscheydt van de Hollanders genomen / ende is den Coningh met beyde sijn Broeders nevens haer Heeren ende Edelen met haer Galeyen vertrocken.

Vertrecken nae Patana.

Den gemelde Coningh/ in deser voegen met sijn Armade vertrocken wesende/ hebbe beslooten naer Patana te loopen/ doch het Jacht naer Bantam te gaen / om aldaer haer weder-varen bekent te maken.

Den 13 dito hebben noch eenich vers water gehaelt/ ende zeyl gemaeckt/ doch mostent wegens stilte weder setten/ ende den 14 haer Reyse vervordert/ als te weten de twee Schepen naer Patane ende het Jacht naer Bantam, hebbende een Zuyt Weste windt/ cours Z. Oost/ om boven de Wal te te comen / daer naer settent Oost ende Oost ten Noorden aen/tot op een half mijl nae aen Pedro Blanco , doen weder N. O. en N. N. Oost naer het Eylant Pulo Timaon.

Den 15 quamen aen een groot ront Eylandt / ontrent

1603. Octobér. trent 14 mijlen van den hoeck van het Lant van Ior geleghen/ varende noch meer Eylanden voor by / die alle aen den lincker hant lieten leggen/ hebbende aen de andere zijde eenen groote Rotze / die sy eerst voor een Eylant aensagen/ zijnde allenthalve redelijcke diepte/ met een zuydelijcke wint / siende noch des morgens het vaste Landt.

Den 19 des morgens/ saghen sy drie Eylanden/ hebbende de hoochten van 4 graden.

Den 24 hebben noch seven Eylanden ghesien / drie grooten ende vier kleynen / dicht aen het vaste Landt ghelegen.

Den 26 hadden de hoochte van 6 graden / 24 minuten / vindende des nachts een droochte van 14 vadem waters / legghende Noordelijcke van de voornoemde Eylanden.

Den 29 dito hebbent geset een half mijl van 't Lant/ op 16 vadem waters / siende een Ioncke voor haer over loopen.

Den 30 dito stonden in vreese/dat het Schip de Hollantsche Thuyn op de Custe vervallen soude; doch alsoo den Vice-Admirael het zuydelijcke naer de voorsz Ioncke gewent heeft / hebben sy het mede daer naer toegheset / die haer aen boordt quam mede brengende eenighe Fruyten/by hem hebbende eenen Brief geschreven door Daniel van der Leck, Coopman tot Patane, daer ghelaten by den Admirael Iacob van Neck, aen de Opper-Cooplupden tot Bantam, niet inhoudende als eenige tijdinge: den welcken den Vice-Admirael naer lesinge ghesloten/ende de Malayen om te bestellē weder gelevert heeft: welcken hem voorts verklaerden datse noch 2 mijlen van Patane warē/daer sy het op 10 vadem waters settē.

Den 31 dito quamen tot op een mijl aen de Wal/daer sy droochten vonden van 6 vadem waters / dies niet voorder dorsten loopen / alsoo haer onbekent was of sy daer over mochten/ sulcx dat sy weder op 7 vadem waters het ancker laten vallen / haren Boot voor uyt sendende om te diepen/ by welcke tegen den avont eenighe Nederlanders met een Prauwe ghevaren quamen / met den welcken sy te samē aen des Vice-Admiraels boort gevaren zijn / van de welcken hy alle gelegentheyt van Patane verstont/als mede/dat de Schepen Haerlem ende Leyden van Cauchin China daer ghearriveert waeren/ doch dat haer noch eenige ladinge ontbrack/'t welcken sy noch innemen souden : als sy van daer voeren was het Schip Haerlem seer leck ghewordden / soo dat ghenootsaeckt was weder te keeren/ende sijn last te lichtē. — 1603. Novem. *Daer sy op de Cust eenige Nederlanders van Patane aen boort krijgē.*

Den eersten November / was het stil weder des op ancker bleven leggen.

Den 2 dito quamen tot op een vierendeel mijl aen de Haven / daer sy het wegens stilte/met een laech water op 6 vadem waters mosten setten.

Komen in Patane.

Den 3 dito meenden de Reede te bezeylen / dan door stilten/ende naer onweder ende grooten regen/ hebbent weder op 4 vadem diepte gheset/vreesende de ondiepte/ daer haer van gesepdt was / derbende wegens doncker weder niet veerder varen.

Den 4 dito voeren noch wat naerder / ende settent weder op 3 vadem waters/ ontrent een half mijl van de Hollantsche Logie. Ten selvige dage voer den Vice-Admirael/met eenige vande sijne aen Landt/ vergeselschapt met alle de Trompetters van beyde de Schepē/ ende wiert int af varen alle de groove stucken van beyde de Schepen ghelost; aen lant comende/sijn met haer geschencken naer de Stadt getrocken/leggende ontrent een vierendeel van een mijl van 't water te Landewaerts / haer ten huyse begevende van den Rent-meester Dato Siriuara, zijnde een Chinees, doch kranck te bedde leggende : De geschencken die sy mede brachten bestonden in twee stucken Cameloth/een half stuck Rootschaerlaecken / drie schoone Spiegels/ eenighe schoone Veneetsche Glaesen ende een half stuck root Carmosijn Fluweel; *Ende treecken met haer gheschencken te lande.*

1603. Fluweel; die alle aengenomen wierden van eenen ghenaemt Orankaya Iurebaſſa, die deſelvighe in drie deelen
Novem. verdeelt heeft; te weten/ het Fluweel ende grootſte deel voor de Coninginne / het tweede voor den Sabander, ende het laetſte deel voor den Siriuara.

Daer ſy ten Hoove comen.

Daer naer ſijn ſy ten Hoove by de Coninginne ghecomen (latende de geſchencken voor haer dragen) daer ſy door twee Poorten een trap op moſten klimmē/ daer vindende den Sabander nevens veel andere Heeren; legghende de gheſchencken voor haer / ende ſetten haer op Matten neder: doen aenvingen de gedachte Heeren ſeer naerſtich te onderbragen/ naer den ſtrijt/ dieſe by Ior met de Portugeſen gedaen hadden/ 't welcke haer alles ſeer wel geviel / alſoo geen goede vrienden van de ſelvigen zijn: Oock hadde onlanghs den Broeder des Coninckx van Ior ende den Rahu Bongſo, die een Coning is te Siacq, deſer Conings ſuſters Dochter genomen/ welcken Ragia Siacq, corts voor haer aencomſte van daer naer Ior vertrocken was. De geſchencken ſijn van eenige Heeren tot de Coninginne in haer Camer ghebracht/ welcken (alſoo Bethel geknaut ende Taback gedroncken hadde) ſy ſlapende vonden: daer naer als ſy bemerckten dat hare Majeſteyt ontſlapen was/ ſijn de beyde Heerē tot haer ingegaen/ haer van alles onderrechtende: weder uyt comende / hebben den Vice-Admirael uyt den naem haers Majeſteyts aengedient/ dat hare aencomſte haer liefende aengenaem was; oock dat het haer ten hoochſten ghevieI/ 't gene by haer tot Ior verricht was; waer naer voor haer (te weten de Hollanders) gheſtelt wiert een grooten kooperen Schael met Bonanas, daer ſy van aten / ondertuſſchen blieſſen de Trompetters etteliicke reyſen/ daer de Heerē groot vermaeck in namē.

Dit verricht hebbende/ ſijn gegaen ten huyſe van den Sabander, die corts naer haer van 't Hof quam / die ſy oock hare geſchencken voor ſtelden/ welcke haer weder met eenige vruchten vereerden; haer af ſcheyt genomen hebbende/ ſijn voorts nae de Nederlantſe logie vertrocken/ daer ſy de reſte van dien dag ende nacht overblevē. 1603.

Den 5 dito des morghens ſijn weder naer de Stadt gegaen/ ten huyſe van den Rent-meeſter Dato Siriuara, den welcken ſy naer den Peper vraechden/ wat quantitept daer voorhanden waer / ende tot wat prijs? van achter in ſijn huys comende/ vonden hem op een kuſſen voor ſijn bedde ſitten / ſijn Wijven / kinderen ende ſlaven ſaten by hem; des den Vice-Admirael met ſijn gheſelſchap haer oock neder ſettende/ hem in't lange vertellen/ hoe het tuſſchen haer ende de Portugeſen by Ior vergaen was / daer hy een ſonderlinge behagen in ghehadt heeft. Hem voorts verſoeckende te weten hoe veel Peper by de Stadt weſen mochte / ende tot wat prijs die te coop ſoude zijn/ om haer daer naer te reguleeren? daer op tot antwoort kregen ſulcx niet wel ſeker te weten / maeckten ſijn reeckeninghe van duyſendt Bhaar/ ofte weynich minder; ſeyden voorder ſy ſouden haer vereeringe geven ghelijck het de maniere was/ eer men Peper coſten / ende dan mochten ſy coopen waer het haer geliefde; dan hy wilde van haer eenich geldt ontfangen/ ende haer daer Peper voor doen hebbē: daer op ſy weder antwoorden/ daer vreemt ende den Cooplupdē onbekent te zijn/ dies het haer beter dochte datſe van dē prijs eerſt veraccordeerden: daer op hy beloofde met de Cooplupden voorts te ſullen ſpreken/ eñ haer van alles cont te doen/ waer ſy mede te vreden waren/ eñ haer afſcheyt van hem verſochten; doch hy liet haer eerſt voorſtellen geſoodē Eyeren/ Chineſe Vijgen ende Arack, haer biddende ſijn ſpijſe niet te willen verſmaeden; wel gegeten hebbende/ ſijn naer de Zeeuſche Logie gegaen/ ende des avonts weder t'ſcheep gevaren.

Vernemen naer de Peper ende des ſelver prijs.

Handelinge wegens den coop des Pepers.

Den 6 dito heeft Daniel vander Leek, (die aldaer van den Admirael Iacob van Neck gelaten was) een Prauw met een Man aen den Vice-Admirael afgevaerdicht/ hem te kennen gevende dat hy met den Dato Siriuara geſprocken

1603.
Novem.

ſpꝛoocken hadde wegens den Peper/ ende dat daer 800 Bhaar mochten vooꝛhanden weſen/ welcke ſy een derdendeel met goudt ſoude mogen betalen: den Vice-Admirael ſeyden geen gout/maer ſilver te hebben/daer op geantwooꝛt is/dat de betalinge in ſilver wel conde gheſchieden/toch in ſulcke waerde alſt daer ganbaer was/ 't welcke vooꝛ den Vice-Admirael niet te doen ware.

Den 7 dito ſijn weder te lande gevaren / ende tot den Dato Siriuara gegaen/met hem weder in wooꝛdē comende/ſoo van de waerdye des Pepers/als van den Tol eñ andere oncoſten/biddende ſo 't mogelijcken waer/ 't ſelvige eeniger maten te middelen: Den Dato hielt wederom ſterck aen/'t ſelvige een derdendeel in goudt te moeten betalen/ naer de waerdye des ſilvers/ daer ſy gants niet toe verſtaen wilden; maer wilden liever weten hoe veel ſtucken van achten ſy vooꝛ de Bhaar begeerden/ daer op hy 35 ſtuckē van achtē eyſchſten/'t welcke haer ſeer vꝛeemt vooꝛ quam/ ende hebben haer afſcheyt van hem genomen / ten deele haer naer de Schepen verboegende/ ende de reſte gingen naer de Hollantſche Logie. Den Vice-Admirael was den 8. 9. ende 10 noch even ſterck beſich om den coop van den Peper ten eynde te bꝛengen/gelijck eyndelijcke geſchieden/doch verminderinge in den Tol conde niet becomen / maer moſte betalen vijf ten hondert: vooꝛ waech geldt van yeder Bhaar een Maes (doende twee-derden-deelen van een Reael) ende dan noch boven dien een vereeringe vooꝛ de ladinge: vooꝛts hadden gaerne bedongen dat haer gegerbuleert goet ſoude ghelevert werden / 't welcke men haer niet toeſeggen wilden; doch ſoo ſy ſulcx by de Coopluyden verkrijghen conden/ ſtont haer vꝛy; oock waren ſy niet verbonden/ den Peper die haer niet aen en ſtont/ te ontfangen. Den 11 dito ſijn weder Scheep gevaren/ daer ſy onderweghen verſpꝛaecken een Joncke comende uyt Iappan,daer op een Poꝛtugees was/ſeggende dat ſy in Pulo Cambir (zijnde een beſlooten Haven in't Landt

Becomen tijdinge van eenige Schepen.

Cambaya) geweeſt waren by twee Nederlantſche Schepen/namentlijcke Eraſmus ende Naſſou,welcken ontrent Macau een groot Poꝛtugees Schip ſouden verovert hebben/ geladen met Zijde ende andere coſtelijcke Waren / om daer mede naer Iappon te vaeren/ 't welcken ſy geloſt / ende vooꝛts gheſonden ſouden hebben: welcke waren vooꝛ haer van Pulo Cambir naer Bantam gevaren.

1603.
Novem.

Den 13 des moꝛgens ſijn weder te lande gevaren/om haer gheſchencken omme te deelen/ ende haer ladinghe van Peper te becomen/doch conden weghens den groſten regen dien dach niet veel uyt rechten. Den 14 ſijn ſy met haer geſchencken tot dē Dato Siriuara gegaen/beſtaende in een half ſtuck Carmoſijn gebloemt Fluweel/ 13 Spiegels/ een deel Veneetſe Glaeſen / een ſtuck root Carmoſijn Laecken / alle het welcken dooꝛ den Orankaya gedeelt is/yeder deel naer de waerde des Perſoons die het ontfanghen ſoude/namentlijcke de Coninginne/ den Radza Muda , ofte jonge Coninginne/ den Sabander, Dato Siriuara,Dato Idoch, Raga Wange,Dugga Ragni, Sirindana,Manchaja,Iurabaſſa,ende den Maldemadiu: als nu de gheſchencken ghedeelt waren / ſijn ſy ten eerſten ten Hoove by de Coninginne gegaen ; ende daer naer tot dē anderen : hadden gaeren een huys naer haren ſin ghehadt / om in te woonen / het welcken den Sabander niet toelaten wilde / dat ſy op ſijn goedt ſoude woonen/ derhalven is haer een plaetſe gewesen daer ſy timmerē mochten; 't welcke vooꝛt by der hant genomen is. Den 16 is Caſper Gronſbergē, Opper-Coopman op 't Schip Haerlem,eñ Daniel vander Leck aen des Vice-Admiraels booꝛt gecomē/om met hem te handelē/ofte hy de Peper van 't Schip Haerlem , in ſijn Schip wilde over-voerē/ 't zy naer Bantam,ofte liever naer Hollant. Dewyle den Vice-Admirael nu vernam dat tot Patani ſo veel Peper niet vooꝛhanden was / als int beginſel hem wel aengedient ware/ ſoo heeft hy beſlooten ende gereetſchap gemaect/om met den eerſtē een Schip nae Bantam te ſendē.

Doen de ordinariſche vereeringen.

1603. Den 18 dito sijn weder tot Dato Siriuara ghegaen/ om ten derdemael hare gheschencken te presenteeren/

Novem. zijnde nu wegens het recht vande Wage: welcken bestonden in een stuck Laecken/ eenige schoone Spiegels ende fijne Glaesen; Welcke voorsz geschencken wierden tot den Orankaya Iurabassa ghedragen / om des anderen daechs aen dese naervolgende Persoonen te behandigen / namentlijcke aen den Coninginne / den Sabander, Dato Siriuara, Sirandana, den Wegher/ ende den Orankaya Iurabassa.

Doen voor de derde-mael geschencken wegens het recht van de Wage.

Den 19 dito is den Vice-Admirael besich gheweest/ de geschencken te bestellen / daerse behooren. Op dato is hy mede veraccordeert met Casper Gronsbergen, wegens den Peper/dat hy deselvige uyt 't Schip Haerlem in sijn Schip soude over nemen/ waer van een acte ghemaeckt is / gheteeckent by den Vice-Admirael Casper Gronsbergen ende Daniel van der Leck.

Den 21 sijn weder Scheep gecomen/ daer den 22 dito het contract onderteeckent is/ so dat voorts te werck getrocken zijn/met het Schip Haerlem te lossen.

Den 23 dito sijn weder te lande gevaren/om het timmeren van haer Logie te verborderen / des middaeghs sijn gegaē ten huyse van den Huys-heer die de Seelantsche Logie toebehoordē/ zijnde een geboren Chineser, die haer versocht te sien willen spelen een Chinesche Comedie; des nachts quamen weder t'scheep/zijnde eenige dagen sonder yets sonderlinge te verrichten.

Den 27 heeft de Coninginne haer met eenighe gheschencken vereert/onder anderen eenen besonderen soorte van Rijs/'t welcke alle sy seer danckbaerlijcke aennamen.

Decemb. Den eersten December/heeft den Rent-meester Dato Siriuara haer een geschenck te huys gesonden/bestaende in een Os/een mande Eyeren/eenige Capoenen/Orangie Appelen/ Indische Nooten / ende een kupp Arack ofte Wijn de Palma: Des naermiddaeghs is den Vice-Admirael weder Scheep gevaren om over eenige misdaders recht te pleghen. Voorts is desen gantschen Maent niet anders uytgerecht/als dat haer beste ende naerstichept deden / den Peper gegarbuleert te ontfangen/ daer sy niet toe conden geraecken/ hebben oock eenighe Peper van de Zeelantsche Coopluyden aldaer zijnde/ gecocht. Als nu den Vice-Admirael de Peper uyt 't Schip Haerlem over genomen heeft / is hy den 20 dito vertrocken / sijn cours naer Bantam stellende /doch het ander Schip den Hollantschen Thuyn, heeft sijn blijf gedaen/om volle ladinge van Peper te becomen.

1604. Ianuarius.

Den eersten Januarius 1604. tot den 16 waren dagelijcx besich met de Peper inde Zeelantsche Logie te garbuleeren / ende met Booten t'Scheep te brenghen/ hebbende by anderen meer ghecocht / om haer volle laste te becomen : Op dito quamen eenighe Turcken ende Portugesen van Orieda te lande naer Patane om te handelen; eenighe Turcken van Guzaratta die goet Portugees spraecken / vertelden de Hollanderen de ghelegentheydt / van 't veroveren van een Portugees Schip onder Zeylon, waer inne de Hollanders geen Turcken ofte Mooren eenich leet gedaen hadden/soo dat sy over alle een goeden naem bequamen. Een dach ofte twee daer naer sijn eenige Portugesen tot de Hollanders gecomen/om eenige Waren van haer te coopen/maer also die niet voorts ontfanghen wilden / ende heel weynich van woorden waren/soo wiert gespeurt haer sulcx geen ernst te wesen/doch sijn naermaels noyt weder gecomē.

Den 20 dito is ontrent de Stadt een wilden Olyphant gevangen.

Den 22 dito sijn des Sabanders twee Soonen de Hollanders in haer Logie comen besoecken : Op dato tegens den avont heeft de Rentmeester Dato Siriuara haer een Boode gheschickt / ende versocht haer dien avonde noch te sprekē; daer comende/wast om een Inwoonder van Bantam(zijnde een Persiaen) met haer naer Bantam te voeren/

Digitized by Google

1604. voeren / 't welcken sy niet conden ontseggen / alsoo den voornoemde Persiaen haer bekent / by allen grooten niet

Januarius alleen te Patane, maer oock tot Iamby, Bantam ende alle andere plaetsen ghesien waer / zijnde een wel ervaren man / die over al t'huys was / ende besonder op den Genees-kunst / ende 't branden van wateren / so dat hy onder die Natien voor een halve Doctoor ghehouden wiert : onder des hadden met den Rent-meester Dato Siriuara veel woorden wegens den Tol / ende voornamentlijcke van 't gene sy niet Scheep ofte uyt den lande voerden / als het stof ende strop van den Peper / die sy te Scheep niet en begeerden / maer haer veel moeyten ende geldt kosten om die quijt te maecken / doch kreghen tot antwoort te moeten betalen / ghelijck anderen lange voor haer gedaen hebben.

Becomen haer volle ladinge. Den 25 dito het ruym van 't Schip volladen zijnde / soo hebben geresolveert / alsoo een Boot Camer hadden die by naer leedich was / deselvighe op te ruymen / ende mede met Peper te vullen / des noch 25 Bhaar van den Orankaya Iurabassa kosten.

Den 26 het Schip Haerlem leedich ghemaeckt wesende / soo heeft Daniel van der Leck 't selvighe achter de Hollantsche Logie doen voeren / ende in brant steken.

Ende nemen haren afscheyt van Patane. Den 27 dito sijn tot den Dato Siriuara ende anderen gegaen haer afscheyt nemen / mede om voor het laetste haer te beschencken / bestaende in eenighe stucken root Carmosijn Laecken ende anders / de Coninginne beschoncken sy met twee silvere Kandelaers / ende eenige Roosenobels in specie: Ten Hoove comende / werden haer veel Fruyten ende andere dingen voorghestelt : de Heeren vraechden haer wanneer sy vermeenden te vertrecken / ende waer henen? oock ofte sy niet gesint waren weder daer te comen? want sy t'allen tijden welckom souden zijn / ende wel getracteert werden.

Den 29 stierde de Coninginne aen des Hollanders Logie tot een vereeringhe / twee Ossen / nevens alderhande Fruyt / ende dat soo veel twee Olyphanten dragen conden.

Den 31 sont haer den Dato Siriuara een Os / nevens twee kuypkens groene ingheleyde Peper / welcken hy voor haer expresselijcke hadde doen vaerdich maken. 1604. Februar.

Den eersten Februarij / des middaechs heeft den Sabander den Opper-Coopman van de Hollantse Thuyn by hem ontbooden / hem met een schoone Crits uyt den naem van de Coninginne vereerende / ende sijn alsoo in alle vrientschap van den anderen gescheyden. Op desen avondt met de nieuwe Maen hebben de Malayen haer vasten begonnen / den selvighe inwyhende met schieten / Trommelen / roepen ende schreuwen / welcke vasten duert tot den andere aenstaende nieuwe Maen / in welcken tijdt sy alle daghen voor des avondts doncker niet mogen eten.

Den 2 dito / soo de Chaloupe met de Boot te lande varen souden / beliep haer een gheweldigen storm / daer door sy in groot perijckel ende van den andere geraeckten / ende quam den Boot des anderen daeghs weder aen boordt / niet wetende hoe het met de Chaloupe vergaen was / des bevreest waren dat sy mochten veronghelukt ende ghebleven zijn / derhalven hebben een Prauw gehuert / ende die nevens een van de haren uytgesonden / om de verloorne maets te soecken : op den avondt is het volck vande voorsz Chaloupe (te weten 8 mannen) te voorschijn / ende in haer Herberge ghecomen / hebben die 6 mijlen van daer verlaten: doch wiert deselvige van de Malayen haer weder ter hande ghestelt / mits ghenietende een eerlijcke drinck penninck. Ten selvige daghe heeft den Sabander haer noch tot een vereeringe toeghesonden een Osse / nevens veelderley vruchten.

Den 5 dito des morghens is Daniel van der Leck, nevens noch eenighe Nederlanders / ende andere luyden met een loncke hem toebehoorende / naer Siam ghevaren.

Den

Digitized by Google

1604. Februar. Den 7 hebben alles wat noch te lande mochten hebben t'Scheep gedaen / ende haer tot de Reyse vaerdich gemaeckt: daer noch latende 4 Persoonen by den voornoemde Coopman Daniel vander Leck.

Ende verzeylen. Den 8 dito hebben met den anderen het scheep-mael te Scheep ghedaen / ende sijn ter middernacht vertrocken met een Z. Z. O. windt.

Nota. Die van Oosten de Haven van Patane wil aendoen/ kan sulckx doen op de hoochten van 7 graden 10 minuten / daer hy dan ontrent 3 mijlen by Oosten vervallen sal op een hooch Lant/ hebbende een half mijl van 't selvige diepte van 15 ende 16 vadem waters.

Van der Stadts gelegentheyt/ vruchtbaerheydt des Landts / Religie ende regeeringe kan ghelesen werden inde tweede Voyagie van dē Admirael Jacob van Neck, alsoo 't selvige aldaer Fol: 16 wijdtloopich beschreven staet / soo ist dat wy den Goedtgunstige Leser daer toe wijsen / ende onnoodich achten alhier weder te verhalē.

Den 9 dito hebben weynich uytgherecht / ende hebbent den 10 weder nae de Wal gewent/daer sy het geset hebben op 8 vadem waters / alsoo het hier seer ondiep was / so quamen daer dagelijcx veel Visschers van Patane om te visschen; blevē alhier tot ontrent den 25 dito/ het aen ende af met laveren houden / alsoo wegens contrarie windt niet wisten te vorderen.

Den 24 dito voeren eenige weder te lande / alsoo aldaer een Ioncke met alderhande Chinese Waren aengecomen was.

Den 25 dito hebben haer Reyse weder soecken te vorderen / dan conden wegens stilte dien dach maer 2 mijlen winnen / ghenootsaeckt zijnde het een vierendeel mijls van lant op 5 vadem waters te setten.

Den 26 hadden wat beter voorspoet / ende dien dach 4 a 5 mijlen ghewonnen / doch mostent weder op 16 vaden setten/varende des anderen daechs weder 3 a 4 mijlen/ende den 28 op de hoochte van 6 graden.

Den 3 Meert saghen sy vijf Eylanden 4 a 5 mijlen vande Wal/ ghelegen op de hoochte van 5½ graedt: als mede een Schip / by 't welcken sy des nachts quamen/ bevonden 't selvige te wesen een Ioncke, naer Bahim met Rijs gedestineert:de Hollanders riepen haer toe/sy souden eenich volck aen haer boort senden/ gelijck geschiede/hoewel vol vreese/maer bemerckende dat niet gesint waren haer eenighe schade toe te voegen / wierden wat vrymoediger ; den Capiteyn van de voorsz Ioncke was een Chinees,gelijck mede meest al sijn volck. 1604. Meert.

Den 4 dito brochten vier sacken Rijs ende twee kuppen Arack,nevens eenich Speck ende Hoenderen tot een geschenck aen 't Schip/doch de Hollanders voeren met haren Boot aen den voornoemde Ioncke, haer alles ten dancke betalende/gelijck mede noch een deel Verckens-Vlees kosten/ ende scheyden alsoo met vrientschap van den anderen.

Den 5 dito als sy ongevaer een mijl van 't Lant waren/sagen twee Eylanden van haer leggen/ende settent des avondts op 25 vadem waters ; het eene der voorsz Eylanden is gelegen ¼ mijl van 't Lant / ende het anderen dicht aen 't Lant op de hoochte van 4½ graden.

Den 7 dito kregen het Eylant Timaon in 't gesichte/ daer sy haer seer over verwonderden/ geen gissinge makende/ soo verre ghecomen te zijn/siende dat sy het Eylant niet boven conden loopen/ also het een Oostelijcke windt was/ sijn sy Noorden daer by henen gevaren/latende dry Eylanden aen de rechter hant leggen:tegens den abondt sijn van twee besondere plaetsen des Eylants 9 a 10 Prauwen met Bonanas ende gedroochde Vis (heel vrymoedelijcke ende onberoemt) aen 't Schip gecomen; zijnde in elck Prauw een Man/seggende Onderdanen van den Coningh van Bahim te wesen; des avonts settent weghens stilste ontrent een Gootelincx schoots van 't Landt op 22 vadem waters. *Comen aen 't Eylant Timaon.*

Den 9 dito hadden de hoochte van 2¼ graedt / zijnde ongevaer

Digitized by Google

1604. ongebaert 2½ mijlen van 't Eylant Bintam. Alhier vernamen een stercken stroom/ die met ghewelt de Strate van Ior inschoot/ siende Pedro Blanco, als met het Landt van Ior, stellende cours Z. O. alsoo een kleyn Eylandt Z. O. ten Zuyden van haer sagen legghen / op dat sy 't selvighe Oostelijcke om mochten loopen: daer vermeenden onder de Linie Æquinoctiael te wesen / doch de hoochten ghenomen zijnde / bevonden 10 minuten benoorden de selvige.

Meert.

Den 10 des morgens sagen een groot Eylant Zuydt ende West van haer leggen / ende settent op den avondt ontrent 2 mijlen van 't voorsz Eylant op 16 vadem: dit Eylant bevondē recht onder de Linie gelegen te wesen.

Den 15 dito waren by 't Eylandt Linga, ontrent acht mijlen van 't voorige gelegen.

Den 16 dito stelden haer cours naer 't Eylant Banca, Z. O. aen/comende inde bocht van 't voornoemde Eylant / bevonden haer den stroom gheweldich tegens te loopen / des naermiddaechs zijnde O. Z. Oost van 't voorsz Eylandt / daer sy haer seer over verwonderden: deden haer beste om 't selvige boven te comen / also wegens veel droochten onder om niet wel te comen is; hoe wel het by de Portugesen ende Inwoonderen seer ghemeen is/ die daer beter bekent zijn / hadden als doen de hoochten van 2½ graden bezuyden de Linie.

Den 17 dito sagen 2 hooge ronde Eylanden van haer leggen/ ontrent 6 mijlen vande Wal; hebben oock des middaechs veel kleyne Eylandekens gesien: die sy alle aen de lincker handt lieten leggen / comende aen Cabo Monopin, zijnde een hoeck van een Lant/ met een groote Berch/ van waer hem het Lant streckt Z. Z. O. ende is van daer een half mijl een kleyn Eylandt/ dat sy aen de lincker handt lieten leggen / ende tegens den avondt veel meer kleyne Eylandekens siende/ dorsten niet voort varen / doch settent op 11 vadem waters / hebbende de hoochten van 3 graden; ende den 19 dito de hoochte van 4 graden/ 25 minuten. Den 20 dito hadden een onstuymich weder/ van regen/ Donder ende windt/ so dat dien dach sonder zeylen mosten drijven/ zijnde op de hoochte van 5 graden. 1604. Meert.

Den 21 hadden een Eylandt met drij spitsen / Oost van haer ghelegen/ daer sy des middaechs by quamen/ siende het vaste Lant van Iava, zijnde een laege hoeck/ daer sy des avondts een mijl van lant op 15 vadem waters het ancker lieten vallen. *Sien het Lande van Iava.*

Den 22 dito sagen een Ionck onder den Wal leggen/ die sy vermoedē naer Bantam te willen; noch quam daer een ander Ioncke uyt Zee op haer aenghevaren / des de Boot uyt setten om die te verspreecken/ofte eenighe tijdinghe van Bantam mochten vernemen / op dat sy vermoeden hem van daer te comen ; den Boot by haer comende/verklaerden voor twee dagen van Bantam afgevaren te zijn / ende dat sy naer Cherabon wilden; wyder dat aldaer niet meer als twee Hollandtsche Schepen waren/zijnde den eenen ghecomen uyt de Moluccas, ende den anderen van Patane , als mede dat ontrent 3 a 4 maenden geleden/ vier Schepen van Bantam naer Hollant vertrocken waren. Op den middach sagen sy de Ioncke die onder 't landt lach groote vlijt doen om by haer te comen/hoewel het tegens de windt was/sulckx dat sy vermoeden daer eenighe Nederlanders in te wesen/daerom sy de Boot ghereet maeckten/ haer tegens te varen: Den Boot weder t'scheep comende vertelden den voorsz Ioncke van Cherabon te comen / niet wel met victualie versien zijnde/dies versochten eenich Rijs van haer te hebben/hoewel siende dit een Hollants Schip te zijn/die sy weten gheen mont-cost te connen missen: des den Persiaender die de Hollanders by haer hadden/ vermoeden dit een Zee-roover ofte Dry-buyter te wesen/ alsoo haer deselvighe alhier zijn onthoudende/op den avont beliep haer een groot onweder/so van wint/regen/ Blixem als Donder / soo dat sy in 2 dagen niet veel

1604. April. conden uptrechten. Den 25 settent weder een Canon schoot van 't Landt/op 9 vadem waters: In deser voegen tot den 29 dito voort varende/meest met een Z. W. ende Z. Z. Oosten windt quamen sy op dato ontrent het Eylant ende drooghten ten Westen Iaquetera ghelegen / daer ontrent elf mylen van waren / settent des avonts onder 't voorsz Eylandt op 18 vadem / daer een harden stroom naer den Noordt Westen liep. De volgende seven dagen conden niet veel uptrechten wegens de contrarie harde winden ende stroomen.

Den 5 April syn weder onder zeyl gegaen/ doch met weynich voordeel / ende settent des avonts inde Strate van Sunda op 50 vadem waters.

De Chaloupe van den Vice-Admirael vaert haer te ghemoet.

Den 6 des avonts met Sonne onderganck / setten sy het onder Pulo Panian; als sy noch een half mijl van Bantam waren / soo voer haer de Chaloupe van den Vice-Admirael te gemoet/ om te verwelconien: upt welcken sy vernamen dat daer noch gheen Schepen upt Hollant aengecomen waren/als mede dat de Schepen Zierickzee ende de Gans aldaer lagen / meest haer ladinghe in hebbende / van meeninghe zijnde / soo dese Hollantsche Schepen niet ghecomen waren / in een dach 4 ofte 5 te vertrecken; want sy verhoopten haer volle laste in corten tijdt in te hebben: voorders dat haren Admirael Wybrandt van Waerwijck met dese vijf naervolgende Schepen naer Iortan gevaren was / namentlijcke Hollandia, de Son, de Maen, Vlissinghen, ende het Jacht de Ram, om van daer voorder te varen naer Ior, ofte so de wint sulcx niet wilde toelatē/ naer de Moluccas loopen; daer het Jacht 't Papegayken met geldt ende Coopmanschappen voor heen naer toeghesonden was/ om Nagelen ende andere Specerijen tegens de comste des Vice-Admiraels op te coopen: eyndelijcke dat den Admirael van meeninghe waer met eenighe Schepen (om te handelen) naer China te zeylen.

Komen tot Bantam.

Den 7 dito quamen voor Bantam, daer de Schepen den anderen met gedonder van schieten verwelcomden: 1604. April. Ian Harmensz Bree, een vande Journael-houders deses Reys/ is alhier in een groote kranckte vervallen / ende oock eyndelijcke daer aen gestorven.

Den 8 dito sijn de Overicheyt vande Hollantse Thuyn met den Vice-Admirael naer de Stadt ghevaren/om alles te besichtigen; daer sy vonden door ordere van de Hollantsche Coopluyden 2 groote steene Huysen van de Chinesen gebout te zijn/ om haer Coopmanschappen ende geldt voor den brant daer in te bergen.

Den 9. 10. ende 11 hebben doende geweest met Peper te coopen/ende te laden.

Den 14 dito is aldaer een Chinees by forme van Iustitie met een Critse door-steecken / om dat hy valsche munte geslagen/eñ Spaensche Realen geschropt heeft.

Den 16 dito is des Coninghs Vader Pangran Sabandor t'scheep ghecomen/om hem wat te vermaecken/die sy wel ontfangen/ ende veel Canon schooten t'zijner eere ghedaen hebben.

Den 18 dito sijn Wouter Gijsbertsz, eñ Sebastiaen Paulisz, van eenen Moor/die sy op haer Schip hadden (nevens noch eenen Iavaner zijnde een Burger van Bantam) verradelijcken des avondts vermoort; welcke Moor in de Engelsche Herberghe ghelogeert was; die daer over den 20 met een Crits gejustificeert ende omme ghebracht is. Ten selvige dage bequamen tijdinge van Ior, als dat/naer sy 3 a 4 dagen van daer gescheyden warē/ de Portugesen daer weder met twee Galeyen van Malacca voor gecomen waren; om den Coning te dwingen/ dat hy het met haer houden / sijn Revier ofte Haven slupten / ende haer Schepen van China comende gelepden soude; sy hadden verhoopt haer andere Vloote (van de Hollanders verdreven) noch te vinden: doch hebben haer in de Revier van Ior voor de Stadt Batusaber niet begeven dervē/vreesende van de Hollanders onversiens overvallen te werden / dies sy het in Zee hielden / om

haer

Digitized by Google

1604. hare Schepen van China comende te verwachten/ ende voorts te geleyden/ welcken van eyndelijcke ghecomen

April. zijn / als te weten het eerste den 17 Februarius ; het tweede den 19. ende het laetste eyndelijcke den 25 der selver Maendt / daer sy den anderen verwachten / om t'samender handt te seeckerder tot Malacca te comen. Voor haer vertreck hebben sy eenen Gesante / met eenen Brief uyt den naem van Andrea Fortado Gouverneur van Malacca, tot den Coningh van Ior ghesonden; zijnde den Brief van desen inhoudt.

De Portugesen schrijvē aenden Coninck van Ior.

Ick Andreas Fortado de Mendoza, Generael vande zuydelijcke quartieren van Indien, Capiteyn Major over de Conincklijcke Armade, ende Gouverneur van Malacca, wensche sijne Hoogheyt den Coninck van Ior ofte Batusabar geluck ende voorspoet. Naedien ick in den Maent Iulio des Iaers 1603. met mijn Armade uyt de Moluccæ Eylanden tot Malacca gecomen ben, ende den eersten September daer aen mijn Gouvernement ofte regeringe aldaer aengevangen hebben, soo hebbe ick de Landen van Ior ende Malacca, die te vooren in goede vrede gheleeft hebben, tegens den anderen in een droevige Crijch ende harde Oorloge ghevonden; hebbe derhalven niet naerlaten connen, deshalven aen sijne Majesteyt te schrijven, dat soo verre hy het wel-varen syner Landen ende Ondersaten is soeckende, dat sijne Majesteyt onder vry geleyt, gelievet Gesanten naer Malacca te senden, om met den anderen te handelen, ende een goede vrede te treffen.

Op welcke schrijven den Coningh van Ior aldus geantwoort heeft.

Antwoort des Coninex van Ior, op 't schrijven der Portugesen.

Dat hem het schrijven van Andrea Fortado wel toegecomen was, ende den inhout daer van met vreuchden ghelesen hadt, doch hadde syn meeninghe in alles niet recht connen vatten. In ghevalle die van Malacca vrede begeerden, soo mosten haer meeninghe beter schriftelijck uytdrucken, ende daer nevens Articulen ende Conditien oversenden, naer welcken sy vrede ghesint waren te maecken.

De Ghesanten van Malacca, hebben uyt den naem van Andrea Fortado, daer op aen den Coningh/ aldus weder gheschreven. 1604.

April.

Het antwoort van den Coningh hadden sy met vreuchden ontfangen, ende daer uyt bespeurt dat sijne Majesteyt meer tot den vrede als Oorloch ghenegen was, welcke wel lichtelijcke te treffen soude zijn, soo daer niet een saecke was die haer verhinderde, mits welcke geen bestendige vrede nochte vrientschap te onderhouden was: welcke was, dat den Coninck de sleutel van syn Landt den Hollanderen alreede in handen ghegeven hadt, derhalven moste hy haer daer van weeren, hem selven weder meester maecken, ende de voornoemde Hollanderen aen haer over leveren, ofte soo hem sulcx niet raetsaem dochte, deselvige selver overvallen, haer goederen aenslaen, ende tot sijne profijt behouden, soo sulcx niet geschiede, soude geen vrede tusschen die van Ior ende Malacca getroffen werden.

Waer op den Coningh de Gesanten aldus danighen antwoort gegeven heeft.

Wil den vrede volgens den voorslach der Portugesen niet aen nemen.

Naer dien ick u twee schrijvens ontfangen, ende den inhout daer van nu wel verstaen hebbe, soo sult ghy weten, dat den vrede in sulcker wijse als ghy voorgheslagen hebt, niet gesint ben te aenvaerden, want eer ick de Hollanderen, die alhier tot Batusabar, ende onder mijn protexie zijn, (om de welcken ghy aenhout, ende die in u gewelt soeckt te becomen) souden verraden ende overleverē, so wil ende sal liever ghedoogen dat mijn gants Lant verwoest ende afgheloopen wiert: in teecken van welcke, dat dit mijn eygentlijcke meeninge is, soo overlevere ick u desen goude Ringh, dat ghy in tijdt van noode, als wy den anderen int vrye velt comen te ontmoeten, mijn daer aen moget kennen, ende wilt van ghelijcken mijn een Velt-teecken toe comen laten, op dat ick uwer niet en vergeete: soude dit schrijvens wel wat wijdtloopiger gestelt hebben, dan onthoude mijn des arbeyts soo dickmaels heen ende weder te schrijven; edoch so ghy meer bescheyt begeert, mostet met u Schepen onder mijn Vestinghe

Digitized by Google

1604. ge Batusabar comen, dan vermeene dat hier mede te volle sult vernoecht wesen. Gegeven den 8 Februarij. Anno 1604.

April. Volghens welcke voorgaende / soo heeft den voornoemde Andreas Fortado den Coningh een Velt-teecken toegesonden/zijnde een grauwen Hoet/met eene schoone Plumagie/ nevens een Turcxsen Sabel; alsoo heeft men den tijdt voor Ior met handelen doorghebracht/ tot dat ondertusschen de Schepen van China gecomen waren / met de welcke sy ghesamender hant naer Malacca gevaren zijn. Die van Ior hebbē haer voorts gesterckt/ ende alles (om een belegeringe weder te staen) vaerdich gemaeckt Het ware wel te wenschen/dat de Hollander met believen van den Coningh (die daer toe als noch niet verstaen wil) aldaer een Casteel hadden / 't welcke haer seer profijtelijcke soude wesen / also de Portugesen daer als dan soude uytghesloten / ende den handel aen haer alleen blijven.

Gaen van Bantam t'zeyl. Den 21 dito sijn de Hollanders met haer drie Schepen/ namentlijcke Zierickzee, den Hollantschen Thuyn, ende den Gans, van Bantam in Godes naem naer het Vaderlant gevaren/stellende harē cours naer het zuyteynde van Sumatra, om aldaer water/ hout ende andere nootsaeckelijckheden / tot eenen soo langhe aenstaende Reyse in te nemen; daer sy des avondts ghecomen zijn/ ende haer soo veel 't mogelijcke was van alles versien. Onderwegen hebben veel tegenspoet geleden / soo van storm-winden als sieckten/ende principalijcken regeerden Rooden loop dapper op de Schepen / daer aen veel vande haren ellendelijcke gestorven zijn / soo datse ghenootsaeckt waren/het eerste het beste Lant aen te soecken/ende quamen in dusdanigen ellendige gestaltenisse

Augustus. den 24 Augustij te lande ontrent de Cabo de bona Sperance, in een goede verversplaetse; daer vindende een

Komen by arm ellendich volck te lande. arm ellendich volck/ die gants naeckt liepen/ behalven dat sy een Mantel van Schaeps ofte andere vellen om haer hals ghebonden/ ende een staert van dierghelijcke voor de beschaemte leden hangen hadden; eenige haddē Cooperen ende Elpenbeenen Ringen aen haer armen; 1604.

clockten als Kalekoense Hoenderen; ende besmeerden haer lijf/soo datse afgrijselijck stoncken: Doch vonden alhier overvloet van Schapen/vet/ende hadden staertē die voor een vijf vierendeel mochten gereeckent werdē: waer van de sommige 24 duym dick waren / als mede veel Ossen ende andere Vee; ende deden dese Wilde menschen de Hollanderen veel vriendtschap: by den anderen in alle minne sonder ghewer / met een goedt vertrouwen ommegaende. Septem.

Haer Vice-Admirael gestorven. Alhier dus leggende/ is haren Vice-Admirael Iacob Pietersz van Enckhuysen, mede op den 29 September in den Heere gherust/ende aldaer aen 't Lant eerlijcke begraven/sint den tijdt dat sy van Bantam verzeylt waren/ sijn haer tot alhier afghestorven 76 Persoonen / als te weten: 31 Persoonen op het Schip den Hollandtschen Thuyn, 35 op 't Schip Zierickzee, ende 10 Persoonen op 't Schip de Gans.

Den 7 September sijn sy uyt de Bay van Sant Bras t'zeyl ghegaen / naer dat sy aldaer sint den 24 Augustij gelegen hadden/ ende redelijcken ververst waren / ende met de Inwoonderen in goeder vrientschap gehandelt hadden: zeylende met veel stormen ende harde winden voorby de Capo de bona Sperance, ende quamen den 8 November aen 't Eylandt St. Helena, 12 mijlen benoorden de voorsz Caep/ gelegen op de hoochte van 33 graden 50 minuten/daer weder haer van alles versien hebbende / hebben haer Reyse voorts naer 't Vaderlandt verbordert / daer sy met Godes hulpe / naer veel verdriets ende moeyten wel aengecomen zijn: welcke dach-Register wy wel voorts souden vervolgen / doch alsoo niet aenteeckeningh waerdich aldaer ghepasseert/ende dat die Reyse nu ghemeen ende meermaels beschreven is / soo heeft het ons onnoodich ghedacht den tijdt daer onnuttelijcke mede te verquisten / om den nieusgierigen Leser Novem.

Digitized by Google

1602. Leser sijn graech verlanghen niet te beletten / ende voorts gaen.

Decemb.

Tot hier toe dan ghebracht hebbende 't gene de Achin-Vaerders nevens haren Vice-Admirael Sebalt de Weert wedervaren is. Soo sullen wy voort-varen te beschrijven 't gene den Admirael Wybrant van Waerwijck met de resteerende Vloote wijder bejegent heeft, ende aenvangen daer wy hem gelaten hebben, te weten by Aguede Sant Bras, op de hoochte van $34\frac{2}{3}$ graden, zijnde den 15 December 1602. daer de Vloote volgens haer instructie van den anderen gescheyden was.

Passeeren de Romeros.

Den 15 December 1602. hebben haer cours Oost aenghestelt / tot op de langhte van de Romeros, die by gissinge passeerende by Zuyden op 31 graden / hebbende eenen moyen stoocker uyt den Westen / die haer den wech seer ghekort heeft; doch comende op 29 graden / vernamen voorts variable winden / in plaetse van den Zuyt Oosten / die sy daer meenden te ontmoeten / zijnde de voorsz windt meest Oostelijcke ende dickmaels wyp Noordelijcke / waer mede sy wel spoedelijcke om den Noordt geraeckten tot op 11 ofte 12 graden bezuyden de Linie. Soude nochtans raedtsaem vinden / soo naermaels eenighe Schepen de Cabo de bona Sperance ghepasseert waren / ende voorts naer Bantam meenden door te zeylen / sonder verversch-plaetse aen te doen / haer soo langhe om den Zuydt te houden / tot naer gissinghe 250 ofte 300 mijlen by Oosten de Romeros sijn souden / om 't selvighe ongheval niet op den hals te krijghen / dat dese Vlooten ontmoet heeft: want comende op 11 ofte 12 graden / hebben aldaer seer verdrietighe ende langhduerige stilten ende calmten gevonden / met meest contrarie winden / soo dat sy eerst den 29 April 1603. tot Bantam ghearriveert zijn / want sy sijnt de hoochte van 11 graden over de dry Maenden t'soeck ghebracht hebben. Daer comende / hebben voorts naer de ghestaltenisse des handels vernomen / vindende daer een goede party Pepers by de Stadt / des voorts getracht hebben in handelinge te gheraecken; maer alsoo haer ten hoochsten vande Bewinthebberen belast was haer devoir te doen / dat de sware Tollen ende om-gelden als afgheschaft ende ten minsten verminderd mochten werden / soo hebben sulckx voorts in 't werck ghestelt / daer ontrent een Maent mede besich gheweest zijnde / soo bemerckten sy dat de Chinesen seer graech waren haer Peper te vercoopen / om dat den tijdt van haer vertreck ghenaeckten / des alsoo 't haer niet gheoorloft was in eenige handelinge te treden / voor eerst met den Coningh veraccordeert te wesen / soo hebben voor ditmael ghedwongen ende ghenootsaeckt geweest / wegens den Tol ende om-gelden 't selvige te doen / indachtich wesende dat misbruycken die van langer handt inghewortelt zijn / ten eersten niet connen gheremedieert ende uytgheroept werden: sulckx dat voor ditmael veraccordeert hebben voor yeder Schip Robbe Robbe te betalen 750 Realen van achten / van welcke 750 Realen aen den Coningh maer comt $\frac{2}{3}$ parten / het resterende $\frac{1}{3}$ deel steeckt den Sabander (te onrecht) selver op / des devoir moet ghedaen werden / niet meer te geven / als den Coningh gherechtelijcke toecomt; om den Sabander wegens sijn gierichheyt by den Coningh in wat minder credijt te helpen / ende van Billebilan $666\frac{2}{3}$ Realen van achten / ofte voor twee duysendt sacken over de dry Schepen een Reael meerder te betaelen aen den Coningh als men van de ghemeente coopt / 't welcke sy segghen een oudt recht des Coninckx te zijn; men avanceert hier maer voor een Schip / 't welcke gheladen zijnde / men weder voor een ander betaelt / namentlijcke voor een Schip in alles $1416\frac{2}{3}$ Realen van achten / behalven alle ordinarische Tollen ende andere kleyne om-gelden / ende boven dien noch eenighe gheschencken / soo aen den Coningh / als Gouverneur / maer

1603. April.

Nota.

Komen tot Bantam.

Accordeert wegens de Tollen ende om-gelden.

Digitized by Google

1603. maer sijn daer naer noch in questie geraeckt/want hebben voor 't gene over de achtien duysent sacken inde dry
April. Schepen gheladen hadden / noch Billebilan willen reeckenen; haer actie makende op de twee eerste Schepen/ die niet hooger als yeder op 6 duysent sacken aengegeven waren: hebben evenwel (hoewel 't accoort duydelijcke op de Schepen/ ende niet op het getal van de sacken ghemaeckt was)inde busse moeten blasen/den Coningh ende anderen 130 Realen / ende 10 Roosenobels toewerpende voor 4500 sacken Peper/ die over de voornoemde 18000 sacken meer geladen waren. Dit alles veraccordeert zijnde / is den Heer Admirael voorts in handelinge getreden/ende heeft seer spoedich voor twee Schepen ladinge becomen/namentlijcke voor de Schepen de Maecht van Enckhuysen,eñ den Eendracht; kost den Peper in't eersten tegens 5 Realen van achten/doch alsoo sulcx te duer was/ heeft weynich ghehandelt/ maer naermaels geraeckte die op 5 min ⅓/ daer naer 4½. ende ten laetsten 4½ Realen / mits alles tot coste van den vercoopers most geharpt werden/ 't welcke bevondẽ wiert 1½ ten hondert te scheelen. Wyders alsoo bevonden is het Schip Mauritius, 't welcke naer de Moluccas ghedestineert was/ tot deselvige Reyse onbequaem te zijn/ soo is goet gevonden 't selvige aldaer mede met Peper te laden/ende naer 't Vaderlant te senden/ doch also het een groot Schip was/ conde soo vaerdich als de twee anderen niet gheladen werden / daer wierdt staet ghemaeckt dat 't selvige over de 11000 sacken soude laden / waer van alreede het als 9000 sacken in hadde/ alle te samen ghecocht tegens 4½ Reael/ ghelijck boven verhaelt is.

Aldaer arriveerde het Schip Erasmus dat tot Gressick gesonden was / om ladinghe te soecken : zijnde een plaetse ghelegen achter Madura op de Custe van Iava, heeft aldaer ontrent sijn halve laste becomen / soo aen Peper als Foelie/zijnde de voorsz Foelie daer gecoft de Bhaar tegens 60 Realen van achten:maer alsoo geordonneert was / dat hy een party Foelie aen de eerstgaende Schepen soude over doen / om daer mede te eer in't Vaderlandt aen de Merckt te wesen; als mede dat Mauritius oock 20 Bhaar Foelie van dito Schip Erasmus soude over nemen/om de lasten te verdeelen/ so soude hem noch veel Peper tot sijn ladinge ontbreken / het welcke op 2000 sacken geschat wert. 1603. April.

Voorts is gheresolveert dat de twee Schepen de Maecht van Enckhuysen, ende den Eendracht in Compagnie van 't Schip ende 't Jacht van Ioris van Spilbergen,naer 't Vaderlant souden versonden werden. Ghelijcke mede gheordonneert is/de twee andere Schepen oock geladen zijnde/daer naer met dẽ Admirael Heemskerck, (die alhier met twee Schepen ende sijn veroverde Portugese Craecke op de Reede lach) te vertrecken.

Den 6 Junij heeft den Admirael de Schepen Erasmus ende Nassou,wel met gesont volck versien/naer China ghesonden / met ordere om de Haven van Canton aen te doen/ ende aldaer handelinghe te soecken; doch alsoo naer haer vertreck tot Bantam arriveerden den Admirael Heemskerck , met sijn veroverde Craecke / in de welcke veel secreete instructie ghevonden zijn/ den handel van China toucherende / soo heeft den Admirael haer met dry verschepde Ioncken , Coppe van alsulcke stucken naergesonden/die haer/in haer handelinghe aldaer dienstich soude mogen zijn. Iunius. *De Schepen Erasmus ende Nassou vertrecken naer China.*

Den 13 Augustij arriveerde tot Bantam het Schip der Goes,comende van Zeylon, met tijdinge dat den Vice-Admirael Sebaldt de Weert aldaer van den Coningh van Candy vermoort was.

Den 29 dito sijn de Schepen / de Enckhuyser Maecht ende Eendracht met haer volle ladinge / in Compagnie van Ioris van Spilbergen van Bantam naer 't Vaderlandt vertrocken/bestaende in 9414½ Sack Peper/ nevens 83 Bhaar Macis ofte Foelie.

Om

Digitized by Google

1604. Om de ladinge voor de Schepen te eerder te versorghen / soo sijn den 15 September de Schepen der Goes, ende de Maen van Bantam naer Iortan gezeylt / mede nemende eenich Lijwaet ende Coromandelsche cleetjens / om deselvighe te verhandelen : als mede om aldaer eenich volck / met een Cargasoen te planten / zijnde een plaetse seer wel tot de Moluccen handel ghelegen / daer oock weynich om-gelden ghegeven werden : daer eyndelijcke des Admiraels comste verwachten souden / om soo ghesamender handt voorts naer de Mollucas te loopen.

Augustus

De Schepen Mauritius ende Rotterdam vertrecken nae 't Vaderlant.

In October daer aen sijn mede van Bantam nae Hollant vertrocken / naer dat sy haer ladinge ten vollen becomen hadden / de Schepen Mauritius ende Erasmus, ende dat in geselschap van de Admirael I. Heemskerck, hy hem hebbende sijne veroverde Portugese Craecke / welcke geexstimeert wiert 40 tonnen Gouts waerdich te wesen / bestaende haer ladinge meest in rouwe Zijde. Om dese twee voorsz Schepen te eerder haer volle ladinge te versorgen / soo is den Admirael gedrongen gheweest de Peper een quaertjen duerder in te coopen; ende om deselvighe aen den Sabander te betalen / soo most hy 90 Taeyl Goudts van den Admirael Heemskerck coopen / tot 22½ Reael van achten het Taeyl / ontfangende 4½ sack voor het Taeyl Gouts / te samen uytbrengende 405 sacken Pepers / beloopende yeder sack teghens vijf Realen van achten ; doch was weder wel een quaertjen beter / dan die hy van te vooren vande Chinesen gekoft heeft; zijnde al suyver drooch ende oudt goet; bestaende haer ladinghen in 14500 sacken Peper / 172 Bhaar Foelie / 15 Bhaar Nagelen ende vijf Bhaar Nooten.

Ontrent desen tijdt / is mede tot Bantam buyten verwachtinge eenen goeden party Foelie aen de Marckt ghecomen / welcke den Admirael alle tot op 40 ofte 50 Bhaar / die slecht waren / op gekoft heeft / tot 80 Realen van achten de Bhaar ; welcke resterende 40 ofte 50 Bhaar wel mede soude ghekoft hebben / dan alsoo met het Schip de Maen dat naer Banda ghedestineert is een goede partye was verwachtende / is daer niets te graeg toe geweest / ten ware die voor 60 Realen soude connen becomen. Oock quam daer ten selvighe tijdt een goede party Nagelen aen / waer van hy mede 15 Bhaar gekoft heeft / tot 57 a 60 Realen / daer meer van soude gekoft hebben / dan also deselvigen in Chinese handen ghe raeckt waren / (die gewent zijn die met water te vervalschen) so heeft hem sulcx niet raetsaem gedocht / ten ware die naer advenant beter coop wilden geven. Oock wiert noch al meer goedt verwacht / alsoo daer tijdinge was dat de Vloote van Andreas Fortado (naer datse die van Ambona seer getyrannisseert / ende veel plaetsen geruineert hadden) heel in bordel geloopen was / ende dat door den doodt van eenige Opper-Hoofden.

1604. Augustus

Verkrijgen tot Bantam plaetse, om een steen Logie te timmeren.

Den 20 dito is haer mede tot Bantam een Erve van den Coning vergunt om een steenen Huys te bouwen / om haer Waren ende Gelt daer inne te bergen / en voor brant ende dieven te bevrijden / leggende int best van de Stadt; bequaem zijnde om by gelegentheyt tot een Fort te maken ; 't welcken die van Bantam wel bemerckten; dies haer int ooch hadden / ende niet toelaten wilden / het soo sterck te timmeren / alst wel gemeent was; hebben aldaer tot Opper-Coopman ghelaten Sr. Francoys de Wittert, Steven Doesen van Wtrecht, Onder-Coopman / Ian Waelen van Dort, Assistent / Gerrit Reyersen van Oldenburgh Tolck ende Assistent / nevens noch ses anderen (ende dat alle onder expresse stipulatie / van geen verbeteringhe van Maent-gelden te mogen eysschen / maer dat sulckx sal staen tot believen van de Heeren Bewinthebberen / om yeder naer sijn verdienste te vergelden) met een Cargasoen van contanten / bestaende in 3743½ Roosenobels a 8 Gul: 5 stuy: 5000 Realen van achten / 287 dito nieuwe ghemunte Realen / ende 979 Rijcx-

Digitized by Google

1603. Rijcxdaelders / bedragende te samen ontrent 27472 Realen van achten. Nevens dese bygaende Instructie / waer naer hy ende de sijnen haer sullen hebben te reguleren / om in alles haer eere ende des Compagnies profijten te bevorderen.

Septemb.

Artijculen ende Ordonnantien, dewelcke den Heer Admirael met synen resterenden breeden Raet ordonneert ende beveelt, dat inde Logie alhier tot Bantam onderhouden ende naergecomen sullen worden.

„ 1. Inden eersten is by den Heer Admirael ende „ sijnen resterende breeden Raedt tot Capiteyn ende „ Opper-Coopman geordonneert Francoys Witter, ge- „ varen hebbende als Overste op 't Schip Rotterdam, „ dewelcke alle de andere Cooplieden Assistenten ende „ Boots-gesellen sullen ghehoorsaem ende trouwe we- „ sen / onderdanicheydt bewijsende / in alles wat hy „ hun gebieden sal/sonder haer in geenderley manieren „ wederspannich te thoonen / ende tot verseeckeringhe „ van dien sullen gehouden zijn 't selfde met belosten te „ bevestigen op den Eedt van den alghemeynen Artijc- „ kel-brief by hun gedaen.

„ 2. Voorts soo wanneer des morghens voor de „ Vroech-cost ende des avonts naer 't Avontmael/ van „ yemanden by den Capiteyn daer toe gecommitteert/ „ de Gebeden gesprocken ofte Godes Woort gelesen „ wort; sal een yeder van wat qualiteyt hy sy hem schic- „ ken om 't selvighe met eerbiedinghe reverentelijck te „ aenhooren/biddende Godt Almachtich om sijn Gra- „ tie ende ghenade / dat hy haer wil tot een Leydtsman „ wesen / ende voorspoet in hare handelinge verleenen/ „ nevens wat anders een yeder tot zalicheydt is dienen- „ de: ende soo yemant absenteerden / ten ware met con- „ sent als dat teycken wordt ghedaen / die sal verbeu- „ ren ses stuyvers.

„ 3. Soo wie den Naeme des Heeren ydelijcken „ mis bruyckt/ 't zy met vloecken/ sweeren/ lasteren of- „ te anders/die sal verbeuren thien stuyvers. 1603.

Septemb.

„ 4. Niemant sal hem verborderen eenige questien „ ofte disputen vande Religie te moveren / ofte voort te „ brengen/op peene van t'elcken reyse een Maent huer „ te verbeuren / ende soo upt die selfde disputen eenigen „ haet ofte twist rese / sullen de Autheuren boven de „ voorsz verbeurte/arbitralijcken gestraft worden: van „ gelijcken sal hem niemant verborderen den vermaen- „ der van Godes Heylige Woort te berispen / beschem- „ pen/ turberen/ of in eenige manieren in sijn beroepin- „ ge te beletten/op peene van arbitrale Correctie.

„ 5. Ende op dat alle dese ordere wel soude mogen „ onderhouden / ende neffens dien goede Justitie ghe- „ administreert werden / Soo is gheordineert een Col- „ legi van vier Rechters met volcomen macht / om „ over alle Civile saecken Justitie te administreeren/ „ ende recht te doen / de overtreders in ysers te set- „ ten/ende tegen hun in alle saecken te procederen/ ende „ conclusie te nemen. De Crimineele saecken belangen- „ de/daer van sal by den Admirael een particuliere In- „ structie geraemt ende aen den Capiteyn overgelevert „ worden: sullen oock alle Sententien sonder simulatie „ ofte deley ge-executeert wordē. Ende so wie hem hier „ tegens rebel stelde ofte opposeerde / die sal verbeuren „ vier Maenden huere/ende daer en boven aen den lijve „ gestraft worden / ende wie inde ysers gesloten wort/ „ sal voor sluyt gelt betalen een Bootsman ses stuyvers „ ende een Officiant thien stuyvers.

„ 6. Op dat de Rechters met Authoriteydt ende „ macht haerlieden Officien souden moghen bedienen/ „ sullen alle Officieren ende Bootsgesellen ghehouden „ zijn deselven te assisteren/sonder dat yemandt deselve „ soude moghen verhinderen int apprehenderen / noch „ veel min den gevangenen assisteeren/op peene aen den lijve

Digitized by Google

1603. „ lijcke gestraft te worden / en so yemant den gevangenē
„ 't zy met spijs / dranck ofte andere middelen assisteer-
Septem. „ den / sal verbeuren een Maent huer / ende acht dagen
„ inde ysers ghestelt worden / te water ende te broodt.
„ 7. Niemant sal vermogen eenige verbeteringhe
„ te eysschen / om dat sy hier te lande gheblevên zijn / als
„ tot believen vande Bewinthebbers / met welcker dis-
„ cretie hem een yeder sal moeten vernoeghen; ende soo
„ wie om sijn misbruycken inde ysers gesloten wordt /
„ sal soo veel Maent gelden verbeuren / als die tydt ge-
„ duert dat hy inde ysers sidt.
„ 8. Den Capiteyn sal versorgen dat alle des volcx
„ Testamenten perfect in een Boeck werden gheschre-
„ ven / en ten minsten by twee ghetuygen behalven den
„ Schrijver onderteyckent; van ghelijcken sullen oock
„ alle kleederen / Juweelen / geldt ende Obligatien / als
„ andere goederen van den overleden behoorlijcken ge-
„ inventarieert / ende in't selfde Boeck gheregistreert
„ worden / ende 't gene by yemanden aen sijne Ouders /
„ Huysvrouwen / kinderen ofte andere Vrienden van
„ sijn goederen alhier aen lant zijnde / sal sijn besproken /
„ sal in bewaerder hant gestelt ende ter overcomste aen
„ de Bewinthebberen overghelevert worden / ten ware
„ 't selfde verderffelijcken mochte wesen / in sulcken ge-
„ valle salmen 't selfde met die andere goederen / van
„ den overleeden opentlijcken aen den meest biedende
„ vercopen: door welcke ghecoste goederen den Cooper
„ Debiteur / ende den overleden Crediteur ghestelt sal
„ mogen worden / gelijck oock in alle behoorlijcke han-
„ delinge ende Coopmanschappen / die binnen de Logie
„ aen Lant geschieden / met des Coopers ende Vercoo-
„ pers consent ende onderteyckeninge sal geobserveert
„ worden: gelijck oock mede van 't gene d'een den ande-
„ ren by Testamente sal hebben gemaeckt / daer van de
„ Testateur overleden zijnde / op sijn reeckeninge Debi-
„ teur ghemaeckt / ende den genen die yet gemaeckt is /
„ Crediteur gemaeckt sal worden: mitsgader van't gene 1603.
„ den armen sal worden besprocken.
„ 9. Sullen oock mede den Capiteyn als oock den Septem.
„ genen / die de Justitie bevolen is / gehouden sijn sorge
„ te dragen ende behoorlijcke toesicht te nemen / dat alle
„ Articulen ende Ordinantien hier inne begrepen wel
„ volcomentlijcke worden achtervolcht ende onderhou-
„ den / ende de overtreders der selver / metter daedt ghe-
„ straft naer behooren.
„ 10. Ende op datter onderlinge Vrede ende Een-
„ dracht mach worden onderhouden / sal niemant eeni-
„ ghe questien ofte querellen tegens yemanden mogen
„ maecken op arbitrale Correctie. Soo wie plockhaert
„ ofte met duysten slaet / sal dry daghen te water ende te
„ broodt gestelt worden inde ysers. So wie eenich mes
„ treckt met toorne / om yemandt leet te doen / sonder
„ nochtans te questen / sal met een mes door sijn handt
„ genagelt worden / ende daer soo lange staen / tot dat hy
„ 't selfs door treckt; yemandt quetsende sal gekielt ofte
„ anders naer gelegentheyt ghestraft worden / verbeu-
„ rende niet te min ses Maenden hure: soo hy yemandt
„ doode / sal 't metter doodt besuerē / ende daer benessens
„ alle sijne Maent-gelden verbeuren.
„ 11. Alsoo door Dobbelen ende Spelen veel on-
„ geluck is voortcomende / sal niemandt eenige Caerten
„ ofte andere Instrumenten daer toe dienende moghen
„ ghebruycken / op peene van t'elckens 20 stuyvers te
„ verbeuren / ten ware by den Capiteyn yet werde toe-
„ gelaten tot tijdtcortinghe: ende soo wat d'een van den
„ anderen met toeghelaten ofte verboden spel ofte wed-
„ den sal af winnen / sal den verlieser ongehouden wesen
„ te betalen / ende betaelt hebbende / sal den winder ghe-
„ houden zijn 't selfde te restitueren / ofte sal aen sijn
„ Maent-gelden gekort worden: van ghelijcken wort
„ verboden alle Coophandel / Mangelinge ende Thuy-
„ scherpen / dan alleenlijcken die handelinghe ofte man-

Digitized by Google

1603. Septem.

,, gelinghe die met voor weten ende by conſent van den
,, Capiteyn ofte Opper-Coopman geſchiet is/daer van
,, dat Regiſter ſal worden gehouden.

,, 12. Niemandt en ſall vermoghen ſijne Cleederen
,, te vercoopen / vermanghelen / ofte verruylen buyten
,, conſent/ op lijf ſtraffe: want 't ſelvige grootelijckx tot
,, ongeſontheydt/ſieckten ende andere ongevallen van't
,, volck is ſtreckende.

,, 13. Niemant en ſal vermogen by dåge/ noch veel
,, minder by nachte uyt de Logie te gaen / dan met con-
,, ſent van den Capiteyn/ende bevel daer toe ontfangen
,, hebbende/ ſullen hun ſoo ras het moghelijck is weder
,, naer huys ſpoeden / om alle voorvallende ongelucken
,, te helpen verhoeden; ſo wie hier tegen bevonden wort
,, te miſhandelẽ ſal naer gelegentheydt geſtraft wordẽ.

,, 14. Oock ſal niemant vermogẽ naer beſette wacht
,, eenich rumoer te maken/maer ſal een yeder ſijn quar-
,, tier ſien te bewaren /op alſulcken plaets als hem van
,, den Capiteyn wort belaſt/ende en ſal de wacht nochte
,, andere by nacht ofte ontijden niemant inde Logie ver-
,, moghen te laten comen / ſonder conſent vande Capi-
,, teyn/ op lijf ſtraffe.

,, 15. Alle aen 't Landt blijvende Perſoonen/ſullen
,, gehouden weſen ſorge te dragen/dat het geweer daer
,, een yeder van den Capiteyn op geſtelt is/ ſchoon ende
,, klaer ghehouden worde / op datmen in tijden als den
,, noot ſulcx ſoude mogen vereyſchen/ alles gereet mach
,, vinden/ende een yeder ſijn devoyr doen moge.

,, 16. Een yeghelijcken ſal hem moeten vernoeghen
,, ende gheſeggen laten/ met ſodanighen Rantſoen/ als
,, hunlieden by den Capiteyn gheordineert ſal worden/
,, op peene van t'elcken reyſe twee Maenden hure te
,, verbeuren; ſal oock een yegelijcken den Arack ofte het
,, gene hem in plaetſe van dien ſoude mogen toegeleyt
,, ende uytghereyckt worden / datelijcken moeten uyt-
,, drincken / ſonder den ſelven te moghen beſparen / ofte
,, aen yemanden te vercoopen; ſal oock niemant vermo- 1603.
,, gen de victualie ofte dranck heymelijcker wijſe te be-
,, ſnoepen / heymelijcken te halen / ofte meer Rantſoen Septem.
,, onordentelijcken te eyſſchen / op verbeurte van twee
,, Maenden hure/maer ſal ſo wel victualie als dranck/
,, alleen gehaelt ende ghetapt worden by den genen/die
,, by den Capiteyn ſal worden geordineert.

,, 17. Een yeder ſal hem wachten van droncken
,, te drincken/ want ſoo wie droncken bevonden wordt/
,, ſal t'elcken reyſe verbeuren een Maent Soldts/ ende
,, daer en boven naer gelegentheyt vande ſaecken ghe-
,, ſtraft worden.

,, 18. Niemant ſal vermogen victualie als Viſch/
,, Vleys/ Caes / Broodt ofte anders wech te werpen/
,, ofte aen yemanden te geven / ende veel min te vercoo-
,, pen/onder deckſel van niet goet te weſen/dan met ad-
,, vijs ende kenniſſe van den Capiteyn/ aen wien het
,, ſtaen / ſal te oordeelen / ofte de victualie ende dranck
,, oorbaerlijcken is ofte niet/op peene van t'elcken reyſe
,, een Maent hure te verbeuren.

,, 19. Niemant ſal vermogen inde Packhuyſen en-
,, de Logie te gaen/ende eenige dinghen daer uyt te dra-
,, gen / noch eenich vyer ofte kaerſſen te ghebruycken/
,, dan met conſent van den Capiteyn/op peene van een
,, Maent hure te verbeuren / ende voorts arbitralijcke
,, Correctie.

,, 20 Een yegelijcken ſal gehouden ſijn in alles/wat
,, hem van den Capiteyn opghelegt ende belaſt wordt/
,, willich ende gereet te weſen/ 't zy dan int ontfangen/
,, heryen ende dragen des Pepers / als oock alles wat
,, hem anders binnen ofte buyten huys ſoude mogen
,, bevolen worden / op peene vande Maent-gelden te
,, verbeuren.

,, 21. Soo wie bevonden wort eenige Kiſten/ Pac-
,, ken/ Vaten/ Coffers/ ofte Slooten opgheſlaghen te
,, hebben ſonder conſent van den Capiteyn / die ſal aen-

lijf

1603. „ lijf ende goet gestraft worden als een dief / ende sijne
„ Maent gelden verbeuren.

Septem. „ 22. Ende soo verre by den Capiteyn ende sijnen „ breeden Raet goet gevonden worde / noch eenige Ar- „ tijculen ende Ordonnantien tot wel-stant vande sake „ hier by te voegen ende maecken / sullen deselven naer- „ comen ende gehoorsaemt worden / als die tegenwoor- „ dige / op peene / die by hem daer op sal gestelt worden.

„ 23. Soo wie alhier aen Lant yet mis bruyckt of- „ te mis daen sal hebbben / ende over sijne bedreven mis- „ daet niet berecht ofte gestraft ware / sal alsulckē Per- „ soon ofte Persoonen ter wedercomste in handen van „ de Justitie overgelevert worden: Ten eynde alsulc- „ ken sonder genaden naer meritie der saken tot exem- „ pel van andere mogen gestraft worden / welverstaende „ dat het int vermogen van den Capiteyn ende sijne ge- „ ordineerde mede Collegianten staet over alle saecken „ Justitie te mogen administreren / sonder dat yemant „ op een ander Rechter sal mogen excipieren.

„ 24. Alle quade fauten ende mis daden in desen Ar- „ tijckel Brief niet begrepen ofte uytgedruckt / ende die „ yemant soude mogen begaen hebben / sullen naer ge- „ legentheyt der saecken by die vande Justitie gestraft „ worden.

„ 25. Belangende de geldt-boeten ofte verbeurten „ van Maent-gelden / sullen by den Capiteyn niet mo- „ gen worden geremitteert / al waert oock dat den dely- „ quant s'waerder aen den lijve ghestraft worde als den „ Artijckel is vorderende / dan sal alsulckē remisse ende „ quijtscheldinge te doen staen aen de Bewinthebberen „ deser Compagnie / ende dat naer dat hem den dely- „ quant daer naer sal hebben gegouverneert / gebetert „ ende ten besten vande Vloote gequeten.

„ 26. Sullen mede alle gelt-boeten ende verbeurten „ van Maent-gelden / geappliceert eñ by den Bewint- „ hebberen gedistribueert wordē / tot hunlieder discretie.

„ 27. Indien yemandt gheordineert werde / om de „ siecken / die souden mogen voorkomen te bewaren / „ sal hem een yegelijcken daer toe beroepen wordende / „ gereet ende willich vinden laten / sonder tegen seggen / „ op arbitrale Correctie. 1603. Septem.

„ 28. Niemant en sal vermogen van hier naer huys „ gaende / eenige Porceleynen ofte anders over te bren- „ ghen / meerder waerdich zijnde hier te lande als een „ Maent gagie vande gene die het selve mede brengt / „ ende thien gulden daer en boven: doch die gene wiens „ gagie veertich gulden ter Maent ende daer en boven „ is bedragende / tot den Admirael toe Inclusys / sul- „ len niet meer Porceleynen moghen overbrenghen / „ dan de waerde hier te lande van vijftich gulden: ende „ sullen de Bewinthebberen gehouden ende verbonden „ wesen / tot behoef vande Compagnie aen te nemen al- „ le parthyen van Porceleynen / die sijluyden oor- „ deelen meer waerdich te wesen als voorsz voorhaelt „ staet: mits daer voor betalende den boven-geschreven „ prijs ende meer niet / 't welck een yegelijck goedtwil- „ lich sal gedoogen / sonder tegens spreecken / op dat het „ recht vande Compagnie bewaert mach worden.

„ 29. Niemant en sal vermogen / eenige Coopman- „ schappen / 't zy kleyn ofte groot over te voeren van „ meerder somma / als int voorgaende Artijckel is toe- „ ghelaten / op de verbeurte van 't selfde / ende daer en „ boven de helft van sijn verdiende Maent-gelden / en- „ de sal een yegelijcken nae de volbrachte Reyse moetē „ ghedooghen / behoorlijcke ondersoeckinghe eer datter „ yemant sal mogen aen Landt gaen / oock des versocht „ zijnde / hem met Eede te purgeren / wat goederen hy „ van huys mede ghenomen ofte van hier daer ghe- „ brocht heeft.

„ 30. Sal mede een yeghelijcken ghehouden wesen „ alle Journalen / Caerten / Schriftē / Afteyckeninge / „ van Landen / Steden / Stroomen / Reeden / Havens /

Digitized by Google

1603. Septem. „ Caepen ofte Hoecken / Hemel-teyckens / Courseu/ „ ende alle appendentien vande Zeevaert/ ende handelinge in dese Landen / op dese Voyagie gemaeckt ende geannoteert geschreven ofte verkregen/ getrouwelijcken over te leveren in handen van den Capiteyn ofte Bewinthebberen / het sy datse daer toe versocht worden ofte niet / sonder daer af eenighe Cladde ofte Coppe te mogen achterhoudē ofte andere mede deylē.

„ 31. Soo eenighe goederen met perijckel souden mogen gehaelt worden/ofte dat yemant een perijckeleus exployt door bevel van den Capiteyn dede / sullen alsulcke Persoonen als op die tocht geweest zijn/ vande Compagnie tot haerluyder discretie met een vereeringe vereert worden.

„ 32. Soo wanneer in tijde van noodt het teycken van allarm ghemaeckt wordt / sal een yeder terstont voort comen op lijf-straffe / ende alle deligentie doen om hem te stellen tot diffentie naer behooren / om alsoo met goede ordre den vyandt te resisteren/onder expresse beloftenisse dat de ghequetste met de beste middelen die de tijdt ende ghelegentheydt mede brenght/ naer behooren sullen ghecureert worden/ ende soo yemant mochte verminckt/ofte verlamt ofte andersints van sijn gesontheyt beroost werden/ die sal achtervolgende de Zee-rechten daer af voldaen worden/tot discretie van goede mannen; waer voor/als oock voor de Maent-gelden een yegelijcken sijn respective Schip tot onderpant heeft/ op 't welcke hy uyt Tessel gevaren is / ende dat totter tijdt toe dat hun van den Heer Admirael ofte yemanden van den breeden Raedt hun af-schept in Ooost-Indien gegeven sal worden; ende sullen als dan hare Maendt-gelden ghegaranteert werden op alsulcke goederen/als hier int Landt daer daer sy ghebrenght worden / onse Compagnie beroerende blijven sullen ; ende voorts naer 't af schepden van daer/op 't retour van dien in Hollandt ofte Zeelandt; welverstaende dat de verdiende Maent-gelden van een yeder totter tijdt toe dat sy hun voornoemden af schepdt van den Heer Admirael ofte yemandt van den breeden Raedt verkrijgen/ sullen tot Amsterdam betaelt worden/aen sodanige als een yeder onder haer sullen ordonneeren/soo haest als alsulcken Schip als hun hare af schept gegeven sal hebben / overgecomen sal wesen. 1603. Septem.

„ 33. By aldien den Capiteyn goedt ghevonden ons Jacht het Papegayken alhier comende ; eenighe van alhier aen Landt blijvende Persoonen daer op te ordonneeren/ om eenighe Voyagie daer mede te doen/soo en sal hem niemant daer tegen mogen opposeren / maer goedtwillich hem daer op begeven/ ende sodanigen last ofte Officie als hem daer op ghegeven ende bevolen wordt / vlijtichlijcken sien te bedienen ende naerstich waer te nemen.

„ 34. Op dat dan den Inhoudt deses Artijckel-Briefs in alle sijne poincten ende Artijckelen volcomentlijcken naergecomen mach worden/ sal een yegelijcken beloven op den Eedt door hem op den be-edicht Artijckel Brief ghedaen / deselvighe in alles te onderhouden.

„ 35. Ende oft yemandt ten tijde van dese belofte stille sweech ofte absenteerde / sal niet te min ghehouden zijn ende geacht worden/als oft hy 't gesprocken ende present hadde geweest.

Ende was Onderteyckent,

Wybrandt Waerwijck.
Ian Sas.
Phlips de Bisschop.
Pieter Claesz Rochus.

Particuliere

1603. Septem.

Particuliete Instructien voor den Capiteyn ende de andere Persoonen, die met hem in Regeringe alhier tot Bantam aen Lant blijven: welcken by den Heer Admirael ende resterenden breeden Raet, geraemt, geordonneert ende bevolen worden te onderhouden.

„ 1. Inden eersten wort gheauthoriseert ende ghestelt Francoys Witter als Overste/so wel vande Logie ende Coopmanschappen als contante Penninghen/ aen lant blijvende/ en wert hem daer beneffens gegeven het Presidentschap/soo over de gene hier aen lant by hem blijven / als oock over de ghene/ die met het Jacht 't Papegayken genaemt/ soude comen moghen: welverstaende soo wanneer hier gheen Schepen ofte andere geauthoriseerde van den breeden Raet en zijn; maer by gevalle alhier eenige andere geauthoriseerde Collegianten ofte Raets Persoonen comen/sullen die selve voor preverentie hebben / ende in alle voorvallende saecken gekent moeten worden.

„ 2. Worden hem by gevoecht voor mede Raedt ende hulpers in allen voorvallende saké/Steven Doensen als Onder-Coopman / Adriaen Walen als Assistent / ende Gerrit Reyersen als Assistent ende Tolck/ sonder meer: maer het Jacht voornoemt alhier wesende/sullen Coopman ende Schipper van 't selvighe Jacht mede in den raet geroepen ende gekent moeten worden / ende hunne stemme hebben : wel verstaende dat Frans Witter ghegeven worden twee/ende de andere vijf Persoonen elck een stemme : in welcke 6 Persoonen ende 6 stemmen sal bestaen/het verrechten van alle voorvallende saecken/ soo wel den handel alhier tot Bantam, als 't versenden van 't Jacht naer d'een of d'andere quartieren is belangende.

„ 3. Alle Civile/als oock Criminele saecken van overtredinghe / sullen by hunlieden oock berecht ende gesentensieert mogen werden / so wel de gene die door het volck aen Landt blijvende/ als die met het Jacht souden mogen comen/ mis bruyckt ende verbeurt ofte overtreden mochten wesen : wel verstaende 't ghene alhier aen Landt mis daen wort/ende geen Crimmele saken en zijn/ sal afgedaen ende geslecht mogen worden sonder de comste van 't Jacht te moeten verwachten: maer Criminele ofte hals saecken wesende/ sullen de mis dadighe inde hechtenisse houden / tot dat de 7 stemmen in 6 Persoonen bestaende / by den anderen zijn; welcken vonnisse als dan in't werck gelept ende ge-executeert sullen worden/ 't zy aen Lant ofte te Scheepe/naer dat by den selvighen Raedt als dan goet gevonden ende geordonneert sal werden.

„ 4. Over al'e voorvallende Recht-saecken 't zy Civiel ofte Crimineel/sal den Pesident Capiteyn Witter voorsz eyscher wesen / naer dat hy hem op 't delickt behoorlijcken sal hebben geinformeert/ wel verstaende in absentie vande Fiscael ende Collegianten des breeden Raets/maer in hunne tegenwoordicheyt yets voorvallen / dan salmen de saecken met die van den breeden Raedts debateren ende sentensieren/ ende sal als dan den breeden Raedts Persoon ofte Collegiant President zijn / ende Frans Witter van sijn Presidentschap soo lange af staen.

„ 5. Alle aenklachten/ Sententien ende Executien sulleu pertinentelijcken aengeteyckent/ende te Boecke gheregistreert worden by den President : ofte die hy daer toe soude moghen ordineeren/ ende sullen alle acten by den gheordineerden Raet die over de saecken gesentensieert hebben/onderteyckent worden.

„ 6. Het Jacht het Papegayken alhier comende/ende eenige Recht-saecken 't zy Civiel ofte Crimineel by dé Coopman ofte Schipper met hare mede Collegianten naergelaten zijnde te sentensieren/sullen neerstichlijcken ondersocht ende over gewegé/de Bancke ge-

Digitized by Google

1603. „ ghespannen ende naer ghelegentheydt ende eysch der „ saken gesentensieert ende berecht worden.
Septemb. „ 7. Wat den Coophandel belanght/ ende den aen-„ kleven van dien/daer van geven den voorsz Frans Wit-„ ter volcomen authoriteyt ende macht/omme de Nego-„ tie met voorsichticheyt ende goedt beraet/ in alles tot „ profijt vande Heeren Bewinthebberen int werck te „ leggen/ende te verrechten/ soo int vercoopen der Wa-„ ren / als oock int besteden van contante Penninghen „ ende Gout/'t zy in Specerpen ofte andere Coopman-„ schappen / naer 't by hem best ende oorbaerlijckste sal „ worden bevonden. Steven Doensen Onder-Coopman/ „ sal tot zijnder ontlastinghe de Boecken-houden/ ende „ alles wat reeckeninge ende den Coophandel belangt/ „ neerstelijcken op teeckenen / ende ghehoude zijn sijne „ Boecken ende Schriften ten believen van den Capi-„ teyn ofte Opper-Coopman Frans Witter voorsz tot „ allen tijden te verthoonen / ende oock reeckeninghe te „ doen/ hem sulcx afgeboordert wordende/ sonder tegen-„ seggen ofte murmuratie/ ende hem voorts oock in al-„ les ghehoorsaem ende sorge helpen dragen / op dat de „ saken tot haerder eeren ende der Meesters profijt wel „ uytgevoert ende verrecht mogen werden. Tot Assi-„ stenten worden hunlieden bygevoecht / Adriaen Walen „ ende Gerrit Reyersen, die mede voor Tolck sal dienen/ „ welcke Assistenten ghehouden zijn neerstelijcken te „ volbrenghen / alles wat haer/ insonderheydt van den „ Capiteyn belast ende te doen bevolen wort.

„ 8. Belangende het Jacht 't Papegaeyken ende het „ verseynden van dien / 't selve sal bestaen inde ses Per-„ soonen ende seven stemmen hier vooren ghenoemt/ „ ende sal Frans Witter met d'andere vermoghen den „ Coopman op het Jacht varende/aen Lant te houden/ „ ende een ander in sijne plaetse te ordonneren / alles „ naer dat het tot dienste ende tot profijt vande Com-„ pagnie voor 't beste ende oorbaerlijckste ingesien ende „ goet gevonden sal worden: van ghelijcken oock met de „ Bootsgesellen ende andere daer op varende. Sullen „ oock alle de Raedts-persoonen hun voeghen om dito „ Witter in alles soo t'accommodeeren ende te wille te „ zijn / als de sake soude mogen lijden; hem altijts voor „ Hooft ende Overste kennende/ sijne advijsen en Raedt „ ter herten nemen / ende voor al der Bewinthebbers „ profijt/ende hunne eygen eere haer laten bevolen zijn. 1603. Septem.

„ 9 Sullen goede achte nemen / ende besorghen dat „ geen Presenten van importantien lichtveerdichlijcken „ en worde gedaen / ofte groote schenckagien en geven/ „ sonder merckelijcke oorsaecken / den tijdt ofte ghe-„ legentheyt sulckx vereysschende / deselve niet grooter „ maecken als noodich is / ende ter redelijcker wijse be-„ staen mach.

„ 10. Sullen oock neerstelijcken opteeckenen ende „ annoteren alles wat sy (den Coophandel in dese „ Landen aengaende) vernemen connen / wat Waeren „ datter getrocken ende te becomen zijn / waer ende hoe „ de plaetsen gelegen/wat munte/mate/ ende ellen daer „ ghebruyckt/ den prijs der goederen/ hoe datse in ende „ uyt ghesleten worden / ende voort alles watse souden „ connen vernemen / den Coophandel ende Navigatie „ aengaende.

„ 11. Eenighe Ioncken arriveerende van d'een ofte „ andere plaetsen / sullen daer naer vernemen ende wel „ letten op hare ladinge/om int coopen ende vercoopen „ haer met fondement daer naer te reguleeren: ende met „ deselve vreemdelingen ofte Ioncken 't zy van China of-„ te elders/ eenige Waren in dese Landen dienstich we-„ sende/ aen den Marckt ghebracht wordende / mogen „ daer op letten/ ende partye daer in doen / 't zy dan om „ hier wederomme te vercoopen / ofte met het Jacht/ „ Vlie-boot ofte andere Schepen naer eenighe quartie-„ ren te seynden / hun wachtende soo weynich met be-„ derffelijcke Waren te belasten/als doenlijcken is.

12. Eenige

1603. Septem.

„ 12. Eenige Schepen uyt het Vaderlant arriverende / sullen neerstelijcken naer Brieven vande Heeren Bewinthebbers vernemen/ende deselve becomende/neerstelijck ende rijpelijck op den inhout ende hare ordre letten / dewelcke niet en sullen naerlaten in aller manieren (immers soo veel den tijdt ende ghelegentheyt toelaet)naer te comen ende te achtervolgen/hunlieden dienst oock presenterende/om de Schepen in alles soo met raet als daet te assisteeren / ende in haerlieder afvaren behulpelijcken te wesen als eygen.

„ 13. Het Jacht 't Papegayken gearriveert wesende/ sullen niet laten/ het selve ten eersten sonder terderen wederomme af te vorderen / ende met eenige dienstelijcke Waeren (te becomen zijnde)versien; hem voor eerst ordre ghevende op Gressy aen te gaen / ende van daer naer ghelegentheyt des tijdts op Macassar, Baly Bina,Corea ofte andere plaetsen om Rijs/Sagu,ofte eenige andere dienstelijcke Waren / ende so voorts naer Banda te loopen / waer van het Jacht ghehouden sal wesen/ naer sodanighen plaetse te loopen / als hun by de gene die wy daer latē sullen/geordineert sal wordē.

„ 14. Alsoo onse wille ende begeerte is/dat hier altijdts een Hooft ofte Opper-Coopman sal wesen. Soo ist dat wy by versterven van Capiteyn Witter (dat Godt verhoede) de plaetse desselven begeeren bekleet te hebben / door Philips de Meyer , Coopman van't Jacht/ende in sijne absentie sal die plaetse soo langhe by Steven Doensen beseten worden / by provisie ter tijt toe de Coopman van 't Jacht voorsz soude moghen present wesen / gevende mits desen den eersten tot den laetsten Coopman ghelijcke authoriteyt macht ende bevel.

15. Sullen oock gehouden sijn strickteljcken ende sonder veynsen te onderhouden / ende doen onderhouden alsulcke Artijckelen ende Ordonnantien als haer van den Admirael gheraemt ende bevolen sijn te onderhouden/ende die overtreders der selver datelijcken naer merité te straffen/so het Civile misbruycken zijn/ maer over de Crimineele/sullen de misbruyckers als dan inde ysers houden/ ter tijdt het Jacht ofte eenige Schepen onser Compagnie by der handt zijn / op dat de Crimineele saken ten minsten by de ses Collegianten daer toe ghestelt / mogen afghedaen ende berecht worden.

„ 16. Alsoo int 22 Artijckel des gemeynen Artijckel Briefs staet/eenige Artijckelen by den Capiteyn ende sijnen Raedt gemaeckt wordende / als d'andere naergecomen ende ghevolcht sullen worden. Soo ist dat wy verstaen deselve soo 't mogelijcken is by de 7 stemmen ghemaeckt ende geraemt sullen worden/ten ware door 't langhe terderen van 't Jacht / den tijdt geen langher vertreck lijden wilden/ sullen in sodanigen gheballe by de vijf stemmen ghemaeckt mogen worden/ende geauthoriseert zijn als voorsz.

Was Onderteeckent,

Wybrandt Waerwijck.
Ian Sas.
Philips de Bisschop.
Pieter Claesz Rochus.

D'authorisatie van Capiteyn *Frans Witter*, in plaets van *Melchior de Vogelaer*.

„ Op den 25 October 1603. is door den Heer Admirael de resterende breeden Raedt beroepen / ende vergadert geweest / by hunlieden besloten ende goet gevonden/Frans Witter (Capiteyn ofte Opper-Coopman van 't volck tot Bantam blijvende) te verkiesen ende Ordonneeren als breedē Raet ende mede Collegiant/ om in plaetse van Sr. Melchior de Vogelaer Coopman des

„ des Schips Hollandia: die met Mauritius naer huys „ gaet/int Collegie te compareren/ ende wort hem met „ eenen ghegeven authoriteyt ende macht/om met ofte „ beneffens andere breeden Raedts Personnen van de „ Schepen die der zijn ofte comen mochten/ Maent om „ Maent te presideren; beginnende van den oudtsten „ eerst/volghens d'Instructie van de Heeren Bewint„ hebberen; doen oock met eenē te niet ende houden van „ geender weerden/ 't gene dito Witter int 4 Artijckel „ van dese Instructien belast wordt/ belanghende „ 't Cederen des Presidentschaps/ hem mits desen vol„ comene macht ende authoriteyt gevende om te presi„ deren als boven.

„ Alsoo het Boot Spheramundi anders den Ram ghe„ naemt/ sedert het beworp ofte maecken deser Artij„ kelen ghearriveert/ ende oock met een Opper-Coop„ man ende Schipper/ ghelijck als het Jacht versien „ wort. Soo is ons begeeren/ dat het voorsz Boot al„ hier wesende/ den Coopman ende Schipper desselven „ Boots/in den Raet geroepen ende stemmen sullen ge„ lijck als die van 't Jacht/ ende beyde te weten het „ Boot ende Jacht alhier wesende/ sal den Raedt be„ staen in 9 stemmen/ doch een van beyden Boot ofte „ Jacht maer ontbreeckende/ ende 7 stemmen by een „ hebbende/sullen alle Crimineele ende andere saecken „ afghedaen ende beslecht mogen worden; geven oock „ aen Frans Witter Capiteyn/ ende sijnen Raet gelijcke „ macht ende bevel over het Boot ghelijck als over „ 't Jacht.

„ Ende soo eenige diversiteyt int stemmen onder de „ voorsz Raden voorvielen/ sullen de minste stemmen „ in aller manieren ende sonder eenich teghen segghen/ „ gehouden wesen de meeste te volgen/ ende int minste „ niet openbaren ofte haer laten bemercken dat sy luy„ den van andere advijs geweest zijn: dan sullē wel ver„ moghen datelijcken int Boeck der resolutien haer„ luyder advijs te registreren ende te onderteyckenen.

„ Soo wanneer een Schip alhier is/sal den Raet be„ staen in Frans Witter Capiteyn/ den Opper-Coop„ man van 't Schip/ den Schipper/ ende de onder „ Cooplieden van 't Landt ende Schip wesende 5 Per„ soonen/ ende soo veel stemmen/ ende 2 Schepen we„ sende/sal den Raet bestaen in dry Persoonen te weten „ d'opper Cooplieden van beyde Schepen ende Frans „ Witter alles volghens de Instructien van de Heeren „ Bewinthebberen.

Was Onderteeckent,

Wybrandt Waerwijck.
Hans de Decker.
Philps de Bisschop.
Claes Simonsz Meebaal.

Noticien ofte Memorien voor Capiteyn Witter.

„ Indien eenighe Schepen vande Compagnie arri„ veren/ hunlieden op't stuck van de handelinghe al„ hier int breede alle ghelegentheydt sonder simulatie „ te verwittigen/ ende hun in alles behulpelijcken te „ wesen/met raet ende daet nae vermogen/altijt letten„ de om de Robbe Robbe by den Coninck soo naeuwe „ het doenelijcken is te bedingen/ wy hebben daer voor „ betaelt 500 Realen van achten voor elck Schip 't zy „ kleyn of groot/ ende aen den Sabander voor het selve „ recht 250 Realen van achten voor elck Schip: maer „ alsoo dit een gheusurpeert ende gheen oudt recht „ en is/salmen alle vlytigheyt doen om hun 't selve af te „ spreken/ ende niet langer te betalen/ te weten aen den „ Sabander de gheprætendeerde 250 Realen van achten/ „ de Billebilan is by ons aen den Coningh betaelt voor 3 „ Schepen/ sonder de groote van dien te specificeren/ „ 2000 Realen/ compt voor elck Schip 666⅔ Realen/ sijn

Digitized by Google

1603. „ sijn voor 20 sacken peper/ dewelcke by den Coningh
„ vercocht worden/tot een Reael van achten yeder sack
Septem. „ meer als by de ghemeente ; maer alsoo den Peper
„ niet en worde ghelevert / hem alleenelijck de advanse
„ van dien/namelijck 666⅔ Realen betaelt/ende daer be-
„ neffens de 500 Realen voor Robbe Robbe, t'samen
„ 1166⅔ Realen van achten voor een Schip teffens/ en-
„ de dat selve volladẽ zijnde/betaelden hem so veel voor
„ een ander/ende soo voorts: maer de drie Schepen hare
„ ladinghe hebbende/ zijnde ontrent 22 a 23000 sacken/
„ begosten sy te krakelen/ende begeerden voor elcke
„ 6000 sacken Peper soo veel oncosten/als wy voor een
„ geheel Schip beloost hadden : hare actie fonderende
„ dat wy de 2 eerste Schepen die ghеladen werden/niet
„ hooger als 6000 sacken ofte daer ontrent groot haddẽ
„ ge-estimeert ; sijn eyndelijcken daer van met haer ver-
„ draghen / ende hebben 't gene over de 18000 in drie
„ Schepen geladen was / met een schenckagie van 130
„ Realen ende 10 Rosenobels / soo aen den Coningh/
„ Gouverneur/ Minne-moeder/ ende andere ghedaen/
„ drie gekregen/ende geaccordeert/om 't gene in Rotter-
„ dam te cort quam te moghen coopen ende laden/ mits
„ betalende prorato van een geheel Schip/te reeckenen
„ 6000 sacken voor 't Schips volle ladinghe: verhaelde
„ dit dus in't lange / op dat V. L. hem daer naer te be-
„ ter soude weten te reguleren / ende niet daer toe comẽ
„ laten / van voor elcke 6000 sacken soo veel te moeten
„ geven; maer veel liever voor de geheele Schepen/als
„ van oudts gebruyckelijcken is 't zy groot ofte kleyn:
„ maer by aldien sy de groote wilden weten/ofte by ge-
„ tal van sacken hare rekeninge maken / mostmen ten
„ minsten 10000 voor een gemeen Schips ladinge sten
„ in te brengen ofte bedinghen:het Schrijvers loon van
„ den Peper die geladen wordt is een Reael van achten
„ yeder hondert sacken; ende den Tol van den Coningh
„ 8 ten hondert/ altijt den minsten prijs dier gemaeckt
„ wort ter reeckeninge brengende / gelijck wy ghedaen 1603.
„ hebben/rekenende den Peper op Reael 4½ den sack/al
„ hoe wel nochtans veel a 4¼ ende oock a 5 inne gecocht Septem.
„ was. Pangroro is oock een oude gerechticheyt/doch van
„ kleynder importantien/eñ meer niet als 12½ Cassjens
„ yeder sack bedragende/dit sijn alle ordinaris oncosten
„ die op den Peper loopen; voor 't weghen is men
„ niet schuldich/ alhoewel gepretendeert soude moghen
„ worden / maer dẽ weger eenigen merckelijcken dienst
„ int vergrooten van den Atchien doende / staet het tot
„ discretie hem te beschencken : het vergrooten van den
„ Atchien dient ter herten genomen / ende can by V. L.
„ selven best te wege ghebrocht worden / insonderheyt
„ ghene Schepen ende den Peper op leeghe Marckt
„ wesende/ can het ghewicht datmen daer aen hanght/
„ allencxkens wat beswaert worden / ende so int treyn
„ ghebrocht wesende / sullen het de Schepen comende/
„ wel passeeren laten: conden oock by die van de Sche-
„ pen in den eersten coop van Peper bedongen worden
„ op een Atchien van alsulcken ofte sodanighen grooten
„ te ontfangen. Vermane dit overmits verseeckert ben
„ den Atchien kleynder als behoort gemaeckt is / want
„ een picool ofte 2 Bazout zijnde 100 cattij/ brengen niet
„ meer als 120 pont uyt/ende behoorde wel 132 pont te
„ bedragen Amsterdams gewichte/ ende dien volgende
„ een Bhaar / wesende neghen Bazout ofte 4½ Picool
„ aen de cant van 600 pont uyt te brenghen / dewelcke
„ niet hooger als 540 pont rechtevoort comẽ te respon-
„ deren. Foelie/ Nagelen/ Nooten/Cubebes,lange Pe-
„ per/Wortel China ende anders / betaelt voor den Tol
„ aen den Coningh 5 ten hondert sonder meer ; is niet
„ gehouden in Robbe Robbe,Billebilian,Pangroro, Schrij-
„ vers gelt ofte eenigerley andere oncosten / alhoewel
„ ontrent 1000 Cassjes voor yeder Bhaar gepretendeert
„ wordt/doch by ons niet betaelt; het Jacht oft Jach-
„ ten in dese landen blijvende alhier arriveerende / ende

Digitized by Google

1603. „ wederomme versonden wordende / en is niet ghehou-
„ den in eenige gelden ofte oncosten / want sy van de En-
Septem. „ gelsche die haer Jacht alhier ontlost / ghelaben ende
„ versonden / ende wedercomende andermael losten / niet
„ en pretendeerden; de goederen soo het alhier van an-
„ dere plaetsen soude moghen brenghen / ende in uwe
„ Packhuysen opgeleyt wordē / ende verstaen niet yets
„ schuldich te wesen; in't weder af-schepen 't zy van
„ naer Hollandt ofte warwaerts het soude mogen we-
„ sen: derhalven noodich ware eenighe Peper met het
„ Jacht comende / apart ofte verscheyden vande genen
„ die V. L. soude moghen coopen geleyt werden / ende
„ dat met kennisse ende voor-weten vande Schrijvers:
„ want alsoo sy den Peper dien ghy coopt niet dateljjc-
„ ken / maer int af schepen alleenelijck op teeckenen /
„ soo soude den Peper van buyten comende / sonder al-
„ leen ofte apart gheleydt te wesen / oock Tollen co-
„ men te betalen; dies daer op ghelet dient / by aldien
„ den Coopman van 't Jacht alhier comende / versocht
„ voor een Reys ontslagen te zijn / ende soo langhe aen
„ lant begeerde te blijven / sullen V. L. hem daer met
„ soo het tijdt ende gelegentheyptheyt toelaet / sien te ac-
„ commoderen / yemant anders so lange in sijne plaetse
„ voor de tocht ofte Reyse authoriseerende / want ick
„ hem sulckx alsoo hebbe belooft te ordonneeren.

„ Sult alle gelegentheyt ende occasien waer nemen /
„ eñ niet versuymen met alle commoditeyten op Gressy,
„ Banda ende andere plaetsen daer wy volck laten te
„ schrijven: insonderheyt met die van Gressy goede con-
„ respondentie houdende / alle gelegentheyt van prijsen /
„ Negotien der Waren ende anders weechs soude mo-
„ gen voorvallen / aen hunlieden verwittigende: V. L.
„ sullet den Coopman van 't Jacht af voorderen / reec-
„ keninghe ende reliqua van 't gene hy verrecht heeft;
„ ende wel letten oft alles wel genotteert ende aenghe-
„ teeckent is; hem oock af vraghen / ende onder tasten
„ wat hy negotie halvē ge-experimenteert eñ vernomē 1603.
„ heeft / 't zy in d'een oft d'ander lant ende plaetsen: aen-
„ gaende den Schipper van gelijcken op de Navigatie Septem.
„ ende aencleven van dien ondersoeckende; Noticie hou-
„ dende van 't gene yets weerdichs soude moghen we-
„ sen: het Jacht alhier corts comende ende naer Banda
„ gaende / sullet V. L. hem ordonneren / by aldien de
„ Maen aldaer noch niet gearriveert en ware / een maent
„ of 6 weecken naer haer te verwachten; ende niet co-
„ mende ofte geen ordere van ons vindende / de saecken
„ ten besten te overlegghen ende ten oorbaer te doen.
„ Dient niet versuymt het Jacht arriveerende terstont
„ af te senden naer Gressick, om met den eersten van
„ daer te loopen naer Macassar, Baly, Bima, Corea ofte an-
„ dere plaetsen om kleetjens / Rijs / Sagu, ende andere
„ Waren; naer Banda ende Molucques dienende: in Baly
„ naer wy verstaen soude eenich goudt met profijt aen
„ kleetjens verhandelt connen worden.

„ Den Coningh van Tuba heeft ons corts eenighe
„ vrientschappe bewesen / ende op mijn versoeck sonder
„ eenich Rantsoen Franck Verdoes ende andere sijne ge-
„ vangenen los gelaten; hebben sijne Ioncken in recom-
„ pensie van dien oock een Paspoort verleent / 't sal goet
„ sijn / met hem aliantie ende vriendtschappe te houden /
„ want hy een machtich Coningh is: 't Jacht / Boot
„ ofte eenige andere Schepen om dē Oost gaende / ende
„ aldaer by gevalle abordereнde / hebben hem eere ende
„ reverentie te bewijsen ende vrientschappe te betoonē /
„ altijdts wel voor haer siende / ende niet te liberael oft
„ licht int betrouwen zijnde / want noch geen vast fon-
„ dament op hem te maken is.

„ Panaruca aen 't Oost eynde op Iava, geeft veel Rijs /
„ ende gelden aldaer 3 Iavaense Gantans een Larin: kleyn
„ Iava, by de Portugesen Cumbava y Bima genoemt / geeft
„ mede veel rijs: de Stadt Bima op't selve Eylandt is
„ insonderheyt wel gelegen / leyt dicht aen 't water aen
eenen

Digitized by Google

1603. „ eenen Inham/ inde mondt enge/ maer binnen in heel
„ wijt/ aldaer is wel begeert Iser/ Loot/ Stael/ Porce-
Septem. „ leynen/ Tin/ Arm-ringen ende anders; is goet volck
„ om mede te handelen ; ende syluyden verstaende dat
„ wy vyanden vande Portugesen zijn / sullen wy daer
„ over insonderheyt welcom wesen/ mijns beduenckens/
„ want veel overlast van de Portugesen geleden hebbẽ.
„ Macassar een Eylandt naer wy hebben connen ver-
„ nemen vande Malayen ende anderẽ; is gelegẽ tusschen
„ Borneo ende Celebes, maer naer opinie van den Admi-
„ rael Iacob Heemskerck ende eenige anderẽ/ leyt het op
„ Celebes, so dat noch onseker is: alhier valt mede over-
„ vloedich veel Rijs ende andere Lijf-tochten; den Co-
„ ningh naer wy verstaen/ is ons seer toegedaen.
„ Op Madura ende Baly vallen Cleetjens/ naer Banda
„ ende de Molucques seer dienstelijcken.
„ Tot Bengermarssin, ende Lawe op Borneo ghelegen/
„ vallen Diamanten ende Pedro Besoar: in Macassar is
„ den Pedro Besoar oock redelijcken coops te becomen:
„ allerley Chinese Waren sijn tot Macassar ende op Bor-
„ neo seer dienstelijcken. In Timor valt veel Sandalen-
„ hout, Was ende Honich; allerley Chinese Waren sijn
„ derwaerts seer dienstelijcken; witte Cleden met geele
„ lijsten Feriades genoemt/ sijn hier oock getrocken: gout
„ ende silver half een en half onder den ander gemengt/
„ ende aen Staven een spanne lanck/ ende eenen duym
„ dick ghegoten / is hier dienstelijcken; als oock Cain
„ Drogom; Cleetjens met daelders gheteeckent; roode
„ Gusaratsche Lijwaten/ viercante gebouwen; Taffataes
„ vande minste prijsen; glasen Coraeltjens ; viercante
„ ysere schuykens; Loot; Stael; Tin/ ende insonderheyt
„ yser seer wel begeert: victualie ende alderley lijf-toch-
„ ten sijn hier goeden coop / ende in abondantie te beco-
„ men : naer Banda ende Molucques sijn dienstelijcken
„ Cain Turias, Cain Pattas, Moury, Balaetsios, Madures, en-
„ de Balysche Cleetjens / Goungen ende ander Cooper-
„ werck/ Fluwelẽ/ Armosijntjens/ Damastjens/ gout- 1603.
„ draet / wit ende swart gheschilderde Cormandelsche
„ ende andere Cleetjens / Serre Maleyo , Amfion , Radix Septem.
„ China, Muscus ende anders.
„ Int Coningrijck van Siam, waer van de principale
„ Coopstadt Iudea ghenoemt wort/ sijn allerley Neder-
„ lantsche Waren getrocken / ẽn seer dienstelijcken; als
„ fijn Carmosijn root Laken / ende oock alle andere co-
„ leuren/ heel fijn ende van hooge prijsen wesende; fijne
„ Christalijne Spiegels/ Fluweelen/ Satijnen/ gouden
„ ẽn silveren Lakenẽ/ hoe fijnder ende hooger van prijs
„ hoe beter / 't can niet te costelijcken wesen/ slecht goet
„ ofte leege prijsen en souden derwaerts niet dienen.
„ In Achien sijn van ghelijcken allerley Chene-
„ sche Waeren dienstich / als Armosijntjens / Porce-
„ leynen / Quicksilver / cooperen Goungen ende Bec-
„ kens Flos-zijde/ gout-draet/ roode Fluweelen/ Amfion,
„ etc. Van daer dient herwaerts ghebrocht Cain Iava,
„ als Dragoum ende Serrassa , witte Bengaelsche Lijwa-
„ ten/ Cain t'Schele, een soorte van Zijden Gordels/ ge-
„ naemt Sabock t'Schinde, als anders.
„ Conimor, op de Custe van Coromandel gelegẽ tusschen
„ St. Thome ende Negapatan, ontrent 3 dach reysens van
„ St. Thome, daer vallen overvloedig veel cleetjens ende
„ Catoenen Lijwaten/ van diversche soorten. Alhier is
„ getrocken gout ende silver/ oock Achinsche Masen, Flu-
„ weelen/ Satijnen/ Armosijntjens/ Loot/ Carsayen/
„ Lakenen/ Glasen/ Spiegelen/ Papier/ Wortel China,
„ Bevinde dry plaetsen seer bequaem om de Portu-
„ gesen te verwachten ende afbreuck te doen/ daer by de
„ onse wel op gelet dient: namelijcken inde Strate van
„ Sincapura by Iohor; daer die van Macau, Siam, Cochin,
„ China, Iapon ende andere derwaerts ghelegene plaet-
„ sen passeeren moeten / alwaer den Admirael Iacob
„ Heemskerck de Craecke van Macau, heeft verovert in
„ Februario 1603, was het tweede Schip soo hy dat

Digitized by Google

1603. September. „ jaer van China gevaren was. De tweede plaetse is „ by den hoeck ofte enghte van Lusapara by Sinapate, al- „ waer de Schepen van Molucques, Ambona, Banda, Ti- „ more ende andere plaetsen passeeren moeten. De „ derde plaets is ontrent 40 mylen bywesten Malacca, „ alwaer den Engelschen Generael Lanckaster het „ Schip van Sint Thome verovert met Cleetjens ende „ Lywaten geladen / den 18 October 1602. Op dese „ dry plaetsen is avontuere te verwachten / want an- „ ders geen passasien om in ofte uyt Malacca te geraec- „ ken en syn ofte gebruyckt worden.

„ Wt Goa ende de Custe van Malabar naer Malacca, „ vaeren de Schepen ghemeynelijcken in April ende „ September: van Malacca tot Macau syn gemeynlijcke „ 35 a 40 dagen onderwegen; zeylen uyt Malacca in Ju- „ lio; ende van Macau naer Malacca zijn onderwegen 20 „ a 25 dagen; het eerste Schip vertreckt gemeynelijcke- „ ken den eersten December / ende het tweede ontrent „ een maent daer naer: van Malacca naer Goa inde „ maent van Januario / hoewel den wint van in No- „ vember ende December begint te veranderen.

„ In September arriveren in Goa ghemeynelijcken „ de Schepen uyt Portugael. Het N. W. Mouson „ ofte wint begint aldaer ende op de Custe van Malabar „ in April / ende duert ontrent 5 a 6 maenden: gedueren- „ de dit Mouson namelijcken van den 10 Mey tot den „ ultimo Augusto / ende connen de geheele Custe langs „ geen Schepen in comen / alle de revieren met zant ge- „ stopt zijnde / alleenelijcken aen Cabo de Comorijn bly- „ ven eenighe opene plaetsen daer men t'allen tijden in „ geraecken can.

„ Het Scheepe van Macau comt gemeynelijcken t'eer- „ ste / van 20 tot ultimo December / en het tweede ofte „ laetste / van 20 tot ultimo Januario in Malacca te ar- „ riveren / dat de Schepen dit jaer so laet gecome zijn / is „ noyt gebeurt so lange de vaert op Malacca bekent is.

Noticie vande Strate van Sincapura. 1603. Septem.

„ Om de Strate van Sincapura door te loopen / van „ Westen comende / moetmen 't vaste Lant van Malac- „ ca aen boort houden / al waer men goede Piloten van „ Malayen can becomen: de Portugesen anckeren ordi- „ naris voor de mondt / stellende van weer-zijden in 't „ gadt eenen Boom ofte Schuyt / alwaer sy met 't ge- „ tye door varen / pleghen meest het oude gadt te ghe- „ bruycken / maer nu het nieuwe gadt; comende van „ bywesten / laten het Eylandt aen Backboort leggen / „ ende het oude gadt passeerende / laten het Eylant aen „ Stuerboort: vande Oost comende / om deselve Straet „ te passeeren / so mach men aen weder-zijden Pedro Blan- „ co omme loopen / vertoont hem ghelijck een Ionck, die „ met de kiel boven leydt / leydt Zuyden ende Noorden „ met het Eylandt Bintam, de beste cours is int Vaer- „ water te houden / 't zy aen d'eene ofte d'ander zijde „ vande clippen / want ongheyaerlijck ½ myl van den „ Oost hoeck van Iohor leggen Rutsen ontrent 4 ofte 5 „ vaem onder water: tusschen Iohor ende de Strate van „ Sincapura dicht by 't Lant / is ontrent 16 jaren voorle- „ den een Galioen van Malacca op de Rutsen gebleven / „ door dien dat hy te dicht aen 't Landt was; een „ weynich het Landt schouwende is gheen perijckel / „ want soo langhe de Portugesen ghevaren hebben / „ hebben gheen schade gheleden noch in ofte ontrent de „ Strate.

Noch heeft den Admirael doen opcoopen / ende mede genomen 1500 sacken Peper / om ofte het mocht gebeu- ren dat hy in China handel bequam / aldaer te vercoope. Op dito syn aldaer van Achin aenghecomen vier van haer Schepen te weten / Hollandia, Vlissingen, de Sterre ende het Boot: ende waeren de Schepen Zierickzee, Hollantsche Thuyn, ende het Jacht 't Papegayken de Straet *Vier Schepen comen van Achin tot Bantam.*

Digitized by Google

1603. Straet van Sincapura door gheloopen om tot Ior ofte Patani haer ladinge te soecken.

Novem. Den 22 dito is gheresolveert het Schip de Sterre alhier tot Bantam te laden / ende het Schip der Goes tot Gressick, om t'samen naer 't Vaderlant te zeylen.

Het is noteerens waerdich/dat dit jaer alleen van Bantam soo door de Engelschen als Nederlanders over de acht en veertich duysendt sacken Peper naer Europa gebracht zijn.

Den 5 November is van Ior tot Bantam op de Reede gecomen het Jacht 't Papegayken, met tijdinge hoe den Vice-Admirael de Portugese Vloote aldaer de vlucht hadde doen nemen.

Den Admirael verzeylt van Bantam.

Den 11 dito des avonts met de lantwint is den Admirael van Bantam t'zeyl ghegaen / ende den 25 dito tot Gressick op de Reede ghecomen; daer sy verstonden dat haer twee Schepen die naer China ghesonden zijn / tot Patane aengheweest waren / ende oock tegens eenighe Portugesen slaechs gheweest waren; doch hadden noch geen seeckerheyt hoe het met deselvigen vergaen was.

De Sterre tot Bantam in ladinge zijnde/was ontrent desen tijdt volladen / wachtende naer het Schip der Goes, 't welcke tot Gressick alreede een goede partye in hadde/ ende om 't selvige te eerder te volladen/ soo heeft de Admirael belast / daer inne uyt het Schip de Son over te laden noch 1384½ sack Peper/want alsoo 't aldaer buyten tijdts van Negotie was/ mits geen Ioncken voor de Stadt zijnde / soo hadden niet meer becomen als 12 Bhaar Foelie/ende 20 Bhaar Nagelen.

Rechten een Cantoor tot Gressick op.

Wijders alsoo den Admirael aldaer van den Coning/ (tot den welcken eenich volck met presenten naer Sedeccari, een dach reysens van Gressick, ghesonden hadde/om 't selvighe van hem te versoecken) een Erve becomen heeft / is hy gheresolveert gheweest aldaer een huys te timmeren/om een Cantoor op te rechten; mits daer goede Negotie valt/ende haer van den Coningh groote vriendtschap geschach; belovende haer nimmer met eenige Tollen ende om-gelden te beswaren / maer dat sy vryelijcke ghelijck de Portugesen in sijn Landt souden mogen Negotieren; sonder nochtans de Portugesen op sijn stroomen ofte Havenen te beschadigen: tot welcken hy als Opper-Coopman ghestelt heeft/Dirck van Leuwen, voor desen Opper-Coopman op het Boot gheweest zijnde; te meer hem daer toe verkiesende om dat het een heele goeder kender van Diamanten was / die daer somtijdts vallen/ ende oock met die Natie seer wel wist omme te gaen. Aernout Heyns als Onder-Coopman/ nevens Claes Dircksz van Hoorn als Assistent/ende noch vier Persoonen haer toevoeghende/ met een Cargasoen van 18 duysendt Realen van achten / bestaende in 4000 Realen van acheen/ 2600 Roosenobels/ ende de reste in Coopmanschappen; welcken haer volghens de generale ende particuliere Instructiē hebben te reguleerē: welcken Instructien hier voorē eens inde oprechtinge vande logie tot Bantam ingevoecht zijn/zijnde meest van woort tot woort van eener inhout; uytghesondert dat by haer geen Crimineel recht soude moghen ghedaen werden/ maer dat alsulcke delinquantē/met hare getuygenissen/ met gelegentheyt/ gevoeyt naer Bantam soude gesonden werden/ om aldaer haer Sententie te ontfangen. Wyders dat den Opper-Coopman / gheen ander recht als dat van Bantam onderworpen soude zijn.

1604. Decem. Den 6 December is den Admirael van Gressick met vier Schepen ende twee Jachten t'zeyl ghegaen / naer dat hy daer alles in goede ordere gestelt hadde/te weten het Jacht 't Papegayken naer Banda met een Cargasoen van 31 duysent gulden/om aldaer ladinge op te coopen voor 't Schip de Maen, 't welcke haer naer volghen soude: met de andere 4 Schepen te weten de Son, Hollandia, Vlissingen, de Maen, ende het Boot Sphera Mundi, cours Westwaerts ghestelt naer Iohor, doch vervielen den 15 dito op een Eylandt by de Malayen Grassica gheheeten/

Verzeylen naer Iohor.

IIIII 3 leggen.

1604. legghende op 4½ graden / tuſſchen Borneo ende Madura, doende haer uyterſte devoyr om 't ſelvige Eylant (ſtreckende W. Z. W. ende ontrent 25 mijlen langh zijnde) boven te zeylen / maer door continuele teghen-ſtroomen heeft ſulckx niet connen gheſchieden / want tot den 14 Januarij 1604. niet boven 25 mijlen by Landt uytgewonnen hadden / zijnde doen by den hoeck van Ionſolaet; daer op de Stuerluyden advijs gehoort hebbende / gaven den moet gants verloozen / ſulckx datſe reſolveerden het Schip de Maen naer Baly te ſenden / om haer aldaer van Rijs ende Cleetjens te verſien / ende voorts haer Reyſe naer Banda te verborderen / welcke den 15 dito van haer gheſcheyden zijn: blijvende met de reſteerende Vloote daer noch ettelijcke dagen onder 't Landt houdende / om te ſien ofte Godt de Heere eenige veranderinge van wint ende weder gevẽ wilde / om 't voorſz Eylandt boven te comen; onderwylen door eenige Ioncken (die hier veel paſſeerden) vernemende naer eenighe andere plaetſen / om haer van Rijs / (daer ſy qualijcken van verſien waren) te provideeren / ende ſoo voorts naer Ternaten te loopen: verhoopende dat het Jacht tot Banda ſoude gearriveert weſen / ende ſijn Cargaſoen ghebeneficeert hebben / eer 't Schip de Maen aldaer ſoude mogen comen / waer aen oock niet en twijffelden / alſoo het lange voor eenighe Ioncken derwaerdts ghegaen was.

Ianuarius

Het Schip de Maen zeylt naer Banda.

Februar. Naer dat ſy alhier tot den 25 Februarius haer tijdt verſleten hadden / met ontrent 40 a 50 mijlen by het lant uyt te winnen / ſoo hebben daer naer beter kuntſchap van 't voorſz Eylant becomen / bevindende 't ſelvighe te weſen Borneo, ende niet Graſſica, maer dat de Cuſt aldaer ſoo wel genaemt wiert / wegens een Dorp daer ontrent ghelegen / daer ſy het voor gheſet hadden dicht onder 't lant / alle windekens die haer voordeel mochten doen / waer nemende; bevondẽ 't voorſz lant alhier te ſtrecken Weſt ten Noorden / ende Ooſt ten Zuyden / ontrent 3 a 4 mijlen voorder outvalt het hem ende ſtreckt dan meeſt N. W. ende Noordelijcken: ſoo veel vande voor-uytgeſonde Chaloupen / als eenige Ioncken (die verſpraecken) verſtaen conden / ſoo lach het Eylandt Crimata ontrent 14 mijlen van Borneo N. W. doch wel ſoo Weſtelijcke / tegens welck over leyt de Reviere van Succadana, ende de Stadt Lauw, welcke overvloedich van Diamanten / ende oock met eenighe Bezoar ſteenen begaeft is; doch ſoo verſtonden / was deſelvighe Reviere / wegens de ondiepte ende zanden niet wel mogelijcke met Schepen te bezeylen / doch wel met Jachten ofte Chaloupen; wat daer van is / was wel waerdich te beſoecken: aldus dan blijven ſweven in groote miſerie / ende verdriet / ſonder te weten waerſe Rijs tot haer onderhout van daen halen ſouden / ſoo heeft den Admirael den moet niet verloozen gegevẽ / alles aengewent wat doenlijck was om ſijn Reyſe op Iohor te verborderen; inſiende den dienſt die het Vaderlandt ende Compagnie daer aenghelegen was / want die van Iohor ſonder twijffel / wegens de gemaeckte alliantie met de Hollanderen / vande Portugeſen veel ſullen te lijden hebben; waer inne (aldaer met Godes hulpe comende) den Coningh ſeer ſullen animeeren / ende naer ghelegentheyt aſſiſteeren / daer mede de alliantie tuſſchen hem ende haer dies te ſtercker ſal weſen / aen welcke de Compagnie ende 't Vaderlandt meer gelegen is / als aen Ternaten, ſoo om de ghelegentheyt / weſende den rechten wech / om de reyſe naer China te verborderen / (die beter ende bequamer is / als door de Manilles te loopen;) als de Portugeſe Armade verſtropt / ende van daer vertrocken zijnde / den ſelvige Coningh machtich ghenoech ſoude weſen / ſijn Landen tegens die van Tidor te beſchermen: Daer gecomẽ zijnde ſouden reſolveeren het Boot naer ghelegentheyt te verſenden / ende met haer twee reſteerende Schepen (alſoo het Schip de Son, ſiende haer Reyſe naer Iohor ſo voorſpoedich niet te weſen als wel gemeent haddẽ) afſcheyt te geven / 't welcke den 25 Februarij van haer afgezeylt is /

1604. Februar.

Dryven onder Borneo in groote miſerie, wegens de contrarie ſtroomen.

Digitized by Google

1604. Februar. is/om sijn Reyse naer Ternaten te vervorderen/om 't selvige niet gants al onbesocht ende als vergeten te laten/ met laste om onderwegen tot Bengarmasse aen te loopē/ ende haer aldaer van Rijs te versien / doch daer niet te recht comende / naer Gressick over te steecken / aldaer oock geen provisie vindende / Baly, Bima, ende andere omleggende plaetsen aen te doen) naer China te gaen/in passant ghelegen comende Patani aen te doen. Zeder 't vertreck van 't voorsz Schip de Son, sijn sy den 13 Martius/onder 't Eylant Crimata ten ancker gecomen/ daer sy haer ververst hebben/ so om dat sy wegens contrarie winden ende Mouson niet en versuymden / als om sommige siecken/daer de Vloote mede beladē was/ weder tot haer voorige ghesontheydt te brengen: alhier leggende heeft den Admirael den 25 dito een Chaloupe naer Succadana ghesonden; die den 6 April weder inde Vloot quam / niet veel uytgherecht hebbende / als de gelegentheydt aldaer besichticht / nevens 100 Realen van achten in Diamanten bestedende; van welcker gelegentheyt ende Negotie hier naer inde Voyagie ghedaen onder den Admirael Pieter Willemsz Verhoeven, breeder verhael ghedaen sal werden/ alsoo daer een discours van een Samuel Bloemert (die aldaer voor Coopman gelegen heeft) (Borneo betreffende)by gevoecht is.

Het Schip de Son verzeylt naer Ternaten.

Meert.

Comen met de Vloot onder 't Eylant Crimata.

April.

Den 7 dito hebben haer anckers van onder Crimata gelicht/ om haer reyse naer Iohor te verborderen/ latende Z. Z. W. van Crimata ontrent 7 mijlen 3 ofte 4 Eylandekens / daer ontrent vol Ruffen leggen; als mede aen de West hoeck van Crimita een kleyn Rif ken / dat ongevaer 1½ myl Z. Oost in Zee streckt: so dat de gene die van den Oost comt /Crimita wat schouwen moet/ende Suraton naest houden/ al waer schoone gront is op 10 vadem diepte: in Zee comende hebben wint ende stroom weder hart tegen ghekregen / 't welcke duerden tot op den 22 dito / als doen begonste haer den stroom te verlaten / ende kregen den wint Z. Z. O. ende Z. Oost/ daer mede sy den 26 dito op 't Eylant Linga verbielen/ ende sijn alsoo tusschen ende by westen Bintam de Eylanden door gezeylt / latende 't selvige aen Stuer-boort leggen/ vindende soo dese Eylanden/ als Borneo, heel different van haer Zee Caerten/ soo datse genootsaeckt waren/nieuwe Caerten in dese gelegentheyt te maken.

Nota.

1604. May.

Vervallen op 't Eylant Linga.

Den 3 May hebben des avonts inde mondt vande Reviere van Iohor geset / leggende op 2½ graden Noordelijcker breette/so haest geanckert warē/hebbē voorts hare gecommitteerden naer den Coningh op gesonden/ die haer wel ontfingh / ende over haer comste seer verblijdt was.

Comen op de Reviere van Iohor.

Den 6 dito sijn de geenigen die tot den Coningh ghesonden waren / des avonts weder inde Vloot gecomen/ mede brengende Iacob Buys, Opper Coopman van het Cantoor aldaer/uyt welcken sy verstonden het vertreck des Vice-Admiraels van Patani naer Bantam, daer sy seer droevich over waren / menende hem noch te verspreecken / om een deel van haer contanten over te nemen/die sy op haer Reyse naer China meenden van doen te sullen hebben: Sulckx dan gemist zijnde/so heeft den Admirael dadelijcken het Boot Sphera Mundi naer Bantam afghevaerdicht / met commissie/alle contanten die den Vice-Admirael over soude mogen hebben / hem op de Reyse naer China naer te voeren;'t selvige daer en boven noch mede te geven soo veel Broot / Peck / Teer/ loopent wandt/Zeylen/ ende wat daer meer aenclevende is / als eenichsints moghelijcken sal wesen / ende dat alles volgens hare mede-hebbende Memorie; wijders ingevalle 't selvighe Boot te laet tot Bantam quam te arriveeren/om haer op de Reyse naer China te volgen/ dat sy in sulcke ghevalle 't selvighe aldaer op de Custe souden gebruycken.

Senden ghecommitteerden naer den Coninck van Iohor.

Den Coningh van Achin heeft oock ontrent desen tijt sijnen Ambassadeurs tot den Coningh van Iohor ghesonden/ hem voorhoudende alsoo sy besuedenen waren/ dat

1604. May.

dat het beter waer datse vrienden wierden/ende tegens den anderen de Wapen af leyden / dies hy door sijnen Ambassadeurs die van Iohor de vrede liet aenbieden/ mits conditie dat hy aen die van Achin soude overleveren ontrent dry duysent soo gevangene als wech geloopen Achinesen, die onder sijn Coninghlijcke bescherminge woonden / nevens eenich Metael Geschut dat noch van die van Achin besat: waer op die van Iohor door sijn Ambassadeur aen den Coningh antwoorden / tot den vrede wel genegen te wesen ; doch wat belanght de gevangenen ende geschut / dat hy niet ghesint was 't selvige te restitueeren ; doch het scheen dat sulcke propositie by die van Achin maer pro forma gheschiet / ende dat het om de ghevangenen ende 't geschut niet te doen was/ maer om sijn eer te bewaren/ alsoo de vreede eerst versocht hadde: den Coning van Ior hadde opinie dat de vreede soude voortganck hebben ; 't welcke een groot voordeel voor de Hollanders wesen soude / dan om den handel van China alleen te becomen/ eñ die van Malacca gelijck als gebloqueert te houden; so dat het nu tijdt is dese twee Princen te helpen/op dat de Engelschen haer klaeuwen daer niet in en krijgen.

Ghesanten des Coninx van Achin aen den Coningh van Iohor.

Den Admirael wiert van Patane tijdinge gebracht/ dat de twee Schepen Erasmus ende Nassou , onder sijne Vlagghe behoorende / ende den 6 Junij des voorleden Jaers van Bantam naer China vertrocken; aldaer op de Reede voor Macau verovert hadden/het groot Galioen/ ghereet leggende om naer Iapan te zeylen / de goederen gelost ende het Schip verbrant / zijnde geladen met ontrent 1400 Picol rouwe Zijde / ende eenich goudt/ hebbende te vooren voor Canton een Boot met 18 mannen verlooren / die by de Portugesen vermeerstert ende alle doodt geslagen zijn: over 't nemen van welcke Galioen de Hollanders by de Chinesen groote eere ingeleyt; hebben/ seggende 't selvighe een rechtvaerdige straffe ende revengie te wesen / om dat sy het Boots-volck so schandelijcken vermoort hadden ; met welcke buyte de Hollanders haer naer Bantam begeven hebben/ sonder eenige handel tot Macau , ofte Canton verkregen te hebben; door dien de Portugesen haer sulcx sochten te beletten/ ende by de Inwoonders suspect te maecken : hebbende tot dien eynde haer Slaven Amack doen roepen /: dat is dat sy willen stervē/waer mede sy alles doot stakē wat sy krijgen conden; sulckx dat eenige Inwoonderen daer over vermoort zijn; 't welcke gedaen zijnde / sijn de Portugesen by den Mandorijn ghegaen / hem te kennen gevende/dat alsulcken moort door de Hollanders aenghestelt was/dat sy daer maer gecomen waren om het lant in te nemen/ ende de Inwoonderen te vermoorden; dan het quam uyt dat sy haer Slaven tot sulck moordadich feyt gecocht hadden/dies de Hollanders by elck een onschuldich geoordeelt wierden ; den steen de Portugesen selver op het hooft vallende/alsoo sy daer door in groote verachtinge geraeckten; soo dat den Admirael wegens de voorighe daet/ aldaer verhoopten handelinghe te becomen.

Een Craecke voor Macau verovert.

Moordadich feyt der Portugesen.

1604. May.

Ontrent den tijdt dat den Admirael op de Revierе van Ior noch was leggende/ soo heeft den Coningh van Ior den Admirael tot een schenckagie toeghesonden 20 sacxkens / inhoudende 2 ½ Bhaar Peper: des hem den Admirael weder vereerden/ met 2 groote ende 2 kleyne Vaetjens Boscruyt/20 ronde Coegels/10 Cruys-Ballen / nevens 10 Schuyf-tangen / daer by voegende dese nevens gaende Brief.

Den Coninck van Ior, ende den Admirael beschencken den anderen.

Wy Wybrant van Waerwijck , (Admirael over een Vloot van 15 Hollantsche Schepen , die nevens mijn tot sijn Majesteyts dienst zijn) hebben op huyden ontfangen , het present daer sijne Majesteyt ons gelieft heeft mede te begenadigen, bestaen in 2½ Bhaar Peper; daer grooten danck voor seggen, ende wel gepast soude hebben , 't selvige met weer-giften te vergelden, hoewel sulckx, volgens onser gestaltenisse tegenwoordich niet heeft connen gheschieden als wel behoorden; soo

Des Admiraels schryven aen den Coninck.

Digitized by Google

1604. May.

soo hebbe echter willen by brengen wat tijdts gelegentheyt lijden conde, des syn Coninghlijcke Majesteyts weder ben sendende twee groote ende twee kleyne tonnen Buscruydt, 20 ronde Coegels, 10 Cruys-ballen, nevens noch 10 Schuyftangen; verhoopende dat sijn Majesteyt die ten geenighen tyden van nooden sult hebben, maer dat Godt de Heere U. E. vyanden so breydelen dat sy als versuft sullen blijven, 't welcke verhoopende, sal naer kussinge sijner Majesteyts handen blijven dien ick altijts geweest ben, &c.

Vertrecken van Ior.

Dit alles verricht zijnde / is den Admirael den 20 May van de Revierе van Ior t'zeyl gegaen/ende den 30 dito tot Patane gearriveert / de oorsaecke van haer arrivement aldaer / was allenelijcke / om eenige Chinesen aen te nemen/die haer in haer aenstaende Chinesche reyse behulpich wesen souden / dies naer Queda sonden/ naer een Chinesche Goudtsmit/die inde Chinesche Hoofsche Tael ende schrijven wel ervaren was/ ende ghesint was weder naer China te trecken / want sonder Tolck niet te lande souden comen; alsoo hy niet gesint was boven een dach 4 ofte 5 aldaer te vertoeven/maer syn Reyse voorts naer China te vervorderen / ende uyt eenighe Siammers verstaen hadde (aldaer met een Ioncke zijnde) dat haren Coningh het gebruyck hadde jaerlijckx eenige Ghesanten aen den Grooten Coningh van China te senden/om den selven Sambay te doen/ waer toe den Coningh van Siam een stuck van des Coninckx van Chinas Zegel ende Wapen heeft / waer met de sijnen roepelijcken landewaerts inne mogen reysen / 't welcke alle andere vreemde Natien verboden wort/ soo heeft het hem goet ghedacht Jacob Speckx derwaerts met eenige presenten te senden/ ende te versoecken dat den selven Specx om onder de suite van den selvighe Abassadeur mede naer China soude moghen trecken/ om alles te doorsien/ ende vryen handel te versoecken/ welcke Cornelis Specx, nevens den Neef van den Admirael / daer hy eenen Bootsman ende jongen den 9 Junij van Patane vertrocken zijn / mede hebbende om den Coningh van Siam te vereeren 2 Metale Camer-stuckens; yeder 12 a 1300 pont weghende / schietende met 3½ pont kruyt 9 pont ysers/ nevens een Cargo van ontrent 4000 guldens/soo in geldt als in Coopmanschap / om hem in tijden van noot daer van te laten dienen/ ghelijck alles uyt dese nevens gaende Brief van den Admirael aen den Coninck van Siam geschreven/te sien is.

Komen tot Patane.

Cornelis Specks vertreckt naer Siam.

Brief van den Admirael aen den Coninck van Siam.

Wy Wybrant Waerwijck, Admirael ende Capiteyn Generael, over een Vloote van 15 Schepen, comende uyt Hollandt ende Zeelandt, naer het Eylandt van Iava tot de Stede van Bantam, daer persoonelijcke seven maenden vertoeft hebben, wenschen U. E. E. Doorluchtige Hoogheboorne Coningh ende Heere vande Landen van Crongh, Prenechoon, ende Sry y Iudia, geluck, voorspoet ende vermeerdetinge. Wy U. E. Majesteyts Dienaer, onse Schepen op verscheyde plaetsen in Indien verdeelt hebbende om te beter onsen handel te dryven; Soo sijn persoonelijcke uyt het bevel onses Coninckx van Hollandt ende Zeelandt met twee Schepen alhier tot Patane ghecomen, om onsen handel ende reyse op China te bevorderen; doch by ervarentheyt bevinde dat sulcx sonder anderen behulp niet wel mogelijck en is; So ist dat ons het geluck gedient heeft, U.E. Majesteyts Ambassadeur genaemt Opra Rad'zia Phackdy Sry Swasdy, van Borneo, comende alhier aen te treffen; uyt welcke vernomen hebbe dat U. E. Majesteyt een gebruyck heeft jaerlijcx Ambassadeurs aen den grooten Coning van China te sendē; deshalven voorghenomen hadden U. E. Majesteyt met mijn Schepen persoonelijcke te comen besoeckē, welcke wegens de Mouson belet wert, derhalven sende nevens U. E. Majesteyts Ambassadeur, mijne jonger Broeder Cornelis Specx, U. E. Majesteyts Dienaer, met bede ende versoeck, dat soo wanneer U. E. Majesteyts Ambassadeurs tot den grooten Coningh van China ghesonden werden, dat dese mijne jonger Broeder mede mochte reysen, ende onder sijne gevolch aengheteeckent werden, op dat sijn ende der Hollanderen

KKKKK Naeme

Digitized by Google

1604. Naeme aldaer bekent mochten werden, oock ofte de Hollandtfche Schepen aldaer in China comende, vryen handel fouden connen becomen; Soo fulckx door U. E. Majefteyt conde te wege ghebracht werden, verfoecke dat de Landen van Hollant ende Zeelant, met U. E. Majefteyts Landen als in een gefloten, ende verbonden fullen blijven: Wyders dewyle de Portugefen ghefwooren ende doodt vyanden der Hollanderen zijn, die alle liften om fulckx te beletten aen fullen wenden, fo verfoecke ende bidde dat U. E. Majefteyt de voornoemde Hollanderen ende Zeelanderen, foo in U. E. Landen als in China voor gherecommandeert, ende in befchuttinge ende befcherminge believet te houden.

Iunius.

Alfoo wy U. E. Majefteyt Dienaer, langen tyt op de Reyfe geweeft ben, oock veel Landen ende Coninghrijcken befocht hebbe, fulckx dat myn van alle vreemdicheden uyt Hollant ontbloot vinde, om U. E. Majefteyt een vereeringe ende prefent naer waerden toe te fchicken, foo lange hebbe raetfaem gevonden U. E. defe twee nevens gaende Metalē ftucken gefchuts toe te fenden (die fyn Excellente onfen Gouverneur van Hollant ende Zeelant nieuwelijcx gepractifeert, doen maken ende oock goet gevonden heeft, de Broeckinge groot wefende 5 Palm, de lanckte 4½ Cubitus, weghende yeder 3½ Petaenfche Bahaar fwaer) nevens thien ronde Koegels, fes Schuyftangen, fes keten Koegels, fes Lanternen, fes Kruyt ballen, ende fes gbevulde Cardoefen; de Koegels wegen negen Hollandtfche ponden, ende werden maer met 3½ pont kruyt ghefchooten, daer foo veel mede te weech ghebracht wert als andere ftucken met negen pont kruyt fouden doen. Bidde U. E. Majefteyt, gelieve defe kleyne gave van fynen dienaer in danck aen te nemen, ende de Hollanderen ende Zeelanderen in V. E. Majefteyts Landen comende, om hare handelinge te dryven, voor alle ghewelt ende overlaft der Portugefen als uwe onderdanen te befchermen, ende in uwe befchuttinghe te nemen. Ghedaen inden Iaere 1604. den 8 Iunius.

Den 11 dito den Chinefche Goutfmidt van Queda noch niet vernomen hebbende, ende den tydt verloopende, oock vernemende dat ten minften 6 ofte 7 Chinefen fouden dienen in dienft te hebben om haer faecken voorfichtelijcke in China te verhandelen, ende qualijcken een ick laete ftaen 6 ofte 7 te krijgen foude zijn; foo hebben eyndelijcke met eenen Empau Chinees (die aldaer tot Patane door Iacques Rouffel in dienft van de Zeelandtfche Compagnie ghelaten was) gheaccordeert, ende hem in haren dienft aenghenomen; met conditie, foo fy in China Negotie bequamen, dat fy hem als dan voor fijn moeyten fouden betalen 2 duyfendt ftucken van achten: noch hebben door hem in dienft becomen, een Stuerman, een Schrijver ende twee andere Chinefen, welcke vier perfoonen fy aldaer op de handt moften tellen fes hondert Realen van achten, ende foo in China Negotie bequamen, dat haer als dan noch 3 a 400 Realen fouden betaelt werden, foo dat de coften hooch liepen, dan verhoopten dat het voor de eerfte reyfe maer van nooden foude wefen, alfoo niet en twijffelden, ofte fouden door defe Perfoonen de Negotie verwerven: de meefte vreefe die defe Chinefen hadden, was dat de Hollanders niet fouden connen verftaen tot de menichvuldige fchenckagien, die in China fouden te doen zijn, doch fullen voor dat mael daer patientie in moeten nemen: hebben oock door den Rentmeefter Dato Sinerara eenen Brief aen den Mandorijn op Sineau laten fchrijven, hem haer comfte ende gelegentheyt verwittigende, ende met een verfoeck van vrye Negotie, als mede dat met haer Schepen volgen fouden, ende om dat den voorfz Brief aldaer te fpoediger, voorfekerder eñ voor haer foude comen, fo hebben aen den Nachodo feftich Realen van achten, tot port daer voor betaelt, alhier van alles te degen verbarft (alfoo 't daer in overvloet te becomen was), foo fijn den 27 Junij des nachts t'zeyl ghegaen, ende eerft op Canton aen gheloopen, om aldaer het Jacht Sphera Mundi

1604. Iunius.

Nemen eenige Chinefen in haren dienft.

Verzeylen van Patane.

Digitized by Google

1604. Mundi te verwachten; Doch is door haer vertreck van Patane, aldaer gearriveert een Ioncke met een Ambassadeur vanden Coningh van Borneo, mede brengende ende in vryheyt stellende/ acht Nederlantsche ghevangenen/ zijnde van het volck van den Admirael Iacob van Heemskerck, die in een Schuyt / ongewapent/ van eenige Borneers gevangen waren / waer van den Coningh soo het scheen groote misnoeginge heeft ghehadt / ghelijck hy sulckx met sijn schrijvens den Admirael te kennen gaf/ hem met een vrye Negotie in sijn Landen presenteerende: naer het segghen vande verloste Nederlanders / soo was den Coningh ende principalen Adel haer seer toegedaen; doch klaechden seer over eenighe particuliere Inwoonderen / die haer veel verdriets aengedaen hadden/ soo dat drie van de haren inde gevangenisse gestorven waren. Dit volck heeft den Admirael in sijn dienst aengenomen/ende over de Schepen verdeelt.

Iulius.

Becomen eenige gevangen Nederlanders uyt Borneo.

Den 15 Iulius door onervarentheyt van den Chinesche Stuerman op de Custe van China gecomen/ by westen Sancheo ontrent de Anseado dos Ladrones vervallen zijnde/ van waer sy by de Cust langes laveerden/ tot sy den 25 dito tusschen de Eylanden van Canton, weynich beneden Maccau gecomen zijn/ daer langens sy een wech naer Maccau meenden te vinden / aldus tot den 26 door de Eylanden swervende/ ende geene bequame passagie vindende / liepen weder Zeewaerts/ om buyten omme door de diepste Canalen/ende Vaer-wech der Portugesen derwaerts te comen/ den selvigen dito des morgens hadden een weynich aenstoots vande Portugesen: die met 5 ofte 6 Iachten tusschen de Eylanden door quamen/ vermeenende haren Chaloupe (die buyten het gesichte van de Schepen door uyt zeylden) te overvallen; maer wierden kloeckelijcke afgeslagen/ sonder eenighe schade inde Chaloupe te lijden.

Den 28 dito beliep haer een harden storm uyt den N. O. soo dat genootsaeckt waren het Lant te verlaten / ende Zee te kiesen / verliesende haer Chaloupen/ nevens een Man / ende beyde de Boots/ sulckx dat sy 't selvige den 2 Augustij eerst weder aen boort kregen/ seer door den storm verleyt zijnde / des haer verde onder Maccau bevonden / geen raet siende soo 't selvige door de scharpe winden ende harde stroomen te bezeylen; waer over het resolveerden op een ander te besoecken / ende sijn om den Oost gheloopen naer Peho, zijnde een Eylandt/ behoorende onder de Provincie van Sinseau, gelegen op de hoochte van 23½ graden / recht onder den Tropicus, Oost/ doch wel soo Noordelijcken/ ontrent 22 mijlen byoosten van 't Eylant Lamon, daer sy den 7 dito aen quamen / vindende aen de West zijde eenen Haven ofte Baye / alwaer sy voor alle winden bevrijt waren/ daer sy het ancker lieten vallen.

1604.

Augustus

Comen op de Custe van China.

Den 9 dito sonden een van haer Chinesen met Brieven naer 't vaste Landt/ aen den Mandorijn, om vriendtschap ende handelinge te versoecken/ daer leggende om antwoort te verwachten/ soo arriveerde den 27 dito onder 't Landt/ haer Iacht Sphera Mundi, comende den 29 by haer inde Baye op de Reede / hebbende inde groote storm geen kleyne perijckel uytgestaen: naer desen tijdt begonen altemets tijdinge van 't vaste lant te becomen/ oock wierden eenighe Edelluyden/ ende Dienaers van de Mandorijns, somwijlen aen haer boort gesondē/ die by wijlen gewenschte/ende somwijlen oock twijffelachtige tijdinge brachten; tot dat sy het eyndelijcken op den 20 October meenden gewonnē te hebben: want den Capado deser Provincie sont sijnē T'siappe ofte gecommitteerde/ om eenige Persoonen uyt de Schepen te halen/ende by hem op 't vaste Lant te brengen / ende over 't stuck des handelinghe met hem te communiceeren/ 't welcke wel gewenste tijdingē waren / doch met onlijdelijcke bitterheden ghelardeert / want hier niet alleen een present voor den Capado, maer oock voor den Coningh afgevordert wiert/ welcke present niet wenniger soude beloopē

Schrijven aen dē Mandorijn van Sinseau.

October.

Daer sy tijdinge van becomen.

1604. als 45 a 50 duysent Realen van achten / sonder 't gene men aen den Conbon ofte Gouverneur ende andere
October. groote Meesters moet vereeren; doch hebben een moet gegrepen/ende eenige van de haren gecommitteert/om aen 't vaste Landt by den Capado te reysen/om met hem van alles te communiceeren ende te beraetslagen; maer alsoo dese Eylanden ende de gantsche Cust van China, dagelijcx veel stormen ende hardt weder onderworpen zijn / soo is de Ioncke daer door belet ende opghehouden geweest over te steecken / hoewel 't selvighe dickmaels onderleyt wiert/maer hebbent t'elckens weder moeten
Novem. setten / tot dat eyndelijcke den 18 November beloopen wierden van een Armade / bestaende uyt 50 Ioncken met Soldaten/uyt gesonden door den Conbon ofte Gouverneur/ onder 't beleyt van eenen Touzy, een Man van grooter authoriteyt/ ende meerder staet/ alsser tot noch toe by der Portugesen tijdē tot Maccau hadde geweest/ hebbende last van den Conbon ende andere Grooten/om haer met soeticheydt te doen vertrecken; dewyle hares lants wetten niet toe en lieten / haer den handel te vergunnen/ ten ware door expresse ende speciale laste sulcx van haren Coningh verkregen was. Den Chinesche Goudtsmidt Lampoan die naer 't vaste Lant toeghesonden was / quam met dese Armade weder aen de Schepen/ende verwittichdē den Admirael hoe dat het gantsche Landt aldaer in groote trouble ende swaericheydt geraeckt was / sints den Capado eenich volck gesonden hadde/om eenige van de Nederlanders tot hem te doen comen: wyders dat aldaer twee Chinesche ghecommitteerde weghens de Portugesen van Canton ghecomen waren / mede brenghende een merckelijcke somme van penningen / om de Nederlanders de handelinge aldaer te beletten/ghelijck sy sulckx met hare quade raporten/ valsche attestatien/ende omgecochte getuygen ten deele verricht hadden / waer mede niet alleen de Nederlanders groote schade toeghevoecht / maer oock diversche

Werden met een Chinese Vloot Schepen beset.

Den uytghesonden Chinees met schrijven, comt weder inde Vloot.

Burgeren ende Cooplupden van 't Landt in groote 1604.
moeite ende gevangenissen geraeckt zijn.

Door de comste van den voornoemde Touzy met de Novem.
50 Ioncken, is de Reyse van de onse/naer het vaste Lant geheel gestaeckt ende achter gebleven / alsoo de gecommitteerden van den Capado, sulcx tegens ordere van den Conbon niet en wilden onderstaen; soo dat hy den 23 dito met sijn Ioncke van de Schepen vertrocken is / om sijn Heere den Capado, sulcx hem weder varen was/ende door den Touzy ter ordonnantie van den Conbon belast was/ van alles te verwittighen/ ende voorts raedt te plegen wat voorts in den saeck ghedaen diende; daer van sy beloofden met den eersten bescheyt van te sendē/ des versochten dat sy noch 16 ofte 18 daghen souden trayneeren / ende met vertrecken soo langhe vertoeven/ om te sien wat den Capado ondertusschen in haer faveur conde te weghe brenghen / 't welcke sy haer soude doen weten; doch soo tot den ghestelden tijdt geen contschap en bequamen/ soo mochten wel vertrecken / ende gedencken dat door dien tijt in hare saecken niet te doen soude vallen/sonder nochtans van de voorsz Negotie te dispereeren / alsoo sy versekert waren dat haren Heer de Capado, de Nederlanders saecke ten hoochsten gunstich was. Naer het vertreck van dese ghecomitteerden/ hebben sy haer met den oppersten Touzy ende andere bevel-hebberen van de Armade(die haer gunstich schenen te wesen) beraeden/ die haer verseeckerden geen ladinge gebreck te sullen hebben / ende dat haer alles genoech toegevoert soude werdē/by so verde sy een bequame Reede ofte een andere Haven onder de omleggende Eylanden (buyten de jurisdictie van China) conde becomē ofte vinden. Derhalven sy van den Oversten Touzy eenige Ioncken versochtē/die sy bequamen/ende met eenige van hare Stuerluyden in 't O.Z.O. ende Z.O. ghesonden hebben / om aen 't hooge Landt / dat sy daer sien conden te diepen / ende te besichtigen ofte daer goede Reede

Het landen wort belet.

Digitized by Google

1604. de Reede was/ maer hebben sodanige plaetse/als haer noodich was niet connen vinden: derhalven door 't hart aendringhen van den Touzy ende anderen hebben moeten resolveren te vertrecken: Des sy met eenen Wansaw Coopman van Zijde ghecommuniceert ende beraden hebben/ waerwaerts sy het best naer toe wenden souden/om haer mede gebrachte Capitael in Chinese Waren te besteden: soo dat gheresolveert wiert weder naer Patane te loopen als de ghelegenste plaetsen daer toe zijnde/onder beloften dat de Chinesen haer voorts met 3 ofte 4 Ioncken met Waren soude volghen/ daer inne den Touzy haer beloofden te assisteeren/ ende behulpelijck te wesen.

Decem.

Ende ghedwongen te vertrecken.

Naer dat sy alhier dus lange gelegen hadden/sonder eenige antwoort ofte tijdinge van den Capado te vernemen/soo zijn sy den 15 December van Pebo vertrocken/ sonder die Reyse eenighen handel becomen te hebben/ doch so veel daer van zijnde/dat sy de fondamenten van desen handel ghelept hebben/ ende dit door het verkrijgen vande vriendtschap ende faveur van den Capado ende anderen/ die aldaer veel vermoghen/ soo dat aen den selvigen niet heel moet gedespereert werden/ maer vertrouwen dat sy de Nederlantsche saecken sullen voorstaen/ beschermen/ ende eyndelijcke noch tot een goedt eynde brenghen/daer van met de eerste Ioncken naerder bericht hoopten te verstaen.

Komen onder Pulo Combi daer sy cruyssen.

Ghelijck van ghesept is den 15 December van Pebo vertrocken zijnde/ soo quamen den 25 dito voorspoedelijcke op de Custe van Campa, ontrent Pulo Combi, daer sy ontrent een wijl cruysten/ op hoope van eenige Portugese Ioncken van Maccau comende te betrappen/ om haer alsoo van deselvige Natie te revengieren/ dan het schijnt ten heeft God de Heere niet belieft/want sy door de harde stroomen eñ quaet weder/ buyten opinie ende gissinge gheweldigh neder ghedreven waren/soo dat sy haer den 29 dito bevonden op de hooghte van 10 graden 30 minuten benoorden Pulo Ceceir, buyten het vaerwater vande Portugesen/ van waer sy voorts nederwaerts liepen stellende haer cours naer Pulo Condor, daer sy den 31 dito arriveerden/ ende aen 't West-eynde van 't Eylant 't ancker inde gront smeten/op 13 vadem waters/ ontrent ¼ mijl van de Wal: hebben raedtsaem ghevonden/een maent ofte twee noch van Patane te blijven/om door haer comste/de Peper ende andere Waren niet op te jagen/oock om de Chinesche Ioncken voor haer aldaer aen de Marckt te wesen/ op dat de prijs vande rouwe Zijde ende alle andere Waren te beter soude gestelt werden/ des souden met de Schepen Hollandia, ende Vlissinghen onder Pulo Timaon loopen/ soo om te verversschen/ alsso de Scheurbuyck vry over de Schepen begon te heerschen/ als om het Schip Vlissingen van daer sijn af schept te geven/om naer Bantam te loopen/aldaer ladinghe van Peper voorts in te nemen/ ende naer het Vaderlant te te zeylen. 1605.

Ianuarius

Het Boot Sphera Mundi zeylt nae Patane.

Met dusdanige resolutie dan sijn sy op den 3 Ianuarius 1605. met haer twee Schepen ende Boot van Pulo Combi des morgens vroech t'zeyl gegaen/ eñ gavē den selven dito des avondts het Boot Sphera Mundi sijn af schept/om naer Patane te loopen/met een Cargasoen van 54 duysent Realen van achten/ waer van sy Iacques Roussel souden tellen negen duysent acht hondert Realen/ende dat in cortinge van thien duysendt Realen/die sy van hem/door reeckeninge vande Zeelantsche Compagnie ontfanghen hadden/ om nevens het haren in China te besteeden/ de resteerende 200 Realen wierden by haer inne gehouden/ tot dat de reeckeninghe van de oncosten op de Chinesche Custe gevallen/souden gesloten zijn: schreven mede aen den Coopman tot Patane, dat hy het Boot voorts weder soude versenden/ 't zy naer Siam ofte Bantam: doch liever naer Bantam, geladen met Rijs ende Arack, om het Schip Vlissingen daer comende/te provianderen/ also het van daer voorts naer

Digitized by Google

1605. 't Vaderlant gedestineert was; Wyders dat sy de contanten/ haer met het voorsz Boot aldaer gebracht/ souden imployeren in Peper/ ende andere Waren in China dienstich/ niet twijffelende ofte als de Chinese Ioncken quamen/ soude daer merckelijcke profijten op ghedaen werden; voorts hebben met de voorsz Boot/ hare medeghenomen Chinesen weder naer Patane ghesonden/ haer van den dienst ontslaende/ behalven den Chinees Empau, die sy goet vonden in haren dienst te employeren/ alsoo sy hem ghetrou/ ende kloeck inden handel vonden: dies sy hem ordere gaven/ de Chinese Ioncken tot Patane ghearriveert zijnde / wel te letten op de kleynicheden / die fraey ende raer waren / op dat haer die niet ondercost wierden.

Januarius

Ontslaen hare mede genomen Chinesen van harē dienst.

Den 6 Januarius sijn sy des avonts onder Pulo Timaon ten ancker ghecomen; voorts vernemende naer tijdinge van Iohor, eñ wat Schepen aldaer op de Reviere soude mogen wesen/ doch conden geen sekerheyt vernemen / alsoo in langen tijdt aldaer geen Ioncken naer eenige quartieren gepasseert waren: Waren wel geresolveert naer de Reviere van Iohor te loopen / om op de Portugese Schepen die van Maccau comen souden/ (welcke men verstonde drie in't ghetal te wesen) te passen/ om de selvigen te veroveren/ ende haer vande geleden schade/ haer door de Portugesen op de Custe van China aenghedaen/ te revengieren/ maer insiende de onseeckerheyt van 't selvige/ als mede lettende op het costelijck Capitael teghenwoordich by haer hebbende / soo heeft haer sulcx niet raetsaem gedocht/ maer het Schip Vlissingen volgens voorgaende resolutie sijn af schept gegeven / daer inne over-schepende de rouwe Zijde tot Iohor ghecost / als mede 8 Picol 45 Catti fijne rouwe witte Zijde/ nevens 640 stucx zijde Laeckenen / ende 't gene anders onder 't Eylant Peho op de Custe van China becomen ende ghecost hadden/ (welcke Waeren sy aldaer vry duer ingecost hebben/ ende dat ten respecte/ om door alsulcke middelen de Inwoonders haer herten te winnen/ ende gunste te krijghen/ dewyle sy de Waren steelswijse moste coopen) nevens 53 rouwe Diamanten/ wegende 21 caraat ende ¾ greyn / die te samen in Borneo voor hondert Realen van achten ingecost hadden / leggende onder Pulo Timaon ter selver plaetse daer sy het Schip Vlissingen haer af schepdt gaven / verwachtende de comste van het Boot Sphera Mundi met tijdinge van Patane, als mede stroom ende wint/ om haer derwaerts te begeven/ so hebbē sy den 8 Februarius des middaegs ontrent 3 mijlen Z. O. van haer een Schip ghesien/ 't welcken sy een Portugese Craecke van Maccau gisten te wesen / die sy verhoopten voor Sonnen onderganck noch te bezeylen/ ende binnen schoots te krijgen/ sulcx dat sy haer ancker lichten ende 't daer naer toe setten/ maer door de stilte die haer onder 't Eylandt lange belette/ ende coelte die de andere in Zee seer vorderden/ soo ontschoot hy haer een groot stuck wech / dan daer naer de coelte mede becomende / waren hem te kloeck in't zeylen ende liepen hem hardt inne / sulcx soo sy noch 3 ofte 4 uren dach ghehadt hadden / souden hem bezeylt hebben; de nacht haer ondertusschen overvallende/ ende haer uyt het gesicht geraeckende/ conden anders gheen gissinge maecken / als hem des morghens onder Pedro Blancko te bejegenen; daer sy groote swaricheyt in bevonden/ ende haer best dochte de voorsz Craecke te verlaten; soo om dat sy vreesden wel 6 weecken langer van haer Reyse naer Patane (daer haer veel aen gelegē was) versteecken te blijven: als dat sy lichtelijcken met 't vervolgen van de voorsz Craecke / onder de Portugesche Armade souden gheraeckt ende verleydt werden/ die sy voor de Reviere van Iohor gisten te wesen/ waer met de Craecke vry/ ende den Admirael in perijckel soude gheweest hebbē; 't welcke haer/ ten aensien van haer groot Capitael/ van de Bewinthebberen tot sulcx geen last hebbende / seer odieus ende beswaerlijcken soude con-

1605.

Februar.

Krijgen onder Pulo Timaon een Craecke in gesicht, die sy naer jagen, doch niet becomē.

nen

Digitized by Google

1605.
Februar.

nen toegherekent werden: hoe wel het aen resolutie ende goede couragie/ soo om de eere/ als den buyt/ niet en ontbrack; sulckx dat weder naer de voornoemde Eylanden toe liepen/ die sy wegens de stroomen/ die haer om den Zuyt leyden/ niet wel conde bezeylen/ doch quamen noch soo naer/ dat sy de boomen op de voornoemde Eylanden conden sien/ ende een weynich beschuttinghe voor holle deyninge des Zees hadden/ des sy haer ancker des middernachts lieten vallen/ om in getyde waer te nemen/ ende met gelegentheyt wat hooger op te peuren/ maer een weynich ghelegen hebbende/ brack haer tou/ ende wierden dapper met de windt ende stroom nederwaerts ghedreven/ ende dat door 't versuymen der gener die de wacht hadden/ 't welcke niet bemerckt wiert/ voor het klaer dach was/ ende waren als doen soo verre ghedreven/ dat sy Pulo Tinga, 't welcke Z. W. ten Westen daer van afghelegen is/ ende daer sy naer toe liepen/ niet conden bezeylen; derhalven sy het ontrent twee mylen Z. O. daer van afgeset hebben/ hoopende by bequaem weder ('t weynich dat sy daer beneden waren) weder te winnen/ ende op hare oude plaetse te comen: maer den volgende nacht daer aen/ namentlijcke den 9 dito/ alsoo het stijf coelden/ grof deynden/ ende den stroom hardt om den Zuydt viel/ soo is het Kabeltou andermael ghebroocken (alsoo deselvigen door de langhduerige Reyse seer vergaen ende schadeloos waren) ende lieten aldaer wederomme een ancker staen/ sulckx dat sy weder wel dry mijlen nederwaerts dreven eer een ander ancker klaer kregen/ ende een nieuw Tou in staecken/ 't welcke vaerdich zijnde voorts inde gront gesmeten wiert/ daer aen nu seecker ende vast laghen/ verwachtende den tijt ende veranderinge vande Mouson om naer Patane te loopen: lagen hier seer verdrietich en wachten/ in de openbare Zee twee mijlen vande Malayse Cust/ daer niet met allen te becomen was/ zijnde een Lant bewoont van een deel arm volck/ onderdanen

Drijven van haer ancker.

1605.
Frebuar.

van Ior ende Patane, uyt de welcken dat sy verstonden/ dat in 4 a 5 daghen tot Iohor ofte Batusauwer gints ende weder over Landt te comen was; des een Brief derwaerts gesonden is/ om alle gelegentheyt ende tijdinge van daer te vernemen: verstonden uyt de Malayen die met den Brief daer geweest waren/ hoe dat het Schip Vlissinghen ontrent Pedra Blanca, een Portugees Schip comende van Cauchinchina, gerescontreert ende verovert hadden/ vande groote als het haren/ geladen met Rijs/ Agela, Calambach, Benievin ende andere Waren/ op hebbende ses stucken gheschuts/ waer mede ontrent 14 dagen voor de Revier van Iohor gelegen hadde/ also geen Portugese Armade aldaer vernam, waer van den Coningh van Iohor den Admirael geerne advertentie ghedaen hadde/ daer toe eenich van sijn volck/ nevens een Hollander uytgesonden hebbende/ dan conden wegens contrarie Mouson ende harde winden niet voort comen/ soo dat gedrongen waren onverrechter saecke weder te keeren: naer dat het Schip Vlissingen met sijn veroverde prijse daer acht dagen gelegen hadde/ soo quam aldaer uyt de Strate van Sincapura de Portugese Armade/ bestaende in 3 Oorlochs-Schepen/ 15 Banthijns/ 8 Fusten ende 2 Iavaense Praukens, welcke te samen inde Revier liepen/ latende het Schip Vlissingen nevens sijn veroverde prijse ongemolesteert buyten leggen/ 't welcke te verwonderen/ ende een merckelijck teken van der Portugesen kleyn harticheyt is: middeler tijdt soo hebben die van 't Schip Vlissingen hare Schuyt noch eens met 7 mannen naer Batusauwer gesonden/ de welcke van de Fusten overvallen ende aenghehaelt is/ een vande Hollanders doodt blijvende/ ende de anderen gevangen nemende/ welcken daer naer tegens den Capiteyn van de genome Portugese prijs gerantsioneert ende verlost zijn/ blijvende de resteerende Portugesen ghevangen/ daer met sy nevens den prijse naer Bintam geloopen zijn/ naer dat sy vijf dagen in 't ghesichte vande Portugesen

gelegen

Bestellen een Brief over landt naer Patane.

Van waer sy tijdinge becomen dat het Schip Vlissingen een Craccke verovert heeft.

gelegen hadden. Den Coninck van Iohor heeft haer tot Bintam eenige Salettes by gesonden / om wacht te helpen houden / alsoo sy geresolveert waren den Admirael daer te verwachten / hoewel het beter was naer Bantam te loopen / om buyten perijckel te wesen.

Als mede van den doodt des Coninck van Achin.

Kregen daer oock mede tijdinghe / hoe den ouden Coningh van Achin overleden was / ende dat de Broeders onder den anderen wegens de Croon Oorlooghden; soo die queste daer ter neder ghelept ware / soude de vrede tusschen de Coningen van Iohor ende Achin voortganck hebben. De Portugesen op de Reviere van Ior zijnde / seggen daer ghesonden te wesen om Batusauwer te belegeren / maer wetende dat den Admirael windewaerts van haer lach / dorsten de Revier niet diep op-varen / oock was tot Batusauwer Rijs ende proviande genoech / soo dat de belegeraers (naer menschen oordeel) weynich souden connen uytrechten. Oock waren de 3 Schepen (daer hier vooren van verhaelt is) uyt China comende / aldaer ghepasseert / ende vande Bantijns ende Fusten door de Strate van Sincapura gheconvoyeert / die daer naer wederom by haer Oorlochs Schepen ghecomen zijn. Die van Iohor hadden oock een Schip becomen / geladen met Cleetjens ende Lijwaten / comende van Gusaratta, 't welcke de Portugesen seer speet; meenden 't selvige tot Malacca gekregen te hebben / daer het voor by liep.

De Boot Sphera Mundi comt weder by den Admirael.

Den 24 dito hebben gesien een zeyl N. O. van haer leggen / daer by comende bevonden het te wesen 't Boot Sphera Mundi, dies sy 't samē weder op haer oude plaetse ten ancker liepen: het voorsz Boot hadde 22 dagē van Patane tot daer onderwegen geweest / ende dat wegens de stroom ende windt / die ontrent Patane heel Oostelijcken waeyde / ende aldaer seer inbocht / daer hy ter contrarie by des Admiraels Schip heel noordelijcke hielt / ende den stroom ghestadelijcken om den west viel; 't selvige Boot was geladen met 23 Coyanghs Rijs / ende 10 legghers Arack, waer van den Admirael hem provianeerden. Oock kreech den Admirael schrijven uyt Siam, van Cornelis Speckx, van dato September 1604. versoeckende eenige meerdere provisie / tot sijne Reyse naer China, (die hy nu voorseecker hout) voort te sullen gaen / alsoo anders de Reyse allenelijcke door gebreck van provisie soude moeten achter blijven / des hem van Patane noch twee duysent Realen van achten / toegesonden zijn / 't welcke niet geschiet soude sijn ghe-weest; want sijn meeninghe niet en was dat hy over al beschencken / als Ambassadeur / maer als een Dienaer van den Coningh van Siam ende desselfs Ambassadeur trecken soude / om hare versoeck niet op hare / maer op des Coninckx van Siams naeme te versoecken / alsoo niet ghesonden was om 't selvige met giften ende gaven / maer door brieven van anderen / ende voornamentlijcke door recommandatie des Coninckx van Siam te becomen / alsoo den selvigen aldaer veel vermach / wilden sy hem met schenckagien te wege brenghen / mosten op een andere voet aenlegghen / ende ten minsten honderdt duysent Realen van achten gereet maken / om die daer aen te spendeeren.

Becomen tijdinge uyt Siam van Cornelis Speckx.

Vreemde vertellinghe der Chinese.

De gunstige Chinesen vertellen / datter eene Natie van Hollam ('t welcke sommighe onder de haren op de Hollanders duyden) eertijts over ontrent 200 jaren / ten tijde van den Coningh Hombou: Sombay gedaen heeft / ende vrywillige subjecten gheweest zijn / (gelijck als tegenwoordich die van Siam gehouden werden) welcke Natie in den voorsz verloop van jaren / soo seer van haerlieder verbreemt is / dat sy gheen kennisse meer daer van en hebben / als alleenelijcke den bloote naem by gheschrifte vindende / connende niet wyders weten / wat voor een volck 't selvige geweest is / sulckx dat te verhoopen staet dat sulcx tot haer gunste mochte geduyt werden.

Kregen op dato tijdinge van 't vaste Landt / door een vande Malayen, die met den Brief naer Batusauwer gheweest

1605. Meert.

weest waren / ende alleenich weder te lande ghecomen was / seggende dat sijn Compagnons met een van des Coninghs Salettes nevens een Nederlander / de Reviere af tot haer quamē / mede brengende alle beschept: Wyders dat het Schip Vlissingen den 14 Februarius met sijn veroverde prijse van Bintam naer Bantam vertrocken was / sint welcke tijdt de Portugese Armade seer van Malacca versterckt was / so dat tegenwoordich sterck gereeckent wierden 7 Schepen / 30 Bantijns / 20 Fusten ende Galeyen / neven 10 Iavaense Champans, ende dat onder het beleyt van Don Andrea Fortado Gouverneur van Malacca. Die seer vermeetelijcke aen den Coningh van Iohor, dusdanighen Brief geschreven heeft / seggende: hem te willen comen besoecken, als hem vande victorie verseeckert houdende, wyders dat soo sy Portugesen ende Inwoonders van Malacca (over de Stadt van Batusauwer ditmael gheen meester wordende) voortaen aen hem vrywillich tribuyt ende schattinge willen betalen. Doch 't staet te hoopen dat de Heere hare hooghmoet sal doen daelen / alsoo het ghemeene Vaderlant ende Compagnie daer ten hoochste aen gelegen is.

Der Portugesen hoovaerdich schrijven aen den Coninck van Ior.

Den Admirael alhier met grooter patientie ghelegen hebbende sint den 6 Januarij / so begonnen de winden den 3 Meert wat te veranderen / dies voorts t'zeyl maeckten / ende den 6 dito met verscheyde slach-boegen onder Pulo Timaon weder ten ancker gecomen zijn / verhoopende van daer in een dach ofte drie haer Reyse nae Patane te verborderen.

Verzeylen naer Patane.

Den 18 dito weder van onder Pulo Timaon ancker ghelicht / ende den 25 dito seer voorspoedelijcke by het hooge Landt van Brawaets (zijnde ontrent 5 mijlen by zuyden Patane) gearriveert ende geanckert / ende voorts een Prauw met volck aen de haren tot Patane gesonden / om te vernemen ofte sy met haer vertoeven van aldaer te comen / eenich voordeel in haer Coopmanschap conden doen / soo waren wel geresolveert een 14 dagen ofte langer haer uyt de wech te houden / op dat haer comste geen opstijginge van Waren soude veroorsaecken / alsoo geen dinckx gebreck hadden / doch soo niet datter reede souden comen / alsoo liever hadden de soeticheydt van 't Lant / als de soeticheyt des Zees te genieten / daer by voegende soo 't profijtelijck waer / haer comste secreet te houden / dat sy de Prauwe weder voor dage / gelijck hy laet inden avont ghecomen was / souden af vaerdigen / om by de Inwoonders geen geruchte van haer comste te wesen / mits dat sy een uyt de haren mede sonden / om met den anderen van alles te communiceeren: welcke Prauwe des anderen daechs broech weder aen des Admiraels boort gecomen is / met tijdinghe / dat aldaer op den 17 Februarius laest leden een Portugese Craecke (comende van China) roerloos ingecomen was / dat oock Claes Simonsz Meebael, nevens d'andere Nederlanders / aen de Coninginne eñ hare Rade versocht hadden deselvige in hare Haven aen te mogen tasten / 't welcke haer ooghluyckender wijse geconsenteert is; Sulckx by den Admirael verstaen zijnde / heeft voorts sijn ancker ghelicht / ende is den 26 dito voor Patane op de Reede ghecomen / ende dicht by de Craecke geanckert; oock dadelijcke een Schuyt aen boordt gesonden / haer vragende of sy gesint waren te vechten / ofte de Craecke goedtwillich over te geven / sulckx dat de Portugesen resolveerden / naer eenige onderhandelinge / de Craecke met sijne inhebbende goederen te ruymen / behoudens hunne lijven / welcken noch dien avondt alle te lande gheset zijn / niet anders mede nemende / als soo sy gingen ende stonden; doch den besten buyt hadden sy daer te vooren al uyt ghelicht / ende meesten deel over Queda, naer Malacca ende andere plaetsen versonden; 't gene sy daer uyt souden gelost hebben / seyde men te wesen / 7 a 800 Picol rouwe Zijde; onghevaerlijcke 200 Canasters / ofte Baeltjens gemaeckte Zijde / bestaende in Fluweelen / Armosijntjens als anders: 3 Patanesche Bhaaren Chinees

Becomen tijdinge dat voor Patane een Portugese Craecke lach.

Die sonder slach veroveren.

Digitized by Google

1605. nees Goudt; soo dat den buyt voor de Nederlanders soo groot niet en was / als hem wel liet aensien; de meeste
Meert. proffijt die sy reeckende met het nemen van dese Craecke gedaen te hebben / was dat die van Patane nu vyanden met de Portugesen gheworden waeren: 't gene sy in de verooverende Craecke (S. Antoni ghenaemt) vonden/bestont in ontrent twee duysent Picol witte poeper suycker eenige corven stock suycker: 4500 Picol Tintenage: 226 Ferdeelen Chinese Camphar: 90 Ferdeelen Aguelæ: 18 loode Cassen met Muscus ballen/ 11 Cassen Fermelioen: 22 Cassen Chinese Waepers: 209 Ferdeelen rouwe Zijde: 75 Ferdeelen geele slechte Zijde: 6000 bont Porceleynen: nevens 10 vaten so fijn als grof ditto: Eenige vergulde Bedd'-steden ende andere kleynigheden: een party Radix China: een party Beniewin: 150 Canasters ofte Corven ghemaeckte Zijde / als Fluweelen / Damasten / Taffetaetjens, ghetweernde Zijde: daer onder oock eenige Cassen Gout-draet: zijnde een sterck Schip / dies het boven ghesloopt / ende met een vast Boevenet hermaeckt is/ oock bemant om haer te defendeeren ende naer 't Vaderlandt te voeren/ alsoo daer de spraeck ging / dat een armade van Malacca verwacht wiert / die komen soude 't selvighe Schip te ontsetten / overmidts het den Gouverneur Don Andreas Furtado toe behoorden. Noch hebben sy van de Koninginne aldaer gekost 408 Picol rouwe Zijde tot 115 Realen van achten 't picol/ midts tol ende waeghgelt daer-inne bedingende / zijnde uyt de voorsz Craecke ghelost/ ende by haere Koninckliijcke Majesteyt in arrest ghenomen / ende voor verbeurt verklaert / noch heeft den Admirael aldaer van Particulieren ghekost ontrent 22 Picol rouwe Zijde/ ende ontrent 3000 Realen van achten in gewrochte Zijde besteedt. Dit alles soo verricht / ende met ooghluyckinge te werck gegaen zijnde / so hebben de Koninginne ende haere raden daer naer teghens de Nederlanders groote pretensen ghemaeckt/ 't welcke eyndelijcke naer veel haspelinge verdraghen is/ midts dat sy aen de Koninginne souden tellen 12000 Realen van achten/ daer nevens noch loopende eenighe kleyne schenckagien van zijde wercken/ soo dat alles daer mede geslist was/ uyt gesondert seeckere questie/ die naederhandt weder op geresen is/ van seeckere Ioncke, die in Malacca aenghetast ende voor verbeurt ghehouden was/ toe behoorende een groot Meester van Patane, daer wel ghesien/ genaemt Radzia Calanta, voor welcke schade de Koninginne / op de Nederlanders op nieuws pretendeerde een somme van 2640 Realen van achten / waer mede sy verklaerde dat alle schade die de Portugesen die van Patane mochten komen te doen / doodt ende te niet wesen souden/ ende souden dan gheen actien meer op de Nederlanders te pretendeeren hebben / doch eyndelijcke is 't selvige verdraghen voor de somma van 1500 Realen.

Ende vertimmeren om naer Hollant te brengen.

1605. Meert. *Geraeckten met die van Patane in verschil, dat verdragen werdt.*

April. Den 3 April / hebben de Iappanders tot Patane een schadelijcke groote brandt gesticht die veel rouwe ende ghemaeckte Zijde heeft verslonden/ welcke alle anders inder Nederlanders handen soude gevallen hebben.

Ontrent desen tijd is het Schip Vlissingen (sonder ladinghe) alhier in Compagni van den Admirael Cornelis Sebastiaensz, aengekomen/ hebbende tot Iohor aen geweest / ende daer ontrent gerescontreert een Oorlogh-Schip comende van Malacca, convoyeerende 4 ofte 5 zeylkens/ waer van twee Scheepkens/ een naer Macau, ende d'andere naer de Manilles wilde / noch een Galeye van advijs naer Tidor, ende een ander Galeye naer Conchichina, tegens welcke Oorloghs-man (zijnde een wel ghemonteert Galioen) 't voorsz Schip Vlissingen een gantschen dach slaechs gheweest is / soo dat het voorsz Galioen seer schadeloos weder naer Malacca heeft moeten keeren; sonder dat 't Schip Vlissingen eenige schade gheleden heeft. De veroverde Craecke van Conchichina komende die het den 14 Januari laest leden

't Schip Vlissingen is tegens een Gallioen slaechs.

Digitized by Google

1605.

Junius.

leden ontrent PedroBlanco vermeeſterde/toe-behoorende Andrea Fortado, hadde geladen als volght: 174½ Picol Aguelæ: 33⅓ Picol Beniewin: 2 tonnekens met Chineſe Campher ende eenige ſlechte Cleetjens.

Den 16 Junij heeft 't voornoemde Schip verovert een kleyn Scheepken comende van Solor, geladen met 92 Bhaar Sandel hout: 2½ Picol Cyte ofte Schiltpadden been.

Septem.

Den 15 September is 't Schip Vliſſingen/nevens de veroverde Craecke St. Anthoni van Patane naer Iohor t'zeyl gegaen/ om voor hem ladinge aldaer te ſoecken/ ende des Admiraels comſtē te verwachten/ welcke om klaer te maecken/ noch eenighe dagen tot Patane moſt blijven leggen/ aldaer in handen latende van Ferdinand Michielſz Opper-Coopman wegens de gemeene groote Compagnie 72200 Realen van achten/nevens eenighe Coopmanſchappen.

October.

Den Admirael verzeylt van Patane naer Iohor.

Den 27 October is den Admirael van Patane t'zeyl gegaen/ comende den 12 November op de Reviere van Ior dicht by ſijn veroverde Craeck St. Anthoni ten ancker/ legghende voor inde Reviere/ ontrent 1½ mijl van 't Schip Vliſſingen.

Novem.

Als mede dē Admirael Cornelis Sebaſtiaenſz.

Den 16 November is den Admirael Cornelis Sebaſtiaenſz met ſijn Schip Amſterdam ende Dordrecht, by haer aldaer op de Reviere gearriveert/hebbende te voren ſijn Jacht Medenblick van Patane naer Bantam gheſonden. Den ſelf den avont ſijn beyde de Admiraelen by Raya Bonſou, (Broeder van den Coningh van Iohor, ontbooden/ die met ſijn Armade by de Schepen lach/ haer eernſtlijcke om hulp verſoeckende/ alſoo een aenſlach hadde/ op de Schepen voor Malacca legghende/ daer toe upt den naem ſijns Broeders daghelijckx ſeer om aenhoudende/ ſo dat eyndelijcke den Admirael Cornelis Sebaſtiaenſz dienſt met beyde ſijn Schepen ghepreſenteert heeft/hoewel den Admirael Wybrant van Waerwijck hem altijdt des excuſeerden.

1605.

Novem.

Den 19 dito zijn de Brieven van zijn Excellentie Prins Maurits, aen zijn Majeſtept van Iohor met eerbiedinge gepreſenteert/ die deſelvighe met groote reverentie ontfanghen heeft: oock wiert op dato van den Admirael Cornelis Sebaſtiaenſz, aen den voornoemde Koningh ende zijn Broeder vereert/ twee Metale ſtucken geſchuts/ daer den Admirael Waerwijck, naer dato by vereerden 4 halve vaten Boſſe-kruydt: 40 Schooten ſcherp tot de voornoemde ſtucken: 12 Iappanſche Sabels: 4 Portugeſe Roers met Bandeliers: nevens eenige gemaeckte zijde ende een vergult ſchoot-vry Harnas. Den Koninck ſiende dat den Admirael Waerwijck hem gheſtadigh excuſeerden wegens de Malacſche aenſlach/ ende dat de twee Schepen van Cornelis Sebaſtiaenſz niet wel van volck / Cruyt ende Scherp verſien waren/ heeft hem laten verluyden/ſoo ſy hem met gheſchut/ cruydt ende loot verſien willen/ dat hy zijn aenſlach op de Schepen voor Malacca, voor deſe reyſe ſoude ſtaecken: Waer over den breeden Raedt van beyde de Vlooten vergadert zijnde/ iſſer differentie gevallen/ wegens de geſchencken die alreede gedaen waren/ ende noch te doen ſtonden: Den Admirael Cornelis Sebaſtiaenſz ſuſtineerde/dat alle gheſchencken half ende half moſten gaen/ dat op Waerwijck repliceerde/dat 't gene elck geſchoncken/ ende de eere daer van genooten hadde/voor eygene reeckeninge behoordē te weſen; Voorts wiert eenſtemmich beſlooten / den Coningh van Iohor tot verſterckinghe van ſijne Stadt Batuſauwer te vereeren upt het Schip Dordrecht met twee halve Cartouwen/ nevens eenich ſcherp; ende upt de Vloote van Waerwijck met een yſere Gotelingh/ met 10 halve Vaten Boſcruydt ende eenich ſcherp/ ende dat ten regarde vande jaerlijckſe aenſtooten/die hy van die van Malacca te lijden heeft; want voorleden jaer wierden ſy noch ſterck belegert van Andrea Furtado,ſoo dat perijckel liepen haer Stadt te verlieſen/ten ware het Godt de Heere ver-

Spreken met den Coningh van Ior, ende ſyn Broeder.

Die ſy met Amonitie van Oorloge te bulp comen.

Digitized by Google

1604. Naeme aldaer bekent mochten werden, oock ofte de Hollandtsche Schepen aldaer in China comende, vryen handel
Iunius. souden connen becomen; Soo sulckx door U. E. Majesteyt conde te wege ghebracht werden, versoecke dat de Landen van Hollant ende Zeelant, met U. E. Majesteyts Landen als in een gesloten, ende verbonden sullen blijven: Wyders dewyle de Portugesen gheswooren ende doodt vyanden der Hollanderen zijn, die alle listen om sulckx te beletten aen sullen wenden, so versoecke ende bidde dat U. E. Majesteyt de voornoemde Hollanderen ende Zeelanderen, soo in U. E. Landen als in China voor gherecommandeert, ende in beschuttinge ende beschermingе believet te houden.

Alsoo wy U. E. Majesteyt Dienaer, langen tyt op de Reyse geweest ben, oock veel Landen ende Coninghrijcken besocht hebbe, sulckx dat myn van alle vreemdicheden uyt Hollant ontbloot vinde, om U. E. Majesteyt een vereeringe ende present naer waerden toe te schicken, soo lange hebbe raetsaem gevonden U. E. dese twee nevens gaende Metalē stucken geschuts toe te senden (die syn Excellente onsen Gouverneur van Hollant ende Zeelant nieuwelijcx gepractiseert, doen maken ende oock goet gevonden heeft, de Broeckinge groot wesende 5 Palm, de lanckte 4½ Cubitus, weghende yeder 3½ Petaensche Bahaar swaer) nevens thien ronde Koegels, ses Schuyftangen, ses keten Koegels, ses Lanternen, ses Kruyt ballen, ende ses ghevulde Cardoesen; de Koegels wegen negen Hollandtsche ponden, ende werden maer met 3½ pont kruyt ghеschooten, daer soo veel mede te weech ghebracht wert als andere stucken met negen pont kruyt souden doen. Bidde U. E. Majesteyt, gelieve dese kleyne gave van synen dienaer in danck aen te nemen, ende de Hollanderen ende Zeelanderen in V. E. Majesteyts Landen comende, om hare handelinge te dryven, voor alle ghewelt ende overlast der Portugesen als uwe onderdanen te beschermen, ende in uwe beschuttinghe te nemen. Ghedaen inden Iaere 1604. den 8 Iunius.

Den 11 dito den Chinesche Goutsmidt van Queda 1604.
noch niet vernomen hebbende/ ende den tijdt verloopende / oock vernemende dat ten minsten 6 ofte 7 Chinesen Iunius.
souden dienen in dienst te hebben om haer saecken voorsichtelijcke in China te verhandelen/ ende qualijcken een ick laete staen 6 ofte 7 te krijgen soude zijn; soo hebben eyndelijcke met eenen Empau Chinees (die aldaer tot Patane door Iacques Roussel in dienst van de Zeelandtsche Compagnie ghelaten was) gheaccordeert/ ende hem in haren dienst aenghenomen; met conditie/ soo sy in China Negotie bequamen/ dat sy hem als dan voor sijn moeyten souden betalen 2 duysendt stucken van achten: noch hebben door hem in dienst becomen/ een Stuerman/ een Schrijver ende twee andere Chinesen, welcke vier persoonen sy aldaer op de handt mosten tellen ses hondert Realen van achten / ende soo in China Negotie bequamen / dat haer als dan noch 3 a 400 Realen souden betaelt werden / soo dat de costen hooch liepen / dan verhoopten dat het voor de eerste reyse maer van nooden soude wesen / alsoo niet en twijffelden/ ofte souden door dese Persoonen de Negotie verwerven: de meeste vreese die dese Chinesen hadden / was dat de Hollanders niet souden connen verstaen tot de menichvuldige schenckagien/ die in China souden te doen zijn/ doch sullen voor dat mael daer patientie in moeten nemen: hebben oock door den Rentmeester Dato Sinerara eenen Brief aen den Mandorijn op Sineau laten schrijven/ hem haer comste ende gelegentheyt verwittigende / ende met een versoeck van vrye Negotie / als mede dat met haer Schepen volgen souden/ ende om dat den voorsz Brief aldaer te spoediger/ voorsekerder eñ voor haer soude comen/ so hebben aen den Nachodo sestich Realen van achten/ tot port daer voor betaelt / alhier van alles te degen ververst (alsoo 't daer in overvloet te becomen was)/ soo sijn den 27 Junij des nachts t'zeyl ghegaen / ende eerst op Canton aen gheloopen / om aldaer het Jacht Sphera Mundi

Nemen eenige Chinesen in haren dienst.

Verzeylen van Patane.

1606. Januarius

ditmael wel tot effect soude ghecomen hebben / by aldien den Admirael Cornelis Sebastiaensz, dito Speckx met de sijne in dienst van de groote Compagnie haddewillen nemen / sulckx dat Waerwijck de oncosten te groot vielen / des ghenootsaeckt was / den voornoemde Speckx van Siam naer Patane weder te ontbieden / die met eenighe groote Meesters aldaer aengecomen was / by haer hebbende gheschencken / die vermoet wierden / voor sijn Princelijcke Excellentie Mauritius te wesen.

Een Chinese Ioncke van een Engelsche Roover geplondert.

Den 29 dito arriveerden tot Bantam een Pelo, ofte Chinese Ioncke, comende uyt China, rijckelijcke ghealden van Zijde ende andere costelijckheden / welcke rescontrerende by het Eylandt Banca een Engelsche Zee-roover / ghenaemt Eduart Midselborn, zijnde met sijn Jacht in Januario 1605. uyt Engelandt gheloopen; die dese voornoemde Ioncke van alle sijn Zijde ende andere costelijckheden beroofst heeft / daer onder veel Zijde zijnde die by die vande vereenichde Compagnie op leveringe gekoft was.

Februar.

Den 3 Februarius quam tot Bantam tijdinghe dat den voorsz Zee-roover noch twee Malayse Ioncken ghenomen heeft / tot Iohor te huys behoorende / soo dat het scheen alle sijn gadinghe te wesen wat hem voor de boech quam drijven.

Den Admirael verzeylt van Bantam nae 't Vaderlant.

Den 6 dito naer dat nu alles verricht ende tot Bantam behoorelijcke ordere ghestelt / oock haer tot den wederom keyse gheprovandeert ende voorsien hadden / soo is den Admirael Wybrandt van Waerwijck weder van Bantam naer 't Vaderlandt t'zeyl ghegaen / ende dat in Compagnie van dese vijf naervolgende Schepen / Hollandia daer hy selver op was / Dordrecht, Amsterdam Zeelandt ende Vlissingen; hoewel de dry laetsten eenighen tijdt van Bantam voor uyt ghezeylt waren.

1606. Meert.

Naer langhduerigh swerven ende perijculeuse Voyagie / bevont den Admirael eyndelijcke dat het Schip Hollandia, daer hy hem in Persoon op begeven hadde / seer leck ende verswackt was / sulckx dat nu in meerder swaricheydt als opt te vooren gheraeckte / des den 28 Meert ghenootsaeckt was op te ruymen / ende ontrent twaelf lasten Tintenage buyten boordt te smijten / op hoope van met de Vloote alsoo de Capo de bona Sperance te passeeren / dan het heeft soo 't schijnt niet willen lucken. Want den 29 dito zijnde op de hoochte van 27 graden / kregen een hastige stilten / met hol water / des door veel slingeren / (alsoo 't Schip stijf onder zeyl was) is het veel lecker gheworden / soo dat den Spiegel / die te vooren wel wat ghegaen hadde / haer wilde begeven / sulckx dat alle glasen / (naer dat het Schip slongher) dry of vier honderdt steecken hadden te pompen / waeronme genootsaeckt waren des nachts het noodt teken te doen / om de Schepen by den anderen te houden / die sy des daeghs alle verspraecken / ende versochten / dat een dach dry ofte vier met haer draghende willen houden / om te sien ofte by beter weder haer eenighe Zijde conden over geven / 't welcke naer veel moeyten consenteerden; soo dat den 30 dito teghens den avondt (zijnde op de hoochte van 23 graden / stijf hebbende 23½ graedt Noordt-westeringhe / haer cours ghestelt hebbende Noort Noort Oost aen naer 't Eylant Mauritius.

Becomt onderweghen een leck.

Des genootsaeckt syn het Eylandt Mauritius aen te doen. Alsmede het Schip Dordrecht.

Den 31 dito is Iacques Buys van 't Schip Dordrecht aen des Admiraels boordt ghecomen / verklaerende hoe het Schip Dordrecht subitelijcken leck gheworden was / door dien haer eenighe eycke plancken van de tweede huyt waren afghespoelt / pompende des eene daeghs honderdt steecken in 't glas / ende daeghs daer naer vier ofte vijf honderdt in twee glasen / soo dat mede genootsaeckt waren het voorsz Eylant aen te soecke; ten

1604.
Iunius.

Naeme aldaer bekent mochten werden, oock ofte de Hollandtſche Schepen aldaer in China comende, vryen handel ſouden connen becomen; Soo ſulckx door U. E. Majeſteyt conde te wege ghebracht werden, verſoecke dat de Landen van Hollant ende Zeelant, met U. E. Majeſteyts Landen als in een geſloten, ende verbonden ſullen blijven: Wyders dewyle de Portugeſen gheſwooren ende doodt vyanden der Hollanderen zijn, die alle liſten om ſulckx te beletten aen ſullen wenden, ſo verſoecke ende bidde dat U. E. Majeſteyt de voornoemde Hollanderen ende Zeelanderen, ſoo in U. E. Landen als in China voor gherecommandeert, ende in beſchuttinge ende beſcherminge believet te houden.

Alſoo wy U. E. Majeſteyt Dienaer, langen tyt op de Reyſe geweeſt ben, oock veel Landen ende Coninghrijcken beſocht hebbe, ſulckx dat myn van alle vreemdicheden uyt Hollant ontbloot vinde, om U. E. Majeſteyt een vereeringe ende preſent naer waerden toe te ſchicken, ſoo lange hebbe raetſaem gevonden U. E. deſe twee nevens gaende Metalē ſtucken geſchuts toe te ſenden (die ſyn Excellente onſen Gouverneur van Hollant ende Zeelant nieuwelijcx gepractiſeert, doen maken ende oock goet gevonden heeft, de Broeckinge groot weſende 5 Palm, de lanckte $4\frac{1}{2}$ Cubitus, weghende yeder $3\frac{1}{2}$ Petaenſche Bahaar ſwaer) nevens thien ronde Koegels, ſes Schuyſtangen, ſes keten Koegels, ſes Lanternen, ſes Kruyt ballen, ende ſes gbevulde Cardoeſen; de Koegels wegen negen Hollandtſche ponden, ende werden maer met $3\frac{1}{2}$ pont kruyt gheſchooten, daer ſoo veel mede te weech ghebracht wert als andere ſtucken met negen pont kruyt ſouden doen. Bidde U. E. Majeſteyt, gelieve deſe kleyne gave van ſynen dienaer in danck aen te nemen, ende de Hollanderen ende Zeelanderen in V. E. Majeſteyts Landen comende, om hare handelinge te dryven, voor alle ghewelt ende overlaſt der Portugeſen als uwe onderdanen te beſchermen, ende in uwe beſchuttinghe te nemen. Ghedaen inden Iaere 1604. den 8 Iunius.

1604.
Iunius.

Nemen eenige Chineſen in haren dienſt.

Den 11 dito den Chineſche Goutſmidt van Queda noch niet vernomen hebbende, ende den tijdt verloopende, oock vernemende dat ten minſten 6 ofte 7 Chineſen ſouden dienen in dienſt te hebben om haer ſaecken voorſichtelijcke in China te verhandelen, ende qualijcken een ick laete ſtaen 6 ofte 7 te krijgen ſoude zijn; ſoo hebben eyndelijcke met eenen Empau Chinees (die aldaer tot Patane door Iacques Rouſſel in dienſt van de Zeelandtſche Compagnie ghelaten was) gheaccordeert, ende hem in haren dienſt aenghenomen; met conditie, ſoo ſy in China Negotie bequamen, dat ſy hem als dan voor ſijn moeyten ſouden betalen 2 duyſendt ſtucken van achten: noch hebben door hem in dienſt becomen, een Stuerman, een Schrijver ende twee andere Chineſen, welcke vier perſoonen ſy aldaer op de handt moſten tellen ſes honderdt Realen van achten, ende ſoo in China Negotie bequamen, dat haer als dan noch 3 a 400 Realen ſouden betaelt werden, ſoo dat de coſten hooch liepen, dan verhoopten dat het voor de eerſte reyſe maer van nooden ſoude weſen, alſoo niet en twijffelden, ofte ſouden door deſe Perſoonen de Negotie verwerven: de meeſte vreeſe die deſe Chineſen hadden, was dat de Hollanders niet ſouden connen verſtaen tot de menichvuldige ſchenckagien, die in China ſouden te doen zijn, doch ſullen voor dat mael daer patientie in moeten nemen: hebben oock door den Rentmeeſter Dato Sinerara eenen Brief aen den Mandorijn op Sineau laten ſchrijven, hem haer comſte ende gelegentheyt verwittigende, ende met een verſoeck van vrye Negotie, als mede dat met haer Schepen volgen ſouden, ende om dat den voorſz Brief aldaer te ſpoediger, voorſekerder ēn voor haer ſoude comen, ſo hebben aen den Nachodo ſeſtich Realen van achten, tot port daer voor betaelt, alhier van alles te degen verbarſt (alſoo 't daer in overvloet te becomen was), ſoo ſijn den 27 Junij des nachts t'zeyl ghegaen, ende eerſt op Canton aen gheloopen, om aldaer het Jacht Sphera

Verzeylen van Patane.

Mundi

1606. met comissie de Custe van Saffala te besoecken/ om eenige Beesten van 't vaste Lant/ op 't Eylant Mauritius te

May. brengen / het welcke hem miste (want comende op de hoochte van 31 graden/ soo is hem een vliegende stroom beloopen / sulcx dat den 22 Februarij laestleden van 't Schip af dwaelde) aldaer den 8 May by den Admirael / aen 't Eylandt Mauritius arriveerden / welcke haer met eenige staven plat yser ende Koeden versacht/ die haer daer wonderlijcke dienstich waren.

Daer by haer een Iacht vervalt.

Het Eylant Mauritius hier te beschrijven / soude wel niet qualijcke ghevoecht hebben/ maer alsoo 't selvighe inde eerste Voyagie van Iacob Cornelisz Neck volcomen gedaen is Fol. 3. soo is dat wy de Leser derwaerts wijsen. Daer den Admirael hier lach/ is een beslooten Haven/ voor alle winden beschut/ goedt om upt en in te comen / sy kreghen hier veeltijdts des nachts (doch insonderheyt met de volle Maen) de winden upt de Wal/ hebbende die tijdt des jaers aldaer goedt weder: is gelegen aen de Z. O. zijde / op de hoochte van stijf 20 graden; streckt dicht by 't Fortuyns Eylant Noordt ten Westen/ ende N. N. West in / alwaer men des nachts (als men daer by dage bekent is) wel mach in loopen/ ende dicht by 't voorsz Fortuyns Eylant op 12. 15. ende 20 vademen ancker werpē/ zijnde een seer schoone zant gront/ hebbende niet te vreesen/ als 't gene men voor oogē siet/ doch by doncker weder heeft men hem te wachten van 't Rif/ 't welcke een/ ende op sommige plaetsen wel twee mijlen van 't Eylandt gelegen is; sulcx dat men wel moet toesien niet by westen het gadt te vervallen/ noch niet te noordelijcke van 't Landt te loopen/ want soude anders weder swaerlijck connen opcomen; den hoogh gehackelde Bergh/ moet Noort ende Noort ten Westen van u zijn/ eer men recht voor 't gadt is/ ende is geraden aen de Z. O. zijde dicht by de Wal heen te loopen / om alsoo Fortuyns ende de andere vijf by leggende Eylandekens te verkennen / daer sy verhoopten

Beschrijvinge van de Reede voor Mauritius Eylant.

in 't laest van October klaer te wesen om weder naer 't Vaderlant t'zeyl te gaen. 1606.

Den 29 dito is 't voorsz Jacht van 't Eylandt Mauritius naer Bantam t'zeyl ghegaen/ met welcken hy naer Bantam schreef / van dato den 29 May / alsoo sijn veroverde Craecke St. Anthonio voor Patane verovert/ aldaer by hem verwachten / om mede naer 't Vaderlandt te zeylen/ dat sy voor hem op coopen ende tot provisie mede brengen soude 12 ofte 1400 Bantamsche Gantans Rijs/ nevens twee leggers Arack , oock eenige Bocken ende andere gedierten/ nevens eenich Zaet/ Bonanas, Wortelen ende Wijngaerts-rancken / alle om 't voorsz Eylant tot verversinge te degen bequaem te maecken/ als mede van hem noch een goede party Peper toe te voeren soo die redelijcx coops was / alsoo noch plaetse hadde die te laden. Iunius.

Met welcke naer Bantam schrijven.

Den 31 Junij is by haer op de Reede ghecomen het Schip de Eendracht (welckers Jacht den 29 der verleden Maent May van daer t'zeyl ghegaen was) daer Schipper op zijnde Adriaen Cornelisz de Hey : die haer Rijs / Yser ende van alles wel versach/ alsoo dat den 4 November met sijn Schepen Hollandia ende Dordrecht klaer ende zeyl reedt lach / om met den eersten goede wint sijne Reyse naer St. Helena ende voorts naer 't Vaderlandt te vervorderen / hebbende tot dien tijdt / sijn Craecke St. Anthonio, ofte eenighe andere Schepen upt Indien comende / aldaer noch niet vernomen/ soo dat die selvige aen St. Helena verhoopte te vinden/ om te samen naer het Vaderlant te zeylen.

Het Schip de Eendragt komt by haer op de Reede.

Den 28 Januarius 1607. sijn met haer twee Schepen voor St. Helena ten ancker ghecomen/ aldaer Brieven vindende vande Schepen Amsterdam, Vlissingen ende Zeelandia, den 21 April laestleden van haer upt het Eylant Mauritius gescheyden/ ende int laeste van Junio aen S. Helena ghearriveert/ van waer sy naer 8 a 10 dagen verversinge den 8 Julio naer Hollant vertrocken zijn. 1607. Ianuarius

Komen aen St. Helena.

Digitized by Google

1604. als 45 a 50 duyſent Realen van achten/ſonder 't gene men aen den Conbon ofte Gouverneur ende andere groote Meeſters moet vereeren; doch hebben een moet gegrepen/ende eenige van de haren gecommitteert/om aen 't vaſte Landt by den Capado te reyſen/om met hem van alles te communiceeren ende te beraetſlagen; maer alſoo deſe Eylanden ende de gantſche Cuſt van China, dagelijcx veel ſtormen ende hardt weder onderworpen zijn/ſoo is de Ioncke daer door belet ende opghehouden geweeſt over te ſteecken/hoewel 't ſelvighe dickmaels onderleyt wiert/maer hebbent t'elckens weder moeten ſetten/ tot dat eyndelijcke den 18 November beloopen wierden van een Armade/ beſtaende uyt 50 Ioncken met Soldaten/uyt geſonden door den Conbon ofte Gouverneur/ onder 't beleyt van eenen Touzy, een Man van grooter authoriteyt/ ende meerder ſtaet/ alſſer tot noch toe by der Portugeſen tijdē tot Maccau hadde geweeſt/ hebbende laſt van den Conbon ende andere Grooten/om haer met ſoeticheydt te doen vertrecken; dewyle hares lants wetten niet toe en lieten/ haer den handel te vergunnen/ ten ware door expreſſe ende ſpeciale laſte ſulcx van haren Coningh verkregen was. Den Chineſche Goudtſmidt Lampoan die naer 't vaſte Lant toegheſonden was/ quam met deſe Armade weder aen de Schepen/ende verwittichdē den Admirael hoe dat het gantſche Landt aldaer in groote trouble ende ſwaericheydt geraeckt was/ ſints den Capado eenich volck geſonden hadde/om eenige van de Nederlanders tot hem te doen comen: wyders dat aldaer twee Chineſche ghecommitteerde weghens de Portugeſen van Canton ghecomen waren/ mede brenghende een merckelijcke ſomme van penningen/ om de Nederlanders de handelinge aldaer te beletten/ghelijck ſy ſulckx met hare quade raporten/ valſche atteſtatien/ende omgecochte getuygen ten deele verricht hadden / waer mede niet alleen de Nederlanders groote ſchade toeghebracht/ maer oock diverſche Burgeren ende Cooplupden van 't Landt in groote moete ende gevangeniſſen geraeckt zijn.

October.

Novem.

Werden met een Chineſe Vloot Schepen beſet.

Den uytghesonden Chinees met ſchrijven, comt weder inde Vloot.

Door de comſte van den voornoemde Touzy met de 50 Ioncken, is de Reyſe van de onſe/naer het vaſte Lant geheel geſtaeckt ende achter gebleven/ alſoo de gecommitteerden van den Capado, ſulcx tegens ordere van den Conbon niet en wilden onderſtaen; ſoo dat hy den 23 dito met ſijn Ioncke van de Schepen vertrocken is / om ſijn Heere den Capado, ſulcx hem weder varen was/ende door den Touzy ter ordonnantie van den Conbon belaſt was/ van alles te verwittighen/ ende voorts raedt te plegen wat voorts in den ſaeck ghedaen diende; daer van ſy beloofden met den eerſten beſcheyt van te ſendē/ des verſochten dat ſy noch 16 ofte 18 daghen ſouden traymeeren / ende met vertrecken ſoo langhe vertoeven/ om te ſien wat den Capado ondertuſſchen in haer faveur conde te weghe brenghen / 't welcke ſy haer ſoude doen weten; doch ſoo tot den gheſtelden tijdt geen contſchap en bequamen/ ſoo mochten wel vertrecken / ende gedencken dat door dien tijt in hare ſaecken niet te doen ſoude vallen/ſonder nochtans van de voorſz Negotie te diſpereeren / alſo ſy verſekert waren dat haren Heer de Capado, de Nederlanders ſaecke ten hoochſten gunſtich was. Naer het vertreck van deſe ghecomitteerden/ hebben ſy haer met den opperſten Touzy ende andere bevel-hebberen van de Armade(die haer gunſtich ſchenen te weſen) beraeden/ die haer verſeeckerden geen ladinge gebreck te ſullen hebben / ende dat haer alles genoech toegevoert ſoude werdē/by ſo verde ſy een bequame Reede ofte een andere Haven onder de omleggende Eylanden (buyten de jurisdictie van China) conde becomē ofte vinden. Derhalven ſy van den Overſten Touzy eenige Ioncken verſochtē/die ſy bequamen/ende met eenige van hare Stuerluyden in 't O.Z.O. ende Z.O. gheſonden hebben / om aen 't hooge Landt / dat ſy daer ſien conden te diepen / ende te beſichtigen ofte daer goede Reede 1604.

Novem.

Het landen wort belet.

de Reede

Digitized by Google

1604: Decem.

Ende ghedwongen te vertrecken.

de Reede was/ maer hebben sodanige plaetse/als haer nodich was niet connen vinden: derhalven door 't hart aendringhen van den Touzy ende anderen hebben moeten resolveren te vertrecken: Des sy met eenen Wansaw Coopman van Zyde ghecommuniceert ende beraden hebben / waerwaerts sy het best naer toe wenden souden/om haer mede gebrachte Capitael in Chinese Waren te besteden: soo dat gheresolveert wiert weder naer Patane te loopen als de ghelegenste plaetsen daer toe zijnde/onder beloften dat de Chinesen haer voorts met 3 ofte 4 Ioncken met Waren soude volghen/ daer inne den Touzy haer beloofden te assisteeren / ende behulpelijck te wesen.

Naer dat sy alhier dus lange gelegen hadden/sonder eenige antwoort ofte tijdinge van den Capado te vernemen/soo sijn sy den 15 December van Pebo vertrocken/ sonder die Reyse eenighen handel becomen te hebben/ doch so veel daer van zijnde/dat sy de fondamenten van desen handel ghelept hebben / ende dit door het verkrijgen vande vriendtschap ende faveur van den Capado ende anderen / die aldaer veel vermoghen/ soo dat aen den selvigen niet heel moet gedespereert weeden/ maer vertrouwen dat sy de Nederlantsche saecken sullen voorstaen / beschermen/ ende eyndelijcke noch tot een goedt eynde brenghen/daer van met de eerste Ioncken naerder bericht hoopten te verstaen.

Komen onder Pulo Combi daer sy cruyssen.

Ghelijck dan ghesept is den 15 December van Pebo vertrocken zijnde / soo quamen den 25 dito voorspoedelijcke op de Custe van Campa, ontrent Pulo Combi, daer sy ontrent een wijl cruysten / op hoope van eenige Portugese Ioncken van Maccau comende te betrappen / om haer alsoo van deselvige Natie te revengieren/ dan het schijnt ten heeft God de Heere niet belieft/want sy door de harde stroomen eñ quaet weder / buyten opinie ende gissinge gheweldigh neder ghedreven waren/soo dat sy haer den 29 dito bevonden op de hooghte van 10 graden 30 minuten benoorden Pulo Cecir, buyten het vaerwater vande Portugesen / van waer sy voorts nederwaerts liepen stellende haer cours naer Pulo Condor, daer sy den 31 dito arriveerden / ende aen 't West-eynde van 't Eylant 't ancker inde gront smeten/op 13 vadem waters / ontrent ¼ mijl van de Wal: hebben raedtsaem ghevonden/een maent ofte twee noch van Patane te blijven/om door haer comste/de Peper ende andere Waren niet op te jagen/oock om de Chinesche Ioncken voor haer aldaer aen de Marckt te wesen / op dat de prijs vande rouwe Zijde ende alle andere Waren te beter soude gestelt werden/ des souden met de Schepen Hollandia, ende Vlissinghen onder Pulo Timaon loopen / soo om te verversen/ alsoo de Scheurbuyck vry over de Schepen begon te heerschen/ als om het Schip Vlissingen van daer sijn af schept te geven/om naer Bantam te loopen/aldaer ladinghe van Peper voorts in te nemen / ende naer het Vaderlant te te zeylen.

1605. Ianuarius

Het Boot Sphera Mundi zeylt nae Patane.

Met dusdanige resolutie dan sijn sy op den 3 Januarius 1605. met haer twee Schepen ende Boot van Pulo Combi des morgens vroech t'zeyl gegaen/ eñ gavẽ den selven dito des avondts het Boot Sphera Mundi sijn af schept/om naer Patane te loopen/met een Cargasoen van 54 duysent Realen van achten/ waer van sy Iacques Roussel souden tellen negen duysent acht hondert Realen/ende dat in cortinge van thien duysendt Realen/die sy van hem/voor reeckeninge vande Zeelantsche Compagnie ontfanghen hadden / om nevens het haren in China te besteeden / de resteerende 200 Realen wierden by haer inne gehouden / tot dat de reeckeninghe van de oncosten op de Chinesche Custe gevallen/souden gesloten zijn: schreven mede aen den Coopman tot Patane, dat hy het Boot voorts weder soude versenden / 't zy naer Siam ofte Bantam: doch liever naer Bantam, geladen met Rijs ende Arack, om het Schip Vlissingen daer comende/te provianderen/ alsoo het van daer voorts naer

Digitized by Google

1605.

Januarius

't Vaderlant gedestineert was; Wyders dat sy de contanten/ haer met het voorsz Boot aldaer gebracht/ souden imployeren in Peper / ende andere Waren in China dienstich / niet twijffelende ofte als de Chinese Ioncken quamen / soude daer merckelijcke profijten op ghedaen werden; voorts hebben met de voorsz Boot/ hare medeghenomen Chinesen weder naer Patane ghesonden/ haer van den dienst ontslaende/ behalven den Chinees Empau, die sy goet vonden in haren dienst te employeren / alsoo sy hem ghetrou/ ende kloeck inden handel vonden: dies sy hem ordere gaven/ de Chinese Ioncken tot Patane ghearriveert zijnde / wel te letten op de kleynicheden / die fraey ende raer waren / op dat haer die niet ondercoft wierden.

Ontslaen hare mede genomen Chinesen van harē dienst.

Den 6 Januarius sijn sy des avonts onder Pulo Timaon ten ancker ghecomen; voorts vernemende naer tijdinge van Iohor, eñ wat Schepen aldaer op de Reviere soude mogen wesen/ doch conden geen sekerheyt vernemen / alsoo in langen tijdt aldaer geen Ioncken naer eenige quartieren gepasseert waren: Waren wel geresolveert naer de Reviere van Iohor te loopen / om op de Portugese Schepen die van Maccau comen souden/ (welcke men verstonde drie in't ghetal te wesen) te passen/ om de selvigen te veroveren/ ende haer vande geleden schade/ haer door de Portugesen op de Custe van China aenghedaen/ te revengieren/ maer insiende de onseeckerheyt van 't selvige/ als mede lettende op het costelijck Capitael teghenwoordich by haer hebbende / soo heeft haer sulcx niet raetsaem gedocht/ maer het Schip Vlissingen volgens voorgaende resolutie sijn af schept gegeven / daer inne over-schepende de rouwe Zijde tot Iohor ghecoft / als mede 8 Picol 45 Catti fijne rouwe witte Zijde/ nevens 640 stucx zijde Laeckenen / ende 't gene anders onder 't Eylant Peho op de Custe van China becomen ende ghecoft hadden/ (welcke Waren sy aldaer vry duer ingecoft hebben/ ende dat ten respecte/ om door alsulcke middelen de Inwoonders haer herten te winnen/ ende gunste te krijghen/ dewyle sy de Waren steels wijse moste coopen) nevens 53 rouwe Diamanten/ wegende 21 caraat ende ½ greyn / die te samen in Borneo voor hondert Realen van achten ingecoft hadden / leggende onder Pulo Timaon ter selver plaetse daer sy het Schip Vlissingen haer af schepdt gaven / verwachtende de comste van het Boot Sphera Mundi met tijdinge van Patane, als mede stroom ende wint/ om haer derwaerts te begeven/ so hebbē sy den 8 Februarius des middaegs ontrent 3 mijlen Z. O. van haer een Schip ghesien/ 't welcken sy een Portugese Craecke van Maccau gisten te wesen / die sy verhoopten voor Sonnen onderganck noch te bezeylen/ ende binnen schoots te krijgen/ sulcx dat sy haer ancker lichten ende 't daer naer toe setten/ maer door de stilte die haer onder 't Eylandt lange belette/ ende coelte die de andere in Zee seer vorderden/ soo ontschoot hy haer een groot stuck wech / dan daer naer de coelte mede becomende / waren hem te kloeck in't zeylen ende liepen hem hardt inne / sulcx soo sy noch 3 ofte 4 uren dach ghehadt hadden / souden hem bezeylt hebben; de nacht haer ondertusschen overvallende/ ende haer uyt het gesicht geraeckende/ conden anders gheen gissinge maecken / als hem des morghens onder Pedro Blancko te bejegenen; daer sy groote swaricheyt in bevonden/ ende haer best dochte de voorsz Craecke te verlaten; soo om dat sy vreesden wel 6 weecken langer van haer Reyse naer Patane (daer haer veel aen gelegē was) versteecken te blijven: als dat sy lichtelijcken met 't vervolgen van de voorsz Craecke / onder de Portugesche Armade souden gheraeckt ende verleydt werden/ die sy voor de Reviere van Iohor gisten te wesen/ waer met de Craecke vry/ ende den Admirael in perijckel soude gheweest hebbē; 't welcke haer/ ten aensien van haer groot Capitael/ van de Bewinthebberen tot sulcx geen last hebbende / seer odieus ende beswaerlijcken soude connen

1605.

Februar.

Krijgen onder Pulo Timaon een Craecke in gesicht, die sy naer jagen, doch niet becom.

nen

1605. nen toeghereeckent werden : hoe wel het aen resolutie ende goede couragie/ soo om de eere/ als den buyt / niet

Februar. en ontbrack; sulckx dat weder naer de voornoemde Eylanden toe liepen / die sy wegens de stroomen / die haer om den Zuyt leyden/ niet wel conde bezeylen/ doch quamen noch soo naer / dat sy de vyeren op de voornoemde Eylanden conden sien/ ende een weynich beschuttinghe voor holle deyninge des Zees hadden/ des sy haer ancker des middernachts lieten vallen/ om in getyde waer te nemen/ ende met gelegentheyt wat hooger op te peuren / maer een weynich ghelegen hebbende/ brack haer

Drijven van haer ancker. tou/ ende wierden dapper met de windt ende stroom nederwaerts ghedreven / ende dat door 't versuymen der gener die de wacht hadden / 't welcke niet bemerckt wiert / voor het klaer dach was/ ende waren als doen soo verre ghedreven/ dat sy Pulo Tinga, 't welcke Z. W. ten Westen daer van afghelegen is / ende daer sy naer toe liepen / niet conden bezeylen ; derhalven sy het ontrent twee mijlen Z. O. daer van afgeset hebben/ hoopende by bequaem weder ('t weynich dat sy daer beneden waren) weder te winnen/ ende op hare oude plaetse te comen : maer den volgende nacht daer aen/ namentlijcke den 9 dito/ alsoo het stijf coelden/ grof deynden/ ende den stroom hardt om den Zuydt viel / soo is het kabeltou andermael ghebroocken (alsoo deselvigen door de langhduerige Reyse seer vergaen ende schadeloos waren) ende lieten aldaer wederomme een ancker staen/ sulckx dat sy weder wel dry mijlen nederwaerts dreven eer een ander ancker klaer kregen/ ende een nieuw Tou in staecken/ 't welcke vaerdich zijnde voorts inde gront gesmeten wiert / daer aen nu seecker ende vast laghen/ verwachtende den tijt ende veranderinge vande Mouson om naer Patane te loopen: lagen hier seer verdrietich en wachten/ in de openbare Zee twee mijlen vande Malayse Cust / daer niet met allen te becomen was/ zijnde een Lant bewoont van een deel arm volck/ onderdanen van Ior ende Patane, uyt de welcken dat sy verstonden/ dat in 4 a 5 daghen tot Iohor ofte Batusauwer gints ende weder over Landt te comen was ; des een Brief derwaerts gesonden is/ om alle gelegentheyt ende tijdinge van daer te vernemen : verstonden uyt de Malayen die met den Brief daer geweest waren / hoe dat het Schip Vlissinghen ontrent Pedra Blanca , een Portugees Schip comende van Cauchinchina, gerescontreert ende verovert hadden/ vande groote als het haren/ geladen met Rijs/ Agela, Calambach, Benievin ende andere Waren/ op hebbende ses stucken gheschuts/ waer mede ontrent 14 dagen voor de Revier van Iohor gelegen hadde / also geen Portugese Armade aldaer vernam, waer van den Coningh van Iohor den Admirael geerne advertentie ghedaen hadde / daer toe eenich van sijn volck/ nevens een Hollander uytgesonden hebbende / dan conden wegens contrarie Mouson ende harde winden niet voort comen/ soo dat gedrongen waren onverrechter saecke weder te keeren: naer dat het Schip Vlissingen met sijn veroverde prijse daer acht dagen gelegen hadde / soo quam aldaer uyt de Strate van Sincapura de Portugese Armade/ bestaende in 3 Oorlochs-Schepen/ 15 Banthijns/ 8 Fusten ende 2 Iavaense Praukens, welcke te samen inde Revier liepen / latende het Schip Vlissingen nevens sijn veroverde prijse ongemolesteert buyten leggen/ 't welcke te verwonderen / ende een merckelijck teken van der Portugesen kleyn harticheyt is: middeler tijdt soo hebben die van 't Schip Vlissingen hare Schuyt noch eens met 7 mannen naer Batusauwer gesonden/ de welcke van de Fusten overvallen ende aenghehaelt is / een vande Hollanders doodt blijvende/ ende de anderen gevangen nemende / welcken daer naer tegens den Capiteyn van de genome Portugese prijs gerantsioneert ende verlost zijn / blijvende de resteerende Portugesen ghevangen/ daer met sy nevens den prijse naer Bintam geloopen zijn/ naer dat sy vijf dagen in 't ghesichte vande Portugesen gelegen

Margin notes (right column):

1605. Frebuar.

Bestellen een Brief over landt naer Patane.

Van waer sy tijdinge becomen dat het Schip Vlissingen een Craecke verovert heeft.

1605.

Februar.

gelegen hadden. Den Coninck van Iohor heeft haer tot Bintam eenige Salettes by gesonden / om wacht te helpen houden / alsoo sy geresolveert waren den Admirael daer te verwachten / hoewel het beter was naer Bantam te loopen / om buyten perijckel te wesen.

Als mede van den doodt des Coninx van Achin.

Kregen daer oock mede tijdinghe / hoe den ouden Coningh van Achin overleden was / ende dat de Broeders onder den anderen wegens de Croon Oorloghden; soo die queste daer ter neder ghelepdt ware / soude de vrede tusschen de Coningen van Iohor ende Achin voortganck hebben. De Portugesen op de Revière van Ior zijnde / seggen daer ghesonden te wesen om Batusauwer te belegeren / maer wetende dat den Admirael windewaerts van haer lach / dorsten de Revier niet diep op-varen / oock was tot Batusauwer Rijs ende provande genoech / soo dat de belegeraers (naer menschen oordeel) weynich souden connen uytrechten. Oock waren de 3 Schepen (daer hier vooren van verhaelt is) uyt China comende / aldaer ghepasseert / ende vande Bantijns ende Fusten door de Strate van Sincapura ghecondvoyeert / die daer naer wederom by haer Oorlochs Schepen ghecomen zijn. Die van Iohor hadden oock een Schip becomen / geladen met Cleetjens ende Lijwaten / comende van Gusaratta, 't welcke de Portugesen seer speet; meenden 't selvige tot Malacca gekregen te hebben / daer het voor by liep.

De Boot Sphera Mundi comt weder by den Admirael.

Den 24 dito hebben gesien een zeyl N. O. van haer leggen / daer by comende bevonden het te wesen 't Boot Sphera Mundi, dies sy 't samē weder op haer oude plaetse ten ancker liepen: het voorsz Boot hadde 22 dagē van Patane tot daer onderwegen geweest / ende dat wegens de stroom ende windt / die ontrent Patane heel Oostelijcken waeyde / ende aldaer seer inboucht / daer hy ter contrarie by des Admiraels Schip heel noordelijcke hielt / ende den stroom ghestadelijcken om den west viel; 't selvige Boot was geladen met 23 Coyanghs Rijs / ende 10 ligghers Arack, waer van den Admirael hem provianteerden. Oock kreech den Admirael schrijven uyt Siam, van Cornelis Speckx, van dato September 1604. versoeckende eenige meerdere provisie / tot sijne Reyse naer China, (die hy nu voorseecker hout) voort te sullen gaen / alsoo anders de Reyse alleenelijcke door gebreck van provisie soude moeten achter blijven / des hem van Patane noch twee duysent Realen van achten / toegesonden zijn / 't welcke niet geschiet soude sijn gheweest; want sijn meeninghe niet en was dat hy over al beschencken / als Ambassadeur / maer als een Dienaer van den Coningh van Siam ende desselfs Ambassadeur trecken soude / om hare versoeck niet op hare / maer op des Coninckx van Siams naeme te versoecken / also niet ghesonden was om 't selvige met giften ende gaven / maer door brieven van anderen / ende voornamentlijcke door recommandatie des Coninckx van Siam te becomen / alsoo den selvigen aldaer veel vermach / wilden sy hem met schenckagien te wege brenghen / mosten op een andere voet aenlegghen / ende ten minsten hondert duysent Realen van achten gereet maken / om die daer aen te spendeeren.

1605.

Februar.

Becomen tijdinge uyt Siam van Cornelis Speckx.

Vreemde vertellinghe der Chinese.

De gunstige Chinesen vertellen / dat ter eene Natie van Hollam ('t welcke sommighe onder de haren op de Hollanders duyden) eertijts over ontrent 200 jaren / ten tijde van den Coningh Hombou: Sombay gedaen heeft / ende vrywillige subjecten gheweest zijn / (gelijck als tegenwoordich die van Siam gehouden werden) welcke Natie in den voorsz verloop van jaren / soo seer van haerlieder verbreemt is / dat sy gheen kennisse meer daer van en hebben / als alleenelijcke den bloote naem by gheschrifte bindende / connende niet wyders weten / wat voor een volck 't selvige geweest is / sulckx dat te verhoopen staet dat sulcx tot haer gunste mochte geduyt werden.

Kregen op dato tijdinge van 't vaste Landt / door een vande Malayen, die met den Brief naer Batusauwer gheweest

Digitized by Google

1605. Meert.

weest waren / ende alleenich weder te lande ghecomen was / seggende dat sijn Compagnons met een van des Coninghs Salettes nevens een Nederlander / de Reviere af tot haer quamẽ / mede brengende alle beschept: Wyders dat het Schip Vlissingen den 14 Februarius met sijn veroverde prijse van Bintam naer Bantam vertrocken was / sint welcke tijdt de Portugese Armade seer van Malacca versterckt was / so dat tegenwoordich sterck gereeckent wierden 7 Schepen / 30 Bantijns / 20 Fusten ende Galeyen / neven 10 Iavaense Champans, ende dat onder het beleyt van Don Andrea Fortado Gouverneur van Malacca. Die seer vermeetelijcke aen den Coningh van Iohor, dusdanighen Brief geschreven heeft / seggende: hem te willen comen besoecken, als hem vande victorie verseeckert houdende, wyders dat soo sy Portugesen ende Inwoonders van Malacca (over de Stadt van Batusauwer ditmael gheen meester wordende) voortaen aen hem vrywillich tribuyt ende schattinge willen betalen. Doch 't staet te hoopen dat de Heere hare hooghmoet sal doen daelen / alsoo het ghemeene Vaderlant ende Compagnie daer ten hoochste aen gelegen is.

Der Portugesen boovaerdich schrijven aen den Coninck van Ior.

Den Admirael alhier met grooter patientie ghelegen hebbende sint den 6 Januarij / so begonnen de winden den 3 Meert wat te veranderen / dies voorts t'zeyl maeckten / ende den 6 dito met verscheyde slach-boegen onder Pulo Timaon weder ten ancker gecomen zijn / verhoopende van daer in een dach ofte drie haer Reyse nae Patane te vervorderen.

Verzeylen naer Patane.

Den 18 dito weder van onder Pulo Timaon ancker ghelicht / ende den 25 dito seer voorspoedelijcke by het hooge Landt van Brawaets (zijnde ontrent 5 mijlen by zuyden Patane) gearriveert ende geanckert / ende voorts een Prauw met volck aen de haren tot Patane gesonden / om te vernemen ofte sy met haer vertoeven van aldaer te comen / eenich voordeel in haer Coopmanschap conden doen / soo waren wel geresolveert een 14 dagen ofte langer haer uyt de wech te houden / op dat haer comste geen opstijginge van Waren soude veroorsaecken / also geen dinckx gebreck hadden / doch soo niet datter reede souden comen / alsoo liever hadden de soeticheydt van 't Lant / als de soeticheyt des Zees te genieten / daer by voegende soo 't profijtelijck waer / haer comste secreet te houden / dat sy de Prauwe weder voor dage / gelijck hy laet inden avont ghecomen was / souden af vaerdigen / om by de Inwoonders geen geruchte van haer comste te wesen / mits dat sy een uyt de haren mede sonden / om met den anderen van alles te communiceeren: welcke Prauwe des anderen daechs vroech weder aen des Admiraels boort gecomen is / met tijdinghe / dat aldaer op den 17 Februarius laest leden een Portugese Craecke (comende van China) roerloos ingecomen was / dat oock Claes Simonsz Meebael, nevens d'andere Nederlanders / aen de Coninginne en hare Rade versocht hadden deselvige in hare Haven aen te mogen tasten / 't welcke haer ooghluyckender wijse geconsenteert is; Sulckx by den Admirael verstaen zijnde / heeft voorts sijn ancker ghelicht / ende is den 26 dito voor Patane op de Reede ghecomen / ende dicht by de Craecke geanckert; oock dadelijcke een Schuyt aen boordt gesonden / haer vragende of sy gesint waren te vechten / ofte de Craecke goedtwillich over te geven / sulckx dat de Portugesen resolveerden / naer eenige onderhandelinge / de Craecke met sijne inhebbende goederen te ruymen / behoudens hunne lijven / welcken noch dien avondt alle te lande gheset zijn / niet anders mede nemende / als soo sy gingen ende stonden; doch den besten buyt hadden sy daer te voren al uyt ghelicht / ende meesten deel over Queda, naer Malacca ende andere plaetsen versonden; 't gene sy daer uyt souden gelost hebben / seyde men te wesen / 7 a 800 Picol rouwe Zijde; onghevaerlijcke 200 Canasters / ofte Baeltjens gemaeckte Zijde / bestaende in Fluweelen / Armosijntjens als anders: 3 Patanesche Bhaaren Chinees

Becomen tijdinge dat voor Patane een Portugese Craecke lach.

Die sonder slach veroveren.

1605. Meert.

Digitized by Google

1605. nees Goudt; soo dat den buyt voor de Nederlanders soo groot niet en was / als hem wel liet aensien; de meeste Meert. proffyt die sy reeckende met het nemen van dese Craecke gedaen te hebben / was dat die van Patane nu vyanden met de Portugesen ghewórden waeren: 't gene sy in de veroorende Craecke (S. Antoni ghenaemt) vonden/bestont in ontrent twee duysent Picol witte poeyer suycker eenige corven stock suycker: 4500 Picol Tintenage: 226 Ferdeelen Chinese Camphar: 90 Ferdeelen Aguelæ: 18 loode Cassen met Muscus ballen/ 11 Cassen Fermelioen: 22 Cassen Chinese Waepers: 209 Ferdeelen rouwe Zijde: 75 Ferdeelen geele slechte Zijde: 6000 vont Porceleynen: nevens 10 vaten so fijn als grof ditto: Eenige vergulde Bedd'-steden ende andere kleynigheden: een party Radix China: een party Beniewin: 150 Canasters ofte Corven ghemaeckte Zijde / als Fluweelen / Damasten / Taffetaetjens, ghetweernde Zijde: daer onder oock eenige Cassen Gout-draet: zijnde een sterck Schip / dies het boven ghesloopt / ende met een vast Boevenet hermaeckt is/ oock bemant om haer te defendeeren ende naer 't Vaderlandt te voeren/ alsoo daer de spraeck ging / dat een armade van Malacca verwacht wiert / die komen soude 't selvighe Schip te ontsetten / overmidts het den Gouverneur Don Andreas Furtado toe behoorden. Noch hebben sy van de Koninginne aldaer gekost 408 Picol rouwe Zijde tot 115 Realen van achten 't picol/ midts tol ende waeghgelt daer-inne bedingende / zijnde uyt de voorsz Craecke ghelost/ ende by haere Koninckliicke Majesteyt in arrest ghenomen / ende voor verbeurt verklaert / noch heeft den Admirael aldaer van Particulieren ghekost ontrent 22 Picol rouwe Zijde/ ende ontrent 3000 Realen van achten in gewrochte Zijde besteedt. Dit alles soo verricht / ende met ooghluyckinge te werck gegaen zijnde / so hebben de Koninginne ende haere raden daer naer teghens de Nederlanders groote pretensen ghemaeckt/ 't welcke eyndelijcke naer veel haspelinge verdraghen is / midts dat sy aen de Koninginne souden tellen 12000 Realen van achten/ daer nevens noch loopende eenighe kleyne schenckagien van zijde wercken/ soo dat alles daer mede geslist was/ uyt gesondert seeckere questie/ die naederhandt weder op geresen is/ van seeckere Ioncke, die in Malacca aenghetast ende voor verbeurt ghehouden was/ toe behoorende een groot Meester van Patane, daer wel ghesien/ genaemt Radzia Calanta, voor welcke schade de Koninginne / op de Nederlanders op nieuws pretendeerde een somme van 2640 Realen van achten / waer mede sy verklaerde dat alle schade die de Portugesen die van Patane mochten komen te doen / doodt ende te niet wesen souden/ ende souden dan gheen actien meer op de Nederlanders te pretendeeren hebben / doch eyndelijcke is 't selvige verdraghen voor de somma van 1500 Realen.

Ende vertimmeren om naer Holland te brengen.

Geraeckten met die van Patane in verschil, dat verdragen werdt.

April. Den 3 April / hebben de Iappanders tot Patane een schadelijcke groote brandt gesticht die veel rouwe ende ghemaeckte Zijde heeft verslonden/ welcke alle anders inder Nederlanders handen soude gevallen hebben.

Ontrent desen tijd is het Schip Vlissingen (sonder ladinghe) alhier in Compagni van den Admirael Cornelis Sebastiaensz, aengekomen/ hebbende tot Iohor aen geweest / ende daer ontrent gerescontreert een Oorlogh-Schip comende van Malacca, convoyeerēde 4 ofte 5 scheepkens/ waer van twee Scheepkens/ een naer Macau, ende d'andere naer de Manilles wilde / noch een Galeye van advijs naer Tidor, ende een ander Galeye naer Conchichina, tegens welcke Oorloghs-man (zijnde een wel ghemonteert Galioen) 't voorsz Schip Vlissingen een gantschen dach slaechs gheweest is / soo dat het voorsz Galioen seer schadeloos weder naer Malacca heeft moeten keeren; sonder dat 't Schip Vlissingen eenige schade gheleden heeft. De veroverde Craecke van Conchichina komende die het den 14 Januari laest leden

't Schip Vlissingen is tegens een Gallioen slaechs.

Digitized by Google

1605. leden ontrent PedroBlanco vermeesterde/ toe-behoorende Andrea Fortado, hadde geladen als volght: 174½ Picol
Iunius. Aguelæ: 33½ Picol Beniewin: 2 tonnekens met Chinese Campher ende eenige slechte Cleetjens.

Den 16 Junij heeft 't voornoemde Schip verobert een kleyn Scheepken comende van Solor, geladen met 92 Bhaar Sandel hout: 2½ Picol Cyce ofte Schitpadden been.

Septem. Den 15 September is 't Schip Vlissingen/ nevens de veroverde Craecke St. Anthoni van Patane naer Iohor t'zeyl gegaen/ om voor hem ladinge aldaer te soecken/ ende des Admiraels comste te verwachten/ welcke om klaer te maecken/ noch eenighe dagen tot Patane most blijven leggen/ aldaer in handen latende van Ferdinand Michielsz Opper-Coopman wegens de gemeene groote Compagnie 72200 Realen van achten/ nevens eenighe Coopmanschappen.

October. Den 27 October is den Admirael van Patane t'zeyl gegaen/ comende den 12 November op de Reviere van Ior dicht by sijn veroverde Craeck St. Anthoni ten ancker/ legghende voor inde Reviere/ ontrent 1½ mijl van 't Schip Vlissingen.

Den Admirael verzeylt van Patane naer Iohor.

Novem. Den 16 November is den Admirael Cornelis Sebastiaensz met sijn Schip Amsterdam ende Dordrecht, by haer aldaer op de Reviere gearriveert/ hebbende te vooren sijn Jacht Medenblick van Patane naer Bantam ghesonden. Den self den avont sijn beyde de Admiraelen by Raya Bonsou, (Broeder van den Coningh van Iohor, ontbooden/ die met sijn Armade by de Schepen lach/ haer eernstlijcke om hulp versoeckende/ alsoo een aenslach hadde/ op de Schepen voor Malacca legghende/ daer toe uyt den naem sijns Broeders daghelijckx seer om aenhoudende/ so dat eyndelijcke den Admirael Cornelis Sebastiaensz, dienst met beyde sijn Schepen ghepresenteert heeft/ hoewel den Admirael Wybrant van Waerwijck hem altijdt des excuseerden.

Als mede de Admirael Cornelis Sebastiaensz.

Den 19 dito zijn de Brieven van zijn Excellentie Prins Maurits, aen zijn Majesteyt van Iohor met eerbiedinge gepresenteert/ die deselvighe met groote reverentie ontfanghen heeft: oock wiert op dato van den Admirael Cornelis Sebastiaensz, aen den voornoemde Koningh ende zijn Broeder vereert/ twee Metale stucken geschuts/ daer den Admirael Waerwijck, naer dato by vereerden 4 halve vaten Bosse-kruydt: 40 Schooten scherp tot de voornoemde stucken: 12 Iappansche Sabels: 4 Portugese Roers met Bandeliers: nevens eenige gemaeckte zijde ende een vergult schoot-vry Harnas. Den Koninck siende dat den Admirael Waerwijck hem ghestadigh excuseerden wegens de Malacsche aenslach/ ende dat de twee Schepen van Cornelis Sebastiaensz niet wel van volck/ Cruyt ende Scherp versien waren/ heeft hem laten verluyden/ soo sy hem met gheschut/ cruydt ende loot versien willen/ dat hy zijn aenslach op de Schepen voor Malacca, voor dese reyse soude staecken: Waer over den breeden Raedt van beyde de Vlooten vergadert zijnde/ isser differentie gevallen/ wegens de geschencken die alreede gedaen waren/ ende noch te doen stonden: Den Admirael Cornelis Sebastiaensz sustineerde/ dat alle gheschencken half ende half mosten gaen/ dat op Waerwijck repliceerde/ dat 't gene elck geschoncken/ ende de eere daer van genooten hadde/ voor eygene reeckeninge behoorde te wesen; Voorts wiert eenstemmich beslooten/ den Coningh van Iohor tot versterckinghe van sijne Stadt Batusauwer te vereeren uyt het Schip Dordrecht met twee halve Cartouwen/ nevens eenich scherp; ende uyt de Vloote van Waerwijck met een ysere Gotelingh/ met 10 halve Vaten Boscruydt ende eenich scherp/ ende dat ten regarde vande jaerlijckse aenstooten/ die hy van die van Malacca te lijden heeft; want voorleden jaer wierden sy noch sterck belegert van Andrea Furtado, soo dat perijckel liepen haer Stadt te verliesen/ ten ware het Godt de Heere ver-

1605. Novem.

Spreken met den Coningh van Ior, ende syn Broeder.

Die sy met Amonitie van Oorloge te hulp comen.

1605. re versien hadde/ ende de Portugesen de vlucht dede nemen / achter latende over de twee hondert zielen / daer
Novem. onder wel sestich Naturele Portugesen zijnde/ de schade die by de Stadt geleden wiert / was het verlies van twee Metale stucken.

Den 24 dito is gheresolveert het Schip Vlissingen, uyt de veroverde Craecke St. Anthonio voorts vol te laden/ soo bevonden wiert de selvige tusschen Patane ende Ior leck geworden te zijn; als mede dat het qualijck van zeylen/touwerck ende andere nootsaeckelijckheden versien was / gheen moet hebbende de voorsz Craecke dit jaer in't Vaderlant te brengen.

Decem. Den 10 December sijn sy by den Coningh ende sijn Broeder Raya Bouson,(met sijn Armade by de Schepen zijnde) gebaren / haer ten hoochsten recommanderende de Persoonen die sy gesint waren daer met een Cargasoen te laten; welcken sijne Majesteyt beloofde in achtinge te nemen als sijn eygen Persoon / naer eenige andere propoosten haer af schevt van hun nemende; latende sijne Majesteyt met de sijnen wel ghemoet ende gecontenteert / seer verblijdt met 't gene hem by gheset hadden.

Daer hare afscheyt van nemen.

Den 12 dito is den Admirael Wybrandt van Waerwijck nevens het Schip Vlissinghen van Iohor naer Bantam t'zeyl ghegaen; aldaer noch latende den Admirael Cornelis Sebastiaensz met het Schip Amsterdam ende de veroverde Craecke St. Anthonio, besich zijnde deselvige te lossen/om in een dach ofte twee te volgen.

Vertrecken van Ior.

Den 27 dito sijn sy des morgens met ghesont volck tot Bantam op de Reede ghecomen / daer den Heere niet genoech voor te dancken hadden; des avondts in't ghesicht krijgende den Admirael Cornelis Sebastiaensz, nevens 't Schip Amsterdam ende de veroverde Craecke St. Anthonio, die des anderen daechs by haer op de Reede voor Bantam arriveerden.

Ende comen tot Bantam.

Den 6 Januarius 1606. naer dat de voornoemde Craecke op zijde ghesmeten / by de Schippers ende Stuerluyden ghevisiteert / sterck / goet ende bequaem ghevonden is / om teghens het naeste jaer naer 't Vaderlandt te volghen. Soo is by den breeden Raedt gheresolveert den selvighe tot Bantam te laten / naer vermoghen met Volck ende Scheeps ghereetschap te versien / om teghens den tijdt Peper te laden / ende de Zijde te ontfanghen/ die by Frans Witter op voor-coop vande Chinesen ghecocht is / soo om de groote vrachten ende de thien ten honderdt te schouwen / als om de oncosten in 't toemaecken van de Craecke wat te verlichten : hebbende daer als Capiteyn ende Schipper op ghestelt Ian Fransz voor dese Schipper op 't Schip Vlissingen, hem bysoegende 70 Mannen / de helft Nederlanders / ende de andere helft Lascarijns ofte swarte Bootsgesellen.

1606. Ianuarius

Resolveren de Craecke mede naer Hollant te nemen.

Op desen tijdt kreech den Admirael tijdinghe uyt Siam van Cornelis Speckx, (ghedestineert van daer met des Coninckx van Siams Ambassadeur naer China te rijsen / ghelijck hier voozen verhaelt is) als dat de groote Ioncke daer den Ambassadeur mede naer China varen sande / door den grooten Oorloghe die den Coningh op handen hadde / opghehouden was / soo dat sijn Reyse voor dit Jaer ghestaeckt bleef / doch den Coningh beloofden het naeste Jaer met Brieven van recommandatie sijn saecken te verboorderen: middeler tijdt is den Coningh comen te sterven / ende sijn Broeder is in sijn plaetse ghesuccideert / welcke Cornelis Speckx belooft heeft sijn saecke te vorderen / daer toe goede aparentie is: want het in Siam een ghebruyck is/ alsser een nieuwen Coningh inde regeringe comt / dat hy met de eerste ghelegentheydt aen den grooten Coningh van China, Sombay doet / hem heerelijcke Ambassadeurs ende geschencken toesendende / om te versoecken 't gene haer dan noodich dunckt: so dat die reyse
dit mael

Becomen tijdinge uyt Siam van Cornelis Speckx.

1606. Januarius

ditmael wel tot effect soude ghecomen hebben / by aldien den Admirael Cornelis Sebastiaensz, dito Speckx met de sijne in dienst van de groote Compagnie hadde willen nemen / sulckx dat Waerwijck de oncosten te groot vielen / des ghenootsaeckt was / den voornoemde Speckx van Siam naer Patane weder te ontbieden / die met eenighe groote Meesters aldaer aengecomen was / by haer hebbende gheschencken / die vermoet wierden / voor sijn Princelijcke Excellentie Mauritius te wesen.

Een Chinese Ioncke van een Engelsche Roover geplondert.

Den 29 dito arriveerden tot Bantam een Pelo, ofte Chinese Ioncke, comende uyt China, rijckelijcke ghaladen van Zijde ende andere costelijckheden / welcke rescontrerende by het Eylandt Banca een Engelsche Zee-roover / ghenaemt Eduart Midselborn, zijnde met sijn Jacht in Januario 1605. uyt Engelandt gheloopen; die dese voornoemde Ioncke van alle sijn Zijde ende andere costelijckheden berooft heeft / daer onder veel Zijde zijnde die hy die vande vereenichde Compagnie op leveringe gekoft was.

Februar.

Den 3 Februarius quam tot Bantam tijdinghe dat den voorsz Zee-roover noch twee Malayse Ioncken ghenomen heeft / tot Iohor te huys behoorende / soo dat het scheen alle sijn gadinghe te wesen wat hem voor de boech quam drijven.

Den Admirael verzeylt van Bantam nae 't Vaderlant.

Den 6 dito naer dat nu alles verricht ende tot Bantam behoorelijcke ordere ghestelt / oock haer tot den wederom Reyse gheprovianteert ende voorsien hadden / soo is den Admirael Wybrandt van Waerwijck weder van Bantam naer 't Vaderlandt t'zeyl ghegaen / ende dat in Compagnie van dese vijf naervolgende Schepen / Hollandia daer hy selver op was / Dordrecht, Amsterdam Zeelandt ende Vlissingen; hoewel de drie laetsten eenighen tijdt van Bantam voor uyt ghezeylt waren.

1606. Meert.

Naer langhduerigh swerven ende perijculeuse Voyagie / bevont den Admirael eyndelijcke dat het Schip Hollandia, daer hy hem in Persoon op begeven hadde / seer leck ende verswackt was / sulckx dat nu in meerder swaericheydt als oyt te vooren gheraeckte / des den 28 Meert ghenootsaeckt was op te ruymen / ende ontrent twaelf lasten Tintenage buyten boordt te smijten / op hoope van met de Vloote alsoo de Capo de bona Sperance te passeeren / dan het heeft soo 't schijnt niet willen lucken. Want den 29 dito zijnde op de hoochte van 25 graden / kregen een hastige stilten / met hol water / des door veel slingeren / (alsoo 't Schip stijf onder zeyl was) is het veel lecker gheworden / soo dat den Spiegel / die te vooren wel wat ghegaen hadde / haer wilde begeven / sulckx dat alle glasen / (naer dat het Schip slongher) drie of vier hondert steecken hadden te pompen / waeromme genootsaeckt waren des nachts het noodt teken te doen / om de Schepen by den anderen te houden / die sy des daeghs alle verspraecken / ende versochten / dat een dach drie ofte vier met haer draghende willen houden / om te sien ofte by beter weder haer eenighe Zijde conden over geven / 't welcke naer veel moeyten consenteerden; soo dat den 30 dito teghens den avondt (zijnde op de hoochte van 23 graden / stijf hebbende 23½ graedt Noordt-westeringhe / haer cours gestelt hebbende Noort Noort Oost aen naer 't Eylant Mauritius.

Becomt onderweghen een leck.

Des genootsaeckt syn het Eylandt Mauritius aen te doen. Alsmede het Schip Dordrecht.

Den 31 dito is Iacques Buys van 't Schip Dordrecht aen des Admiraels boordt ghecomen / verklaerende hoe het Schip Dordrecht subitelijcken leck gheworden was / door dien haer eenighe eycke plancken van de tweede huyt waren afghespoelt / pompende des eene daeghs hondert steecken in 't glas / ende daeghs daer naer vier ofte vijf hondert in twee glasen / soo dat mede genootsaeckt waren het voorsz Eylant aen te soecken

Novem. re versien hadde/ ende de Portugesen de vlucht dede nemen / achter latende over de twee hondert zielen / daer onder wel sestich Naturele Portugesen zijnde/ de schade die by de Stadt geleden wiert / was het verlies van twee Metale stucken.

Den 24 dito is gheresolveert het Schip Vlissingen, uyt de veroverde Craecke St. Anthonio voorts vol te laden/ soo bevonden wiert de selvige tusschen Patane ende Ior leck geworden te zijn; als mede dat het qualijck van zeylen/touwerck ende andere nootsaeckelijckheden versien was / gheen moet hebbende de voorsz Craecke dit jaer in't Vaderlant te brengen.

Decem. Den 10 December sijn sy by den Coningh ende sijn Broeder Raya Bouson, (met sijn Armade by de Schepen zijnde) gevaren / haer ten hoochsten recommanderende de Persoonen die sy gesint waren daer met een Cargasoen te laten; welcken sijne Majesteyt beloofde in achtinge te nemen als sijn eygen Persoon / naer eenige andere propoosten haer af scheyt van hun nemende; latende sijne Majesteyt met de sijnen wel ghemoet ende gecontenteert / seer verblijdt met 't gene hem by gheset hadden.

Daer hare afscheyt van nemen.

Vertrecken van Ior.

Den 12 dito is den Admirael Wybrandt van Waerwijck nevens het Schip Vlissinghen van Iohor naer Bantam t'zeyl ghegaen; aldaer noch latende den Admirael Cornelis Sebastiaensz met het Schip Amsterdam ende de veroverde Craecke St. Anthonio, besich zijnde deselvige te lossen/om in een dach ofte twee te volgen.

Den 27 dito sijn sy des morgens met ghesont volck tot Bantam op de Reede ghecomen / daer den Heere niet genoech voor te dancken hadden; des avondts in't ghesicht krijgende den Admirael Cornelis Sebastiaensz, nevens 't Schip Amsterdam ende de veroverde Craecke St. Anthonio, die des anderen daechs by haer op de Reede voor Bantam arriveerden.

Ende comen tot Bantam.

Ianuarius

Den 6 Januarius 1606. naer dat de voornoemde Craecke op zijde ghesmeten / by de Schippers ende Stuerluyden ghevisiteert / sterck / goet ende bequaem ghevonden is / om teghens het naeste jaer naer 't Vaderlandt te volghen. Soo is by den breeden Raedt gheresolveert den selvighe tot Bantam te laten / naer vermoghen met Volck ende Scheeps ghereetschap te versien / om teghens den tijdt Peper te laden / ende de Zijde te ontfanghen/ die by Frans Witter op voor-coop vande Chinesen ghecocht is / soo om de groote vrachten ende de thien ten honderdt te schouwen / als om de oncosten in 't toemaecken van de Craecke wat te verlichten : hebbende daer als Capiteyn ende Schipper op ghestelt Ian Fransz voor dese Schipper op 't Schip Vlissingen, hem byvoegende 70 Mannen / de helft Nederlanders / ende de andere helft Lascarijns ofte swarte Bootsgesellen.

Resolveren de Craecke mede naer Hollant te nemen.

Op desen tijdt kreech den Admirael tijdinghe uyt Siam van Cornelis Speckx, (ghedestineert van daer met des Coninckx van Siams Ambassadeur naer China te reysen / ghelijck hier voorsen verhaelt is) als dat de groote Ioncke daer den Ambassadeur mede naer China varen soude / door den grooten Oorloghe die den Coningh op handen hadde / opghehouden was / soo dat sijn Reyse voor dit Jaer ghestaeckt bleef / doch den Coningh beloofden het naeste Jaer met Brieven van recommandatie sijn saecken te verborderen: middeler tijdt is den Coningh comen te sterven / ende sijn Broeder is in sijn plaetse ghesuccideert / welcke Cornelis Speckx belooft heeft sijn saecke te vorderen / daer toe goede aparentie is: want het in Siam een ghebruyck is/ alsser een nieuwen Coningh inde regeringe comt / dat hy met de eerste ghelegentheydt aen den grooten Coningh van China, Sombay doet / hem heerelijcke Ambassadeurs ende geschencken toesendende / om te versoecken 't gene haer dan noodich dunckt: so dat die reyse ditmael

Becomen tijdinge uyt Siam van Cornelis Speckx.

Digitized by Google

1606. bitmael wel tot effect soude ghecomen hebben / by aldien den Admirael Cornelis Sebastiaensz, dito Speckx met de sijne in dienst van de groote Compagnie haddewillen nemen / sulckx dat Waerwijck de oncosten te groot vielen / des ghenootsaeckt was / den voornoemde Speckx van Siam naer Patane weder te ontbieden / die met eenighe groote Meesters aldaer aengheromen was / by haer hebbende gheschencken/ die vermoet wierden/voor sijn Princelijcke Excellentie Mauritius te wesen.

Ianuarius

Een Chinese Ioncke van een Engelsche Roover geplondert.

Den 29 dito arriveerden tot Bantam een Pelo, ofte Chinese Ioncke, comende uyt China, rijckelijcke gheladen van Zijde ende andere costelijckheden / welcke rescontrerende by het Eylandt Banca een Engelsche Zee-roover/ ghenaemt Eduart Midselborn, zijnde met sijn Jacht in Januario 1605. uyt Engelandt gheloopen ; die dese voornoemde Ioncke van alle sijn Zijde ende andere costelijckheden berooft heeft / daer onder veel Zijde zijnde die by die bande vereenichde Compagnie op leveringe gekoft was.

Februar.

Den 3 Februarius quam tot Bantam tijdinghe dat den voorsz Zee-roover noch twee Malayse Ioncken ghenomen heeft / tot Iohor te huys behoorende / soo dat het scheen alle sijn gadinghe te wesen wat hem voor de boech quam drijven.

Den Admirael verzeylt van Bantam nae t'Vaderlant.

Den 6 dito naer dat nu alles verricht ende tot Bantam behoorelijcke ordere ghestelt / oock haer tot den wederom Reyse gheprovandeert ende voorsien hadden / soo is den Admirael Wybrandt van Waerwijck weder van Bantam naer 't Vaderlandt t'zeyl ghegaen / ende dat in Compagnie van dese vijf naervolgende Schepen / Hollandia daer hy selver op was/ Dordrecht, Amsterdam Zeelandt ende Vlissingen; hoewel de drie laetsten eenighen tijdt van Bantam voor uyt ghezeylt waren.

Naer langhduerigh swerven ende perijculeuse Voyagie / bevont den Admirael eyndelijcke dat het Schip Hollandia, daer hy hem in Persoon op begeven hadde / seer leck ende verswackt was / sulckx dat nu in meerder swaricheydt als opt te vooren gheraeckte/ des den 28 Meert ghenootsaeckt was op te ruymen / ende ontrent twaelf lasten Tintenage buyten boordt te smijten / op hoope van met de Vloote alsoo de Capo de bona Sperance te passeeren / dan het heeft soo 't schijnt niet willen lucken. Want den 29 dito zijnde op de hoochte van 27 graden/kregen een hastige stilten / met hol water / des door veel slingeren/ (alsoo 't Schip stijf onder zeyl was) is het veel lecker gheworden / soo dat den Spiegel / die te vooren wel wat ghegaen hadde / haer wilde begeven / sulckx dat alle glasen / (naer dat het Schip slongher) drie of vier honderdt streecken hadden te pompen / waeromme genootsaeckt waren des nachts het noodt teken te doen/ om de Schepen by den anderen te houden / die sy des daeghs alle verspraecken / ende versochten / dat een dach drie ofte vier met haer draghende willen houden / om te sien ofte hy beter weder haer eenighe Zijde conden over geven / 't welcke naer veel moeyten consenteerden ; soo dat den 30 dito teghens den avondt (zijnde op de hoochte van 23 graden / stijf hebbende 23½ graedt Noordt-westeringhe/ haer cours gestelt hebbende Noort Noort Oost aen naer 't Eylant Mauritius. 1606.

Meert.

Becomt onderweghen een leck.

Des genootsaeckt syn het Eylandt Mauritius aen te doen. Alsmede het Schip Dordrecht.

Den 31 dito is Iacques Buys van 't Schip Dordrecht aen des Admiraels boordt ghecomen / verklaerende hoe het Schip Dordrecht subitelijcken leck gheworden was / door dien haer eenighe eycke plancken van de tweede huyt waren afghespoelt / pompende des eene daeghs honderdt streecken in't glas/ ende daeghs daer naer vier ofte vijf honderdt in twee glasen / soo dat mede genootsaeckt waren het voorsz Eylant aen te soecke-

Digitized by Google

1606. April.

ten selvige dagen hebben de Schepen Amsterdam ende Zeelant staende onder den Admirael vander Lecq (hoe wel Compagnieschap met den anderen gemaeckt hadden) gheresolveert hare Reyse naer 't Vaderlant te vervorderen / ende dat op 't zeyn 't welcke den Admirael vander Lecq soude doen.

Den 4 April quam Iacques Buys aen des Admiraels Waerwijckx boort/ om sijn af schept te nemen/ vragende of sijn Brieven klaer waren/vermits nu ghesint waren met de twee voornoemde Schepen/des anderen daechs smiddaechs haer Reyse naer 't Vaderlant te vervorderen/ also het Schip Vlissingen mede wat leck geworden was; 't welcken Waerwijck ende de sijnen niet wel en geviel / alsoo niet wel wiste of het leck Schip haer in't Eylant Mauritius soude connen brengen/des versochten de saecke ende ghelegentheyt eerst met den anderen rijpelijcke te overwegen / om niets lichtvaerdelijcken aen te gaen; ende dat Hans den Decker, des naermiddaeghs aen haer boordt comen soude / om te vernemen wat by haer lieden geresolveert was. Corts daer naer heeft het Schip Dordrecht teecken gedaen/om den breeden Raet van alle de 5 Schepen aen sijn boort te hebben/alwaer/ naer veel debatten sonder eenighe resolutie ghescheyden zijn.

Den 5 April sijn die van 't Schip Hollandia (ongeroepē) wederomme aen des Admiraels van der Lecq boort gevaren/ andermael versoecken de saecke van soo groote importantie met sijnen Raet over te leggen; van waer sy gelijcker hant naer 't Schip Vlissingen gevaren zijn/ ende aldaer naer veel tegen-strobbelinghs geresolveert/ met de 5 Schepen naer 't Eylant Mauritius op de Reede te loopen; daer sy den 6 dito wel gearriveert zijn/sulckx Godt de Heere grootelijckx danckten/ die haer uyt soo merckelijcke perijckel verlost ende in soo overvloedighe ververs-plaetse gebracht hadde. Alsoo vreesden door het langh leggen schade in haer zijde te lijden / hebben

Komen met de Vloote voor Mauritius op de Reede.

verhalven eenighe beginnen te lossen / ende inde andere Schepen geladen/ te weten/ in't Schip Amsterdam 200 Ferdeelen/wegende 19682 pont/ Zeelandia 150 Ferdeelen/wegende 14459 pont/ int Schip Vlissingen 15 Ferdeelen/wegende 1344½ pont/zijnde alle vande zijde/ghecocht van de Coninginne van Patane , noch in't Schip Vlissingen over gedaen een kist/daer in zijnde 10 looden Doosen met veroverde Muscus / wegende 102 pont/ hier teghens hebben uyt 't Schip Vlissingen, in't Schip Hollandia weder over ghedaen 299 Bantamsche sacken Pryamsche Peper/ende 5 Bhaaren Iambise Peper.

1606. April.

De 3 Schepen namentlijcke Amsterdam , Zeelandia, ende Vlissinghen , dese voornoemde Zij-Balen gheladen ofte over ghenomen hebbende / sijn naer rijpe resolutie ende goede ververssinge / met vriendelijcke af schept ende veel gheluckwenschinge den 21 dito van 't Eylandt Mauritius naer 't Vaderlandt t'zeyl gegaen/ den Almogende haer behouden Reyse verleenende. Den Admirael Waerwijck daer met de Schepen Hollandia ende Dordrecht blijvende / heeft Logien op 't Eylant opgheslaghen/de Schepen ontlost / ende de voorsz goederen daer inne geberght: de selvigen vertimmert ende verbetert/jae het Schip Hollandia achter eenen heel nieuwen Spiegel/ofte nieu achterste ingemaeckt/ hebbende wel ontrent thien duysendt Boomen van alderhande soorte om verre gehackt/ deselvige gebruyckende soo tot timmeren vande Schepen/ Packhuysen/ende Logien/als om tot houdt koolen te branden / om in haer smitsen te gebruycken/die sy daer twee opgerecht hadden/ daer sy alderhande Yserwerck ghesmeet hebben/nevens groote meenichte van ysere Bouten / jae wel twintich duysent groote Spyckers ofte Nagelen; daer toe haer heel wel te passe comende dat het Jacht van 't Schip den Eendracht / daer Schipper op wesende Pieter Mathijsz, den 20 Junij des Jaers 1605. uyt het Vaderlandt/ wegens de Oost-Indische Compagnie t'zeyl gegaen/ met

De 3 Schepē Amsterdam Zeelant ende Vlissingen zeylen naer 't Vaderlant.

Wat sy op 't Eylant Mauritius verrechten.

1606. May.

met comissie de Custe van Saffala te besoecken/ om eenige Beesten van 't vaste Lant/ op 't Eylant Mauritius te brengen/ het welcke hem miste (want comende op de hoochte van 31 graden/ soo is hem een vliegende stroom beloopen/ sulcx dat den 22 Februarij laestleden van 't Schip af dwaelde) aldaer den 8 May by den Admirael/ aen 't Eylandt Mauritius arriveerden/ welcke haer met eenige staven plat yser ende Koeden versacht/ die haer daer wonderlijcke dienstich waren.

Daer by haer een Iacht vervals.

Het Eylant Mauritius hier te beschrijven/ soude wel niet qualijcke ghevoecht hebben/ maer alsoo 't selvighe inde eerste Voyagie van Iacob Cornelisz Neck volcomen gedaen is Fol. 3. soo is dat wy de Leser derwaerts wijsen. Daer den Admirael hier lach/ is een besloten Haven/ voor alle winden beschut/ goedt om uyt en in te comen/ sy kreghen hier veeltijdts des nachts (doch insonderheyt met de volle Maen) de winden uyt de Wal/ hebbende die tijdt des jaers aldaer goedt weder: is gelegen aen de Z. O. zijde / op de hoochte van stijf 20 graden; streckt dicht by 't Fortuyns Eylant Noordt ten Westen/ ende N. N. West in / alwaer men des nachts (als men daer by dage bekent is) wel mach in loopen/ ende dicht by 't voorsz Fortuyns Eylant op 12. 15. ende 20 vademen ancker werpē/ zijnde een seer schoone zant gront/ hebbende niet te vreesen/ als 't gene men voor oogē siet/ doch by doncker weder heeft men hem te wachten van 't Rif/ 't welcke een/ ende op sommige plaetsen wel twee mijlen van 't Eylandt gelegen is; sulcx dat men wel moet toesien niet by westen het gadt te vervallen/ noch niet te noordelijcke van 't Landt te loopen/ want soude anders weder swaerlijck connen opcomen; den hoogh gehackelde Bergh/ moet Noort ende Noort ten Westen van u zijn/ eer men recht voor 't gadt is/ ende is geraden aen de Z. O. zijde dicht by de Wal heen te loopen / om alsoo Fortuyns ende de andere bijf by leggende Eylandekens te verkennen/ daer sy verhoopten

Beschrijvinge van de Reede voor Mauritius Eylant.

in 't laest van October klaer te wesen om weder naer 't Vaderlant t'zeyl te gaen. 1606.

Den 29 dito is 't voorsz Jacht van 't Eylandt Mauritius naer Bantam t'zeyl ghegaen/ met welcken hy naer Bantam schreef/ van dato den 29 May / alsoo syn veroverde Craecke St. Anthonio voor Patane verovert/ aldaer by hem verwachten / om mede naer 't Vaderlandt te zeylen/ dat sy voor hem op coopen ende tot provisie mede brengen soudē 12 ofte 1400 Bantamsche Gantans Rijs/ nevens twee leggers Arack, oock eenige Bocken ende andere gedierten/ nevens eenich Zaet/ Bonanas, Wortelen ende Wijngaerts-rancken / alle om 't voorsz Eylant tot verversinge te degen bequaem te maecken/ als mede van hem noch een goede party Peper toe te voeren soo die redelijcker coops was / alsoo noch plaetse hadde die te laden. Iunius.

Met welckē naer Bantam schrijven.

Den 31 Junij is by haer op de Reede ghecomen het Schip de Eendracht (welckers Jacht den 29 der verleden Maent May van daer t'zeyl ghegaen was) daer Schipper op zijnde Adriaen Cornelisz de Hey : die haer Rijs / yser ende van alles wel versach/ alsoo dat den 4 November met syn Schepen Hollandia ende Dordrecht klaer ende zeyl reedt lach / om met den eersten goede wint sijne Reyse naer St. Helena ende voorts naer 't Vaderlandt te vervorderen / hebbende tot dien tijdt / syn Craecke St. Anthonio, ofte eenighe andere Schepen uyt Indien comende / aldaer noch niet vernomen/ soo dat die selvige aen St. Helena verhoopte te vinden/ om te samen naer het Vaderlant te zeylen.

Het Schip de Eendragt komt by haer op de Reede.

Den 28 Januarius 1607. sijn met haer twee Schepen voor St. Helena ten ancker ghecomen/ aldaer Brieven vindende vande Schepen Amsterdam, Vlissingen ende Zeelandia, den 21 April laestleden van haer uyt het Eylant Mauritius gescheyden/ ende int laeste van Junio aen S. Helena ghearriveert/ van waer sy naer 8 a 10 dagen verversinge den 8 Julio naer Hollant vertrocken zijn. 1607. Ianuarius

Komen aen St. Helena.

Digitized by Google

1607. Februar. *Daer van daer vertrecken.* Junius. *Ende comen onder 't Eylant Schouwen.*

zijn. Den Admirael hadde verhoopt / alhier sijne Craecke / nevens eenige Schepen uyt Indien te vinden/doch is hem sulckx gemist; des dat naer volcomen verversinghe / met kloeck ende gesont volck den 28 Februarius van daer naer 't Vaderlant t'zeyl gegaen is/ latende sijne Brieven volgens gewoonte/aldaer/om by de naeste comende Schepen sijn weder-varen te verstaen/hare Reyse/ dan met voorspoet / dan met teghenspoet verboorderende/tot eyndelijcke den 4 Junij kloeck ende gesont onder 't Eylandt van Schouwen ten ancker quam/alwaer bejegende een Oorloghs Schip/comende uyt de Maes, daer Capiteyn op was Claes Willemsz van Hoorn,die haer de ghelegentheyt des Vaderlandts verhaelden / van hier heeft den Admirael aen de Bewinthebbers tot Amsterdam over Lant ghesonden/eenen Isaack Florianus,met brieven/om haer sijne aencomste onder 't Lant te verwittigen ; naer dat nu eenighe verversinge van Landt becomen hadden/ heeft sijn ancker gelicht/ (het Schip Dordrecht van hem gescheyden zijnde / alsoo 't selvige in Zeelant te huys behoorden) ende met goede voorspoet naer een vijf-jaerighe Reyse in Tessel wel ghearriveert. Daer den Heere der Heerscharen die een gheleyder is van alle die hem vreesen/ eeuwichlijck voor moet gelooft zijn/ Amen.

1607. Junius.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google